8.37.P.B 2
269

Opuſcula omnia

THOMAE DE VIO CAIETANI

CARDINALIS TIT. S. XISTI,

IN TRES DISTINCTA TOMOS.

Quorum ſeriem, et quę in eis continentur, ſequens index indicabit.

ROMAE M. D. LXX

INDEX OMNIVM TRACTATVVM QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR IN TRES TOMOS DIGESTORVM.

TOMI PRIMI Tractatus.

1 *De comparatione authoritatis Papæ & Concilij.*
2 *De comparata authoritate Papæ & concilij apologiæ pars prima & ſecunda.*
3 *De Romani Pontificis inſtitutione & authoritate.*
4 *De attritione & contritione.*
5 *De confeßione.*
6 *De ſatisfactione pœnitentiarum.*
7 *De miniſtro ſacramenti pœnitentiæ.*
8 *De indulgentiarum theſauro.*
9 *De cauſa indulgentiarum.*
10 *De ſuſcipientibus indulgentias.*
11 *De modo tradendi, ſeu ſuſcipiendi ſacros ordines.*
12 *De contractu matrimonij.*
13 *De vſu matrimonij.*
14 *De delectatione moroſa.*
15 *De indulgentijs.*
16 *De indulgentijs quæſtiones ſex.*
17 *De contritione quæſtio vnica.*
18 *De confeßione quæſtiones quinque.*
19 *De excommunicatione quæſtio vnica.*
20 *De iniunctis pœnitentijs quæſtio.*
21 *De ſigillo confeßionis quæſtio.*
22 *De pollutione ex auditiõe cõfeßionis proueniẽte quæſt.*
23 *De purgatorio quæſtiones duæ.*
24 *De pœnarum timore quæſtiones duæ*
25 *De obligatione & obſeruatione præceptorum tam in religione quàm extra quæſtiones duæ.*
26 *De ſacri ordinis collatione quæſtio.*
27 *De diſpenſatione matrimonij cum occidentali eccleſia quæſtio.*
28 *De matrimonio quæſtio.*
29 *De reddendo debito inter coniuges altero eorum exiſtente adultero quæſtio.*
30 *De vſu ſacrarum ſcripturarum ab Eccleſia.*
31 *De 17, reſponſionibus ad diuerſos factis, præcipue ad quædam obiecta, quæ, pro Martini Lutheri aſſertionibus facere videbantur.*

TOMI SECVNDI Tractatus.

1 *De conceptione beatæ Virginis.*
2 *De Eucharistiæ ſacramento, & erroribus in eo contingentibus.*
3 *De celebratione Miſſæ.*
4 *De ualore orationum dictarũ ab audientibus Miſſam in die feſto.*
5 *De præcepto eleemoſynæ.*
6 *De Monte pietatis.*
7 *De Cambiis.*
8 *De Vſura.*
9 *De Simonia.*
10 *De uſu ſpiritualium rerum in peccato mortali.*
11 *De Voto.*
12 *De Solutione maleficii, opera malefici ad hoc parati.*
13 *De Spaſmo beatæ virginis.*

TOMI TERTII Tractatus.

1 *De ſex ordinationibus Romæ habitis.*
2 *De Dei glorioſi infinitate intenſiua.*
3 *De potentia neutra, & natura potentiæ receptiuæ.*
4 *De ſubiecto naturalis philoſophiæ.*
5 *De nominum Analogia.*
6 *De conceptu entis.*
7 *De ſolutionibus quorundam locorũ ſibiinuicem aduerſantium in Commentariis ſancti Thomæ contentorum.*
8 *De uinculo obedientiæ.*
9 *De miſſæ ſacrificio & ritu aduerſus lutheranos.*
10 *De fide & operibus aduerſus lutheranos.*
11 *De cõmunione ſub utraq; ſpecie, et integritate confeßionis, de ualore ſatisfactionis, de inuocatione ſãctorum.*
12 *De coniugio cum relicta fratris.*
13 *De eodem coniugio.*
14 *De quibuſdam reſponſionibus ad quoſdam articulos nomine Theologorum pariſienſium æditos.*

AD NICOLAVM A FLISCO EPISCOPVM CARDINALEM SABINENSEM.

Thomæ de Vio Caietani tunc ordinis Prædicat. generalis Magiſtri, nunc S. Xiſti Card. in comparationem authoritatis Papæ, & Concilij præfatio.

TAMETSI Puto, Pater ampliſsime Fliſce, eam comparationem quam nuper de Pontificis maximi eccleſiæque totius authoritate ſcripſi, a multis hac tempeſtate, quemadmodum in diuerſa ſtudia ſcinduntur, ita diſsimili ratione eſſe legendam, acceptandam, diiudicandam: omnibus tamen gratum fore puto vel minimarum rationum, quæ ad hanc rem inuſitatam, conſentaneam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduerſarijs quidem & æmulis, vt impugnent: amicis, vt ea quæ veritatis ſunt defendant: cæteris autem, vt præſto ad legendum habeant quid de tanta, his temporibus concurſatione maximaque & olim ſæpe & in præſentia contentione ſit conſtituendum. ego Prædicatorum ordinis (Romanæ eccleſiæ veritatiſque ſtudioſiſsimi, generalis magiſter, hanc ſummæ authoritatis comparationem in defenſionem quidem veritatis & ſedis Apoſtolicæ, non vt hominibus placeam (quãquam ſi id quoque aſſecutus fuero, non aſpernabor) ſed vt Ieſu Chriſti veritatiſque ſeruus ſim, libere ſcripſi, tibique in preſentiarum & dedico quidem recte, & perquam libenter inſcribo: ꝙ ab illa ſede quam defendo, & quam Fliſcorum ornatiſsima familia tua ornatiſsimis viris, Epiſcopis, Cardinalibus, & ſummis Pontificibus ſemper ornauit, ipſe ſis tandem ſummis honoribus exornatus. Cumq; te optimum Prædicantium ordinis protectorem & conciliandæ conſeruandæque eccleſiaſticæ vnitatis, & veritatis amplificandæ vehementer cupidum eſſe ſciam, nil ambigo, quin ea quę pro veritate, & tantæ authoritatis vnitate, atque concordia ex eo ordine a me tibi inſcripta dedicataq; ſunt grato ſis animo, & qua polles probitate & benignitate ſingulari ſuſcepturus, atq; habiturus inter cætera ſempiternę voluntatis & obſeruantię erga te meæ teſtimonia. In æuum vale.

TRACTATVS PRIMVS PRIMI TOMI THOMAE DE VIO CAIETANI

CARDINALIS SANCTI SIXTI,

De comparatione authoritatis Papæ & Concilii, in Viginti octo capita diuiſus.

IN OCTO ET VIGINTI CAPITA de comparatione authoritatis Papæ & Concilij, Summaria.

1 *Quòd Papa habeat ſupremã poteſtatẽ in eccleſia Dei.*

2 *Opiniones aliorum de comparatione poteſtatis Petri primi Papæ & Apoſtolorum.*

3 *Rationabilis ſententia, quòd Petro ſubiecti erant cæteri Apoſtoli.*

4 *Solutio obiectionum contra determinationem factam de Petri primatu ſuper alios Apoſtolos.*

5 *Rationes tenentium quòd eccleſia uniuerſalis, ſeu concilium vniuerſale habet poteſtatem ſupra Papam ſimpliciter, ita quòd Papa eſt illi ſubiectus.* C

6 *Quis ſit ſenſus, quo quæſtio de comparatione concilij & Papæ vertitur in dubium.*

7 *Quòd Papa eſt ſupra poteſtatem & eccleſiæ & Concilij uniuerſalis, ut diſtinguitur contra Papam.*

8 *Reſponſio ad obiectiones ſumptas ex authoritate Concilij Conſtantienſis, & Baſilienſis.*

9 *Solutio reliquarum obiectionum contra authoritatẽ Papæ ſupra concilium factarum.*

10 *De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui concilium eſſe ſupra Papam.*

11 *Quòd ſecluſo Papa, nõ eſt in eccleſia Papatus ſuppletiue, & ſicut in regulante uſum illius.* D

12 *Q͞d ſecluſo Papa, nõ eſt in eccleſia poteſtas legiſlatiua.*

13 *Quòd ſecluſo Papa, non eſt in eccleſia poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis ad p̃ſonam, niſi in caſu.*

14 *Solutio rationum contra Papam ex eo quòd eccleſia eſt totum, & authoritas illius maior in ſe.*

15 *Opinio aliorum, quòd excluſo Papa, in eccleſia eſt authoritas congregandi generale concilium.*

16 *Quomodo uerificatur, quòd generale concilium poteſt, aut non poteſt ſine Papa congregari.*

17 *Initium comparationis poteſtatis eccleſiæ & Papæ in caſu hæreſis, & primo de modo, quo Papa propter crimen hæreſis ſubijcitur concilio, ſcd͞m vnam opinionẽ.* E

18 *De modo, quo Papa hæreticus ſubijcitur concilio ſecundum aliam opinionem.*

19 *Examen illius propoſitionis, Papa hæreticus, eſt ipſo facto priuatus Papatu.*

20 *Rationabilis ſententia, quòd Papa factus hæreticus ſubeſt poteſtati miniſteriali eccleſiæ, & non authoritatiue ſuper Papam.*

21 *Diſcuſſio prædictæ poteſtatis miniſterialis depoſitiuæ Papæ hæretici.*

22 *Reſponſio ad rationes & authoritates illatas in capitulo, decimoſeptimo ad probandum quòd Papa hæreticus eſt ipſo facto depoſitus iure diuino.*

23 *Quomodo cum Papa in hæreſim lapſo, parato corrigi agendum eſt.*

B 24 *Opinio quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine ſcandalizantem, ſubijcitur concilij poteſtati, ita quòd poteſt ab eo deponi.*

25 *Diſcuſſio & determinatio ad quam legem ſpectet determinare caſus, in quibus Papa ſubeſt iudicio concilij.*

26 *Quot caſus ſint diuina lege ſtatuti, ut poſſit concilium Papam deponere.*

27 *Reſponſio ad obiectiones factas in cap 24. ad probandum, quòd Papa ex alio crimine q̃ hæreſis põt deponi ab eccleſia.*

28 *An in euẽtu aliquo, Papa ſine culpa ſua ſubſit eccleſiæ, ita quòd poſſit deponi.*

CAPVT PRIMVM.

Quod Papa habeat ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei.

INTENDENS Reſolute comparare poteſtatem Papæ poteſtati eccleſiæ & Concilii vniuerſalis, primo poteſtas Papæ ſuo loco ponenda eſt, deinde comparabitur ſpecialiter Apoſtolorum authoritati, poſt eccleſiæ & concilii vniuerſalis abſolute, & deinceps in caſibus, primo hæreſis, ſecundo incorrigibilitatis, & demum in euentibus, vt ſic reſolute habeatur & ſimpliciter, & ſecundum quid. Et intẽdo pro ſolis viris doctis abſque vlla paſſione rationabilia tantum dicere, ſub iudicio tñ ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ.

D Et ne quis putet ponere me falcem in alienã meſſem præmitto, q͞p quia authoritas Papæ immediate eſt a Deo, & reuelata in ſacra Scriptura, & authoritas eccleſiæ vniuerſalis immediate dicitur eſſe a Deo, vt Conſtantienſe concilium declarauit, ideo materia iſta, primo & principaliter & theologorum, quorum eſt ſacram Scripturam & diuina opera ſcrutari. Secundario autem, inquantum ſcilicet eſt in ſacris canonibus declarata, ad Canoniſtas ſpectat. Propter quod grauiter errant in hac re, Canoniſtis primo deferentes. Oportet ergo virum docilem, vtroſque theologos & Canoniſtas, in re hac perſpicere, & in ſuo quemque loco honorando theologię priuatum dare, vtpote quę ea proprijs poteſt hoc determinare. Canonicum autem ius non niſi ad theologicam recurrat authoritatem, ſcilicet ſacrę ſcripturę, quæ vera theologia eſt.

1 A PRIMO Igitur inchoando dicimus, quòd certa eſt iſta propoſitio, Papa habet ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei, fundaturq; ſuper inſtitutione Ieſu Chriſti. Matth. 16. & Io. vlt. E Saluator ſiquidem noſter, rex regum & dominus dominantium, quàmuis potuiſſet Chriſtianam Rempublicam in terris, diuerſis modis regendam diſponere, voluit tamen & ſtatuit, vt non populare, non diuitum, non potentum, non optimatum multorum, aut paucorum eſſet regimen, ſed vnius tantum, promittens ſoli Petro, Matthęi decimoſexto, Tibi dabo claues, &c. & eidem ſoli promiſſionem exhibens, curam omnium ouium ſuarum committens, Ioan. vlt. Paſce oues meas. Comparatiua ſiquidem interrogatio, a qua ſermo incępit dicens, Simon Ioannis diligis me plus his? connotat etiam proteruos, quòd Petro vt diſtincto ab Apoſtolis præſentibus, ad quos refertur comparatio, & non in perſona eorum loquebatur dominus. Et licet hic textus ſufficere deberet, quoniam tũc factus eſt Petrus paſtor vniuerſalis, dum dictum eſt in præſenti, Paſce oues meas, non has vel illas, ſed indiſtincte, vt omnes comprehenderet, vt Greg. notat. Non deſunt tamen gloſſæ Chryſoſtomi dicẽtis ibidem, pętereuns alios, Petro loquitur, Præpoſitus loco mei eſto, & caput fratrum tuorum, & Theophili dicentis, quòd commiſſionem ouium mundi Petro commendat, non alii. Et Leo Papa in capitu. ita dominus,

diſtinctione 19. & iu 6. de electione, cap. Fundamenta, dicit, Ita dominus muneris ſacramentum ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo Petro Apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocaret, vt ab ipſo quaſi a quodam capite dona ſua, velut in corpus omne diffunderet. Et merito, inquit diuus Thomas in 4. contra Gentiles cap. 76. ſic Saluator noſter inſtituit, quia regimen eccleſiæ eſt optime ordinatum, optimum autem regimen eſt vnius: quod ex fine regiminis apparet: eſt enim finis pax, quæ in vnitate conſiſtit, & conſtat quòd melius eſt cauſa vnitatis vnius, quàm multi, qui non niſi ut in vnum venientes, eam cauſant: eſt ergo eccleſiæ regimen inſtitutum, vt vnus ſolus præſit vniuerſę Reipublicæ. Et tu valde notabis aſſumptum, ſcilicet quòd Ieſus Chriſtus inſtituit tale regimen, vt claudas hura opponentium de regali regimine inſtituto a Senatu, ſeu populo libero: non enim eccleſia, aut populus Chriſtianus, aut concilium aliquod vniuerſale, ſed Chriſtus ipſe, qui viuit, & regnat, inſtituit tale regimen, ſic, vt Petrus non eccleſiæ, ſed Ieſu Chriſti vicarius eſſet, vt ex concilio Lugdunenſi in ca. Vbi periculum. de electionibus, libro 6. patet, vbi Papa dicitur Ieſu Chriſti vicarius, Et in capitulo Quàmuis, diſtinctione 21. Pelagius Papa dicit, Sancta Romana Eccleſia Catholica & Apoſtolica nullis ſynodis conſtitutis cæteris eccleſiis prælata eſt, ſed euangelica voce domini & ſaluatoris, primatum obtinuit. Aſſeruntur quoque in dicto capitulo contra Gentiles, multæ ad hoc propoſitum rationes, de primatu Papæ & de neceſſitate eiuſdem vltra Ieſum Chriſtum in cælis, quas poteris ibi videre. Firmatur autem aſſerta propoſitio authoritate Martini Quinti in concilio Conſtantienſi, vbi diffinita eſt, vt patet, in bulla condemnationis Ioannis VViclef. In concilio quoque Oecumenico Florentino, ſub Eugenio Quarto (vbi vnio Græcorum & Armenorum cum Romana eccleſia facta eſt) habentur hæc verba, Diffinimus ſanctam apoſtolicam ſedem & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum Romanum Pontificem ſucceſſorem eſſe beati Petri principis Apoſtolorum, & verum Chriſti vicarium, totiuſque eccleſiæ caput, & omnium chriſtianorum patrem, ac doctorem exiſtere, & ipſi in beato Petro paſcendi, regendi & gubernandi vniuerſalem eccleſiam, a domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe. Hæc ibi. Ex quibus patet propoſitionem dictam non ſolum eſſe veram, ſed contrariam eſſe erroneam, vt etiam Sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, capit. 65. & tribus ſequentibus, tangit, & pertinet ad errores Ioannis Huſs, damnatos in concilio Conſtantienſi, a Martino Quinto.

CAPVT II.

Opiniones aliorum de comparatione poteſtatis Petri primi Papæ & Apoſtolorum.

QVàmuis autem Papæ poteſtas Petro Apoſtolo primum collata, oſtenſa ſit ſuprema, non deſunt tamen, qui Apoſtolos reliquos parem poteſtatem accepiſſe a Chriſto arguant. Et vt veritas clarius eluceſcat, ſcito quòd in hac re duo dubia inuoluuntur, quæ ſi ſeparentur, perſpicuam magis ſortientur veritatem. Alterum dubium eſt de æqualitate poteſtatis Petri & aliorum Apoſtolorum. Alterum, de modo habendi poteſtatem, an ſcilicet omnes immediate habuerint eam a Ieſu Chriſto, an ſolus Petrus immediate a Chriſto, alii vero ab eodem mediante Petro.

Et quo ad vtrumque dubium, duæ ſunt opiniones extremæ. Prima eſt dicentium, quòd omnes Apoſtoli parem poteſtatem a Ieſu Chriſto immediate habuerunt. Et hi vtrumque ſimul multipliciter probant ex Sacra ſcriptura. Primo ex eo, ꝙ Matth. 18. Saluator omnibus Apoſtolis replicauit quod ſoli Petro dixerat in cap. 16. ait enim. Quæcumque ſolueritis ſuper terram, &c. Et verbum illud Ioan. vlt. dictum Petro, Paſce oues meas, omnibus Apoſtolis in ſententia dictum eſt, quoniam paſcere tripliciter ſit doctrina, vita, & correctione. Hęc autem omnia omnibus dicta ſunt Apoſtolis. Primum, Matth. vltimo, Docete omnes gentes. Secundum, Matth. 5. Vos eſtis lux mundi, ſic luceat lux veſtra coram hominibus &c. Tertium Ioan. vltimo, quorum remiſeritis peccata &c. Secundo ex 2. cap. ad Gal. vbi Paulus dicit, quòd Hieroſolymis Petrus & alii Apoſtoli nil ſibi contulerunt, nec doctrinæ, nec poteſtatis, vt ibidem bis habet Sãctus Thomas, ſed dederunt ei dextras ſocietatis, & quòd in Antiochia reſtitit Petro in faciem, quia reprehenſibilis erat. Hęc enim, non ſunt inter ſuperiorem & ſubditos, ſed potius inter ſocios. In Actibus Apoſtolorum, 8. capit. legimus, quòd Apoſtoli miſerunt Petrum & Ioannem in Samariam. Conſtat autem, quòd maior non eſt qui mittitur, mittente, iuxta illud, Non eſt ſeruus maior domino ſuo, nec Apoſtolus maior eo, qui miſit illum, Ioan. 13. Et confirmatur hoc authoritate ſanctorum Canonum. Primo Anacleti Papę, diſt. 21.

F cap. In nouo. Cæteri Apoſtoli, inquit, cum beato Petro pari conſortio præditi, & honorem & poteſtatem acceperunt. Secundo, Cypriani in cap. Loquitur dominus, 24. q. 1. Hoc cæteri Apoſtoli erant quod Petrus fuit, pari conſortio prædi ti & honoris & poteſtatis. Tertio, Hieronymi ſuper epiſtolam ad Galatas, & habetur 2. quæſt. 7. Canone. Paulus ca. Paulus Petrum reprehendit, quòd non auderet, niſi ſe non imparem ſciret.

Altera extrema opinio eſt, diſcordantium in vtroque, & dicentium, quòd nec parem poteſtatem, nec immediate a Ieſu Chriſto omnes Apoſtoli acceperunt poteſtatem, ſed ſolus Petrus immediate a domino Ieſu Chriſto poteſtatē accepit, & om̃es eis ſubiecti fuerunt, ab ipſo poteſtatem habentes. Et de modo quidem habendi poteſtatem, ſcilicet quòd ſolus Petrus habuit eam a domino Ieſu immediate, probant in communi quidē ex textu Anacleti, diſtin. 21. in nouo. Petro primo Pontificatus in eccleſia Chriſti datus eſt, in ſpeciali autem quo ad poteſtatem ordinis, non

G ſacerdotalis (hanc enim conſtat habuiſſe omnes immediate a Chriſto in cœna dicente: Hæc quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis, quo ad actum celebrandi miſſas, & poſt reſurrectionem, quo ad actum abſoluendi in ſacramento pęnitentię, dicente, Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittũtur eis, &c.) ſed epiſcopalis, probant ex conſecratione Iacobi & Pauli, ac Barnabæ. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiſcopus Hieroſolymitanus a Petro, & Iacobo, & Ioanne, vt dicitur in Cano. Porro. diſtin. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab aliis fuerunt. Dicitur enim Actuum 13. Dixit Spiritusſanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam, &c. Et ſubiungitur, Imponentes eis manus, dimiſerunt, gloſſa, in modum ordinandorum, & in Ca. ꝙ die dominico, diſtinct. 75. Quo ad poteſtatē vero iuriſdictionis (cum nullibi clarius appareat, quàm Matth. 18. vbi Apoſtolis dicit dominus Ieſus, Quęcumque ſolueritis ſuper terram, &c. probant ex hoc, quod Chriſtus ſoli Petro dixerat, Quodcumque ſolueris &c. Matth. 16. Ex ipſo, inquiunt, ordine promiſſionum inſi-

H nuat, quòd poteſtas ligandi & ſoluendi ordine quodam exhibenda erat, vt ſcilicet per Petrum ad alios deriuaretur, vt Sanctus Thomas in 4. contra Gentiles cap. 76. & in 4. Senten. diſtinct. 24. quæſt. vlt. dicit. Affertur quoque authoritas Leonis ſupra inducta ex Can. ita dominus, Diſtinct. 19. clare dicẽtis, quòd Chriſtus hoc diſpoſuit, vt ab ipſo Petro quaſi a quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet.

De æqualitate vero poteſtatis apoſtolorum quatuor inuenio expoſitiones, ſuſtinentes cum hoc Petri authoritatem ſuper oẽs. Prima diſtinguit poteſtatem ordinis & iuridictionis, & omnes dicit eſſe ęquales in poteſtate ordinis, ſicut oẽs epiſcopi ſunt æquales tali poteſtate. Petrus autem ſuper omnes dicitur poteſtate iuriſdictionis. Secunda dicit, ꝙ oẽs apoſtoli fuerunt in poteſtate iuriſdictionis pares, id eſt, ſimiles. Probat que in ſcriptura paritatem pro ſimilitudine ſumi, ex Leui. 18. Cauete ne vos ſimiliter euomat, cum paria feceritis, gloſſ. id eſt, ſimilia. Tertia (& eſt Sancti

I Thomæ in Secunda ſecundæ, quæſt. 33. artic. 4. ad ſecundum) ꝙ fuerunt pares aliquo modo quãtum ad fidei defenſionem. Inquit enim ſic, coram omnibus Paulus Petrum non reprehendiſſet, niſi aliquo modo par eſſet, quantum ad fidei defenſionem. Quarta eſt eiuſdem ſuper epiſtolam ad Gala. 2. cap. quòd Apoſtoli fuerunt æquales, quantum ad executionem authoritatis. Ait enim Apoſtolus, ſcilicet Paulus fuit par Petro in executione authoritatis, non autem in authoritate regiminis.

CAPVT III.

Rationabilis ſententia, quòd Petro ſubiecti erant cæteri Apoſtoli.

K ALlatis duabus extremis opinionibus, media mihi vis incedendum occurrit, & dicendum, quòd apoſtoli, inter ſe poſſunt comparari dupliciter. Primo, inquantum apoſtoli, & ſic omnes fuerunt æquales. Alio modo inquantum oues Chriſti, ab eo hic corporali cõuerſatione ſeparatę: & ſic Petrus ſolus eſt paſtor, & reliqui apoſtoli oues ſub illius cura. Sed quia non ſufficit dicere, ſed oportet declarare & probare ſic eſſe, vt dicimus, declaro primo dignitatem & poteſtatem apoſtolatus. Scribitur in primis Luc. 9. ca. ꝙ conuocatis Ieſus duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & vt languores curarent, & miſit illos prædicare regnũ dei, & ſanare infirmos. Matth. quoque vlt. legitur, quòd eiſdem dominus dixit, Euntes in mundum vniuerſum, docete omnes gentes, baptizantes & docentes ſeruare omnia quæ mandaui vobis. In prima quoq; epiſtola Pauli ad Corinth. 12. cap. legitur, quòd Deus poſuit in eccleſia primum Apoſtolos, vbi glo. interlinearis in verbo, primum, dicit dignitate & tempore. Et in verbo apoſtolos dicit, omnium ordinatores & iudices. In decre. diſtinct. 68. ca. Quorũ vices, dicitur ex Augu.

Pro

Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii, patres miſſi ſunt apoſtoli, pro Apoſtolis filii nati ſunt & conſtituti Epiſcopi. Et in concilio Oecumenico Florentino ſub Eugenio 4. inter documenta fidei de miniſtro confirmationis habentur hæc verba, Hanc, ſcilicet confirmationem non niſi epiſcopus debet conferre, quia de ſolis Apoſtolis legitur (quorum vicem tenent Epiſcopi) quod per manus impoſitionem Spiritum ſanctum dabant.

Diuus Tho. ſuper præallegatis verbis ex prima epiſtola ad Cor. 12. cap. dicit hæc verba, Maiores autem miniſtri in eccleſia ſunt Apoſtoli, ad quorum officium tria pertinent. Quorum primum eſt autoritatis gubernandi fidelem populum, quæ proprie pertinet ad officium apoſtolatus: ſecundo facultas docendi: tertio poteſtas miracula faciendi ad confirmationẽ doctrinæ. Hęc ille. Et poſtquam ſubiunxit, quod tertium horum ordinatur ad ſecundum, & ſecundum ad primum, ſubdit, Deus poſuit primum Apoſtolos, quorum regimini commiſit eccleſiam. Et tripliciter probat. Primo per illud Luc. 22. Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum. Secundo, per illud Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamẽta duodecim & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum. Tertio, per illud ad Rom. 8. Nos ipſi primitias Spiritus habentes: maiori enim gradui maior datur gratia.

Ex his omnibus facile eſt videre, ꝙ Apoſtoli, inquantum Apoſtoli, habuerunt non ſolum poteſtatem ordinis, ſed iuriſdictionis. Authoritas enim gubernandi eccleſiam, quæ eſt apoſtolatui propria, ſine iuriſdictionis poteſtate non eſt. Et ſi huic adiunxeris, ꝙ non habuerunt apoſtolatum a Chriſto mediante Petro, ſed immediate ab ipſo Ieſu Chriſto, iuxta illud Ioan. 20. Sicut miſit me pater, & ego mitto vos, & Matthæi 10. & Marci 3. & Luc. 6. patet, ꝙ ipſe fecit eos Apoſtolos. Et ad Galat. 1. Paulus probat ſe apoſtolum, quia neque ab hominibus, neque ab homine tam mittente, ꝙ̃ docente eſt apoſtolus, Solues vtrumque dubium, ſcilicet & de poteſtatis æqualitate, & de modo habendi, ꝙ ſcilicet apoſtoli quantum ad apoſtolatus authoritatem fuerunt æquales ſimpliciter, & ꝙ hanc poteſtatem habuerunt a Ieſu Chriſto immediate, ſicut & apoſtolatum. Dixi autem ſimpliciter, quia ſecundum qd nihil prohibet, vnum apoſtolum habere apoſtolatum digniorem altero, vt Paulus alius, iuxta gloſſ. interlinearem ad Galat. 1. in verbo. Qui ſuſcitauit eum a mortuis, dicentem in perſona Pauli, Et ita dignius me conſtituit per immortalem Chriſtum, ꝙ̃ alios ꝑ mortalem, & gloſſ. marginalem ex Auguſt. in lib. Retractationũ ex eadem radice. Propter quod Diuus Tho. ibidem dicit, Paulũ ad dexteram, & petrum ad ſiniſtram in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim iſta ex parte ſtatus vocantis, quia. ſ. eſt immortalis non facit vocatũ apoſtolum maiorem ſimpliciter, ſed quo ad hoc.

SI AVTEM Conſideremus, ꝙ etiam ipſi apoſtoli oues erãt Chriſti, a quo ſtatutum eſt, vt ſit vnum ouile, & vnus paſtor, ſic Petrus inuenitur ille vnus paſtor cui dictum eſt, Paſce oues meas non has vel illas, & reliqui inueniuntur vnius ouilis oues. In cuius ſignum Petrus ſtatim factus paſtor, curam Ioan. ſuſcepit, interrogans de eo: Hic autem quid, vt patet Ioannis vltimo. Quomodo autem verificari poſſunt hæc duo ſimul, quod ſcilicet omnes apoſtoli fuerunt pares in authoritate gubernandi eccleſiam, atque a Ieſu Chriſto eam immediate habuerunt, & ꝙ petrus ſolus fuit inſtitutus paſtor vniuerſalis eccleſię, & maior authoritate ſuper alios apoſtolos, ita ꝙ ab ipſo capite in totum eccleſiæ corpus poteſtas deriuata eſt, difficile apparet prima fronte, ſed ſi ſubtiliter contemplati fuerimus, videbimus de facto omnia vera ſimul fuiſſe. Sciendum eſt namque, ꝙ ſicut in natura dupliciter aliqua fiũt, ſcilicet naturaliter, vt cum homo generat hominem, & infirmus ex virtute naturæ ſanatur, & ſupernaturaliter ſicut cũ homo creatus eſt a Deo, & infirmus miraculo ſanatur, ita in eccleſia dupliciter quoque modo aliquid fit, ſcilicet ordinarie, vt cum ſeruato iuris ordine creatur Epiſcopus, & de ſpeciali gratia a principe, vt ſi ſtatim aliquis crearetur Epiſcopus, vt de Ambroſio contingit. Vtroque autem modo princeps noſter Ieſus Chriſtus in primitiua eccleſia vſus eſt, nã in inſtitutione eccleſiaſtici regiminis ordinario iure perpetuo ſeruandi monarchium, ideſt, vnius principatum inſtituit, & poſuit Petrum caput vnum totius corporis eccleſiæ, a quo in omnes poteſtas iuriſdictionis & ordinis ordinarie deriuaretur. Et hoc intendunt omnes ſacri autores, cum dependentia omnium a Petro doctrinam tradunt. In erogando vero ex ſpeciali gratia, ſicut præuenit petrum in conferendo poteſtatem ordinis (dum ipſe Dominus per ſeipſum etiam alios apoſtolos fecit ſacerdotes in vltima cœna, & confeſſores poſt reſurrectionem, & ſacramentum confirmationis in die Pentecoſtes) ita præuenit eundem in dando authoritatem gubernandi, ordinandi, iudicandiq; eccleſiam, vt ex allatis patet authoritatibus. Et quemadmodum nihil obſtat maioritati ipſius petri capitis, ꝙ alij non habuerunt ab ipſo poteſtatem ordinis (quia hoc non fuit ex defectu poteſtatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipſo, ſed ex præuentione ſuperioris, qui prius dedit id ſubditis petri ex gratia, quod ordinarie dandum erat eiſdem a Petro) ita etiam, nihil officit excel-

A lentiæ poteſtatis iuriſdictionis Petri ſuper omnes quòd eius ſubditis ſaluator ſuperior omnibus dedit illam poteſtatem ex gratia, quàm a Petro per uiam ordinariam erant accepturi. Modus itaq; varius dandi & accipiendi poteſtatem clarificat veritatem. In Petro enim, & a Petro inchoat omnis eccleſię poteſtas, & deriuatur in totam eccleſiam via ordinaria, & rurſus aliqui Petro ſubditi plures poteſtates acceperunt a Chriſto immediate, quas a Petro accepturi erant, via præuentionis gratuitæ. Et ſic eccleſia vna ſub vnico tantum capite, Petro ſcilicet, & habet apoſtolos omnes, immediate a Chriſto poteſtatem ordinis & iuriſdictionis habentes ex gratia præueniente, & habet Petrum ſolum caput apoſtolorũ cæterorum & omnium a quo in apoſtolos aliquos, & in omnes ordinarie poteſtas ordinis & iuriſdictionis deriuanda eſt. Sunt ergo ſimul vera quæ aduerſari ſibiinuicem videbantur.

Et vt clarius eluceſcant dicta, ſcito quinque eſſe differentias inter poteſtatem Petri & aliorum apoſtolorum. Prima eſt in modo dandi & accipiendi, quia Petro data eſt ordinarie, aliis autem ex
B ſpeciali gratia, vt explanatum eſt. Secunda eſt in officio (& ſequitur ex prima) quòd Petrus factus eſt vicari⁹ generalis Ieſu Chriſti, alij vero facti velut legati ſeu delegati eius, iuxta illud Pauli 2. ad Corint. 5. Legatione pro Chriſto fungimur & ad Ephe. vlti. Legatione fungor in catena iſta. Et hoc ipſum apoſtoli nomen importat, a miſſione ſumptum, quamuis extenſo vocabulo in præfatione dicantur vicarij. Tertia eſt in obiecto poteſtatis, ꝙ aliorum poteſtas iuriſdictionis non erat ſupra ſeinuicem, ſed ſuper alios, Petri vero poteſtas erat & ſuper alios, & ſuper ipſos reliquos apoſtolos dicente ſibi ſoli Chriſto, paſce oues meas, in quarum numero ſine dubio erant apoſtoli. Vbi Chryſoſt. dicit in perſona Chriſti ad Petrum, Loco mei præpoſitus eſto, & caput fratrum tuorũ. Quarta eſt in perpetuitate poteſtatis, quia aliorum poteſtas finienda erat cum vita eorum, quoniã data eſt eis in perſonis propriis pro ſolis perſonis proprijs, & non pro eorum ſucceſſoribus. Petri vero poteſtas vſque ad conſummationem ſeculi perſeuerat, quia data eſt ſibi in perſona propria non ſolum pro ſeipſo, ſed omnib⁹
C ſucceſſoribus ſuis, quod ſancti doctores exprimunt ſub aliis verbis, dicendo, ꝙ data eſt Petro in perſona eccleſiæ. Et ex hac differentia oritur, ꝙ nullus eſt ſucceſſor Ioannis, aut Iacobi, nec etiã pauli apoſtoli in authoritate apoſtolatus vniuerſalis gubernationis eccleſiæ, ſicut apoſtoli gubernabant vbique, ſed tantum in poteſtate ordinis & regiminis vnius certæ eccleſiæ ſuccedunt epiſcopi ſed ſolus Petri ſucceſſor eſt & dicitur Papa, vt patet in allegatis ſuperius. Quinta & vltima pro nunc eſt in ipſa eſſentia poteſtatis, quoniam autoritas communiter apoſtolis data, ex vi apoſtolatus fuit velut potentia executiua, vnde & a Sancto Thoma vocatur autoritas gubernandi, gubernatio enim executionem ſonat. Authoritas vero data ſoli Petro quum factus ẽ papa, dicẽte Chriſto. Paſce oues meas, eſt potentia præceptiua, & propterea vocatur a Sancto Thoma autoritas regiminis, propter quod dicit Sanctus Thom. Paulus fuit par Petro in executione, non in autoritate regiminis, ad Galat. 2. & ad Cor. 12. eccleſiæ regimen ꝙ ſonat executionem, non autoritatem regiminis, quod ſonat imperium,
D commiſſum dicit Apoſtolis. Vnde & in præfatione non appellantur vicarii abſolute, ſed vicarii operis, dicẽte eccleſia ad Deum de apoſtolis, Quos operis tui vicarios, quaſi diceret vicarios ad exequendum. Verum tamen, quia vnum pro alio quandoq; poni poteſt, ſi etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis, pie exponendũ eſſet pro executiua potentia, dedit enim Saluator omnibus apoſtolis communiter vt exequi poſſent in eis, ad quos amittebãtur, uia quæ poterat exequi Petrus, puta inſtituere eccleſias & Epiſcopos docere, excommunicare, &c. Petro autẽ abſoluere dedit poteſtatem omnium. Et ſi Paulus aliquo modo, ideſt executiue erat par Petro quantum ad defenſionem fidei, vt ex Secunda ſecundę dictum eſt. Et ſi non penetras differentiam hanc inter poteſtatem executiuam & præceptiuam, vide illam in exemplo. Epiſcopi habent officium prædicandi, & fratres Prædicatores habent etiã officium prædicandi (cum ad hoc inſtituti ſint) ſed differenter, quia
B Epiſcopi ex propria authoritate hoc faciunt, fratres vero Prædicatores authoritate papæ delegãtis eis id officiũ, hanc prędicationis exercendę poteſtatem. Sic enim proportionaliter de poteſtate gubernandi eccleſiam in Petro & aliis apoſtolis fuit: Petrus enim ex propria ſui pontificatus officii authoritate gubernabat, alii vero apoſtoli ex priuilegio domini delegãtis eis gubernationis officiũ. Nunc ſupereſt reſpondere obiectis in ſequenti capitulo.

CAPVT IIII,

In quo ſoluuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu ſuper alios Apoſtolos

VT autem ordinate ſatisfiat obiectis: primo, ad primo inductas obiectiones, & ſic deinceps reſpondebitur.

Ad authoritatem ergo ex Matth. 18. dicitur, quòd in verbis dictis Petro ſoli Cap 16. & in verbis dictis omnibus, cap. 18 Perſpicien da ſunt duo, ſcilicet ordo & poteſtas data. Ordo fuit, quòd prius Petro ſoli eſt dictum, Quodcumque ſolneris, & deinde omnibus. Et ex hoc ordine inſinuat dominus ordinarium progreſſum poteſtatis ſoluendi & ligandi, quòd ſcilicet a Petro ad cæteros deriuanda eſt propter vnitatem capitis & corporis eccleſiæ, vt ex authoritatibus Sancti Thomæ allatis ex 4. cõtra Gent. & 4. Senten. apparet. Poteſtas data fuit, vt dictum eſt, ad gubernatiuam eccleſiæ poteſtatem pertinens, & æqualis modo dicto. Et ex hoc oſtendit dominus, quòd ipſe ea gratuita præuentione dare voluit Apoſtolis. Ambo igitur ſimul conſiderata oſtendunt magis quod dicimus eſſe verum.

Ad illud Ioannis vltimo, quàmuis male probetur, quòd correctio iuriſdictionalis ſit commiſſa omnibus per illud. Quorum remiſeritis peccata, quoniam hæc verba ad correctionem fori pœnitentiæ ſpectant, quia tamen poſſet probari per illud Matt. 18. G Quæcumque ſolneritis, vbi ſaluator loquitur de exteriori iuriſdictione, qua eccleſiam non audiens, fit ethnicus & publicanus, reſpondetur quòd in veritate Saluator illa verba etiam quo ad ſenſum, Paſce oues meas, ſoli Petro dixit, vt probatum eſt. Et quòd ſi inuenitur aliquid ſimile commiſſum apoſtolis (puta paſtorale officium) vt ex eodem fundamento dicatur, quòd nulli commiſſæ ſunt oues Chriſti indiſtincte, vt comprehendãtur omnes, niſi Petro: aliis vero commiſſæ ſunt oues determinate, ſaltem hac determinatione, ſcilicet aliæ ab ipſis apoſtolis ſaltem Petro. Et propterea alii poſſunt dici delegati paſtores iuxta illud præfationis. Quos operis tui vicarios eiſdem contuliſti præeſſe paſtores, quaſi diceret, quòd gregi tuo contuliſti apoſtolos præeſſe paſtores, vt vicarios operis tui, ideſt, miſſos, vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus eſt paſtor ouium Chriſti abſolute & vniuerſaliter, dicẽte Chriſto ipſi ſoli, Paſce oues meas. Vnde (vt vnico verbo dicatur) plus datum eſt per hæc verba Petro, quàm per quæcumque alia ſimul congregata cæteris, quia H authoritas regiminis vniuerſalis ſimpliciter hic clauditur, quamuis totum paſtorale officium executiue conceſſum ſit omnibus Apoſtolis.

Ad authoritatem ex 2. Cap. ad Galiam patet, quòd nil doctrinæ, aut poteſtatis accepit Paulus a Petro, nõ ex defectu poteſtatis in Petro, ſed ex præuentione gratuita, qua a domino Ieſu habuit poteſtatem & ſcientiam, vt ipſemet in 1. Cap. dixerat, Dextras autem ſocietatis propter vnitatem fidei, quam docebant, non ſolum namque ſocii, ſed fratres in vnitate fidei ſumus, iuxta illud Matth. 23. Omnes vos fratres eſtis. Quomodo vero in faciem reſtitit, vt par, iam declaratum eſt, quòd de paritate in executione officii defenſiui fidei intelligitur.

Ad illud vero, quòd in Actibus Apoſtolorum Petrus & Ioannes miſſi ſunt, facile patet ex Theologis in 1. Senten. diſtinct. 15. Reſponſio, quòd non oportet mittentem eſſe maiorem miſſo. Et nihilominus in propoſito miſſi dicuntur conſilio vel amore, non I authoritate aliorum.

Ad authoritates Anacleti, Cipriani, & Hieronymi iam patet quid dicendum ex fundamento iam poſito. Vnde vir Docte, quia non vagando, ſed ex eadem radice omnia ſoluuntur, teſtimonium habes quòd doctrina hæc vere eſt. Vero enim omnia conſonant, & oportet ex quo quid eſt rei, omnes difficultates proprias ſoluere, vt Philoſophus dicit 4. Phyſ. Ex eadem quoque radice patet de poſitione aliorum, quam recitauimus circa modũ habendi poteſtatem a Chriſto immediate. Patet inquam de poteſtate ordinis, quòd nihil refert an dominus Ieſus præuenerit Petrum in faciendo omnes apoſtolos epiſcopos (vt Glo. in Can. porro, diſt. 66. Sentire videtur contra textum) ad eos ordinandos Petro reliquerit, vt prçallegata ſonant. Si enim petro hoc dimiſit, ordinarium progreſſum poteſtatis ordinis in ſtatuto curſu non præuenit, & ſi ipſe ordinauit per ſeipſum, gratuita præuentione, non reuocatione ſtatuti ordinis hoc fecit. De poteſtate vero iuriſdictionis, iam K dictum eſt, quòd gratuita præuentione per ſeipſum eam omnibus exequendam dedit, qui in ordine dandi, ſeu promittendi, ordinarium progreſſum deriuationis illius ad alios per Petrum fore ſtatuit, vt allatæ authoritates docent. Ex his omnibus clare liquet, quòd Petrus ſolus princeps caput & paſtor eſt apoſtolorum, & quòd ei ſubditi fuerunt apoſtoli, vt oues paſtori, & quòd ordinaria via ab ipſo poteſtatem ſortiri erant ordinis & iuriſdictionis, licet gratuita præuẽtione poteſtatem iuriſdictionis, executiuam æqualem a Domino immediate habuerint: poteſtatem autem ordinis epiſcopalem immediate vel mediate, omnes etiam a domino habuerunt æqualem. Et ſi prædicta perſpicaciter intuitus fueris, videbis quòd Petrus, licet apoſtolus & Papa fuerit ſimpliciter maior cçteris. Linus tamen, Clerus, aut Clement non ſic ſe habebat ad Ioannem apoſtolum & euangeliſtam, qui viuebat, ſed aliquo modo vt par, & excedens, & exceſſus. Erant enim pares in poteſtate executiua regiminis eccleſiæ pro quanto Ioannes poterat

F ex apoſtolatu exequi quicquid poterat Papa. Erat papæ excedens in authoritate regiminis, ſicut de Petri authoritate dictum eſt, quia illius erat ſucceſſor, & Ieſu Chriſti vicarius ipſe, non Ioannes, Erat & exceſſus in dignitate apoſtolatus, quia Ioannes erat apoſtolus, Linus autem, aut Clemens non. Et quia apoſtolis non Papæ condendi libros ſacræ ſcripturç conceſſum eſt, dicente illis domino, quòd Spiritusſanctus doceret eos omnia, & omnem veritatem, vnde Auguſt. de Conſenſu Euang. Lucas & Marcus ſcripſerunt illo tempore quo ab ipſis in carne manentibus apoſtolis probari meruerunt, ideo præualuiſſet ſententia Ioan. ſententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei & morum, ſicut modo prçualet euangelium Ioannis ſententiæ cuiuſcumque papæ & totius eccleſiæ. Nec obſtat illud Auguſt. Euangelio non crederem, niſi me authoritas eccleſiæ admoneret, quia ipſe Ioannes, & ſimiliter quilibet apoſtolus eccleſia erat Ieſu Chriſti authoritate, teſtante hoc ipſo Ioanne, qui de ſeipſo loquens capit. vltimo dicit in perſona eccleſiæ, quam authoritate Chriſti gerebat: Et ſcimus, quia verum eſt teſtimonium eius. Ex quo namque conſtat apoſtolorum aliquem ſcripſiſſe ad doctrinam eccleſiæ, eccleſiæ authoritatem habet.

Ex his autem patet quòd duarum extremarum opinionũ, ſcilicet dicentis, ꝙ omnes Apoſtoli eodẽ modo ſint inſtituti a Chriſto vicarii ſui, & dicentis, ꝙ Chriſtus immediate ſoli Petro dedit poteſtatem iuriſdictionis, neutra videtur vera, quàmuis iſta ſecunda ſit non reprobanda, ſed exponenda. Media autem via ſola vera eſt, quam declarauimus. ſ. ꝙ ſolus Petrus habuit vicariatum Ieſu Chriſti, & ſolus immediate poteſtatem iuriſdictionis ordinarie a Chriſto accepit: ita ꝙ ab eo alii ordinario iure accepturi erant, & ei ſunt ſubiecti. hoc enim modo verificatur ſecunda opinio. Et cũ hoc, Ieſus Chriſtus dominus turis, præueniendo delegauit cæteris parem in exequendo poteſtatem (vt dictum eſt) & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

CAPVT V.

In quo ponuntur rationes tenentium quòd eccleſia vniuerſalis, ſeu concilium uniuerſale habet poteſtatem ſupra papam ſimpliciter; ita quòd papa eſt illi ſubditus.

EXAMINATA comparatione poteſtatis Papæ ad Apoſtolos ratione ſui apoſtolatus, comparãdum modo eſt papæ poteſtatẽ eccleſiæ vniuerſalis, ſeu concilii vniuerſalis poteſtati: nunc quidem abſolute, poſtmodum, vero in euentibus & caſibus, vt p̃miſimus. Et quoniam oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, aſſeram primo rationes primarias, in quibus conſiſtit vis, quibus p̃baiur papam ſubeſſe eccleſiæ, ſeu concilii vniuerſalis iudicio. Et ne contingat ſæpius eccleſiam & concilium iungere, pro eodem ſumantur, quoniam non niſi ſicut repræſentans, & repræſentatum diſtinguuntur.

Fundant igitur hi conſtitutionem dictam primo in actis concilii Cõſtantienſis ſub Ioanne 23. Anno Domini 1415. vbi in ſeſſione 5. habita die 6. menſis Aprilis ſic legitur. Hæc ſancta ſynod⁹ declarat. ꝙ ipſa in ſpiritu ſancto legitime congregata, concilium generale faciens, & eccleſiam catholicam repræſentans, poteſtatẽ a Chriſto immediate habet, cui quilibet cuiuſcumque ſtatus, vel dignitatis, etiam ſi papalis exiſtat obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti ſchiſmatis, & reformationem dictæ eccleſiæ in capite, & in membris. Hæc ibi. Et ſubiungitur aliud Decretum in hæc verba. Item declarat, ꝙ quicumque cuiuſcumque conditionis, ſtatus, dignitatis, etiam ſi papalis, qui mandatis, ſtatutis, ſeu ordinationibus, aut prçceptis huius ſacrç Synodi, & cuiuſcumque alterius concilii generalis legitime congregati ſuper præmiſſis, ſeu ad ea pertinentibus factis, vel faciendis, obedire contumaciter contempſerit, niſi reſipuerit, condignæ pœnitentiæ ſubiiciatur, & debite puniatur, etiam ad alia iuris ſubſidia ſi opus fuerit, recurrendo. Hçc ibi. Ex quibus habentur tria. Primo, ꝙ concilium vniuerſale habet authoritatem a Ieſu Chriſto immediate. Secundo, quòd papa tenetur ei obedire. Tertiò, ꝙ ipſa ſynodus habet poteſtatem coactiuam ſupra papam, dum punitioni eum ſubiicit.

Confirmaturque eadem ſententia per concilium Baſilienſe celebratum anno Domini 1431. ſub Eugenio 4. vbi reſumpta ſunt hçc decreta in ſeſſione ſecunda & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuicleff. in eodem concilio Conſtantien. ſeſſione 8. & poſtmodum per Bullam Martini quinti, ſacro approbante concilio firmata ibidem. Vbi inter alia ſic damnatur articulus iſte ſcilicet, Non eſt neceſſitate ſalutis credere Romanam eccleſiam eſſe ſupremam inter alias eccleſias error ſi per Romanam eccleſiã intelligatur vniuerſalis eccleſia, aut concilium generale, aut pro quanto negare primatũ ſummi Pontificis ſuper alias eccleſias particulares.

ticulares. Hęc ibi. Ex qua condemnatione habetur, quòd conciliũ vniuerſale eſt ſuprema eccleſiarum, & conſequenter eſt ſuperior eccleſia Romana, quæ eſt vna eccleſiarum. Et confirmatur hanc eſſe intentionem Patrum: quia faciunt differentiam inter primatum concilij & ſummi Pontificis: quoniam de concilio dicunt ſimpliciter, quòd eſt ſuprema inter alias eccleſias. De ſummo vero Pontifice dicunt quòd habet primatum reſpectu eccleſiarum particularium.

Fundant quoque hoc idem in Euangelio & doctoribus: ex eo quòd claues regni cælorum, officium paſtorale & poteſtas ligandi atque ſoluendi, eccleſiæ data ſunt dupliciter, ſcilicet autoritatiue & finaliter. Et quòd authoritatiue eccleſia ipſa hæc habeat, teſtatur in primis Matth. 18. cap. vbi poſtquam Dominus dixerat, Dic eccleſiæ: & ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: ſtatim ſubdit, Amen dico vobis, quæcumque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Vbi manifeſte eccleſiæ hanc cõtulit poteſtatem vniuerſalem: ad hoc cum illa verba ſubdidit Dominus (vt Hieronymus ibidem dicit cum Hilario) ne priuata authoritate reputaretur non audiens eccleſiam ethnicus & publicanus, ſed diuina authoritate eccleſiæ collata.

Teſtatur deinde Auguſt. ſuper Ioan. (vt habetur 24. q. 1. Can. quodcumque.) vbi concluditur quòd Petrus quando claues accepit, eccleſiam ſanctã ſignificauit. Et rurſus ſermone 10. ſup Ioan. loquens de poteſtate ligandi & ſoluendi, dicit, Hoc Petrus enim omnibus tanquam perſonam gerens ipſius vnitatis accepit. Et iterum in ſermone Apoſtolorum Petri & Pauli, Petrus totius eccleſiæ geſtabat perſonam: & propterea audire meruit. Tibi dabo claues regni cælorum. Has enim claues non ipſe vt homo vnus, ſed vt vnitas accepit eccleſiæ. Et in libro de Agone Chriſtiano, Non ſine cauſa inter Apoſtolos, eccleſiæ catholicæ perſonam ſuſtinet Petrus. Huic enim eccleſiæ claues datæ ſunt, cũ Petro datæ ſunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Paſce oues meas.

Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet eccleſia in clauibus ibi datis a Ieſu Chriſto, quàm in rebus, ſed dominium rerum temporalium principaliter eſt in eccleſia: cum etiam Papa non ſit dominus, ſed diſpenſator rerum eccleſię, vt S. Thomas dicit in 22. q. 100. art. 1. ad ſeptimum. ergo eccleſia principalius habet claues quàm Papa. Et confirmatur hoc rurſus. Quia tũ rectum ſit iudex ſui & obliqui, & eccleſia vniuerſalis adeo ſit recta, vt errare non poſſit (vt patet) Papa autem errare poſſit etiam in fide (vt patet 40. d. ca. ſi Papa) conſequens eſt, quòd eccleſia excellentius & prius habeat claues, quam Papa, immo quòd habeat etiam vt iudex Papæ.

Quòd autem finaliter eccleſiæ datæ ſint claues, vt patet ex 2. ad Corinth. 13. Poteſtatem mihi dominus dedit in ædificationem, & non deſtructionem. Et S. Tho. in Tract. contra impugnantes religionem, expreſſe tenet quòd poteſtas iuriſdictionis prælatorum eſt propter bonum ſubditorum: & propterea nulla iniuria ſit prælato inferiori, puta Epiſcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonũ eccleſiæ. Ex quibus ſequitur, quòd Papa eſt propter eccleſiam, & non econuerſo, & conſequenter claues Papæ datę ſunt propter eccleſiam finaliter.

Fundant & tertio idem ſuper principiis naturaliter per ſe notis. Omne, inquiunt, totum eſt maius ſua parte: eccleſia vniuerſalis eſt totũ, & Papa pars: ergo eccleſia vniuerſalis maior eſt Papa. Proceſſus bonus. Et maior eſt principium per ſe notum. Minor eſt Apoſtoli ad Rom. 12. Multi vnum corpus ſumus, ſinguli autem alterius mẽbra. & Hier. ad propoſitum in c. Legimus. diſ. 95. Si authoritas quæritur, orbis maior eſt vrbe.

Fundant demum hoc idem ſuper hoc, quòd eccleſia conſtituta eſt a Domino Ieſu Chriſto iudex Papæ in caſu peccati: vt Patet Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic eccleſiæ, & ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Ex qua authoritate licet loquatur in caſu peccati, quia incipit, Si peccauerit, & propterea non ſpectet ad præſens Ca. in quo comparatur Papa eccleſiæ non in caſu, ſed abſolute: volunt tamen elicere etiam quòd eccleſia ſit abſolute ſupra Papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo eſt etiam ordinarius iudex illius abſolute: tum quia iudex & lex non differunt niſi ſicut animatum, & inanimatum: vt patet 5. Ethic. Ad eandem autem legis authoritatẽ cum ſit vnus actus legis ſcilicet punire, ſpectant tres reliqui, ſcilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiuſdem ergo iudicis ordinarij autoritatem ſpectabunt omnes iudicis actus, ad quem ſpectat punire. Et ſic cũ eccleſia ſit iudex ordinarius Papæ in puniendo, ſequitur quòd erit ſimpliciter iudex eiuſdem in imperando, vetando & permittendo: hi enim quatuor actus ſunt legis, vt in 12. q. 92. art. 2. habes a Diuo Thoma.

Et confirmatur hoc ſacrorum authoritate Canonum. 25. enim quæſtione prima contra ſtatuta, dicit Zozimus Papa, Contra ſtatuta Patrum condere aliquid vel mutare, nec huius quidem ſedis poteſt authoritas. Et in cap. 1. dicitur, Prima ſalus eſt rectæ fi-A dei regulam cuſtodire, & a cõſtitutis Patrum nullatenus deuiare. Ex quibus habetur, & quòd Papa non eſt ſupra poteſtatem concilij, & quòd ad primam ſalutem ſpectant ſtatuta Patrum, non Papæ. Multa quoque in eadem cauſa & quæſt. dicuntur ad hoc, quæ breuitatis cauſa omittuntur.

CAPVT VI.

Quid ſit ſenſus, quo quæſtio de comparatione authoritatis Concilij & Papæ vertatur in dubium.

AD EVIDENTIAM huius comparationis prædeclarandi ſunt termini, quid ſcilicet nomina eccleſiæ ſeu concilij vniuerſalis intelligitur, ne in vanum tota diſputatio ſit. Eccle-B ſia vniuerſalis duo ſignificare poteſt in propoſito, aut totum corpus eccleſiaſticum conſtans ex omnibus membris, comprehenſo etiam capite, id eſt Papa: aut totum reſiduum corpus eccleſiæ diſtinctum contra caput, id eſt Papam: cõcilium quoque vniuerſale, aut ſumitur cum capite, id eſt Papa vel perſonaliter, vel autoritate eius autorizatum, aut ſine Papa vtroque modo. Et ſic tres comparationes examinandæ ſunt.

Prima eſt inter Papam & eccleſiam ſeu concilium ſine capite, id eſt Papa omnino. Secunda eſt inter Papam & eccleſiam ſeu concilium cum capite perſonaliter. Tertia eſt inter Papam & eccleſiam ſeu concilium autorizatum a Papa.

Et quoniam omnes hæ comparationes ſupponunt Papam eſſe caput eccleſiæ vniuerſalis, & non ſolum ſingulorum membrorũ, vt inimici veritatis gloſſant: hoc primo monſtratur. Primo ex authoritate ipſius Conſtantienſis concilij ante & poſt electionem Martini 5. vt patet in ſeſſione 15. eiuſdem, & in bulla Martini 5. vbi damnatur propoſitio illa Ioãnis Huſſ, Petrus nec eſt, nec fuit C caput eccleſiæ ſanctæ catholicæ. Et altera ſcilicet, Non eſt ſcintilla apparentiæ, quòd oporteat eſſe vnum caput in ſpiritualibus regens eccleſiam, quod ſemper cum ipſa militante eccleſia conuerſetur. Hæc ex preſſe damnatur, quòd Petrus non fuit caput catholicæ eccleſiæ: catholicum enim idem eſt quod vniuerſale. Et ſimiliter damnatur quòd non oporteat eſſe præter Chriſtum qui in cælis eſt, vnum caput quod regat eccleſiam, conuerſans cum ea, quod eſt Papa, vt latius oſtendit diuus Tho. hanc neceſſitatem in 4. contra Gent. cap. 76. Hiero. quoq; in libro de Ortu & Obitu ſanctorum in nouo teſtamento, Petrus, inquit, in Chriſti eccleſia firmamentũ eſt, Cephas corporis Chriſti principatus & caput eſt. Si Petrus eſt caput corporis Chriſti, ergo totius eccleſiæ collectiue iuxta illud Apoſtoli ad Rom. 12. Multi vnũ corpus ſumus in Chriſto. Et 24. quæſt. 1. rogamus vos, Marcellus Papa expreſſe dicit, quòd Petrus eſt caput totius eccleſiæ. Et in concilio Lugd. Grego. 10. vt habetur in ca. vbi periculum, de elect. lib. 6. Papam D vicarium Ieſu Chriſti Petri ſucceſſorem, rectorem vniuerſalis eccleſiæ, & directorem gregis dominici vocat. Ritus quoque Rom. eccleſiæ habet, vt cum Papa ſe ſubſcribit in aliqua vniuerſalis negotij bulla, dicit ſic, Ego N. catholicæ eccleſiæ epiſcopus: ex quibus patet, quòd cauillatio dicens, quòd Papa eſt caput membrorum eccleſiæ, & non ipſius ſimul eccleſiæ, erronea eſt. Quo nanque pacto debuit, aut potuit melius explicari a Sanctis, quàm per nomina collectiua? & appoſita quandoque nomina vniuerſitatis expreſſerunt eccleſiam, gregem, Corpus Chriſti, explicando totam vniuerſalem catholicam. Dicant illi quomodo debet dici, & conuincantur ſaltem ex verbis ipſius Conſtantienſis & Baſilienſis concilij: vbi eiſdem verbis ſignificatur eccleſia collectiue; cũ millies ibi replicatur, Hæc ſancta ſynodus vniuerſalem, ſeu catholicam eccleſiam repręſentans.

De prima ergo comparatione (ſcilicet inter Papam, & eccleſiam vniuerſalem ſine capite) aperte conſtat quid dicendum ſit, E ſcilicet, quòd Papa ſit ſuper eam. Tum quia eſt corpus enormiter diminutum, quia eſt truncum abſque principali membro: ac per hoc non eſt vniuerſalis eccleſia, quæ perfectum ſignificat: tum quia Dei perfecta ſunt opera, Deuteronomij 32. ac per hoc non conuenit diuinæ prouidentiæ in tam imperfecto corpore ſupremam authoritatem locare, ſed magis ipſum a capite dependere. Et ſi, inſtetur, quòd Apoſtolica ſede vacante, inuenitur vniuerſalis eccleſia, & tamen ſine capite, quod eſt Papa, reſpondetur, quòd non inuenitur vniuerſalis eccleſia, niſi imperfecta: ita quòd imperfectio iſta eſt conditio diminuens ly Vniuerſalis eccleſia, ſicut corpus truncum diminuit a corpore integro. vniuerſale enim vniuerſitatem claudit in ſe membrorum officialium, quorum præcipuum eſt caput. Vnde tunc eccleſia eſt acephala: & eſt abſque eius ſuprema parte & poteſtate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huſſ negantis neceſſitatem capitis eccleſiæ in terris (damnatum & a Sancto Thoma, & a Martino quinto cum concilio Conſtantienſi, vt dictum eſt) incidit. Et ſi de eccleſia vniuerſali ſit ſumpta intelligatur, quòd habet immediate poteſtatem a

Chriſto,

Chriſto,& quòd ipſa repræſentatur per vniuerſale concilium,errat arrore intollerabili,vt patet ex allatis authoritatibus,& inferius magis eluceſcet.

De ſecunda aũt comparatione in altero extremo.ſ.inter papã ex vna parte,& eccleſiam totam.i. etiam cum papa ex altera parte,dicitur ꝙ papa cum reſiduo eccleſiæ,non eſt maioris poteſtatis iuriſdictionis ſpũalis,q̃ ipſe ſolus,quia poteſtas ſua continet in ſe omnium reliquorum poteſtates,vt cuium cauſa vniuerſalis.Nũlla enim eſt poteſtas iuriſdictionis in eccleſia,quæ non ſit in papa, vt patet inductiue. Quinetiam poteſtas electiua ipſius papæ, in papæ poteſtate eſt.Quod patet tum ex facto Petri, qui elegit ſibi ſucceſſorem(vt 18.quæſt.prima Can.ſi Petrus,Dicit Ioannes tertius)tum ex eo,ꝙ papa ordinat actum electiuæ poteſtatis, determinando quando & qualiter debet fieri electio,& ꝙ plus eſt,determinando ſubiectum illius poteſtatis.dum cõſtituit ꝙ ad duas partes Cardinalium ad minus ſpectet electio.Probatur & ex c. Si papa. diſt.40.vbi dr̃,ꝙ vniuerſitas fidelium ſuam ſalutem poſt dominum ea papæ incolumitate animaduertit propenſius pendere. Et diſt. 19.Can.Ita dominus Leo papa dicit,Huius muneris ſacramentũ ita dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo Petro omnium Apoſtolorum ſummo principaliter collocaret,vt ab ipſo quaſi a quodam capite dona ſua voluit in corpus omne diffunderet. Vbi manifeſte patet,a papa omne reliquum corpus eccleſię velut a capite poteſtatem ſortiri. Et ſic ſumendo eccleſiam vniuerſalem,conſtat ꝙ habet immediate authoritatem a Ieſu Chriſto, nihil enim mediat inter ipſam & Ieſum Chriſtum.Sed ex hoc non habetur,ꝙ comparando mẽbra aliqua, puta corpus ſine capite, ad Chriſtum, ꝙ habeant immediate poteſtatem ab ipſo,ſed ſufficit,ꝙ totũ habeat immediate a Ieſu Chriſto: partes autem inter ſe ordine quodam.& ita in caput primo,& per caput in corpus reliquum poteſtatem diffundit Saluator noſter,iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, ꝙ tota eccleſia non habet poteſtatẽ ſupra papam ſolum, nec econuerſo, quia papa cum eccleſia reliqua non facit maius in poteſtate,ſed plures poteſtates.

De tertia autem comparatione,quæ eſt media,& eſt inter papã & conſilium authorizatum a papa,ex antedictis facile ſumi quid dicendum eſt.ſ.ꝙ non eſt maioris authoritatis,q̃ papa, a quo ſolo authorizari poteſt,vt patet 17 diſt. per totum.& extra, de elect. c.Significaſti,vbi dicitur,ꝙ omnia concilia per Rom. eccleſiæ authoritatem,& facta ſunt,& robur acceperunt.

His tribus comparationibus ſm veritatem præmiſſis,quarta ſuperadditur ſm opinionem,& eſt inter eccleſiam vniuerſalem, & quandam communitatem,ſiue papa prima pars eius,non caput totius authoritatis in ea velit in eã conuenire,ſiue non,ex vna parte,& papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuerſa eſt, & eiuſdem ad ſeipſum ſubiectio non eſt,ſicut nec iuſtitia, proprie loquendo,cum dicunt hi,ꝙ eccleſia vniuerſalis eſt ſupra papam, alterum duorum intendunt.aut enim intendunt per eccleſiam vniuerſalem congregationem fidelium,velut quandam communitatem,ſiue papa pars prima illius velit intereſſe,ſiue non,aut intendunt ipſam fidelium congregationem authoritate capitis.ſ.ſummi pontificis factam:Ita quòd ipſum congregari,ſolum dependeat a papa in eccleſia vniuerſali,in cõcilio vero duo dependeant a papa.ſ. congregari,& repræſentare vniuerſalem eccleſiam: ita ꝙ in his intendunt,ꝙ ſecluſa authoritate papæ ex quo congregata eſt eccleſia,vel concilium,ſit comparatio poteſtatis eccleſiæ,vel concilii ex vna parte,& papæ ex altera. Totus ergo futurus ſermo de eccleſia,ſeu concilio,vt diſtinguitur cõtra papam, erit de eccleſia & concilio,ſecluſa papæ authoritate poſt congregationem legitime factam.

Et contra hos dicentes eccleſiam habere authoritatem ſupra papam,ratio eſt,quia poſitio iſta peruertit ordinem regiminis eccleſiæ,oportet nãque ſm iſtos regimen eccleſię eſſe democraticũ, ſeu populare,in quo tota authoritas apud nullum reſidet. ſed in tota communitate,ſicut in capitulo accidit,vt S.Tho.in 4. Sentẽ. diſt.19.q.1.ar.1.q.3.ad tertium dicit.Et hoc ipſi volunt, dum eccleſiam velut communitatem liberam poteſtatem ſupra papam, quaſi Regem habere dicunt,vt Senatus,populuſque Romanus habebat ſuper imperatorem.Et quia hoc ipſi non reputant inconueniens,quantum ad rem,licet vocabula horrere videantur:ideo circa rẽ inſiſtendo,monſtrandũ eſt,ꝙ non communitati eccleſiæ, ſed vni ſoli in illa Chriſtus plenitudinẽ poteſtatis Eccleſiaſticæ dedit.

CAPVT VII.

Quòd papa ſit ſuper poteſtatem eccleſiæ vniuerſalis, & concilij generalis, vt diſtinguitur contra papam.

PRINCIPIVM huius veritatis ex Domini noſtri Ieſu Chriſti authoritate ſumitur,vbi Ioan.vlt.ſoli Petro,vt diſtin-

F cto ab aliis, dicit.Paſce oues meas,vt deductum in primo cap.fuit in hoc inſtituens regimen eccleſiæ monarchicũ. Et ſi ridiculoſa illa riſio deſt,ꝙ Chriſtus dicit Petro: Paſce oues meas,non eccleſiã meã quaſi fecerit eum paſtorẽ ſingularũ ouium,nõ ipſius eccleſiæ, quæ ſignificat totum conſurgens ex omnibus ouibus,manifeſte excluditur hoc ex eo ꝙ in oratione dicitur.Deus omnium fidelium paſtor & rector famulum tuum. N. quem paſtorem eccleſiæ tuæ præeſſe voluiſti.Et in concilio Lugd.de elect.lib.6.vbi periculum, papa rector vniuerſalis eccleſiæ,& gregis dominici director dicitur, vbi patet ꝙ reſpectu eccleſię,& gregis, quæ collectiones ſignificant,& non ſolum reſpectu particularium paſtor & rector, & director eſt papa.Et quia hæc eſt vltima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demolientium:idcirco in omnibus auferendis vigilandum eſt,vt de ipſa collatione,ſeu communitate concludamꝰ non prælatam,ſed ſubditam eſſe papæ.

G Amplius,Ioãnis decimo.Saluator,inquit,alias oues habeo,&c. & ſubdit.Et fiet vnum ouile,& vnus paſtor. Certum eſt quòd ouile non ſignificat oues,ſed vnum continens oues.Et ea gloſſa interlineari in principio illius capituli,vbi dr̃. Qui non intrat ꝑ oſtiũ in ouile,exponens in ouile.i.in catholicam eccleſiam:habetur ꝙ per vnum ouile intelligitur eccleſia vna ex Iudæis,& Gentilibus. Ex hac authoritate arguitur ſic,eccleſia vt vna ex Iudæis & Gentilibus,eſt ouile.& Petrus cui dictum eſt:Paſce oues meas, eſt paſtor vnus illius ouilis,ergo eccleſia vt vna, non eſt ſuper papam, ſed ſub eo,vt ouile ſub paſtore.Et confirmatur hoc.Quia eccleſia, ſeu concilium diſtinctum contra papam, aut eſt oues, aut ouile, aut paſtor.Non oues,quia ex vtriſque ouibus ouile vnum conſtituendum dicit dominus.Non paſtor,quia cum Petrus ſit vnus paſtor eccleſiæ,vt monſtratum eſt: ſi eccleſia eſſet alius paſtor,eſſent duo paſtores,contra dominum dicentem,Fiet vnus paſtor. Ergo ouile,& cum non ſit ouile nullius paſtoris,eſt ouile vnum vnius paſtoris,qui eſt dominici gregis rector & director,papa.ſ. Et con-

H firmatur,ꝙ de Papa ſpecialiter loquatur, quia verbo futuri temporis vtitur ſignificante futurum fieri. Fiet, inquit, ouile vnum vtriſque conuenientibus,& vnus paſtor. Et quia quod eſt, non fit, nec fiet,ipſe dominus,qui de ſeipſo præmiſit pluries ibidem. Ego ſum paſtor bonus, non eſt poſtmodum factus paſtor vnus, ſed dum ſoli Petro poſtmodum dictum eſt.Paſce oues meas,non has, vel illas,impletum eſt,Fiet vnus paſtor,loco illius ſummi paſtoris,qui ſolus eſt paſtor bonus per eſſentiam eccleſię.

Amplius: Nõ minus papa eſt ẽps catholicę eccleſiæ quàm quilibet epiſcopus ſuæ eccleſiæ,ſed quilibet epiſcopus eſt epiſcopus,& ſingularum perſonarum,& totius collectionis earum in vnam cõmunitatem.ergo & papa eſt epiſcopus ſingulorum, & vniuerſorum Chriſtianorum in unam catholicam eccleſiam collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cum eccleſia ſit nomen collectiuum,& ſignificat collectionem fidelium(vt dicitur.de Conſecratione di-

I ſtinctione prima cap.eccleſia)& epiſcopus dicatur epiſcopus eccleſiæ talis.oportet,vt primo ſit epiſcopus ipſius eccleſię, & ſecundario ſingularum perſonarum, ac per hoc papa, qui intitulatur: epiſcopus eccleſiæ catholicæ,& non illorum, aut omnium Chriſtianorum,primo eſt epiſcopus ipſius eccleſiæ catholicæ, & ſecundario membrorum eius.Et vere ſic eſt,quia primo debet ſuperintendere bono proprio ipſius vnius eccleſię catholicæ,& deinde bonis propriis membrorum omnium.

Et ſi ſtudioſe quærat quo pacto papa põt dici epiſcopus, & caput eccleſiæ catholicæ,cum eccleſia catholica includat ipſum papam,patet reſponſio dupliciter. primo, quòd hic eſt diſtributio accomoda,ſicut cum dicitur.Cœlum continet omnia corpora,nõ quòd contineat ſeipſum,ſed quia continet omnia poſſibilia contineri: pariformiter enim dicitur,quòd papa eſt caput, & epiſcopus eccleſiæ catholicæ,non quòd ſit caput epiſcopus, rector, &c. ſuipſius,ſed quia eſt caput omnis poſſibilis habere caput, rectorem,& epiſcopum.Secundo dicitur, quòd quia ſecundum Hilarium ſermo rei,& non res ſermoni debet eſſe ſubiecta, ea ratione

K papa dicitur caput,& epiſcopus eccleſiæ catholicæ, quia in eccleſia catholica ipſe capitis & epiſcopi locum tenet.

Amplius, papa habet ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei, ergo papa non ſubeſt eccleſiæ. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in concilio Conſtantienſi, per Martinum quintum, ubi de papa loquendo dicitur,habens ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei. Conſequentia probatur, quia ſupra ſupremam authoritatem in eccleſia Dei non poteſt maior intelligi in eadem eccleſia Dei, etiam ſi fingendi detur licentia.Immo ex hoc etiam ſequitur, quòd tam eccleſia, quám concilium papæ ſubditur, quia non ſunt duæ ſupremę poteſtates in eccleſia Dei, principatuum enim pluralitas mala cum ſit (vt patet duodecimo Metaphyſi.)a Ieſu Chriſto ſumme bono,qui vult eccleſiam ſuam optime diſponi, eſſe non poteſt. Et confirmatur hoc authoritate Innocentii tertii in concilio generali,extra,de pen.& rer.can. cum ex eo.vbi dicitur,ꝙ Romanus Pontifex plenitudinem obtinet poteſtatis. Et capitulo,propoſuit. de Conceſſio. prebẽ.idem dicit.

Nos

Nos ſecundum plenitudinem poteſtatis, de iure poſſumus ſupra ius diſpenſare. Et extra de electione, in cap. ſignificaſti. Paſchalis dicit: Aiunt in conciliis ſtatutum non inueniri, quaſi Romanæ eccleſiæ legem concilia vlla præfixerint, cum omnia concilia per Romanæ eccleſiæ authoritatē, & facta ſint, & robur acceperint. Quæ omnia pro plenitudine poteſtatis papæ ſupra concilia, & conſequenter vniuerſalem eccleſiam allata ſunt. Et confirmantur authoritate ſancti Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem, vbi dicit hæc verba, Sancti patres in conciliis congregati, nihil ſtatuere poſſunt niſi authoritate Romani pontificis interueniente, ſine qua etiam nec concilium congregari poteſt. Hæc ille.

Amplius, papa eſt proximus, & immediatus vicarius Chriſti, & Apoſtolorum: ergo nullam habet in terris poteſtatem priorē ſe. Antecedens patet in ſæpe dicta condemnatione articulorum a Martino 5. in conſi. Conſtantienſi, vbi vnus ex reprobatis articulis eſt iſte. Eccleſia Romana eſt ſynagoga Satanæ, nec papa eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti, & Apoſtolorum. Conſequentia patet, quia proximo & immediato nihil eſt propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primo, ꝙ erroneum eſt dicere, ꝙ eccleſia, vt diſtinguitur cōtra Papam habet immediate authoritatem a Chriſto ſupra papam: ſic enim non papa, ſed eccleſia eſſet proxime & immediate Chriſti vicaria. Impoſſibile eſt enim eſſe duo ſubordinata ambo æque proxima & immediata Chriſto, vt patet iſtos fingere. Et confirmatur authoritate S. Tho. dicentis in tract. contra errores Græcorum. c. 66. Chriſti vicarius ſuo primatu & prouidentia vniuerſalem eccleſiam tamquam fidelis miniſter Chriſto ſubiectam ſeruat, & oppoſitum ſentire dicit eſſe errorem. Poſtremò reuideat quæſo diffinitio facta in concilio Florentino, quod quia ex Orientali, & Occidentali ſimul eccleſia conflatum eſt, cæteris Occidentalibus tantum antefertur. Et ibi (vt in primo capite verba adduximus) non ſolum dr̄, ꝙ papa eſt omnium Chriſtianorum pater, & doctor, ſed ꝙ eſt etiam vniuerſalis eccleſiæ paſtor, gubernator, & rector, cum plena poteſtate a Domino Ieſu Chriſto inſtitutus in beato Petro. Dicant ipſi quō potuerit clarius exprimi, ꝙ non ſolum omnium membrorum, ſed ipſius vniuerſalis eccleſiæ paſtor, & rector, & gubernator eſt, ꝙ non mediante eccleſia, ſed in Petro, cuius eſt ſucceſſor, plenam poteſtatem paſcendi, regēdi, gubernandi vniuerſalem eccleſiam a Domino Ieſu Chriſto accepit. Et videant ſi tantum luminis eis conceſſum fuerit, ꝙ hæreticorum more Scripturas, & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, vt eorum protectus error defendatur. Forte nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quam non poſſit extorta expoſitio ad ſuum trahere propoſitum, ſed veritas tunc inuenitur, cum plan' Scripturæ ſenſus iuxta Sanctorum conſenſum quæritur.

CAPVT VIII.

In quo reſpondetur obiectionibus ſumptis ex authoritate concilii Conſtantienſis, & Baſilienſis.

VT ordinate autem obiectis diſtincte ſatisfiat, inchoādum eſt a decretis concilii Conſtan. ad quæ duæ reſponſiones dantur.

Prima, negans illa eſſe autentica authoritate veri concilii facta, quoniam facta ſunt tempore ſchiſmatis, quo erant tres papæ in eccleſia Dei, ab vna ſola obedientia. ſ. Ioannis 23. abſente etiam illo ſuo papa. Quod conſtat ex eo, ꝙ illa promulgata ſunt anno Domini 1415. die 6. Aprilis in ſeſſione 5. & obedientia Gregorii 12. coniuncta eſt illi die 4. menſis Iulii eiuſdem anni in ſeſſione 14. & obedientia Benedicti 13. iungi cœpit anno Domini 1416. die 13. Octobris in ſeſſione 21. Vnde dicere, quòd illa obedientia conſtitueret concilium generale, catholicā eccleſiam repræſentans, nihil aliud eſt quā renouare antiquū ſchiſma, & dānare vt ſchiſmaticas duas obedientias, & ꝙ ſemper fuit, & eſt dubium facere certum.

Et ſi dicatur, ꝙ Martinus 5. approbauit illa decreta, & illam ſynodum, decreta quidem in ſeſſione vltima, vbi legitur, ꝙ dixit, ꝙ omnia & ſingula determinata, concluſa, & decreta in materiis fidei per præſens concilium, conciliariter tenere, & inuiolabiliter obſeruare volebant, & numquam contra ire quoquomodo, ipſaq; ſic conciliariter facta approbat, & ratificat, & non aliter, nec alio modo. Hæc ille. Conſtat autem quòd concilium eſſe ſupra papam, vel papam ſupra illud, materia fidei eſt. ergo decreta illa in ſeſſione 5. facta ſuper ſuperioritate concilii ſupra papam, ſunt approbata. Synodum vero in bulla condemnationis articulorum Ioannis Vuicleff, ſacro approbante concilio, vbi interrogatoria ponens dicit, Verum credat, ꝙ condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Huſſ, & Hieron. de Praga facta de perſonis eorum, libris & documentis per ſacrum generale Conſtantienſe concilium, fuit rite & iuſte facta, & a quolibet catholico pro talibus tenendæ, & aſſerendæ? Hæc ibi. Et cum conſtet, ꝙ contra Ioannem Vuicleff in ſeſſione 8. contra Ioannem Huſſ. in ſeſſione 15. & contra Hieronymum de Praga in ſeſſione 21. ſententia lata fuerit, conſequens eſt, quòd

A tunc ante vnionem obedientiarum omnium concilium generale fuerit, ſi Martinus in tali bulla verum dicat.

Reſpondendum eſt, quòd tractari aliquid in materia fidei contingit dupliciter, ſcilicet materialiter, & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur, vt credenda, vel damnanda a fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinens ad fidem, ſed vt credenda, vel non credenda, ſed quacumque alia ratione, extra formalem enim infinita contingit eſſe. Et quia niſi ſermo intelligatur formaliter, peririt certitudo: ideo verba Martini 5. in illa ultima ſeſſione formaliter ſunt intelligenda. In concilio ſiquidem illo fuerat in materia fidei tractatum, & deciſum formaliter, vt patet in ſeſſionibus allegatis contra illos tres ſupradictos, vt etiam in ſeſſione 19. & fuerant multa alia tractata, ſed non vt materia fidei, inter quę sūt illa ſeſſionis 4. & 5. In cuius ſignum nulli fuerunt deputati ibi ad videndum de fide, quin potius deputatio in materia fidei cœpit poſt hęc in ſeſſione 6. vt patet ibi. nulla etiam fit ibi mentio de cre-

B dendo, vel non credendo. Martinus autem 5. approbauit decreta in materia fidei formaliter tantum, & non illa alia. Et hoc euidenter etiam patet, quia illa verba dixit, reſpondens requiſitioni oratorum Regis Poloniæ exigentium, quod acta per concilium contra illos prænominatos hæreticos firma eſſent, vt patet in ſeſſione vltima, & propterea bulla illa condemnationis ſubſecuta eſt. Ad inſtantiā vero de approbatione ſynodi dicitur, ꝙ per illud & alia interrogatoria ibidem de concilio Conſtantienſi poſita, totum a nobiliori parte Martinus nominauit, congregatio ſiquidem Conſtantien. quæ inchoauit in ſola obedientia ſub Ioan. 23. & iterum poſt in coniuncta obedientia ſub Gregor. 12. in coniunctione obedientiæ Benedicti 13. conſummata eſt, & poſt Martinum electum auctorizata facto præſidentię perſonalis in concilium vniuerſale, ab hoc nobiliori, & certiori ſtatu tota concilium vniuerſale vocatur, & nuncupatiue in quolibet ſtatu concilium vniuerſale appellatur, nominibus vtendo vt plures. Fundatur autem hæc declaratio ſuper eo, ꝙ non eſt rationi conſentaneum, Martinum voluiſ-

C ſe declarare alias obedientias fuiſſe extra eccleſiam, ſed verbo proferre honoris nominibus vtendo, vt plures vtuntur, abſque veritatis tamen offenſa. Vnde in illa bulla bis oppoſitum declarauit. ſ. in articulo, papa habet ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei, & in illo Petrus fuit caput eccleſię catholicę. Et vt inſinuaretur, quòd concilium ab vltima parte appellabat, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit pręſens, dicens, ꝙ concilium approbauit & approbat, condemnauit & condemnat, quaſi præteritum nō ſuffecerit. Et quia iam ex iſto priore interrogatorio habitum erat, quòd concilium Conſtantienſe in præſenti ſub Martino 5. condēnat illos tres, non oportuit in vltimo interrogatorio, præterito iungere præſens: iam enim præteritum ſupponebat pro concilio ſub Martino, quia iam damnauerat. & ſic etiam verba ſaluantur verbaliter. Hęc eſt prima reſponſio ad principale motiuum.

Secunda autem eſt, dato quòd decreta illa valeant, intelligen-

D da ſunt cum grano ſalis: quomodo autem dicēdum eſt ad ſingula? In primis, cum dicitur quòd concilium poteſtatem a Chriſto immediate habet, poteſt dupliciter intelligi. primo de concilio, vt diſtinguitur contra papam. Et ſic eſt falſum, vt patet per inductas authoritates, extra de elect. c. Significaſti. vbi dicitur quòd robur habēt omnia concilia a Ro. ſedis authoritate, & di. 16. ita Dñs vbi Leo dicit, quòd a Petro quaſi a quodam capite in corpus omne authoritas manat. & Sanctus Thomas in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quòd ſancti patres in conciliis congregati nihil poſſunt ſtatuere ſine Romani pontificis authoritate interueniente, ſine qua nec congregari concilium poteſt. Hæc ille. Et nota quod dicit, ſancti patres, quia patribus non ſanctis, ſed pręſumptuoſis nulla lex poſita eſt, ſed præſumptio eorum ſibi ipſi eſt lex. Secundo poteſt intelligi de concilio, incluſo papa. Et in hoc ſenſu eſt verum, quòd habet immediate authoritatem a Ieſu Chriſto. Et quòd ſic interpretandum ſit, ex duobus verbis il-

E lius decreti colligitur. Primum eſt, Legitime congregatas: conſtat enim, quòd legitima congregatio concilii generalis ad papam ſpectat, vt ex nunc illatis teſtibus patet, & diſtinctio. 17. per totum. ſecundum eſt eccleſiam catholicam repræſentans, corpus namque eccleſiaſticum vniuerſum (quod eccleſia catholica, id eſt vniuerſalis ſignificat) non eſt ipſum vniuerſum corpus eccleſiaſticum ſi ſine capite ſit, vel intelligatur. Papam autem ex dictis conſtat caput eſſe totius eccleſiæ catholicæ, ac per hoc concilii ipſam repræſentantis. Et ſi mundi cordis oculo perſpiciatur, apparebit quòd concilium habet, quòd repræſentet vniuerſalem eccleſiam a papa, qui habet pleniſſimam curam vniuerſalis eccleſiæ. Quis enim Cardinalibus, Epiſcopis, Abbatibus, & prælatis paucis (vt communiter accipere videtur) contulit vota totius populi Chriſtiani, niſi papa? oportet enim aut ipſos Chriſtianos hoc feciſſe, aut aliquem ſupplere potentem eorū vota. Et cum ipſos non trāsferre vota ſua in eos, experientia teſtetur, quia potius ſi requirerentur Chriſtiani infiniti inuenirent̄ q refutarēt

transferre

tranſferre vota in alios,& ꝑ ſeipſos intereſſe mallent,aut conciliũ nõ celebrandũ ducerẽt. **F** Relinquitur ergo,ꝙ Papa,qui ſolus eſt pr̃,paſtor,doctor,rector,& gubernator oium,& ſingulorum Chriſtianorũ cum plenitudine poteſtatis, vota totius eccleſiæ transfert in cõcilium,congregando & robotãdo,vt ei videtur: Propter ꝙ ſine Papa Patres ſancti congregati nihil poſſunt, & diſſolui põt conciliũ a Papa,auferendo ab eis,ꝙ amplius vlem eccleſiam non repræſentent authoritatiue. Nec eſt verum ſi dicatur,ꝙ eccleſia ratum habet concilium,non reclamando:ideo enim non reclamat, quia in vero concilio Papa ſupplet,in falſo autem,quia contra præſumptuoſos præualere non ſperant docti, ignorantes autem neſcii ſilent. hoc aũt non eſt approbari ab eccleſia,ſed nõ moleſtari ab illa.

Deinde cũ dr̃,ꝙ ipſi concilio, ſeu eius decretis, et Papa obedire teneri,multis diſtinctionibus iuxta multos terminos opus eſt. Diſtinguendũ eſt.n. de Papa dubio,vel certo:ſicut.n.qđ neſcitur conſecratum,ꝑ non conſecrato habet:& reconſecratur ſm ſacros Canones **G** (vt patet ex tra de ꝑsbytero non baptizato cap. veniens. & de conſecrat. diſ.1.c. ſolennitates.)ſic qui neſcit legitime electus Papa,tamq̃ non Papa obedire tenetur,& hoc directe ptinet ad illa decreta tẽpore ſchiſmatis,qñ erant tres Papæ,& nullus indubitatus ex ſua electione. De Papa aũt certo & indubitato diſtinguendum eſt,quia vel eſt ſermo de his,quæ a concilio & decretis eis ſtatuuntur de iure diuino,vt ea quæ ſunt fidei:vel naturalis iuris,vt ea quæ ſunt virtutũ & vitiorum moralium, & ſic Papa tenet obedire,nec põt contra ea diſpenſare. Et ſic interpretanda ſunt decreta illa.vñ in tribus dicit debitũ obedire.ſ.in his quæ ſunt fidei, reformationis,& amotionis ſchiſmatis: hæc.n.cum ſpectantibus ad ea,aut ad ius diuinum,aut ad ius naturale ſpectant. Vel eſt ſermo de his,quæ ſunt pure iuris poſitiui, & ſic diſtinguendũ eſt de obedientia.ſ.quo ad iudiciũ diuinũ,vel humanũ:& dicendum, ꝙ licet princeps ſit ſolutus legibus,nec concilia legẽ vllã coactiuã in iudicio humano ꝑſixerint Ro.ſedi,i iudicio tñ diuino tenet Papa obedire, **H** vt S.Tho expreſſe habet in Prima ſecundæ,q.96.ar.5.ad tertiũ. Et in c.cõfidimus.25.q.1.Gelaſius Papa dicit: vlis eccleſiæ conſtitutũ nullũ magis exequi ſedẽ præ cæteris oportere, q̃ primam.

Demum cum ſubditur de punitione contumaciter cõtemnentiũ,põt dupl'r intelligi. Primo indifferenter, vt quilibet etiã indubitatus Papa in quocũque peccato contra ius diuinũ,aut naturale contumax,punitioni humanæ ſubiaceat. Et hic ſenſus eſt contra ſacros canones,vt patet in c.ſi Papa.diſt.40.& diſt.79.c.electionẽ,& in c.aliorũ 9.q.3. Nec eſt acceptandũ,ꝙ id qđ infinito tpis ſpatio a tot eſt Patribus approbatũ,vnico verbo deſtruere voluerunt conditores canonũ. Secundò põt intelligi diſcrete ſm proportionem materiæ,& ꝑſonæ,& ſiccum prælati cõtter non ſint puniendi(exẽplo Dei,qui non puniuit publice Aaron de idololatria,vt S.Tho. dicit in 4 Sen.diſt.46.q.2.ar.2.q.2.ad quintũ.)& Papa non ſic puniendus facto,ſed verbis reprehendendus publice(vt ex S.Tho.colligitur in 4.Sen.diſt.19.q.2.ar.2.q.2.ad ſecundum, **I** & in Secunda ſecundæ, q.33.ar.4. in caſu quo publice in periculum eccleſiæ peccat,vt Petrus reprehenſus fuit a Paulo ad Gala. 2.) & in caſu quo poteſt deponi,etiã facto depoſitionis puniri poſſit:conſequens eſt ꝙ ſic diſcrete & proportionaliter intelligãtur verba illius decreti.

Ex quibus oibus clare patet,ꝙ nec ex illis decretis habetur ſuperioritas concilii,aut eccleſiæ ſupra Papã. Vñ non oportet alitter ſidere ad eandem ex cõcilio Baſilienſi,in ſeſſione 2.& 18. De quo tñ ſciendũ eſt,ꝙ licet ab Euge.4.fuerit approbatũ quo ad inchoationem,& ꝓſecutionem, & multa pro illo concilio in bullis ſuis dixerit,numq̃ tñ illius approbauit decreta, quin potius in cõcilio Florentino ſtatim diffiniuit Ro.Põt.eſſe caput,paſtorem,doctorẽ,& rectorem vlis eccleſiæ,vt ſuperius attulimus. Refert quoq; dñs Ioan.de Turre Cremata(qui fuit ꝑſens vtrique concilio)in lib.3. de Eccleſia,c.100.multos defectus,qui in concilio Baſilien.in conflatione illorũ decretorum interuenerunt.ſ.ꝙ non fuerunt vnanimiter concluſa, nec cũ conſenſu Præſidentiũ Legatorũ dñi Papæ,qui talibus intereſſe recuſarũt,nec expectatis oratoribus Angliæ, & Caſtellæ,quos in via nouerant conſtitutos, nec auditi ſunt viri **K** multi ſapientes,videntes hæc eſſe cõtra doctrinã Sanctorũ,ſed promulgata ſunt ad furorẽ hoſtiũ Apoſt.ſedis,cũ multitudine populi nullius auctoritatis. Vñ ex neutro concilio admittũtur,vt valida.

Nos tñ ex abundanti iuſtitia,illa gloſſauimus. Et ſi gloſſas cõtra intentionem autorum dixerit aliquis ex aliis actis eorũ conciliorum hoc conuincens: reſpondebo primò,ꝙ ego homo ſum,& video quæ foris ſunt,quo ad ipſa decretorum verba, Deus autem intuetur cor. Quo ad alia verò acta eorundem conciliorum atteſtantium aliam fuiſſe autorum intentionem,dicam de Conſtantien.ꝙ ſicut errauit vſurpãs in vna ſola obedientia vniuerſalem eccleſiã, ita errauit conſequenter in procedentibus ex ea,quoniam tunc illa decreta fecit. De Baſilien. vero notorium eſt,ꝙ errauit,cum cõtra vnum verum & indubitatum Pontificem Eugenium 4. proceſſit vſque ad depoſitionem incluſiue,qui tamen cum ſucceſſoribus ſuis verus Papa eſt. Dicam ſecundò, ꝙ ſi honorem veritatis recuſant falſa,erronea,ac igni obnoxia ſunt.

CAPVT IX.

In quo ſoluuntur reliquæ obiectiones contra idem facta.

EXPEDITIS Autoritatibus conciliorũ Conſtantienſis,& Baſilienſis,quæ nullius autoritatis cenſentur,ſoluendæ conſequenter ſunt obiectiones,quæ ex vera ac certa autoritate procedunt,iuxta ordinem,quo inductæ ſunt.

Ad declarationem igitur Martini 5. in condemnatione articulorum.ſ.qđ errori eſt non credere Ro.eccleſiam eſſe ſupremã inter alias eccleſias,ſi per Ro.eccleſiam intelligitur eccleſia vlis, vel concilium vle,aut pro quanto negat primatum ſummi Pontificis ſup particulares eccleſias, Reſpondetur,quòd quia comparatio eſt inter diuerſa, & hæc tria.ſ.eccleſia vniuerſalis,concilium vniuerſale,& eccleſia Romana,ſingula ſunt quædam corpora myſtica,integra conſtantia ex capite & membris reliquis,& in capite non ſolũ conueniunt,ſed identificantur (Papa ſiquidem caput propriũ vlis eccleſiæ.& concilii,& Ro.eccleſiæ eſt) in membris autem reliquis diſtinguuntur,vel ſicut repræſentans,& repræſentatum, vt membra eccleſiæ & concilii,vel ſicut pars & totum, ſicut membra reliqua Ro.eccleſiæ partes ſunt membrorum reliquorum,concilii & eccleſiæ vniuerſalis,vt patet: iccirco cum ſit comparatio inter eccleſiam,ſeu concilium vniuerſale,& eccleſiam Rom. non ſit comparatio ſm caput, ſed ſm reliqua vtriuſque membra, ſm quæ rectè dicitur,ꝙ tam eccleſia,quam ſynodus vniuerſalis eſt ſuperior eccleſia Romana,vt ex illo articulo deducitur. vnde admiſſio illius comparatiue nihil concludit contra Papæ authoritatem.

Poſſet nihilominus dici,ꝙ quia eſſe ſupremam inter eccleſias, conuenit eccleſiæ ratione capitis,& eccleſia Romana ratione capitis eſt de eſſentia concilii,& eccleſiæ vniuerſalis, & nulla comparatio etiam cum dictione excluſiua excludit intrinſeca,idcirco non eſt admittenda comparatio concilii ad eccleſiam Rom.quo ad hoc quod eſt eſſe ſupremam inter eccleſias, ſicut nec quo ad caput, quia ſicut idem eſt caput,ita eadem eſt ſuperioritas, & negaretur illa illatio,ergo concilium eſt ſupremũ inter alias eccleſias etiam Romanam. Et ad probationem,quia Romana eccleſia eſt vna eccleſiarum, reſpondetur quòd plus requiritur ad comparationẽ iſtã. oportet enim quod ſit vna, & diſtincta capite proprio ab eccleſia quæ eſt concilium,qđ hic non eſt. Ex calce verò illius articuli.ſ. ꝙ primatus Papæ eſt ſuper eccleſias particulares,cũ ſit ſermo affirmatiuus de primatu ſuper particulares, & non negatiuus de primatu ſuper vniuerſalem eccleſiam,nihil habet in oppoſitum, qđ enim non fuit expreſſum ibi,eſt expreſſum alibi,vt additum eſt.

Ad obiectionem ſumptam ex Euangelio Matt.18. Quæcũque ſolueritis,&c.dr̃ ꝙ ad literam, hæc tria tantum ad propoſitum habentur. Primum eſt ꝙ a Chriſto immediate Apoſtolis data eſt poteſtas ligandi & ſoluendi,quod ſuperius conceſſimus conformiter ad cap.in nouo.diſt.21. Secundum eſt,ꝙ poteſtas data eſt vniuerſalis, iuxta illa verba, quæcumque ſolueritis. Sed tamen nõ eſt adeò vniuerſalis, vt verba ſonant,ſed ly, Quæcumque,diſtribuit pro ſubiectis,ita ꝙ ſenſus eſt, Quæcumque vobis ſubiecta ſolueritis,aut ligaueritis,&c. alioquin oporteret dicere,ꝙ omnino occulta potuiſſent ſoluere,vel ligare,contra illud Apoſtoli 1. ad Corinth.4. Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus qui illuminabit abſcondita,&c. Et quia Petrus non erat eis ſubiectus,ſed prælatus cum factus fuit paſtor eccleſiæ,ideo ſub illa diſtributiua non concludebatur Papa, vtpote non ſubiectus. Tertium autem eſt, quòd ex illis contextu innuitur,ꝙ eccleſia quælibet habitura eſſet poteſtatem ita ligandi & ſoluendi,vt ſoluta & ligata ab ea,eſſent ſoluta & ligata in cœlo,& hoc in ſibi ſubiectis. Vnde ſicut ridiculum eſt ex hoc,ꝙ eccleſia Bononienſis habet hanc authoritatem,inferre:ergo poteſt ligare,aut ſoluere nõ ſubiecta: ita ex hoc, ꝙ eccleſia vniuerſalis habet hanc authoritatem,non poteſt inferri niſi ꝙ poteſt in ſubiecta. quamuis enim multo plura ſint ſubiecta vniuerſali eccleſiæ quàm Bononienſi,nihilominus in hoc formali conueniunt,quòd nulla eccleſia poteſt niſi in ſibi ſubiecta. Ex hoc autem non habetur,quòd Papa ſit ei ſubiectus, nec etiam habetur,vt ſuperius dictum eſt,quòd habeat a Chriſto immediate poteſtatem,quia modus habendi,ſcilicet immediate a Chriſto, ex ſpeciali gratia ad perſonas ſuas fuit. Quod autem alicui gratioſe conceditur,non debet ab aliis trahi in exemplum.a Chriſto.n. habẽt oẽs eccleſiæ hanc poteſtatem, ſed non immediate.

Ad authoritates Auguſtini dicentis,quòd Petrus in perſona eccleſiæ & vnitatis, & claues accepit. Dicendum eſt,ꝙ per hæc omnia intelligendum eſt hoc.ſ.ꝙ non ſoli perſonæ Petri,ſed officio ſuo perpetuo duraturo hæc collata ſunt. Et quia officium Petri eſt officium capitis,quod habet influere in corpus reliquum:ideo, officio capitali data toti corpori,data dicuntur & ſunt. Non poteſt ſiquidem expers corpus remanere,ſi caput officium ſuum facit. vnde & Leo Papa diſt.19.c.ita Dñs,ipſi dño attribuit, ꝙ a Petro in corpus omne poteſtas deriuaretur. Quia ergo vnitas officii communicatiui toti eccleſiæ clauem accepit in perſona Petri: ideo dicatur ꝙ Petrus perſonam eccleſiæ gerebat, & ꝙ vnitas non recepit. ſimilia,

tes accepit,& ꝙ ad omnes dicitur, Amas me?Paſce oues meas, & ſimilia:& non propterea dicitur quaſi communitas popularis,aut ſenatoria poteſtatem acceperit.Hic enim ſenſus contra Auguſtinum,& Ieſum Chriſtum eſt,vt oſtenſum eſt.& ipſe Auguſtinus in quæſtione noui & veteris Teſtamenti aperit dicens.Saluator cum pro ſe & Petro dari iubet didragma, pro omnibus ſoluiſſe videtur,qa ſicut in Saluatore erant omnes cauſæ magiſterii:ita & poſt Saluatorem,in Petro omnes continantur:ipſum enim conſtituit caput eorum,vt eſſet paſtor gregis dominici. In quibus verbis docet,quòd in officio capitali Petri omnes ſubintelliguntur.

Ad primam autem rationem dicitur, ꝙ licet non minus iuris habeat eccleſia in poteſtate iuriſdictionis,quàm in bonis temporalibus:tamen non eodem,ſed alio modo habet.Nam poteſtatem iuriſdictionis obtinet,vt regimen monarchicum, dominium autem temporalium,vt communitas. Et ratio diuerſitatis eſt, quia poteſtas iuriſdictionis aſt a Ieſu Chriſto,qui tala ſtatuit regimen, dominium autem rerum eſt a donatoribus hominibus transferentibus dominium quod ipſi habebant in communitatem eccleſiæ , & non in vnum aliquem.Et hoc apparet in eccleſiis particularibus , in quibus manifeſte eccleſiæ in Epiſcopo habent poaſtatem iuriſdictionis:non autem dominium rerum.

Ad aliam varo rationem,ꝙ eccleſia non poteſt errare,diſtinguẽdũ eſt de errore perſonali in credendo,& in ſententialiter authoritatiue definiendo,& rurſus de eccleſia vniuerſali claudendo in ſe papam,& vt diſtinguitur contra eius authoritatem: & dicendum eſt,ꝙ errore perſonali certum eſt ꝙ papa , quia eſt vna ſingularis perſona,magis poteſt in fide errare,quàm totum reſiduum eccleſiæ,ſed hoc non ſpectat ad propoſitum . Errore autem iudiciali in fide eſt econuerſo,quia magis poteſt errara communitas,eccleſię ſine authoritate papę,quàm papa . Et ratio eſt, quia error papæ in diffinitiua ſententia fidei eſt error totius eccleſiæ, & veræ vniuerſalis eccleſiæ capitis & membrorum,quia ad ipſum ſpectat determinare finaliter de fide quid tanendum, & quid repellendum , vt ab omnibus inconcuſſa fide teneatur, vt Sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum,cap.67.authoritate Cyrilli, & Maximi oſtendit,& in Secunda Secundæ,quæſt.1 .artic. vltimo, probat ratione.Impoſſibile eſt autem vniuerſalem eccleſiam errare in fide,ergo impoſſibile eſt papam in iudicio diffinitiuo authoritatiue errare in fida.Secus eſt in aliis,vt Sanctus Thomas in Quoli.8. artic.vlti.oſtendit. Vnde argumentũ militat ad oppoſitum , quia papa in huiuſmodi iudicio eſt rectiſſimus propter aſſiſtẽtiam Spiritusſancti,in iudicio fidei propter vniuerſale bonum fides , ſicut promiſit Ioannis 14.Spiritusſanctus docebit vos omnem veritatem,& Petro dixit.Ego rogaui pro te,vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus,confirma fratres tuos. Iuxta quod etiam 24.quæſt.1.dicit Innocentius papa cap.quoties. Quoties ratio fidei vantilatur,non niſi ad Petrum ,id eſt ſui nominis honorem, ſeu authoritatem habentem,recurrendum . Et ſcito, ꝙ cum dicitur de arrore iudiciali,ꝙ ſola vniuerſalis eccleſia errare in fide nõ poteſt,non excluditur ſummus Pontifex,ſed includitur , quia authoritas determinandi de fide competens vniuerſali eccleſiæ,principaliter reſidet in Romano pontifice,vt Sanctus Thomas in Secunda Secundæ,quæſt. 11.artic.3.ad tertium dicit.Immo ipſa authoritas,quæ vniuerſalis eccleſiæ dicitur,non niſi illa papæ eſt , vt ex inducta authoritate ex quæſt.1.Secunda Secundæ, (vbi finalis ſententia de fide ad papam ſpectare probatur)patet. Et propterea in allegato Quolib.Sanctus Thomas iudicio eccleſiæ,& papæ , vt ſynonimis vtitur , aperiens expreſſe ꝙ ſententiæ papæ per aſſiſtentiam diuinæ prouidentiæ ſtandum aſt . Et propterea oportet eſſe cautum,ne vocabulis aliter intellectis fallamur. Certi nanque ſumus,quòd nec papa,nec eccleſia, aut ſynodus vniuerſalis integra poteſt in fide errare,iudicando authoritatiue de fide. De eccleſia autem,ac ſynodo acephala nihil inuenio,quia nihil authoritatis ſine capite in ea video,quàmuis merita multa. Et non aduertere ad hanc diſtinctionem de fide perſonali, vel in iudicio authoritatiue,eſt cauſa quare a multis ignoranter,& in materia fidei eccleſia, immo doctores papæ præferantur:conſiderant enim ipſum nõ officium cũ aſſiſtentia diuina ad fidẽ in officio,etſi non in perſona.

Ad id vero quod additur, ꝙ claues ſunt propter eccleſiam finaliter,concedo ingenue,ꝙ papa vt poteſtatem iuriſdictionis habẽs eſt propter bonum fidei & pacis eccleſiæ, vt ex capite. 77. quarti, contra Gent.Sancti Thomæ apparet , & eſt ignobilior ipſa pace Chriſti,quæ ea uperat omnem ſenſum. & hoc eſt , quia papa non eſt princeps,niſi vt miniſter,& vicarius naturalis principis, qui eſt ſummum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis,vt ex 12.Metaphy.habetur.

Ad rationem ex principio illo, Omne totum eſt maios ſua parte, dicitur conceſſo illo principio formaliter (ſcilicet de toto , & parte vt ſic) quòd licet Papa quo ad perſonam , & merita, ſit pars eccleſiæ vniuerſalis:ſecundum poteſtatem tamen iuriſdictionis(de qua eſt ſermo)non eſt pars ita , quòd poteſtas eccleſiæ vniuerſalis non conſurgit ex poteſtate iuriſdictionis Papæ,& aliorũ,

A vt totum ex partibus: ſed poteſtas Papæ eſt tota poteſtas eccleſiæ vniuerſalis, & aliæ poteſtates ſunt participationes ipſius in partẽ ſolicitudinis datæ:iam enim dictum eſt,quòd non plus poteſt Papa & eccleſia,q̃ papa ſol⁹:licet plures poteſtates ſint poteſtates papę & eccleſiæ,quam Papæ ſolius . Et ſi ex ratione capitis , quia eſt membrum & pars corporis, inſtare velis,reſpice ad Ieſum Chriſtum,qui caput verum totius Eccleſiæ,ſic eſt,vt non ſolum quo ad poteſtatem, ſed nec quo ad notabilitatem , & ſanctitatem ſit pars eccleſiæ. Et vide quòd in his myſticis loquutionibus non oportet ea,quæ imperfectionis ſunt(vt eſt eſſe partem)ſaluare in his quæ ſunt ſuperioris ordinis , quales ſunt Ieſus Chriſtus & eius vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & ſanctitatem & perſonã pars eſt eccleſiæ.

Ad illud vero Hieronymi,quòd orbis maior eſt vrbe , reſpondetur quod uerum eſt,quo ad multa:puta merita, virtutes, ſcientiam , & in propoſito ſecundum vigorem conſuetudinis , non
B poteſtatis , id eſt conſuetudo orbis præualet conſuetudini vrbis: ſed poteſtas vrbis eſt ſupra poteſtatem orbis . Et quod hæc ſit intentio Hieronymi,ex contextu patet:quia de conſuetudine eccleſiarum,qua diaconi ſub præsbyteris ſedent,loquitur.

Ad rationem formatam ſuper mandatu Domini , Dic eccleſiæ: quia aduerſarii ſanctas gloſſas refugiunt (vt pro eccleſia prælatus vt ſic intelligatur cum ſacris doctoribus eadem ſententia) aliter dicitur.quòd dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinate mandat.Primo actum charitatis,Corripe eum inter te & ipſũ. Secundo actus iudiciales.Adhibe duos, vt in ore duorum vel triũ ſtet omne verbum,& Dic eccleſiæ. Inter hos autem actus hæc eſt differentia, quòd actus charitatis extendit ſe ad omne peccatum in proximum , & ad omnem fratrem, vt patet: actus vero iudiciales nõ extendunt ſe ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem.Et quòd non ad omne peccatum in proximum , ex eo lucidiſſime patet , quòd ſunt quędam peccata contra nos qui-
C bus conuincendis non poſſunt adhiberi teſtes, vt patet de peccato coniugis tentantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam,& de ſecretiſſimis ſermonibus.In his enim quia nõ poſſunt teſtes adhiberi : locum non habet præceptum hoc affirmatiuum,Adhibe tecum duos, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum, nec illud,Dic eccleſiæ:quia intelligitur in peccatis ſubiectis adhibitioni teſtium.Quod etiam non ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur:quia ſcilicet ſi eſt aliquis frater, qui non ſit ſubiectus alicui in terris,de illo non intelligitur præceptũ Adhibe tecum:nec, Dic eccleſię:vanum enim hoc eſſet.

Et quia papa eſt talis frater,ideo præceptum hoc non habet locum ſimpliciter contra Papam. Dico autem ſimpliciter,vt præſeruem me a caſu in quo poteſt deponi.

Et quòd hæc ſit vera expoſitio ad literam, probatur ratione,& authoritate.Ratione quidem,quia Saluator in hoc pręcepto duo exprimit vniformiter,ſcilicet perſonam peccãtem:Frater tuus,&
D peccatum,Peccauerit in te(vtrunque enim abſque exceptione aliqua indefinita ponit) & tamen oportet quod ad peccatum limitare ad peccatũ capax adhibitionis teſtiũ:ergo quo ad fratrẽ limitare etiam oportet ad fratrem ſubiectum communicantem tecum in Patre in terris.Et hoc poteſt accipi ex illo verbo, Frater tuus, id eſt,pure frater,id eſt,qui ita ſit tibi frater, vt non ſit plus quam frater:cæteri nanque prælati tui non ſunt ſimpliciter plus quàm frater:ſed quo ad aliquid:Papa uero ſimpliciter.Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati,admittenda eſt, & limitatio peccantis fratris. Authoritas eſt Sancti Thomæ in quarto Sentẽtiarũ diſtinctione decimanona quæſtione ſecunda articulo ſecundo quæſtiuncula tertia ad ſecundum dicentis,quòd ſi prelatus non habet ſuperiorem,recurrendum,eſt ad Deum,qui eum emendat , uel de medio ſubtrahat. hoc enim propter ſolum Papam oportet dici: quia cæteri pręlati habent ſuperiorem, Nec ſolus eſt Sanctus Thomas ſed nunc nunc infinitæ fere authoritates afferentur . oſtendentes
E Papam omnino non habere ſuperiorem:ac per hoc non claudi ſub appellatione fratris peccantis quo ad actus iudiciales.

Ex quo patet,quàm temere quidam dicant, quòd ſuper hoc textu abſque omni calumnia , plenitudo poteſtatis gladii ſpiritualis,& exentio eius in eccleſia collecta , ac per hoc in concilio vniuerſali ſuper quemlibet Chriſtianum qui eſt frater noſter , etiam ſi Papa fuerit,fundatur:& quod ſuper hoc fundatur poteſtas diffiniendi,determinandi,ſtatuendi,exercendi,conſtituendi leges,etiã ſupra perſonam Papæ & uſum poteſtatis eius.

Hæc enim ex dictis & dicendis patet eſſe erronea . & dicentes hæc,neſciunt diſcernere,quòd præcepta quę dantur de actibus iuſtitiæ iudicialis,intelligatur tam in factis quàm in perſonis ſubiectis,& non aliis,& quòd iſta præcepta non probant ſubiectionem talis facti uel talis perſonæ ad eccleſiã,ſed de ſubiectis illi quæcũq; & quicũq; ſint diſponit.Ignorãtię ergo eſt ex hoc textu ſubiectionẽ Papæ arguere.Et ut cõuincantur iſti,prætiretur textus iſte ſic. Primo,tex.non magis loquitur de eccleſia vniuerſali,quàm particulari puta Mediolanenſi. Et hoc etiam conuincitur ex hoc quòd

peccante

peccante in me fratre meo Mediolani, ſufficit dicere eccleſiæ illi, & F ſi illam non audierit, erit ſicut ethnicus, & cætera. indiſtinctè ergo de eccleſia loquitur. Tunc vltra cum dicitur, Dic eccleſiæ, aut ſumitur eccleſia communiter pro collectione fidelium quomodolibet, & hoc non, quia ſi non audiret totam collectionem Mediolanenſium abſque prælatis, non eſſet ſicut ethnicus, & publicanus, vt patet. Aut ſumitur eccleſia pro collectione fidelium cum prælato, & ſi ſic ſumitur, ergo etiam eccleſia vniuerſalis, cum ſibi dicendum eſt, non ſumitur pro acephala, ſed cum capite qui eſt Papa. Ex hoc ipſo ergo præcepto Domini intellecto proportionaliter de eccleſia vniuerſali, papa comprehendi oſtenditur non ſub appellatione fratris peccantis, ſed eccleſiæ iudicantis, quia eccleſiæ cum capite, & non acephalæ dicendum mandat peccatum fratris peccantis. Rurſus papa non eſt deterioris conditionis reſpectu eccleſiæ ſuæ, quàm quilibet epiſcopus reſpectu eccleſiæ ſuæ, ſed epiſcopus peccans in fratrem ſuum, non denunciatur eccleſiæ ſuæ G acephalæ, ſed eccleſiæ, id eſt prælato ſuperiori, & ſufficienter implet mandatum Domini, ergo papa non denunciatur eccleſiæ Catholicæ, cuius eſt epiſcopus, acephalæ, ſed ſuperiori, qui eſt Ieſus Chriſtus, clamando ad Deum, qui eſt paratus cito facere vindictã clamantium ad ſe, multo magis quàm iudex terreſtris, vt ipſe teſtatur Lucæ 18.

Negandum eſt igitur, quòd eccleſia vniuerſalis ſit iudex ordinarius papæ in puniendo, & conſequenter quòd ſit ſimpliciter & abſolute illius iudex, & conſequenter, quòd quemcunque legis actum poſſit ſuper eum: an autem in aliquo euentu, vel caſu ſit illius iudex, inferius examinabitur.

Repugnare quoque ſacris Canonibus, quòd eccleſia vniuerſalis ſit iudex papæ in puniendo abſolute, manifeſte patet, quia ſic de quolibet peccato papæ in proximum poſſet denunciari papa, iudicari & puniri, ſi fraternam admonitionem nõ audiſſet, contra capitulum, Si papa, diſtinctione quadrageſima, & capite, Multa, nona, quæſtione tertia, ſcilicet patet, nemo aliorum: facta, cuncta, & H contra omnes Canones Pontificum, ſcilicet Bonifacii, Nicolai, Innocentii, Simachi, Anterii, & Gelaſii. Et licet aliquod horum patiatur forte gloſſam, quòd loquitur de particulari iudice, & nõ de vniuerſali eccleſia, multa tamen capitula omne iudicium citra diuinum excludunt, vt capitulum patet, vbi ſunt de Sede Apoſtolica hæc verba, cuius authoritate maius non eſt iudicium. Similiter capitula aliorum. vbi ſunt hæc verba, Aliorum cauſas hominum Deus voluit per homines terminare, ſed ſedis iſtius præſulem ſuo ſine quæſtione reſeruauit arbitrio. vbi etiam papa excludit, proſequendo obiectiones in contrarium. Eſt & contra extrauagantem Bonifacii octaui. Vnam ſanctam, vbi diffiniens, inquit, Si deuiat terrena poteſtas, iudicatur a ſpirituali, ſi deuiat ſpiritualis, iudicatur minor a ſuperiori, ſi vero ſuprema, a ſolo Deo, & non ab homine poteſt iudicari. Hæc ille. Et eſt contra multos Doctores in Theologia quidem (vt refert Dominus Ioannes de I Turre Cremata in libro ſecundo de eccleſia, capite nonageſimo quarto,) Hugonem de Sancto Victore, Albertum Magnum, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonauenturam, Petrum de Taranteſio, Vlricum, Ricardum, Petrum de Palude, Herueum, Auguſtinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem Canonico, Hoſtienſem, Ioannem Andream, Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Aluarum.

Ad vltimo allata ex ſacris Canonibus, ex eo ꝙ papa non poteſt contra ſtatuta Patrum, reſponſionem habeo diui Thomæ in Tractatu contra impugnantes religionem, quòd intelligitur quo ad ea, quæ ſunt iuris diuini, vel naturæ. Et hoc etiam habetur in gloſſa illius & præcedentis capituli, Sunt quidam.

Ad capitulum, prima ſalus eodem modo dicendum eſt, aduertendum quòd Patrum appellatione venit principaliter papa, qui eſt pater Patrum.

Quod autem Ioannes Gerſon affert contra ſummos Pontifices illud Gratiani, diſtinctione quarta, Leges inſtituuntur cum promulgantur, firmantur autem cum moribus vtentium K comprobantur, quaſi examen ſupremum legum ſit, vnde firmantur, riſu magis quàm reſponſione dignum eſt. Relinquitur igitur certum, & indubie tenendum, quòd papa eſt ſupra vniuerſalem eccleſiam, non ſolum ſecundum ſingulas perſonas & eccleſias, ſed ſecundum ipſam eccleſiæ communitatem, ſolum Deum ſuperiorem habens.

CAPVT X.

De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui concilium eſſe ſupra Papam.

HACTENVS ſimpliciter eſt diſputatum & concluſum, quòd papa habet poteſtatem ſuper vniuerſali eccleſia & concilio, vt caput, paſtor, rector, & director illius. Deinceps noua quędam imaginatio Ioannis Gerſon in Tractatu de poteſtate eccleſiaſtica, & in tractatu de auferibilitate ſponſi, ſeu papæ, tractanda confutandaque eſt, quoniam periculoſa eſt valde, & ſanctæ matri eccleſiæ plurimum nociua. Et vt melius obſeruare ſe ab his omnes poſſint, recitanda eſt ſua imaginatio.

Ponit in primis poteſtatem eccleſiaſticam velut quoddam totum integrale diſtingui in ſuas partes integrales, papatum, cardinalatum, patriarchatum, epiſcopatum, ſacerdotiumq́; eccleſiamque integrari ex his ita vult, vt ſublato non papa, ſed papatu, non ſit eccleſia vniuerſalis. Vultq́; proinde in eccleſia, & concilio vniuerſali ſiue papa ſit, ſiue non, claudi authoritatem papalem, quàm ſupremã poteſtatem eccleſiaſticam, & plenitudinem poteſtatis eccleſiaſticæ, formaliter poteſtatiue, & originaliter reliquas continentem, & in ſolo Romano pontifice formaliter & ſubiectiue eſſe fatetur a Ieſu Chriſto Petro datam. Fatetur quoque eccleſiæ regimen a Ieſu Chriſto inſtitutum Monarchicum, ita quòd hoc non niſi a ſolo Deo mutabile eſt, & Monarchicum eſſe papam.

Cum his quoq́; diſtinguit & bene, & poteſtatẽ eccleſiaſticã tripliciter accipi: primò ſecundum ſe ipſam, vt papatum ſecundum ſe. Secũdò, ſecundum applicationem ad hanc, vel illam perſonã, vt ꝙ papatus ſit in Ioã. vel Mart. Tertiò, ſecundum exequutionem, vt ꝙ papa faciat, vel non faciat hoc, vel illud. Et appoſita altera diſtinctione de multiplici modo eſſendi in aliquo, vult ꝙ licet quælibet eccleſiaſtica poteſtas ſit formaliter, & ſubiectiue tantum in ſuppoſitis formaliter denominatis ab illa (puta papalis in papa, cardinalitia in cardinali, epiſcopalis in epiſcopo) nihilominus quælibet eccleſiaſtica poteſtas eſt H in eccleſia vniuerſali, ſeu concilio vniuerſali illam repræſentante tripliciter. Primo, ſicut in fine, quia data eſt in ædificationem corporis Chriſti. Secundo, ſicut in regulante applicationem ipſius ad perſonam. Tertiò, ſicut in regulante vſum, ſeu exequutionem poteſtatis in perſona exiſtentis. Et de primo, ac ſecundo modo nõ eſſe dicit facultatem: de tertio autem ſimiliter dicit, ſi conſideretur ꝙ poteſtas papalis data eſt in ædificationem eccleſiæ. Et probat ſic. Papa eſt peccabilis, & poteſt hac poteſtate in deſtructionem eccleſiæ abuti, ſimiliter Sacrum collegium Cardinalium non eſt in gratia, vel fide confirmatum, ergo oportet, vt aliqua ſit relicta inobliquabilis, ꝙ indeuiabilis regula ab optimo legiſlatore Chriſto, ſecundum quam poſſit abuſus huiuſmodi poteſtatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hęc aũt eſt eccleſia, ſeu vniuerſale conſiliũ: ergo in eccleſia vniuerſali eſt papatus, vt in regulatiuo exequutionis ipſius.

I Et confirmatur, quia cũ medium virtutis non habeat niſi prout ſapiens iudicabit, & papa habeat poteſtatem in ædificationẽ, prout ſapiens iudicabit, finalis reſolutio huius iudicii fiet ad eccleſia, ſeu concilium, vbi eſt ſapiẽtia indeuiabilis. Et hic, inquit, fundant multa, vt ꝙ papa iudicari põt & deponi per concilium, ꝙ concilio ſubiicitur quo ad vſum ſuæ poteſtatis, & ſibi põt dici. Cur ita facis? & ꝙ in concilio eſt etiam poteſtas papalis quarto modo. ſ. ſuppletiue, ꝙ. ſ. ſupplendo facere poteſt quicquid poteſt papa, vt decreta & acta concilii Conſtantienſis teſtantur.

Diſtinguit præterea poteſtatẽ papæ in eã, quæ ſibi a Ieſu Chriſto tributa eſt in Petro, tanq̃ ſuo vicario, & Monarchæ, tam ordinis, q̃ iuriſdictionis in foro voluntario & iudiciario (& hanc vult eſſe ſupernaturalem) & in eã quæ conuenit papę ex iure naturæ & poſitiuo. Naturæ quidẽ, quia dictamen naturalis iuris vult, vt ſupremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus ſuper alios. Poſitiuo vero multiplici, & in propoſito ipſius eccleſiæ, ſeu generalium conciliorum, ſicut communitas perfecta ſuo capiti dare põt. Et hanc vult eſſe authoritatẽ interpretãdi, diſpenſandiq́; K in ſtatutis concilii generalis, prout occurrens neceſſitas, vel euidẽs vtilitas poſtulat. vbi pro tunc recurſus ad generale conciliũ nõ patet. Propter cuius diſtinctionis ignorantiã multã ortã putat ignorãtiã in putãtibus oĩa poſſe papã ex authoritate ſibi a Chriſto tradita.

Conciliũ igitur eſſe ſupra Papam, habereq́; vim coactiuã ſuper illum, poſſeq́; illi leges imponere circa vſum poteſtatis, ſuſpẽdere ab exequutione, & deponere cũ culpa & ſine culpa, infert. Cõparare propterea, inquit, eccleſiã papę, nihil aliud eſt q̃ cõparare totũ parti integrali, & q̃rere quid ſit maius. Cõſtat enim ꝙ eccleſię, ſeu cõcilii vniuerſalis authoritas, maior eſt authoritate papæ in ſex. Primo in amplitudine, vel extenſione: ſecundo, in infallibili directione: tertiò, in morum reformatione in capite, & in membris: quarto, in coactiua poteſtate: quinto, in cauſarum fidei difficilium vltimata deciſione: ſexto, quia copioſior: complectitur enim ſaltem virtualiter omnem poteſtatem, & omne politicum regimen papale, imperiale, regale, ariſtocraticum, & timocraticum.

Confirmat dicta ſua ex Apoſtolorum actibus pluribus, quia. ſ.

Iacobus

Iacobus non Petrus diffiniuit in concilio, Actor. decimoquinto: & ibidem non Petri nomine, ſed communitatis ſcribitur ad Antiochiam, Apoſtoli & ſeniores, &c. & miſerunt Petrum & Ioannem tamquam ſubditos eccleſiæ, Act. 8. & Petrus compulſus eſt rationem reddere de ingreſſu ad Centurionem, Act. 11. Fundat autem ſuper allatis prius ex Matthæi decimooctauo authoritatibus, Dic eccleſiæ, & Quæcumque ligaueritis ſuper terram. & concilio Cóſtantieo. Et concludit ꝙ luce clarius ex principiis Theologię concluſa eſt ſubiectio Papæ ad concilium. Et vſque adeo progreditur, vt peſtiferam, perniciosiſſimamque doctriuam appellet, ponentem papam ſupra concilium, aut ſaltem non imparem illi.

CAPVT XI.

Quòd ſecluſo papa in eccleſia, non eſt papatus ſuppletiue, & ſicut in regulante vſum ipſius.

B PRINCIPIVM veritatis videndæ circa recitata a radice ſumendo, declarabimus. primo, id ſuper quod tota hæc conſurgit fabrica, falſum eſſe, ſcilicet, ꝙ ſecluſo papa, quomodolibet in eccleſia Dei ſit papatus, ſicut in regulatiuo ipſius, quantum ad vſum, & ſuppletiue. Deinde oſtenditur falſum eſſe, quòd papa habeat aliquam poteſtatem ab eccleſia, ſed omnia poteſt ex papatus authoritate. Et deinceps ſigillatim omnia examinando determinabuntur manifeſtata prius veritate, circa poteſtatem applicandi poteſtates eccleſiaſticas ad perſonas, an ſit in eccleſia ſecluſo papa. Sic enim modo de eccleſia, vt diſtinguitur contra papam, loquimur, & ſic volumus intelligi dum de his ſermo eſt. Si papatus igitur eſt ſic in eccleſia cum eccleſia non habeat ipſum ex ſeipſa (vt aduerſarius fatetur) oportet quòd datus ſit ei a Deo. Et enim huiuſmodi donata a Deo neſciamus niſi per reuelationem in ſacra Scriptura, vel traditione Apoſtolorum, vel in ſanctis doctoribus, aut determinatione apoſtolica contentam, aut per rationem ex principiis theologicis efficaciter probátem. ſi in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, ſed oppoſitum, ſi theologica ratio non conuincit, ſed C potius adducit ad hoc, ſentiendum eſt oppoſitum. Et quidem ꝙ in ſacra Scriptura donatio iſta non reperiatur, ex antedictis patet, authoritates enim ſumptæ ex Matthæi decimooctauo, nihil dant niſi ſupra ſubiecta eccleſiæ indefinite, vt prædeclaratum eſt. Vnde ea eis non poteſt huius, vel illius ſubiectio probari, ſed haberi quá poteſtatem in ſubiecto habeat.

Ex geſtis vero ab Apoſtolis nihil tale habetur, quia Act. octauo licet Petrus, & Ioannes ſint miſſi, non tamen vt ſubiecti. Spiritus enim ſanctus miſſus eſt a filio iuxta illud Ioan. ſextodecimo. Quem ego mittam vobis: & tamen non eſt ſubiectus. Male theologus eſt, qui ex miſſum eſſe, infert ſubditum eſſe. Actuum vero vndecimo, diſceptatio eorum, qui erant ex circunciſione aduerſus Petrum, nullam ſuperioritatem, ſed ambiguam æmulationem legis Moyſi præſefert. Et quòd illa diſceptatio non ab Apoſtolis, ſed conuerſis Iudæis, & præcipue Phariſæis fue- D rit textus ille iunctus cum capitulo quintodecimo (vbi ille de hæreſi phariſæorum, dicebant legalia imponenda etiam Gentilibus) inſinuat. Et rurſus reprehenſio non factis, ſed verbis, ſubditis quandoque licita eſt aduerſus prælatos, vt de Petro & Paulo apparet ad Galatas ſecundo, & ſuperius ex Sancto Thoma oſtédimus. Et item Gregorius (vt habetur ſecunda quæſtione ſeptima, Cap. Petrus) hoc ſoluit, quòd Petrus voluit vti authoritate ſua. Actuum vero quintodecimo non fuit concilium vniuerſale, nec Iacobus dedit ſententiam, & ideo nihil facit ad propoſitum. Quòd non fuerit concilium vniuerſale, patet ex hoc, quòd non fuerunt ibi, niſi tres ex duodecim Apoſtolis, vt ad Galatas ſecundo habetur, ſcilicet Petrus, Iacobus, & Ioannes. Quod enim narratur Actuum quintodecimo, tunc fuit, quando Paulus poſt annos quatuordecim aſcendiſſe ſe Hieruſolymam, ad Galatas ſecundo refert, vt gloſſa ordinaria dicit Act. 15. Quòd E Iacobus ſententiam non dederit, ſed iudicium ſuum dixerit poſt Petrum loquens, ex eo patet quod ſubditur. Tunc placuit Apoſtolis & Senioribus cum omni eccleſia eligere, & mittere, &c. ſcribentes per manus ipſorum. Concluſio ergo, in qua ſtat proculdubio ſententia diffinitiua, in communi facta eſt, non a Petro, nec Iacobo. Et ſcito quòd quia ſolutio quæſtionis petebatur non a Petro, ſed ab Apoſtolis, & presbyteris præſentibus Hieroſolymis, vt patet in eodem decimoquinto cap. ideo Petrus ſimplici apoſtolatu non papali authoritate vſus, exhibuit ſe ſicut vnú ex aliis in tali conuentu, & cómuni nomine Apoſtolorú appellatione cóſertus fuit. Et bene, quia omnia tempus habent, necdum aút erat tépus vtendi plenitudine poteſtatis ſuæ, in ſtatuto ꝑcipue tranſitorio, quale fuit propoſitum a Iacobo, cú dicit, Ego iudico, i. hoc eſt iudicium meum, &c. Aduenit poſtmodú tempus, quo papa manifeſtauit ſuæ plenitudiné poteſtatis, vt patet legéti geſta patrú, & eccleſiæ. Quiuis & hic Petrus primus inuenitur & in electione Matthiæ, & in condemnatione Ananiæ, & Saphiræ, & Simonis & ex traditione ſucceſſiua apoſtolorum, Papam potius quam con-

A cilium primatum obtinere animis vocibuſque chriſtianorum inhibitum eſt, vſque ad concilium Conſtantienſe, ad quod vſq; tempus ſancti doctores abſque dubio hoc docuerunt. Nec concilium Conſtátienſe, aut Baſilienſe oppoſitum determinare potuit, quia ſi Hieronymi ſolius authoritas innixa ſacræ Scripturæ præualuit concilio (vt patet 36. q. 2. cap. tria, iuncto capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes teſtium inductorum innixa ſacræ ſcripturæ aperte, vt monſtratum eſt, & monſtrabitur, pręualet congregationi Conſtantienſi, ante Martinum, & Baſilienſi concilio? Omnia enim concilia per Romanæ Sedis authoritaté robur acceperút, & facta ſunt, vt capit. Significaſti, de elec. allatum eſt. Quòd autem nec ratione ex theologicis principijs hoc habeatur, ſed potius oppoſitum manifeſtatur, tota enim ratio huius conſiſtit in hoc quòd ſummus prouiſor & legiſlator dominus Ieſus Chriſtus non reliquit eccleſiam dilectiſſimam ſine ſufficienti regula & inobliquabili ſeu remedium occurrentium defectuum, ſed Papa eſt peccabilis, eccleſia vero errare non poteſt: ergo. Hęc enim ratio ad hoc propoſitum non ſolum non procedit ex principiis theologiæ, ſed in hæreſim adducit damnatam: pro fundamento enim ſumitur, quòd eccleſia non poteſt errare, & papa poteſt errare: aut loquuntur de errore perſonali in gratia gratum faciente, aut de errore iudiciali, diffiniendo in quacumque re eccleſiæ, vel in fide. Si loquuntur de errore perſonali in gratia, in hæreſim inciditur damnatam, quòd poteſtas eccleſiaſtica fundatur ſuper charitate, & tamen hoc modo contra ſeipſum oportet quòd intendat iſte homo, quia expreſſe affert pro ratione, quia Papa eſt peccabilis, & ſacrum collegium ei aſſiſtens non eſt confirmatum in fide & gratia. Ex hoc ergo quòd apud ipſum eccleſia eſt firmata in fide & gratia & propterea inobliquabilis, oportet dicere quòd a Deo habeat regulatiuam poteſtatem vſus omnis eccleſiaſticę poteſtatis. Et hoc quid aliud eſt dicere, quam ſequi hæreſim illorum, qui, quoniam vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine domini, in medio eorum eſt dominus, eccleſiſticam poteſtatem in bonis chriſtianis ponunt? Amplius. Quis reuelauit huic homini, quòd prælatorum congregatio in concilio generali, ſecluſo Papa, ſit confirmata magis in fide & gratia perſonali, quam collegiú Cardinalium? quare non poſſunt omnes illi eſſe in peccato mortali ſicut iſti? Præterea. Quamuis eccleſiæ ſit promiſſa gratia perſonalis in aliquo ſuppoſito ſemper (iuxta illud Matth. vltimo. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi) quis hoc promiſit prælatis iſtis ſic congregatis magis, quam collegio Cardinalium cum papa? Quæcumque enim authoritas afferatur de congregatis, ſcilicet, Vbi duo vel tres, &c. Si duo ex vobis conſenſerint, & ſimilia, non magis habet locum in illa acephala congregatione, quàm in iſta nó acephala, quæ vere eſt in nomine domini, ſaltem quo ad authoritatem. Nec poteſt dici, quòd hoc conueniat concilio dicto ex repreſentata eccleſia vniuerſali, quia gratiæ perſonales repreſentati non tranſeunt in repreſentantem, vt patet inductiue.

Si vero loquuntur de errore in iudicialiter diffiniendo de re qualibet, conſtat & quòd Papa & quòd concilium ſimul cum Papa errare poteſt, male iudicando de vno regno, quod iſte habet ius eius & non alter, aut quòd ille Epiſcopus ſit ſimoniacus, vt patet in capitulo a nobis, de ſententia excommunic. & in Quol. Sancti Thomæ, vbi ſupra. Si autem de iudicio fidei ſit ſermo, túc aut cópatatur Papa, & concilium ſecundum proprias naturas & vires: & ſic tam Papa, quàm conciliú poteſt errare: quia omnis homo mendax. Aut ſecundum aſſiſtentiam diuinæ prouidentiæ: & ſic falſum & erroneum eſt dicere, quòd Papa poſſit errare: quis hoc eſſet dicere, quòd eccleſia tota poteſt errare in fide: quia ad ipſum pertinet determinare de fide, vt habetur de baptiſmo & eius effectu, capitulo, maiores, & 24. quæſtione 1. capitulis, a recta, memor ſum, & quoties. Et quicquid determinatum eſt ab ipſo de fide omnes Chriſti fideles ſequi oportet, vt patet ex hoc, quòd hæreticus cenſetur, qui damnatæ ab Apoſtolica ſede concluſioni in fide, adhæret pertinaciter: & ex hoc quod qui aliter docet, & ſentit de fide & ſacramentis eccleſiæ quàm Roma. eccleſia hæreticus eſt, vt patet ex S. Thoma, in Secunda ſecundæ, quæſtione prima, articulo vltimo, docente quòd ad ſummi Pontificis autoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quæ ſunt fidei, vt ab omnibus inconcuſſa fide teneantur, & in quæſt. 11. articulo ſecundo ad tertium, quod contra Papæ authoritatem in materia fidei, nec Hiero. nec Augu. nec aliquis ſacrorum doctorú ſuam ſententiá defendit. & ex ca. ſi Papa diſt. 40. vbi dicitur, quòd ex ipſo poſt dominum vniuerſorú ſalus depédet: & per hoc infallibile Papæ iudicium, impletur illud Ioan. 14 ꝙ Spiritus ſanctus docturus eſt nos omnia. Colligendo igitur rationis ſolutionem, dicitur ꝙ ſemper altera præmiſſarum eſt erronea. Si enim eſt ſermo de obliquitate a gratia, illa vniuerſalis eſt erronea, ſcilicet ꝙ obliquum oportet regulari in tertia a recto & eſt expreſſe damnata etiam a concilio Conſtantienſi ſub Martino. Si autem eſt ſermo obliquitate a iudicio fidei, illa propoſitio eſt erronea, ſcilicet quòd Papa poteſt errare, & reliquum eccleſiæ

non

non. Confirmantur hæc authoritatibus ſupra allatis Et hæc reſpōſio eſt ratio ſumpta ex parte cauſæ materialis, ex hac.n. habetur, ꝙ non magis communitas, quàm vna perſona in officio Vicariatus Chriſti poſita, quantum ad ea quæ ſunt fidei, habet ꝙ ſit ſubiectum ſeu materia aſſiſtentiæ diuinę, cum non ſit differētia apud Deũ in multis aut paucis, vno vel pluribus ſaluare, immo ex quo monarchicũ inſtitutum eſt regimen, in vno ſolo cōſtituta eſt poteſtas, vt S.Th. in 4 Sent. d. 19. q. 1. dicit Ex quo patet, ꝙ voluntarie dicitur ꝙ papa habet poteſtatem in ædificationem, pſbus: ſapiens. i. cōcilium determinabit. In his.n. quæ ſunt fidei ſecundũ diuinam ſapientiam in Scripturis reuelatam & ſibi aſſiſtentem, in directione autem morum ſecũdum prudentiã monaſticam & politicam, quæ in principe eſt, ædificare eccleſiã debet. Et ad hæc multũ adiuuatur ex cōcilio ſanctorum Patrũ, & propterea cum veneratione a ſummis Pontificibus ſuſcipiuntur, oſtendunt Squidem ſtatuta iter papę, quod ſequi ſecũdum Deum debet. quamuis cogere ipſum nequeant, vt ex prima ſecũdæ S.Tho. allatum eſt. Rationes autem quę concernunt depoſitionem papæ, inferius ſoluentur.

Ex parte vero cauſæ formalis, quia papatus eſt ex formali ſua ratione ſuprema in eccleſia Dei poteſtas, vt ex antedictis habetur, & iſtemet fatetur. ſuprema autem poteſtate in eccleſia repugnant dari in eccleſiis ſuperiorem, quia iam non eſſet ſuprema in eccleſia, ſed poteſtas in eccleſiis, regulatiua papatus quo ad vſum eſt ſuperior papatus, ergo in Eccleſia Dei non eſt talis poteſtas, & conſequenter non eſt in illa papatus, ſicut in regulatiuo vſus illius. Prima propoſitio aſſumpta (vt dictum eſt) patet ex determinatione etiã concilii Conſtantienſis, ſub Martino quinto, ſecunda autem eſt nota ex terminis, tertia autem, & probatur, & eſt ab eo confeſſa Probatur quidem, quia cũ par in parem non habet imperium, & propterea vnus papa non poteſt ligare manus alterius, oportet ſi eccleſia poteſt ligare manus papæ conſtituendo leges coactiuas circa vſum papatus, & ſuſpendendo ab exequutione, quòd poteſtas eccleſiæ non ſit par papatui, ſed ſuperior papatu. Confeſſa eſt autem ab hoc viro, quum loquens de diſpenſatione facta a papa dicit, Tenet, &c. Hæc diſpenſatio ſi non contineat errorem apertum, aut niſi fuerit ſuperiori lege prohibita, quòd dicitur propter ſtatuta fieri poſſibilia circa papalem vſum poteſtatis per generale concilium. Hæc ille.

Et vt magis pateat horum fictio, aduertendum eſt, quòd quemadmodum in adunatione omnium ſenſuum exteriorum in vnum ſubiectum, non inueniretur aliquis vnus iudex præter ſingulas ſenſuum poteſtates, niſi ſenſus ſuperior eis omnibus & communis omnibus præiungeretur, & propterea oportet ponere ſenſum communem, vt patet in Secundo de Anima, vnicum & communem omnium ſenſibilium iudicem altiorem omnibus, quo vno vnum ſubiectum habens plures ſenſuum poteſtates iudicat, ita poſito, ſed non concesſo, ꝙ in eccleſia inuenirentur omnes poteſtates eccleſiaſticæ, ſcilicet papatus, Cardinalatus, &c. ſi ex eis non reſultaret, aut quomodolibet eis iungeretur vna alia poteſtas, nihil poſſet niſi quòd ſecundum ſingulas poteſtates papatus, cardinalatus, epiſcopatus, &c. poſſet Perinde enim eſt, vt dicitur in Secundo de Anima, duabus potentiis iudicare, ac ſi duo iudices eſſent. Ex concurſu igitur omnium poteſtatum in eccleſia vniuerſali etiam cum papa, non plus poteſt apud ſapientes tota eccleſia cum papa, quàm poſſint ſingulæ poteſtates, et per hoc cum papatus non poſſit ligare manus papæ, nec tota eccleſia hoc poteſt niſi ſingatur ſuperior quædam poteſtas papatu, qua eccleſię communitas vtens iudicet de ſingularum poteſtatum actibus, & ſi hoc ſingitur, contradicitur veritati & ſibiipſi, qui eccleſiam ex papatu, cardinalatu &c. componi vult.

Ex cauſa demum finali probatur intentum quadrupliciter. Primo, quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charibdim. Si.n. propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat ſuperiorem in terris, oportet hanc in eccleſia ſupra papam poteſtatem ponere. quis corriget concilium ipſum potens errare? immo qđ de facto errauit in decretis illis Conſtantienſi, & Baſilienſi, & in multis aliis errare poteſt: Propter quod a concilio ad papam conceditur appellatio, vt S.Tho. in quæſt. de Pot Dei q. 10. ar. 4. ad 13. dicit. Et de concilio Baſilienſi, quòd quamuis legitime congregatum, errauerit notorie, conuincitur ex ipſius verbis in ſecunde ſeſſione, ſcilicet, Synodus Baſilienſis decreuit, & declarat, quòd ipſa pro hæreſum extirpatione ac morum generali reformatione eccleſiæ in capite & in membris, necnon pace inter Chriſtianos procuranda, in Spiritu ſancto legitime cōgregata, per nullũ quamuis authoritate, etiam ſi papali dignitate præfulgeat, diſſolui, aut ad alium locum transferri, ſeu ad aliud tempus prorogari debuit, aut potuit, debet aut poteſt, debebit aut poterit in futurum, abſque eiuſdem Synodi Baſilienſis deliberatione & conſenſu. Hæc ibi. Vbi manifeſtiſſime apparet, quòd

F etiam in his quæ ſunt iuris poſitiui, qualia ſunt tempus & locus concilii, determinauerunt non habere poteſtatem ſummum pontificem, etiam antequam ipſa ſynodus congregata ibi tunc eſſet, quod tam erroneum eſt, vt argumentatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt oſtendatur & quòd concilium rite etiã congregatum authoritate Romani pontificis, ipſo habente, aut non conſentiente decreta errare poteſt, & errauit, & vt ex hoc vno manifeſte falſo in principio concilii illius decreto, omnium decretorum illius authoritas quanta ſit cognoſcatur. Inquit.n. Auguſt. quòd ſi vel minimum mendacium in ſacra Scriptura admittitur, tota perit.

Secundo, quia verus finis poteſtatis eccleſiaſticæ ſcilicet, vnitas fidei, charitatis, & pacis, qua vna eſt eccleſia, & peruenitur ad patriam cæleſtem, melius cauſatur per vnum, quàm per plures conuenientes in vnum.

Tertio, quia nimis derogat dignitati ſupernaturalis ordinis
G poſitio iſta, quaſi ſicut Deus in naturalibus creauit hominem liberum, & reliquit eum in manu concilii ſui, quo fit, vt communitas libera Regem conſtituat cum certis legibus tacitis, vel expreſsis, ſic diſpoſuerit Chriſtus in ſupernaturali regimine eccleſię dando communitati poteſtatem ſupra principem. Longe quippe aliter eſt, nam ſupernaturalis regiminis firmitas non ſuper humano conſilio, ſed ſuper diuina aſſiſtentia ſupernaturali fundatur, ac per hoc ad infallibilitatē infallibiliter conſequendam, ipſa ſupernaturalis regiminis reſolutio reſpuit recurſum ad poteſtatem communitatis.

Quarto, quia cum gratia perficiat naturam per modum eius, & diuina Sapientia diſponat omnia ſuauiter, oportet vt Ieſus Chriſtus diſponat regimen eccleſiæ ſuæ, vt viuus, non vt defunctus, propter quod non ante mortem, ſed poſt reſurrectionem in æternum non moriturus, Petrum inſtituit non ſucceſſorem, ſed Vicarium ſuum. Communa eſt autem omnibus principi-
H bus viuentibus Vicarios inſtituentibus, vt poteſtatem Reipublicæ ſuper Vicarium non dent, ſed ſibi reſeruent iudicandum. Dominus igitur Ieſus Chriſtus communitati eccleſiæ non dedit poteſtatem ſuper ſuo Vicario, ſed illi ſuam aſsiſtentiam non defuturam aperiens. Lucæ. 22. Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, ipſi confirmatione aliorum commiſit ſubdens. Confirma fratres tuos. Et hęc ratio licet magis ex modo, quàm fine regiminis ſumatur, oſtendit tamen, ꝙ ad conſequendum eccleſiæ finem ex modo regiminis nō conuenit in eccleſia talem ponere poteſtatē. Quia ergo poſita poteſtas iſta in eccleſia ſupra papam, regimini eccleſiæ per vicariũ, ſub Ieſu Chriſto viuente non conſonat, & ſupernaturali reſolutioni eccleſiaſtici iudicii derogat, & ad verũ eccleſiæ finem inapta eſt, & intentum finem contractionis omnium errare potentiũ non aſſequitur, rationali formali papatus repugnat aſſiſtantię Chriſti ad papæ iudiciũ in his, quæ ſunt fidei obſtat, & nulla authoritate authentica, aut ratione efficaci aſſeritur, totq; ſanctorum teſtimoniis ad-
I uerſatur, concludendum eſt, ꝙ fruſtra, ignoranter, temere atq; impie prædicatur, ſcribitur, & defenditur.

CAPVT XII.

Quòd ſecluſo Papa, non ſit in eccleſia poteſtas legiſlatiua.

QVoniam autem præter dictam poteſtatem duas alias in concilio locat ſecluſo papa. ſ. poteſtatem applicãdi poteſtates eccleſiaſticas ad perſonas & poteſtatem condendi interpretandiq; authoritatiue leges, de his aliquantiſper dicendum eſt. Authoritas eccleſiæ in condendis legibus conuenit eccleſię ſecundũ iſtum ex hoc, ꝙ eſt cõmunitas perfecta. Vnde ſi quælibet communitas libera & perfecta poteſt condere leges, & ipſius ſolius authoritate poſſunt mutari conditæ ab ea leges, ſic in eccleſie etiam oportet.

K Sed vt breuius error iſtius pateat, omiſſo ꝙ eccleſia abſq; papa non eſt cõmunitas perfecta, quia ſine capite, dicimus, ꝙ quia eccleſia vniuerſa diſtincta contra papam eſt cõmunitas ſubiecta a Ieſu Chriſto papæ, vt patet ex authoritatibus inductis, teſtantibus ipſum eſſe paſtorem, rectorem, epiſcopum, directoremque omniũ Chriſtianorũ, & vniuerſalis, ſeu catholicæ eccleſiæ, cõſequẽs eſt, ꝙ eccleſia, & ſi poſſit ordinare ꝑ modũ ſocietatis cuiuſdam, non tñ poteſt aliquid ſtatuere, habens vim coactiuam, non ſolum circa actus papæ, ſed nec circa quemcumq; Chriſtianum, niſi ratione authoritatis prælatorum illius, ꝗ illi ad hoc concurrunt, & ſi fiat de facto, non valet, niſi authoritate Ro. pontificis implicite, vel explicite roboretur. Vnde S.Th. vt ſuperius adductum eſt, inquit. Sancti patres in conciliis congregati, nihil poſſunt ſtatuere, niſi interueniente authoritate Rom. pontificis. Et, vt prædictum eſt, recte dixit, ſancti patres, quia multi patres ex ſua temeritate poſſunt ſtatuere, etiã ligando manus pontifici ſummo. Et cõfirmatur hoc ex diſtinctione legis poſita a ſancto

A Thom. in Prima ſecundæ, q. 90. art. 4. vbi ex prædeterminatis concluditur, q lex eſt rationis ordinatio ad bonũ commune ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata. Ex hoc enim patet, q lex eccleſiæ nihil aliud eſt, quàm rationis ordinatio ad eccleſiæ commune bonum a papa, qui curam habet communitatis eccleſiaſticæ, promulgata, ac per hoc communitas eccleſiæ, cui ſoli ipſius cura non eſt relicta a Ieſu Chriſto, ſed commiſſa papæ, non poteſt leges authoritatiue ſtatuere. Et hinc cognoſcentes ſancti patres, a papa robur decretorum ſuorum recognouerunt, vt etiam Conſtantienſe concilium poſt electum Martinum papam quintum, ipſa requiſitione oratorum regis Poloniæ, quòd approbarentur deciſa in materia fidei a Martino teſtatur, vt patet in Seſſione vlt. Et Baſilienſes multum inſtiterunt apud Eugenium quartum, vt decreta Baſilienſis concilii approbaret, & nunquam obtinuerunt, vt dominus Ioannes de Turrecremata refert, & in geſtis Baſilienſis concilii apparet. B

Amplius, Authoritas eccleſiæ determinatiua de his quæ ſunt fidei principaliter reſidet in ſummo Pont. & non ſolũ principaliter ſed finaliter, ita q ad ipſum ſpectat finalis de fide determinatio, non eccleſiæ et concilii; ſed concilii ſententia a papa confirmatur, & a concilio, ad papam appellatur; vt ſanctus Thomas in alijs locis & Secunda ſecundæ, & quæſtio de Potentia Dei, & contra errores Græcorum docet. ergo a fortiori ad papã principaliter & finaliter ſpectat cætera ſtatuere, & fruſtra e concilio ad eum appellaretur, niſi reſtitui poſſet ſopia concilio miniſtrare.

Amplius, Conſuetudo eccleſiæ habet & habuit, vt papa in omnibus quæ non ſunt diuini aut naturæ aut diuini, poſſit non ſolum diſpenſare, ſed mutare iura, non ergo ipſe a concilio in interpretando dependet, ſed econuerſo. Et ex hoc patet q decretum frequens, in Concilio Conſtantienſi decretum, niſi apoſtolica authoritate firmatum ſit, non habet certam vim obligatiuã, quoniam in ſeſſione 39. ante electum Martinum factũ eſt. C

CAPVT XIII.

Quòd poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis ad perſonam, non eſt in eccleſia ſecluſo Papa, niſi in caſu.

De Authoritate autem applicatiua papatus & aliarum eccleſiaſticarum poteſtatum ad hanc perſonam vel illam, ſciendum eſt, q poteſtas iſta regulariter & principaliter eſt in papa, & non niſi in caſo in concilio ſeu eccleſia. Et in papa quidem eſſe poteſtatem hanc quo ad applicationem poteſtatum inferiorum papatu, patet tum ex geſtis Apoſtolorum, dum ſingulos epiſcopos per loca inſtituebant, tum ex eccleſiæ conſuetudine, quæ quotidie hæc a papa faciente ſuſcipit abſque conſcientiæ ſcrupulo, tum ex ratione officii ſui; ad eundem namque ſpectat plena poteſtas ſupremi regiminis & aſſumptio aliorum in partẽ ſolicitudinis, vt patet Exodi 18. vbi Moyſes dux populi ex conſilio Iethro elegit & conſtituit principes populi, & millenos & centuriones, & decanos. Quo ad applicationem vero papatus, & ex geſtis Beati Petri Apoſtoli, eum inſtituit Clementem papam, vt habetur 8. q. 1. Si Petrus ex authoritate Ioannis tertii, qui ſedit anno Domini 600. tempore Iuſtini Imperatoris, & ex continua obſeruatione liquet. D Papa namque leſtituit ad quos ſpectet electio, & mutat & limitat ſic actum electionis, vt oppoſito modo ſit irritus. In eccleſia autem, ſeu concilio non eſſe hanc authoritatem ſecluſo papa, ex hoc patet, q tota eccleſia non poteſt authoritatiue mutare legem factam a papa, puta q electio non ſpectet ad Cardinales veros, & indubitatos quòd electus e minus quàm duabus partibus Cardinalium, ſit papa; ſed bene econuerſo, papa poſſet ſtatuere, quòd electus a minus quàm duabus partibus Cardinalium, ſit papa, & quòd electio ſpectaret ad tales, & tot prælatos, & non ad hos, qui vocantur Cardinales, quia eiuſdem eſt deſtituere, cuius authoritatiue eſt conſtituere in his quæ ſunt iuris poſitiui, quale eſt, quòd electio ſpectet magis ad presbyteros & diaconos talium eccleſiarũ Romæ, qui vocantur Cardinales, quàm ad Canonicos Lateranenſes, & ſancti Petri, magis ad epiſcopos Hoſtienſem, Sabinenſem, Præneſtinum, Tuſculanenſem, Albanenſem, & Portuenſem, quàm ad alios epiſcopos. E Hoc enim nec a diuino, nec a naturali iure eſſe conſtat. Si enim poteſtas ipſa applicatiua eſſet in eccleſia, ſecluſo papa, poſſet eccleſia mutare ſtatuta papæ, circa applicationem huiuſmodi. Vnde ſecundum veritatem, concilium, ſecluſo papa, quin nihil poteſt eſſi quòd per ſingulas poteſtates in ea contentas poteſt, nec vnum quidem, & illũ minimum poteſt conſtituere epiſcopum, ſi illi prælati ad quos ſpectat illum cõſtituere, defuerint. Papa autẽ poteſt & eligere, & conſtituere epiſcopos vbiq; terrarum ſua ſola authoritate, quæ nõ ſua, ſed illius eſt, qui gradit in multitudine fortitudinis ſuæ.

In caſu autem permiſſionis, puta, quia papa nihil ſtatuit in oppoſitum, & ambiguitatis, quia neſcitur ſi aliquis eſt verus Cardinalis, & ſimilium eorumque mortuo, vel in certo papa, vt tempore magni ſchiſmatis inchoati, ſub Vrbano ſexto contigiſſe videtur, in eccleſia Dei eſſe poteſtatem applicatiuam papatus ad perſonam, ſeruatis debitis requiſitionibus, ne perplexa ſit, aſſerendum eſt. Et tunc per viam deuolutionis ad vniuerſalem eccleſiam poteſtas hæc deuenire videtur, tanquam non exiſtentibus electoribus determinatis a papa ad repræſentandum illam in hoc actu pro bono ipſius eccleſiæ. Iam enim oſtenſum eſt, quòd eccleſia cura non ſibi ipſi, ſed Petro a Chriſto commiſſa eſt, & propterea determinatio Petri, ad exercendum electionis actum nomine eccleſiæ præualet non determinationi, quàm actui ipſius eccleſiæ, cuius nomine, ſed non authoritate fit.

B Quid autem de poteſtate depoſitiua ſentiendum ſit, inferius tractabitur, Domino concedente. Hæc autem dicta ſunt, vt pateat, concilium ſecluſo papa, nec regulatiuam vſus papatus poteſtatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis poteſtatis eccleſiaſticæ ad perſonam poteſtatem authoritatiue habere, ſed omnia a papa mendicare ipſum oportet.

Et per hæc etiam ſatis clarum eſt, q concilium non habet papalem poteſtatem ſuppletiuæ. Et ſi contra hæc obſtarent geſta in concilio Conſtantienſi, iam dictum eſt, quòd propter incertitudinem papæ, & electorum in his quæ electionis actus exigebat, adunari potuit congregatio illa poſt vnionem trium obedientiarum. Veruntamen perfectum, ac indubitatum concilium abſque vero, & indubitato papa, & vno eorum cooperante, eſſe non potuit, propter q illius acta non niſi ſub Martino quinto authentica ſunt, ſub quo nihil geſtum eſt a concilio ſicut patet. C

CAPVT XIIII.

In quo ſoluuntur rationes contra papam, quòd eccleſia ſit totum, & authoritas eius maior in ſex.

Quod vero dicitur, q comparare eccleſiam papæ, eſt comparare totum parti integrali, de poteſtatibus eccleſiaſticis loquendo, quia de his eſt ſermo, faciliimũ eſt ſoluere, immo ſophiſticum monſtrare, nam ſophiſma eſt. Nam ſicut vnitas eſt pars numeri, & ſenarius numerus eſt maior tam vnitate, quàm dualitate, ita papatus, qui eſt vnica poteſtas eccleſiaſtica, eſt pars totius numeri poteſtatum eccleſiaſticæ. Et hoc modo poteſtas eccleſiæ eſt maior poteſtate papæ, ſicut totum parte, & hoc eſt dicere, quia ſunt plures poteſtates, quàm poteſtas papæ, quod gratis conceditur. D Sed ex hoc non ſequitur, quòd poteſtas eccleſiæ ſit maior, id eſt plus poſſit, quàm papa, in quo ſenſu diſputatur. Vnde puerile eſt, quòd ex diſtinctione poteſtatis eccleſiaſticæ in papatum, cardinalatum, epiſcopatum, &c. infertur, quòd quærere, an eccleſia ſit maior papa, eſt quærere an totum ſit maius parte integrali.

Quod etiam dicitur, quòd eccleſiæ authoritas eſt maior authoritate papæ in ſex, falſum & erroneum eſt: quoniam ſi ſumatur eccleſia, vt diſtincta contra papam, nullo modo eſt maior papa, niſi amplitudine ſeu extenſione numeri, quia papa eſt vna poteſtas, illa multæ. Ex quo enim oſtenſum eſt quòd papatus, ſecluſo papa, non eſt in eccleſia niſi potentia miniſterialiter electiua, qua ſcilicet poteſt ſede vacante papam eligere per Cardinales, vel per ſeipſam in caſu, & papatus eſt poteſtas ſuprema, ad quam ſpectat cauſas fidei determinare, & qui certus eſt, E non eget amplius certificari, erroneum eſt dicere, quòd vltima deciſio fidei non ad papam, ſed ad concilium ſpectat, & tanto magis erroneum, quanto de concilio dicitur diſtincto contra papam.

Et quoniam ſola diuina aſſiſtentia cauſa eſt inobliquabilis directionis & iudicii in eccleſia, & hæc adeſt papæ, & ſimiliter papatus eſt poteſtas omnium aliarum poteſtatum, coactiuam vim habens, & omnem poteſtatem virtualiter continens, conſequens eſt, quòd authoritatiue eccleſia non ſit maior papa, ſed econtrario in cæteris quinque enumeratis capitulo 10. Et ſic patet quanta cæcitate percuſſus fuerit iſte Gerſon, dicens quòd luce clarius ex principiis Theologiæ deducta erat concluſio iſta, quam monſtrauimus erroneam. Et adhuc quam præſumptuoſus fuerit, appellando Doctrinam Sanctorum, annis 140. approbatam, peſtiferam & pernicioſiſſimã. Nec excuſatur niſi affectata forte ignorantia ex declaratione concilii Conſtantienſis, in vna tantum obedientia ſub Ioann. 23. Papa dubio, profugo etiã & reclamante, vt dicitur.

quo requiſitus renuit, poſſunt Cardinales, poteſt Imperator, poſſunt Prælati congregationem vniuerſalem facere, in qua erit nō vniuerſalis cura eccleſiæ, ſed tantum depoſitiua poteſtas papæ, & electio ad ſolos Cardinales (ad quod de iure ſpectat) pertinebit. Probabitur hoc, cū de depoſitione papæ inferius agetur. Secundus eſt, quando papa vnus vel plures in certa electione laborant, vt contigiſſe dicitur in magno ſchiſmate Vrbani ſexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa ſit eccleſia, illa membra eccleſiæ quæ inueniuntur, poteſtatem habent iudicandi verum, ſi poteſt ſciri, & ſi ſciri nequit, prouidendi, quòd electores in vnū eorum vel alium conueniant, & ſi certi electores neſcirentur, cum electio ad eccleſiam deuoluta ſit, ex ipſo electorum defectu concilium ſic imperfectum eliget, vt in concilio Conſtantienſi factum videtur in electione Martini quinti. In aliis autem reliquis caſibus nulla neceſſitas apparet talis concilii, nam ſi nō ſanæ eſt mentis perpetuo, & hoc conſtat, alius eligi a Cardinalibus poteſt, quoniam mortuus eſt papa vita rationali non ſolū in actu, vt dormiens, aut ebrius, aut phreneticus, ſed in potentia naturali. Conſtat autem quòd papa eligitur in paſtorem eccleſiæ ſecundum vitam rationalem, & propterea non eſt trepidandum timore, vbi non eſt timor. Et ſi dubium eſſet de ſanitate recuperādæ, expectandū eſt, ſicut in diuturnis ægritudinibus. Poſſet quoque propter dubios euentus ſtatuto Pontificis obuiari huic caſui, ſi ſtatueretur, quòd Papa, inſanus factus, tanto tempore expectetur, & ſi poſt nullum veſtigium ſanitatis recuperandæ appareat, & a collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, cenſeatur mortuus, & Apoſtolicā ſedem vacare. Ex quo namque quilibet ſub lege pontificatum acceptaret, & eam non reuocaret, tacito conſenſu renunciare, aut depoſitionem acceptare ſe profiteretur, adueniente tali caſu, & ſic ſi poſt electum alium pontificem ſanus fieret, papatum repetere non poſſet, a quo ſemel rite ceciderit. Ex eo autem ꝙ papa captus eſſet, & non pateret acceſſus ad eum, alter non eſſet creandus. Petrus namque ſeruabatur in carcere nullo patente acceſſu, vt patet ex actibus Apoſtolorum, & tamen non eſt electus alter, ſed oratio facta ſine intermiſſione ab eccleſia ad Deum pro eo, ipſum liberauit. Numquid eſt abbreuiata manus Domini, aut ſtatuendus eſt terminus Domino intra quem debeat liberare papam? vt fecit Ozias cum illis de Bethulia, & reprehenſi a Iudith ſunt dicente, Poſuiſtis vos tempus miſerationis Domini, & in arbitrium veſtrum diem conſtituiſtis ei, vt patet Iudith ſeptimo, & octauo. Poſſet tamen in hoc & in præcedenti caſu, pontificio ſtatuto prouideri, quòd a Cardinalibus eligeretur vnus, qui vices Pontificis in omnibus, & per omnia illo fatuo, aut iſto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus poſſet omnia facere in vtroque foro, ſicut modo poteſt ſummus Pœnitentiarius in foro conſcientiæ abſoluere authoritate iuris, mortuo pontifice vel fatuo, vel detento.

In caſu autem, quo papa non hæreticus certus & indubitatꝰ, renuit requiſitus congregare concilium, & ſtatutum eſſet concilii generalis cum omnibus clauſulis derogatoriis, vt Conſtantienſes cœperunt, & Baſilienſes appoſuerunt, neſcio ad quid cōgregatio iſta fieret, cum nihil poſſet facere, ꝙ renitens papa nō poſſet irritare. Pro erronea ergo habenda eſt omnis opinio, dicens concilium perfectum, id eſt habens authoritatem diſponēdi, & ſtatuendi ſimpliciter de vniuerſali eccleſia, poſſe abſque Roma. Pontif. authoritate celebrari, ſeu congregari, quia derogat ſingulari priuilegio poteſtatis papalis, conceſſo ſibi a Chriſto immediate, vt patet ex dictis.

Dicentibus autem, quòd quia concilium Conſtantienſ. in Seſſione 39. Et poſt Baſilien. in ſeſſione 11. Conſtituit cap. frequens, ideo etiam inuito Pontifice de decennio in decennium poteſt celebrari concilium, etiam perfectum, propter authoritatem ſtatuti reſpondendum eſt, ꝙ ſunt in magno errore, & quòd in veritate ſchiſmati operam dant tales, & tamquam ſchiſ- E matici puniri poſſunt, ſi ſic exequerentur, quoniam rebelles ſunt Romano Pontifici, qui eſt ſupra totum ius poſitiuum, & conſtat, quòd determinatio temporis & loci concilii de iure eſt poſitiuo. Et ſi doctores aliqui inueniuntur ſentientes, quòd quia tempus interpellat, & authoritas deuoluitur ad alios, & huiuſmodi, aut ſunt ſectatores illius erroris, quòd concilium eſt ſupra papam, aut loquuntur ſtante ſtatuto in robore, ita quòd papa non tollat, aut interpretetur, aut diſpenſet, aut prohibeat.

Quo ad negationem vero conſenſus requiſiti papæ ad congregandum concilium, quia tantum ponderatur, ſciendum eſt, quòd oportet hic diſcretione vti, nam ſi requiritur a viris probis, quos præterita & perſeuerans vitæ, ac morum integritas commendat, & ſubeſt cauſa concilii (puta hæreſis vel ſchiſma) debet papa annuere, & numquam credo quòd fuerit papa, qui negauerit, ſic rebus ſe habentibus. Si autem requiritur a viris, qui volunt alligare onera aliis & digito ſuo nolunt mouere ea, A qui Priſcorum conciliorum ſtatuta non ſeruant ambitioſis, inſatiabilibus ſuarum paſſionum ſectatoribus, & huiuſmodi pro reformatione eccleſiæ, nonne reſponſio Chriſti conuenit? Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc perſpicies vt educas feſtucam de oculo fratris tui, præſertim ꝙ melius poteſt papa ſolus reformare eccleſiam inchoādo ſponte a ſeipſo & ſuis, quàm per concilium: oportet. n. primo ſeruare quæ ſcripta ſūt, & deinde alia ſcribere ſtatuta. Sufficiens quoque eſt cauſa negādi conſenſum concilio, probabilis timor vſurpandæ authoritatis a concilio ſupra papam, vt Baſilienſes mox oſtenderunt bis, ſcilicet cum primum inchoatum eſt concilium, ſeſſione 11. Et cū iterum rediret gratum fuit ab Eugenio, ſeſſione 18. Finis enim concilii, eſt pax, quæ per iſtam vſurpationem perturbatur, vt experientia rerum magiſtra teſtatur.

Ex his igitur patet, ꝙ inter extraneas opiniones de congregatione & celebratione concilii abſque papæ conſenſu, media via ſo- B la vera eſt, quam declarauimus, ſcilicet ꝙ concilium perfectum ſimpliciter, numquam: perfectum vero concilium ſecundū præſentem eccleſiæ ſtatum quandoque ſine papa, & contra ipſum congregari & celebrari poteſt. Et ſecundū hanc diſtinctionem potes diuerſa, ſi vis, dicta doctorum ſaluare.

CAPVT XVII.

In quo incipit comparatio poteſtatis eccleſiæ, & Papæ in caſu hæreſis, Et primo de modo quo papa propter crimen hæreſis ſubijcitur concilio, ſecundum vnam opinionem.

POſt collatam poteſtatē papæ cum authoritate eccleſiæ, & C concilii generalis ſimpliciter & abſolute, & manifeſtationē ſuperioritatis papæ ſupra eccleſiam vniuerſalē, & conciliū vniuerſale, conſequenter cōparanda eſt authoritas concilii ad papā in caſibus. Et primo in caſu hæreſis, deinde in caſu incorrigibilitatis & aliis caſibus, & demum in euentibus.

Et quoniam innata eſt nobis via ex certioribus nobis in minus certa, ſupponamus cum doctoribus, & communi animi cōceptione ex c. Si papa d. 40. ꝙ papa propter crimen hæreſis pōt deponi a concilio generali, & intelligemus modū depoſitionis, & poteſtatem depoſitiuam, vt ſic noſſe poſſimus an papa in aliquo caſu ſit ſubditus concilio, ſeu eccleſiæ vniuerſali.

De modo quo papa propter crimen hæreſis deponitur varia eſt opinio. Quidam dicunt ꝙ hoc fit propter defectum ſubiecti. Subiectum namque papatus dicunt eſſe hominem fidelē, ac per hoc ſicut deficiente vita corporali per mortem, deſinit ſubiectū papatus, ita deficiente fide in illo homine qui eſt papa per hæreſim, deſinit ſubiectū papatus. Fundatur hæc opinio ſuper hoc, D quòd fides conſtituit viatorem in hoc quod eſt eſſe membrum eccleſiæ Chriſti. Huic enim adiuncta alia propoſitione, ſcilicet quòd negatio prioris inducit negationem poſterioris in eſſentialiter ordinatis ordine cauſæ formalis, quod patet inductione, ſi enim non eſt animal, non eſt homo, & ſi non eſt color, non eſt albedo, & ſic de aliis, ſubiungunt, ſed eſſe membrum & eſſe caput, ſunt ſic eſſentialiter ordinata, quòd eſſe membrum eſt prius quàm eſſe caput, vt patet, quia caput oportet eſſe membrum, ſed non econuerſo, quod igitur non eſt membrum, non eſt caput. Et ſic homo carens fide, qualis eſt hæreticus, non eſt membrum eccleſiæ, igitur non eſt caput eiuſdem, ac per hoc cum papa nihil aliud ſit, quàm caput eccleſiæ, eo ipſo quo ſit ſine fide, ſit non papa. Et hoc eſt, quod ſub aliis verbis ab aliis dicitur, ꝙ cum papa ſit hæreticus ipſo facto iure diuino, quo fit diſtinctio fidelium ab infidelibus, eſt priuatus papatu. Et quando per eccleſiam propterea deponitur, nō iudicatur neque deponitur pa- E pa, ſed qui iam iudicatus eſt (quia non credit. ſecundum verbū Domini Ioan. 3.) & qui iam depoſitus eſt, dum propria voluntate tranſlatus eſt extra corpus eccleſiæ factus infidelis, declaratur iudicatus & depoſitus. Primam autem propoſitionem radicem huius propoſitionis, quæ ſola negari in hac ratione poteſt) fundant ſuper authoritatibus plurimis, quibuſdam directe ex ratione fidei eccleſiæ, quibuſdam ex conſequentibus ad eſſe extra fidem, & eccleſiam id teſtantibus. Ex ratione fidei quatuor afferūtur authoritates. Prima Saluatoris, Matth. 16. Super hanc petrā ædificabo eccleſiam, ſiue enim per Petram intelligatur Chriſtus ſiue Petrus, ſiue confeſſio fidei, in idem redit quo ad fidei rationem: ipſa. n. ſemper innanitur fundare eccleſiam. Secunda eſt Abacuc 2. & Apoſtoli ad Rom. 1. Hebræor. 10. Iuſtus ex fide viuit. Sicut autē viuere viuentibus eſt eſſe in naturalibus, ita in eccleſia viuere eſt eſſe in ea, bene viuere autem eſt per charitatem. Tertia eſt Apoſtoli ad Hebræ. 11. Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum. Subſtantia enim primum locum tenet. Quarta, ita eſt ſancti Thomæ, in 3. Sent. diſtinct. 13. quæſtio. 2. artic. 2.

expreſſa dicentis, ꝙ homines infideles non pertinent ad vniq; F
pam corporis eccleſiæ, ſecundum quod eſt vnum ſimpliciter, & ideo reſpectu horum Chriſtus non eſt caput niſi in potentia, ſecundum quòd ſunt viſibiles corpori.

Ex ratione eccleſiæ aſſertur diffinitio eccleſiæ, ſcilicet ꝙ eſt collectio fidelium de Conſ.d.1.cap. Eccleſia. Ex conſequentibus vero ad eſſe extra fidem, & eccleſiã multæ afferri poſſunt authoritates, dicentes, ad ſtatum extra fidem & eccleſiam conſequi extra communionem fidelium, ſine clauibus, ſine poteſtate, ſine honore, ſine officio paſcendi oues fieri & eſſe procul a cõmunione fidelium hæreticos faciunt, in primis Dominus Num.16. Recedite, inquit a tabernaculis impiorum Dathan & Abirõ, ſchiſmaticorum. Conſtat.n. omnes hæreticos eſſe ſchiſmaticos. Deinde Paulus Apoſtolus ad Galat.1. Si Angelus de cęlo euãgelizet vobis præter id quod euangelizauimus vobis, Anathema ſit. Et ſecunda ad Theſſal.3. Rogamus vos fratres in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulãte G inordinate, & non ſecundum doctrinam quam acceperunt. Et 2. ad Corinth.6 Nolite iugum ducere cũ infidelibus, quæ.n. participatio iuſtitiæ cũ iniquitate, aut quę ſocietas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fidelis cũ infideli? Demum Ioannes Euãgeliſta 2. Ioan.2. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domũ nec Aue ei dixeritis. Amiſſionem clauium Ambro. in Paſto. (& habetur de Pœn.d.1.c. Verbũ) explicat. Dominus parius, & ſoluendi eſſe voluit & ligãdi, & ſubdit. Certum eſt ꝙ eccleſiæ vtrũ licet, hæreſis vtrumq; non habet: honoris vero & poteſtatis perditionem Cyprianus promulgat, vt habetur 7.q.1.c. Nouatianus. Qui nec vnitatem Spiritus, nec communionem pacis obſeruat, & ſe ab eccleſiæ vinculo atq; ſacerdotum collegio ſeparat, nec epiſcopi poteſtatem poteſt habere nec honorem Et 24.q.1.c. Can. didicimus, dicit omnes omnino hæreticos & ſchiſmaticos nihil habere poteſtatis & iuris. Ad idem eſt Gelaſius ibidem in H cap. Achatius. Ad idem eſt expreſſe S. Tho. in Secunda ſecũdæ, q.39.art.3. volens ꝙ poteſtas ſpiritualis iuriſdictionis non maneat in hæreticis nec quo ad vſum, nec quo ad ſubſtantiam, ita quòd ſi quid fecerint, nihil eſt actum. Officium paſcendi oues adimit Auguſt. in ſermone de Paſto. tractãs illud Cant.1. Paſce hędos tuos, & dicens. Manenti Petro dicitur paſce oues meas, exeunti hæretico, paſce hædos tuos Et hanc ſententiam repetit in epiſtola ad Vincentium.

Ex his omnibus clara patet radicalis illa propoſitio, ꝙ fides facit membrũ eccleſiæ Si.n. ſæculo iure poſitiuo (vt loquimur) cum perditione fidei remanerent membra in locis ſuis, nõ eſſet eis ſubtracta communio, non honor, non poteſtas, non officiũ, vt de ſe patet, immo ſubtractio ſola poteſtatis ſufficit ad propoſitum, quia papa ſola poteſtate iuriſdictionis conſtituitur. Confirmaturq; hæc poſitio, ex eo quòd papa hæreticus eſt excommunicatus, vt patet ex gloſ. in c. Achatius. 24.q. Dicente. Hic eſt ca- I
ſus, in quo papa papam ligare poteſt, in quo papa in Canonem latæ ſententiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, ꝙ par parem ſoluere, vel ligare non poteſt, quia ſi papa eſt hæreticus, eſt minor quolibet catholico, vt habetur 12.q.1.Cũ, audiuimus. Hoc idem Hugo dicit in c. Inferior d.21. Eſt etiam accuſandus, adeo (vt gl. in c. Si papa d.40.) dicit ꝙ papa non põt ſtatuere, quod non poſſit papa accuſari de hæreſi, eſt etiam iudicandus, vt in d.c. Si papa habetur. Quæ omnia arguunt hæreticum non eſſe papam, ſed minorem. Et ad hoc eſt S. Tho. in 4.d.19.q.2.art.2.q.3. ad 1. tractans illud ad Galat.2 quomodo Paulus reſtitit in faciem Petro, dicit ꝙ non debent prælati a ſubditis corã multitudine corripi niſi immineret periculum fidei. tunc.n. prælatus minor fieret, ſi in infidelitatem laberetur, & ſubditus fidelis maior. Conſtat.n. ꝙ non de maioritate & minoritate charitatis loquitur, quia hoc eſt cõmune omni peccato mortali, ſed poteſtatis, quia prælatus præeſt ſubdito. ergo vt prius.

Ex his autem infertur quòd in vtroque modo quo certus pa- K
pa viuens deſinit eſſe papa, eadem eſt cauſa deſitionis, ſcilicet propria voluntas illius qui eſt papa, nam renunciando propria voluntate abdicat a ſe, eſſe caput eccleſiæ, hæreſim autem amplectendo, propria voluntate auſert a ſe eſſe membrum eccleſiæ, & conſequenter eſſe caput. Et ſic ex nullo certo modo definitionis papæ viuentis habetur, quòd papa inuitus deponitur, propter quod remanere dicunt inconcuſſum, quòd papa manens papa, non habet ſuperiorem in terris poteſtatem.

CAPVT XVIII.

De modo quo Papa hæreticus ſubijcitur Concilio ſecundum aliam opinionem.

QVamuis autem dicta poſitio illuſtrium ſit virorum, & cõmunis videatur eſſe, non placet in omnibus, contradicũt namq; duobus ponentes duas propoſitiones. Prima eſt, ꝙ papa hæreticus non eſt ipſo facto depoſitus, ſed deponendus. Secũda eſt, ꝙ papa hæreticus manens papa, habet ſuperiorem iudicẽ in terris, conciliũ vniuerſale. Primam propoſitionẽ licet multipliciter probent, quatuor tamen ſolum afferentur, quia in his cõſiſtit vis. Primo ex facto Marcellini, & glo. d.21. Can. Nunc autẽ. qui idololatra non fuit depoſitus, & fuit ſanctus. Et gloſ. affert Hug. dicentem, Quia paratus erat corrigi, nõ deponitur, vt 24. G
q.3. Dicit Apoſt. Secũdo ex c. Audiuimus. 24.q.1. vbi dicitur de epiſcopo hæretico. Si aũt in corde ſuo nouam hæreſim confinxit, ex quo talia prædicare cœpit, nunc nẽ damnare potuit. Ante depoſitus ipſo facto, Tertio, quia alii prælati non ſunt ipſo facto priuati, ſed perſeuerant in prælationibus ſuis, redeũtes ad pœnitentiã, ergo nec papa, cũ nõ ſit deterioris cõditionis. Aſſũptũ patet 1.q.7. Maximũ. 2.q. cã cuiuslibet, & ca. Quotquot. Quarto, quia, (vt patet extra de hæ. c. cũ ex iniũcto) ad eundẽ pertinẽt inſtitutio & deſtitutio, ſed inſtitutio papæ ptinet ad electores, ergo & deſtitutio, abſq; ergo iudicio electorum non deſtituitur papa.

Secundam autem propoſitionem, ꝙ papa hæreticus, manens papa habet iudicem in terris vniuerſalem eccleſiam, probãt quo ad primã partem ſic, papa hæreticus eſt accuſandus & iudicãdus ſecundum omnes, vt habetur d.40. Si papa. & non eſt ipſo facto depoſitus, vt probatum eſt: ergo habet iudicem, coram quo accuſetur, & a quo iudicetur. Quo ad ſecũdam ex eo ꝙ eccleſia vni- H
uerſalis, ſeu vniuerſale concilium eſt ſupra papam in hoc caſu, vt communiter tenetur.

CAPVT XIX.

Examen illius propoſitionis, Papa hæreticus eſt ipſo facto priuatus papatu.

PRæmiſſis duobus modis dicendi contrariis, quomodo papa hæreticus, deſinit eſſe papa, examinanda primu occurrit illa propoſitio, quæ eſt fundamentum primi modi, An ſit vera Et breuiter facile oſtenditur, ꝙ eſt falſa ſimpliciter, quamuis forte tracta ad aliquem ſenſum, ſit vera. Moſtratur igitur, ꝙ nec iure diuinu, nec humano papa hæreticus, eſt ipſo facto priuatus, tali ratione. Alii epiſcopi ſi ſint hæretici, non ſunt ipſo facto priuati I
iure diuino, aut humano, ergo nec papa. Sequela patet, quia papa non eſt deterioris conditionis, quam alii epiſcopi. Aſſumptũ probatur ſic, epiſcopus diſcredens contra fidem, ſolo actu interiori eſt vere propria & perfecta hæreticus, & non eſt priuatus poteſtate iuriſdictionis ipſo facto, ergo perfecte hęreticus epiſcopus non eſt priuatus ipſo facto.

In hoc proceſſu ſunt duę propoſitiones. Prima, ꝙ ſolo actu interiori conſtituatur perfecte hæreticus. Et hæc eſt manifeſta per ſe, quia hæreſis eſt peccatum mortale oppoſitum fidei, quæ perfecta conſiſtit in ſolo actu interiori, cuius affectus eſt confeſſio exterior, iuxta illud ad Roma.10 Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Secunda autẽ probatur, quia poteſtas iuriſdictionis ineſt huic homini, qui eſt epiſcopus ex ſimplici commiſſione hominis, vt S. Thom. expreſſe dicit in ſecunda ſecundæ, q.39.ar.3. Ex hoc.n. deducitur intentum ſic: epiſcopus hæreticus ſolo actu interiori, nulli hominis iudicio ſubditus, ex hoc eſt, quia ſolius Dei eſt iudicare de interioribus pu- K
ris, iuxta illud 1.Reg.16. Homo videt quę foris ſunt, Deus autem intuetur cor. Et 1. ad Corinth.4. Apoſtolus dicit. Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Propter quod talis hæreticus non eſt excommunicatus, non enim poteſt eccleſia excommunicare, quod non poteſt iudicare. Ergo multo minus eſt priuatus iuriſdictionis poteſtate, quæ eſt ab hominis commiſſione, vtrumque enim eſt humani iudicii, committere ſcilicet, & auferre illam, & dixi, multo minus, quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipſo facto, quàm ad incurrendam excommunicationem, quoniam incurſus cenſurarum nõ requirit declarationem, ſicut incurſus priuationis apud Iuriſtas.

Ad hanc rationem non video reſponſionem, niſi dicatur ꝙ poteſtas iuriſdictionis non eſt ab homine: quod eſt primo contra ſanctum Thomam. Eſt ſecundo contra ſententiam omnium doctorũ catholicorum, ſentientium, quòd a Petro omnẽ iuriſdictio-

iuriſdictio in totum reſiduum eccleſiæ corpus manauit & manat, iuxta illud Leonis papæ c. ita Dominus. diſt. 19. Ita Dominus huius muneris ſacramētum ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo Petro Apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocaret, vt ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idem ſunt tot authoritates & rationes, quot ſunt ad oſtendendum veritatem capitis & principis in eccleſia militante, propterea nolo immorari, ſed pro conſtanti ſupponere. Et ſi dicatur, quòd nō eſt par ratio de papa & aliis epiſcopis in hoc caſu, quia poteſtas iuriſdictionis in aliis epiſcopis eſt ab homine, in papa vero eſt a Deo immediate, & propterea merito accidit, vt epiſcopi, quorū poteſtas eſt ab homine, nō ſint ipſo facto priuati, quia homo videt q̄ foris ſunt, & papa, cuius poteſtas eſt a ſolo Deo, ſit in ipſo facto priuatus, quia Deus intuetur tot. Hæc obiectio facile excluditur, diſcernendo inter opus Dei, & opus hominis.
B Quòd. n. ſe papatu ſit poteſtas iuriſdictionis, a Deo eſt immediate, iuxta illud Matth. 16. Quodcumq; ligaueris ſuper terram, &c. Quod autem papatus ipſe habens hanc poteſtatem, ſit in hoc homine, ab homine, eſt (ſola Petri perſona excepta, quē Deus ipſe papam fecit Ioann. vlt. Paſce oues meas) nam ab homine eligitur hic homo, vt in eo ſit papatus. Et quoniam cū deponitur papa, non auſertur poteſtas iuriſdictionis a papatu, qđ eſſet auferre opus Dei, quoniā, vt dicitur ad Rom. 11. Sine pœnitentia ſunt dona Dei, ſed auſertur poteſtas iuriſdictionis ab hoc homine, in quo non fuit poſita a Deo immediate, ſed mediante iudicio humano, ideo eadem ratio eſt de papa & aliis epiſcopis, quo ad perditionem poteſtatis iuriſdictionis a Deo, ſeu iure diuino. In veriſque n. a Deo cum ſit mediante iudicio humano, conſequens eſt, quòd non auferatur a Deo immediate, ſed mediante humano iudicio, ac per hoc non auſertur per id, quòd humano iudicio ſecundum ſe non ſubiacet, ſcilicet occultam in ſolo corde hæreſim.

Si quis autem hæſitaret de illa altera propoſitione, ſcilicet q̄ de hæreſi interiori, eccleſia non ſe poteſt impedire, propterea quia Doct. dicunt, quòd hæretici etiam occulti, ſunt excommunicati, & quia in Clem. de hær. cap. Multorum, excōmunicātur inquiſitores, quia odio vel amore omiſerint procedere. Vbi de interiori amore & odio eccleſia iudicat. Faciliime certior fieri potes, quòd hæretici vt ſit de foro eccleſiaſtico ſubditi, quantumcumque occulti, ſunt excommunicati, & non hæretici ſolo actu interiori. Vnde ſi quis incidit in hæreſim interius, & ſolus ſecum loquendo verbo exteriori profert ſubmiſſiſſime illam hæreſim, eſt excommunicatus, quamuis ſit ommino occultus, quia actus exterioris loquutionis ſubiacet humano iudicio ſecundū ſe, quamuis careat teſtibus. In Clem. autem illa & ſimilibus nō iudicantur actus interiores ſecundum ſe, in ſua puritate manentes, ſed vt ſunt cauſæ exteriorum commiſſionum, aut omiſſionum, ad idem namque genus pertinet commiſſio & omiſſio, ſicut affirmatio & negatio, ſermo autem noſter eſt de hæretico interiori puro. Et ex inaduertentia huius diſtinctionis, ſcilicet de occulto per ſe, & occulto per accidens multi in hac re errauerunt. Nec mirum, quia contingit in his quæ ſunt per accidens etiam ſapientes falli, vt Ariſt. dicit. Actus enim interiores puri ſunt in genere occultorum per ſe, quia ex propria natura habent, quòd ſint iudicio humano ignoti. Actus autem exteriores ſunt de genere occultorum per accidens, quia ex propria natura ſubiacent cognitioni humanæ. Poſſunt namque ſenſibus percipi, ſed ex hoc, quòd ſunt ſine teſte occulta ſunt, propter quod, numquam, vt dictum eſt, ab eccleſia actus interior purus, ſed exterior iudicatur. Vnde, quia præſens ratio conuincit intellectum meum, ideo concludo, quòd illa propoſitio, papa cum fit hæreticus ipſo facto eſt iure diuino, ſeu humano depoſitus, eſt falſa.

Confirmatur autem ſic eſſe vt dicimus, etiam ex ipſis contrarium ſententibus, quoniam dicunt, quòd Papa quamuis hæreticus, ſi eſt paratus corrigi, nō deponitur, vt gloſ. in diſtinct. 21. Nunc autem. adducit Hugo. Si enim hæreticus eſt ipſo facto depoſitus iure diuino a papatu, quomodo iterum fit Papa? immo quomodo ex ſola non depoſitione perſeuerat papa? immo quomodo non deponitur? Hæc enim contradicunt poſitioni eorum, ſcilicet quòd ſit ipſo facto iure diuino depoſitus, vt patet. Nec ſufficienter dicitur, quòd [illegible] dum eccleſia non deponit, reeligit, tum quia falſum eſt quòd non depoſitio ſit reelectio, vt patet, tum quia ſi electores, ad quos ſpectat, ſi peterentur, an velint ipſum reeligere, dicerent quòd non, aut quòd vellent meditari ſuper hoc, ſed non deponunt, quia ius videtur habere, quòd ſi eſt paratus corrigi, non deponatur. Vnde nihil ei tribuunt non deponendo, ſed ſuſtinent quod habet, & ſi nihil habet, vt ponit illa gloſ. nihil ſuſtinent decepti. Et ſi quis hoc eorum dictū ſuſcipiat vt verum, quòd papa factus hæreticus, paratus poſtmodum corrigi, non deponitur, ſequitur manifeſte, quòd pa-

A pa manifeſtus hæreticus non eſt ipſo facto depoſitus, quia enim paratus corrigi non deponitur, ſequitur quòd non erat prius depoſitus.

CAPVT XX.

Rationabilis ſententia, quòd papa factus hæreticus, ſubeſt poteſtati miniſteriali eccleſiæ & non authoritatiuæ ſuper papam.

PRemiſſis certitudinibus trium, ſcilicet quòd papa ex hoc q̄ factus eſt hæreticus non eſt ipſo facto diuino, aut humano iure depoſitus, & q̄ papa manens papa, non habet ſuperiorem in terris, & q̄ papa ſi a fide deuiat, deponendus eſt, vt in cap. Si pa-
B pa 40. diſt. Magna reſtat ambiguitas, quomodo & a quo iudicabitur papa deponendus, q̄ ſi depoſitus, cum iudex inquantū iudex, ſit ſuperior eo qui iudicatur. Vnde Apoſtolus ad Rom. 14. Tu inquit, quis es qui iudicas alienum ſeruū? domino ſuo ſtat, aut cadit. & S. Thom. in Secunda ſecundæ q. 67. determinat q̄ iudex non poteſt niſi ſubditum iudicare, & in Decre. d. 21. cap. Inferior. idem dicitur. Si namque a concilio vniuerſali iudicādus deponendusque eſt, ſtatim ſequitur quòd papa manens papa, habet concilium vniuerſale ſupra ſe, ſaltem in caſu hæreſis. Si autem nec concilium nec eccleſia eſt ſupra ipſum, ſtatim ſequitur quod papa deuius a fide, ſit iudicandus & deponendus, & tamen a nullo eſt iudicandus & deponendus, quod eſt ridiculū. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrumque extremum? nō eſt quo diuertendum ſit, niſi ad medium, quod difficile attingitur, in cuius attinctione conſiſtit virtus, quod multis conſueuit ſoluere quæſtiones.

C Dicamus igitur, quòd hic ſunt duæ viæ extremæ, & ambæ falſæ, altera eſt, quod papa factus hæreticus eſt ipſo facto diuino iure abſque humano iudice depoſitus, altera eſt, quòd papa manens papa, habet ſupra ſe in terris ſuperiorem poteſtatem, a qua poteſt deponi. Media autem via eſt adhuc duplex, altera dicta, quòd papa licet abſolute non habeat ſuperiorem in terris eccleſiam, ipſe tamen in caſu hæreſis habet ſuperiorem in terris eccleſiam vniuerſalem. Altera dicens, quòd papa nec ſimpliciter, nec in caſu habeat ſuperiorem in terris, ſed ſubeſt poteſtati miniſteriali vniuerſalis eccleſiæ quo ad ſolam depoſitionem. Prima via fundatur in virtute coactiua, & iudicatiua eccleſiæ ſuper Petrum papam in caſu hæreſis, oportet enim ſubditum eſſe, qui iudicatur, & cogi poſſe, & hæc eſt via communis quantum vidi hactenus. Contra tamen hāc viam eſt, quia cum papa diuino iure ſit ſupra concilium, & eccleſiam, vt oſtenſum eſt, oportet ſi in aliquo caſu eſt illi ſubditus, quòd ex diuino iure ſit facta exceptio iſta, nullum enim aliud inferius ius poteſt exceptionem hanc facere, vt patet. In diuino autem iure non exprimitur ſu-
D biectio, ſed ſeparatio, cum caſus hæreſis excipitur, vt patet in ſingulis tractibus ſacræ Scripturæ inductis. Nume. enim 16. dicitur, Recedite. Ad Galat. 1. Anathema, id eſt ſeparatum ſit. Secundæ ad Theſſal. 3. Subtrahatis vos. Secundæ ad Corinth. 6. Nolite iugum ducere. Secundæ Ioan. 1. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. 3. Deuita. Et breuiter nullibi inuenio ſuperioritatem & inferioritatem in caſu hæreſis ex diuino iure, ſed ſeparationem. conſtat autem q̄ ſeparare ſe poteſt eccleſia a papa ſola miniſteriali poteſtate, qua poteſt ipſum eligere. Non igitur ex hoc, q̄ diuino iure ſancitum eſt, vt habeatur hæreticus, vitetur, & procul ſit ab eccleſia, maiori poteſtate opus eſt quam miniſteriali, ea quę ipſa ſufficit, & eam conſtat eſſe in eccleſia. Et cōfirmatur hoc, quia non eſt iuri diuino tribuendum, quod nec expreſſum eſt in eo, nec ex expreſſis neceſſario ſequitur. Poteſtas aūt ſupra papam in caſu hæreſis, proprie loquendo, non habetur
E in diuino iure, nec ex ipſo neceſſario ſequitur, ergo. Probatur minor, q̄ enim non habeatur, puto patere legenti. Dico autem, puto quia imminens ſchiſma Opuſculū in hoc intra duos menſes fieri impulit ex improuiſo. Quòd vero non ſequatur, patet ex eo, quòd quia non oportet multiplicare entia ſine neceſſitate, melius eſt enim principium, quàm plura facere, ex quo igitur poteſtas miniſterialis ſufficit, alia opus non eſt.

Erit ergo media & vera via, q̄ papa factus hæreticus, non perſeuerans, habet in terris poteſtatem non ſuperiorem ſe, ſed miniſterialem ad ſui depoſitionem.

Ad cuius euidentiam altius ordiendo, tria præmittenda ſunt. Primo, quòd in papa inueniuntur tria, ſcilicet papatus, & perſona, quæ eſt papæ, puta Petrus, & coniunctio vtriuſque, ſcilicet papatus in Petro, ex qua coniunctione reſultat Petrus papa. Secundo quòd diſcernendo, & applicando proprias cauſas ſuis propriis effectibus, inuenimus, quòd papatus eſt e Deo immediate, Petrus eſt e patre ſuo, &c. coniunctio autem papatus in Petro poſt Petrum primo e Chriſto immediate, inſtitutā,

non eſt a Deo, ſed ab homine, vt patet, quia hoc fit per electionē hominum. Concurrit autem duplex cōſenſus humanus ad cauſandum hunc effectum, ſcilicet eligentium & electi. oportet.n. electores voluntarie eligere, & perſonam electam acceptare electionem. alioquin nihil fit. Eſt ergo coniunctio papatus in Petro non a Deo immediate, ſed mediante miniſterio humano, tā ex parte electorum, quàm ex parte electi, nec ſe habet huiuſmodi miniſteriū humanum in cauſando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum paſſiuo, (vt applicans ignem ſtipulę) vel applicans virtutem paſſionis Chriſti ſubiecto, vt facit baptizās, & ſacramenta miniſtrans, quoniam nullum eſt hic applicatū actiuum, ſed ſola voluntas humana electorū & electi, non facile.n. eſſet fingere aliquod aliud actiuum. Ex hoc autem ꝙ coniunctio papatus cum Petro eſt effectus voluntatis humanæ, cum ipſa cōſtituat Petrum papam, ſequitur ꝙ licet papa a ſolo Deo dependeat in eſſe & fieri, Petrus tamen papa dependet etiam ab homine in fieri. fit enim Petrus papa ab homine dum ab hominibus electus ipſe homo acceptat, & ſic iūgitur Petro papatus. Tertio, ꝙ quia iam nihil tam naturale eſt, vt vnaquæque res per quaſcū que cauſas fit, per eaſdem contrario modo diſſoluatur (vt dicitur in capitulo Omnis, de regulis iuris.) idcirco Petrus papa qui ex conſenſu ſuo & electorum cauſatus eſt, ex conſenſibus eiſdē: ſcilicet ſuo, & electorum ad contrarium diſſolui poteſt. Et hoc iam determinatum eſt facto Celeſtini, & decretalis Bonifacii 8. in 6. de Renunc. cap. 1.

Ex his tribus præmiſſis habetur primo abſque omni hæſitatione certum, quòd Petrus papa, & in fieri & in corrumpi depēdet a poteſtate humana, non ſuperiori nec æquali poteſtati papæ, ſed minore, quia nec ad faciendum de Petro, non papa Petrum papam, nec ad faciendum de Petro papa Petrum non papā, exigitur alia facultas, quàm voluntatis humanæ, ſcilicet electi, & electorum. Nec fit cura in propoſito, vtrum bona, vel mala conſcientia ex bona vel mala intentione, vel cauſa moueantur, ſat eſt in propoſito quòd facta tenent, ita ꝙ in veritate Petrus ſit, aut non ſit papa. Quòd etiam iſta poteſtas ſit minor poteſtate papæ, abſque alia probatione ex eo liquet, quòd mortuo papa nullo etiam præſuppoſito ſtatuto iuris poſitiui, iſta poteſtas eſt in eccleſia, & non ſe extendit ad ea, quæ ſe extendit ſummi Pontificis authoritas, alioquin eſſent duæ ſupremæ poteſtates in eccleſia, & Chriſtus non inſtituiſſet eccleſiaſticum regimen monarchicum. Et cum par in parem non habeat imperium, non potuiſſent Pontifices huic poteſtati executionis modum imponere, per quos, quot, ſcilicet, & quomodo debeat electio celebrari, cum irritatione actus, ſi ſecus factum fuerit. Hæc enim oſtendunt poteſtatem hanc, nec maiorem, nec parem, ſed inferiorem poteſtate papæ, ſuperioris namque virtutis eſt diſponere de actu inferioris authoritatiue, ita quòd ſi ſecus fiat, nihil valeat, vt in propoſito inuenitur. Habetur ſecundo certo certius, ꝙ aliud eſt poſſe ſupra coniunctionem Petri & papatus conſtruendam ſeu deſtruendam, & aliud eſt poſſe ſupra papā, ex eo namque quòd poteſtas minor papatu, ſcilicet ſimplex voluntas electi & electorum poteſt conſtruere & deſtruere hanc coniunctionem, & huiuſmodi poteſtas, cum ſit minor papatu, nō poteſt ſupra papā, manifeſte conuincitur, quòd eſt aliud poſſe ſupra illam coniunctionem, & aliud eſt poſſe ſupra papam. Vnde poteſtas ſupra papam non inuenitur niſi in Domino Ieſu Chriſto, poteſtas autem ſupra coniunctionem papatus, & Petri, inuenitur in terris. Et merito, quia papatus opus Dei immediate eſt, coniunctio autem papatus & Petri, opus noſtrum eſt.

Nec mireris tu, qui philoſophiam profiteris, quòd inueniatur poteſtas ſuper coniunctionem formæ cum materia, quæ non eſt ſuper formam, quia coniunctio formæ cū materia formam conſequitur. Ceſſabit admiratio tua, ſi contēplatus fueris, ꝙ coniunctio formæ & materiæ vtrinque attingi poteſt, ſcilicet ex parte materiæ & ex parte formæ, & quòd potens ſuper coniunctionem formæ & materiæ ex parte vtrioſq; ſcilicet ex parte formæ, poteſt etiam ſupra formam, ſed potens ſuper coniunctionem illam ex parte materiæ, non oportet quòd poſſit ſuper formam, vt patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui conſiſtit in coniunctione corporis & animæ intellectiuę, qui reſultat ex illa coniunctione, & conſtat ſolem, & hominem non poſſe ſupra animam intellectiuam, quæ venit de foris, ſed ſupra coniunctionem illam ex parte corporis, quę eſt materia. Sic enim accidit in propoſito, nam papatus, & Petrus ſe habent vt materia & forma, & ſolus Dominus Ieſus Chriſtus poteſt ſuper coniunctione eorum ex parte papatus, & conſequenter vtriuſque, & propterea ſolus poteſt limitare & ordinare poteſtatem papæ. Eccleſia autem poteſt ſuper coniunctionem eorum ex parte Petri ſolum, & propterea nihil poteſt ſuper papam, ſed ſuper coniunctionem tantum. Et quoniam amotio papæ, ſiue per renunciationem, ſiue per de-

F poſitionem, ſiue per eiectionem non eſt corruptio papatus nec Petri, ſed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentiſſime & cautiſſime oportet pro regula habere ante mentis oculos cū de amotione papæ tractatur, ꝙ nō requiritur poteſtas ſuperior papa, ſed ſuperior coniunctione inter Petrum & papatum.

Quod vt clarius pateat, ſcito, quòd certum eſt ꝙ tribus modis poteſt Petrus papa viuens amoueri a papatu. primo, per eiectionem a Domino Ieſu Chriſto, ſecundo per renunciationem ſpontaneam a ſeipſo, tertio per diſpoſitionem minuitam propter incorrigibilem hæreſim ab eccleſia. In omnibus autē his modis non deſinit papatus nec Petrus, ſed ſola coniunctio vtriuſque, differenter tamen, quia in primo modo, ſcilicet per eiectionem a Domino Ieſu Chriſto coniunctio illa corrumpitur a poteſtate ſuperiori, non ſolum reſpectu coniunctionis, ſed reſpectu papatus: eſt enim authoritas Domini ſupra coniunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia vt dictum eſt, nulla alia poteſtas

G eſt ſupra papam, ac per hoc nulla alia poteſtas poteſt coniunctionem illam attingere ex parte formæ, conſequens eſt, vt nulla alia poteſtas poſſit amouere papā, vt poteſtas ſuperior papa, ſed hoc eſt proprium Saluatoris noſtri. Et hoc modo intelligendū eſt dictum Anacleti papæ diſt. 79. Can. electionem, dicentis electionem ſummorum Pontificum ſibi Dominus reſeruauit. Differentia namque inter papam, & alios Pontifices in hoc conſiſtit, quòd alii Pontifices poſſunt eiici tamquam a poteſtate ſuperiori ipſis poteſtatibus Pontificum, papa autem non, quia in eccleſia terreſtri inuenitur poteſtas, ſupra poteſtatem iuriſdictionalem Epiſcopi. non autem ſupra poteſtatem papæ. Ex hoc enim habetur, quòd illorum electionem Dominus conceſſit papæ, concedendo poteſtatem ſuperiorem, papæ vero electionē ſibi reſeruauit, nulli concedendo poteſtatem ſuperiorem papatu. Vnde ſi papa Ioannes Epiſcopum de plenitudine poteſtatis eiiceret, eiectus eſſet, nec haberet amplius poteſtatem iuriſdi-

H ctionis. Nulla autem poteſtas in eccleſia relicta eſt a Domino, quę poſſit hoc facere in Petrum papam. In ſecundo autem modo (ſcilicet per renuntiationem) & tertio ſcilicet per depoſitionem, coniunctio illa corrumpitur, non a poteſtate ſupra papatum, ſed a poteſtate ſupra coniunctionē ſolam, quia nec volūtas Petri, nec volūtas eccleſia eſt ſupra papatū, & ex ipſis cauſat cōiunctio illa & corrumpitur, vt patet. Quia ergo certum eſt papā hęreticum incorrigibilem factum nec eſſe ipſo facto depoſitum, & eſſe deponendum ab eccleſia, & eccleſiam non habere poteſtatem ſupra papatum, & eccleſiam habere poteſtatem ſupra coniunctionem inter Petrum, & papatum, vtpote opus ſuum, oportet dicere, quòd cum Petrus papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab eccleſia, iudicatur & deponitur a poteſtate ſuperiori, non papatu, ſed coniunctione inter papatum & Petrum.

I

CAPVT XXI.

Diſcuſſio prædictæ poteſtatis miniſterialis depoſitiuæ papæ hæretici.

QVamuis autem ex certificatis habeatur in eccleſia reſpectu coniunctionis inter Petrum, & papatum duo poſſe (ſcilicet poſſe coniunctionem talem conſtruere & deſtruere pari conſenſu, & poſſe coniunctionem eandem ipſo hæretico incorrigibili, inuito deſtruere) nō tamen liquet, ꝙ hęc duo poſſe ſint vnius & eiuſdem poteſtatis. Quod tamen concluſum eſt in præcedēti capite, per viā diuiſionis, propter identitatē obiecti, quia vtrumque eſt circa ipſam cōiunctionem papatus & Petri.

Nec ſolū obſcurū eſt, ſed falſū multipliciter apparet. Primo, ex ipſius poteſtatis natura, nā, quando vna cauſa totalis ex duabus partialibus conſtans, exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialiū ſine altera ſufficit ad talem effectum, vt patet

K in vinculo matrimonii. Quia.n. ad vinculum matrimonii concurrunt duo, conſenſus, ſcilicet viri & mulieris, & cauſa totalis nisi cōſtat ex vtroq; conſenſu, neutar ſine altero ſufficit ad cauſandum vinculum matrimonii in altero. In propoſito autem, ad coniunctionē Petri & papatus. conſtruendam, vel deſtruendam concurrunt duo conſenſus, ſcilicet electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tamquam cauſæ partiales, & vterq; ſimul tamquam cauſa totalis. ergo conſenſus alter tantum nō poteſt in talem effectum, ſcilicet dictam coniunctionem conſtruendā vel diſſoluendam. Et quia poteſtas depoſitiua papæ iniuſti propter hæreſim incorrigibiliter, includit alterū conſenſum tantū, ſequitur ꝙ & ipſa non eſt idem quod illa potentia totalis, & ꝙ ſi eſt pars eius, non poteſt deponere, ꝙ repugnat potentiæ depoſitiuæ. Male ergo dictum eſt, ꝙ potentia depoſitiua papæ eſt illa potentia, quæ euidenter eſt in eccleſia ſuper coniunctiona dicta. Et confirmatur hæc ratio, quia de quo magis videtur ineſſe

ineſſe & non ineſt, ergo nec de quo minus, magis videtur, quòd ſolus conſenſus Petri papæ poſſit ſe facere non papam, quàm ſolus conſenſus aliorum, quia poteſt renunciare, ſed hoc non poteſt Petrus ſolus, quia quantumcumque Petrus ipſe renuntiet, ſemper eſt papa, donec renuntiatio ſua acceptetur, ſicut econtrario, quantumcumque Petrus, ſit electus numquam eſt papa, quouſque electioni de ſe conſentiat. Hæc enim oſtendunt, q́ cauſa totalis tam conſtructiua, quàm deſtructiua coniunctionis Petri, & papatus, quæ eſt in eccleſia minor papatu, non eſt eccleſiæ ſolius, aut Petri ſolius, ſed vtriuſque ſimul conſenſus, ac per hoc hanc non poteſt inuitus papa deponi quacumq; ex cauſa, quia implicat contradictionem.

Secundo apparet falſum ex modo eundi in actum talis poteſtatis, quoniam Papa hæreticus, iudicandus eſt, iuxta capit. ſi papa diſtinct. 40. & doctores. Poteſt autem iſta minor papatu, non poteſt citare, compellere, & breuiter non habet vim coactiuam ſupra Petrum papam, repugnat ergo quòd ſit poteſtas minor & quòd ſit iudex, ex ipſo modo, quia ſcilicet vi coactiua procedere poſſe debet.

Tertio apparet falſum ex ſubiectio, etiam iſtius partialis conſenſus, quia cum conſenſus iſte partialis ex parte eccleſiæ ſit in electoribus papæ, qui modo ſunt ſoli Cardinales, ad quos ſpectat eligere, & renunciationem acceptare, vt patet in facto Cæleſtini, ſequeretur quòd apud eoſdem ſolos reſideret poteſtas depoſitiua Petri papæ facti hæretici, cuius oppoſitum communiter tenetur.

Sed horum ſolutio magis propoſitum confirmauit. Si namque conſenſus electi & electorum in hac cauſanda coniunctione concurrerent, vt conſenſus viri & mulieris ad cauſandū vinculum matrimonii ratio procederet, quoniam vterque conſenſus habet ſe & partialis cauſa quaſi efficiens vinculum matrimonii. In propoſito autem iſti duo conſenſus diuerſimode concurrunt, nam conſenſus electorum ſe habet vt cauſa faciens illam cōiunctionem, conſenſus autem electi ſe habet vt reddens ſubiectum capax illius coniunctionis, non enim eſt capax niſi Chriſtianus voluntarius. Sicut enim eſſe fidelem non eſt cauſa illius coniunctionis factiua, ita nec eſſe voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquiſitione aliarum iuriſdictionum, cum enim alicui imponitur aliqua prælatio, certum eſt, quòd quouſque ipſa illam acceptet, non eſt prælatus, acceptatio tamen ſua non facit in ſe prælationem, ſed ſubiectum reddit capax prælationis, & ſic actio imponentis ſortitur effectum in ſubiecto capaci faciens iuriſdictionem, quæ propter diſpoſitionem ſubiecti non poteſt inesse ſacere in eo. Actus enim actiuorum ſunt in patiente diſpoſito, vt dicitur in Secundo de Anima. Conſenſu igitur electi concurrente, vt reddente ſubiectum capax coniunctionis cum papatu, reſtat vt conſenſus eligentium ſit faciens coniunctionem illam. Oſtenſum eſt enim, quòd non eſt a Deo immediate, ſed mediante humano opere, quod eſt electio in ſubiecto ſufficienter diſpoſito. Et ſic ex hoc relinquitur, quòd poteſtas faciens, vel quaſi faciens hanc coniunctionem, eſt in electoribus, & non in electo, vt ſic, nemo enim ſibi aſſumit honorem, ſed qui vocatur a Deo vt Aaron, vt dicitur ad Hebræos quinto.

Ad confirmationem dicitur, quòd ſit papa ſola ſua renuntiatione abſque acceptatione eccleſiæ non poteſt a ſe abdicare papatum, hoc magis confirmat propoſitum, quod eius cōſenſus nō ſunt inter cauſas facientes. Ratio autē quare acceptatio requiratur, eſt, quia nemo poteſt renunciare iuri alterius, quod habet in ſe. nullus enim qui ex pacto tenetur alicui ſoluere cenſum, poteſt renuntiare huic vinculo abſq; voluntate eius, cui tenetur; quamuis ab initio voluntarie ſe obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat ſe eccleſiæ ad regimen ipſius. vnde iuri eccleſiæ, quod habet in Petrum papam, non poteſt ipſe renuntiare inuita eccleſia, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non coniungitur ſibi ratione ſui, ſed ratione eccleſiæ, dicente Domino in creatione Petri primi papæ, non aliud, quàm paſce oues meas. Vnde non eſt verum, quòd magis videatur de conſenſu ſolo electi, quòd poſſit diſſoluere, quoniam ipſe non eſt cauſa efficiens, etiam partialis illius coniunctionis, ſed diſpoſitio tantum ſubiecti.

Ad ſecundum in quo pendet tota vis huius rei, dicitur quòd poteſtas iſto minor papatu habet vim coactiuam, non ſuper Petrū papam, ſed ſuper coniunctionem papatus & Petri, nō ſimpliciter, ſed in caſu hæreſis, ita q́ poteſtas iſta relata ad papam, eſt miniſterialis, relata ad coniunctionē Petri, & papatus in fieri, vel diſſolui, ſubiecto exiſtente diſpoſito, eſt authoritatiua, ita q́ ſententia diffinitiua ex hac auctoritate procedens ſuper coniūctione talis materiæ Petri hæretici cū papatu, diſſoluit authoritatiue coniunctionem illam. Sicut enim electio eccleſiæ authoritatiue ſuper coniunctionem non ſuper papam coniungit Petrum diſpoſitum, id eſt fidelem & voluntarium cum papatu, ita talis ſententia diſſoluit, agit enim in materiam diſpoſitam per hæreſim. Exemplum horum habemus in naturalibus, cum homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente ſuper animam hominis, ſed ſuper coniunctionem animæ & corporis ex parte materiæ. Et ſi quæratur quomodo præcedentia per ſententiam depoſitiuam fiant, cum vſque ad illam Petrus duret ſuperior, poſſet dici quòd quia nec Deus, nec natura deficit in neceſſariis, quòd eadem authoritas extendit ſe ad omnia præambula. Quorum nullum video oportere eſſe coactiuum Petri papæ, ſed ſufficit quòd ſint intimatiua, reprehenſiua & huiuſmodi. iudicium enim hoc non ex confeſſione ſua extorta præceptis, cenſuris, aut tormentis, ſed ex euidenti facto vel verbo hæreſis incorrigibiliter expectatur, quòd ſine eius coactione fit. Si quis autem diceret, quòd non eſt inconueniens hanc minorem poteſtatem indirecte poſſe cogere Petrum ad præambula neceſſaria ad ſententiam, non video quare erraret, cum Petrus papa hæreticus incorrigibilis, iā ſit in corruptionis via, & Deus, cuius perfecta ſunt opera, poteſtatem depoſitiuam in caſu hæreſis abſque neceſſariis præambulis non dederit eccleſiæ, quæ nunquam deficit in neceſſariis. Et hoc dico, ſi aliqua præambula coactiua ex neceſſitate iuris eſſent neceſſaria, quòd iuriſtis diſcutiendum relinquo. Bene tamen aduertant, quòd non loquor de neceſſariis ex occaſionibus euentuum, & aliorum extraneorum a ratione iudicii.

Ad tertium dicitur, q́ poteſtas iſta depoſitiua non eſt in Cardinalibus, quia in eis non eſt poteſtas ſuper coniunctione Petri & papatus, niſi limitate. ſ. tempore quo papatus vacat. In eccleſia autem vniuerſali eſt poteſtas ſuper coniunctione iſta abſq; limitatione, ſi ſecluſo iure poſitiuo loquimur. & ideo Cardinales non poſſunt deponere papā hæreticum, ſed hoc ſpectat ad vniuerſalem eccleſiā. Poſſet tamen hæc poteſtas cōmitti Dominis Cardinalibus a iure ſtatuto Pontificis, ſicut cōmiſſa eſt eis poteſtas eligendi. ſ. per viam determinationis, q́ ipſi repræſentarent vniuerſalem eccleſiam, ſicut in eligēdo, ita & in deponendo quādo deponendus eſt. Manifeſtum autem exemplo fieri poteſt, qđ dictum eſt, ſi quis namq; epiſcopus iturus in regionem longinquam inſtituat ſuum generalem vicarium cum pleniſſima authoritate, ordinans, q́ ſi inſtitutus vicarius moriatur, aut publicus blaſphemus fiat, Canonici poſſint illum amouere, & alium nominare in vicarium abſque alia confirmatione, &c. conſtat, q́ canonici nullam authoritatem ſuper vicarium haberent, neq; ſimpliciter, neque in hoc caſu, ſed ſuper amouitione eius in tali caſu, quod eſt habere poteſtatem ſuper coniunctione vicariatus cum perſona in caſu, &c. Eodem enim eſt in propoſito: nam paſtor, & epiſcopus animarum noſtrarum Dominus Ieſus Chriſtus abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum & reuerti, inſtituit Petrum Apoſtolum in ſuum generalem vicarium cum pleniſſima authoritate, ante aſcenſionem dicens ei, Paſce oues meas, & cum effectu exhibens promiſſam ſibi prius poteſtatem ampliſſimam. Tibi dabo claues, & quodcumque ligaueris, &c. Et ordinauit, vt ſi vmquam aliquis Petri ſucceſſor hæreticus fiat, eccleſia eum poſſit amouere, & loco eius alium nominare 40. diſ. c. ſi papa.

Ex hac igitur conceſſa poteſtate patet, quòd eccleſia nihil poteſt ſuper papam abſolute, nec in caſu hæreſis proprie loquēdo, poteſt ſupra papā, ſed ſuper cōiunctionem papatus cum Petro, quam diſſoluit amotio. Et ſic clare liquet, quòd poteſtas eccleſiæ eſt ſuper coniunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, ſubiecto exiſtente diſpoſito ad fieri, per fidem & voluntatem: ad corrumpi vero per hæreſim vel voluntatem, & cum hoc poteſtas iſta eſt minor papatu, & ideo non poteſt limitare eius poteſtatem. Et ſic patet, quòd papa nullam etiam in caſu hæreſis habet ſupra ſe poteſtatem, quod erat intentum.

CAPVT XXII.

In quo reſpondetur rationibus & authoritatibus allatis in Cap. 17. ad probandum, quòd Papa hæreticus, ſit ipſo facto depoſitus iure diuino.

QVamuis autem ex determinatis manifeſta ſit rationabilis ſententia, quòd ſcilicet certus & indubitatus Papa, nec ſimpliciter nec in caſu hæreſis eſt ſubditus, proprie loquendo concilio, aut eccleſiæ vniuerſali, quia eſt adhuc papa, ſed in caſu hæreſis connexio papatus cum perſona ipſa ſubdita eſt determinationi eccleſiæ & concilii vniuerſalis, ita quòd poteſt deponi, oportet tamen ſatisfacere rationibus & authoritatibus tot illuſtrium virorum tenentium, papam ipſo facto depoſitum, & propterea ſubditum concilio.

Et quoniam vis principalis conſiſtit in hoc, quòd fides, ſaltem informis exigitur ad membrum Ieſu Chriſti, ideo ſciendum

eſt, quòd baptiſmus, quo primum regeneramur, & pertinemus F
ad Ieſu Chriſti corpus myſticum, quod eſt eccleſia, tres quan-
tum ad propoſitum ſpectat, facit in nobis noſtra effectus. pri-
mo imprimit caracterem indelebilem, ſecundo fidem, tertio
charitatem. Et de tertio quidem effectu, ſcilicet charitate,
manifeſtum eſt, quòd licet conſtituat membrum viuum Chri-
ſti, non tamen exigitur ad habendam iuriſdictionis, vel or-
dinis poteſtatem. oppoſitum enim ſpectat ad hæreſim paupe-
rum de Lugduno.

De ſecundo autem, (de quo tota eſt queſtio.) quòd non
exigatur ad poteſtatem ordinis, etiam clarum eſt, quoniam hæ
retici conſacrant verum corpus Chriſti, & faciunt veros ſacer-
dotes, ſi ſeruata forma, & intentione eccleſiæ hoc faciant. & ex
hoc ipſo inchoat ſplendor veritatis, quòd, ſcilicet licet fides in-
formis conſtituat membrum Chriſti ſecundum quid, vt dicit
in tertia parte ſanctus Thomas, quæſt. 8. art. 3. ad 2. quia tamen
latitudo datur in membris Chriſti ſecundum quid, etiam ſine G
fide informi, ex ſolo charactere ſacramenti fidei conſtituitur
membrum Chriſti ſecundum quid, remotius a Chriſto, hære-
ticus enim niſi membrum ſecundum quid, Chriſti eſſet, nec
corpus Chriſti, nec miniſtros conſecraret, nec ſacramentum
confirmationis daret. Hæc enim a ſolis Chriſti membris non
quibuſcumque ſed in magno ſacerdotii, ſcilicet, vel epiſcopa-
tus gradu conſtitutis ſacta tenent, &c. Altius quoque contem-
plando videbimus, & quòd tanta eſt vis characteris baptiſma-
lis, vt etiam fides formata eius vices non ſuppleat, vt pateat ex
hoc, quòd presbyter non baptizatus reordinatur, vt patet ex
presbytero non baptizato. capite. Si quis presbyter. Et quòd
ipſe character conſtituit membrum Chriſti dicente Innocent.
eodem titul. in capit. Veniens. Non ſolum per ſacramentum
fidei, ſed per fidem ſacramenti efficitur quis proculdubio mem
brum Chriſti. Conſtat enim, quòd proprius & inſeparabi-
lis effectus ſacramenti fidei, (quod conſtat eſſe baptiſma) eſt H
ſolus character vt patet, cum aliquis hæreticus baptizatur ſe-
cundum formam & intentionem eccleſię, nihil enim aliud reci-
pit quàm characterem.

Et ſi altius adhuc mentis oculos eleuauerimus, intuebimur,
quòd habens ſolum fidei characterem, eſt ſimul & fidelis, & in-
fidelis membrum Chriſti & eccleſiæ, & extra membra Chriſti,
& eccleſiæ, diuerſis reſpectibus: & propterea a doctoribus diuer
ſa & contraria de eo dicuntur. Habens namque ſolum chara-
cterem fidei, quantum eſt ex parte ſua infidelis eſt, & extra mem
bra Chriſti & eccleſiæ, quoniam voluntarie diſcedit, ex parte
autem Ieſu Chriſti, qui characterem fidei ſemel datum indele-
bilem conſeruat, eſt fidelis inuitus, & eſt membrum Chriſti &
eccleſiæ velit nolit ipſe, vtpote non valens abdicare, aut abiice-
re a ſe ſuſceptum ſemel fidei characterem. Propter quòd a diuo
Thoma, in 2a. quæſt. 10. artic 3 ad 3. computatur talis inter fi-
deles cũ dicitur, ꝙ pro adulterio grauius punitur fidelis, quàm I
infidelis propter ſacramenta fidei, quibus eſt imbutus, quibus
peccando contumeliam facit & in eiuſdem quæſt. art. 5. numera
tur inter infideles, dum ponit hæreſim ſpeciem infidelitatis. Dif
fert autem habens ſolum characterem ab habente etiam fidem
informem quo ad officium membri Chriſti, quia habens chara-
cterem & fidem, ſuſcipit influxum interiorem a Ieſu Chriſto
capite quo ad hunc actum vitalem, qui eſt credere, vt S. Th. dicit
in 3. p. q. 8. art. 3. ad 2. Habens autem characterem ſolũ, non ſu-
ſcipit influxum alicuius actus vitalis interius, ſed tantũ quo ad
exteriorem operationem, ſicut brachio arido poteſt quis vti ad
alios percutiendo, vel mouendo aliquid extra. Quia ergo chara
cter fidei eſt primum in compoſitione membri Chriſti, quod pa
ret ex hoc, quod ipſe a ſolo baptiſmo cum ſit ſolus, eſt inſepara-
bilis ab eo, ac per hoc proprius effectus baptiſmi quo efficitur
primo membrũ Chriſti & eccleſiæ, oportet quod ſit vltimum in
reſolutione membri Chriſti & eccleſiæ, & conſequẽter quādio K
character manet, nõ deſinit eſſe totaliter membrum Chriſti. Et
quia numquam deſinit character, ideo ſemper erit intra latitudi
nem membrorũ Chriſti, etiam cum abſciſſum totaliter eſt per
damnationem in inferno. & per hoc differet a pure infidelibus
dãnatis, & magis cruciabitur, iuxta ſententiã Apoſtoli ad Hebr.
10. Et hæc ratio vltra tot allata teſtimonia, ex propria efficacia
ſufficit, quia ſecundum veram theologiam diuinã & humanam,
attributũ alicui cauſæ vt proprius effectus, intelligitur attribui
ei ſecundũ id quod illi cauſæ proprium eſt, vt patet in cauſis na-
turalibus, moralibus, & eccleſiaſticis inductiue. periret. n. aliter
omnis certitudo moralis. Ex quo ergo attribuitur baptiſmo, vt
proprius effectus, quod faciat membrũ Chriſti, oportet ꝙ intel
ligatur attributũ ei ſecũdũ id quod huic ſacramẽtali cauſæ, quæ
eſt baptiſmus, eſt proprium, quo differt a cæteris. hoc aũt eſt pro
quantu eſt cauſatiuus characteris fidei, hoc. n. ſolus habet hoc ſo
lum primo infallibiliter cauſat ſolis eſſentialibus requiſitis ad
ſacramentũ concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreticus

licet amiſerit fidem etiam informem, quia tamen retinet ſacra-
mentum fidei etiam inuitus, quo conſtituitur primo quis in hoc
quod eſt eſſe membrum Chriſti, ideo rationes & authoritates q̃
fundantur ſuper hoc, ꝙ fides ſaltem informis requiritur ad eſſe
membrum Chriſti, non ſunt efficaces ad inferendum ipſum nõ
eſſe membrum Chriſti, ac per hoc ipſo facto iure diuino depoſi
tum, quãuis defectu fidei informis optime inferatur, ꝙ ipſe quã-
tum eſt ex ſe, eſt extra latitudinem membrorum Chriſti, ac per
hoc a membris Chriſti ſegregandus per depoſitionem ab officio
capitis, & poſt per alias pœnas ab eccleſia puniendus, & demum
curiæ ſeculari tradendus.

Sigillatim ergo reſpondendo, authoritas in primis Domini
Ioann. 3. non eſt ad propoſitum, quia loquitur de iudicio æter-
nę damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus eſt, & ex
parte Dei, quia nouit Dominus qui ſunt eius, vt gloſſa ex Au-
guſtino ſumpta exponit. & ex hac parte meritorum, quia ha-
bet in ſe cauſam æternæ damnationis, vt Chriſoſto dicit & ex
parte claræ condemnationis in vltimo iudicio abſque exami-
ne, vt Gregorius explicat.

Ad illud vero ſuper hanc petram, ideſt fidem, dicitur ꝙ ſacra
mentum fidei, quod remanet in hæretico, non eſt extra fidem,
ſed primus lapis fidei ædificandæ in quolibet, & propterea illo
ſolo remanente lapide, ſuper petram fidei remanet eccleſiaſtica
poteſtas in vix ad ruinam. quo ad illud ſuppoſitum.

Ad id autem, quòd iuſtus ex fide viuit, ſi de fide informi
admittatur, dicitur quòd ſumitur viuere pro operatione vi-
tali, & non pro eſſe, ſicut ſumitur cum dicitur, viuere viuen-
tibus eſt eſſe.

Ad diffinitionem fidei. Fides eſt ſubſtantia, ac per hoc pri-
mum, dicitur, quòd fides habet rationem primi ſuſtentantis
inter virtutes pertinentes ad fideles, & ideo dicitur ſubſtantia.
Cum quo ſtat, quòd ipſius fidei ſacramentum prius ſit ipſo ordi
ne generationis.

Ad Authoritatem illatam ex 3. Sent. S. Tho. dicitur, quòd do
ctrina S. Thom. ibidem eſt male intellecta, & eſt contra iſtos in
propoſito, nam ibidem appellatione infidelium non veniunt,
niſi hi, qui numquam actu fuerunt de eccleſia, vt patet ex hoc
quod dicit, ideſt reſpectu horum Chriſtus non eſt caput niſi in
potentia, ſecundum ſcilicet quòd ſunt vnibiles corpori. Con-
ſtat namque, quòd reſpectu baptizatorum hæreticorum Chri-
ſtus eſt caput, aliter quàm in potẽtia, quia eſt actu caput eorum
ſecundum ſacramenta fidei, non ergo appellatione infidelium
ibi veniunt hæretici.

Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi veniunt hæ-
retici, qui per fidei ſacramentum in vno numero obiecto, fidei
vnionem illam (quam vnionem ſimpliciter autor nominat,) re
tinent vt cumq; velint nolint. Et hoc inſinuatur ex hoc ꝙ di-
cit, quòd velut membra arida poſſunt non in ſe, ſed aliis ſacra-
menta miniſtrando & docendo: hæc enim omnia per hæreti-
cos non inquantum tales, ſed inquantum aliquid ipſius capitis
participant, Chriſtus facit.

Ad diffinitionem eccleſiæ dicitur, ꝙ quia hæreticus ex ſeipſo
eſt infidelis, ideo ſimpliciter eſt infidelis & extra eccleſiam. Cũ
hoc tamen ſtat, ꝙ ſecundum quid ſit in eccleſia ad tẽpus vt abij-
ciendus: ſic enim manet Papa hæreticus.

Authoritates omnes teſtamenti noui & veteris prohibentes
communionem cum hæreticis, non probant quòd ſit depoſitus
ipſo facto, ſed deponendus, vt non communicemus cum eo. ſic
enim ſufficienter ſatis ſit præcepto huiuſmodi. Si enim ipſo fa-
cto vitandus præciperetur a Deo hæreticus, non dixiſſet Apo-
ſtolus ad Titum 3. capit. Hæreticum hominem poſt primam
& ſecundam correctionem, deuita. Amiſſio clauium apud
hæreticos intelligitur quatenus hæretici ſunt, & quo ad lici-
tum vſum.

Honoris & poteſtatis iuriſdictionalis perditio ipſo facto in-
telligitur quantum eſt ex eorum parte, & iuris diſpoſitione
in his, qui ſubſunt iuri humano, & ſunt in eccleſiæ foro hæ-
retici. ſic enim interpretanda ſunt ſancti Thomæ, & aliorum
in communi loquentium dicta. Tales enim ſoli ſunt excom-
municati, & conſequenter priuari ipſo facto, ſaltem per ſu-
ſpenſionem poteſtatis iuriſdictionis. ſi eſt crimen occultum
& declarandi priuati. Papa autem ex diuini, & humani iu-
ris diſpoſitione, & hæreſis propriæ exactione, eſt priuandus
humano iudicio a quo coniunctus eſt Papatus huic perſonæ,
dictum eſt. Officium quoque Paſtorale ab hæreticis, inquan-
tum hæretici ſunt, Auguſtinus adimit ipſo facto, quia impoſ-
ſibile eſt, vt hæreticus, inquantum hæretici officium exer-
cet, paſcat oues Chriſti. Poſſibile tamen eſt, vt ille, qui
eſt hæreticus, in ſeipſo ſit hæreticus, & oues Chriſti paſcat,
officiũ Petri non hæretici exercens. Sed quia periculoſum hoc
eſt valde, ideo abiiciendus eſt ab officio paſcendi oues Chriſti.
Illud demum, quòd ex gloſſa decreti aſſertur, quòd Papa
cadans

cadens in hæreſim damnatam, incidit in excommunicationem, A falſum eſt. nam, cum omnis excommunicatio, quæ eſt eccleſiaſtica cenſura: (de hac enim loquimur) ſit a iure poſitiuo, & ius poſitiuum non habeat vim coactiuam in ſuo eccleſiaſtico ſupra Papam, & excommunicatio coactionem importet in foro eccleſiaſtico: oportet dicere, quòd Papa in nullam incidere cenſuram poteſt. Et vſque adeo docent hoc doctores, vt dicat San. Thomas, in 4. ſentent. diſt. 16. quæſt. 2. artic. 3. ad tertium, quòd Papa non poteſt committere alicui, quòd excommunicet ipſum. Et in eadem ſententia ſunt Albertus Mag. & S. Bonauent. vt dominus Ioan. de Tur. Cre. de iſtis refert. Vnde audiendi non ſunt illi, qui omnia hæreticorum iura ad Papam hæreticum extendunt: dum Papa enim eſt, ſoli depoſitioni ſubiicitur: depoſitus autem ſubiicitur iuri ſicut alij.

Ad probationem autem, ſcilicet quòd ſi Papa fiat hæreticus, ē minor quolibet catholico ſumptam ex Can. audiuimus. 24. q. 1. & San. Tho., dicendum eſt, quòd cum hoc non poſſit intelligi B de maioritate & minoritate meritorum ſeu charitatis: quia extra propoſitum eſſet, & prælatus non ſolum per infidelitatem: ſed quodcunque mortale crimen ſit minor, ſic omni exiſtente in charitate, nec de minore & maiore ſecundum iuriſdictionem de facto perditam, quia ſecundum illud prælatus cadens in hæreſim ſit minor: ſecundum quòd quilibet catholicus eſt maior, cū iſta ſint correlatiua. ſed quilibet catholicus non eſt maior ſecundum iuriſdictionem: non enim ex hoc quòd Papa vel prælatus meus, ſit hæreticus, ego vnus catholicus qui nihil habeam iuriſdictionis, iuriſdictionem acquiro ſuper me aut alios, oportet ſane verba hæc intelligere & exponere tanto diligentius, quanto ſuper his verbis ſancti Thomæ magna fabrica erigitur, & dicitur quòd Papa eſt depoſitus ipſo facto. dicendum eſt igitur aliter.

Ad cuius euidentiam ſcito primo, quòd cum maior & minor ſint correlatiua, conſequens eſt, quòd oportet proportionaliter minorem maiori referre, vt & in quo prælatus ſit minor, ſubdi- C tus quilibet catholicus fiat maior.

Scito ſecundo, quòd cum ſermo ſit intelligendus ſecundum ſubiectam materiam, & ibidem ſit ſermo de correctione prælatorum a ſubditis, manifeſte ſit comparatio inter prælatum & ſubditum: non quo ad perſonas puras: ſed conſiderato prælationis officio. Poteſt igitur tripliciter dictum hoc verificari, primo, vt intelligatur de maiore & minore ſimpliciter, & eſt ſenſus, quòd prælatus ſi labitur in infidelitatem ſit minor ſimpliciter & abſolute, & quilibet ſubditus fidelis maior ſimpliciter & abſolute. Et hoc eſt verum: quia quilibet catholicus, abſolute, & ſine limitatione aliqua loquendo, eſt in eccleſia Dei maior infideli, cum quo tamen ſtat, quòd prælatus donec deponatur aut declaretur, ſit maior ſecundum quid, ſcilicet ſecundum poteſtatem iuriſdictionis iam prope mortem. Secundo, & ſequitur ex hoc iam dicto, poteſt intelligi, quòd etiam quo ad poteſtatem iuriſdictionis prælatus infidelis eſt minor, & ſubditus fidelis maior, D quantum eſt ex ſe, quia infidelis quantum eſt ex ſe, extra membra Chriſti eſt: ac per hoc quantum ex ipſo pendet, inhabilis ad poteſtatem iuriſdictionis ſpiritualis. fidelis autem quilibet ex ipſa ſpontanea fide diſpoſitus, eſt habilis ad poteſtatem ſpiritualis iuriſdictionis in eccleſia Chriſti. Et ſic prælatus ob infidelitatem ſit minor ſecundum poteſtatem iuriſdictionis, quantum eſt ex ſe & catholicus ſubditus maior. Tertio, & ſequitur ex dicta expoſitione, poteſt intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidem, ex eo nanque quòd prælatus a fide deuiat, & ſubditus permanet in fide minor fit ille in officio executiue defendendi fidem: & ſubditus fidelis contra maior fit in officio fidei defendendæ. Et hoc totum ſimul iunctum ſatisfacit literæ Decreti & intentioni San. Thom. & concordat cum dictis ſuis alibi. Accuſandum denique eſſe & iudicandum Petrum Papā hæreticum, nihil aliud concludit, niſi quòd iudicem habet ſuperiorem, non Papa, vt iſti putant: ſed coniunctione Papatus & Petri in caſu hæreſis: & conceditur concilium eſſe iudicem in E tali caſu. Et per hoc patet ſolutio aliarum etiam in ca. 18. pro quanto contra determinationem præſentem militant.

Vnum tantum ſupereſt declarandum, an ſcilicet ſola hæreſis ſufficiat, an exigatur etiam incorrigibilitas ſeu perſeuerantia obſtinata in hæreſi, ad hoc vt deponatur Papa, quòd ſequens cap. declarabit.

CAPVT XXIII.

Quomodo cum Papa in hæreſim lapſo parato corrigi, agendum ſit.

AD abſoluendum demum totam hanc difficultatem de poteſtate Concilii ad depoſitionem Papæ in caſu hæreſis, ſcire conuenit quòd duæ ſunt hic extremæ opiniones. Altera quòd Papa propter crimen hæreſis, etiam confeſſum, non poteſt A deponi. Fundatur hæc opinio primo ſupra facto Marcellini, & reſponſione Epiſcoporum, vt patet in vigeſimaſecunda diſtinctione, Can. nunc autem, & ſunt verba Nicolai Papæ. Cum enim idolatriæ crimen incurriſſet Papa, congregatum concilium videns eum compunctum corde, dixit, Tu teipſum iudica: prima ſedes non iudicabitur a quoquā, & ſic non depoſitus martyr effectus eſt poſtmodum. Secundo ſuper gloſſa in dicto capitulo, & in capit. ſi Papa, diſtinct. 40. & multis doctoribus. Tertio ſuper ratione: quia cum hæreticus nomen ſit vitii, & Papa hæreticus ſit deponendus, tandiu deponendus venit quandiu hæreticus ſeu a fide deuius eſt: ac per hoc ſi pœnitet eum ſui delicti, non eſt amplius hæreticus, aut a fide deuius, & conſequenter non ſubiacet amplius pœnæ depoſitionis. Et firmatur hæc ratio ſuper dictis Gratiani in Decretis trigeſimaſexta quæſtione prima, de Matrimonio inter raptorem, & raptam, vt patet in Can. nullus. Quarto, ſuper autoritate Apoſtoli ad Ti- B tum tertio, hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non ſequitur crimen hæreſis, ſed ſecundam correctionem, a fortiori nec depoſitio.

Altera opinio eſt, quòd Papa propter crimen hæreſis poteſt deponi. Et hæc fundatur ſuper hoc, quòd reus eſt & obnoxius pœnæ criminis quicunque crimen illud admiſit, etiam ſi non perſtruxerit in illo, vt patet inductiue. Qui enim ſemel homicidium commiſit, reus eſt pœnæ homicidii: & ſimile eſt de adulterio, ſimonia, furto, blaſphemia, periurio: & ſic de aliis, ſed Papa propter hæreſis crimen pœnæ depoſitionis reus eſt, vt communiter doctores ex cap. ſi Papa 40. diſtinctio. mori dicūt. Non ergo exigitur perſeuerantia in hæreſi, ſed ſicut ſi pro adulterio deponendus foret, ſufficeret ipſum adulterium commiſiſſe: ita quia pro deuiatione a fide deponendus dicitur, ſufficit quòd hæreſim incurrit. Et confirmatur, quia alii prælati, puta Epiſcopi ex ſolo, quòd damnatam incurrunt hæreſim, in foro C eccleſiæ ſunt ipſo facto excommunicati, & poſſunt declarari priuati, conſtito de crimine. Et confirmatur iterum, quia ſi Papa paratus corrigi non poteſt deponi, cum centies in veritate poſſit relabi & reſurgere: ſequeretur quòd centies relapſus, paratus tamen corrigi, non poſſet deponi: quod eſt fatuum.

Licet autem hæ duæ opiniones contrariæ videantur, ad medium tamen expoſitæ diſcordes non inueniuntur. Vnde media rationabiliſq; ſententia eſt, quòd Papa hæreticus poſt duas monitiones deponendus eſt, ipſo Paulo Apoſtolo hoc diffiniente ad Titum Tertio. Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correctionem deuita. Et rationem quare non amplius ſuſtinendus eſt, aſſignans ſubdit, Sciens, quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt. Vbi gloſſ. interlinearis in verbo, Subuerſus exponit, Perditus, & in verbo, eiuſmodi, exponit, Incorrigibilis. Et eſt intentio literæ, quòd quia iudicium humanum datur ſecundum id, quod vt in pluribus inuenitur & ſecundum cō- D munem curſum, qui ab ea, quam vera ſponte profeſſus eſt, fide declinat primo, & poſt vnam correctionem ſecundo, & poſt ſecundam correctionem tertio, abiiciendus tanquam incorrigibilis cenſetur, idcirco Papa hæreticus poſt primam & ſecundam monitionem delinquens in fide, deuitandus eſt depoſitione. Non enim poſſunt fideles euitare Papam manentem, cum ex eo poſt Dominum Ieſum omnium ſalus dependeat: vt dicitur 40. diſt. ſi Papa. Quia ergo Apoſtolus hæreticum hominem poſt duas correctiones delinquentem in fide, non ſuſtinendum, ſed deuitandum præcepit, conſequens eſt primo, quòd quantūcunque Papa hæreticus poſt duas correctiones relapſus, paratus ſit corrigi, non ſolum poteſt, ſed debet deponi. Et merito, ne in infinitum protrahatur humanum iudicium, ſed limite aliquo terminetur. Rationabilis autem terminus eſt ſtatutus trinus error cū trina monitione, prima, in profeſſione fidei, & duabus poſt deuiationem ſubiūctis, ita quòd tercius error tres monitiones contempſit, ſicut hæretici relapſi poſt profeſſionem, excom- E municationem & adiurationem, non amplius admittuntur ab eccleſia. Conſequens ſecundo eſt, quòd ante correctiones non eſt deponendus Papa hæreticus, qui propter hæreſim non eſt excommunicatus, ſed excommunicandus depoſitione. Et propterea in eo ad literam ſeruandum eſt præceptum Apoſtoli de publica correctione: quòd in aliis inferioribus propter adiunctam excommunicationem latę ſententiæ quam tulit eccleſia contra hæreticos, non ſeruatur. Alii enim, quia excommunicati ſunt poſt, ab eccleſia ſtatim euitantur. Papa autem, quia excōmunicatus non eſt, ſicut nec excommunicati erant homines hæretici tempore Pauli Apoſtoli, ſed excommunicandi, poſt duas correctiones deuitandus eſt. Duplex enim correctio a Paulo conceſſa non abſtulit poteſtatem ab humano iure rigoroſius procedendi contra hæreticos ſubiectos humano iuri, ſicut concedendo ius diuinum matrimonium cum ſorore conſobrina, non ademit poteſtatem eccleſiæ inhibendi tale coniugium, ſed oſtendit quid ſecluſo humano iure ſeruandum eſt,

eſt: propter quod, quia Papa vt patebit, ſolo diuino iure iudicandus, deponendusque venit, quia ſoli ſubiectus eſt, ideo in eo ſolo apoſtolica regula ſeruanda remanſit, cæteris propter hæreſim ab eccleſia excommunicatis. Nec obſtat dictis, ſi dicatur quòd hæretici etiam tempore Pauli erant excommunicati ab ipſo, ad Gal. primo. Cum enim ſententia illa ſe extendat ad ſuperiores, ſcilicet Angelos de cælo, & conſtet quòd nullus ſuperiorem ſub quacunque conditione excommunicare poteſt: conſequens eſt, quòd non fuit excommunicatio, ſed denuntiatio, quòd a Deo anathema fieret quicunque etiam Angelus de cælo, ſi contra Euangelium Chriſti prædicaret. Et hoc eſt denunciare ſe paratum eſſe a Deo, & dignum excommunicatione eccleſiæ quo ad homines. Et confirmatur ex San. Thom. ibidem dicente, quòd ſententia illa ab Apoſtolo data eſt autoritate euangelicæ doctrinæ promulgata Ioan. 10. cap. Sermo quem ſum locutus, ille iudicabit eum in nouiſſimo die. Conſtat namque quòd excommunicandos ab eccleſia non excommunicatos ab eadem, conſtituit ſermo diuinus contradiceret ſibi.

G Ad rationes igitur primæ opinionis, vnico verbo dicitur, quòd Papa poſt ſecundam correctionem deuius a fide, non admittitur vt paratus corrigi apud humanum iudicium, ſed tanquam incorrigibilis hæreticus cenſetur. Quanquam apud Deum ſemper poſſit corrigi, & forte in veritate ſit correctus.

Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, quòd vbi eſt ſpeciale ius, non oportet ex communi procedere iure. In hac autẽ cã eſt ſpeciale ius Apoſtoli, & ſatis rationi conſonum, & ſtylo eccleſiæ in excommunicandis perſonis, præſertim in perſona tam excellentis dignitatis. De aliis autem Epiſcopis iam reddita eſt ratio diſſimilitudinis, quia ſcilicet non ſunt in illo ſtatu, in quo erant tempore Apoſtoli propter ſuperuenientem eccleſiæ excommunicationem, quàm redditi ſunt ſtatim vitandi, & propterea poſſunt declarari priuate: propter tamen dignitatem eorũ, & fragilitatem humanam vnica correctio declarationem ſi præcederet, miſericordia æquitatis eſſet. Faciunt ad prædicta quæ ſcripſit diuus Thom. in Secunda ſecundæ quæſt. 11. art. 3. & quarto de receptione hæreticorum ab eccleſia.

CAPVT XXIIII.

Opinio quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine ſcandalizante eccleſiam, ſubijciatur concilij poteſtati. ita quòd poſſit ab eo deponi.

EXpedita relatione Papæ in caſu hæreſis ad concilium, oportet in aliis extra hæreſim caſibus decernere, ſi Papa ſubeſt poteſtati depoſitiuæ concilij in alio caſu, quàm in caſu hæreſis. Et nunc quidem vere caſus, qui peccata ſunt, tractandi ſunt poſtmodum de euenituum caſibus ſermo erit. Eſt igitur nonnullorum opinio, quòd Papa extra caſum hæreſis deponi a generali concilio poteſt. Probaturque hoc ex ſeptem capitibus. Primo, ex ratione criminis Papa poteſt deponi pro hæreſis crimine: ergo, & pro aliquo alio. Probatur ſequela. tamen primo, quia aut hoc eſt ſingulare in hæreſi ratione grauitatis: & hoc non, quia odium Dei eſt grauius peccatum hæreſi: vt patet in Secunda ſecundæ S. Thom. quæſt. 3. articul. 2. Aut ratione damni eccleſiæ: & hoc non quia plus nocet eccleſiæ Papa omnia beneficia vendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, vitiorum lo a, blaſphemiæ, auaritiæ, &c. notorie plenus, quàm ſi pertinaciter ſentiens, quòd Spiritusſanctus non procedat a filio, recte alius viuat, & hanc hæreſim ſolus teneat. Tum ſecundo, quia in ſacra Scriptura non inuenitur ſpecifice expreſſum, quòd Papa poſſit deponi magis pro hæreſi, quam alio crimine: relictum eſt ergo interpretationi doctorum, & Canonum. Et ſicut Bonifacius Papa & martyr expreſſit caſu hæreſis, diſtinctione 40 ſi Papa: ita poteſt caſus incorrigibilis notorij, & ſcandalizantis eccleſiam criminis, excipi: vt Gl. ibidẽ ſentit. Tum Tertio, quia qui poteſt in maius, poteſt in minus: vt dicitur in Cap. ex parte, extra de Decimis, ſed concilium poteſt iudicare Papam de maiori crimine, puta hæreſis: ergo de minore, ſcilicet ſimonia notoria, &c.

Secundo, ex parte abuſus poteſtatis, conſtat namque, quòd gladius de manu furioſi poteſt, & debet auferri: inuaſor & occiſor corporum detineri, & pertinax in propoſito in cuſtodiam poni, quanto magis ſeuiens in perditionem animarum Papa gladio Papalis poteſtatis abutens, illo priuandus eſt tanquam phreneticus & ebrius, ſuarum paſſionum commotione actus. Cogit .n. alios malefacere ſuo exemplo, & Apoſtolus teſtatur ad Gal. 2. dicens ad Petrum, Cogis Gentes iudaizare: Glo. conuerſationis exemplo. Et confirmatur, quia ſi Papa vellet mulierem opprimere, vel occidere, poſſet & repelli & percuti & occidi, cum moderamine inculpatæ tutelæ: a fortiori ſi opprimit eccleſiam, ſi

F occidit animas, reſiſtendum primo, & ſi opus eſt, occidendus depoſitione eſt. Et confirmatur hoc ex ratione finis poteſtatis acceptæ: quia ſcilicet ad ædificationem eſt, & non in deſtructionem.

Tertio, ex parte obligationis ipſius Papæ, tenetur enim Papa ad purgationem ſui cum infamis eſt de crimine ſcandaloſo, vt patet de Damaſo accuſato de adulterio: teſte Hier. de viris Illu. & de Sixto, Leone & Symmacho. ſecunda, quæſtione ſeptima. Et probatur ratione, quia tenetur paſcere oues ſuas, & conſtat quòd ſcandalum depaſcit oues. Purgationi autem ſubiectus ſi deficit, iudicandus eſt, igitur Papa poteſt ab eccleſia de alio crimine, quam de hæreſi iudicari. Et confirmatur authoritate Grego. in ca. ſi quis, ſecunda quæſtione ſeptima, dicentis, Si quis ſuper hoc nos redarguere voluerit vel extra authoritatem facere nos contenderit, veniat ad ſedem apoſtolicam, ut ibi ante confeſſionem beati Petri mecum iuſte diſceptet, quatenus vnus ibi ex nobis ſuſcipiat ſententiam ſuam. Nec hoc inquit, Gerſon ex humilitate, ſed ex debito Grego. fecit.

G Quarto, ex parte eccleſiæ: quia ſicut Papa ſponſus poteſt dare libellum repudij eccleſiæ ſuæ ſponſæ, renuntiando papatui, ita e conuerſo, cum non debeant quo ad hoc impari iure cenſeri, & potius adducitur ratio pro ipſa contra ſponſum, vel quia proſtituere eam quærit quantum in ſe eſt, vel tyrannide ſæua laniando eam, vel placitando, bona ſua diſſipando, vel quia abuti conatur ea in perniciem filiorum. Et confirmatur hoc: quia ad cõmunitatem totam ſpectant principis correctio, vel deſtitutio, apud Ariſtote. in 5. Politico. ſi irremediabilis perſeueret. Et hæc poteſtas inauferibilis vel inabdicabilis eſt a communitate libera, quãto magis hoc habebit eccleſia?

Quinto, ex parte diuinæ prouidentiæ. Cum enim Dei perfecta ſint opera, & eccleſia opus ipſius immediate ſit (multo magis quam ſynagoga, cui tamen dicit, Quid vltra tibi debui facere, & non feci? Eſa. 5. oportet eccleſiæ regimini, & corpori perfecte prouiſum eſſe. Conſtat autem quòd perfectum non eſt corpus, quod non poteſt putrida a ſe membra abijcere, vel ſanare, ſed cũ totius damno euidenter emergente oportet ſuſtinere. Et ſimiliter

H ter non eſt perfecte diſpoſitum regimen, quod non poteſt cõmune bonum neceſſarium conſeruare, abiiciendo manifeſte & notorie commune bonum vſurpantes, diſſipantes, &c. Hæc enim omnia Papa notorie ſcandalizans, ſimonia, luxuria, blaſphemiis, tyrannide, promotione indignorum, &c. manifeſte facit contra bonum charitatis commune eccleſiæ militantis, & triumphantis bonum.

Sexto, ex parte decretorum & geſtorum concilij Conſtãtien. & Baſilien. In concilio namque Conſtantien. depoſitus fuit Io. 23. quem ipſi tenebant vt verum Papam, & Benedictus 13. de conſenſu ſuæ obedientiæ. In concilio quoq; Baſilien. depoſitus fuit Euge. 4. & creatus Fœlix, Stephanus, Chriſtophorus, Benedict⁹, Greg. 6 Ioan. 12. Et confirmatur locus iſte authoritate multorũ doctorum ſententiam idem quod concilia iſta, vt patet de Gloſ. in can. ſi Papa diſt. 40. & ſequacibus.

I Septimo, ex parte naturæ iudicij humani, ſcilicet ſecundum allegata & probata vel præſumpta iudicantis. Quo fit ratiõe præſumptæ hæreſis Papa non hæreticus propter contumaciam, iuxta cap. cum contumacia, de hære. lib. 6. Vel per manſionem in excommunicatione per annum deficiente purgatione, iuxta ca. excommunicamus, extra de hære. Vel dum timore mortis act⁹ hæreticales exterius tantum facit, vt de Marcellino dicitur vel ſimili timore verba hæreticalia abſque intentione protulit, vel ſi per falſos teſtes conuincitur hæreticus relapſus, vel dum ſuam excuſationem in cauſa fidei probare non potuit. Ex his & ſimilib⁹ credit, Papam in caſibus pluribus incorrigibilibus ſubeſſe iudicio concilij generalis, ſic vt poſſit ab ipſo deponi.

CAPVT XXV.

K *Diſcuſſio & determinatio, ad quam legem ſpectet determinare caſus, in quibus iudicio concilij ſubeſt Papa.*

DIctæ autem Opinioni communis ſententia doctorũ Theologorum & Canoniſtarum antiquorum obuiat, tenens quòd ſi ſit catholicus Papa non iudicatur a quocunque iudice in terris, iuxta ca. ſi Papa. 40. diſt. ca. omnes. 2. quæſtione 7.

Et quoniam hinc inde multum diſputatur, oportet primum videre in quo conſiſtit hæc difficultas, vnde ſcilicet quæſtionis veritas pendet, quo ignorato veritas huius latet, & quo cognito veritas liquet. Niſi enim hoc ſciatur, continget quidem aliquem verum aſſequi, ſed neſcire ſe verum aſſecutum.

Sciendum eſt igitur, quòd tota difficultas pendet ex hoc: An iure diuino vel humano Papa in certo crimine, quodcunque ſit illud deponendus ſit poteſtate eccleſiæ ſeu concilij. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc ſcilicet, quòd in ca-

in caſu criminis hæreſis poſsit ab eccleſia deponi, lex quoque di-
uina exigitur, ſtatuens quòd propter tale crimen, ſcilicet notoriũ
ſcandalizans & pertinax deponi poſsit. Et ſi ſolum ius huma-
num ſufficit ad ſtatuendum, quòd Papa in caſu hæreſis eſt depo
nendus, ſolum quoque ius humanum ſat eſt ad ſtatuendum, quòd
Papa propter notorium crimen deponatur.

Dicentes, quòd ius diuinum exigitur, fundant ſe ſuper hoc, quòd
licet Petrus poteſtate miniſteriali eccleſiæ ſit iunctus papatui,
factus iam Papa diuina lege eſt ſupra eccleſiam & concilium: ac
per hoc nulla inferiori lege poteſt ſubiici, nec ſimpliciter, nec
in caſu, concilio aut eccleſiæ, ſed ſola diuina lege. Et quia lex
diuina in ſolo caſu hæreſis ſubdit illum poteſtati eccleſiæ mini-
ſteriali, vel vt aliis placet autoritatiuæ: ideo in ſolo hoc caſu iu-
dicari deponique poteſt. Quòd enim caſus hæreſis inueniat ex-
ceptus in lege diuina, patet ex multis inductis teſtibus ſacræ
Scripturæ, expreſſe ſeparationem ab hæretico quocunque indi-
cantibus. Quòd autem ſolus ſic exceptus patet ex ſententia Sal
uatoris, Matt. 23. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ &
Phariſæi: ergo quæcunque dixerint facite, ſecundum autem o-
pera eorum nolite facere, vbi Dominus aperte ſtatuit ſubditos
debere audire Prælatos malæ vitæ, & bonæ doctrinæ. Conſtat
autem quòd doctrina ad fidem ſpectat: vita autem & opera ad
malos mores aliorum criminum: ſecundum igitur ſententiam
Domini, audiendi ſunt fideles prælati, quamuis mali. Confir-
matur quoque eadem ſententia a Petro Apoſtolo in prima Epi
ſtola 2. ca. Obedite præpoſitis veſtris, non tantum bonis & mo
deſtis, ſed etiam diſcolis.

Dicentes autem quòd ius diuinum non exigitur, ſed Deus re
linquit hoc in manu conſilii humani, ſicut & multa alia, fun-
dant ſe ſuper hoc, quòd opus pure humanum, ſecundum ſe nec
bonum nec malum moraliter, ſubiacet plenariæ legi humanæ:
coniunctio autem inter Petrum & Papatum eſt opus puræ hu-
manum quandoque bonum, quandoque malum, ergo ſubiacet
plenariæ legi humanæ: ac per hoc lex humana diſponere poteſt
de illa coniunctione, quòd quando eſt bona, perſeueret, quan-
do mala, diſſoluatur. Dixi Opus pure humanum, ad differen
tiam operationum ſacramentalium, quæ non ſunt pure huma-
næ. In coniunctione autem Petri cum Papatu ſola humana a-
ctio interuenit, coniungens electionis actum vtrunque, ſuppo-
nendo materiam formæ: vt patet ex hoc, quòd ſi ceſſat a Papa-
tu, vt Cœleſtinus fecit, nihil diuini operis in ſe reſtat, ſicut re
ſtat in Epiſcopo renunciante, & in ſacerdote degradato poteſtas
ordinis a Deo data, ſine pœnitentia namque ſunt dona Dei, vt
dicitur ad Rom. 11. Dixi, Secundum ſe nec bonum, nec ma-
lum moraliter, ad differentiam actionum ſecundum ſe bonorũ,
vt credere, amare quoque Deum, &c. & ſecundum ſe malorum, vt
blaſphemia Dei, mendacium, & ſimilia: hæc enim naturali diui
noque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum papatu,
quandoque bona eſt, vt patet in tot ſanctis Rom. Pontificibus:
& quandoque mala, vt patet in multis eiſdem ſceleratis, quos v-
tinam neſcire licuiſſet. Et confirmatur: quia poteſtas miniſte-
rialis exiſtens in eccleſia ad coniunctionem Petri & papatum, re-
gulatur humana lege, vt patet de Actu electionis Papæ, qui ir-
ritus & nullus ab humana lege ſi non ſeruatur, redditur. Vnde
ſicut Bonifacius Papa & martyr promulgauit, quòd in caſu hæ-
reſis poteſt Papa iudicari & deponi, poteſt alia lege huma-
na promulgari, quòd pro ſimonia in beneficio poſsit deponi,
& ſic de aliis maximis exceſsibus, obſeruata conſonantia le-
gis humanæ ad naturalem & diuinam. Et etiam ſine noua le-
ge, quia in defectu manifeſto humanæ legis, locum habent gno
me & ἐπιείκεια, poſſet Papa ex notorio exceſſu ſcandaloſo & in-
corrigibili deponi, ſicut pro hæreſi.

Si quis autem diligentius perſpiciat, videbit, quòd diuina le
ge opus eſt ſtatuente caſus depoſitionis Papæ, nec vlla lege hu-
mana poteſt, aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratione
humanæ legis breuiſsime & clariſsime, ſic, Omnis lex eccleſia-
ſtica poteſt tolli & mutari a Papa: ergo nulla lege humana poteſt
contra Papam inuitum procedi. Antecedens conſtat ex eo, quòd
eſt Dominus iuris poſitiui. Conſequentia eſt euidens: quia ex
quo poteſt tollere legem, & non vult ſubire ipſam, tollet eam: &
ſic nihil contra eum fiet.

Et licet hæc ratio ſufficiat: quia Papa diuina autoritate hoc
poteſt, & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appel-
latione, ſuſpenſione, aut quouis alio termino poteſtas ſua mi-
nuitur, aut impeditur in his quæ ſunt poſitiui iuris, attamen
ex propriis rationibus poteſtatis eccleſiaſticæ concurrentis ad
propoſitum, idem oſtenditur. Quadruplex namque poteſtas
hic nominatur. Primo, poteſtas papalis, de qua cum par in pa-
rem non habeat imperium, non oportet ſolicitari. Secundo, po
teſtas eccleſiæ ſeu concilii vniuerſalis, ſupra Papam ſimpliciter
& abſoluta. Et hæc nihil eſt, ſed chimera: vnde nullum effe-
ctum in mille quingentis annis in eccleſia Dei habuit: om-

A nia enim iura poſitiua ſubiecta ſunt, & fuerunt ſemper Papæ,
velit nolit concilium, teſtante hoc vniuerſalis eccleſiæ per orbẽ
diffuſæ obſeruantia. Tertio, poteſtas authoritatiua concilii ſupra
Papam in caſu criminis puta hæreſis. Et hæc poteſtas licet minus
rationabiliter poni videatur, verumtamen atteſtatur propoſito,
quia ponentes eam in ſolo caſu, a diuina lege ſtatuto dicunt eam
poſſe exire in actum. Quarto, eſt poteſtas miniſterialis eccleſiæ,
quæ habet pro obiecto coniunctionem perſonæ cum papatu. Et
hæc etiam atteſtatur propoſito, quia cum ipſa non ſe directe ex-
tendat ſupra coniunctionem Petri & papatus in facto eſſe, ſed in
fieri (quia nihil poteſt ſupra coniunctum ſcilicet Petrum Papã,
vt pote ſuperiorem iam nominatũ, ac per hoc miniſterialiter cõ-
ſtitutum) conſequens eſt, quòd ad ipſam non ſpectat determina-
re diſpoſitiones coniuncti, ſcilicet Petri Papæ diſponentes ad diſ
ſolutionem coniunctionis, nam diſpoſitiones tales adueniunt cõ
iuncto iam facto, ad id quod non ſe extendit poteſtas iſta. Et pro
B pterea niſi diuino, aut naturali iure diſpoſitio Petri Papæ ad diſ
ſolutionem determinata ſit, poteſtas iſta non poteſt exire in a-
ctum diſſoluendi, vtpote non habens patiens diſpoſitum, nec po
tens per ſeipſam illud diſponere determinando, quæ eſt diſpoſi-
tio ſubiiciens ſubiectum, ſcilicet Petrum Papam tali poteſtati.
Et ex hac concluſione, ſcilicet quòd lex diuina exigitur ſtatuens
caſum depoſitionis Papæ, patet quàm ignoranter procedant,
quotquot ex iure canonici iuris procedunt ad oſtendẽdum, quòd
Papa ex crimine notorio ſcandaloſo, & incorrigibili deponi po-
teſt, vt gloſſa ſup Canone, ſi Papa, diſtinctione quadrageſima &
ſuper canone Agathus: & vigeſimaquarta quæſtione prima, ne-
ſciens quid dicat, errauit cum tota multitudine ſequaciũ. Opor-
tet namque ex iure diuino caſus inuenire ſubiectionis papæ ad
concilium, ex quo iure diuino ipſe abſolute eſt ſupra concilium,
& vniuerſam eccleſiæ communitatem. Et hic iacet lepus, non eſt
hac illacque amplius vagandum. Vnde ipſamet gloſſa veritate
C inducta, dicit quòd papa non poteſt ſtatuere, quòd non poſſit iu
dicari de hæreſi, hoc enim ideo verum eſt, quia diuino non hu-
mano iure iudicium hoc in caſu hæreſis ſtatutum eſt, nam iuris
humani papa eſt Dominus.

Ratio autem in oppoſitum allata, non concludit oppoſitum,
quoniam opus humanum indifferens ſubiici humanæ legi, po-
teſt intelligi dupliciter, primo quo ad modum fiendi, & ſic eſt ve
rum. Secundo, quo ad ipſum fieri ſecundum ſuam ſubſtantiam.
Et ſic eſt falſa, vt patet de abſciſsione ligni vel ferri, præcidi ſiquidem poteſt bene & male moraliter. & lege humana determina-
ri poteſt, quando bene & male: ſed non ſpectat ad humanam le-
gem, ſi poteſt vel non poteſt præcidi, ſed ad naturalem potentiã
præciſoris, & diſpoſitionem ſubiecti cædendi. Vnde in propoſi-
to humanæ legi ſubiicitur modus actionis, quo coniunctio pe-
tri & papatus fit, aut diſſoluitur: ſed ſi poteſtas iſta poteſt exire
in actum ex altiori pendet principio. Nam non poteſt exire in
D actum coniunctionis niſi vacante ſede, & tunc in ſubiectum diſ-
poſitum, ſcilicet Chriſtianum voluntarium. Depoſitionis vero
niſi diſpoſito ſubiecto, aut per receſſum a Chriſtianitate, aut per
receſſum a voluntario, vt patet de papa hæretico vel renuntian-
te. propter quòd non poteſt lex humana ſtatuere, quòd coniun-
ctio papatus & petri quando eſt mala propter alia crimina ab hæ
reſi, diſſoluatur, non poteſt, dico efficaciter ſtatuere coactiue, quia
papa criminoſus poſſet illam legem tollere, cum par in parem nõ
habeat imperium.

CAPVT XXVI.

Quot caſus criminum ſint diuina lege ſtatuti, vt poſſit Concilium Papam deponere.

QVia igitur ad ſolam diuinam legem ſpectat determinare
caſus depoſitionis Papæ, in ipſa, & ex ipſa ſeruari opor-
E tet quot ſint caſus depoſitionis Papæ. Et vt probabitur, ſolus ca-
ſus hæreſis eſt a lege diuina, in quo Papa poteſt deponi ab eccle
ſia, ſiue autoritatiua, ſiue miniſteriali poteſtate, non curando
in propoſito.

Probatur hoc tripliciter, ſcilicet ratione ex principiis theolo
gicis certis, & authoritate ſacrorũ doctorum, & diffinitione ſacræ
ſcripturæ. Ratio eſt iſta, Conſtat, quòd ſecluſo Papa, in eccleſia
eſt poteſtas electiua Papæ, ſeu applicatiua papatus ad petrum,
quæ quomodocũq; vocetur, habet pro obiecto cõiunctionẽ per-
ſonæ, & papatus in fieri, & in diſſolui, vt patet de acto electionis
quo petrus fit papa, & de actu depoſitionis, quo Petrus papa hæ
reticus incorrigibilis deponitur. Conſtat etiam, quòd ad hoc
quòd petrus fiat papa efficaciter, ita quòd ſit papa, & conſequen
ter ad hoc quòd poteſtas illa eccleſiæ exerceat actum conſtru-
ctiuum coniunctionis efficaciter inter petrum & papatum,
aliquæ diſpoſitiones requiruntur in petro de neceſſitate
ſimpliciter, aliquæ ad bene eſſe. Requiſitæ de neceſſitate ſim-
pliciter

pliciter ſunt duæ, ſimpliciter eſſe voluntarium, & eſſe Chriſtia-
num. nunquam enim aliquis quantumcunque electus, eſt Papa
niſi conſentiat: & ſimiliter non eſt Papa, niſi ſit membrum Chri
ſti. Secunda diſpoſitio exigitur de iure diuino: & quia ordo gra
tiæ præſupponit ordinem, prima diſpoſitio exigitur de iure na-
turæ. Requiſitæ autem diſpoſitiones ad bene eſſe, ſunt boni mo
res, ſcientia eccleſiaſtica, charitas, experientia regiminis, & huiuſ-
modi: ſine his enim Petrus ſi eſt electus & acceptat eſt Papa: quā
uis ineptus & malus. Conſtat etiam, quòd quia facilius eſt de-
ſtruere quàm conſtruere duabus ſimul requiſitis neceſſario con-
ditionibus ad conſtructionē, quæcunque earum deficiat diſſolui
poteſt coniunctio iſta. Nanque ſi Petrus non vult amplius eſſe
Papa, poteſt renuntiatione diſſolui coniunctione iſta: & diſſolui
tur dum acceptatur renuntiatio, vt patet de Cæleſtino. Et rur-
ſus, ſi Petrus Papa labitur in hæreſim incorrigibiliter, poteſt de-
poni inuitus, ex quo deſiit quantum eſt ex ſe eſſe membrū Chri
ſti: ſicut in primo caſu deſiit eſſe voluntarius. Hæc omnia cer
ta ſunt, ex quibus neceſſario ſequitur, vt deficientibus in Petro
conditionibus, quæ non ſunt neceſſariæ ſimpliciter, ſed ad bene
eſſe, nō propterea ſit diſpoſitus, vt poſſit diſſolui coniunctio iſta,
vt poſſit attingi Petrus a poteſtate depoſitiua. Nam diſpoſitio
nes illæ, quæ non requiruntur in ſubiecto ad hoc quòd vniatur
efficaciter formæ, ſed tantum eis, quā cum ſuis contrariis vni
ri poteſt formæ, & conſtituere compoſitum, non ſunt tales, vt
earum contrariæ pertineant ad diſſolutionem cōpoſiti. Quod
eſt dicere, quòd ſi Petrus ſceleratiſſimus & crimnoſiſſimus, &
ſcandaloſus, & incorrigibilis, Chriſtianus tamen & cōſentiens,
ſit & eſt Papa, ſi eligatur oportet, quòd huiuſmodi crimina ſu-
peruenientia Petro iam Papæ, aut perſeuerantia, & ſi reddant
ipſum malum Papam, & non ſolum malum hominem vt prius,
non tamen reddunt ipſum deponibilem. Ex quo enim ad be-
ne eſſe Papæ requiritur bonitas, & non ad eſſe Papam, conſe-
quens eſt, quòd malitia ad male eſſe Papæ, & non ad non eſſe
Papæ ſpectet: ac per hoc ſicut non ſpectat bonitas ad eſſe, quod
eſt effectus electionis, ita malitia non ſpectat ad non eſſe, quòd
eſt effectus depoſitionis. Ex his patet ratio, & poteſt formari
breuiter ſic. Sola contraria conditionibus neceſſario requiſitis
ad eſſe Papæ reddunt Papā deponibilem: ſed inter crimina ſola
infidelitas cōtrariatur conditionibus neceſſario requiſitis ad eſ
ſe papæ: ergo ſola infidelitas inter crimina reddit papam depo-
nibilem. prima propoſitio patet ex hoc, quòd depoſitio eſt non
eſſe papæ, & vnumquodque in ſuo eſſe perſeuerat, ſi contrarium
non superueniat. Nunquam enim homo deſineret eſſe, ſi non ſu
perueniret aliquod contrarium illi eſſe: & ſimile eſt in aliis. Se-
cunda autem propoſitio probata eſt: quia cætera vitia nō contrariā
tur conditionibus requiſitis ad bene eſſe papæ. Hanc rationē
velle in ſlatera poni: & non friuolas & apparentes, per acciden
tia vagantes. Hæc de primo.

Autoritates Sanctorum ſunt in primis Anacleti papæ & mar
tyris: & habetur 79. diſtinction. cap. Electionem. Si nanq; pa-
pa poſſet propter crimina deponi, ſicut alii Epiſcopi, fruſtra di-
xiſſet, quòd electionem ſummorum pontificum ſibi Dominus
reſeruauit. Deinde Bonifacii papæ & martyris. & habetur 40.
diſt. ca. ſi Papa. Niſi ſit inquit, a fide deuiauerit papa, redarguere
eius culpas mortalium nullus præſumit. Vbi ſolum infidelitatis
crimen ſubiicit iudici, a quo papa poteſt iudicari: quam conſtat
eſſe vniuerſalem eccleſiam, ſeu concilium generale: ab eodem
enim excipit, a quo negat redarguendum id fore. Sanctus quo-
que Euſeb. papa, & habetur 2. quæſtione 7. in ca. oues, dicit, Oues
quæ ſuo paſtori commiſſæ ſunt, cum nec reprehendere niſi a fi-
de exorbitauerit, nec vlla tenus accuſare poſſunt. Sanctus An-
terius papa & martyr, & habetur 9. quæſt. 3. in ca. facta, inquit,
ſubditorum iudicantur a nobis: noſtra vero iudicantur a Domi-
no. Et quòd loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quod
ſubdit, Deteriores ſunt, qui vitam moreſque bonorum corrum
punt, his qui ſubſtantiam aliorum prædiaque diripiunt. San-
ctus Beda, & habetur 9. quæſtione 3. Canon. Epiſcopo, tractās
de iudicio peccatorum, ait, Sola enim Romana eccleſia ſua auto
ritate valet iudicare de omnibus: de ea vero nulli iudicari per-
mittitur. Sanctus Bernardus Inno. 2. ſcribens, inquit, Quis fa-
cit mihi iuſtitiam de vobis? ſi haberem iudicem, ad quem vos
trahere poſſem, iam nunc oſtenderem vobis, vt parturiens lo-
quor quid mihi immineat. extat quidem tribunal Chriſti, ſed
abſit, vt ad illud appellem vos: Sanctus Thomas in quarto Sen-
tent. diſtinctione. decimanona, quæſtione ſecunda articulo ſe-
cundo, quæſtione tertia ad ſecundum, dicit, Quamuis Prælati
ſint corripiendi a ſubditis, non tamen eſt pœna infligenda, ſed
recurrendum eſt ad ſuperiorem denuntiando, vel ſi non habet
ſuperiorem ad Deum, vt eum emendet, aut de medio tollat. Et
ibidem ad primum exceperat crimen infidelitatis, cum dicit.
Prælatus minor fieret, ſi in infidelitatem laberetur, & ſubdi-
tus fidelis maior.

F Et licet hæ autoritates deberent ſufficere ad promulgationē
diuini iuris, quia tot ſanctorum ſunt, & Spiritu ſancto inſpirati
locuti ſunt ſancti Dei homines, vt dicitur, ſecundæ Petri 1. cap.
ad maiorem tamē firmitatem debilium adiiciant Symachus papa
in ca. aliorum 9. quæſtio. 3. dicens, Aliorum hominum cauſas
Deus voluit per homines terminare: ſed ſedis iſtius præſulē ſuo
ſine quæſtione reſeruauit arbitrio. Et quòd loquatur de cauſis
peccatorum, patet ex eo quod ſubdit, dicens, Voluit beati Petri
Apoſtoli ſucceſſores cœlo tantum debere innocentiam, & ſubti
liſſimi diſcuſſoris indagini inuiolatam habere conſcientiam.
Et excludens obiectionem ſubdit, Nolite æſtimare eas animas
inquiſitionis non habere formidinem, quas Deus præ cæteris
ſuo reſeruauit examini, & cæt. Inno. 3. in ſermone Conſecratio
nis papæ dicit, In tantum mihi fides eſt neceſſaria, vt quum de
cæteris peccatis Deum iudicem habeam, propter ſolum pecca-
tum quod in fide committitur, poſſem ab eccleſia iudicari. Bo-
nifacius quoque 8. in Extrauagante, vnam ſanctam, dicit, Si de-
G uiat ſuprema poteſtas, a ſolo Deo iudicatur: vt ſuperius allega-
tum eſt. Albertus mag. Petrus de Pal. Herueus Vlricus, Augu
ſtinus de Anch. & alii quos refert dominus Ioan. de Tur. Cre-
ma. in lib. de Eccleſia, hanc viam ſecuti ſunt: quibus magis cre-
dendum eſt, quam Canoniſtis multis: ad quos nō ſpectat, niſi ſe
cundario de iuris diuini rebus tractare, ſicut de vſura, ſacramen-
tis eccleſiæ, hæreſibus, & huiuſmodi. Hæc de ſecundo.

Diuina ſcriptura ſolum caſum hæreſis aperte excipit, dum,
vt ſupra allatum eſt, hæreticos ſeparandos ab eccleſia conſtituit,
& ſanæ doctrinæ Prelatos, malorum autem morum tolerandos
conſtituit. Hoc enim nihil aliud eſt, quàm dicere, Pro ſolo hæ
reſis crimine deponendum inſtituimus quantum eſt ex diuina
lege, prælatum: ac per hoc iuri humano reliquas depoſitionis
cauſas dimittimus, quo ad ſubditos iuri humano, de non ſubdi-
tis enim nullus ſtatuit. Et de hæretici quidem ſeparatione ex-
tant textus Pauli Apoſtoli & Ioannis Euangeliſtæ iam dicti. De
tolleratione vero, imo obedientia & audientia malorum Præla
torum fidelium, extat ſententia Domini, Matt. 23. Super cathe-
H dram Moyſi, & cæte. & Petri Apoſtoli. Obedite Præpoſitis diſco-
lis, quæ iam inducti ſunt. Et nunc adiungitur ſententia Domi-
ni, Luc. 12. manifeſtans iudicium papæ mali in ſeipſum & in pro
ximum, agendum per ipſum Dominum, dum reſpondens Petro
ait, Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens, quem conſti-
tuit Dominus ſuper familiam ſuam? &c. Et ſubdit de eodem,
Quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo, Moram facit Dñs meus
venire, & cœperit percutere ſeruos & ancillas & edere & bibere
& inebriari, veniet dominus ſerui illius in die qua nō ſperat, &
hora qua neſcit, & diuidet eum partemque illius cum infideli
bus ponet. Vbi notandum eſt primo, quòd ad literam loquitur
de ſeruo conſtituto ſup familiam, id eſt eccleſiam: vt Glo. inter-
linearis exponit. Quod patet ex officio, ſcilicet vt det illis in
tempore tritici menſuram: & ex præmio, Beatus ille ſeruus,
quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum. In quo appa-
I ret differentia, vt gloſſa dicit, inter ſubditum & prælatum bene
facientem: quia ſubdito promittitur quòd præcinget ſe Domi-
nus & tranſiens miniſtrabit illi, prælato vero quòd ſuper omnia
bona ſua eſt conſtituendus. Notandum eſt ſecundo, quòd di-
ſtinguit manifeſte crimina tria, in ſeipſum, in proximum, & in
Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In ſeipſum per gulā
& ebrietatem: ſcriptum eſt enim, propter crapulam multi obie
runt: qui autem abſtinens eſt, adiiciet vitam. Eccleſiaſtici 37. In
proximum, per percuſſionem ſuæ curæ commiſſorum vtriuſque
ſexus. In Deum, per infidelitatem. Et non deſcribit diſpen-
ſatorem criminoſum in Deum per infidelitatem, ſed in ſeipſum.
& in proximum. & dicit ſeruum talem criminoſum in mora
Domini iudicandum a Domino per mortem, qua diuiditur a
familia, & per damnationem æternam cum infidelibus. Hæc
manifeſta ſunt in litera, & clare oſtenditur quod diximus, ſcili-
cet quod quantum eſt ex lege diuina, prælati de criminibus cæ-
K teris a Domino iudicanda ſeruantur, de infidelitate autem eccle
ſiæ iudicio dimiſſi intelliguntur, ac per hoc ſi alii prælati non ſu-
beſſent iure humano, quòd ſuper appoſuit ſuis ſubditis alias cau-
ſas criminum iudicandas, ab eccleſia non eſſent iudicandi & de-
ponendi niſi pro infidelitate, ſicut papa, qui quia ſolo diuino iu-
ri ſubeſt, in caſibus a diuino iure toleratis, nulli ſubiicitur. Quia
enim ſola negatio ſtatuti caſus a iure diuino, quo ad papam ſoli
diuino iuri ſubiectum, ſufficit ad conſtituendam legem, quòd nō
poſt iudicari aut deponi, multo magis expreſſa toleratio caſuū in
iure diuino cōſtituit ipſū ſolū tā, alios aūt tolerabiles: ſi a ſu-
perueniēte iure poſitiuo, cui ſubiecti ex diuina lege ſunt, permit-
tant. Vnde inter papa & alios, quo ad caſum criminis iudicādi &
ponēdi ab eccleſia, tantū intereſt, quo papa locus ab autoritate
diuinæ iuris negatiue efficaciſſimus eſt: quum ſolo illi iuri ſubie-
ctus eſt. In alios autem nec toleratio, nec negatio diuinæ legis
efficax eſt: quia quod ſuperpoſitus nō ſit aut, quæ ſpectat, infertur.

lus poteſt & ſtatuere, & punire: vt manifeſte patet in contrahendis matrimonijs, & adminiſtratione ſacramentorum in quibus multa permiſſa ex diuino iure prohibita ſunt ab eccleſia in ſibi ſubditis. Et ſi abſque velamine aliquo obumbrante, ſententia Domini perſpiciatur, apparebit, quòd propter Prælatum qui nullum habet ſupra ſe niſi Dominum, vtpote conſtitutum ſuper reliqua familia Domini abſentis, promulgata eſt hæc ſententia. Quod etiam ex eo habetur, quòd conſtitutus ſuper familiam abſentis Domini, neminem timere deſcribitur, niſi Domini aduentum: in cuius mora confiſus, tanquam neminem habens ſupra ſe peccare cœpit. De prælatis nanque habentibus ſuperiorem præſentem in hac vita, non conſonat, quòd in ſola mora Domini confidant: quia habent ſtatim ſuperiorem iudicem, quem timeant vltorem. Nonnihil quoque ad hoc confert, quòd Petro ſuo papæ hæc Dominus dicat.

Ex his autoritatibus perſpicaciter intellectis habetur, quòd pro B reliquis criminibus manifeſtis non eſt papa deponendus. Docés enim Dominus ſecundum opera maiorum prælatorum nolite facere, proculdubio de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, a fructibus eorum cognoſcetis eos. Ne autem propter admonitá ſcandali rationem deponendum putares, docuit Matt. 18. quòd pes, manus, vel oculos, non tamen caput ſcandalizans amputaretur: instruens ad literam, quòd ſi aliquod nobis opportunum, vt manus, pes vel oculus, ſcandalizans occurreret, præſcindendum eſſet: ſecus aút de organo habente officium capitis ſentiebat, nunquá dicens, Si caput tuum ſcandalizat te, abſcinde illud & proijce abs te. Hanc autoritaté qui credit, Ieſum Chriſtum Dei virtutem & ſapientiam omnia penſitantem, & cunctis prouidenté non ſpernet, ſed reuerenter conſiderabit, non caſu nominaſſe Dominum manum, pedem & oculum, membra ſummè neceſſaria, & tacuiſſe caput: ſed ideo non eſſe mandatam præciſionem capitis ſcandalizantis, quia nec propter ſcandalum caput ſimpliciter C præcidendum eſt. Dico autem ſimpliciter, ad differentiá capitis in hac vel illa eccleſia: quia quantumcunque caput huius vel illius eccleſiæ præcidatur, ſemper reſtat caput eccleſiæ in terris, papa ſcilicet. Patet igitur, quòd nullum extra infidelitatem crimen notorium ac ſcandalizans, depoſitionem papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

In quo reſpondetur rationibus factis in cap. 24 ad probandum, quòd papa ex alio crimine quàm hæreſis, poteſt deponi ab eccleſia.

MAnifeſtata ſufficienter veritate, quòd ſcilicet, ſi papa eſt fidelis, nec iudicari, nec deponi poteſt ab eccleſia pro quocunque alio crimine quantumcunque notorio & ſcandaloſo, ſuperest allatis in oppoſitum ſatisfacere.

D Ad primum ergo motiuum ex parte criminis, neganda eſt ſequela, quia nec maior, nec par ratio eſt de hæreſi & alijs criminibus. Et ratio iam tacta eſt, quia ſcilicet infidelitas ſpectat ad nó eſſe, alia autem crimina ad male eſſe papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc eſt ratione grauitatis, aut nocumenti, dico quòd diuiſio non eſt ſufficiens: quia datur tertium, ſcilicet quòd eſt ratione ſtatus. Infidelitas enim mutat ſtatum hominis: quia facit quátum eſt ex parte hominis, de Chriſtiano non Chriſtianum. Odium autem Dei licet ſit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, quàm infidelitas faciat, non tamen facit de Chriſtiano non Chriſtianum. Nec obſtat, quòd hæreticus reſtat Chriſtianus inuitus ex charactere, quia quod non voluntarie habetur, non eſt ab homine inquantum homo: vt in principio primæ ſecundæ Sancti Thomæ dicitur. Propterquod fides informis ſaltem & character non ſunt duo conſtituentia diſtinctos ſtatus humanos eccleſiaſticos, ſed vnum & eundem ſtatum Chriſtianitatis conſtituunt complete, concurrente vtroque, E altero vt humano, ſcilicet fide, quæ non eſt, ſi non eſt voluntaria: & altero, vt hominis, ſcilicet charactere, qui & ſine voluntate acquiritur, vt patet in pueris, & inuite conſeruatur vt patet in hæreticis. Propter quod ſublata fide, mutatur ſtatus Chriſtianitatis, inquantum erat humanus: quod eſt mutari ipſum eo modo quo per hominem mutari poteſt. Mutatio autem ſtatus Chriſtianitatis, extra Chriſtianos hominem ponit ex propria natura: & propterea crimen hæreſis non ratione maioris grauitatis, ſed mutationis ſtatus deponendum conſtituit papam, alia autem crimina non. Et licet hæc reſponſio ſufficiat etiam ad alterum membrum de nocumento: ſciendum tamen eſt quòd aliud eſt loqui de nocumento per ſe annexo peccato, & aliud de nocuméto annexo per accidens: quia ſcilicet eſt in iſto homine ſic diſpoſito. Si enim loquimur de nocumento per ſe, maius nocumentum eſt annexum hæreſi ipſius papæ, quàm cuicunque alteri crimini, quia hæreſi quantum eſt ex ſe, adhæret doctrina hæretica, quæ in capite quantum ex ſe A eſt, induceret hæreſim in eccleſiam vniuerſalem, quo maius nocumentum inferri nequit. Si vero loquimur in iſto, qui non docet hæreſim, & bene gubernat & diſpenſat, hoc eſt per accidens, & ideo deſpiciendum. Ad aliam probationem, ſcilicet quod non inuenitur in Scriptura ſacra expreſſum, quòd magis ſit pro hæreſi papa deponendus, quam pro alio crimine: iam patet reſponſio, quod non inuenitur quod magis pro hoc quàm pro alio, ſed inuenitur in ſacra Scriptura, quòd pro ſola hæreſi eſt deuitandus & declinandus, vt patet ex textibus inductis. Vnde non eſt verum quòd ſit hoc relictum interpretationi doctorum, & canonum, niſi ſicut explanantibus, quo modo etiam articuli fidei ſunt relicti doctoribus & canonibus ſacris. Sed ſicut articulos fidei declarare non mutare poſſunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declarare non mutare, addendo aut ſubtrahédo poſſunt. Ad tertiam probationem dicitur, quòd illa maxima, Qui poteſt in maius, poteſt in minus, ſi philoſophice B diſcutienda eſt inuenitur falſa, tam de actu quam de obiecto, quàm de effectu. Intellectus enim qui poteſt in actú maiorem, ſcilicet intelligere, non poteſt in actum minorem, puta adorare. Similiter viſus qui poteſt in obiectum maius, puta lucidum, non poteſt in obiectum minus, puta ſonum. Virtus quoque generatiua hominis poteſt in effectum maiorem ſcilicet hominé (homo enim generat hominem) & tamen non poteſt in effectum minorem, puta Leonem. Si autem politice diſcutienda eſt, vt Innoc. 3. in dicto capit. ex parte. cle. 3. adducit ſub alijs verbis, ſcilicet cui conceſſum eſt maius, minus quoque conceſſum eſſe videtur, dicitur quod intelligenda eſt cæteris paribus, modo autem cætera non ſunt paria, quia in crimine hæreſis (quod eſt maius crimen) ſubiectum mutauit Chriſtianitatis ſtatú, in alijs vero criminibus minorib⁹ ſubiectum permanet in eodem Chriſtianitatis ſtatu. Et hæc eſt vera reſponſio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte autem maioris vel minoris effectus iu C dicij, negat minor: quia maius eſſet iudicare Papá in ſtatu Chriſtianitatis de adulterio, quam iudicare ipſum a Chriſtianitate ruére de hæreſi: quia in primo attingitur ſuperior ſtatus gradus, quàm in ſecundo, vt patet.

Ad ſecundam rationem (ex parte, ſcilicet actus) dicitur, quòd fallacia conſiſtit in hoc, quod aliud eſt auferre gladium, reſiſtere, impedire, & huiuſmodi: & aliud eſt facere ipſa met authoritatiue. Auferre nanque gladium de manu furioſi, reſiſtere tyranno, impedire oppreſſorem, & huiuſmodi, cuilibet licet, & debitum eſt, vt actus virtutis, ſed facere iſta authoritatiue, ſoli ſuperiori licitum eſt. Vnde licet cuilibet liceat vim in ſe & in proximum vi repellere, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non tamen cuilibet licet punire eum qui vim infert. Et ſimiliter quamuis quilibet licite poſſit Papam inuaſorem, ſe defendendo occidere: nulli tamen licet Papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde huiuſmodi argumenta & ſimilia non có D cludunt autoritatem iudicis ad puniendum, ſed cuiuſlibet priuati debitum ad reſiſtendum, impediendú, defendédumque, niſi quis adeo deſipiat, vt dicat quemlibet eſſe iudicem cuiuſlibet. Reſiſtendum eſt ergo etiam in faciem Papæ publice dilanianti eccleſiam, Verbi gratia, quia nó vult dare beneficia eccleſiaſtica niſi pro pecunia, aut commutatione officij, & cum omni reuerentia & obedientia neganda eſt poſſeſſio talium beneficiorum his qui emerunt, & allegenda eſt cauſa ſimoniæ etiam cum Papa commiſſæ, & ſine dubio principes ſeculi & clerus gladiú de manu furioſi ſic cum modeſtia tollerent. Multæ quoque ſunt viæ, quibus abſque rebellione principes mundi & prælati eccleſiæ, ſi vellent vti, reſiſtentiam, impedimentumque abuſus poteſtatis afferrent. Sed quando principes & prælati non curant niſi quaſi ſomniando, cur conqueruntur quòd non poteſt deponi? cur opponunt, quòd poteſtas data eſt in ædificationem, & non in deſtructionem? Abuſui nanque poteſtatis, qui deſtruit, obuiam eat congruis remedijs, non obediendo, in malis non adulando: nó E tacendo, arguendo, aduocando, illuſtres ad increpandum exemplo Pauli, & Præcepto eiuſdem, (Dicite Archippo, Vide miniſteriú quod accepiſti in Domino, vt illud impleas, ad Col. vlti, &c.) & parum aut nihil abuteretur poteſtate.

In reſponſione tamen ad quintum habebis vltimam ſatisfactionem huius argumenti.

Ad tertiam rationem ex parte ipſius Papæ, dicitur, quòd etiá eſt falſa, nam aliud eſt purgatio ad remouendum ſcandalum, & aliud eſt purgatio ipſa coram iudice. Ad primam tenetur Papa de iure diuino, ad ſecundá non, vnde Damaſus non corá generali cócilio, ſed corá quadraginta duob⁹ Epiſcopis ſe purgauit, vt patet ſecunda quæſtione ſeptima, nos ſi competenter. Et Gregorius ipſe teſtatur, quòd ex humilitate exhibuit ſe ad iudicium, vt patet ſecunda, quæſtione ſeptima, capitulo Petrus. vbi ipſe Gregorius dicit, Petrus poteſtatem regendi acceperat, & tamen idé Apoſtolorum primus querimoniæ contra eum a fidelibus factæ cur ad Gétes intraſſet, nó ex poteſtate officij (qua poſſet dicere.

Oues

pues paſtorem ſuum non accuſent, nec reprehendant, ſed ex authoritate diuinæ virtutis, quæ Gentiles acceperent Spiritumſanctum, reſpondit. vbi apparet, quòd ipſa iniiciens illi, Petrum Apoſtolum, non vtendo poteſtate ſua, & quòd potuiſſet illa vti.

Ad quartam ex parte eccleſiæ vt ſponſæ, breuiter dicitur: primo, quòd papa non poteſt inuitam eccleſiam deſerre: quia non poteſt iuri eccleſiæ renunciare: Prælatus enim eſt propter eccleſiam, & non econuerſo: vt ſuper Epiſtolam ad Coloſſ. in fine dipus Thom. dicit.

Secundo, quòd non eſt par ratio ex vtraque parte: quia eccleſie eſt ſubditus papæ & non econuerſo. Nec etiam in lege Moyſi vxor poterat dare libellum repudii viro. Nec eſt periculum de ipſius dilaniatione: quia ſcriptum eſt, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Ex parte vero eccleſiæ vt communitatis liberæ, breuiter dicitur, quòd licet ſit libera libertate gratiæ, eſt ſubdita tamen ſecundum iuriſdictionem papæ. Vnde ipſa eccleſia non abdicauit a ſe poteſtatem ſupra principem: ſed Ieſus Chriſtus Dominus eccleſiæ nõ ſubiecit eam ipſius communitati eccleſię, ſed ſuo vicario: & propterea nihil poteſt ſupra ſuum principẽ. Non ſic eſt de aliis communitatibus, de quibus affertur Ariſto.

Ad quintam, ex parte diuinæ prouidentiæ, & operationis immediatæ, & perfecti operis, dicitur, quòd Deus perfecte eccleſiæ corpus fecit, diſpoſuit, ac ordinauit: ita vt ordinatiſſimum optime extet, & nihil opportunum deſit illi. Et cum dicitur, Ergo eſt relictum eccleſiæ remedium contra papam fidelem criminoſum, &c. concedendum eſt. Sed cum infertur. Ergo eccleſie poteſt illum incorrigibilem deponere, membrum illud abſcindere & huiuſmodi, reſpondetur, quòd eſt ſophiſma conſequentis a ſuperiori ad ſuum inferius affirmatiue: a prouiſione & remedio communi ad hanc prouiſionem, ſeu hoc remedium, ac ſi non eſſet alia prouiſio & aliud remedium. Dicendum eſt enim, quòd Ieſus Chriſtus altioris ordinis remedium reliquit in eccleſia ad repellendum ſui proprii vicarii incorrigibile ſcandaloſumque regimen. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quòd ſicut in naturalibus diuina ſapientia inferiora per media, & media per ſupremas cauſas ſecundas gubernat: ita in ſupernaturalibus, inter quæ eſt ordo gratiæ fidei & eccleſiæ ſuper illam fundatæ, inferiora per media, & media per ſupremas cauſas ſecundas ſupernaturales gubernat. Rurſus cum cauſæ effectibus proportionales ſint, vt ſuperioribus effectibus ſuperiores cauſæ reſpondeant, & inter cauſas ſecundas prouidentia humana eccleſiaſtica authoritate fulta, inferioris ordinis cũ ſit, quàm oratio, quæ in ſupremo ordine ſecundarũ cauſarũ locata eſt a Deo, quòd ex eo patet, quòd tota creatura corporea & incorporea ſubiecta eſt illi, & prouiſio ſupra papam fidelem ſit inter ſupremos effectus in eccleſia: conſequens eſt, quòd ſapientiſſimus Deus diſpoſuit remedium in eccleſia ſupra fidelem Papam, non prouidentiam humanam, cui ſubiecit reliquum eccleſiæ, ſed orationem. Nec eſt minus efficax cauſa ſecunda oratio eccleſiæ pro ſe petens neceſſaria ad ſalutẽ perſeueranter, quàm prouidentia humana: cum cõſtet quòd cuiuslibet particularis perſonæ oratio pia perſeuerans, petẽs neceſſaria ad ſalutem pro ſe eſt cauſa efficaciſſima, & infallibilis: vt diffuſe habes in Tertio contra Gen. a beato Tho. cap. 95. & 96. Vnde ſi neceſſarium eſt ad ſalutem eccleſiæ, quòd papa talis auferatur, ſine dubio oratio ſic conditionata, auferret illum de medio. Et ſi nõ eſt neceſſarium, quòd auferatur, quid cauſemur bonum Dominum, qui negat quod volumus, & tribuit quæ nollemus? Si eſt neceſſaria eius ablatio, non poteſt nõ auferri ab eo rogato, qui promiſit, quòd nihil deeſſet timentibus eum. Si non eſt neceſſaria diuino iudicio, iñ iudicio humano vtilis, & neceſſaria creditur, cur præponis te Deo volens illum deponere? Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat aut cadit Ieſu Chriſti vicarius. Non dico hoc ego, ſed Dominus, qui Lucæ 18. docet, quòd Deus multo magis quàm homo faciet cito vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe. Conſtat enim eccleſiam electos claudere, & vindictam hanc, quia ipſi ſoli Domino reſeruata eſt, ab ipſo præ cæteris faciendam. Non dormitat, neque dormit, cuſtodiens Iſrael, qui nauiculæ fluctuanti quarta vigilia noctis ea oratione ſurgens ſubuenit: qui a Sennacherib exercitu Ezechiã liberauit, Aſſueri cor mutauit, Nabuchodonoſor prædicatorem ſuum fecit: Anaſtaſium ſecunda oratione eccleſiæ percuſſit. Leonem etiam papam, ſeu Liberium apud alios, Hilarii orationi ſubiecit: qui etiam omnia temporalia bona ſuperadiiciẽda promiſit: qui demum dedit nobis Filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu, impletum quaſi eſt illud, Putas ne Filius hominis veniens, inueniet fidem in terra? Nam prouiſio iſtius tam eccelſæ, & tam efficacis cauſæ ſecundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia noſtra puniri papam, non diuinæ prouidentiæ ſoli, & orationibus relinqui. Quare hoc dicunt, niſi quia prouidentiam humanam præferunt orationum efficaciæ? quare hoc dicunt, niſi quia animalis homo non percipit quæ Dei ſunt? quare hoc dicunt, niſi quia didicerunt confidere in homine, & non

F in Domino, & ponere carnem brachium ſuum? Quaſi ſic, vt ſi incorrigibilis exiſtimetur quandoq; papa in propriis vitiis, manentes ſubditi quotidie murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium adhiberi procurantes, niſi forte, vt ſomniantes abſque fide, & facto ſuo adimpleant Scripturas, quòd ſcilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio ſanctus autem diabolus, & detur ac conſeruetur Rex in furore Domini. Iram enim & clementiam Dei in manibus orationum noſtrarũ eſſe, Spiritusſanctus in Pſalmo teſtatur, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & miſericordiam ſuam a me. Quia non eſt amota oratio: ſecurus eſto, quia non auferetur miſericordia. Verum ita ſtolidi ſumus, vt nolimus orare vt debemus: & tamen velimus orationis fructum, nolimus ſeminare, & velimus metere. Aut Chriſtiani non nominemur, aut Chriſti prouiſionem amplectamur: & ſic phreneticum, furioſum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorem, corruptoremque eccleſiæ, cũ contingeret talem præeſſe, ſuperabimus. Sed qui noſmet non

G ſuperamus noſtris orationibus, quia eas non vt decet agimus, quomodo conqueri poſſumus, quòd aliorum malorum vitam non ſuperamus orationibus, quæ non ſolum tectum non tranſeunt, ſed nec orantium capita propria penetrant? Et quod peius eſt, olim conquerebatur Deus, Populus hic labiis me honoret, cor autem eorum longe eſt a me. Tempore reuelatæ gratiæ, nec labiis honoratur: quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quàm diuinum officiũ, nihil tam celeriter perſoluitur, quam miſſæ. Tempus diuini officii & miſſæ, onoroſum eſt valde: loci autem & negotia ac commoda ſecularia diſtincte dicuntur & repetuntur, & abſque temporis menſura delectant. Vnde concluditur, quòd aut abſciſſio papæ fidelis & incorrigibilis poſt humana remedia eſt in veritate neceſſaria ad ſalutem eccleſiæ: & oratio fit ſine intermiſſione ab eccleſia: & ſic habetur certa, & multo celſior, ac efficacior prouiſio, quàm ſi autoritas deponendi humanæ eſſet prouidentiæ delegata. Aut non eſt neceſſaria, vel non fit oratio vt debet: & tunc nullus eſt querelæ locus, ſi in non neceſſariis abeſt prouiſio exterminatiua: quoniam nec

H humana prouidentia citra veram neceſſitatem deberet illa vti autoritate, ſi eam haberet, vel ſi non ſibi conceſſo remedio efficaci nolumus vti. Quamuis etiam non ſit abbreuiata manus Domini, vt non poſſit ſaluare citra omnimodam neceſſitatem: nec aggrauatæ ſint aures eius, vt non exaudiat citra neceſſitatem: ſed iniquitates noſtræ ſunt, quæ diuidũt inter nos & Deũ noſtrum, & multas malas actiones in rectoribus noſtris procurant: vt Hiero. in cap. audacter. 8. q. 1. & Gra. 7. q. 1. cap. ex merito, dicunt. Et ſi contra hæc inſtetur: Quia oratio commune eſt remedium omnibus occurrentibus malis: in hac autem re proprium quæritur remedium, ſicut in cæteris rebus vltra commune cauſam propria aſſignãda eſt: reſpondetur, quòd ſupremæ cauſæ quamuis ſint cauſæ communes reſpectu inferiorum, ſunt tamen propriæ reſpectu ſuperiorum effectuum. & propterea oratio quia eſt inter ſupremas cauſas ſecundas ſupernaturales reſpe-

I ctu inferiorum eſt cauſa communis: reſpectu autem ſummorũ effectuum, qualis eſt exterminatio papæ fidelis, vtpote effectus reſeruatus Deo, eſt cauſa propria & remedium proprium, vltra quod ſunt multa alia humana adminicula, quæ ſcripſit Dominus Ioan. de Tur. Cre. in lib. 2. de eccleſia. ca. 106. Cum his tamen omnibus memẽto, quòd peſſimus papa fidelis toleratus a Deo non poteſt totum corpus eccleſiæ inficere, aut in perniciem ducere, & huiuſmodi: vt argumenta aſſumunt in ſimilitudinibus corporum, & huiuſmodi. Nam Deus non poteſt ſeipſum negare: de quo ſcriptum eſt. Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum.

Ad ſextam, quantum ad geſta concilii Conſtantien. iam dictum eſt, quòd concilium perfectum ſecundum præſentem ſtatum eccleſiæ, poteſt deponere incertum papam: nullus enim fuit illo tempore certus papa. Quantum ad geſta concilii Baſilien.

K reſpondet vniuerſalis eccleſia, quæ Eugenium a concilio depoſitum adorauit, & adoret vt Papam, olim in perſona ſua, & poſt in ſucceſſore Nicolao, quem ipſe eodem anno creauerat Cardinalem, & ſic deinceps. Et hæc reſponſio facti teſtatur quantum delirent, qui papam concilio ſubmittunt. Ad priſcorum temporum geſta dicitur, quòd licet multi legantur depoſiti Pontifices Summi, aut non erant indubitati Pontifices ſummi, aut de facto non legitime depoſiti ſunt, vt in cap. 103. ſecundi libri de eccleſia dominus Ioan. de Tur. Crem. manifeſtat diffuſe. Ad autoritatem gloſſę, & plurium Canoniſtarum ſequentium illam, dicitur, quòd Gloſſa eſt contra textum, quia textus excipit ſolã hęreſim, & ipſa leui ratione mota, extendit ad omne crimen notorium ſcandalizans incorrigibile: quia ſcilicet contumacia eſt hæreſis. Conſtat autem quòd lato vocabulo contumacia hæreſis dicitur, ſicut & ſimonia: nec æquiparanda eſt veræ hæreſi, quæ mutat ſtatum Chriſtianitatis. Et quamuis gloſſ.

quia

A quia ſobrie loquitur dicens, Credo, & cætera. mereantur veniã: aſſertores tamen illius documenti ſuper illam ſe fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinam tam leuiter mouentur, neſcio excuſare. Canoniſtarum autem autoritas in hac, quia principaliter eſt theologica, parua eſt, nec maior ratione ſuper qua ſe fundant. non ſic eſt de authoritate Sanctorum, qui Spiritu ſancto inſpirati loquuti creduntur. Rurſus ſecũdum ipſoſmet Canoniſtas, in materia fidei magis ſtandum eſt antiquorum, quàm modernorum authoritati, licet in his quæ iuris ſunt, quanto iuniores, tanto perſpicaciores. Cum igitur hæc ſit materia fidei, quia immediatum opus Dei non ratione naturali, ſed ſola diuina reuelatione ſcibile, in quæſtione eſt, conſequens eſt, vt ſanctorum autoritas ſacræ ſcripturæ innixa omnibus conciliis & Theologorum vniuerſitatibus, ac Canoniſtis poſterioribus, immo quaſi modernis ponenda ſit.

B Ad ſeptimam ex parte iudicii humani, dicitur, quòd conditiones iudicii humani ſunt duplices: quædam ex naturali iure, vel diuino determinatæ, quædam a iure poſitiuo. Inter quas hæc eſt differentia: quia illæ quæ ſunt ex iure poſitiuo, non poſſunt in inuitum papam exerceri, quia non ſubeſt poſitiuo iuri, illæ vero quæ ſunt a naturali vel diuino iure, habent etiam locum in papa. Ex iure autem diuino ſtatuta eſt forma iudicii humani circa hæreticum, vt poſt primam & ſecundam monitionem euitetur: ac per hoc, vt dictum eſt, poteſt contingere vt papa fidelis nunc: ſed hic relapſus deponi poſſit & debeat. Ex iure etiam naturæ eſt, vt homo videat quæ foris ſunt, ac per hoc propter actus manifeſte hæreticales & verba manifeſte ſatis hæretica cognita, &c. ſic facta & dicta vt humano iudicio corde conſentiente facta ſint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipſo quoque diuino iure eſt, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum: vt patet Matthæi. 18. Et ex iure naturæ vnicuique contra ſe creditur ſi eſt ſani capitis, & cætera. Vnde ex non ſuſpectis, & cætera, teſtibus conuictus quis de damnata & nota, & cætera, hæreſi;

C hæreticus iudicabitur. & ſimiliter ſi ſua ſponte ſe confitetur hæreticum, quamuis coram Deo mentiatur, iudicabitur hæreticus. Ex iure autem poſitiuo contumax & perſeuerans per annum, ſi quis alius eſt huiuſmodi, præſumitur hæreticus. Vnde primi duo caſus non habent locum in papa, qui non poteſt excommunicari, nec iure poſitiuo ſubiicitur: ſed ſeruanda eſt lex ab Apoſtolo Paulo in ſacra Scriptura tradita. Similiter ſi timore mortis certo vel probabili ſecundum humanum iudicium abſque interiori conſenſu geſta vel verba hæreticalia habuit, non deponitur papa. Vnde Petrus Apoſtolus, qui ſolo verbo negauit Chriſtum, quia fides eius non defecit, ſed charitas, teſte Ieſu Chriſto dicente, Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua, conuerſus a peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, confirmaturus inſtituit fratres ſuos, non deponendus. Et hoc imitati Patres Marcellinum, qui etiam ſolo exteriori actu peccaſſe

D videtur, deponendum non cenſuerunt. diſt. 21. Nunc autem. Ex caſibus autem in quibus propter conditiones humani iudicii iure diuino vel naturali determinatas papa in corde fidelis, coram eccleſia vero infidelis deponitur, non conſtituitur alius caſus quàm caſus infidelitatis. Nam nihil refert eſſe & apparere ſufficienter quòd ita ſit ſecundum humanum iudicium coram eccleſia, quæ non videt niſi quæ foris ſunt: nec verius iudicium ab eccleſia exigit Deus, qui naturam hominis iuſque diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia ſubiectio papæ ad concilium habetur, ſed illa ſola quæ dicta eſt, ſcilicet in caſu hæreſis propriæ ſum ptæ. Et ſic, Si ſit catholicus, papam non iudicat vllus.

CAPVT XXVIII.

Sex caſuum ſolutio, quòd in nullo euentu papa abſq; ſua culpa ſubeſt eccleſiæ, ita quòd deponi poſſit.

E VT promiſſa perficiãtur, ſupereſt diſcutere, an in aliquo euentu ſine culpa papæ, ſubſit papa eccleſiæ, ſeu concilio vniuerſo, ita quòd poſſit deponi. Inuenio ſiquidem notatos ſex caſus, in quibus eccleſia ſine culpa quidem papæ, ſed non ſine cauſa deponere poteſt papam.

Primus eſt cum coram vniuerſali eccleſia teſtibus comprobatur, quòd papa, qui diu detentus erat a Saracenis, iam obiit, & cõcilium determinat noui papæ electionem: & ſic ſit, decernendo quòd pro bono eccleſiæ etiam ſi viueret, iſte nouus ſit papa, poteſt enim ipſum captiuum ſine ſpe reditus deponere.

Secundus eſt, cum propter indiſpoſitionem corporalem, puta dementiam, eſſet inutilis, & concilium per eum congregatum, dũ ſanæ mentis eſſet, decerneret alterum papam creandum.

Tertius eſt, quando Cardinales omnes ſtatim poſt canonicam electionem Petri in Papam morirentur: ita quòd non poſſent publicare electionem, tunc eccleſia cum non teneatur iſtum acceptare, alium eliget: & ſic iſtum deponet: quia duo ſimul eſſe non poſſunt.

A Quartus eſt, quando Cardinales etiam viuentes non poſſunt facere ſidem de electione ſua canonica in vnum: vt videtur accidiſſe in ſchiſmate quo magno ab Vrbano 6. vſq; ad Marti. 5. tũc eccleſia depoſuit nolentes denunciare: vt in concilio Conſtan. factum eſt.

Quintus eſt, quando propter cõmunem errorem, aut eſtimatione ſubditorum aut ipſorum malitiam generalẽ, præſumitur q̃ nunquam præſtabunt obedientiam tali qui fuit rite electus in papam, alteri tamen nouiter eligendo parati ſunt obedire: vt ſi forte Græci vellent ad vnitatem eccleſiæ redire, dũmodo tolleretur Papa iam exiſtens, & nouus rite canonice crearetur. Et confertur hoc ex autoritate Iuriſtarũ dicentiũ religioſum profeſſum poſſe vxorẽ ducere ꝓ ſalute magnæ gẽtis, aut cõuerſione ad fidẽ.

Sextus eſt, quãdo papa verus iuramẽto vel voto ſeipſũ ad ceſſionem obligaſſet, ſed differret adimplere in ſcandalũ populorũ putantium ex tali facto papę, quòd nec ipſi votis aut iuramentis

B propriis obligantur, vt in Ioan. 23. cõtigiſſe videtur in principio concilii Conſtantienſis.

SED EX NVLLO euentu cõcilium poſſe deponere papam, quamuis ex hoc haberi poſſit, quod ſupra dictum eſt. ſcilicet quòd euentus locum habeat in his, quæ humani iuris determinationi ſubſunt, non in his, quæ ſolius diuini ſunt iuris, (qualis eſt autoritas immediate a Chriſto tradita, quæ ad depoſitionem fidelis Pontificis exigitur,) examinando tamen ſingulos, idẽ apparebit inconcuſſum permanere.

In primo itaque euentu de papa captiuo, duo tanguntur. primum, retrogrado ordine eſt, quòd nulla exiſtente ſpe reditus, & nullo patente acceſſu, poteſt per concilium deponi. Quod primitiuæ eccleſiæ geſtis non conſonat: quia Petro ſeruato in carcere & ſine humana ſpe reditus ac acceſſus ad eum (quia inter tot milites vinctus catenis, poſt tot cuſtodias erat) non depoſitio tractabatur, ſed oratio ſiebat ſine intermiſſione ab eccleſia ad Deũ pro

C eo, & ſic per eccleſiæ orationem liberatus eſt. Secundum quòd conſtito per teſtes de morte, licet non ita fuerit, poteſt eligi alter. Et hoc non aliter verum eſt, quàm quòd conſtituto per teſtes, quòd maritus Marthæ mortuus eſt, licet ipſa Martha nubit alteri, filioſque generat, & tamen adueniente primo marito, qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui ſolus eſt vere maritus) redire eam oporteret, alioquin adultera eſſet. Sic nanque eſſet in caſu hoc, redderetur quippe papæ viuo ſponſa ſua, etiam non venienti (quia vbique præſens eſt) & ex humano errore electus papa ceſſaret.

In ſecundo euentu de dementia perpetua dicitur, quòd papa non poteſt deponi: ſed ſi conſtat de dementia perpetua, cum ſit mortuus vita rationali, ſecundum quam homo eſt ſubiectum papatus, ſine concilio generali poſſunt Cardinales procedere ad alterius electionem, vtpote ſede vacante in veritate non minus q̃ cum ſedes vacat per renunciationem.

D In tertio euentu de morte omnium Cardinalium dicitur, q̃ cum eccleſia videat ſolum quæ foris ſunt, ſi electio papæ non cõſtat eccleſiæ ſufficienter, tunc nullus eſt papa certus eccleſiæ, & propterea eccleſia nõ deponit papam in foro ſuo, licet deponat papam in foro conſcientiæ. Hoc autem non ſolum poſſe, ſed debere eccleſiam facere, ex eo patet, quòd ille poſſet eam decipere dicendo ſe electũ, & tamen non eſſet. Vnde euentus iſte & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt niſi quòd papa incertus eccleſiæ poteſt deponi, quòd gratis conceditur. Sed nõ eſt quæſtio de hoc, ſed de papa certo: paria enim apud eccleſiam ſunt non eſſe & non apparere.

In quinto euentu rebellionis communis, dicitur q̃ quia non ſunt facienda mala vt eueniant bona: nec periculis humanis ſubueniendum eſt vſurpatione diuinę autoritatis, nec debent mali ex iniquitate reportare commodum cum iniuria innocentis, nõ poteſt papa deponi. Si enim boni faciant quod in ſe eſt, & orationi vacent ſine intermiſſione, omnem ſolicitudinem ſuam in eũ

E proiicientes, cui eſt cura de eccleſia impoſſibile eſt vt deſit diuinum adiutorium, ſcriptum eſt enim, Timete Dominum oẽs ſancti eius, quoniam nihil deeſt timentibus eum.

In ſexto euentu dilatæ ceſſionis poſt votum & iuramentũ, breuiter dicitur, quòd licet ipſe teneatur ex voto & iuramento cedere: eccleſia tamen non poteſt ipſum ad hoc cogere inuitum, quia poteſtatem coactiuam ſuper fidelem Papam non habet. Et bene hic caue: quia non valet argumentum, Papa tenetur ad hoc, ergo poteſt ad illud per eccleſiam cogi. patet nanque quòd tenetur ad ſolicite vigilandum, ad fornicandum, & infinita alia, & tamen non poteſt cogi ab eccleſia, vt in Canone, ſi Papa. diſtinctione quadrageſima patet. Quibus autem ſcandalum præbetur de ſuo periurio & voto facto, & aliis huiuſmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: quæ dicunt facite, ſecundum vero opera eorum nolite facere.

Et ſic patet qđ papa ordinaria poteſtate a Ieſu Chrõ tanta natus eſt cũ ipſius eſt inſtitutus vicarius, vt ei Apoſtoli, eccleſiæ ſin

gula

gula membra & communitas ſubiecta ſit ipſe vero ſoli ipſi Ieſu F
Chriſto ſubiectus viuat, ſic vt in nullo euentu nulloq; caſu niſi
hæreſis proprie ſumptæ iudicari aut deponi poſſit, niſi ab ipſo dño
Ieſu Chriſto Deo cuius fide, eccleſia & apoſtolica ſede, hæc ipſo
donante, ſcripſi, Romæ die duodecimo Octobris, anno ſalutis mil
leſimoquingenteſimo vndecimo, ætatis vero meæ quadrageſimo
tertio. Rogoque lectores oẽs, vt ſoli veritati intenti, paſſiones, ſe
ctas, paternasq; traditiões, caſus, volũtarias gloſ. omnẽque nebu
lã a mentis acie abiiciant, & ſic cenſores ſe exhibeant rectos. Ad
Dei, & glorioſæ virginis Mariæ, & Apoſtolorum Petri & Pauli
laudem & honorem. Amen.

IN SEX CAPITA APOLOGIAE PRImæ de comparata authoritate Papæ & concilij.

SVMMARIA.

1 *Examen fundamenti iuris naturæ, quo communitas eccleſiæ ſupra Papam in poteſtate exponitur.*

2 *Examen fundamenti iuris diuini, quo etiam communitas eccleſiæ papæ in poteſtate præfertur, & imò quo eccleſia ſumitur, cum dicitur, Dic eccleſiæ.*

3 *Diſcuſsio quid ſignificet eccleſia, cum dicitur, Dic eccleſiæ.*

4 *An dominus immediate dederit poteſtatem iuriſdictionis eccleſiæ, & quantam autoritatem eidem dederit.*

5 *Quomodo eccleſia habeat poteſtatem iuriſdictionis, quæ in verbis Domini continetur: an ſcilicet, ratione ſuæ totalitatis, an ratione partis.*

6 *Quomodo intelligi poſsit, quod eccleſia ratione ſuæ totalitatis poteſt habere & habet, quandoque poteſtatem aliquam iuriſdictionis.*

TRACTATVS SECVNDI TOMAE DE Vio Caietani Cardinalis, tit. S. Xyſti, de Comparata autoritate Papæ & Concilij, Apologia, Pars prima ad Eundem, in Sex Capita diuiſa.

Prologus in quo ratio, intentio, ordoque operis eſt.

CHARITAS IESV CHRISTI, ſanctæque eius eccleſiæ. Reuerendiſs. in Chriſto pater, protector & domine, cogit me viſũ periculoſum, eneruatorem eccleſiaſticæ poteſtatis, falſarium, adulatorem atque blaſphemum ad hæc quidem exemplum illius ſequi, cũ maledicerètur non maledicebat: ad obiecta autem contra doctrinã in opuſculo de Comparatione autoritatis papæ, & concilii per me edito, ruæque reuerendiſſimæ dominationi dicato contentam pro veritate reſpondere.

Et licet plura obiecta ſint, quæ a viris doctis, pro quibus ſolis opus illud ſcripſiſſe me ibi ſum conteſtatus, facile ſoluerentur: quia tamen ſapientibus & minus ſapientibus debitores ſumus, qui parati eſſe debemus omni poſcenti nos rationem reddere de ea, quæ in nobis eſt fide: ideo reſponſiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendæ ſunt. Viſus eſt autẽ conueniens ordo, ſi obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque ſoluantur, erunt ſiquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis omnes, vt meminerint ſermonis formalis, & ſubiectæ materiæ, mediocriterq; doctius, antequam ſententiam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenii, res tanta de qua agitur, in diſputationem dialecticam, aut ẽt ſophiſticam deducatur. Et quoniam communia ſingulis, & radices ramis præponi debent: ideo & latius & altius ſm vires tependa ſunt rei huiuſmodi fundamenta. Sciendum itaque eſt, quod cum iura poſitiua ab eccleſiaſtica ſint condita poteſtate, & in quæſtionem verſetur ipſius autoritatis eccleſiaſticæ ſubiectũ, nõ ex iure poſitiuo, ſed naturali vel diuino, aut vtroq; veritas pendet vt a cauſa, a poſitiuo autem iure vt a teſte. Et ſecundũ luminis mihi conceſſi facultatem, duo ſola ſunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quibus vniuerſa moles doctrinæ extollentis cõmunitatẽ eccleſiæ ſupra papã in poteſtate, ſic quod papa ſit illi ſubditus, ſuſtinetur: quæ ſi euulſa fuerint: ruent omnia. Primo igitur hæc tractanda ſunt ſex capitulis: deinde ſigillatim ſingulis iuxta propoſitũ ordinem reſpondendũ.

CAPVT I.

In quo fundamentum iuris naturæ examinatur.

EX naturali igitur iure ſtabilitur authoritas communitatis eccleſiæ ſupra papam in hoc, quòd de iure naturæ eſt, quòd communitas perfecta, & libera eſt, ad quam ſpectat prouidere ſibi de principe: & tueri ſe contra eum quando in deſtructionẽ vtitur poteſtate, & cogere, punire ac amouere illum quando demeretur. Huic enim principio ſi adiungatur, quòd eccleſia vniuerſalis eſt communitas perfecta & libera, & quòd ordo gratiæ inſtitutus a Ieſu Chriſto nõ tollit, ſed perficit naturam: manifeſte concluditur, quòd ad eccleſiam vniuerſalem ſpectat prouidere ſibi de papa, & tueri ſe contra eum, & punire, ac etiam deponere illum & vniuerſaliter eſſe ſupra illum.

Hæc ratio quamuis in ca. 27. ſoluta ſit, ex eo quòd Dominus Ieſus eccleſiam non reliquit in hoc liberam: altius tamen eadem tra
G ctando dicimus, quòd natura regiminis cum ſit multiplex ex ipſo naturæ fonte, nam quoddam naturaliter in vno, qui eſt naturale caput communicationis illius, reſidet: vt patet in regimine domus: cuius authoritas, naturaliter in patreſamilias eſt; quoddam vero naturaliter in ipſa communitate multitudinis manet, vt patet in regimine ciuitatis, ſecluſo omni ſuperaddito domino, eccleſiaſticum regimen cum domeſticum & ciuile cõplectatur, iuxta illud Apoſtoli ad Ephesios quarto; Eſtis ciues Sanctorum & domeſtici Dei, ac per hoc alius quid ſit; non ex diuinæ potentiæ immenſitate, nec ex diuinæ ſapiẽtiæ, iuſtitiæ aut bonitatis decentia, quoniam nõ eſt impoſſibile apud Deum omne verbum, nec dedecere Deum poteſt quicquid vult, qualis naturæ ſit, ſed ex ipſa natura facti contemplandum eſt: Sicut enim domeſticum regimen & politicum ex ipſis diffinimus, ita oportet eccleſiaſtici regiminis naturam ex ſe ipſo ſpeculari. Et quoniam naturalis propagatio regiminis ſicut & aliarum rerum, ex rei naturam oſtendit, liber intueri quòd Eccleſia non a ſingularibus nec a communitate, ſed a capite homogeneo Ieſu Chri
H ſto, tantum ſumpſit originis, perfectionis & poteſtatis: propter quod eccleſiæ ſuæ dixit Ioan. 15. Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos. Natura igitur eccleſiaſtici regiminis ab ipſa ſui natiuitate eſt: non vt in communitate ſit, nec vt a communitate ad vnum vel plura deriuetur, quemadmodum accidit in regimine ciuili humano, ſed vt in vno certo principe ſuapte natura ſit. Et cum princeps iſte vnus atque idem dominus Ieſus heri, hodie, & in ſæcula viuat & regnet, ſecundum naturalis iuris conſequentiam oportet, vt ad ipſum principem non ad communitatem eccleſiæ ſpectet in ſua abſentia ordinare de vicario ſuo: communitatis eccleſiæ, quæ vtpote ſerua nata, principandi iure caret, ſed ipſius principis naturalis Domini communitatis eccleſiæ. Et hoc ipſum Saluator noſter per ſemetipſum exequi dignatus eſt, dum Petrum Apoſtolum ſolum inſtituit ſuum vicarium poſt reſurrectionem, antequàm cælos aſcenderet: vt patet Ioan
I nis vltimo. Relinquitur igitur, quòd ſicut princeps eccleſiæ nõ a communitate eccleſiæ naturaliter autoritatem habet, ita illius vicarius non ab eccleſiæ communitate, ſed a Ieſu Chriſto autoritatem naturaliter habet.

Patet ergo primo, quòd eccleſiæ communitas ſecundum propriam naturam conſiderata, non eſt talis naturæ, vt ad ipſam ſpectet prouidere ſibi de principe: ac per hoc nec ad ipſam ſpectat ſuapte natura punire, deponere, & alia huiuſmodi contra principem ſuum: quia ſerua, vt dictum eſt, nata eſt.

Patet ſecundo, quòd eccleſiæ communitas ſecundum propriã naturam ſumpta, non eſt talis naturæ, vt ad ipſam ſpectet inſtituere aut deſtituere vicarium ſui principis, qui vocatur papa. Et ſi eccleſiæ communitas poteſtatem aliquam habet in diſponendo de vicario principis, quæcunque ſit illa, non habet illam ex ſua natura, ſed aliunde.

Ex his autem facile patet euulſum eſſe fundamentum iuris
K naturalis pro poteſtate eccleſiæ ſupra Papam, quoniam falſum aſſumit dicendo eccleſiam eſſe communitatem liberam quo ad ius principandi: licet ſit ſumma libera libertate gratiæ, quin potius ex ipſo naturæ iure ſuppoſita eccleſiæ natura, quàm Deus illi ſtatuit, oppoſitum ſequi monſtratum eſt. Vnde ordo gratiæ non tollit in Eccleſia naturæ ordinem, qui ibi natus eſt eſſe. Nõ enim in eccleſia natus eſt eſſe ordo talis, vt eius ſit ius principatus, & a gratiæ ordine tollitur: ſed in eccleſia ex ſua natura natus eſt ordo talis, vt ius principatus ſit nõ in ſe, ſed in domino ſuo naturali. Et hunc naturæ ordinem in eccleſia, conſequens eſt quòd gratia non tollat, ſed perficiat: & Ieſu Chriſti ſapientia diſponens omnia ſuauiter complectatur.

Facile quoque patet ex hac radice prouenire, quòd omnia quæ inducuntur, conuenire alicui corpori myſtico ad ius principatus ſpectantia, non ſpectare ad communitatem eccleſiæ ex ſua natura. Dico autem ad ius principatus ſpectantia,
propter

propter ea quę ad priuatas perſonas ſpectant, vt vim vi repellere cũ moderamine inculpatę tutelæ, & auferre gladium de manu furioſi, & ſi quid eiuſmodi eſt, hęc ſiquidem diſcernendo non fallemur. Signum autem infallibile ſeruitutis eccleſiæ communitatis, quo ad ius principatus eſt, quòd non poteſt ſibi ipſi regimen retinere, nec duobus aut tribus committere, hæc enim poſſe communitatem liberam, manifeſtum eſt. Poteſt enim & per ſeipſam regere, poteſt & triumuiratum inſtituere, & alia huiuſmodi, etiam ſupra Regẽ quẽ eligunt, quod eccleſiam non poſſe manifeſte liquet, alioquin poſſet vt in pluribus ſimul locare poteſtatem iuriſdictionis Papę, aut officium aliquod ſupra Papam quo ad iuriſdictionem & regimen eccleſiæ inſtituere in vno vel pluribus ſuppoſitis, ſic & a talibus nominandis, quod loco ipſius communitatis eccleſiæ eccleſiam & Papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum ſupra ipſam eccleſiæ naturam, nõ inſtituit eccleſiam ſupra Ieſu Chriſti vicariũ, perſcrutandum eſt, an aliunde ex iure ſcilicet diuino, eccleſię communitas hoc habeat ius.

CAPVT II.

In quo fundamẽtũ iuris diuini examinatur, & pro qua eccleſia ſumitur, cum dicitur, Dic eccleſiæ.

ET licet hoc a multis affirmetur, & in Conſtantienſi atque Baſilienſi concilijs diffinitum ſit, quòd ab ipſo principe Ieſu Chriſto eccleſiæ communitas habet immediate poteſtatẽ ſupra Papã ipſius principis vicarium, nullibi tamen in ſacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi aſſeritur, niſi Matthei decimo octauo, vbi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus &c. & ſubdit Dic eccleſiæ, & ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quęcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo, & quæcumque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo. In his enim verbis patet, quòd eccleſiæ non alicui eius membro (Eccleſia enim non aliquod membrũ, ſed collectionem eorum ſignificat) datum eſt vt audiat, excommunicet, liget, ſoluat omnem fratrem, & quæcumque ſuper terram Pluraliter quippe ſubiectum eſt, Quæcumque ſolueritis, ad oſtendendam eccleſiæ authoritatem.

Ex hoc textu apparet primo, quòd eccleſia habet immediate authoritatem a domino Ieſu Chriſto. Per ſeipſum quippe hoc dixit eccleſię non minus quàm Petro, cum dicit, Paſce oues meas, & Quicquid ſolueris ſuper terrã &c. Apparet ſecũdo, ꝙ quum vicarius principis huius ſit frater cuiuſq; fidelis (iuxta illud Mat. 23. Omnes vos fratres eſtis,) ꝙ ſi peccauerit in me, poteſt denũtiari eccleſiæ, & procedi ſecundum ſubſequẽtia. Apparet tertio, ꝙ ꝗa eiuſdẽ poteſtatis eſt eſſe ordinariũ iudicem vicarij principis, & aliorum ſingulorum membrorum eccleſiæ & ordinare de illis, quòd ex hoc eodem textu eccleſiæ communitas inſtituta eſt ſimpliciter ſuperiori ad ordinandum de vicario Domini & alijs eccleſiæ membris.

HAEC RATIO quamuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac ſoluta ſit, altius tamen & latius (ſi fieri a me poteſt) repetenda eſt, quia hinc omnia pendent. Et quoniam principia cognoſcimus ex terminis, examinemus primo quomodo oportet hic ſumi eccleſiam, quum dicitur, Dic eccleſiæ, & ſi eccleſiam non audierit &c. Oportet namque ſermonem hunc verificari de eccleſia, aut vniuerſaliter, id eſt de omni Eccleſia, aut ſingulariter de eccleſia vniuerſali, ſeu de eccleſia ſimpliciter, aut de aliqua determinata eccleſia, aut de eccleſia indiſtincte, non determinando hanc vel illam. Cum enim ſermo ſit de eccleſia in actu audiendi & iudicandi, alius modus eſſe non poteſt, quo de eccleſia hoc verificetur. Oportet enim aut omnibus, aut alicui eccleſię, aut toti vniuerſali eccleſię competere iudicium hoc a Domino traditum. Et quidem quòd non ſingulariter de ſola vniuerſali eccleſia ſermo ſit, ex hoc conuincitur quòd præceptum hoc Domini de denuntiatione peccatis proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuerſalem eccleſiam. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, & poſt adhibitos teſtes incorrigibiliter pernicioſo, dicam concilio vniuerſalis eccleſię, vt patet. Et tamen ſi ſermo iſte eſſet de ſola vniuerſali eccleſia, præceptum Domini ad hoc obligaret, quia obligat ad dicendum eccleſiæ vniuerſali iuxta hunc ſenſum. Eſſet enim ſenſus, Si peccauerit in te frater tuus &c. Dic eccleſię vniuerſali.

Amplius, Si in hoc textu data eſt poteſtas eccleſiæ vniuerſali, cũ non ſit ei data maior intenſiue poteſtas quam Petro, vtrique enim eadem poteſtas data eſt, dum vtrique dicitur. Quodcumque ligaueris vel ſolueris ſuper terram &c. quomodo eccleſiæ cõmunitas maiorem ſibi quàm Petro poteſtatem iuriſdictionis vſurpat? Quomodo rurſus Chriſtus ęterna ſapientia duas æquales intenſiue poteſtates in eccleſia abſque tertia ſupra ambas inſtituit? mutuo enim ſe impedient, cum par in parem non habeat imperium. Quomodo perplexas reliquit oues, vel liberas, vt aut obediant cui volunt, aut neutri, aut vtrique præcipiendi contraria ſimul? Non igitur eſt ſermo pręſentis textus de ſola eccleſia vniuerſali.

Et per idem patet, quòd non eſt ſermo de eccleſia ſimpliciter, vt diſtinguitur contra eccleſiam talem (vt puta Mediolanenſem, Bononienſem &c.) hoc enim nihil aliud eſt dicere, quàm quòd eſt ſermo de eccleſia vniuerſali, quod excluſum eſt. Et quia non eſt maior ratio de vna eccleſia quam de alia, ideo patet quòd non eſt ſermo de aliqua eccleſia determinate, nec de omni collectiue, aut diſtributiue propter prædictam rationem, quĩa non teneor denuntiare omnibus eccleſijs peccantem in me fratrem, ſed ſermo eſt de eccleſia indiſtincte ſeu indefinite: ita quòd eccleſiæ datum eſt iudicium fratris peccantis, non determinando hanc vel illam. Et quoniã actiones ſunt ſingularium, & actor ſequitur forum rei, determinatur in qualibet eccleſia a fratre peccante ad eccleſiam, ſcilicet fratris peccãtis: ita quòd ſenſus literalis illius tex. eſt, Si peccauerit in te frater tuus dic eccleſiæ illius, & ſi illam non audierit &c. Et ad hoc proculdubio obligat præceptum abſque vllo inconuenienti, & communi animi conceptione ac conſuetudine eccleſiæ roboratur, diſponit namque ſic intellecta doctrina Domini omnia ſuauiter. Nec fallaris male intelligendo eccleſiam peccantis fratris, quoniam eccleſia illius eſt non ſola ſua propria, ſed quęcumque alia iuriſdictionem habens ſuper illam, vt patet.

CAPVT III.

In quo diſcutitur quid ſignificet eccleſia cum dicitur, Dic eccleſiæ.

DE hoc rurſus vocabulo eccleſiæ vidẽdum eſt quid ſignificet in hoc textu, quum dicitur, Dic eccleſiæ. Et ne in multitudine expoſitionum vagi æſtimemur, admittatur eccleſiã propriè ſumi pro conuocatione, ſeu collectiuone fidelium. Aiunt autem iſti quòd eccleſia hoc in loco ſignificat communitatem fidelium non in ſeipſis, ſed in prælatis eorum, ſiue Papa interſit, ſiue non.

Sed quòd hic non ſit ſenſus literalis, ex eo patet, quòd in vna ex eadem ſignificatione oportet intelligere in hoc textu eccleſiæ nomen reſpectu cuiuſcumque peccantis eccleſia ſit. Quum enim, vt ex dictis patet, indiſtincte dictũ ſit, Dic eccleſiæ peccantis fratris) quã ille tenetur audire,) & nõ magis de vniuerſali ꝙ̃ particulari, aut ecõtra, oportet vniuoce ſignificare eccleſiã, quum applicatur ad vniuerſalem, & quum applicatur ad particularẽ, vt patet. Cõſtat aũt ꝙ cũ denuntiandus eſt frater eccleſiæ Mediolan. ſuæ eccleſiæ, non præcipitur a domino ꝙ dicat eccleſiæ illius. i. cõmunitati, ſiue epiſcopus interſit, ſiue non. Ergo cum præcipitur dicendum eccleſiæ indiſtincte, non intelligitur communitas, ſiue caput velit eſſe, ſiue non.

Vnde ſciendum eſt, quòd licet ex vi vocabuli, Dic eccleſiæ, ſignificet, Dic conuocationi, proculdubio fidelium, ex contextu tamen literæ, (quia ſubditur Amen dico vobis, quæcumque ſolueritis ſup terrã &c.) ſumitur quòd non de quacumq; conuocatione fidelium, ſed de authoritatiua intelligitur, alioquin conuocatio fideliũ Mediolan. ſine eius prælato haberet a Domino poteſtatẽ iudicãdi &c. Perinde ergo eſt, Dic eccleſiæ, & dic authoritatiuæ conuocationi. Conſtat autem inductiue in ſingulis eccleſijs, quòd authoritatiua conuocatio non eſt, vbi Prȩlatus illius conuocationis deeſt, igitur nec authoritatiua cõuocatio omniũ fideliũ eſt, vbi omnium fideliũ paſtor & rector, qui eſt Papa deeſt omnino, ſcilicet tam per ſe quam per alium. Et eſt ſermo de authoritatiua conuocatione, ſeu eccleſia ſimpliciter & abſolute, & non ſecundum quid ſeu reſpectu huius, puta Papæ hæretici deponendi, vel electionis futuræ &c. inquirimus ſiquidem nunc ſuperioritatem ſimpliciter & abſolute.

Explanatur autem amplius quod dicimus, ſcilicet quòd in nomine eccleſiæ in hoc textu clauditur illius eccleſiæ ꝑlatus. Quia ſi non includitur prælatus illius, oportet alterũ duorũ dicere, aut ꝙ cõmunitas fideliũ in eccleſia aliqua particulari habeat etiã inuito Epiſcopo a Domino iuriſdictionis poteſtate excõmunicãdi &c. aut ꝙ nõ de cõmunitate ſit dictũ. Dic eccleſiæ, & ſimiliter ꝙ nõ eſt ei dictum, Quæcumque ſolueritis ſuper terrã &c. Sequela patet, quia eccleſię data eſt authoritas, & ſi nomine Eccleſiæ intelligitur cõmunitas ipſa cõmunitas velit nolit, Epiſcopi authoritatẽ habet, & ſi nõ habet, relinquitur ꝙ ipſa non ſignificatur Eccleſiæ nomine, hoc in loco. Primum aũt horũ affirmari non poteſt, ſecundum igitur eſt verum in cuius ſignũ, ſacrorũ doctorum ei conſonat gloſa, Dic eccleſiæ i. Prælato vt capiti conuocationis. Iuxta hunc etenim ſenſum etiam ipſe, qui eſt Papa, dicere poteſt crimen alterius eccleſiæ, i. authoritatiuæ cõuocatiõs, vt Nicolaus Papa 1. c. quæſtione tert. 2. cap. Pręcipue, Lothario Regi cõminãdo ſcribit. Nec obſtat, ꝙ ipſemet ſit illius caput, quia hoc eſt per accidens. ſ. ꝙ denuntians, & prælatus conuocationis coincidant in vnam & eandem perſonam. Et ſi bene contextus Euangelij notetur, vbi vult Dominus authoritatiuam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocaturum cõcilij vigor, ex authoritate autem prælati authoritas iudicij inueniretur. Propter quod etiam conuertit ſermonem ab eccleſia ad Prælatos, cum enim prius de eccleſia dixiſſet Dic eccleſiæ, & ſi illã nõ audierit &c. non ſubdit Amẽ dico vobis, quicquid ſoluerit eccleſia ſuper terrã, ſed ſubdidit. Amen dico vobis, quicquid ſolueritis, inſinuans per hoc communis quidem conuocationis concilio correctionem tractandam, Prȩlatorum autem authoritate ſoluendum ligandumq; (iuxta concluſa) per eccleſiam eſſe. Pluraliter autem dixit Solueritis,

vel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum & concludendum, vel propter pluralitatem capitum in pluribus eccleſijs, de quibus indiſtincte dixerat, Dic eccleſiæ.

CAPVT IIII.

In quo diſcutitur an Dominus per illa verba Matth. 18. dederit immediate poteſtatem eccleſiæ, & quantum ei dederit.

QVàmuis autem ex eccleſiæ in hoc textu ſuppoſitione, & ſignificatione manifeſtum ſit, quòd ad eccleſiam vniuerſalem non reſtringitur præſens litera, ſed quòd indiſtincte de eccleſia eſt ſermo, adhuc tamen obſcurum remanet, & propterea declarandũ, an Dominus immediate dederit poteſtatem iuriſdictionis eccleſiæ indiſtinctæ, & quantum authoritatem eidem dederit. Eſt autem ratio obſcuritatis in primo, quia ſi Dominus dedit immediate poteſtatem iuriſdictionis eccleſiæ fratris peccantis in me, quum quælibet eccleſia ſit talis, ſequitur quòd quælibet eccleſia habeat immediate poteſtatem iuriſdictionis a Domino, quod non bene ſonat, ſi autem non dedit omni eccleſiæ fratris peccantis in me, quum non ſit maior ratio de vna quàm de reliqua, nulli dedit in hoc textu, qđ non admittitur. Ratio autem obſcuritatis in ſecũdo eſt, quia æqualem poteſtatem continent verba dicta in hoc textu eccleſiæ, & verba dicta Petro, ſcilicet, Quęcumque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcumque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Non cõſonat autem æquales eſſe in eccleſia Dei poteſtates iuriſdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam ſupra ſe: principatuum enim pluralitas mala eſt.

PRINCIPIVM autem huius claritatis ſumẽdum puto a deſtructione ſenſus opinati, vt vel ſic veritas eluceſcat. Dicendum eſt ergo primo, quòd ipſum dominum dare immediate poteſtatem illam, Quæcumque ſolueritis, communitati vniuerſalis eccleſię repugnat ordini inter Papam & eccleſiam, quia (vt dictum eſt,) ponit duas ęquales intenſiue poteſtates iuriſdictionis in eccleſia, non habentes tertiam ſupra ſe in eadem eccleſia, a Domino immediate ordinatas, ſcilicet communitatis eccleſiæ vniuerſalis, & Papę. Patet ſequela ex textu Matth. 16. & Matt. 18. vbi (vt dictum eſt) eadem verba vtrique dicta leguntur. Et licet hoc ſit ſm ſe inconueniens, maius tamen oſtenditur, ſi attendamus quomodo Chriſtus æterna ſapientia, principatuum pluralitatem in eccleſia inſtituit, quomodo mutuo ſeſe impedirent duæ poteſtates, quomodo perplexę eſſent oues Chriſti, vt vel liberæ contraria præcipientibus, vt aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut vtrique ad contraria, qđ eſt impoſſibile. Et quod amplius eſt, ſi hæc etiam poneretur data immediate poteſtas vniuerſali eccleſię, vnde ſibi poteſtatem ſupra Papã habentẽ æqualem poteſtatẽ cõmunitas eccleſię vendicaret, cũ par in parem non habeat imperium. Quum enim poteſtas intenſiue ęqua ſit, qua ratione eccleſia ſupra Papam, quia membrum eius iuriſdictionem haberet, quia dictum eſt, Si peccauerit &c. Dic eccleſię, eadem ratione, quia eccleſia eſt ouile Papę, quia dictum eſt. Fiet vnum ouile, & vnus paſtor, Papa ſupra eccleſię communitatem iuriſdictionem haberet, aut neuter ſuper alterum.

Dicendum eſt ſecundo, quòd ipſum dare immediate poteſtatem illam, Quæcumque ſolueritis &c. communitati cuiuſcumque eccleſiæ, repugnat conſuetudini eccleſiæ, & eſt ſemper ſermo de communitate eccleſiæ, vt aduerſarij intelligunt, ſcilicet ſiue prælatus adſit, ſiue non omnino. Patet hoc ex communi eccleſię conſuetudine, qua talis communitas inuito ſuo Epiſcopo, & Papa non poteſt abſoluere & ligare, quæ tamen poſſet ſi a Domino immediate haberet poteſtatem communitatis cuiuſque eccleſiæ.

Dicendũ eſt tertio, quòd ipſum dare immediate illã poteſtatem, Quæcumque ſolueritis ſuper terram, erũt &c. in ſua amplitudine vt ſonat cuicumque eccleſiæ authorizatæ proprio capite, niſi cuius proprium caput eſt Papa, repugnat eccleſiarum ordini eſſentiali, & earum profeſſioni. Ordini quidem, quia ſi ex hoc loco ſumma authoritas cuicumque eccleſiæ authorizatę proprio capite (vt Dominus loquitur) indiſtincte data aſſeritur a Domino immediate, oportet dicere duo, primo quòd quælibet eccleſia immediate habet authoritatem a Domino. Secundo, quòd quælibet eccleſia habet æqualem intenſiue a Domino poteſtatem iuriſdictionis, quamuis extenſiue vna excedat alteram, & vniuerſalis eccleſia omnes. Et conuincitur ſequela vtriuſque, quia eccleſię indiſtincte, immediate & ęqualiter datum eſt, (vt patet in litera & ex dictis,) & non magis vni quam alteri, vt patet ibidem. Et ex hoc ſequitur vlterius vtraq; pars contradictionis, ſcilicet quòd vna eccleſia eſt ſuperior ſimpliciter, & non eſt ſuperior ſimpliciter altera. Nam ex eo quòd quælibet eccleſia habet a Domino in ſuos poteſtatem, ſequitur quòd eccleſia vna, puta vniuerſalis, eſt ſuperior ſimpliciter qualibet eccleſia particulari, (vtpote eius membro,) ac per hoc põt diſponere, & ordinare de illa, & ordinare aliquid de illius poteſtate, irritando ſi ſecus factum fuerit. Ex eo vero quòd quęlibet eccleſia habet a Domino immediate poteſtatem ęqualem intenſiue, requiritur quòd eccleſia

F vniuerſalis non poteſt aliquid ſubtrahere poteſtati iuriſdictionis eccleſiæ particularis, poteſtas n. data alicui a principe, nõ poteſt ab inferiori auferri. Et conſequenter ſequitur, quòd eccleſia vniuerſalis non eſt ſimpliciter ſuperior ſecundum poteſtatem iuriſdictionis reſpectu eccleſiæ particularis: ſuperioris enim poteſtatis iuriſdictionis ſimpliciter eſt poſſe irritare inferioris actum, ſi hoc faciat. Reliqua inconuenientia quæ ſequuntur ex ęqualitate intenſiua poteſtatis iuriſdictionis in qualibet eccleſia, (vtputa quòd ſubditus non tenetur magis vniuerſali quàm particulari obedire, quod par in parem habet imperium, quòd quicquid ab vna fit, a reliqua poteſt impediri, & reliqua) viris mediocriter doctis relinquo deducẽda. Profeſſioni autem eccleſiarum hoc repugnat, quia Papa reſeruante, vel prohibente &c. eccleſiæ reliquę poteſtatem iuriſdictionis in reſeruatis prohibitis &c. ſe non habere confitentur, quod non vere dicerent, ſi illam poteſtatem a Domino immediate accepiſſent. Et eſt ſermo ſemper in huiuſmodi de dare ordinario iure poteſtatem.

G EX QVIBVS omnibus collige, quum hæc poteſtas tam ampla ſoli Petro eccleſię conueniat, & hæc verba non ſoli Petri eccleſię dicta ſint, quod per hæc verba, aut nulla ordinaria poteſtas iuriſdictionis data eſt, aut non tam ampla vt eſt illa data Petro. Et verè ſic eſt, verba ſiquidem Domini manifeſte continent poteſtatem iuriſdictionis in eccleſia, (nec hoc vertendum eſt in dubium,) ſed non continent, quòd per ipſa data ſit a Domino talis poteſtas, vt diſcurrendo per ſingula, & ratione manifeſtatur. Diſcurrendo quidem per ſingula, nam per illud verbum, Dic eccleſiæ, nulla datur poteſtas, ſed pręcipitur denunciatio, perinde enim eſt, Dic eccleſiæ, ac Dic iudici, vbi patet non dari iuriſdictionem, ſed pręcipi denunciationem. Per illud vero, Si eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus, quum perinde ſit, ac ſi iudicem non audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus, manifeſte patet nullam dari poteſtatem, ſed in caſu pertinaciæ euitationem illius a Domino indici.

H Per illud demum, Amen dico vobis, quęcumque ſolueritis &c. nullam etiam dari tunc poteſtatem ex eo patet, quòd nec Petro ex eiſdem verbis ſcilicet, Quicquid ſolueris &c. vlla data eſt tunc poteſtas, ſed poſt reſurrectionem Domini, quum dictum ei eſt, Paſce oues meas. Ratione autem, Nam poteſtas iuriſdictionis contenta in his Domini verbis, aut eſt data tũc eccleſię cui Dominus loquitur, aut non eſt data tunc, inter hæc enim cum contradictorie opponantur, non datur medium. Si non, habetur intentum. Si eſt data tunc eccleſiæ, ergo cuilibet collationi ſeu conuocationi fidelium, cui eccleſiæ nomen vere conuenit, data eſt a Domino immediate poteſtas illa iuriſdictionis, hoc autem ſpectat ad hæreſim pauperum de Lugduno, dicentium quòd vbi ſunt fideles congregati in nomine Domini, ibi eſt poteſtas, eo quòd poteſtas ſequitur ſanctitatem perſonę, ſolum enim differt ab ea ſecundum vnum & multa. Sequela autem patet quia Dominus indiſtincte de eccleſia loquens, ad quamcumque eccleſiam peccantis fratris pręceptum ſententiamque extendit. Conſtat autem collectionem, ſeu conuocationem fidelium ſine

I prælato aliquo inter eos eccleſię nomẽ vere habere. Et confirmatur, quòd de talium collectione oporteat iſtos concedere eccleſiam ibi dici, quia quod eſt non fit, & habenti non datur quod habet: ſi ergo eccleſia per hæc fit habens poteſtatem, ipſa non habet illam, ergo illa collectio in ſermone eſt, quæ non habet authoritatem ſed hanc accipit. Et cum non ſit maior ratio de vna quàm de alia, ſequitur idẽ quod prius, ſcilicet quòd quęlibet fideliũ collectio a Domino hinc habuerit authoritatem iuriſdictionis. Si dicatur, quòd eccleſiæ nomine intelligitur hic collectio fidelium authorizata, tunc currit ratio prius dicta de ordine eſſentiali eccleſiarum. Et obſtat ipſum dare, quia habenti non datur, & quòd eſt poteſtatem habens, non fit poteſtatem habens.

QVIA Igitur ex prædictis patet quòd authoritas iuriſdictionis in verbis Domini continetur, & non eſt per hæc verba data, dicẽdum eſt quòd per hæc verba, Dominus vltra præceptum de correctione fraterna denunciatione, illiuſque ordine efficaciam eccleſia-

K ſticæ poteſtatis iuriſdictionis ad literam expreſſit per illa verba, Si eccleſiam non audierit &c. Et Quæcũque ſolueritis ſuper terra &c. oſtendit enim tantæ efficaciæ eccleſię eſſe ſententiam, vt indubie a nobis ſeruanda, & in cœlo rata ſit. Et hoc ſolum per illa verba Dominus fecit, poteſtatem enim eccleſiæ aliàs ſupponebat. Et poteſt admitti, quod promiſit illam per illa verba, Quæcumque ſolueritis, ſed vtrumque horum ſcilicet, quòd poteſtas ſuppoſita eſt & promiſſa ſat eſt, ſi quandoque data eſt, & ſimiliter quo ad modum, ſi mediate vel immediate data eſt. Petro ſiquidem, ac per hoc eius eccleſiæ immediate poteſtatẽ dedit poſt reſurrectionẽ dicẽs, Paſce oues meas, reliquis vero eccleſijs mediate Petro ſecũdũ curſum ordinariũ, quamuis diſpenſatiue mediantibus alijs Apoſtolis, qbus põt concedi hoc eſſe permiſſum. Eſt ergo ſenſus literalis verborũ Domini q̃ tanta eſſet futura eccleſię cuiuſq; authorizatę poteſtas in ſibi ſubditos, vt ſic ſententia eius & corã hominibus & in cœlo eſſet valida. Et hic ſenſus eſt amplectendus, vtpote cui omnia conſonant, & ſeries textus, & ſenſus verborum, vt authoritates Sanctorum, & conſuetudo eccleſię, & euitatio omnium inconuenientium, quæ omnia

propter

propter iam dicta hic & in libello illo proſequenda omitto. Satis enim patere puto hæc, & quòd promiſſioni Domini ſufficiat exhibitio quam mediante Petro ordinarie, & mediantibus alijs Apoſtolis per viam legationis omnibus eccleſijs fecit.

CAPVT. V.

Quomodo eccleſia habeat poteſtatem iuriſdictionis, quæ in verbis Domini continetur, an ſcilicet ratione ſuæ totalitatis, an ratione partis.

Qvia autem conſtat eccleſiam, de qua Dominus loquitur, habere poteſtatem iuriſdictionis quantumcumq; per illa verba non ſit ei data, & varijs modis intelligi hoc poteſt, opportunũ videtur diſcutere modum, quo poteſtas iuriſdictionis eſt in eccleſia.

Sciendum igitur eſt, quòd dupliciter poteſt intelligi eccleſia ad literam cui peccatum fratris peccantis dicendum mandat Dominus habere poteſtatem iuriſdictionis in foro exteriori, (de quo eſt ſermo.) Iuxta duos modos, quibus de eccleſia, quæ quoddam totum ſignificat, aliquid verificatur. Primo, ratione partis, ſecundo, ratione ipſius totalitatis ſeu totius. Sicut de homine, qui etiam quoddam totum eſt, dicimus quòd videt, quòd audit &c. & verificatur ratione partis, quia videt per oculum, audit per aurem &c. & rurſus dicimus de eodem, quòd perfectiſſimum eſt animalium, quòd eſt animal politicum, & huiuſmodi, & verificatur ratione ipſius totius vt patet. Et quidem quòd de eccleſia ratione partis, (puta capitis,) verificatur quòd habet poteſtatem iuriſdictionis ſoluendi & ligandi in foro exteriori, dubium non eſt, & ſic ſolum, (vt probabitur amplius,) ad literam verificari poteſt ſermo Euangelij, quòd eccleſia habeat poteſtatem. Quòd autem de eccleſia ratione ipſius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari poteſt. Primo accipiendo eccleſiam quaſi totum homogeneum, id eſt ſimilis naturæ per totum, prout eccleſia eſt collectio fidelium: omnes enim fideles in quantum fideles, vnius ſunt naturæ. Et ſic eſſet ſenſus, quòd eccleſia, id eſt collectio fidelium, habet poteſtatem iuriſdictionis &c. Et ſi in hoc ſenſu intelligatur, Dic eccleſię, ſequitur quòd cum in fide non ſit differentia ſexus & ſtatus, quòd eccleſia laicorum & fœminarum haberet iuriſdictionem in foro exteriori. Et tenet ſequela, tum quia omnes fideles ſunt eiuſdem naturæ, tum quia ſi contingat in alia eccleſia mori clericos omnes, remanet ibi vere eccleſia in hoc ſenſu, id eſt; collectio fidelium, & conſequenter ſecundum iſtam phantaſiam illa haberet poteſtatem excommunicandi. Immo ſi bene conſideretur ſumendo eccleſiam vt totum homogeneum, quoniam fides ſola eſt eius natura, accidit illi toti, quòd aliqua eius pars ſit ſtatus clericalis, quia in illo toto, vt ſic poteſtas ponitur. Secundo ergo poteſt intelligi, ſumendo eccleſiam vt totum heterogeneum, id eſt diſsimilis naturæ, prout eccleſia conſtat ex omnibus membris officialibus, (puta epiſcopo, ſacerdote, diacono, vel alijs quomodolibet aſſignandis membris,) hoc enim totum eſt quaſi corpus cõſtans ex oculis, manibus &c. Et ſic eſſet ſenſus, Dic eccleſiæ, id eſt conuocationi integræ membrorum eccleſiæ. Et ſi in hoc ſenſu intelligatur, quòd ipſum totum ratione ſuæ totalitatis habet poteſtatem iuriſdictionis, obſtant tria, primo quòd æqualis poteſtas intenſiue poneretur in qualibet eccleſia, quoniam vna tantum poteſtas a Domino nominata eſt, & non magis de vna quàm de alia eccleſia, vt patet in litera, & ex antedictis. Secundo, quòd eſſet maior intẽſiue poteſtas in eccleſia, quàm illa, Quodcumque ligaueris ſuper terrã &c. Et tenet ſequela, quòd poteſtas totius eccleſiæ ratione ſuæ totalitatis ponitur ſuperior, etiam reſpectu papatus. Falſitas autem conſequentis patet etiam ex verbis Domini, eadem verba replicantis, quæ Petro dixerat, ſcilicet, Quæcumque ſolueritis ſuper terram. Tertio, quòd non eſſet data a Chriſto immediate, Matt. 18. quod tamen eſt totum fundamentum iſtorum. Et tenet ſequela, quia tunc non erat inſtitutum ſacramentum ordinis, quod conſtat eſſe inſtitutum ſimul cum euchariſtiæ ſacramẽto, pridie quam Dominus pateretur. Non igitur dedit Dominus tunc eccleſię, id eſt communitati Sacerdotum Diaconorum & Epiſcoporum (qui integrant generale concilium) poteſtatem iuriſdictionis, quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec Epiſcopi, nec Clerici, non enti autem nil datur. Et ſi dicatur, quòd Dominus, tunc non dedit, ſed promiſit ſe daturum in illis verbis, Quæcumque ligaueritis &c. habeo intentũ, quòd nullibi in ſacra Scriptura habetur, quòd Dominus ꝑ ſemetipſum immediate eccleſiæ communitati poteſtatem iuriſdictionis dedit. Et ſi inſtetur, quia quod promiſit ſeruauit, patet reſponſio, quòd non promiſit per ſemetipſum immediate ſe daturum, (vt patet in litera) & ideo non oportet, quòd hoc obſeruauerit, ſatis námque feciſſet promiſſioni ſuæ, ſicut in veritate de facto verificauit illa verba ſua mediante Petro in vniuerſis Eccleſijs. Quia igitur de eccleſię communitate quomodolibet ſumatur, non verificantur rõne ſuæ totalitatis verba Domini Matth. 18. in quibus totum ſit fundamẽtũ ex authoritate Scripturæ, tota aduerſariorũ opinio ſtat in hoc, quòd communitas eccleſiæ ratione ſuę totalitatis habet poteſtatẽ immediate a Domino, conſequens eſt vt verba Domini verificentur

A de eccleſia ratione partis (puta capitis) vt prædictum eſt. Et propterea communis animi conceptio fidelium eſt, Dic eccleſię, id eſt, ſuo prælato eccleſiaſtico, ratione cuius eccleſia ipſam poteſtatem habet.

CAPVT VI.

Quomodo poteſt, (condeſcendendo maiorum ſenſui,) intelligi quòd eccleſia ratione ſuæ totalitatis habere poteſt, & habet quandoque poteſtatem aliquam iuriſdictionis.

Obſeruandum quoque eſt, ne fallamur, videntes quandoque autoritatem iuriſdictionis eccleſiaſticę in eccleſia ratione ſuę totalitatis, & propterea falſa iudicemus prædicta. Non enim docuimus, aut docemus non conuenire eccleſiæ poteſtatem quandoque ratione ſuæ totalitatis, ſed ſic non eſſe datam ei a domino Ieſu Chriſto immediate per illa verba Matthæi 18. Non nego enim ꝙ epiſcopi orientales conuenientes, poſſint ſimul quaſi vnum corpus & vnam autoritatem ex ſuis conficere, ſe etiam ſingulos ſubijciendo illi, & ſic illa poteſtas in toto illo corpore ratione ſuæ totalitatis exiſtens, ſtatuet ſupra illas eccleſias, actuſque iuriſdictionis exercebit. Sed tamen nihil poterit illa poteſtas, niſi quod ex poteſtatibus ſingulis, & illarum ſubiectis conſurgere poteſt. Propter quod ſi eſſet aliquid reſeruatum Romano Pontifici, non poſſet poteſtas illa abſoluere ab illo.

Et ſimiliter omnes vniuerſi orbis Prælati, mortuo ſummo Pontifice vel ſine illo, ſi conuenirent communicando in vnum corpus & vnanimes in conſtituendo, conſtituerent in tota ſynodo illa poteſtatem vnam ſuper omnes eccleſias, his tamen exceptis, quę ſummi Pontificis ſunt propria. Simili quoque modo, quum papa cum reliquis prælatis orbis concilium celebrando ſimul cum eis conſtituit, abſoluit, damnat &c communicando cum aliis, quaſi vnus ex eis facere videtur. In his enim omnibus, & ſimilibus non eſt aliqua C poteſtas immediate data a Domino Ieſu Chriſto ipſi communitati primo, nec eſt aliqua extranea poteſtas a poteſtatibus partialibus, ſed velut poteſtas totalis conſurgens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inuenitur differre forma a forma dupliciter, ſcilicet, vt vna forma ſeparata ab alia, vt forma Solis a formis mixtorum, & vt forma totius a forma partis, vt humanitas ab anima hominis, ita poteſtas Papæ differt ab alijs primo modo, & poteſtas ſynodi differt ab his ex quibus accumulatur, ſecundo modo. Et eſt iſta poteſtas in tota ſynodo per viã communionis, ſeu accumulationis in communi a ſingulis partibus liberalius, vel minus liberaliter, prout partibus & præcipue principi videtur, qui nunquam totam ſuam autoritatem accumulare in communi intelligitur, ſed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius ſignum non intelligitur ſe ſubijcere ſynodi poteſtati coactiue, quantumcumq; ſtatutis ſynodi conſentiat cõmunibus o.bus eccleſiæ perſonis. Et D ex hoc patet, ꝙ ſi tota eccleſia, ſecluſo papa, aliquem præficeret curæ eccleſiæ, ille eſſet ſubditus papę nec poſſet a caſu papali abſoluere, quod non eſſet, ſi eccleſia haberet vniuerſalem, & plenam poteſtatem immediate a Chriſto ratione ſuæ totalitatis, ſecluſo papa. Et ſimiliter papa poteſt quantum eſt ex poteſtatis autoritate, tollere ſtatuta concilij generalis, etiam de conſenſu, & autoritate ſua facta, quod non eſſet ſi eccleſia integra ratione ſuæ totalitatis haberet poteſtatem vniuerſalem, & plenam a Domino Ieſu Chriſto. Ex omnibus autem dictis euulſam iam eſſe radicem ex iure diuino opinatam poteſtatis eccleſiæ ſupra papam, liquido apparet.

TRACTATVS SECVNDI Apologiæ ſecunda pars, in nouem & viginti capita diuiſa.

SVMMARIVM.

1 *Reſponſio ad obiectionem contra illud quòd Dominus eccleſiæ regimen ſic ordinauit, Petrũ, ut ſummũ Põtificẽ inſtitueret, a quo uia ordinaria in reliquũ eccleſia poteſtas deriuaret, & quòd Apoſtolis alijs uia præuentionis gratuitæ poteſtatem dedit.*

2 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, ꝙ papa eſt caput uniuerſalis eccleſiæ, et non ſolũ ſingulorũ mẽbrorum.*

3 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, ꝙ conciliũ autorizatũ a papa, non eſt maioris autoritatis, ꝙ ipſe papa.*

4 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, Si communitas eccleſiæ ſecluſo papa haberet poteſtatem ſupra papam, eccleſiæ regimen eſſet populare.*

5 *Reſponſio ad obiectiones cõtra illud, quòd papa eſt ſupra*

cõmunitatem totius eccleſiæ ex illa authoritate, Paſce oues meas, & quòd Papa eſt paſtor vniuerſalis eccleſiæ, & non ſolum ſingularum ouium. F

6 *Reſponſio ad obiectiones contra illud ex illa authoritate, Fiet vnum ouile & vnus paſtor, quòd Papa eſt paſtor illius ouilis, & non econuerſo.*

7 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, Non minus Papa eſt paſtor eccleſiæ catholicæ, quàm quilibet epiſcopus eccleſiæ ſuæ, inferendo ex hoc ſuperioritatem Papæ ad eccleſiam.*

8 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, Papa habet ſupremam poteſtatem in eccleſia, ergo eſt ſuper vniuerſalem eccleſiam.*

9 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, Papa eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti, ergo nullam habet in terris poteſtatem priorem ſe &c.*

10 *Reſponſio ad obiectiones ſeptem contra illud, Papæ poteſtas eſt ſupra eccleſiam vniuerſalem, & concilium generale, vt diſtinguitur contra Papam.*

11 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quòd Conſtan. cõcilium pro tempore, quo fecit decreta de poteſtate ſynodi, non erat verũ conciliũ vniuerſalis eccleſiæ, & ꝗ Baſilien. concilium errauit illud ſequendo.*

12 *Reſponſio ad obiectiones contra gloſam datam ad illa verba Aug. Quando Petrus claues accepit, eccleſiã ſignificauit, quod per hoc intelligitur claues officio capitis in Petro & ſucceßoribus datas eſſe.*

13 *Reſponſio ad nonem obiectiones contra illud, quòd Papa non poteſt errare errore iudiciali in fide, quia ad ipſum ſpectat finalis determinatio de fide.*

14 *Reſpõnſio ad obiectiones contra illam rationem, quare Papa non põt errare in fide, qui. ſ. eßet error vniuerſalis eccleſiæ, q̃a tenetur ſequi diffinitionẽ Papæ in fide.*

15 *Reſponſio ad obiectiones contra expoſitionem illius verbi Hier. Si authoritas quæritur, orbis eſt maior vrbe.*

16 *Reſponſio ad obiectionem contra multas authoritates ex libro Decretorum, quibus probatur, Papam non habere ſuperiorem in terris.*

17 *Reſponſio ad ſeptem obiectiones cõtra illud, quòd eccleſiæ Dei ſecluſo Papa nõ eſt data poteſtas Papalis, aut ſuperior papali in Euangelio Matt. 18. & quòd in eccleſia huiuſmodi non eſt talis poteſtas.*

18 *Reſponſio ad obiectiones cõtra illud, quòd Ex miſſum eſſe, non ſequitur eße ſubdatum.*

19 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quòd ex. 36. q 2. c. Placuit, iuncto. c. tria. habetur, quod Hier. authoritas innixa ſacræ ſcripturæ, præualuit concilio.*

20 *Reſponſia ad obiectionem contra hoc, quòd ex authoritate decretal. de Elect. in c. Significaſti, dicitur quòd concilia a Papa habent authoritatem.*

21 *Reſponſio ad obiectiones multas contra illud, quòd concilium generale legitime congregatum poteſt errare diffiniendo, Papa abſente vel non conſentiente.*

22 *Reſponſio ad plures obiectiones contra illud, quòd poteſtas applicatiua Papatus ad perſonam, ſeu poteſtas electiua Papæ, eſt regulariter & principaliter in Papa, & non niſi in cauſa in concilio.*

23 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quòd in eccleſia eſt poteſtas authoritatiua ſuper coniunctione Petri & papatus, non autem ſuper Papam.*

24 *Reſpõſio ad obiectiões cõtra illud, ꝙ Papa poſſet cõmittere p̃tãtẽ depoſitiuã Papæ hæretici, collegio Cardinaliũ.*

25 *Reſponſio ad obiectiones contra rationem datam, quare pro infidelitate ſola poteſt Papa deponi, quia ſcilicet ſola infidelitas inter crimina contrariatur ad eſſe Papæ.*

26 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quod ex ſacra Scriptura ſolus caſus hæreſis excipitur ab impunibilitate Papæ reſpectu eccleſiæ.*

27 *Reſponſio ad obiectiones cõtra hoc, quòd in ſolo caſu hæreſis, Papa ſubijcitur eccleſiæ, ita quòd poſſit deponi.*

28 *Reſpõſio ad obiectiões cõtra illud, ꝙ pp ſcãdalũ nõ eſt p ſcindendum caput iuxta Domini ſententiã, Matth. 18.*

29 *Reſponſio ad obiectiones cõtra illud, quòd Deus optime prouidit eccleſiæ, diſponens ꝙ orationis remedio cõtra malũ Papam vteretur, non autem depoſitionis poteſtate.*

G

IN NOVEM ET VIGINTI CAPITA Apologiæ ſecundæ de cõparata authoritate Papæ & Concilij.

ET ſic cum vtriuſque iuris, naturalis. ſ. & diuini fundamentum adeptum ſit, ad ſingula obiecta deſcendendum eſt.

CAPVT PRIMVM.

DIxi in capite tertio illius libelli, Dominũ ordinaſſe ſic eccleſiæ regimen, vt Petrum ſummũ Pontificẽ inſtitueret, a quo via ordinaria in reliquum eccleſiæ poteſtas deriuaret, & ꝙ ipſe Dominus via præuentionis gratuitæ Apoſtolis alijs poteſtatem dedit.

OBIICITVR Cõtra. In eccleſia fuit poteſtas electiua Papæ, antequam Petrus fuerit Papa, ergo cum maiori apparentia diceretur, Chriſtum cum fecit Petrum ſummum Pont. præueniſſe eccleſiam, & id ex gratia Petro contuliſſe quod eccleſia potuiſſet ordinare ex Chriſti inſtitutione, quam quòd præuenerit Petrum, dando Apoſtolis poteſtatem. Antecedens probatur, quia poteſtas electiua eſt in eccleſia a Chriſto. Matth. 18. &c. H

RESPONDEO, Quòd aſſumptum eſt falſum, nam cum electio Papæ ſit vicarij principis electio, & ordinarie electio vicarij vniuſcuiuſque principis viui & præſentis ſpectet ad ipſum principem, conſequens eſt, vt cum Dominus vſque in diem aſcenſionis, vt princeps præſens fuerit in eccleſia, ad ipſum ordinarie ſpectabat, tũc electio ſui vicarij. Nec vnquam inuenitur quòd in Matth. 18. c. nec alibi Dominus dederit eccleſiæ ius eligendi ſuum vicarium ipſo pꝛeſente. Vnde Dominus non præueniendo, ſed inſtituendo & exequendo quod promiſerat Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum &c. & Ioan. 10. Fiet vnum ouile, & vnus paſtor, Petrum Papã, & papatũ ſimul inſtituit. Rurſus, (vt per antedicta patet,) Matt. 18. poteſtas electiua Papæ nõ eſt data eccleſiæ. Quomodo aũt, & vñ poteſtas electiua Papæ ſit in eccleſia, inferius in capitulo. 22. dicetur. I

Et aduerte hic, quòd præuentio, quam ego dixi, ſuper ipſius eccleſiæ, & Sanctorum determinatione fundatur. Quòd enim a Petro ordinarie poteſtas in reliquum eccleſiæ corpus deriuãda ſit, Leo in can. Ita Dominus, diſt. 19. manifeſtat. Quòd etiam Dominus ipſum ordinaria via inſtituerit, ex hoc quòd non ipſum ſolum, ſed in ipſo omnes ſucceſſores ſuos inſtituit, habetur, hoc enim ſtatuentis, non præuenientis eſt, ſicut per oppoſitum, quia reliquos Apoſtolos in proprijs tantum perſonis, & nõ in ſucceſſoribus ſuis legatos vniuerſales fecit, ad præuentionem gratuitam ſpectat. Hæc enim eccleſia fatetur, Petri ſolius ſucceſſorum vniuerſali poteſtate cognoſcẽs. Et per hoc etiam patet non fuiſſe in eccleſia ante inſtitutum Petrũ papam, poteſtatem electiuam Papæ. Nam tantam poteſtatem habet nunc, quantam tunc, cum Papa non poſſit illam auferre & Dominus qui inſtituendo dederat, eam ſtatim non diminuerit præueniẽdo ſecundum illos in inſtitutiõe Petri. Quemadmodum igitur poterat tunc quemlibet alium Epiſcopum in Papam eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat a principe, poteſt alium Epiſcopum, quam Romanum Papam inſtituere. Et ſic Roma. Põtifex recognoſcere debet ſe prælatum cæteris ab eccleſia, hoc illi concedẽte, non auferẽdo ſaltem, cuius tamen oppoſitum docet Pelagius in can. Quamuis, diſtinct. 21. Sancta Roman. eccleſia catholica & apoſtolica, nullis ſynodochis conſtitutis cæteris eccleſijs prælata eſt, ſed euangelica voce domini & Saluatoris primatum obtinuit. K

Amplius, Si Dominus immediate dedit hanc poteſtatem electiuam Papæ vniuerſali eccleſię, qua præſumptione clerus Romanus & populus eius &c. vſurpauerunt ſibi hanc poteſtatem electiuã Papæ tanto tempore antequam inſtitutum, aut approbatum fuerit per generale concilium de electoribus? qua conſcientia tot ſancti viri electionem toti eccleſię a Chriſto commiſſam irrequiſitis alijs a pauciſſimis tractauerunt, fecerunt, acceptauerunt, exercuerunt? Sed de his latior erit ſermo: hęc autem dicta ſunt ad oſtendendam falſitatem aſſumpti in hac obiectione.

Caput

CAPVT II.

DIxi capit. quarto eiuſdē, quòd præualniſſet ſentētia Ioan. &c. Sed obiectio contradictionis proprie in capit. 13. tractabitur.

DIxi in cap. 6. Eiuſdem, Papam eſſe caput eccleſiæ vniuerſalis, non ſulum ſingulorum membrorum, vt inimici veritatis gluſſant.

OBIICITVR Contra hoc dupliciter. Primo, quia falſum eſt Papam eſſe caput eccleſię vniuerſalis collectiue ſumptæ. Tamen quoniam eccleſia non eſt Petri, ſed Chriſti, iuxta illud Matth. 16. ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, non tuam. Tum quia Papa eſt miniſter eccleſiæ, non dominus, eccleſia autem eſt cui miniſtratur, ac per hoc maior, iuxta dictum Saluatoris, Maior eſt qui recumbit, quàm qui miniſtrat. Tum quia omnes authoritates dicētes Papam eſſe caput eccleſię, intelliguntur de eccleſia pro ſingulis eccleſijs particularibus, reſpectu quorū eſt caput miniſteriale, & nō pro tota eccleſia collectiue.

Secundo, Quia licet concedatur Petrum eſſe caput miniſteriale etiam totius eccleſię vniuerſalis, non tamen oportet omnem proprietatem capitis in eo ſaluari, & ſpecialiter ſuperioritatem in authoritate reſpectu totius reſidui. Et hoc pręcipue, quia tota eccleſia nō dicitur corpus Petri, ſed corpus Chriſti, vt patet ad Rom. 12. Et confirmatur hoc, quia Rex dicitur caput regni, non tamen propterea eſt regno congregato ſuperior, ſed qualibet eius parte.

RESPONDEO, Et ad primi quidem probationem primā quòd eccleſiam non eſſe Petri, ſed Chriſti, non arguit Petrum non eſſe caput eius, ſed Petrum non eſſe caput illius ex ſe, ſed locu Chriſti, vt patet. Ad ſecundam vero probationem, quòd Petrum eſſe miniſtrum eccleſiæ, vt cui miniſtrat, non eſt eſſe inferiorem poteſtate, ſed exercitio, vnde ipſe Dominus de ſeipſo dicit, quòd venit miniſtrare, & Papa vocat ſe ſeruum ſeruorum Dei, & ſic eſt in veritate. Eccleſiam autem eſſe maiorem Papa vt finis, eſt maior eo quod eſt ad finem, verificatur quòd eſt eſſe melius, in his enim, quæ non mole magna ſunt, idem eſt maius quod melius, ſecundum Auguſt. Papatus ſiquidem eſt propter eccleſiam, & non econtrario. Vnde ex hoc, quòd Papa non eſt Dominus, ſed miniſter, & eccleſia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra poteſtatem capitis, contra quam tenditur. Ad gloſſam demum communem, dicitur quòd licet multæ authoritates poſſent ſic gloſſari, non omnes tamen ſunt illius capaces, vt in libro oſtenſum eſt.

Ad ſecundum autem, dicitur, quòd eccleſiam non eſſe corpus Petri, ſed Chriſti, verum eſt, quia Chriſtus non ſolum caput myſticū eius, ſed myſticum ſuppoſitū ipſius eſt, vt patet ad Epheſ. 1. Vbi de Chriſto duo dicuntur ꝙ eſt caput eccleſiæ, & quòd eccleſia eſt corpus eius. Et primæ ad Corinth. 12. expreſſe dicitur. Sicut enim vnum corpus eſt, & multa membra habet, omnia autem mēbra corporis cum ſint multa, vnum tamen corpus ſunt, ita & Chriſtus. Ex hoc autem, quòd eccleſia eſt corpus Chriſti & non Petri, non ſequitur ꝙ Petrus non ſit caput loco Chriſti, ſed quòd Petrus non ſit ille qui operatur per membra huius corporis, ſed Chriſtus qui ꝑ Petrum & cæteros operatur. Et ſimiliter non ſequitur, quòd illud caput loco Chriſti nō ſit ſuperius authoritate reſiduo corporis Chriſti, vt manifeſte liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primo quòd nullus dicit, quòd ex eſſe qualitercumque caput alicuius multitudinis, ſequatur poteſtas iuriſdictionis ſuper illa multitudine, cum multipliciter aliquid poſſit dici caput alterius metaphorice. Papa autem eſt ſic caput, quod eſt paſtor, Epiſcopus, & rector totius eccleſiæ, & non ſolum ſingularum, vt authoritatibus & ratione ibi probatum eſt. Dicitur ſecundo, quòd ſicut Rex eſt caput regni, ita ſuperior eo, & propterea rex qui dependet a regno collectiue, nō eſt caput illius, & ideo nō eſt ſuperior eo, ſed ſingulis partibus. Rex autem qui etiam a regno collectiue non dependet (vt eſt Rex regum) eſt caput etiam totius congregati, & ſuperior eo. Vnde arguere ab eſſe caput in Rege dependente a regno, ad eſſe caput in Papa, non eſt rectum, eo quòd Papa nō dependet a regno eccleſiæ, nec vices eccleſię gerit ſicut Rex talis vices regni, ſed ſolius Ieſu Chriſti vicarius eſt.

CAPVT III.

DIxi in eodem capitulo ſexto, quòd poteſtas electiua ipſius Papæ, in Papæ poteſtate eſt. Sed quia in capitulo vigeſimoſecundo, latius tractatur, ibidem obiecta ſoluentur.

DIxi in eodem cap. 6. quòd non eſt maioris authoritatis concilium authorizatum a Papa, quam ipſe Papa.

OBIICITVR Contra, Primo ex gloſſa in ca. Legimus. 93 diſtinct. Statuta concilij generalis præiudicant ſtatutis Papæ, ſi contradicant.

Secundo, quia cōſtitutio Calcedonenſis concilij præualuit reclamationi Leonis de Conſtantinopolitana ſede, vt patet in cap. Antiquæ, de priuilegijs, & 22. diſt. Renouantes.

A Tertio, quia conſuetudo generalis eccleſiæ pontificale ſtatutum abrogat.

RESPONDEO. Et de gloſſa primo dico, quòd ipſamet nō aſſertiue dicit illam ſententiam, ſed argumentum ad illam dicit, vt patet etiā ex ſe ipſa in cap. Nemo. q. 9. ad quam ſe remittit.

Secundo dicitur, quòd verificatur de ſtatuto concilij ſuperuenientis ſtatuto Papæ, quoniam quemadmodum ipſemet Papa ius condēdo priori contrarium, illud tollit (vt patet in cap. licet in ſexto) ita etiam concilij authorizati a Papa, conſtitutio Papæ, conſtitutionem priorem contrariam tollit.

De vigore autem concilij circa ſedem Conſtantinopolitanam, dicitur, quòd non concludit ſuperioritatem concilij ſupra Papam, ſed tolerantiam Papæ. Videmus enim cōtinue prælatos cedere multitudini magnatum, quamuis ſi poteſtate vti vellent, cōpeſcere poſſent. Quamuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeatur, immo ibi humilis eſt loquutio dicentium, Petimus &c.

B De vi autem conſuetudinis vniuerſalis dicitur, quòd ſi hoc concluderet eccleſiam ſupra Papam, concluderet etiam eccleſiam ſupra ſeipſam eccleſiam, quoniam etiam ſtatutum vniuerſalis eccleſiæ generalis conſuetudo abrogat, vnde abrogatio huiuſmodi non ſit poteſtatiue, ſed executiue ex parte eccleſiæ, & negatiue ex parte principis, quia ſcilicet non cogit.

CAPVT IIII.

DIxi in eodem ſexto cap. quòd ſi eccleſia, hoc eſt communitas eccleſiæ, ſecluſo Papa haberet poteſtatem ſupra Papam, quòd eccleſiæ regimen eſſet democraticum, ſeu populare, in quo tota authoritas apud nullum reſidet, ſed in tota communitate.

OBIICITVR Contra ſequelam, quia non dicitur regimen regale, in quo ſit vnicus toto reſiduo ſuperior, quia tunc non eſſet in ciuilibus aliquod regimen regale, ſed quia eſt vnicus, qui totius populi vices gerit quolibet particulari ſuperior.

C RESPONDEO, Quòd ſequela eſt optima formaliter intellectis terminis, quia ſi in tota communitate ſola eſt authoritas, ergo vt ſic conſtituit regimen populare, quamuis inquantum aliquem vnum præficit conſtituat aliam ſpeciem regiminis. Rurſus ſequela eſt optima de ſupremo regimine eccleſiæ de quo eſt quæſtio, quoniam ſi in tota communitate & ſola eſt vniuerſalis eccleſiæ poteſtas, ſummum regimen, ſummumque tribunal eiuſdem, ad quod omnia reſoluenda ſunt, eſſet populare (vt patet) quicquid eſſet de regimine medio per vnum. Vnde ſi in regno aliquo populus eſt ſupra regem, manifeſte ſequitur, & quòd communitas populi, vt ſic regimen eſt populare, & quòd ſummum tribunal eſt populare, quamuis exerceat per aliam regiminis ſpeciem (puta per regale) ſupra alios iuriſdictionem ſuam communiter. Nihil igitur obſtant obiecta dictis, quoniam cum regimine regali medio, ſtat ſupremum populare, de quo eſt quæſtio, & formalis ſermo.

D

CAPVT V.

DIxi in cap. ſeptimo, probando quòd Papa eſſet ſupra communitatem totius reliquæ eccleſiæ, ex illa authoritate, Paſce oues meas &c. quòd Papa eſt paſtor vniuerſalis eccleſiæ, & non ſolum ſingularium ouium.

OBIICITVR. Reſpōdendo dupliciter. Primo per interēptionem negando hoc. Secundo per limitationem, quòd Papa eſt paſtor totius eccleſiæ quantum ad adminiſtrationem pabuli ſpiritualis verbi Dei & ſacramentorum. Hæc enim non exercentur ꝑ communitatem, ſicut actus iuridici.

RESPONDEO, Et negatio quidem irrationabilis inferius in ſeptuageſimo cap. ratione monſtrabitur, nunc authoritate inducta oſtenditur. Quum Dominus dicat, Paſce oues meas, illimitato admittitur, ergo non eſt limitandum ad ſingulas & non omnes, vt

E negatio iſta limitat, nam ſingulæ, & omnes ſuæ oues ſunt. Secunda autem reſponſio, aut nihil dicit, aut ſeipſam interimit. Nam dupliciter poteſt intelligi cōceſſum, quòd Papa eſt paſtor totius eccleſiæ quantum ad miniſtrandum verbum Dei & ſacramenta. Primo autoritatiue: ſecundo miniſterialiter, reſpectu totius eccleſiæ. Si authoritatiue, ergo ipſe vere ſuperior tota eccleſiæ communitate eſt, nam authoritatiue paſcere verbo Dei & ſacramentis, eſt actus ſuperioris abſolute reſpectu illius qui ſic paſcitur, vt patet inductiue, & ſic reſponſio interimit ſeipſam. Si autem miniſterialiter, ergo non habet Papa ex ſe in paſcendo plus quàm in actibus iuridicis, poteſt ſiquidem & actus iuridicos omnes vt miniſter eccleſiæ communitatis apud iſtos, & ſic reſponſio nihil dicit. Eſt ergo Papa vere paſtor authoritatiue vniuerſalis eccleſiæ, & ſingularum perſonarum eius in iudicio & iuſtitia & verbo Dei &c. vice illius qui paſcit omnes in innocentia cordis ſui.

CAPVT VI.

DIxi in eodem ſeptimo Cap. ex illa authoritate, Fiet vnum ouile & vnus paſtor, quòd Papa eſt paſtor illius ouilis, & non econuerſo.

OBIICITVR Quòd Chrs dixit Petro, paſce oues meas, non tuas, & ꝙ Chriſtus dedit poteſtatē ouili ſupra paſtorem.

RESPONDEO, Quod Petrum eſſe paſtorem ouium non ſuarum, ſed Chriſti, concludit ipſum eſſe paſtorem non ex ſe, neque loco eccleſiæ communitatis, vt obijcientes dicunt, quoniam oues, nec ſunt Petri, nec ſunt cōmunitatis eccleſię, ſed loco Ieſu Chriſti, cuius ſolius ſunt oues proprię. Vnde ex hoc nihil aliud habetur, niſi quòd Petrus pręeſt ouili non ſuo, ſed Chriſti, nō ex ſe, ſed loco Chriſti. Quod autem additur, Chriſtum dediſſe authoritatem ouili ſupra paſtorem, voluntarie dicitur, & ipſis verbis Domini diſſonat & repugnat. Diſſonat quidem, quia ouile illius paſtoris eccleſiam conſtituit, regulare eſt autem vt paſtor pręſit ouili, & non ecōtra. G Repugnat autem, vt ibidem deductum eſt, quia non fieret vnus paſtor iuxta verbum Domini, ſed duo, ſcilicet Petrus & ipſum ouile. Et quia de Petro voce Domini cōſtat dicentis, Paſce oues meas, & quòd vnus tantum ſit, eiuſdem authoritate Domini patet, conſequens eſt vt alter paſtor fictus ſit contra Domini ſententiam.

CAPVT VII.

DIxi in eodem ſeptimo cap. quòd non minus Papa eſt epiſcopus eccleſiæ catholicę, quam quilibet epiſcopus ſuę eccleſię, ex hac ſuppoſitione inferendo ſuperioritatem eius ſuper eccleſiam catholicam, & non ſolum ſuper ſingula membra, ſicut eſt in alijs epiſcopis reſpectu ſuarum eccleſiarum.

OBIICITVR contra ſimilitudinē. Tum quia epiſcopus particularis gerit vices vniuerſalis eccleſiæ, quę eſt ſupra ſuam cōmunitatem. Tum quia eccleſia particularis, cui pręficitur epiſcopus, habet ſuperiorem in terris, qui præficit illum epiſcopum.

RESPONDEO, Et primo, quòd ratio non fundatur ſuper ſimilitudine, ſed ſuper proprietate huius ſententię, Papa eſt epiſcopus eccleſię catholicæ, H quamuis declaretur ex ſimili, immo eadem rōne in alijs epiſcopis. Ambr. eſt epiſcop' eccleſiæ Mediolanen. &c. Vnde, cum ex iſta propoſitiōe formaliter intellecta Papa eſt epiſcopus eccleſię catholicæ, ſequitur ipſum eſſe epiſcopum communitatis eccleſiæ, ſatis habetur intentum.

Obiecta autem afferunt diſſimilitudinem, in non cauſa vt cauſa, nam in eo, quod eſt eſſe epiſcopū catholicę, vel talis eccleſiæ, poteſt conſiderari quid importet eſſe epiſcopum, & poteſt cōſiderari a quo fiat epiſcopus. Et obiecta quidem procedunt cōſiderando a quo fiat, vel fieri debeat epiſcopus, ratio autem procedit conſiderando, quid eſt eſſe epiſcopum. Conſtat autem, quòd ad iudicandum de naturis rerū, cauſa formalis, & quod quid eſt concludit efficaciter vndecūq; fiant affectiue, ſiue enim homo fiat a Deo, vt Adam, ſiue ab alio homine, vt nos, vnius naturæ ſumus. Et ſimiliter ſiue epiſcopus ſit a Papa, ſiue ab vniuerſali eccleſia, ſiue habeat ſuperiorem, ſiue non, vnius naturę eſt, inquantum epiſcopus, quamuis alterius naturæ ſit, I inquantum ſubditus. Vnde vt vnico verbo dicatur, ratio de epiſcopo, ſic loquitur, obiectiones autem de epiſcopo, inquantum ſubditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cum Papa ſit vere Epiſcopus eccleſię catholicę, ſequitur, vt ibidem dixit, quòd eſt primo epiſcopus ipſius eccleſię catholicæ, & ſecundario ſingularium. Tum quia non minus eſt ipſe catholicę eccleſię epiſcopus, quàm Ambroſius epiſcopus eccleſiæ Mediolanen. eſſet enim longe minus, ſi non eſſet epiſcopus totius, ſed ſingulorum membrorum tantum. Tum quia actus proprius epiſcopi, qui eſt ſuperintendere, primo fertur ſuper bono ipſius catholicæ eccleſiæ, & ſecundario ſuper bono ſingulorum, vt patet ex hoc, quòd Papa ad hoc tenetur ſub peccato mortali ex hoc quòd eſt Papa, conſtat autem poteſtates per actus proprios cognoſci. Nec ad hoc video reſponſionem, ſi diceretur, quod Papa habet hunc actum, inquantum gerit vices vniuerſalis eccleſiæ, cui primo conuenit iſte actus, & ex eius commiſſione cōuenit Papæ. Sed hæc reſponſio poteſt dupliciter intelligi. K Primo, quòd Papa habeat hūc actum dependenter ab eccleſia, ſicut Rex creatus a regno, & in hoc ſenſu falſa eſt, quia ſic Papa eſſet vicarius eccleſiæ, & non immediate ipſius Ieſu Chriſti, quòd demonſtratum eſt eſſe falſum, & amplius monſtrabitur. Secundo poteſt intelligi, quòd Papa habet hunc actū ex ſuo officio, ſupplēdo id, qđ eccleſię cōueniret, ſi nō eſſet ſubdita. Et in hoc ſenſu eſt vera reſponſio, ſed nihil obſtat rōni, vt patet.

CAPVT VIII.

DIxi in eodem ſeptimo cap. ꝙ Papa habet ſupremā poteſtatē in eccleſia Dei, & ex hoc deduxi ipsū eē ſupra vniuerſale eccleſia.

OBIICITVR gloſando primo, ꝙ poteſtas Papæ dicitur ſuprema reſpectu poteſtatū particularium, non autem reſpectu poteſtatis communitatis totius eccleſiæ.

Dico ſecundo, ꝙ ex hoc ꝙ ponitur ſuprema poteſtas in Papa, & ſuprema poteſtas in eccleſia, non ſequitur ꝙ ſint duæ ſupremæ poteſtates in eccleſia Dei, quia poteſtas papæ eſt propter eccleſiam, F iuxta illud, Poſuit vos Deus regere eccleſiam, vbi autem vnum propter alterum, ibi vnum tantum, vt patet in Topicis.

RESPONDEO, Et gloſa quidem allata repellitur ex magna differentia inter ſecundum quid & ſimpliciter: De Papa aſſeritur ſimpliciter, quòd habet ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei, vt patet in tex. allegato ibi: Gloſa autem ponit Papam habere poteſtatem ſupremam ſecundum quid, quia in reſpectu ad aliquas & nō ad omnes poteſtates in eccleſia Dei. Repellitur quoque ex literali expoſitione illius ſuperlatiui ſupremam, poteſt enim exponi negatiue & poſitiue, id eſt non habens ſuperiorem, & omnia alia ſuperior, & vtroque modo repugnat gloſæ illi.

Quod autem obijcitur ſequelæ, nihil eſt, quoniam ſi communitas eccleſiæ eſt tantæ poteſtatis, quòd Papa ſubeſt ei, oportet quod obiectum proprium poteſtatis eccleſiæ, & obiectum proprium poteſtatis Papæ ſe habeant ſecundum ſupra, & ſub, proportionaliter ſicut ipſæ poteſtates. Et hoc etiā eſt manifeſtū, ex eo quòd cōmune bonum eccleſiæ totius eſt proprium obiectum poteſtatis cōmunitatis eccleſiæ, bonum autem ſingulorum eſt propriū obiectum poteſtatis Papæ, conſequēter loquendo, quia poteſtas ſua propria ſecundum illos eſt primo reſpectu ſingulorum, & reſpectu boni communis totius, Papa non intromittit ſe, niſi vt vtens poteſtate eccleſiæ, vt inſtrumentū illius, eſſent ergo veriſſime duæ poteſtates ſupremæ, & ſubordinatæ ſimul, quod eſt ridiculum.

Ad id vero quod dicitur, Poteſtas Papæ eſt propter eccleſiam, dicitur quòd ſecundum veritatē eſt verum, & nihil iuuat, ſed ſecundū hypotheſim eorum non eſſet propter eccleſiam eodem modo formaliter ſumptam propter quam eſſet poteſtas illa eccleſiæ, quia iſta propter eccleſiam collectiue, illa vero propter eccleſiam diſtributiue. Vnde cum regula ex vnitate obiecti non obſtet, & poteſtas non ſit propter poteſtatem, ſed ſub poteſtate, non video quomodo obſtet regula Topica.

CAPVT IX.

DIxi in eodem ſeptimo cap. quòd Papa eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti, ergo nullam habet in terris poteſtatē priorem ſe, & inde intuli eccleſiam non habere immediate ordinariam authoritatem a Chriſto, & Papam non mediante eccleſia habere authoritatem &c.

OBIICITVR Gloſſando, quòd Papa dicitur immediatus vicarius Chriſti, quia poteſtas vicariatus ſui eſt immediate ſaſtituta a Chriſto & eccleſiæ collata, & non propterea quòd habeat a Chriſto non mediante eccleſia, ita quòd Papa eſt mediat' vicarius Chriſti, ſicut apud Apoſtolum, Reges ſunt miniſtri Dei in vindictam malefactorum, qui tamen mediante populo ſunt.

RESPONDEO, Et gloſſa quidem repellitur ex differentia inter medium in inſtituendo principatum, & medium in principando, differunt enim hæc ſicut cœlū & terra. Et eſſe immediatum, vel mediatum vicarium, non attenditur ſecundum inſtitutione ſolam, ſed ſecundum ipſum principaliter. Declaro ſingula breuitatis cauſa in exemplis, Chriſtus inſtituit abſque medio poteſtatem epiſcopalem & ſacerdotalem, inſtituit mediante eccleſia poteſtatē ordinum minorum, & ſubdiaconatus ſecundum aliquos, in iſtis eſt medium in inſtituendo, in illis non. Papa inſtituit legatum, qui cōmittit vices ſuas alteri, legatus principatur ſub Papa abſq; medio, vicarius autem legati cum medio in principando, dependet enim principari huius a principari legati, & non ſola electio ipſius. Ex his autem liquet quale medium negatur, quum abſolute dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis, quòd ſcilicet negatur medium in principando, vt patet inductiue. Vnde cum Papa abſolute, & abſque limitatione aliqua aſſeratur proximus, & immediatus Chriſti vicarius, negatur medius principatus inter Chriſtum & Papā inferior Chriſto & ſuperior Papa, cuius vices gerit Papa. Si enim medius principatus talis eſt, vt iſti concedunt, ponentes eccleſiæ totius communitatem eſſe talem principanī, licet Papa poſſet dici vicarius Chriſti, non tamen poteſt vere dici ſimpliciter & abſolute immediatus vicarius Chriſti, ſed immediate vicarius eccleſiæ, & mediate ipſius Chriſti. Immediatio autē inſtitutionis poteſtatis Papæ a Chriſto, non facit ipſum Papam Chriſti vicarium immediatum, niſi ſecundum quid, ſcilicet ſecundum poteſtatis ſuæ inſtitutionem: ſic enim quilibet Epiſcopus poteſt dici immediatus vicarius Chriſti, quia cuiuſlibet poteſtas immediate eſt inſtituta a Chriſto. Conſtat autem, quòd aliud intēdit determinatio eccleſiæ & Sancti patres, cum aſſeritur Papam immediatum eſſe vicarium Chriſti. Vnde ratio ſtat in ſuo robore.

Ad id vero quod additur de ſimili in Regibus, dicitur, quòd non dicuntur proximi & immediate miniſtri Dei, ſed vices multitudinis gerendo, Dei miniſtri proculdubio ſunt. Longe autē aliter eſt de Papa, q nō gerit vices multitudinis, ſed Ieſu Chriſti. Et ſcito, ꝙ inter Regem creatum a populo, vt Saul (vt ſtando in naturali iure ſit) & Regem datum a Deo, vt Dauid, & papam factum a Chriſto, vt Petrus, & Papam electum ab eccleſia, vt reliquos,

tanta eſt in præſentando populum differentia, quòd Rex tam creatus a populo, quam datus a Deo, populum & eius poteſtatem repræſentat, licet namque in fieri differant inter ſe, quia alter a populo, alter a Deo præficitur: in natura tamen officij & poteſtatis non diſtinguuntur. Nam quemadmodum organum naturale (puta manus) ſi fit a Deo miraculoſe, perinde eſt ac ſi eſſet a natura, ita organum politicum puta rex, cum eſt a Deo perinde eſt, ac ſi eſſet a populo, & propterea eius poteſtatem vtroque modo factus, repræſentat & exercet, illiuſque vices gerere dicitur, & non Dei immediate. Papa autem ſiue a Chriſto immediate, ſiue miniſterio eccleſiæ mediante factus, eiuſdem etiam eſt naturæ & poteſtatis, & non repræſentat poteſtatem populi eccleſiaſtici, nec ipſum: ſed Dominum Ieſum Chriſtum immediate, & illius ſolius vices gerit immediate. Et ratio diuerſitatis in rege & Papa eſt, quia poteſtas regia naturali iure eſt in populo primo, & ex populo deriuatur ad Regem: poteſtas autem Papalis ſupra naturam eſt, & diuino iure in perſona vnica, nō in communitate primo eſt, ſtatuente Chriſto, Io. 10. formam ſupremi eccleſiaſtici regiminis i vnica pſona, cū dixit. Alias oues habeo, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus paſtor, determinante eodem talem formam ad perſonam Petri in ſua perpetua ſucceſſione, Ioannis vltimo, cum dixit illi, Paſce oues meas. Vnde Papa ſolius Chriſti vicarius eſt, & non eccleſiæ, & propterea diffinitum eſt per eccleſiam, quòd Papa in beato Petro officium ſuum vniuerſale ſuſcepit, vt patet ex allatis in libello &c.

CAPVT VI.

DIxi in eodem ſeptimo capitulo, concluſionem hanc, Papæ poteſtas eſt ſupra eccleſiam vniuerſalem & concilium generale, vt diſtinguitur contra Papam.

OBIICITVR, Primo authoritate Auguſtini in epiſtola ad Glorium, Eleutium, Felicem Grammaticum &c. quæ inter Epiſtolas eſt. 162. vbi loquens de depoſitione Cæciliani Carthaginen. Epiſcopi, dicit, Ecce putemus illos epiſcopos qui, Romæ iudicarunt non bonos iudices fuiſſe, reſtabat adhuc plenarium eccleſiæ vniuerſale concilium, vbi etiam cum ipſis iudicibus cauſa poſſet agitari, vt ſi male iudicaſſe conuicti eſſent, eorum ſententiæ ſoluerentur &c. Et inter epiſcopos Romæ iudicantes, comprehendit Melchiadē Papam, vt patet ex epiſtola illa. Ex quibus verbis manifeſte ſequitur, quòd a Papa & concilio ſimul particulari, poteſt appellari ad concilium vniuerſale, & ſententia eiuſdem ſolui.

Secundo, authoritate octauæ ſynodi, cano. vigeſimoprimo, cuius pars habetur vigeſimaſecunda diſtinctione, in capitulo Diffinimus, vbi dicitur, vniuerſalis ſynodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet quæſtionem de Roma. ſede exortam audire tenetur, & in ea proficere, non tamen audacter ſententiam in Romanum pontificē dicere. Ex quo patet, quòd licet omnem quæſtionem de Romana ſede diffinire habeat ſynodus, id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

Tertio, authoritate Damaſi papæ, q̄ ponitur inter epiſtolas Ambroſij, epiſtola ſeptuageſima ſecunda, vbi Damaſus dicit reſpondē do, Cum huiuſmodi fuerit concilij Capuenſis iudicium, vt finitimis Bonoſo atque eius accuſatoribus iudices tribuerint, aduertimus q̄ nobis iudicandi forma competere non poſſet: nā ſi integra eſſet hodie ſynodus, recte de his, quæ veſtrorum ſcriptorum comprehendit ſeries, decerneremus. Veſtrum eſt igitur, qui hoc recepiſtis iudiciū, ſententiam ferre, vicem enim ſynodi recepiſtis, quos ad examinandum ſynodus elegit. Et infra, Vos enim, vt ſcripſimus, totius ſynodi vice Dei decernitis, nos quaſi ex ſynodi authoritate iudicare nō conuenit. Ex quibus manifeſte patet primo, quòd Papa dicit ſe nō poſſe de illa cauſa cognoſcere, de qua poſſet, ſi ſynodus adhuc eſſet integra, ideſt nihil commiſiſſet. Secundo, quòd Papa confitetur non ſolum concilium eſſe in eo in iudicando ſuperius, ſed etiam deputatos per concilium, in ea cauſa in qua depotati ſunt.

Quarto, authoritate canonis in capit. ſi duo. diſt. 70. vbi dicitur, quòd ſi duo contendunt de Papatu, concilium eſt iudex, ergo habet ſuperioritatem in vtrumque: nullus enim eſt alterius iudex ordinarius, quin ſit iuriſdictionis ſuperior.

Quinto, ratione, Papa & reliqui prælati quicquid iudicant &c. faciunt vt miniſtri eccleſiæ, non ſolum finaliter (ideſt, propter eccleſiam) ſed effectiue authoritate eccleſiæ, ergo in eccleſia eſt primo authoritas. Antecedens probatur, quia agere dicuntur ſecundum intentionem eccleſiæ. Sequela autem eſt manifeſta, & confirmatur, quia ſuffragia quibus priuatur excōmunicatus, & indulgentiæ non ſunt prælatorū, ſed eccleſiæ. Et cōfirmatur iterum, quia ſicut Deus condens humanum genus dedit poteſtatē regiminis ciuilis ad finē naturalem, non vni, ſed communitati &c. ita regenerans idē ad finē ſupernaturalem, dedit poteſtatem ſpiritualis regiminis ad illum finem communitati eccleſiæ &c. Et ſicut quandoque prouidit populo, dando principem, vt Moyſem, ita prouidit eccleſiæ, dando Petrum. Et confirmatur tertio, quia aliter politia eccleſiaſtica non eſſet ita bene ordinata, ſicut ciuilis, nā iſta poteſt prouidere ſibi prin-A cipe poteſtate abutente in deſtructionem, eccleſia autem non poſſet, ſi non eſſet ſuperior Papa. Et confirmatur quarto, quia ipſe Papa eſſet miſerabilior cæteris, ſi a malo compeſci non poſſet. Et confirmatur quinto, quia Papa eſt eccleſiæ filius, ac per hoc ſubditus. Antecedens patet ex Ambroſ. in libro de Symbolo, Non habebit ibi Deum patrem, qui noluit habere eccleſiam matrem. Sequela patet, Prouer. 10. Stultus deſpicit matrem ſuam.

¶ Sexto, etiam ratione, Si Papa habet poteſtatem ſuper totum reſiduum eccleſiæ collectiue, ergo poteſt aliquem actum iuriſdictionis in illud totum etiam inuitum exercere: ſed hoc eſt falſum, quia nō poteſt illud totum excommunicare, aut interdicere, nec ad aliquid ipſo renitente obligare, vt patet per illud Auguſt. Leges inſtituuntur cum promulgantur, firmantur cum moribus vtentium comprobantur, diſtinct. 4. can. in iſtis.

Septimo, quia poteſtas eccleſiaſtica priua tēpore eſt in eccleſia, q̄ in aliquo ſummo Pont. quia illa fuit inſtituta & eccleſiæ collata B Matth. 8. iſta autem Ioan. vlt. Petro data eſt Et ideo ſi Chriſtus Petrum Papam non inſtituiſſet, potuiſſet hoc eccleſia facere, committendo ei ſuam poteſtatem, nec potuiſſet illam ab eo auferre niſi ex cauſa rationabili, ſicut populus poteſt reſpectu Regis.

RESPONDEO, Ex authoritate illa Auguſtini non ſequitur concilium eſſe ſupra Papam, ſed dupliciter argumentum ex illa deficit, Primo, quia æquiuocat de concilio, nam quæſtio noſtra eſt de concilio diſtincto contra Papam, ſeu ſecluſo Papa, quod eſt concilium acephalum. Aug. autem loquitur de vniuerſali concilio cum Papa, vt patet ex hoc, quòd ponit præſentiam iudicum, ideſt Epiſcoporum, qui iudicauerant. Conſtat autem quòd non licet arguere a concilio, ad concilium acephalum. Secundo deficit, quia ex hoc, quòd reſtabat refugium concilij vniuerſalis, infertur ſuperioritas, eſt enim hic ſophiſma conſequentis: poteſt enim recurſus iſte haberi propter multas cauſas, ſcilicet excluſionem ſuſpicionis, pleniorem diſcuſſionem, maiorem ſapientiam, perſonalem tracta C tum, & quicquid huiuſmodi eſt, vt patet ex continua conſuetudine appellantium ad eundem iudicem, (puta Papam) plenius informādum, & cauſam per alios tractaturum iudices &c. Et hoc conſonat literali ſenſui Auguſtini, vbi propter præſentiam omnium prælatorum potuiſſet cauſa ita diſcuti, vt etiam iudices qui primo in partibus, & qui ſecundo Romæ iudicarunt, perſonaliter præſentes rationes iudicij conferre potuiſſent, & vniuerſali omniū iudicio decerni, & etiam diſſolui prius male iudicatum: ad nihil enim horū exigitur maior authoritas intenſiue, quam Papæ, ſed ſua ſufficit cū maiori diſcuſſione, ſapientia &c. vt quotidie videmus. Eſt etiam cum his omnibus in concilio vniuerſali maior authoritas extenſiue, & maior ſolennitas iudicij, quæ omnia ſententia eius omni exceptione maiorem reddere videntur.

Ad ſecundam ex authoritate octauæ ſynodi, dicitur quòd male exponuntur verba ſynodi, dicendo quòd ſynodus negat modum iudicandi Papam (ſcilicet audacter) & non iudicium ipſum. Et quòd hæc expoſitio ſit mala, probatur, quia ly Audacter, aut importat vitium audaciæ, aut importat authoritatem. Si primum cū D illud ſit vitandum reſpectu cuiuſcumque, & non ſolum reſpectu Papæ, ridicula eſſet decitio ſynodi, quòd ipſa non debet vitioſe, vel ex paſſione iudicare Papam &c. ſi ſecundum haberetur contrariū expoſitionis allatæ. Vnde literalis ſenſus eſt, quòd dicere ſententiam in Romanum pontificem eſt audaciæ vitium, illa ſiquidem negatio præpoſita non modum ſolum, ſed totū negat. Dicendo igitur, Non tamen audacter dicere ſententiam in Romanum pontificem ſignificat quod non niſi audacter dicere poteſt ſententiam in Romanum pontificem. Sicut cum dicimus, quòd de manifeſtis licet nobis iudicare, de cordis autem occultis non licet nobis temere diffinire, nō intendimus negare modum diffiniendi tantum, (puta temere,) ſed intendimus determinare, quòd ipſa diffinitio de occultis cordis eſt temeraria. Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicij in Papam ſicut ly Temere, in exēplo dato, naturā iudicij in cor. Et propterea ex hac authoritate habet oppoſitū ei', qđ arguētes intēdunt, in cuius ſignū, ſynodus dicit ſibi cōpetere audientia, & pgreſſum in E quæſtione de Papa cū reuerētia, & de ſententia ſubdidit illā negatiua, qua nō ſubiunxiſſet, ſi etiā ſententia cū reuerentia ſibi cōpeteret, ipſa quippe diſtinctio expoſitionis confutatæ defectū oſtendit. Cū autem legeris hæc, memento quòd ſermones morales de ijs ſunt, q. regulariter accidunt. In caſu quippe hæreſis pertinacis in Papa, ſynodi iudicium depoſitiuum Papæ abſque audacia eſſet.

Ad tertiam ex authoritate Damaſi, dicitur, quod neutrum deductorum ex illa authoritate ſequitur. Nā in illis verbis nō negat potentiam, ſed forma iudicandi ſibi competere poſſe. Et huius negationis cauſam reddit, non impotentiam, aut ſubiectionem ſuam, ſed indecentiam, vt patet in illis verbis. hoc autem familiare eſt principibus. Quin etiam ſi dixiſſet ſe non poſſe iudicare, verum dixiſſet; & a conſuetudine principum non receſſiſſet, qui ea ſe negant poſſe facere, quæ indecenter facerent ſi ea auderēt. Conſtat autem, quòd indecens eſt determinationes cōcilij, etiam prouincialis, ſoluere, quanto magis concilij generalis, quorum decreta etiam

Papam in foro conſcientię ligant, non minus quàm propria? vnde & ſecundum ſacros canones ad Romanum pontificé præcipue ſpectat ſeruare ſtatuta Patrum. Et ſi notaueris eandem authoritatem, contra arguentes facit, pro quanto inſinuat excellentiam ſuam tantam, quòd eum quaſi ex ſynodi authoritate iudicare non conuenit.

Ad quartum ex authoritate Canonis, dicitur quòd gratis cóceſſum eſt, quòd Papa incertus ſubditur concilio. Duobus enim contendentibus incertis, iudicat eccleſia: ſed ſi alter eſſet certus & indubitatus, eccleſia non iudicaret, ſed adiuuaret certum, obediendo, cõdemnando Antipapam &c.

Ad quintũ ex ratione, quia prælati ſunt miniſtri eccleſiæ, dicitur quòd prælati dicuntur miniſtri Chriſti & eccleſiæ. Chriſti quidem & effectiue (quia ab illo habent ſuam poteſtatem effectiue) & ſuppoſitaliter, myſtice tamen, quia omnes prælati ſunt velut membra Chriſti, iuxta illud Aug. ſuper Ioan. Si præpoſiti eccleſiæ paſtores ſunt, quomodo vnus paſtor eſt, niſi quia ſunt illi omnes vnius mẽbra paſtoris? Eccleſiæ autẽ integrę (id eſt cum capite ſuo, qđ Chriſtus eſt) miniſtri etiam dupliciter dici poſſunt. ſ. effectiue ratione partis. ſ. capitis, a quo habent prælati authoritatem, & integraliter, quia ſunt membra eccleſiæ reliquę a capite, non vt ſuppoſiti, ſed vt corporis myſtici partes integrales. Et hæc dicimus loquendo de prę latis eccleſiæ abſolute, non de iſto ordinato & inſtituto ab illo: ſic. n. eſſet quæſtio de illo alio, & ſic de alijs. Ex quibus patet, ꝙ prælati eccleſiæ proprie loquendo, non ſunt miniſtri eccleſię effectiue, niſi ratione capitis, ſcilicet Chriſti, & conſequenter non ſunt miniſtri eccleſię vt dominæ, niſi ratione capitis, propter quod Paulus dicit, Si quid ego donaui in perſona Chriſti. & rurſus. Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti. Ex hoc autem quòd miniſtri eccleſię dicũtur agere ſecundum intentionem eccleſiæ, non plus habetur quam dictum eſt, quia ſcilicet agunt ſecundum intentionem eccleſię in capite, & in corpore ab ipſo capite diffuſam. Quamuis hoc poſſit etiã intelligi ſecundum intentionem eccleſię, id eſt ſecundum intentionem eccleſiaſtico officio debitam, hac enim intentione confici, & cõferri dicuntur ſacramenta &c.

Ad primam confirmationem, quia ſuffragia ſunt non prælatorũ, ſed eccleſiæ: dicitur quòd falſum eſt ſuffragia non eſſe prælatorum, vt diſpenſatorum, quamuis ſint eccleſię integrę vt proprietarię, ſed hoc nihil aliud concludit, niſi prælatos ab eccleſia integra ratione capitis poteſtatem habere. Vnde omnia deficiunt ob ęquiuocationem ad propoſitum ab eccleſia integra ad eccleſiam, vt diſtinctam contra caput. Ad ſecundam confirmationem de ſimilitudine cõditionis, & regenerationis generis humani, dicitur quòd apertiſſime conſtat falſum aſſumi, & diſſimiliter Deum inſtituiſſe. Nam in ordine ad finem naturalem poteſtatem communitati indidit, & nõ vni, in ordine autem ad finem ſupernaturalem, poteſtatẽ dedit vni, & non communitati, præfecit enim Ieſum Chriſtum, ſecundum ꝙ homo eſt, in principem & caput omnis eccleſię, vt patet, & hoc nõ præueniendo ſicut in ciuilibus, ſed inſtituendo, vt patet. Et ſcito, ꝙ argumentum deficit ex eo quòd non attendit ordinem primarium regenerationis humanę, ſicut attendit primarium ordinem conditionis humanę, ſed declinat ad ordinem ſecundarium eccleſię, qui eſt in tempore abſentiæ principis, qui abijt in regionem longinquam accipere ſibi regnum & reuerti. Quæ declinatio manifeſte defectiua eſt, quia primario in vno, primarium in altero reddendum proportionaliter eſt. Hic autem ſecundarius ordo in eccleſia naturam ſi ſequitur principalis, abſque omni contradictione optimus videtur. Sic autẽ poteſtas in vno principis Vicario nõ in communitate locanda eſt, & locata ab ipſo principe in Petro. Vnde patet quòd non præuenit princeps eccleſiam, ſed ſuapte natura ordinem regiminis ſpiritualis proſecutus, in Petro & eius ſucceſſoribus vicariatũ ſuum locauit. Ad tertiam confirmationem iam patet, quòd optime prouiſum eſt politiæ ſpirituali in ſuo naturali principe, qui peccare non poteſt, in ordinatione autem vicarij illius optime quoque prouiſum eſt, dum ſuauis diſpoſitio ſeruata eſt. Supernaturale namque regimen (quale eſt papatus) ſuapte natura ſupernaturalem defenſionem & remedium ſibi vendicat, quale Dominus Ieſus Chriſtus ſibi authoritatiue reſeruando electionem, & eccleſiæ reliquę miniſterio orationum inſtituit. Hoc enim ſuaue & efficax eſt remedium, vt in loco ſuo inferius amplius monſtrabitur. Vnde falſum eſt dominum Ieſum Chriſtum minus bene ordinaſſe politiã eccleſiæ etiam ſub ſuo vicario, quàm politiam ciuilẽ in humanis, quoniam vtrobique non idem, ſed proportionale remedium contra malum principem datum eſt. Ita quod eccleſia poteſt ſe & contra illum tueri, & deponere votis & operibus eccleſiæ proportionatis, ſcilicet orationibus, ieiunijs, eleemoſinis, hæc. n. efficaciora ſunt cæteris cauſis ſecundis quia ſuperiores ſunt reliquis, & proprie vniuerſali ſaluti eccleſiæ, ſed non omnes capiunt verbum iſtud. Ad quartam confirmationẽ, dicitur quòd immediate ſuſceptus ſub cura Chriſti viuentis, & ſpecialiter de ipſo curam habentis, nõ eſt miſerabilior cunctis, niſi ratione ſeruitutis vniuerſalis, & periculi maximi, & huiuſmodi, talis autem eſt Papa, qui non poteſt coactiua pęna puniri, ſed tenetur ex amore libere operari. Fœlicitatis. n. quædam inchoatio eſt non miſeriæ, eſſe in ſtatu in quo non ſicut ſeruus ſub lege, ſed ſicut liber in gratia conſtitutus homo adhuc mortalis eſt poſitus, vt in papatu contingit. Ad quintum dicitur, quod Papa inquantum ſingularis perſona eſt filius eccleſiæ, quia regeneratus, nutritus, & inſtructus ab eccleſia ſicut cęteri, inquantum autem Papa, eſt filius eccleſię integræ, hoc eſt cum ſuo capite, & pater non filius reliquæ eccleſiæ: ſed in his & ſimilibus aduerte tu, cui hęc & ſimilia obijciuntur, ne æquiuocatio de eccleſię vocabulo te fallat, vt ea, quę dicuntur de eccleſia integra (ſiue cum capite, ſiue cum vices capitis habẽte) ad eccleſię communitatem ſecluſo capite applicata ſuſcipias, hęc enim te deciperent.

Ad ſextum argumentum principale dicitur cũ Apoſtolo, Quòd omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt & rurſus, Omnia poſſum, ſed non omnia ędificant. Conceditur igitur, quòd Papa poteſt quantum ex poteſtatis ſuę authoritate eſt actum iuriſdictionis etiam in inuitam eccleſiam reliquam exercere, ſed non expediret, ſi
G non ędificaret, nec valet argumentum. Non poteſt illam excommunicare, ergo non poteſt aliquem actum iuriſdictionis in inuitam exercere, vt patet. Ad probationem autem ex authoritate Auguſt. dicitur, quod potius probat oppoſitum. Si enim leges inſtituuntur cum promulgantur, Papa promulgando legem in totam eccleſiam inſtituit abſque eccleſię conſenſu, poteſt igitur ipſe ſolus inſtituere legem in illam. Firmitas autem ex conſenſu vtentium, non ex parte authoritatis, ſed exequutionis ſe tenet. Quod conuincitur ex eo, quòd ſtatutum vniuerſalis concilij integri, etiam conſenſu vtentium firmatur, ita quòd non ligat quando eſt a diſſenſu vtentiũ infirmatum, & tamen nullus dubitat vniuerſale concilium integrũ firmitatem authoritatis legibus ſuis dare. Prouenit autem hæc legum infirmitas ex diſſenſu vtentium etiã ab ipſis legiſlatoribus negatiue pro quanto tolerando diſſimulant, & implicite reuocant qđ fecerunt. Et merito, quia lex (vt dicitur diſt. 4. c. erit) debet eſſe patrię, loco, temporique conueniens.

H Ad ſeptimum dicitur, quòd falſum aſſumitur, nam poteſtas eccleſiaſtica primo fuit in primo ſummo Põtifice domino Ieſu Chriſto, qui Pontifex aſſiſtens futurorum bonorum, eternam redemptionem inuenit. Falſum quoque monſtratum eſt eſſe quòd Dominus per illa verba quæ habentur Matth. 18. poteſtatẽ eccleſiaſticam dederit eccleſię, quamuis promiſerit ei ſuper ſuos ſubditos, vt ſuperius diffuſe diſcuſſum eſt. Aequiuocatio demũ incidit in dicta, ab eccleſia ad eccleſiã ſecluſo capite declinãdo. Reliqua aũt quæ arguẽdo afferuntur (ſcilicet ꝙ eccleſia potuiſſet inſtituere Petrum papam) q̃ falſa ſint, ex ſupradictis patet, quia ſi potuit eccleſia vnquam inſtituere Papatũ in vno & eius ſucceſſore, vt Chriſtus fecit, poſſet quoque illum inſtituere in triumuiratu, vel aliquo huiuſmodi, quia eiuſdem eſt inſtituere, & inſtituta mutare pro loco & tempore.

CAPVT XI.

I DIxi in. 8. c. quòd concilium Conſtantien. pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de poteſtate ſynodi, non erat verum concilium vniuerſalis eccleſiæ. Et quod Baſilien. errauit illud ſequendo.

OBIICITVR dupliciter. Primo, quòd blaſphemaui. Secundo quia concilium Conſtan. ſub obedientia Ioan. 23. erat verum cõcilium vniuerſale quia ſuccedebat concilio Piſano in quo fuerat vnio eccleſiæ, depoſito vtroque Papa (ſcilicet Greg. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui ſucceſſit Ioan. 23. qui congregauit illud Conſtantien. concilium.

RESPONDEO, Et primo quo ad Cõſtantienſe concilium. Si ego blaſphemo, quare Greg. 12. qui expreſſe recuſauit in actu vnionis eccleſię recognoſcere concilũ illud pro tũc vt cõcilium illud, nõ blaſphemus, ſed vir pacis, & eccleſię amator habitus eſt? vt patet in geſtis eiuſdẽ cõcilij, ſeſſione 14. Quare obedientia Benedicti. 13. inter fœdera vnionis, & in actu vnionis eccleſię recuſatione talis pro tũc cõcilij volẽs & faciẽs, non blaſphema, ſed catholicę vnitatis ſtu-
K dioſa eſt habita? vt patet in ſeſſione 20. & 22. Quare Sigiſmũdus Imperator, qui præſedit illi cõcilio, vt ſatisfieret recuſationi illius cõcilij, nõ blaſphemus ſed defenſor eccleſiæ habetur? Quare denũ ipſummet, tũc Conſtantien. conciliũ, cum negauit facto ſeipſum eſſe conciliũ nõ ſemel ſed bis? (primo in acceptando pſidentiã Imperatoris, & authorizari ſe in cõciliũ a Gregorio, 12. ſecundo in acceptãdo ſe cõuocari ab obedientia Benedicti. 13 & conuocare illam) non blaſphemauit? Et ſi potius ſcandalum permitti debet a qualibet ſingulari perſona quam veritas deſeratur, quomodo conciliũ vniuerſale a Spiritu ſancto rectum, potius veritatẽ deſeruit ſeipſum facto negans, quam ſcandalum permittere voluit iam natũ? Ex his autem recte conſideratis patet, quòd concilium illud nõ reputabat ſeipſum certum & indubitatum concilium illo tempore, & propterea huiuſmodi negationes admittebat, dans operam vt vnũ certũ & indubitatum concilium fieret cũ indubitato capite, vt eandẽ fuit. In quo igitur ego erro, ſi dubia & incerta pro dubijs incertiſq; habui? nihil enim dixi aliud in ſententia, Nam dubia & incerta pro ve-

pro vera autoritate refutari conſtat, veritatiſque autoritatem eis tribuere nephas eſt.

Ad ſecundam obiectionem de ſucceſſione ad concilium Piſanũ, dicitur ꝙ nec illud concilium conſtat fuiſſe certum & indubitatũ, vt cęteris omiſſis patet ex duobus. Primo, quia aſſertio iſta reuocaret antiquum ſchiſma, quid enim aliud eſt dicere, concilium illud Piſanum cum Alex. 5 certum & indubitatum, ꝗ certe & indubie damnare Grego. 12. & Benedic. 13. cum ſuis obedientijs? Hoc autem eſt redire ad illud ſchiſma. Secundo, quia ipſum Conſtan. concilium ſub obedientia Ioan. 23. licet crediderit ſe eſſe vniuerſale concilium ſuccedens Piſano non tamen hoc pro certo & indubitato tenere ſe conteſtatum eſt facto ſuo, vt patet ex dictis.

Accedit ad hæc, ꝙ ſine Papa diffiniuit, & propterea ſi fuiſſet etiã tota reliqua eccleſia repræſentatiue potuiſſet errare, nec fuiſſet cõcilium generale perfectum ſimpliciter, vt patet in libello.

Quo ad concilium vero Baſilien. vniuerſalis eccleſiæ reſponſionem replico, quæ Eugenium adorauit, concilium Florentiæ vniuerſale ex Orientali etiam eccleſia celebrauit in materia fidei, &c. Si ego blaſphemaui, quis excuſat eccleſiam a blaſphemia?

CAPVT XII.

DIxi in cap. 9. gloſſando verba Auguſt. Petrus quando claues accepit, eccleſiam ſignificauit, & ſimilia, ꝙ in hoc ſenſu dicta ſunt, quia officio capitis perpetuo, in Petro & ſucceſſoribus data hæc ſunt, & propterea in perſona eccleſiæ dicitur Petrus ſuccepiſſe hæc.

OBIICITVR Quòd non ſit iſte ſenſus intentus ab Aug. quia ſequeretur, claues datas eſſe eccleſię finaliter, & non formaliter, cuius oppoſitum vult ibi Aug.

RESPONDEO, Quòd ſequela non tenet, immo ſequitur ex illo ſenſu claues eſſe datas eccleſiæ formaliter, tũ quia qđ datur capiti formaliter, vere etiã datur corpori, cuius eſt illud caput formaliter, tum quia datum capiti & corpori formaliter, quamuis corpori mediante capite, conſtat datum eſſe toti formaliter, ſic autem eſt in propoſito, vt patet. Sed argumentum præter hoc fallitur in æquiuoco de eccleſia, ab integra eccleſia in terris, capite ſcilicet & corpore, (de qua loquitur Auguſt.) ad eccleſiam pro corpore tantum, vt quoddam vnum integrum, cuius Papa ſit vicarius, quòd eſt fictitium. Firmatur autem ſenſus a me aſſignatus, ex eo ꝙ expoſui Auguſt. ex ipſomet, Aug. inquit enim in lib. de Agone Chriſtiano, Non ſine cauſa inter Apoſtolos, eccleſiæ catholicæ perſonã ſuſtinet Petrus, huic enim eccleſiæ claues datæ ſunt, cum Petro datæ ſunt, & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me, Paſce oues meas. Hęc ille. Conſtat enim quòd Petro vt diſtincto ab alijs & ꝑ ſe & ſucceſſoribus datus eſt papatus ꝑ illa verba Paſce oues meas, Ioan. vlt. Et Augu. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium, ratione igitur officij capitalis & perpetui in eccleſia diuiſi Auguſt. dicebat ꝙ perſonam eccleſiæ gerebat.

CAPVT XIII.

DIxi in eodem cap. 9. quòd Papa non poteſt errare errore iudiciali in fide, quamuis poſſit errare perſonaliter, quia ad ipſum ſpectat finalis determinatio de fide, vt decret. 1. & 3. Thom. poſt dicit, & probat ratione & autoritate Cyrilli & Maximi.

OBIICITVR Primo, quia ſummi Pontifices determinauerunt contraria in his, quę fidem tangunt, ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide. Aſſumptum patet de Ioan. 22. & Nicolao. 5. quorum vnus determinauit iudicialiter Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe in communi nec in particulari, alter oppoſitũ vt eſt videre in eorum extrauagantibus.

Secundo, Quia Innocent. 3. & Cæleſtinus determinauerunt contraria ſuper illa propoſitione, Vno coniugum ad hæreſim tranſeunte, alter qui remanet in fide, poteſt ad ſecunda vota tranſire, vt patet in cap. quanto, de diuortijs, & gloſſa ibidem.

Tertio, quia aliqui ſtatuerunt contra Euangelium, vt Pelagius, qui cõſtituit vt ſubdiaconi Siciliæ a ſuis vxoribus abſtineret, quas in minoribus duxerant, aut ab officio ceſſarent, quam conſtitutionem quia erat impia & contra Euagelium retractauit beatus Gregorius, primus eius ſucceſſor, vt patet in diſt. 31. ca. ante triennũ. in textu & gloſ. ſicut enim potuit iudicialiter ſtatuere contra Euãgelium, ita & diffinire.

Quarto, Quia ſequeretur quòd ſummus Pontifex non poſſet fieri hæreticus circa propoſitiones nondum determinatas, vt erat articulus de proceſſione Spiritusſancti a filio. Et tenet conſequentia, quia non poſſet eſſe pertinax contra ſuipſius determinationem. Sequeretur etiam quòd determinatio etiam ſolius ſummi Pontificis ligaret ſuum ſucceſſorem. Sequeretur etiam, quòd Papa vere hæreticus male iudicari poſſet, quia decideret obiecta contra eum eſſe intelligenda in aliquo ſenſu ſuæ aſſertioni conſono.

Quinto, arguitur ad hominem, Quia ego contradico mihimet A in hoc eodem libello, nam in fine quarti capituli dictum eſt, quòd ſententia Ioannis Euangeliſtæ præualuiſſet ſententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur, quòd Papa non poteſt errare in iudicio fidei, hæc enim contradicunt, quia non præualuiſſet ſententia Ioannis, ſed tantum fuiſſet ſtandum ſententiæ Clementis Papæ quantum ſententiæ Ioannis, imo & plus, quia apud Clementem fuiſſet vltima deciſio fidei iuxta hic dicta, ſicut apud Petrum ſi adhuc ſuperuixiſſet.

Sexto, Quia fruſtra fuiſſent congregata quatuor concilia generalia principalia contra quatuor hæreſiarchas, puta Nicenum, Cõſtantinopolitanum, Epheſinum, & Calcedonen. Et tenet conſequentia, quia ſuffeciſſet ſolius Papæ deciſio, imo apud aduerſariũ tantę eſt poteſtatis ſolus Papa in diffiniendo, ſicut aggregatum ex ipſo & reſiduo.

Septimo, ex Occam, Quia Innocentius tertius (vt habetur ex B tra, qui filij ſint legitimi in cap. per venerabilem) dicit, Cum Deuteronomium ſecunda lex interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, vt quod ibi decernitur, in nouo teſtamento debeat obſeruari. Quæ verba ſi vniuerſaliter ſecundum literalem ſenſum intelligantur, hæreſim ſapiunt, quia cerimonialia ibidem in cap. 13. 14. non ſunt ſeruanda. Si vero myſtice intelligantur, nihil ſpeciale de Deuteronomio dicunt, quia omnia myſtice ſeruanda ſunt, vt legitur diſtinct. 6. can. his itaque.

Octauo, ex eodem, Quia nonnulli ſummi Pontifices inueniũtur diffiniuiſſe ſe in temporalibus habere ſupremam poteſtatem, cæteri vero oppoſitum.

Nono, Quia non eſt veriſimile, quòd homini potenti in ijs quę ſunt fidei errare, commiſerit Deus vltimam fidei deciſionem.

RESPONDEO, Et ad primum quidem dicitur quòd falſum aſſumitur, ſcilicet quòd vnus Papa, ſcilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe in communi. C Nam manifeſte Nicolaus (vt patet in 6. de verborum ſignificatione exijt qui ſeminat) dicit, Egit namque Chriſtus & docuit perfectionis opera, egit etiam & infirma, ſicut interdum in loga patet & loculis, vtrumque perfecte perfectus exiſtens, vt perfectis & imperfectis ſe viam ſalutis oſtenderet. Hęc ille. Vbi manifeſte patet, quòd Nicolaus aſſerit Chriſtum habuiſſe aliquid, valet etiam ſequela, Nicolaus aſſerit Chriſtum habuiſſe aliquid vt imperfectis ſe viam ſalutis oſtenderet, ergo aſſerit Chriſtum habuiſſe aliquid. Ioannes ergo. 22. qui determinauit hæreticum eſſe, tenere quòd Chriſtus & Apoſtoli nihil habuerunt in communi quia contradicit ſacræ Scripturæ, veritatem fidei determinauit, cuius contrariũ non determinauerat Nicolaus.

Ad ſecundum dicitur, quòd neuter illorum Pontificum diffinitiue determinauit. Nam de Celeſtino in cap. quanto de diuortijs, Innocentius dicit. Licet quidam prædeceſſor noſter ſenſiſſe aliter videatur, & de ſeipſo ſubiungit, reſpondendo oppoſitum, Nõ credimus quòd in hoc caſu is qui relinquitur, viuente altero, poſſit D ad ſecundas nuptias conuolare. Vbi verba ipſa (videlicet, videtur aliter ſenſiſſe, & non credimus) oſtendunt quòd non diffiniendo in materia fidei loquuti ſunt.

Ad tertium dicitur, ꝙ Pelagius, ſi ſtatuit illud, nihil contra, ſed ſupra Euangelium ſtatuit. Quod manifeſte patet ex hoc ꝙ ſtatutum illud ſuos obſeruatores aut in bono ſupererogationis locabat ſi continerent, aut in nullo malo, ſi non continentes ſe ſuſpendebant ab officio, vt quidam ſubdiaconus fecit.

Eſt autem hic aduertendum, quantum creſcat infamia per diuerſa ora paulatim, nam ſanctus Gregorius de hoc ſtatuto loquens dicit, & ꝙ diaconus autoritate tamen Papæ hanc prohibitionem fecit (vt patet. 27. q. 2. c. multorum) & quod ſibi durum ac incompetens videtur, vt patet in ca. ante triennium diſtinct. 31. Gloſſa vero ibidem auget dicens, ꝙ Pelagius hoc fecit, & ꝙ illa conſtitutio fuit iniqua, arguens autem amplius auget, dicens, ꝙ Romanus Pontifex ſtatuit contra Euangelium.

E Ad quartum dicitur, Negando primam ſequelam, ſcilicet ꝙ Papa non poſſit eſſe in non deciſis hæreticus. Nam ſi ille, qui eſt Papa tenuiſſet pertinaciter, Spiritumſanctum non procedere a Filio, et ſi ab eccleſia ſic determinaretur, fuiſſet hæreticus. Per accidens autem eſt ꝙ ab ipſo vel alio determinatio eccleſiæ fieret, ſtandum eſt enim in formalibus & per ſe, & non declinandum ad ea quæ ſunt per accidens in quacumque ſcientia. Et ex hoc patet reſponſio ad ſecundam ſequelam. Nam determinatio vnius Papæ in materia fidei ligat per ſe omnes perſonas eccleſiæ, quarum ſunt actus credendi, & ſic perſona propria & ſucceſſores ligãtur ad tenendam determinationem ſemel factam de fide. Ad tertiam autem ſequelam dicitur, ꝙ cum id quod imputaretur Papæ pro hæreſi, non eſſet deciſum adhuc per eccleſiam, & ipſe non teneret hoc pertinaciter, ſed defenderet eſſe conſonum ſacræ Scripturæ & fidei eccleſiæ, nõ eſſet hæreticus formaliter, etiam ſi materialiter erraret in his quæ ſunt fidei. Et propterea non ſequitur, ꝙ Papa male poſſet iudicari de hæreſi in caſu quo iudicandus eſt, ſcilicet de hæreſi formaliter: in his enim non habet locum interpretatio ad iſtum vel illũ ſenſum.

Ad

Ad quintum dicitur, ꝙ nulla eſt contradictio in dictis meis alla-
F tis. Nam bene ſimul ſtat, tam Ioannem quàm Clementem non poſſe errare, & tamen alterum eſſe ſupra alterum: poſſunt enim eſſe duo omnino recta ſubordinata, vt patet apud omnes de eccleſia vniuerſali præſenti, & de ſacra Scriptura. Dicendo autem, quod ſententia Ioannis præualuiſſet ſententiæ Clementis Papæ, nihil aliud dixi, niſi ꝙ Clementis ſententia ſubordinata erat ſententiæ Ioanis. Ad id vero, quod adiungitur, ꝙ ſequeretur oppoſitum huius, negatur ſequela. Nam cum dicitur, ꝙ ad Papam ſpectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu ſuo ſcilicet ſub ſacra Scriptura, cuius autor eſt Spiritusſanctus. Et quia Iohannes Euangeliſta in doctrina fidei locum ſacræ Scripturæ tenebat (ſicut Euangelium ſuum hodie tenet) ideo non ſequitur ꝙ magis Clementis quàm Ioannis eſſet ſtandum ſententiæ, ſed econtrario. Et ex hoc patet reſponſio ad ſimile allatum arguendo de Clemete & Petro, ꝙ ſcilicet non eſt eadem de vtroque ratio, quia Petrus non ra-
G tione papatus, ſed apoſtolatus locum etiam ſacræ Scripturæ tenebat, ſicut nunc tenent Epiſtolæ eius, & hunc ſenſum expreſſe aperuit in libelli illius loco allegato dicens, Præualuiſſet ſententia Ioannis ſententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, ſicut modo præualet Euangeliũ Ioannis ſententiæ cuiuſcũq; Papæ & totius eccleſiæ.

Ad ſextum negatur ſequela, ꝙ ſcilicet fruſtra fuiſſent concilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia enim non propter poteſtatem intenſiuam, ſed extenſiuam, & propter diſcuſſionem & collationem cum multitudine vniuerſali ſapientum in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autem ſequelæ procedit, ac ſi propter habendam ſolam autoritaté intenſiuam concilium congregandum eſſet, quod falſum eſt. Nam licet Papa ſolus tantæ intenſiuæ ſit autoritatis, quantæ ipſe cum reſiduo, non tamen tantæ extenſiuæ, non tamen tantæ ſapientiæ, non tamen tantæ acceptationis indubitatę ab omnibus (vt patet de ipſis oppoſitum ſentientibus) non tamen tantæ ſolennitatis (quę
H animos humanos communiter multum afficit) non denique tantæ bonitatis & gratiæ coram Deo, quæ apud multitudinem hominum multum valet ad perſuadendum quòd a Spiritusſancto regitur, errare non poteſt. Oportet enim ea quę totam eccleſiam tangunt in ſingulis ſic fieri, vt acceptabilia facillimę omnibus ſint, & ad hoc multum valent vniuerſalia concilia a probis præcipue prælatis celebrata.

Ad ſeptimum dicitur, ꝙ quia duę ſunt leges diuinę (ſcilicet vetus & noua) & noua eſt ſecunda ordine generationis, ideo vocabulum illud. ſcilicet ſecunda lex, nouę legi conuenire ex vi vocabuli dicitur, & argumentum ex conuenientia vocabuli ſumpſit Innocentius. Et hoc expreſſit, ne intelligeretur ꝙ abſolute concluderet, ſed quantum eſt ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentum, nõ auget (vt patet) quoniam in voce vna latent multa. Vnde ex hac conuenientia quandam perſuaſionem intendebat, quia mandata in Deuteronomio, non ad literam, ſed proportionaliter ſecundum conuenientiam ad tempus gratię ſeruanda erant, quando, vbi, &c.
I expediret. Vnde ipſe mandatum vnum iudiciale ex Deuteronomio aſſumens, & tractans, non ad literam, ſed iuxta conuenientiã ad ſacerdotium Petri expoſuit. Nec obſtat ꝙ omnia veteris teſtamenti hoc modo ſeruari poſſunt: conceditur enim quod nihil ſpeciale de Deuteronomio intendebat, niſi perſuaſionem ex conuenientia nominis.

Ad octauum dicitur, ꝙ quia poteſtas Papę directe eſt reſpectu ſpiritualium ad ſupremum ſimpliciter finem humani generis, ideo ſuę poteſtati duo conueniunt, primo, ꝙ non eſt directe reſpectu temporalium, ſecundo, ꝙ eſt reſpectu temporalium in ordine ad ſpiritualia: hoc enim habet ex eo ꝙ ad ſupremum finem omnia ordinari debent, etiam temporalia, ab eo proculdubio, cuius intereſt ad illum finem omnes dirigere, vt eſt Chriſti vicarius, primum autem ex natura ſuę poteſtatis conſequitur. Ex his autem ſequitur, ꝙ vtrumque vere poteſt determinari de Papa, & ꝙ habet ſupremã
K poteſtatem in temporalibus, & quod non habet ſupremam poteſtatem in temporalibus, quoniam vtrumque verum eſt ad ſanum intellectum. Affirmatio namque eſt vera in ordine ad ſpiritualia, negatio vero eſt vera directe, ſeu ſecundum ſeipſa temporalia. Vnde nihil ex vtraque deciſione erroris accidit. Aduerte tamen, quod quia aliud eſt determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod eſt fidei materialiter (nam primũ importat determinare quid credendum vel non credendum eſt, ſecundum autem determinare de quęſtionibus, quę in rebus creditis accidunt) & conſtat, ꝙ cum determinatur quęſtio aliqua ſecundo modo non determinari dicitur de fide, ſed de tali vel tali materia, ideo cum dicitur, ꝙ Papa non poteſt errare in iudicio fidei, non accipio dictum eſſe niſi de iudicio fidei, formaliter, quando, ſcilicet determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionũ procedebat, niſi prima apparenter, ne tamen fugere videar, ſigillatim ſolutę ſunt omnes.

Ad nonum dicitur, ꝙ non veriſimile, ſed verum & humanę diuinęque rationi & autoritati conſentaneũ eſt, vt homini potenti errare ſecundum ſeipſum, non autem vt directo a Spiritusſancto, Deus vltimam fidei deciſionem ſub ſacra Scriptura committeret. Cum enim non ſit differentia apud Deum in vno & in multis ſaluare, & omnes in concilio præſentes ſecũdum ſe & proprias vires cõſiderati, poſſint errare, male determinãdo de fide ob ignorantiã vel aliquem alium defectum, ac per hoc ad aſſiſtentiã Spiritusſancti recurratur, magis atteſtatur aſſiſtẽtię Spiritusſancti & eius virtuti, ſalus fidei per vnum quàm per totum concilium: hoc enim humanę ſapientię opus eſſe videtur (propter omnium patrum cõcurſum) illud autem ſolius Dei opus eſt & apparet. Vnitas quoq; fidei vnitatem quoque iudicis qui præeſt toti eccleſię expoſcit: vt in ſecunda ſecundę, q. 1. ar. vlt. Diuus Tho. affert.

CAPVT XIIII.

G DIXI in eodem 9. cap. rationem, quare Papa non poteſt errare in iudicio fidei. quia hic error eſſet error vniuerſalis eccleſię: quia tenetur ſequi diffinitionem Papę in fide, afferens ad hoc autoritatem S. Thomæ, & poſt Decretalis in cap. Maiores: & Ieſu Chriſti, Ego rogaui pro te Petre.

OBIICITVR negando, ꝙ eccleſia de neceſſitate tenetur credere ſententię diffinitiuę Papę in materia fidei: & dicendo, ꝙ ſicut Papę pręcipienti contra Euangelium non eſt obediendũ, ita nec ſententię erroneę in fide. De autoritate S. Tho. non eſt cura.

Ad capitulum, maiores, dicitur dupliciter, primo, quòd non pro vltima & neceſſario credenda determinatione habenda, ſed regulariter ad Papam eſt recurrendum, quia regulariter non eſt eccleſia congregata. Secundo (& in idem redit) quod referendę ſunt ſummo Pontifici cauſę fidei, vt conuocet cõcilium: quia ad ipſum ſpectat congregare illud.

Ad verbum Domini, Ego rogaui pro te Petre, dicitur, quòd nõ
H pro ſola perſona Petri, aut ſucceſſoribus orauit Chriſtus ne deficeret fides eius, ſed pro vniuerſali eccleſia per Petrũ repręſentata.

RESPONDEO, Negationem illam conſuetudo eccleſię autoritateſque ſanctorum confutant, & ignis experientia comprobaret, ſiquis nõ teneret, quod a ſola Rom. eccleſia determinaretur, hęreticum eſſe, vt patet, extra de hęreticis. ad abolendam in tex. & gloſſa. Et hęc reſponſio manifeſtat ad quid fateantur ipſimet ſe declinare oportere, defendendo ſubiectionem Papę reliquo corpori eccleſię, vel concilij.

Quod autem additur, quòd ſententię erroneę, ſicut nec pręcepto diabolico adhęrendum eſſet, veriſſimum eſt, ſed nihil obſtat quoniam ex his nihil aliud quàm conditionalis veritas habetur, ſcilicet ſi determinaret erronee ſi pręciperet contra Euangelium, non audiretur. Hoc enim non ſolum de Papa, ſed de Angelis ſanctis veriſſimum eſt, iuxta illud, Si angelus de cęlo Euangelizet aliud, &c. anathema ſit. Ex his enim conſequitur, quòd antecedens aut conſequens poſſit eſſe verum, vt patet.

I Quod autoritas S. Thomę paruifiat, nonnihil eſt. quoniam eccleſia non paruifacit. Sed eſto, quod S. Thomas paruifiat, Cyrillus & Maximus ibidem allegati etiam paruifient. Hier. quoque dicẽs ad Damaſum (vt habetur 24. quęſtione 1. canone, hęc eſt fides) ſi hęc noſtra confeſſio apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, ſe imperitũ, vel maleuolum, vel etiã non catholicum, non me hęreticum comprobabit, manifeſteq; in his verbis conteſtans, quòd ex approbata fidei confeſſione a Papa a quo quis obſtans non catholicus fit, paruipendendus erit.

Ad expoſitionem vero dictam de cap. maiores. dicitur, quòd literę contradicit. Nam textus cauſam quare ad Petri ſedem ſit recurrendum aſſignat veritatem Petri in confitendo fidem & indefectibilitatem eius in eadem propter orationem Chriſti. Ex hac enim cauſa manifeſte ſequitur, quod ideo ad Papam referendas eſſe maiores cauſas dicitur, quia ipſe conſtitutus eſt indefectibilis iudex in fide. Et quia cum qui certus eſt, amplius certificari nõ opor-
K tet, ſequitur quòd ſententia Papę in fide eſt finalis determinatio & neceſſario credenda, ſecundum illam Decretalem. & ſic vtraque expoſitio ruit. Quod ante de oratione Chriſti pro Petro dicitur, poteſt bene & male intelligi. Male quidem, ſi intelligatur quòd Chriſtus pro eccleſia ſiue cum Papa, ſiue ſine Papa orasse ſe dixerit: quoniam expreſſe Chriſtus dixit hęc verba Petro, vt diſtincto ab alijs, vt patet ex contextu: inquit enim Lucę 22. Simon, ecce Satan expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autẽ rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Vbi manifeſte patet, quòd diſtinguit tentationis actum ab oratione quo ad hoc, quòd communiter expetiti erant, & tamẽ ipſe ſingulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetiuit vos, ego autem pro te rogaui. Apparet quoque idem ex eo, quòd Petro commiſit vt confirmaret alios, tanquam diceret, Ego tui, tu autem aliorum curam habeas. Bene autem ſi intelligatur Dominum oraſſe pro Petro & alijs, diuerſimode tamen. Pro Petro quidem immediate, pro alijs autem mediante Petro: pro Petro in ſeipſo Petro,

pro

pro aliis autem in Petro ipſorum capite. Et in hoc ſenſu magis cõfirmatur intentum noſtrum, vt patet. Et vt vnico verbo dicam, ſi hæc authoritas de Petro & ſucceſſoribus verificatur (vt dictum ca. Maiores aſſert) ſatis habetur intentum quòd Petri ſedes non poteſt errare in fide propter Chriſti orationem. Et cum hoc non ſit verũ de errore perſonali, ſequitur ꝙ verificatur de errore iudiciali. A

CAPVT XV.

DIXI in eodem 9. cap. exponendo illud Hier. Si authoritas quæritur, orbis maior eſt vrbe. quod verum eſt quo ad multa: puta merita, virtutem, ſcientiam, & in propoſito vigorem conſuetudinis, &c.

OBIICITVR, Tu gloſſas de maioritate meritorum, & Hieron. non dicit, ſi merita quærantur, ſed ſi authoritas quæritur:
Tra. eõ. 86 & ſic de maioritate poteſtatis, non meritorum loquitur.

RESPONDEO, Satis diminute gloſſa mea adducitur, nã, (vt patet in libello) ego dixi quòd dictum Hier. verum erat quo ad multa: puta, meritum, ſcientiam, &c. & quòd in propoſito & ad literam Hierony. loquitur de vigore conſuetudinis: & obiectio in ſolis meritis ſe ponit. Propter quod etiam addo, quòd merita ad authoritatem conſuetudinis plurimum valent: quoniam conſuetudo non virorum malorum, ſed virorum ſanctorum, maximæ eſt in eccleſia Dei authoritatis, & proponitur imitãda. Et propterea ſtando etiam in meritis, Hiero. textus optime intelligitur, vt quia orbis maior eſt vrbe in authoritate conſuetudinis, propter maiorã merita orbis quàm vrbis, ideo conſuetudo orbis qua diaconi ſubeſſe, non præeſſe conſueuerunt, imitanda eſt. Et ſic dicendo, ſi authoritas quæreretur ratione materiæ de qua erat ſermo, ſcilicet de loco diaconorum, maioritatem meritorum non poteſtatis in cauſam authoritatis afferebat. Facile tamen contendentibus in verbis dici poteſt, quòd orbis authoritas maior eſt extenſiue, non intenſiue authoritate vrbis: & ſimiliter poteſtas. C

CAPVT XVI.

DIXI in eodem cap. 9. multas autoritates ex lib. Decretorũ, quòd Papa non habet ſuperiorem in terris.

OBIICITVR duabus gloſſis. Prima eſt, quòd intelligit hoc in criminibus non ſcandaloſis eccleſiæ. Secunda eſt, quòd intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad ſuperiorẽ ſummi Pontificis, concilium ſcilicet, recurſus haberi non poteſt.

RESPONDEO Quòd prima gloſſa eſt volũtaria & falſa. Voluntaria quidem, quia eccleſiæ Canonum, aut Sanctorum autoritate non roboratur: falſa autem, quia ſit exceptio de ſolo crimine fidei: Conſtat enim quòd ab vniuerſali cum vna exceptione facta non niſi falſo alia exceptio ſit. Cum ergo ſolum fidelitatis crimen exceptũ ab vniuerſali ſit, reſtat vt alia crimina omnia incluſa ſint. D Secunda autem glo. manifeſte falſa conuincitur ex eo quòd etiam de crimine hæreſis Papa diceretur non habere ſuperiorem: quonia regulariter concilium non eſt congregatum. Tertia autem glo. ꝙ autoritates iſtæ ſunt ſummorũ ponti. qui vt in pluribus ſimbrias ſuas nimis extendentes, ſibimet tribuerunt quòd eccleſiæ eſt propriũ: quia nõ procedit de Theologiæ aut ſacrorum Canonũ, &c. autoritate: quam bene ſonet, aduertat qui notat in quanta veneratione Decretales ſummorum ponti. in eccleſia ſunt. Et tato plus, quanto multorum ſanctorum Pontificum autoritates refutandæ hic eſſent: vt patet de Bonifacio, Antherio, Euſebio, & aliorum ſanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia, & in iure illuſtribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

DIXI in cap. 11. quòd eccleſiæ Dei, ſecluſo Papa, non eſt data poteſtas Papalis, aut ſuperior papali in Euangelio Matth. 18. E & quòd in eccleſia huiuſmodi non eſt talis poteſtas.

OBIICITVR, Quòd dominus ibidem dixit, Si eccleſiam non audierit, &c. per hoc enim eccleſiæ iuriſdictionem oſtendit in effectu, ſ. in pœna excommunicationis, & ſubdidit in plurali numero, Quæcumq; ſolueritis, & cætera: per hoc enim oſtendit, ꝙ pluribus in eccleſia nomine contentis, dabat illam poteſtatem.

Affertur etiam ad hoc vſus primitiuæ eccleſiæ, quando Act. 15. diffinitum eſt ab eccleſia, Viſum eſt Spirituiſancto & nobis, nihil amplius oneris vobis imponere, &c.

Affertur tertio autoritas Gregorij, quę ponitur in ca. Sicut ſancti. Vbi Gregorius fatetur ſe quatuor concilia illa, ſcilicet Nicenũ, Conſtantinopolitanum, Epheſinum & Calcedonen. tenere ſicut Euangelium: & ſubdit cauſam, quia dum vniuerſali ſunt cõſtituta conſenſu, ſe & non illa deſtruit quiſquis præſumit abſoluere quos ligant, aut ligare quos abſoluunt. Ecce, quòd non dicit, quòd ſummi Pont. ſed vniuerſali conſenſu: nec quos pontifex ligat, ſed quos illa ligant.

A Quarto, ad hoc eſt canon, Decreuit 80. diſt. vbi dicitur Decreuit ſancta ſyno. & non dicit, decreuit ſummus Pontifex.

Quinto, capitulum, nimis. de iureiurando: vbi autoritate ſacri concilij non propria ſummus Pontifex præcipit.

Sexto, Eccleſia poteſt elargiri indulgentias. ergo habet claues iuriſdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiæ de theſauro eccleſię & nõ Papę: ergo a fortiori eccleſia põt diſpenſare.

Septimo, Eccleſia poteſt condere canones latæ ſententię, depoſitionis, excommunicationis: ergo. Antecedens patet de concilio Carthaginen. in ca. Placuit. 8. queſt. 2. & habetur extra de clericis non reſidentibus, in cap. Ex geſtis.

RESPONDEO, Et vt his & ſimilibus reſpondendi via detur, quatuor puncta præ oculis ſemper habenda in hac materia & huiuſmodi autoritatibus aſſigno. Primum eſt, aliud eſt eccleſiã ſeu ſynodum habere poteſtatem plenariam ratione partis (puta capitis ſicut homo videt, audit &c.) & aliud eſt eccleſiam ſeu ſynodũ B habere eandem ratione ſuæ totalitatis. Et propterea cauendum eſt, ne a primo in ſecundum oratio declinet. Secundum eſt, Aliud eſt eccleſiam ſeu ſynodum habere poteſtatem plenariam, & aliud eſt eam habere immediate a Domino Ieſu Chriſto. Et propterea cauendum eſt, ne a primo in ſm oratio declinet. Tertium eſt, Aliud eſt eccleſia ſeu ſynodum habere plenariã poteſtatẽ: & aliud eſt eandem habere poteſtatem talem, ſcilicet coactionem reſpectu talis, ſcilicet vicarij principis ſui: potentia enim actiua, cum dicatur non abſolute, ſed reſpectu paſſiuæ, (vt patet 5. & 9. Meta.) plenaria poteſtas pleniſſime eſt, quando reſpectu ſubiectorum omnia poteſt. Cauendum eſt propterea, ne a primo in ſecundum oratio declinet. Quartum eſt, Aliud eſt eccleſiam ſeu ſynodum habere poteſtatem plenariam, & aliud eſt eccleſiam ſeu ſynodum acephalam ſeu truncam habere eandem. Et propterea cauendum eſt, ne a primo in ſecundum oratio declinet.

C Ex his ſiquidem quatuor ſapienter diſpenſatis, vniuerſa quæſtionis iſtius argumenta facile eluceſcent: ſic, vt nullum forte obſcurum relinquatur. Ad ſingula tamen deſcendendo reſpondetur. Et ad verba Domini, Matth. 18. dicitur (vt iam probatũ eſt) quòd Dominus non dat ibi eccleſiæ autoritatem, ſed ſignificat eam habituram poteſtatem: non explicando ibi quomodo habitura ſit, & an ſecundum ſe totam primo, an ratione partis: hoc enim non negamus, ſed docemus. Verba quoque illa in numero plurali non cogunt ad authoritatem eccleſiæ ratione ſuæ totalitatis, immo abſq; determinatione ad hunc vel illum modum poteſtatis eccleſiæ, ſcilicet ratione totius vel partis oportere intelligi, ex hoc conuincitur, quòd vtroque modo verificar. poſſunt, vt patet ex dictis, conſtat enim euidenter quod commune duobus abſtrahit ab vtroque. Poteſt igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem eccleſiarum futuram, & ad pluralitatem conuenientium in eccleſia ad conferendum, diſcurrendum, probandum &c. & ad pluralitatem accumulantium ſuas authoritates in communi, propter quod ex D illa litera nihil habetur obſtans dictis.

Ad ſecundum ex primitiua eccleſia, dicitur, quòd gratis conceditur eccleſiam ſtatuiſſe, ſed an poteſtate partium (puta trium Apoſtolorum) an communitatis per accumulationem in communi, an aliquo alio modo (puta a Chriſto immediate, vt iſti falſo putãt) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex iſta autoritate, & cæteris ſubiunctis, & ſimilibus, nec habetur iſta affirmatiua, ſcilicet eccleſia, ſeu ſynodus habet immediate a Chriſto poteſtatem, nec habetur iſta negatiua, Synodus non habet poteſtatem a Domino mediante Papa. Et de affirmatiua quidẽ ex eo cõſtat, quia cum multipliciter poſſit verificari ſynodum habere poteſtatem, (vt patet ex dictis) & ex his nihil aliud habeatur, niſi quòd ſynodus habet poteſtatem, oportet hoc ſic communiter intelligi, vt a ſingulis huiuſmodi ſenſibus determinate abſtrahat. De negatiua autem ex eadẽ radice conſtat, quia ſcilicet ſynodum habere poteſtatem, nõ oportet quòd intelligatur determinate ad illum modum, quo excludatur habere poteſtatem a Domino mediante Papa, (vt contingit E quando per accumulationem eccleſia habet poteſtatem) quia omnes partiales poteſtates ſunt a Petro, & communicatio poteſtatis ſuæ cum aliis ab eodem eſt qui ſolus a Domino, vtpote eius vicarius immediate poteſtatem habet, & ratione eius ſolius ſynodus integra poteſt vere dici, quòd habet immediate poteſtatẽ a Chriſto domino.

Ad authoritatem Greg. dicitur, quòd cauſa reddita a Gregorio manifeſte fauet intentui noſtro, quoniam non reddit pro cauſa authoritatem immediate datam a Chriſto, ſed vniuerſalem conſenſum, ac per hoc etiam ipſius ſummi Pontificis, qui caput eſt & propterea ſeipſum negaret Papa, illa negans, vt ibi dicitur. Ex hac quoque Gregorii ratione habetur quod diximus, quòd authoritas ſynodi includit caput, alioquin non faceret vniuerſali conſenſu quæ facit. Ex innuitur quod poteſtatem habet a ſuis partibus, ad quartum negationem deducitur negans illam. Et rurſus ex hac authoritate nihil aliud habet, niſi quòd ſynodus habet poteſtatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet reſponſio ad quartum.

Ad

Ad quintum vero dicitur, quòd cùm ſynodus integra habeat potestatem vniuerſalem, quocunque id modo contingat, & autoritas, quæ eſt ipſius Papæ abſolute, & vt propria ſit ipſius ſynodi pro tunc, & vt communicata, quemadmodum quilibet alius poſſet vere dicere autoritate ſacri concilij, ſtatuto, &c. ita ipſe Papa, cum nó ſit deterioris conditionis aliis. Neque enim per hoc, quòd affirmat ſe ſynodi autoritate facere, negatiua ſe autoritate facere, immo potius affirmat hoc, quia autoritas ſynodi de neceſſitate claudit in ſe autoritatem capitis. Neq; rurſus per hoc, quod affirmat ſynodi autoritate ſe facere, affirmat ſe aliena autoritate facere, licet enim ſynodus ſit aliud a Papa, ſicut eccleſia alicuius epiſcopi differt ab epiſcopo, non tamen oportet quòd poteſtas eccleſiæ ſit aliud a poteſtate epiſcopi; ſed vna & eadem poteſt eſſe vtriuſque diuerſimode, epiſcopi vt propria, eccleſiæ vt communicata. Et per hoc etiam patet, quòd per hoc, quòd affirmat ſe ſacri concilii autoritate facere, non propterea affirmat ſe minorem in autoritate. Et quamuis hæc ſatisfaciant, veruntamen condeſcendendo multorum ſenſui, ſcito quòd dupliciter Papa poteſt dici minor ſynodo ſecundum poteſtatem, ſcilicet extenſiue, & quaſi intenſiue ſecundum quid, extenſiue quidem, quia ſynodus integratur ex tot poteſtatibus tantæ multitudinis, intenſiue vero ſecundum quid, hoc eſt ſecundum illam partē poteſtatis, quam communicat Papa concilio, quaſi proportione ſua. Papa enim præſens ſynodo non intelligitur (vt prædictum eſt) totam ſuam poteſtatem totaliter ſynodo communicare, ſed tantum ſuæ poteſtatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & ſic ex eo poteſtatis Papæ & reliquis poteſtatum aliorū ſit vna poteſtas, quaſi intenſiue maior, quam id poteſtatis papalis ſolum eſſet. Et hæc maior poteſtas intelligitur eſſe in tota ſynodo tanquā in ſubiecto. Dixi autem quaſi intenſiue, quia poteſtas illa papalis, eo quod communicatur vt limitata ſic, vt cum aliis poteſtatibus poſſit velut quādam ſingularis poteſtas accumulari, intelligitur & ſuperari a tota, pro quanto tota poteſt vniuerſale ſtatutum condere, diffinire, &c. quod illa, vt ſic non poteſt per ſeipſam ſolam. Sed quoniam tota poteſtas ſynodi non plus poteſt quam ex ſingulis huiuſmodi poteſtatibus habeat, ideo non ſimpliciter, ſed quaſi intenſiue maiorem appellaui. Et ne putes me hanc portionem papalem fingere, contemplare poteſtatem legatorum Papæ in ſynodo, quando per legatum Papa ſynodum celebrat, & videbis clare, quod quia Papa tunc nō erigit legatum illum in Papam, ſed poteſtatem committit quantam oportet pro ſynodo haberi, ex ſola præſentia Papæ in ſynodo, non habetur quòd plus ſuæ poteſtatis ſynodo impartiatur, quam oporteat, quamuis maior dignitas, & infallibilis aſſiſtentia Spiritusſancti in ſynodo quo ad ea quæ ſunt fidei, præſentiam Papæ per ſeipſum conſequantur. Vnde quamuis non cogamur, poſſumus tamen dicere, quòd Papa tanquam minor extenſiue & ſecundum quid intenſiue ſynodo, autoritate ſacri concilii dicitur facere, quod tamē de plenitudine ſuæ poteſtatis poſſet & facere & tollere. Et quoniam verba prædicta (ſcilicet facere autoritate ſynodi vel cōcilii) in Papa habent ſpeciem minorationis, ideo a ſacris Canonibus nō ſunt extenſa: ſed more ſimilium locutionum ſunt piæ interpretationi relicta, & quaſi correcta, dum Papa in concilio dicit; Statuimus ſacro approbante concilio, approbare enim commune eſt poteſtati, ſapientiæ, conſenſui, nec ſuperioritatem nec æqualitatē poteſtatis in approbantibus exigit, vt patet.

Ad ſextum dicitur, quòd licet eccleſia integra poſſit dare indulgentias, &c. & eius ſit theſaurus meritorum, vnde ſunt indulgentiæ, vt propter eius vtilitatem eſt, non tamen eius ſunt vt dominę quoniam ipſa eſt ſerua Domini Ieſu, & quicquid acquirit ſeruus, acquirit domino ſuo & ipſi dictum eſt, Cum feceritis quęcunque mandauero vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Vnde non magis ad eccleſiam, ſed ad vicarium Domini ſpectat diſpenſatio theſauri in vtilitatem eccleſiæ pro qua eſt.

Ad vltimum iam patet, quòd gratis concedimus, ſynodum quæ vere ſynodus eſt, ſcilicet integram poteſtatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non eſt quęſtio, ſed de modo habendi, vt patet ex dictis. Et hæc ſufficiant ad ſimilia.

CAPVT XVIII.

Dixi In eodem 11. cap. quòd ex hoc, quòd Apoſtoli miſerunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, non poteſt inferri eos ſubditos eſſe Apoſtolis, quia ex Miſſum eſſe, non ſequitur, Subditum eſſe: vt patet de Spirituſancto.

OBIICITVR, Iſta conſequentia eſt optima, Spirituſſanctus mittitur a Filio, ergo eſt ab eo, vel eo inferior, & ſic oportet fateri quòd Petrus eſt ab eccleſia, ex quo non eſt inferior.

RESPONDEO, Quòd conſequentia illa, quæ vocatur optima, cum non ſit bona gratia materię quoniam Spirituſſanctus mittitur a ſeipſo, (vt patet in primo Sent. diſt. 16 & tamen non eſt a ſeipſo, nec inferior ſeipſo. Et ſimiliter Filius mitti a ſeipſo, immo etiam filius mittitur a Spirituſſancto, qui eſt a Filio, vt patet in eodem libro diſtin. 15. Et quia conſequentia non eſt bona de forma, ideo non infert, Ergo Petrus eſt inferior eccleſia, vel eſt ab eccleſia.

CAPVT XIX.

Dixi In eodem ca. 11. quòd ex 36. q. 2. c. Placuit. iuſto canoris habetur, quòd Hieronymi authoritas innixa Sacræ Scripturæ præualuit concilio.

OBIICITVR, Quòd Hieronymus, & dictum concilii intelliguntur pro diuerſis temporibus, & quòd verba Gratiani ibidē inter paleas computanda ſunt.

RESPONDEO, Quòd licet certum ſit, quòd Hieronymus abſolute & non ſecundum hoc, vel illud concilium futurum loquatur, & quòd concilium generale poſſet prohibere quòd non eſt abſolute prohibitum, verba tamen concilii non tanquam conſtituentia, ſed declarantia ius ſumpta Hieronymi autoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non quòd non poſſet ſtatuere. Verumtamē quicquid de hoc ſit, ſatis habeo intentum meum ibidē, dum ex illo loco habetur ſiue autoritate Gratiani, ſiue quacunque G alia, quòd Hieronymi authoritas præualuit concilio, & ita hodie iuxta Hieronymi non iuxta concilii autoritatem ſeruat eccleſia.

Quòd autem computentur verba Gratiani inter paleas ab arguentibus nihil obſtat: quia oportet quòd ab aliis & non ab ipſis ſolis inter paleas computentur.

CAPVT XX.

Dixi in eodem c. 11. ex autoritate Decretalis de electione in cap. Significaſti, quòd concilia a Papa autoritatem habent.

OBIICITVR, Dicendo, quòd illud eſt intelligendum de concilio quantum ad ſuum congregari, quia regulariter autoritate Romani pontificis congregatur: ſed ex quo congregatum eſt, ſiue autoritate Romani pontificis, ſiue alias habet immediate autoritatem a Christo.

RESPONDEO, Quòd expoſitio iſta repugnat textui. H Nam ibi duo dicuntur habere concilia a Roma. eccleſiæ autoritate que facta ſunt, & quòd robur acceperunt, & primum, vt patet, refertur ad ipſum Congregari, ſecundum autem niſi ſuperfluat, ad autoritatem congregati. Et conuincitur hanc eſſe abſque omni ambiguitate intentionem literæ illius, quia reddit rationem quarę cōciliorum legibus Apoſtolica ſedes non ſubeſt. Si enim dependerent concilia tantum in congregari a Papa, ex quo leges faciunt poſtq̃ cōgregata ſunt, nihil valeret ratio aſſignata ad intentū inferendū. Patet nanque manifeſte quod ex hoc, quòd concilia regulariter nō congregantur niſi per Papam, non ſequitur, Ergo non præiudicant legem Papæ: quia ſtat, quòd congregata præfigant legem, ſi congregata non pendent ab ipſo.

CAPVT XXI.

Dixi in eodem 11. c. quòd concilium vniuerſale legitime congregatum errare poteſt diffiniendo Papa abſente, aut nō con I ſentiente, & quaſi dixi quòd poteſt errare eodem modo in his, quæ ſunt fidei.

OBIICITVR; Quia ad concilium generale ſpectat determinatio eorum, quæ ſunt fidei, & ipſi promittitur, Quòd docebit vos Spirituſſanctus omnem veritatem.

In cuius ſignum Act. 14 ponitur Spirituſſanctus præſidens concilio Apoſtolorum, cum dicitur Viſum eſt Spirituiſancto & nobis, & non dixerunt Viſum eſt Petro & nobis.

Hoc ſatis innuere videtur Augu. Euangelio non crederem, niſi me autoritas eccleſiæ admoneret.

Et in ſexta ſynodo (vt patet diſt. 16. c. Placuit) dicitur, Placuit huic ſanctæ ſynodo, vt amodo confirmata & rata ſint canonum Apoſt. 83. capitula. Hoc quoque deduci pōt ex illo. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, hoc enim ſucceſſoribus Apoſtolorum dicitur, concilium enim generale repræſentat concilium Apoſtolorum & Seniorum. K

Hoc idem patet ex eo, quod quilibet fatetur ſe credere in vnam ſanctam eccleſiam catholicam, ex hoc enim ſequitur, quòd ad eam vltima deciſio eorum, quæ ſunt fidei, ſpectat. Cum enim Papa fateatur ſe credere in vnam ſanctam eccleſiam, non dicit ſe credere in ſemetipſum.

Præterea, Eccleſia vniuerſalis non poteſt errare in fide, & concilium gaudet eodem priuilegio, quo eccleſia repræſentata ſicut eadem poteſtate. Immo cum eccleſia vt diſperſa nullum actum iuriſdictionis exercere poſſit, nec aliquid ſententialiter diffinire, infallibilitas in diffiniendo ei cōpetere debet vt congregatæ in concilio.

Et ſi dicatur quòd Papa repræſentat eccleſiam ſicut concilium, diceretur quòd Papa repræſentat eccleſiam remote, concilium autem propinquiſſime: quia in eo eſt aliquis de qualibet eccleſia, talitem ſufficienter vocatis & priuilegium eccleſiæ tranſit in concilium immediate, eam repræſentans, non autem in ſummū Pontificē.

RESPONDEO, Hæc obiecta dupliciter deficiunt, & primus defectus communis eſt omnibus, ſecundus autem quibuſdam

obiectionibus

obiectionibus. Communis defectus omnium obiectionum eſt, quia a concilio declinant ad concilium, excluſo papa. Ex cuius proprio priuilegio (concilium quippe generale ſine papę conſenſu nõ diffinit) conſtat ꝙ non vniuerſali conſenſu diffinitio illa facta eſt, cum papa ſupremum in eccleſia Dei teneat locum, officium, & regimẽ etiam vniuerſale. Quod autem vniuerſali conſenſu diffinitum nõ eſt, proculdubio a concilio vt eccleſiam vniuerſalem repræſentat, diffinitum non eſt. Dico igitur, quod propoſitio dicens, ꝙ concilium generale non poteſt errare in iudicio fidei, eſt vera ſimpliciter & abſolute de concilio iudicante in fide cum papa, & non eſt vera de concilio acephalo. Et hęc reſponſio ſufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam concluſionem, ſed quantum ad vim ipſarum obiectionum, in ſpeciali dicitur. Et ad primam quidem, ꝙ ad cõcilium generale ſpectat vltima deciſio fidei, dicitur quòd hoc verificatur de concilio ratione capitis, ſicut de homine ꝙ videt ratione oculi. Et ꝙ hoc ſit verum, patet de concilio Ariminenſi & Epheſino ſecundo, quorum primum errauit in fide cum Arrio, ſecundum autem etiam errauit in fide cum Euthicete.

Et ꝙ amplius eſt notandum, illud ſecundum fuit etiam autoritate apoſtolica congregatum, & in neutro conſenſit erroneæ diffinitioni Romanus Pontifex. Et de Epheſino quidem ſecundo clare patet ex multis epiſtolis Leonis, & geſtis Calcedonen. ſynodi. De Ariminen. vero patet ex Ruffino in eccleſiaſt. Hiſtoria & in hiſtoria tripartita, lib. 5. cap. 39. Ex effectu igitur manifeſtum eſt ꝙ verbum Domini, Spiritusſanctus docebit vos omnem veritatem, non dictum eſt concilio diſſentienti a papa, quamuis legitime congregato. Hæc recte examinent omnes, qui hac de re decertant, vt caueant, & a ſenſatis non recedat iudicium.

Ad ſecundum dicitur, ꝙ etiam ſi concilium illud Apoſtolorum &c. fuiſſet concilium generale, nihil aliud haberetur, niſi ꝙ concilium integro cum Petro præſente & primo Spiritusſanctus præſideret, quod gratis conceditur. Sed quare ibi non commune diffinitum C ſit, & quòd nõ fuerit generale conciliũ illud, in libello ſuo dix imus.

Ad tertium patet etiam ꝙ Aug. dixit, Niſi autoritas me admoneret eccleſiæ, & non dixit eccleſiæ acephalæ.

Ad quartum fateor me non videre quid probet, niſi contra aſſerentes, quia Canones apoſtolorum quamuis a ſynodo confirmati euanuerunt, hoc enim non facit ad celſitudinem poteſtatis ſynodi quam illi intendunt.

Ad quintum dicitur, quòd ad literam loquitur de eccleſia vniuerſali, quæ numquam deficiet, hæc enim eſt, quæ ſuccedit apoſtolis & alijs, quibus Dominus loquebatur. Ab eccleſia autem vel et concilio eam repræſentante, ad concilium acephalum, non valet argumentum.

Ad ſextum dicitur, ꝙ antecedens aſſumptum de articulo fidei, de vna ſancta eccleſia poteſt dupliciter legi, ſcilicet cum pręcpoſitione, In (dicendo, Credo in vnam ſanctam eccleſiam catholicam) & ſine illa præpoſitione, ꝙ melius iudicat Diuus Tho. dicendo, Credo vnam ſanctam eccleſiam catholicam. Et ſiquidem dicatur, Credo in vnam &c. ſumitur eccleſia pro eccleſia integra corpore ſcilicet & capite, quod eſt Chriſtus dominus, ratione cuius in eccleſia D dicimur credere. Et tunc optime valet conſequentia, ergo ad huiuſmodi eccleſiam pertinet vltima deciſio fidei, & quod papa non dicitur credere in ſemetipſum. Sumi quoque poteſt pro eccleſia in terris, vt iungitur Spiritui ſancto, ratione cuius dicimur credere in eccleſiam, vt Diuo Tho. placet. Et ſic etiam patet ꝙ optime valet conſequentia ꝙ ad eccleſiam catholicam iunctam Spiritui ſancto, vt ſic ſpectat vltima deciſio fidei, & ꝙ Papa non dicitur propterea credere in ſe ipſum, ſed in Spiritum ſanctum, vt eſt eccleſiæ rector, ſed non valet vlterior conſequentia, ergo eccleſiæ acephalę. Si autem legatur ſine præpoſitione, tunc dicitur vt ſupra ꝙ creditur vna ſancta catholica eccleſia, ſed non valet, ergo eccleſia acephala. Et conceditur quòd ad vnam ſanctam eccleſiam catholicam ſpectat vltima deciſio fidei, ſicut & poteſtas iuriſdictionis, quæ cõuenit ei ratione partis. Nec papa credendo eccleſiam dicitur credere ſeipſum, ſed dicitur credere officium ſuum & autorem, in cuius E ſignum a fide deuiaret, ſi non crederet officium ſuum.

Ad ſeptimum dicitur primo, ꝙ concilium etiam integrum nõ admitto gaudere de neceſſitate priuilegio perſonali eccleſiæ (quale eſt eſſe ſemper in eccleſia fidem formatam) quoniam de eccleſia hoc conſtat, de concilio autem nullibi inueniſſe me fateor autentica autoritate firmatum, quamuis rationabile ſit de facto ita eſſe, ꝙ ſcilicet in aliqua perſona concilij ſit fides formata. Dicitur ſecundo, ꝙ non poſſe errare in fide iudicialiter eſt priuilegium eccleſiæ ratione capitis, ad quod ſpectat iudicium. Et ideo non eſt priuilegium eccleſiæ acephalę, nec eccleſiæ, ideſt collectionis fidelium, ad quam non ſpectat poteſtas iuriſdictionis, quam tamen eccleſiam pro collectione fidelium omnium tamen, concilium repræſentat, & cui promiſit Dominus ꝙ ſecum eſſet. Et ex hoc patet quantum deficit argumentum illud, nam procedit, ac ſi eccleſiæ ratione communitatis conueniat priuilegium illud non poſſe errare iudicialiter, cum conſtet ꝙ ſicut iuriſdictio conuenit eccleſiæ ratione capi- A tum, ita actus iuriſdictionis. Et quia actus iſte, ſ. iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuerſalem eccleſiam, ideo conuenit eccleſiæ ratione capitis, cui commiſſa eſt cura vniuerſalis eccleſiæ, ſicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertio formaliter, quòd concilium integrum gaudet eodem priuilegio officij non perſonæ quo gaudet eccleſia, & eodem modo, ſcilicet ratione partis, puta capitis, & ſimiliter gaudet eadem poteſtate, & eodem modo, ſed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, quòd infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit cõcilio integro ratione capitis & non ab eccleſia, cui etiam hoc non conuenit niſi ratione capitis, ſed a Domino Ieſu, cuius caput vices gerit.

Quod autem dicitur de repreſentatione immediata & remota, duo importat, ſcilicet repræſentationem eccleſiæ per papam & concilium, & modum repræſentandi. Et quo ad repræſentationem dicitur, quòd inter Papam & concilium tanta eſt in hoc differentia, B quòd concilium repræſentat vniuerſalem eccleſiam integram (hoc eſt corpus cum capite) proportionaliter, ſic quòd caput concilij repræſentat Chriſtum caput eccleſię, & corpus concilij corpus eccleſię. Et hic eſt verus & indubitatus ſenſus, quo concilium vniuerſalem eccleſiam repræſentare dicitur, & a Domino immediate poteſtatem habere. Eccleſiam autem in terris poſitam concilium integrum quo ad poteſtatem repræſentare dicitur, pro quanto omnis eccleſiæ poteſtas in eo inuenitur per ſeipſam, vel in ſua vicaria: quo ad vota vero, quia intelligitur in ipſum conſentire omnium perſonarum eccleſiæ vota, vt patet ex autoritate Gregorij ſupra inducta. Papa autem vniuerſalem eccleſiam integram, & in terris eccleſiæ poteſtatem & vota, difformiter repræſentare inuenitur, nam caput Dominum, ſcilicet Ieſum Chriſtum participatiue, papatum in ſeipſo formaliter, reliquę eccleſiæ poteſtatem & vota eminenter repræſentat. De differentia autem obijciendo tacta, totũ oppoſitũ eſt, quia dum ratione prælaturæ concilium eccleſiam repręſentare dicitur, & ſolus papa immediate a Chriſto prælatus eſt, reliquũ C autem eccleſiæ corpus a Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere quòd papa, immediatius repræſentat eccleſia, quam concilium, quia papa, mediante ſolo Chriſto, concilium autem mediante Chriſto & papa.

CAPVT XXII.

DIXI in ca. 13. Quòd poteſtas applicatiua papatus ad perſonam regulariter & principaliter eſt in Papa, & non niſi in caſu in concilio, ſeu eccleſia, & in ca. 6. idem ſub alijs verbis, ſcilicet ꝙ poteſtas electiua papę in papæ poteſtate ẽ. Et attuli ad hoc vtrobique duo argumenta. Primum ex facto Petri 8. q. 1. can. Si Petrus. Secundum ex eo ꝙ papa determinat de actu electionis, ita ꝙ contrario modo factus ſit irritus.

OBIICITVR Contra quatuor, ſcilicet contra hoc, ꝙ talis poteſtas eſt in papa, & contra hoc, in caſu tantum eſt in eccleſia ſeu concilio, & contra vtrumq; argumentum.

D Primo ergo arguitur contra primũ ex Occham, Si poteſtas electiua papæ eſſet in poteſtate papæ, ſequeretur ꝙ papa poſſet relinquere eccleſiam abſque poteſtate electiua, qđ eſt impoſſibile, ergo. Et tenet ſequela, ponendo ꝙ mortuis vel priuatis electoribus papa non ordinaret electores. Et ſi dicatur, ꝙ in tali caſu deuoluitur ad eccleſiam, contra, quia tunc ſequeretur ꝙ eccleſia eſſet ſuperior papa, quod tu negas. Et tenet ſequela quia numquam poteſtas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, niſi ſit ſimpliciter & abſolute ſuperior, poteſtas enim papalis non deuoluitur ad Epiſcopum ex negligentia papæ non prouidentis alicui beneficio, ſed econuerſo. Præterea, ſi eccleſia in illo caſu habet poteſtatem electiuam, quæritur a quo habet immediate, cum a ſeipſo nõ habeat. Si dicatur a Chriſto, difficile erit reperire in ſacris literis fundamentum, in quo poſſit ſtabiliri quòd in illo caſu habeat, & non regulariter.

E Secundo principaliter arguitur ex Armachano. Non eſt veriſimile, ꝙ Dominus voluntati vnius hominis commiſiſſet poteſtatẽ electiuam ſummi Pontificis quia poſſet euenire, ꝙ vna progenies diceret, Hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei, dum quilibet in fine vitæ ſuum conſanguineum ſubrogaret.

Tertio, Quia ſequeretur, quòd etiã poteſtas deſtructiua papæ in caſu hæreſis, quo deponi poteſt, eſſet in Papa, & ſic par in parem haberet imperium. Et ulterius quòd papa poſſet conſtituere, quòd papa hæreticus a duobus vel tribus deponi poſſet. Et tenet ſequela, quia per eaſdem cauſas habent generari & deſtrui poteſtates iſtæ.

Quarto. Si in papa eſſet poteſtas electiua papæ, vel ergo eſt in eo poteſtas illa ſic, quòd per ſemetipſum poteſt ſucceſſorem eligere vel ſolum, quia aliquibus poteſt illam poteſtatem communicare. Hoc ſecundum nihil habet apparentiæ. Ex primo autem ſi concedatur, ſequitur hoc inconueniens, quòd eſſet in poteſtate duorum facere quòd alternatis vicibus quilibet per annum in ordine

ſuo

ſuo eſſet ſummus Pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet cõſequentia: quia vnus Papa pro ſua volũtate poteſt eligere alterũ in Papã, & in fine anni ille alter reeliget eundẽ, & ſic deinceps.

Quinto, Chriſtus non contulit Papæ aliquam poteſtatem perniciosam eccleſiæ: ſed vt habet gloſſa in ca. ſi Petrus, hoc eſt perniciosum, quòd aliquis eligeret ſibi ſucceſſorem: ergo Chriſt⁹ nõ contulit illam poteſtatem.

Contra rationem ex facto Petri allatam, dicitur primo, quòd Petrus non inſtituit Clementem, ſed inſtituendum ordinauit. Dicitur ſecũdo, quòd hoc fecit inſtinctu Spiritusſancti: quo etiã præuidit mortem. Dicitur tertio, quòd papa in caſu neceſſitatis, quo electores non poſſent congregari, & pro occurrenti periculo opus ſit paſtore, poteſt papa moriens inſtituere ſucceſſorem.

Contra rationem autem, ex hoc quòd papa ſtatuit circa actũ electionis etiam electores determinando, &c. dicitur quòd papa non dedit poteſtatem electiuam Cardinalibus, ſed eccleſia vniuerſalis in ſexta ſynodo in ca. In nomine Domini, vbi Nicolaus papa non propria autoritate, ſed ſanctorum Patrum ſtatuit. Et G propterea vbi Cardinales poteſtate ſibi tradita abuterentur manifeſta, vniuerſitas fidelium poſſet eos priuare poteſtate electiua, papæ & aliis eam committere.

RESPONDEO Et primo declaro ſenſum verborum meorum in libello illo: ſecundo quid in hac materia mihi videtur, tertio, ſatisfacere curabo obiectis.

Quo ad primum nunquam dixi, quòd papa poteſt ſibi eligere ſucceſſorẽ, nec quòd poteſtas electiua papæ ſit in papa formaliter, nec quòd poteſtas applicatiua papatus ad perſonam ſit in papa formaliter: ſed dixi quòd huiuſmodi poteſtas eſt in papa regulariter & principaliter. Conſtat nanque apud viros doctos quòd multa ſunt in poteſtate ſuperioris quæ non ſunt in illo & eius poteſtate formaliter, & quæ etiam non poteſt per ſeipſum immediate facere. Sũt enim in intelligẽtiis, quas Angelos dicim⁹, formæ inferiorum, & eorum poteſtates, non tamen formaliter, nec ſic quòd poſſint earum actus per ſeipſas exercere, ſunt in cor H poribus cœleſtium poteſtate formæ elementorum & eorum poteſtates, non tamen formaliter, nec ſic quòd eorum opera poſſint per ſeipſa exercere. Stat igitur quòd huiuſmodi electiua poteſtas ſit in Papa regulariter & principaliter, & non ſit in eo formaliter nec poſſit per ſeipſum huiuſmodi poteſtatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc ſenſu, quòd poteſtas electiua eſt in poteſtate papæ virtualiter, ſeu eminenter, & hoc quo ad modũ eſſendi & quòd eſt in poteſtate papæ regulariter, ideſt ordinario iure, ad differentiam eccleſiæ viduæ: in qua eſt eiuſmodi poteſtas in caſu, & principaliter ad differentiam eiuſdem eccleſiæ, in qua eſt ſecundario, pro quanto in caſu poteſt non ſolum eligere ſed facere electores, & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

Quo ad ſecundum: quia eius eſt potentia, cuius eſt actus (vt dicitur in de Somno & vigilia,) & electionis papæ actus ſimpliciter & abſolute non eſt papæ, ideo poteſtas electiua papæ non conuenit formaliter papæ: probatur minor: Electio papæ eſt act⁹ I factiuus, quantum ex ſe eſt tunc papæ, ergo repugnat ei, quòd præſupponat pro tunc papam. Et tenet conſequentia: quia quod fit, non eſt, ſi enim eſſet, iam non fieret. Tunc vltra, Ergo elector papæ non eſt papa. & tenet ſequela: quia elector præſupponitur ſecundum naturam electioni, & eſt ſimul tempore cum electione. Tunc vltra, Ergo actus electionis papæ non eſt papæ. & tenet ſequela, quia electio papæ eſt actus electoris papæ. Ex hoc igitur patet, quòd poteſtas electiua papæ, cuius actus ſimpliciter & abſolute eſt electio factiua ex natura ſua tunc papæ non eſt in papæ poteſtate formaliter. Et confirmatur autoritate conſuetudinis eccleſiaſticæ, qua fit, vt electiones Paſtorum non fiant niſi vacationis tempore, nec non diuinæ ſapientiæ ſuauiter omnia diſponẽtis: quæ dixit, Sufficit diei malitia ſua, craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibiipſi. In ſubiecto igitur opportuni temporis, quo poteſtas electiua eligere debet locata eſt formaliter, & non in papa, qui ſolum præueniendo ſolicitudinem craſtini diei eligere K poſſet, vt patet. Subiectum autem huiuſmodi electiuæ poteſtatis formaliter (iuxta Peripateticam & Apoſtolicam ſimul autoritatem, qua inuiſibilia ex viſibilibus cognoſcenda a nobis ſunt) ex ipſius electionis actus executione inueſtigandum eſt. Apparet autem abſque omni ambiguitate, quòd electio papæ ad Romanam eccleſiam ſpectat, computando inter Romanam eccleſiã Epiſcopos & Cardinales, qui velut ſuffraganei Romani archiepiſcopi introducti videntur. Et propterea ceſſante omni humano ſtatuto certiſque exiſtentibus eccleſiæ Romanæ membris in eadem regulariter eſt poteſtas electiua papæ, non minus quàm in cæteris eccleſijs poteſtas electiua ſuorum Epiſcoporum. Ex eo enim quòd Chriſtus Dominus Romanam eccleſiam elegit in Petri eccleſiam propriam, dum ipſi ne ex Roma, ſicut ex Antiochia papatum transferret, inhibuit (dicens, Venio Romã iterum crucifigi) eccleſiæ Romanæ poteſtatem electiuam papæ nõ poſitiue, ſed negatiue, hoc eſt oppoſitum non ordinando conceſ- F ſiſſe dicitur. In caſu autem incertorum electorum, eccleſiæ vniuerſali eandem poteſtatem eadem ratione (quia ſcilicet eſt Epiſcopus vniuerſalis eccleſiæ) & eodem modo, ſcilicet negatiue datam intelligitur. Ex ſtatuto autem humano, apoſtolica autoritate contractum per viam determinationis poſitiue eſt ſubiectum poteſtatis electiuæ ad Cardinales Romanæ eccleſiæ ſolos. Papa enim ex eminentia poteſtatis, curæ ac regiminis vniuerſalis, poteſt de electiua poteſtate decernere, ipſamque ſic dirigere & ordinare, vt contrario modo faciendo, irrita ſit in ſuo opere & ſubiecto, vt patet in geſtis ipſorum Pontificum, & obſeruatione eccleſiæ. Hæc de ſe ſecundo.

Quo ad tertium, reſpõdendo obiectis pro quãto militant aduerſus hæc dicitur ad primum, quòd impoſſibile eſt eccleſiam relinqui abſque Papa & poteſtate electiua papæ, quoniam decedẽte papa abſque vllo decreto de hoc, negatiue relinquit poteſtatẽ electiuam eccleſiæ Romanæ, ſicut Linus ſucceſſor Petri immediate electus ereditur. Reſponſio quoque data, quòd per viam deuolutionis poteſtas applicatiua papatus ad perſonam eſſet in eccleſia vniuerſali in caſu, pro quanto ex meo libello aſſumitur, non intelligitur de deuolutione propter negligentiam, contra quam obiicitur, ſed communiter. & propterea non ſic arctatur deuolutionis vocabulum, quin ſiue deuolutionis ſiue ſucceſſionis, ſiue ſuppletionis, ſiue cuiuſcunque alterius modi in hac ſententia viam includat. Vnde non ſuper negligentia electorũ, ſed ſuper defectu ordinariorum electorum fundaui, & in tali non in alio caſu ibi dicta intelligo. Exiſtentibus ſiquidem certis electoribus, qui hodie ſunt Cardinales, non ſuccedit Romana eccleſia neque eccleſia vniuerſalis: defunctis autem omnibus Cardinalibus Romana eccleſia, a qua Linus eſt electus ante humana iura nobis nota, immediate ſuccedit. Quia tamen pars clauditur in toto, & in eccleſia vniuerſali clauditur eccleſia Romana, ſi concilium generale cum pace Romanæ eccleſiæ eligeret in tali caſu papam, verus papa eſſet ille qui electus ſic eſſet. H A quo autem eccleſia Romana, aut eccleſia vniuerſalis haberet in caſu poteſtatem electiuam Papæ, & non regulariter, facile patet. Nam conſtat quòd haberet a Chriſto, & eius vicario negatiue: quia, ſcilicet neuter ordinauit oppoſitum, & Chriſtus Dominus ſtatuit Petrum in ſucceſſoribus perpetuum. Stante ſiquidem hoc ſecundo, cum ſucceſſio carnalis in nouo teſtamento conciliocaſtitatis, maxime conuenienti perfectiſſimo ſtatui (qualis papæ eſt) diſſonet, voluntaria quoque quaſi adoptio vel inſtitutio ſucceſſoris ſuaui eccleſiæ diſpoſitioni aduerſetur, via electiua perpetuandus relinquitur ſucceſſor Petri, proculdubio ab eccleſia ſua, quæ ea eſt, & Romana & vniuerſalis, niſi ipſe papa determinet, qui Romanam & vniuerſalem eccleſiam repræſentent in eligendo determinationi ipſius Petri & Domini, quo facto, morte, ſcilicet Petri in epiſcopatu Romano, determinatum eſt, quòd eccleſia Romana repræſentet eccleſiam vniuerſalem in electiua poteſtate (vt patet ſi ſecludimus omne ius poſitiuum per intellectum, & aſpiciamus ad eccleſiæ antiquæ conſuetudinem) ſtandũ I eſt. Vnde non oportet ſolicitari de autore poteſtatis electiuæ in caſu, & non regulariter in eccleſia.

Ad ſecundum dicitur, quòd non eſt contra ſenſum declaratũ. Argumentum tamen non eſt oſtenſiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura poteſtatis, ſed ex abuſu ex quo ſi liceret arguere, neſcio q̃ poteſtas vniuerſalis recte committi poſſet vni hominĩ.

Ad tertium dicitur, quòd quia quælibet poteſtas eccleſiæ eſt inferior poteſtate papæ cui reliquæ ſubiacent poteſtates, nullũ inconueniens video concedere, quòd in papæ poteſtate eminenter cõtinetur poteſtas etiam depoſitiua papæ hæretici, & quòd poſſet cõſtituere, & quòd a collegio Cardinalium poſſet deponi in caſu quo deponendus eſt. Nec ſequitur quòd par in parem habeat imperium: quia non ſupra papam, ſed ſupra coniunctionem papatus cũ perſona, exerceret imperiũ in ſtatu, in quo coniunctio illa eſt in corrupta diuino iure.

Ad quartum dicitur, quòd propriè loquẽdo, neutro modo eſt poK teſtas electiua in papa: ſed quia poteſt determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductũ reſpondere, quod tamen ex abuſu poteſtatis ſequeretur.

Ad quintum dicitur, quòd non poteſtas, ſed abuſus poteſtatis ſi data eſſet a Chriſto, eſſet pernicioſus. Ad obiecta vero contra rationem ex facto Petri, dicitur, quòd prima gloſſa videtur contra textum dicentem, tradente ſibi Petro, & non dicit ordinãte, quòd ſibi traderetur. Secunda vero gloſſa acceptari poteſt, quamuis nõ ſit autentica, præſertim quia mortem non inſtinctu Spiritus ſancti, ſed Domini voce agnouit, dicẽtis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia autem gloſſa ſi acceptatur, eminentiæ poteſtati papæ fauet, vt patet: ſed quomodo tunc fuerit talis neceſſitatis, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quòd vel iuxta ſecundã gloſ. inſtinctu Spiritus ſancti Petrus hoc fecerit, vel de eminentia poteſtatis (propter quod diſſolutum a Spiritu ſancto dicitur factũ Petri, non ſemper erunt Petrus & Clemens) vel potius quòd tam-

quam

quàm incertum factum, autoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia eccleſia Linum & Cletum reputans ſummos Pontifices, computatis annis, quibus quilibet eorum rexit eccleſiā Romanam ante Clementem, teſtari videtur, ꝙ verba illa Ioannis papæ tertij tamquam narratiua crediti facti accipienda ſint, & non vt autorizantia factum quod narratur, propter quod autoritate illa vtimur. Vt valeat quantum valere poteſt. Accedit ad hoc verſus in gloſſa ibidem de Clemente dicens.

Diſputat hoc mundus quartus, fuerit ne ſecundus.

Ad obiecta demum contra rationem ex hoc, ꝙ papa ſtatuit de electoribus papæ, dicitur ꝙ manifeſte conſtat ex illo can. In nomine Domini, ꝙ propria autoritate papa illud ſtatuit in ſynodo, vt patet ex illis verbis, Venerabilis pontifex decernes autoritate apoſtolica, inquit, Mirum eſt autem, quòd arguentes non aduerterint grammaticam conſtructionem in ſequentibus, (vbi dicitur, Quapropter inſtructi prædeceſſorum noſtrorum, aliorumque ſanctorum Patrum autoritate decernimus, vt obeunte, &c.) & dixerint propter hæc verba, quòd papa non propria, ſed ſanctorum patrum autoritate ſtatuit, cum ly autoritate, determinet ly Inſtructi, & nō ly Decernimus, vnde ſolidum ſtat, quòd papa autoritate propria ſtatutum illud fecit. Quamuis etiam omnia ſtatuta de electione papæ, quæ ſummus Pontifex etiam in ſynodo fecit, propria autoritate fecerit, & ſancti patres in ſynodo congregati nihil poſſint ſine autoritate Romani Pontificis ſtatuere. Hæc quoque ex autoritate papæ fieri comprobantur, dum ſtatutum Gregorij decimi cū concilio Lugdunen. (quod habetur in ſexto de elect. vbi periculū diſponens de electione papæ reuocatum per Adrianum & Ioa. 19. ac deinde reaſſumptum p Cæleſtinum quintum & Bonifaciū octauum) robur autoritatis habet, vt gloſſ. in eodem ca. dicit. Clementinam quoque ne Romani, de electione papæ, a papa non a concilio generali factā eſſe patet, in Clemētinis de electione. Multa quoque circa electionem papæ ſtatuta in di. 79. patet a Gratiano referri. Et nouiſſime Iulius 2. qui viuit & regnat, ſtatutum nouum edidit de electione papę abſque concilio generali. Vnde negare huiuſmodi poteſtatem in papa, eſt negare ſenſum.

CAPVT XXIII.

DIXI in Ca. 20. 21. & 22. ꝙ in eccleſia Dei eſt poteſtas autoritatiua ſuper cōiunctionem Petri & papatus, non autem ſuper papam.

OBIICITVR contra tripliciter. Primo, quia contrariātur dictis in libello illo. Secundo, quia contrariantur hæc duo inter ſe. Tertio, quia falſum eſt, quòd poteſtas depoſitiua papæ, quæ eſt in eccleſia non ſit authoritatiua ſupra papam.

Primum oſtenditur ſic, In ca. 6. & 13. dictum eſt, quòd poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis, ad hanc vel aliam perſonam eſt in ſolo papa, nunc dicitur, quòd poteſtas authoritatiua ſuper con- D iunctionem eſt in eccleſia. ergo contradictio.

Secundum autem oſtenditur exemplo, quo utor retorquendo in me. Habere enim poteſtatem ſuper hominem, nō eſt habere poteſtatem ſuper animam, nec ſuper corpus, ſed ſuper ſeparationem animæ a corpore, cum nihil aliud faciat occidens hominem. Quid ergo aliud eſt habere poteſtatem authoritatiuam ſuper papam, q̄ poſſe papatum ab ipſo authoritatiue ſeparare?

Tertium autem (quòd ſcilicet eccleſia authoritatiue ſuper papā ipſum deponit) probatur tripliciter. Primo, quia alter papa hæreticus citatus non tenebitur comparere, nec erit contumax nō comparens: iudicabuntur ergo inauditum, aut non obligatum reſpondere.

Secundo, Omnis actus punitiuus perſonæ rōne proprij peccati eſt ab habente iuriſdictionem ſuper eum qui punitur. Tertio arguitur ad hominem, meipſum ſcilicet, Eccleſia poteſt excommunicare Papam hæreticum antequam deponat: ergo habet authoritatem iuriſdictionis ſuper Papam. patet ſequela, & antecedens ex te eſt, B quia quum tu dicas hanc conſequentiam eſſe bonam, non eſt excōmunicatus ipſo facto. ergo non eſt depoſitus. & iſta erit bona, Non poteſt excommunicare: ergo non poteſt deponere. & iſta poteſt deponere: ergo poteſt excommunicare.

RESPONDEO. Et ad primū dicitur, ꝙ nulla eſt in dictis meis contrarietas, quoniam ſuperius de autoritate eminentiæ erat ſermo. vbi eccleſiæ poteſtas papæ poteſtati cōparabatur. Vnde dictum eſt ibi, quòd papa eſt moderator & director poteſtatis eccleſiæ, & non econuerſo, hoc enim ad eminentiam & non eminentiā poteſtatis ſpectat. Hic autem ſermo eſt de autoritate efficaciæ, dū dicamus, quòd poteſtas eccleſiæ autoritatiue poteſt ſuper coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud ſonat, niſi quòd talis poteſtas tamquam ſuperior coniunctione illa poteſt efficere ſi aliquid agens. n. vt ſic, præſtat eo quod fit vt ſic. Cum hoc namque patet bene ſtare quòd poteſtas applicatiua poteſtatis eccleſiaſticæ, ſecundum eminentiam eſt in ſolo papa.

Ad ſecundum vero dicitur, quòd hæc duo, ſcilicet poteſtas eſt ſuper coniunctionem, & non ſuper papam, in nullo repugnant inter ſe, quia diuerſa ſunt. Et papa ſignificat aliquid maius coniunctione, quoniam ſignificat formam papatus, ſicut dominus formā dominij. Propter quod retorſio exempli de homine nihil valet, nā non conuenit papæ ſignificatum æquiparare ſignificatu hominis, & ſimile de vtroque ferre iudicium, quia homo ſignificat formaliter compoſitum ex anima & corpore, papa vero ſignificat formaliter purum papatum, quamuis in concreto, vt patet. Sed hoc totū, Petrus papa ſe habet vt ly homo, & conceditur, quòd poteſtas illa poteſt ſuper Petrum papam ratione ſubiecti (vt in libello dicitur) non autem ſuper papam, quia non poteſt ex parte formæ. Vnde patet nullam eſſe repugnantiam, & quòd aliud eſt poſſe ſuper papam, & aliud ſuper Petrum papam, ſicut aliud eſt poſſe ſuper compoſitum, & aliud ſuper formam.

Ad primum autem contra tertium hoc, ſcilicet quòd poteſtas eccleſiæ non eſt ſupra papam, reſpondetur, quòd Petrus papa hæreticus B tenetur ad omnia quæ ſunt neceſſaria ad iudicium depoſitionis ipſius, vt in libello ca. 21. expreſſe dictum eſt, vnde mirandum videtur de obiectionibus. Dico igitur, ꝙ Petrus papa hæreticus ratione ſubiecti ſic diſpoſiti, ſubditur poteſtati depoſitiuæ eccleſię & in omnibus neceſſario præambulis & conſequentibus. Nec ex hoc ſequitur, quòd poteſtas eccleſiæ ſit ſupra papam, ſed ſupra Petrum papam, ſic depoſitum in hoc tantum. Et per hoc patet ſolutio primi & ſecundi. Ad tertium vero dicitur, quòd (vt patet in c. 19. libelli, vnde impoſitum eſt mihi quòd dicam illam conſequentiam bonam) numquàm ego dixi hoc, numquam ſomniaui connexionem inter excommunicationem & depoſitionem, immo oppoſitum expreſſe ſenſi. Ego enim ex illa communi radice, id quod infligitur a iudicio humano, non incurritur ipſo facto ex ſolo peccato interiori pure, intuli duo, ſcilicet negationem excommunicationis, & negationem priuationis, & dixi quòd ſi ex hac radice ſequitur non eſſe excommunicatum, multo magis ſequitur non eſſe C priuatum, quia ibi non requiritur declaratio apud iuriſtas, ſicut hic. Argumentum autem procedit contra dicentē illationem formalem a negatione excommunicationis ad negationem depoſitionis, & ideo non eſt ad propoſitum.

CAPVT XXIIII.

DIXI in cap. 21. quòd papa poſſet committere poteſtatem depoſitiuam papæ hæretici collegio Cardinalium.

OBIICITVR quòd nō poſſim ſic dicendo ſuſtinere, quia par in parem habeat imperium.

RESPONDEO, quòd faciliime patet ex hoc non ſequi parem in parem habere imperium, quia poteſtas depoſitiua non eſt ſupra papam, ſed ſupra coniunctionem Petri cum papatu, quæ cōiunctio non eſt par papæ. Quare autem huiuſmodi poteſtas depoſitiua papæ, quamquam minor papatu, non ſit auferibilis ab eccleſia a papa, in promptu cauſa eſt, quia diuino iure illi conuenit cōtra papam hæreticum, vt patet ex dictis in libello.

CAPVT XXV.

DIXI in cap. 26. rationem, quare papa pro infidelitate ſola poteſt deponi, quia ſola infidelitas inter crimina contrariatur ad eſſe papæ.

OBIICITVR dupliciter contra hanc rationem.

Primo, quia falſum eſt quòd fides requiratur ad eſſe papæ, cum papa ſi fiat hæreticus, adhuc ſit papa apud me, ſufficit enim character baptiſmalis.

Secundo, quia hæc ratio æque fortiter probaret, quòd pro hæreſi deponi non poſſet, quia hæreſis non opponitur ad eſſe papæ.

RESPONDEO, quòd ratio mea non eſt intellecta vt eſt, ſtudioſe namque non poſui inter conditiones requiſitas ad eſſe papæ fidem, ſed Chriſtianitatem vt excluderem hanc obiectionem. B Nec aſſumpſi, quòd infidelitas ſola inter vitia contrariatur fidei, ſed Chriſtianitati, ſeu conditioni requiſitæ ad eſſe papę, vt patet in libello. Conſtat enim Chriſtianitatis ſtatui (qui membrum Chriſti conſtituit) ſolam infidelitatem inter vitia opponi, & ꝙ Chriſtianitas requiritur neceſſario ad eſſe papæ. Et in libello eodem, c. 27. clare manifeſtaui differētiam inter Chriſtianitatem & fidem, & quòd Chriſtianitas eſt ſtatus quidam eccleſiaſticus ex charactere & fide conſtitutus. Sed vt melius vis rationis perſpiciatur, ex concluſione intenta & directa oppoſitione infidelitatis, conſiderādum eſt, quòd non eſt intenta, aut deducta concluſio ex illa ratione, ꝙ papa habet non eſſe propter infidelitatem, ſed quòd eſt diſpoſitus propinquiſſime ad non eſſe, quod ſignificat concluſio dicens, quod eſt deponendus. Et propterea non oportet, quòd infidelitas ſic opponatur Chriſtianitati, quòd auferat totaliter eſſe Chriſtianum, ſi enim hoc tolleret, non deponendum, ſed depoſitum papā inferret, ſed ſat eſt, quòd opponatur Chriſtianitati, ſic quòd conſtituat Chriſtianum hominem, quantum eſt ex parte hominis in non eſſe Chriſtianitatis. Per hoc ſiquidē non eſſe Chriſtianitatis

in Petro

in Petro papa. conſtituitur Petrus papa in eſſe deponibili, quia ꝑ tale non eſſe eſt diſpoſitus ſic vt deponi poſſit, vt patet ex dictis in libello. Et manifeſtatur ex officio papæ, cum enim papę officium ſit paſcere doctrina & opere, cum habet fidem formatam velut ſanus viuit in papatu, cum autem habet fidem informem ob perditã charitatem, non paſcit amplius exemplo, ſed doctrina tantum, ac per hoc velut æger in papatu eſt. Si demum etiam fidem omnino amiſerit, iam nec doctrina paſcere potens eſt, & quaſi mortuus ſicut in extremis vitæ conſtitutus, ad omne opus inualidus diſpoſitus eſt vt morte depoſitionis auferatur a vita papali. Vnde patet reſponſio ad primum, quia nõ obſtat rationi, quòd infidelitas ſtat cum eſſe papæ, vt patet ex dictis. Et potes eandem ſententiam vno verbo dicere ꝙ fides eſt neceſſaria ad eſſe papæ ſimpliciter, quamuis non ſit neceſſaria ad eſſe papę ſic, ſcilicet quaſi mortui, immo ex hoc ꝙ conſtituit papam in eſſe papę ſimpliciter, & eius oppoſitum conſtituit in eſſe papæ quaſi mortui, manifeſte ſequitur, ꝙ conſtituit papam in eſſe deponibili.

Et per hoc patet ſolutio ſecundi, hæreſis enim non ſtat cum eſſe Chriſtianum ſimpliciter, nec cum eſſe papam ſimpliciter, quamuis non auferat totaliter vtriuſque eſſe. Sed quia conſtituit non eſſe Chriſtianum quantum ex parte hominis, ideo conſtituit diſpoſitum ad non eſſe papæ, quoniam eſſe papam ſimpliciter ſupponit eſſe Chriſtianum ſimpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur quia accepit hanc rationem ac ſi inferret non eſſe papæ ſic, quòd eſſet deſpoſitus, cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, quamuis in ſtatera poſita, vt deſiderare me dixi.

CAPVT XXVI.

DIXI in eodem 26. ca. iuncto 25. quòd ex ſacra Scriptura ſolus caſus hæreſis excipitur ab impunibilitate papæ reſpectu eccleſiæ.

OBIICITVR, Quia in ſacra Scriptura inuenitur etiam, alias criminoſum eſſe ſeparandum, vt patet primæ ad Corinthios ſeptimo. Si is qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Et Dominus Matthæi. 18. innuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa eſt contumacia, eſſe excõmunicandum. Et ſi gloſſati fuerunt hi textus de ſubditis in terra, ſimiliter gloſſabuntur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, ꝙ quamdiu bene docẽt & retinent Prælati, ſunt audiendi.

RESPONDEO, Quòd quum ſacra Scriptura tota ſit ab vno autore, (qui eſt Spiritusſanctus,) & velut vna integra doctrina legis diuinæ, non eſt gloſſis, ſed textui attribuendum, quum ex coniunctione diuerſorum locorum Scripturæ, ſenſus vnus colligatur, ſic autem eſt in propoſito, Quum enim propter hæreſim maxime & propter alia etiam crimina ſint diuino iure vitioſi multi ſeparandi ab eccleſia, & exceptio fiat de ſolis prælatis ab ipſo diuino iure in criminibus alijs ab infidelitate, manifeſte colligitur abſque noſtris gloſſis, ꝙ reliqui pro multis criminibus, prælatus autẽ pro ſola infidelitate diuino iure ſeparandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de hæretico, communis eſt prælatis & ſubditis, quia nulla fit exceptio in ea de prælato, loquens autem de alijs criminibus, prælatum ſimpliciter non comprehendit, quia excipit eum.

Ad reſponſionem vero datam exceptioni Domini & Petri, (quã exceptus eſt prelatus Matt. 23. Super cathedram Moyſi. & 1. Pet. 2. Obedite prępoſitis diſcolis,) dicitur quòd reſponſio illa, ſcilicet quamdiu bene docent, & ſunt prælati, poteſt bene & male intelligi. Bene quidem, ſi ſit ſenſus, ꝙ quamdiu per ſe bene docent & ſũt prælati. Et ſic nihil obſtat propoſito, quoniam fides Chriſti eſt qua ſit doctrina, & quæ ſuſtinet prælatum in eſſe ſimpliciter. ac per hoc quamdiu habent fidem, habent vnde per ſe recte doceant, & ſint prælati, quantum eſt ex iure diuino, vt patet in libello. Male autẽ ſi ſit ſenſus, ꝙ non dicitur prælatus tolerandus, ſed ſi tolleretur, audiendus, quoniam quum in maiori includatur minus, & plus ſit malos prælatos audire cum effectu, & obedire eiſdem quàm tolerare (vt patet) conſequens eſt, quód mandatum Domini & Petri de obedientia prælati malæ vitæ & bonæ doctrinæ, claudat in ſe mandatum de toleratione ab eiſdem, quibus obedientiam indidit. Et ſic autoritas iuris diuini allata efficax ad propoſitum reſtat ſupra firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIXI in eodem 26. cap. concluſiue, ꝙ in ſolo caſu hæreſis papa ſubijcitur eccleſiæ, ita ꝙ poſſit deponi.

OBIICITVR primo, quia in epiſtola Clementis ad Iacobum ex ore Petri apoſtoli ordinatur, quòd Clemens papa deponatur propter negligentiam, eccleſia ſiquidem non ſpernit illa epiſtolam, quòd ſufficit.

F Secundo, quia cum eccleſia in caſu hæreſis ſit iudex papæ, & talem poteſtatem non habeat niſi Matt. 18. & ibi non commemoretur magis peccatum hęreſis, q̃ quodcumq; aliud cum contumacia, ſequitur ꝙ non ſolum in caſu hæreſis eccleſia ſit iudex papæ.

Tertio, quia ſi vicarius regis abſentis tyrannice regeret, communitas poſſet illum deponere, ergo eccleſia poteſt deponere vicariũ Chriſti Domini, ſi tyrannice regat.

RESPONDEO, Quòd Epiſtola illa eadem facilitate reijcitur, qua recipitur, immo maiori reijcitur, vt patet ex oppoſito Decreto. 40. diſtinct. Si papa, vbi manifeſte propter negligentiam papa non iudicandus dicitur, quamuis pernitioſam, vnde non ſufficit illius autoritas.

Autoritas autem Domini ſecundo loco allata, poteſtatem eccleſiæ ſupra ſubditos ſibi vt ſic manifeſtat. Et propterea cum papa ex alijs locis ſacræ Scripturæ non ſit ſubditus eccleſiæ niſi in caſu hæreſis, conſequens eſt vt ex illa ſententia Domini non habeat eccle-
G ſia poteſtatem ſuper eum, quia eſt papa, niſi in caſu hæreſis, quod enim ibi non eſt expreſſum, ſufficit alibi inueniri declaratum.

Ad tertium dicitur, quod ſimilitudo illa deficit dupliciter. Primo, quia communitas libera habet poteſtatem deponendi principem, & regem, ſcilicet, ſi tyrannice regat, & ideo non eſt mirum, ſi poteſt deponere etiam Vicarium illius. Eccleſia autem ſerua eſt principis ſui Ieſu Chriſti. Secundo, quia Rex purus homo abſens ſupponitur, & ſolum per vicarium gubernare, Rex autem noſter ſic abſens eſt corpore, vt ꝑ ſeipſum audiat querelas contra vicariũ ſuum ab eccleſia & membris ſingulis, & propterea non eſt ab eccleſia eius Vicarius deponendus, ſed recurendum eſt ad principem audientem & optimum vt deponat.

CAPVT XXVIII.

DIXI in eodem 26. ca. ꝙ propter ſcandalum non eſt præſcindendum caput, iuxta Domini ſententiam Matt. 18.

H OBIICITVR Quòd licet non ſit auferendum caput totaliter ſic quòd numquam ſit futurum aliquod caput, tamen auferẽdum eſt iſtud caput, ſine quo in corpore remanet vita, immo ꝙ corpus inficit quantum eſt ex ſe.

RESPONDEO, Quòd ex verbis Domini, negatiue tamen (vt in libello dictum eſt) ſumitur ꝙ nec totaliter, nec hoc caput præſcindendum eſt, quoniam expreſſe dicitur, ſi manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen ſiquidem adiunctum oſtendit ꝙ de membro hoc loquitur, & conſequenter de capite iſto negatum accipimus ꝙ præſcindatur. Falſum quoque eſt, ꝙ ſine iſto capite ſit vita, quum ipſum loco Domini ſaluificet eccleſiam, vt in c. ſi papa diſt. 40. dicitur. Nec inficit in hoc caput, ſed recte docet, quamuis abuſus poteſtatis capitalis in iſto inficiat quantum eſt ex ſe eccleſiam, non hoc caput, ſed abuſus illius in culpa eſt, & non præſcindentium caput, ſed illius abuſui congruis remedijs obuiandum.

I CAPVT XXIX.

DIXI in cap. 27. Quòd Deus optime prouidit eccleſiæ, diſpõnens, ꝙ orationis remedio contra papam malum vteretur, nõ autem depoſitionis poteſtate.

OBIICITVR tripliciter. Primo, quia minus bene inſtituta eſſet politia eccleſiaſtica, quam ciuilis. Et tenet ſequela, quia ciuilis poteſt principem tyrannice regentem pertinaciter deponere, eccleſiaſtica autem non poſſet.

Secundo, quia Deus ademiſſet communitati eccleſię poteſtatem ſibi naturaliter conuenientem & neceſſariam ad pacificam conuerſationem, qualis eſt poteſtas depoſitiua principis in caſu tyrannidis. Et tenet ſequela, quia talis poteſtas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

Tertio, quia quum Deus opportunius remedium, quàm oratione eccleſiæ potuerit inſtituere (ſcilicet poteſtatem depoſitiuam)
K dicere non aliud remedium quam orationes reliquiſſe, eſt dicere politiam eccleſiaſticam non bene inſtitutam, & effectam ſeruam ſtrictiſſima ſeruitute.

RESPONDEO, Quòd, Deus longe melius & eminentius inſtituit eccleſiaſticam Rempublicam, quàm ciuilem, quoniam illam inſtituit cum proximo & homogeneo capite viuo in perpetuum ſine potentia errandi, præſente ſpiritualiter votis omnium, & ſingulorũ vbique: hæc enim eſt inſtitutio Reipublicæ Chriſtianæ ſimpliciter. De inſtitutione autem ad tempus, ſcilicet corporalis abſentiæ principis noſtri, dicitur etiam ꝙ optima eſt, quando conſonat primariæ inſtitutioni. Et quoniam Reſpub. Chriſtiana ſecundum ſuam primariam inſtitutionem ſerua è nata, & tota poteſtas eſt in ſuo principe naturali, ideo optime conſona inſtitutio ad tempus eſt vt non communitati, ſed vicario principis poteſtas plena committatur, (vt prædictum eſt,) & ꝙ Reſpublica quamdiu Vicarius principis ſub principe eſt ſimpliciter (ꝙ ſit per eſſe Chriſtianum), ſimpliciter recognoſcat principem viuum, & recurrat ad

eum

Deum audientem & paratum exaudire. Et ſciro quód contingit homines in hac re falli quaſi a negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papam contingat multis modis, ſcilicet per prouidentiam humanam, & per orationem eccleſiæ perſeuerantem, & neutro modo opus ſit niſi in caſu veræ neceſſitatis, ex hoc quód eccleſiæ non eſt conceſſum, quód poſſit deponere per viam prouidentiæ humanę, non ſequitur eccleſiæ non eſſe conceſſum, quód poſſit deponere Papam, quoniam alia via, ſcilicet orationis perſeuerãtis, infallibiliter poteſt. quæ enim per amicos poſſumus, per nos aliqualiter poſſe teſtatur Philoſophus, quanto magis quæ per patrem poſſumus. A

AD PRIMVM ergo negatur ſequela. & ad probationem dicitur, ꝙ vtraque politia (ſcilicet tam ciuilis quàm eccleſiaſtica) poteſt deponere tyrannice regentem ipſam, ſed diuerſimode, quia ciuilis perfecta & libera poteſtatiue & per prouidentiam humanam, eccleſiaſtica autem per poteſtatem ſui patris, per orationis perſeuerantiam quando vere oportet. Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, licet primus eſt melior, & propterea non minus bene, ſed melius prouiſum eſt eccleſiaſticæ Reſpubl. de modo abiiciendi a ſe malum miniſtrum quam ciuili. B

Ad ſecundum negatur etiam ſequela, quia communitas Chriſtiana nata eſt ſerua, ac per hoc naturali iure ſibi non competit poteſtas ſuper principem ſuum, & conſequenter nec ſuper principis vicarium, niſi a principe ſibi concedatur. Vnde licet verum ſit, ꝙ eccleſiaſtica communitas diſtincta contra principem non habeat ſuper principem & eius vicarium tyrannizantem autoritatiuam poteſtatem, non tamen adempta eſt ſibi a Chriſto, aut quocunq; alio modo, ſed ex natura ſua, quia ſerua nata eſt, contraxit hanc negationem. Ad tertium autem dicitur, ꝙ non fuiſſet oportunius remedium prouidentia humana, quàm oratio eccleſiæ perſeuerans. Tum quia prouidentia humana falli poteſt (cogitationes ſiquidẽ mortalium timidę & incertæ prouidentiæ noſtræ) oratio autem eccleſiæ perſeuerans falli non poteſt. Deponeremus forte, quando non oportet, non præuidentes futura, nec occulta ſcrutantes. Oratio autem eccleſiæ perſeuerans non deponet quando non oportet, quia bonus dominus negat quod volumus, vt tribuat quod mallemus. C

A Tum quia facilior, minus impedibilis, & efficacior cauſa eſt oratio eccleſiæ perſeuerans pro ſe in neceſſariis ad ſalutẽ eccleſiæ, quam tota omnium hominum prouidentia, hæc enim difficile conſonat: potentia impediri poteſt, & omnia ſubiecta non habet, de ſcripta autẽ oratio facile conſonat, non poteſt potentia aliqua humana impediri, & omnia ſub Deo ſubiecta habet. Mirum eſt autem ꝗ ſubiunctis, ſcilicet quod dicere Deum ſolum orationis remedium reliquiſſe &c. ſolum enim hoc remedium tamquam ſupremum & etiam ex ſimplicite relictum dicimus exiſtentibus multis aliis remediis per viam admonitionis, &c. Mirum autem dico, quia quum naturaliter ex eiſdem nutriamur, ex quibus ſumus & conſeruamur, & Chriſtiana reſp. ex oratione fit adaucta, & i vno nihil cõſtituta (dicente Patre ad Chriſtum, Poſtula a me & dabo tibi Gẽtes hæreditatem tuam) & ex ratione conſeruetur (dicente Chriſto ad Petrum, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua) naturali quoque ordine oratione defendenda eſt, contra tyrannice regentem. Mirum dico, niſi quis putet orationem eccleſię perſeuerantem pro ſe in vera ſui neceſſitate poſſe deficere, quod prope infidelitatem eſſe, ſi infidelitas non eſt, paruũ meo iudicio videtur, diuinæ ſiquidem B prouidentiæ, quã in ſpecie de eccleſia ſua habet, derogare videtur. Si enim natura non deficit in neceſſarijs, quomodo Deus qui dedit ſemetipſum eccleſiæ, deficiet illi in neceſſariis, ſeruatis ex parte eccleſiæ ſeruandis, vt patet ex deſcriptis conditionibus orationis. Mirum demum, dico, quoniam ſi efficax hoc orationis eccleſiæ, &c remedium indubie creditur, cur inſufficienter prouiſum eccleſiæ dicitur de remedio opportuno? Et per hunc modum excludendi Papam tyrannum ab eccleſia ſatisfit omnibus, quæ obiiciũtur de corpore reſpectu membri contagioſi, & ſimilibus: ad omnia ſiquidẽ ſat eſt oratio perſeuerans eccleſiæ. Pro cuius zelo hanc reſpõdendi curam ſuſcepi, arbitratus quibuſdam, licet non omnibus friuolis obiectis reſpondiſſe, vituperandum nõ eſſe hac vice. Rogo igitur lectores, vt æquos ſe præbeant interpretes aut cenſores, nihil enim hic C aut alibi mihi, ſed rationi vel authoritati allatæ tribui volo, hoc ẽt vbique & ſemper ſub ſacro ſanctę Romanę Eccleſiæ correctione. Romæ die 26. Nouembris. 1512. Ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti. Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX.

DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI.

Libellus Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xiſti.

ILLVSTREM ſapientibus ſententiam in vulgarem quoq; lucem proferri exigunt, Pater beatiſſime, qui ea, quæ ſeipſis manifeſta ſunt, ab his quæ per alia nota fiunt, non diſcernentes, nodum (vt aiunt) in ſcirpo quærunt, & meridiana in luce cæcutientes, offendunt. Obnubilandi ſiquidem euangelicam claritatem tanta eſt licentia his, qui ſua non ſunt ſorte contenti, vt eccleſiæ vultus, licet ſereniſſimus, nouitatum inuolucris perturbetur, quippe quorum ſtudium eſt certa & lucida in quæſtionem vertere, ac obſcura aliis reddere. Ea propter, Petri ſucceſſorumque eius Romanorum Pont. principatus (tot ætates, tempora, atque æuitates, tranquilla poſſeſſione obtenti) ius euangelico ſole fulgens, impetitum argumentationibus inuoluentibus exercitatos parum in ſacris literis tueri, tenebris exuere atque in medium proferre ſic intendimus, vt veritas hæc omnibus luceat, & propriis ſplendoribus vniuerſæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica eccleſia tibi credita, Pater benigniſſime, lucubratiunculam hanc pro rudioribus, ne obſcuritatibus obruantur.

CAPVT I.

IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis inſtitutione & autoritate.

SVMMARIA.

1 *Quid, quomodo, & quo ordine tractandum eſt.*
2 *Petri perſonæ & non dono reuelationis, aut beatitudinis promiſſæ ſunt claues.*
3 *Perſonæ Petri in ſe, & non ſolum in perſona eccleſiæ promiſſas eſſe claues.*
4 *Verba Chriſti, Tibi Petro dabo, non in perſona omniũ Apoſtolorum dicta eſſe.*
5 *Apoſtolis alijs non eſſe aliđs collatum quod Petro.*
B 6 *Solum Petrum accepiſſe claues, conſonat ei quod eſt, eccleſiam accepiſſe claues.*
7 *Promiſſum eſſe Petro totius eccleſiæ pontificatum in antedictis promiſſionibus.*
8 *Perſonæ Petri quamuis charitate qualificatæ, dictum eſſe, Paſce oues meas.*
9 *Soli Petro, ita quód non alijs Apoſtolis, dictum eſt, Paſce oues meas.*
10 *Petro ſoli uniuerſam committi eccleſiam per hac uerba Chriſti, Paſce oues meas.*
11 *Petro per hae uerba, Paſce oues meas, commiſſum a Chriſto pontificatum totius eccleſiæ.*

12 *Petrum habere ex Chriſti inſtitutione ſucceſſorem in Pontificatu eccleſiæ catholicæ.* F

13 *Romanum Pontificem ſuccedere Petro in Pontificatu totius eccleſiæ.*

14 *Autoritates ſanctorum antiquorum & conciliorum, affirmantes Rom. Pontificis ſucceſſoris Petri pontificatum ſuper totã eccleſiam a Chriſto inſtitutũ a Petro.*

TRACTATVS TERTIVS
Thomæ de vio Caietani Cardinalis S. Xiſt. De Romani Põtificis inſtitutione & autoritate, in Quatuordecim capita diuiſus.

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis inſtitutione tractandum eſt.

PRINCIPATVS Romani Pontificis ſuper vniuerſas Chriſti eccleſias, quamuis quæſtionibus multis pulſatus fuerit, noſtro tamen propoſito vnica inueſtigatione abſoluendus occurrit. Non enim vertitur hic in dubium, an Roma. Pont. ſit de facto caput eccleſiæ, nec an idem poteſtatem habeat a Deo eo modo quo iuxta Apoſtolum Rom. 13. Non eſt poteſtas niſi a Deo, & quę a Deo ſunt, ordinata ſunt. Et ſicut poteſtas regia in veteri teſtamento erat a Deo, iuxta illud primi Reg. 8. Audi vocem eorum, & conſtitue ſuper eos regem: huiuſmodi enim omnia aduerſariorum multi affirmant, ſed vertitur in quæſtionem, an a Chriſto inſtitutus fuerit Rom. Pontificis ſuper omnes eccleſias principatus in beato Petro, ita q̃ inſtituerit Chriſtus Petrum cum eius ſucceſſoribus ſuum vicarium ad gubernandum omnes Chriſti eccleſias. Quo fit, vt tota a rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum, ſeu Romanum pontificem fuiſſe, ſeu eſſe caput omnium eccleſiarum, a præſenti ſecreta ſint intentione, & ea dumtaxat aſſerenda ſint ex quibus Chriſtum Dominum contuliſſe huiuſmodi principatum Petro ſoli habetur. H

QVIA vero ex ſacris literis pendet omnis quæſtionis huius veritas, & duo ſunt præcipui textus, ſcilicet Matth. 16. & Io. vlt. expreſſe de hoc myſterio loquentes, ideo primo iuxta vtrumq; textum inueſtigandum eſt, an ſoli Petro verba Chriſti dicta ſint. Secundo, an per hæc ſoli Petro Pontificatus totius eccleſiæ a Chriſto commiſſus ſit. Tertio, an hic totius eccleſiæ pontificatus Petro a Deo commiſſus, ſit ab eodẽ Domino datus ſucceſſori Petri. Quarto, an ſit a Chriſto hic pontificatus datus Rom. pontifici, vt Petri ſucceſſori. Vt autem primi clara ſit abſolutio, Matthæi textus prius diſcurrendus ſic eſt, vt in primis tractetur opinio dicentium verba Chriſti non Petro, ſed perſonæ quali tali, deinde dicentium non Petro, ſed eccleſiæ, poſtea dicentium Petro & Apoſtolis alijs, demum negantium ſoli Petro, quia eccleſiæ, dicta eſſe. Multifariam ſiquidem obnubilare conati ſunt dominicam promiſſionem Matt. 16. relatam. Tibi dabo claues, &c. Quidam namque adeo reſtrinxerunt verba hæc, vt perſonam etiam Petri ab illis eximerent, & ad ſolum diuinum donum in Petro directa intelligerent. Alij etiã reſtringentes & eximentes Petri perſonam, ad ſolam eccleſiam in Petro ſignificatam Chriſti verba dirigunt. Multi autem extenderunt Domini promiſſionem ad alios Apoſtolos, ita q̃ Petro in perſona omnium Apoſtolorum dicta accipiunt. Sed & nonnulli ſunt admittentes ſoli Petro hæc dicta, principatus tamen ſingularitatẽ collatam Petro negant, eo q̃ ſimilis poteſtas alijs Apoſtolis a Chriſto collata alibi legitur, puta Matth. 18. Quęcumque alligaueritis ſuper terram, & alibi. Hęſitant denique aliqui, quo pacto ſoli Petro claues datas eſſe verificatur, & tamen datas quoque eccleſię eſſe claues omnes affirmamus. Quo circa ordine quo numerata sũt quinque hæc, ſigillatim tractanda ſunt, præponendo vbique rationes dubitandi, vt oppoſita iuxta ſe magis elucеſcant. K

CAPVT II.

Petri perſonæ, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promiſſæ ſunt claues, & cætera.

NON deſunt dogmatizantes pontificiam poteſtatem homini non immediate collatam, ſed dono virtutis mediante, ita q̃ perdito virtutis dono, perire ſimul pontificiam poteſtatem neceſſe ſit, tanquam virtus glutinum quoddam ſit iungens homini põtificatum. Quo fit, vt horum iudicio claues non Petri perſonę, ſed eius dono collatæ ſint in aliquo ſingulari miniſtro, puta ſacerdote, ſeu iuſto quocumque.

ARGVMENTANTVR autem hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

Primo, quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat dicens, Beatus es, proculdubio in ſpe veræ fidei: non inchoaſſet enim a Simonis beatitudine, niſi ad ſubſequentem pontificatum ſpectaret huiuſmodi beatitudo, nihil enim impertinens dixiſſe Chriſtum decet.

Secundo, ex eo q̃ Dominus adiungit, Simon Bariona, hoc eſt, filius columbæ, vt Hiero. exponit. Quorſum enim Petrus accepturus pontificatum, filius columbæ prænominatur, niſi vel eius ſimplicitas columba ſignificata, iuxta illud, Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ, vel Spiritus ſanctus, qui columba deſignatur, eo q̃ in columbæ ſpecie apparuit in Chriſti baptiſmo, ad eccleſiaſticum principatum pertineret?

Tertio, ex ratione ſubiuncta, Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cœlis eſt. Monſtrant enim hæc non a carne & ſanguine, ſed diuina reuelatione inſtruendum eſſe qui alijs præficitur in Chriſtiana fide erudiendis. G

Quarto, ex eo quòd Dominus addidit, Tu es Petrus, & non dixit Tu vocaris Petrus, vt gloſſ. ibi notat, ob fortitudinem fidei, & confeſſionis conſtantiam. Hæc enim cum omnibus præcedentibus ad virtutum munera ſpectant, quæ vt dictum eſt, aut impertinenter præpoſita ſunt, aut principatũ ad tũc ſubſequenter promiſſum opportuna media ſunt.

Vnde & quinto arguunt ex ſubiuncta prima promiſſione, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Quum enim illa ſit prima promiſſio Petro facta, quoniam vt Cypria. Hiero. & Aug. exponunt, per hanc Petra demonſtratur ipſe Petrus, inquit enim Hiero. ſuper Matt. ædificabo eccleſiã meam ſuper te, & Auguſt. in lib. retract. refert ſeipſum dixiſſe, quòd in Apoſtolo Petro tanquam in petra ædificata eſt eccleſia: nec retractat hanc ſententiam: Cyprian. quoq; vbi ſupra dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi quia tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam: ſuper vnum ædificat eccleſiam, &c. Quum inquam, hæc ſit prima promiſſio facta Petro, & hęc promiſſio non immediate, ſed mediante dono firmitatis & ſoliditatis ad perſonam Petri pertineat, vt ipſa Domini verba teſtantur, dum non dicit, Super te, ſed ſuper hanc Petram, hoc eſt, ſuper te petram ædificabo eccleſiam meam: conſequens eſt, vt ſubſequentes quoque promiſſiones intelligantur factæ perſonę Simonis quatenus erat Petrus, & filius colũbæ, & beatus, &c. Et confirmatur, quia iſta promiſſio non ſolum eſt prima, ſed principalis, nam præcipuum donum Petro collatũ eſt eſſe fundamentum eccleſiæ. Ex hoc autem quòd hęc promiſſio eſt prima, & principalis, conſequens eſt vt aliæ promiſſiones conſequentes ſequantur naturam principalis, ac per hoc nulla promiſſio eſt facta perſonæ humanæ, niſi mediante dono virtutis, quod erat intentũ manifeſtandum.

NON eſt difficile catholico doctori monſtrare falſam eſſe relatam ſententiam, ducendo ad damnata inconuenientia. Nihil enim aliud eſt huiuſmodi dogma, quam hæreſis quorumcumque dicentium in malis miniſtris non inueniri eccleſiaſticam poteſtatem clauesque eccleſiæ in ſolis & omnibus iuſtis haberi, eccleſiamque ex ſolis iuſtis conſtare, quæ omnia reprobata, & damnata eſſe conſtat. Verum, ne hæretici cauſentur ſe opprimi autoritate prælatorũ, & non Euangelii, ex ipſo Euangelii textu catholicæ doctrinæ reddenda eſt ratio. Ad cuius euidentiã aduerte duas eſſe in hoc Domini ſermone ad Petrum partes, quarum prima ſecundum planum Euangelii contextum, ac ſenſum ad confeſſionem, quam Petrus fecerat pertinet, Nam nihil aliud continet, niſi reuelatæ confeſſionis actorem, fructum ſeu præmium & perſonam, ſeu perſonæ conditionem, cui reuelatio facta eſt. Dicendo, Beatus es, fructum, ſeu præmium pronuntiat, dicendo, Simon Bariona, perſonam ad literam, ſeu conditionem perſonæ myſticę, puta ſimplicitatem, ſeu ſpiritualitatem aperit, & dicendo, Quia caro & ſanguis non reuelauit, ſed pater meus, actorem reuelationis mõſtrat. tota ergo prima pars ſermonis ad reuelatam confeſſionem ſpectat, & non ad futurum principatum. Quod vt plenius intelligas, vide ſingula. Merito ex accepta reuelatione Simon beatus dicitur, quoniam, ſi ſecundum philoſophiam beatus in hac vita eſt, qui ad cognitionem ſupernarum ſubſtantiarum peruenit, & ſecundum Euangelicam veritatem beatitudo viatorum in ſpe veræ fidei conſiſtit (iuxta illud Beati qui non viderunt & crediderunt) longe magis Simon beatus fuit, quum ad cognoſcendum Trinitatis myſterium peruenit, nõ innixus reuelationi alijs factæ (vt nobis contigit) ſed reuelationi ſibi ipſi interius factæ. Ad hanc enim cognitionem Petrum perueniſſe teſtantur verba Petri, teſtatus eſt Dominus, confeſſus eſt enim Petrus, Tu es Chriſtus filius Dei viui, confeſſus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei, Ioannis primo, confeſſi fuerant qui qui erãt in nauicula, Vere filius Dei es, Matth. decimoquarto, confeſſus fuerat, & Petrus in perſona omnium, Et nos credimus & cognouimus quia tu es Chriſtus filius Dei, Ioannis ſexto. Nũquam tamen Dominus beatitudinis præmium appoſuit, niſi nunc, quia nũquam confeſſio

feſſio facta fuerat quòd eſſet filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit adiungendo illud adiectiuū, Viui: hoc enim dupliciter poteſt intelligi, primo, vt ſit adiectiuum determinans ſuum ſubſtantiuum abſolute; vt ita dictum ſit Dei viui, tanquam dictū fuiſſet, Dei veri, aut Dei omnipotentis, & ſic per accidens adiungeretur Petri confeſſioni ad maiorem expreſſionem, Veri Dei ad differentiam deorum lapideorum, ſeu mortuorum, vt Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, vt determinet ſuum ſubſtantiuum, ſcilicet Dei in ordine ad filium, cuius enuntiatur Pater, dum dicitur: Filius Dei viui, & ſic per ſe, & eſſentialiter apponitur cōfeſſioni Petri, & conſtituit Petri confeſſionem eſſe per ſe eſſentialiter, ac formaliter veram, & altiſſimi ſenſus: ſignificatur ſiquidem hinc pleniſſime, & formaliter modus quo Chriſtus eſt filius Dei, ſcilicet quia eſt naturalis filius Dei. Et ne altitudo ſenſus ſententiam claram obūbret, manifeſtatur quòd dicimus ex differenti filiatione noſtra & Chriſti, commune namque eſt Chriſto & nobis, quòd ſumus filij Dei, (ſecundum quod de nobis ſcriptum eſt Ioannis primo, Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri) ſed nos ſumus filij Dei, quia vult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, Chriſtus autem eſt filius Dei, non quia vult, ſed quia eſt. Ratio ſiquidem quare Deus nos genuit filios, eſt ſua voluntas, qua elegit nos: ratio autem quare Deus genuit Chriſtum, eſt ſua eſſentia, qua genuit vnigenitum Deum, quia & ipſe Deus eſt.

Hoc autem vocando ancillas ad theologicam arcem (quia viuere viuentibus eſt eſſe, vt dicitur ſecundo de Anima) ſignificatum eſt per Deum viuum, ex eo namque, quòd viuere viuentibus eſt eſſe, idem eſt, Filius Dei viui inquantum viuit, & Filius Dei, inquantum eſt. Meminit tamen Petrus non Dei eſſe, neque Dei naturæ, ſed Dei vitæ, quoniam cuicunque eſt Filius, conuenit generare filium, non ea ratione, qua eſt, nec ea ratione qua res naturalis eſt, ſed ea ratione qua viuit. Quod ſi altius perſpicere cupis, iunge hęc ſimul, ſcilicet Filius Dei viui: quum enim conſtet ex vna parte filium ſonare genitum talem qualis eius parens eſt, & ex altera parte parentem ſignificari Deum viuum, ſi conſellecta fuerit philoſophica traditio, ſcilicet naturaliſſimum operum eſſe omnibus viuentibus facere tale quale ipſum eſt, vt habetur ſecundo de Anima, manifeſte videbis quòd dicendo Filius Dei viui, ſignificatur naturalis filius Dei, ex eo enim quòd filius Dei ponitur, genitus a Deo dicitur, ex eo autem quòd Filius Dei inquantum eſt viuus, ponitur, quia naturaliſſimum opus viuenti quatenus viuens eſt, genitus ſignificatur. Acutiſſime ergo & formaliſſime, Petri confeſſio Chriſtum non adoptiuum Dei filium, ſed naturalem Dei filium manifeſtat, dicendo Chriſtum Filium Dei viui. Et ſi altius adhuc intuitus fueris, percipies in hac reſponſione claudi nō ſolum duas trinitatis perſonas, Filium ſcilicet & Patrem, & rationem ac modum generationis, ſcilicet quòd ille naturalis Pater & iſte naturalis Filius (vt declaratum eſt) ſed & conſubſtantialitatem, coæternitatem, ac coæqualitatem vtriuſque, nam ex eo quòd naturalis Filius eſt talis qualis eſt Pater, & Chriſtus dicitur Filius Dei viui, ſignificatur quoque quòd ipſe eſt Deus viuus, & quum non ſint multi dij, conſignificatur quòd eſt vnus Deus cum Patre, ac per hoc conſubſtantialis, coæternus, & coæqualis. Nec Spiritusſancti perſona omiſſa eſt, Chriſtus enim ſonat vnctum Spirituſancto, vt ipſemet Petrus declarauit Act. 10. Quo fit vt hac confeſſione Petrus non minus diuinę trinitatis ac generationis myſterium docuerit, quam Ioannes dicendo, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, &c. immo licet Ioannes ſpiritualiſſimus ad immaterialē, intelligibilemque gradum penetrauit. Petrus tamen perſonas nominibus propriis Filij ac per hoc Patris, & generationem [illegible] ſignificauit, dicens, Tu es Chriſtus filius Dei viui, & ideo iure a Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tam altum huius confeſſionis ſenſum [illegible] Origenem, Chryſoſt. atque Hilar. hunc tam altum illius confeſſionis ſenſum teſtatur eccleſia quotidiana veneratione repetens prima diei hora, Chriſti filij Dei viui, &c. Merito quoque ad eandem reuelationem ſpectat, Bariona, dupliciter ſiquidem vt Hieronymus dicit, poteſt intelligi, vel legendo, Bariona, idest filius Ionæ (Bar enim idem ſonat quod filius) vel quod vitio ſcriptorum detracta ſit media ſyllaba, quum deberet legi Bariohana, idest filius Ioannis, Simon ſiquidem creditur a multis filius Ioannis, ſecundum tamen veritatem filius fuit Ionę, vt patet Ioan. primo. Simō filius Iona, tu vocaberis Cephas, licet vitio ſcriptorum Latinorū Latini cod. [illegible] ſint corrupti. Sit ergo prim' ſenſus, myſticus tamē, Tu es filius Iona, idest columbæ, ſecundus autem literalis, Tu es filius Iona ſeu Ioanna. Vterque autem ſenſus propoſitum ſonat, nam filius exponitur columbæ, ſimplicitatem ac ſpiritualitatem perſonæ ipſius Petri tanquam habilis ad reuelationem ſuſcipiendam indicat, ad reuelationem namque diuinam ſuſcipiendam ſimplicitas & ſpiritualitas maxime præparant: Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum (vt dicitur Sapientiæ primo) Et animalis homo non percipit quę ſunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorū ſecundo. Si aūt filius Iona vel Ioanna intelligitur, ad confirmatio-

A nem confeſſi veritatis valde ſpectat, quoniam pertinet ad hoc, quòd ideo Dominus naturalis patris ipſius non Petri, ſed Simonis meminit, vt ſubiungendo, Quia caro & ſanguis non reuelauit, ſed Pater meus, ex hoc ipſo quòd patrem ſuum, & naturalem Patrem Simonis e regione ponit tanquam diceret, Beatus es Simon filius Ionæ ſeu Ioannæ, quia non pater tuus ſecūdum carnem & ſanguinem reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt. ex hoc inquam ipſo eruditus quiſque intelligat patrem, qui in cœlis eſt, ita eſſe naturaliter patrem meum, ſicut Ionas eſt naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chryſoſt. dicens, Vanum eſt dicere, Tu es filius Ionæ vel Ioanna, niſi vt oſtendat, quoniam ita naturaliter Chriſtus eſt fili' Dei, ſicut Petr' filius Ionæ, eiuſdē ſubſtantiæ cū eo qui genuit. Oportuit autem Saluatorem noſtrum commendare Petri confeſſionem manifeſtando illius auctorem & præmium, &c. vt Petri confeſſio vera habeatur, & ſic ipſe verus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confeſſione, non a carne & ſanguine, ſed a cœleſti B patre deriuata: niſi enim hoc manifeſtaſſet, confeſſionem Petri velut humanum verbum acciperemus, nunc autem vt a Deo prolatam ſententiam habemus. Ex quibus omnibus clare patere poteſt, quod hucuſque nihil ad principatum Petri pertinens dictum eſt. Tota igitur prima pars dominici ad Petrum ſermonis, circa illius confeſſionem verſatur, & ad probationem fidei de ſeipſo Chriſto filio Dei viui pertinet, ſecunda autem ad Petro promittendum conuertitur, vnde & inchoat a reddendo vices ipſi Simoni Petro, Et ego dico tibi, tanquam diceret (vt Hieronim. notauit) Tu mihi dixiſti, Tu es Chriſtus filius Dei viui, & ego dico tibi, Tu es Petrus & ſuper, &c. Vbi aduerte non ſolum diuerſas, verum non vnius, ſed diuerſorum generum promiſſiones Petro factas eſſe, nam prima promiſſio conſtructionem reſpicit eccleſiæ, Aedificabo eccleſiam meam: ſecunda autem autoritatem, Dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ſolueris, &c. illa ad eccleſiæ ſubſtantiam, iſta ad officiū reſpicit, tantumque inter ſe differunt, quantum eſt inter ſubſtantiā C & officium ſubſtantiæ. Et licet in prima promiſſione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petram vel Chriſtum vel Petrum, vel confeſſionem Petri, vt Chryſoſtom. exponit, ſi tamen ſubtilius perſpexerimus, vnicus eſt ſenſus literalis, hoc eſt, quòd per hanc petram demonſtratur Petrus. Auguſtinus enim in libro primo Retractationum cap. 21. lectoris iudicio reliquit, quæ duarum ſententiarum ſit probabilior. Petrus, an Chriſtus demonſtretur per hanc petram. Vnde hoc liberetur fieri, ex ſeipſo Euangelij textu dicimus, per hanc petram Petrum demonſtrari, vt patet ex eo quòd Dominus dixit, ſuper hanc petram ædificabo. Si enim ſeipſum demonſtraſſet, non dixiſſet Aedificabo, ſed ædifico, quoniam tunc vere ſuper ſeipſum ædificabat faciendo de Simone Petrum: ſuper Petrum autem non tunc, ſed poſt reſurrectionem ædificare cœpit, & propterea dixit in futuro, ædificabo, ac ſi aperte diceret. Te quem nunc facio Petrum, poſtea faciam fundamentum eccleſiæ meę. Confirmaturque D hic ſenſus, quia aliter impertinenter præmiſiſſet, Tu es Petrus, quū tamen pro maxima re hoc Petro dictum Euangelium inſinuet, quū Dominus quaſi reddens vices Petro (vt prædictum eſt) dixerit, Tu es Petrus: quid enim tam magnum ſonaret eſſe Petrum, aut quorſum, Tu es Petrus, niſi ſubſequenter demonſtraretur, Et ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam? Vnde Hieron. exponens hunc locum ait, ſecundum autem metaphoram petræ, recte dicitur ei, ædificabo eccleſiam meam ſuper te. Expoſitio autem Chryſoſtomi de confeſſione Petri, in idem redit: quoniam confeſſio fidei in idem redit cum ſoliditate ſeu firmitate fidei, quam denotat Petrus, non enim differt ab ea niſi tanquam actus ab habitu, & rurſus conſtat, quòd eccleſia magis habet pro fundamento fidem, quam fidei confeſſionem. Vnde relinquitur quòd ad literam per hanc petram, demonſtratur Petrus. In actu autem loquendo, dic hanc petram, idest, in te petram, in te ſoliditatem fidei, in te Chriſtum creditū, in te Chriſtum confeſſum, vt complectaris omnes ſanctorum expoſitiones, quæ ſingulæ veræ quidem ſunt, ſed partem tantum veritatis explicarunt, fidem ſeu fidei confeſſionem, aut Petrum vel Chriſtum exponentes. Quum autem vtrumque ſimul iungitur, E ita quod & Petri perſonam & Chriſti ſeu fidem ſimul ſignificari exponitur, integra veritas, integer ſenſus habetur literæ dicentis non ſuper petram, ſed ſuper hanc petram. Indiuiduatur ſiquidem metaphorica petra, & fit hæc, quia eſt in hoc demonſtrato ſuppoſito, ſicut quodlibet aliud in Petro exiſtens indiuiduatur, & fit hoc quia eſt in ipſa Petri perſona.

Hoc igitur integro ſenſu literali patefacto & admiſſo, & amplius aperiendo, ſcito ex Euangelio omnes promiſſiones Petro factas conuenire in hoc quòd omnes ſunt factæ vni ei perſonæ ipſius Simonis, qui dicitur Petrus, cui dictum eſt, Tu es Petrus. Manifeſtaturque ſic eſſe primo de prima promiſſione, & deinde de ſecunda. In prima promiſſione tria reſpice. Primo, Tu, ſecundo, es Petrus, tertio, ſuper hanc petram. Ex pronomine, Tu, demonſtratur perſona illa cui Chriſtus loquebatur, perſona, dico, non qualitas aliqua, nam conſtat pronomen, Tu, demonſtrare ſubſtantiam ſine qualitate, etiam apud grammaticos. Rurſus ex pronomine, Tu,

monſtratur vnica perſona, vt patet. Ex coniunctione propterea hu ius quod eſt eſſe Petrum ad ly, tu, cum dicit, Tu es Petrus, ſignifica tur aperte affirmari a Domino illam vnicam perſonam eſſe Petrū, & quia per hanc petram demonſtrat illam eandem petram, quam tunc pronomine demonſtratiuo monſtrabat, Tu es Petrus. Signi- ficantiſſime ſiquidem ille articulus, hanc exprimit eandem mõſtra- ti petram, de qua tunc erat ſermo, quæ & per pronomen, Tu es Pe trus, monſtrabatur, & hoc tanto clarius, quanto nulla alia petra tunc monſtrata aut nominata inuenitur in Euangelio. Eſſe igitur futurum Chriſti eccleſiæ fundamentum, iungitur huic petræ, quæ quia iungitur perſonæ monſtratæ pronomine, Tu, oportet intelli- gere, quod eſſe Chriſti eccleſiæ fundamentum, promittitur voi ce perſonæ demonſtratæ per, Tu, cui tunc datum eſt q eſſet Petrus. Et vt hoc magis ac magis notaret, inchoauit Dominus, Et ego dico tibi, non beatitudini tuæ, non filio columbæ, non filio reuelationis, ſed tibi. De ſecunda autem promiſſione clariſſime patet, quia ex- primitur pronomen demonſtratiuum ſubſtantiæ, dicendo, Et tibi dabo claues. Oportet namq; hæc valde notare, quoniam hinc com- menta hæreticorum ſchiſmaticorum ſpecie tenus ſancta, ſed re ve- nenoſa confutantur: aiunt enim, Super petram, id eſt fidei firmita- tem eccleſiæ fundatam. Verum dicunt, ſed diminutum, quoniam Dominus dixit quidem, ſuper petram, ſed non hoc ſolum dixit, ſed addidit articulum, hanc, dicens, ſuper hanc petram, quam pro culdubio tunc monſtrabat, dicens, Tu es Petrus: ſi enim ſuper fi- dei ſolidum abſolute ædificaturus eſſet, non determinaſſet ſoliditatem ad perſonam illam. Sed ſchiſmatici perſonalis fundamenti vni- tatem a Chriſti eccleſia tollere per hæc commenta nituntur. Do- minus autem hos omnes præueniens, ſermonem ad Simonem Pe- trum ſub pronomine dixerit, inchoans, Et ego tibi dico, & ſubdēs, Tu es Petrus, tu non beatitudo tua, aut aliquid eiuſmodi, tu, non vos vt vnitas fundamenti eccleſiæ, vnitas quoq; perſonalis a Chri- ſto affirmata intelligatur, dum dicitur, Tu es Petrus, tu vnus es Pe trus futurus poſtea fundamentum, quando ſuper hanc Petram, id eſt, te Petrum ædificabo eccleſiam meam. Duplex autem aduertenda eſt inter has promiſſiones differentia: prima eſt, q eſſe fundamentū eccleſiæ non promittitur perſonæ Petri abſolute, ſed quatenus eſt Petrus ſeu petra, claues autem regni cælorum promittuntur per- ſonæ Petri abſolute. Et habes hanc differentiam ex Euangelio, dū, de primo dicitur, Et ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, non dixit, Super te ædificabo eccleſiam meam, per hanc enim pe- tram demonſtrauit totum qđ dixerat, Tu es Petrus: nam petram, reddidit ad ly Petrus, & articulū hanc, reddidit ad pronomen, tu, tā- quam ſi diceret, Tu es Petrus, & ſuper te Petrum ædificabo eccleſiā meam. De clauibus autem regni cælorum non dicitur, Et tibi Pe- tro, neq; huic petræ, ſed ſimpliciter & abſolute, Tibi dabo claues, monſtrans per hoc, q dixit tibi, q perſonæ non qualitati, per pe- tram ſignificatæ, puta fidei promittebat claues, perſonæ ergo qua- lificatæ promiſſum eſt fore Chriſti eccleſiæ fundamentum, perſo- næ vero nudæ, promiſſæ ſunt claues regni cælorum. Altera differē- tia eſt, q in prima promiſſione Petro promittitur eccleſiam ſuſti- nendi officium, non ſe Petro, ſed Chriſto acto.e, nam non dixit, Et ſuper hanc petram ædificabis eccleſiam meam, ſed dixit, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, tanquam ſi diceret, Tu ſu- ſtinebis tanquam petra, me ædificante, eccleſiam meam ſuper te pe tra. In promiſſione vero clauium aperiendi officium, & claudendi non ſibi reſeruauit Dominus, ſed ſe daturum claues promiſit, vt il- le cui dantur agat aperiendo, vel claudendo regnum cælorum. Hæ ex Euangelij plano ſenſu differentiæ conſtant. Ex quibus euiden- ter colligitur differentia inter officium Petri quo ad poteſtatē vtē di clauibus, & ſoluendi, atque ligandi, & officium eiuſdem ad ſuſti- nendam eccleſiam in fide, dum officium clauium homini commit- titur, officium vero ſuſtinendi eccleſiam in fide ad Chriſtū vt acto- rem, ad petram vt rationem ſuſtinendi, ad hominem vero Petrum vt fundamentum ſuppoſitumque ſpectare dicitur. Oportet ſiqui- dem hæc diligenter contemplari, vt ſciamus hinc ratione retinen- te poſſe omnibus nobis ea quæ in nobis eſt fidei: ex his enim facile eſt perſpicere, quod claues regni cælorum non ſunt datæ innititæ fidei ſeu iuſtitiæ hominis, ſed promiſſæ huic homini futuro paſtori ouium Chriſti. Si quis autem contra huiuſmodi exactam expoſitionem verborum Euangelij obijciat, eo q Petrus non fuit ex tunc re, & nomine Petrus, quoniam nõ perſeuerauit ſolidus, ac firmus in fide, ter ſiquidem poſtea dominum negauit, ac per hoc verba Domini ſonantia in præſenti, Tu es Petrus, non ſunt ſic exacte intelligenda, aduertat ſic obijciens ſe falli, confundendo firmitatem fidei & firmi- tatem charitatis, Petrus quidem ex tunc factus eſt firmus in fide, dicente Chriſto, Tu es Petrus, vt Hiero. teſtatur, exponens Et ego tibi dico, non ſermone caſſo, & nullum opus habente, ſed, dico tibi quia meum dixiſſe feciſſe eſt, quia tu es Petrus. Nec defecit negan- do Dominum in fide, quæ in corde eſt, quamuis defecerit in confeſ- ſione fidei, horū enim diſtinctio a Paulo Apoſtolo manifeſtata eſt ad Rom. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore confeſſio fit ad ſalu- tem. Teſtatur ſiquidem Dominus Petrum nõ defeciſſe in fide, Lu.

F 22. dicens, Ergo rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: conſtat enim Chriſtum in omnibus exauditum fuiſſe pro ſua reuerentia, vt dici- tur Hebr. cap. 5. Defeciſſe autem ipſum in charitate: & periurium manifeſtat & Dominus teſtatur ſubiungens, Et tu aliquando con- uerſus, confirma fratres tuos, auerſus enim fuit a charitate Chriſti, non a fide, perſeuerat ergo ſemper Petrus.

HIS PRAEMISSIS Ad obiectiones in oppoſitum di- cendum eſt. Et circa tres primas non oportet inſiſtere, quia iam de- claratum eſt, quod impertinentes ſunt, nam ad confeſſionem Petri ſpectant omnia quæ in eis afferuntur. Ad alias vero obiectiones ex illis verbis, Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, dicitur quòd hæc quidem ſpectant ad pontificalem gradum, nõ ſecundum officium clauium, ſed ſecundum officium fundamen- ti. Et ex propoſito Dominus dixit, Non tu vocaberis Petrus, ſed tu es Petrus, vt affirmaret, tu es Petrus re & nomine, hoc eſt ſolidus, fir- mus, conſtans, &c. in fide tanquam petra; vt Leo, Gre. Bedaque expo G nunt. Nec ex his aliud poteſt inferri, niſi quod ſoli habenti fidem cõ uenit eſſe fundamentum ſuſtinendi eccleſiam in fide, quod gratis concedimus: nam ex hoc non habetur, quòd eſſe fundamentum me- diante charitate, ſeu iuſtitia conueniat Petro, ſed mediante fide. Et rurſus hinc non habetur, quòd eſſe fundamentum promiſſum ſit fi- dei ſimpliciter & abſolute: ac per hoc promiſſum ſit cuicumque in quo inuenitur fides, quoniam Chriſtus nõ dixit, Et ſuper de petra, ſed articulauit eam ad perſonam, adiungens ly hanc, dicendo, ſu- per hanc petram: procuidubio enim petra tunc demonſtrata per præmiſſa verba, Tu es Petrus, reperitur, vt qui modo eſt Petrus futu- rum ſit fundamentum. Quocirca clare patet, quod ſicut ſolus Simō demonſtratus eſt dicendo, Tu es Petrus, ſolus quoque repetitus eſt dicendo, Et ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Nulla ergo promiſſio facta eſt dono virtutis abſolute: ſed ſola prima inter eas, ſcilicet ædificatio eccleſiæ facta eſt dono fidei, non in quocunque ſed in perſona futuri paſtoris ouium Chriſti.

H Ad confirmationem autem inferentem ſimile eſſe iudicium de officio clauium & officio fundamenti, reſpondetur, quòd ex diffe- rentibus verbis Domini manifeſte declaratum eſt non eſſe ſimile de vtroque iudicium. Et licet acceſſorium ſequatur naturam principa- lis cæteris paribus, vbi tamen (vt in propoſito) maxima eſt in cæte- ris diſparitas, non oportet ſecundarium aſſimilari principali. Mani- feſtatur autem maxima diſparitas in hoc, quòd in officio fundamen- ti homo ſe habet quaſi totaliter paſſiue, dicente Chriſto, Ego ædifi- cabo ſuper te Petro: in officio autem clauium non dixit, Ego ape- riam, aut claudam, ſed abſolute, Tibi dabo claues regni cælorum. Non eſt propterea mirum, ſi aliter promiſſum eſt fundamenti offi- cium, & aliter officium clauium, illud mediante firmitate fidei, iſtud homini abſolute. Conſentanea eſt autem huiuſmodi differentia, Chriſto inſtituta humana etiam ratione, nam vſus clauium ſiue re- ctus ſiue abuſus fuerit, non in vniuerſalem redundat eccleſiam, offi- cium autem ſuſtinendi ſi neq; ſi aberraret, eccleſia vniuerſalis rueret, de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non præualebunt ad- I uerſus eam. Promiſſæ ſunt ergo claues regni cælorum nõ dono vir- tutis (vt hæretici fingunt) ſed perſonæ Simonis Petri, futuri paſto- ris ouium & agnorum Chriſti.

CAPVT III.

Perſonæ Petri in ſe, & non ſolum in perſona eccle ſiæ promiſſas eſſe claues.

NON longe a prioribus recedunt affirmantes claues regni cæ- lorum non Petro, ſed eccleſiæ a Chriſto promiſſas, dicente, Ti- bi dabo claues regni cælorum, tanquam diceret tibi, hoc eſt eccle- ſiæ ſignificatæ per te, non tibi dabo claues regni cælorum. Nam illis cum prioribus commune eſt, & eximere Petrum ab hac Domini promiſſione, & nulli ſingulari homini datas eſſe claues, ſed dono K Dei promiſſas eſſe claues, ſolum in hoc differunt, quòd priores do- no Dei in quolibet iuſto, aut ſaltem in quolibet ſacerdote, illi do- no Dei in eccleſia inuento claues datas aſſeuerant, eo quòd Petro non vt vni homini, ſed vt perſonam gerebat eccleſiæ Chriſtum di- xiſſe contendunt, Tibi dabo claues regni cælorum, nituntur que hoc multis argumentis aſtruere. Vnde primo arguunt, Christus exponit ſeipſum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat claues di- cens. Beatus es Simon Bariona, & caro & ſanguis nõ reuelauit, ſed pater meus qui eſt in cælis. Vbi aperte Petrus in hac perſona nõ eſt Petrus, non eſt caro, neq; ſanguis, non Simon Bariona, omnino Pe- trus extra hominem ponitur, & tamen non eſt vna perſona per ſe, ſed reuelanti patris auditor cui dantur claues. Nulli ergo priuato ho- mini datæ ſunt claues, ſed ſoli eccleſiæ, quia de nullo priuato homi- ne certi ſumus habeat necne reuelationem patris: eccleſia autem ip ſa eſt de qua dubitare non licet: ipſa eſt ergo ille Petrus auditor re- uelationis, & acceptator clauium.

Secundo, ex coherentibus. Chriſtus enim poſt glorioſam illam Petri commendationem, qua tu es Petrus prohibuit ac increpauit, reprehendit

reprehendit Petrum, Vade poſt me Satana, non enim ſapis ea quę Dei ſunt. Vt ex ſubſecuta poſt commendationem vituperatione clarum fiat illum ſuperiorem Petrum qui claues accepit, non fuiſſe Petrum filium Bariona, ſed eccleſiam filiam Dei, quæ verbo Dei genita, verbum Dei audit & confitetur perſeueranter in finé, non aliquando non ſapiens quæ Dei ſunt, nec vnquam retro abire iuſſa, ſicut Petrus.

Tertio, ex eo quòd Chriſtus dixit, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, hoc eſt, ſuper fidem a Petro totius eccleſiæ perſona conceſſam, ac per hoc in qualibet eccleſia, vbi eſt fidei petra, illic & claues. Firmatur autem hoc, quia nec ipſe Petrus petra fuit in eadem perſeuerans confeſſione, quoniam mox poſt acceptas claues errauit, & tamen non ſunt ei claues rurſum ablatæ, quare non in ſua, ſed eccleſiæ perſona eas accepit.

Quarto, Quando papa eligitur, an ſecum affert claues vel non? ſi affert ergo erat papa antequam eligeretur, ſi non affert, a quo accepit? nunquid ab Angelo de cœlo? nonne ab eccleſia? Item quando papa moritur cui relinquit claues, niſi eccleſiæ a qua accepit? quid igitur poteſt dici contra hanc euidentiſſimam experientiam, optimam Euangelij interpretem claues, nec Petro nec ſucceſſori, ſed ſoli eccleſię datas? a qua tamquam miniſter accepit vſurus eis ſacerdos in qualibet eccleſia.

Quinto, formatur argumentum ſimilis formę argumento, quo Paulus Rom. 4. Gal. 4. vtitur dicens, quòd ſicut Abrahæ ex fide reputata eſt iuſtitia, ita & omnibus, qui credunt reputabitur ad iuſtitiam. Quare etiam hic ſimiliter, ſi Petro habenti reuelationem Patris, & Chriſtum confitenti claues dantur, ita neceſſe eſt homini ſimiliter confitenti & reuelationem habenti, claues donatas eſſe, quod nulli niſi eccleſiæ conuenire poteſt, quum nullus ſingularis fidelis conſtanter certo. ac perſeueranter habere poſſit hanc cōfeſſionem, vt etiam de ipſo Petro patet.

Sexto, quia non ſolum (vt Aug. 1. lib. de doct. Chriſtiana cap. 17. teſtatur) has claues Chriſtus dedit eccleſiæ ſuæ vt quæcumque ſolueret in terra, ſoluta eſſent & in cœlis, ſed etiam, vt ipſe teſtatur ſuper Io. Petrus Apoſtolus propter apoſtolatus ſui primatum eccleſiæ gerebat figurata generalitate perſonam, in perſona ergo non ſua, ſed eccleſiæ claues accepit. Quod ex Aug. verbis ibidem amplius firmatur quum dicit, Quod enim ad ipſum Petrum propriè pertinet, (natura vnus homo erat, gratia vnus Chriſtianus) abundantię gratia vnus, idemq; primus Apoſtolus, ſed quando ei dictum eſt, Tibi dabo claues regni cęlorum, vniuerſam ſignificabat eccleſiam. Confirmaturq; eadem ſententia ex verbis eiuſdem Aug. Pſ. 108. Sicut quædam dicuntur quæ ad Apoſtolum Petrum pertinere videntur, neq; tamen habēt illuſtrem intellectum, niſi quum referuntur ad eccleſiam, cuius ille agnoſcitur in figura geſſiſſe perſonam propter primatum, quem in diſcipulis habuit, ſicut eſt, Tibi dabo claues regni cœlorum, ita Iudas perſonam ſuſtinet inimicorum Chriſti. Ex his n. verbis apparet Petrum non in ſua, ſed eccleſię figurata perſona claues ſuſcepiſſe, dum hic dicitur non habere illuſtrem intellectum, niſi ad eccleſiam referatur, & ibi contra perſonales conditiones Petri aduerſatiua coniunctione ſubditur, ſed quando ei dictū eſt, Tibi dabo, eccleſiam ſignificauit. Et confirmat rurſus autoritate Euangeliſtæ deſcribentis interroganti Chriſto, Quem dicunt homines eſſe filium hominis? nullum certum diſcipulum reſpondiſſe opiniones, quæ de eo erant: interroganti vero de ſe Apoſtolos, vnum tantum Petrum reſpondere, & conſtanter abſoluere, ac pronuntiare fidei confeſſionem, vt veram Chriſti cognitionem in vnitate & firmitate conſiſtere, non multorū opinionibus velut arundine agitari doceret. Tenet ergo Petrus eccleſię vnitatis figurā. Accedit ad hæc Cypria. autoritas habita 24. q. 1. Loquitur Dominus, dicentis, Quamuis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem tribuat poteſtatem, tamen vnitatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originem ab vno incipiente autoritate ſua diſpoſuit, hoc vtiq; erant cæteri Apoſtoli quod Petrus fuit, pari cōſortio præditi & honoris & poteſtatis, ſed exordium ab vnitate proficiſcitur, vt eccleſia Chriſti vna monſtraretur. Vnde non vnus ſed vnitas claues accepit, ut atteſtantur etiam capitula, omnibus & quę cumque. 24. quæſt. 1. ex Hieron. & Auguſt.

AD EVIDENTIAM horum conſiderandum eſt, unum dici a ſanctis, ſcilicet Petrum ſignificaſſe eccleſiam, quum claues accepit. Duo autem exponi ſeu deduci, primum eſt, eccleſia accepit claues, quum Petrus claues accepit, ſecundum eſt, quòd perſona Petri non accepit claues. Vnde dupliciter contingit hic errare, uel negando primum, uel affirmando ſecundum. Et negare quidem Petrum eccleſiam ſignificaſſe, eſt cōtradicere expoſitioni ſanctorum. Affirmare autem eccleſiam ſic accepiſſe claues, quòd perſona Petri non acceperit, error eſt pluſquam hæreticus, quoniam Euangelica per hoc negatur hiſtoria, & hiſtoria in parabolam uertitur. Parum dixi, quoniam omnis etiam ueteris teſtamenti hiſtoria in parabolam uerteretur. Declaro ſingula, ſi enim Petro non in perſona propria ſed ſolummodo in perſona ſignificata per eū eccleſiæ promiſſæ ſunt claues, quum dictum eſt ei. Et tibi dabo claues, &c. parabo-

A licus Petrus inducitur, & non narratur hiſtoria, ſed parabola, quū dicitur, Venit Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, & interrogauit Diſcipulos ſuos, cum reliquis quæ ſequuntur. Et eadē licentia qua hæc hiſtoria vertitur in parabolam, omnis alia hiſtoria non ſolum noui, ſed etiam ueteris Teſtamenti in parabolam uerti poteſt, ſcriptum eſt n. Omnia in figurā contingebant illis. Si enim quia Petrus figuram gerebat eccleſiæ, parabolicus ponitur, & non in ꝓpria perſona circa claues, parabolam quoq; neceſſe eſt fateri de Martha, & Maria, quæ figuram gerebant uitæ actiuæ & contemplatiuæ, parabolæ quoq; erunt reſuſcitationes trium mortuorum a Chriſto, quia figuram gerebant trium generum peccatorum ſpiritualiter reſurgentium, quimmo & mors Chriſti & reſurrectio parabola erit, quia illa nos mortuos peccato, illa nos in nouitate uitæ ſignificat, & breuiter uniuerſa rei rerum geſtarum fides in ſacra ſcriptura ex hac licentia. Vera autem probata ſententia eſt dupliciter aliquid ſignificari, uno modo per modum parabolæ (ſicut filius prodigus ſi-

B gnificat peccatorem, & operarii conducti ad uineam, ſignificant cultores Dei in Chriſti eccleſia & ſic de alijs) alio modo per modū rei geſtę, ita quòd res uere geſta ſignificat rem aliā, ſicut tranſitus Hebręorum per Mare rubrum ſignificat tranſitum noſtrum de uitiis ad uirtutem, & aduentus Magorum adorantium Chriſtum, ſignificat beatorum progreſſum ad cæleſtem patriam. Inter hos autem ſignificandi modos hęc eſt ad propoſitum diſparitas, quod in parabolica ſignificatione nulla eſt cura de ſignificantibus perſonis ſecūdum ſeipſas, quoniam, ad ſignificandum tantum deſcribuntur, quemadmodum apud poetas fit in comędiis & tragediis. Quum aūt res geſta ſignificat, oportet primo omnem curam adhibere ad rem, quę geritur, & perſonas ſecundum ſeipſas, quia ſenſus literalis in hoc conſiſtit, ex quo ſolo ſecundum Dionyſium & Auguſtinum efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primo verificare in hiſtoriis res geſtas & dictas de perſonis ſecundum ſeipſas ad ueritatem fidei,

C & deinde poteſt ſuperaddi ſenſus ſpiritualis, quo res geſta ſignificat aliam, quo perſona hiſtorica figurat aliquid aliud, & hoc ad ædificationem Chriſti fidelium, non ad comprobandum ea fidei, quæ in controuerſiam ueniunt. Quocirca oportet primo ad ueritatem fidei ſaluandam ſenſum hiſtoricum tenere, & perſonam Petri non uertere in perſonam parabolicam, quum de fidei agitur hiſtoria, & ſenſus literalis inueſtigatur Euangelicæ hiſtoriæ, quando uenit Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, & interrogauit primo ac ſecundo, audiuit reſponſiones primo Diſcipulorum, deinde, Petri, reſpondit Petro, dixit, promiſitque claues regni cœlorum. Et, firmata ueritate ſenſus literalis, quòd perſonę Petri dictum promiſſumque eſt, ſuperaddere licet ſenſum myſticum, quo Petrus figurat eccleſiam, ſicut apparet in ſimilibus, puta in ſignificatione uitæ actiuę per Martham (cui dictum eſt, Solicita es & turbaris erga plurima) & contemplatiuæ per Mariam, de qua dictū eſt Optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea, & ſic de alijs, Patet ergo ꝙ Petro in perſona eccleſiæ promiſſas eſſe claues, uerū eſt ſic,

D ut perſonę ipſius Petri primo, & ad literam promiſſæ ſunt, quia illud uerificatur ſecundum ſenſum myſticum, hoc autem ſecundum ſenſum literalem.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur clarum ex antedictis eſſe uerba illa Domini (Beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit ſed Pater meus) non ad Petri primatum, ſed ad ipſius confeſſionem, & confeſſionis fructum ſpectare, & propterea tamquam impertinentia a longe ſunt a propoſito ſecundum literalem ſenſum. Has autem Petri conditiones trahere myſtica, interpretatione ad eccleſiam, quamuis ſuſtineri poſſit, intolerabile tamen eſt vt ſenſus myſticus excludat literalem, Petrus excludat ſeipſum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioannis uertatur in parabolicam perſonam.

Ad ſecundum uero dicitur, falſo interpretari finem, cur poſt tātam commendationem Petrus reprehenſus fuerit, nam ſecundum

E planum literæ ſenſum commendatur primo perſona Petri ratione diuini doni, deinde reprehenditur ratione proprii ſenſus, neutrum autem ſecundum hiſtoriæ fidem ſpectat ad alium quàm ad Petrum, quoniam tam commendatio quam reprehenſio perſonalis fuit. Secus autem eſt ſecundum ſenſum myſticum, quo quilibet proprii ſenſus & affectus in Petro reprehenditur & quilibet diuinæ reuelationis ſectator in Petro commendatur.

Ad tertium dicitur. per hanc petram demonſtrari ad literam fidem in hoc, ideſt Petro, ut ex dictis patet. Et propterea non ſequitur, ꝙ cuilibet partiali eccleſiæ, ubi eſt fides, æqualiter datæ ſint claues, ſed ſufficit cuilibet fidei eccleſiæ datas eſſe in totius eccleſiæ capite, quod eſt hęc petra, ſuper quam Chriſtus ædificat eccleſiā ſuā.

Et ad confirmationem dicitur ꝙ licet Petrus errauerit, non tamen deſiit eſſe petra, tum quia per illa verba, quę obiecimus, Abſit a te Domine, non erit tibi hoc, Petrus nec fidem nec charitatē perdidit. Vnde & dominus non dixit ei, Vade Satana, vt tentatori dixerat, ſed modificauit dicens, Vade poſt me Satana, tanquam diceret, Sequi tu me debes, non ego affectum tuum. Tum quia, vt prædictū eſt, quum poſtea Chriſtū negauit, fidem nō perdidit, ſed petra fidei

perſeuerauit in corde. Et tamen, vt Theop. Lu. 22. notauit, Chriſtus iterum ipſum in Apoſtolico gradu reſtituit dicens, Confirma fratres tuos.

Ad quartum dicitur, quòd quum papa eligitur, neque ſecū claues affert neque ab eccleſia illas accipit, ſed a Chriſto, non noua traditione, ſed antiqua, illamet qua tradidit Petro. Eccleſia ſiquidem miniſterio electionis perſonam deputat, quæ Petro ſuccedat, Chriſtus autem ipſe in beato Petro cuilibet ſucceſſori claues tradit, & propterea vana eſt quæſtio a quo accipit, aut cui relinquit moriens, verbum enim Chriſti ſemper viuum dat claues cuilibet ſuccedenti, & non vnus alteri relinquit.

Ad quintum dicitur, argumentum eſſe ſimilis formæ, ſed diſſimilis materiæ, & propterea non tenere. Iuſtitia ſiquidem & fides bona ſunt animæ, ad vtilitatem ipſius credentis & iuſti, claues autem poteſtatem ſignificant, ad aliorum regimen ordinata, & ideo licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iuſtitiam, ſicut Abrahæ, non tamen cuilibet credenti & cōfitenti Chriſtum, imo nec cuilibet petræ imitanti Petrum in fide dari oportet claues, ideſt poteſtatem aperiendi & claudendi alijs, ſicut nec cuilibet imitanti fidem Abrahæ datur quòd ſit pater multarum gentium, quòd in ſemine ſuo benedicantur omnes gentes, quæ tamen Abrahæ credenti data ſunt. Quod aūt additur, nulli niſi eccleſiæ cōuenire poſſe conſtanter, certo ac perſeueranter habere Petri confeſſionem, ſi ad ſingulares perſonas refertur, Paulus Apoſtolus ad Romanos octauo confutat, dicens, Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, &c. & ſubdit, Certus ſum enim &c. loquens ad literam de electis. Quòd ſi non contra rem, ſed cōtra notitiam noſtram arguitur, quia nos neſcimus quis perſeuerabit, facile ſatisfit per hoc, quod Deus ſuauiter diſponens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem, ea quæ eſt fidei & humani moris, a fructibus, ſcilicet eorum cognoſcendo homines.

Ad ſextum dicitur verum eſſe, & quod eccleſiæ datæ ſunt claues, & quòd Petrus perſonam eccleſiæ figurate gerebat, & quod vnitas Petri vnitatem eccleſiæ ſignificauit. Sed in hoc falluntur argumenta, quod ex his veritatibus in aliam veritatem inſurgunt, hæ ſiquidē veritates non contrariantur huic alij veritati, quod Petrus in propria perſona accepit claues, ſunt hæc enim omnia ſimul vera. Et primum quidem & vltimum, vt ſexto patebit cap. ad veritatē ſenſus literalis ſpectant, quoniam ad literam Petrus in propria perſona ſic accepit claues, quod etiam Eccleſia accepit eaſdem. Reliqua autem ad myſtici ſenſus veritatem ſpectant, ſecundum ſpiritualem ſiquidem ſenſum, vnus Petrus vnitatem eccleſiæ ſignificat, & vniuerſalem eccleſiam repræſentat. Vnde Cypriani Hieronymi & Auguſtini dicta, quę obijciendo allata ſunt, veriſſima ſunt, ſed iuxta ſenſum myſticum. Sed nō aduerſantur ſenſui literali, quo (vt Euangelica teſtatur hiſtoria) ipſe Petrus in propria perſona, cui reuelatio facta eſt, reſpondit, clauiumque promiſſionem accepit. Ad clariorem tamen notitiam habendam verborum Augu. ſciendum duplicem Euangelij ſenſum, hoc eſt, literalem (quo verificatur, Tibi idest Petro, dabo claues regni cœlorum). Et myſticum, quo verificatur tibi, ideſt, Eccleſiæ ſignificatæ per te dabo claues regni cœlorum, eſſe ab Auguſtino comparatum non penes verum vel falſum, ſed penes clarum vel minus clarum. Ad ſenſum ſiquidem myſticum ſpectat, quod Petrus gerat in figura perſonam Eccleſiæ, ſicut ad ſenſum myſticum pertinet, quod Iudas gerat perſonam inimicorum Chriſti, ad literam autem ipſe Iudas erat Chriſti inimicus, & ipſe Petrus eſt cui promiſſæ ſunt claues. Vnde Auguſtinus, quia ſenſus myſticus clarior eſt, quam ſenſus literalis, in propoſito, (vt teſtantur tot quæſtiones, quæ circa ſenſum literalem emergunt) & ſenſus myſticus ita eſt omnibus manifeſtus, vt etiam vulgares ſciant claues eſſe Eccleſiæ, comparauit ſenſum literalem (iuxta quem claues promiſſæ ſunt perſonæ Petri futuri paſtoris totius Eccleſiæ) ad ſenſum myſticum, iuxta quem claues promiſſæ ſunt Petro in figura Eccleſiæ, & dixit, quod myſticus ſenſus eſt clarior, hoc enim ſonant illa verba, Non habent illuſtrem intellectum niſi ad Eccleſiam referantur, cuius ille geſſit in figura perſonam. Negauit ſiquidem illuſtrem, & non negauit verum intellectum niſi ad eccleſiam referantur, conſtat enim illuſtre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Auguſtinum patet ex contextu, volens enim exponere Pſalmum illum, Deus laudem meam, partim de Iuda, partim de populo Iudæorū inimico Chriſti, præmittit. Si autem de tali genere malorum, ideſt inimicorum Chriſti ingratorum Iudæorum, omnia mihi videtur poſſe clarius aperiri, & ſtatim ſubdit verba allata, vbi clare videre quilibet poteſt non derogari veritati ſenſus literalis (quo perſonæ Petri ſunt claues promiſſæ) ex hoc quòd ſenſus iſte non eſt ita clarus ſicut myſticus, neque enim ſolus eſt textus iſte talis, ſed innumeros habet in Sacra Scriptura ſodales, quorum ſenſus illuſtris non niſi myſticus eſt. Allata quoque verba Auguſt. ſuper Ioan. nō negant Petro ſecundum propriam perſonam dictum eſſe. Tibi dabo claues, ſed affirmant Petro in perſona Eccleſiæ ſignificatæ dictū eſſe, Tibi dabo claues. Ex hac autem vera affirmatione non ſequi negationem illius alterius veritatis ſatis patet. Ad vim autem, quę

F ſit in coniunctione aduerſatiua, reſpondetur quòd coniunctio illa augmentatiua, eſt iuxta frequentiſſimum loquendi vſum, quo dicimus aliquem virtute bonum virum, ſed officio bonum eſſe, & ſimilia. Tamquam enumeratis Auguſtini quibuſdam perſonalibus Petri conditionibus, auxerit conditionem Petri, tranſeundo ad extenſionem eius in vniuerſam Eccleſiam ſignificatiue, cum qua figuratiue conditione ſtat, quòd per proprietatem paſtoralis officij idem Petrus ad vniuerſam ſe extēdat Eccleſiam, quamuis hoc non ſit ibi ab Auguſtino explicatum, qui de Petro & Iohanne myſtice tractabat vt ille actiuæ, iſte contemplatiuæ vitæ perſonam gerebat. Vnde quum infertur, quòd non vnus, ſed vnitas claues accepit, pro quanto affirmatur vnitatem claues accepiſſe, verum dicitur, ſicut verum eſt Eccleſiam accepiſſe claues, quatenus vero negatur vnum Petrum accepiſſe claues, aut falſum dicitur, aut pie exponendum eſt. Nam ſi ideo negatur vnus, vt negetur Petrus, falſum dicitur contra Euangelicam hiſtoriam, ſi autem ideo negatur
G vnus, vt negetur ſolitudo perſonalis, hoc eſt, vt Petrus non acceperit claues ſecum ſepeliendas, ſed vt in ipſo Eccleſia vſque ad finē ſeculi duratura claues acceperit, verum dicitur, ſic enim non vnus ideſt pro ſe tantum, ſed vnitas Eccleſiæ in illo vno claues accepit. In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiua iſta, non vnus claues accepit. Et ex iis quæ diximus, ſoluendas ſimiles obiectiones relinquimus, vt non ſit opus omnia, quæ obijci poſſunt afferre. Reliqua ex Cyprin. allata de paritate Apoſtolorum, inferius loco ſuo patebunt.

CAPVT IIII.

Verba Chriſti. Tibi dabo claues, Petro non in perſona omnium apoſtolorum dicta eſſe.

EXcluſis prioribus erroribus, tractanda eſt eorum opinio, qui Petro intelligunt in perſona omnium Apoſtolorum dictum a Chriſto, Tibi dabo claues, &c. Afferunt autem ad hoc argumen
H ta quatuor. Primum ex interrogatione Domini, nam non Petrū ſolum ſed communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me eſſe dicitis?

Secundum ex perſona Petri, quia Petrus primus omnium erat Apoſtolorum, & perſonam omnium induit, pro omnibus reſpondendo, Vnde Chryſ. dicit omnibus diſcipulis interrogatis Petrus, tamquam os Apoſtolorum & caput pro omnibus reſpondet. Et confirmatur, quia niſi in perſona omnium Petrus reſpondiſſet, fuiſſet expectanda aliorum reſponſio, aut rei fuiſſent alii Apoſtoli omiſſæ reſponſionis ad interrogationem Domini, Vos autem quem me eſſe dicitis?

Tertium ex fructu, quia claues regni cœlorum datæ ſunt omnibus Apoſtolis.

Quartum ex communibus, quia Chriſtus dixit, Quod vni dico, omnibus dico.

ANTEQVAM autem ad hæc reſpondeatur, ex plano ſen-
I ſu tex. Euang. monſtrandum eſt directa eſſe hæc Domini verba ad Petrum ſolum. Patet ſiquidem hoc primo ex principio ſermonis Dominici ad Petrum, quum dixit, Beatus es Simon Bariona, hoc enim non poteſt referri vere ad omnes. Tum quia exprimitur proprium nomen Simonis, & explicatur cuius ſit ſecundum carnem filius dicendo Bariona, ideſt filius Ionæ. Tum quia falſum hoc fuiſſet de Iuda, quoniā non credidit in Chriſtum, vt teſtatur Io. 6. c. refert Dominum dixiſſe. Sed ſunt quidam ex vobis, qui nō credūt, & ſtatim ſubdit rationem dicti, Sciebat enim ab initio Ieſus qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum. Et rurſus in calce eiuſdem ca. dicente Petro pro 12. Apoſt. Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei, reſpondit ei Ieſus, Nonne ego vos 12. elegi, & ex vobis vnus diabolus eſt, non poteſt ergo veraciter quòd ad omnes Apoſtolos dictum ſit, Beatus es, quum vnus eorum non crederet & diabolus eſſet. Secundo ex ſubiuncta ratione, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in
K cœlis. Nam ex his domini verbis conſtat, Petro reuelationem factam eſſe a cœleſti patre, ita quòd hoc negare eſſet contrariu fidei, ſed non propterea hinc conſtat alijs Apoſtolis huiuſmodi reuelationem eſſe factam, ſcriptura enim hoc non tradit, & propterea eadem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Conſtat igitur hoc, quod ad Petrum verba diriguntur & non conſtat, quòd ad alios extenduntur. Tertio ex ſubiuncta affirmatione, Tu es Petrus, cōſtat enim & pronomen, tu, & nomen ſibi prius impoſitū a Chriſto Io. 1. Tu vocaberis Cephas, qđ interpretatur Petrus, quod ad ſolum Petrum ſermo dirigitur, nam ſi per pronomen demonſtratiuum ad ſenſum adiunctis & nomine proprio a natiuitate, ſcilicet Simon, & nomine patris carnalis, & nomine quo ſolus cognominatus eſt a Chriſto a principio diſcipulatus, ſcilicet Petrus, & tertio dono reuelationis (quod non conſtat alijs fuiſſe conceſſum) non ſufficienter ſignatum eſt quod ad ipſum ſolum eſt ſermo, quibus quæſo verbis deſcribendum fuit ab Euangeliſta, quod ad ſolum Petrum erat ſermo? Et confirmatur, quia eodem pronomine demonſtratiuo ad ſu-

ium

ſum viſus eſt Dominus ſubiungens, Et tibi dabo, &c. Et confirmatur ex eo, ꝙ non pluribus nec maioribus circunſtantijs deſcribuntur & nominantur a notarijs perſonæ heredes, aut legatariæ, quam perſona Petri in hoc textu deſcripta ac nominata eſt, vt patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum. Ex verbis igitur & ex ſenſu verborum clara luce patet ſoli Petro dictum eſſe, Tibi dabo claues, &c.

AD PRIMAM autem obiectionem in oppoſitum dicitur, ex hoc quòd Dominus interrogauit omnes, non cogi reliquum ſermonem dirigi ad omnes, frequenter enim diuertitur ſermo a pluribus ad vnum, aut econuerſo. Mater ſiquidem filiorum Zebedæi petiit, vt ſederent duo filii ſui, vnus ad dexteram, & alter ad ſiniſtrã. Dominus autem ad filios reſpondendo ſermonem dirigit. Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Et ſi diligenter perſpect⁹ fuerit euangelicus tex. ipſa conuerſio ſermonis atteſtatur, ꝙ non omnem ſermonem ad omnes dirigebat, inquit enim Matthæus ꝙ primo & ſecundo interrogauit diſcipulos communiter, deinde ad Petrum ſermonem vertit, & turſus ad diſcipulos ſermonẽ conuertit, nam ſubditur, Tunc præcepit diſcipulis ſuis, vt nemini dicerẽt quia ipſe eſſet Ieſus, &c. Si enim totus iſte ſermo ad omnes fuiſſet directus, non narraſſet Euangeliſta huiuſmodi variam conuerſionem ſermonis. Nec officit, quòd communis Petro & aliis cauſa effecta Domini interrogatione ſit, cum hac enim communitate ſtat, ꝙ appropriata ſit Petro, nam in maiori cauſa, communis, ſcilicet tẽtationis, ſolius Petri ratio habita eſt, vt ipſe Dominus teſtatur Lucæ 22. dicens, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum, ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Vbi patet omnes expetitos a Satana, & tamen Dominum pro ſolo Petro oraſſe. Orauit, inquit, pro te, non pro vobis, immo alios Petro commendauit.

Ad ſecundam obiectionem ex perſona Petri dicitur, ꝙ gerere perſonam communem, ſeu reſpondere pro omnibus Apoſtolis, poteſt intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam eorum. Vel per viam commiſſionis, puta quia Apoſtoli commiſerunt Petro vt in perſona omnium pro omnibus reſponderet. Vel per viã ratificationis, vt quia reſponſio data a Petro, grata fuit communiter Apoſtolis, vtpote congrua ac exigua. Et quidem quòd Petrus non gereret perſonam communem ex officio, ex eo patet quòd nõdum erat conſtitutus paſtor eorum, neque proprie erat caput eorũ niſi ſicut primus inter canonicos poteſt dici caput canonicorum. Similiter quòd non ex commiſſione Apoſtolorum reſponderet, nõ ſolum ex eo patet quòd huiuſmodi commiſſio voluntarie affirmaretur (quæ ex Scriptura non habetur) ſed ex eo conuincitur, quod Dominus expreſſe teſtatur, Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus. Vbi excludit non ſolum omne humanum conſilium, ſed etiam diſciplinam ex ſenſibili auditu doctrinæ ipſius Chriſti, dum interiori ſpirituali reuelationi Patris, qui in cœlis ẽ, Petri notitiam, qua Chriſtum filium Dei viui confeſſus eſt, attribuit. Si enim ex conſultatione cum aliis Apoſtolis reſponſum dediſſet, non ſibi dictum fuiſſet, Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, quum inter eos eſſet conſanguinitas & carnalis propinquitas, & ſimiliter non fuiſſet recurſum ad actorem omnino ſpiritualem, & deſignatum tam a remotis, ſcilicet in cœlis. Hæc enim omnia manifeſte teſtantur Petri confeſſionem nõ ex Apoſtolorum commiſſione, ſed ex interiori ipſi Petro facta reuelatione proceſſiſſe. Et cõfirmatur hoc ex contextu Euangelii, nam propoſita Domini interrogatione prima diſcipulorum, (Quem dicunt homines eſſe filium hominis) quia reſponſio fuit communis, Euãgeliſta dicit, At illi dixerunt, in ſecunda vero interrogatione eorundem (Vos autem quem me eſſe dicitis) quia reſponſio propria fuit Petro, Euangeliſta dicit, Reſpondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur tum ex Ioan. 6. cap. Vbi differentiam aperte notare poſſumus inter Petrum in perſona omnium loquentem vel in perſona propria, nã ibidem loquens Petrus in perſona omnium Chriſto Domino dicenti, Nunquid & vos vultis abire? reſpondit ei Simon Petrus in perſona omnium, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognouimus quia tu es Chriſtus filius Dei. Et ſubdit Euangeliſta, Reſpondit ei Ieſus, Nõne ego vos 12. elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt? Vbi conferendo textum Ioannis textui Matthæi, aperte apparet, ꝙ tunc cũ apud Ioannem in perſona omnium Petrus reſpondit, loquutus eſt in numero plurali primæ perſonæ, dicens, ad quem ibimus? & nos credimus, & cognouimus, & ſimiliter Dominus reſpondit non Petro, ſed eis, hic vero apud Matt. omnia ſunt in numero ſingulari cum pronominibus demonſtratiuis ſolius Petri, tam in reſponſione Petri, q̃ in replicatione Domini, & promiſſionibus ac aſſertionibus. Tibi, inq̃, dabo, non vobis, quodcumq; ligaueris nõ quodcumq; ligaueritis tu es Petrus, non vos eſtis Petrus vt patet in litera. Huiuſmodi n. differentia manifeſtat ꝙ Petrus ex propriis intus a cœleſti Patre habitis ſolus reſpondet, ſoluſq; a Chriſto monſtratur. Nec patet propterea hanc eandem eſſe lectionem apud Matthæum & Ioannem, quoniam iſta Matthæi fuit poſtea, quæ referuntur a Ioanne.

A Quod ex multis patet: illa enim Ioannis fuit poſt miraculum de quinque panibus, & in Capernaum, vt ibidem apparet, quod autem refert Matthæus, fuit non ſolum poſt miraculum de quinque panibus, ſed etiam poſt aliud miraculũ de ſeptem panibus, vt patet Matth. 16. & fuit in partibus Cæſareæ Philippi. Dicendũ eſt ergo, quòd reſponſio Petri tãquam grata, & rata pro omnibus, dicitur, fuiſſe in perſona omnium, ſicut frequenter contigit, ꝙ collegia pluribus interrogatis, primo bene reſpõdente, ab omnibus, vt rata habetur reſponſio, & pro omnibus reſpondiſſe primum frequẽtiſſimo vſu dicimus. Et ſic intelligenda ſunt verba Chryſ. & glo. interli. & quorumcumque aliorum dicentium, quòd Petrus reſpondet pro omnibus, erat enim os omnium tãquam ratificatum ab omnibus. Vnde Chryſ. Hom. 55. ſuper Matt. ſubdit. Solus Petrus reſpõdet, & confeſtim præſiluit, ac præueniens ait, Tu es Chriſtus, &c. Vbi vides non conſilio aut commiſſione aliorum reſpondiſſe, ſed

B præueniſſe. Et Aug. de verbis Apoſtoli ſermone 31. ait, reſpõdit Petrus vnus pro omnibus, quia vnitas in omnibus. Vbi videre potes quare dicitur Petrum reſpondiſſe pro omnibus, nõ ex commiſſione omnium, nõ ex officio, ſed ex vnitate omnium, quia ſcilicet omnes erant fratres, & quod primus eorum optime reſpondit, omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnitos, ac vnanimes quod ab vno bene dicitur, ab omnibus ratum habetur, & vt ab omnibus dictum ſumitur. Et hinc patet reſponſio ad confirmationem ſubiunctam, ex eo enim, quod Chriſtus Petri reſponſionem approbauit, & commendauit, Petrumq; beauit, ac illi tot promiſit, vanum apparet expectationem ingerere, vt audiantur alii, quis enim aliud dicturus eſſet, quam quod diuinitus reuelatum, & ſic remuneratũ videt? Vnde nec remanſerunt, non reſpondentes alii, quia gratam eis eſſe Petri reſponſionem ſuffecit. Inſinuatur aũt Petri reſpõſionem aliis apoſtolis gratam fuiſſe non ſolum ex hoc, quòd eſt rationi conſentaneum iuxta humanum morem, ſed ex ſubiunctis ſta-

C tim Euangeliſtæ verbis, Tunc præcepit Diſcipulis ſuis, vt nemini dicerent, quia ipſe eſſet Ieſus. Hoc ſiquidem præcepto monſtratur Diſcipulos Petri confeſſionem tenuiſſe, adeo enim ne aliis dicant inhibentur.

Ad tertiam autem dicitur, ꝙ ſi intendit argumentum promiſſas p verba hæc omnibus apoſtolis claues, principiũ petit, hoc n. eſt quod probandũ erat. Si vero intendit, quòd per alia verba Dominus Apoſtolis aliis claues regni cælorum tradiderit, ad ſequens ſpectat capitulum, vbi hoc tractabitur.

Ad quartam obiectionem dicitur, ꝙ autoritatem illam, Quod vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Verumtamen vbicumque inueniatur, dicitur ꝙ ad literam intelligitur de dicere doctrinali, vt Marcus teſtatur in ſimili c. 13. Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate. Poteſt nihilominus ad propoſitum dici, ꝙ in hac autoritate non habetur, quòd vni do, omnibus do: aliud eſt enim dicere, & aliud dare, præſens autem ſermo non de dicere ſed de dare eſt, inquit enim Dominus, Tibi dabo claues regni cælorum, & propter-

D ea autoritas non eſt ad propoſitum. Ex quibus omnibus patere poteſt, ꝙ ex his Domini verbis Matt. 18. ſolus Petrus promiſſionem accepit clauium regni cælorum.

CAPVT V.

Apoſtolis aliis non eſſe aliàs collatum quod Petro.

QVàmuis fateãtur multi præmiſſum textum Euãgelij ad ſolum Petrum pertinere, affirmant tamen nonnulli totũ id, quod Petro promiſſum eſt, datum eſſe a Chriſto aliàs reliquis apoſtolis, idque verum eſſe multis affirmant argumentis ex ſacra Scriptura. Primo, Matth. 18. Apoſtolis communiter dicitur. Quæcũque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque ſolueritis ſuper terram erunt ſoluta & in cælo. Vbi quęm apparet poteſtatem prius Petro promiſſam, ad omnes extentam eſſe.

E Secundo Ioan. 20. Apoſtolis communiter exhibentur claues Petro promiſſæ, dicendo. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.

Tertio, Io. quoque 20. Apoſtolis communiter dicit Chriſtus, Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Et ſimiliter Mar. vl. & Mat. vl. Omnes communiter miſit ad docendum, prædicandum, &c. Deinde manifeſtatur idem ex facto, nam Act. 8. Petrus miſſus cum Io. legitur in Samariam ab Apoſtolis, qui erant Hieroſolymis. Et Act. 15. in ſynodo de legalium obſeruatione præſente Petro, Iacobus dedit ſententiam, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. Ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacob. & Io. qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt Paulo & Barnabæ ſocietatis. Ex quibus geſtis æqualitas comprobatur Petri & aliorum Apoſtolorum.

Afferuntur demum mille autoritates Sanctorũ, ſonantes æqualitatem Petri & aliorum Apoſtolorum, vt eſt illa Cypria. & habetur 24. q. 1. loquitur Dominus, dicentis, ꝙ parem poteſtatem omnibus Apoſtolis tribuit, & hoc vtique erant cæteri Apoſtoli, quod Petrus fuit, pari conſortio præditi & honoris, & poteſtatis. Et illa

Hier. contra Iouinianum lib. 1. c. 14. At ſi tu dicis, Super Petrum fundatur eccleſia, licet idipſum in alio loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & claues regni cælorum cuncti accipiant, & ex æquo ſuper eos eccleſiæ fortitudo ſolidetur. Et quæcumque aliæ ſimiles.

AD EVIDENTIAM Horum ſcito, ex Euangelico textu duo inueniri ſingulariter promiſſa Petro, quibus Origenes addidit tertium, primum eſt, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, hoc enim ſoli Petro promiſſum legimus. Secundum eſt, Tibi dabo claues regni cælorum, qđ nulli alij inuenitur promiſſum. Tertium ab Origene notandum eſt, qđ Petro dicitur, Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, in numero plurali, & ſimiliter, Quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis, Apoſtolis autem communiter dicitur, ꝙ erunt ligata aut ſoluta in cælo, & numero ſingulari. Et rationem ſubdit, quia non ſunt tantæ perfectionis ſicut Petrus.

Inter quatuor ergo prommiſſiones Petro factas, primæ ab aliis differentia clara eſt, nam conſtat aliud ſignificari per fore eccleſiæ fundamentum (quod explicat, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam) & aliud per habiturum claues, & ſoluere, & ligare. Sed differentia inter ſecundam (ideſt inter claues regni cælorum) & tertiam ac quartam (hoc eſt ligare & ſoluere) non eſt vſquequaque nota. apparet ſiquidem iuxta literæ ſuperficiem, per claues poteſtatẽ, per ligare autem & ſoluere explicatos eſſe actus poteſtatis, vt efficacia clauium declararetur, quo pacto ſcilicet ad cælorum regnum pertingerent. Huiuſmodi enim efficacia manifeſtatur dicendo, Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis, & quia pluraliter cælorum regnum premiſerat, ideo pluraliter dicit, in cælis. Et iuxta hunc ſenſum promiſſio clauium a promiſſione ſoluendi & ligandi differt, ſicut promiſſio poteſtatis a promiſſione actuum illius explicantium. Sed veram quidem, ſed non totam continent Euangelij ſententiam. Quod vt plenius intelligas, ſcito duplicis generis inueniri actus clauium: quidam enim ſunt actus adæquati ipſis clauibus, quidam vero minores ipſis. Illi ſunt velut act⁹ totales, iſti actus partiales. Adæquati autẽ clauibus actus ſunt, aperire, & claudere: partiales autem ſunt, ligare, & ſoluere. Declaro ſingula. Quòd aperire & claudere ſint actus adæquantes claues, & voces ſonant, & officium clauium clariſſime teſtatur, claues enim ſolummodo ad aperiendum & claudendum ſunt. Nec deſunt Scripturarum teſtimonia tã ex veteri quam ex nouo Teſtamẽto. Eſa. enim 22. quum dictum eſſet: Et dabo clauem domus Dauid, ſubditur, Et aperiet, & claudet: & ſimiliter Apoc. 3. idẽ repetitur. Quòd vero ſoluere & ligare ſint actus clauium doctores omnes teſtatur. Quòd autem ſint actus partiales, & non adæquari clauibus, ex hoc patet, quòd ſoluere & ligare ſe habent ad aperire & claudere, vt partes ad totum: omnis enim, qui ſoluit aliquem, aperit illi regnũ cælorum: ſed omnis qui aperit alicui regnum cælorum, ſoluit illum, & ſimiliter omnis qui ligat claudit, ſed nõ omnis qui claudit ligat.

Et ne per multa diutius vagemur, ſed ſolida ratio ſimul cum veritate pateat, ſoluere & ligare actus ſunt iudiciales, ſiue in ſacramẽto pœnitentiæ, ſiue in foro eccleſiaſtico, aperire & claudere actus ſunt ſuperiores, comprehendentes ſub ſe & actus iudiciales & act⁹ non iudiciales, vtriuſque enim clauditur & aperitur regnum cælorum. Et quidem, quòd cælorum regnum multi claudant aliis abſque vinculo iudiciali, teſtatur Dominus Lucæ 11. dicens. Væ vobis legiſperitis, qui tuliſtis clauem ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & eos qui introibant prohibuiſtis. Quòd vero regnum cælorum aperiat abſque actu iudicij, magiſtra rerum experientia monſtrat, dum paſtoris prouidentia, gubernatione, ordinatione, doctrina, diſpenſatione, communione, &c. continue aperitur eccleſiæ regnum cælorũ. Differt ergo promiſſio clauium (Tibi dabo claues regni cælorum.) à ſubiunctis duabus reliquis. Et quodcunque ligaueris. & quodcunque ſolueris, ſecundum rem promiſſam, non totum ſicut poteſtas ab actibus, ſed ſicut poteſtas ab actib⁹ inadæquatis, ſeu minoribus & partialibus: ita quod quum promiſſæ ſunt claues Petro, promiſſa eſt poteſtas aperiendi & claudendi regnum cælorum: quũ autem promiſſum eſt eidem. Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque ſolueris, explicata eſt clauium efficacia in actibus minoribus) vt perciperemus, quod ſi partialium actuum tanta efficacia, multo magis adæquatorum actuum efficacia pertinget ad cælos. Quocirca promittendo claues, promittitur totum, promittendo autem actus ſoluendi & ligandi, non promittitur totum, ſed promittuntur actus partiales. Et propterea ex hoc ꝙ ſoli Petro promiſſæ ſunt claues regni cælorum, fateri oportet ſoli Petro promiſſam eſſe poteſtatem aperiendi & claudendi regni cælorum, non ꝙ ſolus aperire & claudere poſſit cælorum regnum, nam vt prædictum eſt, quicumq; ſoluit aliquem aperit illi regnum cælorũ, ſed quia ſolus põt quicquid pertinet ad aperiendum & claudendum regnum cælorũ, non iſtis vel illis, ſed eccleſiæ ædificatæ ſuper eum in Chriſto. Hunc ſenſum, hancq; differentiam ad literam verificari ex tribus viis prædictis declaratur, primo ex interpoſita ſemper coniunctione copulatiua in textu euangelico, ait enim, Tu es Petrus, & ſuper hãc petram, & tibi dabo claues, & quodcũq; ligaueris, & quodcumq;

F ſolueris, diuerſitatem enim promiſſarũ rerum coniunctio copulatiua inſinuat. Secundo, quia Dominus non dixit, & cuicunq; aperueris, & cuicumque clauſeris, ſed dicit, quodcumque ſolueris, & quodcumq; ligaueris. Si enim claues exponere voluiſſet per adæquatos proculdubio actus (qui ſunt aperire & claudere) exponendæ erant, ſed vbi ad ligandum & ſoluendum deſcendit, manifeſtauit ſe non exponere claues, ſed ad minores actus clauium tranſire. Tertio, ex eo ꝙ nunquam Apoſtolis promiſit, aut dedit claues regni cælorum, vel illarum adæquatos actus, ſcilicet aperire & claudere regnum cælorum, ſed de partialibus actibus clauium locutus legitur cum Apoſtolis, & dicendo, Quæcumque alligaueritis ſuper terram, &c. dicendo, Quorum remiſeritis peccata, &c. Et ſi inuenitur quòd nec etiam Petro Dominus actus adæquatos clauibus dedit, aut promiſit, quia claues quidem illi promiſit, ſed nunquam promiſit, quòd aperiret & clauderet. Abſit a diuina ſapientia, vt ſilentio inuoluerit actus adæquatos clauiũ, quum enim exprimeret cuius eſſent claues, vt aperiendi & claudendi, explanauit proculdubio actus adæquatos clauium, qui ſunt aperire & claudere. Conſtat autem ideo appoſuiſſe regni cælorum, vt exponeretur quòd claues ſunt regni cælorum, vt aperiendi & claudendi. Eo ipſo igitur, quod pmiſit ſoli Petro claues regni cælorũ, promiſit ſoli Petro adæquatos actus clauiũ, ſeu quod idẽ eſt, claues ſecundum actus adæquatos clauibus, & poſt hac promiſſionẽ deſcendit ad actus iudiciarios, Et quodcũq; ligaueris. Et quodcũq; ſolueris, vt prædictũ eſt. Ex euangelico igit textu duæ euidẽter reſtãt ſoli Petro pmiſſiones, hoc eſt fore fundamẽtũ eccleſiæ, (Super hãc petrã ædificabo eccleſiam meã) & dandas ei claues regni cælorũ, Et tibi dabo claues regni cælorum.

Nec carent hæc obiectionibus. Nam contra primam promiſſionem opponitur aut ſolum Chriſtum eſſe fundamentũ eccleſiæ (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter illud quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus,) aut ſi multiplex fundamentum admittitur, non ſolus Petrus eſt eccleſiæ fundamentum, ſed etiam alij Apoſtoli, iuxta illud ad Epheſ. 2. Superædificati ſuper fundamẽtum Apoſtolorum, & Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum.

Contra ſecundum vero opponitur primo, Si promiſſione clauiũ promittitur tota poteſtas, cur poſt totũ, promittũtur partes, Quodcumque ligaueris, & Quodcunque ſolueris? ſufficit enim hæc promiſſa in toto. Secundo, Si ſoluere & ligare ſunt partiales actus clauium, cur Theologi in 4. ſen. 18. & 19. diſt. 4. Sen. de clauibus tractando, diffiniunt eas per actus iudiciales, qui ſunt ligare & ſoluere? diffinitio enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

Tertio, Cur claues apoſtolicę in ordinatione presbyterorũ dari affirmantur, ſi illis non conferuntur niſi minores actus clauium?

Quarto, Cur claues dicuntur claues eccleſiæ & non dicuntur claues Petri, ſi ſoli Petro primo datæ ſunt?

Non eſt autem difficile his ſatisfacere. Et obiectis quidem contra primam promiſſionem Petro factam, vt foret fundamentum eccleſiæ, reſpondetur, quòd eſſe eccleſiæ fundamentum ſimpliciter & totaliter proprium eſt Chriſto, eſſe autem fundamentum eccleſiæ ſecundum aliquod tempus, vel ſecundum aliquam rationem particularem, communicatum eſt aliis. Et ſanctis quidem quibus reuelata eſt doctrina fidei pro eccleſia, communicatum eſt eſſe fundamentum ſub rationibus Apoſtolorum & Prophetarum, Petro autem vltra prædictam rationem promiſſum eſt fore fundamentum ſecundum rationem paſtoris totius eccleſiæ Chriſti, ſecundum quam rationem non conuenit aliis Apoſtolis eſſe fundamentum. Et propterea diuerſimode dicitur fundamentum de hoc triplici modo: de Chriſto enim dicitur cum excluſione aliorum (Fundamentum aliud nemo poteſt ponere &c.) de Apoſtolis vero & Prophetis dicitur cum additione fundamenti totalis, ideſt Chriſti dũ ad Epheſ. 2. adiungitur, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu, vbi Auguſtinus dicit, Ne Apoſtolis vel prophetis in quib⁹ fundata eſt ciuitas, ſe conuertat intentio, in Chriſto totum innititur primo fundamento, quod fundamentum in ſummo eſt non in imo, vt in corporali fabrica. (Et Apoc. 21 ſubiungitur Et agni, ideſt Chriſti, De Petro vero adiungit ipſe Chriſtus) ædificabo eccleſiam meam, vt oſtendatur ex Chriſto principaliter pendere eccleſiæ ædificium.

Ad quæſita vero circa promiſſas claues reſpondendo, dicitur ꝙ poſt promiſſum totũ per claues, promiſſas quoque eſſe partes per, Quodcumque ligaueris, & quodcumque ſolueris vt monſtraretur diuerſitas rerum promiſſarum. Si enim ſub vnica promiſſione omnia comprehenſa eſſent abſque coniunctionibus copulatiuis, aut ſolæ claues promiſſæ fuiſſent, adæquatas poteſtates, & exhauſtas claues per hæc duo, Quodcumque ligaueris, & quodcũque ſolueris. Nũc autem, quia tam aperte promiſſarum rerum diuerſitas monſtrata eſt, exprimendo ſingulis coniunctionibus copulatiuis, clare intelligimus non totum quod promiſſum eſt Petro, promitti aut exhiberi cuicumque alteri per hoc, quòd promittitur aut datur, Quodcumque alligaueritis, & quodcumque ſolueritis &c. ſed per hoc promitti aut dari etiam quod tertio & quarto loco promiſſum eſt

& Pe-

& Petro. Et inde videres remanere primas promiſſiones apud Petrum ſolum.

Ad ſecundum vero quæſitum reſpondetur, ideo claues a Theologis per actus iudicis diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabat, vt patet in tex. Magiſtri ſen. tiarũ in principio diſt. 18. (vbi affertur Amb. dicens, Ius enim hoc ſolis permiſſum eſt ſacerdotibus) quam in principio diſt. 19. vbi dicitur. Dantur hæ claues per miniſteriũ Epiſcopi in promotione ſacerdotij, quum enim ſacerdotalẽ recipit ordinem ſimul, & has claues recipit. Et per hoc ſoluitur tertium quæſitum.

Ad quartum autem, quòd nõ de re, ſed de nomine eſt, & propterea extraneum quodammodo eſt, reſpondetur quod claues dicuntur & eccleſiæ & Petri, ſolus enim Petrus clauiger dicitur regni cœlorum. Et Petri quidem ſunt vt capitis vtẽtis, vt per quem ad eccleſiam deriuantur, eccleſiæ autem ſunt & vt finis (quia propter eccleſiam Petrus habet claues) & vt vtentis in ſuis epiſcopis & ſacerdotibus, ita tamen quòd ſecundum earum totalitatem eccleſia vtitur illis in ſuo capite, ſecundum autem partiales vſus vtitur in epiſcopis & alijs miniſtris. Remanet ergo ſolida ſententia dicta.

AD PRIMVM autem argumentorum in principio allatorum, dicitur Dominum per illa verba, Quæcumque alligaueritis ſuper terram &c. non adæquaſſe promiſſiões quatuor tactas Petro, ſed ſolas duas vltimas, vt litera ipſa teſtatur. Et propterea non dixit Dominus, Dabo vobis, aut eccleſiæ claues regni cælorum, quum tamen dixiſſet Petro coram eiſdem, Tibi dabo claues regni cœlorum. Vnde ex hoc ipſo, quòd alijs Apoſtolis Dominus dixit, Quæcumque alligaueritis &c. non facta mentione de clauibus, manifeſte habetur quòd non totum quod promiſerat Petro repetijt in poteſtate aliorum, tamquam Petro totum, alijs vero partes commiſſurus.

Ad ſecundum vero dicitur, quòd poſt reſurrectionem dicendo. Quorum remiſeritis peccata &c. datæ ſunt quidem apoſtolis claues, ſed non in ſua totalitate, quoniã datæ ſunt tantum claues ordinis, vt communiter Doct. dicunt. & bene. Vnde ad literam quum dicitur, Quorum remiſeritis, conſtituitur iudex eccleſiaſticus in ſacramento penitentiæ, quantum eſt ex parte ordinis, quum vero Matth. 18. dictum fuit eiſdem, Quæcumque alligaueritis ſuper terram, ſermo erat de iudicio eccleſiaſtico in foro iudiciali. Vnde & cõmuniter dicitur & bene, quòd tunc ſermo fuit de actibus clauium iuriſdictionis, poſtea autem de actibus clauium ordinis. Et quoniã (vt declaratum eſt) neutrum iudicium etiam ſimul ſumptum adæquat claues Petro promiſſas, ſed ſoluere & ligare in vtroque foro partiales ſunt actus clauium Petro promiſſarum, ideo per vtramq; poteſtatem ſimul non adæquatur poteſtas Petro promiſſa. Vnde diſputationibus vacantes, caueant a ſophiſtis, opponentibus claues iuriſdictionis adæquare claues eccleſiæ. Venenum latet hic, quoniã propria & formaliter loquendo, claues Petro promiſſæ, ſuperiores ſunt & clauibus ordinis, & clauibus iuriſdictionis & propterea Dominus non per actus ordinis, aut iuriſdictionis eas expoſuit, ſed per regnum cœlorum, proculdubio aperiendum vel claudendum. Ita quòd perſpicacius intuendo (vt prædictum eſt) Domini verba, Tibi dabo claues regni cœlorum, per illam particulam, regni cœlorũ, expoſuit claues per actum adæquatũ ſcilicet aperire vel claudere, regnum enim cœlorum aperiendum vel claudendum actum aperiẽdi vel claudendi ſecum fert, conſtat autem, quòd aperire & claudere regnum cœlorum, actus ſunt longe ſuperiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauium iuriſdictionis quam clauium ordinis.

Importune denique inſtantibus nouas nunc inſeri eccleſiæ claues, hactenus enim non ſunt auditæ niſi claues ordinis & claues iuriſdictionis. Vnde nunc tertię claues in Chriſti eccleſia? Reſpondetur, me non inueniſſe, aut fingere nouas claues re, aut nomine, ſed ſi antiqua latet libertate ſic eſt, ſequentes obiectis, inueniuntur obiicientes ſeipſos arguere, nam neque claues ordinis, neque claues iuriſdictionis tradidit ſacra Scriptura, ſed doctores explicarunt, claues autẽ regni cœlorum Chriſtus Dominus ore proprio conſecrauit. Ergo de clauibus regni cœlorum loquor, non nouitates introduco, ex ipſis Domini verbis iuxta ſenſum literalem perſpicacius intellectum manifeſto quę dico. Oportet autem arguentes conſiderare ſubtilẽ Doctorum ſenſum, & vel ex hoc ipſo, quòd doctores diſtinguunt regni cœlorum claues in claues ordinis & claues iuriſdictionis, intelligere ſuperiores eſſe claues regni cœlorum, vtriſque, & vtraſque ſignificare partes clauium regni cœlorum, ac per hoc claues regni cœlorum ſignificare totum, manens & ſuperius ſuis partibus, quum ſimpliciter, & abſolute dicuntur, vt Petro promiſſæ ſunt: quando vero ad partes applicantur, ſignificare tam claues ordinis, quam claues iuriſdictionis, vtræque enim claues regni cœlorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit diſcernere, quando doctores de clauibus regni cœlorum abſolute, & qñ de clauibus regni cœlorũ applicatis ad ordinem vel iuriſdictionem loquuntur.

Ad tertium dicitur, quòd ipſa Domini verba teſtantur quòd de apoſtolatus authoritate ſermo eſt, quum dicitur, ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos, mittere enim & mitti ad apoſtolatum ſpectat, iuxta illud Ioannis 13. Nõ eſt ſeruus maior domino ſuo, neque

A apoſtolus maior eſt eo, qui miſit illum, & propterea hinc non habetur niſi paritas apoſtolatus. Et ſimiliter per alios textus, quibus miſſi ſunt pariter ad docendum & prædicandum, & cætera nõ habetur niſi paritas quo ad huiuſmodi commiſſiones, Petro autem ſupra hæc omnia promiſſum eſt, & quòd foret eccleſiæ fundamentum, & quòd ſibi darentur claues regni cœlorum.

His autem quæ ex geſtis Apoſtolorum adducuntur, faciliime ſatisfit. Docent ſiquidem concorditer Theologi in primo ſententiarum non oportere miſſum minorem eſſe mittente, neque etiam eſſe ab illo, nam Filius miſſus eſt a Spiritu ſancto, quo non eſt minor, & a quo non eſt. Ad literam tamen dicitur, quòd Petrus erat tantæ humilitatis, vt inter Apoſtolos ſe gereret, vt vnus ex illis, & non volebat vti poteſtate quam habebat, & propterea tanquam vnus ex apoſtolis ab eiſdem cum Ioanne miſſus eſt. Patet autem manifeſte huiuſmodi Petri humilitas Act. 11. quum aduerſus illum diſceptabant alij fideles ex circunciſione, quod & Gregorius, & habetur 2. quæ-
B ſtio. 7 ca. Petrus notauit dicens, Petrus poteſtatem regni acceperat, & tamen idem Apoſtolorum primus querimoniæ contra eum a fidelibus factæ cur ad gentes intraſſet, nõ ex poteſtate officij quæ poſſet dicere, Oues paſtorem ſuum non accuſent, nec reprehendant, ſed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritũ ſanctum reſpondit.

Et per hæc poſſet ſimiliter dici in ſynodo de obſeruatione legalium, Petrum ſe habuiſſe vt vnum Apoſtolum. Veruntamen ſi res geſta recte notetur, non ſuit Petrus conſultatus, nec ſoli Apoſtoli, ſed Apoſtoli & presbyteri in Hieruſalem, & propterea cõcluſio nec a Petro, nec a Iacobo facta eſt, ſed ab Apoſtolis & Senioribus cum omni eccleſia ſcribentibus tamen nomine Apoſtolorum & ſeniorũ. Vnde falſum eſt, quòd Iacobus ſententiam protulerit, quoniam ſententia concluſio eſt, quam conſtat ab omnibus factam, ſed dum Iacobus dixit, Ego iudico, perinde eſt ac ſi dixiſſet. Hoc eſt iudicium
C meum. Vnde non introducitur Iacobus iudicans, ſed reſpondens, ſic enim legimus. Et poſtquam tacuerunt, reſpondit Iacobus, imo Petrus paſtoris perſonam in principio geſſiſſe videtur, quoniam ipſe primus ſurgens allegans diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem a legalibus vertebant in dubium. Legimus enim ſic, Quũ autem conquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit, &c. vbi monſtratur Petri autoritas. Quòd dexteras demum ſocietatis Petrus cum alijs dederit, hoc fecit quod quotidie Pontifex facit, omnes Epiſcopos non ſolum, vt ſocios, ſed vt fratres habens.

Ad autoritates denique Doctorum ſanctorum, ſonantes æqualitatem Petri & aliorum Apoſtolorum, dicitur verificari de paritate eorum ſecundum apoſtolatum: fuerunt enim æquales omnes in autoritate apoſtolica. Et ſi inferatur, ſub poteſtate apoſtolica comprehendi poſſe omnia quæ Petrus poterat, in promptu reſponſio eſt ſatisfactiua, quòd dato quod vera eſſet huiuſmodi comprehenſio, ex ea tamen non ſequeretur omnimoda æqualitas ad Petrum, eſſent enim eorum poteſtates æquales quo ad res, quas facere poſſent, ſed
D non eſſent æquales extenſiue, neque quo ad modum. Apoſtoli ſiquidem poteſtatem a Chriſto acceperunt, vt Apoſtoli, hoc eſt, vt legati, Petro autem ſupra apoſtolatum promiſſa eſt (vt infra manifeſtabitur) poteſtas vt ordinario paſtori eccleſiæ. Et hinc patet tam ſuperior gradus atque vnitas poteſtatis Petri quàm maior extenſio, quoniam extendebat ſe ad ipſos etiam Apoſtolos vtpote Chriſti oues. Nec paruitatis differentiam penes modum habendi, magni ſiquidem lapſus periculum eſt, ſi confundantur. Aliud quippe eſt habere claues vt Apoſtolus, & aliud habere claues vt caput & paſtorem etiam ipſorum Apoſtolorum, aliud non derogat Petri ſingulari excellentiæ, hoc autem ipſum Petrum ſuper omnes ſtatuit, omnibusque præficit Apoſtolis ac toti eccleſiæ. Ad horum differentiam modorum ſpectat, quòd Dominus ſoli Petro claues promittit, alijs autem non dat claues, ſed ea quæ ſunt clauium, ſcilicet aut ſoluit ſiue Matth. 18. ſiue Ioan. 20. ſiue Matth. & Marc. vltimo ſiue Luc. 22. Ergo diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater
E meus regnum. Et in talibus primum autoritates manifeſtetur, patet Cyprianum, ita pares facere Apoſtolos vt tñ ſuper vnum Pet. ædificari dicat eccleſiam (ex verbis Domini, Super hanc petram) & autoritate ſua Dominum diſpoſuiſſe dicat vnitatem eccleſiaſticam ab vno Petro originem habere. Hieron. quoque verba Chriſti apud Matth. Tu es Petrus, &c. ſoli Petro relinquens, ad alium ſe transfert locum, vbi ſimilia Apoſtolis data narrantur, ita ommittens. Primo fundari eccleſiam ſuper Apoſtolos omnes hoc enim fieri promulgatum eſt ad Ephe. 2. Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum: ſecundum vero quòd ſcilicet cuncti Apoſtoli claues regni cœlorum accipiant, Matth. 18. Quæcumque alligaueritis, & Io. 20. Quorum remiſeritis, habetur: tertium autem & ex æquo ſuper eos eccleſiæ fortitudo ſolidetur, & ex relatis textibus, ſcilicet Matt. & Mar. vlt. & Luc. 22. Ioan. 20. aut etiam ex alijs ſimilibus textibus ſumptum eſt. vñ patet ex iam dictis, æqualitatẽ Apoſtolorum quatenus Apoſtoli ſunt, & in fundando eccleſiam & in clauibus iuriſdictionis & ordinis & in robore doctrinæ, miraculorum & vitæ, eccleſiæ fortitudinem ſolidantium (quam Hiero. affirmat)

affirmat) nihil officere Petri ſingulari authoritati, qua ſolus cunctę preponitur eccleſiæ. Vnde & Hiero. ibi ſubiungit ſtatim. Propterea tamen vnus inter. 12. eligitur, vt capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio. Vbi manifeſte vides, ita ex æquo apoſtolatus pares dixiſſe Apoſtolos, vt tamen Petrus electus & cōſtitutus a Chriſto ſit caput omnium, hoc ſiquidem eſt quod tuemur. Hoc ad differentiam modi habendi ſpectat, quoniam hinc habes omnes hæc habuiſſe vt apoſtolos, præter hunc autem modum, Petrum ſingulariter habuiſſe vt caput omnium. Ex duabus autem his authoritatibus declaratis, facile eſſe putamus reliquas recte interpretandas iuxta ſenſum prædictarum. Manifeſtatur autem hunc eſſe verum ſenſum doctrinæ ſanctorum tripliciter. Primo, ex ea quòd pares dicūt apoſtolos, non ſolum poteſtate, ſed honore, quod niſi ad apoſtolatū referatur, conſtat eſſe falſum, quum Petrus primatum honoris manifeſte habuerit ſecundum omnes: Secundo ex teſtibus euangelicis, quos Sancti afferunt ad probandam huiuſmodi ęqualitatem, afferunt enim iſtos quos nunc diſcuſſimus, ex quibus conſtat non plus haberi, quàm æqualitatem ſecundum Apoſtolatum. Tertio ex ratione, qua vtuntur, quia ſcilicet Petrus in perſona eccleſiæ vnus accepit claues &c. vt vnitas eccleſiæ hinc probaretur. Vbi propter ſchiſmaticos ſiſte pedem, & ſcito ſimiliter poſſe intelligi vnitatem eccleſię per Petri vnitatem commendatam, primo, vt ſignificata ſit eccleſiæ vnitas in Chriſto capite vno, vnitateque articulorum fidei, ſacramentorum eccleſiæ & ſpei ac charitatis: ſecundo, vt ſignificata ſit eccleſię vnitas ſimpliciter & abſolute vnitate in capite vno Chriſti in terris vicario, Petro ſcilicet. Primum ſenſum eligunt ſchiſmatici ex Sanctorum vere ac ſancta doctrina, ſæpe vnitatem eccleſiæ per ea quæ in primo numerantur, ſenſo explicante, vere quidem, ſed non totaliter, niſi ſub vnitate capitis, ſcilicet Chriſti intelligatur ipſe Chriſtus in ſe & in ſuo terris vicario, ipſe Chriſtus vt caput, Petrus autem vt vice caput. Quod propterea quandoque tacitum eſt, quia acceptato capite, intelligi cōſuetum eſt acceptari ipſum in ſe & in ſuo vicario, dum abſens fuerit.

Secundus autem ſenſus, (in quo clauditur primus adiuncta vnitate capitis in terra) catholicis omnibus communis eſt, comprobaturque quadrupliciter. Primo, quia ad deſignandam vnitatem eccleſię in ſuo capite cœleſti Ieſu Chriſto, non congruit vnitas Petri, ſed & ſufficiebat & decentiſſime congruebat vnitas ipſius Chriſti, quam Dominus hic non tacuit, ſed expreſſit dicens, Ego dico tibi, & rurſus, Ædifi. eccleſiam, & iterum, Dabo claues. Diuinam autem ſapientiam, (quæ eſt Chriſtus) diſponentem omnia ſuauiter, conuenientiſſime per vnitatem Petri, vnitatem eccleſię in capite terreſtri loco Chriſti ſignificare nullam habet difficultatem, Secūda, ex eo quòd hiſtoriæ fides periclitaretur, nam quaſi ſimilis eſſet Petrus in his paruulo, quem Matth. 24. aduocans ad ſe Dominus ſtatuit in medio diſcipulorū dicens, Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruulus &c. ſicut enim paruulus ille aſſumptus eſt ad exemplum ſeu ſimilitudinem humilitatis, ita Petrus nominatus eſſet ad exemplum ſeu ſimilitudinem vnitatis, ac per hoc ſicut ad fidem hiſtoriæ curæ non eſt, quis fuerit paruulus ille, ita nihil aut parum curandum eccleſiæ eſſet, an fuerit Simon Petrus, cui dictū eſt. Tibi dabo claues regni cœlorum &c. quod tamen Doctorum omnium & totius eccleſiæ aures offendit. Sanctorum propterea ſenſus eſt, quòd ſecundum hiſtoriæ fidem res ita geſta eſt, quod vni Simoni Petro claues ſunt pmiſſę, vt res rem ſignificaret vt vnus Petrus primo accepturus claues vnitatem ſignificaret eccleſię. Tertio, ex eo quòd oportet ſaluare non ſolum ſignificationem, ſed etiam deriuationem, hoc eſt, non ſolum vt vnitas eccleſiæ ſignificetur per vnitatem Petri, ſed etiam vt vnitas eccleſiæ proficiſcatur ab vnitate Petri, vt Cyp. in authoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, ſuper vnum ædificat eccleſiam. Et quamuis apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatē tribuat, dicens, Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos, Accipite Spiritūſanctum, tamen vt vnitatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientem authoritate ſua diſpoſuit. Vbi manifeſte vides ex hoc, quòd Dominus authoritate ſua diſpoſuit originem vnitatis eccleſiaſticæ ab vno incipientē, non ſolum ſignificationē vnitatis ab vno, ſed deriuationem vnitatis ab vno aſſertam. Nam ad ſignificandam authoritatem non erat opus, ſed ad hoc quòd initium habeat eccleſiæ vnitas ab vno Petro, authoritate Chri opus fuit, poterat enim ſi voluiſſet inſtituere vnitatem eccleſię a multitudine apoſtolorum proficiſci. Quarto, quia vnitas eccleſiæ catholicæ non ſolum opponitur hæreſi, ſed ſchiſmati. Si vero vnitas eccleſiæ attenderetur ſolum penes vnitatem cœleſtis capitis, aliuique ſacramentorum, ac rei ſperatę, creditę & amatæ, vnitas eccleſię, non opponeretur ſchiſmati, nam cum huiuſmodi vnitate ſtat ſchiſma, vt patet ex eo, quòd ſchiſmatici habentur qui ab vnitate apoſtolicæ ſedis ſeparati ſunt. Ex hoc igitur, quòd vnitas eccleſiæ per Petrum vnum ſignificatur, non excluditur, immo magis ex modo quo per Petrum ſignificatur, includitur, quòd Petrus vnus claues accepit, vt eccleſię vnitatem non ſolum ſignificaret, ſed etiam inchoaret ac conſeruaret.

F ret. Et ſi perſpectū acutius fuerit hoc, quòd eſt eccleſiæ vnitatem accipere claues, verius perfectiuſque & ſit, & ſignificatur accipiendo claues in ſuo vno capite Petro, quam ſi non in Petro, ſed abſolute eccleſia illas acciperet, quoniam vnitas capitis claues accipiens, vnitatem eccleſię non ſolum ſignificat, ſed conſtruit, ſicut & conſeruat, quibus omnibus careret eccleſia, ſi de vno non fuiſſet illi capite promiſſum a Chriſto Domino. Et hinc habes vnde innumeras Sanctorum authoritates recte intelligere queas.

CAPVT VI.

Solum Petrum accepiſſe claues, conſonat ei, quòd eſt eccleſiam accepiſſe claues.

OCcurrit poſt præmiſſa ſatisfaciendum his qui quærunt, quonā pacto ſtant hæc duo ſimul, Solus Petrus accepit claues, & eccleG ſia accepit claues. Apparet enim, quòd ſi ſolus Petrus, ergo non eccleſia, & ſi eccleſia, ergo non ſolus Petrus. Augetur quęſtio ex Aug. verbis ſuper Ioan. recitatis, 24. quęſtione prima, Quodcumque. Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, ſi hoc Petro tantum dictum eſt, non hoc facit eccleſia, ſi autem & in eccleſia fit, Petrus, quando claues accepit, eccleſiam ſanctam ſignificauit.

HVIC enim quæſtioni ſatisfieri facile poteſt ab exercitatis in ſacris literis, ac ſcientibus has duas veritates ſic connexas, quod ſecunda non ſolum conſentit primę, ſed præſupponit & dependet a prima, ſecundum Sanctorum doctrinam. Conſiderandum ſiquidem eſt eccleſiam chatolicam dupliciter referri ad Petrum, ſcilicet vt ſignificatam & vt inchoatam, Petrus enim & ſignificauit eccleſiam vniuerſalem, & inchoauit eandem, quemadmodū caput principium eſt corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propoſitum eſt differentia, prima eſt, quòd ſignificatio pertinet ad H ſenſum myſticum, quo Petrus ſignificat eccleſiam, inchoatio autē pertinet ad ſenſum literalem, quo inſtitutus eſt Petrus paſtor totius eccleſię. Secunda eſt, quòd penes ſignificationem non attenditur dependentia rei a re, ſed dependentia ſignificationis a ſignificante: penes inchoationem autem attenditur dependentia rei a re, hoc eſt corporis a capite. Vnde eccleſia dupliciter accipit claues in Petro, nam & accepit eas vt ſignificata in Petro, & accepit eas vt inchoata in Petro, & ſecundum vtrumque accipiendi modum oportet præſupponere hanc priorem veritatem ad literam, ſolus Petrus accepit claues. Ad ſignificationem ſiquidem ſpectando, quum ſignificatio iſta non ſit per modum parabolæ, ſed per modum rei geſtę (quia non Petrus parabolicus, ſeu parabolice accipiens claues, ſed Petrus ſecundum rem geſtam ſignificat vniuerſalem eccleſiam), oportet fateri vnum ſolum Petrum ſecundum hiſtoriam accepiſſe claues, vt ex re geſta ſignificetur vnam ſolam eccleſiam catholicā habere claues, iuxta illud Ambroſ. Certum eſt quòd eccleſiæ vtrumque ius, ſcilicet ſoluendi & ligandi licet, hæreſis vtrumque non habet. Si enim I ſolus Petrus ſecundum hiſtoriam non accepiſſet claues, nequaquā per modum rei geſtæ figuram gereret vnius ac ſolius eccleſiæ vniuerſalis. Dependet ergo catholicæ eccleſiæ ſignificatio figurata in Petro ex veritate rei geſtæ, quòd ſolus Petrus acceperit claues, & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque ſpectetur, nulla eſt opus declaratione, quoniam manifeſtum valde eſt corpus dependere a capite & quod conuenit capiti, conuenire quoque corpori in ſuo capite & ideo ſolum Petrum accepiſſe claues, eſt ſolam eccleſiam, cuius Petrus eſt caput, accepiſſe claues in ſuo capite. Quocirca ſolum Petrum accepiſſe claues, non excludit, ſed infert vniuerſalem eccleſiam illas accepiſſe, vt ſignificatam & inchoatam in Petro. Eſſe autem hanc ſanctorum doctrinam, perſpicere potes ex Cypriani verbis in pręcedenti capitulo declaratis, vbi vtrumq; modum ſcilicet ſignificationis per modum rei geſtę, & originis eccleſiæ a Petro docuit, dum dixit, Super vnum ædificat eccleſiam, & ſubdit. Et vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientem authoritate K ſua diſpoſuit. Et rurſus exordium ab vnitate proficiſcitur, vt eccleſia Chriſti vna monſtretur, vt prędeclaratum eſt: Auguſtini autem verba inducta eandem confirmare ſenſum patet ex duobus, primo ex eo quòd aduerbio tantum vtitur ad excludendum extenſionem Petri ad eccleſiam, dixit enim, Si Petro tātum, perinde ac ſi dixiſſet. Si Petro ſecundum ſeipſum tantum, & non ſecundum quòd ſe extēdit ad eccleſiā ſignificandam vel figuratiue vel connotatiue, vt caput ſignificat corpus cuius eſt caput. Vnde non intulit Aug. ex ſecūda veritate, ſ. eccleſia habet claues, negationem primæ, ſcilicet ſolus Petrus accepit claues, ſed expoſitionem ipſius, ſcilicet quòd Petrus accipiens claues ſignificauit eccleſiam, perinde ac ſi dixiſſet, quod non accepit ſecundum ſeipſum tantum, ſed vt extenditur ad eccleſiam vniuerſam ſignificando illam, hic enim planus eſt ſenſus verborum Auguſtini. Secundo, ex eo quod ſubiungit, Si ergo in perſona Petri ſignificati ſunt in eccleſia boni, & in Iudæ perſona ſignificati ſunt mali in eccleſia. Hinc enim patet, quòd ſignificatione per modum rei geſtæ loquitur, nam Iudam inter Apoſtolos ſignificare per modum rei geſtæ malos in eccleſia, dubium non eſt.

Intendit

Intendit ergo Auguſtinus Petrum ſecundum rem geſtam accipientem claues, inferre eccleſiam quoque per ipſum ſignificatam accipere claues. Modus autem quo eccleſia per Petrum vſque ad cõſummationem ſeculi accepit claues, eſt ſuauiſſime diſpoſitus a diuina ſapientia, nam vniuerſalis eccleſia ſicut diſtribuitur in caput ad mẽbra, ita diſtribuitur in ſuaui acceptione clauium, vt in capite quidem accipiat per ſucceſſionem, in membris autem per participationem. In capite namque habet claues regni cęlorum ſecundũ actus clauibus adæquatos, in mẽbris autem, hoc eſt partialibus eccleſijs, claues habet ſecundum actus ordinis, & partialis iuriſdictionis.

VNDE PATET oppoſitum eſſe eius quod apparebat proponendo quæſtionem, quum enim dicimus. Solus Petrus accepit claues regni cęlorum, ſocij compares excluduntur, non illius corpus eccleſia, non illius ſucceſſor excluditur, immo ta eccleſia quam ſucceſſor in ſolo Petro includitur, quia ex hoc quòd ſolus Petrus accepit claues regni cęlorum, infertur eaſdem accepiſſe eccleſiam inchoatam, ac ſignificatam in ſuo capite, ac propterea eandem ſemper claues habere, in capite quidem per ſucceſſionem, in membris autẽ per participationem, vt ſic vere vnum ſit corpus tota eccleſia ſub vno capite. Nec fallaris antiqua ſchiſmaticorum inuectione in catholicos, tanquam monſtra fingentes, dum eccleſiæ caput Petrum dicimus, quandoquidem Chriſtus eſt caput corporis eccleſię (vt dicitur ad Colo. 1.) & ſi Petrus quoque caput eccleſiæ ponitur, duo capita vni corpori non ſine monſtro iunguntur. Friuola ſunt hæc, quoniam Petrus alia ratione caput eccleſię dicitur, ab ea ratione, qua Chriſtus eſt caput eccleſiæ. Chriſtus enim eſt caput ratiõe ſuiipſius, Petrus autem ratione Chriſti. Vnde Chriſtus eſt ſimpliciter & abſolute caput, Petrus autem ideo caput, quia eſt vice caput, eſt enim loco Chriſti in cęlis reſidentis, caput in terris. Vnde totius eccleſiaſtici corporis vnum tantum ponitur caput ſimpliciter & abſolute, id eſt Chriſtus, loco cuius in terris Petrus non aliud caput, ſed vice caput conſtitutus eſt. Vnde nulla interuenit monſtruoſitas in eccleſiaſtico corpore, niſi apud nolentes intelligere eccleſiaſtica nomina in ſenſu, in quo dicuntur omnibus ferè manifeſto. Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiuſmodi obuiationibus commune eſſe vnum errandi iter, inter omnes ſiquidem diſcuſſas poſitiones prima ex affirmata iuſtitię qualitate, negauit ſubſtantiam perſonam: ſecunda ex affirmata eccleſia ſignificata, negauit perſonam Petri ſignificantem: tertia ex affirmata Petri principalitate, negauit eius ſingularitatem, quarta ex affirmato communi paríque Apoſtolatu, negauit vnitatem paſtoralis officij in Petro. quinta ex affirmatis eccleſiæ clauibus, negauit ſolum Petrũ accepiſſe claues: ſexta ex affirmato vnico eccleſiæ capite Chriſto, negauit Petrum eſſe caput loco Chriſti. Et ſimile inuenies inferius, quum ex affirmata charitate Petri Paſtoris, negabitur perſona Paſtoris ſine charitate, & ex affirmato paſcendi opere, negabitur Paſtoris authoritas. Aperiantur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

Promiſſum eſſe Petro totius eccleſiæ Pontificatum in antedictis promiſſionibus.

QVattuor promiſſa eſſe Petro a Domino Matthæus Euangeliſta in ſupra allatis refert verbis, quorũ duo vltima, Quodcumque ligaueris, & quodcumque ſolueris, communicata quoque a Domino alijs apoſtolis idem teſtatur, prima vero duo, Super hãc Petram ædificabo eccleſiam meam, Et tibi dabo claues regni cęlorũ, propria Petro perſeuerarunt. In quibus promitti Petro totius eccleſiæ Pontificatum, declarandum eſt poſtquam ambæ promiſſiones amplius dilucidatæ fuerint.

QVOCIRCA in prima promiſſione notanda ſunt ſex, ſignificantius enim vide primo, eccleſiam meam, non eccleſias meas, ſecundo, eccleſiam meam, non aliquam eccleſiam meam, tertio, eccleſiam meam, non omnem eccleſiam meam, quarto, eccleſiam meã, non indefinite: quinto, eccleſiam meam, ſingulariter ſeu vnicam, ſexto, eccleſiam meam, ſine additione aliqua. Attende ſigillatim, nõ dixit eccleſias meas, ſed eccleſiam meam, vt vna eccleſia ſignificaretur, quæ quamuis multas comprehendat partiales eccleſias, non propterea ſcinditur, diuiditur aut multiplicatur eccleſia, ſed vnitate numerali retenta multas habet partes, ſicut vnum corpus multa habet membra, iuxta verbum apoſtoli ad Col. 1. Ipſe eſt caput corporis eccleſiæ. & Cant. 6. Vna eſt columba mea. Dixit non aliquam eccleſiam meam, ſed eccleſiam meam, vt non de parte eccleſię, non de particulari aliqua eccleſia, ſed de integra ſeu tota eccleſia intelligeres, neque enim decebat diuinam ſapientiam aliquam eccleſiam ædificare ſuper vnum Petrum & aliquam non, Dei ſiquidem perfecta ſunt opera. Non dixit, omnem eccleſiam meam, tum quia multitudinem eccleſiarum ſupponeret diſtributiuum ſignum, contra Dominum ſententiam Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile & vnus paſtor. Tum quia ſingulare diſtribui vniuerſaliter, implicat contradicto- A ria, niſi vniuerſalitas referatur ad partes integrãtes ipſum, quod eſt extra propoſitum, & inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes eccleſiæ ædificatæ ſunt ſuper hanc Petram. Dixit, eccleſiam meam, non indefinite, vagum relinquendo intellectum ad quærendum quæ eſſet eccleſia Chriſti ędificanda ſuper hanc petram: ſicut dubium reliquit intellectum, quum in cęna dixit. Vnus veſtrũ me traditurus eſt, certificati enim ſumus per hæc verba, quòd vnica tota Chriſti eccleſia ędificata eſt ſuper hanc petram, & non ſumus ſuſpenſi relicti. Dixit ergo, eccleſiam meam, vt ſingularem vnicam ſolamque ſuam eccleſiam integram (de qua in Symbolo dicitur, quòd eſt vna eccleſia catholica) intelligeres. Vnde per ſolum pronomẽ, meam, determinauit illam: vt perciperemus, quòd de illa vna eccleſia loquitur, quæ eſt Chriſti eccleſia, ſine additione aliqua (quælibet namque partialis eccleſia vocatur Chriſti eccleſia cũ aliqua additione,) puta Romana, Antiochena, Conſtantinopolitana &c. Et hoc non ſolum ſecundum modernum vſum, ſed ſecundum ſacras B Scripturas, vt patet in principijs vtriuſque Epiſtolæ ad Corin. vbi dicitur Eccleſiæ quæ eſt Corint. & in principio ad Gala. Eccleſijs Galatiæ. & ad Theſſ. Eccleſię Theſſalonicenſium &c. Habes igitur quid intelligere debeas per eccleſiam meam, idem ſcilicet quod intelligis per vnam eccleſiam catholicam. Non deſunt tamen ſophiſticæ importunitates ex eo quòd quælibet particularis eccleſia vere eſt Chriſti eccleſia, arguentes. De illa eccleſia Chriſtus loquitur, de qua verificatur quòd eſt eccleſia mea, id eſt Chriſti, ſed de qualibet particulari eccleſia verificatur quod eſt eccleſia mea, ergo de qualibet particulari eccleſia Chriſtus loquitur, quum dixit, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Poteſt ſiquidem facile detegi fallacia argumenti, ad rem ſpectando, & dicendo, quòd quęlibet particularis eccleſia eſt quidem eccleſia Chriſti, ſed non tota, nec ſine additione aliqua, ſed talis, puta Mediolanen. nec ita eſt eccleſia quin ſit pars eccleſię, Chriſtus autem loquitur de eccleſia integra, quę non eſt eccleſia talis, nec eccleſia aliqua, ſed eſt abſolute ipſius eccleſia. C Nihilominus dicendum eſt, quòd eo modo quo quælibet eccleſia eſt eccleſia mea, id eſt Chriſti, illo eodem modo verificatur de ea quòd eſt ædificata ſuper hanc Petram. Quod vt plenius intelligas, perſpice differentiam in modo, quo eccleſia catholica eſt Chriſti, & quo quælibet particularis eccleſia eſt Chriſti, conueniũt ſiquidem omnes partiales eccleſiæ cum eccleſia catholica in hoc, quòd ſunt Chriſti (nã quælibet partialis eſt Chriſti eccleſia, & eccleſia catholica eſt Chriſti eccleſia,) ſed differunt in modo, quia eccleſia catholica eſt Chriſti vt totum, quælibet autem eccleſia eſt Chriſti vt pars, & propterea eccleſia catholica eſt ædificata vt totum ſuper hanc petram, quęlibet autem eccleſia particularis eſt ædificata ſuper hanc petram vt pars. Illo igitur modo, quo verificatur de eccleſia particulari, quòd eſt eccleſia mea, eodemmet modo verificatur de illa, quòd eſt ædificata ſuper hanc petram, & propterea quia eſt eccleſia mea vt pars, D eſt quoque ædificata vt pars ſuper hanc petram, eccleſia vero catholica quia eſt eccleſia mea vt tota, eſt quoque ędificata vt tota ſuper hanc petram. Et quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes ſe habet vt perfectum ad imperfecta, & vnitas & integritas eccleſiæ pari paſſu currunt, ideo verbum Chriſti ad literam intelligitur de eccleſia vna catholica, ratione cuius intelligitur quælibet particularis eccleſia, vt pars vnius eccleſię catholicæ ædificata ſup Petrum ſicut ratione vnius eccleſię catholicæ quælibet partialis eccleſia vocari poteſt a Chriſto eccleſia mea, tanquam pars eccleſiæ catholicæ, nec aliter verificaretur, quoniã ſi ab vnitate eccleſiæ diuiſa eſſet, non eſſet eccleſia Chriſti. Nec putes aduerſari hæc ſacris canonibus aut Sanctorum dictis, quæ ſonare videntur eccleſiam Romanam ędificatam eſſe a Chriſto ſuper hanc petram. Appellatione quidem Rom. eccleſiæ, (vt multi putant) ex verbis concilij Cõſtantien. in condemnatione articulorum Ioannis Vuiclef. intelligitur quandoque eccleſia catholica, & ſecundum hunc ſenſum nulla eſſet in propoſito quæſtio niſi de nomine. Sed quoniã ſenſus hic non conſonat intentioni ſcribentium de Roma. eccleſia, intelligentium ipſius nomine quandam particularem eccleſiam diſtinctam E contra alias particulares eccleſias, ideo aliter dicendum eſt Romanæ eccleſiam ædificatam eſſe a Chriſto ſuper hanc petram, verificari, nõ per proprietatem, ſed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter eccleſiam Roma. & alias manifeſtatur, commune ſiquidem eſt cuilibet particulari eccleſiæ eſſe partem. Et hinc fit quòd non per proprietatem verificatur de quacumque particulari eccleſia, ſed tantummodo de eccleſia catholica, quòd eſt ædificata ſuper hanc petram, de ipſa enim ſola ad literam loquitur Chriſtus, dicens, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, in qua tamen omnes partiales Chriſti eccleſiæ clauduntur, vt partes in toto. Differt autem Rom. eccleſia ab alijs partialibus eccleſijs propinquitate ad caput eccleſiæ catholicæ, nam eccleſia Roma. in ſuo proprio capite non ſolum proxima, ſed eadem facta eſt cum capite eccleſię catholicæ, ex facto enim Petri vnus atque idem factus eſt Pontifex Rom. & pontifex eccleſiæ catholicæ, ſecundum ſeipſam vera immediate hæret Pontifici eccleſię catholicę. Alia autem quæcũque partialis eccleſia, nec ſecundum ſeipſam immediate iungitur

paſtori eccleſiæ catholicæ, nec ſecundum ſuum caput coincidit cũ
capite eccleſiæ catholicę. Ob hanc igitur proximitatem & coniun
ctionem eccleſiæ Rom. ad paſtorem eccleſię catholicæ, appropriã
tur verba Chriſti ad Rom. eccleſiam potius quàm ad alias, non ꝙ
illi ſint propria, ſed eccleſiæ catholicæ, vt dictum eſt.

PROMISIT igitur Dominus Petro hac prima promiſſio
ne, Sup hanc petrã ædificabo eccleſiam meam, futurũ ipſum funda-
mentũ eccleſiæ catholicæ. Per ſecundã aũt promiſſionẽ, (Tibi dabo
claues regni cœlorum,) plenitudinem poteſtatis eccleſiaſticæ eidẽ
promiſit, quod tripliciter manifeſtatur. Primo, ea ipſa re ſignificata
per claues regni cęlorum, poteſtate ſcilicet aperiendi & claudendi
cęlorum regnum, non his vel illis, ſed abſolute, vt comprehendan-
tur omnes viatores, quibus claudi vel aperiri regnum cęlorum po-
teſt. Huiuſmodi ſiquidẽ poteſtas quadruplex poteſtatis genus ſub
ſe comprehendit, hoc eſt iudiciariam tam in foro pœnitentiæ, quàm
in foro eccleſiæ, quoniam omnis eccleſiaſticus iudex vtriuſque fori,
ſoluendo vel ligando, aperit vel claudit regnum cœlorum illi, qui
ſoluitur vel ligatur. Poteſtatem quoque gubernatiuam eccleſiæ ca-
tholicæ, non prouidendo, gubernando, inſtituendo, diſponendo, &
cætera eiuſmodi faciendo, nihil aliud fit quam aperitur vel claudi-
tur regnum cœlorum. Poteſtatem etiam ad purgatorium extenſam
comprehendit, vbi nota quòd licet Chriſtus non dederit Petro iu
diciariam poteſtatem ſuper purgatorium, dedit tamen illi claues
regni cœlorum, aperiendi etiam vel claudendi his, qui ſunt in pur-
gatorio. Et propterea de poteſtate iudiciaria loquens appoſuit lo-
cum, ſcilicet ſuper terram dicens, Quodcumque ſolueris ſuper ter
ram, & quodcumque ligaueris ſuper terram. eximens per hoc eos q
ſuper terram amplius non ſunt, a iudiciali poteſtate Petri, Loquẽs
autem de clauibus regni cœlorum, nullum eximit viatorem, cui p
eccleſiam poteſt aperiri vel claudi regnum cœlorum, ſed abſolute
& illimitate dixit, Tibi dabo claues regni cęlorum, vt poſſet Petrus
cuicumque viatori regnum cœlorum aperire poſitiue, claudere ve-
ro ſaltem negatiue. Hæc autem dicentes, nequaquam Auguſtinũ,
ſacroſque canones poteſtatem Petri ad excommunicandum etiam
defunctos, tuentes oppugnamus, immo hinc quod dicimus confir
mamus. Nam eccleſiaſtica cenſura in defunctos quatenus ſoluit aut
ligat, ad id reſpicit, quod ſuper terram eſt, hoc eſt viuos, qui ligatur
ne communicent, aut ſoluuntur vt communicent defuncto, quate-
nus vero aperit aut claudit regnum cœlorum, ad defunctorum ani
mas reſpicit, quibus vere hinc aperitur aut clauditur regnum cœlo
rum. Terminatur ergo iudiciaria poteſtas ſuper terram, claues au-
tem regni cœlorum ad omnes viatores ſe extendunt. Poteſtatem
demum imperatiuam vniuerſis ad eccleſiam quomodolibet ſpecta-
tibus in ordine tamen ad regnum cœlorum, exigit ſiquidem recta
ratio, vt poteſtas quę ſupremum ſortita eſt finem, reliquis omni-
bus imperet in ordine ad ſupremum finem, vt facile manifeſtatur
inducendo tam in artibus, quam in rectoribus, ducibus, & princi pi
bus. Quilibet nempe artifex, rector, dux, princeps, ſuperiorem ſor-
titus finem, ordinat alios artifices rectores, duces principes, ad ſuũ
finem, ac per hoc illis quatenus ad ſuum diriguntur finem, præcipit.
Conſtat autem regnum cœlorum ſupremum eſſe finẽ poteſtatiq;
clauium Petro promiſſarum reſpondere, reliqua vero omnia tem-
poralia ad hunc finem quandoque oportere diſponi. Sub hac igitur
Petri poteſtate comprehenditur poſſe imperare regnis & princ ipi-
bus omnibus in ordine ad regnum cęlorum, nec enim huiuſmodi
imperium aliud eſt quàm aperire & claudere regnum cęlorum, vt
de ſe patet. Ex re igitur promiſſa per claues regni cœlorum, patet
primo, quòd plenitudo poteſtatis eccleſiaſticæ Petro promiſſa eſt a
Chriſto, dicente, Tibi dabo claues regni cęlorum. Declaratur dein
de idem ex modo loquendi ſacræ Scripturæ. Iſa. quidem. 22. de Elia
chim ſummi Sacerdotis plena poteſtate, dicitur, Et dabo clauem do
mus Dauid, ſuper humerum eius, & aperiet, & nõ erit qui claudat,
& claudet, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Teſtamento
Apoc. 3. de Chriſti poteſtate dicitur, Qui habet clauem Dauid, ape
rit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Nec obſtat ſi obijciatur, in
textu Euangelij non haberi, quòd ſi Petrus aperiat nemo claudit &
ſi claudat, nemo aperit, quia etſi non habentur hæc verba, habetur
tamen idem ſenſus. Ex eo quidem quòd de minoribus actibus cla-
uium in Euangelio habetur. Quodcumque ligaueris ſuper terram,
erit ligatum & in cœlis, & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit
ſolutum & in cęlis, manifeſte habetur, quòd ita Petrus ligat, quòd
nemo ſoluit, & ita ſoluit, quòd nemo ligat: quod enim in terra liga
tum, in cęlo quoque ligatum eſt, conſtat ita eſſe ligatum, quòd ne-
mo ſoluit, & ſimiliter quod in terra ſolutum, in cœlis quoque ſo-
lutum eſt, conſtat ita eſſe ſolutum, quòd nemo ligat. Ex hoc autem
ſufficienter habetur, quòd ita Petrus aperit regnum cęlorum, quòd
nemo claudit, & ita claudit, quòd nemo aperit, æquum eſt enim, vt
nõ minus, ſed potiori modo poſſint claues Petri adæquatos ſibi a-
ctus, quam actus minores exercere. Et aduerte, ꝙ verba illa Iſa. 22.
dicta ſunt Eliachim in perſona Chriſti, vt gloſ. ibi dicit. In cuius ſi
gnũ Ioan. Euangeliſta eadẽ repetit de Chriſto, tamq; monſtrans illũ
eſſe in Eliachim ſignificatũ, & ipſemet Iſa. 9. ca. de Chriſto ſcripſerat,

F & factus eſt principatꝰ ſuper humerũ eius, vt oſtẽdat clauis ſup hu-
merũ eius, principatum ſup humerũ eius, ac per hoc vndiq; percipia
mus per claues regni cęlorum plenitudinem poteſtatis ſignificari.
Accedit autẽ ad hoc teſtimonium a conſuetudine, in ſignum enim
ſummæ poteſtatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungen-
do ambas promiſſiones, quum ex prima Petrus futurus ſit funda-
mentum eccleſię catholicæ (vbi in Petro officium ſuſtinendi eccle
ſiam catholicam in fidei ſoliditate ſtatuitur, & pariter eccleſiæ ca-
tholicæ neceſſitas inhærendi Petro vt fundamento imponitur, æ-
dificationi enim ratio expoſcit, vt ædificium neceſſitatem habeat
inhærendi Petræ, ſuper quam fundatum eſt) ex altera vero Petro
eccleſiæ poteſtatis plenitudo pollicita ſit, manifeſte liquet promiſſũ
huiuſmodi verbis Petro eccleſiæ catholicæ pontificatum eſſe, hæc
enim duo præcipua eſſe in totius Chriſtianę eccleſiæ Pontifice con
ſtat. Ex Matthæi Euangeliſtæ igitur verbis, Tu es Petrus &c. colla
tis cum alijs Euangelijs, ac dictis, manifeſtatum credimus ſoli Pe
G tro Pontificatum eccleſię catholicæ eſſe promiſſum a Chriſto.

CAPVT VIII.

Perſonæ Petri, quamuis charitate qualificatæ, dictum eſſe, paſce oues meas.

EXpedito tractatu de promiſſionibus ſoli Petro factis a Domi-
no apud Matth. tractanda occurrit commiſſio quam Saluator
Petro fecit apud Ioannem, quum terties ei dixit, Paſce oues meas.
Vbi ſicut in antedictis quatuor dilucidanda occurrunt. hoc eſt, ꝙ
perſonæ Petri, quòd ſoli dicta hæc intelliguntur, ita quòd nuſqua
alias ceteris ſimilia dicta ſunt, quòd tota eccleſia paſcenda commiſ
ſa eſt Petro, & quòd per hęc pontificatus eccleſiæ catholicę datus
eſt Petro.

Quoniam autem ſoluere neſcit, qui nodum ignorat, qui rem du
biam reddere poſſunt, in horum ſingulis aſſerenda ſunt. Ex duobus
H in primis apparet quòd non perſonæ, ſed qualificatæ perſonæ dictũ
eſt, Paſce oues meas. Primo, ex cognominatione Petri, dum appella
tus eſt Simon Ioannis, hoc eſt obediens gratiæ, neque enim fruſtra
(vt Beda hic dicit) ſic eum Dominus appellauit ſed ad hoc myſte-
rium inſinuandũ. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me? vbi
manifeſte amãti dixit, Paſce oues meas. Ex his enim apparet, quòd
non perſonæ, ſed perſonæ qualificatæ obedientia diuinę gratię &
amore ipſius Chriſti dictum eſt Paſce oues meas.

HOC In hoc loco obſeruandum eſt, ne in extremos declinea-
mus errores, ſed media incedamus via, quum enim de qualificatæ
perſonę officio agitur, quatuor occurrunt ſcilicet perſona qualitas
eius, vſus officij, & rectitudo eius. Quę omnia licet diuerſa ſunt, hæ-
retici tamen nolentes diſcernere inter poteſtatis vſum & rectitudi-
nem vſus, totum qualitati tribuunt, malos Chriſti miniſtros co-
gnoſcere recuſantes, quia qualificati Chriſti charitate non ſunt, ta-
quam poteſtas & rectus poteſtatis vſus idem ſint, vel ſaltem vtrũq;
I qualitati, hoc eſt charitati commiſſum ſit, vnde latius aberrantes,
cuilibet iuſto eccleſiaſticam arrogant poteſtatem. Stulti autẽ (quo-
rum infinitus eſt numerus) rectitudinem vſus paruipendentes, ſi ꝑ
ſonæ eccleſiaſticam tribuunt poteſtatem, quicquid ſit de charitatis
qualitate feciſſe putant ſatis. Recta vero ac catholica ratio mediam
amplectitur viam perſonæ qualificatę datam & dari debere eccleſia
ſticam poteſtatem cenſens, ea tamen ratione, vt perſonæ poteſtas
ſeu poteſtatis vſus, qualitati vero rectitudo vſus reſpondeat. Sic.n.
vterque vitatur error, dum ſapienter qualificatę perſonæ commit-
titur, vt recte vtatur eccleſiaſtico miniſterio, & ſic contingit malos
eſſe miniſtros, eccleſia ambiguitatis, aut fallaciæ periculo non ſub-
ſit, ſed per malos etiam bona ſuſcipiat. Et ſi ſapiens quicunque qua
lificatæ debet perſonæ committere rectum vſum officij, hoc maxi-
me decuit ſapientiam incarnatam. & propterea tertio a Petro exi-
git qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita ꝙ
exacta charitas bonitatem actus reſpicit & ipſa rectitudo ſeu boni
tas actus charitati tribuitur, vt omnes communiter Doctores.
K Patet autem actum optimum a Saluatore Petro commiſſum dicen-
do, Paſce oues meas, ex ſingulis trium dictionum: paſcere enim eſt
conferre nutrimentum, quo oues nutriuntur, augentur, multipli-
cantur, & viuunt. Oues dixit non hœdos, non boues, non lupos, &
id genus homines, luxurioſos, ſuperbos, rapaces, inuidos, maledi-
cos, &c. Meas addidit, vt proprio amore ſubtracto, amor Chriſti ra
tio paſcendi oues ſignificata explicetur. Ex quibus tribus ſimul iũ-
ctis perſpicuum fit, quod actum optimum committebat Petro di-
cens, Paſce oues meas. & quia (vt dictum eſt) actus optimus non po
teſt niſi a charitate Chriſti prodire, ideo perſonæ qualificatæ chari-
tate a Domino commiſſus eſt. Ex hoc autem non ſequitur (vt hære
tici fingunt) quòd qualitati commiſſum eſt paſtorale officium: ſed
charitati quidem commiſſa intelligitur bonitas, ſeu rectitudo vſus
officij paſtoralis: ipſe autem vſus perſonę commiſſus intelligit. Vn-
de & Dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, Chari-
tas tua paſcat oues meas: ſed perſonam ter alloquitur dicens, Paſce
tu agnos,

tu agnos, ſeu oues meas. Et ſicut apud Matth. perſona Petri deſcripta eſt nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quo ad corpus, & internæ reuelationis gratia quo ad animam, vt ex his ſingulariter Petro conuenientibus perſonam eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non ſemel, ſed ter eodem nomine proprio & patris carnalis perſona Petri ſecundum carnem deſcribitur, Simon Ioannis, ſeu Ionæ (vt correctiores codices habent) & ſecundum animam ex propria humiliatione, qua cor Chriſti ſcientiæ ſubmittit, ter repetens, Domine tu ſcis, quia amo te: & ex propria contriſtatione, contriſtatus eſt Petrus, &c. vt ex his ſibi propriis, Petri perſonam aperte intelligeremus eſſe illam, cui Chriſtus dixit, Paſce oues meas: ac proinde nō dono charitatis, ſed perſonæ commiſſū officiū paſtorale perciperemus: ex exacta aūt charitate intelligeremus charitati commiſſa rectitudinē vſus officii paſtoralis, nemo enim ſine charitate pōt officio paſtorali rectè vti. Et hæc ſecūdū literalem Euangelii ſenſum ſunt: ad myſticum vero ſenſum (vnde efficax non poteſt argumentum trahi) ſpectat quòd Simon Ioannis interpretatur, obediens gratiæ. Vnde patet, quòd Chriſtus non qualitati, ſed perſonæ Petri qualificatæ charitate dixit, Paſce oues meas, ac proinde ſi decidiſſet Petrus a charitate nō amiſiſſet paſtorale officium, ſed rectum vſum illius: quoniam a charitate pendet non officium, ſed rectitudo vſus, vt planum eſt apud quemlibet catholicum Doctorē, & ſolos habet hæreticos contradictores.

CAPVT IX.

Soli Petro, ita quòd non aliis Apoſtolis, dictum eſſe, paſce oues meas.

QVòd autem ſoli Petro dictū ſit a Chriſto, Paſce oues meas, textus ipſe clare manifeſtat, tum ex nomine proprio ſuo & patris carnalis tertiò repetito, tum ex comparatione appoſita ad alios, Diligis me plus his? comparatiuum enim diuerſitatem monſtrat ipſius ad alios apoſtolos præſentes, quibus comparatur, tum ex propria Petri paſſione, qua contriſtatus deſcribitur ex tertia interrogatione memor negationis Chriſti prædictæ ſibi olim ipſo parato mori, ita vt locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data poſt reſurrectionem Domini, & aliis apoſtolis, nec antea, nec poſtea inuenitur ſimile quid dictum, reſtat vt omnino ſoli Petro dictum ſit, Paſce oues meas. Nec obſtat, quòd ecclesia apoſtolos omnes vocat paſtores dominici gregis in præfatione (quos operis tui vicarios eidem contuliſti præeſſe paſtores) quando hoc ad apoſtolatū manifeſte refertur, & propterea eo modo dicuntur paſtores dominici gregis, quo ad apoſtolatum ſpectat paſtoralis cura, vt autem apoſtoli nomen teſtatur, paſtorale exercitium ad apoſtolos ſpectat, vt ad legatos Chriſti, & ſic hoc eſt, vt legati Chriſti dicuntur paſtores dominici gregis. Petrus autem (vt ex ſupradictis & dicendis patebit) conſtitutus eſt, vt ordinarius paſtor etiam ipſorum Apoſtolorum, & hoc ſignificant Chriſti verba, Paſce oues meas.

CAPVT X.

Petro ſoli vniuerſam committi eccleſiam, per hæc verba Chriſti, Paſce oues meas.

VNiuerſam autem committi eccleſiam Petro per hæc verba, Paſce oues meas, ſophiſtice in dubium vertitur ex ſex.

Primo, Quia non dicitur, Paſce oues meas omnes: ſi enim tota eccleſia comprehenſa eſſet, dici debuiſſet omnes oues meas, ſicut dictum eſt, Docete omnes gentes. Matt. vlt.

Secundo, Quia nihil impoſſibile commiſſum eſt a Chriſto, vniuerſam autem per orbem eccleſiam paſci ab vno eſt impoſſibile. Et ſi dicatur, quòd vnus per alios poſſet paſcere totum orbem: Cōtra, quia Dominus dixit, Paſce, & non dixit, fac paſcere oues meas hoc enim etiam ethnicus poſſet facere, committere, ſcilicet aliis, vt paſcerent oues Chriſti.

Tertio, Quia peccaſſet Petrus ſi non omnes ſolus paviſſet, ſi omnes ſoli commiſſæ ſunt.

Quarto, Quia Petrus nullum Apoſtolum miſit, & quilibet Apoſtolus ordinauit epiſcopos abſque Petri authoritate.

Quinto, Quia conſtitit apoſtolos in diuerſas mundi partes tanquam ſuas portiones diſtributos.

Sexto, Quia Petrus circunciſionis tantum oues ſortitus eſt, vt patet ad Gal. 2. Vbi dicit Paulus, Quum vidiſſent, quòd creditum eſt, mihi Euangelium præputii, ſicut & Petro circunciſionis, qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatu circunciſionis, operatus eſt mihi inter Gentes.

QVOD Manifeſte autem exorbitent hæc a vero Euangelii ſenſu, non eſt difficile aperire, dicendo ſiquidem, Paſce oues meas, oportet aut omnes, aut illas, aut nullas, vel vage oues committi paſcendas. Et quidem quòd non has vel illas determinate commiſerit, verba ipſa teſtantur, quòd vero nullas, veritati aduerſatur, quòd autem vage reliquerit, & Chriſti ſapientiæ derogat, & veritati pronominis adiuncti contrariatur: ſapientis enim gubernatoris & potentis diffinite prouidere, non vagam relinquere prouiſionem ſuā. Et conſtat quòd ex hoc ipſo, quòd ſolo pronomine Meas, demonſtrat oues, non vage, ſeu indefinite loquitur, ſed ex hoc ipſo, quòd nullas ſuas excipit, omnes ſuas comprehendit dicendo, Paſce oues meas. Et obſerua peruerſitatem exponendi, quando apud Matth. dicitur, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, de omni eccleſia Chriſti intelligendum putant, ne vnam ſolam eccleſiam ſuper petram ædificatam fateantur: quando vero apud Ioannem Petro dicitur, Paſce oues meas, indefinite exponunt, ne oues Chriſti ſub vno paſtore comprehendant. Ibi rem ſingularem, vnam ſcilicet eccleſiam catholicam, contra omnem rationem diſtribuunt vniuerſaliter, hic res diuerſas, multas ſcilicet oues diſtribuere vniuerſaliter recuſant, vt hinc videas falſos eſſe eorum ſenſus, falſum enim etiam ſeipſo diſſonat. Et per oppoſitum, quia vero omnia conſonat, eccleſiaſticus ſenſus ſicut habet, quòd ibi ita vnica intelligitur eccleſia catholica, vt comprehendantur omnes Chriſti particulares eccleſiæ in ea tamquam partes in toto, ita hic oues Chriſti, ita intelliguntur explicite per pronomen meas, vt nulla relinquatur, quæ ſub pronomine, meas comprehenditur.

ET PROPTEREA Non oportuit apponere omnes, quia quæcumque oues, ad quas extenditur pronomen, meas, comprehenduntur, quum dicitur, Paſce oues meas, ſicut Ioan. 10. omnes comprehenſæ ſunt Chriſti oues, quum dixit Dominus, Animam meam pono pro ouibus meis & iterum, Oues meæ vocem meā audiūt &c. Vnde ly meas, vniuerſalis ſigni ſupplere effectum altiori ratione neceſſario appoſitum patet, & propterea non eſſe ſimile iudicium de hoc textu & illo, Docete omnes gentes, ibi enim tam ſuas, quam nō ſuas per electionem gentes docendas mandauit, hic vero, oues ſuas paſcendas commiſit, intelligitur, per ly meas, comprehendens omnes, vt ratione & teſtimonio Scripturæ monſtratum eſt clariſſimè conſtare ex eodem Euangeliſta. Et hinc confirmatur ſenſus catholicus, quoniam quod ibi Chriſtus promiſit, hic exhibuit, & propterea quia et totam eccleſiam promiſit, hic omnes oues commiſit. Et confirmatur rurſus ex verbis domini Ioan. 10. Alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnū ouile & vnus paſtor, ſi enim ex ouibus omnibus ouile vnum conſtare debet ſub vno paſtore, conſequens eſt, vt quum vnus paſtor inſtituitur, & dicitur, Paſce oues meas, illius vnius ouilis cura committatur. Dubitandum enim forte fuiſſet, ſi plura habere Chriſtus ouilia, de quibus ſuis ouibus loqueretur, quum autem vnum tantum ouile ſe habere teſtetur, dubitari non poteſt, quas ſuas oues committat, niſi quis adeo deſipiat, vt de parte tantum ouilis eū tam committat. Et confirmatur rurſus hic ſenſus ex Sanctorum expoſitione, quorum authoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, finito prandio commiſſionem ouium mundi Petro commendat, non alii.

Ad ſecundam verò obiectionem dicitur, quòd non eſt impoſſibile, ſed neceſſarium atque vtile, omnes Chriſti oues paſci ab vno, vt cathol. et eccleſiæ cap. In hoc autem paſcendi modo, ſcilicet vt a capite catholicæ eccleſiæ, clauditur quòd Chriſti oues diuerſis coadiuuantibus membris paſcuntur a capite, ſicut totum corpus a capite regitur coadiuuantibus aliis membris. Vnde non eſt dicendum, quòd Petrus paſcit, id eſt facit paſcere, ſed quod ipſe vt caput per alia commembra coadiuuantia paſcit omnes Chriſti oues, quod non poſſe per principem laicum, aut quemcumque alium, qui nō eſt caput eccleſiæ, fieri conſtat. Tantoque poſſibilius eſt a Petro paſci omnes Chriſti oues, quanto Petrus vicarius eſt Chriſti viuentis, regnantis & aſſiſtentis ad dirigendum, inſpirandum, atque adiuuandum.

Vnde patet ſolutio tertiæ obiectionis, commiſſum eſt enim Petro ſoli, non vt ſolus omni modo, ſed vt ſolus tamquam caput catholicæ eccleſiæ paſcat omnes Chriſti oues, & propterea non peccat ſi per commembra adiuuatur ad paſcendum Chriſti oues, ſed peccaret ſi con caput eccleſiæ catholicæ ſuſtineret.

Ad quartum dicitur, Petrum nullum miſiſſe Apoſtolum quia præuentus eſt a Chriſto domino, qui miſit Apoſtolos. Ioan. 20. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Et propterea potuerant authoritate Apoſtolatus, epiſcopos ordinare abſque habita a Petro facultate.

Ad quintam dicitur, quòd diſtributio Apoſtolorum ad apoſtolatus exequutionem ſpectat, & nihil penitus obſtat paſtorali officio Petri, ſicut in nullo eius authoritas imminuta eſt ex hoc, quod Chriſtus Apoſtolos miſit, hoc enim ad legationem, illud vero ad exequutionem pertinet.

Et per hoc etiam ſoluitur ſexta obiectio: nam quantū ad exequutionem apoſtolatus Paulus loquitur, vt ipſa verba clare teſtantur, Qui operatus eſt in apoſtolatu. Cum his enim diuerſis exequutionibus euidenter ſtat vnitas paſtoralis curæ apud Petrum.

Caput

CAPVT XI.

Petro per hæc verba, Paſce oues meas, commiſſum a Chriſto pontificatum totius eccleſiæ eſſe.

ECcleſiæ Totius pontificatum Petro per hęc verba collatum inficiantur aliqui.

Primo, Quia paſcere non ſignificat principari aut eſſe primum. Secundo, Quia verbum Chriſti eſt vel exhortatorium vel præceptorium ad paſcendum, non ad ſubiiciendum oues. Et ſi dicatur, paſcere non poteſt niſi ſuperior, quid ad me? quęre locum vbi verba ſunt conferentia Petro poteſtatem ſuper eccleſiam: hic enim ſolummodo paſcere committitur.

VERVM Difficile non eſt pontificatum monſtrare ſub his verbis datum. Paſcere ſiquidem Chriſti oues, actus eſt autoritatis in paſcente, vtilitatis in ouibus, finis in Chriſto. Eo nanque ipſo quod Chriſtus ſuos vt oues paſcendas Petro commiſit, meridiana luce clarius patet, quòd ipſum præfecit aliis vt paſtorem ouibus.

Non oportet ergo alium quærere locum, vbi Petro poteſtas data eſt ſuper eccleſiam: quoniam hic locus eam atteſtatur datam, niſi quis vſque adeo deſipiat, vt Petro dictum putet, Paſce oues meas non officio paſtoris, ſed officio mercenarii. Quæ etiam inſipientia confutatur ea trina exactione charitatis Chriſti a Petro: cui enim amore Chriſti paſcendæ oues cōmittuntur, procul abeſt amor mercenarius. Vnde etſi paſcere non ſignificat principari, ſignificat tamē actum eccleſiaſtici principis, & rurſus ſi non ſignificat principari, præſupponit tamen principatum, quia præſupponit paſtorem. Vnde & bene reſpondebatur, quòd paſcere non poteſt niſi ſuperior. Et quum dicitur, Quid ad me? reſpondetur, multum profectò ex ipſa ratione connexorum: habent enim hoc, vt altero collato reliquum tributum intelligatur. Quo fit vt ſi paſcere non poteſt niſi ſuperior cui datum eſt paſcere, datum quoque eſt eſſe ſuperiorem, vnde ex hoc etiam capite liquet, quòd non eſt alius quærendus locus Scripturæ, vbi Petrus factus eſt ſup eccleſiā: quoniā hic clare habetur.

Affirmamus autem Chriſti verbum præceptorium eſſe: nam ſi Apoſtolo Paulo vę eſt, ſi non euangelizauerit, multo magis Petro væ eſt, ſi non pauerit oues Chriſti. Sed non præceptorium ſolummodo eſt Chriſti verbum, ſed inſtitutorium: nam, ſi in conditione primæ partis vniuerſi, verbum Dei inſtituit creaturas præcipuas, & ſimul proprium earum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternū, & in ſeculū ſeculi, præceptum poſuit, & non præteribit) par eſt, vt in creatione Chriſtianæ eccleſiæ primum eius membrum eodem verbo perficerent, pręcipiendo ſummum pontificatus opus, & inſtituendo ipſum pontificatum. Eo vero ipſo, quo Petro, vt paſcat Chriſti oues, committitur, Chriſtianus populus, vt oues, iubetur ſe habere ad Petrū, fruſtra enim cōmitterentur vt oues paſcendæ a Petro, niſi vt oues exhiberentur eidem a communi Domino. Vnde neceſſitas non ſolum paſtus, ſed ſubiectionis in verbis Domini ſignificatur, quum dicitur, Paſce oues meas. Atteſtante etiam hoc Aug hic exponente, paſcere non ſolum docere, ſed regere, dum dicit, oues ipſas paſcendas, hoc eſt docendas regendaſque commiſit: & Chryſoſto. Paſce oues meas, fratrum curam ſuſcipe, & gloſſa ex Alchui. Paſcere oues eſt credentes in Chriſto, ne a fide deficiant, confortare, terrena ſubſidia, ſi neceſſe eſt, ſubditis prouidere, & exempla virtutis cum verba prædicationis impendere, aduerſariis obſiſtere, errantes ſubditos corrigere. Quocirca, etſi paſcere non ſignificat principari, ſignificat tamen Chriſti oues regere, in quo clauditur principari, etſi non ſignificat principari, trahit tamen ſecum principari: ſicut et alia ſecum requirere, reducere, alligare, conſolidare autbodire & ſanare, quorum meminit dominus Ezechie. 34. vnde & Petrus princeps Apoſtolorum, & princeps ſuper plebem Chriſti conſtitutus dicitur, & iuxta Greg. verba ad Mauri. Cura ei totius eccleſiæ, & principatus committitur.

Et ſi quæratur, quare Dominus commiſit pontificatum Petro nō ſub vocabulo prælationis, ſeu autoritatis, vel dignitatis, ſed actus paſcendi ſuas oues? In promptu ratio eſt, & ex parte rei, quia prælatio, ſeu autoritas eſt propter paſcere oues Chriſti, & non contra. Et ex parte appetitus regnandi, quia non locus ſuperior, non dignitas, aut autoritas ambienda eſt, ſed paſtus ouium Chriſti appetendus in pontificatu, iuxta quod Apoſtolus poſtea dixit, Qui epiſcopatū deſiderat, bonum opus deſiderat. Et ex parte Scripturæ adimplendæ dixerat enim ante paſſionem Lucę vigeſimoſecundo, Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem exercent in eos benefici vocantur, vos autem non ſic: ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor. Hinc enim a miniſteriali actu paſcendi Chriſti oues, ſignificauit pontificatum tacitum, tanquam annexum quid, & non æſtimandum niſi propter vtilitatem ouium Chriſti, cuius oppoſitum contingit in regibus & dominis gentium: quia ad hoc vt regnent & domini ſint, omnia ordinant.

Porro commiſſum inter actus pontificios opus præcipuum, Petri monſtrat pontificatum, paſcere ſiquidem electos præcipuus eſt pontificatus actus. Nam ſicut ad ſupremam diuinæ prudentiæ partem

F ſpectat cura electorum (ad quorum felicitatem non ſolum cœli motum ordinauit; teſtante Ioan. in Apoc. cap. 6. Dictum eſt illis, vt requieſcerent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus conſeruorum eorum, ſed etiam ipſemet deſcendit de cœlis, & homo factus crucifixus, mortuus, ſepultus, &c. omnia ſuſtinuit propter electos,) ita ad ſummam eccleſiaſticam curam, quam pontificatum vocamus, ſpectare oportet paſcere electos. Conſtat autem ſolos electos ſignificari, quum dicitur, Paſce oues meas, teſtante hoc ipſo Domino Ioan. 10. dicente, Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in ęternum, & nō rapiet eas quiſquam de manu mea. Nec propterea Petri pontificatus quaſi ad ſolos electos ſe extendat, reſtrictus eſt, ſed ſubordinatur electorum paſtui, hinc eſt omnis circa alios pontificatus actus. Sicut enim ſecundum vniuerſi ordinem vnicus cœli motus propter implendum numerum eſt electorum, &

G idem tamen etiam ad propagandos non electos ſe extendit, & ſecundum ordinem gratiæ ſumme bonus paſtor Chriſtus animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis, hoc eſt electis, & tamen eadem mors pro totius mundi vita fuit, & ita in ſacris myſteriis ſummus pōtificatus propter paſcendos eſt electos, & idem non electos comprehendit. Nec immerito, quoniam eiuſdem eſt cura finis & diſpoſitio eorum quę ſunt ad finem; vita autem electorum finis eſt gubernationis aliorū. Omnia, inquit Apoſtolus ſecundæ, Timothæi ſecundo, ſuſtineo propter electos, & ad Romanos octauo, Omnia electis donata teſtatur, & ſuper omnia bona Domini conſtituendi affirmantur electi Matthęi vigeſimoquarto. Nec ſilentio inuolutos propterea dixerim præſcitos, quoniam ſub agnorum nomine comprehēdi aliquos præſcitorum non inconuenit, ſunt enim Chriſtiani multi imperfecti, ſemper diſcentes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes, quos Dominus paſcendos ſimul cum ouibus, hoc eſt electis, commiſit Petro. Vnde bis commiſit agnos, & tertio oues, non ſolum quia imperfecti maiore egent cura, ſed vt ipſo numero diuerſitatem inſinuaret agnorum ſuorum, hoc eſt Chriſtianorum communem

H inducentium, dum alii reprobi, alii electi ſunt, oues autem ſemel & vltimo committuntur, quia omnes Chriſti oues inter electos ſunt, & creſcens oratio ad ſummum terminatur. Et quum omnes paſtorali Petri curę committantur, ſoli agni & oues paſcendæ committuntur, Lupi ſiquidem, Leones & Vrſi commiſſi intelliguntur cauendi, fugandi, aut exterminandi. Vnde nullus a Petri pontificatu exēptus relinquitur, etiam ſi ſolum fuiſſet illi commiſſum, Paſce oues meas, propter quas fiunt omnia, vt pote quibus omnia cooperantur in bonum, vt Apoſtolus ad Ro. 8. teſtatur. Fit autem rurſum huius excellentia commiſſi operis manifeſtior, diſcurrendo per paſtoralis pontificiaque opera, nā ſex illos actus paſtorales Ezech. 34. poſitos ſcilicet requirere quod perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quod contractum fuerat, conſolidare quod erat infirmum, ſanare quod erat ægrotum, cuſtodire quod pingue & forte, ad paſtū ouium ordinari teſtatur Dominus, arguens de his paſtores dicens,

I Vę paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos, nonne greges a paſtoribus paſcuntur? lac comedebatis & lanis operiebamini &c. Vbi rationem omiſſionis manifeſte reddit ex eo quod non oues, ſed ſemetipſos paſtores mali paſcunt, tamquam omnium horum operū ratio ſit vacare ad paſcendum ipſas oues. Actus quoque iudiciales, qui in eccleſia ſiunt tam in foro pęnitentiæ, quàm in foro contentioſo, ad paſcendas Chriſti oues ordinari non eſt dubium. Aperire demum & claudere regnum cęlorum ad paſtum ouium ſic ſpectant, quòd aperire regnum cęlorum eſt paſcere oues Chriſti: claudere autē illud, ad paſtum earundem ordinatur, quandoquidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonum. Conſtat igitur, ſi colligantur cuncta ſignificata per hanc promiſſionem, Paſce oues meas, commiſſum Petro eſſe totius eccleſiæ pontificatum. Nec vt noua hęc cudimus, ſed a patribus, quæ didicimus, proferimus, eorundem atteſtatione Petri pontificatum firmantes, vt in vltimo patebit cap.

K

CAPVT XII.

Petrum habere ex Chriſti inſtitutione ſucceſſorem in pontificatu eccleſiæ catholicæ.

FIrmato Petri pontificatu eccleſię catholicæ, oportet de ſucceſſore eius tractare: & vt intelligatur manifeſte differentia inter catholicos & ſchiſmaticos, prænotandum eſt in quo conuenimus, & in quo diſſentimus. Concorditer ſiquidem fatemur Petrum Apoſtolorum principem &c. fuiſſe Rom. pontificem, ſicut Iacobus Apoſtolus fuit pontifex Hieroſolymitanus, & propterea quemlibet Rom. epiſcopum ſucceſſorem eſſe Petri in pontificatu Rom. eccleſię, ſicut quilibet Hieroſolymitanus epiſcopus ſucceſſor eſt Iacobi in pontificatu Hieroſolymitanæ eccleſiæ. Concorditer quoque affirmamus, Hieroſolymitanum epiſcopum non ſuccedere Iacobo, niſi in Hieroſolymitanæ eccleſiæ epiſcopatu, non enim ſuccedit Iacobo in authoritate apoſtolatus, ſed ſtatim diſſentimus, quum infertur

ferre conantur Roman. pontificem non ſuccedere Petro niſi in epiſcopatu Rom. eccleſiæ, fatentur enim catholici Roma. põtificem ſuccedere Petro non ſolum in epiſcopatu Roma. eccleſiæ, ſed etiam in pontificatu eccleſiæ catholicæ. Vbi ſi perſpicaciter ſcrutati fuerim⁹, videbimus duo ſupereſſe tractanda, an ſcilicet Petrus habebat diuino iure ſucceſſorē in põtificatu eccleſiæ catholicæ, & an huiuſmodi ſucceſſor ſit Ro. pontifex. Schiſmatici enim negant Roma. pontificem epiſcopum eſſe eccleſiæ catholicæ: & pernegant oportere inſtitutione diuina aliquem vnum ſuccedere Petro in regimine totius eccleſiæ, & ante omnia negant Petrum inſtitutum a Chriſto pontificem eccleſiæ catholicæ. Quum autem iam declarauerimus huiuſmodi Petri pontificatum, ſupereſt vt primo an habeat aliquem ſucceſſorem, & demum an iſte ſit Rom. pontifex tractemus.

ET IVXTA præfixum modum aſſerenda tenſus argumenta quibus contra vnicum Petri ſucceſſorem in pontificatu eccleſiæ catholicæ inſurgitur.

Arguitur ergo primo ex coniunctis, Si hæc verba Chriſti ad Petrum, Tibi dabo claues regni cælorum, Matt. 16 & Paſce oues meas, Ioa. vlt. extenduntur ad ſucceſſorem, par eſt vt verba antecedentia concomitantia, & ſubſequentia dicta Petro a Chriſto, intelligatur quoque dicta non ſoli Petro ſed ſucceſſori: ſed hoc conſtat eſſe falſum, vt patet ſigillatim diſcurrendo. Nam apud Matth. Dominus præmittit, Tu es Petrus: & poſt ſubiungit reprehendendo Petrum, Vade poſt me Satana, quia non ſapis quæ Dei ſunt, ſimiliter apud Ioannem præmittitur, Diligis me plus his? & ſimul ac concomitanter interponuntur cum Petri ter poſitionibus: & poſtea ſubiungitur Quum eſſes iunior cingebas te, &c. nihil autem horum ſpectat ad ſucceſſorem ſecundum literalem ſenſum: ergo nec illa verba, Tibi dabo, & Paſce oues meas, ſunt ad literam dicta Petro & ſucceſſori, ſed ſicut reliqua myſtice applicantur ad ſucceſſorem, ita & hæc.

Secundo ex ſimilibus, Verba Chriſti Luc. 22. Ego rogaui pro te, &c. non ſunt ad literam dicta Petro & ſucceſſori, ergo nec iſta, Tibi dabo claues, & Paſce oues meas, ſunt ſimul dicta Petro pro ſe & ſucceſſore. Conſequentia tenet a ſimili: præſertim quum ipſe textus a ſanctis Doctoribus aſſeratur pro ſoliditate ſucceſſionis Petri in fide. Antecedens vero manifeſtatur ex eo, quod ibi dicitur. Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, ſi enim de quolibet ſucceſſore hæc dicta ſunt, oporteret ſucceſſorem quemlibet aliquando quandoque eſſe vel fuiſſe, vt de ipſo poſſit verificari, & tu aliquando conuerſus ſicut Petrus auerſus eſt negando Chriſtum cum periurio, & poſtea conuerſus confirmauit fratres ſuos.

Tertio ex aliis eidem Petro a Domino dictis, puta, Antequam gallus cantet, ter me negabis, Matth. 26. Vade ad mare & mitte hamum, &c. Matth. 17. Cur enim huiuſmodi ſoli perſonæ Petri magis non ſucceſſori dicta exponuntur, alia autem, Tibi dabo & Paſce ad ſucceſſorem referantur, rationabiliter dubitari videtur.

Quarto ex omiſſis. Nuſquam ſiquidem dixit Chriſtus ſe loqui in illis verbis Petro pro ſe & ſucceſſore: quum tamen debuiſſet hoc docere, quum hoc vt vnum de neceſſariis credibilibus proponatur eccle-
D ſiæ, & ipſe Iſa. 5. dixerit, Quid eſt quod debui vltra facere vineæ meæ & non feci? ſi enim totum quod debitum erat effecit ſynagogæ Iudæorum, multo magis totum effecit eccleſiæ Chriſtianæ.

Et augetur hoc argumentum ex hoc, quod Dominus Matt. vlt. dicit, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Vbi quia ſe toto in toto hoc tempore cum eccleſia non certificare voluit dicendo, Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi, manifeſtauit quod ad diſcipulos pro ſe & ſucceſſoribus eorũ loquebatur. Hinc enim arguitur, quod ſi Petro & ſucceſſori intendiſſet hæc dicere explicaſſet, aut inſinuaſſet ſucceſſorem, ſicut inſinuauit ibi ſucceſſores diſcipulorum.

Quinto ex oppoſitis. Quænam ratio eſt, vt nullus aliorũ Apoſtolorum habeat ſucceſſorē in Apoſtolatu & ſolus Petrus habeat? Et rurſus quæ ratio eſt, vt Apoſtolorum ſucceſſores ſint, & dican-
E tur epiſcopi (quos conſtat eſſe æquales: vnde & fratres vocantur, & vnus tantum epiſcopus ſucceſſor ſit Petri ſuper totam eccleſiam. Et rurſus prætactum eſt, quæ ratio ſuffert, vt epiſcopus Hieroſolymitanus ſuccedat Iacobo in epiſcopatu illius eccleſiæ, & non in apoſtolatu: ſucceſſor autem Petri ſuccedat ei in apoſtolatu ac pontificatu totius eccleſiæ: hoc enim non niſi humana ratione aut voluntate factum videtur, quum Scripturæ deſit autoritas.

Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primo, Si ad ſolum Petrum refertur Chriſti verbum: ergo non ad ſucceſſorem, & iterum, ergo cum Petro claues venerunt & abierunt. Et probantur ſequelæ: quia non poteſt ad plus pertinere quod ad vnum tantum dicitur. Secundo, quia ſi ad ſucceſſorem extenditur, ergo neceſſaria ratione & ad alios Apoſtolos: quia tunc erant præſentes, ſucceſſores autem Petri nondum erant. Tertio quia ridiculum eſſet, quod omnium eccleſiarum idem Baptiſma, eadem Euchariſtia, eadem Confirmatio, idem Verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitentia, Vnctionis, Matrimonii, & reliqua ſacramenta: eadem fides, ſpes, charitas, gratia, mors, vita, gloria eſſet, vna hæc temporalis potentia vni tributa eſſet ſucceſſori Petri per Verbum Dei, quod commune eſt

A omnibus. Quarto, Si vnus epiſcopus iure diuino cæteris præfertur, manifeſte Hier. in epiſtola ad Euandrum, quæ habetur 93. diſt. ca. Legimus hæreſim docet, nõ ſolum ipſe, ſed Petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles autores. Patet enim ibi epiſcopos eoſdem eſſe cum presbyteris, & epiſcopos æquales eſſe. Quinto, quia idem Hiero. ſuper epiſtolam ad Tim. & habetur 95. diſtin. ca. Olim dicit. Sicut ergo presbyteri ſciunt ſe ex eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubiectos: ita epiſcopi nouerint ſe magis conſuetudine, quam diſpenſationis dominicæ veritate presbyteris eſſe maiores, & in commune debere eccleſiam regere. Non ergo diuino iure vnus Petri ſucceſſor epiſcopus maior eſt aliis.

AD HVIVS tertii euidentiam conſiderandum eſt triplici via manifeſtum fieri hæc Chriſti verba toties repetita Petro, non ſolũ pro ſe, ſed pro ſucceſſore ſuo dicta eſſe. Prima via ex ipſis verbis Domini quam dixit. Paſce oues meas, procedit. Nam dicendo, Paſce oues meas, vnum ouium ſuarum paſtorem inſtituit (vt ipſa verba
B teſtantur, abſque vlteriori probatione) Paſtor autem ſignificat ordinarium rectorem ouium, vt patet tum ex ipſis nominibus Paſtoris & Ouium, tum ex ipſa ratione paſcendi, tum, quia oportet eum qui ordinarie gerit curam ouium, vel mercenarium vel paſtorem eſſe, ſed mercenarius non eſt: quia cum videt lupum venientem fugit, & non pertinet ad eum de ouibus, quia mercenarius eſt, vt dicitur Io. 10. Relinquitur ergo, quod is, qui ordinarie curam ouium gerit, paſtor eſt. Conſtat autem paſtorem, vtpote ordinarium officialem, non finiri morte illius, qui paſtorale officium exercebat, ſed per ſucceſſionem oportere durare. Et hinc fit, vt inſtitutio paſtoris ſit, inſtitutio perpetui officii, ac per hoc quod in prima inſtitutione paſtori tribuitur, pro quolibet ſucceſſore eidem datur. Vnde ex hoc ipſo, quod Dominus dicendo, Paſce oues meas, paſtorem totius eccleſiæ inſtituit, paſtorale officium totius eccleſiæ ſtatuit ex tunc, & in ſeculum ſeculi: & conſequenter, quod dedit tunc Petro, ſignifica-
C uit ſe dare cuilibet Petri ſucceſſori in Petro. Rurſus dicendo, Paſce oues meas, perpetuitatem paſtoris intelligendam ex alio capite monſtrauit: nam oues ſuas duraturas ſciebat, & dixit, vſque ad conſummationem ſeculi in præſentis miſeriæ ouili vno, & propterea eo ipſo quod ouibus in vno ouili duraturis vſque ad conſummationem ſeculi prouidit de paſtore vno, dicendo Petro, Paſce oues meas, ſignificauit ſe prouidere de vno paſtore vſque ad conſummationem ſeculi. Habemus ergo dupliciter ex ipſis Euangelii verbis a Domino inſtitutum eſſe quemlibet Petri ſucceſſorem paſtorem totius eccleſiæ in ipſo beato Petro.

Secunda via ex rationibus fundatis ſupra ſacra Scriptura procedit, tum quia deſipientis eſt putare Chriſtum prouidiſſe de paſtore ſuarum ouium pro parte temporis & ea minima qua, ſcilicet vixit Petrus, & non pro toto & tam prolixo tempore vſque ad conſummationem ſeculi, quo durant ſuæ oues. Tum quia rationabile eſt, vt vniuerſalitas temporis conſentiatur vniuerſalitati locorum, &
D proinde quia dicendo, Paſce oues meas, oues ſuas vbique terrarũ comprehendit, conſequens eſt vt eaſdem pro quocunque futuro tempore comprehenderit. Tũ quia Chriſtus ſynagogæ dicens, Quid vltra debui facere vineæ meæ, & non feci, inſufficienter prouidiſſet Chriſtianæ eccleſiæ, conſtituens eam vnum ouile ſine vno paſtore cõmuni ouium, conuerſante cum ouibus ſuauiter, hoc eſt ſenſibiliter ſecundum modum ipſarum ouium, vtpote, quæ viuunt non loca ſpiritualia, ſed ſenſatiua natura, quum tamen de ipſo ſcriptũ ſit, Attingit a fine vſq; ad finem fortiter, & diſponit oia ſuauiter. Sap. 8.

Tertia autem & ea optima parte, & certiſſima via procedit ex expreſſa diuina reuelatione facta eccleſiæ ſuæ ſanctæ. Vt enim inter tot de verbo ad verbum alterantur autoritates, manifeſte habetur quod in hoc ſenſu a Sanctis innumeris, & ſacris conciliis vniuerſalibus intellecta eſt inſtitutio pontificatus Petri ſuper totam eccleſiam a Chriſto facta. Certo autem certius eſt illum eſſe verum Scripturæ ſenſum, quem concorditer tradentibus Sanctis, vniuerſalis
E ſynodi diffinitione accedente habemus. Fatemur igitur abſq; omni haſitatione quemlibet Petri ſucceſſorem inſtitutum in beato Petro eſſe paſtorem totius eccleſiæ.

AD PRIMVM ergo argumentum in oppoſitum de concomitantibus, dicitur, præcedentia concomitantia & ſubſequentia inueniri duplicia, vel pertinentia ad paſtorale officium, vel non pertinentia ad hoc. Et de pertinentibus quidem ad paſtorale officium (quale eſt illud, Vade poſt me Satana, vt patet in ipſo Euangelii textu) non oportet eſſe ſollicitum an ſpectent ad ſucceſſorem, de pertinentibus autem dicitur, quod eo modo, quo pertinent ad officium paſtorale, eodem modo pertinent ad ſucceſſorem. Vnde, vt ad ſingula deſcendatur, quia verba præmiſſa apud Matth. Beatus es Simon Bariona, &c. non ſpectat ad pontificatum, ſed ad confeſſionē, quam fecerat Petrus (vt declaratum eſt) nec ad ſucceſſorem pertinent. Quod vero dicitur, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, &c. quia ad pontificatum totius eccleſiæ neceſſario pertinent, ad ſucceſſorem quoque pertinere oportet, neceſſe eſt enim ſucceſſorem Petri eſſe Petrum, id eſt in fide ſolidum, vt ſuper hanc petram Chriſtus ædificet eccleſiam ſuam. Difficultates autẽ, quæ circa hoc ſunt,

in ſequenti tractabuntur cap. Quod autem dicitur apud Ioan. diligis me & amas me? quodammodo ad paſtorale officiū ſpectat, & quodammodo non. Nam rectitudo paſtoralis officii amorem Chriſti exigit, ipſum autem paſtorale officium ſine Chriſti amore poteſt, & haberi, & exerceri, & propterea amor Chriſti ad ſucceſſorē quoque ſpectat, quantum ad rectitudinem vtendi paſtorali officio, non autem quantum ad habendum vel exercendum ipſum paſtorale officium. Et ſimiliter quòd adiungitur, Quum eſſes iunior, licet cum Petro finitum ſit, quantum ad prophetiæ conſummationem, quantum tamen ad continuatam præparationem animi paſtoralis ad ponendum animam pro ouibus Chriſti, & frequentem euētum perſecutionum, aut mortis pro Chriſti ouibus bono paſtori, ad ſucceſſoris rectitudinem atque fortitudinem pertinet.

Ad ſecundum dicitur, quòd verba illa Domini iuxta regulam de pertinentibus vel impertinentibus ad officium paſtorale (quia ad paſtorale ſpectat officium confirmare fratres) Petro pro ſe & ſucceſſore dicta intelliguntur. Vnde Theo. hic dicit, Hoc autem Petro dicit, eo quod ſuperbire poterat in his, quę promiſſa erant a Chriſto. Et rurſus, Poſtquam me negato plorāueris, ac pœnitueris, corrobora cæteros, quum te principē Apoſtolorum deputauerim, hoc enim decet te, qui mecum robur es & petra eccleſiæ. Cyrillus quoque hic dicit, Omiſſis cæteris venit ad Petrum cæteris prælatum. Nec propterea oportet quemlibet Petri ſucceſſorem cadere a Chriſti charitate, hec enim Domini verba non neceſſitatem ſed poſſibilitatem auerſionis a charitate cum indeficientia fidei ſignificant, ſic vt ſi auerti contingat, cōuerſus confirmet fratres ſuos. Indeficientia itaq; fidei in Petro, & ipſius ſucceſſione impetrata aſſeritur, confirmatio fratrum imponitur, auerſio poſſibilis ſignificatur, conuerſio prædicitur. Et hoc inſinuat aduerbium, Aliquando, ex hoc enim, quòd non ſemper, ſed aliquando aduerſus prædicitur, auerſio quoque, quòd quandoque futura ſit, inſinuatur. Ad quod verificandum non oportet quemlibet ſucceſſorem auerti, ſed ſat eſt, & nimis etiam, quod quandoque ſucceſſor aliquis auertatur a Chriſti charitate.

Ad tertium patere poteſt iam ſolutio, nā ſola ea q̄ dicta ſunt Petro pertinentia ad paſtorale officium, dicta ſunt ſibi pro ſe, & ſucceſſore ad literam, reliqua autem ad literam dicta ſunt ſibi ſoli.

Ad quartum (quod maxime vrgebat) iam patet reſponſio, ſignificauit enim Chriſtus ipſe in Petro, cuilibet eius ſucceſſori ſe loqui, eo ipſo quòd inſtituit eum paſtorem ouium ſuarum, cum ex parte officii paſtoralis, tum ex perpetuitate ouium ſuarum, vt prędeclaratum eſt. Vnde non minus aperuit hic in Petro eius ſucceſſorem, quam aperuerit apud Matth. in diſcipulis ſuis eorum ſucceſſores, ibi enim ex vno tantum capite, ſcilicet diuturnitate ſucceſſionem ſignificauit, hic uero ex duobus, ſcilicet & ex officio paſtorali, & ex perpetuitate ouium ſuarum, vt prædeclaratum eſt.

Ad quintum dicitur, quòd non eſt eadem ratio de ſucceſſione in apoſtolatu, & de ſucceſſione in pontificatu, Apoſtolus enim, vt ipſū nomen teſtatur, ſonat ab alio miſſum ſeu legatum (iuxta illud Apoſtoli 2. ad cor. 5. Legatione pro Chriſto fungimur, & ad Eph. 6. Legatione fungor in catena iſta) non eſt autem legatorum vendicare ſibi ſucceſſores, ſed finitur legatio cum legato, niſi a domino alius mittatur, Paſtor autem ordinarium officium ſonat, cuius eſt habere ſucceſſorem, & propterea eccleſia non habet Apoſtolos qui ſucceſſerint in apoſtolatu, Chriſti Apoſtolis, ſed habet epiſcopos ſuccedentes Apoſtolis, non quo ad apoſtolatus authoritatem, ſed quantum ad epiſcopalem tam dignitatem, quam authoritatem. Vnde ſi formaliter & exactiſſime loquendum eſt, nec Petrus habet ſucceſſorem in apoſtolatu, tum quia apoſtolatum communem habebat cum reliquis Apoſtolis paresque in apoſtolatu omnes fuerunt, ac per hoc par eſt ratio in apoſtolatus ſucceſſione de omnibus, tum quia experientia teſtatur nullius Petri ſucceſſoris libellos quantumcunque ſanctos inter ſacras eſſe Scripturas, vſque adeo vt Epiſtola Pauli ad Philemonem, quamuis commendatiua vnius ſerui, inter ſacras computetur Scripturas. Veruntamen quia ſucceſſor Petri ſuccedens ei in paſtorali officio ouium Chriſti (quod eſt pontificatus mundi) ex hoc ipſo ſuccedit in præcipuo apoſtolatus officio, quod, vt diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicam eccleſiam: hoc enim communiter Apoſtolis omnibus a Chriſto delegatum fuit, hoc Petro ſingulariter paſtorali officio datum eſt, hoc ſolus Petri ſucceſſor hæreditat, ex hoc ipſo quòd ſuccedit Petro in pontificatu eccleſiæ catholicæ. Hinc igitur ſola ſucceſſoris Petri ſedes, vocatur, & eſt ſedes apoſtolica, vtpote ea in qua ſola authoritas gubernandi eccleſiam catholicam (quę inter facultates legatas apoſtolis ſummum tenet locum) reſidet, hinc ſucceſſor Petri apoſtolicus, hinc eius dignitas ſeu officium apoſtolatus, hinc eius authoritas apoſtolica vocatur, vtpote complectens ſupremam omnibus apoſtolis attributam authoritatem. Vnde ſolutio patet omnium quantorum, & cur ſolus Petrus inter Apoſtolos habet ſucceſſorem in apoſtolica authoritate, quia ſcilicet ſolus inſtitutus eſt a Chriſto paſtor ouiū ſuarum. Et quo pacto cū hoc ſtet, Epiſcopos omnes ſuccedere Apoſtolis in epiſcopali dignitate, & authoritate, & quatenus Epiſcopos

F eſſe omnes pares, hoc enim nihil omnino obſtat veritati declaratę. Et quare Epiſcopus Hieroſolymitanus non ſuccedit Iacobo in authoritate apoſtolica, Epiſcopus autem Ro. ſuccedit in Petro apoſtolica authoritate, quia ſcilicet Petrus authoritatem apoſtolicam habuit, etiam vt ordinarius paſtor a Chriſto inſtitutus ſuper vniuerſo ouili ſuo, Iacobus autem eam habuit tantum vt Apoſtolus. Et hoc non ratione aut voluntate humana factum, ſed Chriſti veri Dei inſtitutione ordinatum eſſe monſtratum eſt, dum Petrum ſolum paſtorem ſuarum ouium inſtituit dicens, Paſce oues meas.

AD ARGVMENTA deinde allata ducendo ad inconueniens, reſpondendo ad primum dicitur, ſequelas nihil valere. Ad probationem autem (quia non poteſt ad plures pertinere quod ad vnum tantum dicitur) reſpondetur ad innumeros ſucceſſores poſſe pertinere quod ad unum tantum officialem inſtituendo dicitur, quoniam quod ſibi dicitur, cuilibet ſuccedenti intelligitur dictū: & propterea dictum Petro primo paſtori Chriſti ouium inſtituto,
G cuilibet ei ſuccedenti in huiuſmodi officio paſtorali dictum eſt. Et eadem eſt ratio de promiſſionibus eidem factis.

Ad ſecūdum ſimiliter dicitur, ſequelam nihil valere, nec eſſe maiorem aut parem rationem, quòd extendantur hęc verba ad alios Apoſtolos, qui erant præſentes, quàm ad ſucceſſorem Petri, quoniam quilibet ſucceſſor, licet in ſeipſo tunc non eſſet, erat tamen in ipſo Petro, ſed eadem officii forma, quo conſtat modo non fuiſſe alios Apoſtolos in Petro, quoniam nullus ſub eadem officii forma fuit, aut futurus fuit.

Ad tertium dicitur, quòd non ridiculum, ſed diuinæ rationi conſentaneum eſt, vt omnium eccleſiarum communicantium in eiſdē ſacramentis, &c. ſicut eſt vnum numero ouile inſtitutum a uerbo Dei commune omnibus, ita ſit vnus numero paſtor illius unius ouilis, inſtitutus ab eodem uerbo dei, ſpe cōmunis omnibus. Hoc ſiquidē diligenter perſpectum, non eſt uni particulari eccleſiæ aut perſonæ
H conſulere, ſed vnitati ouilis prouidere: ac per hoc ſicut vnitas ouilis communis eſt eccleſiis omnibus particularibus, ita vnitas paſtoris ad omnium eſt vtilitatem eccleſiarum. Et ſic optime adimpletur, quod Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 3. Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas.

Ad quartum dicitur ſimul & ad quintum, cōſequentias nihil valere, vtpote ex impertinētibus ad propoſitum deductas. Dicta ſiquidem a Hier. in vtroque loco, impertinentia ſunt ad propoſitum, vtpote quę de Epiſcopis & presbyteris quatenus Epiſcopi & presbyteri ſunt, dicuntur, æqualitas nanque ſeu identitas diuino iure inter Epiſcopos & presbyteros, ſiue ſit, ſiue non ſit, nihil refert ad vnitatē paſtoris totius eccleſiæ, non enim ideo vnus eſt paſtor totius eccleſiæ, quia Epiſcopus maior eſt presbytero, ſed ideo quia vnus eſt ſucceſſor Petri, ſiue presbyteratus, ſiue epiſcopatus ſit maximus in eccleſia Dei ordo. Aequalitas autem diuino iure Epiſcoporum inter ſe quatenus Epiſcopi ſunt, non eget probatione quoniam illam aſſerimus, ſed impertinens eſt propoſito, quoniam non ideo vnus eſt
I paſtor totius eccleſię, quia vnus Epiſcopus eſt ſacratior altero (omnes enim Epiſcopi ſunt æquales in epiſcopatus ordine, & nō eſt magis aut plus Epiſcopus ſucceſſor Petri quicunque alius Epiſcopus, ſicut non eſt magis presbyter, quam quicunque alius presbyter) ſed ideo vnus eſt paſtor totius eccleſiæ, & reliquis prælatis epiſcopis atque presbyteris, quia vnus eſt ſucceſſor Petri. Vnde patet ex hoc, quòd diuino iure a Chriſto inſtituto vnus presbyter, ſiue epiſcopus Petri ſucceſſor cæteris epiſcopis & presbyteris, imo toti eccleſiæ præfertur, nō ſequi Hier. ex aliis locis Hie. Petrū, Paulū, Ioannē, Lucā, hæreſim docere, vt arguētes audet inferre, ſed prudēs lector intelligit dicta horum impertinenter deducta ad propoſitum.

CAPVT III.

Romanum Pontificem ſuccedere Petro in pontificatu toti eccleſiæ.

K SVppoſita Petri ſucceſſione, oportet monſtrare quis ſit ille ſucceſſor Petri in paſtorali curę totius eccleſię, habet enim proprias difficultates an ſit Romanus Epiſcopus.

OBIICITVR igitur in primis ex parte temporis, quia Romanus pontificatus eſt per multos annos poſt Petri pontificatum, quū prius Petrus ſederit Antiochiæ, & per multos annos ante abſque particulari aliqua ſede fuerit.

Et confirmatur hæc ratio arguendo, ſicut arguit Apoſt. ad Ro. 4. vbi probat ex circunſtantia temporis & facti, Abraham non ex circunciſione, ſed ex fide iuſtificatū nulla alia ratione vſus, quam quòd Abraham ante circunciſionem fuerit iuſtus apud Deum per fidem. Si hoc eius argumentum valet, neceſſe eſt ualere & hoc, ſcilicet Petrus quando claues accepit a Chriſto, nondum erat epiſcopus urbis Romæ, ſed erat vnus inter Apoſtolos, ergo claues non ſunt ei datæ, ſecundum quod poſtea, vel factus vel mutatus eſt, vel loco, vel officio (ſicut Abrahæ non eſt iuſtitia reputata qualificanque poſt

ſidem factus fuerit) ſed prout fuit Apoſtolus tantum.

Secundo. Si Romanus Pontifex eſſet Petri ſucceſſor in cura totius eccleſiæ (de hac tantum ſucceſſione, ne contingat idem ſepius replicari, ſemper loquimur, niſi quandoque explicemus de ſola ſucceſſione in epiſcopatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet Romano Pontifice verificari verba Chriſti ſpectātia neceſſario ad ſucceſſorem Petri, ſed non de quolibet Romano Pontifice hæc verificari oportet, ergo Rom. Pont. non eſt ſucceſſor Petri. Probatur autem deſtructio conſequentis, ex eo quòd Romanus pontif. poteſt labi in hæreſim, & ſic non verificabuntur de eo verba Chriſti, Tu es Petrus, id eſt, in fide ſolidus, neque ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, quoniam ſoliditas fidei in ipſo, ſuper quam ædificanda eſt eccleſia, non inueniretur, nec Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, quæ omnia ad ſucceſſorem Petri dicta eſſe monſtratum eſt. Tertio, quia non omnis Rom. pont. habet Chriſti charitatem, quam tamen tertio Chriſtus exigit in inſtitutione officij paſtoralis, non eſt ergo Petri ſucceſſor, qui exactè a Chriſto tunc in Petro charitati non ſuccedit. Quarto, quia non omnis Romanus pont. paſcit oues Chriſti, ſed multi eorū paſcunt oues ſuas, ſ. dum ad propriam gloriam, autoritatem, vtilitatē & alia huiuſmodi pontificatum exercent. Dicente autē Domino, Paſce oues meas, ſignificauit Petri ſucceſſores, aut paſtores eſſe debere ouium Chriſti, ipſum amantes, & illas paſcentes doctrina, iuſtitia, & alijs huiuſmodi. aut ſi non amant & docent, nihil hoc verbo ad eos pertinere: ac per hoc non eſſe Petri ſucceſſores. Quinto, quia priſci Roma. pont. recuſauerunt ſe vniuerſales appellari. Greg. in ſenis epiſtolis hoc reprehendit, & narrat prædeceſſores ſuos hoc renuiſſe. Si n. Greg. cum alijs noluit vocari epiſcopus vniuerſalis, conſequens eſt quod non erat, aut non ſe credebat vniuerſalem epiſcopum, idem autem ſonat Pontifex vniuerſalis, & Pontifex totius eccleſiæ. Non ſuccedit ergo Rom. Pont. Petro in pontificatu totius eccleſiæ.

Sexto, concilium Nicenum (vt ſcribitur lib. 10. cap. 6. hiſto. Eccleſiaſt. ſtatuit ſic, Et apud Alexandriam vel in vrbe Rom. vetuſta conſuetudo ſeruetur, vt vel ille Aegipti, vel hic ſub vrbanarum eccleſiarum ſolicitudinem gerat. Si enim Rom. pon. ſucceſſor eſſet Petri in pontificatu totius eccleſiæ, non præſumpſiſſet Nicenum concilium fines ſuæ ſolicitudini decernere in ſuburbanis eccleſijs. Septimo, ſi Rom. Pont. Chriſti inſtitutione præeſt toti eccleſiæ, vt Chriſti vicarius generalis, ſequitur peccaſſe, & peccare omnes, qui non fuerunt, & qui non ſunt ſub Rom. Pon. obedientia. Et hinc ſequitur primo, primitiuam eccleſiam totam erraſſe, quum adhuc nō eſſet Ro. pont. Sequitur deinde tot ſanctos & Martyres vſque ad 400. annos poſt Chriſtum, erraſſe, quum tunc non recognoſceretur Ro. pont. vt paſtor totius eccleſiæ. Sequitur poſtea Aſiam, Aphricam, atque Græciam in damnatione fuiſſe, vtpote non recognoſcentes Rom. pont. vt omnium caput. Sequitur demum Chriſtianos, qui hodie ſunt in Perſide, India, Schythia, totoque Oriente, damnari, eo quod non ſubſunt Rom. pon. Manifeſtatur autem hos non recognouiſſe Rom. pon. eo quòd non ab ipſo ſeu eius autoritate eorum epiſcopi ſunt inſtituti, nec eorū concilia ſunt celebrata. Octauo, Hier. de Viris illuſt. ſcribit quòd Achatius epiſcopus Cæſarienſis diſcipulus Euſebii Pamphili, imperante Conſtantio, Liberium papam depoſuerit, & Fœlicem cōſtituerit. Conſtat autem hoc repugnare primatui Rom. pon. ſi totius eccleſiæ Apoſtolicus eſſet. Nono, Si illa eccleſia eſt prima & mater omnium eccleſiarum, & a Chriſto Domino immediate fundata, non eſt alia niſi eccleſia Hieroſolymitana, quæ per multos annos fuit ante Romanam, vnde exierunt omnes Apoſtoli & epiſcopi ad vniuerſum orbem terrarum. In cuius ſignum ab omnibus eccleſiis etiam Romana collectæ ſoluebantur eccleſiæ Hieroſolymitanæ.

AD HVIVS rei euidentiam conſideranda ſunt duo, primū vnde eſt, ſecundū vnde ſcitur Roma. pont. ſuccedere Petro. Circa primum autem diſtinguendum eſt de ratione ſuccedendi & ratione ſuccedentis, nam ratio ſuccedendi eſt non euangelica inſtitutio, ſed ſubſequutum factum Petri, quo eccleſia Roma. appropriata eſt Petro appropriatione firmata. Declaro ſingula, cautum reddendo lectorem in primis, quòd aliud eſt ſuccedere petro & aliud eſt ſuccedere Petro, hunc, ſcilicet, Rom. pon. Ratio enim quòd Petrus habeat ſucceſſorem, inſtitutio eſt euangelica, qua Dominus in petro paſtorale totius mundi inſtituit officium, vt in præcedentibus manifeſtum eſt. Ratio vero, quòd petro ſuccedat hic, hoc eſt Rom. pont. non eſt inſtitutio euangelica, tum quia euangelica voce non eſt eccleſia Rom. appropriata Petro, ſed tota eccleſia commiſſa ſibi, dum dicitur, Paſce oues meas: & propterea ſi petrus perſeueraſſet vſque ad finem, vt incepit abſque appropriatione alicuius particularis eccleſiæ, nec Rom. pon. nec aliquis alicuius particularis epiſcopus eſſet Petri ſucceſſor, ſed migrante ad cœlum petro fuiſſet vnus electus in epiſcopum catholicæ eccleſiæ, qui ſucceſſor fuiſſet petri. Tum quia ſi petrus in ſede Antiochena, quam ſibi prius appropriauit, perſeueraſſet vſque ad mortem, non Roman. pontifex, ſed Antiochenus ſucceſſor eſſet petri. Tum quia ſi petrus diſceſſiſ-

A ſet ex Ro. non tantum loco, ſed ſede, ita quòd alibi ſedem elegiſſet, non ſucceſſiſſet Ro. pon. petro, ſicut nec modo ſuccedit petro Antiochenus, quia inde diſceſſit mutando non ſolum locum ſed ſedem. Ex his enim patet, non ex euangelica inſtitutione ortum habere, quòd Roma. pontifex ſuccedat petro, euangelica ſiquidem inſtitutio de his mutationibus non ſe impedit, ſed ſubſequentibus factis diſponendum hoc reliquit. Quocirca, ex eo quod appropriatione firmata, Roma. eccleſia petri pontificatui addicta eſt, inde ortū eſt, vt Roman. pontifex petro ſuccedat. Appropriationem autem firmatam dicimus, quia petri morte firmata eſt, & quia Chriſti autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (vt eccleſia cantat, & Ambroſ. in oratione contra Auxentium, de Baſilicis tradendis, quam habes in li. 5. Epiſtolarū Ambr. poſt. 32. Epiſtolam aſſerit, & ante ipſum in lib. 3. de excidio Hieroſolymitano, ca. 2. Egeſippus affirmat) volenti Petro ex vrbe Rom. diſcedere, obuians Chriſtus, iuſſit vt Romæ mortem pateretur, eidem dicendo, Venio Romam iterum

B crucifigi, vt non nuda Petri mors Romæ, ſed mors iuſſa a Chriſto in vrbe Roma, firmaret Romanam ſedem in Petri ſucceſſione. Si ad ortum itaque atque initiū ſucceſſionis Roma. pontificis Petro ſpectes, rationem ſuccedendi inuenies fuiſſe eccleſiæ Rom. appropriationem ad pontificatum Petri, firmatam & Petri morte & Chriſti mandato. Quum autem dicimus, Petrum & Rom. pontificem, & pontificem eccleſiæ catholicæ, non duos intelligas pontificatus, nō enim ſunt duo in actu, ſed in potentia tantum, hoc eſt quia potuiſſent eſſe duo, vt patet ex dictis. Vnde non ſic habent ſicut duo Epiſcopatus vniti, non erat ſiquidem in Rom. eccleſia epiſcopatus ante Petrum, ſed ipſe Petrus Rom. eccleſiam euexit in pontificatum nō alium, quam ſuum, quem ſecum vehebat, ita quod pontificatum Petri, quem a Chriſto habuit relatum ad eccleſiam catholicam, retulit ipſe Petrus ad eccleſiam Rom. appropriando ſibi illam. Confert autem nonnihil hæc pontificatus vnitas ad hoc, vt idem ſit Romanus pontifex, & pontifex eccleſiæ catholicæ, non ſolum vnitate

C perſonæ, ſed identitate pontificatus. In cuius ſignum non dantur Romano pontifici duo pallia ſed vnum tantum, quum tamen plura dari conſtet habenti plures pontificatus, quibus debetur pallium. Si autem de ratione ſuccedentis eſt ſermo, euangelica inſtitutio ratio inuenitur ſuccedentis. Rom. ſiquidem pon. Petro ſuccedens autoritatem habet apoſtolicam ab euangelica Chriſti voce, Paſce oues meas, nam cuilibet Petri ſucceſſori, in Petro dixit Chriſtus, Paſce oues. Licet itaque apoſtolicam ſedem Rom. eſſe pon. initium habuerit ex appropriatione eccleſiæ Rom. ad Petrum ex quo tamen firmatum ſic eſt eo ipſo quo aliquis verus eſt Rom. pon. verus eſt pon. eccleſiæ catholicæ a Chriſto in beato Petro inſtitutus. Manifeſtum eſt igitur, vnde Rom. pon. eſt Petri ſucceſſor, ac totius eccleſiæ paſtor. Scitur autem hoc diuina reuelatione facta, tum vniuerſali eccleſiæ, tum ſanctis Doc. innumeris, tum ſacris concilijs. Nullus ſiquidem Chriſtianus dubitare permittitur ea diuina prodire reuelatione quicquid ad fidei Chriſtianæ rationem ſpectans, (de quorum numero hoc conſtat per Decre. vnam ſanctam etc.)

D conteſtatum inuenitur a præfatis. Communis Chriſtianorum & olim & nunc & ſemper confeſſio fuit, eſt, & erit, Rom. pont. ſedē ſolam eſſe ſedem apoſtolicā. hoc aūt nihil aliud eſt quam fateri Rom. pont. Petri ſucceſſorem eſſe rectorem Cath. eccleſiæ, nam in Apoſtolica ſede (niſi quis propriam ignoret vocem) clauditur apoſtolica authoritas, in apoſtolica autem autoritate facultatem regendi totam eccleſiam includi, intelligunt exercitati in ſacris literis. Et hoc vſq; adeo eſt clarum, vt concorditer dicatur Apoſtolicæ autoritati a Chriſto orbem commiſſum terrarum, ſic vt quilibet Apoſtolus vbicūq; contingeret ipſum fore inſtituebat eccleſias, inſtituebat epiſcopos & id genus reliqua faciebat, vt eorum etiam geſta teſtantur. Vnde quū. 1. ad Cor. 12. dicitur, Poſuit Deus in eccleſia primū Apoſtolos, dicit glo. inter li. omnium ordinatores & iudices manifeſtans apoſtolicam autoritatem eſſe omnium ordinatricem & iudicem. Confitentes igitur apoſtolicæ autoritatis ſedem, confitemur

E velimus nolimus ſedem ordinatricem & iudicem omnium. Hanc autem eſſe intentionem confitentium, ex eo etiam comperitur, quod ſolam ſucceſſoris Petri ſedem apoſtolicam confitemur. Extat ſiquidē Hieroſolymitana ſedes in qua Iacob. Apoſtolus ſedit, cuius ſucceſſor eſt epiſcopus Hieroſoly. cur ſedes illa, in qua Iacobus Apoſtolus ſedit (quæ prius tempore fuit, quam quæcunque alia particularis ſedes) nō eſt ipſa quoque ſedes apoſtolica, niſi quia in illa nō eſt autoritas apoſtolica & in illa eſt? Nam ſi ex ſola ſucceſſione ad perſonam apoſtoli affirmaretur, a Chriſti fidelibus ſedes apoſtolica, dubium non eſt, quòd multæ eſſent ſedes apoſtolicæ, & Hieroſo. ſedes eſſet apoſtolica, & Rom. ſedes eſſet apoſtolica, modo autem quod vnicam tantum nouit Chriſtianus populus ſedem apoſtolicam, eamque Rom. pont. ſedem eſſe plena voce confitetur, clarum relinquitur, p ſedem apoſtolicam intelligi ſedem autoritatis apoſtolicæ. Et confirmatur, quia ſicut in epiſcopali ſede clauditur pontificia autoritas, & in archiepiſcopali ſede autoritas archiepiſcopalis, & in ſede patriarchali auto. patriarchalis, ita in ſede ap̄lica clauditur

uto. apoſtolica, ac per hoc quemadmodũ Chriſtianus populus ad huiuſmodi ſedes recurrens, ad dictas autoritates recurrere intẽdit, ita ad apoſtolicam ſedem recurrens, aut ipſam quomodolibet venerans, authoritatem apoſtolicam confitetur. Porro in profeſſione ſedis apoſtolicæ clauditur eius diuinæ inſtitutionis confeſſio, nã quia ſecundũ veritatẽ, Apoſtolica tam ſedes, quàm autoritas a ſolo Chriſto eſt vel eſſe poteſt, a quo ſolo poſſunt Apoſtoli fieri (neque.n. minus eſt apoſtolicam ſedem ac autoritatẽ, quam apoſtolum inſtituere, ſicut non minus eſt epiſcopalem autoritatem ac ſedem facere, ꝙ epiſcopum) neceſſe eſt, vt qui apoſtolicam confitetur ſedem, ab Ieſu Chriſto immediate illius eſſe autoritatem fateantur, diuinoque proinde iure inſtitutam illam eſſe profiteantur. Et hinc habes, quòd doct. confitentes Rom. pont. ſedem apoſtolicam aut apoſtolatum, aut autoritatem apoſtolicam, fatentur Rom. pontificem eſſe totius eccleſiæ rectorem, quod notandum valde eſt, & ſecundum ſe, & ne oporteat ſæpe repeti in autoritatibus ſanctorum &c.

G ANTEQVAM autem autoritates afferantur, ad obiecta reſpondendum eſt. Ad primum ergo dicitur, nihil obſtare ſucceſſioni Rom. pont. Petrum quatenus Rom. pont. ſine natum eſſe poſt acceptas claues, ſufficit eum ſucceſſori natum eſſe ante mortem eius, cui ſuccedit. Ad argumentum autem formatum ad ſimilitudinem argumenti Pauli apoſtoli de iuſtificatione Abrahæ, reſpondetur, militare illud non contra noſtram ſententiam, ſed potius contra arguentes. Manifeſtatur autem hoc diſtinguendo, ſicut in Abraham reputationẽ iuſtitię a iuſtitia reputata, ita proportionaliter in Petro acceptationem clauium a clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iuſtitiam Abrahæ conuenit ex fide, & non ex circuncisione poſtea ſubſequuta, ita Petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu eccleſiæ catho. (tunc enim datæ ſunt ei claues, quando factus eſt paſtor Chriſtianorum) & non ex eccleſia Rom. ſeu pont. Rom. poſtea ſubſequuto. Et ſimiliter quemadmodum iuſtitia reputata Abrahæ non eſt reſtricta ad ſtatum præputij, ſed eſt extenſa ad ſubſequutum ſtatum circumciſionis (dicente Apoſtolo ibidẽ, ideo ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei qui ex lege eſt ſolum &c.) ita acceptæ claues extenſæ ſunt ad ſubſequutum poſtea Petri pontificatum Rom. Rurſus quemadmodum Abrahæ iuſtitia reputata appropriata eſt ſubſequutæ circunciſioni, ſeu ipſi Abrahę, vt poſtea pater factus eſt circumciſionis, ſic, vt eius ſemen ex circunciſione prælatum ſit omnibus in conſummatione iuſtitiæ promiſſionum, & benedictionum Abrahæ (dicente Apoſtolo ad Gal. 3. Abrahę dictæ ſunt promiſſiones & ſemini eius, qui eſt Chriſtus, quem conſtat ex circunciſione natum) ita acceptę claues appropriatæ ſunt eccleſię Rom. ſeu Petro, vt factus poſtea eſt pont. Rom. ſic vt per ipſam aperiatur regnum cœlorum omnibus cognationibus terræ. Vnde patet quòd ex huiuſmodi argumento, etſi habetur, ꝙ acceptio clauium non pertinet ad Petrum niſi ſecundũ ꝙ erat tunc quum accepit claues, (erat autem non ſolum Apoſtolus ſed paſtor ouium Chriſti) non tamẽ habetur, ꝙ acceptæ claues reſtrictæ ſint & concluſę ad ſtatum illum præciſe, ſed ſubſequendo ſimilitudinem Abrahæ habetur, quòd claues acceptæ & extenſę & appropriatę ſunt ad pont. Rom. ſecundum mutationem, qua & loco & officio appropriata eſt Petro eccleſia Romana.

H

Ad ſecundum dicitur, poſſe dupliciter intelligi ſucceſſorem Petri ſeu Rom. pon. non poſſe eſſe infidelem ſeu hæreticum. Vel de ipſius perſona in ordine ad eccleſiã catholicã, vel de ipſius pſona ſecũdum ſeipſam. Et vtroque modo verificatur, & vtrumque expreſſit Dominus in Euangelio. Fidem enim ſolidam in Petro & ſucceſſoribus ſuis ſecundum proprias perſonas, ſignificauit Dominus, & dicens, Tu es Petrus, in præſenti, & dicens, Ego rogaui pro te vt nõ deficiat fides tua, in futuro. Fidem vero eiuſdem in ordine ad eccleſiam ſignificauit Dominus, & dicens, Super hanc Petram ędificabo eccleſiam meam, & dicens, Confirma fratres tuos. Nec obſtat perſonæ Rom. pont. fidei ſecundum propriam perſonam, quòd illa perſona poteſt eſſe hæretica, quoniam quamprimum deſinit eſſe fidelis, deſinit etiam eſſe Petri ſucceſſor ſecundum rei veritatem & apud Deum, apud cuius tribunal qui non credit, iam iudicatus eſt, vt dicitur Ioan. 3. quicquid ſit ſecundum forum eccleſiaſticum. Ex quo tamen idem habetur, nam ex hoc ipſo quòd ille homo qui vocatur Petri ſucceſſor, ex caſu a fide, iudicio etiam inuitus ſubijcitur eccleſię, manifeſtatur ipſum non eſſe amplius Petri ſucceſſorẽ ſecundum veritatem, nam ſi vere eſſet Petri ſucceſſor, iudex eſſet totius eccleſiæ, & non eſſet illi ſubiectus inuitus. Ex ſoliditate autem in fide perſonæ Ro. pont. in ordine ad eccleſiam, prouenit vt errare non poſſit ſententialiter diffiniendo de fide Chriſtiana, quoniam in huiuſmodi diffinitione conſtruitur fides vniuerſalis eccleſiæ, & per eam ædificatur eccleſia Chriſti ab ipſo Chriſto ſuper petram ſedis apoſtol. cæ. Impoſſibile autem eſſe conſtat vniuerſalem eccleſiam errare in fide. Libet autem intueri quam ſuauiter commendata ſit huiuſmodi fidei diffinitio voce euangelica, fide ſiquidẽ conſtrui eccleſiam conſtat, quum ſit (vt ad Hebræos. 11. dicitur) ſperandarum ſubſtantia rerum, & ideo ędificandi & confirmandi a-

F ctui reſpondet, vterque enim ſubſtantiam ædificij reſpicit. Sed quoniam fides donum Dei eſt, idcirco Chriſtus ſibijpſi attribuit ædificationem eccleſiæ ſuper ſedem apoſtolicam, dicens, Et ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam, firmare vero fideles fluctuãtes in ambiguitatibus & quæſtionibus, quę circa fidem emergant, quia miniſteriale opus eſt Petri & ſucceſſoris, ideo dicitur Petro & ſucceſſori, Confirma fratres tuos, quicquid enim agit ſedes apoſtolica diffiniẽdo de fide, nihil aliud eſt quam declarare quid ſub fide a Chriſto datum continetur, ſic enim confirmat fratres ſuos. Vnde & in Calcedon. ſynodo dixerũt patres, quòd congregati in Conſtantinopolitano concilio, doctrinam de Spiritu ſan. tradiderũt, non ꝙ minus eſſet in præcedentibus, qui apud Nicæam congregati ſunt inferentes, ſed intelligendum aduerſus hæreticos declarantes. Et hinc oritur vt diffinitis de fide ab apoſtolica ſede ſubſit etiam ipſe Rom. pon. ſicut ſubeſt fidei, non enim alicui propterea de nouo ſubijcitur, ſed ꝙ implicite credebat, tenetur explicite credere ex hoc ꝙ fides ſufficienter

G explicata eſt, quo ad hæc, quę prius explicata non erant fidei veritati ſubeſſe. At ſi cuiquam mira in hac reſponſione dicta apparebunt, meminerit ſcriptum eſſe, Mirabilia teſtimonia tua, ſunt enim hęc Ieſu Chriſti teſtimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tanta que diuinę gratiæ aſſiſtentia ſuo in terris Vicario, quum Caiphæ pont. ſynagogę minus legitimo ac perſecutori ipſius Chriſti aſſiterit ad prophetandum ratione pontificatus, teſtante Io. Euangeliſta, dum dicit, A ſemetipſo non dixit, ſed quum eſſet pontifex anni illius, prophetauit ꝙ Ieſus erat moriturus pro gente? Ioãnis. 11. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, niſi vt diuinam aſſiſtentiam peculiarẽ Pontifici eſſe reuelaret?

Ad tertiũ dr, ꝙ exacta trina dilectio a Petro rectitudinẽ reſpicit paſtoralis officij, & propterea, qui non ſuccedit Petro in dilectione Chri, nequaquã ſuccedit eidẽ in bonitate paſtoralis exercitij, ſed paſtor eſt officio & nomine, mercenarius aute ſtudio & exercitatione.

Ad quartũ dicitur, ꝙ amare & paſcere oues Chriſti ſpectat ad ſucceſſores Petri ſub ratione commiſſi & debiti, Chriſtus enim cõmiſit, vt paſceret oues ſuas, & ad hoc ſucceſſor tenet, & ad hoc ſe obligauit ſuſcipiendo pontificatum. Vnde ſi nec amat, nec paſcit, nõ ꝓpterea locus iſte ad ipſum nõ ſpectat, nam multum ad eum ſpectat paſcere Chriſti oues, ad quem ſpectat vt præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iſte paſcentem & amãtem, quia exigit, vt amare & paſcere debeat. Et quamuis non amans, nec paſces indignus ſit paſtorali officio, & mereretur illo priuari, nõ eſſe in ꝓpterea priuatum, ex vtroque teſtamento dicimus. Ezech. ſiquidem. 34. reprehenduntur mali paſtores, qui non Dei gregem, ſed ſemetipſos paſcebant, appoſitis prophetiis minis priuationis paſtoralis officij per ipſum Deum exercendę, paſtores tamẽ relinquuntur. Mat. quoque. 23. Super cathedram, inquit Dominus, Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſęi, Quęcunque dixerint vobis ſeruate & facite, ſecũdum vero opera eorum nolite facere.

Ad quintum dicitur, Grego. prędeceſſorum veſtigia imitatum refutaſſe ſe vniuerſalem appellari, ea ratione, vt ipſe met illius

I dicit, quia ſi vnus vniuerſalis epiſcopus dicit, ſolus ipſe epiſcopus videtur dici, & ſic cæteris epiſcopatus tolleretur. Non autem ea ratione, quòd Roma. Ponti. authoritas reſtricta ſit, & ad vniuerſalem non ſe extendat eccleſiam, ſuperbum enim vocabulum, vtpote reliquorum epiſcoporum iniuriam præſeferens, horruit Greg. & non rem Apoſtolicę autoritatis extendentis ſe ad vniuerſalem eccleſiam. Vnde poſt inferius ad Mauricium Imperatorẽ afferenda verba de Petri authoritate ſuper totam eccleſiam, ſubiũgit de Petro. Cura ei totius eccleſię & principatus committitur, & tamẽ vniuerſalis Apoſtolus non vocatur. Vbi patet Greg ſimul affirmare curam totius eccleſię, & negare vniuerſalis vocabulum. Propter quod poſteriores pontifices Rom. Rem tenẽtes, nec a Greg. humilitate diſcedentes, Vniuerſalis nomen a recto in obliquum tranſtulerunt, & ſubſcribũt ſe in hodiernum diem, Ego enim epiſcopus eccleſiæ catholicę. Ad ſextum dicitur, quòd aliud eſt loqui de autoritate, & aliud de executione, cum autoritate ſiquidem Ro. pon. ſu-

K per totam eccleſiam, mos fuit laudabilis, vt non exequeretur Papa ea, quę ad particulares aliarum eccleſiarum curas pertinebat, niſi caſus aliquis id exegiſſet, & hinc mos fuit, vt Epiſcopi ab Archiepiſcopis confirmarentur curati ab epiſcopis darentur, & innumera intuitua fiebant. Et hæc eſt illa vetuſta conſuetudo, cuius meminit Nicęnum Conci. quod annuente Ro. pont. ibi per ſuos legatos pręſente de obſeruatione huiuſmodi vetuſtę conſuetudinis ſtatuit. Ex hoc autem non ſequitur ſtatutũ eſſe de autoritate Ro. Pont. aut læſam fuiſſe illius autoritatem, ſicut nec hodie minuitur, aut læditur Ro. Pont. autoritas ex eo ꝙ in multis prouincijs Ro. Ponti obedientib9, huiuſmodi executiones per prouinciales fiũt. Ad ſeptimũ dicitur, ꝙ Rom. Pont. Chriſti inſtitutiõe eſſe pręlatũ cęteris, poteſt dupliciter intelligi, vel quo ad rationẽ initij, & ſic falſum eſt, iuxta ſuperius declarata. Vel præſuppoſita appropriatione eccleſiæ Romanę ad Petrũ, & ſic veriſſimum eſt, & propterea conceditur ſequela, ſcilicet omnes peccare & peccaſſe, qui eum non cognouerunt vt prælatum.

prælatum. Et quū infertur primo, quòd primitiua eccleſia erraſſet: negatur ſequela, quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio eccleſiæ Rom. ad Petrum, qua præſuppoſita pont. Rom. præeſt omnibus. Sufficiebat ſiquidem tunc quòd tota eccleſia recognoſceret Petrum vt totius eccleſiæ paſtorem, poſt appropriatam autē Rom. eccleſiam oportet recognoſcere Rom. pont. ſucceſſorem Petri paſtorē totius eccleſiæ, non quatenus eſt Rom. pont. ſed quatenus eſt ſucceſſor Petri per ſe, & formaliter loquendo. Quum vero infertur ſecundo, quòd tot Martyres & Sancti ad quadringentos annos peccaſſent, quia non recognouerunt Rom. pont. reſpondetur falſum eſſe, huiuſmodi Martyres & Sanctos non recognouiſſe Rom. pont. a principio enim eccleſiæ Petrus recognitus eſt, & ſucceſſiue Rom. pont. ei ſuccedens, vt ſubſequentes manifeſtant authoritates Sanctorum. Et ſimiliter quum tertio infertur, Aſiam, Aphricam, & Græciam erraſſe, quia non fuerunt ſubditæ Rom. eccl. manifeſte erratur & quæ falſiſſima comprobantur inducuntur, plenum ſiquidem regiſtrum Greg. curis, Aſiæ, Aphricæ, & Græciæ, teſtatur oppoſitum.

Quod demum inducitur Chriſtianos hodie Orientales nō ſubeſſe Rom. eccleſiæ (niſi de ſchiſmaticis ſit ſermo) falſum eſſe, ex geſtis in concilio Floren. ſub Eugenio IIII. patere poteſt, ibi ſiquidem Iacobitæ, Armeni, atque Græci Romanum pontificem vt paſtorem totius eccleſiæ recognoſcere ſe confeſſi ſunt. Ad probationē autem ſubiunctam, quia nec epiſcopi ibi a Papa inſtituūtur, nec cōcilia eorum Papę ſiunt authoritate, iam patet quid dicēdum eſt, ſcilicet, quòd huiuſmodi exequutionem conſuetudo in quibuſcumq; prouincijs, Papæ nec tollit, nec lædit authoritatem. Veruntamē plunes noſtra ætate viſum eſt, ab Orientalibus miſſum ad Ro. pon. p ſurrogando epiſcopo, ſeu confirmando electo, & tempore Alexandri VI. & Iulij II. Ad octauum dicitur, non de iure diuino loqui, arguentes autem obijciunt damnatum violentiæ factum, vt ipſamet uerba Hier. teſtantur, ait. n. Achatius in tantu claruit, vt in locū Liberij, Felicem, Arianum ſubſtitueret. Vnde Felix ille in catalogo Pontificum non eſt cōputandus, vt teſtatur Aug. in Epiſtola ad Generoſum, & eſt Epiſtola 165. Ibi ſiquidem Aug. a Petro vſq; ad ſui temporis Rom. Pont. Anaſtaſium ſingulos ſucceſſiue recenſens, Liberio Damaſum ſucceſſorem ponit non Felicem. Ad nonum dicitur Rom. eccleſiæ appellatiōe intelligi poſſe, vel ipſum corpus Ro. eccleſię ſecundum ſe, vel ſecundum ſuum caput, & quòd licet Rom. eccleſia ſecundum reliqua eius membra nō ſit prima, nec mater omnium eccleſiarum, nec immediate inſtituta a Chriſto, ipſa tamen eadem eccleſia Rom. ſecundum ſuum caput Petrum ac Petri ſucceſſorem, prima eſt ac mater & magiſtra omnium eccleſiarum, & immediate a Chriſto euangelica voce authoritatem ac firmitatem habens, vt prædeclaratum eſt. Vnde tam Canonum quam Sanctorum ſententię Romanam eccleſiam primam, magiſtram, matremque eccleſiarum omnium, ac a Chriſto Domino euangelica voce fundatam firmatamque ſonantes, veræ ſunt ratione capitis. Et hoc intendunt qui hæc ſcripſerunt, vt ex eo patet, quod eorum ſententia fundatur ſuper verbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in ſuis ſucceſſoribus eſt eccleſiæ Ro. Vnde nihil obſtant huic primatui quæ de Hieroſolymitana eccleſia afferuntur, nam illa non fuit prior Petro, ſed ſubdita fuit Petro. Collectæ autem eccleſiæ Hieroſolymitanæ non vt prælatæ, ſed vt indigenti ab alijs dabantur, vt patet ad Gal. 2. vnde impertinentes ſunt ad propoſitum.

CAPVT XIIII.

Autoritates Sanctorum antiquorum & conciliorum, affirmantes, in Petro ac Ro. Pont. ſucceſſore Petri, totius eccleſiæ pontificatum inſtitutum.

Reliquum eſt, illis quoque ve ſat ſatis qui neſciunt a priſcis eccleſię Patribus in Aſia, Aphrica, & Europa veneratū eſſe Ro. pont. vt totius eccleſiæ patrem non humana ſed diuina ratione, ſcilicet quia in Petro inſtitutus eſt rector eccleſiæ vniuerſalis. Aſſerendas propterea cenſui Græcorum ac Latinorum antiquorum eccleſię Patrum at Doctorum ſententias, non omnes, nec omnium, ſed tot vt ſufficiant ad claram notitiam, quòd Rom. pont. Petri ſucceſſor eſt, & habitus eſt ſemper in Petro inſtitutus Paſtor & rector totius eccleſiæ. Et a Græcis incipiendo, Chry. homi. 55. ſuper Matth. exponens illud, Super hanc petram, dicit, Petrum eccleſiæ futurę paſtorem conſtituit. Et infra, Deus concedere ſolus poteſt peccatorū remiſſionem, & vt futura eccleſia tot tantiſque fluctibus impetu irrumpentibus immobilis maneat, cuius paſtor & caput piſcator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate ſuperet, hæc inquam omnia, quæ ſolius Dei ſunt, ſe pollicetur daturum. Et infra, Hunc ſcilicet Petrum, vniuerſo terrarum orbi Chriſtus pręfecit. Et licet ſuperius gloſſauerit, ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam, idest fidem atque confeſſionem, inferius tamen ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego ſuper te ædificabo eccleſiā meam. Et homi. vlt. ſuper Io. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his? &c. dicit. Alijs omiſſis duntaxat Petrum alloquitur, fratrum ei curam committit, neque negationis meminit, neque exprobrat, tantum dicit. Si amas me, fratrum curam ſuſcipe. Et infra, tractans illud. Sequere me. ait, Inquit ei. Sequere me quibus verbis iterum curam & familiarem io eum affectum oſtendit. Quod ſi percontaretur, quomodo Iacobus Hieroſolymis ſedem acceperit, reſponderem, hunc totius orbis magiſtrum præpoſuiſſe. Et infra tractans illud, Domine hic autem quid? dicit. Nam quum magna Dominus Petro communicaſſet, orbis terrarum curam demandaſſet, martyrium prædixiſſet, & maiora &c.

Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, ait, Poſtquam me negato, ploraueris ac pœnituerit, corrobora cæteros, quum te principem Apoſtolorum deputauerim, hoc enim decet te, qui mecum robur es, & petra eccleſiæ. Et infra, Quum eſſet Apoſtolus, denegauit, ac iterum per pœnitentiam obtinuit prærogatiuam, vt eſſet Antiſtes mundi. Et ſuper Io. vlt. ca. ſuper illud, Quum ergo prandiſſent ait, Finito prandio, commiſſionem ouium mundi Petro commendat, non alijs. Et ſuper illud Sequere me, ait. In hoc quòd dicit Dominus Petro Sequere me, cunctorum fidelium prælaturam ei tribuit. Et infra, ſuper illud. Donec veniam, ait, Idest, dum hunc ſcilicet Ioan. volens diriga ad prædicandum, te namque nunc dirigo ad orbis pontificatū, & in hoc me ſequere.

Cyrillus Patriarcha Alexandrinus in lib. Theſ. Sicut Chriſtus accepit a Patre ſceptrum eccleſię gentiū, dux ex Iſrael egrediens ſuper omnem principatum & poteſtatem, ſuper omne quodcunq; eſt vt ei cuncta curuentur, ſic & Petro & eius ſucceſſoribus pleniſſime commiſit, & nulli alij quam Petro Chriſtus quod ſuum eſt plenū, ſed ipſi ſoli dedit. Et rurſus: Pedes Chriſti humanitas eſt, ipſe homo cui tota trinitas pleniſſimam dedit poteſtatem, quē vnus trium aſſumpſit in vnitatem perſonæ, tranſuexit ad Patrem ſuper omnē principatū & poteſtatē, vt adorent eum omnes Angeli dei, quē totum dimiſit per ſacramentū & poteſtatem Petro et eccleſiæ eius. Et iterum, Petro omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi tamquam ipſi Domino Ieſu obediunt. Et iterū, ipſius apoſtolici throni Romanorum pontificum ſolius eſt reprehendere, corrigere, ſtatuere, ſoluere, diſponere, & loco illius ligare, qui ipſū ædificauit.

Maximus in Epiſtola Orientalibus directa, Omnes fines orbis q Dominum ſyncere receperunt, & vbique terrarum catholici veram fidem confitentes, in eccleſiam Romanorum tamquam in ſolem reſpiciunt, & ex ipſa lumen catholicę & apoſtolicę fidei recipiunt.

Cyrillus Patriarcha Hieroſolymitanus, ex perſona Chriſti loquens dicit Petro. Tu cum fine & ego ſine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plene & perfecte ſacramento authoritate ero ſicut ſum & tecum.

Concilium Calcedon. (vt in eius geſtis legitur) tempore ſancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni Papæ, Leo ſanctiſſimus Apoſtolicus & vniuerſalis. Et prius tēpore Diocletiani & Maximiani Imperatorum (vt habetur diſt. 21. Nunc autē) quū Marcellinus Papa, & poſtea Martyr timore ductus thuri incenſum dediſſet, ſynodus epiſcoporū collecta huius rei gratia dixit, Prima ſedes non iudicabitur a quoquam. Et longe ante Anacletus martyr Traiani tempore natione Græcus, patria Athenien. ait. Sacroſan. Ro. & apoſtolica eccleſia non ab Apoſtolis ſed ab ipſo Domino & ſaluatore noſtro primatum obtinuit, ſicut beato Petro Apoſtolo dixit, Tu es Petrus & ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam, & tibi dabo claues &c. vt habetur diſt. 22. Sacroſancta Et Rurſus, vt habetur diſt. 21. in nouo idem dixit. In nouo Teſtamento poſt Chriſtum dominum a Petro ſacerdotalis cœpit ordo, quia ipſi primo pontificatus in eccleſia Chriſti datus eſt, Domino dicente ad eum, Tu es Petrus & ſuper hanc petram &c. Et iterum, Electionem ſummorum pontificum ſibi Dominus reſeruabit. 79. diſt. Electionem.

Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, ſeu Conſtantij & Galerij, qui imperij gubernacula ſuſceperūt, poſt Diocletianum & Maximianum in can. Rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro. Ipſe eſt caput totius eccleſię, cui Dominus ait, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam &c.

Cyprianus quoque Martyr in tract. de Simplicitate prælaturū dicit ea quę referuntur 24. q. 1. loquitur Dominus, quę breuitatis cauſa non duxi repetenda. In illis ſiquidem Petri pontificatus ſatis patet, vt declaratum ſuperius eſt.

Ambro. in ſermone 47. de fide Petri Apoſtoli, & habetur diſt. 50 can. Fidei ior. dicit de Petro. Tamquam bonus paſtor tuendum gregem accepit, vt qui ſibi infirmus ante fuerat, fieret omnibus firmamentum, & qui ipſe interrogationis tentatione nutauerat, cæteros fidei ſoliditate fundaret. Denique pro ſoliditate deuotionis eccleſiarum petra dicitur, ſicut ait Dominus, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ędific. eccleſ. meam, petra enim dicitur; eo quod primus in nationibus fidei fundamenta poſuerit, & tamquam ſaxum immobile totius operis Chriſtiani compagē molemque contineat. Et idē in hymno Dominicali Petrum petram eccleſię appellat, dicē. Hęc ipſa

ipſa petra eccleſiæ canente culpam diluit, Teſtatur ſiquidem Augu. to lib. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnum Amb. eſſe. Et in ſerm. 11. de mirabilibus. Hanc igitur ſolam eccleſiæ nauem aſcedit Dominus in qua Petrus magiſter eſt conſtitutus, dicente domino, Super hanc petram ædific. eccleſ. meam. Quæ nauis in altum ſeculi iſtius ita natat, vt pereunte mundo, omnes, quos ſuſcipit, ſeruet illæſos. Cuius figuram iam in veteri videamus Teſtamento. Sicut enim Noe arca, naufragante mundo cunctos, quos ſuſceperat incolumes reſeruauit, ita & Petri eccleſia cõflagrante ſeculo, omnes quos amplectitur, repræſentabit illæſos. Et ſicut tunc tranſacto diluuio ad arcam Noe columba lignum pacis detulit, ita & tranſacto iudicio ad eccleſiam Petri Chriſtus gaudiũ pacis referet, quia ipſe columba, vel pax eſt. Et idẽ ſuper Epiſt. 1. ad Tim. ca. 3. tractans illud, Vt ſcias quemadmodum oporteat te in domino Dei cõuerſari, quæ eſt eccleſia Dei viui, &c. ait. Quum totus mundus Dei ſit, eccleſia, tamen domus eius dicitur, cuius hodie rector eſt Damaſus, mundus etiam in præuaricatione eſt diuerſo turbatus errore, ideo illis neceſſe eſt dicatur eſſe domus Dei & veritas, vbi ſecundum voluntatem ſuam timetur. Et in lib. de exceſſu fratris ſui nomine Satyri, narrat, commendat ac tuetur cautelam ac ſapientiam eiuſdem in peregrinis partibus percunctantis, ſi epiſcopus eſſet catholicus, hoc eſt cum Ro. eccle. conueniret, dicẽs c. 7. Aduocauit ad ſe epiſcopum nec ullam putauit veram niſi veræ fidei gratiã, percunctatusq; ex eo eſt, vtrum nam cũ Epiſcopis catholicis, hoc eſt cũ Ro. eccl. conueniret. Cũ Ro. dixit, nõ Hieroſolymitana, non Antiochena, nõ Conſtantinopolitana &c. cur hoc niſi quia Ro. cõis eſt oibus catholicis, procul dubio vt caput. Simile ſiquidẽ apud Hier. reperiũt inuenies, ſcribẽtem ad Damaſum Epiſtola 7. Ego interim clamito. Si quis cathedræ Petri iungitur, meus eſt.

Hieronymus, ſuper Matt. ait: Simoni, qui credebat in petra Chriſtum, Petri largitus eſt nomen, ac ſecundum metaphoram petræ recte dicitur ei, Aedificabo eccleſiam meam ſuper te.

Rurſus ad Damaſum, & habetur vigeſimaquarta quæſtione prima, quoniam vetus. Ego nullum primum niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, id eſt, cathedræ Petri communionem conſocio, ſuper illam petram ædificatam eccleſiam ſciam in ſcio. Et infra, Quicunque tecum non colligit, ſpargit, hoc eſt, qui Chriſti nõ eſt, Antichriſti eſt. Vbi nota Hie. pro eodem computare Chriſtum & Papam quantum ad ea quæ ſunt fidei, de his enim eum loqui clare patet videnti Epiſtolam 4. Item quoque ille contra Iouinianũ c. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite conſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio, & loquitur procul dubio de electione Petri non ab Apoſtolis, ſed a Chriſto, vt patet ex ſolutione ſubiunctæ mox quæſtionis: ſed cur non Ioannes virgo electus eſt? ſoluit enim, Ne magiſter bonus, qui dixerat, Pacem meam do vobis, & c. in adoleſcente quem dilexerat, cauſam præbere videretur inuidiæ. Idem rurſus Epiſtola 2. ad Damaſum, & habetur 24. q. 1. Hæc eſt fides, ait, Si hæc noſtra confeſſio apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare voluerit, ſe imperitum vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Vbi quia vides ex ſedis apoſtolicæ iudicio pendere eſſe, vel non eſſe catholicum, aut hæreticum, ſummum Chriſti in terris tribunal agnoſcere potes, ad quod de fide iudicium ſpectare conſtat.

Aug. nõ ſolum Petrum principem Apoſtolorũ, affirmat, ſed quũ conſuleretur ſedes apoſtolica de fide contra pelagianam hæreſim, a duobus concilijs Chartaginen. & Mileuitano ſubiectum eius inuenit. Et reſpondente Innocentio PP. ad Carthaginenſe quidẽ cõcilium, Patrũ inſtituta ſacerdotali cuſtodiẽtes officio nõ cenſetis eſſe calcanda, quod illi non humana, ſed diuina decreuere ſententia, vt quicquid de disiunctis remotisq; prouincijs ageretur, non prius ducerent finiendum, niſi ad huius ſedis notitiam perueniret, vbi tota huius autoritate iuſta quæ fuerit pronunciatio firmaretur, indeq; ſumerent ceteræ eccleſiæ, velut de natura ſuo fonte aquæ cũctæ procederent. Et per diuerſas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent, quid præcipere, quos abluere, quos veluti in cœno inemundabili ſordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret. Ad cõcilium vero Mileuitanũ, quoties fidei ratio ventilatur, arbitror oẽs fratres & coepiſcopos noſtros non niſi ad Petrum, id eſt, ſui nominis, & honoris autorem referre debere, velut nunc retulit veſtra dilectio, quod per totum mundum poſſit omnibus eccleſijs in commune prodeſſe. Et idem ad Paulinum Epiſto. 106. referens hæc geſta, commendat Innocentij literas reſponſiuas, ſubiũgens. Ad omnia nobis illa reſcripſit eodem modo, quo fas erat atque oportebat apoſtolicæ ſedis Antiſtitem. Rurſus ſecũdo lib. de Baptiſmo, cõtra Donatiſtas c. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedram cuilibet præfert epiſcopatui, quum cõparando Cyprianum Petro ait, Vereri debeo ne in Petrum contumelioſus exiſtam, quis enim neſcit illum apoſtolatus principatum cuiuſlibet epiſcopatui præferendum? ſed & ſi diſtat cathedrarum gratia vna tamen eſt Martyrum gloria. Idem in 2. lib. de Doct. Chriſtiana non longe verſus principium, decretales Epiſtolas apoſtolicæ ſedis inter canonicas habendas ſcripturas cenſet, dicens, In canonicis ſcripturis eccleſiarũ catholicarum quam plurium diuinarum ſcripturarum ſolertiſſimus indagator, autoritatẽ

F ſequatur, inter quas ſane illæ ſint, quas apoſtolica ſedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epiſtolas, Quid enim Decretales, niſi quas apud ſe habent, vel alijs miſit apoſtolica ſedes inter canonicas eſſe habendas ſcripturas affirmat, ſupponit procul dubio apoſtolicã ſedem, non ſolum cunctis prælatam ſedibus, ſed diuinam vere ſcripturæ dei magiſtram.

Greg. in Regiſtri libro. 4. Epiſtola. 32. ad Mauricium Auguſtum ait. Cunctis Euangelium ſcientibus liquet, quod voce dominica ſancto, & omnium Apoſtolorum principi Petro apoſtolo, totius eccleſiæ cura commiſſa eſt, ipſi quippe dicitur, Petre amas me? paſce oues. Ipſi dicitur, Ecce ſatanas expetijt cribrare vos ſicut triticum, & ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Ipſi dicitur, Tu es petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Ecce claues regni cœleſtis accepit poteſtas ei ligandi & ſoluendi tribuitur, cura ei totius

G eccleſiæ & principatus committitur.

Sanctus Leo primus in ſermone. 3. de anniuerſario ſuæ aſſumptionis die ait. De toto mundo vnus Petrus eligitur qui & vniuerſarum gentium vocationi & omnibus Apoſtolis cunctisque eccleſiæ patribus præponatur, vt quamuis in populo Dei multi ſacerdotes ſint, multique paſtores, omnes tamen regat Petrus, quos principaliter regit Chriſtus. Magnum & mirabile, dilectiſſimi, huic viro conſortium potentiæ ſuæ tribuit diuina dignatio, & ſi quid cum eo commune cæteris voluit eſſe principibus, nunquam niſi per ipſum dedit quicquid alijs negauit.

Venerabilis Beda ſuper illud Ioan. 1. Intuitus autem eum Ieſus, dixit. Vidit cordis eius ſimplicitatem, animi ſublimitatem, cuius merito cunctæ eſſet præferendus eccleſiæ.

Bernardus non ſolum plures Ro. pon. Ieſu Chriſti vicarium & totius eccleſiæ caput appellat, ſed in Epiſtola prima ad Eugenium

H Papam, 237. ordine Epiſtolarum ait, Locus in quo ſtas, terra ſancta eſt, locus Petri eſt, locus principis Apoſtolorum, vbi ſteterũt pedes eius, locus illius eſt, quem conſtituit Dominus dominũ domus ſuæ & principem omnis poſſeſſionis ſuæ, merito tali paſtori, tali nutritio commiſſa eſt eccleſia, quum adhuc tenera, adhuc in cunabulis eſſet. Et in Epi. 242. ad Ro. quando diſceſſerunt a Domino Papa, ait, Cur regem terræ, cur dominum cœli furore tam intolerabili, quam irrationabili in vos pariter prouocatis, dum ſacram & apoſtolicam ſedem diuinis regalibusque priuilegijs ſingulariter ſublimatam ausu ſacrilego minuere, ſuoque minuere honore contenditis? Et in Epi. 131. ad Mediolanen. de plenitudine poteſtatis apoſtolicæ ait, Ro. eccl. valde clemens eſt, ſed nihilominus potens, fidelis eſt omnium & omni acceptione dignum, noli abuti clementia, ne potentia opprimaris. Sed dicit aliquis, Debitam ei reuerentiam exhibebo, & nihil amplius, Eſto. hac quod dicis, quia ſi exhibeas debitam & omni-

I moda. Plenitudo ſiquidẽ poteſtatis ſuper vniuerſas orbis eccleſias ſingulari prærogatiua apoſtolicæ ſedi donata eſt qui igitur huic poteſtati reſiſtit. Dei ordinationi reſiſtit. Poteſt ſi vtile iudicauerit nouos ordinare epiſcopatus vbi hactenus non fuerunt, poteſt eos, qui ſunt, alios deprimere alios ſublimare, prout ratio ſibi dictauerit, ita vt de epiſcopis creare archiepiſcopos liceat, & econuerſo ſi neceſſe viſum fuerit. Poteſt a finibus terræ ſublimes quaſcumque perſonas eccleſiaſticas euocare, & cogere ad ſuam præſentiam, non ſemel aut bis, ſed quoties expedire videbit. Porro in promptu eſt ei omnem vlciſci inobedientiam, ſi quis forte reluctari conatus fuerit.

In geſtis concilij Conſtan. inter damnatos articulos Io. Vuiclef, & Io. Hus reperiuntur hi duo, ſcilicet, Petrus non eſt, nec fuit caput ſan. eccl. catho. Nõ eſt de neceſſitate ſalutis credere Ro. eccleſiã eſſe ſupremã inter alias eccleſias ſit ſubditur error eſt, pro quanto negaret primatum ſummi Pont. ſuper alias eccleſias particulares.

Sanctus Tho. in 4. contra Gen. c. 76. poſtquam multipliciter probauit vnum epiſcopum præfatum a Chriſto, toti eccleſiæ, ſubdit, quod per hoc autẽ excluditur quorũdã præſumptuoſus error, qui ſe ſub-

K ducere nituntur ab obedientia & ſubiectione Petri, ſucceſſorem eius Romanũ Pont. vniuerſalis eccleſiæ paſtorem nõ recognoſcentes.

In concilio quoq; vniuerſali Florentiæ ſub Eugenio. 4. vbi Græcorum, Armenorum, & Iacob. earum cum Ro. eccleſia facta legitur vnio, habentur hæc verba. Diffinimus ſanctam apoſtolicam ſedem, & Roma. Pont. in vniuerſum orbem tenere primatũ, & ipſum Ro. pont. ſucceſſorem eſſe beati Petri principis apoſtolorum, & verum Chriſti vicarium, totiusque eccleſiæ caput & omnium Chriſtianorum patrem ac doctorem exiſtere, & ipſi in beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem eccleſiam a Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodum etiam in geſtis œcumenicorum conciliorum & in ſacris canonibus continetur, hæc ibi. Vbi non nouitar ab hac ſynodo inuentam ſuiſſe hanc diffinitionem, ſed ipſam contineri in aliorum vniuerſalium conciliorum geſtis, & propterea hoc vnum concilium ſufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiuſmodi veritatis.

Præterea

Præterea turbam Canonum & Doctorum (quam dinumerare nemo poteſt) idē ſentientium. Tam euidenter ſiquidem ex his, quæ attulimus, clarum eſt Ro. pont. Petri ſucceſſorem, a Chriſto in Petro inſtitutum, eſſe totius eccleſiæ paſtorem, vt locus dubitationi nullus relictus ſit. Si quis autem poſt hęc hæſitare inuenitur, aut rudis & ineptus, aut cū hęreticis ſeu ſchiſmaticis ſapit, aut certe Chriſtianus non eſt, ineruditus quippe valde & indocilis eſt quiſque certitudinem mathematicam in omnibus quęrit, vt Philoſophi tradunt. Hæreticorum atque ſchiſmaticorum proprium eſt ſacra vti ſcriptura, ſecundum ſenſum tamen quo ipſi faciunt illam ſonare. Chriſtianorum autem, qui vere catholici ſunt, ſapientia ſacram ſcripturam intelligit ſecundum ſenſum, quem ſancti Doctores, quem ſacra concilia, apoſtolica autoritate roborata interpretantur. Hūc ſciendi Chriſtianam veritatem modum quiſque repellit, Chriſtianus non eſt, ab hac via qui recedit, infidelis inuenitur. Nam licentia exorbitandi ab hac via ſi admittitur, trinitatis vnam ſubſtantiā reuocare in dubium cum Arrio fas eſt, Spiritum quoque ſanctū procedere a filio, ambiguum adhuc cum priſcis erit, panem in ſacramento altaris conuerti in corpus Chriſti dubitatur. Hæc enim omnia nulla alia via aut autoritate ſunt Chriſtianis reddita certa & indubia fide tenenda, niſi interpretatione ſacræ ſcripturæ, iuxta ſanctorum documenta, & ſacrorum Conciliorum autoritate apoſtolica firmatorum diffinitionem. Quo circa, quum textus euangelici ad propoſitum adſint, & Sanctorum doctrina conformis in propoſito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante, ſacrorumque conciliorum cum Apoſtolica autoritate inueniatur definitio, omniūq; chriſtianorum ætas a Petro huc uſque in ſancta eccleſia catholica hoc confeſſa inueniatur, reliquorumque Doctorum teſtimonia innumera ſint, certum ita redditur Rom. pontifi. Petri ſucceſſorem in Petro a Chriſto inſtitutum totius eccleſiæ Paſtorem, vt certior fides haberi non poſſit. Amen.

Romæ, anno Chriſtianæ ſalutis. 1521. ætatis vero propriæ 52. die 17. Februarii.

TRACTATVS QVARTVS.

De attritione & Contritione in quatuor quæſtiones diuiſa.

SVMMARIVM.

1 *Num attritio poſſit fieri contritio.*

2 *Num Contritio debeat eſſe ſingulorum peccatorum.*

3 *Num peccator teneatur ad contritionem quandocunque recordatur ſuorum Peccatorum.*

4 *Num contritio non modo culpam, ſed penam debitam peccatis remittat.*

PROLOGVS.

INtentio mea in ſubſequentibus, quæ ab authore tractanda erant ad perfectionem operis, eſt nō exequendo ordinem per quæſtiones & articulos ſigillatim dicendo, quaſi decidendo, quaſi complere vellem tertiam partem (imparem enim me tanto negotio & cognoſco & fateor) ſed dubia aliqua triſta necnon diſcuſſione digna tractare, & iuxta ingenii vires diuina aſpirante gratia, determinare. Seruaboque ordinem ſacramentorum ſuprapoſitum.

De partibus igitur pœnitentiæ in ſpeciali tractandis, primum occurrit de prima parte pœnitentię dubiū circa quidditatem eius, quę ex differentia inter attritionem & contritione facilius cognoſcetur.

QVAESTIO. I.

An attritio poſſit fieri contritio.

ET propterea Quæritur primo, an attritio poſſit fieri contritio. Videtur enim quòd non. Tum quia contritio & attritio differunt penes principia, quoniam contritio eſt a charitate, attritio autem eſt a voluntate ſine charitate. Tum quia imperfectio attritionis eſt de ratione eius, ac per hoc remota imperfectione non manet attritionis actus, qui poſſit perfici per charitatem.

AD EVIDENTIAM huius tria facienda ſunt. primo dicetur quid nomina ſonant: ſecundo manifeſtabitur quotuplex eſt, tam attritio quàm contritio: tertio reſpondebitur quæſito.

Quo ad primum, attritio ſonat imperfectam diſplicentiam peccati, contritio autem ſonat diſplicentiam perfectam peccati. Et eſt ſermo de peccato mortali. Notanter autem dico diſplicentiam, & non dico dolorem ſeu triſtitiam, quoniam contritio propriæ ſignificat

A ficat diſplicentiam quæ eſt cauſa triſtitiæ ſeu doloris, quamuis frequenti vſu dicatur, quòd contritio eſt dolor, ſignificando cauſam ab effectu. Quanta autem differentia ſit inter diſplicentiam & triſtitiam, quæ eſt in voluntate, manifeſtat ſtatus cœleſtis patriæ, in qua ſancti diſplicebāt peccata olim ab eis commiſſa, nullam tamen triſtitiam de eis habebant. Ex hoc enim quòd in prima erit diſplicentia, & non erit triſtitia, manifeſte patet quòd triſtitia ipſa, quæ eſt in voluntate, non eſt eſſentialiter diſplicentia, ſed ad diſplicentiam ſequitur triſtitia in iis, qui ſunt triſtitiæ capaces. Et hanc doctrinā habes ſuperius ab Authore in quæ. 84. ar. 4. Hæc de primo.

Quo ad ſecundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppoſitam cognoſcitur, ideo inchoandum eſt a contritione, quæ eſt diſplicentia perfecta. Ex tribus ſiquidem conſtat huiuſmodi perfectam diſplicentiam, primū eſt ipſa diſplicentia peccati, ſecundum eſt propoſitum de cætero nō peccandi mortaliter, tertium eſt quòd ſit charitate informata. Et

B ſiquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio eſt, quoniam diſplicentia communis eſt vtrique. Si vero defecerit ſecundum quid (puta quia adeſt peccati diſplicentia modica, ſeu leuis) tunc attritio eſſe poteſt, verum vſque ad quem terminum quantitas diſplicentiæ limites habeat, ita quod ibi ſint confines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si vero ſecundā defecerit conditio (ſcilicet propoſitum de cætero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere poteſt. Vel per poſitionem contrarij propoſiti in actu, puta, quia actualiter intendit peccare mortaliter, & tunc nō habet locū attritio. Vel per poſitionem contrarij habitualiter tantum, puta quia non intendit actualiter committere peccatum mortale, nec intendit mutare ſtatum ſuum, quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vſurariis, concubinariis, & aliis ſimilibus, qui confitentur peccata ſua, diſplicentque eis peccaſſe, habentque velleitatem relinquendi peccatum, non tamen deſerunt concubinatum, aut reſtituunt vſuras &c. Et hæc diſplicen

C tia, cum huiuſmodi velleitate attritio dici poteſt, vel per negationem propoſiti explicite, puta quia pœnitens eſt ſic diſpoſitus, quòd diſplicent ei peccata præterita, & non intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam confuſo cauere a peccatis, ita quòd duo prima, ſcilicet affirmatio diſplicentiæ, & negatio intentionis peccandi habentur explicite: tertium autem ſcilicet affirmatio propoſiti de cætero non peccandi mortaliter, non niſi in confuſo habetur, pro quanto in voluntate non peccandi confunditur & tempus proxime futurum, & totum tempus vitæ ſuæ, ad quod non explicite extendit ſe hoc debile propoſitum, de quo eſt ſermo. Et talis diſplicentia forte eſt valde communis; & illa quæ communiter vocatur attritio. Circa defectum vero tertiæ conditionis aduertendum eſt, quòd in conditione illa clauduntur duo, quorum vnum eſt in poteſtate noſtra, & de eo certi eſſe poſſumus, alterum eſt ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum primum eſt diligere Deum ſuper omnia, ſecundum eſt, quòd huiuſmodi

D di diligere ſit informatum charitate diffuſa a Spirituſancto in cordibus filiorum Dei. Et ſiquidem defecerit primum (ſcilicet dilectio Dei ſuper omnia) attritio non contritio eſt, ſi vero primum affuerit contritio vocatur. Eſſe autem hanc dilectionem in poteſtate noſtra ex eo patet, quòd ſicut in poteſtate noſtra eſt conſtituere nobis pro vltimo fine delectationem veneream, aut lucra, aut regnū, ita in poteſtate noſtra eſt habere Deum etiam vt beatitudo eſt Sanctorum pro vltimo fine, ita quòd intendamus & deliberamus præferre ipſum in voluntate noſtra omnibus quæ deſideramus habere vel poſſumus. Quòd etiam huiuſmodi dilectio exigatur ad contritionē, & diſtinguat ab attritione ex eo patet, quòd ſine huiuſmodi dilectione, nō poteſt eſſe informatio charitatis, ſubſternitur enim huiuſmodi dilectio requiſita charitatis formationi, & tunc tā ſapientes, quàm boni fideles, tam ſeipſos, quàm alios habent pro contritis, quibus hęc dilectio teſtimonium perhibet. Quòd demum huiuſmodi tam dilectio, quàm contritio poſſit eſſe ſine charitate, ex eo patet, quòd multi ſciunt ſe habere hanc dilectionem, & neſciunt ſe eſſe in charitate. Si enim huiuſmodi tam contritio, quam dilectio non poſſet eſſe niſi informata manifeſte ſequeretur, quòd ſcire poſſemus euidenter,

E nos eſſe in Dei gratia, quia euidenter certi ſumus de nobiſipſis, quòd habemus hanc voluntatem deliberatam præferendi omnibus Deū &c. Et hæc eſt dilectio ſimilis charitati infuſæ, iuſtitiam quòd propter ſimilitudinem actuum nesciret diuus Thomas non diceret a nobis, an dilectio noſtra, qua Deum diligimus & proximum, ſit ex infuſa gratia, vel non. Et ab hoc amore prouenire poteſt quòd Apoſtolus ait, Si diſtribuero ſacultates meas in cibum pauperum, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quantitatis tam diſplicentiæ peccati, quam propoſiti non peccandi, quantificatur enim vtrunq; horum ex quantitate amoris Dei, ita quòd ſicut amor Dei eſt ſuper omnia amabilia, ita propoſitum vitandi peccati debet eſſe ſuper omnia cauſabilia, & ſimiliter diſplicentia peccati ſuper omnia odibilia. At per hoc diſplicentia peccati modica, quæ non pertinet ad diſplicentiam contritionis, eſt illa qua minus odio habemus

peccatum, quàm aliquod aliud damnum, & ſimiliter propoſitum il lud eſt debile ac deficiens a propoſito contritionis, quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, quàm a peccato mortali. Si poſtremo deficiat charitas ſtantibus reliquis conditionibus, contritio vt dictum eſt, vocatur: quamuis appelletur attritio ab illis, qui ſine charitate contritionem non nouerunt.

Ex quibus omnibus colligere poſſumus duplicẽ eſſe attritionẽ, & duplicem contritionem. Prima attritio eſt diſplicentia peccati cum velleitate non peccandi, in ſtatu tamen peccati, & hæc eſt attritio meretricum, vſurariorum, & aliorum huiuſmodi, & hæc vocatur attritio impœnitentium. Secunda attritio eſt diſplicentia peccati cum non voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in confuſo, & hæc eſt attritio pœnitentium, qui ſic in confuſo, tam totum tempus futurum, quàm comparationem peccati ad alia odibilia, quam etiam comparationem Dei & alia amabilia in voluntate ſua habent, & hæc vocatur attritio imperfectorum. Prima vero contritio eſt acquiſita diſplicentia peccati ſupra omne odibile cum propoſito vitandi peccatum ſupra omne vitabile, ex amore Dei ſupra omne amabile, & hæc vocatur contritio informis. Secunda autem contritio eſt hæc eadem diſplicentia condicta tam propoſito, quam amore, charitate informata, & hæc vocatur contritio formata. Hæc de ſecundo.

Quo ad tertium, prænotandum eſt, quòd aliud eſt quærere an de attrito fiat contritus, & an attritio fiat contritio. Prima enim quæſtio clare eſt, quoniam conſtat multos peccatores paulatim ad pœnitentiam conuerti, & ex imperfecta diſplicentia ac ex imperfecto propoſito imperfectoque. De amore ad perfectionem contritionis deduci, ita vt vere contritionem charitate informatam aſſequatur. Secunda autem quæſtio (de qua eſt ſermo) non eſt vſquequaque clara, quoniam permanentia actuum interiorum in identitate numerali ſatis occulta videtur. Veruntamen dicendum eſt, quòd attritio impœnitentium non poteſt fieri contritio. Quod probatur non ſolum, ex eo quòd velleitas non eſt idẽ actus cum voluntate deliberata, & ſimiliter diſplicentia proportionalis velleitati non eſt, idem actus cum diſplicentia proportionali voluntati deliberatæ, ſed præcipue ex eo quòd actus vnius ſpeciei non tranſit in actum alterius ſpeciei, diſplicentia autem ſummi odibilis, quæ eſt contritio, & diſplicentia odibilis non ſummi, quæ eſt attritio, differunt ſpecie, quia ſummũ odibile ex ſuo genere ſpecie differt ab odibili nõ ſummo, & hoc tam in genere mali, quàm in genere odibilis. Et hæc intellige formaliter, id eſt, quia attritio eſt diſplicentia peccati ſub ratione non ſumme odibilis, contritio autem ſub ratione ſumme odibilis. Cui enim offenſa Dei eſt ſumme odibilis, illi Deus eſt ſumme amabilis, & a quo Deus non ſumme amatur, illi offenſa dei non eſt ſumme odibilis. Attritio quoq; imperfectorum non fit contritio eadem ratione, qua cognitio confuſa non fit cognitio diſtincta, ſed ſicut cognitio confuſa approximat intellectum ad cognitionem diſtinctam; ita diſplicentia confuſa, quæ attritio dicitur, ducit & appropinquat voluntatem, & diſplicentiam diſtinctam, quæ eſt contritio. De acquiſita autem contritione, quæ contritio informis dicitur, dicendum eſt, quòd poteſt fieri contritio formata, quoniam poteſt continuari idem numero actus acquiſitæ cõtritionis vſq; ad charitatis infuſionem incluſiue, & ſic charitate informari. Et quia huiuſmodi contritio antequam informetur charitate, vocatur etiã quandoque attritio, ideo hoc tertio modo ſumpta attritio poteſt fieri cõtritio. Et hoc iam habere potes a diuo Tho. ſuperius in q. 89. vbi dicit, quòd contritio eſt vltima diſpoſitio ad charitatem.

Sed occurrit hic non diſſimulandum dubium, per quid, ſeu quomodo huiuſmodi attritio ſeu contritio acquiſita ſit vltima diſpoſitio ad gratiam. Eſt enim quandoque nõ vltima diſpoſitio, vt patet, ex eo quòd poteſt eſſe informis. Si enim ſemper eſſet vltima diſpoſitio, quum Deus tam in naturalibus, quàm in gratuitis det ſemper vltimo diſpoſitis formam, pro qua ſunt vltimo diſpoſita ſequeretur, quòd homo habens huiuſmodi contritionem acquiſitã, certus eſſet ſe eſſe in gratia Dei. Quandoque autem eſt vltima diſpoſitio, vt diuus Tho. dicit, & ratio approbat, quia gratia perficit naturam, ac per hoc rationabile eſt, vt a nobis acquiſita diſplicentia peccati ſupremi, perficiatur quandoque gratuita charitate. Si dicatur, quod huiuſmodi tranſitus ſit per modum intenſionis, ita quod acquiſita huiuſmodi perfecta diſplicentia peccati, ſi eſt remiſſa eſt attritio, & non habet rationem vltimæ diſpoſitionis ad charitatem, ſi autem intenditur & creſcit, eſt contritio & vltima diſpoſitio ad charitatẽ, vt ſic verificetur quaſi commune dictum, quòd contritio & attritio differunt ſecundum magis & minus. Contra. Nam loquendo de attritione tam impœnitentium quam imperfectorum, conſtat quòd differt a contritione non penes obiectum materiale, quia vtriuſque materia eſt peccatum mortale, ſed penes obiectum formale, quia cõtritio attingit mortale peccatum ſub ratione ſummi odibilis, attritio autem tam impœnitentium, quam imperfectorum attingit mortale peccatum non ſub ratione formali ſummi odibilis. Et propterea neutra differt a contritione penes magis & minus, tum quia differentia ſecundum magis & minus, non eſt differentia formalis, ta-

F men quia quantumcunque creſceret diſplicentia mortalis peccati extra formalem rationem ſummi odibilis, nunquam eſſet cõtritio. Tertio vero modo ſumpta attritio nec penes materiam, nec penes rationem formalem obiecti differt a contritione acquiſita, quia ſũt reſpectu eiuſdem mortalis peccati, & ſub ratione ſummi odibilis. Et quòd nec differant penes magis & minus ex eo patet quòd minimus gradus huiuſmodi diſplicentiæ ſufficit ad charitatem operientem multitudinem peccatorum. Quod ex eccleſiæ teſtimonio comprobatur, credimus enim omnes tam noſmetipſos, quam alios eſſe in charitate, quum ad huiuſmodi diſplicentiam quantumcunque remiſſam peruenimus. Vnde nec eſt uerum cõtritionem, & attritionem differre ſecundum magis & minus in eadem ſpecie, licet ſit verum ſecundum magis & minus in diuerſis ſpeciebus, ſicut album habet magis de luce, quàm viride. Nec allata reſponſio ſatis facit quæſito. Aliter ergo dicendum mihi videtur, quòd gratuita Dei motio eſt, quæ huiuſmodi acquiſitam contritionem efficit vltimã diſpoſi-

G tionem ad gratiam ſeu charitatem, ita quòd eo ipſo, quòd deus non per aliquod ſuperadditum donum habituale, ſed per gratuitã dilectionem, qua dignatur vti noſtra acquiſita contritione vt diſpoſitione vltima ad ſuum proprium opus, quod eſt charitas, quę infunditur, transfertur noſtra contritio in fore vltimam diſpoſitionem pro gratia habituali, iuxta illud Hier. Ad Deum poſtquam conuertiſti me, pœnitentiam egi. Hæc de tertio.

AD ARGVMENTA in oppoſitum, pro quanto contra attritionem tertio modo dictam militant, reſpondendo dicitur quod quicquid ſit de diuerſitate penes principia in eſſe naturæ, diuerſitas tamen principiorum in genere moris, ſeu meriti non infert vnum eundemque actum nõ poſſe eſſe ſine tali principio, & cum tali principio vnus namque & idem actus exterior, qui a principio non fuit bonus moraliter, poteſt eſſe bonus moraliter in proſequutione. Et ſimiliter in propoſito contritio acquiſita, quæ a principio non eſt

H meritoria, poteſt in ſui proſequutione fieri meritoria, ſuperueniente charitate, nec oportet re inchoare actum, quo ad ſubſtantiam actus, ſed ſufficit quòd inchoetur actus quo ad eſſe meritorium. Quum enim dicitur actum meritorium inchoari a charitate, eſt ſermo formalis, hoc eſt non de actu ſimpliciter, ſed inquantum eſt meritorius, & propterea ſtat actum eſſe ſimpliciter inchoatum ſine merito & charitate, & eundem continuari cum merito, & inchoari a charitate ſecundum eſſe meritorium.

Ad ſecundum dicitur, quòd licet imperfectio attritionis tam impœnitentium, quàm imperfectorum ſit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attenditur, imperfectio tamẽ contritionis acquiſitæ, quæ attritio tertio modo uocatur, non eſt de ratione illius, quoniam penes ſolam negationem potentis ſuperuenire diuini doni attenditur, non enim informitas huiuſmodi cõtritionis, ſeu attritionis eſt magis de ratione ipſius quam informitas fidei ſit de ratione fidei. Et propterea ſicut actus fidei informis poteſt in ſua

I perſequutione formari charitate, ita actus acquiſitæ contritionis poteſt ſuperueniente charitate, imperfectionem ſuæ informitatis deſerere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.

An exigatur ad contritionem, quòd ſit ſingulorũ peccatorum mortalium.

SEcundo quæritur de materia contritionis, an exigatur ad contritionem, quòd ſit ſingulorum peccatorum mortalium. Videtur enim quòd ſic.

Tum quia contritio debet adæquare confeſſionem, confeſſio autem comprehendit omnia mortalia, vt patet in c. Omnis vtriuſque ſexus, ergo.

Tum quia hæc eſt differentia inter pœnitentiam mortalium, &

K pœnitentiam venialium, quòd ad remiſſionem venialium ſufficit virtualis diſplicentia, ad remiſſionem autem mortalium exigitur vt homo actualiter peccatum mortale commiſſum deteſtetur. Et confirmatur hoc auctoritate diui Tho. ſuperius in calce corpus primi ar. q. 87. dicentis, quòd diſplicentia virtualis non ſufficit ad remiſſionem peccati mortalis, niſi quantum ad peccata oblita poſt diligentem inquiſitionem.

AD HVIVS euidentiam ſciendum eſt, quæſtionem hanc poſſe intelligi tripliciter. Primo, an exigatur quod ſingulis ſecundum numerum peccatis mortalibus reſpondeant totidem contritiones. Et ſic intellecta quæſtio facile ſoluitur negatiue, quoniam nec quo ad actum diſplicentiæ, nec quo ad actum confeſſionis, nec quo ad actum ſatisfactionis oportet multiplicari actus pœnitentiæ iuxta multitudinem actuũ peccatorum, vnicus ſiquidem ſatisfactionis actus poteſt ſatisfacere pro multis mortalibus commiſſis. Et ſimiliter vnica enunciatione põt quis ſimul cõfiteri mille mortalia, dicendo, Percuſſi multos. Et ſimiliter vnica diſplicentia poteſt reſpondere mille peccatis, non minus quàm confeſſio & ſatisfactio. Tum

quia

quia ridiculum eſt ita velle adæquare numerum contritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus conſiſtat virtus, quaſi non poſſit vna perfecta diſplicentia æquiualere decem millibus imperfectis, quum tamen etiam in ſenſibilibus videamus, quòd vnum numiſma aureum æquiualet mille æreis.

Secundo vero modo poteſt quæſtio intelligi, an ſingula peccata mortalia in ſeipſis, ſeu formaliter, attingi debeant a contritione, ita quòd non ſufficiat homini diſplicere ſibi in generali quæcunque commiſit contra Deum, ſed exigatur, vt diſpliceant ſibi in ſpeciali peccata a ſe patrata, puta decem adulteria centum furta, mille blaſphemiæ, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria ſubeſt.

Et ſic intellecta quæſtio dupliciter examinanda eſt. Primo, de contritione relata ad ſacramentum pœnitentiæ, deinde de contritione abſolute. Multum enim refert ſic vel ſic loqui, quoniam contritio relata ad ſacramentum pœnitentiæ, ſub euangelica lege incœpit, contritio autem abſolute, poſt Adæ peccatum, & ante ſcriptam legem, & ſub lege Moyſi, omnibus peccatoribus neceſſaria fuit.

Si igitur contritio relata ad ſacramentum pœnitentiæ, exigat quod terminetur ad ſingula mortalia formaliter, ſeu in ſeipſis, oportet quod hoc habeat vel ex ſatisfactione, vel ex confeſſione, vel ex ſeipſa, vel ex abſolutione ſacerdotali, plura enim in ſacramento pœnitentiæ non inueniuntur. Sed non conuenire ſibi ex ſatisfactione, patet ex hoc quod vna ſatisfactio virtualiter poteſt adæquare multa mortalia. Quod nec etiam ex confeſſione, ex eo patet quod ratio quare confeſſio exigit ſingula mortalia, pro materia eſt, quia confeſſio eſt humano iudici, qui non poteſt iudicare, niſi de cognitis, incognita autem ſibi vt iudici remanerent quæcunque non eſſent a pœnitente in ſeipſis explicata. Quæ ratio non habet locum in contritione, quæ Deo offert cor, qui non penſat quantum aut quot, ſed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur. Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum, & non dixit quoniam diſplicuerunt ei multa. Quod etiam hoc non proueniat ex abſolutione, manifeſtat vnica abſolutio, quæ ſimul fit abſque explicatione ſingulorum. Quòd demum contritio non habeat hoc ex ſeipſa, ex eo patet, quod communis doctrina tenet ſufficere poſt ſingulorum peccatorum mortalium attritiones, vnam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifeſte habetur, quòd licet aggregatum ex contritione, & attritione ſeu attritionibus terminetur ad ſingula mortalia in ſeipſis, ipſa tamen contritio nõ terminatur ad ſingula mortalia in ſeipſis ſeu formaliter, ſed tantum virtualiter.

Et ſi dicatur, quod contritio ſequens tot attritiones, operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifeſte patet, nihil valere illationem hanc, ſed deſtruere commune dictum, quoniam hinc non ſequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, ſed virtualiter tantum, ſicut non formaliter, ſed virtualiter includit in ſe attritiones. Et alium eſſet, quòd contritio ſequens eſſet vna contritio generalis. Ex quibus omnibus apparet quod proprie loquendo, contritio relata ad ſacramentum pœnitentiæ, non exigit quòd terminetur formaliter ad ſingula mortalia, ſed ſufficit quod terminetur ad ea virtualiter. Si aũt ſpectemus ad contritionem ſimpliciter & abſolute dicendum eſt, quòd non exigit terminari formaliter ad ſingula mortalia peccata, ſed exigit virtualiter attingere ſingula mortalia etiam oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere ſingula, quia per hoc ſimpliciter & abſolute, differt contritio remittens peccata venialia, a contritione remittente peccata mortalia. Ad remiſſionem ſiquidẽ peccatorum mortalium, exigitur quod contritionis diſplicentia ſit adeo perfecta extenſiue, quod formaliter, aut virtualiter attingat omnia & ſingula mortalia, quorum pœnitens eſt reus, & hoc manifeſtatur ex eo, quòd impium eſt dimidiam a Deo ſperare veniam mortalium peccatorum. Ad remiſſionem autem venialium non exigitur hæc extenſiua perfectio: poteſt ſiquidem vnum peccatum veniale dimitti ſine alio & illa tantum venialia remittuntur, ad quæ diſplicentia virtualis ſe extendit. Probatur ergo declarata concluſio, ex eo quod contritio generalis virtualiter ſe extendens ad omnia mortalia ſufficit ad remiſſionem eorum cõcurrente charitate, &c. Probatur hoc, quia in inſtanti fit iuſtificatio impij, & conuerti põt peccator ad Deum. ſcriptum eſt enim, In quacũque hora ingemuerit peccator, &c. Et ſi forte obiiciatur contra hoc, dicendo, quod huiuſmodi momentanea ac generalis contritio fert ſecum propoſitũ ſpecialis contritionis de ſingulis mortalibus in ſeipſis, ſicut Baptiſmus flaminis fert ſecũ propoſitum baptiſmi fluminis, & ideo contritio illa generalis tẽpore imperfecta concurrit ad remiſſionẽ peccati, vt tendens ad contritionem ſpecialem, quæ eſt perfecta. Aduertat hæc obiiciens, quod voluntarie apponitur iſte modo cõtritionis perfectæ virtualiter ad contritionem perfectam formaliter, tum quia nec ex ſacra ſcriptura, nec ex ſacris Doctoribus traditus cõi ſententiæ ſuperius recitatæ aduerſatur, nam ſi contritio perfecta virtualiter remittit peccata, vt tendens in contritionem perfectam formaliter, ſequeretur quod poſt omnes attritiones in ſpeciali, ſubſequuta vna contritio generalis perfecta virtualiter, non ſufficeret ægra

A ad ſalutem, quoniam exigeretur, quòd poſt generalem contritionẽ perfectam virtualiter, ſequeretur contritio ſpecialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter, fert ſecum propoſitum perfectæ formaliter, oporteret poſt illam hanc exequi, cuius contrariũ pro certo habemus. Et bene nota, quòd aliud eſt dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coexigere ante vel poſt deteſtationes ſpeciales peccatorum mortalium in ſeipſis, & aliud eſt dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coexigere ante vel poſt contritiones ſpeciales peccatorum in ſeipſis. Nos enim hoc ſecundum dicimus eſſe falſum tam nunc, quàm omnibus præteritis temporibus, primũ autem ſacri Doctores tradũt. Et verum procul dubio eſt tempore euangelicæ legis, in quo cõtritio fert ſecũ propoſitum confeſſionis ſacramentalis, ratione cuius exiguntur ſpeciales deteſtationes peccatorum, ſiue vt præcedentes contritionem generalem virtualiter perfectam (vt contingit illis qui ſuſcipiendo actualiter ſacramentum pœnitentiæ fiunt de attritis contriti) ſiue vt
B conſequentes ſæpe dictam contritionem, vt contingit illis qui ex toto corde ſtatim conuertuntur ad Deum, habentes virtualiter ſtatim propoſitum confitendi ſuo tempore peccata ſua. Virum autem hoc ſacrorum Doctorum dictum, verum etiam ſit de contritione ſimpliciter & abſolute, ex dictis apparere poteſt quòd non, Nulla ſiquidem apparet ratio cogens ad huiuſmodi deteſtationes ſpeciales ſecluſo ſacramento pœnitẽtiæ, nam & voluntas poteſt perfecte mutari & exercitari in neceſſariis virtutũ actibus & pro peccatis poteſt perfecte ſatisfieri abſque huiuſmodi ſpecialibus deteſtationibus, vt patet ponendo peccatorem pœnitentem, qui totum ſe diu in dilectioni, eleemoſynis, ieiuniiſque daret, hic enim paruo tẽpore perfecte ſatisfeciſſet pro peccatis abſque tot deteſtationibus. Ex hinc patet quid dicendum ſit ad quæſtionem tertio modo intellectam, ſcilicet an contritio exigat quod terminetur ad omnia & ſingula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex di-
C ctis ſiquidem patet, reſpondendum eſſe affirmatiue, quoniam non curando de modo hoc eſt an formaliter vel virtualiter, certum eſt oportere ſub cõtritione comprehendi omnia mortalia peccata cõmiſſa, ſiue ſint ſibi cognita ſiue incognita, quoniam (vt dictum eſt) impium eſt a Deo dimidiatam ſperare veniam.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur, quòd propriiſſime loquendo, contritio reſpondet abſolutioni, & deteſtationes reſpondent confeſſioni, & propterea deteſtationes ſunt æquales numero actibus confeſſionis, & ſæpe ſunt ſimul tempore: quando ſcilicet pœnitens ſimul recordatur peccati, & confitetur illud. Vnde contritio ſecũdum annexas deteſtationes, adæquat confeſſionem quo ad modum attingendi peccata ſcilicet in ſpeciali, & non conuenit hoc contritioni ſecundum ſe.

Ad ſecundum dicitur, quòd aſſumptum verum eſt de pœnitentia ſeu contritione relata ad ſacramentum pœnitentiæ, & ſic iterum intelligenda ſunt verba diui Thomæ.

Poteſt quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimo explica-
D tam inter perfectionem diſplicentiæ requiſitam ad remiſſionem mortalium, & requiſitam ad remiſſionem venialium, quòd remiſſio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter, ſic quod actualiter homo huiuſmodi diſplicentiam perfectam extenſiue ad omnia & ſingula mortalia habeat, remiſſio autem venialium non requirit huiuſmodi extenſiue perfectam diſplicentiam. Sed cum hoc quòd aliquis in ſolis venialibus conſtitutus nõ habuerit generalem diſplicentiam de omnibus ſuis venialibus, ſtat quod ex aliquo feruore charitatis, in quo ſi occurrerent diſplicerent contrariantia venialia, cõſequatur remiſſionem venialium illorum, quæ diſplicerent, quod non ſufficere dicitur ad remiſſionem peccati mortalis, niſi obliti, quia (vt dictum eſt) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam virtualiter, ad remiſſionem mortalium.

QVAESTIO III.

E *An peccator teneatur ad contritionem, quando recordatur peccatorum ſuorum.*

TErtio Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum ſuorum. Et quia quæſtionem hanc diſcuſſimus in Quolibetis noſtris, ideo quære ibi. ſat ſit hic ſcire partem negatiuam eſſe veram.

QVAESTIO IIII.

An contritio remittat non ſolum culpam, ſed pœnam debitam peccato.

QVarto Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non ſolum culpam, ſed pœnam debitam peccato. Videtur enim quòd non. Tum quia ad remiſſionem pœnæ ordinatur

natur tertia pars pœnitentiæ, ſcilicet ſatisfactio, non ergo ad illam ordinatur contritio, niſi quatenus forte habet ſatisfactione annexa.

Tum quia contritio ſufficiens ordinatur per ſe ad remiſſionem culpæ, nec apparet vnde habeat, quòd pœnam ſenſus remittat.

AD HVIVS Euidentiam ſciendum eſt, duplicem eſſe modum dicendi de hac re, quamuis omnium ſententia in idem tandem concurrat. Primus eſt, quòd alia eſt pœna, quę debetur incontrito, & eſt alia, quæ debetur contrito, nam incontrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quũ contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim contritus perſeueras, ad pœnam infernalem ibit) dici poteſt quòd contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debitam. Alter vero dicendi modus eſt, quòd contritio non tollit totam pœnam, ſed commutat pœnam æternam in temporalem, nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus eſt pœnæ temporalis. Sed vterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, ſcilicet G & dicendo pœnam deberi contrito, nam non niſi per accidens hoc verificatur, Contritio enim vt ſic, non ponit reatum pœnæ, alioquin cuilibet contrito deberetur pęna, & dicendo alteritatem pœnæ debitæ contrito, & incontrito, nam, vt patebit non alia pœna eſt quæ vtrique, ſiqua contrito alicui debetur & inferendo, quod dici poteſt totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti, nam, vt patebit, pars quædam pœna ſibi prius debitæ communiter remanet (ſcilicet pœna ſenſus) abſque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem, nam idem eſt quòd Deus interius operatur in pęnitente, & quòd Dei miniſter ſacramentum adhibendo ſignificat, exterior enim ſacramentalis actus ſignificat interiorem Dei operationem. Sed ſacramentalis actio in ſacramento pęnitentiæ non ſignificat commutationem, ſed abſolutionem, ergo interior Dei operatio, quę in contritione interuenit, non eſt commutatio, ſed abſolutio.

Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendum eſt, in pęna inferni inueniri tria, pœnam damni, pęnam ſenſus, & æternitatem H pęnæ, iuxta tria quæ ſunt in peccato mortali. Per peccatum ſiquidem mortale fit auerſio ab incommutabili bono, cui reſpondet pęna damni, ſeparans animam a Deo, & fit conuerſio ad commutabile bonum, cui reſpondet pęna ſenſus, & conſtituitur inimicus Dei, cui reſpondet æternitas pęnæ, inimicus enim quia eſt hoſtiliter exterminandus, eſt æternaliter puniendus. Quum autem peccator cõteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio pęna damni, quæ ſeparationem a Deo ponebat, & quia per eandem charitaté amicus Dei conſtituitur, ſoluit contritio æternitatem pęnæ, amicus enim non eſt æternaliter puniendus. Et ſi nihil aliud efficit contritio, remanet contritus obligatus ad pęnam ſenſus, ad quam prius tenebatur, ſed non æternaliter ſuſtinendam, ſicut prius tenebatur, Et ſic licet contritus perſeuerans nunquam ad infernum iret, paſſurus totam pœnam inferni, nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pęnæ quæ in inferno ſubſtinenda ab ipſo erat ſcilicet ad pœnam ſenſus.

I Vbi vides, quod non eſt alia pęna, quæ debetur alicui contrito, ab illa, quæ ſibimet incontrito debebatur ſed eſt illamet pęna ſenſus relicta & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio pęnæ æternæ in temporalem, ſed expoliatio pęnæ ab æternitate, & hoc contra ſecundum modum dicendi.

Vt autem reſtans dubitatio (an ſcilicet contritio remittat pęnã ſenſus) ſoluatur, ſciendum eſt quòd hic certa ſunt duo, primum eſt, quòd quanto contritio eſt maior, tanto plus tollit de pęna ſenſus peccato debita: ſecundum eſt, quòd tanta poteſt eſſe contritio, quod tollet totam pęnam ſenſus. Ambiguum vero eſt, an quantulacunque cõtritio charitate informata (de tali enim eſt ſermo) tollat aliquid de illa pęna ſenſus: multi enim videntur de hoc dubitare, mihi autem apparet, quòd pars affirmatiua eſt vera propter duas rationes, quarũ quælibet, vt indicata ſufficiens eſt. Poteſt enim contritio ex duplici capite tollere in toto, vel in parte pęnam ſenſus. Primo, ex pœnalitate ſibi annexa, diſplicentia enim commiſſi criminis K non fert ſecum neceſſario pœnalitatem, quum ſit in patria, vbi nulla eſt pęnalitas, ſed in ſubiecto ſuſceptiuo doloris ſeu pęnæ, fert ſecum naturaliter diſplicentia pœnalitatem quandam: dolemus enĩ communiter de noſtris, quæ nobis diſplicẽt. Et quoniam huiuſmodi pęnam parere, contritioni conuenit, ſecluſa relatione ad ſacramentum pęnitentiæ, ideo ſecundum hoc caput dicendum eſt, quòd contritio quælibet ſimpliciter, & abſolute ex annexa pęnalitate tollit aliquid pœnę ſenſus: habet enim ſatisfactoriam vim pœna voluntarie aſſumpta ſecundum Deum. Secundo ex merito paſſionis Chriſti: eſt enim paſſionis Chriſti meritum remiſſiuum ſuis membris pęnæ pro peccatis debitę, plus, & minus, prout illis coniungitur. Quod primo apparet in baptiſmo, vbi quia paſſio Chriſti totaliter communicatur baptizato, quaſi ipſe baptizatus paſſus eſſet, tota pęna tollitur. Apparet deinde & in ſacramento pęnitentiæ actualiter ſuſcepto, dum ex vi ſacramenti communicatur meritum paſſionis Chriſti ad remiſſionem aliquantæ ſaltem pęnæ ſenſus. Et quia coniunctio ad meritum paſſionis Chriſti conuenit contritioni nõ

F ſimpliciter, & abſolute, ſed relatæ ad ſacramentum pęnitentiæ, eo hoc, quòd contritio fert ſecum votum ſacramenti pęnitentiæ, coniungit merito paſſionis Chriſti per ſacramenta nobis communicato. Et ſecundum hoc caput dicendum eſt, quòd quęcunque noſtra contritio tollit aliquid pęnæ ſenſus ex merito paſſionis Chriſti, nã rationabile eſt, quod plus pęnæ tollat charitas extenſa ad ſacramentum, quam non extenſa ad illud, ſed charitas non extenſa ad ſacramentum (qualis erat antiquorum pęnitentium charitas) tollebat ex vi quidem charitatis, & pęnam damni, & æternitatem pęnæ ex annexa autem pęnalitate tollebat in toto, vel in parte pęna ſenſus, ergo charitas pęnitentium in noua lege, quæ eſt charitas extenſa ad ſacramentum pęnitentiæ, plus pęnæ tollit. Minor huius rationis propoſito clara eſt. Maior autem facile ſuadetur, ex eo quod pęnitentiæ ſacramentum actualiter exhibitum, eſt proculdubio remiſſiuum pœnæ ſenſus in toto, vel in parte: ex hoc enim conſequẽs G eſt, vt idem ipſum ſacramentum in voto charitatis exiſtens apud contritum, aliquid huiuſmodi pœnę remittat. Simile enim quid perſpicimus in Baptiſmo, quòd ſcilicet id quod operatur Baptiſmus exhibitus, operatur etiam in voto charitatis habitus non ita copioſe. Nec excluditur maioris huius veritas, ſi dicatur, quòd charitas extenſa ad ſacramentum, habet ex extenſione ad ſacramentum, quod tollat illamet, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentium abſolute. Nam hoc non eſt charitatem extenſam ad ſacramentum efficere plus, ſed eſt efficere pluribus rationibus vnum & idem, extenſa ſiquidem charitas ad ſacramentum duplici ratione tollit pœnam damni & æternitatem pœnæ, ſcilicet ea vi charitatis, & ea vi ſacramenti in voto. Sed hæc veritas non excludit quin verum quoque eſſe debeat, quòd huiuſmodi extenſa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat, quia hoc ad vim ſacramenti ſpectat. Ex quibus omnibus patet dicendum eſſe ad quæſitum, quòd contritio ratione charitatis, qua formatur, non ſolum tollit culpã, ſed & pœnam damni, & æternitatem pœnæ, ratione vero annexæ H pœnalitatis, tollit aliquid pœnæ ſenſus: & ratione ſacramenti in voto tollit aliquid rurſus pœnę ſenſus. Et tam vehemens, inquit diuus Thomas in 7 a. cap. 4. contra Gen. poteſt eſſe huiuſmodi coniunctio contriti ad meritum paſſionis Chriſti, quòd tolleret totam pœnam ſenſus.

AD PRIMVM ergo argumentum in oppoſitum, dicitur, quòd ſatisfactio diſtincta eſt a contritione ſecundum ea, quæ communiter in humano genere inueniuntur, communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur paſſioni Chriſti, vt non ſit opus ſatisfactione ad arbitrium ſacerdotis. Traditur enim tã doctrina, quam lex moralis ſecundum ea quæ vt in pluribus contingunt.

Ad ſecundum dicitur, quòd iam ex dictis apparent duo capita, vnde quantulacunque contritio tollat aliquid pœnę ſenſus, inter quæ capita coniunctio ad meritum Chriſti præcipue perſpici debet, quoniam illud eſt de ratione contritionis, annexus autem dolor quaſi vicem ſatisfactionis tenere videtur.

I

TRACTATVS QVINTVS de Confeſſione, in quinque quæſtiones diuiſus.

1 *Num omnis teneatur ad confeſſionem.*

2 *Num peccata mortalia totaliter occulta, ut ſunt peccata in ſolo corde, ſint neceſſario confitenda.*

3 *Num oporteat confiteri ſingulas ſpecies ſingulorum peccatorum.*

4 *Num peccata ſemel rite confeſſa, ſubſecuta abſolutione, & ſatisfactione, poſſint iterum fructuoſe cõfiteri.*

5 *Num informis confeſſio ſit iteranda.*

K

QVAESTIO I.

An omnes teneantur ad confeſſionem.

DE confeſſione, quæ ſecunda eſt pars pęnitentiæ, quæritur primo circa eius neceſſitatem, an omnes teneantur ad confeſſionem. Et eſt ratio dubitandi, quia nonnulli ſunt viuentes abſque peccato mortali, & propterea in dubium vertitur, an omnes teneantur confiteri.

Videtur enim quòd ſic, quia extra, de pęniten. & remiſ. expreſſe dicitur, Omnis vtriuſque ſexus, quum ad annos diſcretionis peruenerit, &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipiatur ſequeretur quòd eccleſia in hoc ſtatuto præſupponeret omnes fideles ſingulis annis peccare mortaliter. Et patet ſequela, ſi ſola peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rurſus confirmatur ex hoc quod abſque diſtinctione aliqua omnis vtriuſq; ſexus ibidem obligatus eſt ſemel in anno ad confeſſionem, & ad communionem in Paſcha: ſed cõſtat, quòd omnis vtriuſque ſexus, &c. ſiue peccauerit mortaliter, ſiue non, comprehenditur ſub illo præcepto quo ad communionẽ;

ergo

ergo omnis etiam vtriſq; ſexus, &c. ſiue peccauerit mortaliter, ſiue non comprehenditur ſub eodem præcepto quo ad confeſſionem.

IN OPPOSITVM eſt, quòd nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc quæſtionem reſpondetur diſtinguendo & bene, de neceſſitate, vel ſacramenti, vel præcepti eccleſiaſtici. Et dicitur quòd de neceſſitate ſacramenti, nullus tenetur confiteri, niſi peccatum mortale certum, vel dubium, quia poſt Baptiſmum non poteſt aliter remitti mortale peccatum, niſi per ſacramentum pœnitentię in re vel in voto. De neceſſitate autem præcepti eccleſiæ duplex eſt opinio. Vna eſt, quòd carens peccato mortali tenetur confiteri ſemel in anno aliquod veniale, vt ſic impleat eccleſiæ præceptum. Altera ē, quòd carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod veniale, quia non comprehenditur ſub eccleſiæ præcepto.

Et licet prima opinio ſit tutior, ſecunda tamen eſt verior, immo ſola vera, quod probatur multipliciter. Primo ex ratione præcepti: ratio enim eccleſiaſtici præcepti, non eſt præcipere confeſſionem, ſed præceptam diuino iure confeſſionem determinare, quo ad tempus executionis, & propterea ſub eccleſiæ præcepto non alia comprehenditur confeſſio, quàm illa quę a Chriſto eſt præcepta, ſed a Chriſto non eſt præcepta niſi confeſſio mortalium. ergo ab eccleſia ſola peccatorum mortalium, confeſſio præcepta eſt.

Secundo, & eſt confirmatio præcedentis, patet idem ex verbis ipſius ſtatuti, dum dicit, Omnia ſua peccata, non enim hoc poteſt intelligi de peccatis venialibus, quum conſtet neminem quocunque præcepto teneri ad omnium venialium confeſſionem, oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicata materia confeſſionis, ſcilicet quòd ſint omnia ſua peccata, clare patet quòd de ſola confeſſione præcepta ex diuino iure eccleſiaſticum ſtatutum loquitur, eſt enim materia confeſſionis a Chriſto præcepta omnia pœnitentis peccata comprehendens, materia autem confeſſionis venialium non comprehendit omnia pœnitentis peccata.

Tertio patet idem ex pœnis ſubiunctis ſcilicet quòd viuus arceatur ab ingreſſu eccleſiæ, & mortuus Chriſtiana careat ſepultura. Huiuſmodi enim pœnæ non ſunt a pia matre eccleſia perfectioribus viris, quales ſunt viuentes ſine peccato mortali, pro omiſſione confeſſionis venialium, ad quam alii non tenentur infligendæ, quinimo ex hoc ſequeretur, quòd meliores eſſent deterioris conditionis.

Quarto patet idem ex ſubiuncta cauſa frequentis publicationis dicti ſtatuti, ſcilicet, ne quiſquam ignorantiæ cæcitate velamen excuſationis aſſumat. Hoc enim in huiuſmodi confeſſione venialium locum habere non videtur. Et confirmantur hæc omnia ex Clemen. Ne in agro dominico, de ſta. Mona. vbi menſtrua confeſſio ſæpius monachis imponitur, abſque explicatione materiæ, non. n. dicitur, quòd confiteantur omnia ſua peccata, vt ex hoc intelligatur aſtringi illos, etiam ſi mortali peccato careant ad confeſſionē ſemel in menſe, vnde non ſupradicta, ſed pœna regularis diſciplinæ ſubiungitur imponenda temeratio violatori ſicut enim religioſi ex ſuis ſtatutis obligantur ad alia, quæ abſolute ſunt bona ſupererogationis, ita obligantur ad confeſſiones ſtatutas, etiam ſi mortali careant peccato. In cuius ſignum puniuntur in religionibus qui ſtatutis diebus non confitentur, quantumcunque nullum habeant mortale.

AD OBIECTIONEM ergo primam dicitur. quòd materia confeſſionis explicata per ly, omnia ſua peccata, reſtringit ly, omnis vtriuſque ſexus, ad indigentes confeſſione, ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato, ita quòd ſenſus eſt, omnis vtriuſque ſexus indigens confeſſione, &c. Et ad primam confirmationem dicitur, quòd falſum aſſumit ſeu ſupponit, ſcilicet nullum excipi ab illa vniuerſali, Omnis vtriuſq; ſexus, &c. Immo ideo eccleſia appoſuit ly, omnia ſua peccata, vt exciperet multos, quos credit ſine peccato mortali vitam ducere. Ad ſecundam autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigant duo ſubiecta, enunciatio illa, qua omnes vtriuſque ſexus confiteri & communicare præcipitur, eſt enunciatio non vna. ſed plures, licet ſecundum vocem ſit vna. Vnde ſenſus primæ eſt, omnis vtriuſq; ſexus E indigens confeſſione, omnia ſua peccata confiteatur, &c. Senſus vero ſecundæ eſt, Omnis vtriuſque ſexus communicet in paſcha, &c. Et ratio diuerſitatis iam dicta eſt, quia ibi explicatur materia reſtringens ly omnis vtriuſque ſexus reſpectu confeſſionis, & non reſtringens reſpectu communionis.

QVAESTIO II.

An peccata mortalia totaliter occulta (ut ſunt peccata in ſolo corde) ſint neceſſario confitenda.

CIrca materiam confeſſionis quęritur ſecundo, an peccata mortalia totaliter occulta (vt ſunt peccata in ſolo corde) ſint neceſſario confitenda. Videtur enim quòd non. Tum quia non ſunt de neceſſitate eccleſiaſtici præcepti, non poteſt enim eccleſia de huiuſmodi occultis ſecundum ſe præcipere aut iudicare. Et ſi dicatur quòd occultorum confeſſio cadit ſub præcepto eccleſiæ indirecte, A ſcilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur ſingulis annis alia peccata confiteri, tenetur quoque ex conſequenti peccata cordis ſingulis annis confiteri, vt confeſſio omni anno ſit integra. Hæc inſtantia nihil valet, quoniam poſito homine, qui ſola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno. ſequeretur quòd illo anno non teneretur confiteri, quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

Tum quia huiuſmodi occultorum confeſſio non eſt de neceſſitate ſacramenti, quoniam ſola illa peccata ſunt de neceſſitate ſacramenti, quæ ſub iudicio hominis commiſſo a Chriſto comprehenduntur, ſed nullum iudicium commiſſum homini a Chriſto extendit ſe ad huiuſmodi occulta, ergo occulta hæc non ſunt de neceſſitate confitenda. Maior patet, quoniam iudicium fori pœnitentialis homini commiſſum eſt a Chriſto, & non Angelis, aut quibuſcumque aliis. Minor vero probatur authoritate Apoſtuli, Nolite ante tempus iudicare, & cetera. Si dicatur, quòd duplex iudicium B commiſſum eſt homini a Chriſto, alterum ſecundum poteſtatem iuriſdictionis (& hoc non ſe extendit ad huiuſmodi occulta, & de hoc loquitur Apoſtolus) alterum ſecundum poteſtatem ordinis, & hoc extendit ſe ad occulta, & eſt iudicium quod exercet eccleſia per ſuos miniſtros in foro pœnitentiali, contra dupliciter. Primo, quia iudicium pęnitentiale licet exigat poteſtatem ordinis exigit quoque poteſtatem iuriſdictionis, quoniam ſolus ſacerdos ordinariam vel delegatam iuriſdictionem habens, eſt miniſter huius ſacramenti, vt patet in cap. Omnis vtriuſque ſexus, & alibi. Secundo, quia vnumquodque recipitur in alio ſecundum modum recipientis, ac per hoc iudicium ſecundum poteſtatem ordinis a Chriſto cōmiſſum homini ex hoc ipſo, quòd homini commiſſum eſt, modificari oportet ſecundum conditionem ipſius hominis, quæ eſt non ſe extendere ad occulta cordium, hæc enim ſoli Deo ſunt reſeruata, non minus in iudicando, quam in cognoſcendo. Et confirmatur hæc ratio ex hoc, quòd quum apud ipſum Dominum Ieſum C Chriſtum reſideat vtraque poteſtas, ſcilicet ordinis & iuriſdictionis, non diminute, ſed pleniſſime, & vtramque inueniatur eccleſię ſuæ commiſiſſe non imperfecte, ſed latiſſime (vt de poteſtate iuriſdictionis patet Matth. decimo octauo, & de poteſtate ordinis Ioannis vigeſimo) ſicut poteſtas iuriſdictionis ex hoc ipſo quòd commiſſa eſt homini, non extendit ſe ad occulta omnino, ita poteſtas ordinis ex hoc ipſo quòd commiſſa eſt homini, non debet ſe extēdere ad totaliter occulta.

AD VERITATEM dubij huius plenius percipiendam, ſciendum eſt, quòd licet quidam ex huiuſmodi forte rationibus, aut melioribus moti opinari videantur peccata omnino occulta non eſſe neceſſario confitenda ſacerdoti, ſed ſoli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primo ex formali ratione materiæ confeſſionis, ſeu (quod in idem redit) iudicij pœnitētialis, quum enim Dominus pœnitentiale iudicium inſtituerit ac commiſerit poſt reſurrectionem ſuam, dicens Ioannis vigeſimo. Apoſtolis iam ſacerdotibus, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt, & materiam iudicij explicauerit quo ad ſubſtantiam tantum, dum remittendo vel retinēdo explicauit peccata, & non poſſit intelligi ita nude, vt ſonat litera (quoniam certū eſt, quòd per huiuſmodi commiſſionem non poſſunt nec potuerūt miniſtri noui Teſtamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfeſſa, obſtinata) oportet aliquas ſubintelligere conditiones peccatorum remittendorum, & quia iudicium præſupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis, ideo communi catholicæ eccleſiæ ſenſu ſubintelligitur, ſpontanea confeſſione ad vos delata, ita quòd ſenſus eſt, Quorum remiſeritis peccata ſpontanea confeſſione reorum ad vos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clare patet materiam iudicij pęnitentialis eſſe peccata ſpontanea reorum confeſſione delata, hæc eſt enim formalis ratio materiæ huius iudicij, ad quam totam, ſe extendit, & extra quam non ſe extēdit pęnitentiale iudicium, quoniam hęc omnia & ſola remittere, vel retinere poteſt. Ex hac autem formali ratione materiæ huius iudicij, habetur facile quòd peccata quantumcumque occulta, ſūt materia huius iudicij, nam quantumcumque occulta peccata, comprehenduntur ſub iis, quæ ſunt ſpontanea confeſſione detegenda, nullum enim eſt ita latens, quod non poſſit eius, qui commiſit, cōfeſſione ſpontanea aperiri. Et confirmatur ratio hæc ex parte formalis materię ex ipſis verbis Domini. Differenter ſiquidem ſignificauit Dominus materiam iudicij pęnitentialis ſeu poteſtatis ordinis, & materiam iudicij ſecundum poteſtatem iuriſdictionis, quoniam reſpectu poteſtatis ordinis explicauit pro materia peccata dicens, Quorum remiſeritis peccata, reſpectu vero poteſtatis iuriſdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens, Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua differentia docuit nos diuina ſapientia, a materia iudicij pęnitentialis nullum peccatum excipi ac per hoc comprehendi præcipue peccatum in ſua primaria ſede reſidens, hoc eſt peccatum cordis, ſub materia vero poteſtatis iuriſdictionis non comprehendi peccatum omne, ſed externum tantum, quod ſolum poteſt alium offendere, & propterea ab illa excipi peccatum

catum cordis, niſi pro quanto eſſet ratio exterioris commiſſionis F
vel omiſſionis.

Secundo, ex ratione proprii finis ipſius confeſſionis, ex quo fine ſumitur formalis ratio eiuſdem confeſſionis, quatenus eſt actus pœnitentiæ, ordinatur enim confeſſio ad ſubijciendum voluntarie reum miniſtro Dei offenſi, vt ad arbitrium ipſius recompenſet. Et hinc confeſſio ipſa, quæ eſt actus veritatis, fit actus pœnitentiæ, dum reus veraciter proponendo in quo offendit, ſeipſum accuſat ac ſubijcit ad recompenſandum non de quibuſdam ſic, & de quibuſdam non, ſed omnes accuſando offenſas, vt de omnibus arbitrari poſſit miniſter offenſi. Hoc autem conſtat, quod non fieret ſi omnino occulta peccata cordis non accuſarentur, vt igitur de peccatis cordis poſſit ad arbitrium offenſi recompenſare, oportet peccatorem offenſas cordis ſubijcere ipſius Dei offenſi iudicio, in perſona ſui miniſtri.

Tertio, ex vſu eccleſiæ. Nam communis animi conceptio Chriſtianorum eſt, peccata omnia ſiue occulta, ſiue manifeſta oportere, G
in ſacramento pœnitentiæ confiteri. Et ad hoc eſt determinatio generalis concilij primo Lateranenſis ſub Innocentio 3. Vbi dicitur, quod omnis vtriuſque ſexus confiteatur peccata ſua omnia. nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in concilio Floren. ſub Eug. 4. Vbi dicitur omnia ſua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

AD PRIMAM autem obiectionem in oppoſitum dicitur, quòd eccleſia potest præcipere & præcipit ſingulis annis confiteri omnia ſua peccata mortalia etiam ſi ſolum peccatum cordis occultiſſimum haberet: non quia ipſa habeat iudicare de occultis, ſed quia ipſius eſt determinare præcepta Chriſti ad certum tempus. Hinc enim fit, vt præcipiente Chriſto confeſſionem cuiuſcunque mortalis peccati poſt Baptiſmum, ſiue peccatum ſit ſolum in corde, ſiue ad extra prodierit, eccleſia determinans tempus confeſſionis ad ſingulos annos, obligat ad confitendum ſingulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, ſiue occultum, ſiue non. Nam determinatio eccleſiæ non minuit aut reſtringit materiam confeſſionis præceptæ a Chriſto: ſed tempus tantum confeſſionis determinat, relinquens materiam in ſuis limitibus. H

Ad ſecundam verò dicitur, quòd reſponſio ibi data vera eſt. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quòd cócurſus poteſtatis ordinis & poteſtatis iuriſdictionis, nó tollit aliquid a poteſtate ordinis: & ideo cum hoc quod poteſtas ordinis extendit ſe ad occulta cordium peccata, ſtat quod cum ea concurrat poteſtas iuriſdictionis, quæ ſecundum ſe ad huiuſmodi occulta non ſe extendit. Et ſi perſpicacius fueris intuitus, videbis quòd quo ad forum pœnitentialem poteſtas ordinis concurrit, directe reſpiciens ipſa peccata; poteſtas autem iuriſdictionis concurrit, directe reſpiciens perſonam peccatoris: vt ſcilicet peccator ſit ſubditus ſacerdoti, vt habeat poteſtas ordinis, in quem exerceat actum ſuum remiſsionis vel retentionis peccatorum. Ad ſecundum vero dicitur, quòd quia omne iudicium homini commiſſum intelligitur de cognitis, & diuerſus eſt inſtitutus a Deo modus cognoſcendi in vtroque iudicio: ideo ex huiuſmodi inſtituta diuerſitate modi cognoſcendi, prouenit diuerſitas iſta: ſcilicet quod iudicium pœnitentiale extendit ſe ad omnia non occulta peccata, iudicium vero iuriſdictionis, pure extendit ſe ad externa tantum: ideo non eſt miranda diſparitas vtriuſque poteſtatis in homine. Quod enim iudicium omne commiſſum homini a Chriſto intelligatur cum cognitione cauſæ, probatione non eget quum non ſit delegatum purum miniſterium, ſed cum illa ſit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, abſoluendo vel ligando. Quod etiam diuerſus modus cognoſcendi ſit vtrobique a Chriſto inſtitutus patet: nam modus cognoſcendi in poteſtate iuriſdictionis eſt cognitio per teſtes: vt patet Matthæi decimooctauo; modus autem cognoſcendi in iudicio poteſtatis ordinis, eſt ſpontanea confeſſio ſecreta, &c. vt vniuerſalis eccleſia teſtatur. Quod demum ex hac diuerſitate modi cognoſcendi, proueniat differentia dicta inter materiam & materiam, ex ſuppoſitis clare patet: quoniam ex hoc, quòd peccatum ipſum animæ ſit confeſſione accuſandum, eſt materia iudicij pœnitentialis, continuum eſt ſub hac materia comprehendi peccatum cordis quantumcumque occultiſſimum, K
& per oppoſitum, quia ſolum peccatum teſtificabile eſt materia iudicij exterioris, ideo peccata in ſolo corde manentia exempta remanent a materia eccleſiaſticæ iuriſdictionis. Quod ergo obijcitur, vnumquodque recipitur in alio per modum recipientis, admittatur. Et quum infertur, ergo iudicium ſecundum poteſtatem ordinis commiſſum homini, modificatur ſecundum conditionem hominis cui ceditur, formaliter loquendo, quoniam nullum actum committit Chriſtus miniſtro ſacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem ſecundum conditionem hominis natu & audire peccata, & diſcernere inter ea, & interrogare circunſtantias peccati & peccatoris, & retinere, ſeu remittere facit humano more, vtendo diuina poteſtate. Et ideo quod vlterius infertur, ergo non ſe extendit ad occulta negatur illatio, quoniam aliunde prouenit, quod iudicium hoc ſe extendat ad occulta prouenit.n. ex modo accuſandi quo reus tenetur ſe accuſare, ſcilicet ſpontanea confeſſione, &c. & hoc quia Chriſtus ſic inſtituit. Cognoſcere autem & iudicare de occultiſſimis ſpontanea confeſſione accuſatis, non excedit modum conditionis humanæ, vtentis poteſtate diuina. Vnde ad confirmationem ex ſimili ratione in poteſtate iuriſdictionis, dupliciter dici poteſt (vt patet ex dictis) quod non eſt ſimilis ratio de vtriuſque poteſtatis iudicio. Primo, quia modus cognoſcendi in vtroque iudicio eſt ex diuina inſtitutione diuerſus. Secundo, quia ipſe Dominus expreſſit diuerſimode vtriuſque materiam, dum vnius materiam dixit peccata abſque limitatione aliqua, alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum ad peccatum in alium.

QVAESTIO III.

An oporteat confiteri in ſpeciali ſingulas ſpecies, & numerum certum peccatorum.

CIRCA Materiam rurſus confeſſionis quæritur tertio, vtrum oporteat confiteri in ſpeciali ſingulas ſpecies & numerum certum peccatorum. Et eſt ratio dubij, quoniam pars affirmatiua communi authoritate Doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunſtantia variant ſpeciem peccati mortalis, eſt neceſſario confitenda, ergo a fortiori quęlibet ſpecies mortalis peccati eſt exprimenda. Et ſimiliter numerus peccatorum, quum non ſit circunſtantia peccati, ſed multiplicatio eiuſdem, neceſſario eſt exprimendus, prout memoriæ occurrit, quum non magis teneatur pœnitens accuſare ſe decimo, quam de vigeſimo ſecundo peccato vel econuerſo. Et confirmatur, quia ſi non omnem ſpeciem, & omnia ſingularia oportet exprimere, conſequens eſt, quod aut nulla ſpecies nullaque ſingularia aut quaſdam ſpecies & quædam ſingularia, ſic & quaſdam ac quædam non, neceſſe eſt explicari, & quum non poſſit affirmari primum, oportet reddere rationem, quare quędam ſic & quædam non.

H Tum quia pœnitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognoſci a confeſſore, ad hoc vt poſſit ſuo arbitrio adæquare pœnam culpæ, quoniam confitendo nihil aliud facit pœnitens quam quod ſubmittit ſe ſacerdoti in perſona Chriſti ad recompenſandum ſecundum illius arbitrium, ſed confeſſor non poſſet arbitrari de æqualitate recompenſationis, niſi cognoſceret diuerſitatem offenſarum, quæ in diuerſitate ſpecifica conſiſtit, & numerum peccatorum, quoniam recompenſa adæquans centum offenſas, non adæquat mille. & ſic de alijs ergo.

PRO Parte autem negatiua videtur eſſe vſus maioris forte partis confeſſorum, ac pœnitentium non curantium de huiuſmodi ſubtili diſcuſſione. Et confirmatur ratione, quia huiuſmodi diſcuſſio eſt moleſta, inutilis atque melioris boni impeditiua. Et moleſtia quidem ſatis patet experto. Quod vero ſit inutilis, ex eo patet, quòd tam cum huiuſmodi diſcuſſione, quam ſine ea pœnitentibus prouidetur eodem modo. Quod autem ſit impeditiua maioris boni teſtatur experientia, quoniam & confeſſores circa huiuſmodi diſcuſſionem ſolicti impediuntur a multorum confitentium audientia dum forte totum tempus conſumunt circa vnum, I
& pœnitentes minus deuote confitentur implicati huiuſmodi diſcuſſionibus.

AD huius quæſtionis euidentiam ſciendum eſt, duplex eſſe iudicium, quoddam eſt cuius actus eſt propter ſeipſum intentus, quoddam vero cuius actus eſt propter aliud. Ad primum iudicium, quia ſpectat facere iuſtum abſolute, pertinet quoque cognoſcere ſingula peccata, vt ſingula poſſit adæquare puniendo. Ad alterum vero iudicium, quia non tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed in ordine ad alium finem, puta bonum commune, ſicut ſufficit punire prout expedit illi fini, ita ſufficit cognoſcere quantum opus eſt ad illum finem. Inter præſentis autem vitæ tempus & futuræ hoc intereſt quantum ad iudicium, quòd nullum præſentis vitæ iudicium tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed vt medicinalem, eo quòd præſentis vitæ tempus non eſt tempus punitionis, ſed in quo pœnæ ſunt medicinæ, vel ipſius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futuræ vitæ eſt iſtud, quod ad punitionem ſecundum ſeipſam tendet, quoniam adæquandam pœnam culpę ordinatur, non ad bonum puniti nec ad cautelam aliorum, ſed vt reus patiatur quod meretur.

Nec putet aliquis iudicium quod in foro pœnitentiali exercetur locari debere ſub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc, eſt magis diuinum quam humanum, & confeſſor non tantum perſonam Dei in actu illo tenet, vt neſciat ipſe quod ſcit, vt Deus. Falſa eſt imaginatio iſta. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præſentis vitæ tempus ſpectat, ac per hoc non eſt exemptum a communiſſima ratione iudicij præſentis vitæ. Tum quia ſaluator noſter hoc atteſtatur, dicens, Ioan. 3. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Hinc enim apparet, quod Chriſtus non venit in primo aduentu ad iudicandum mundum per miniſtros ſuos, hoc eſt ad iudicium ſecundum ſe exercendum, ſed ad ſaluandum, hoc eſt quantum ad pœ-

nitentiæ ſacramentum ſpectat, ad iudicium ſalutare per ſuos indices exercendum, Idem eſt autem iudicium ſalutare & iudicium medicinale: & pœnitentiale iudicium ad primum Domini aduentum ſpectat proculdubio, ad quem ſpectat ſacramentum pœnitentiæ. Eſt igitur pœnitentiale iudicium non iudicium abſolute, ſed iudicium ſalutare, ſeu medicinale, ac per hoc non tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed in ordine ad ſalutem, non aliorum, ſed ipſius rei ſolius.

Et quia hoc proprie eſt officium confeſſoris, ideo hinc perſpicere oportet, quanta debet eſſe cognitio peccatorum: oportet enim tantum manifeſtari peccata, quantum exigit huiuſmodi ſalutare iudicium. Si enim ad hoc ſalutare iudicium exigitur manifeſtatio omnium, & ſingularum ſpecierum, & certi numeri ſingularium, conſequens eſt, quod oportet pœnitentem hæc explicare iuxta poſſibilitatem ſuam: ſi vero huiuſmodi diſcuſſio non exigitur, conſequens eſt, quod non oporteat pœnitentem hæc explicare. Et ſi hæc negatiua admittitur, conſequens eſt vt declaretur, quæ & quanta diſcuſſio exigitur ad hoc ſalutare iudicium. Dicamus igitur, quod iudicium huiuſmodi claudit in ſe duo, ſcilicet eſſe iudicium & eſſe ſalutare, ita quod ſecundum eſt finis primi, & propterea ex ſecundo manifeſtandum eſt primum, tantum enim debet concurrere de eo quod eſt iudicij, quantum expedit vel ſaltem opus eſt ad hoc, vt iudicium ſit ſalutare pœnitenti. Et quia ſalutare pœnitenti iudicium a iudicio abſolute differt (vt dictum eſt) quantum ad punitionem, in hoc quod in iudicio abſolute intenditur punitionem ſecundum ſe, in iudicio vero ſalutari intenditur punitio ſalutaris pœnitenti, conſequens eſt vt differentia quoque ſit quo ad cognitionem. Nam quia punitio ſecundum ſe conſiſtit in adæquatione pœnæ ad culpam, oportet in iudicio abſolute cognoſcere exacte culpas oẽs & ſingulas, vt æquari illis poſſit pœna. Et quia punitio medicinalis conſiſtit in commẽſuratione pœnæ ad pœnitentem & illius ſalutem (ſicut medicina cõſiſtit in commenſuratione tam ad infirmum, quàm ad ſanitatem acquirendam) & commenſurata pœna tam pœnitenti, quàm ipſius ſaluti abſque exacta cognitione omnium & ſingularum culparum recte iudicatur, atque imponitur (vt patet quantum ad peccatorũ ſpecies de ſuperſtitionis ſeu diuinationis, & ſimilium ſpeciebus) abſque diſcuſſione harum commenſurata tam pœnitenti, quàm eius ſaluti punitio atque prouiſio fit. Quantum vero ad peccatorũ numerum, ex eo quod medicinalis tam punitio, quàm prouiſio idem habet iudicium, ſi certificatus fuerit numerus vicenarius, & ſi incertus relictus ſit an duobus demptis, vel adiunctis, & ſimiliter ſi certificatus fuerit centenarius, an dubium inter nonagenarium & decem ſupra centum, & ſic de alijs. Hæc enim & ſimilia manifeſtant quòd ſalutare iudicium non exigit exactam omnium, & ſingularum culparum cognitionem, ſed ex ſua formali ratione exigit omnes & ſingulas mortales culpas cognoſci vſque ad hoc, quòd notũ fiat confeſſori, quæ, qualis, quanta, &c. pœna commẽſurari debeat huic pœnitenti recte diſpoſito, & illius ſaluti. Dico autem recte diſpoſito, quia licet aliquis pœnitens ſit minus deuote diſpoſitus, ac per hoc commenſurata ſit indiſpoſitio, pœnitentia erit forte oratio dominica ſemel, manifeſtatio tamen peccatorum in iudicio ſalutari debet perducere confeſſorem ad cognoſcendum, quanta, qualis, &c. pœna deberet ſibi commenſurari, ſi eſſet recte diſpoſitus, huiuſmodi enim indiſpoſitio pœnitentis, quia eſt per accidens, non variat id quod per ſe exigit ſalutaris iudicij ratio. Notanter quoque dixi, iudicium ſalutare nõ requirere cognitionem exactam omniũ & ſingulorum peccatorum mortalium, & non dixi quòd requirit imperfectam eorum cognitionem, quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem, ſub formali namque ratione iudicij medicinalis poteſt materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

Et quoniam practica nimis eſt & valde communis notitia de cõfeſſione, idcirco ad particularia deſcendendo dicimus, quòd ſpecies peccatorum mortalium ſunt in duplici differentia. Nam quædam ſunt, quarum diuerſitas diuerſitatem iudicij ſalutaris inducit, aliter enim iudicandus eſt pro ſua ſalute blaſphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales ſunt ſpecies peccatorum, quæ in communi habentur notitia, vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina contumelia, detractio, &c. Quædam vero ſpecies ſunt quæ nullã videntur facere in ſalutari iudicio differentiam, vt ſunt ſpecies diuinationis, idem eſt enim iudicium pœnitentiale ſi quis aqua vel terra abuſus fuerit, & ſic de alijs, & huiuſmodi videntur eſſe ſpecies gulæ, & vniuerſaliter omnes latentes, quas forte vix doctores diſcernunt. Et propterea explicare primas peccatorum ſpecies in confeſſione oportet, ſecundas vero ſufficit explicare in generibus ſubalternis, puta peccaui in necromantia, & ſic de alijs.

Circa numerum vero peccatorum ſciendum eſt, quòd dupliciter accuſandus occurrit, primo ſecundum ſe, ſecundo vt circumſtantia peccatoris. Et ſecundum quòd eſt circumſtantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio ſalutari, & quodammodo non inducit: nam aliter iudicandus eſt & medendus qui ſemel tantum aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui to-

A ties quoties potuit offendit, eodem modo iudicatur ac medetur ſi millies, & ſi centies millies offendit, nec hoc eget probatione quoniam experientia teſtatur. Secundum ſe autem numerus peccatorum accuſandus venit, non vt facit differentiam in iudicio abſolute, ſed vt facit differentiam in iudicio ſalutari, & propterea ſi neſcitur, ſufficit explicare illum craſſa quadam æſtimatione, nam ſalutaris iudicij ratio non variatur ex hoc. Verbi gratia, Commiſit quis furtum multoties, videtur ſibi quòd parum plus aut minus fuerit, quàm vigeſies, non eſt opus ſolicitari, forte fuerũt vigintiduo, forte. 19. ſed ſat eſt ita confuſe numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circumſtantiam peccatoris, quàm ſecundum ſe, ſi certus non eſt (nam ad certum numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus eſt ſub quodam veriſimili numero: vel quum conſuetudo peccandi præceſſit, explicato tempore, puta quòd per decennium fuit in hac mala conſuetudine
B & frequentia delinquendi, puta quòd quotidie aut fere: ſeu quouis alio modo multitudine maxima, ſeu frequẽtia manifeſtata aperiendus eſt. Nec oportet in huiuſmodi numeris pœnitentem aut confeſſorem multum ſolicitari: quoniã par eſt ſalutaris iudicij ratio. Et quandoque vtrique nocet ſolicitudo circa hoc, magis enim debet manifeſtari frequẽtia cum promptitate, quam indagari veriſimilis certus numerus, puta ter centum, ſeu mille, &c. Vnde ſi meretrix audienda eſt ad pœnitentiam conuerſa, facillimè poteſt quo ad hæc expediri, narrando diſcurſum vitæ ſuæ inanis meretricij, nec oportet ſolicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, ſed ex diſcurſu vitæ ſuæ diſcrete manifeſtato, arbitretur & medeatur prudens confeſſor. Hæc ſunt quæ ex parte ſalutaris iudicij exprimenda videntur in confeſſione. Quibus ſi adiunxeris, quod ex parte pœnitentis tenetur reus ipſe accuſare ſe de omnibus, vt reconciliatio amicitiæ fiat, dicendum eſt, quòd pœnitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia, ac per hoc ſub quocum-
C que modo dicendi debet intendere comprehendere omnia, ita quod explicare ſpecies, vel indiuidua tali, vel tali modo, non exigitur a pœnitente, aut confeſſore ad occultandum aliquid, ſed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et ſic dicendo euitatur error putantium, quòd ſufficit explicare numerum in communi, puta dicendo quòd pluries furatus ſum, hoc enim non ſufficeret, manifeſte patet, ex eo quòd aliter iudicandus eſt & medendus qui bis tantũ, & qui centies furatus eſt. Et vitatur moleſtia ac ſolicitudo reducẽdi incertum numerum ad certum, media ſiquidem via incedendũ eſt, vt ſalutaris iudicij ratio habeatur, quod medium eſt inter purum iudicium & certum iudicium, Et vtraque pars quæſiti aliqualiter eſt vera, & autoritati doctorum, & vſui confeſſorum ac pœnitentium ſimul defertur.

AD OBIECTIONES tamen primo allatas, pro quanto contra concluſa militant, reſpondendum eſt. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, quòd intelligitur quando certus eſt numerus peccatorum: ex quo enim pœnitens intendit omnia dicere,
D & certus eſt de numero peccatorum, nulla apparet ratio quare non debeat numerũ illum explicare: de incerto autem numero in ſolis forte verbis ab aliquo doctore diſcordare credimus. De ſpeciebus vero dicitur, quòd de communiter notis ſpeciebus verificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in eccleſia Dei miniſtrimus quiſque confeſſor, non errans: quum huiuſmodi latentes ſpecies rariſsimis ſint manifeſtæ.

Et per hoc patet ſolutio ſequentis obiectionis & ſuæ confirmationis, nam non dicimus quædam ſingularia eſſe confitenda, & quædam non: nec dicimus quaſdam ſpecies peccatorum eſſe manifeſtandas, & quaſdam occultandas, ſed dicimus alio modo aperiri quaſdam ſpecies, ſcilicet communiter notas: & alio modo aperiri quaſdam alias ſpecies, ſcilicet quarum diuerſitas eſt latens: illas in ſpeciali, iſtas in vna earum, ſeu aliquo huiuſmodi, Et ſimiliter dicimus omnia ſingularia confitenda, ſed non eodem modo: nam certa in numero certo, incerta autem non, exceſſiua tamẽ multitudinis in numero veriſimili (etiam ſi aliqualiter craſſa fuerit æſtimatio) ſeu
E frequentia idem inſinuante incerta autem exceſsiuæ multitudinis ſufficit in confuſo ſignificare, vt prudẽs confeſſor intelligat. Et ratio diuerſitatis eſt, diuerſa habitudo ad ſalutare iudicium, hinc enim omnia pendent, Et quia non omnes confeſſores ſunt æqualis perſpicacitatis ac prudẽtiæ: ideo aliquis explicandi modus ſufficit apud aliquem confeſſorem, perpendentem inde totum, quantum ſufficit ad iudicium ſalutare, qui alteri non ſufficeret. Similis quoque accidit quandoque diſparitas ex parte pœnitentium quibuſdam ſcientibus ante confeſſoris oculos breuiſsime & clare omnia ſua peccata. vt epitomen ſeunt proponere, quibuſdam autem in voluentibus, aut laborantibus in ſingulorum explicatione.

Ad rationem autem magis vrgentem, dicitur, quòd vt iam dictũ eſt, adæquare pœnam culpæ, contingit dupliciter, vel ſimpliciter propter ſe, vel quodã modo in ordine ad aliud. Et quòd primo modo exigit exactam cognitionem cuiuſq; tam culpæ quàm pœnæ, quia in æqualitate pœnæ ad culpam conſiſtit, ſecundo autem modo non exigit exactam cognitionem culpæ & pœnæ, quia non conſiſtit in

vtriuſque

vtriuſque æqualitate, ſed exigit cognitionem cõmenſurationis pœnæ ad finem. Et quoniam primo modo non eſt actus iudicij præſentis vitæ, ideo ad confeſſorem non ſpectat actus iſte. & quum potentia ſit propter actum, non eſt opus vt confeſſori ſic exacte nota fiant peccata, vt poſſit pœnam culpæ adæquare ſimpliciter & abſolute, Sed quia ad confeſſorem ſpectat commenſurare pœnam pœnitenti in ordine ad ſuam ſalutem (quoniam hic eſt actus iudicij ſalutaris ſibi commiſſi) & huiuſmodi commenſuratio in quadam proportione media inter pœnitentem & illius ſalutem conſiſtit, ſicut medicinam oportet eſſe proportionatam & ſanitati recuperandæ & infirmo (ſunt enim medicinales pœnæ præſentis temporis) ideo & vera eſt doctorum ſententia dicentium, quòd confeſſor debet poſſe adæquatam pœnitentiam arbitrari, ſaluatur enim commenſurationis adæquatio, licet non interueniat æqualitas inter culpam & pœnam. Et verum eſt, quòd peccatorum notitia non exacta ſufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam a confeſſore.

QVAESTIO IIII.

An peccata ſemel rite confeſſa, ſubſequuta abſolutione & ſatisfactione, poſſint iterum fructuoſe confiteri, & cætera.

QVæritur quarto adhuc circa materiam confeſſionis, An peccata ſemel rite confeſſa, ſubſecuta abſolutione & ſatisfactione, poſſint iterum fructuoſe confiteri, &c. videtur enim quòd non.

Primo, quia nulla forma ſacramenti eſt iterabilis ſuper eadem numero materia: peccata autem ſunt materia in hoc ſacramento, ergo.

Secundo, quia oportet ſaluari veritatem efficacem in formis ſacramentorum, quæ in hoc caſu non ſaluaretur, falſum namque diceret ſacerdos, dicendo, Abſoluo te a peccatis tuis, &c. quoniam non abſoluitur niſi ligatus, hic autem præſupponitur abſolutus.

Tertio, quia hoc ſacramentum quum miniſtretur per modũ iudicij, exigit cognitionem vinculi, quæ in propoſito non haberetur ſi confitens denuo peccata aliàs confeſſa ſolummodo exprimeret, lateret enim confeſſorem illum eſſe aliàs ab his abſolutum, ac per hoc lateret ipſum, pœnitentem hunc vinculis horum peccatorum aſtringi vel non aſtringi, quod eſt inconueniens.

Quarto, quia ſi replicatio confeſſionis eorundem eſſet fructuoſa, ſequeretur quòd aliquis eidem confeſſori replicando ſolummodo in communi confeſſionem, puta dico meam culpam de his, quę alias dixi, &c. fructum ſacramenti perciperet, & ſic in vno die centies replicando, centies fructum ſacramenti perciperet, quod eſt ponere ſacramenta in ridiculum.

Quinto, quia iudicium ſemel latũ ſine errore a confeſſore, Deus ſic ratificat, quòd eſt irreuocabile. Ergo rationabile eſt, inquit, Sco. q etiam ſic ratificet q ſit irreiterabile quo ad fructum.

Et confirmatur ex his quæ videmus in foro litigioſo, nam ſententia diffinitiua abſolutoria accuſati innocentis, non replicatur, nec ſi replicaretur, abſolueret, quia non eſt amplius obligatus vt abſolui poſſit.

IN OPPOSITVM Videtur eſſe communis opinio. Ad euidentiam huius ſciendum eſt contineri hic duo quæſita, ſcilicet An iterare eorundem confeſſionem ſit licitũ, & An ſit fructuoſũ. Et eſt ſermo de confeſſione non mixta, quæ ſcilicet continet quædam peccata aliàs confeſſa, & quædam nunquam confeſſa, ſed de confeſſione continente ſolummodo aliàs confeſſa. Et ſimiliter eſt ſermo de fructu ex parte ſacramenti ſeu clauium, & non de fructu ex parte pœnitentis, ſcilicet erubeſcentia & ampliori ſatisfactione & huiuſmodi. Nullus enim dubitat huiuſmodi erubeſcentiam ac ſatisfactionem eſſe fructuoſam, & ſimiliter nullus dubitat confeſſionem iſtam eſſe licitam & fructuoſam, ſaltem ea ratione, quia vtile per inutile adiunctum non vitiatur.

De primo igitur quæſito non memini legiſſe me aliquem tenentem eſſe illicitum iterare eorundem puram confeſſionem. Et quæ circa hoc ingerere poſſent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum ſolutione manifeſtum erit, licitum eſſe eadem peccata pluries confiteri pure.

Et quia ratio, quàm in ſecundo quæſito adducemus hoc idem cõcludit, ideo tranſeo ad ſecundum quæſitum. In quo inuenio Sco. in 4. ſen. di. 18. reſpondẽdo ad primum, tenere partem negatiuã eſſe probabiliorem, ita quòd ſentit iteratam confeſſionem non eſſe fructuoſam ex parte clauium, hoc eſt nec remittere culpam (quæ iam dimiſſa ſupponitur) nec remittere partem aliquam pœnæ. Mouetur autem ex argumento quinto loco allato cum ſua confirmatione. Sed reuera non ſolum minus probabilis, ſed falſa eſt eius opinio. Quod ſic patet. Quicumque ſuſcipit quodcumque eccleſiæ ſacramentum rite ac digne concurrentibus omnibus requiſitis ad ſacramentum (puta forma, materia, partibus omnibus, mini-

F ſtro idoneo, &c.) non ſolum licite recipit ſacramentum, ſed etiam recipit fructum ſacramenti, ſed in caſu propoſito pœnitens rite ac digne ſuſcipit ſacramentum, &c. ergo eſt illi fructuoſum ſacramentum, quod eſt intentum. Maior eſt per ſe nota: poſitis enim omnibus tam ex parte agentis quàm ipſius ſacramenti, quàm ſuſcipientis, non eſt intelligibile, regulariter loquendo, non eſſe fructuoſum ſacramentum. Et patet inductiue in ſingulis ſacramentis. Minor autem facile patet diſcurrenti per ſingula requiſita ad ſacramentũ pœnitentiæ, tam ex parte miniſtri, q̃ ſuſcipientis, q̃ ipſius ſacramenti. Vnde dicendum eſt, quòd fructus iteratæ confeſſionis, præſuppoſito fructu primæ, eſt augmentum gratiæ & remiſſio aliquantæ pœnæ, ſi tota prius non eſt remiſſa. Similem enim fructum habet prima confeſſio ad quam heri contritus hodie acceſſit, augmentauit enim gratiam, & remiſit aliquantam partem temporalis pœnæ, ſi pœnitens adhuc debitor illius erat.

G AD PRIMA ergo argumenta, quæ contra primum militãt quæſitum, reſpondendo dicitur, quòd materia ſacramenti pœnitentiæ exiſtente duplici, ſcilicet remota, & propinqua (nam remota eſt peccatum, propinqua vero eſt ipſe actus pœnitentis, ſcilicet confeſſio) non inconuenit ſuper eadem materia remota, diuerſa tamẽ exiſtente materia propinqua, iterari formam ſacramenti. Et propterea quia confeſſio non eſt eadem, licet ſit eorundem peccatorũ, poteſt licite replicari forma, immo recte loquendo, ſicut materia propinqua eſt alia numero, & non eſt replicatio eiuſdem, ita forma eſt alia numero, & non eſt replicatio eiuſdem.

Ad ſecundum dicitur, quòd hoc argumentum petit difficultatem communem huic quæſito, & alteri quæſito, quo ſcilicet ſoluit qui do totaliter contritus & ſolutus a culpa & pœna accedit prima confeſſione ad ſacramentum pœnitentiæ: eadem eſt enim vtrobique difficultas. Et eadem reſponſione ſatisfit vtrique dicendo, quòd quia ſacramentum eſt exterius ſenſibile ſignum, ſecundum ea, quæ exterius geruntur, ab eccleſia iudicatur & miniſtratur, ac per hoc quia pœnitens proponit peccata ſua, vt expiabilia, ac vt ea, quibus ſeipſum

H alligauit: ideo eccleſiæ miniſter abſoluit, id eſt ſacramentum abſolutionis impendit licite profitenti alligationem. Et quia in ſacramẽto efficitur intus quod ſignificatur extra, ideo intus communiter fit abſolutio peccati, ſaltem quo ad aliquam partem pœnę. Et licet hoc ſufficere videatur, quia ad id quod cõmuniter inuenitur, leges reſpiciunt, ſubiungendum tamen eſt ſtringentibus caſum ad immunes etiam a pœna, quòd ipſa gratia augmentata, quæ per ſacramentalem abſolutionem confertur, habet rationem magis abſolutoriæ. Quia enim ſacramentum pœnitentiæ ex propria ratione habet quòd ſit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis, & peccati actualis infirmitas conſiſtit non ſolum in culpa, & vocata pœna ſiue æterna, ſiue tẽporali, ſed in multis aliis malis (vt clare patet in augmento vulnerum originalium) ideo abſolutio ſacramentalis non ſolum extendit ſe ad culpam, & pœnam, ſed ad alia ex peccato actuali inuecta mala. Ita quòd gratia per ſacramentalem abſolutionem ſignificata & collata, quatenus eſt ſacramentalis huius ſacramenti, eo ipſo, quòd extenditur ad amplius ſanandum a

I morbo peccati actualis, habet rationem magis abſolutoriæ a peccato ſicut gratia baptiſmalis, ſi baptizaretur quis plene prius conſequutus baptiſmalem gratiam, ex baptiſmo flaminis eſſet magis ablutiua a peccato, dum a peccati reliquiis magis mundaret. Cuilibet ſiquidem Chriſtiano ſicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea, ita conuenit orare, Amplius, ſana Domine & amplius, Abſolue Domine, &c. Nec putes nouam me introducere de effectu ſacramenti pœnitentiæ doctrinam. Vide ſuperius Diuum Thomam in artic. 1. quæſt. 65. dicentem, Extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quæ, ſcilicet non ſunt ſufficienter per pœnitentia ſublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et percipe ex his ſacramentum pœnitentiæ ad tollendas etiam reliquias peccatorum ſe extendere, ſi ignorantia, aut negligentia ex parte noſtra non impediat ſufficientem illarum ablationem.

K Ad tertium dicitur, quòd quia confeſſio ſit de actibus peccatorũ, & non de eſſe ſub peccato (debemus enim confiteri, quod fecimus tale & tale peccatũ, an aũt adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel ſub peccato nõ ſimus, ſub confeſſione nõ cadit) ideo ſufficit confeſſori cognoſcere pœnitentem cõfitentẽ ſe perpetraſſe tale peccatum & paratũ ad pœnitentiam, &c. ſufficit enim quod ſubiiciat ſe iudicio, accuſando ſeipſum, &c. Et confirmatur, quia pœnitentẽ egiſſe de talibus peccatis, pertinet ad circumſtantias aliquas ante ſententiam iudicis, quas conſtat non eſſe opus confiteri.

Ad quartum dicitur, quod quia præcipuus ſacramenti effectus eſt gratia prima vel eius augmentum, ideo frequentia ſacramenti illis ſolis conuenit, qui ſeipſos paratos reddunt ad gratiæ augmentum. Et propterea non ſequitur, quòd fructus ſacramentorum exponat ea ridiculo: non ſunt enim frequentanda quantumcumque fructuoſa ſint, niſi a diſpoſitis ad percipiendum eorum effectum, communiter autem huiuſmodi diſpoſitio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt toties expediat confiteri.

Ad quintum

Ad quintum dicitur, quòd ſequela nihil valet, quoniam irreuocabilitas ſententiæ pertinet ad firmitatem iudicis, & iudicij, infructuoſitas autem ſuppoſita iterabilitate præſefert, aut infirmitatem, aut minorem ſtrigitatem iudicis vel iudicij, iudicis quidem, ſi non vult, aut non poteſt virtuteſo dare ſimilem iterato iudicio: iudicij autem ſi iudicium ipſum ſecundum ſe non eſt virtuoſum, quale eſt humanum iudicium in foro litigioſo. Et per hoc patet reſponſio ad confirmationem. Notanter autem dixi, ſuppoſita iterabilitate quoniam ex hoc ipſo quòd Deus iterabile inſtituit ſacramentum pœnitentiæ ſuper eiſdem peccatis, conſequens eſt, vt fructuoſum replicet. Secus autem eſt in non iterabilibus ſacramentis: huiuſmodi enim eo ipſo quòd ſunt non iterabilia, vana ſunt, ſi iterantur.

QVAESTIO V.

An confeßio informis ſit iteranda.

CIrca qualitatem confeſſionis quæritur: An confeſſio informis ſit iteráda: videtur enim quòd ſic. Primò, quia inſtrumétum oportet moueri a principali agente, alioquin inſtrumenti ratio non ſaluatur, ergo iudicium pœnitentiale oportet a miniſtro exerceri, prout mouetur a Deo, ſed confeſſione exiſtente informi, non exercetur iudicium pœnitentiale ſecúdum motionem diuiná, ergo oportet denuo confiteri vt exerceatur pœnitentiale iudicium vt inſtrumentum motum a Deo, principaliter abſoluente.

Secundo, Confeſſione exiſtente informi, deeſt vna pars ſacraméti, quæ eſt contritio: ergo ſacramentum non valet, ſed eſt iterandú: vt patet in alijs ſacramentis quando deficit aliqua pars.

Tertio, quia confeſſione exiſtente informi, neceſſe eſt peccatum aliquod mortale ſubtrahi a materia abſolutionis, ac per hoc neceſſe eſt confeſſionem non eſſe intergram & conſequenter eſſe reiterandam. Aſſumptum probatur, tum quia cómuniter confeſſio informis accidit propter aliquid non explicatum in confeſſione. Tum quia peccatum illud, quod dum abſolutio fit e pœnitente committitur, irreuerenter ſuſcipiendo ſacramentum, non eſt mater a abſolutionis: quoniam non poteſt ſimul pœnitens peccare & abſolui ab illo peccato.

Quarto, quia fructus ſacramenti pœnitentiæ eſt remiſſio peccati ex coniunctione paſſionis Chriſti per ſacramentum ad pœnitentem: ſed confeſſione exiſtente informi non fit huiuſmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiuſmodi ſacramentum, & conſequenter iterandum eſt.

IN OPPOSITVM eſt autoritas diui Thom. in Quarto, ſent. diſtinct. 17.

Circa hanc difficultaté (quæ propter diuerſas opiniones adhuc ſub iudice videtur eſſe) ſciendum eſt, quod vitandi ſunt duo extremi errores. Alter eſt, quod omnis confeſſio informis eſt valida, ita vt non ſit iteranda, clare ſiquidem patet confeſſionem illius, qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, eſſe informem & reiterandam. Alter eſt, quod nulla confeſſio informis eſt valida, ita quòd non ſit iteranda. Nam clare conſtat neſcire nos an aliqua noſtra cófeſſio fuerit formata, quia neſcimus nos eſſe in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum vt denuo confitendorum, quum tamé oporteret nos eſſe ſolicitos ad plenius confitendum, vt quandoque fieret confeſſio formata, & ſic numquam finis imponendus eſſet confeſſioni, vt timoratis pars eligeretur, quod conſtat vniuerſalis eccleſiæ aures offendere. Ex vtroque autem errore perſpiciendum eſt, quod nó ad ipſam informitatem, ſed ad informitatis cauſam reſoluere oportet validitatem vel non validitatem informis confeſſionis: ex eo enim, quod aliqua informis confeſſio eſt valida, & aliqua non eſt valida, non ex ipſa informitate, ſed aliunde, puta ipſius informitatis cauſa peruenire debet, quod aliqua ſit valida, & aliqua non. Et quoniam autem cauſa hæc ſe tenet ex parte pœnitentis, cuius duo ſunt actus vſque ad abſolutionem, ſcilicet contritio & confeſſio, ideo hinc ſcrutandum eſt quid veri appareat. Ex parte igitur confeſſionis certum eſt confeſſionem ex propoſito non integram propter verecundiá, aut aliquid huiuſmodi, eſſe inualidam ac reiterandam, & in hoc nulla eſt quæſtio.

Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas, quæ, vt clarius euideſcat, diſtinguendus eſt contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus eſt ipſa abſétia charitatis, qui enim ſunt ita attriti, quod dolent de præteritis omnibus, vt de ſummo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum vt ſummum vitabile, ſi confeſſionem ſubeunt informem, non tenentur iterare confeſſionem, ſed eſt eorum confeſſio valida. Nec alia hoc eget probatione, quam ſuperius adducta ex vniuerſalis eccleſiæ teſtimonio: omnes enim ſapientes & timorati viri ſic diſpoſitis mandant imponendum eſſe confeſſioni finem. In inferiori autem gradu incontritionis, ſunt ſic attriti, vt doleát quidem de omnibus præteritis, non tamen aſcendunt vſque ad hoc, vt doleant de

A eis tamquam ſummo odibili, & ſimiliter proponunt cauere de futuro, non tamen tamquam a ſummo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primo ſine diſcuſſione talis defectus, quia ſcilicet non diſcutit pœnitens dolorem ſuum de commiſſo mortali, an ſit tamquam de ſummo vitabili, & ſimiliter propoſitum ſuum vitandi mortale, an intendat vitare tamquam ſummum vitabile, ſed occurrit tantum eis dolere de præterito, & cauere de futuro ſicut ſi offendiſſet vnus hominem & doleret de offenſa præterita, & intenderet amplius illum non offendere, in eorum tamen animo non ita dominatur affectus tam vitandi offenſam in futuro, quàm deteſtandi commiſſam in præterito, vt pro ſummis malis hæc habeant. De horum numero vtinam non maxima pars Chriſtianorum pœnitentium ſit, quos nó ſicut primos puto virtute clauium de attritis regulariter fieri contritos, ſed in ſua attritione abſolui & communicare. Cuius ſignú eſt, quod charitas ſicut poſitiue præfert Deum omni amabili, ita ſecum apud habentem ipſam offenſam Dei odibiliorem omni odibili, &

B magis vitandá omni alio vitabili, operatur enim hæc magna amor Dei, ſi eſt, & ſi hæc non operatur, non eſt charitas Dei. De horum confeſſione intelligo doctrinam diui Tho. quod confeſſio informis per defectum contritionis eſt valida, ita vt non ſit iteranda, & erit etiá fructuoſa quando aſcendent ad cor altum, vt habeant peccatum pro ſummo odibili & ſummo vitabili, & confitebuntur ſecundum ſuam hanc, qua vt contriti ſacramentum ſuſceperunt, quamuis in veritate contriti non eſſent. Quare autem huiuſmodi confeſſio ſit valida, inferius declarabitur. Si vero huiuſmodi attriti animaduerterint ſe non eſſe contritos, ſimile eſt de eorum confeſſione iudicium & de confeſſione illorum qui ſunt in tertio gradu, de quibus modo ſubiungimus, quod in ſimo loco attritorum ſunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingunt, aut ſaltem altera carent. Ad contritioné enim quum duo ſpectent dolor de præterito, & propoſitú cauendi de cætero, infimi procuidubio ſunt, qui de præteritis quidem aliqualiter dolent, & de futuro vellent atem habent cauendi.

C Inter quos eſt etiam latitudo, non ſolum ſecundum gradus doloris & velleitatis, ſed etiam ſecundum differentiam percipientis vel non percipientis ſtatum proprium, & ſimiliter ſecundum differentiam explicantis, vel non explicantis in confeſſione plene ſeipſum. Nam qui huiuſmodi ſtatum ſuum non percipit, ac per hoc non explicat confitendo, integre quidem confitetur quantum eſt ex intentione, qui autem percipit & confitetur, etiam integre ex intentione confitetur, qui vero percipit & non confitetur, quia non occurrit ſibi hoc quaſi peccatum confitendum, adhuc integre ex intentione confitetur, ſecus autem ſi nollet hoc confiteri, tunc enim ex propoſito dimidiaretur confeſſio. Et ſimiles diſtinctiones fieri poſſunt de attritis in ſecundo gradu poſitis. Quocirca, de omnibus dicitur quòd quum ex propoſito tacetur peccatum ſacrilegij ex tali ſtatu pœnitentis conſurgens, confeſſio non eſt valida, ſed iteranda, deeſt ſiquidem confeſſioni non ſola contritio ſed integritas ex propoſito. Quando vero confeſſio ex propoſito eſt integra, vbi omnium con-

D feſſio videtur valida ita quòd non eſt neceſſario iteranda. Quamuis differentia ſit inter eos, quo ad vitandum ſacrilegij peccatum: quoniam percipientes ſtatum ſuum malum, & confitentes eundé, putanteſque ſe non ſacrilegio, ſed bono operam dare, rogando cófeſſorem, vt eos abſoluat, excuſantur, ſi bona fide cum ſacerdote docto id tractent, a ſacrilegij peccato. Nec obſtat, ſi dicatur, quòd iſta eſt ignorantia iuris diuini, quoniam in huiuſmodi, quæ ſunt iuris diuini potius, excuſantur indocti quando a doctoribus iudicibus ſic erudiuntur: ſtatuit enim Deus leges ſuas ad indoctos per medios peruenire. Vnde & Apoſtolus mulieres a viro ſuo iubet interrogare ſibi, ſi quid volunt ſcire. Illos autem qui non explicant, ſed tacendo, huiuſmodi malum ſtatum ſuum, neſcio excuſare a nouo ſacrilegij peccato, debent enim ſaltem ſacerdotis arbitrio iudicandos offerre ſeipſos in his, quæ communiter pœnitentes noſſe & conſiteri conſueuerunt, communiſſimum autem eſt pœnitentibus omni-

E bus confiteri voluntatem ſuam de non cauendo de cætero, hoc enim etiam muliercule & ſciunt & ſeruant.

Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem, ſed informis confeſſio eſt valida, ita quòd non ſit iteranda, aſſignatur a diuo Thom. quia ſacramentum pœnitentiæ verum ſuſcipitur & fructuoſum non tunc ſed quando aderit contritio. Et quidem quòd verum inueniatur ſacramentum, non ſolum ſecundum illorum opinionem, qui negant contritionem eſſe partem ſacramenti pœnitentiæ apparet, quia nihil deeſt huic ſacramento niſi contritio, ſed etiam tenendo contritionem eſſe partem ſacramenti pœnitentiæ, manifeſtatur ex eo quod contritio non ſecundum ſe, ſed relata ad confeſſionem (hoc eſt vt eſt ſpontanea voluntas recompenſandi ad arbitrium ſacerdotis) pars ſacramenti eſt poſita ſuperius a diuo Thom. Hæc autem in propoſita confeſſione inuenitur, dum quis libet ſponte aliqui ſubmittere ſe iudicandum ſacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad ſacramentum huiuſmodi omnes partes eius, quæ ſe tenent loco materiæ, & forma & miniſter debitus, conſequens eſt, vt ſit verum eccleſiaſticum ſacramentum. Quod autem exiſtente vero ſacramento, informitas non pariat reiterationem,

ſed

ſed fructum futuro tempore. a diuo Thom. probatur, quia ſic eſt in F aliis ſacramentis, & vere ſic eſt de Baptiſmo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obſtat, dicere quòd hoc verificatur in illis ſacramentis, quia non ſunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem, vtrunque enim per accidens ſe habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri poteſt, quòd non oportet iterari, etiam ſi eſſet iterabile, ex eo nanque quòd ſacramentum eſt propter fructum eius, & fructus eius poteſt in futurum haberi ſine ipſius iteratione, optime ſequitur, quòd non oportet ſacramentum ipſum iterari. Amplius, extrema vnctio eſt ſacramentum iterabile, & tamen, ſi incontritus ſuſcipit quis extremam vnctionem, & poſt horam conteratur, non reiterabitur extrema vnctio, nec carebit infirmus moriens illius fructu, quoniam ſi careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremam vnctionem, ob ſuam incontritionem eccleſia nõ negaret, quam tamen negat, dum ſuper eundem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, quòd informiter ſuſcipiens ſacramenta, ſiue iterabilia, ſiue non, ex ipſa informitate licet perdat fructum pro tunc, immo quandoque addat nouum peccatum G mortale pro tunc, non tamen perdit fructum ſacramenti, pro quando erit contritus, habetur non oportere iterari ſacramentum. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quam ipſam ſacramenti vim ritumque eccleſiæ. Auguſtinus enim primus hoc docuiſſe videtur de Baptiſmi fructu, diuus Thomas ad alia ſacramenta hoc extendit, & eccleſiæ ritus hoc videtur ſemper ſeruaſſe, fructu quoque extremæ vnctionis atteſtante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus ſapere quàm oportet.

AD PRIMVM in oppoſitum dicitur, quòd ſacerdote præſumẽte abſoluere impęnitentem, ſacramentale iudicium exercetur vt Dei inſtrumentum quodammodo non, & quodammodo ſic. Nam quo ad modum exercendi, non procedit a Deo, quoniam ſacrilege exercetur, quo ad ſubſtantiam vero ſacramenti, a Deo procedit ſimpliciter & abſolute. Et quia ſacramentum ſecundum ſe eſt H fructuoſum, ideo a Deo procedit vt ſacramentum fructuoſum ſortiturum effectum, quando ſuſcipiens eſt depoſitus. Et licet tempus diſpoſitionis ex parte recipientis arctetur ad tunc, tamen ex diuina largitate extenſum intelligimus ad tunc, vel poſtea, quãdo erit diſpoſitus, vt in baptiſmo contingit, ideo non oportet ſacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

Ad ſecundum dicitur, quòd in contritione duo ſunt, ſcilicet velle recompenſare, & charitas informans illud velle. Et reſpectu quidem ſacramenti pęnitentiæ abſolute, ſufficit contritio quo ad primum, reſpectu autem eiuſdem fructuoſi in ipſius præſentia, concurrit contritio etiam quo ad ſecundum, & hoc ſolum deeſt in propoſito. Vnde nulla pars ſacramenti vt neceſſaria eſt ad ſacramentum deficit, quamuis deficiat vt neceſſaria ad ſacramenti effectũ nunc.

Ad tertium dicitur, quòd quia actus morales ex per ſe obiecto iudicantur, ille ſolus dimidiat confeſſionem, qui ex intentione integritatem violat, & propterea quum in propoſito ſupponatur cõfeſſionem eſſe ex intentione integram, licet materialiter non ſit in- I tegra, non ſequitur, confeſſionem eſſe iterandam. Aduerte tamen hic, quòd ſicut in aliis vitiis tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus cedat ad naturam formalem ſui generis (vt patet in detractione, contumelia, & huiuſmodi, contingit enim tam grauiter abſque intentione detrahendi detrahere famæ proximi, vt ipſa magna læſio incurſa minus æſtimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat) ita poteſt contingere quòd ex nulla aut tam craſſa & ſupina cõſcientiæ diſcuſſione aliquorum peccatorũ mortalium confeſſio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur, tamquam dimidiationis incurſus ille, qui pro nihilo æſtimatus eſt, intentus fuerit. Vnde tales ad iterandã confeſſionem inducendi ſunt. In quorum numero videntur eſſe illi, qui cum ſola velleitate abſtinendi a peccato confitetur & abſoluuntur, tacentes huiuſmodi peccatum & impedimentũ, quod etiã mulierculæ nouerunt, & conſueuerunt explicare.

Ad quartum dicitur proportionaliter ſicut ad primum, quòd licet ſacrilege, ſacramentum tamen coniunctionis fructuoſe ſecundum ſe paſſionis Chriſti ad pœnitentem exercetur, cuius fructus etſi non tunc, quando tamen erit diſpoſitus pęnitens, percipietur. Vnde non fuit ſacramentum vanum, quod Deus adeo acceptat, vt non exacta repititione ſacramentalem gratiam conferat, quàmprimum pęnitens fuerit diſpoſitus, quã per ſacramentum præſens erat daturus, ſi tũc pœnitẽs fuiſſet diſpoſitus.

TRACTATVS SEXTVS, de ſatisfactione pœnitentiali, in duas Quęſtiones diuiſus.

SVMMARIVM.

1 *Num pœnitentialis ſatisfactio de aliàs debito, fieri poſſit.*
2 *Num pro contrito & confeſſo peccato impoſita ſatisfactio ſi exoluatur, in peccato mortali ſit iteranda.*

QVAESTIO I.

An ſatisfactio pœnitentialis poſſit eſſe de aliàs debito.

CIRCA Satisfactionem pęnitentialem quæritur primo, an poſſit eſſe de aliàs debito. Et videtur quòd non, Primo ex ipſa ratione ſatisfactionis, nam ſatisfacere eſt facere æquale debito, non fieret autẽ æqualitas, ſi aliàs id quod ſit, eſſet debitum: minus enim fieret quam deberetur. Et confirmatur hoc ex ſimili in reliquis ſatisfactionibus.

Secundo, quia ritus eccleſiæ hoc habet vt pęnitentias iniungat non de ieiuniis & orationibus, quæ ſunt in præcepto.

Tertio, quia ſecundum Anſe. in lib. Cur Deus homo, per illa ſit ſatisfactio, quæ non poſſent ab homine exigi niſi peccaſſet, ſed præcepta poſſent ab homine exigi, etiam ſi non peccaſſet, ergo de præceptis non poteſt fieri ſatisfactio pęnitentialis.

IN OPPOSITVM eſt, quòd in caſu quo martyrium eſt in præcepto, ſatisfactio per illud ſit, non derogat ergo ſatisfactioni H pęnitentiali eſſe aliàs debitum.

Ad huius euidentiam ſciendum eſt, plures tenuiſſe doctores partem negatiuam quæſtionis propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas monſtranda eſt, aſſumendo pro fundamento, quòd vnum & idem opus a diuerſis directum ſeu aſſumptum principiis, multiplicis eſt efficaciæ in his, quæ ſunt iuſtitiæ mixtæ, qualis eſt inter hominẽ & Deũ. Sub qua conſtat comprehendi ſatisfactionem pęnitentialem, quoniam nulla noſtra ſatisfactio eſt ſufficiens ſecundum æqualentiam exactam a pura iuſtitia, ſed ſecundum diuinam acceptationem.

Probatur ergo primo intentum ſic, Eadem pęna ſi a minori charitate procedit, eſt minus ſatiſfactoria, & a maiore charitate procedens eſt magis ſatisfactoria, ergo pęna aliàs debita, ſi procedat a maiore charitate, vel a virtute clauium, erit plus ſatisfactoria, quam ipſa ſecundum ſe, vt erat aliàs debita, ergo pęna aliàs debita poteſt aſſumi in ſatisfactionem pęnitentialem, aſſumptum eſt notum & approbatum de excellentia ſatisfactionis in paſſione Chriſti pro- I pter excellentiſſimam illius charitatem, a qua procedebat. Conſequentia autem eſt per ſe euidens, & tanto euidentior, quanto in ſatisfactione pęnitentiali plus penſatur quantitas ex diuina acceptatione, quam ſecundum ſubſtantiam operis ſeu pęnæ, quam pura iuſtitia conſideraret.

Præterea, vnum & idem opus cum hoc, quòd eſt aliàs debitum Deo, eſt meritorium de condigno æternæ vitæ, ergo poteſt eſſe etiã ſatisfactorium pęnæ pro peccatis debitæ. Aſſumptum patet, quia honorando parentes (quod eſt opus præceptum) mereor ſi ex charitate illos honoro, vitam æternam de condigno. Conſequentia probatur, ex eo quòd ratio aliàs debiti non minus officit ad conſtituendum ius futuræ mercedis, quàm ad conſtituendum ius recompenſandi pręteritum debitum, opus ſiquidem aliàs debitum, ſi poteſt cum hoc efficere, vt exigente iuſtitia merces ſibi debeatur tam excellens qualis eſt æterna fęlicitas, multo magis ſufficiens eſt, vt conſtituet ius ſoluti pretii debiti tam minimi, quale eſt temporalis K pęna. Et confirmatur, quia tribus exiſtentibus virtutibus, ſcilicet charitate, gratificatione & pęnitentia, & actus aliàs debitus, poteſt ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficacia gratiarum actionis ſortiri, cur nõ aſſumptus a pęnitentia vim ſatisfactoriam ſortietur? numquid diuina acceptatio tam larga in merito, & gratificatione, manca eſt in ſatisfactione? an forte plus iuſtitiæ locum habet in amico circa ſolutionem pęnæ, quam circa gratiarum actionem, aut meritum?

Pręterea, ad particularia deſcendendo: & diſcurrendo per conſilia, quãdo ſunt in pręcepto, idem apparet: in caſu enim quo tenetur quis eleemoſynam facere, cur non poteſt pęnitens ordinare illam pro ſatisfactione pęnitentiali? & ſimiliter in caſu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, vel eſurire, aut ſitire, penuriam pati, aut huiuſmodi aliquid, eſſet in præcepto, quis ſapiens prohibeat pęnitentem offerre hęc Deo in ſatisfactionem, aut neget ſolui per hoc pęnam debitam pro peccatis? an forte huiuſmodi opera debita ex præcepto, poſſunt ab ipſo quidem pęnitente aſſumi in ſatisfactionem pęnitentialem, ſed per confeſſionis miniſterium non poſſunt

hęc

hæc in pœnitentiam dari. Hoc enim eccleſiæ clauibus eſt derogare, maioremq; virtutem humanæ intentioni, quam Chriſti clauibus tribuere, tanquam humana intentio, quædam poſſit pro ſatisfacere oneſumere, ad quæ claues non ſe extendunt: quod a fidelium æſtimatione longe ſit. In cuius ſignum laudabilis multorum confeſſorum conſuetudo antiqua, abſoluendo pœnitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quę ſuſtines, & ſuſtinebis, ſint tibi in remiſſionem peccatorum: &c. & non dicit, Quicquid ſuper erogationis boni feceris, aut mali ſuſtinebis.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur, quòd aliud eſt loqui de ſatisfactione infra limites puræ iuſtitiæ, & aliud eſt loqui de ſatisfactione ſapiente magis naturam amicitiæ quam iuſtitię: argumentum enim procedit de ſatisfactione infra limites iuſtitiæ concluſa, de qua non eſt hic ſermo. Vnde & pœnitentia poſita eſt a diuo Thoma differens a iuſtitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offenſi & offendentis, quod amicitiæ magis eſt, quàm iuſtitiæ.

Ad ſecundũ dicitur, ꝙ quia eccleſiaſticus miniſter homo eſt, (qui non intuetur cor, quem latet pœnitentis charitas,) ideo prouide ad tutiorem partem iudicium ſuum declinat: & id quod eſt amicitiæ prætermittens, ad id quod eſt iuſtitiæ ſe conuertit. Et quoniam ex parte iuſtitiæ ſatisfactio habet, quòd ſit de non alias debito, ideo confeſſores non imponunt ieiunia alias debita, ſed opera ad quæ pœnitens non tenetur, cum quo ſtat, quòd ſi opera ad quæ alijs pœnitens tenetur, imponeret in ſatisfactionem peccatorum, prodeſſet ſaltem virtute clauium pœnitenti ſatisfactio huiuſmodi ex charitate adimpleta.

Ad tertium dicitur, quòd autoritas non videtur adduci ad propoſitum, quoniam ea illa nihil aliud habetur niſi quòd ſatisfactio ſit per pœnalia, hæc enim ſunt quæ ſi homo nõ peccaſſet ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla eſt quæſtio, ſed an huiuſmodi pœnalia ſint ſatisfactoria, ſi ſint alias debita, de quo nihil dicit autoritas allegata. Veruntamen ſcito, quòd opus hoc, quod eſt honorare parentes (quod etiam ſi homo nõ peccaſſet, præceptum fuiſſet) ſi in præſenti ſtatu exercendum cum pęnalitate aliqua occurrat, illud vnum opus præceptum, quatenus eſt pietatis eſſet meritoriũ, vt eſt a charitate, & gratiarum actio Deo, vt eſt a ſuperexcellenti gratitudine quę vocat religio, & eſſet ſatisfactoriũ, quatenus eſſet a pœnitentia, & ſimile eſt in alijs. Vnde habes quòd etiam per ea quæ ſi homo non peccaſſet, eſſent exacta, alio tamẽ modo poſt peccatum exercita ſatisfactio fit.

QVAESTIO II.

An pro contrito & confeſſo peccato impoſita ſatisfactio, ſi exoluatur in peccato mortali, ſit iteranda.

SEcundo circa ſatisfactionem pęnitẽtialem quęritur: An pro cõtrito & confeſſo peccato impoſita ſatisfactio, ſi exoluatur in peccato mortali, ſit iteranda. Videtur enim quòd non.

Primo, ex ipſa ratione iuſtitiæ. Ea quo enim ſecundum plenam iuſtitiam punitiuam ſemel impoſita eſt pęna temporalis pro peccato, de quo vere pęnituit, nunquam pro illo debebitur, niſi pęna temporalis, & illa ſoluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpæ præciſe correſpondeat ſecundum legem abſciſſio manus, non debet ſecundum iuſtitiam manu abſciſſa, exigi maior punitio, ergo a ſimili, ſi quis remanet debitor præciſe temporalis pęnæ (puta quatuor dierum) non debet ſecundum diuinam iuſtitiam illa ſoluta plus exigi.

Præterea, Si huiuſmodi ſatisfactio extra charitatem dicatur nõ ſufficere, ſententia nimis dura & occaſio peccandi videtur, quoniã pęnitens quum hoc audierit, poſt lapſum in peccatum mortale nõ proſequetur executionem pœnitentiæ, vtpote inutiliter, & ſic incidet in nouum peccatum mortale, tranſgrediendo præceptum eccleſiæ & vicarii Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Sco. talis ratio. Si poſt lapſum non exequatur quis ſatisfactionem priſtinam ſibi impoſitam peccat mortaliter, ergo ſi exequatur, bene facit, quia actum obedientiæ facit, ſed non facit actum obedientiæ niſi inquantum illud eſt ſibi impoſitum, tamquam pars ſatisfactionis, ergo, & cætera.

Præterea, Sequitur aliud inconueniens, ſcilicet quòd huiuſmodi peccator ſi damnaretur ęternaliter puniretur pro peccatis ſemel dimiſſis, ac per hoc dimiſſa peccata redirent ſimpliciter, quia redirent quo ad pœnam æternam. Et vlterius ſequitur, ꝙ ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimiſſis, ſicut pro non dimiſſis.

IN OPPOSITVM eſt, quòd ſatisfactio mortua, non eſt ſatisfactio, ſicut nec homo mortuus eſt homo. Hæc quæſtio ſub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quum ipſe Scotus qui partem negatiuam tenet (cuius ſunt argumenta inducta) non audeat eam aſſerere, ſed dicat ſe abſque præiudicio loqui in prima

A quæſtio. diſtinct. 15. 4. Senten. & diuus Thom. varia videatur ſentire, Durandus ſoluat ad vtramque partem, &c. Quocirca, vt radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hàc mouimus. Et quoniam rectum, eſt iudex ſui & obliqui, hinc incipiendum reor, quòd ſecundum omnes nulla noſtra pœnitentialis ſatisfactio apud Deum eſt ſufficiens ſine charitate, quia nulla eſt ſufficiens ſecundum æquiualentiam ſimpliciter, ſed quæcunque eſt ſufficiens, ex diuina acceptatione eſt ſufficiens, acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per ſe, abſque diuerſione ad ea, quæ ſunt per accidens, aut extranea, alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma, quam vera doctrina. Ex hoc autem principio manifeſte deducitur nullã ſatisfactionem ſufficere, niſi charitas reddat eam acceptabilem, nec oportet in hac deductione laborare, ſed tantummodo ſubſumere, ſed hæc eſt ſatisfactio, ergo. Vnde quum reliqua illa de qua quæritur ſatisfactio, ſit vere ſatisfactio pro peccati pœna, & nullam habeat conditionem diminuentem rationem ſatisfactionis, mirum, vt non dicam voluntarium, videtur eximere huiuſmodi ſatisfactionem a communi regula ſatisfaciendi, aut enim oportet negare illud vniuerſale ac commune principium, aut illo conceſſo oportet vniuerſaliter dicere, nullam ſatisfactionem pœnitentialem ſufficere niſi ſecundum acceptationem, quæ extra charitatem non inuenitur. Et confirmatur ex caſu ſimili, ponendo hominem poſt contritionem ſuorum peccatorum, & aliquot dies pœnitentiæ, citra tamen confeſſionem, relapſum, & nihilominus proſequi actus pœnitentiales pro peccatis priſtinis. Hoc enim ſic ſe habente, quæratur an huiuſmodi actus pęnitentiales poſt relapſum ſint ſatisfactorii, an non. Si dicitur quòd ſunt ſatisfactorii, ſequitur quòd non oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iuſtitiam claue non errante, &c. quum in hoc caſu huiuſmodi determinatio per claues non interuenerit, & vltra hoc videtur negari communis doctorum ſententia. Si uero non ſunt ſatisfactorii, quum ſola temporalis pœna pro priſtinis peccatis in utroque caſu remanſerit ſoluenda, nulla eſt ratio, quare ſolutio vnius extra charitatem valeat & alterius non: ſi enim iniuſtum eſt plus exigere in primo caſu, iniuſtũ quoq; eſt plus exigere in ſecundo, quoniam ſecundum diuinam iuſtitiam vtrobique debitum ſolius pœnæ temporalis remanet. Et ſi illa ſoluitur extra charitatem, nullius reſtat pœnæ debitum, ſi autem charitas exigitur ad hoc vt ſolutio ſit ſufficiens, neutrius ſolutio aliquid valet. Concludendum igitur ex communi hoc principio videtur, quòd nulla ſatisfactio pœnitentialis eſt ſufficiens, niſi ſecundum diuinam acceptionem quam conſtat (vt ſæpe dictum eſt) extra charitatem non inueniri. Et cõfirmatur hoc ex ipſo modo remiſſionis peccatorum, ſit enim remiſſio mortalis peccati per modum amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo ſit, vt peccator ex proprio demerito hoſtiliter puniendus, amicabiliter corripiendus reſtet, hoc eſt enim auferri reatum pœnæ æternæ, & tranſire in reatum pœnæ temporalis. Ex D hoc autem quòd peccator de hoſtiliter puniendo, tranſit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, ſequitur quòd niſi amicabiliter pœna exoluatur, nunquam ſoluetur, quia quod amice debeo, nunquam exoluo niſi amice tribuam.

Ex eodem quoque principio deducitur, exceptionem aliam de ſatisfactionibus relinquentibus poſt ſe effectum, non eſſe vſquequaque ueram, ſed ex ſenſibili apparentia humanaque compaſſione proceſſiſſe videtur diſtinctio inter ſatisfactiones relinquentes poſt ſe effectum, & ſatisfactiones non relinquentes poſt ſe effectum, ita vt licet vtræque extra charitatem factæ ſint mortuæ, effectus tamen primarum remanens poteſt vertificari, per ſubſequentem charitatem, & ideo primæ non ſunt reiterandæ, ſecundæ autem quia totaliter tranſierunt, ſunt reiterandæ. Fauorabilis ſiquidem magis quàm vera videtur interpretatio hæc. Nam opus ſatisfactorium relinquens poſt ſe effectum (puta ieiunium, vel eleemoſyna extra charitatem) ſi ſic eſt per ſequentem charitatem viuificabile, vel hoc habet ex ſacramentalitate ſola, & hoc non, quia ſic etiam conueniret ſatisfactionibus non relinquentibus effectum, quoniam ipſæ etiam E ſunt ſacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu ſolo, & hoc nõ, quia hoc conueniret ſimilibus ſatisfactionibus factis ante contritionem & confeſſionem, quod omnes negamus, dicentes cum Auguſt. quòd peccator non eſt dignus etiam pane quo veſcitur, & cũ Apoſtolo, Si diſtribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex vtroque ſimul, ſcilicet ſacramentalitate & effectu relicto, & hoc non, tum quia ad hoc, quod opus ſacramentale ſortiatur effectum per ſequentem charitatem, non requiritur relictus effectus, vt de confeſſione informi patet. Tum quia huiuſmodi relictus effectus non eſt ſacramentalis, quoniam non eſt effectus operis ſatisfactorii, vt eſt ſacramentale, aut morale, ſed ſecundum naturam operis, afflictio enim carnis non eſt effectus ieiunii, vt eſt actus moralis, aut ſacramentalis, ſed ut eſt ſubtractio cibi. Et ſimiliter diminutio boni exterioris non eſt effectus eleemoſynæ, niſi ſecundum naturam operis, puta quia ſubtrahit illud a ſe, unde effectus ille eſt uaide remotus a ſacramentalitate, Tum quia uacillans

aut

aut claudicans inueniretur hoc uerum, nam non eſſet uerum uniuerſaliter. ſed in ſolo illo caſu quo relictus effectus duraret uſque ad aduentum nouæ charitatis. ut ſic inuentus poſſit a charitate ui uificari. Nam ſi non perduraret, non poſſet per illam uiuificari pluſquam tranſitoria quæ præterit oratio, & ſic ſi quis extra charitatem ieiuniorum iniunctam pænitentiam peregiſſet, & debilitatis ſeu afflictionis derelictus effectus non duraret, poſt duos menſes (quia interim penitens bene ſe confortauit) & noua charitas non fuiſſet recuperata vſque ad quartum menſem, iteranda eſſent prædicta ieiunia.

Quia igitur neutra uia ſolide fundata uidetur, occurrit media uia incedendum, dicendo tria. Primum eſt, quòd omnis pœnitentialis ſatisfactio a confeſſore impoſita, etiam ſi extra charitatē fiat, ſufficiens eſt quo ad forum militantis eccleſiæ, Probatur hoc quia ſatisfactio huiuſmodi eſt ſacramentalis, eſt enim tertia pars ſacramenti ac per hoc ſatisfacit eccleſiæ, ſi eſt informis, ſicut confeſſio informis. Et hinc oritur, vt non ſolum ieiunia & eleemoſynas, verum etiam orationes non ſit ſolita eccleſia, iterum imponere pœnitentibus, qui eas ſemel ſoluerent, quamuis iuniores nonnulli trepidantes timore vbi non eſt timor, adinuenerint quandam momentaneam ſatisfactiunculā pro pænitentia ſacramentali, & deinde arbitrantur, quaſi condignam pęnitentiam quæ aut non eſt pænitentia ſacramentalis, aut ſi eſt, vanum monſtrat eorum timorem Nec hoc facere ſunt edocti a ſancta catholica eccleſia. & propterea reprehenſione magis dignum eſt, quam vſu. Secundum eſt, quòd quæcunque ſacramentalis ſatisfactio ſi extra charitatem fit, utilis tamen non est ad expiationem pænæ pro peccato debitæ apud Deum. Hoc ex ſupra dictis ſatis probatū eſt, & a Magiſtro Sen. multis autoritatibus in 15. diſtinct 4. firmatur. Tertium eſt quòd omnis ſatisfactio ſacramentalis ſi extra charitatem fit, valere incipiet quando recuperata charitate pænitens ad cor redibit, &c Probatur hoc, eo quòd regulariter opus ſacramentale vt pote opus Dei recedente fictione ſortitur effectum (vt de Baptiſmo, confeſſione, & extrema unctione dictum eſt) ſatisfactio autem ſacramentalis pars ſacramenti eſt, vtrumque habet ex duabus. ergo, ſi eſt informis ſortietur poſtea recedente fictione effectum. An autem totum effectum ſortiatur poſtquam ſortita fuiſſet ſi in charitate peracta eſſet, non facile dixerim. Videtur tamen mihi, quòd non totum ſatisfactionis effectū ſortiatur poſtea, quia ſacramentalis ſatisfactio plus ſe tenet ex parte humani operis quàm ex parte diuini, hoc eſt ſacramenti. Cuius oppoſitum accidit in aliis, vt patet in Baptiſmo, in quo totum opus eſt Dei, & hominis eſt ſolum miniſterium, in ſatisfactione vero ſacramentali opus eſt præcipue penitentis, & tam parum habet ſacramenti, vt multi doctores negent ipſam eſſe partem ſacramenti. Et propterea rationabile videtur, quòd ſatisfactio ſacramentalis informis aliquem effectum poſtea ſortiatur ex illa parte qua ſacramentalis eſt, non totum autem ex illa præcipua ſui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur, quòd obiectio confecta eſt ex lana & lino, quoniam orta eſt ex amicitia, & contexta eſt ex mera iuſtitia. Suppoſuit enim pœnitentem ſecundum meram iuſtitiam debere pęnam ſolummodo temporalem & eum hoc reconciliatum eſſe ex gratia, quaſi poſt reconciliationem ſatisfactio ſit ſufficiens ſecundum æquiualentiam ſimpliciter, & non ſecundum acceptationem. Et quoniam ſatisfactio ſecundum æquiualentiam ſimpliciter, non conſonat ſatisfactioni amicabili & poſſibili inter hominem & Deum, ideo vt prædictum eſt, reperitur dicendo ſatisfactionem impoſitam temporalem pro pæna peccati ſiue impoſita ſit a ſacerdote, ſiue nō, eſſe amicabiliter ſoluendā, & ſi amicabiliter nō ſoluitur nūquā ſoluit. Et ꝓpterea quæ de mera iuſtitia & humanis punitionibus adducūtur extra propoſitum ſunt, quia de vindicatiua loquuntur iuſtitia in qua attenditur æqualitas rei ad rem, nos autem de ſatisfactione pænitentiali loquimur, in qua attēditur æqualitas ſecundum acceptionem Dei offenſi.

Ad ſecundum dicitur, quòd ſententia hæc non eſt dura, ſed dulcedine amicitiæ diuinæ plena, nec eſt occaſio peccandi niſi forte accepta. Et ad formam rationis dicitur primo, ipſam ualde errare, vt patet applicando eam ad peccatorem communicaturum in Paſchate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato, ergo ſi communicat, bene facit obediendo. Quod patet eſſe ridiculum.

Et quia multiplicare inconuenientia, non eſt ſolutera, dicitur ſecundo, quòd huiuſmodi ratione in quacunque materia fiat, reſpondendum eſt ſic, Si non exequitur peccat, admittitur, ergo ſi exequitur cōdigne, bene facit, alioquin negetur ſequela, quoniam & communicando & non communicando in Paſchate peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertio quantum ad materiam quæ tangitur de nouo peccato mortali omittentis pęnitentiā iniunctam a confeſſore pro mortalibus, quòd nulla ratione apparet omiſſionem huiuſmodi eſſe peccatū mortale, vt patet diſcurrendo per omnia concurrentia ad huiuſmodi actum iniuncta ſiquidem a confeſſore pro mortalibus ſatisfactio, quatuor habet capita, primum eſt, quod eſt iudicata & præcepta a Chriſti vicario, & hinc ſatisfactio eſt actus

F iuſtitiæ cuiuſdam & obedientiæ, & hinc ſatisfactionis omiſſio non habet peccati mortalis rationem, ſi deſit contemptus, qui contrariatur præcepto, & abiiceret gratiam iudicii facti. Secundum eſt ex parte pænitentis, quod eſt actus pęnitētiæ & charitatis, & hinc nulla eſt in omiſſione ratio peccati mortalis, niſi actus ille iuſtitiæ, pænitentię & charitatis ſit neceſſarius ad ſalutem. Quod conſtat eſſe falſum, quia actus iſte non eſt neceſſarius ad dilectionem Dei, aut ſuiipſius, aut proximi, quoniam verſatur circa ea, quæ ſunt ad finem, ſcilicet ſolutionem pęnæ temporalis. quam poteſt pænitens reſeruare ſibi in purgatorio abſque mortali offenſa Dei. Tertium eſt ex parte finis, quod eſt expiatiua pænæ pro peccato debitæ, & hinc, vt nunc nunc monſtratum eſt non habet omiſſio, ſit mortale peccatum, ſed quód ſit reſeruatio luendę pęnæ. Quartum eſt quia eſt pars ſacramenti & hinc quòd omiſſio non conſtituat ſacrilegium et eo apparet quod eccleſia vtitur pænitentiæ ſacramento quandoque abſque hac tertia parte (vt patet de pænitentibus in fine, quibus non imponitur ſecundum Canones ſatisfactio) & ex eo quòd

G ſi quis ſua ſponte ante confeſſionem ſatisfeciſſet, non eſſet imponenda ſatisfactio aliqua a confeſſore Nec deſunt dicentes, poſſe pænitentem male paratum ad ſuſcipiendam ſatisfactionem in hac vita, abſolui reſeruata ſatisfactione in purgatorio, ex his enim omnibus habetur quòd omiſſio huius partis ſacramenti non eſt peccatum mortale ex ſuo genere. Vnde cum ſatisfactio a confeſſore non imponatur niſi vt deſcripta eſt, & vt ſic illius omiſſio non habeat ex ſuo genere rationem peccati mortalis, concludendum eſt, peccare quidem omittentem iniunctam ſatisfactionem (quū agat præter obedientiā & alias virtutes, non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientia, charitatē ve omittat.

Ad tertium dicitur, quòd diſtinctio inter per ſe & per accidens euitat hæc inconuenientia: pęnam ſiquidem temporalem fieri per ſe æternam, eſt inconueniens, per accidens autem æternari non inconuenit. Sic autem eſt in propoſito, quoniam temporalis pæna amice ſoluenda, propterea ordinatur in infernu, quia numquam

H amice ſoluitur. Vnde non propterea redunt ſimpliciter dimiſſa peccata, nec ęque punitur pro peccato dimiſſo & pro non dimiſſo, ſi n. redirent ſimpliciter, deberetur per ſe pæna æterna & ſimiliter peccato non dimiſſo deberetur per ſe pæna æterna. In propoſito autē æternitas pænæ inuenitur per accidens, non tamen ſicut in pæna venialium, ratio enim proxima æternitatis pęnæ perſeuerantium venialium in inferno eſt æternitas culpæ, perſeuerante enim culpa ſemper debet perſeuerare pæna. Ratio autem æternitatis pænæ in propoſito eſt defectus acceptabilitatis, quia, ſcilicet ſolutio pænæ nunquam eſt acceptabilis, quia nunquam ſoluitur amice.

TRACTATVS SEPTIMVS.
de Miniſtro ſacramenti pœnitentiæ, cuius vnicum eſt Quæſitum.

I
QVAESTIO VNICA.

An ſacramenti pœnitentiæ miniſter poßit eſſe ſacerdos abſque iuriſdictione.

CIRCA Miniſtrum ſacramenti pęnitentiæ quæritur, an poſſit eſſe ſacerdos abſque iuriſdictione. Et eſt ratio dubii. Tum quia confeſſor ſummi pontificis miniſtrat ei ſacramentum pęnitentiæ ſola poteſtate ordinis, quū poteſtatem iuriſdictionis ſuper eum habere nequeat. Tum quia videtur communiter dici, ꝙ ſola poteſtas ordinis ſufficit ad abſoluendum a peccatis venialibus. Tum quia videtur, etiam communiter dici, quod poteſtas ordinis ex ſe, ſe extenderet ad omnes abſoluendos. niſi per eccleſiam eſſent limitatæ iuriſdictiones.

IN OPPOSITVM eſt decretum: Omnis vtriuſq; ſexus.

Ad euidentiam huius ſciendum eſt, quòd licet multa doctorū verba ſonare videantur, ſolam ordinis poteſtate quandoq; ſufficere ad

K hoc ſacramentum, ſecundū tamen rei veritatem nunquam ſufficit, ſed ſemper exigitur vltra poteſtatē ordinis, autoritas, iuriſdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non ſolum per eccleſiam determinatū eſt, ſed ex ipſa ſacramenti natura habetur, legimus enim in concilio Floren. ſub Eugenio 4. quòd miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos habens autoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet quòd ſacerdos ſola ordinis poteſtate fultus, non eſt miniſter huius ſacramenti. Et quum in propoſito nō habeat locum diſtinctio illa de miniſtro ex officio vel in articulo neceſſitatis ſicut in Baptiſmo oportet dicere, quòd ſi ſacerdos ſola ordinis poteſtate abſoluat ſacramentum nullum eſt, quia deficit miniſter. Eſt quoque ſacramentum hoc ex ſua natura iudiciale, quoniam forma eius conſiſtit in actu iudicii, vt ſic actus autem iudicialis, etiam ſi fingendi detur licentia non poteſt intelligi exerceri, niſi in ſubditum: igitur non ex eccleſiæ conſtitutione, ſed ex ipſius ſacramenti iudicialis natura exigitur poteſtas iuriſdictionis in hoc ſacramento. Dupliciter autem contingit

contingit habere poteſtatem iuriſdictionis: primo ex parte principii iudicandi, ita quòd poteſtas ipſa iuriſdictionis, ſit principium iudicij: ſicut in naturalibus calor eſt principium calefaciendi, & in politicis poteſtas principis eſt principium puniendi, & in eccleſiaſticis poteſtas pontificia eſt principium excommunicandi, & huiuſmodi. Alio modo inuenitur iuriſdictio ex parte eius, qui iudicandus eſt, ſicut contingit in iudicio arbitrorum à partibus tantum poteſtatem habentium, ex hoc ipſo quòd illis ſe ſubmittunt in illa cauſa. In miniſtro vero ſacramenti pœnitentiæ quum ordinaria vel delegata à ſuperiori poteſtate eſt miniſter, licet inueniatur poteſtas iuriſdictionis primo modo, ad miniſtrandum tamen ſacramentum pœnitentiæ, ſufficit poteſtas iuriſdictionis ſecundo modo. Et ratio eſt, quia ſacramentalis abſolutionis principium nō eſt poteſtas iuriſdictionis, ſed poteſtas ordinis: poteſtas autē iuriſdictionis concurrit quo ad hoc ſolum, quòd facit de peccatore ſubditum: vel ſimpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicunque poteſt ſe ſubijcere in foro pœnitentiali cui vult, non egeat aliunde iuriſdictione in miniſtrante et hoc ſacramentum.

ET PER hoc patet reſponſio ad primum: ex hoc enim quòd ſummus Pontifex nulli in terris ſubditus eſt, poteſt ſeipſum ſubdere in foro pœnitentiali cuilibet ſacerdoti, nec confeſſor ille habet propria loquendo, poteſtatem iuriſdictionis ſuper Papa pœnitente à Chriſto, vel eccleſia vel ab ipſo Papa tanquàm à ſuperiore: ſed ex hoc ipſo quòd Papa ſe ſubdit illi. Et hic modus iuriſdictionis reductiue ſpectat ad iuriſdictionem delegati, quamuis propriè non ſit delegata.

Ad ſecundum dicitur, quòd quia quo ad peccata venialia quilibet eſt liber reſpectu ſacramenti pœnitentiæ (eo quòd nullus tenetur confiteri venialia) ideo ſatis rationabile eſt, quòd quilibet poteſt ſe ſubdere cui vult ſacerdoti pro ſacramento pœnitentiæ venialium. Et ſic inuenitur hic non ſola poteſtas ordinis, ſed poteſtas iuriſdictionis reductiue, quæ quia non eſt propriè delegata, tacita videtur à dicentibus, quòd ſola poteſtas ordinis miniſtrat ſacramentum venialibus: quum tamen ſecundum veritatem ſi nullo modo iuriſdictio interueniret, nullum eſſet peccatum, vt dictum eſt. Caue tamen ne huiuſmodi iuriſdictionem extendas ad abſolutionem ab excommunicatione minori etiam per peccatum veniale incurſa, nam quia excōicatio minor vinculum eſt introductum à poteſtate iuriſdictionis, quæ eſt principium iudicij, impoſſibile eſt quòd ſine huiuſmodi poteſtate iuriſdictionum, quę eſt principium actuum iudicialium, abſoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens venialia tantum poſſit à quocunque ſacerdote pœnitentiæ ſacramentum ſuſcipere ex hoc ipſo, quòd ſe ſubdit illi: non poteſt tamen à quocumque ſacerdote abſolui ab excommunicatione minori: ſed ſi illam habet, oportet prius à proprio ſacerdote ab illa abſolui.

Ad tertium dicitur, quòd illud dictum poteſt dupliciter intelligi: vel vt omnes ſacerdotes à principio ex hoc ipſo, quòd erant ſacerdotes, poterant omnes abſoluere, vel quòd omnes ſacerdotes inſtituebantur non ſolum ſacerdotes communes: ſed iudices communes in foro pœnitentiali. Primus ſenſus eſt falſus: quia de neceſſitate ſacramenti iudicialis eſt iuriſdictio. Secundus ſenſus eſt verus, ſuppoſita veritate dicti, quoniam ante diſtinctiones parochiarum, &c. ſacerdotes vtramque poteſtatem recipiebant ita quòd tunc erant & ſacerdotes communes & iudices communes, poſtea autem ordinantur quidem ſacerdotes communes, fiunt autem iudices proprij, aſſignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur ſacerdotes communes qui nunquam fiunt iudices, nec communes, nec proprij, vt patet de his qui non ſunt expoſiti ad audientiam confeſſionum, nec aliquis ſe ſubdit eis quo ad venialia.

TRACTATVS OCTAVVS, de Indulgentiarum Theſauro in quatuor Queſtiones diuiſus.

1 *Num aliquis theſaurus ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum.*

2 *Num, & quibus ſatisfactionibus & meritis conſtet theſaurus indulgentiarum.*

3 *Num ſatisfactiones, ex quibus eſt theſaurus indulgentiarum ſit Chriſti merita, & ſanctorum.*

4 *Num theſaurus indulgentiarum ſubdatur Papæ abſque ſacramentorum collatione.*

A CIRCA Indulgentias poſt tractatum quendam ſeorſum editum, & plures quæſtiones in Secundo lib. poſitas, iam tertio ſcribendum occurrit tripartita conſideratione. Primo de theſauro. Secundo de cauſa. Tertio de ſuſcipientibus.

Circa theſaurum occurrunt quatuor quærenda: Primo, an aliquis theſaurus ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundo, ex quibus conſtat dictus theſaurus. Tertio, quorū ſint vel fuerint repoſita in dicto theſauro. Quarto, an dictus theſaurus ſubſit diſpenſationi ſummi Pontificis.

QVAESTIO I.

An theſaurus aliquis ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum.

B CIRCA primum (An theſaurus aliquis ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum) ſciendum eſt, quòd ex duplici capite dubitatio hæc oritur. Vel ex eo quòd creditur Papam poſſe facere effectum indulgentiæ auctoritatiua, ſicut poteſt abſoluere ab excommunicatione; ſic quòd ita poteſt abſoluere à debito pœnarum temporalium, quas pœnitentes pro ſuis debent peccatis, ſicut poteſt abſoluere à vinculis ſuſpenſionis, interdicti & huiuſmodi. Vel ex eo quòd creditur effectum indulgentiarum non eſſe aliud quàm ſolutionem eccleſiaſtici vinculi, quo pœnitens alligatus eſt ad iniunctas pœnitentias. Ex vtraque ſiquidem opinione ſequitur nullo opus eſſe theſauro ad efficaciam indulgentiarum, vt manifeſtè patet.

Prima autem opinio eſt Franciſci Maironis in 4. diſtinct. 19. Et fundatur ſuper verbo Chriſti, Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c. Hinc enim vult papam velut principem Chriſtianæ Reipub. conſtitutum, & poſtea ex regulari poteſtate principum,
C qua quilibet princeps habens plenariam poteſtatem, poteſt remittere debita peccatoribus in ſua politia, infert papam poſſe remittere debita pœnarum temporalium, quas pœnitens tenetur in hac vita vel in purgatorio ſoluere. Firmaturque hoc in docendo quòd ſacerdos abſoluendo transfert pœnam æternam in temporalem, ac per hoc de foro inferni, in forum temporalem, &c. Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primo in hoc, quòd non diſtinguit inter forum pœnitentialem & forum extrinſecæ iuriſdictionis eccleſiaſticæ: Papa enim licet ſit quaſi princeps in foro eccleſiaſticæ iuriſdictionis exterioris, cuius ſignum eſt quòd eſt ſolutus eccleſiaſticis pœnis & legibus, vt princeps, in foro tamen pœnitentiali eſt ſubditus: vnde & poteſt & ſolui & ligari à ſacerdote in foro pœnitentiali, & poteſt & debet ſibi negari abſolutio, ſicut & reliquis fictè accedentibus ad ſacramentum pœnitentię, pœna autem temporalis pro peccatis actualibus poſt contritionem & confeſſionem debita, non ſpectat ad extrinſecum forum, ſed ad forum pœnitentialem. Quod etiam ex eo patet, quòd eſt eiuſdem rationis cum ſuis aliis partibus, quæ remiſſæ ſunt ex virtute clauium, vel per ſatisfactionem pœnitentialē,
D vnde quo ad hoc non habet Papa à Chriſto poteſtatem tanquā princeps, ſed tanquàm miniſter. Secundo errat in hoc, quòd non diſcernit inter cauſas debitorum, nam ſi princeps non poſſet remittere cauſam debiti, nec ipſum debitum remittere poſſet. Vnde quum papa non poſſit remittere cauſam debiti (quoniam cauſa debiti eſt peccatum, papa autem non poteſt etiam veniale remittere peccatū) nō igitur ad poteſtatē principatus eius ſpectat remittere pœnam ex peccato debitam. Tertio errat non diſcernendo modum potentiæ, aliud eſt enim papam poſſe remittere huiuſmodi pœnas, aliud eſt Papam poſſe tali modo remittere huiuſmodi pœnas. Dato enim, quòd papa poſſit, ſicut rei veritas eſt, quòd poteſt ex illo Chriſti verbo, Quodcunque ſolueris, &c. non tamen ſequitur, poteſt hoc tali modo, puta ſolo iuſſu, ſtat enim quòd poteſt hoc alio modo, puta per eccleſiaſtici theſauri diſpenſationem. Et hoc patet in ſimili: nam ſicut Chriſtus di-
XII xit Petro, Quodcunque ſolueris, &c. ita dixit diſcipulis, Quorum remiſeritis peccata, &c. Et ſicut non valet, Diſcipuli ſeu ſacerdotes poſſunt remittere peccata, ergo poſſunt ſolo iuſſu ſeu authoritate, ſed ſtat, quòd poſſunt alio modo, ſcilicet miniſtrando ſacramentum pœnitentiæ, ita non valet, Papa poteſt quodcunque ſoluere ſuper terram: ergo ſolo iuſſu, ſeu authoritate hoc poteſt, ſtat enim quòd hoc poſſit diuerſimodè, quo ad exteriora quidem ſolo iuſſu, quo ad interiora verò, peccata ſcilicet & eorum pœnas, apud Deum mediante ſacramento, quo ad peccata, mediante vero diſpenſatione theſauri, quo ad dictas pœnas. Nec ſacerdos aliter quàm per ſacramentum transfert pœnā æternam in temporalem.

Secunda autem opinio verborum ſonum habens proſſa, pro ſiquidem indulgentiæ ſoluūt pro iniunctis pœnitentiis, fundatur ſuper hoc, quòd pœnæ debitæ à pœnitente apud diuinam iuſtitiam eſt relaxata ſuperioris tribunalia, ſcilicet ipſius diuinæ iuſtitiæ:

ne per hoc non poteſt ab inferiori (qualis eſt Papa) remitti, niſi Papa poſſet ſupra ius diuinum, quod conſtat eſſe falſum. Et hæc opinio tripliciter errat. Primo diminutiſſime exponendo remiſſionem iniunctarum pœnitentiarum, dum exponit pro remiſſione ſolius vinculi, quum etiam ipſa verba ſonent remiſſionem ipſarum iniunctarum pœnitentiarum, & non ſolius vinculi iniunctionis: non enim dicitur, quòd relaxamus iniunctionem, ſed quòd relaxamus iniunctas pœnitentias. Secundo, quòd impietatem tribuit eccleſiæ, nam ſi indulgentia liberaret a ſola iniunctione pœnitentiæ, impie ageret eccleſia dando indulgentias, quoniam abſoluendo a vinculo iniunctionis tranſmitteret pœnitens ad pœnas purgatorii, a quibus liberari fuiſſet exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas eſſet dicere, ſe facere gratiam dando indulgentiam. Tertio errat in hoc quòd non diſcernit inter poſſe remittere miniſterialiter, & poſſe remittere autoritatiue. Licet enim Deo debita ſolus Deus autoritatiue remittere poſſit, G homo tamen miniſter Dei, diuina autoritate ſibi conceſſa poteſt Deo debita remittere miniſterialiter, nec ſolum debita pœnarũ, ſed etiam debita culparum, vt patet in ſacramento pœnitentiæ. Nec hoc eſt poſſe ſupra ius diuinum, ſed eſt miniſterialiter fungi autoritate diuina.

HIS IGITVR excluſis opinionibus, quia ex fine neceſſitas medii ſumitur, finis autem & effectus in huiuſmodi coincidunt, (ſanitas enim eſt finis, & effectus medicinæ) ideo ſtabiliendus eſt effectus indulgentiarum ex his quæ certa ſunt. Et quoniã certum eſt, omni hoc atteſtante eccleſia, indulgentias ſuccedere loco iniunctarum pœnitentiarum, cõſequens eſt, quòd idem eſt effectus indulgentiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ ſatisfactionis pœnitentialis. Conſtat autem quòd per iniunctam ſatisfactionem pœnitentialem digne exequutam, ſoluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iuſtitiam (hoc enim vniuerſalis credit eccleſia) igitur per indulgentiam loco ſatisfactionis ſuccedentem, ſi veraciter ac digne acquiſita fuerit, H ſoluetur quoque tantum de pœna temporali pro actuali peccato debita apud diuinam iuſtitiam, quantũ apud eandem æquiualet indulgentia acquiſita. Et hæc rõ non eget ampliori confirmatione: quum iam determinatũ ſit per eccleſiam Romanam id quod communis doctorum opinio ſentiebat, ſcilicet effectum indulgentiarum eſſe remiſſionẽ pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinam iuſtitiam: ſed hinc ſumẽda eſt neceſſitas quo ſit theſaurus. Vnde conſiderandum eſt, quòd remiſſio peccatorũ, vt tota clamat ſcriptura, effectus eſt paſſionis Chriſti, ita quòd cuicunque remittitur peccatum, ſiue quo ad culpam, ſiue quo ad pœnam, ex virtute paſſionis Chriſti remittitur. Credimus aũt in huiuſmodi remiſſione, ſicut in vniuerſis viis Domini non ſolum miſericordiam, ſed etiam iuſtitiam inueniri: miſericordiam quidem in hoc, quòd miſeriam peccatoris cõputat Chriſtus quaſi ſuã, iuſtitiam vero in hoc, quòd meritum ac paſſio Chriſti cõicat peccatori quaſi peccator ipſe pateretur, vt ſic peccator debitum I Deo ſoluat de ſuo, nõ per ſeipſum, ſed per Chriſti cõionẽ acquiſito, vt patet in Baptiſmo, in quo propterea fit plenaria peccatorum remiſſio, quia pleniſſime commoritur & conſepelitur Chriſto baptizatus. Ex quibus formetur talis ratio. Ad remiſſionem peccatorum, ſiue quo ad culpam, ſiue quo ad pœnam per ſacramẽta habendam, exigitur theſaurus aliquis, puta meritorum paſſionis Chriſti remanentium in diuina acceptatione: ergo a ſimili ad remiſſionem peccatorum quo ad pœnam tantum per indulgentiã, exigitur aliquis ſimilis theſaurus. Antecedens patet diſcurrendo per ſacramenta, & eccleſiæ doctrinã, quam diximus. Cõſequentia vero ex ſe eſt ſatis euidens, quia omnis ratio capit, quòd diuina prouidentia ſi ſubiicientibus ſe ſacramentis ordinauit, non remitti pœnam peccatorũ, niſi cõputando pœnã Chriſti pro his, quibus remittitur, multo magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, niſi computando aliquas pœnas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem ſubmittere ſe indulgentiis, K multo minus eſt, quam ſubmittere ſe ſacramentis. Eſt igitur ad efficaciam indulgẽtiarum theſaurus aliquis neceſſarius, non minus quam ad efficaciam ſacramentorum.

QVAESTIO II.

Ex quibus conſtet theſaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA ſecundum quæſitum (ex quibus conſtet theſaurus, vnde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi eſt, quoniam interdum merita, interdum paſſiones, interdum ſatisfactiones, dicuntur eſſe ea, quæ ſunt in hoc theſauro repoſita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per ſatisfactiones ſuperfluas.

AD CVIVS euidentiam non aliunde quàm ex fundamento prius poſito procedendum eſt, ex hoc ſcilicet, quòd indulgentiæ ſuccedunt loco pœnitentialium ſatisfactionum. Hoc enim dictum oportet cum grano ſalis ſumere. In pœnitentiali F quidem ſatisfactione digne exequuta (puta ieiunio) conſiderandum eſt quadruplex officium, habet enim huiuſmodi opus quatuor officia, ſcilicet bonificandi, medendi, merendi, & ſatisfaciendi. Nam ex eo quòd eſt opus bonum, bonificat operantem, & diſponit illum ad alia bona opera: ex eo vero quòd eſt tale opus (puta ieiunium) medicinam præbet contra carnis concupiſcentiam, ſicut eleemoſyna contra auaritiam, &c. ex eo autem quòd à charitate procedit, meritorium eſt vitæ æternæ & ex eo demũ, quòd pœnale ſatiſfactorium eſt pro pœna temporali pro peccato debita, ſoluitur enim pœna abſque omni contradictione per opus pœnale vt ſic, indulgentia autem non ſuccedit loco ſatisfactionis pœnitentialis, niſi quo ad vltimum officium quod eſt ſatisfacere, nam ex vi indulgentiæ non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, ſed ſolummodo ſoluit pœnam, quam per pœnitentiam ſoluiſſet. Et propterea doctores conſulunt, aliquẽ G tibus indulgentias, adimplere nihilominus ſuas pœnitentias, & meritum longe melius eſſe prædicant quàm indulgentiam. Nec propter hoc tamen vilipendendæ ſunt indulgentiæ, quoniam ſalutares ſunt tollendo pœnam quæ impediret ingreſſum cæleſtis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, quoniam ſi indulgentia mixtum cointelligatur opus ſanctum, quo acquiritur indulgentia, puta eleemoſyna, aut aliquid huiuſmodi, ſic mixta intellecta indulgentia melior eſſe põt, quàm ſatisfactio pœnitentialis. Nam nullum officiorum inuentorum in ſatisfactione pœnitentiali ſibi deficit: eſt enim digne data eleemoſyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & diſponẽs ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam contra cupiditatem pecuniæ, & eſt meritoria vitæ æternæ, & eſt ſatisfactoria ex propria pœnalitate, & vltra hæc ſuperuenit ſibi ſolutio pœnæ, ſeu ſatisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur, quòd indulgentia pura ſuccedit ſatisfactioni pœnitentiali ſolummodo quo ad vim ſatisfactiuam, manifeſte ſequitur, quòd theſaurus indulgentiarum, H theſaurus eſt ſatisfactionum, quæ quia per opera pœnalia, & meritoria fiunt, ideo idem dicitur theſaurus paſſionum & meritorum, quatenus ſatisfactoria ſunt. Rationabile autem vltra dicta, in præcedenti articulo, monſtratum eſſe, debere eſſe theſaurum huius theſaurum ſatisfactionum, ſeu meritorum, quatenus ſatisfactoria, ex eo quòd vnus pro alio & in temporalibus, & in ſpiritualibus ſatisfacere põt, non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio, ſunt igitur ea quæ ſunt repoſita in hoc theſauro, ſatisfactiones. Quòd aũt nõ quæcunq; ſatisfactiones, ſed ſolæ ſuperfluæ in eodẽ recõditæ ſint, ex eo patet, quòd ſatisfactiones illæ, quibus ſatisfacientes indiguerunt pro ſeipſis, iã ceſſerunt in ſolutionem pœnarum debitarum pro propriis peccatis, & propterea nõ poſſunt pro aliis ſoluere. Et idem eſt iudicium de ſatisfactionibus, quæ pro quibuſdam determinate obligatæ ſunt, ſunt.n.& ipſæ ſortitæ ſuum effectum. Quia igitur oportet ſatisfactiones in theſauro repoſitas pro aliena pœna ſoluendas afferri poſſe, oportet huiuſmodi ſatisfactiones eſſe ſuperfluas, ita quòd nec I pro his, qui illas egerunt, nec pro aliis hactenus ſatisfecerint, hoc enim eſt merita, ſeu opera eſſe ſuperflua, quo ad officium ſatisfaciendi.

OBIECTIONES autem, quæ ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc theſauro, puta quòd non ſolum ſint ſatisfactiones ſuperfluæ, ſed etiam non plene remuneratæ, in ſequenti articulo monſtrabuntur vanæ. Et ideo concludendum eſt, theſaurum indulgentiarum eſſe theſaurum ſuperfluarum ſatisfactionum, ſeu meritorum, quatenus ſuperfluunt quo ad officium ſatisfaciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

Quorum ſint ſatisfactiones, ex quibus conſtat theſaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA tertium de theſauro quæſitum (ſcilicet quorum ſint huiuſmodi ſuperfluæ ſatisfactiones) dubitandi rõ eſt: quia dicitur, quòd ſunt Chriſti & Sanctorum, multis tamen doctoribus aduerſantibus. Dum quidam nec in Chriſto nec in Sanctis ſuperfluas concedunt ſatisfactiones: quidam autem etſi in Chriſto concedunt, de Sanctis tamen dubitant. Franciſcus igitur Maironis in quarto diſt. 19. negans omnes ex parte hunc theſaurum, dicit nulla eſſe Chriſti ſuperflua merita, quoniã omnia ſunt plene ſibi remunerata, iuxta illud. Exinaniuit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illũ, & dedit ei nomen, &c. Durandus vero in quarto diſt. 20. Chriſti quidem ſuperflua merita in theſauro hoc affirmat, de Sanctorum vero ſuperfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi ſibi & Franciſco: quia merita Sanctorum ſunt pleniſſime remunerata, immo vltra condignum, quoniam non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram, &c.

Secundo

Secundo, quia ad hoc quòd ſatiſfactio vnius valeat pro alio, exigitur intentio dirigens, & applicans ſatiſfactionem illam ad alium: de nullo autem ſanctorum euidenter conſtat, quòd habuerit intentionem ſatiſfaciendi pro nobis, non igitur ſanctorum ſunt merita ſatiſfactoria, ex quorum theſauro fiunt indulgētiæ.

Sed horum opinio tam in rationibus, quam in concluſione, falſa & irrationabilis inuenitur. Et a Chriſto inchoando, falſiſſimum eſt Chriſti merita eſſe remunerata, quum Chriſtus meruerit nobis, & continue remuneratur in membris ſuis, vt patet in baptizatis, qui non proprio, ſed Chriſti merito ad cœleſtem perueniunt patriam. A ratione quoque hoc alienum eſt, quoniã Chriſtus eſt caput myſtici corporis, quod eſt eccleſia, ac per hoc gratia eius eſt gratia capitalis, & proinde meritum eius ita ſe habet ad membra eius, ſicut meritum priuati hominis ſe habet ad corpus ſuum, & propterea ſicut quilibet homo meretur non ſolum animæ, ſed etiam corpori ſuo: ita Chriſtus non ſolum ſibi, ſed aliis meruit. Immo maius quid meruit nobis, quàm ſibi, quia nobis meruit beatitudinem, quam ſibi ipſi non meruit: ſed ſine merito a principio conceptionis ſuæ habuit. Authoritas autem Apoſtoli non dicit, merita Chriſti fuiſſe plene remunerata in ſeipſo, ſed duo illius præmia narrat, ſcilicet exaltationem ipſius, & excellentiã ſui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Chriſtus, vt patet ex ſupradictis a Diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda ſunt. Primū non curando de proprietate vocabuli, ſed communicãdo in vocabulis cum arguentibus: deinde proprie loquendo de remuneratione. Loquendo ſiquidem de remuneratione communiter, ſiue ſit proprie remuneratio, ſiue non, diſtinguendum eſt quòd merita Sanctorum quo ad aliquid, ſunt totaliter remunerabilia in ipſis Sanctis, quo ad aliquid vero non ſunt totaliter remunerabilia in ipſis ſanctis: & quo ad hoc ſuperfluunt ipſis Sanctis, & ponuntur in theſauro remanentia in diuina acceptatione, remuneranda in aliis. Merita ſiquidem Sanctorum, licet ſecundum reliqua officia ſua poſſint remunerari in ipſis Sanctis ſecundum tamen hoc officium, quod eſt ſatiſfacere pro pœna temporali peccatis actualibus debita, remunerari non poſſunt in ipſo Sancto, ſi non eſt debitor alicuius temporalis pœnæ pro ſuo peccato actuali: ex hoc enim ipſo, quòd Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ, neceſſario ſequitur quod non ſit capax talis remunerationis, ſcilicet quòd ſatiſfactio ſua valeat ſibi abſolutionem pœnę pro ſe. Si ſupponamus ergo (quod poſtea probabitur) Sanctos plus ſatiſfeciſſe, quàm pro propriis peccatis erant debitores: oportet conſequenter dicere, quòd ſatiſfactiones ſuæ inquantum excedunt ſua debita, non ſunt remuneratæ in ipſis Sãctis: quia ipſi non indigebant ſolutione pœnarum, quæ eſt ſeu dicitur remuneratio ſatiſfactionis, abuſiue (vt dictum eſt) de remuneratione loquendo. At ſi proprie loquendum eſt de remuneratione, dicendum eſt, quod merita Sanctorum omnia ſunt pleniſſime remunerata ſiue ita quòd etiam ipſæ eis ſuperfluæ ſatiſfactiones ſunt pleniſſime remuneratę vel remunerandæ in ipſis Sanctis, quoniã quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, ſiue ſit præmium eſſentiale ſiue accidentale. Sed pleniſſima remuneratio non minuit vim ſatiſfactiuam pro aliis: quoniã ſoluere pro ſe vel alio, nõ eſt meritum, aut merces, aut remuneratio quæcumque, actus enim ſatiſfaciendi, qui a Sãctis proceſſit, pro quãto fuit meritorius, remuneratus eſt vita æterna, &c. Et rurſus pro quanto fuit tale opus pœnale ſibi, remuneratus eſt gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc, quod plus paſſus eſt, quàm peccata ſua demeruerint, vnde & aureola datur quibuſdam generibus operũ ex ipſa executione. Sed propter huiuſmodi & quaſcumq; alias remunerationes nõ perdit actus ille officium ſuum, quod eſt ſoluere pro pœna temporali actualis peccati proprij vel alieni: immo quum contingit ſuperfluam ſatiſfactionem Laurentij ſoluere pro pœna debita Ioanni pœnitenti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in cœlo habebit de hoc quod ſatiſfactio ſua ſoluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiuſmodi ratione ſuper plena remuneratione meritorũ fundata, error in hoc, quod ſatiſfacere ſeu ſoluere pœnam temporalem pro actuali peccato debitam, inter remunerationes ſeu remunerabilia computatur: quum longe ſit a genere tam meriti, quàm mercedis, vt etiam atteſtantur doctores, tenentes huiuſmodi reſiduas pœnas ſi contingat inueniri in damnatis, poſſe ſolui in inferno, vbi conſtat non inueniri meritum aut mercedem. Atteſtatur etiam & communis doctrina, tenens in purgatorio ſolui huiuſmodi pœnas, & tamen in huiuſmodi ſolutione non mereri neque remunerari. Quia ergo pleniſſima remuneratio quantumcumque vltra condignum, non tollit a meritis Sanctorum ſuperfluens officium ſatiſfaciendi pro pœna tẽporali actualium peccatorum: ſi conſtat Sanctorum merita plus eſſe ſatiſfactoria, quàm ipſi eſſent debitores, nihil obſtabit ratio de plena remuneratione. Quòd autem ſancti plus ſatiſfecerint, quàm demeruerint, teſtatur Iob 6. c. dicens. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quã patior

A in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clare liquet, Iob plus paſſum fuiſſe, quàm pro peccatis ſuis debuerit pati, in ſuperabundantia autem paſſionum, conſiſtit ſuperabundantia ſatiſfactionum, vt patet ex antedictis. Simile autem eſſe de multis aliis iudicium, nemo dubitat. De intentione vero Sanctorum, quòd ſcilicet fuerit pati pro nobis, teſtatur Apoſtolus ad Coloſ. 1. dicens, Adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea, pro corpore eius quod eſt eccleſia. Vbi manifeſte patet, diuinam prouidentiam diſpoſuiſſe paſſiones aliquas in carne Sanctorum, ſpectare ad complementum paſſionũ Chriſti pro corpore eius quod eſt eccleſia, & hanc diuinam ordinationẽ Sanctos adimplere ſuis paſſionibus ſuperabũdantibus.

EX QVIBVS Omnibus patet, argumenta ſupradictorũ doctorum falſa eſſe. De concluſione autem non eſt amplius dubitandum, quoniam iam per Romanam eccleſiam determinatum eſt, indulgentias fieri ex theſauro ſuperabũdantium meritorum

B ſeu paſſionũ Chriſti & Sanctorũ. Quę etiam concluſio quo ad ſuperabundantiam paſſionum Chriſti pro nobis fundamentum habet Scripturæ primæ Ioan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed totius mundi. Ex qua autoritate patet, paſſionem Chriſti ſufficienter ſatiſfacere pro toto mundo, ac per hoc quum executiue pro paucis tantum ſatiſfaciat, infinitum theſaurum ſatiſfactionum Chriſti ſupereſſe in ſacramentis: quibus eadem Chriſti paſſio, ſatiſfacit. De ſanctorum autem ſuperabundantibus meritis quo ad officium ſatiſfaciendi pro nobis, fundamentum eſt in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apoſtolo. Vnde apparet quàm rationabiliter eccleſia. Rom. determinauerit.

Et ſi quæratur, ad quid vtilis erit tanta ſuperabundantia ſatiſfactionum Chriſti & Sanctorum, quanta ſecundum prædicta ſupererit poſt vniuerſale iudiciũ, quando nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius ſoluere poterit pœnam pro peccato debitam, dicendum eſt, quòd hoc ipſum quod eſt merita Chriſti

C & Sanctorum, vt ſatiſfactoria, tam excellenter ſuperare, omnes quæ ſoluendæ fuerant, pœnas, non eſt vanum: ſed ad gloriã Chriſti & Sanctorum, & ad commendandam liberalitatem ſaluationis electorum. Hæc enim ſuperabundantia meritorum atteſtatur, quòd non ex inſufficientia ſatiſfactionum Chriſti & Sanctorum damnati ſunt reprobi, quaſi ſolis electis illa ſuffeciſſent, ſed ex propria iniquitate damnati ſunt reprobi, pro quibus ſufficiens etiam manat ſatiſfactio, ſi diuina miſericordia ad illos eam applicare vellet.

Si autem quæritur, ad quid ſuperabundans ſatiſfactio Sanctorũ ponitur, quum Chriſti ſatiſfactio ſufficientiſſima ſit pro toto mundo, reſpondendum eſt, hoc propterea eſſe, vt Chriſti membra ſimillima eſſent capiti: videmus enim diuinã prouidentiã diſpoſuiſſe, quod Chriſti membra præſertim præcipua, ſibi aſſimilentur quantum fas eſt. Vnde ſicut ſunt Sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum doctores, quidam qui pro aliis merẽ-

D tur, de congruo ẽt quidam qui pro aliis impetrant, ita quidam ſunt alienarum pœnarum ſatiſfactores: ita vt aſſimilentur Chriſto etiam in hoc quòd pro aliis paſſus eſt, dum & ipſi qui patiuntur, plus quàm demerentur, pro aliis ſatiſfaciunt.

QVAESTIO IIII.

An hic theſaurus ſubditus ſit diſpenſationi Papæ, aliter quàm per ſacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de theſauro quæſitum, an ſcilicet theſaurus hic ſubditus ſit diſpenſationi Papæ aliter quam per ſacramentorum collationem, ambiguitas magna eſt, quoniam conferre effectum ſacramenti ſine ſacramento, ſpectat ad claues excellentiæ, quas conſtat non eſſe communicatas Papæ, ſed reſeruatas ſoli Chriſto, remiſſio autem pœnę temporalis pro a-

E ctuali peccato debitæ, eſt effectus ſacramenti, quoniam hoc fit per Baptiſmum, & per tertiam partem ſacramenti pœnitentiæ quæ eſt ſatiſfactio.

IN HAC Quæſtione ſciendum eſt, totã difficultatem conſiſtere non in hoc, an theſaurus iſte ſit diſpenſabilis per Papam, ſed in hoc, an aliter quàm per ſacramentorum collationẽ poſſit Papa theſaurum iſtũ communicare: quoniam nulla autoritate Scripturæ, nulla vel ratione haberi videtur, quòd diſpenſatio talis ſit credita Petro. Authoritates quidam illæ, Quodcũque ſolueris ſuper terram, & quorum remiſeritis peccata, intelliguntur procul dubio ſecundũ ſubiectam materiam, vt ſcilicet ea, quæ ſpectãt ad remiſſionem peccatorum, cõmiſſa ſint ſoluenda & remittenda mediantibus ſacramẽtis. Ratio quoque cõmuniter allata, ſcilicet quòd communia bona eccleſiæ ſunt diſpenſabilia per præſidentem eccleſię, eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quòd communia eccleſię bona ſpectantia ad remiſſionem peccatorum, ſunt quidam diſpenſabilia per præſidentem eccleſiæ, ſed

non quomodolibet, ſed certo modo, hoc eſt per collationem ſacramentorum. F Ratio demum ducens ad inconueniens, puta quod ſuperfluæ ſatiſfactiones Sanctorum fruſtra repoſitæ eſſent in theſauro: quia illæ non communicantur per ſacramenta, ſicut ſatiſfactiones Chriſti, nec poſſunt diſpenſari ſine ſacramentis: ergo vanæ ſunt in theſauro eccleſiæ. Hæc inquam ratio facile ſoluitur, dicendo quòd ſunt in theſauro eccleſiæ, vt a Chriſto diſpenſentur membris eccleſiæ militantis, & quòd hoc ſit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remiſſionem peccatorum, & exaudimur. Ita quòd ſecundum has difficultates, huius theſauri diſpẽſatio aliter quàm per ſacramentum, reſeruata videtur ſummo Sacerdoti Chriſto, qui ſolus nouit merita cauſarum circa remiſſionem peccatorum.

¶ LICET autẽ difficilis ſit notitia quæſtionis huius: quia tamen vniuerſalis eccleſia facto declarauit, eccleſiæ prælatos poſſe huiuſmodi theſaurum, ſine ſacramentis diſpenſare, dum Epiſcopi omnes indulgentias dant, non crudeliter loco ſolius vinculi G iniunctionis tranſmittendo ad pœnas purgatorii: ſed gratiæ ſe loco ipſarum ſatiſfactionum iniunctarum: ex hoc enim, vt in ſuperioribus manifeſtatum eſt, oportet dicti theſauri diſpenſationem interuenire, quum non poſſint aliter fructuoſæ huiuſmodi indulgentiæ ſuccedere pœnitentiis iniunctis, ideo abſque heſitatione aliqua etiam ſi nulla adeſſet ratio, fatendum eſt dicti theſauri diſpenſationem, non ſolum per ſacramenta, quo ad merita Chriſti, ſed aliter quàm per ſacramenta quo ad merita Chriſti, & Sanctorum, cõmiſſam eſſe prælatis eccleſiæ: & præcipue Papæ. Et hoc tanto magis fatendum eſt, quanto per Leonem 10. determinatum eſt. Suffragatur autem huic veritati ratio, tanto acceptabilior, quanto magis ſoluit omnes difficultates accidentes in hac re. Eſt autem ratio hæc. Communia præſentis eccleſiæ bona communicabilia aliter quam per ſacramenta, ſunt a Præſidẽte eccleſiæ diſpenſabilia aliter quàm per ſacramenta: ſed merita Chriſti & Sanctorum vt ſuperabundanter ſatiſfactoria, ſunt H communia bona præſentis eccleſiæ communicabilia aliter quàm per ſacramenta, ergo ſunt à Præſidente eccleſiæ diſpenſabilia aliter quàm per ſacramenta. Maior propoſitio nullam videtur habere inſtantiam. Minor autem ex ſupradictis clara eſt, excepta vltima particula, ſcilicet, quòd hæc bona ſint communicabilia aliter quàm per ſacramenta. Quæ particula manifeſtatur ex eo quod hæc eadẽ bona potuiſſent ſi voluiſſent Sancti communicare, non per viam ſacramenti aliis membris eccleſiæ in particulari: ex hoc enim quòd ipſi potuiſſent hoc efficere aliter quàm per ſacramenta, ſequitur, quòd ſatiſfactiones iſtæ ſuapte natura ſunt cõmunicabiles aliis aliter quàm per ſacramenta. Hinc quoque mõſtratur validam eſſe ad propoſitũ auctoritatem illam, Quodcunque ſolueris, nam verus illius intellectus eſt, Quodcunque ſolueris, eo modo quo illud eſt ſolubile: & ſic in omni materia currit, & ad propoſitum efficax inuenitur. Eſt enim ſic practicanda, Quodcunque per ſacramentum ſolubile, ſolueris, per ſacramentum: & ſimiliter, Quodcũque aliter quàm per ſacramentũ ſolubile, ſolueris etiam aliter, quàm per ſacramentũ, &c. Et ſic ſubſumendo, I quod pœna temporalis pro actuali peccato debita eſt ſolubilis & per ſacramentum & per alienam ſatiſfactionem ſine ſacramento applicatam, infertur quòd huiuſmodi pœna poteſt e Petro ſolui, non ſolum per ſacramentum, ſed etiam per alienam ſatiſfactionẽ ſine ſacramento applicatam. Per hoc etiã ſaluatur rõ communis de poteſtate Præſidentis eccleſię, quoniam vera eſt reſpectiue intellecta, hoc eſt, quòd bona communicabilia per ſacramenta ſolum, poteſt per ſacramenta cõmunicare: bona autem cõicabilia etiam aliter quàm per ſacramenta põt ſine ſacro cõicare. Illud vero quod gloſando, ſeu reſpondendo dicitur, ea quæ ſpectãt ad remiſſionem peccatorum commiſſa eſſe prælatis eccleſiæ mediãtibus ſolummodo ſacramentis. Verum eſt de ſpectantibus ad remiſſionem peccatorum ſimpliciter: non autem de his quæ ſpectant ad remiſſionem peccatorum ſecũdum quid, de quorum numero eſt remiſſio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, K præſupponit enim peccatum ſimpliciter remiſſum, & ſecundum minimum quid tantum, puta temporalem pœnam remittendũ.

ET PER hoc patet ſolutio principalis argumẽti. Nam ſicut ſacramento conferre ſacramenti effectum ſimpliciter, ſeu totalem, ſpectat ad claues excellentiæ, conferre autem ſine ſacramento id quod partialiter poteſt eſſe effectus ſacramenti poteſt pertinere ad claues miniſterii. Sic autem eſt in propoſito, quoniam remiſſio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, nullius ſacramenti eſt ſimpliciter, ſeu totalis effectus, licet ſit partialis Baptiſmi effectus, & poſſit eſſe partialis aliorum ſacramentorum effectus, & poſſit etiam ſine ſacramento effici, & ſine actu clauium. Quia conſtat, quòd poteſt, vel per proprios actus pœnitentis, vel per amicorum ſatiſfacientium pro eo actus fieri, vt patet quum aliquis mortificat ſeipſum, ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis ſuis: vel amicus ſimilia facit, vt pro amico ſatiſfaciat.

TRACTATVS NONVS
de cauſa Indulgentiarum in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num neceſſaria ſit aliqua rationabilis cauſa indulgentiarum.*

2 *Num cauſa in bulla indulgentiarum expreſſa, ex hoc ipſo ſit rationabilis.*

QVAESTIO PRIMA.
Vtrum neceſſario requiratur rationabilis cauſa indulgentiarum.

CIrca cauſam indulgentiarum dubium duplex occurrit, Primum, an neceſſario requiratur cauſa rationabilis: Secundum, an cauſa expreſſa in bulla, ex hoc ipſo quòd eſt expreſſa, ſit rationabilis.

CIRCA PRIMVM videtur pars negatiua vera, quoniam indulgentiæ indiſcretæ, licet peccet concedens, ſunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiſcretæ, quæ ex cauſa non rationabili procedunt.

Præterea diſpẽſatio miniſteriorum Dei in Eccleſia præſenti, eſt valida etiam ſine cauſa rationabili facta: ergo diſpenſatio indulgentiarum etiã ſine cauſa rationabili facta, debet eſſe valida. Antecedens patet in promotione indignorum: ſi enim indigni aliqui promoueãtur ad Epiſcopatum, Prioratũ, Abbatiam, &c. quãuis promouens peſſime diſpenſet huiuſmodi miniſteria facta tamen tenent. Conſequentia vero probatur, quia ſicut credita eſt Papę diſpenſatio indulgentiarum, ita & diſpenſatio miniſteriorũ Dei, iuxta illud, Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores miſteriorum Dei.

IN OPPOSITVM autem eſt, quòd indiſcretæ indulgentiæ eneruant ſatiſfactionem pœnitẽtialem, vt dicitur extra. de pœnit. & remiſ. c. Quum ex eo. nõ eneruarẽt autẽ ſi eſſent validæ, ſed ſupplerẽt, adimplemẽtũ in veritate, qđ per ſatiſfactionem pœnitentialem agendum erat.

IN HAC quæſtione aliquid ſupponitur, & aliquid quæritur, ſupponitur enim cum doctrina communi, quod vnum requiſitorum neceſſario ad efficaciam indulgentiæ, eſt cauſa rationabilis. Quod etiam manifeſtatur, ex eo quod ſi daretur indulgentia ob cauſam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) conſtat quod indulgentia eſſet nulla. Hoc autem ſuppoſito in quæſtionem vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgẽtiæ requiritur rationabilis cauſa, ita neceſſario quod ſine illa indulgentia non eſt valida, ita ad efficaciam tantæ indulgẽtiæ (puta centũ vel mille annorum, &c.) exigatur ſimul neceſſitate rationabilis cauſa tantæ quantitatis indulgentię, ita quod ſine huiuſmodi rationabili cauſa tanta quantitas indulgentiæ eſt inualida.

Ex communibus autem applicatis ad hoc, non eſt difficile cõcludere partem affirmatiuam veram, ſcilicet ad efficaciam tantæ indulgentiæ exigitur rationabilis cauſa quantitatis indulgentiæ, ita quòd ſine illa non eſt valida. Nam ſi vt ſupponitur & cõmuniter confitemur, rationabilis cauſa eſt ſic neceſſaria ad indulgentiam, neceſſario ſequitur, quod ad tantam indulgentiam eſt etiam ſic neceſſaria rationabilis cauſa illius quantitatis. Et probatur ſequela inductiue.

Verum ad minus communia deſcẽdendo conſiderandum eſt, quòd licet poteſtas Papæ ſuper cõmunia eccleſiæ bona tam ſpiritualia, quàm corporalia ſit diſpenſatiua: iuxta illud Apoſtoli, Diſpenſatio mihi credita eſt: res tamen ſubiectæ huiuſmodi poteſtati, diuerſimode illi ſubduntur & diuerſimode ab illa attinguntur. Et quantum ad propoſitum ſpectat diſtinguenda ſunt in duo genera, ſcilicet validorum ex ſolo imperio, vel nõ validorum ex ſolo imperio, ſunt enim quædam in Dei eccleſia, quæ quàmuis ad hoc quòd recte ſiãt, vltra Pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperantis, ſi tamen abſque recta regula ſolo Pontificis imperio fiant, valida ſunt: de quibus iura dicunt, quòd multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. De quorum numero ſunt diſtributiones beneficiorum, diſpenſationes matrimoniorum in caſibus diſpenſabilibus, & ſimilia. Secundum autem genus, ſcilicet inualidorum ex ſolo imperio, adhuc ſubdiſtinguitur: nam quædam inualida ex ſolo imperio, attingi tamen hoc poſſunt a Pontifice verbo & opere per viam facti: quædam vero ſũt inualida ex ſolo imperio, quæ tamen hoc per viam facti attingi nõ poſſunt opere, ſed verbo tantum. In primo membro huius ſubdiuiſionis continetur dilapidatio bonorum eccleſiæ, ſi enim Pontifex pro ſuo libito eccleſiæ terras, &c. donaret, donatio eſſet inualida: quoniã ipſe nõ eſt dominus bonorum eccleſiæ, & ſi facto & bullis poneret eos, quibus donauit in poſſeſſionem, non propterea transferret dominium rerum illarum in illos. In ſecundo an-

do autem membro continetur diſpenſatio votorum: ſi enim votum caſtitatis ſolo imperio a Papa diſpenſetur, conſtat diſpenſationem eſſe nullam, & circa voti vinculum propterea per viam facti nullum actum Pontifex haberet niſi verborum, ex quo nullo enim cuiuſcunque operis Pontificis ex ſolo imperio emanantis, non attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur exiſtentibus generibus rerum ſubiectarum diſpenſatiuæ poteſtati Pontificis, facile patere poteſt, quod primum genus dupliciter a poteſtate pontificia attingitur, ſcilicet diſpenſatione regulata, & diſpenſatione non regulata. Secundum autem a poteſtate quidem pontificia vnico modo attingitur, ſcilicet diſpenſatione, hoc eſt rationabili operatione, ſed ab ipſo Pontifice aliter de facto attingitur, puta diſſipatione, dilapidatione, &c. Tertium vero ſola diſpenſatione, id eſt rationabili operatione, ſecluſis verbis, ſicut & in ſecundo, attingi poteſt tam a poteſtate pontificia, quam ab ipſo Pontifice: In quo autem horum generum indulgentiæ contineantur, facile eſt diſcernere. Quòd enim non ſint ſub primo genere, quæ ſcilicet ſunt valida ex ſolo imperio, ex eo patet, quòd Papa non poteſt dare indulgentias, hac ſola ratione, quia vult, & ſi pro ſolo libito daret, indulgentia non eſſet valida, vt ex communi doctrina ſupponitur, & aliqualiter probatum eſt. Et iterum probatur ex hoc quòd communia eccleſiæ bona temporalia non poteſt Pontifex donare donatione valida, ex hoc ſolo quia vult, non minus enim precioſa ac chara eccleſiæ ſunt bona communia ſpiritualia quam temporalia & propterea ſi illorum donatio ex ſolo imperio eſt inualida, multo magis inualida erit horum effuſio ex ſolo imperio. Nec ſoluitur hæc ratio, dicendo, quòd donatio temporalium eſt cum damno eccleſiæ: donatio vero horum ſpiritualium eſt ſine damno eccleſiæ: nam habere damnum annexum vel carere annexo damno, per accidens ſe habet ad poteſtatem diſpenſatiuam, vt patet ex hoc, quòd etiam in quibuſdam habentibus annexum damnum eccleſiæ, donatio ex ſolo imperio eſt valida, vt atteſtatur diſtributio prælationum. Vnde non penes damnum vel non damnum attenditur via poteſtatis diſpenſatiuæ. Quia igitur communia eccleſiæ bona ex quibus efficaces ſunt indulgentiæ, non continentur ſub primo genere, & a ſecundo genere ex hoc diſtant, quod per viam facti nullum operis ſolius verbi actum ſed Papa habere poteſt circa illa, non enim poteſt transferre poſſeſſionem de facto horum bonorum ſicut poteſt reſpectu temporalium, reſtat, vt ſub tertio genere theſaurus contineatur indulgentiarum. Ex quibus poteſt formari talis ratio. Theſaurus indulgentiarum non poteſt veraciter attingi a poteſtate pontificia, niſi actu veræ diſpenſationis: ergo tam indulgentia, quàm tanta indulgentia, data ſine cauſa rationabili tantæ indulgentiæ eſt inualida. Antecedens probatum eſt, & ſupponitur ſecundum communem doctrinam. Conſequentia vero quo ad ſecundam partem probatur, tum quia eiuſdem rationis eſt actus dans indulgentiam & dans indulgentiam tantam, ac per hoc ſi ſolos actus veræ diſpenſationis poteſt attingere theſaurum indulgentiarum, ſolus etiam veræ diſpenſationis actus poterit attingere theſaurum tantæ indulgentiæ: tum quia ſi quantitas indulgentiæ attingitur aliter quam per veram diſpenſationem, oportet alium actum fingere, puta actum imperij ſeu liberæ donationis reſpectu illius quantitatis, & tunc aut ille actus attingit theſaurum via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad iſtum theſaurum nullus eſt humanus acceſſus per viam facti, nec via iuris, quia de iure ſola diſpenſatio credita eſt Papæ. Sicut ſunt ergo inualidæ indulgentiæ quæ ex cauſa rationabili non fiunt, ita non eſt valida tanta indulgentia, puta mille annorum, niſi fiat ex cauſa rationabili tantæ quantitatis, ſcilicet mille annorum.

AD PRIMVM autem in oppoſitum dicitur quod ſententia illa, ſcilicet indulgentiæ indiſcretæ ſunt validæ, veriſicatur de indiſcretis quo ad euentum, non autem de indiſcretis quo ad cauſam. Sunt enim indulgentiæ indiſcretæ ratione euentus, quando indulgentiæ aliàs bene conceſſæ pariunt propter earum multitudinem quaſi contemptum, aut tepiditatem ad ſatisfactionum pœnitentialium, & tales ſunt validæ. Sed ſi ſunt indiſcretæ, quia carent rationabili cauſa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, ſunt inualidæ.

Ad ſecundum iam patet reſponſio ex dictis, nam miniſteria ſunt in alio genere diſpenſabilium, & indulgentiæ ſunt in alio diſpenſabilium genere, illorum enim efficacia ex ſolo pendet imperio, horum autem efficacia abſque vera diſpenſatione eſſe nequit. Et propterea non eſt ſimilis ratio.

QVAESTIO II.

An ex hoc ipſo, quòd in bulla exprimitur aliquid pro cauſa indulgentiæ, ſit rationabilis cauſa tantæ indulgentiæ.

CIRCA Secundum de cauſa rationabili indulgentiarum quæſitum, an ex hoc ipſo quòd in bulla exprimitur aliquid pro cauſa indulgentiæ, ſit rationabilis cauſa tantæ indulgentiæ, pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primo, quia aliter prædicatio eccleſiæ eſſet falſa. Secundo, quia doctrina Romanæ eccleſiæ periclitaretur. Tertio, quia non eſſet vniuerſaliter vera illa communis ſententia, Indulgentiæ tantum valent quantum ſonant. Quarto, quia aliter deciperetur Populus ab eccleſia, audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, vt habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in veritate.

QVAESTIO Hæc non eſt mota propter difficultatem, quam in ſeipſa habeat, ſed ad excitandos illos qui ſciunt in vniuerſali, & deficiunt in ſingulari. Vnde diſtinguendo de rationabili præſumpto, vel vero, duo dicenda ſunt. Primum, Cauſa indulgentiæ expreſſa in bulla niſi manifeſtus ſit error, eſt ſemper rationabilis, loquendo de rationabili præſumpto, nam ſicut ſententia a iudice lata, niſi errorem contineat manifeſtum, præſumitur iuſta, ita cauſa a principe expreſſa in diſpenſationibus præſumetur rationabilis, niſi vt dictum eſt, error ſit manifeſtus. Secundum eſt, Cauſam indulgentiæ tantæ expreſſam in bulla, non oportet eſſe rationabilem in veritate. Et ratio in promptu eſt multiplex, tum quia Papa poteſt in iſtis errare, quum non ſit hæc ſententia iudicialis de his quæ ſunt fidei. Vbi ſcito, quòd licet acceſſus ad indulgentias & earum ſuſceptio ſit quædam Chriſtianæ fidei profeſſio, fides tamen Chriſtiana eo modo quo eſt de indulgentiis, non eſt de hac vel illa indulgentia. Sed ſicut fides noſtra circa euchariſtiæ ſacramentum eſt, quòd ſub hoſtia rite conſecrata continetur corpus Chriſti, non autem eſt, quòd iſta hoſtia ſit rite conſecrata, neque eſt quòd ſub hac hoſtia, quæ proponitur adorandæ, continetur corpus Chriſti, quoniam vtrumque eorum poteſt eſſe falſum: fidei autem Chriſtianæ non poteſt ſubeſſe falſum, ita circa indulgentias non curando pro nunc quomodo ſpectent ad fidem, fides noſtra eſt quòd indulgentiæ rite datæ ſunt validæ, & non ſpectat ad fidem, an iſta indulgentia ſit rite data, an iſta cauſa eius ſit rationabilis, an iſta indulgentia ſit valida. Et ſimile eſt de aliis ſingularibus, quoniam hæc omnia poſſunt eſſe falſa, & propterea non ſpectant ad fidem noſtram, ſed ad humanam opinionem ſeu credulitatem, quæ eſt de his ſingularibus, & poteſt falli. Et propterea acceſſus ad indulgentias, in communi quidem eſt quædam fidei profeſſio, ſed acceſſus ad iſtam indulgentiam, procedit ex fide tanquam ex cauſa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ huius cauſæ, & huiuſmodi tanquam ex cauſa proxima. Et quia effectus ſequitur conditionem cauſæ proximæ ſicut concluſio minorem ſeu deteriorem præmiſſarum, ideo poteſt concurſus iſte falli abſque Chriſtianæ fidei detrimento. Tum quia non ſolum poteſt Papa errare in huiuſmodi, ſed etiam facile poteſt errare, ſicut & in aliis ſimilibus actibus. Dare ſiquidem indulgentias, conſiſtit in actibus abſolutionis, & diſpenſationis: abſoluuntur enim per eas pœnitentes ab iniuncta pœnitentia, & diſpenſatur theſaurus meritorum Chriſti & ſanctorum, ſed tam in actu abſolutionis, quam in actu diſpenſationis facile committi poteſt error, etiam ex propoſito, vt patet in diſpenſatione votorum, & in diſpenſatione bonorum temporalium eccleſiæ, & miniſteriorum eccleſiaſticorum, & in abſolutionibus à cenſuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque ſingulari facto quo dat indulgentiam ſeu exprimit talem cauſam pro tanta indulgentia, errare facile poteſt. Nec eſt recurrendum ad Spiritus ſancti aſſiſtentiam, & propterea pie debere credi, quòd non poteſt papa in iſtis errare. Nam in maiori cauſa permittit Spiritus ſanctus Romanos pontifices errare, ſcilicet in cauſa ſpectante ad ſacramentum matrimonij, in qua, vt habetur extra, de ſponſa, duorum in ca. Licet, Alexander 4. dicit, quamuis aliter à quibuſdam prædeceſſoribus noſtris ſit aliquando iudicatum, quòd longe plus eſt quam dare indulgentiam indiſcretam ex cauſa, tum quia erat cauſa ſacramentalis, tum quia iudicialiter actum eſt, indulgentiæ autem poſſunt dari paſſim ſine conſilio & ſine meditatione, ac per hoc ſine diſcretione. Quamuis igitur non ſpectet ad ſubditos, diſcutere & iudicare de pontificiis indulgentiis, aut cauſarum meritis, dubium tamen non eſt, poſſe etiam per Papam dari indulgentias indiſcretas, & quo ad cauſam, & quo ad euentum.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur, quòd prædicatio eccleſiæ quo ad indulgentias, tripliciter ſe habet. Primo narratiue, prout ſcilicet narrat contenta in bulla, & hic nulla eſt falſitas, quoniam narratio eſt. Secundo doctrinaliter, & hoc ſubdiſtinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & ſic etiam nullum eſt periculum falſitatis, quoniam ſicut fides non ſe extendit ad iſtam indulgentiam aut iſtam cauſam illius indulgentiæ, ita nec doctrina eccleſiæ extendit ſe ad hæc ſingularia. Vel docendo opiniones doctorum, & ſic poteſt prædicare falſa, ſi opinio prædicata eſt falſa, & propterea ad præſeruandam prædicationem ab huiuſmodi falſitate, debent prædicatores aut opinatiue aut certitudine opiniones prædicare.

Ad ſecundum dicitur, quod aliud eſt loqui de doctrina Romanæ eccleſiæ, ſeu Romani pontificis, & aliud eſt loqui de operibus eiuſdem. Docuerunt ſiquidem Romani pontifices multi indulgen-

tias ex cauſis rationabilibus dari : in qua doctrina continetur ꝙ etiam tanta indulgentia debet procedere ex cauſa rationabili tã ex quãtitatis, vt ſuperius deductum eſt. Factum autem, qd in bullis indulgentiarum continetur, ſi quandoque periclitaretur, nõ propterea Romanæ eccleſiæ doctrina periclitaretur.

Ad tertium dicitur dupliciter. Primo ꝙ illa ſententia communis intelligitur negatiue, hoc eſt non plus valens quàm ſonant: diuulgata enim videtur ſententia illa ad excludendas extenſiones indulgentiarum ad ea quæ ſub earum tenore non continentur. Secundo dicitur, ꝙ vera eſt de indulgentiis diſcretis, non autem de indiſcretis quo ad cauſam. Poteſt & tertio dici, quòd vera eſt in foro exteriori, in quo ſtatur præſumptionibus iuris.

Ad quartum dicitur, ꝙ populus poteſt quidem decipi in huiuſmodi, ſed non decipitur ab eccleſia, ſicut etiam poteſt decipi adorando hoſtiam propoſitam a ſacerdote in miſſa. Si contingeret autem in huiuſmodi populũ falli, falleretur, aut a propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiſcreto facto dãtis indulgentiam, vel ab omnibus ſimul, & non ab eccleſia, ad cuius doctrinam non ſpectant hæc ſingularia, ſicut nec ad eius fidẽ.

TRACTATVS DECIMVS
de Suſcipientibus indulgentias, in duas Quæſtiones diuiſus.

1 *Num præter gratiam ex parte ſuſcipientis neceſſaria ſit aliqua diſpoſitio.*

2 *Num tẽpore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.*

QVAESTIO I.

An præter gratiam requiratur ex parte ſuſcipientis indulgentias, aliqua alia diſpoſitio.

CIRCA ſuſcipientes indulgentias dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte ſuſcipientis aliqua alia diſpoſitio. Secundum eſt, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.

ET IN PRIMO quidem dubio pro parte negatiua eſt autoritas doctrinæ cõis, tenentis ad indulgentiam ſufficere tria, auctoritatem in dante, gratiam in ſuſcipiente, pietatẽ in cauſa.

In oppoſitum eſt, quòd ad plenariam remiſſionem pœnæ per viam ſacramenti pœnitentiæ, non ſufficit gratia ex parte ſuſcipiẽtis: ergo nec ad plenariam huiuſmodi remiſſionem per viam indulgentiæ ſufficit gratia ex parte ſuſcipientis. Antecedens eſt clarũ: alioquin quilibet confeſſus in gratia, conſequeretur plenariam remiſſionẽ pœnæ. Conſequentia vero probatur : tum quia ſacrũ eſt potius, quàm indulgentia : & diſtributor theſauri per ſacramentum eſt longe liberalior, quàm quilibet pontifex : quũ liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanã.

IN HAC quæſtione, quia difficile admittitur oppoſitum eorum, quæ conſueuimus, tenſiorem deſidero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur ſiquidem mihi rationabiliter dici quòd non ſufficit ſola gratia ex parte ſuſcipientis ad veraciter conſequendam indulgentiam coram Deo. Sunt ſiquidem confeſſi in gratia duplicis ordinis, quidam ſoliciti ad ſatisfaciendum per ſeipſos pro peccatis ſuis, quidam negligentes ſatisfacere per ſeipſos. Primi condignas pœnitentias vel petunt a confeſſoribus ſibi imponi, parati eas implere, vel ſponte illas aſſumunt, dum continue ſtudent per ſua ſanctæ opera ſatisfacere, ieiunando, orando, eleemoſynas dando, &c. Ad hoc. Secundi vero paruiſſimam pœnitentiam aut rogant, aut læti ſuſcipiunt, & quum illam impleuerint, quam ſciunt eſſe minimam, non curant amplius de ſatisfaciendo, reputantes ſibi ſufficere, quòd non ibunt ad infernum. Et hi ſunt, quibus indulgentiæ non proſunt, iudicio meo. Et ratio quæ me mouet eſt : Nullus indignus aliena ſatisfactione pro pœna ſibi debita, conſequitur veraciter fructum indulgentiæ : ſed quilibet in gratia conſtitutus negligens ſatisfacere per ſeipſum eſt indignus aliena ſatisfactione pro pœna proprijs peccatis debita : ergo nullus conſtitutus in gratia negligens ſatisfacere per ſeipſum, acquirit fructum indulgentiæ. Maior propoſitio intelligẽtibus terminos eſt euidens : indulgentia enim per ſatisfactionem alienam, hoc eſt Chriſti, & Sanctorum, parit fructum, qui eſt remiſſio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, ac per hoc ſi eſt aliquis indignus aliena ſatisfactione, indignus eſt indulgentia. Indignos autem indulgentia non cõſequi veraciter fructum illius, iam verum ac manifeſtum eſt,

F vt probatione non egeat, apud intelligentes, diſtributionem diuinorum donorũ in ſolis diſpoſitis habere locum : conſtat autẽ indignos non eſſe diſpoſitos, & diuina operatione remiſſiones fieri pœnarũ per indulgentias humano miniſterio rite cõceſſas.

Ad euidentiam autem minoris, prælibanda ſunt duo, primum eſt, quòd ſatisfactio pro pœna temporali, actuali peccato debita, eſt onus perſonale, tenetur enim ipſe qui peccauit, facere ſatis. Secundum eſt, quòd licet tã contritio quàm confeſſio ſit ita perſonalis, quòd non poſſit per amicum ſuppleri, ſatisfactio tamen quia per exteriora bona fit, inter quæ computantur amici, ita eſt onus perſonale, ꝙ capax eſt amicabilis adiutorij. Quibus præmiſſis probatur minor primo ſic : Indignus amicabili adiutorio eſt indignus aliena ſatisfactione, ſed conſtitutus in gratia, negligens ſatisfacere per ſeipſum, indignus eſt amicabili adiutorio : quoniam amicitiæ ratio poſcit, ꝙ amicorũ ſit idem velle & idẽ nolle : & propterea, ſi ego pro meipſo nolo ſatisfacere : par eſt

G vt amicus quoque hoc nolit, quin potius non amice peterem vt me negligente ſatisfacere, ipſe pro me pateretur. Poſſentque recte huiuſmodi negligentes, quærentes que per indulgentias ſatiſfacere, verbo Domini reprehendi. Alligant onera grauia & importabilia in humeros hominum, ideſt, amicorum: digito autem ſuo nolunt mouere ea. Nec obſtat ꝙ Sancti iam paſſi ſunt : quoniam ſimilis eſt ratio de paſſionibus præteritis & futuris, quia illis ſolis proſunt præteritæ, pro quibus patiendum fuerat, & ideo ſi pro huiuſmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendũ, nec poſtea quàm paſſi ſunt, illis amicorum proſunt paſſiones. Secundo probatur eadem minor ſimiliter ex habitudine ad communem eccleſiæ theſaurũ: quia in qualibet bene ordinata Repu. quantumcunque rationabilis adeſſet quandoque cauſa diſpenſandi cõem theſaurum in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamen ſoluere, indigni cenſerentur adiutorio theſauri ex eo. n. quòd poſſunt de ſuo ſoluere, & non curant, indignos ſe reddunt tali ſubleuamine. Et niſi tales pro indignis haberẽtur, fomentum

H negligẽtiæ: quoniam alij horũ exemplo ad ſimilem negligentiã prouocarentur: legis autem eſt facere non negligẽtes, ſed virtuoſos. Quum igitur eccleſia ſit a Deo ordinata, æquum non eſt, vt ſpiritualis diſpenſator theſauri, negligentes ſatiſfacere pro dignis habeat: hoc. n. vere eſſet eneruare ſatisfactiones pœnitẽtiales. Non proſunt igitur indulgentiæ conſtitutis in gratia negligentibus ſatisfacere per ſeipſos : quoniam indigni ſunt indulgẽtia: ſed oportet vltra gratiã diſpoſitos ipſos eſſe, vt digni ſint alienis ſatisfactionibus : ſũt autem digni per hoc, ꝙ ſunt parati per ſeipſos ſatisfacere: ſic. n. ſunt digni amicabili adiutorio ad ſatisfaciendum: parati aũt ad ſatisfaciendum per ſeipſos ſunt, non qui negligunt per ſeipſos ſatisfacere, ſed illi ſoli, quorum voluntas ſic eſt ad ſatisfaciendum parata quòd non retardat opus niſi impedita. Confirmatur aũt hoc ex antiqua forma indulgentiæ, quum dicitur vere pœnitentibus. Pœnitens. n. dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia ſcilicet nihil habet in ſuo animo cõ-

I trarium pœnitentiæ : & hoc modo quilibet exiſtens in gratia, eſt pœnitens, etiam ſi ſit negligens ad ſatisfaciendum. Vel per poſitionem virtualis pœnitentiæ : quia, ſcilicet vis affectus pœnitentialis in eo ſecundum veritatem viget. & hoc modo pœnitens non eſt niſi ſolicitus ad per ſeipſum ſatisfaciendum. Quum ergo dicitur, vere pœnitentibus, niſi ſuperflue, ſeu ad maiorem expreſſionem appoſitum ſit ly, Vere, denotat indulgentias non conſequi pœnitentes negligentes, ſed pœnitentes ſolicitos, qui ſoli ſunt vere pœnitentes, ſignificante participio actum pœnitendi, qui non inuenitur apud negligentes, ſed apud ſolicitos. Manifeſtius quoque ſuadetur hoc idem ex alio verbo eiuſdem formæ, quum dicitur de iniunctis pœnitentijs, conſtat enim communiter, quemlibet pœnitentem paratum eſſe ad iniunctam pœnitentiam peragendam : alioquin non acceptaſſet illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur, alterum eſt, quòd indulgentia niſi noua forma detur, non abſoluit niſi a pœnitentijs iniun-

K ctis : Alterum eſt, quòd indulgentia non prodeſt niſi parato per ſe ſatisfacere: primum enim horum explicitè, ſecundum autem implicite, inquantum paratus ad ſatisfaciendum ſupponitur, ex eodem verbo habetur.

Ex hinc ſequitur primo, ꝙ fruſtra faceret quis ſibi iniungi magnas pœnitentias a confeſſore, nõ vt ipſas adimpleret: ſed vt per indulgentias ipſas exolueret: quoniam hoc non eſt eſſe paratum ad ſatisfaciendum, ſed ad imponendũ amicis iugum ſuum. Sequitur ſecundo, ꝙ ſi forma indulgentiæ mutaretur, & ad non iniunctas extenderetur pœnitẽtias, diſpoſitio tamẽ ſuſcipiẽtis nõ propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte ſuſcipientis eſſe paratũ ad ſatisfaciendum ſecundũ vires per ſeipſum: vt declaratum eſt. Nec intelligo hanc præparationẽ ad ſatisfaciendum ita ſtricte, quin per aliquid æquiualens, aut maius ſuppleri poſſit: vt patet ex hoc, ꝙ contingit quandoq; cũm pro qua datur indulgẽtia tale, ac tantũ exigere opus vt excedat præparationem ad ſatisfaciẽdum : puta, ſi detur plenaria pro actu quo ſe

exponit

A expoſuit morti pro Chriſto, aut perpetuę mancipationi alicuius pij ſeruitij, aut aliquo huiuſmodi, & tunc cauſa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locum cauſæ rationabilis tantæ indulgentię, & ex parte ſuſcipientis ſupplet locum diſpoſitionis ſedentis dignum amicabili ſatisfactione. Secus autem eſt ſi daretur plenaria pro viſitante aliquam eccleſiam, nam dato quòd cauſa eſſet rationabilis ex parte concedentis, viſitatio tamen ipſa non ſupplet vicem præparationis ad ſatisfaciendum, quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

AD OBIECTIONEM autem in oppoſitum dicitur, quantum ad diuum Tho. ſpectat, quòd aliorum opiniones ſequutus eſt, vt ipſamet tria illa colligendo explicat in 4. Sen. diſt. 20. q. 1. ar. 3. q. 2. Quantum vero ad communem doctrinam, quia non niſi opinatiua eſt, cum bona reuerentia dictum ſit, non inconuenit adinuentis ab ipſis aliquid noui ſuperaddi, quod ſub forma indulgentiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et ſcito, quòd iuxta hunc dicendi modum ſoluuntur omnes quæſtiones, B tam de nimis largo Dei foro, quam de omittendis ſuffragijs pro plenarie abſolutis in morte quàm de admiratione ſapientum, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Chriſti fideles ad pœnitentiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciæ indulgentiarum, ſicut nihil adimitur efficaciæ ſacramentorum ex hoc, quòd oportet accedentes ad illa eſſe digne diſpoſitos, ſi fructuoſa ſibi eſſe volunt, ſoli ſiquidem indigni indulgẽtia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QVAESTIO II.

An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.

C Circa ſecundum vero quæſitum de cauſa indulgentiarum, ſciendum eſt, quòd dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita quod tempus indulgentiæ & tempus operis ſit vnum & idem, vt quum datur indulgentia viſitanti eccleſiam. Et tunc non habet locum hæc quæſtio, quoniam conſtat tempus fructus indulgentiæ coexigere gratiam in percipiente illum. Vel ita quòd aliud ſit tempus operis, & aliud ſit tempus percipiendi fructum indulgentiæ: vt quum datur indulgentia ſemel in vita & ſemel in morte ſuſcipientibus crucem, & tunc habet locum propoſita quæſtio, an exigatur gratia tunc, quum fit opus pro quo datur indulgentia.

Videtur enim pars negatiua vera. Tũ quia abſque gratia tempore operis ſaluari poſſunt omnia requiſita ad fructũ indulgentiæ: nam ſaluatur auctoritas in dante, pietas in cauſa, gratia etiam ſolicita in ſuſcipiente tempore quo ſuſcipit illam: ergo &c.

Tum quia nõ minus valet huiuſmodi opus pro ſe, quam pro alio, ſed ſi pro alio, puta exiſtente in purgatorio, opus hoc quis D faceret ſine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præſuppoſito, vt quandoque fit, quòd poſſit quis accipere indulgentiam pro defuncto, faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

IN HAC quæſtione videtur mihi nõ ſolum tutior ſed longe rationabilior pars affirmatiua, ſcilicet quòd exigitur gratia in tempore operis. Probaturque hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgẽtiarum forma, quum ordinate vtrunque exprimitur, ita quod primo loco exprimitur gratia, & ſecundo exprimitũ opus, non qualitercunque, ſed vt ipſa gratia afficiat operãtem, dicitur enim ſic omnibus vere pœnitentibus & cõfeſſis, qui viſitauerint talem eccleſiam ſeu qui manus porrexerint adiutrices, &c. Vbi manifeſte patet, ex forma eccleſię conſueta haberi pœnitẽtiam ſeu gratiam coexigi ad tale opus, pro quo fit indulgẽtia. Deinde probatur hoc ratione. Sicut theſaurus ciuilis non niſi pro ciuili cauſa diſpenſatur: Ita theſaurus vitalis non niſi pro ſola vitali cauſa diſpenſatur, ſed theſaurus indulgentiarum eſt theſaurus E vitalis, vtpote ex paſſionibus viuis Chriſti & Sanctorum conſtans, & vitæ æternæ impedimenta tollens, ergo pro ſola vitali cauſa cõicatur, ſed opus extra gratiam non eſt viuum, ſed mortuum. ergo pro eo theſaurus indulgẽtiarum non cõmunicatur.

Et confirmatur ex hoc, quòd reliqua requiſita ad diſpẽſationem theſauri indulgentiarum ſunt viua, viuunt enim qui paſſi ſunt Sancti, viuæ ſunt & paſſiones eorum, viuit & ſummus Sacerdos qui eſt vt principalis diſpenſator indulgentię, viuit particeps indulgentiæ, ergo & viuam oportet eſſe cauſam indulgentiæ, quæ eſt enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

Nec obſtat quòd Pontifex dans indulgẽtiam poſſit eſſe mortuus ſecundum vitam gratiæ, quoniã ipſe miniſter tantum eſt, & velut inſtrumentum Chriſti concurrit. Ad cauſam.n. principalem reſpiciendum eſt, vt patet in ſimili, quum, ſ. dominus in charitate exiſtens per reprobum diſpẽſatorem eleemoſynas diſtribuit, eſt enim opus illud viuum, non obſtante ſpirituali morte miniſtri. Oportet ergo viuum eſſe opus pro quo datur indulgentia.

AD primã ergo obiectionem in oppoſitũ, dicitur falſum eſſe, quod ſine viuo opere oĩa requiſita ad indulgentiã ſaluantur, nã pietas in cã claudit in ſe vitã operis. Ex hoc.n. quòd exigitur pietas in cauſa, hoc eſt in opere, pro quo datur indulgentia, conſequens eſt quòd exigatur etiam vita, nam pietas ipſa niſi ſit viua pietas, non eſt quum nulla ſit Chriſtiana virtus ſine charitate.

Ad ſecundam dicitur, quòd opus mortuum ſicut non ſufficit ad indulgentiã pro ſe pro tẽpore quo erit in gratia, ita non ſufficit ad indulgentiam pro alio exiſtente in gratia. Et ſi inſtetur, quòd eleemoſyna facta extra charitatem pro exiſtente in purgatorio, valet pro illo, ergo multo magis valet mediante indulgentia, reſpondetur quòd eleemoſyna talis non valet pro defuncto per modum ſatisfactionis, ſed per modum ſupplicationis, ſcriptum eſt enim: Abſcondite eleemoſynam in ſinu pauperis, & ipſa orat pro vobis. Peccatorum autem ſupplicationes quandoque exaudiri Auguſt. teſtatur, reprehendens verbum cæci nati: Nos ſcimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quòd valet per modum ſupplicationis mortuæ, non ſequitur quod valet pro indulgentia acquirenda, quoniam indulgentia habet vim ſatisfactionis viuæ, ſupplicatio autem mortua, ſoli miſericordiæ innititur Dei, cui ſupplicatur.

TRACTATVS VNDECIMVS.

De modo tradendi, ſeu ſuſcipiendi ſacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

Quomodo tradantur, vel ſuſcipiantur ſacri ordines.

C Circa ſacramenta tã extremæ vnctionis, quàm ordinis nihil mihi ſcribendum occurrit, niſi circa ſacramentum ordinis cautos reddere, ne pertinax quiſquã ant ſententia ſit circa modum tradendi aut recipiendi ordines. Nam, ſi collecta fuerint quæ pontificales Codices, quę varietatis auctoritaſque doctrinę tradidit, incerta valde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & ſubdiaconatu Magiſter Sent. in 24. di. 4 Sent. dicit inſtitutos eſſe ab eccleſia. De diaconatu vero ambiguum magis eſt, quia non conſtat ex actibus Apoſtolorũ diaconos altaris, ſed diaconos menſarum & viduarum inſtitutos eſſe ab Apoſtolis Actuum 6. quin potius oppoſitum ibi dicitur, quoniam diaconi altaris adorandum & prædicandum ordinantur, vt in pontificalibus patet, ibi vero dicunt Apoſtoli, Nos vero orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint diaconi altaris inſtituti, videntur tamen ab D Apoſtolis inſtituti, licet neſciatur quando & vbi. Iungit ſiquidem diaconos epiſcopis Paulus ad Philip. 1. dicens, õibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis cũ epiſcopis & diaconibus, & 1. ad Timo. 3. deſcripto Epiſcopo, deſcribit qualis debet eſſe diaconus. Et quia ambæ eccleſiæ, ſ. Philippenſis & Epheſina, cuius erat Timotheus epiſcopus, erant eccleſię Gẽtium, in quibus nõ legimus vixiſſe in cõmuni Chriſtianos, vt Hieroſolymis, ac per hoc non egebant diaconis menſarum & viduarum, ideo diaconi altaris videntur eſſe iſti. Et confirmatur ex Diony. ponente diaconatus ordinem in primitiua eccleſia, vnde diaconatũ ab Apoſtolis credimus cœpiſſe. Et quòd magis vrget, nulla videtur certa forma in diaconatu, nam ſecundum antiqua pontificalia impoſitio manuum ſuper diaconum non habet certam verborum formam, niſi orationem illam: Emitte, quæſumus, in eos Sanctum Spiritum, &c. quæ ſecundum noua pontificalia poſt impoſitionem manuum dicenda eſt. Datio autem Libri Euangeliorum certam habet formam verborum, ſed tunc non imprimi caracterem ex eo videtur, quòd antequam Euangelium aliquod eſſet E ſcriptum, diaconi ab Apoſtolis videntur ordinati, non dicendo Accipe poteſtatem legendi Euangelium, ſed vt creditur per impoſitionem manuum. Idem quoque apparet in ſubdiaconatu, in quo nullum pontificale habet niſi materiam ſine forma, ſcilicet traditionem calicis vacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur, etiam inter antiqua pontificalia, ex quibus apparet quòd huiuſmodi ordines ſacramentalia quędam videntur magis quam ſacramenta. Et ad hoc ducit ratio, quia per nullum dictorum ordinum poteſt ordinatus actum aliquem, qui ſi ſine illo ordine fieret, eſſet nullus, vt patet diſcurrendo per ſingulos actus diaconi & inferiorum. Et per hanc rationem epiſcopatus videtur ordo, quia aliquem actum poteſt epiſcopus, qui a non epiſcopo factus nullus eſt, vt confirmare, præſuppoſita veritate decretalis extra de conſuetudine, Cap. quanto.

HAEC autem ſint collecta non ea rõne, vt nouam velimus

F ingerere doctrinam de ſacramento ordinis: ſed vt doctus quiſque percipiat incertitudinem materiæ, de qua eſt ſermo, & non velit plus ſapere, quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatẽ, hoc eſt, vt ſit contentus conſueto pontificali eccleſiæ, in qua ordinatur. Et ſi aliquid fuerit omiſſum eorum, quæ ea nouis pontificalibus ſunt addita (puta quia non eſt datus ſubdiacono liber Epiſtolarum cum illis verbis, Accipe librum, &c.) non propterea ſuppleri oportet in aliis ordinatione huiuſmodi omiſſis: huiuſmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obiciat oppoſitum me alibi ſcripſiſſe, dum de ſimultaneo contactus in Primo Quolibeto ſcripſi. Hæc enim non aduerſantur illis, quoniam non niſi de his quorum contractus ſimul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus ſum.

Tutius tamẽ eſſe conſtat ſequi antiqua pontificalia in tribus infimis ordinibus, quàm modernum, in quo oſtenſio materiæ prius mandatur cum verbis, & poſtea tactus materiæ. Et certe mirum eſt, quum corrector ille mutauerit miniſtrum materiæ in acolytatu, ſcilicet Archidiaconum in epiſcopũ, et tutiorem viã eligeret, quod in præcedentibus ordinibus labori epiſcopi tantum peperit, vt nimis tutam viam eligeret. In antiquis ſiquidem pontificalibus diuerſimode de minoribus ordinibus habetur: nam alicubi de oſtiario & lectore habetur, Tradit ſibi claues vel librum epiſcopus, dicens, de exorciſta vero habetur: Accipiat librum de manu epiſcopi dicentis ſibi: de acolyto autem accipiat candelabrum, &c. de manu Archidiaconi dicente ſibi epiſcopo. Vbi apparet ſemp ſimilitas formę & materię, & quòd materia non eſt monſtratio, ſed traditio & acceptio. Alicubi vario habetur, vt in nouo pontificali, tempore Innocentii octaui impreſſo legis.

TRACTATVS DVODECIMVS de Contractu Matrimonij in tres diuiſus quæſtiones.

H

1 *Num matrimonium contractum per procuratorem ſit ſacramentum.*

2 *Num contractus matrimonij clandeſtinus ſit quandoque licitus.*

3 *Num matrimonij contractus non propter prolẽ, nec propter uitandam fornicationem ſit licitus.*

De ſacramento matrimonij Triplex quæſitum.

CIRCA ſacramentum matrimonii paucula tractanda occurrunt. Et primo circa ipſum matrimonii contractum tria occurrunt dubia. Primum eſt, an matrimonium contractum per procuratorem ſit ſacramentum, Secundũ, an contractus matrimonii clandeſtinus ſit quandoque licitus. Tertium eſt, an matrimonii contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem ſit licitus. I

QVAESTIO I.

An matrimonium contractum per procuratorem ſit ſacramentum.

CIrca primum ratio dubii eſt, quia matrimonium inter fideles verum & ratum eſt ſacramentum, contractus autem huiuſmodi per procuratores efficit matrimonium verum & ratũ: ergo eſt ibi ſacramentum.

Præt. Coniugium inter infideles eſt ſacramentum vt dicitur extra de diuortiis, ca. Gaudemus: ergo a fortiori coniugium huiuſmodi quod eſt verum & ratum eſt ſacramentum. K

In oppoſitum eſt, quòd nullum ſacramẽtum miniſtratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo: primum directe reſpondendo quęſito, quòd matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non eſt ſacramentum eccleſiæ. Quod manifeſtatur dupliciter. Primo, quia nullum ſacramentum ſuſcipitur per procuratorem, quia receptio ſacramenti eſt paſſio perſonalis, quum ſit ipſius quidem receptio gratię ſacramentalis, foris vero exigat aliquam in ſua perſona ſenſibilem actionem vel paſſionem, vt patet ex communi ratione in omnibus ſacramentis. Et confirmatur ex hoc, quòd ſacramentum pœnitentiæ non poteſt ſuſcipi per procuratorem: nam ſicut ſacramentum matrimonii conſiſtit in contractibus, ita ſacramentum pœnitentiæ cõſiſtit in actibus iudicialibus, tam autem in iudicialibus quàm in cõtractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem, niſi ratio ſacramenti: poteſt enim quis iudicari, abſolui, ligari per

F procuratorem, ſed non ſacramentaliter, & ſimiliter poteſt quis contractum facere de propria perſona per procuratorem, ſed nõ ſacramentaliter. Et cõfirmatur rurſus, quia ſi per procuratorem poſſet ſuſcipi ſacramentum, ſequeretur, quòd dormientibus ambobus coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges ſacramentum ſuſciperent, & nihil omnino a ſeipſis aut miniſtro aliquo ſacramenti circa ipſos tunc fieret, quod non ſolũ eſt abſurdum, ſed non intelligibile, ſtante conſtantia ſacramenti ex materia & forma, &c. & vltra hoc ſequeretur, quòd dormiẽs peccaret mortaliter peccato ſacrilegii, ſuſcipiens ſacramentum in peccato mortali, ſi contigiſſet vt fuiſſet tunc dormiturus in peccato mortali: non eſt ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores ſacramentum, donec coniuges ipſi coram ratihabẽt contractum, quod tunc fit, quum coram poſiti primo manifeſtãt ſibi inuicem ſe habere vt coniuges.

G Secundum eſt, quòd licet huiuſmodi coniugium per procuratorem contractum non ſit ſacramentum: eſt tamen verum coniugium, dirimens quodcunque aliud poſtea contractum, cõſummatum, multo magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit ſecundum, vt dicitur extra de diuor. cap. Gaudemus. Poteſt tamen facilius diſſolui de conſenſu partium apoſtolica auctoritate matrimonium per procuratorem contractum, quam per ſeipſos coniuges contractũ, quoniam in illo deeſt ſacramentum, quod non deeſt huic.

Ad primam ergo obiectionẽ in oppoſitum, dicitur quòd coniugium dicitur ratum dupliciter, vel radicaliter, vel formaliter. Et quòd coniugium fidelium per procuratores contractum eſt ratum in radice baptiſmi, non autem eſt ratum ex forma ipſius ſacramenti matrimonii: coniugium autem inter infideles neutro modo eſt ratum.

H Ad ſecundam dicitur, quòd vel eſt locutio intranſitiua, vt dicatur ſacramentum coniugii pro coniugio: vel latiori vocabulo ſumitur ſacramentum: & non proprie, vt reſtringitur ad ſignificandum ſacramentum nouæ legis, de quo ſola eſt noſtra quęſtio.

QVAESTIO II.

An matrimonij contractus clandeſtinus ſit quandoque licitus.

CIrca ſecundum (an matrimonij contractus clandeſtinus ſit quandoque licitus) abſque argumẽtis dicendum eſt, quòd quum contractus clandeſtinus non ſit ſecundum ſe malus moraliter, ſed ratione accidentium ex illo conſequentium: ideo in caſu, quo ceſſarent omnia inconuenientia, licitum eſſet contrahere clandeſtine, quoniam tunc etiam ceſſaret obligatio iuris poſitiui, quod propter huiuſmodi incõuenientia conſtat emanaſſe.

I Contingit autem de facto plures caſus iſte, quando matrimonium contractum eſt in facie eccleſiæ & conſummatum, & tamẽ fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat conſanguineam vxoris. Tunc enim habita diſpenſatione per ſecretas vias poteſt & debet contrahi matrimonium ſine teſtibus ad euitandum ſcandalum, imò nec coniugi debet impedimentum manifeſtare, ſed dulciter rogare vt pro conſolatione ſua velit ſe iterum acceptare in coniugem, & parte aſſentiente ſufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur, & nullum poteſt inconueniens ſequi ex huiuſmodi clandeſtino contractu.

An vero ante contractum in facie eccleſiæ matrimonium accidere poſſit caſus, in quo licitus ſit contractus clandeſtinus, non mihi occurrit de clãdeſtino per ſe, ſed poteſt contingere de clandeſtino per accidẽs, quòd ſit aut licitus, aut ſine mortali peccato. Licitus quidem, ſi contingeret carere teſtibus, & oporteret contrahere: vt ſi in bello, ſeu direptione ciuitatis ſalus fieret coniugati, poſſent perſonæ habiles contrahere & conſummare, vt vel ſic euaderent opprobria, &c. Ceſſant enim omnia inconuenientia, K & præter intentionem eſt clandeſtinum matrimonium. Abſque mortali vero, vt ſi puella ſub malignis tutoribus, ne tradatur viro imprudenti cum dãno debitæ ſibi dotis, aut hæreditatis propriæ, oblata commoditate non valens habere teſtes præſentes, contraheret cum viro grato, prudente, &c. ſciens quòd poſt factum publicabunt ipſa & vir contractum, & ſic præualebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum ex rationabili cauſa clam, excuſantur ſaltem a mortali.

QVAESTIO III.

An matrimonij contractus non propter prolem, aut uitandam fornicationem, ſit licitus.

CIrca tertium vero (An matrimonii contractus non propter prolem, aut vitãdam fornicationem ſit licitus:) ratio dubij eſt,

eſt, quia videtur ſacrilegium, ſacramentum non ordinari ad finẽ A proprium: finis autem proprius ſacramenti coniugii eſt proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiſcentiæ.

In oppoſitum eſt cõiugium inter Beatam Virginẽ & Ioſeph, quod neutrum finem habuit ex parte Beatæ virginis.

Ad hoc dicitur quòd in contrahendo matrimonium, multiplex finis poteſt inueniri, & quantum ad propoſitum ſpectat, quintuplex finis poteſt conſiderari. Primus eſt finis iſtius contractus ratione actus: & hic eſt proles, vel remedium concupiſcentiæ: hic eſt finis coniugii mediante concubitu: vt patet. Secundus eſt ipſius contractus ratione ſui, & hic eſt mutua poteſtas corporum: ad hoc enim fit hic contractus, vt neuter coniugum habeat poteſtatem ſui corporis, ſeu alter alterius. Tertius eſt eiuſdem contractus ratione ſacramenti, & hic eſt ſanctificatio coniugum, vt vnuſquiſque poſſit vas ſuum poſſidere in ſanctificationẽ. Quartus eſſet ſi contractus iſte ordinaretur a contrahente ad aliud extraneũ: puta ad aliquod maleficium. Quin B tus eſſet finis non contractus, ſed contrahentis tantummodo, hoc eſt, quòd eſſet motiuũ et finis ad hoc, vt homo qui aliàs nollet contrahere matrimonium, applicaret ſe ad contrahendum matrimonium. Verbigratia, quum Dauid contraxit cum Abiſach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum ſe, ſed applicauit ſe ad contrahendum coniugium, vt per mulierem calfieret, quum non eſſet alias diſpoſitus ad contrahendum matrimonium.

Quibus præmiſſis dicenda ſunt ad quæſtionem motam, duo. Primum directe reſpondendo quæſito, quòd contractus eſt licitus, quoniam ſufficit coniugio habere vtrunque finem ſuum proximum, finis autem proximus ipſius contractus ſecundum ſe eſt mutua poteſtas corporum: quatenus vero ſacramentum, ſanctificatio. Et propterea etiam ſi non intendant prolem neque remedium concupiſcentię, ſed ſolummodo eſſe coniuges, ſecundum eccleſiam contractus eſt licitus. Et ſic inter ſenes & quoſ- C cunque non intendentes concumbere, poteſt licite contrahi matrimonium.

Secundum eſt, quòd communiter extranei ſeu accidentes fines altero duorum modorum contingunt: vel ratio non coniugii, ſed coniugii cum tali, vel vt ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo communiter huiuſmodi contractus ſunt liciti: quoniam vterque modus eſt licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipſius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia: dicens ſocero. Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum ſecundi habetur inter Dauid & Sunamitem. Et prima quidem ſæpe contingit, & clarus eſt omnibus: ſecundus autem amplius manifeſtatur exemplo & ratione. Simile quidem eſt, ſi ſacerdos aliquis nollet hodie celebrare, ſuperueniente rogatum amico, vt illi morem gerat, applicat ſe ad celebrandum: ita ſi quis non intenderet matrimonio coniũgi, ſuperueniente autem vidua promittente maria & montes, vt ſibi met vtile fa- D ciat, applicat ſe ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugem, &c. vtrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugii, ſed applicationis ad celebrandum ſeu ad contrahendum. Et hæc eſt ratio quare contractus non redditur illicitus.

ET PER hoc patet reſponſio ad obiectionem in oppoſitum. Nam ſicut ſacerdos aliàs non celebraturus hodie, vt morem gerat amico applicans ſe ad celebrandum, non conſtituit per hoc amicum finem celebrationis, ſed applicationis ſuæ, ita qui propter bona temporalia alias non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non conſtituit bonum illud extrinſecum finem coniugii, ſed mutationis ſuæ, qua de non volente contrahere factus eſt volens contrahere: coniugium vero ipſum ſuſcipit cum fine ipſius coniugii, etiam ſi de fine ipſius nihil cogitet: ſicut dictus ſacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam ſi nihil cogitet de fine. Eo ipſo namque E quod intendit coniugium, intendit ipſius finem, quamuis forte ad illum non ſe diſponat: ſicut ſacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipſo finem celebrationis, quamuis forte non ſe diſponat ad illum.

TRACTATVS DECIMVSTERtius de Vſu Matrimonij in duas Quæſtiones diuiſus.

1 *Num uſus matrimonij ante benedictionem ſit licitus.*
2 *Num uſus clandeſtini coniugij ſit illicitus mortaliter.*

QVAESTIO. I.

An uſus matrimonij ſit licitus ante benedictionem.

CIRCA. Vſum matrimonii, dubium primo occurrit, an ſit licitus ante benedictionem.

Videtur enim quod non. Tum quia fit contra ſtatutum ac conſuetudinem eccleſiæ: vt patet 30. quæſtio. 5. in pluribus Can.

Tum quia quum ſine cauſa rationabili hoc fit, non euaditur contemptus: quem conſtat conſtituere peccatum mortale.

AD HOC Dicitur, quòd licet quibuſdam viſum fuerit diſtinguendum de reddente, aut petente debitum: & ſimiliter de loco vbi eſt vel non eſt conſuetudo huiuſmodi benedictionis: & ſimiliter de cauſa, an ſit rationabilis, vel non: Mihi tamen videtur, ſimpliciter & abſolute dicendum, quòd huiuſmodi actus nõ B eſt peccatum mortale. Et ratio eſt: quia nullum apparet in iure præceptum obligans ad mortale, immo expreſſe in fine ca. Noſtrates: annumeratis concurrentibus ad nuptias, ſubditur, quòd hæc omnia non ſeruare non eſt peccatum. Cõſuetudo quoque non obligat ad mortale pluſquàm ſtatutum, & tanto minus hęc conſuetudo obligat, quanto alicubi (vt in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, conſummant matrimonium: alicubi vero (vt in Italia) pœna appoſita ab eccleſia maritis conſummantibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis eſt, vt teſtetur minimum aut nullum eſſe peccatum. Ex parte vero benedictionis, quum nulla fiat ſibi iniuria (quoniam nec contemnitur, ſed ſuſcipitur etiam conſummato matrimonio) nec admiſcetur propterea aliquod falſum ſeu mendacium, quoniam nulla fit de virginitate ibi mentio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Non obſtat ſi dicatur quòd canones præſupponunt virginitatem in benedicendis, ſaltem in ſpõſa: vt patet ibidem, cap. Sponſus. Quoniam hoc de congruitate, & ſecundum com- C munes accidentia intelligitur: vt patet ex hoc quòd puella corrupta ante coniugium ſecrete ab alio nihilominus licite nuptialem benedictionem ſuſcipit. Ex parte demum finis ipſius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur, ſcilicet ad ſolennẽ traductionem vxoris, quam conſtat propterea nõ omitti, & ad diuinam obtinendam benedictionem ipſorum coniugũ, quæ etiam non omittitur. Ex quibus omnibus poteſt formari talis ratio: Actus coniugii ante benedictionem, &c. quum non ſit illicitus niſi quia præuenit benedictionem ante debitam, non plus habet illiciti quam ex iniuria vel legis, ſeu conſuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipſius, ſeu eius finis contrahat, ſed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, vt declaratum eſt: ergo non eſt peccatum mortale. A veniali autem peccato non excuſari matrimonii conſummationem ex parte tam petantis, quam reddentis ex eo patet, quòd ordo ipſe ſtatutus lege vel conſuetudine non ſeruatur, dum ante benedictionem fit, D quod poſt benedictionem agendum erat.

AD PRIMVM Autem in oppoſitum, dicitur, quòd hoc argumentum nihil valet, Statutum ſeu conſuetudo eccleſiæ non ſeruatur, ergo eſt peccatum mortale, plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm violare ſtatutum, ſeu conſuetudinem eccleſiæ, quoniam nec omne ſtatutum, nec omnis conſuetudo eccleſiæ obligat ad mortale.

Ad ſecundum dicitur, falſum eſſe, quòd vbi deeſt rationabilis cauſa violandi ſeu non ſeruandi ſtatutum & conſuetudinem eccleſiæ, ibi eſt contemptus: ſtat enim quòd ex infirmitate ſeu concupiſcentia veniali fiat tranſgreſſio, & ſic communiter videtur accidere in huiuſmodi caſibus. Et propterea quia communiter ex contemptu fit, communiter non eſt peccatum mortale.

QVAESTIO II.

E *An uſus clandeſtini coniugij ſit illicitus mortaliter.*

SECVNDO Quęritur, an vſus clandeſtini coniugii ſit illicitus mortaliter. Et eſt ratio dubii: quia ſi pars affirmatiua poneretur, aut hoc eſſet ratione annexi ſcandali, aut ratione inhibitionis eccleſiæ, ſed ſcandalum tollitur, ſi vſus eſt occultus, inhibitio autem eccleſiæ non facit peccatum mortale, quum in præcedenti artic. concluſum ſit vſum coniugii ante benedictionem non eſſe peccatum mortale, quamuis ſit contra inhibitionem eccleſię.

IN OPPOSITVM Eſt, quòd vſus coniugii non legitimi eſt peccatum mortale, clandeſtinum autem matrimonium quamuis ſit verum & ratum, conſtat non eſſe legitimum: ergo.

AD HVIVS Euidentiam recolendum eſt, in coniugiũ dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malum, vt coniugium cum parente: vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinibus ſeu conſanguineis quarti gradus. Vſus autem coniu-

gij clandeſtini vtroque modo illicitus inuenitur, & quia malus, F & quia prohibitus. Eſt ſiquidem malus, non ſecundum ſe, ſed ſecundum ſibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiam ſciendum eſt, quòd licet clandeſtinum coniugium iam ſuo vſu habeat omnia requiſita ad ſubſtantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicimus quòd neutrum eſt ſecundum ſe malum, ex naturali tamen hominis proprietate, quæ eſt animal ſociale atque politicum, prouenit turpitudo in clandeſtino coniugio & eius actu. Ex hoc nanque, quòd homo eſt animal ſociale & politicum, prouenit quòd coniugium & ipſius actus debeant ſic fieri vt ſint ſine offenſa & periculo offendendi ſocietatem politicam, vſus autem clandeſtini cõiugij annexum habet ſcandalum vitæ ſocialis, dum ſcitur commiſceri perſonas quæ neſciuntur coniuges: nec etiam ſine ſcandalo appareret mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipſum vero cõiugium clandeſtinum annexum habet periculum offendendi vitam ſocialem, quoniam poſſet alter coniugum nouo inire connubia, dum ignoratur ligatus altero G coniugio. Eſt igitur tam clandeſtinum coniugium quàm ipſius actus, etiam ſi prohibitio legis nõ eſſet de genere malorum moraliter, non ſecundum ſe, ſed ſecundum ſibi annexa.

Vtrum autem ſit mortale peccatum, conſiderandum reſtat ex vtroque principio, ſcilicet annexæ moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte ſiquidem moralis iniquitatis diſtinguendum occurrit, & dicendum, quòd quando actus huiuſmodi habet annexam ſcandali turpitudinem, eſt peccatum mortale, quando vero caret annexa turpitudine, non eſt peccatum mortale. Et horum ratio eſt in promptu, quia ex quo ratio peccati mortalis cõſurgit ex annexa turpitudine exiſtente, illa ſit peccatum mortale, & illa non exiſtente, non eſt peccatum mortale. Notanter autem dixi, actus huiuſmodi, ad differentiam vſus, quoniam frequens actus, qui vſum conſtituit, impoſſibile eſt, moraliter loquendo, quòd careat ſcandalo: nam frequens ſecreta conuentio perſonarum, quæ poſſunt eſſe coniuges, ſemper eſt ſuſpecta, & experientia triſte videmus ſcandala maxima ex huiuſmodi vſu prouenire. H Ex parte autem inhibitionis eccleſiaſticæ mortale peccatum videtur, quoniam Euariſtus Papa, vt habetur 30. quæſtione 5. Canone, aliter, damnat huiuſmodi coniugia, ita quòd non coniugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes eſſe non dubitat. Quod quia verum eſſe conſtet in iudiciali foro, in quo clandeſtinum matrimonium non eſt matrimonium ex auctoritate Papæ promulgatum, damnabilem conſtituit clandeſtini vſum matrimonij. Simpliciter igitur & abſolute loquendo, vſus matrimonij clandeſtini peccatum mortale eſt, vtpote ſcandaloſus ſcandalo notabili, reddente vtrunque coniugem infamem, & a iure damnatus, vt adulterium ſeu fornicatio. Quocirca caueant confeſſores viduarum nobilium, ne conſulant fornicariæ, vt contrahant clandeſtinum matrimonium, quaſi licita deinceps ſatiſfacturæ voluptati ſuæ cum clandeſtino coniuge, tum quia non ſunt facienda mala vt veniant bona, & multominus vt euitentur peiora, tum quia per hoc non euaditur peccatum I mortale in vſu dicti coniugij, tum quia adiungitur periculum homicidij vtriuſque, aut alterius coniugis: vt pluries vidimus noſtra ætate: conſanguinei enim multo magis vindicant talia coniugia, quàm ſi fornicatio ſola fuiſſet.

AD OBIECTA ergo in oppoſitum dicitur, quòd licet actus vnus ſeu aliqui poſſit eſſe ita occultus, quòd careat ſecundum ſe omni turpitudine ſcandaloſa, frequens tamen actus, vt dictum eſt, eſſe non poteſt, & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo ſcandali, quia poſſet inde coniux concipere, & ſic ſcandalum ſequeretur. Inhibitio autem eccleſiæ non ſimiliter ſe habet ad vſum coniugij ante benedictionem, & ad vſum coniugij clandeſtini, quoniam primum ſimpliciter inhibet, ſecundum autem non ſolum inhibet, ſed damnat vt ſtuprum ſeu fornicationem. Et ratio eſt diſparitatis, quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc eſt, publice præparabilis ſeu præparatus, vnde & coniuges conthorales dicuntur: clandeſtini autẽ coniugij actui nõ poteſt publice torus præparari, K quum coniugium ipſum publice habeatur tanquam non ſit, quum probari non poſſit. Ante benedictionem vero publicis coniugibus poteſt publice torus præparari, immo & de facto millies præparatur, & propterea actus coniugij clandeſtini merito reprobatur ac damnatur, actus vero publici coniugij non reprobatur nec damnatur, ſed ſolius cæremoniæ defectu accuſatur: eſt enim præceptum cæremoniale de non prætereundo benedictionem, de non vtendo vero clandeſtino, eſt præceptum propriè ſubſtantiale. Et hinc ſequitur, quòd non ſolum vſus ſed etiam actus vnus cõiugij per ſe clandeſtini, etiam cum ſterili ſeu vetula, quæ non poteſt concipere, quantumcunque occultus, eſt mortale peccatum, ſicut & ipſe contractus clandeſtinus propter damnationem eccleſiæ dãnantis omnem contractum & concubitum clandeſtinum in ſua ſpecie: ac per hoc omnem concubitum & contractum clandeſtinum, & conſequenter niſi rationabilis cauſa ſubſit contrahendi clandeſtine, aut clandeſtine conſummandi, damnationem ſuæ ſpeciei incurrit.

TRACTATVS QVARTVSDECIMVS de Delectatione moroſa in tria Quæſita diuiſus.

1 *Num voluntaria delectatio de cogitato actu licita conditionaliter ſit mortale peccatum.*

2 *Num vidua, quæ voluntarie delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.*

3 *Num voluntaria delectatio de viſa pulchra muliere, ſit computanda inter peccata mortalia delectationis moroſæ.*

CIRCA actum coniugij, quoniam multa ſcripſimus in Commentarijs præcedentis Libri in Tractatu de Luxuria, & quædam etiam in Quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertranſeundum eſt. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione moroſa, ſoluendo.

DVBIVM I.

An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, ſit mortale peccatum.

EST autem primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito cõditionaliter, ſit mortale peccatum. Verbi gratia: cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere ſi eſſet vxor ſua, & voluntarie delectatur de actu cogitato, an in hoc & ſimilibus ſit peccatum mortale. Et eſt ratio dubij, quoniam pro parte negatiua eſt quòd delectatio eſt de actu licito, intantum quòd conſenſus in huiuſmodi actum non eſt peccatum: ſi enim conſenſus in actum non eſt peccatum, a fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte vero affirmatiua eſt omnis religioſa conſcientia, cauens huiuſmodi delectationem, vt peccatum mortale.

AD HOC dicitur, quòd ſine dubio huiuſmodi delectatio voluntaria eſt peccatum mortale, quia eſt ſimpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiam diſcernendum eſt inter conſenſum & delectationem, quoniam tam conſenſus, quàm deſiderium ferri poteſt in obiectum vel abſolute vel conditionaliter: poteſt enim quis deſiderare cibum abſolute, & poteſt rurſus deſiderare ipſum ſub cõditione, puta ſi non eſſet dies ieiunij. Et quod diximus de actu, idem intellige de delectatione conſequente actum exterius exercitum, nam poteſt quis deſiderare delectationem cibi & abſolute & ſub conditione, puta velle delectari in comedendo, ſi non eſſet dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria conſequens obiectum interius apprehenſum & concubitum abſolute, ſiue conditionaliter, non poteſt diſtingui in delectationem conditionalem, vel abſolutam, ſed ex hoc ipſo quòd ineſt huiuſmodi delectatio voluntarie, eſt ſimpliciter & abſolute delectatio. Vnde cum aliquis deſiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter, ideſt ſi eſſet ſua, non peccat, quoniam deſiderium obiectum habet rectæ rationi conſonum, ſed quum delectatur quis de huiuſmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipſa non eſt conditionalis, quoniam conditionalis nihil ponit in eſſe, huiuſmodi autem delectatio ponitur in eſſe voluntarie. Et propterea delectatio ipſa non ſpectat ad obiectum deſideratum & cogitatum, quatenus eſt conditionale, ac per hoc reddit ad naturam ſui generis, ſcilicet delectationis moroſæ de illicito concubitu. Ex hoc nanque quòd actus vt conditionalis, non facit ipſam delectationem conditionalem, ſequitur quòd relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu ſecluſa conditione, quæ ſola faceret illum licitum. Et hoc nihil aliud eſt dicere, quàm relinquere illam in ſpecie delectationis voluntariæ de concubitu, ac ſi illa conditio nõ eſſet cogitata, & hoc eſt quod timoratæ conſcientiæ vtriuſque ſexus teſtantur.

ET PER HOC patet ſolutio ad obiectum, quoniam nõ eſt idem iudicium de conſenſu, & deſiderio in actum exteriorem illiuſque delectationem ſub conditione, & de præſenti delectatione voluntarie de eodem actu eademque delectatione cogitata. Nec eſt verum, quòd præſens delectatio ſit de actu licito, quoniam non eſt de illo conditionaliter, actus autem nõ niſi conditionaliter eſt licitus.

DVBIVM II.

An vidua, quæ voluntarie delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.

SECVNDVM dubium eſt, an vidua quæ voluntarie delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et eſt ratio dubij ambiguitas ſcribentium.

ADHOC dicitur, quòd formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij, non eſt peccatum mortale. Et ratio eſt, quia eiuſdem moris eſt delectari de præſenti, præterito vel futuro: huiuſmodi enim differentiæ non variant ſpeciem moris de bono in malum, & propterea ſicut ſimpliciter, & abſolute, viduæ conſenſu approbatiuo poteſt placere actus præteritus, ita poteſt delectari de illo. Et licet hæc ratio ſufficiat, manifeſtatur tamen ex ſimili: iudex enim functus officio, poteſt voluntarie delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ: nec ſolum intus poteſt delectabiliter memorari, verum poteſt etiã delectabiliter hæc enarrare, vt patet. Idem autem eſt iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto vindictæ, & cuiuſcunque alterius actus: memoria enim de iuſtis ſeu licitis, eodem more eſt delectabilis, quo & ipſa iuſta & licita fuerunt delectabilia.

Aduertendum tamen eſt hic, quòd aliud eſt loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud eſt loqui de concomitantibus illam, nam ſtat quòd ipſa delectatio de actu præterito voluntaria immunis ſit ſecundum ipſam a peccato mortali, & tamen ipſamet, vt annexum, habet malum aliquod, puta pollutionem, vel delectationem interiorem, conſequentem velleitatem actus ſimilis præterito, aut conſequentem inſurgentem concupiſcentiam, & ſit peccatum mortale. Et quia venerea quantumcunque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiſcentiam carnis, motuſque qui etiam non percipiente intellectu inſurgunt, vt experientia teſtatur, ideo ſi viduę delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinę animæ ad aliquem prauum conſenſum huiuſmodi delectationum annexarum, vt communiter videtur accidere voluntarie immorantibus in memorijs talibus, tenetur cauere huiuſmodi memoriam, ſicut tenetur fugere huiuſmodi pericula. Sine his tamẽ, huiuſmodi memoriæ communiter ſunt peccata venialia, quia carent pia neceſſitate & vtilitate.

DVBIVM III.

An voluntaria delectatio de viſa pulchra muliere, ſit computanda inter peccata mortalia delectationis moroſæ.

TErtium eſt, an voluntaria delectatio de viſa pulchra muliere, ſit computanda inter peccata mortalia delectationis moroſæ. Et eſt ratio dubij, quia ſimile videtur iudicium de delectatione omnis ſenſus: ſed voluntaria delectatio de muliere tacta, ſpectat ad delectationem moroſam, ergo & de viſa.

Ad hoc dicitur, quòd quum nulla ſenſatio naturalis ſit ſecũdum ſe peccatum, quoniam eſt a natura ipſa, cũ conſequente delectatione, proculdubio niſi mulieris viſus aut tactus ſit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipſa viſa aut tacta non eſt mala. Verum inter tactus & alios ſenſus eſt quo ad propoſitum diſtãtia, hoc, quòd viſus mulieris pulchræ ſecundũ ſeipſum delectabilis, non eſt libidinoſus niſi ex parte vidẽtis ad malum ordinetur: tactus autem per oſcula & amplexus, vt eſt ſecundum tactum talẽ delectabilis, eſt libidinoſus, ſicut & concubitus, niſi coniugij bono honeſtetur. Quoniam delectatio ſenſibilis ſecundum quendã tactum, oſculorum, amplexuum & huiuſmodi, eſt ſecundũ ſe a natura ordinata ad venerea: delectatio aũt viſus non eſt ſecundũ ſe ad hoc ordinata, hinc.n. fit, vt illa ob ſolã delectationẽ exercita ſit libidinoſa, viſus aũt minime. Et propterea ſicut ſenſibilis delectatio oſculorũ, &c. extra coniugiũ illicita eſt, & ſm ſe mortalis, vt in Commentarijs præcedentis Libri diffuſe declaratũ eſt, ita voluntaria delectatio de hmõi cogitatis mortale peccatũ eſt delectationis moroſę. Et per oppoſitum, quia videre mulierem pulchram, non eſt ſecundum ſe ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchram, & ex ſuo genere nullum eſt peccatũ: ac per hoc delectabiliter cogitare de viſa muliere pulchra, niſi otioſe vel ob malum fiat, peccatũ nullũ eſt. Et hęc ſimiliter intellige de hmõi actibus ſecundum ſe, nam ſecundum annexa pericula iudicandum eſt iuxta Canonica periculorũ: multi enim ex aſpectu mulierum corruerunt: vt patet de Dauid, &c.

ET hæc ſufficiant pro hoc Libro ſuper 3. par. diui Thomæ per hoc pro Cõmentarijs integris ſuper tota ſumma eiuſdẽ: ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde ipſius diui Tho. vtilitatem autem eccleſiæ. Sub correctione ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, in qua nunc ſedet Leo decimus Pontifex Maximus, cui & ſcripta & ſcribenda omnia ſubmiſſa ſemper eſſe volo. Romę die 19. Decembris. Anno Chriſtianæ ſalutis milleſimo quingenteſimo vigeſimo, ætatis autem meę quinquageſimoſecundo. Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS. D. D. IVLIVM MEDICEM S. ROM. ECCLE. PRESBYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELLARIVM:

Tractatus de indulgentijs Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti.

PROLOGVS.

SATIS cõſtat, Pater ampliſsime, inter eos theſauros qui ab Apoſtolicæ poteſtatis throno ad animarum ſalutem per Eccleſiam diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas eſſe remiſſiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias & pontificij iuris & theologiæ profeſſorum opiniones eſſe animaduerterem, libuit mihi pro mea conſuetudine, qui omnes meas lucubrationes ad eccleſiæ vtilitatem ſemper contuli, pro virili mea hic quoque in ſummam compendiumque redigere: quid illud denique ſit quod tanquam ratum certumque de huiuſmodi remiſsionibus habeamus. Noſtrum vero de hac re opuſculum tibi iure optimo dedicandum cenſui, tum ſequutus illorum morem, qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine, ac magnanimitate excellentis (qualem te eſſe omnes gaudemus) libros ſuos nuncupare præſtiterunt, vt ſub illorum auſpicijs honeſtati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia ſanctiſſimi Domini noſtri Leonis X. benignitate in ſacrũ Ro. Eccl. Senatũ accitus, inclitæ familiæ veſtræ in vniuerſum, ac ſeorſum & ſingulis veſtrum, tibique præſertim, quem præcipuum mihi patronum dominumque elegi, & meipſum, & omnes ingenij mei fœtus dedicandos eſſe cognoſco. Addo etiam, quòd quum tu Rom. Eccleſiæ vice Cancellarius diuo ſuffectus ſis Laurentio, cuius eſt officium ſedis Apoſtolicæ tractare theſauros, ac diſpenſare: iure quodam ſuo, noſtrũ hunc libellũ, in quo agitur de ſpiritualibus eccleſiæ theſauris, vt patronus ac præſes tibi vendicas, & aſciſcis. Oro itaque amplitudinem tuam, vt ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipſum maximo tuo beneficio honeſtatum, dignatus es in clientelam accipere.

TRACT.

TRACTATVS QVINTVSDECIMVS de Indulgentijs in decem Capita diuiſus.

1 *Quæ a Priſcis conſtant de indulgentijs.*
2 *Quid ſit indulgentia.*
3 *Obiectiones contra aſsignatam indulgẽtiæ definitionem.*
4 *Quæſtiones tres contra aſsignatam diffinitionem indulgentiæ.*
5 *Soluuntur obiectiones in 3. Cap. poſitæ, num indulgentiæ ſpectent ad iuriſdictionem.*
6 *Solutio obiectionum tertio Cap. num indulgentia ſit abſolutio.*
7 *Solutio obiectionis 3. cap. quòd indulgentia ſit de iniunctis pœnitentijs.*
8 *Reſponſio ad quæſtionem de indulgentiæ cauſa quarto. Cap. poſita.*
9 *Reſponſio ad ſecundam quæſtionem de tempore veræ pœnitentiæ 4. cap. poſitam.*
10 *Reſponſio ad tertiam quæſtionem 4. capit. poſitam de tempore confeſsionis.*

CAP. I.

Quæ a priſcis conſtant de indulgentijs.

DE ORTV indulgentiarum, ſi certitudo haberi poſſet, veritati indagandæ opem ferrei: verum, quia nulla ſacræ Scripturæ, nulla priſcorum doctorum Græcorum, aut Latinorum auctoritas ſcripta hanc ad noſtrã deduxit notitiam, ſed hoc ſolum a trecentis annis Scripturæ cõmendatum eſt da vetuſtis Patribus, ꝙ B. Gregorius indulgẽtias ſtationum inſtituit, vt in 4. Sentent. diui Thomæ habetur. Longe ſiquidem poſt Gregorium legimus, quòd quidam indiſcretas & ſuperfluas indulgentias dabant, vt Innocen. 3. in cap. quum ex eo. Extra de pe. & re. dicit. Et per 40. forte annos ante ab Alex. 3. propoſitam de indulgentijs datis ab epiſcopis quæſtionem ſolutam inuenimus ibidem in cap. Quòd autem. Ex verbis quoq; Innoc. 3. in cap. excõicamus. extra de hære. §. catholici, apparet conceſſam fuiſſe indulgentiam euntibus in ſubſidium Terræ S. Et quãuis non inueniatur in iure, indubie tamẽ tenetur euntiæ expeditionem fultã fuiſſe indulgentia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte deciſa Decretalis ad liberãdũ. extra de Iudæis.

Ex his autem textibus non ſolum habetur quòd indulgentiarum gratia antiqua eſt in Chriſti eccleſia, & non noua adinuentio, ſed habentur clare quatuor. Primo, quòd dare indulgentiam alicui, eſt illum abſoluere. Secundo, quòd iſta abſolutio ſpectat ad forum pœnitentialem. Tertio, quòd iſta abſolutio eſt a pœnitentijs iniunctis. Quarto, quòd quandoque ſunt indiſcretæ. Et primum quidem eorum habetur expreſſe in dicto capitulo, quòd autem, ab Alex. 3. reſpondente archiepiſcopo Cantuariẽ. quòd quia nullus poteſt ligari aut ſolui a non ſuo iudice, ideo indulgentiæ conceſſæ ab aliquo epiſcopo, non ſe extendunt ad non ſubditos ſibi niſi de conſenſu propriorum iudicum. Hæc n. reſponſio clare docet, ꝙ quia indulgẽtia eſt abſolutio, ideo a proprio iudice vel de conſenſu proprij iudicis ab alieno poteſt fieri tantum. Reliqua vero tria habentur ex concilio generali ſub Innoc. 3. in ca. Quum ex eo, extra de pœ. & re. Quòd enim ſpectat ad forum pœnitentialem inde habetur: quia ibi dicitur, ꝙ eneruat pœnitentialem ſatiſfactionem indiſcreta indulgentia. Quòd ab iniunctis liberet pœnitentiis, clare ibi habetur: & ſimiliter, quòd ſuperflue & indiſcrete quandoque fiant.

CAP. II.

Quid eſt indulgentia.

PRincipium igitur inueſtigandæ quidditatis indulgentiæ ex his quæ conſtant ſumendo, ab illius ſtabilito genere ex ſacris Canonibus ordiamur. Et dicamus, quòd indulgentia eſt quædam abſolutio: niſi enim per ſe & propria indulgentia abſolutio eſſet, non reddidiſſet per ſe rationem ius, quare indulgentia non prodeſt non ſubdito: quia ligari abſolui ne non niſi ſubditus poteſt. Si n. ratio eſt per ſe, oportet indulgentiam conſiſtere in abſoluendo aut ligando: conſtat autem ꝙ indulgare non eſt ligare, igitur eſt abſoluere. Neceſſarium eſt aũt aſſerere rationẽ Canonis eſſe per ſe, quia ea quæ ſunt per accidens, repelluntur à

F qualibet ſciẽtia. Eſt igitur eccleſiaſtica indulgentia, colligẽdo oĩa certa ex ſacris canonibus, abſolutio ab iniuncta pœna in foro pœnitentiali. Et quãuis prima facie videantur hæc non ſufficere ad indulgentiæ diffinitionẽ: ſcrutando tamen ſingula ſubtilius, apparebit ſufficiens. Differt ſiquidẽ in primis indulgentia ab oĩbus priuatis actionibus ex genere, ſub quo continetur abſolutio: eſt. n. abſoluere ſicut & ligare actus iuriſdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tã ab actionibus priuatis, puta quũ vnus orat, aut facit pœnitentiã pro alio aut ſeipſo, quam ab actionibus cõibus perſonis publicis & priuatis: puta cõpenſatione vnius ad alterum, aut ſubuentione dando alicui pretiũ, vnde ſoluat creditori. Nullus ſiquidẽ horum actuũ eſt actus iuriſdictionis: quilibet. n. abſq; quacunque iuriſdictione põt hmõi actus exercere, non ſolũ in profanis, ſed ẽt in propoſita materia: vt .n. in 4. Sen. Theologi dicũt: Vnus homo exiſtens in charitate, põt facere pœnitentiã & ſatiſfacere pro altero in charitate exiſtente. **G** Quod eccleſiæ conſuetudine approbatur, ieiunia aliaq; opera ſatiſfactoria eſſe pro pœnis debitis animabus in purgatorio exiſtentibus affirmante, ſi pro illis a perſonis in charitate exiſtentibus fiant, vbi patet opera ſatiſfactoria priuatarum perſonarũ abſque vlla iuriſdictione eccleſiaſtica cõpenſari pro pœnis aĩarum quæ purgantur, & pro pœnis illis iniunctis ſatiſfacere: & eſt quaſi pretium, ꝙ priuatæ perſonæ animabus donant, vnde quaſi ſoluant & liberentur. Differt deinde indulgentia, ex hoc, quòd non eſt quicunque iuriſdictionis actus, ſed talis. ſ. abſolutio ab actu diſtributionis, quo curã habens boni cõis diſtribuit illud partibus eiuſdem cõitatis, vt quũ diſtribuit princeps, aut cõitas honores Reip. inter ciues. Abſolutio. n. eſt actus iudicis ad vnum ſubditũ nulla habita rõne æqualitatis ad alterum, vt patet etiam in hac materia, quum datur indulgentia alicui vni, quod quotidie per confeſſionale aut indultum fit. Diſtributio autem vt patet 5. Eth. fit ſecundum æqualitatem proportionalem, quæ hac ratione ad alterum fieri non po**H**teſt vt: quum hoc intelligi non poſſit: vnde quũ vnus tãtũ quãdoq; honoratur in Rep. ſi iuſta diſtributio ac honor talis illi defertur, rõnẽ illius habere ad alios eſt neceſſarium, & quanto alijs præſtat ſimpliciter vel tunc, quo ad hoc, tantũ nunc honoratur. Monſtratur quoque ex hoc, ꝙ indulgentia eſt abſolutio, & effectiua illius cauſa. ſ. iudex: actus . n. iuriſdictionis operatio eſt iudicis, & per hoc monſtratur requiſita auctoritas in dante indulgentiã. (non. n. eſt iudex ſine auctoritate,) quam ratione non . n. pro libito, ſed ratione ſuadente abſoluit, aut ligat iudex niſi cuius voluntas lex eſt, quod ſoli Deo conuenit. Et materialis, ſ. ſubditus, in quem exercetur: non. n. abſolui poteſt niſi ſubditus, vt Alex. 3. ad hoc propoſitum in allato Canone dixit. Sed materia circa quam exercetur, per ſubiunctã particulã monſtratur, quum ſubiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Eſt ſiquidẽ indulgentia ſubditi abſolutio quo ad iniunctam ſibi pœnitentiam nõ **I** in foro contentioſo, ſed pœnitẽtiali, ita ꝙ ly in foro pœnitẽtiali, determinat duo. ſ. abſolutionem & iniunctam pœnitentiam. Et eſt ſenſus, ꝙ indulgentia eſt abſolutio in foro pœnitentiali a pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Etenim indulgẽtia, quia actus eſt iudicis, ad aliquem forum ſpectat, liquet autem ꝙ non contentioſi eſt fori, pœnitentialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis, forus. n. pœnitentialis ad eccleſiaſticum tantũ iudicẽ ſpectat, & propterea eccleſiaſticũ oportet eſſe iudicem, qui indulgentiam concedit. Verum, quum pœnitentialis abſolutio ſecetur in eam, quæ eſt ordinis, quæ ſacramentalis eſt, vtpote ſacramentum pœnæ perficiens ſacerdotis miniſterio, & eam quæ eſt iuriſdictionis tantũ, quæ a legatis & electis tantũ pontificibus exercetur, & illa directe & per ſe primo culpam reſpiciat, eſt. n. abſolutio ab ipſo peccato, iſta aũt culpæ remiſſionem præſupponat, & pœnam peccato debitam reſpiciat, non quãcunque, quia non pœnam æternam, non enim liberat indulgentia a pœna inferni, ſed temporalem, quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro com**K**miſſo peccato eſt, ideo ad differentiã ſacramentalis abſolutionis remittentis culpam & æternitatem pœnæ, ſubiunctum eſt in diffinitione, ab iniuncta pœna: iniuncta ſiquidem in foro pœnitentiali pœnitentia non niſi temporalis eſſe poteſt, & remiſſionem culpæ præſupponit. Mõſtratur nihilominus ex eadem particula qualitas ſubditi, cui confertur indulgentia, ꝙ ſcilicet ſit vere pœnitens & confeſſus. Nam quia in ſacramento pœnitentiæ non ligat ad pœnam ſacerdos, iniungendo pœnitentiam, niſi abſoluendo a culpa, & prius natura abſoluit quàm ligat, quia obligatio ad pœnã temporalem ſupponit remiſſionem culpæ. abſolui aũt à culpa ab eccleſiaſtico iudice nullus poteſt, niſi vere pœnitens & cõfeſſus, ideo ex hoc ipſo, ꝙ indulgentia eſt abſolutio a pœna iniuncta in foro pœnitentiali, monſtratur ꝙ recipiens indulgentiam debet eſſe vere pœnitens & confeſſus, atteſtante cõſueta forma indulgentiarũ, in qua dicitur, vere pœnitentibus & cõfeſſis. Differt demum indulgentia a remiſſione pœnarum iudicialium ad forum contentioſum ſpectantium per eandem particulã, ſcilicet iniuncta in foro pœnitentiali, indulgentia ſiquidẽ nõ liberat

a pœnis

à pœnis iniunctis in foro contentioſo, & vſque adeo ab illis elongatur, vt diuus Thomas propterea dicat, religioſos per indulgentiam non liberari à pœnitentiis ſibi iniunctis in capitulo, à ſuis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentia collecta ex ſacris Canonibus, cũcta complectitur quæ ad rationem indulgentiæ concurrunt. Eſt igitur eccleſiaſtica (de qua eſt ſermo) indulgentia, abſolutio à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali.

CAP. III.

Obiectiones contra aſſignatam rationem indulgentiæ.

QVAESTIO.

Num dare indulgentias ſpectet ad iuriſdictionem.

HABET autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, contra tria in illa contenta.

Contra illud in primis dictum: ſcilicet, dare indulgentias eſt actus iuriſdictionis, opponitur è Durando in quarto Sent. di. 20. Tum quia iuriſdictio exerceri poteſt in inuitũ, indulgentiam autem nullus conſequi poteſt inuitus. Tamen quæ nullus poteſt vti actu iuriſdictionis in ſeipſum: indulgentia autem aliis dare poteſt concedens vti ſicut aliis. Ab aliis vero, tum quia Archiepiſcopus poteſt in tota ſua prouincia indulgentias dare vt patet in cap. noſtro: extra de pœn. & re, & tamen conſtat archiepiſcopũ non habere niſi in articulis in quibuſdam poteſtatem in ſubditos ſuffraganeorum, extra de officio cap. Paſtoralis. Tamen quia indulgentiæ dantur etiam defunctis exiſtentibus in purgatorio: qui à iuriſdictione eccleſiæ ſunt exempti, vtpote extra hanc vitã, & quos eccleſia non poteſt ligare, cui data eſt poteſtas ligandi atque ſoluendi ſuper terram tantum.

QVAESTIO.

Num abſolutio potius quàm diſtributio, vel compenſatio ſit indulgentia.

CONTRA aliud deinde dictũ, ſcilicet quòd indulgentia eſt abſolutio, non compenſatio, aut diſtributio, opponitur communi, tam theologorum, quàm canoniſtarum doctrina, canonizata à Clemente 6. in Extrauaganti, vnigenitus, de pœn. & re: de cernentium indulgentias fieri per modum diſtributionis, & cõpenſationis, ſeu ſolutionis. Dicunt enim, quòd theſaurus eccleſiæ, in quo ſunt recõdita merita Chriſti & ſanctorum quatenus ſatisfactoria ſunt non pro ſeipſis, diſtribuitur per indulgentias in Chriſti fideles, ita quòd pœnitẽtiæ noſtræ compenſantur per pœnas Chriſti & ſanctorum, dum ex theſauro illo conceditur cuique quaſi pretium pœnale, vnde ſoluat Deo debitam, pro ſuis peccatis pœnitentiam. Hæc autem patet contrauenire ſententię, quæ dicitur, quòd indulgentia eſt abſolutio: quum longe differt actus abſolutionis iudicialis ab actibus his, quoniam iſti actꝰ omnes ſunt actus non iudicii proprii, ſed communes tam publicis quàm priuatis perſonis, excepto diſtributionis actu, cuius tamen differentia ab abſolutionis actu clare liquet. Opponitur quoq; ſed ex illo canone Alexandri 3 non habetur, niſi quòd dare indulgentiam eſt actus iuriſdictionis in ſubditum, quòd quidem poteſt verificari ponendo quòd eſt actus diſpenſationis, ſeu diſtributionis. Nam hic actus eſt iuriſdictionis, & ſuper theſaurum diſpenſandum & ſuper eum, cui communicatur: quia commune bonum non niſi in partes communitatis diſtribuendum eſt: & ſic ruit tota diffinitio aſſignata. Poteſt quoque & aliter exponi Canon ille, vt intelligatur cauſaliter indulgentiam eſſe abſolutionem: quia cauſat abſolutionem, diſpenſatio nanque theſauri dicti cauſat in illo, cui communicatur abſolutionem, à pœna peccato debita, & à ſacerdote iniuncta. Et ſic redit ruina diffinitiõis.

QVAESTIO.

Num indulgentia ſit abſolutio ab iniuncta pœnitentia.

CONTRA tertium demũ dictum (ſcilicet ab iniuncta pœnitentia) obiicitur. Tum quia diuus Thomas cum multis theologis & canoniſtis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis pœnitentiis.

Tum quia indulgentiæ tantum valent quantum ſonant, vt cõmuniter tenetur: conſtat autem, quòd in plenariis indulgentiis non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ quæ dantur pro defunctis, non dantur pro iniunctis, nam non præſupponitur iniunctas eis pœnitentias non perfeciſſe eos, qui ſunt in purgatorio. Tum quia quum pœnitentiarius Romæ iniungeret pœ-

A nitentiam, plenariam indulgentiam conſequutus, accepit mandatum è Papa vt non iniungeret pœnitentiam: vt refert Petrus de Pal. in 4. Sen. diſt. 20. quæſt. 4. in calce. Tum quia in forma plenariæ abſolutionis, quæ conceditur in morte, continetur reſtitutio ad innocentiam baptiſmalem, quæ non eſſet vere efficax, ſi ab iniuncta tantum pœnitentia abſolueret.

CAP. IIII.

Quæſtiones tres circa aſſignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVAESTIO.

Num quæuis cauſa indulgentiæ ſit etiã cauſa quantæcũque.

B SVNT Præterea circa dicta in ſuprapoſita diffinitione indulgentiæ, tres quæſtiones. Prima omnium difficilima eſt circa cauſam effectiuam indulgentiæ. Dictum eſt enim, quòd oportet dantem indulgentiam fultum eſſe autoritate & ratione. In dubium autem non perperam vertitur, an quælibet rationabilis cauſa dandi indulgentiam, ſit etiam rationabilis cauſa quantæcunque indulgentiæ: an potius quædam ſit rationabilis cauſa tantæ indulgentiæ, puta vnius anni, quæ non eſſet rationabilis cauſa multo maioris indulgentiæ, puta viginti millium annorum. Eſt autẽ ratio ambiguitatis, quia pro prima parte, hoc eſt ꝙ cauſa legitima indulgentiæ eſt etiam ſufficiens cauſa quantæcunq; indulgentiæ, extat autoritas diui Tho. in 4. Sen. diſtin. 20 expreſſe dicentis, ꝙ indulgentiæ ratio ſeu cauſa non exigitur ad menſurandã indulgentiã. Et probat hoc: quia eadẽ ſtante rõne eccleſia modo maiorẽ, modo minorem dat indulgentiam. Et tandem dicit, quòd licet dans indiſcrete indulgentias, ita vt homines pro nihilo ab operibus pœnitentiæ retrahantur, peccet: nihilominus C conſequuntur homines plenam indulgentiam datam. Extat, & quàm continua experientia Romæ, docet autoritas eccleſiæ, dantis indulgentiam plenariam pro ſola viſitatione alicuius eccleſiæ ſine manibus adiutricibus, & in die ſancto Paſchæ data benedictione à Papa ſuper plateam S. Petri, pronuntiant duo Cardinales indulgentiam plenariam omnibus præſentibus. Si enim hę cauſæ ſunt legitimæ cauſæ indulgentiæ plenariæ. nulla reſtat cauſa pia tam parua, quæ non ſit legitima cauſa quantæcunque indulgentiæ. Extat & autoritas veritatis eccleſiaſticę, ſecundũ quã oportet indulgentias tantum valere quantum ſonant, conſtat autem, quòd ſonant ex quacunque cauſa etiam plenariam indulgentiam.

IN OPPOSITVM autẽ eſt: quia à ratione diſſonat indulgentiam exigere vltra autoritatem in dante & charitatem in recipiente; rationabilitatem in cauſa, ita quòd ſine legitima cauſa indulgentia eſt nulla, & tamen quantitatem indulgentiæ nõ exigere aliquid ex parte legitimæ cauſæ.

Contra quoque rationem eſt, quòd poteſtas eccleſiæ quæ non niſi miniſtri & diſpenſatoris eſt, nulla ratione diſpenſandi arceatur in quantitate tam pretioſi theſauri. Et confirmatur: quia ſi in propoſitis poſſunt eccleſiæ miniſtri ita diſpenſare, vt diſpenſatio ſit nulla, vt ſi Papa donaret totum ſtatum temporalem eccleſiæ filio ſuo, quamuis eſſet rationabilis cauſa donandi ſibi aliqd, multo magis videtur quòd errare poſſit in diſpenſando theſaurum ſpiritualium bonorum, ita vt diſpenſatio ſit nulla, vtriuſq; enim eſt diſpenſator non dominus, in ædificationẽ corporis Chriſti myſtici, non in illius diſſipationem. Accedit ad hoc autoritas apoſtolica Clementis 6. in dicta Extrauagante, vnigenitus, de autoritate datæ Chriſto diſpenſandi hunc theſaurum, dicentis, Quem quidem theſaurum per beatum Petrum cæli clauigerum eiuſque ſucceſſores ſuos in terris vicarios commiſit fidelibus ſalubriter diſpenſandum: & propriis & rationabilibus cauſis, nunc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ tã generaliter, quàm ſpecialiter prout cum Deo expedire cognoſcerent, vere pœnitentibus & confeſſis miſericorditer applicandum. E Vbi patet quòd non ſolum rationabiles, ſed proprias oportet eſſe cauſas quantitatis indulgentiarum.

QVAESTIO.

Num & quomodo, & quando pœnitentia ſit neceſſaria pro conſequenda indulgentia.

SECVNDA quæſtio eſt: an vera pœnitẽtia exigatur tempore, quo indulgentia conceditur, aut opus exercetur, an extendatur ad tempus aliud, quo quis vult illa indulgentia vti. Verbi gratia, quo ad conceſſionem, dat Papa quinque annos de indulgentia omnibus præſentibus, quum infra miſſam in capella ſua ſingulis diebus dominicis aduentus & quadrageſimæ abſolutionem facit, ſi tenentur tunc eſſe vere pœnitentes, an ſufficiat quòd intend

tendo vere pœnitere: & tunc, vt iſta indulgentiæ quinque annorum. Et ſimiliter quo ad exercitium operis, dat Papa quòd dicens ſeptem Pſalmos, vel dans tantum eleemoſynam, habeat plenariam remiſſionem ſemel in vita & ſemel in mortis articulo, an teneatur eſſe vere pœnitens tempore quo dicit ſeptem Pſalmos, vel dat eleemoſynam.

TERTIA Quæſtio, an oporteat eſſe cōfeſſum, ita quòd nullum ſit in conſcientiæ mortale peccatum commiſſum non confeſſum tempore quo acquirit quis, & vtitur indulgentia, an ſufficiat eſſe confeſſum ſecundum præceptum eccleſię, hoc eſt ſemel in anno. Et eſt ratio dubij: quia hinc apparet quòd verba iudicū ſunt ſecundum iura interpretanda, ac per hoc quòd ſint illo anno confeſſi. Inde vero apparet, quòd ſi non requireretur confeſſio alia, ſufficeret dicere pœnitentibus: quoniam in vera pœnitentia clauditur propoſitū obſeruandi præcepta Chriſti & eccleſiæ.

CAP. V.

Soluuntur obiectiones in 3. Cap. poſitæ, contra hoc, quòd dare indulgentiam, eſt actus iuriſdictionis.

NON EST autem difficile ad obiecta, primo contra aſſignatam diffinitionem reſpondere. Falſum namque eſt quod Durandus dicit, omnem iuriſdictionis actum poſſe in inuitum exerceri, quum abſolutio ſacramentalis ſit actus non ſolum ordinis, ſed iuriſdictionis, vtpote à non proprio iudice ordinario vel delegato facta nulla exiſtens, & tamen non poteſt exerceri in inuitum. Sed quòd nullus poſſit exercere actum iuriſdictionis in ſeipſum abſoluendo & ligando ſe, verum eſt, & propterea licet alij aliter ſentiant, concedo ego, quòd dans indulgentiam alijs, non acquirit illam: quia abſoluens alios, non abſoluit ſe. Nec tamen eſt deterioris conditionis, quàm alij, quia & ſi non per iſtam viam: per aliam viam poteſt eandem indulgentiam conſequi, ſcilicet committendo confeſſori ſuo, vt ſic abſoluat ipſum, ſicut ipſe abſoluit alios, hoc enim modo Papæ ſubijcit ſe abſolutioni ſacramentali, & ſimiliter indulgentiæ eadem ratione Archiepiſcopi quoque poteſtas ſuper totam prouinciam, ex hoc ipſo, quòd in quibuſdam articulis affirmatur, manifeſtatur extendi ad dandas indulgentias in tota ſua prouincia: quandoquidem ille eſt vnus illorum articulorum, qui in iure numerantur, vt Panor. ibidem ſcripſit. Defunctos autem in purgatorio exiſtentes, extra iuriſdictionem eccleſiæ quidam negant, eo quòd ſicut ſunt medij inter nos & beatos, dum nos viatores ſumus quo ad meritum, vel demeritum, & quo ad pœnam & præmium, & beati extra viam totaliter ſunt, qui purgantur autem quo ad meritum, vel demeritū extra viam, ſed quo ad pœnam vel præmium in via adhuc ſunt, ita quodammodo ſubditi vicario Chriſti viatoribus dimiſſo, vt ſicut quo ad punitionem adhuc ſunt in via, ita quo ad eleuationē à pœna adhuc ſubſunt iudici viatorum. Sed hæc opinio multa vera dicens non infert efficaciter intentum, plus enim requiritur ad ſubditum iudici viatorum, quàm adhuc participare aliquid de via. Exigitur enim quòd poſſit cauſa ſua quantum ad illud quod ſapit viæ, cognoſci à iudice viatorum, nullus enim poteſt eſſe iudex cauſæ omnino incognoſcibilis ab ipſo, conſtat autem papæ cognitione omnino eſſe alienas cauſas exiſtentium in purgatorio, & ideo patet Papam non poſſe abſoluere aut ligare exiſtentes in purgatorio. Manifeſtatur quoque hoc idem ex verbis Domini, limitantis Petri poteſtatem ſuper terram, ita quòd licet effectus poteſtatis Petri penetret cælos, dicente Domino, Erit ligatum, erit ſolutum in cælis: iuriſdictionis tamen actus terminatur ad hoc, vt ſit ſuper terram, dicente Domino, Quodcunque ſolueris, aut ligaueris ſuper terram. Scriptura autem ſacra mortuos non eſſe ſuper terram vocat, vt patet Gen. 42. vbi de Ioſeph tanquam de mortuo loquentes fratres & pater, introducuntur dicẽtes, quòd non eſt ſuper. Purgatorium autem non ſuper, ſed ſub terra eſſe ex eo patet, quòd Chriſtus deſcendit ad inferos, vbi erat limbus Patrum, neque enim fas eſt credere quòd de purgatorio exeuntes animæ ante Chriſti mortem, & ad limbum Patrū euntes, ad inferos ex ſuperis deſcenderint: ſed econtra ex inferno inferiori ad infernum ſuperius aſcenderent: quum etiam ſecundum Philoſophos loca quanto ſuperiora, tanto nobiliora ſint. Quocirca non dat papa defunctis indulgentiam autoritatiue abſoluendo, ſed per modum ſuffragij, quod etiam ipſæ Apoſtolicæ literæ atteſtantur, clare apponentes iſtam clauſulam, per modum ſuffragij, quum pro defunctis dantur indulgentiæ. Et potes videre quòd ex hoc ipſo diuerſo modo dandi indulgentiam viuis & defunctis, inſinuatur intentum: nam ſi ex eo quod non audeus eccleſiæ defunctis autoritatiue remittere pœnas ſicut viuis, ſuffragantis perſonam induit, cōcedendo defunctis indulgentiā, monſtratur quòd indulgentiæ ſimpliciter, & abſolute remiſſio eſt autoritatiue ab eccleſia facta. Niſi enim eſſet autoritatiua remiſſio, ex applicatione eccleſiaſtici theſauri, non oporteret ad

F ſuffragij modum deſcendere, quum ad defunctos extenditur, quibus eccleſia non niſi ſuffragari poteſt.

CAP. VI.

Solutio obiectionum in tertio Cap. contra hoc quòd indulgentia eſt abſolutio.

AD EVIDENTIAM autem ſpecificæ naturę ipſius indulgentiæ oportet noſſe, duo concurrere ad indulgentiam, abſolutionem à pœnitentia iniuncta, & diſpenſationem ſpiritualis theſauri, applicando pœnam Chriſti & ſanctorum ad hunc, cui datur indulgentia. Et primum quidem probatum eſt ex Canone Alex. 3. Secundum autem non ſolum ex communi Sanctorum doctrina, ſed ex allata Extrauagante Clementis ſexti patet.

G Verum, multum intereſt ad naturam indulgentiæ cognoſcendā, an primum indulgentia ſit abſolutio, an diſpenſatio. Nam ſi indulgentiæ primo conſiſtat in abſolutione, diſpenſatio theſauri ex acceſſorio concurrit ad indulgentiam, vt quia eccleſiæ non poteſt libere relaxare debitam Deo pœnam pro peccato in illum commiſſo, ad hoc vt remiſſio ſua ſit efficax, iungit abſolutioni diſpẽſationem pœnarum ſuſtentarū à Chriſto & ſanctis, applicando aliquid earum huic: & aliquid illi, vt ſic & remiſſio fiat efficax ex adiuncta ſatisfactione Chriſti & Sanctorum pro iſtis quibus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur. Si autem primum indulgẽtia ſit diſpenſatio prædicti theſauri, abſolutio ab iniuncta pœnitentia acceſſorie concurrit ad indulgentiam, ex eo namque quòd applicatur mihi per indulgentiam tantū de pœnæ recondita in theſauro, ſequitur quòd ſum abſolutus ab æquiualenti pœna, quam debebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid autem horum verius ſit, non ex ratione, ſed ex facto pendet. nam rationi conſentaneum eſt, quòd eccle-

H ſia vtroque modo poteſt indulgentias facere: ſed an de facto indulgentias altero tantum, & quo aut vtroque modo faciat, ſcire oportet ſi indulgentiæ natura cognoſcenda eſt. Apparet autẽ prima facie inſpicientibus doctores & dictam extrauagantem Clementis, primum in indulgentia locum tenere diſpenſationem eccleſiaſtici theſauri, & abſolutionem acceſſorie comitari, conferenti vero poſteriores indulgentias priſcis, apparet eccleſiam olim fuiſſe viam indulgentijs principaliter per modum abſolutionis, quam neceſſario comitatur diſpenſatio theſauri, à tempore autem Bonifacij 8. primi autoris perennis, Iubilæi vſam fuiſſe, principaliter indulgentijs diſtributione theſauri, & cōcomitanter abſolutione à pœnitentia, quoniam tanta abundantia indulgentiarum plenariarum quanta vix credi poteſt paſſim data: ſuper hoc fundari videtur. Et ſecundum hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex ſacris canonibus, quam aſſignauimus, non eſt diffinitio indulgẽtiæ quæ modo fit ab eccleſia Ro. ſed illius quæ olim fiebat, quoniam ſacri Can. loquuntur de indulgentia, quæ erat conſueta in

I eccleſia, & non de illa, quæ poterat inueniri de nouo. Sunt enim diuerſarum rationum illæ & illæ quo ad naturas, quamuis ſint vnius & eiuſdem rationis quo ad vltimum effectum, qui eſt remiſſio pœnæ temporalis debitæ pro peccato. Et ſic dicendo, concordia fieret inter noua & vetera. Sed hæc opinio ponens de facto indulgentias diuerſarum rationum in eccleſie, diſſonat ab vſu eccleſiæ & doctorum, nam Bonifacius ipſe 8. indulgentiam Iubilæi inchoat ab indulgentijs magnis conceſſis à prioribus, manifeſtans per hoc ſe ſectari veſtigia prædeceſſorum. Rom. quoque pont. in hodiernum vſque diem indulgentias tot annorum, adiunctis tot quadragenis dando coram ſe in capella pontificia, teſtantur aperte ſe modo priſcorum dare indulgentias: & apponendo ſemper explicite clauſulam illam ſcilicet, In forma eccleſiæ conſueta, nulli dubitationi relinquunt locum quòd antiquam intendunt ſequi indulgentiæ formam, & non inducere indulgentiam alterius rationis. Doctores quoque omnes ſiue theologi ſi-

K ue canoniſtæ quantum hactenus memini me vidiſſe, de indulgẽtia, vt de vna quadam eccleſiaſtica actione, & non vt de actionibus diuerſarum rationum tractant. Vnde vnius rationis de facto eſſe indulgentiam nunc & olim colligimus, & ipſam primo eſſe abſolutionem comitatam applicatione theſauri ad hunc, cui datur indulgentia, & non econtra: hoc & ipſam eſſe applicationem theſauri ad hunc comitatam abſolutione ipſius, canon ſæpe dictus Alexandri 3. monſtrat & conuincit. Nam ſi principaliter natura indulgentiæ conſiſteret in diſpenſatione & applicatione theſauri eccleſiaſtici, ad hunc poſſet epiſcopus bono. indulgentiam concedere alieno, quoniam ad communicandum alieni theſaurum non exigitur aliquis actus iuriſdictionis ſuper illum, ſed ſufficit autoritas ſuper theſauri diſpenſatione, vt patet in diſpenſatione theſauri temporalis. Abſolutio autem à pœna, per viam ſequelæ comitaretur abſque aliquo alio actu iuriſdictionis: quia iam exoluiſſet pœnam debitam, ex pœna Chriſti & ſanctorum ſibi communicata ac per hoc alienus, qui ſolum ad 40. dies pœnitentiam

tentiæ tenerentur, ab epiſcopo Bono. per indulgentiam 40 dierũ ſic ab ſoluerentur, quòd tamen coram Deo ad nullam pro peccato pœnam tenerentur, cuius oppoſitum in Canone habetur, dum dicitur, quod alieno non prodeſt indulgentia, niſi de conſenſu proprii iudicis. At ſi quis diceret, quod quia indulgentia liberat eum, cui datur pœna & coram Deo & coram proprio iudice, quia liberat ab iniuncta pœnitentia, & alienus epiſcopus licet communicando pœnam theſauri non ſubditio pœnitentiam iniunctam pro illo exoluat coram Deo, non tamen coram proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad pœnitentiam iniunctam obligatus coram proprio iudice, ſicut ſi ſine indulgentia aliqua per alia opera ſatiſfactoria totã pœnam exoluiſſet peccatis ſuis debitam, & pœnitentiam iniunctam a ſacerdote non peregiſſet, remaneret obligatus in foro eccleſiæ ad pœnitentiam iniunctã peragendam, ideo Alexander 3. dixit, quòd indulgentia non prodeſt, ſcilicet in foro eccleſiaſtico, in quo iura ſunt. Aduertat hic dicens quòd ſi indulgentiæ natura principaliter conſiſtit in communicatione theſauri exoluentis pœnam coram Deo, & abſolutio iudicialis comes ponitur, cũ debebat conſultus Alexander reſpondere negatiuum ſimpliciter & abſolute, dicendo quòd non prodeſt niſi de licentia proprii iudicis, ex quo oppoſitum verum eſt ſimpliciter & abſolute. quia vnaquæque res ſimpliciter & abſolute iudicatur ſecundum ſuam naturam, & non ſecundum concomitantia. Immo hæc ipſa re ipſo monſtrat intentũ: quia duobus concurrentibus ad indulgentiam, altero pertinente ad eccleſiam & Deum, ſcilicet diſpenſatione & communicatione theſauri pœnam debitam exoluentis coram Deo, altero pertinente ad eccleſiam tantum, ſcilicet iniunctæ pœnitentiæ ſolutio in foro eccleſiæ, ſi indulgentia eſt principaliter & eſſentialiter illa theſauri communicatio, debeat affirmari quòd prodeſt non ſubditis, ex quo illam quo ad principale & eſſentiale conſequuntur. Et quia negatum eſt illis prodeſſe, dicimus inde quod indulgentia principaliter & eſſentialiter eſt abſolutio, quam quia non ſubditus conſequi nequit, ideo indulgentia ab alieno non ſibi prodeſt tam quo ad Deum, quam quo ad eccleſiam. Et hic eſt planus ſenſus illius decretalis abſque extorſione aliqua vt patet intuenti. Eſt igitur indulgentia qua de facto olim vſa eſt, & nũc vtitur eccleſia vnius rationis: & eſt principaliter ac eſſentialiter abſolutio iudicialis in foro pœnitentiali, annexam habens communicationem theſauri paſſionum Chriſti & Sanctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ, quando per viam commiſſionis fit. Conceditur ſiquidem quòd poſſit plenarie abſolui in vita & in morte, conſtat enim quod non eſt ſermo de abſolutione ſacramentali, ſed ſpectante ad indulgentias, & conſtat quòd per modum & verbum abſolutionis confertur. Et conſtat quòd eiuſdem eſt rationis indulgentia collata hoc miniſtro medio abſoluente, cum Papa dat indulgentiam præſentibus, aut viſitantibus, &c. & quum per miniſterium medium conceditur quod ſemel in vita, & ſemel in morte plenarie abſoluatur. Tenet igitur abſolutio primum in indulgentiæ ratione locum.

AD OBIECTA igitur ex communi doctrina fulta autoritate multorum Ro. pontificum, dicitur, quòd non contrariatur doctrina hæc aſſignatæ diffinitioni, quoniam nõ docet principaliter indulgentiam eſſe applicationem theſauri: ſed docet vnde ſit valor, & efficacia indulgentiæ ad remiſſionem pœnæ Deo debitæ pro peccato, vt ſcilicet ex theſauri ſpiritualis diſpenſatione. Et ad hanc efficaciam ſpectat modus ſolutionis, compenſationis, diſtributionis, communionis, diſpenſationis & huiuſmodi, quũ dicitur quòd indulgentiæ valent, aut dantur per modum diſpenſationis, & huiuſmodi, & non ſpectant hæc ad principalem actũ indulgentiæ, qui eſt iudicialis in foro pœnitẽtiali abſolutio, propter quem exigitur quod indulgentia fit a proprio iudice, & ſi eſt non a proprio iudice facta, nulla ſit, vt ex ſæpe dicto Alexandri 3. Canone patet. Nec ſuſcepit Canon illa ubi, etiã prius expoſitionem, ſcilicet, quòd indulgentia eſt diſtributiua iuſtitiæ ſub eius: quoniam diſtributio arctata ad ſubditos vt partes communitatis, eſt actus iuſtitiæ diſtributiuæ, exigens æqualitatem proportionalem in ſua forma, vt patet in 5. Ethic. quòd alienum collat eſſe ab indulgentia ex vſu eccleſiæ tam iam moderno, quam antiquo. Refutat quoque alteram dictus canon, deinde obiectam expoſitionem, ſcilicet quòd ſat eſt illi, quod indulgentia eſt abſolutio cauſaliter, hoc eſt, quòd eſt diſpenſatio theſauri cauſans abſolutionem: quoniam ſi ſic eſſet, non eſſet opus proprio iudice ad conſequendam remiſſionem pœnæ peccato debitæ ab alieno epiſcopo indulgentiam concedente, quando quidem abſolutio priuatam ſequeretur cauſaretur ex applicatione theſauri facta a potente diſpenſare theſaurum. Diſpenſatio ſiquidem theſauri non exigit iuriſdictionem ſuper perſonis, quibus dispenſatur: ſed ſuper theſaurum: ſat enim eſt perſonis illis, vt ſint capaces communionis illius, quæ quidem capacitas in propoſito conſiſtit in hoc, quòd homo ſit vere pœnitens & confeſſus. Vrget que tanto magis canon iſte, quantum creditur indulgentiam valere ad remittendas pœnitentias non iniunctas: conſtat enim quòd reſpectu non iniunctarum pœnitentiarum nullus requiretur proprii iudicis conſenſus, ſi indulgentia eſſet eſſentialiter communicatio theſauri. Cõmunicato ſiquidem mihi ab alieno epiſcopo theſauro, coram Deo ſoluiſſem, & coram proprio iudice non remanerem ligatus: quippe qui non eram ab eo ligatus ad aliquam iniunctam pœnitentiam. Quia igitur hoc eſt falſum, reſtat vt indulgentia ſit eſſentialiter abſolutio, cui annectitur diſpenſatio eccleſiaſtici theſauri ad hoc vt abſolutio a pœna, ſit efficax, non ſolum quo ad eccleſiam, ſed etiam coram Deo. Et ſi perſpicaciter intuiti fuerimus ordinem manifeſtati vſus theſauri ad vſum indulgentię, videbimus ex eo idem, ſcilicet quòd indulgentia eſt eſſentialiter abſolutio. Nam quum viderent doctores eccleſiam abſque ſacramentali medio remittere pœnas peccatis confeſſis debitas, nec ab eccleſia inſtructi eſſent quomodo huiuſmodi remiſſiones valerent, ſupponentes eccleſiam abſoluere à vinculo pœnitentiarum, in varias inciderunt opiniones de efficacia huiuſmodi remiſſionis, ſeu abſolutionis, quibuſdam neſcientibus hũc eccleſiæ militantis theſaurum, opinantibus abſolutiones has in foro tantũ militantis eccleſiæ liberare a pœnitentiis, aliis non curãtibus de hoc theſauro, putantibus ex poteſtate data Petro poſſe papam remittere liberaliter pœnas peccatis debitas, ita quod nec hic, nec alibi oportet illas exoluere. aliis dicẽtibus, quod abſolutio, ſeu, quod idem eſt, remiſſio efficaciam habet etiam coram Deo ex applicato theſauro paſſionis Chriſti & Sanctorum, quum id dogma approbari meruit ab Apoſtolica ſede. Hæc ſiquidem manifeſtant, quòd pro certo ſupponebatur ab omnibus eſſentiam indulgentiæ quòd eſſet remiſſio & ad inueſtigandum ipſius efficaciam, tot concurrunt opiniones multiplicatæ valde, quas nunc omitto, quia ſat eſt propoſito omnes conuenire in præſuppoſito genere indulgentiæ, ſcilicet quòd eſt abſolutio ſeu remiſſio.

CAP. VII.

Solutio obiectionum in 3. Cap. contra hoc, quòd indulgentia reſpicit pœnitentiam iniunctam.

NON parua præterea intelligentia opus eſt ad euidentiam habendam de pœnitentia, a qua abſoluit indulgentia, dum ſacri canones non niſi de iniuncta mentionem faciunt, doctores autem ad iniunctas & non iniunctas extendunt. Et licet doctorũ opinio, quam etiam ſequutum ſe dicit diuus Tho. magnifacienda ſit: quia tamen huius rei veritas ex facto pendet, & in facto cõſiſtit, & ſacri canones ſolum de iniuncta faciunt mentionem, ſi tenendo certum, & dimittendo incertum, diffinita eſt indulgentia, quòd eſt abſolutio a pœnitentia iniuncta. In Concilio ſiquidem Lateran. ſub Inn. 3. determinatur poteſtas epiſcopalis circa indulgentiam, & expreſſe poſt tempora indulgentiæ decreta, ſubiunguntur, De iniunctis pœnitentiis indulta remiſſio non excedat. in ca. quum ex eo, de pœ. & re. Vbi ſecundum textum & omnes doctores. epiſcopalis poteſtas dandi indulgentias, limitatur, quod non eſſet verum, ſi indulgentia abſolueret a non iniunctis. Nam ſi indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnitentiis, & epiſcopalis poteſtas eſt reſtricta ſolum quo ad iniunctas pœnitentias, conſequens eſt, quòd reſpectu pœnitentiarum non iniunctarum non ſit limitata epiſcopalis poteſtas, quod cõtra textum eſſe conſtat, obuiantem expreſſe iuriſdictioni indulgentias ſimpliciter & abſolute, & contra doctores ex illo textu affirmantes limitatam eſſe epiſcoporum poteſtatem circa indulgentias abſolute. Quod etiam patet in ca. noſtro. Eo ti. Vbi archiepiſcopum dicit non poſſe excedere circa indulgentias ſtatutum ſ illius capituli. Nec poteſt reſponderi, quòd reſtricta poteſtate quo ad pœnitentias iniunctas, intelligitur & reſtricta quo ad non iniunctas, quoniam reſtrictio poteſtatis quo ad maiora, nõ infert, reſtrictionem eiuſdem quo ad minora, quamuis econtrario reſtrictio, quo ad minora, a fortiori reſtringet a maiori. Sed plus eſt remittere iniunctas, quam non iniunctas, tum propter vinculũ duplex ibi, & ſimplum hic, tum propter forum eccleſiaſticum ibi, quod nõ interuenit hic, igitur ex hoc, quòd limitata eſſet quo ad iniunctas epiſcopalis poteſtas, non propterea limitata eſſet quo ad non iniunctas, ſi indulgentia reſpiceret iniunctas & non iniunctas. Nec poteſt rurſum dici, quod quia pœnitentia iniuncta eſt principalis materia indulgentiæ, ideo prohibitio indulgentiæ de iniunctis infert prohibitionem etiam de non iniunctis, quia acceſſorium ſequitur principale: & ſic materia indulgentiæ principalis quidem, ſed non ſola eſt pœnitentia iniuncta. Nã hæc reſponſio noſtrum infert intentum, & quòd recte diffinita eſt indulgentia per iniunctam pœnitentiam, vt per principalẽ materiam, & quòd iniuncta pœnitentia ſic eſt principalis materia indulgentiæ vt ipſa principali materia ſubtracta, ſubtrahatur acceſſoria, ac per hoc ſi indulgentiæ non ſubſternitur iniuncta pœnitentia, intelligimus non ſubſterni eidem pœnitentiam

non

non iniunctam, quod eſſet voluntarium; quum nullo canone, nulla ratione fultum inueniatur, ſi indulgentia liberat ab vtraq; pœnitentia, ꝙ non liberet ab vna ſine altera. Eſt ergo iniuncta pœnitentia & principalis & ſola materia indulgentiæ ſecũdum ſacros canones intellectæ. Seruauit quoq; eccleſia multo tẽpore hunc ſtylum, vt exprimeret in literis relaxationem ab iniunctis pœnitentiis: in tantum vt Durandus cũ dixiſſet in 4. Sent. quòd indulgentiæ tantum valeat, quantum ſonãt, ſubiunxit, Sonant autem ꝙ ab iniunctis pœnitentiis liberant. Quocirca quũ non exprimitur, an ab iniuncta vel non iniuncta pœnitentia liberat, intelligitur de iniuncta, quia verba iudicis ſunt intelligenda ſecundum formam iuris, in iure autẽ ſolum fit mentio de iniũctis: igitur de iniunctis tantum pœnitentiis intelligẽda eſt indulgẽtia data ſimpliciter & abſolute. Expoſitio vero dicens, ꝙ ly ab iniunctis pœnitentiis intelligitur ſubintellecta coniunctione etiã (ac ſi diceretur etiam ab iniunctis pœnitentiis) non eſt expoſitio, ſed diuinatio: nam ſi liceret in textibus apponere, ly, etiam, infiniti textus ſubiecti eſſent diuinationi quãq; etiam contra textum, vt facile patet diſcurrenti. Atteſtatur autẽ ſic eſſe intelligendum, Romanę eccleſiæ cõſuetudo in vitidi obſeruãtia conſiſtẽs, dum Rom. pon. ſingulis diebus Dñicis & Quadrageſimę & Aduentus, dat omnibus præſentibus quinq; vel ſeptem annos, & totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo ſiquidem tot annos, & totidẽ quadragenas, manifeſtat ſe loqui vt canones pœnitentiales loquuntur, taxantes pœnitentias per annos & quadragenas. Cumq; de illis taxatis per ſacros canones annis & quadragenis liberat illos, proculdubio q ad illos & ad illas ſunt obligati, monſtrat ab iniunctis pœnitentiis tantummodo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, ꝙ cõis forma indulgentiarum fit per tempora puta dies, quadragenas, annũ vel annos, quia ſic taxatæ ſunt pœnitentiæ in ſacris canonibus. Nec obſtat quũ fit plenaria indulgentia, quũ plenitudo etiam pleniſſima non mutat ſubſtantiã, ſed auget quantitatem ipſius ſubſtantiæ, vt patet. Et propterea ſi pœnitentia, a qua liberat indulgentia, eſt ſubſtantialiter pœnitentia iniuncta, quantumcumq; indulgentia ſit pleniſſima, non liberat niſi ab iniuncta. Et aliæ quidem liberant ab iniũcta vnius anni, vel tot annorũ, aut dierũ, pleniſſima aũt liberat a tota iniũcta, ſicut ſi ꝑ quotã data indulgẽtia eſt (puta remiſſionẽ tertię partis) liberat a tertia parte iniunctæ pœnitentiæ.

Et ſi quæratur, an intelligatur hic de pœnitentia iniunctam a iudice, ꝙ a iure, an de iniuncta tantum a iudice, reſpondetur ꝙ quum a iure nulli ſit pœnitentia iniuncta, ſed taxata iniungẽda, ideo dicendo, ꝙ liberat ſolum ab iniuncta, ſoluta eſt quæſtio. Et probatur qđ dicitur, quia ad pœnitentiam iniunctam ille cui iniuncta eſt, tenetur, nullus autẽ tenetur ad pœnitẽtias taxatas in canonibus pœnitentialibus, niſi ſibi ſpecialiter imponatur: igitur pœnitentiæ illæ nõ ſunt iniunctæ. Sed eccleſia ſicut præſuppoſuit homines egere remiſſione pœnarum debitarũ pro ſuis peccatis, ita præſupponit vere pœnitentibus & confeſſis iniunctas eſſe pœnitentias ſm ſacros canones, penſata tũ qualitate perſonarum & aliis merito penſandis, & ſupponens illos eſſe obnoxios iniunctis pœnitentiis, dat illis indulgentiã ſeu remiſſionẽ iuxta formã canonum pœnitentialiũ. Quocirca, multum veriſimile ac rationi conſentaneũ eſt, vt ortum habuerit indulgẽtia a pœnitentium vinculis, quibus olim alligabantur a cõfeſſoribus iuxta Canones pœnitentiales: hinc enim perſeuerat vſque hodie vt dictũ eſt, indulgentia tot annorum & tot quadragenarũ, hinc indulgẽtia abſolutio eſt, quam a proprio iudice fieri iura teſtantur, hinc emanauit opinio illa quæ eſt falſa, quod indulgẽtiæ ſolum valẽt quo ad forum eccleſiæ militantis, hinc omnium eſt conſonãtia Canonum. Cum his tamen ſcito, ꝙ licet indulgentiæ tã pro viuis ꝙ defunctis ſic ſint ſm iura interpretandæ, quum non ſint melioris conditionis defuncti, ꝙ viui quo ad conſequendas indulgentias (immo ſint deterioris, quia ad eos nõ perueniunt niſi per ſuffragia) ſi tamen Papa daret alio modo indulgentiam, i. nõ ſolum ab iniunctis, ſed etiã a quomodolibet debitis pœnis pro peccatis, dicendum ſecus eſſet: poteſt enim abſoluere a pœna debita, licet non iniuncta, dummodo culpa remiſſa ſit. Vtrum autẽ hactenus pontifices ſic dederint indulgentiam, neſcio. Si enim verum eſt, ꝙ Petrus de Pal. refert (quod etiam Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacij 8 de Iubilæo expoſitione refert) non e litera, ſed ex intentione Papæ illius, ſcilicet Bonifacij 8. habetur, ꝙ non ſolum ab iniuncta, ſed iniungenda intendebat liberare per illam indulgentiam pleniſſimã. Sed vereor, ne Bonifacius non vt pontifex, ſed vt doctor & illius opinionis ſectator, illa dixerit verba. Nec inconuenit ipſum vt doctorẽ minus bene dixiſſe, quum etiam dixiſſe referatur ab eodem ibidem, ꝙ indulgentia illa liberabat etiam a votis, quod conſtat non niſi ex voto poſſe bene intelligi, perſpecta illa Iubilæi extrauagante. Quocirca propter huiuſmodi, quæ ex literis non conſtant apoſtolicis, non eſt recedendum a iuris tramite recto, qua confeſſor iniungere debet pœnitentiam, etiam ſi ipſe non vt miniſter indulgentiæ

F ſtatim abſoluturus ſit eundem pœnitentem plenarie a pœna.

Ad id vero, qđ ex forma plenariæ abſolutionis obijcitur, dicitꝰ ꝙ de autoritate talis formæ quicq́d ſit, poteſt dupliciter exponi. Primo, vt intelligatur edita ſecundum opinionem illam valde, vt videtur, communem, ſ. ꝙ indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnis. Nec mirum alicui videatur, ſi eccleſię miniſtri in formis huiuſmodi vtantur opinatis, quum in Præfatione communi vtatur eccleſia opinione dicentium cælos eſſe animatos, dum inter creaturas intellectuales cælos inſerit dicẽs, Maieſtatem tuam laudant Angeli, adorant q; dominationes, tremunt poteſtates, cæli, cęlorumq; virtutes, ac beata Seraphim. Et ꝙ eſt formidine aliqua vtantur eccleſiæ miniſtri opinione illa in hac forma, inſinuatur ex eo, ꝙ ibi apponitur, quantum ſe extendũt claues eccleſiæ, titubantis enim ſunt verba hæc. Secundo, quòd intelligatur ex meritis indulgentiæ, ita ꝙ reſtitutio ad puritatẽ baptiſmalem non intelligitur fieri ſimpliciter & abſolute, ſed G quantum eſt ex parte indulgentiæ, Præſumit enim eccleſia arbitratas ac iniunctas eſſe vere pœnitentibus & cõfeſſis condignas pœnitentias, ac per hoc abſoluendo ab iniunctis, præſupponit ſe abſoluere ab omnibus pœnis illi debitis, & conſequenter reſtituere innocentiæ baptiſmali. Et hoc ſic eſſe intelligendum atteſtaꝰ: quia proculdubio præſupponit in hac forma eccleſia pœnitentẽ eſſe contritum de omnibus venialibus, alioquin reſtitutio ad puritatem baptiſmalem locum nõ haberet. Et quia vtraq; præſumptio eſt facti, & tenet ſe ex parte pœnitentis: ideo forma illa efficax quantũ ex parte eſt indulgentiæ, ſi fiat in patiente bene diſpoſito per iniunctas pœnitentias, efficax ſimpliciter & abſolute inuenitur. Et ab affectu ſuo deficere poteſt, ſi de facto pœnitens nõ requiſita omnia ad hoc, vt abſolutio ab omnibus iniũctis, ſit abſolutio ab omnibꝰ ſimpliciter debitis pro peccatis pœnis habeat, quod tunc accidit, quũ non eſt per ſuſceptas condignas pœnitentias diſpoſitus. Quæ indiſpoſitio pœnitentibus merito imputaꝰ, H quia ob cõem pœnitentiam imperfectionem, cõdignæ non dantur ſm ſacros Canones pœnitentiæ. Nec debent pœnitentes ex imperfectione ſua reportare commodum indulgentiarum, vt ſcilicet valeant eis ac ſi iniunctas ſuſcepiſſent condignas pœnitentias, non enim debent æquiparari illis, qui condignas acceperũt ſm ſacros Canones pœnitentias, quorum miſeria mater eccleſia indulgentiæ leuamen illis contulit. Et merito, quia iam ſponte ſuſceperant peragendas hic condignas pœnitentias, quod conſtat non amplecti a modernis pœnitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pœnitẽtia ſufficit. Conſonat autẽ hæc doctrina eccleſiæ Romanæ cõſuetudini, quum in illa vtea voce, Indulgentię concedantur appoſita ſemper clauſula iſta, videlicet in forma eccleſiæ conſueta, conſtat enim ꝙ formã eccleſiæ non poteſt melius interpretari ꝙ forma eccleſiaſtici iuris, ſecundum quam clauſula hæc non ſolum denotat ly, vere pœnitentibus & confeſſis, ſed etiam ly, ab iniunctis pœnitentiis. Et confirmatur, I quia conſentaneum rationi eſt, vt iudex eccleſiaſticus iudicet nõ niſi delata ad ſuum iudicium, & non de relictis ab eodem ſe impediat, illa enim quę ad eccleſiaſticum forum non ſunt delata (qualia ſunt peccata non confeſſa) rationabiliter ab eccleſiaſtici iudicis abſolutione aliena ſunt, vt ſicut non ligat niſi pro cognitis in foro eccleſiæ, ita non abſoluit niſi a cognitis in eodem. Oblata præterea ad forum eccleſiaſticum per confeſſionem, & a iudice minori pœnitentia punita, tanquã derelicta quo ad reliquam partem pœnitentię in foro eccleſiaſtico videntur, præſumit enim eccleſia confeſſores rite arbitratos iudicaſſe pœnitẽtes eſſe ſibi ipſis relinquendos, quo ad reliquum ſatisfactionis, ac per hoc eccleſiaſtica cenſura pœnitentialis ſuit nõ ſe amplius impedit de illis. Quo fit, vt ſicut ad eccleſiaſticum iudicium nõ redit reliqua ſatisfactio quo ad vinculum, ita non redeat quo ad abſolutionẽ, vt pari ligandi ſoluendiq; ritus paſſu currat. Ab iniũctis igitur tantũmodo pœnitentia eccleſiaſtica indulgentia de iure cõi liberat tam viuos, ꝙ defunctos: idẽ eſt enim quũ per indulgen K tiam viuis & defunctis datur, licet modus dandi ſit diuerſus, vt patet ex dictis, & ſic valet quãtum ſonat ſane intellecta ſm formam iuris, vnde nulla fraus ab eccleſię miniſtris in his committitur ſi aliter ꝙ ſecundum iura intelligant multi indulgentias, & ſic illis vtantur, & conſequi ſe illas credant, nulli ſiquidem noxiam opinionem permittere, quid nocet? At ſi dixerit quiſpiam, tam hodie non iniungantur frequenter pœnitentiæ indigentes tanto ope, vanus erit acceſſus ad indulgentias, reſpondetur quòd propterea non eſt vanus, quia per indulgentias relaxantur pœnitentiæ iniunctæ, quæ ſuat factæ in peccato mortali: quæ etſi in foro eccleſiæ exolutæ erant non tamen in foro Dei, & propterea per indulgentias remittuntur, vtpote iniunctæ, & nõ adhuc Deo exolutæ. Doctrina igitur dicentiũ indulgentiam ad iniunctas & non iniunctas pœnitentias ſe extendere, vanieſt quantũ eſt ex efficacia poſſibili cõuenire indulgẽtiæ, nos autẽ dicẽtes indulgentiã remittere pœnitẽtias iniunctas tantum, verum quoq; dicimus de indulgentia ſm iuris formam concessa.

CAPVT

CAPVT VIII.

Reſponſio ad quæſtionem de indulgentiæ cauſa, primo propoſitam in capite quarto.

AD DIFFICILLIMAM autem quæſt. de cauſa indulgentiæ propoſitam, reſpondere, quamuis temerarium forſam cenſebitur, dicendum tamen eſt ratione duce, quid ſentiendum eſt de illa, oportet enim & eccleſiæ prædilectionem ſaluare, vt certe eſt, & fideles paſcere pane intellectus. Dicēdum eſt igitur ad quæſtionem, quòd nonquæcunque cauſa ſufficit ad indulgentiam dandam, ſufficit etiam ad quantamcunque indulgentiam dandam, ac per hoc indulgentia data ſine legitima cauſa ad dandam tantam indulgentiam non valet quo ad quantitatem, in qua exceduntur limites legitimæ cauſæ. Probatur hoc multipliciter. Primo autoritate concilii Latera. ſub Inno. 3. vt enim habetur extra, de pœn & re. ca. Cum ex eo, per indiſcretas & ſuperfluas indulgentias eneruatur pœnitentialis ſatisfactio. Ex hoc enim habeo, quòd indulgentiæ indiſcretæ & ſuperfluæ non adimplent ſatisfactionem pœnitentialem, ſed eneruāt, niſi quis adeo deſipiat, vt idem putet adimplere & eneruare, quæ conſtat eſſe contraria. Et quum conſtet, quòd proprius fructus indulgentiæ eſt adimpletio ſatisfactionis pœnitentialis, cōſequēs neceſſario eſt, vt per indiſcretas ſuperfluaſque indulgentias, quæ proculdubio ſunt illa, quæ ex quacunq; pia cauſa ſunt magnæ valde, non conſequetur pœnitentialem ſatisfactionem a nobis debitam, adimpletam eſſe pro nobis à Chriſto & Sanctis, nam ſi per indiſcretas huiuſmodi indulgentias hoc conſequeremur, non eneruaretur, ſed adimpleretur pœnitentialis ſatisfactio. Sed dum indiſcrete huiuſmodi indulgentiæ infructuoſæ ſunt ſecundum veritatem ad ſatisfactionem pœnitentialem adimplendā, & pœnitentes putando ſibi eas prodeſſe, omittunt ſatisfactionē pœnitentialem, eneruatur in veritate pœnitentialis ſatisfactio, vt tacet Canon dicit. Probatur idem ſecundo autoritate Cle. 5. in ... extrauagante, vnigenitus, quoniam dicit. Ex propriis & rationabilibus cauſis nunc pro totali, nūc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis, &c. vt allegatum eſt in cap. 4. Si enim non ſolū rationabiles, ſed propriæ ſunt cauſæ nunc totalis, nunc partialis remiſſionis, ſequitur manifeſte quòd non ſunt communes omnes cauſæ indulgentiæ ad totalem & partialem remiſſionem, ſed aliqua pia cauſa eſt propria & rationabilis cauſa partialis remiſſionis, quæ non eſt totalis, alioquin non eſſet cauſa propria remiſſionis partialis, ſed communis partiali & totali, cuius oppoſitum literæ apoſtolicæ ſonant. Probatur tertio ratione idem, Legitima cauſa in indulgentiis requiritur ſecundum omnes ad ſaluandam intentionem Chriſti & Sanctorum: vt ſcilicet applicentur conſequentibus indulgentiam paſſiones Chriſti ac Sanctorum ac ſi pro iſtis ea intentione ſpecialiter illas ſuſtinuiſſent: ſed intentio Chriſti & Sanctorum non ſaluatur ex quacunque pia cauſa quo ad quantamcunque quantitatem, ergo non quæcunque pia cauſa ſufficit ad quantamcunque indulgentiam. Probatur minor: quia intentio Chriſti fuit pati pro eccleſia in communi, eſt enim paſſio Chriſti cauſa vniuerſalis: intentio quoq; Sanctorum fuit pati vltra propriam expiationem pro eccleſia. Eſt. n. eiuſdem rationis quo ad hoc, quòd eſt eſſe commune, paſſio Sanctorum cum paſſione Chriſti: quia paſſio Sanctorum eſt conſummatio paſſionum Chriſti, teſtante hoc Apoſt. ad Col. 1. dicente. Adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore eius quod eſt eccleſia. Ex hoc quippe loco ſumptus eſt theſaurus eccleſiæ quo ad paſſiones Chriſti & Sanctorū ab Aug. ſuper Pſal. 61. dicente ex hoc loco: Tantum ergo pateris, quantū ex paſſionibus tuis inferendum erat vniuerſæ paſſioni Chriſti, ad communem bona quaſi Remp. quiſque pro modulo noſtro exſoluimus quod debemus, & pro poſſe virium noſtrarum, quaſi canonem paſſionum inferemus, paritoria plena paſſionum non erit, niſi quum ſeculum finitum fuerit. Quamuis quo ad paſſionem Chriſti ex infinitate perſonæ patientis ſimul probetur, & ex autoritate Io. 2. c. primæ ſuæ cano. dicentis: Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non autem pro noſtris tantum, ſed etiā pro totius mundi, conſtat enim, quòd propitiatio pro peccatis totius mundi excedit omnes pœnas debitas à conſequentibus indulgentias. Ex quibus haberi facile poteſt intentionem Chriſti & ſanctorum quo ad pœnas in theſauro reconditas eſſe, ſicut bonum commune eccleſiæ, ac per hoc quòd currant curſu boni cōmunis, conſtat autem quòd bonum commune diſpenſandū ſuapte natura eſt, diſpenſatio vero, ſicut aduerſatur donationi ad libitum, ita contrariatur incommenſuratæ diſtributioni, diſpenſationis ſiquidem rationem abſq; menſura intelligere nequeo. Eſt igitur intentio Chriſti & Sanctorum, vt paſſiones ſuæ non pro libito applicentur huic, vel illi, ſed iuxta menſuram opportunam ad finē eccleſiæ diſpenſentur huic, vel illi, ſicut in reliquis commoditatibus, cōmunium bonorum diſpenſatio ex menſura

A opportunorū ad bonum, quod eſt finis illius cōmunitatis, ſumitur. Conſtat autē manifeſte, quod nec oē opportunum ad bonū eccleſiæ ſimiliter exigit æqualiter quodcunque opportunū, etiam vnū & idem diuerſis temporibus, vt patet, niſi igitur iuxta menſurā opportunitatis ſeu opportunorū ad eccleſiæ bonū applicentur paſſiones in theſauro eccleſiæ recōditæ, nō ſaluat intentio Chri & Sanctorū. Et ſi adiunxeris, quod variæ menſuræ opportunorū ad eccleſiæ bonū, non oīe pia cā reſpondet, per ſpecies quod non quælibet pia cā ſufficit ad quantamcunque indulgentiā. Et confirmat: quia diſpenſatio tradita Petro, & ſucceſſoribus imitari debet diſpenſationē factā ab ipſo Chriſto, omnis enim Chriſti actio, noſtra eſt inſtructio, immo ſic agēdo formā inſtituit noſtrarū actionū. Conſtat aūt, quod Chriſtus eundem theſaurū diſpenſat cōmenſurate iuxta cōcurrētes cōditiones cauſarū mediarū, vt patet ex differenti diſpenſatione eiuſdē per ſacramentū Baptiſmi, quo tota pœna exoluitur & per ſacramentū pœnitentiæ, quo nō tota pœna ſoluitur, ergo ipſi' Vicario cōmenſuratā quoq; applicationē
B dicti theſauri creditā eſſe, rationabile eſt. Et eſt tāto probabilior hæc rō, quāto actio ſacramētalis eminētior, & efficacior cā media eſt, q actio iuriſdictionalis, quæ datur indulgentiæ. Et confirmatur rurſus: quia cōſtat prælatos oēs eccleſiæ nō niſi miniſtros & diſpenſatores eſſe, tota igi eorū poteſtas ſupra theſaurū eccleſiæ infra limites diſpēſatiuæ potētiæ claudit. Ex quibus habem' quod nō ſaluat intētio Chriſti, & Sāctorū i applicatiōe theſauri ſui, niſi diſpenſando applicent paſſiōes in illo recōditas huic vel illi.

AD OBIECTA AVTEM in oppoſitum, dicimus quod inter duas extremas opiniones incedimus medii. Putantes. n. efficaciam indulgentiæ quantificari ſecundū cauſam indulgentiæ extremi ſunt, contra quos diuus Tho. proceſſit: quia cauſa indulgentiæ non eſt propria cauſa remiſſionis pœnæ, quæ eſt fructus indulgentiæ: ſed propria cauſa remiſſionis pœnæ eſt paſſio Chriſti & Sanctorum applicata huic. Exiſtimantes autem omnem legitimam cauſam indulgentiæ, eſſe legitimā cauſam quātæ
C cunq; indulgētiæ, extremi quoq; ſunt, cōtra quos procedimus. Media autem via eſt opinari, quod cauſam indulgētiæ oportet eſſe legitimam cauſam tantæ diſpēſationis: ita quod cauſa indulgentiæ, quia non eſt propria cauſa remiſſionis pœnæ, ideo nō quantificat illam, & quia eſt propria cā diſpenſationis, ideo quantificat diſpenſationē, quantitas enim effectus propriam cauſam conſequitur. Quod aūt cauſa indulgētiæ ſit propria cauſa diſpenſationis, ex hoc patet, quod actus applicandi indulgentiam carens legitima cauſa indulgentiæ, non eſt diſpenſatio, & ſecundum communem doctorū doctrinam non eſt indulgentia. Quia igitur concurrentibus reliquis ad indulgentiā requiſitis, ſola legitima cā deficiente actio dandi indulgentiā non eſt diſpenſatio, habemus quod cauſa legitima conſtituit actum dandi indulgentiā, in hoc quod eſt eſſe diſpenſationem. Et ſi ſubiūxeris, vt iam dictum eſt, quòd propriè cauſa quantificat effectum, apparebit quòd ſicut diſpenſationē oportet cauſari à cauſa legitima, ita tantā diſpenſationē
D oportet ex cauſa legitime tātæ diſpenſationis procedere, alioquin diſpenſatio ipſa dependeret ex cauſa propria legitima, & quantitas diſpenſationis nō dependeret ex propria cauſa legitima ipſius quantitatis. Quod ſecundū Philoſophiæ proceſſus mōſtrum eſſet, quoniam in reliquis magnitudo effectus magnitudini cāæ illius rei reſpondet, magnus. n. calor ex magnitudine calefacientis procedit, & ſic de aliis. Nō dicimus ergo, quod remiſſio pœnæ attendatur penes quantitatem cauſæ pro qua datur indulgentia: ſed dicimus, quod actus dandi indulgentiam oportet quod habeat cauſā ſufficientem ad hoc, quod tanta applicatio paſſionum Chriſti & Sanctorum ad hunc &c. ſit vere diſpenſatio earūdem. Et quia diſpenſatio habet, vt propriā cauſam, bonū eccleſiæ ſeu pietatē, dicimus conſequenter, quòd non quodlibet eccleſiæ bonum ſeu non quæcunque pietas ſufficit ad minorem diſpenſationē, ſufficiat etiam ad quantūcunque maiorē: ſed quantitas diſpenſationis conſequitur ſuapte natura magnitudinem ſuæ cauſæ. Magni
E tudinem autem cauſæ dico non ſecundum ſe, hoc eſt non ſecundum quantitatem, quam in ſe habet, ſed ſecundum relationem ad eccleſiæ bonum, nam idem labor, eadem eleemoſyna, eadem deuotio, & huiuſmodi eſt, quandoque vt parua ratio indulgētiæ, & quandoque vt maxima ratio indulgentiæ. Et ideo quandoq; ex cauſa eadem ſecundum ſe datur indulgentia parua & quandoque maxima, & apparet quòd ſit eadem cauſa totaliter, & nō eſt eadem in veritate, ſecundum ſe, eſt enim relata valde maior ſæpe abſolute.

Verbi gratia, ædificatio eccleſiæ ſancti Petri æqualis eſt ſm ſe hodie, & in anno Iubilæi, ſed nō eſt æqualis relata ad bonum eccleſiæ, quoniā relata ad profeſſionē vnitatis eccleſiæ ſub vno capite Petri ſucceſſore (ad quod in anno Iubilæi ſe fert ab vniuerſo orbe terrarum) eſt immenſa cauſa indulgentiæ. Et ſimiliter manere in platea ſancti Petri in die Paſchæ pro benedictione, non eſt abſolute ratio magna indulgentiæ, ſed quòd profiteamur vnitatem eccleſiaſticam ſub vno capite, & viuā conſeruemus

autoritatem vniuerſalem & pleniſſimam Rom. Pont. immenſa F eſt ratio indulgentię, & ſic de alijs. Et ideo non eſt mirum, ſi ex eadem ex ſe cauſa, nunc maior, nunc minor ſit indulgentia. Quãuis etiam hæc varietas poſſit aliunde prouenire, ex hoc, ſcilicet quòd cauſa legitima tantæ diſpenſationis non intelligitur ad modum puncti indiuiſibilis, ſed in latitudine quadam conſiſtit, infra quam etiam ſi indiſcrete prælatus indulgentiam det, ac propterea peccet, valet tamen. Ac per hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex autoritate doctorum & Rom. eccleſiæ.

Ad id vero quod obijcitur ex autoritate veritatis eccleſiæ (puta ſcilicet non valerent vt ſonant) dicitur, quòd quia cauſa indulgentiæ ſortitur magnitudinem ex relatione, & relationes huiuſmodi diſcutere ac penſare non eſt cuiuſque, ſed dantis indulgentiam: ideo eccleſia rationabiliter præſumit pro dante indulgentiam, vt pote iudice. Præſumitur enim de iure pro iudice ſemper, niſi manifeſte appareat error, & ſupponens ex cauſa legitima datam tantam indulgentiam, veritatem prædicat: ſicut G abſque falſitate prædicat talem ſanctum, ſupponens illum canonizatum. Ita quòd dato quòd iſte canonizatus non eſſet ſanctus, ſed damnatus, eccleſiæ doctrina aut prædicatio non eſſet mendax aut falſa, quia hæc non pertinentia ad fidem, non intelliguntur affirmari & prædicari niſi cum grano ſalis, hoc eſt ſtantibus communiter præſumptis. Præſumit enim eccleſia canonizationem rite factam, & ſimiliter indulgentiam rite datam: & ſic prædicat indulgentias valere quantum ſonant. Sed ſicut poteſt interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sancti (vt S. Thomas dicit) ita poteſt interuenire error humanus in collatione indulgentiæ. Siquis autem putet Rom. ponti. non poſſe errare in illis particularibus actionibus (quales ſunt diſpenſationes bonorum, tam temporalium quam ſpiritualium eccleſiæ) putet quoque ipſum non eſſe hominem. Verum, quia nulla forte eſt tam parua ſecundum ſe pia cauſa, quæ non poſſit eſſe maxima ex aliqua relatione: ideo noli velle iudicare an iſta, H vel illa cauſa poſita in indulgentia ſit ſufficiens, ſi non vis errare. Habes autem ex his duo. Primum, quomodo intelligenda ſit indulgẽtia, ſi fiat principaliter per modum diſpenſationis, communionis aut applicationis theſauri eccleſiaſtici: quoniam hæc dicta ad huiuſmodi communicationem ſpectant. Deinde, quare mentibus nonnullorum fidelium infixa ſit ambiguitas nõnulla de effectu indulgentiarum, quia enim latet eos rationabilitas cauſæ tantæ indulgentiæ, ideo ſcrupulum incurrũt, & admirari non deſinunt quomodo verum ſit, quòd pro tam paruo actu cõſequatur quis tam magnam indulgentiam.

CAPVT IX.

Reſponſio ad ſecundam quæſtionem de tempore veræ pœnitentiæ propoſitam in quarto Cap.

SECVNDA Quæſtio in 4. cap. propoſita de tempore veræ pœnitentiæ, facile ſoluitur, dicẽdo quòd tempus veræ pœnitentiæ procul dubio eſt tempus vſus indulgentię. Oportet enim quando quis vtitur indulgentia, tunc eſſe vere pœnitentem, alioquin non reciperet remiſſionem pœnæ peccato debitę. Sed quum ſint in propoſito tria tempora (ſcilicet conceſſionis, operis, & vſus) quæ patet diuerſa eſſe quum Papa dat danti eleemoſynam talem, vt ſemel in vita & ſemel in morte poſſit plenarie abſolui, tunc enim hodie conceſſio ſit, & opus eleemoſynæ ſit cras, & abſolutio plenariæ vſus fiet forte hinc ad annum, conſtat, quòd hæc tempora concurrunt quandoque ſimul, vt quum pro actu præſenti datur indulgentia abſolute, vt quum datur indulgentia omnibus hic præſentibus. Et tunc quæſtio non habet locum: nam non eſt in poteſtate ſuſcipientis indulgentiam differre vſum illius, quum abſolute datur pro actu præſenti, quia intelligitur dari tunc, pro tunc, vt ſonant verba. Et ſimiliter di- K cunt aliqui de tempore operis, quando diuerſum eſt a tempore vſus eadem ratione, quia ſcilicet non abſoluitur tunc a pœna. Sed ſalua eorum reuerentia oppoſitum eſt verum. Tum quia cõſueta forma eccleſię quę ſemper in indulgentijs ſubintelligitur (etiam ſi non exprimatur) continet expreſſe, quòd opus fiat a vere pœnitentibus, ait enim. Omnibus igitur vere pœnitẽtibus & confeſſis, qui viſitauerint vel dederint, vel iuuerint. Vbi clare patet opus præſupponere vere pœnitentem. Tum quia cauſa indulgentiæ ex hoc ipſo, quòd eſt actus communionis paſſionum Chriſti & Sanctorum cum membris viuis, oportet quòd ſit infra latitudinem operum viuorum: quæ enim eſt conuentio tenebrarum ad lucem, aut mortis ad vitam? conſtat autem quòd opus factum a vere pœnitente eſt opus mortuũ: non poteſt ergo eſſe legitima cauſa indulgentiæ: quam conſtat conſiſtere in communione vitali Chriſti & membrorum, non aridorum, ſed viuorum. Vnde ſi datur indulgentia alicui, quòd dicendo ſeptem Pſalmos, vel viſitando tot eccleſias, vel faciendo tale opus pium, etiam ſi ſit eleemoſyna, niſi fiat in ſtatu charitatis, non ſequitur apud Deũ indulgẽtia. Nam licet tunc nõ fiat remiſſio temporis (puta quum abſolutio futura eſt) fit tamen tunc meritum remiſſionis, quamuis mediate. hoc eſt mediante applicatione paſſionum Chriſti & Sanctorum. Adimpletio enim cauſæ indulgentiæ eſt meritum cõmunionis remiſſiuæ, ita quòd nihil aliud exigitur ad remiſſionem niſi mera executio: debetur enim adimplenti cauſam indulgentiæ communio remiſſiua pœnæ. Conſtat autem quòd meritum remiſſionis pœnæ peccato debitæ eſt opus viuum: Oportet ergo vere pœnitentẽ eſſe conſequuturum indulgentiam non ſolum tempore vſus, ſed etiam tempore operis, quod eſt cauſa indulgentiæ: vt ipſa indulgentiæ verba ſonant.

CAPVT. X

G *Reſponſio ad tertiam quæſtionem in cap. quarto propoſitam de tempore confeſſionis.*

TERTIA Quæſtio circa indulgentias propoſita de tempore confeſſionis, à multis ſoluitur dicendo, quòd ſufficit confeſſum eſſe illo anno: quia ſic intelligitur confeſſus ſecundũ præceptum eccleſiæ. Et licet hæc ſolutio rationabilis multum appareat propter dictam rationem, quia verba iuris non ſunt ita intelligenda ſecundum formam iuris: duo tamen ſibi obſtant. Primo, quia ſi iſta ratio eſſet in propoſito efficax, quum in forma indulgentię contineantur duæ conditiones ſimul, ſcilicet pœnitentiæ & confeſſionis, ſi tempus confeſſionis intelligitur ſecũdum formam iuris, tempus quoque pœnitentiæ intelligendum eſt ſecundum formam iuris. Conſtat enim præceptum pœnitentiæ ſicut & confeſſionis affirmatiuum eſſe, & non obligare, neceſſitatis articulo excepto, niſi pro loco & tempore, & eccleſiam nõ H determinaſſe tempus vtriuſque ad ſemel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentiæ volens particeps illius fieri ad verum tunc pœnitentiam, ſi non obligatur tunc ad confeſſionem. Secundum quod magis vrget, eſt, quia ſi intelligitur confeſſus ſecundum formam iuris, vel quod idem eſt, ſecundum præceptum eccleſiæ, ſequitur vnum maxime abſurdum, hoc eſt quòd indulgentiæ non dantur niſi confeſſis ſingulis annis, quia ſoli iſti ſunt confeſſi ſecundum formam iuris, & ſoli iſti ſunt confeſſi ſecundum præceptum eccleſiæ, vt patet. Et conſequenter quicunque aliquo vno anno quantumcunque præterito violaſſet præceptũ eccleſię de confeſſione annua, non comprehenderetur ſub capacibus indulgentiæ datæ, conſtat enim hoc eſſe contra communẽ animi conceptionem omnium & ſapientum & fidelium. Quia igitur ſolutio iſta, vbi credidit extendere indulgentiam, reſtrinxit multum illam, ſi rationabiliter, & conſequenter loqui debet, ideo cum bona tantorum doctorum venia omittenda eſt. Et di- I cendum eſt cum ipſis indulgentiæ verbis, & antiquiore, vt apparet mihi doctrina, quòd tempus veræ pœnitentiæ, & tempus confeſſionis eſt vnum & idem ad capeſſendam indulgentiam, quamuis diuerſa ratione neceſſarium: quia vera pœnitentia exigitur ex diuino & humano ſimul iure, confeſſio autem exigitur ex humano tantum autoritate: quia, ſcilicet ſtatuta eſt ſic indulgentiæ forma ab eccleſia, vnde Papa dare poſſet indulgentiam abſq; actuali confeſſione. Dicere autem, quòd forma indulgentiæ intelligitur de confeſſis non ſecundum formam iuris, aut præceptum eccleſiæ ſimpliciter & abſolute, ſed anno illo, voluntarium eſt, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex ratione hoc emanat. Nec ſurda pertranſeundi ſunt aure, detrahentes hinc, quamuis exiguæ vigiliæ, vanitatis nam accuſantes, eo quòd nos exiſtimantes quæſtuum pietatem, apoſtolicas pulſabunt aures, & indulgentias ad non iniunctas extendi pœnitentias, confeſſisque anno illo modo vere pœnitentes ſint, conferri obtinebunt. Audiant hi primum non fruſtra fuiſſe tantillum laborem, K ſi occaſionem tanti fructus Chriſtiano populo contulerit, neque enim ea ſcripſimus ratione, vt alios dirigeremus, ſed inter certa ambiguaque diſcernere ſat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotaſque fidelium mentes hinc potius excitandas ad petendas condignas ſecundum ſacros Canones à cõfeſſoribus pœnitentias, vt vel indulgentiæ gratia ex paſſione Chriſti & ſanctorum ſoluãt Deo pœnitentias, quas prompto animo à ſeipſis peragendas poſtulauerunt, atque ſuſceperunt. Redirent ſiquidem hoc pacto aurea pœnitentium patrum ſecula.

Et hæc de indulgentijs dicta ſecundũ proprij ingenioli vires, ſaluo omnium melius ſentientium iudicio, ſufficiant. Romæ anno ſalutis 1517. Pontificatus S. D. N. Leonis X. quinto: ætatis vero meæ 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xiſti vigintiſeptem quæſtionum. Opuſculum.

TRACTATVS SEXTVSDECIMVS de Indulgentiis, in ſex Quæſtiones diuiſus.

1 *Num indulgentiæ fiant de theſauro meritorum Chriſti & ſanctorum.*
2 *Num dare operam ad conſequendas indulgentias ſit imperfectionis.*
3 *Num occurrenti pauperi negans eleemoſynam, quam tamen dat pro indulgentia conſequenda, peccat.*
4 *Num indulgentiis abſoluendo ab iniunctis pœnitentiis abſoluat à pœna debita peccatis apud diuinam iuſtitiam.*
5 *Nũ indulgentiis liberentur defuncti à pœnis purgatorii.*
6 *Num Papa authoritate clauium dat indulgentiam animabus in purgatorio.*

QVAESTIO I.

De theſauro indulgentiarum.

VTRVM Indulgentiæ eccleſiæ fiant de theſauro meritorum Chriſti & ſanctorum. Et videtur, ꝙ nõ. Primo, quia indulgentia non eſſet indulgentia ſed remiſſio, ſed ſatisfactio & perſolutio vſque ad nouiſſimum quadrantem per aliorum opera.

Et ſequitur vlterius, quod omnes negant, ſcilicet quòd concedens oneret ſe ad ſatisfactionem. Et probatur ſequela, quia ſic Papa non remitteret, ſed ſatisfaceret per alios.

Secundo, quia ſic virtute clauium non fieret abſolutio, ſed tranſlatio operum, contra verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris. Et vlterius, idem per claues ageretur quod de facto fit, quia ſi ſunt opera ſanctorũ in theſauro eccleſiæ, nõ permittuntur otioſa à Spiritu ſancto, ſed de facto ſuccurrerent quibus poſſunt.

Tertio, Nulla ſanctorum opera ſunt relicta irremunerata, ergo. Antecedens probatur, tum quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, tum quia ſecundum hoc opera ſupererogationis non remunerarentur in ſanctis, ſed in nobis, ac per hoc minora eſſent remunerata & maiora nõ. Et ſi dicatur, quòd eadem opera ſunt etiam in ipſis ſanctis remunerata. Ergo nulla ſunt eorum opera irremunerata relicta.

Quarto, Nullus Sanctorum ſufficienter impleuit in hac vita mandata Dei: ergo nihil fecerunt ſuperabundans: ergo nihil reliquerunt pro indulgentiis. Antecedens probatur primo per illud Chriſti, Quũ feceritis omnia quæ ſcripta ſunt, dicite: Serui inutiles ſumus: ſed ſeruus inutilis non vltra, ſed citra feciſſe intelligitur. Secundo, per illud Matth. 25. quòd ſapientes virgines noluerunt communicare de oleo ſuo, timentes ne ipſis deficeret. Tertio, Omnis ſanctus debitor eſt Dei diligendi quantum poteſt, immo vltra quàm poteſt, ſed nullus id fecit aut potuit, ergo. Quarto, Sancti per martyriũ, quod eſt opus perfectiſſimum, non faciunt vltra quàm debent, immo vix faciunt quod debent, ergo multo minus in aliis operibus plus fecerunt, ꝙ debuerunt.

Quinto, quia ſine ſcripturis, doctoribus atque rationibus oppoſitum dicitur.

PROBATVR quoque idem autoritate Sanctorum. Primo Aug. omnibus ſanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita noſtra, ſed qui confitentur debita, non ſuperabundant, ergo.

Secundo autoritate Hier. tractantis contra Pela. illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, infra, pro hac orabit omnis Sanctus in tempore opportuno. Quomodo eſt ſanctus, ſi pro impietate ſua orat? Et ſi eſt impius, nõ eſt ſanctus. Itaq; ſancti per orationem & confeſſionem ſuæ impietatis merentur ſibi non imputari peccatum.

Tertio Aug. li. 2. Retra. c. 9. Omnia mandata implentur, quando quicquid non impletur, ignoſcitur. Negat enim ſanctos impleſſe perfecte mandata Dei, dicens, Magis ignoſcẽte Deo quàm implente.

Quarto, Aug. Confeſ. lib. 9. Væ hominum vitæ quantumcunque laudabili, ſi remota miſericordia iudicetur, iuxta illud Iob, Si etiam iuſtum quippiam habuero, iudicem meum deprecabor.

Quinto, ſecundũ Aug. nullus ſanctus in hac vita ſine peccato fuit, iuxta illud primæ Ioannis 1. Si dixerimus quia peccatũ nõ habemus, &c. ergo merita ſanctorum nulla ſunt ſuperflua.

Et ſi dicatur quòd ſanctis habentibus aliquod veniale, potuerunt plura facere, quàm debuerunt, contra. Opus bonum optime factum eſt veniale peccatum, ergo, ſemper minus quàm debuerunt, fecerunt, & peccarunt. Antecedens eſt ex Augu. vbi ſupra Omnia mandata implentur, &c.

DEINDE arguitur, quòd dato quòd ſint ſuperflua ſanctorum merita, non prodeſſent, quia vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum proprium laborem, non ſecundum alienũ, vt ad Ro. 3. dicitur. Nec digne ab eccleſia rependerentur, quia ſolutio pœnæ eſt viliſſimum eccleſiæ donum. Nec pie eccleſia ageret relaxando pœnas, caſtigare enim alios potius eſt pietatis, quàm remittere pœnas.

DENIQVE probatur, quòd merita Chriſti nõ ſint theſaurus indulgentiarũ. Primo, quia aſſertio illa eſt ſine autoritate ſcripturæ. Et ſi aſſeratur autoritas Ro. eccleſiæ, remanaret periculũ exponendi eccleſiam hæreticorũ irriſioni, dum nõ poſſemus reddere rationem de hac, quæ in nobis eſt fide, atque ſpe.

Secundo, quia locũ habent primo inductæ rõnes etiam hic, ſcilicet ꝙ indulgentiæ non eſſent indulgentiæ, ſed ſatisfactiones pro B alium, & tamẽ Canon dicit, ꝓ indulgentias pœnitentiales ſatisfactio eneruatur. de pœ. & re. cum ex eo. non dicit mutatur, ſed eneruatur. Et ſimiliter claues non ſoluerent, ſed transferrent pro alio, impium eſt autem dicere claues nõ ſoluere, ſi ſoluunt, tunc ſi tollunt, non transferunt. Et ſimiliter merita Chriſti de facto idẽ operantur, quia non ſunt otioſa.

Tertio, quia inſignis fieret irreuerẽtia meritis Chriſti, ſi ſolũ pro pœnæ relaxatione expenderentur, cũ ipſe per ea fuerit exẽplũ omniũ martyrum, viliſſimum quippe eſt remiſſio pœnæ.

Quarto, ſanctus Tho. & Bona. dicũt opera noſtra bona meliora eſſe quàm indulgentias, & merita Chriſti expendi per indulgentias, et merita Chriſti eſſe multo meliora bona, quàm opera noſtra bona, conſtat. ergo meliores ſunt indulgẽtiæ quàm noſtra opera bona, quod eſt contrarium primæ propoſitionis. Aut ergo indulgentiæ non ſunt merita Chriſti, aut omiſſis omnibus indulgentiæ ſectandæ ſunt, ſcilicet Chriſti merita.

C Quinto, cõſulitur communiter à doctoribus, quòd poſt indulgentias nihilominus ſit ieiunandũ, quia nemo ſcit verũ odio, vel amore dignus ſit. Tunc ſic, Aut iſta ſententia eſt impia in Deũ & eccleſiam, aut merita Chriſti non ſunt theſaurus indulgentiarũ. Primo, quia ſic claues eccleſiæ nihil faciunt certi, quod eſt blaſphemia, & indulgentia eſſet incerta donatio, ac per hoc impia illuſio ab eccleſia fieret, aut poſt indulgẽtiam ex meritis Chriſti, & ſanctorũ deberet quieſcere ab operibus ſuis. Secundo, quia ſi per indulgentias impẽduntur merita Chriſti & adhuc incertus ſum de remiſſione peccatorum, aut credo opera Chriſti applicata & donata mihi eſſe ſufficientia ad remiſſionem aut debito. Si credo, iam non eſt amplius ieiunandum, quia nõ dubeo mea opera meliora putare, quàm Chriſti opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? Et confirmatur, quia merita Chriſti nulla proportione bonitatis excedunt opera noſtra, ac per hoc aut ipſa nõ ſunt theſaurus indulgentiarum, aut indulgentiæ præferendæ ſunt omnibus operibus diuinorum præceptorum, niſi iniuria fiat meritis Chriſti. D Sexto, quia ipſa appoſitio meritorũ ſanctorum minus conſonat, quaſi merita Chriſti non ſufficiant.

Septimo, Nulli datur gratia contritionis, quin ſimul ei dentur merita Chriſti, ergo ſine indulgentiis habet quis theſaurum meritorum.

Octauo, Si meritũ Chriſti eſt theſaurus indulgentiarũ, ergo remittet mortẽ eiuſque pœnas. Probatur ſequela, tum quia alioquin eſſet infirmus, tum quia potens eſt remittere pœnã æternã.

DEMVM arguitur: Si abſoluere in indulgentiis eſt diſpenſare theſaurum Chriſti, ergo aliæ etiam abſolutiones diſpenſabũt theſaurum Chriſti, & præcipue ab excommunicatione, quando quis particeps ſit meritorum Chriſti, & eccleſiæ.

Præterea, Si abſoluere in indulgẽtiis eſt diſtribuere theſaurũ Chriſti, ergo ligare eſt includere vel colligere theſaurum Chriſti, quod tamen non ſpectat ad poteſtatem clauium, quia hoc omni indulgentiarum actu hoc ſit.

E IN OPPOSITVM Eſt ſententia ſacrorum doctorum.

Ad euidentiam huius quæſtiõis monſtrandũ eſt, merita Chriſti & Sanctorum eſſe theſaurũ indulgentiarũ: & qua ratione hoc notũ ſit, & quid ſit, & propter quid ſit. Et quidẽ merita Chriſti & Sanctorũ eſſe theſaurum indulgentiarum, autoritate apoſtolica tenemus, in Extrauagãti ſiquidẽ Clemẽtis ſexti de pœ. & re. vnigenitus, dicitur de theſauro meritorum Chriſti. Quẽ quidẽ theſaurum per beatũ Petrũ cæli clauigerum, eiuſque ſucceſſores ſuos in terris vicarios commiſit fidelibus diſpenſandum, & propriis rationalibuſque cauſis nũc pro totali, nunc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tã generaliter, ꝙ ſpecialiter prout cum Deo expedire cognoſcerent: vere pœnitẽtibus & confeſſis miſericorditer applicandum, ad cuius quidem theſauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorũ merita adminiculum præſtare noſcuntur. Hæc ibi, poſt multa de ſuperabundantia meritorum dicta. Eſt autem ex duobus huius decretalis autoritas pẽſanda. Primo, ex decretis di. 19. in canonicis,

vbi epiſtolis decretalibus Romanorũ pontificum prima autoritatis locus poſt ſacrã Scripturam decernitur, & ibidem ca. 1. vbi extrauagantes apoſtolicæ defenduntur. Secũdo, ex eo ꝙ ꝗ ab vna parte ſacramenti pœnitentiæ, ſ. ſatisfactione dotet, cõſtat namq; extra de hæreticis, ad abolendam, nulli in materia ſacramentorum licere diſſentire ab eo quod Rom. eccleſia facit & prædicat, credendum eſt igitur, nec in dubiũ aut opinionem vertendũ hoc eſſe. Nec ſomniauit aut finxit ſibi Ro. eccleſia theſaurum iſtum indulgentiarum, ſed ex Scripturæ ſacræ autoritate, certaq; inde ratione ſacrorum doctorum ſententia probata id habetur.

Ad cuius clariorem notitiam differentia inter meritum & ſatiſfactionem prælibanda eſt. Meritũ condigni (de hoc enim ſermo eſt) appellatur opus, ex quo operans dignus eſt æterna beatitudine, ita ꝙ debetur ſibi illa, iuxta illud Apoſtoli, Bonum certamen certaui, &c. & ſubditur, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dñs in illa die iuſtus iudex. Satiſfactio autẽ appellatur voluntaria ſolutio pœnæ: tunc enim debitor pœnæ facit ſatis iuſtitiæ, quando debitam pœnam exoluit, adæquando enim ſolutionem debito, ſatis proculdubio facit. Nec meritũ & ſatiſfactio adeo a ſe inuicem elongantur, vt non coeant ſæpe in vnum idemq; opus; na de operibus ex charitate procedentibus loquẽdo, quãtum habet opus bonitatis, tantum habet meriti, & quantum habet mali pœnæ, tantũ habet ſatiſfactionis. Verbi gratia, ieiunium vt opus bonum eſt meritorium, idemq; vt eſt pœnale eſt ſatiſfactorium. Hæc eſt formalis differentia inter meritum & ſatiſfactionem. Eſt & alia differentia quo ad efficaciam ſeu fructum; nam meritum non excedit perſonam quæ meretur ſolo Chriſto excepto, nullus enim poteſt mereri fœlicitatẽ æternam alteri, ſed ſibi ſoli, excepto Chriſto, qui meruit ſuis electis. Et ratio aſſignatur, quia gratia Chriſto data eſt gratia capitalis ſeu vniuerſalis, gratia autem reliquorum, eſt gratia partialis, meritum enim Chriſti & non aliorum per ſacramenta communicatur nobis & nos ſaluat. Propterea Paulus dicebat, numquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli Baptizati eſtis? Satiſfacere autem poteſt vnus pro altero, vt patet quum vnus implet ſacramentalem pœnitentiam pro altero. Et ex hac differentia prouenit, ꝙ ſanctorũ opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercedem ſuam in ipſis ſanctis, quoniam ipſis ſolis profuerunt, quatenus vero ſatiſfactoria fuerunt, primum quidem ſoluerunt debitam pro illorum peccatis pœnam, deinde ſi plus pœnalitatis habuerunt, ꝗ pœna ipſorum peccatis debita exigeret, remanſit illud plus tanquam ipſis Sanctis ſuperfluum. Et hoc plus eſt illud, qđ a quibuſdam vocatur irremuneratum in ipſis Sanctis non propter defectum diuinæ largitatis, aut operis aut ipſius Sancti, ſed propter excellentiã ipſius perſonæ, quæ ſuperabundanter paſſa eſt voluntarie. Ex eo namque, ꝙ perſona patiens non habet propria pœnarum debita pro peccatis, prouenit ꝙ ſatiſfactiones ſuperfluæ non poſſunt in ipſis remunerari, ſeu rectius loquendo, non poſſunt in ipſis habere effectum ſolutionis. Et qm̃ conſtat Sanctos multos multo plus paſſos, quàm ex peccatis ſuis debuerint pati, conſequens eſt, vt multa ſatiſfactoria remanſerint ſuperflua ipſis Sanctis. Patet autem Sanctos ſatiſfactorie plus exoluiſſe, quàm debuerant pro peccatis ſuis. Tum quia beata Virgo nulla ſatiſfactione pro ſuis peccatis eguit quia nullum peccatum commiſit, & tamen ſatiſfactoria multa ſubijt: eius enim vita cũctas illuſtrauit eccleſias: & de ipſius dolore ſcriptum eſt, Et tuam ipſius animã pertranſibit gladius. Iob quoque teſtatur cap. 7. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret. Et quia eſt iam mentis inops, vt dicat Laurentium, Vincentium, reliquoſque tanta paſſos martyres, omnibus illis pœnis indiguiſſe, vt ſatiſfacerẽt pro pœna peccatis ſuis debita? ſuperfluũt igitur multa ſatiſfactoria Sancta vltra ingens pelagus ſuperfluentis ſatiſfactionis Chriſti, qui pro totius mundi peccatis, vt Io. Euangeliſta teſtatur, ſatiſfecit, vt etiã ex hoc patet, ꝙ ſi totus mundus poſt omnia peccata commiſſa baptizaretur, ſtatim meritorũ ſatiſfactione Chriſti euolaret ad cælum. Et tamen conſtat, ꝙ tanta hominum multitudo damnata indigne ſe reddens Chriſti ſatiſfactione, ſuperfluere illam teſtatur, quæ pro omnibus ſufficeret. Quocirca ex meritis Chriſti & Sãctorum quatenus ſatiſfactoria ſuperflua, theſaurũ indulgentiarum conſtitui intelligito, ſi non vis errare. Et quidẽ ꝙ huiuſmodi opera Chriſti & Sanctorum ſatiſfactoria remanſerint, declaratũ eſt: ꝙ vero remanſerint pro nobis, & quòd remanſerint diſpenſanda per militãtẽ eccleſiã, manifeſtari oportet.

Et primum, ſcilicet ꝙ ad hoc remanſerint huiuſmodi ſatiſfactoria, vt nobis cõmunicata, pro nobis ſatiſfacerent tanquam ſi ipſi Sancti viuentes ea intentione feciſſent, vt pœnas noſtris peccatis debitas ipſi exoluerẽt, monſtratur, tũ ex eo ꝙ non inania aut inutilia hmõi ſatiſfactoria eſſe debẽt: eſſent autẽ vt ſatiſfactoria infructuoſa, ſi proprio fructu (qui eſt ſatiſfacere) eſſent priuata, nõ per accidẽs, puta quia deſunt hi, in quibus fructificẽt;

F ſed per ſe, quia, ſ. ſuapte natura omnia ſatiſfactoria ſupererogationis eſſent infructuoſa, q̃a nec in ipſis operantibus, nec in alijs effectum habere poſſent, eo ipſo ꝙ ſatiſfactoria ſupererogationis ſunt. Tum quia vnitas eccleſiæ exigit, vt quælibet ſuorum ciuium, quæ poſſunt eſſe vtilia reipublicæ Chriſtianæ, ordinata a ſpiritu ſancto eccleſiam regente, ſint ad vtilitatẽ ipſius eccleſiæ. Conſtat autem ſatiſfactoria ſupererogationis poſſe ad vtilitatẽ eccleſiæ cedere, vt patet ex eo, ꝙ per propriam intentionem ipſorum Sanctorum potuiſſent applicari hæc ad ſatiſfaciendũ pro iſto vel illo eccleſiæ membro, debente ſatiſfacere pro ſuis peccatis. Conſentaneum igitur rationi eſt, ꝙ hæc ſatiſfactoria ſupererogatorie facta a ſanctis, ad vtilitatem aliorũ membrorum eccleſiæ ordinata ſunt. Vtilitas autem propria eorũ eſt ſatiſfacere pro alijs, ex quo pro his qui fecerunt, ſatiſfacere non poſſunt, dicitur autẽ, vtilitas propria, quia non ex communibus, ſed proprijs iudicandũ eſt de rebus. Tum maxime, quia Paulus Apoſtolus ad
G Col. 1. hoc de ſuis ſatiſfactorijs teſtatur, dicens, Gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionũ Chriſti in carne mea pro corpore eius, quod eſt eccleſia. Vbi clare videre potes, intentionẽ adimplantis in propria carne paſſiones deficientes paſſioni Chriſti ad conficiendam menſam a Deo deſtinatam pro eccleſia. Idem autẽ eſt iudicium de Paulo & alijs Sanctis, vt ex Augu. ſup. Pſal. 68. aſſerẽte dictã Apl̃i ſententiã, patet.

Secundum autem, ſ. ꝙ huiuſmodi theſaurus iſte meritorum, vt ſatiſfactoria ſunt, diſpenſandus ſit per ſummũ Pontificem, facile manifeſtatur, qm̃ commune omnis Reſpu. eſt, vt illius princeps diſpenſator ſit communium bonorum illius Reipu. ſi ſua omni contradictione, cui cura credita eſt ipſius Reipu. eidem quoq; credita intelligitur diſpenſatio eorum, quæ ad cõe bonum illius ſpectant. Huiuſmodi autem ſatiſfactoria conſtat eſſe valde bona quædam cõia ipſius eccleſiæ, vtpote pro ipſa facta & collecta, vt patet ex dictis. Conſequens igitur eſt, vt ad eũ totius eccleſiæ curã
H habet, ſpectet diſpenſatio dicti theſauri. Et quia ſolus Petri ſucceſſor præeſt toti eccleſiæ, ideo ad ſolum Ro. Pontificem ſpectat diſpenſare, non pro libito donare theſaurum iſtum. Et qm̃ per indulgentias remittitur pœna temporalis debita pro ſatiſfactione peccatorum, vt dicta Extrauagans dicit, nec Papa poteſt illam remittere ſine ſacramento eccleſiaſtico, niſi applicando ſatiſfactoria aliorum ad iſtum, cui remittit, ideo apoſtolica ſedes in dicta Extrauagãte, & ſacri doctores Theologi Spiritus ſancti lumine illuſtrante, concludunt & rationabiliter dictum theſaurum diſpenſari per indulgentias Chriſti fidelibus, qui per charitatẽ Chriſti membra ſunt. Vnde euidentiſſime ſequitur, ꝙ indulgentia abſoluendo hunc a tanta pœna pro ſuo peccato debita, applicat illi tantũ ex dicto theſauro, de ſatiſfactorijs quantũ æquiualet tantæ pœnæ, quæ relaxatur, & ſimul fit opus miſericordiæ, remittendo huic pœnam, & opus iuſtitiæ, applicando huic ſatiſfactionem aliorum pro eo, ſic enim terreſtris Hieruſalem deſcen-
I dit de cælo per imitationem, quoniã vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas. Ex quibus patent omnia præmiſſa.

AD PRIMAM obiectionem in oppoſitum dicitur, quòd indulgentia ſecundum diuerſos ſuos actus diuerſis rationibus exprimitur: nam ſecundum ꝙ eſt abſolutio & remiſſio pœnæ, ſic iudicialis actus eſt & dicitur, ſecundum vero ꝙ eſt applicatio ſatiſfactionis ad hunc, ſic diſpenſatio eſt & dicitur: & ſecũdum ꝙ efficit exolutionẽ pœnæ apud diuinam iuſtitiam per applicatã ſatiſfactionem, ſic opus iuſtitiæ eſt & dicitur. Vnde breuiter reſpondetur, ꝙ indulgentia vt reſpicit hunc, cui conceditur, eſt remiſſio & relaxatio, quamuis vt reſpicit diuinam iuſtitiam, ſit ſolutio vſque ad minimum quadrantem. Eſt enim ſolutio, ſed non ad hoc, & illud eſt maximæ gratiæ, ꝙ ſoluatur debitum meum non a me. Nec hoc eſt mirum, aut nouum in myſterijs eccleſiæ, quum etiam in Baptiſmo omnia donari gratuita concedamus, eodem modo, ſcilicet vt omnia ſoluantur non per Baptiſmum, ſed per Chriſti meritum, quod illi per Baptiſmum communi-
K catur. Celerius dicam, Tanto vinculo innexit Deus iuſtitiam miſericordiæ, vt peccatis noſtris parcere ſic voluerit, vt tamen per vnigenitum ſuum. Filium ſuæ iuſtitiæ ſatiſfieret pro nobis, & hoc abundantioris gratiæ fuit vt non ſolum debita remitteret, ſed ſatiſfactorem daret. Nihil ergo ſecundum diuinæ ſapientiæ ordinem adimitur indulgentiarum gratiæ, ac miſericordiæ, ex hoc quòd interuenit ibi etiam ſolutio per Chriſti, & ſanctorum merita ſatiſfactoria. Argumentum vero procedit, ac ſi hæc duo eſſent incompoſſibilia, quæ vt dictum eſt, ſe conſequuntur ſecundum ordinem diſpoſitionis diuinæ, vt ex dictis clare patet. Ad vlteriorem vero ſequelam, ſcilicet, ergo concedens obligat ſe ad ſatiſfactionem, dicitur quòd nec apparantiam habet. Et quum probatur, quia hoc modo ſatiſfacit per alios, reſpondetur, quòd ad bonum ſenſum admittendo, quòd Papa dando indulgentias, ſatiſfaciat per alios, hoc eſt, applicat aliorũ ſatiſfactionem, hinc tamen nulla ratione apparenti ſequitur, ergo Papa obligat ſe ad ſatiſfactionem, aliud eſt enim applicare huic aliorũ ſatiſfactionem,

nam, & aliud eſt obligare ſe ad ſatisfaciẽdum pro illo, ſicut aliud (A) eſt volare, & aliud ſedere.

Ad ſecundam negetur, quòd ſic virtute clauium nihil fiat, ſic nanque non ſolum applicatio operum ſanctorum ad iſtum, ſed & abſolutio iſtius à pœna pro peccatis ſuis debita fit: vnde & verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris, ad literam adimpletur. Et ſimiliter negatur, quòd ſi virtute clauium nihil fierat, niſi quòd de facto fit. Et ad probationem, quia merita ſanctorum, ſi ſint, nõ relinquuntur a Spirituſancto otioſa, reſpondetur, quòd huiuſmodi ſanctorum merita ſatisfactoria ſunt facta pro accialia, & non determinate pro hoc vel illo, & ideo non operantur in hoc vel illo particulari, niſi fuerint applicata ab ipſo Deo vel eius vicario ad hunc vel illum. Non ergo de facto operantur abſque applicatione, quia ſunt communia, nec ſunt otioſa: quia ad hoc ſuapte natura ſunt ordinata, & applicata, ex non aliter operẽtur.

Ad tertiam de operibus ſanctorum irremuneratis, dicitur ꝙ communicando in abuſu vocabulorum, hoc eſt, accipiendo irre(B)muneratum, prout ſumitur à ſic dicentibus, hoc eſt, non ſortita ſuum fructum in ipſis ſanctis. Sic loquam loquendo reſpondendum eſt, ꝙ opera bone ſanctorum dupliciter ſumi poſſunt, ſcilicet vt meritoria, & ſic omnia ſunt remunerata in ipſis ſanctis, vel vt ſatisfactoria: & ſic ea quæ ſupererogauerunt, nõ ſunt remunerata in ipſis ſanctis, ſed relicta ſunt remuneranda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima, ſcilicet, Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis, quia de paſſionibus noſtris ſecundum ſubſtantiam operis, ſeu vt ſunt ex libero arbitrio intelligitur, remuneratio autem reſpicit opera & paſſiones vt ſunt ex charitate, ſeu gratia Dei. Non ſecunda: ſcilicet, Deus præmiat vltra condignum, tum quia de præmio operũ, vt ſunt meritoria, intelligitur ſententia illa, tum quia non ex defectu largitatis præmiatoris, ſed ex excellentia ſancti operantis prouenit, quòd opus ſuum vt ſatisfactorium non remuneratur in ipſo Sã(C)cto, hoc eſt, non ſatisfacit pro ipſo: quia ipſe non eſt debitor pœnæ pro qua ſatisfactio fit. Non tertia, ſcilicet, quòd opera ſupererogationis non remunerarentur in ipſis ſanctis, ſed in nobis, &c. quoniam opera ſupererogationis vt ſunt meritoria, remunerantur in ipſis ſanctis, iuxta verbum Samaritani, Quodcunque ſupererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Sed inquantum ſupererogant pœnalitates, ſia propter ipſorum ſanctorum excellẽtiam non poſſunt in ipſis ſanctis remunerari. Vnde patet nullũ inconueniens ſequi, ſed omnia conſonare, habet enim rectus rationis ordo, vt quis prius pro ſe ſatisfaciat, & ſi ſupererogat ſoluendo qđ nõ debet, non pro ſe, ſed pro alio ſoluat. Nec ex hoc, ꝙ diximus eadẽ opa eſſe remunerata in ſanctis & in nobis, ſequitẽ, ergo nulla ſunt ſanctorũ ope irremunerata in ipſis. Nã quũ dicit quædã eſſe Sanctorum merita relicta irremunerata, non ſit diſtinctio operũ, quaſi quædã fuerint eorum opere remunerata, & quædam alia relicta irremunerata, vt argumentum interpretatur, & mala: ſed ſit diſtinctio conditionum etiam vnius & eiuſdem ope(D)ris. Et eſt ſenſus, quòd opera ſanctorũ inquantũ ſunt meritoria, ſunt remunerata in ipſis ſanctis, inquãtũ vero ſunt ſatisfactoria, ſunt relicta irremunerata, quantum ad illud pœnalitatis quod ſupererogauerũt. Vbi patet abſque controuerſia oĩa conſonare.

Ad quartum dicitur, ꝙ vir ſanctus poteſt iudicari dupliciter, primo inquantum operatur ex ſuo libero arbitrio, & nullus ſanctorum impleuit ſufficienter in hac vita mandata Dei. Alio modo inquantum operatur ex gratia diuina, & in exiſtente & aſſiſtẽte, & ſic quilibet ſanctus ſufficienter impleuit mandata Dei in his, quæ obſeruaſſe eos laudamus. Et ſi cõtra hoc probatiões aſſiſtentis afferantur, reſpondeẽ. Et ad primã dicitur, quòd ſi verba Domini integre afferantur, monſtrant oppoſitũ, nam Dominus dicit, Quũ feceritis omnia quæcũq; præcepta ſunt vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Vbi vides, quòd dicendo, Quod debuimus fecimus, monſtrat eos impleſſe mandata ſufficienter. Non eſt autem verum, ſeruum, qui fecit quod debuit, inutilem citra feciſſe, quoniam ſi citra feciſſet, iã (E) non feciſſet quod debuiſſet. Sed verum eſt, quòd vt ſic non ſupererogauit, & propterea inutilis dicitur, qui enim non facit niſi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex iſta autoritate nihil eliud habetur niſi quòd ſancti ex hoc quod impleuerunt præcepta Chriſti, nõ ſupererogauerunt, cum quo ſtat, & quòd ſufficienter mandata Chriſti implere poterunt, & ſupererogare, vt ſic non ſolum fecerint quod debuerunt, ſed eſſent ſerui inutiles in domo Domini. Ad ſecundam dicitur, quòd oleum, quod ſapientes Virgines timuerunt ſibi non ſufficere, ad meriti conſcientiã ſpectat, & non ad pœnalitates. Ad tertiam dicitur, quòd falſum eſſe conſtat præceptum de Deo diligendo obligare hominẽ plus quàm poſſit: Maledictus, inquit Hieron. dicens Deum præcepiſſe aliquod impoſſibile. Falſum quoque eſt ſub præcepto de Deo diligendo, cadere quòd homo diligat quantum poteſt, intelligendo ſic, quòd ſi dilectionis aliquem actum poſſibilem ſibi omittat quis, peccet, vt patet ex hoc, quòd multi dilectionis actus ſpe(A)ctant ad opera ſupererogationis, vt bene velle, & bene facere inimicis in particulari extra neceſſitatis caſum, perfectionis ſiquidem eſt hec, non præcepti. Sed præcipitur, quòd homo diligat Deum ex toto corde, & ex omnibus viribus, &c, ad hũc ſenſum quòd nihil contrarium diuinæ dilectioni in corde ſuo, in mente ſua, in viribus ſuis, &c. admittat. Intellectum autem præceptum illud de actuali dilectione, vt ſonat non quid agere hic debemus, ſed quo tendere debemus, monſtrat ſecundum Auguſt. Vnde patet quòd ſancti impleuerunt hoc præceptum, & ſupererogauerunt. Ad quartam dicitur, quòd ſancti per martyrium extra neceſſitatis articulum faciunt plus quàm debent, quia ſupererogãt. Et rurſus in articulo neceſſitatis martyrium pro confeſſione fidei, ſupererogant ſæpe quo ad ſatisfactionem: dum plus patiuntur voluntarie quàm pro peccatis ſuis debeant. Ad quintam dicitur, quòd doctrina hæc ſuper ſcripturas & rationes & autoritates Roma. eccleſiæ, ſanctorumque doctorum fundatur. Et non ſo(B)lum temerariæ præſumptionis eſt contrarium dicere, verum indiſciplinatæ mentis eſt non acquieſcere tot allatis, vltra autoritatem ſanctorum Thomæ. & Bonauenturæ, & infinitorum doctorum ſequacium: oportet enim virum docilem in morali tam theologia, quàm philoſophia, non quærere certitudinem mathematicam: ſed niſi rationi cõſentanea, ſimulque à communi doctorum ſententia probate in moralibus, vt certa habeamus, confundere neceſſe eſt omnia.

AD PROBATIONES deinde ex autoritatibus ſanctorum reſpondendo dicitur, quòd cum hoc, quòd omnes ſancti aliquod peccati debitum habuerunt, pro quo quandiu viuunt orare poſſunt, non quòd oportuit eos ſemper peccatum habuiſſe continuum, quandoque enim ſine omni peccato fuerunt, ſed quia quandoque peccauerunt, ſtat quòd multa ſupererogationis & meritoria ſatisfactoria fecerint: quotidie enim dimitti orat ſibi peccata, fateturque ſe debitorem. Et hoc in tota vita verificatur, quantum eſt ex parte noſtra: quamuis ſecus ſit ſi ſecundum adiunctam Dei (C) gratiam ſancti iudicentur. Et ne ſæpius idem repetatur, diſtinguitur, quòd ſancti, & ſua opera dupliciter iudicari poſſunt. Primo ſecundum ſe, & ſecundum proprias vires, & ſic ſunt ſemper debitores, & damnabiles, non implentes mandata Dei, iuxta illud Iſaiæ, Vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ. Alio modo ſecundum gratiam Spiritusſancti in ipſis & operibus ſuis tam informantem, quàm aſſiſtentem, & ſic implent mandata, & non ſunt debitores, ſed creditores, digni vita æterna ex ipſis ſanctis operibus ſuis, nihil damnationis habentes, &c. iuxta illud 1. Ioannis tertio: Omnis qui natus eſt ex Deo, non facit peccatum, quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare: quoniam ex Deo natus eſt. Et illud Apoſtoli ad Ro. 8. Nihil damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu. Et illud eiuſdem ad Tim: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ: quã reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. Vnde prudẽtis lectoris (D) erit diſcernere, quã ſcriptura, vel ſanctorum doctrina loquitur de nobis, aut operibus noſtris, ſecũdũ quòd ſunt noſtra: & ſecundũ quòd ſunt diuinæ gratiæ, omnia enim mala verificantur de nobis, & noſtris ſecundum quòd ſumus noſtri, vel ſunt noſtra, & rurſus ſimul infinita bona verificantur de eiſdem, vt ſunt diuinæ miſericordiæ, ac gratiæ, vt patet ex his ſcripturæ locis & multis aliis, quæ afferri poſſent. Et hinc habes ſolutionem huius & ſequentium, & ſimilium obiectionum: nam cum hoc, ꝙ omnes ſancti ſunt ex ſe debitores, ſtat quòd ex diuina gratia operando, ſupererogant. Et ſimiliter, quòd ſint impii ex ſe, & orando ex diuina gratia merentur non imputari ſibi impietatem. Et ſimiliter Deo ignoſcente, hoc eſt gratiam dante, implent mandata, non homina ex ſeipſo implenta. Et ſimiliter omnia mandata tunc implentur, quando quicquid non ex nobis impletur, per gratiã impletur. Et ſimiliter væ vitæ hominum laudabili, ſi ſine gratia, diuinæ miſericordiæ affectu, iudicetur. Et ſimiliter ſiquid iuſti (E) habuero ſecũdum humanam iuſtitiam, iudicem meum deprecabor. Et ſimiliter omne opus bonum optime factum inquantum eſt ex nobis factum, peccatum eſt, ſicut pannus menſtruatæ, ſed quatenus ex Dei gratia eſt, nullum peccatum, ſed meritorium & ſupererogatiuum bonum eſt. Vnde ſi in quinta probatione intenditur, quòd ſimpliciter & abſolute & non ſecundum quòd ex nobis eſt, omne opus bonum optime ex charitate factum, eſt peccatum veniale, non reſponſione, ſed ſenſu, aut igne opus eſt, nam ſecundum hoc beata Virgo in omni opere ſuo peccauit venialiter, cui tamen Aug. dicit gratiam collatam eſſe ad peccatum ex omni parte vincendum. Et ex hoc ſequitur contra Apoſtolũ, indignitas operum ſuorum ad coronam ſecundum iuſtitiam diuinam. Et ex hoc ſequitur contra Ioannem Euangeliſtam, ꝙ etiam natus ex Deo, facit peccatum. Et ex his patet ſolutio omnium obiectorum ex autoritate Sanctorum.

AD OBIECTA autem contra noſtram vtilitatẽ ex ſuperfluis Sanctorũ meritis, reſpõdetur. Et ad primũ, Vnuſquiſque

propriam mercedem,& ſm propriũ laborẽ, dicitur, ꝙ vt patet, de mercede loquitur, merces autẽ merito reſpõdet, & nos idem dicimus ꝙ quilibet ſibi ſoli meretur. Nos autẽ de pœnarum remiſſione loquimur, dicentes ꝙ vnus poteſt ſatiſfacere per aliũ.

Ad ſecundum (quòd non digne expenderet illa eccleſia) dicitur ꝙ digniſſima expendit dum ſatiſfactoria pro ſatiſfactore expendit, neque enim poſſunt dignius expendi. Et licet remiſſio temporalis pœnæ in comparatione ad dona ſpiritualis gratiæ ſit vile donum: eſt tamen proportionatum & commenſuratum donũ meritis Sanctorum, inquãtum ſunt ſatiſfactoria, quoniam vt ſic non niſi exolutiua temporalium pœnarum ſunt.

Ad tertium (quòd non pie ageret eccleſia) dicitur, ꝙ piiſſime mater eccleſia filiis ſuis remittit, quos Deus ex rationabili cauſa in adoptionis filios computauit, non enim omni actu debet mater caſtigare filium, ſed omnia tempus habent.

ADOBIECTA denique contra theſaurum indulgentiarum ex meritis Chriſti, reſpondetur. Et ad primum iã patet ex dictis, quòd cum autoritate non ſolius Ro. eccleſiæ, ſed ſacræ Scripturæ, Sanctorum & doctorũ hoc dicitur. Et ſi ſolius Rom. eccleſiæ autoritate diffinitiua diceretur ſufficeret ad rationẽ reddendam de ea, quæ in nobis eſt, fide, non minus, quam ſi autoritate generalis concilij diffinitum eſſet. Hæretici autem ſicut refutare poſſunt Rom. eccleſiam, ita & cõcilium. Nec hoc ego ſomnio: ſed Hier. ad Damaſum Papam dicit, Si Apoſtolatus tui iudicio fueris approbatum, hæreticum ſe expertetur qui contradixerit. Et in concilio Floren. ſub Eugenio 4. acceptat profeſſio Armenorum, dicentium, Approbamus quod approbat Rom. eccleſia, & reprobamus quicquid reprobat Rom. eccleſia.

Ad ſecundũ iã dictũ eſt, niſi ad ſubiunctã ex Canone autoritatẽ male allatã, quia textus non de indulgentiis, ſed de indulgentiis indiſcretis dicit, ꝙ ſunt eneruationes rõne indiſcretionis.

Ad tertiũ ſiſr dictũ eſt & probatum, quòd nulla ſit irreuerẽtia.

Ad quartum dicitur, quòd opera bona dicuntur eſſe meliora indulgentiis, hoc eſt, effectibus indulgentiarum, & non meritis Chriſti & Sanctorũ, quæ non ſunt indulgentiæ, ſed ex eorũ ſatiſfactoria ſupererogatione eſt efficacia indulgentiæ. Vnde proceſſus illius argumẽti aſſumit tot falſas propoſitiones, vel veras cauſaliter & non formaliter, vt non ſit mirum ſi ſeipſum interimit.

Ad quintum dicitur, ꝙ Conciliũ illud pium eſt, ꝙ claues eccleſiæ, ſicut & alia ſacramẽta, facere aliquid certi vel nihil certi, poteſt intelligi dupliciter. Primo, quantum ex ſeipſis: & ſic dicit ꝙ faciunt certum quid, & oppoſitum eſt impium. Alio modo ꝑ accidens, puta propter indiſpoſitionem materiæ, vel ſubiecti, & ſic contingit non ſolum claues eccleſiæ, ſed & baptiſmũ non habere certum effectum: puta, ſi adultus ſuſcipiat ablutionẽ occulto animo non ſuſcipiendi Baptiſmum: tunc enim nec characterem recipit. Et ſi ſũ animo ſolum peccandi mortaliter accedat, licet characterem ſuſcipiat, gratiam tamen nõ ſuſcipit. Et ſic eſt in propoſito, quia propter ambiguitatem de diſpoſitione ſubiecti dubitamus de effectu clauium in iſto, & cum hoc ſumus certi ꝙ claues habent certiſſimum effectum in ſubiecto diſpoſito ad earum effectum, & ſimiliter indulgentia eſt certa donatio diſpoſitis ad illam. Vnde nulla eſt illuſio, ſi applicetur vere pœnitentibus, nec inſufficientia meritorum Chriſti & Sanctorum: ſed ex dubio de diſpoſitione ſubiecti, quæ conſiſtit in facto nõ hominis ſolius, ſed Dei miſerentis, donando verã contritionẽ, prouenit ꝙ non quieſcimus a noſtris pœnitentiis poſt indulgentias. Et quũ ſecundo adiungitur, Aut credo mihi merita Chriſti applicata ꝑ indulgentiam eſſe ſufficientia, aut dubito, reſpondetur ꝙ plus oportet addere, ſ. ſuſcepta in me ſeu participata a me. Credo enĩ indubie merita Chriſti applicata per indulgentiã mihi, & participata a me, ſeu ſuſcepta in me, eſſe ſufficienter exoluentia debitas a me pœnas tẽporales pro meis peccatis: ſed dubito an ſint a me participata, quia dubito an ego fuerim diſpoſitus pro participatione illorum, hoc autẽ dubium eſt ſanctum. Et rurſus ſi credo me participaſſe, volo etiam addere meas ſatiſfactiones, non tanquã meliores ſatiſfactione Chriſti: ſed quia melius eſt duplici via ſatiſfacere, q̃ vna tantum, & plura bona ſunt ſatiſfactio Chriſti & mea, quàm ſatiſfactio Chriſti tantum. Ad confirmationem dicitur, quòd merita Chriſti non ſunt indulgentiæ, ſed cauſæ indulgentiarum efficacia, indulgentiæ enim, quas conſequuntur Chriſti fideles, nihil aliud ſunt quam remiſſiones ſuarum pœnarum per merita Chriſti. Vnde ſicut remiſſiones pœnarum nõ ſunt præferendæ meritis Chriſti, nec præceptis Chriſti, aut eccleſiæ, ita nec indulgentia, & tamen cum hoc ſtare liquet, quòd remiſſiones fiant per merita Chriſti.

Ad ſextum dicitur, ꝙ appoſitio meritorum Sanctorum conſonat diuinæ diſpoſitioni, non ꝙ inſufficiẽs ſit Chriſti ſatiſfactio, ſed vt plura ſint in Chriſti corpore myſtico ſatiſfactoria. Si enĩ docuit Apoſtolus: Adimpleo ea quæ deſunt paſſioni Chriſti in carne mea pro corpore eius, quod eſt eccleſia.

Ad ſeptimũ dicitur, ꝙ nõ eſt hæc eccleſiæ doctrina, vt theſau-

F rus meritorũ Chriſti & Sanctorũ, ita cõmiſſus ſit eccleſiæ diſpenſationi per indulgentias, ꝙ ſine ipſis nõ diſpenſetur a Chriſto ſummo Sacerdote. Sed iſta cõſequentia nõ valet, Theſaurus ille põt haberi ſine indulgentiis, ergo nõ habetur per indulgentias, ſtat enim ꝙ multis modis participari poſſit a Chriſti membris.

Ad octauum dicitur, negando ſequelam, non ex inſufficientia meritorum Chriſti: ſed propter diuinæ ſapientiæ diſpoſitionem ex parte Dei, qui non ordinauit theſaurũ eccleſiæ ad remittendum pœnam mortis, & propter diſparitatem pœnarum ex parte noſtri. Pœnarum ſiquidem noſtrarũ quædam ſunt pœnæ naturales & quædam perſonales: hoc eſt, quædã conſequuntur nos propter peccatum naturæ, quod eſt peccatum originale, & quædam ſunt nobis debitæ propter actualiter peccata noſtra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectam naturam, reſeruantur vſque ad renouationem naturæ, quæ in reſurrectione fiet ex merito etiam paſſionis Chriſti, quoniam ipſe mortem noſtram

G vitamque, ſcilicet animæ & corporis moriẽdo deſtruxit, & ideo non remittuntur per indulgentias, quoniam ſpectãt ad tempus naturæ infectæ. Illæ vero, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualibus, in hac vita remittuntur per indulgentias, præſens. n. vita tempus eſt purgandi non naturalia, ſed perſonalia: vnde etiam in Baptiſmo perſona, non natura ſanatur. Et quia mors cum ſuis pœnalitatibus eſt pœna naturæ, ideo merita Chriſti per indulgentias applicata ad pœnam mortis non ſe extendunt. Vnde patet, quòd non ex infirmitate meritorum Chriſti, ſed ex natura pœnæ & ſtatus præſentis prouenit, quòd pœna mortis non remittitur per illam in hac vita. Nec ex hoc quòd remittunt pœnam æternæ mortis ſequitur, ergo & temporalis mortis pœnam: tum quia æterna ſenſus pœna eſt de numero perſonalium pœnarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud eſt loqui de meritis Chriſti ſatiſfactoriis abſolute, & aliud de eiſdem vt ſuperfluunt ſacramentis, vt per indulgẽtias diſpen-

H ſanda relinquuntur, ipſa enim abſolute in ſacramentis tollunt pœnam damni & ſenſus æternam, potius per viam concomitantiæ, q̃ per viam ſatiſfactionis. Reconciliando quippe hoſtem in Dei filium adoptiuum, ſequitur quòd non hoſtilis pœna puniendus eſt, quod eſt tollere pœnam æternam, Soli enim hoſtes exterminatrice pœna digni ſunt: Filij enim caſtigandi, purgandi ſuapte natura relinquuntur. Theſaurus autem indulgentiarum Chriſti, merita vt ſatiſfactoria exhibet.

AD demum obiecta contra hoc quòd abſolutioni, quæ fit ꝑ indulgentias annectitur diſpenſatio theſauri meritorum Chriſti & Sanctorum, reſpondetur. Et ad primum dicitur, ꝙ non eſt par ratio de acto abſolutionis in indulgentiis, & de aliis abſolutionibus, ſiue a cenſuris, ſiue aliis ſine ſacramenti exhibitione. Tum quia abſolutio iſta reſpicit tertiam ſacramenti pœnitentiæ partem, ſ. pœnitentialem ſatiſfactionẽ (ſupplet enim eam) Chriſti autem merita directe ad ſacramenta reſpiciunt: reliquæ autẽ

I abſolutiones non reſpiciunt partem aliquã ſacramẽti alicuius. Tum quia abſolutio iſta eſt a pœna debita apud diuinam iuſtitiã in hac vita vel alia, aliæ vero abſolutiones ſunt a pœnis in hac tantum vita debitis. Hinc enim fit, ꝙ ad iſtas remittendas ſola poteſtas Papæ ſufficiat & efficiat, ad illas vero vltra poteſtatẽ in Papa exigatur & diſpoſitio ſubiecti per veram pœnitentiam, & meritorum Chriſti diſpenſatio, non ad libitum applicatio, quoniam miniſtri non eſt remittere pœnam principali debitas, niſi diſpenſando Sic enim nos exiſtimet homo (inquit Apoſtolus) vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

Ad ſecundum dicitur, ꝙ ſicut in ſacramento pœnitentiæ claues reſpectu peccatorum actum quidem ſoluendi exercent poſitiue, ligandi autẽ negatiue quo ad clauem potentiæ, quãuis poſitiue ad vtrũq; ſe habeat clauis ſcientiæ, ita in indulgentiis inuenitur, ꝙ clauis ſcientiæ poſitiue decernit ſolutionẽ & ligationẽ: clauis vero poteſtatis poſitiue quidem abſoluit, negatiue autem ligat, quia ligare hic ſicut & in peccatis, non eſt aliud quam nõ

K abſoluere ex iudicio & autoritate clauis ſcientiæ. Vnde non ſoluere abſolute non eſt actus clauis, qui eſt ligare, ſed ex iudicio clauis nõ ſoluere eſt ligare, qui actus eſt clauiũ. Et per hoc patet ꝙ licet effectus ſolutionis & ligationis ſit ſine clauibus: ipſum tamen ſoluere, vel ligare non eſt in militanti eccleſia ſine clauiũ exercitio. Auguſtæ, die 7. Octob. an. 1518.

QVAESTIO II.

Num dare operam ad conſequendas indulgentias ſit imperfectionis.

QVæritur, vtrum dare operam ad acquirendas indulgentias ſit imperfectionis. Et videtur quòd ſic. Primo, quia actus non meritorius eſt imperfectionis: ſed acquirere indulgentiam non eſt meritorium: ergo, &c.

Secundo, quia indulgentiæ ſunt relaxationes pœnarum debitarum.

tarùm, perfectorum autem eſt pœnas amplecti, non ſugere, quoniam ſitiunt crucem Chriſti, vt de ſanctis Andrea, Laurentio, & Vincentio legitur.

Tertio, quia ſecundum doctores ſacros, habens indulgẽtias melius facit ſi per ſeipſum adimplet iniunctam pœnitentiam, quàm ſi propter indulgentias omittat illam, perfecti autem æmulantur chariſmata meliora, imperfectorum igitur eſt, indulgentiis incumbere.

Quarto, quia indulgentiæ non proſunt, niſi ad relaxationem pœnarum canonicarum, ſed nõ niſi criminoſis publice imponuntur canonum pœnæ, quia ſunt publicæ pœnitentiæ partes: ergo non eſt niſi imperfectorum indulgentiis egere, ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

AD huius euidentiam ſciendum, quòd indulgentiarum fructus proprius eſt ſatiſfacere diuinæ iuſtitiæ, quo ad pœnam temporalem propriis peccatis debitam ex pœnis Chriſti & ſanctorũ, ſecundum traditionem Eccleſiæ Rom. vt patet in Extrauaganti Clementis 6. & multorum Romanorũ pont. apoſtolicis literis. Hac autẽ ſuppoſitione facta (in alia quæſtione adhuc magis probanda, quàm in tractatu de indulgentiis firmauerimus) conſequenter dicendum eſt, quòd quum actus iſte, qui eſt ſatiſfacere per alium, nõ ſit ex ſuo genere malus, nullam enim deordinationẽ importat, nec habet imperfectionem moralem annexam, quũ enim feruẽti charitate & promptiſſima voluntate per ſeipſum ſatiſfaciendi, ſtat quòd talis modo, ſ. per ſanctorum pœnas velit ſatiſfacere, & nihilominus operibus ſanctiſſimis tanto magis intendere, quanto liberior à debita pœna, & gratior eſſe debet propter hoc cumulatum beneficiũ. Sed eſt actus de genere bonorum moralium, eſt enim appetitu recto appetibilis, vt pote ablatiuus impedimentorum ad cœleſtem patriam. Pœnæ enim peccatis debitæ impediunt ingreſſum ad æternam beatitudinem, vnde tantũ oportet animas in purgatorio morari donec exſolutis pœnis omnib⁹ debitis pro ſuis peccatis, liberæ ab omni malo pœnæ, omnium bonorum aggregatione perfectum ſtatum aſſequantur. Nec ſolum eſt moraliter bonus, ſed etiam meritorius, ſi fructuoſus eſt, quũ non niſi exiſtentibus in charitate indulgentiæ proſunt, vt ipſa conceſſionis forma monſtrat, dicendo vere pœnitentibus & confeſſis, omnes autem actus humanos ex charitate procedentes meritorios eſſe conſtat. Nec ſolum eſt meritorius actus iſte, ſed conſonus etiã perfectis viris, quũ continue ſuſpirantibus ad cœleſtem patriã, & cupientibus diſſolui & eſſe cum Chriſto, conſonant omnia recta acceleratiua cœleſtis ingreſſus, conſtat autem exſolutionẽ pœnarum debitarum pro peccatis acceleratiuam eſſe cœleſtis itineris, quũ impedimenta ingreſſus ad felicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet, quòd dare operã indulgentiis, eſt actus cõis perfectis & imperfectis in charitate conſtitutis, ſi pœnis adhuc pro peccatis ſuis obnoxij ſunt. Et confirmatur, quia omnibus quantumcũque perfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita noſtra, in quorũ numero conſtat eſſe debitũ pœnæ pro peccatis, quod autem conſonat petere, conſonat & quærere. Conſonat igitur etiã perfectis, quærere debitum pœnæ pro peccatis ſuis debitæ exſolui per ſatiſfactoria opera Chriſti & Sanctorum.

AD PRIMAM autem obiectionem dicitur, quòd ſermo doctorum dicentium indulgentias non eſſe meritorias, eſt formalis, & verus formaliter intellectus, hoc eſt, quòd indulgentia, vt ſatiſfactoria non eſt meritoria. Cõmune eſt enim ſatiſfactoriis omnibus (ſiue per ſeipſum homo ſatiſfaciat, ſiue per aliũ viatorẽ, vel ſanctum) quòd meritoria non ſunt formaliter ſumpta, hoc eſt, vt ſatiſfactoria. Et ratio eſt in promptu, quia ſatiſfacere, nõ eſt aliud, quàm liberari à debito: ex hoc autem, quòd aliquis à debito liberatur, non meretur: vnde & in purgatorio quilibet ſatiſfacit, & nemo meretur. Cum hoc autem, quòd indulgentia quæ quo ad fructũ, ſatiſfactionem per aliũ, hoc eſt, Chriſtum & ſanctos ſonat, non eſt meritoria, ſtat quòd aliquid facere pro indulgentiis ſatiſfactoria, ſit meritorium, non ſolum ex genere operis (puta ſubueniſſe eccleſiæ, aut orare) ſed ex intentione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc vt impedimenta ſui ingreſſus ad æternam vitam tollantur. Et hoc conſonare perfectis, manifeſtum eſt.

Ad ſecundam dicitur, quòd perfectorum eſt pœnas promotiuas ſui vel aliorum ad æternam vitam amplecti. Pœnas autẽ ex propria culpa impeditiuas æternæ vitæ, non eſt perfectorũ iterare, ſed quàm citius fieri poteſt, liberari ſe ab illis, vt expeditus ſemper inueniatur pro cœleſtis patriæ ingreſſu. Conſtat autẽ pœnas pro peccatis debitas eſſe ex propria culpa impeditiuas ingreſſus cœleſtis, & ideo à perfectis per ſe, vel per alium citius ſunt excludendæ.

Ad tertium dicitur, quòd nihil obſtat dictũ conſilium de meliori bono: quòd ſcilicet melius facit conſequutus indulgentiam, ſi per ſeipſum ſatiſfacit. Nam proculdubio melius eſt duobus modis ſatiſfacere, quàm vno, ſ. per alium, & per ſe, quam per alium tantum. Et rurſus, per alium ſatiſfit ſolum, ſed per ſeipſum, & ſatiſfit & medela adhibetur, pœnitentia enim per ſeipſum impleta, vt eſt non ſolum ſatiſfactio, ſed medicina. Cum his enim ſtat, quòd perfecti æmulando chariſmata meliora, ſectentur etiam indulgentias, vt expediti ſint ad vitam æternam.

Ad quartum dicitur, quòd multa falſa continet. Primum eſt, quòd indulgentiæ non proſint niſi ad relaxationem pœnarum, quæ per Canones pœnitentiales impoſitæ ſint, patet enim hoc eſſe falſum ex ipſa forma conceſſionis, ſonantis remiſſionem pœnitentiarum iniunctarum, iniunctæ autem ſunt ſiue ſecũdum Canones, ſiue ſm arbitrium confeſſoris. Aliud falſum eſt, quòd pœnæ canonum pro ſolis criminibus publicis imponi poſſunt, quum conſtet in foro pœnitentiali poſſe imponi, vt pro ſecretis ſecrete pœnitentiam agant. Aliud falſum ſubintelligit, probatũ in alia quæſtione, ſ. quòd ſub pœna canonica non includatur etiam pœna temporalis debita peccato. Quod ex eo patet etiam eſſe falſum, quòd non iudicat Deus bis in idipſum, iudicaret autẽ bis, ſi ſemel per ſeipſum, & ſemel per ſuum vicarium, temporalem pœnam ſatiſfactoriam pro peccato exigeret, quod contingeret, ſi pœnitẽtia à ſacerdote ſecundum canones impoſita, non exhauriret pro tanto poſtquam pœnam ſatiſfactoriam apud Deum. Et hinc eſt quartũ falſum, ſ. quòd remiſſio pœnitentiæ iniunctæ adepta per indulgentias, non ſit remiſſio pœnæ debitæ pro ſatiſfactione peccati apud Deum, vt in alia quæſtione manifeſtauimus. Quocirca cuicunque obnoxio pœnæ temporali pro ſatiſfactione cuiuſque actualis peccati proſunt indulgentiæ, ſiue ſint iniunctæ ſecundum canones, ſiue confeſſoris arbitrio. Et etiã ſi non ſunt iniunctæ, dummodo eccleſia ſeruans ſe iuxta dicta formæ indulgentiæ etiam ad non iniunctas pœnitentias extendat illam: vt alias hoc, ſcilicet de non iniunctis, manifeſtabitur. Et quia tam perfecti quàm imperfecti, tam ſani, quàm & infirmi, tam morituri, quàm diu victuri, tam impediti, quam non impediti in charitate conſtituti, obnoxij poſſunt eſſe alicui pœnæ temporali pro ſatiſfactione ſuorum actualium peccatorum, ideo nullus excipitur à fructu indulgentiarum, qui voluerit earum particeps fieri, etiamſi videantur eſſe adeo ſatiſfacientes per ſeipſos, qui non egeant indulgentiis, qui tamen tutius agunt ſi per indulgẽtias etiam adiuuant ſe abſolui curent. Auguſtæ, die 2. Octobris. 1518.

DVBIVM III.

Num occurrenti pauperi negans eleemoſynam, quam tamen dat pro indulgentiis conſequendis, peccet.

QVAERITVR, vtrum occurrenti pauperi negans eleemoſynam, quam tamen dat pro indulgentiis conſequenda, peccet. Et videtur quòd ſic.

Primo, quia agit contra ordinem diuini præcepti, quo quis prius ſeruare tenetur præcepta, ſecundum mandata Chriſti, quàm in acquirendis vacare indulgentiis, vt pote quia hoc non eſt mandatum, ſed voluntarium.

Secundo, quia talis agit cõtra illud Ioan. Si quis viderit fratrẽ ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quõ charitas Dei manet in illo? 1. Ioan 3. Et ſi dicatur quòd ſola extrema neceſſitas obligat ad mortale: contra, tum quia ſic hoc charitas nunquã vel rariſſime locũ haberet operandi, tum quia quilibet in neceſſitate conſtitutus, vellet non ſibi expectari neceſſitatem extremã, ſed prius ſubueniri: ergo hoc nõ ſeruandũ eſt in aliis.

AD euidentiam huius conſiderandum eſt, quòd ad hoc quòd aliquis actus humanus ſit peccatum, non ſufficit negatio bonitatis maioris, alioquin non daretur gradus in actibus bonis, ſed ſoli ſummè boni actus effugerent rationẽ peccati, ſed oportet quòd ſit inordinatus, niſi enim e diuino ordine declinaret, peccatum non eſſet. Deordinatio autẽ actus aſſumptionis pecuniæ ſicut & cæterarũ moraliũ actionum, tunc tantũ eſt, quum vel non ſua, vel ad id quod nõ debet, vel quum nõ debet, &c. impẽditur pecunia, niſi enim aliquid quod debuerat adeſſe, deſit, aut quod debuerat abeſſe, adſit, peccati rõ non ſaluatur, quocirca ad debitã rationem oportet ſpectare peccati iudiciũ. Et hinc fit, vt licet melius faceret quòd pecunias ſuas in eleemoſynas daret, quàm ſi expenderet eas in humanis officiis defunctorũ, quæ ſunt conſolationes viuorũ, nõ tñ peccaret expẽdens eas pro honorabilibus exequiis, quia nõ tenet illas pecunias dare pauperibus, & actus exequiarũ humanus iuxta ſtatũ perſonæ & patriæ morẽ nõ eſt deordinatus. Vnde in propoſito, quũ dare eleemoſynã ſit præceptũ affirmatiuum, obligans tantũ pro loco & tpe, ſi in caſu loquimur, quo præceptũ de eleemoſyna obligat, non eſt dubium, quòd negans illam vt det pro indulgentia peccet, non enim ſunt facienda mala, vt veniãt bona. Si autẽ ſumamus extra caſum, in quo præceptũ de eleemoſyna obligat, quãuis pauper occurrat petens eleemoſynam, licitè poteſt quis omittere eleemoſynã dare pro indulgentia nõ min⁹ quàm poſſet illam ſimpliciter omittere, & quam poſſet pecuniam illam in vſus ſuos conuertere. Vnde Dominus Mariã à diſcipulis defendit, obiicientibus quòd pretioſum vnguẽtum, quo vnxerat, potuiſſet ſubueniri pauperibus in vanum humanæ opes perderet

affirmans quòd bonum opus operata eſt. Vbi ex ſubiuncta ratione, Pauperes enim ſemper habebitis, &c. docuit, quòd concurrentibus duobus bonis, altero continuo, altero pro inſtanti accommoditate, licitum eſt omiſſo pro tunc maiori ex ſuo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim ſpectat, quòd pauperes ſemper adſunt, ipſe autem non ſemper.

AD PRIMAM autem obiectionē dicitur, quòd ordo præceptorum ad conſilia eſt in præcepto tunc tantum, pro quando præceptū affirmatiuum obligat extra tempus: ſiquidem pro quo obligat, liberum eſt cuique conſilia ſequi. Sic autem eſſe in propoſito ſupponitur. Ad ſecundam negatur, quòd talis agat cōtra doctrinam. Io. Euan. quia Ioannes loquitur pro quando præceptum affirmatiuum obligat: certo autem certius conſtat, q̄ nō quęlibet neceſſitas fratris viſa conſtituit tempus, pro quo præceptum eleemoſynæ obligat. Vnde gloſſa ibidem dicit in verbo neceſſitatem, victus vel veſtitus. Multi autem ſunt pauperes habentes victum & veſtitum, vt patet de Gabelo apud Thobiam. Et rurſus gloſſa ibidem de ſubſtantia ſuperflua exponit: dicens, Si ſuperflua non potes dare fratri, animam tuam non potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioannes de qualibet neceſſitate fratris, nec de quolibet habente ſubſtantiam huius mundi: ſed de ſuperfluam ſubſtantiam habente, iuxta verbum Domini: Quod ſupereſt, eleemoſynam date. Luc. 11. Nec propterea ego abundans teneor huic pauperi dare, quamuis tenear dare eleemoſynam, ſi recta ratio moralium actuum regula eſt. Vtrum autem ſola extrema neceſſitas tempus, pro quo præceptum obligat determinet, alia quęſtio ē: & alibi memini me ſcripſiſſe poſt Beatum Tho. quòd quantum eſt ex parte neceſſitatis pauperis, ſola extrema neceſſitas determinat tempus, pro quo præceptum de eleemoſyna obligat ad peccatum mortale. Sed extrema neceſſitas non intelligitur, quando prope mortem homo eſt: tunc. n. non poteſt ſibi ſubueniri, ſed quando eſt adhuc tempus vtiliter ſubueniēdi, nec apparet alia via, qua illi ſubueniatur, ſi a me nō ſibi ſuccurritur, tunc enim neceſſitas eſt extrema, licet longa ſit a morte. Rurſus licet neceſſitas non extrema non obliget ad peccatum mortale omittentem eleemoſynam: magna tamen neceſſitas viſa a potenti ſine ſuo incommodo ſubuenire, rationabiliter tenet, vt obliget etiam ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim ſm Philoſophos in actibus bonis, quòd eſt prope medium, ad virtutis actum ſpectat, ita in oppoſitis non ſolum qui totaliter declinat, peccat, ſed etiam qui prope ad vitium appropinquat, & ſecundum Theologos non ſolum qui contra præceptum, ſed qui pręter præceptum facit, peccat. Et propter iſtam latitudinem, qua neceſſitas proximi viſa, quandoque ad mortale, quandoque ad veniale, quandoque ad nullum obligāt peccatum: Ioan. Euang. dicit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifeſte aſſeruit charitatem Dei non manere in illo. Quamuis aſſertiue intellecta verba ille, ſecluſa ſuperfluitate bonorum, de extrema neceſſitate accipienda ſint: quoniam tunc tantum debita negatur ſubuentio in notabile damnum proximi vergens, & propterea fit contra charitatē proximo debitam. Extra hanc autem neceſſitatem, aut ſubuentio non eſt ad hoc debita, aut non eſt illatiua damni notabilis proximo. Et ſic non fit contra charitatem debitam, ſed aut præter eam, aut nec præter, nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur: primo, quia ſecundum hoc charitas nunquam, aut raro haberet locum operandi: negatur ſequela, quoniam charitas etiā ſine præcepto operari poteſt, & frequentiſſime eleemoſynæ opus operatur. Et quum dicitur ſecundo, quia quilibet vellet ſibi extra neceſſitatem extremam ſubueniri: conceditur, ſed negatur ſequela, ergo ſubuentio eſt in præcepto. Non enim omne quod volumus nobis fieri, cadit ſub præcepto, vt alii nobis faciant, quilibet enim vellet nunquam ſibi mendacium dici, non tamē propterea ſequitur: ergo quilibet mentiens facit contra præceptū, & ſic de aliis. Auguſtæ die 7. Octobris, 1518.

QVAESTIO IIII.

Num indulgentia abſoluendo ab iniunctis pœnitentiis abſoluat a pœna debita peccato apud diuinam iuſtitiam.

QVAERITVR, Vtrum indulgentia abſoluendo ab iniunctis pœnitentiis, abſoluat a pœna debita peccato apud diuinam iuſtitiam. Et videtur quòd non. Primo, quia iniunctæ pœnitentiæ ab homine, ſicut non obligant niſi in foro eccleſiaſtico, ita earum abſolutio non eſt niſi in foro eccleſiaſtico.

Secundo, quia pœnitentia voluntaria, de qua Chriſtus dicit, Pœnitentiam agite, eſt de præcepto Chriſti & de eſſentia pœnitentiæ ſpiritualis, ac omnino de neceſſitate ſalutis, & conſequenter non eſt in poteſtate ſacerdotis cuiuſque dimittere illam. Eſt enim mortificatio paſſionum & crux portanda poſt Chriſtum.

Tertio, quia poteſtas ligandi atque ſoluendi par eſt: ſed Papa
F non poteſt ligare niſi ad pœnam canonicam: ergo non poteſt abſoluere niſi a pœna canonica.

Quarto, ſatisfactio ſacramentalis non dicitur ſatisfactio, quia ſatisfaciat pro culpa ſimpliciter, ſed quia ſatisfacit ſecundum ſtatuta eccleſiæ: ergo abſolutio ab illa non eſt abſolutio a ſatisfactione ſimpliciter. Antecedens probatur: quia Deo pro culpa ſatis fit per pœnam mortificationis propriæ, & huiuſmodi.

IN oppoſitum autem eſt communis eccleſiæ ſenſus.

AD EVIDENTIAM huius ſciendum eſt, quòd pœna canonica, hoc eſt iniuncta a ſacerdote in confeſſione ſacramētali, & pœna ſatisfactoria pro culpa ſecundum diuinam iuſtitiā, non ſe habent ſicut duæ pœnæ, ſed ſe habent ſicut pœna indeterminata & pœna determinata. Sicut etiam pręceptum de confeſſione facienda editum à Deo & ab eccleſia, non præcepit duplicem confeſſionem, ſed ſe habet eccleſiæ præceptum ad diuinum, vt determinatum ad indeterminatum. Illud enim idem quod
G præcepit Deus, præcipit eccleſia: ſed Deus pręcepit, quòd confiteamur non determinando tempus, eccleſia idem præcipiendo determinat tempus, ſcilicet ſingulis annis: vnde vna & eadem eſt confeſſio præcepta a Deo & eccleſia. Et proculdubio vnica cōfeſſione implet, quilibet præceptum Dei & eccleſiæ: ridiculum quippe eſſet ſemel confiteri, vt obediatur Deo, & iterum vt obediatur eccleſię. Simile quid eſt videre in propoſito, nam pro peccato commiſſo, puta periurio, tenetur ex diuino pręcepto homo ſatisfacere, ſed non determinate per iſtam vel illam pœnam, nā poteſt ſatisfacere per eleemoſynam vel per ieiunium, vel orationem. Et pro eodem peccato tenetur ex iniunctione ſacerdotis imponentis ſatisfacere per determinatam pœnam, puta ieiunium ſeptem annorum. Nec tenetur pęnitens ad duas pęnas alteram ſatisfactoriam apud Deum, & alteram ſatisfactoriam eccleſiæ: ſed implendo iniūctam ab eccleſia, ſatis fecit Deo & eccleſię, vel pro tota pœna debita illi peccato, ſi impoſita a ſacerdote adę-
H quat debitam ſecundum diuinam iuſtitiam, vel pro parte illa q̄ correſpondet impoſitę, ſi pœna impoſita minor eſt illa, quæ ſecundum diuinam iuſtitiam determinanda erat. Nec hæc voluntarie dicimus: ſed euidenter monſtramus diſcurrendo per omnes actus præceptos ab vtriſque, ſcilicet Deo & eccleſia, vt patet in præcepto de obſeruatione feſtorum, & præcepto de obſeruatione ieiuniorum. Vnum enim atque idem eſt quod a Deo eccleſiaque præcipitur, ab illo indeterminate, & ab iſta determinate, & dum eccleſiæ obeditur, non remanet homo obligatus ad Dei præceptum iterum implendum circa illud. Et ſimile eſt in aliis. Quocirca, Deo eccleſiaque idem præcipiente, vnus atque idem actus fit debitus duplici vinculo, ſcilicet Dei & eccleſiæ. Et propterea putari poteſt, quòd ſi iniuncta pœnitentia relaxatur p̄ indulgentiam, non remittitur pœna ſatisfactoria ſimpliciter & abſolute, ſed ſolum vt eſt debita ex vinculo eccleſiæ, & propterea remanet, vt eſt debita ex vinculo diuinæ iuſtitię. Sicut quum
I Papa relaxat ieiunium alicui perſonæ, non concedit illi, quòd nō impleat Dei ſeu naturę præceptum de ieiunio, ſed quòd non aſtringatur ex vinculo eccleſiaſtici præcepti ad ieiunium. Et ſecundū hanc viam ſicut ligat ſacerdos ad pœnam nouum adiiciendo vinculum, determinandoque per qualem quantamque pœnam ſatisfacere debet pœnitens, ita abſolueret per indulgentiam tollēdo vinculum eccleſiæ & determinationem ad talem pœnam. Fallitur autem opinio hęc in hoc, quòd non diſcernit inter abſolutionem per viam indulgentiæ & abſolutionem per viam licentiæ. Abſolutio enim per viam licentiæ communis eſt omnibus principibus eccleſiaſticis & ſecularibus, dum quilibet poteſt ſoluere, quę ligauit, licentiam præbendo, vt non teneatur iuſſa a ſe adimplere, & de huiuſmodi abſolutione verificatur licentia ieiuniorum & ſimilium. Sed quòd non ſit talis abſolutio per indulgentias, patet ex eo quòd innititur illi priuilegio Chriſti, Quodcunque ſolueris ſuper terram: certum eſt enim abſolutionem conceſſam per hoc priuilegium, non eſſe illam, quę commu-
K nis omnibus principibus eſt, ad quam non eſt opus priuilegio, ſed ſtatim vt quis eſt princeps, habet illam. Amplius abſolutio per modum licentiæ, extendit ſe indifferenter ad ſingula poſitiui iuris: poteſt enim ita relaxare obſeruationem vnius præcepti iuncta ſicut alterius, vt patet. Abſolutio autem Petro conceſſa ex priuilegio Chriſti, habet pro materia ea quæ regni cælorum ſunt, dicente Chriſto, Tibi dabo claues regni cælorum, & ſpecialiter culpas, vt patet ex verbo Chriſti: Quorum remiſeritis peccata, remittūtur eis, & pœnas pro culpa, vt patet ex verbo Chriſti Matth. 18. Vbi quum dixiſſet, Si eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus, ſubdit, Amen dico vobis, quęcumque alligaueritis ſuper terram, &c. Amplius, ſi indulgentiæ non eſſent niſi relaxationes vinculi a ſacerdote vel canone impoſiti, decepta eſſet vniuerſitas fidelium, credentium non ſolum vinculum, ſed ipſas pœnas remiſſas eſſe. Alio ergo modo abſolutionem per indulgentias fieri, eo conuincitur, quòd indulgentia vere acquiſita, tenet communis eccleſiæ & doctorum ſenſus, ſatisfeciſſe homi-

nem

nem illam, ac ſi pœnitentiam correſpondentem illi indulgétiæ perfeciſſet. Ex hoc enim manifeſte ſequitur, quod indulgentiæ abſoluendo ab iniunctis pœnitentiis, abſoluunt nõ ſolum à vinculo per ſacerdotem, aut canonem appoſito: ſed etiam à pœna tẽporali debita ſecundum diuinam iuſtitiam peccato, quanta correſpondet illi acquiſitę indulgentię. Nec eſt parui momenti ratio ſumpta a communi ſenſu eccleſiæ & doctorum ſacrorum: ſed eſt tantę autoritatis, vt non niſi temere liceat ſentire oppoſitũ. Et confirmatur ſententia hæc, quoniam ſic vere relucet operatio priuilegii Petro conceſſi, Quodcunque ſolueris ſuper terram, abſoluere enim à pœnis peccato debitis in foro diuinæ iuſtitiæ, non principis, non iuris humani, ſed diuinæ eſt poteſtatis Petro communicatę à Chriſto. Amplius, Clemens 6. tradidit expreſſe quòd indulgentia remittit pœnã temporalem pro peccato debitam, vt patet in Extrauagãte ab vrbe acceptata de Iub. anno quinquageſimo quoque anno: & habetur in extrauagantium communium titulo, de pœ. & re. cap. Vnigenitus. Nõ licet autem cõtra Apoſtolicæ ſedis doctrinam ſentire.

A D primam ergo obiectionem dicitur, quòd pœna iniuncta ab homine, ſeu canone eſt duplex: quædam ſimpliciter appoſita ab homine, vel canone, vt excommunicatio, carcer, & huiuſmodi: & hæ non ligant niſi in foro eccleſiaſtico. Quædam vero ſunt appoſitæ ab homine ſeu canone, quoad appoſitionem ſolum ad quantitatem & qualitatem, vt ſuppoſitas pœnas euacuent. Et illæ obligant partim in ſolo foro eccleſiæ, pro quanto non tenetur niſi in hac vita implere illas qualitates: & partim ſimpliciter apud Deũ pro quanto ſi non ſecundum iniunctas qualitates ſatisfecit, tenetur ſatisfacere apud diuinam iuſtitiam in alia vita de tota illa pœna, quæ euacuata fuiſſet, ſi ſecundum iniunctas ſatisfeciſſet. Vnde ſicut pœnitentia ſacramentalis obligat in foro Dei, ita abſoluit in foro Dei.

Ad ſecundam dicitur, quòd eccleſia poteſt abſoluere per indulgentias à pœnis debitis ex præcepto & vinculo diuino. Nec hoc facit eccleſia humana, ſed diuina autoritate ſibi conceſſa ex priuilegio, Quodcunque ſolueris: Petrus enim vt vicarius, & miniſter Chriſti agit autoritate Chriſti. Nec mirum, ſi poteſt abſoluere à pœna debita ex præcepto Chriſti, & ad quam obligat interior pęnitentia, & quæ eſt de neceſſitate ſalutis, quia poteſt abſoluere à culpa, quæ tantum excedit pœnam, vt Iudæi dicerent. Quis poteſt peccata dimittere, niſi ſolus Deus? Sacerdos enim miniſterialiter abſoluit à culpa, & remittit peccata confitentium ſibi dicẽte Chriſto: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Et multo magis poteſt Chriſti miniſter abſoluere à pœnis: quum enim culpa & pœna impedimenta ſint regni cœlorũ, quia & nihil coinquinatũ intrabit in illud, & abſterget Deus omnem lacrymam, nec dolor erit vltra, &c. Ad claues regni cœlorum ſpectare neceſſe eſt vtrunque impedimentũ tollere, alioquin aperire regnum cœlorum fidelibus non ſufficerent. Conſtat autem ſufficere in pœnitente diſpoſito, & reliquis concurrentibus requiſitis. Quocirca, pœna ad quam peccator ex Dei præcepto tenetur, & quam pœnitentia interior operatura erat pro peccato, & quæ de neceſſitate ſalutis æternæ habenda: implenda erat, per indulgentiæ abſolutionem vere acquiſitam ſublata, deſinit talis homo ad illam obligari, & ex diuino præcepto, & ex pœnitentia interiori, & ea fine ſalutis ęternæ, quia iam ſatisfecit per aliam viam, ſcilicet per abſolutionem indulgétiæ, & hoc Chriſti autoritate per ſuum miniſtrum rite exequuta. Quod autem dicitur, quòd pœnitẽtia, ad quam tenetur peccator, eſt crux Chriſti: & mortificatio paſſionum, iam à priſcis ſolutum eſt doctoribus dicentibus, quòd pœnæ inquantum ſunt medicinæ paſſionum, non ſupplentur per indulgentias, & propterea debemus etiam indulgentiis acquiſitis pœnitentiam agere, vt medicinam paſſionum noſtrarum. Inquãtum vero ſunt ſatisfactiones pro peccatis commiſſis, ſic ſupplentur per indulgentias. Et ſimiliter eſt diſtinguendum de cruce poſt Chriſtum portanda, & ſimilibus.

Ad tertiam dicitur, quòd propoſitio aſſumpta, ſcilicet poteſtas ligandi atque ſoluendi par eſt, eſt cum grano ſalis intelligenda: quia, etſi eſt par quantum ad materiam, quia vtrobique Dominus dixit, Quodcunque, ſicut enim dixit, Quodcunque ſolueris, ita dixit, Quodcunque ligaueris, non tamen eſt par quo ad modum. Nam & peccata ſacerdos miniſterio autoritatiuo tollit, ita quòd abſoluendo facit de peccatore iuſtum, non poteſt tamẽ miniſterialiter ligando facere de iuſto peccatorem. Ex hoc enim patet, quòd alio modo ſoluit quàm liget Petrus quantum ad culpas: & ſimiliter fas eſt: vt alio modo Pontifex liget, quam ſoluat pœnas. Abſoluit enim miniſterialiter & per ſacramentalem abſolutionem, & per indulgentiæ à pęnis ſecundum diuinam iuſtitiam debitis: ligat autem ad pœnam ſicut ad culpam. Nam ſicut ad culpam ligat, vel non remittendo, vel præcipiendo aliquid, cuius tranſgreſſio conſtituit peccatorem: ita ligat ad pęnam vel non remittendo, vel agendo, vnde per ſeipſum quis incurrat debitum pęnæ apud diuinam iuſtitiam. Sub hac autem diſtinctio-

A ne dicitur ad minorem, quòd ſi ſermo ſit de poſſe quibuſcunque modis, Papa poteſt ligare ad pœnam canonicam, & non canonicam, hoc eſt abſolute apud Deum, vt patet ex dictis, & ſimiliter abſoluere. Si vero ſermo ſit de poſſe tali modo, ſcilicet directe imponendo vel tollendo, ſic minor eſt falſa: quia non æqualiter ſe habent quo ad modum claues in ligando & ſoluendo. Poteſt enim directe abſoluere quod nõ poteſt directe imponere, vt in culpa.

Poteſt & nihilominus ad minorem aliter reſponderi, dicendo quod in canonica pœna quæ in foro pœnitentię iniungitur in ſatisfactionem, clauditur pœna debita peccato coram diuina iuſtitia: quoniam eadem eſt pęna ſuppoſita, qualificata ab homine vel canone, vt patet ex dictis. Et propterea ſicut ſacerdos ligando ad pęnam canonicam, ligat ad pœnam ſimpliciter veſtitam qualitatibus appoſitis ab homine vel canone, ita abſoluendo ab huiuſmodi pœna canonica abſoluit & à pœna ſimpliciter. Nam abſoluendo à pœna qualificata per hominem vel canonem, abſoluit & à pœna & à qualitate, qui enim abſoluit à toto, abſoluit à qualibet illius parte: quia in toto includitur pars. B Et ſic dato quòd non liget niſi ad canonicam, nec abſoluat niſi à canonica, adhuc habetur intentum, quòd ligat & abſoluit in pœnam ſimpliciter debitam in ſatisfactione pro peccato. Poteſt & tertio dici ad eandem, quòd quia actus & potentia diuidunt ens, & quodlibet genus entis, & ad idem proptetea genus ſpectat homo in potentia & homo in actu, & album in potentia & album in actu, & ſic de aliis: ideo etiam pœna canonica diuiditur in canonicam in actu, vel in potentia, & vtraq; infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et quod eccleſia non ſolum poteſt ſuper pœnas canonicas in actu, ſed etiam ſuper pœnas canonicas in potentia. Immo de facto eccleſia per canones pœnitentiales & per arbitrium confeſſorum nihil aliud facit quàm quòd pœnas debitas ſimpliciter pro peccatis, quæ ſunt canonicę in potentia facit canonicas in actu, adhibendo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunii, &c. Ac per hoc eccleſia ex hoc ipſo, quòd poteſt ſuper pœnas canonicas tam C actu quàm potentia, poteſt ſuper omnem temporalem debitam pro ſatisfactione peccatorum: quoniam omnes tales pœnæ ſunt canonicæ aut in actu, aut in potentia, hoc eſt, ſunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, ſunt aut iniunctæ per ſacerdotem, aut poſſunt iniungi. Et propterea licet eccleſia in indulgentiis non conſueuerit niſi iniunctas pœnas remittere, quia ita ſonant, poſſet tamen etiam non iniunctas remittere: ſequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur autoritate diui Th. aliorumque doctorum.

Ad quartam dicitur, quòd ly ſimpliciter, in duobus ſenſibus ſumi conſueuit. Primo, vt æquiualeat ad ly totaliter, ſecundo, vt excludat additionem, vt Aethiops non dicitur albus ſimpliciter, ſed cum additione dicitur albus dentes, non autem quia dicimus albi ſine additiõe aliqua dicimur albi ſimpliciter. In propoſito ergo ſi Simpliciter ſumitur, pro Totaliter, ſi ſatisfactio ſacramentalis quandoque ſatisfacit ſimpliciter, & quandoque nõ D non ſimpliciter, ſed partialiter, quia quandoque adæquat pœnã debitam peccatis, & quandoque non, & hoc eſt manifeſtum. Si autem ſumitur pro ſine additione, ſic ſatisfactio ſacramentalis ſemper ſatisfacit ſimpliciter, dummodo pœnitens agat illam recte diſpoſitus: quia non ſolum ſatisfacit eccleſiæ, ſed Deo pro tãta pęna debita peccatis, quanta correſpondet illi ſatisfactioni ſacramentali. Nec hæc voluntarie dicimus, ſed probata efficaciter ſunt ex ſupradictis. Auguſtæ die. 29. Sep. 1518.

QVAESTIO V.

Num indulgentiis liberentur defuncti a pœnis purgatorii.

QVAERITVR, vtrum ob plenariam indulgentiam cõceſſam pro defunctis, & acceptam à viuis pro certis defunctis animæ illorum defunctorum in purgatorio exiſtentes liberentur totaliter à pœnis purgatorii. Videtur enim quòd ſic: quia E indulgentiæ tantum donant quantum ſonant: ſed plenaria indulgentia ſonat remiſſionem omnium pœnarum: ergo, &c.

Præterea, Indulgentia valet, vt dicunt doctores, per modum ſolutionis, ac per hoc indulgentia plenaria valet per modum ſolutionis plenariæ: ſed facta ſolutione integra alicuius debiti liber eſt debitor ab vniuerſo quod debebat, igitur habita indulgẽtia plenaria, liberatur anima à pœnis purgatorii.

Præterea, Doctorum ſententia eſt, concurrentibus tribus, ſcilicet autoritate in dante, pietate in cauſa, & gratia in recipiente, indulgentia valet, ſed hic concurrunt omnia, ergo. Et confirmatur ex autoritate prædicationis eccleſiaſticæ, multi enim prædicando hoc dicunt.

IN oppoſitum autem eſt, quia ex hoc ſequeretur, quòd per indulgentias poſſet Pontifex expoliare Purgatorium.

Ad euidentiam huius difficultatis ſuppoſito, prout rei veritas eſt, indulgentias nõ niſi per modum ſuffragii prodeſſe defunctis, quæ ſunt præmittenda, & poſtmodum reſpondendum quæſito.

Primum

Primum præmittendum eſt de iſta indulgentia in ſe, quid ſit plenaria indulgentia per modum ſuffragii. Secundum eſt de modo ſeu via quo modo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio. Tertium eſt de ipſarum animarum in Purgatorio diſpoſitione ad percipiendum indulgentiæ fructum.

Quo ad primum, à quid nominis inchoando, quia ſuffragium auxilium ſignificat, & in propoſito de eccleſiaſtico ſuffragio eſt ſermo, modus ſuffragii modum eccleſiaſtici auxilii denotat: ita quòd indulgentia per modum ſuffragii ſignificat indulgentiam per modum eccleſiaſtici auxilii, hoc eſt per modum, quo nos per pia opera noſtra ſuffragemur, ſeu auxiliemur defunctis. Nequit autem intelligi modus iſte ſuffragii niſi eccleſiæ ſuffragia perſpecta fuerint, quoniam ad horum ſimilitudinem indulgentia ſuffragii modum induit. Et quum trifariam noſtris operibus ſuffragemur defunctis, vel merendo bonis operibus de congruo tamen, defuncti alicuius liberationem à Purgatorio, vel impetrando noſtris orationibus illam, vel ſatisfaciendo noſtris paſſionibus ſeu pœnalibus operibus pro illis, & indulgentiam ſupponamus fieri ex theſauro ſuperabundantium in eccleſia paſſionũ, ſeu pœnaliũ operũ, conſequẽs eſt, ſi ſingula ſingulis reddẽda ſunt: vt indulgẽtia, quæ pœnarũ ſolutionẽ eccleſiaſtica autoritate collatã ſonat: quũ ad modũ eccleſiaſtici ſuffragii determinat, nõ cuiuſcunque eccleſiaſtici ſuffragii, ſed ſatisfactorii ſuffragii modum induat. Nam quum indulgentia, inquantum indulgentia, non ſit niſi meritoria, neque impetratoria, ſed ſatisfactoria, conſentaneum rationi eſt, vt non induat modum ſuffragii meritorii, neque modum ſuffragii impetratorii, ſed modum ſuffragii ſatisfactorii. ita quòd indulgentia per modum ſuffragii, eſt conceſſa ex theſauro eccleſiæ, opus ſatisfactorium per modum eccleſiaſtici ſatisfactorii: hoc eſt per modum, quo noſtra ſatisfactoria ſuffragia opem ferunt. Hæc de primo.

Quo ad ſecundum, qua ſcilicet via indulgentia per modum ſuffragii perueniat ad animas in Purgatorio, in promptu eſt vnde manifeſtum fiat. Ex hoc enim ipſo, quòd indulgentia modum eccleſiaſtici ſuffragii ſatisfactorii induit, vna eadem eſt via, per quam eccleſiæ ſuffragia ſatisfactoria pro defunctis facta, vt ieiunia, peregrinationes, & alia huiuſmodi, ad defunctorum animas perducuntur, & per quam indulgentia per modum ſuffragii ad illas peruenit. Et alia hæc non eſt via iuſtitiæ, ſed via gratiæ ſeu miſericordiæ, quoniam vniuerſa eccleſiæ ſuffragia diuinã efflagitant gratiam, vt hæc accepta ſint pro animabus illis purgandis, quibus ſuffragari intendimus. Quod ex duobus ad propoſitum ſpectantibus declaratur, primo ex hoc, quòd pœnæ noſtræ, vt diuus Tho. docuit, ſunt alterius & deficientibus à rationis pœnis animarum ſeparatarum, ſicut pœna pecuniaria eſt alterius ac deficientis rationis à pœna ſeruitutis. Hinc enim fit, vt ſicut ſeruitus pecunia non redimitur ſecundum iuſtitiæ rigorem, ſed ſecundum Domini acceptationem, ita pœnæ animæ ſeparatæ pœnis noſtris non redimuntur ſecundum iuſtitiæ rationem, ſed ſecundum diuinæ miſericordiæ diſpenſationem. Secundo ex hoc, quòd alter eſt forus noſter, in quo nos patimur, & alter ac altior, in quo animæ ſeparatæ puniuntur, noſter eſt forus mitis, quaſi canonicus vel ciuilis, ille rigoroſus, quaſi ſanguinis & criminalis. Et propterea ſi quis hic ob debitam pecuniam in ſeruitutem redactus eſſet, vt olim fiebat, aut clericus in forum ſanguinis decidiſſet, ſicut non ſufficeret amplius pecunia ad redimendum illum, nec pœnæ canonicæ ſufficerent ad redimendam clerici vitã: ita non ſufficiunt paſſiones noſtræ ad ſatisfaciendum pro pœnis animarum in Purgatorio, quæ tamen noſtræ paſſiones ſufficiſſent ad ſatisfaciendum pro eorundem delictorum pœnis in hac vita ſoluendis, antea ſcilicet quàm in pœnas alterius rationis eſſent tranſlatæ in foro iræ ac rigoris diuinę iuſtitię, qualis eſt forus in quo puniuntur animę ſeparatæ, ſpectant enim illarum pœnę ad ſtatutum pœnarum inferni. Nec putes propterea eccleſiæ ſuffragia ſatisfactoria pro defunctis eſſe vana, aut incerta, ſed tam efficacia & certa: ſicut etiam vtilia ſunt & certa ſuffragia orationum pro illis, quæ conſtat diuinę miſericordiæ inniti. Bene ſiquidem nobiſcum, & cum illis agitur, ſi diuina gratia acceptante, eccleſiæ ſuffragia ſatisfactoria ad releuamen animarum, quæ in alia vita puniuntur, deducuntur. Non eſt nobis via iuris aliqua adeundi forum illum ad alicuius redemptionem, ſed gratia opus eſt. Manifeſtius quoq; fit quod dicim⁹, locum habere in indulgentiis pro defunctis, ex differentia inter modum, quo conceditur defunctis, & quo conceditur viuis, nam defunctis conceditur per modum ſuffragii, viuis autem per modum abſolutionis, vt patet à xxx, de pœn. & re. & ca. quòd autem. Vbi videre potes, quòd eccleſiaſticus princeps vtrobique autoritatiue habet actum diſpenſandi theſaurum eccleſiæ, ſed reſpectu viuorũ ſuperaddit actum abſolutionis, reſpectu vero defunctorum nullum addit proprie loquendo, actum, latius tamen loquendo, addit actum modificatiuum ad ſuffragia eccleſiaſtica. Et merito ſic fit, quoniam nos, qui viuimus, ſumus ſubditi Pontifici, & pœnæ

F noſtræ ad forum præſentis vitæ ſpectant; & propterea ſeruatis ſeruandis indulgentia ad viuos defert viam iuſtitiæ per iudicium actum, ſcilicet abſolutionem. Exiſtentes autem in Purgatorio (vtpote extra eccleſiæ præſentis forum) à Papa abſolui non poſſunt, ſicut nec ligari, & ideo indulgentiam, quam autoritatiue ex theſauro eccleſiæ confert illis per modum auxilii ad eorum ſubleuationem mittit, confidens in diuina miſericordia quòd acceptabitur ad ſubleuamen eorum, qui in foro iræ & furoris Domini ponuntur purgandi. Et eſt ſimile ac ſi ſit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberaturus omnes ciues ære alieno grauatos, quorum aliqui ſub ſuo dominio, alii in alieno item propterea ſeruituti addicti eſſent. In hoc enim caſu princeps ex publico ærario autoritatiue nummos diſpenſaret pro iſtis & illis, ſed degentes ſub ſua iuriſdictione etiam iudicialiter abſolueret à debito, ad degentes autem alibi ſeruos, non poſſet niſi per modum auxilii ſubuenire cum pecunia illa, & alterius gratiam ac

G abſolutionem expectare. Simili modo eccleſiaſticus princeps ex theſauro eccleſiæ, viuorum ac defunctorum pœnas pro peccatis debitas ſoluturus, vtrinſque theſauri opes diſpenſat: ſed viuis applicat abſoluendo illos, defunctis autem applicat auxiliando, hoc ẽ, vt eccleſiæ ſatisfactiua ſuffragia ad defunctorum liberationem dirigendo. Notanter autem dico, eccleſiæ: quoniam ſatisfactiones ex theſauro eccleſiæ diſpenſari intelliguntur, ſi proprie loquendum eſt, non ita vt ſint iſtorum, quibus conceduntur, tanquam ipſimet opera illa feciſſent, aut illi, qui fecerunt, feciſſent ſpecialiter pro illis: ſed tanquam eccleſiæ communia ſuffragia appropriantur ſingularibus perſonis. Eſt ſiquidem inter ſacramentorum & indulgentiarum efficaciam differẽtia ad propoſitum, in hoc quòd remiſſio pœnæ per ſacramentum fit ex intentione ipſius Chriſti, cuius eſt ſacramenti operatio: ita quòd iſte ſuſcipiens ſacramentum releuatur à tanta pœna, ac ſi ipſe paſſus fuerit patiente Chriſto, vt ſacramentum Baptiſmi teſtatur: docente hoc

H Apo. ad Ro. 6. & diuo Tho. in tertia par. q. 69. Per indulgentiam autem, remiſſionem pœnæ conſequimur, tãquam eccleſia pro nobis illa paſſa fuerit, quoniam abundantia paſſionum Chriſti & Sanctorum eccleſię diſpenſationi credita, intelligitur donata eccleſiæ, vt commune ipſius eccleſiæ bonum, ac per hoc per eccleſiæ rectores, vt ipſius eccleſiæ ſunt, ex intentione eccleſiæ applicanda his vel illis. Deuenerunt ſiquidem paſſiones iſtæ ad theſaurũ eccleſiæ ex intentione Chriſti & Sanctorum ad commune eccleſiæ bonum in generali, & commiſſa ſunt, vt ex intentione eccleſiæ ad hos vel illos. Ex hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quum per modum ſuffragii procul dubio eccleſię conceditur. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos non iuſtitia, ſed gratiæ diuinæ acceptatione duce. Hæc de ſecundo.

Quo ad tertium prima fronte apparet, quòd indulgentia ſicut & alia communia eccleſiæ ſuffragia omnibus in Purgatorio exiſtentibus pro quibus ſiunt, proſunt: quoniam omnes tales inter valde malos & valde bonos medii ſunt, quibus ſecundũ Aug.

I doctrinam, eccleſiæ proſunt ſuffragia. Si tamen diligentius perſpexerimus, oppoſitum apparebit, ſecundum Aug. doctrinam in Enchiridio, & in lib. de Cura pro mortuis agen. recitata à Gratiano 13. q. 2. Videtur enim quòd eccleſiæ ſuffragia ſaltem ſpecialia, & ſimiliter indulgentiæ quæ vt ſpecialia ſuffragia ſubrogantur, illis ſolis defunctis proſint, qui in hac vita meruerunt, vt in Purgatorio hæc illis prodeſſent. Et quoniam fructus, quem ex ſuffragiis animæ, quæ purgantur percipiunt, ad præmium accidentale ſpectat, quum ſit pœnæ temporalis remiſſio, conſequens eſt quòd non ad eſſentiale, ſed ad accidentale meritum pertineat mereri in hac vita, vt ſuffragia proſint in alia vita. Et ſi his adiunxeris, quòd huiuſmodi accidentalia merita non ſunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatorium ducendis, perſpicuum erit, quòd non omnibus in Purgatorio indulgentiæ & alia ſpecialia ſuffragia proſunt, quia non omnes hic meruerunt, vt hæc illis poſſint prodeſſe, quamuis omnes hic meruerint, vt hæc illis poſſint prodeſſe: quia hoc ſpectat ad meritum eſſentiale. Eodem enim me-

K rito, quo meruerunt vitam æternam tandem eis exhibendam, meruerunt vt Sanctorum communione iuuari interim, & tandem frui poſſint. Videtur autem ad accidentalia hęc merita ſpectare, deuotio magna ad claues eccleſiæ indulgentiæ donatiuas, miſericordia, ſolicitudo ad ſatisfaciendum pro peccatis, ſtudium ad ſuffragandum defunctis, & ſimilia. Et confirmatur quod dicimus, autoritate diui Tho. dicentis in tertia par. q. 52. ar. 8. ad primum, quòd in deſcenſu Chriſti ad inferos non ſolum liberati ſunt illi, quorum tempus purgationis aduenerat, ſed illi qui ob ſpecialem in hac vita deuotionem ad Chriſti aduentum, meruerunt, vt Chriſto viſitante, liberarentur. Vbi videre potes accidentali merito in hac vita tributum, vt pœnæ remiſſio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo videtur, quòd omnes qui in Purgatorio ſunt, poſſunt eccleſiæ ſuffragiis & indulgentiis iuuari: ſed de facto ſpecialibus ſuffragiis & indulgentiis non omnes iuuantur: ſed illi ſoli, qui hic meruerunt, vt illic iuuarentur.

Commu-

Communibus autem ſuffragiis pie puto omnes iuuari, plus tamen & minus ſecundum diuinæ diſpenſationis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos obliuioni dāt, ſatisfacereque propriis peccatis negligunt, & ſui ita ſunt, vt vix cum gratia diſcedant, alienos à fructu omnium ſuffragiorum ibi crediderim; quamuis multa pro eis hic fiant, diuina vlciſcente iuſtitia huiuſmodi duritiam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

Ex omnibus autem præmiſſis facile patet reſponſio ad quæſitum. Liquet namque, non omnes animas in purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis conceſſam, tū quia multæ earum ſunt forte de illarum numero, quæ hic non meruerunt, vt huiuſmodi indulgentiæ illis prodeſſent, tum quia non conſtat, ſi huiuſmodi indulgentia per modum ſuffragii coram diuina acceptata ſit gratia pro illa anima.

AD PRIMVM ergo argumentū dicitur, quòd indulgentiæ tantum donant, quantum ſonant, apud tamen aures doctas, apud quas indulgentiæ plenaria ſonat remiſſionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et ſi extenderetur ad non iniunctam, ſubintelligeretur modus ſuffragii: qui non minuit rationem plenariæ, ſed apponit modum, quo indulgentia plenaria ſit auxiliatrix tantum.

B Ad ſecundum dicitur, quòd indulgentia plenaria in præſenti foro eſt abſolute indulgentiæ, & ideo valet per modum ſolutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forum alterius vitæ, quia vt ſic induit modum ſuffragii, valet per modum ſolutionis plenariæ, ſuffragando tantum, ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria ſolueret, nihil tamen fieret, niſi ſolutio acceptetur à principe, cuius intereſt.

Quamuis poſſit etiam dici vltra plenariam ſolutionem requiri, quòd ad debitorem perueniat fructus ſolutionis, qui poteſt impediri ex hoc, quòd debitor nō meruit in illa vita quòd hæc plenaria ſolutio ei proſit, vt declaratum eſt.

C Ad tertium dicitur, quòd concurſus illorum trium propoſito nihil officit, quoniā non eſt hic ſermo de indulgētia ſimpliciter, ſed de ipſa per modum ſuffragii, qui modus licet non mutet indulgentiam, nec ipſius plenitudinem tollat, mutat tamen modū perueniendi ad eos, quibus prodeſt, quoniam ponit modum perueniēdi per viam gratiæ. Hoc enim, vt declaratum eſt, importat modus ſuffragii.

Ad confirmationem autem de prædicatoribus dicitur, quòd prædicatores, eccleſiæ perſonam agunt dum prædicant Chriſti & eccleſiæ doctrinam. Dum autem ex proprio ſenſu aut cupiditate dicunt ea quæ neſciunt, non agunt eccleſiæ perſonam, & idō non eſt mirum ſi in iſtiuſmodi verbis errant, Romæ, 20. Nouembris, 1519.

QVAESTIO VI.

Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

D VTRVM Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio. Et videtur quòd non, Primo, quia poteſtas Petro data non niſi ſuper terram eſt, dicente Domino, Quodcunque ſolueris vel ligaueris ſuper terram.

Secundo, quia ipſe ſtylus literarum indulgentiæ pro defunctis expreſſe habet, quòd per modum ſuffragii indulgentia animabus datur, conſtat autem ſuffragium non ſpectare ad poteſtatem clauium, ſed ad ſuffragantium auxilium.

Tertio, quia hæc poteſtas nō habetur ex ſacra Scriptura, nec ex ſacris Canonibus, ergo, &c.

IN OPPOSITVM videtur authoritas literarum apoſtolicarum.

E Ad euidentiam huius ſciendum eſt, quòd quum actus clauium ſit aperire, conſequens eſt, vt actus clauium regni cœlorum, Petro conceſſarum ſit aperire regnum cœlorum, procul dubio ingreſſuris in illud, quos conſtat oportere eſſe mēbra Chriſti. Aperiri ſiquidem regnum, quum nihil aliud ſit quàm tolli impedimenta ingreſſus ad illud, ſicut duplicia ſunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnum cœlorum. Sunt enim quædam impedimenta naturæ, hoc eſt ex peccato originali, & quædam impedimenta perſonæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimenta peccati originalis, aperuit Chriſtus per ſeipſum regnū cœlorum per paſſionem mortemque ſuam, in qua etiam portas abſtulit, vtpote nunquam claudendas, & per Baptiſmum, in quo cœli aperti ſunt. Quo ad impedimenta vero perſonalia, quæ, ſcilicet ex peccatis noſtris actualibus ſunt, vt culpæ & pœna pro actualibus debita, per Petrum aperire regnum cœlorum ſtatuit. Et propterea ſicut ad poteſtatem clauium Petri ſpectat tollere perſonalem culpam per ſacramentum pœnitentiæ, dicente Domino, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, ita ad cla-

A uium Petri poteſtatem ſpectat tollere perſonalem pœnam, quæ ſcilicet, pro actuali culpa eſt debita. Vtraque enim impedit ingreſſum hominis ad regnum cœlorum, alioquin claues non ſufficienter aperirent, dum non ſufficienter ad tollendum vtrumque genus perſonalis impedimenti ad regni cœlorum ingreſſum. Et periclitaretur illa vniuerſalis à Domino data autoritas, Quodcunque ſolueris ſuper terram, nam ſi pœna exciperetur actuali peccato debita, iam non ad quodcunque ſoluendum extenderetur clauium ſubiunctus actus per dicta verba. Clauium igitur Petri actus, cum ſit aperire regnum cœlorum Chriſti membris, tollendo perſonalia culpæ & pœnæ impedimenta, conſequens eſt, vt quæ indulgentiæ autoritate eccleſiaſtica datæ, ſeruatis ſeruādis, tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad poteſtatem clauium pertineant. Et ſi his iunctum fuerit, quòd indulgentiæ omnes eiuſdem rationis ſunt quo ad cauſam & effectum, quia omnes ſunt ab eccleſiaſtica poteſtate diſpenſante theſaurum,

B meritorum Chriſti & Sanctorum, quatenus ſatisfactoria ſunt, & omnes tollunt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis ſecundum diuinam iuſtitiam debitam, conſequens erit, quòd indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad poteſtatem clauiū ſpectet, ad quam ſpectat concedere indulgentiam pro viuis. Et confirmatur hoc, ex ipſo Romanæ eccleſiæ ſtylo in literis indulgentiarum pro defunctis: duo enim ibi dicuntur, & quòd apoſtolica autoritate indulgentia pro animabus in Purgatorio conceditur, & quòd indulgentia ipſa per modum ſuffragii opituletur animabus in remiſſionem ſuarū pœnarum. Docet enim per hoc Rom. eccleſia, quòd apoſtolica ſedes theſaurū meritorum Chriſti & Sanctorum pro animabus in Purgatorio diſpenſat autoritate clauium. ſola enim clauium poteſtas eſt apoſtolica autoritas ſuper aperiendo cœlorum regno ex meritis Chriſti & Sanctorum animabus Purgatorii, tollendo earum pœnas impedientes illas ab ingreſſu regni cœlorum, vt patet. Si quòd ad animarum

C in Purgatorio pœnas tollendas indulgentiam conceſſam transfert per modum ſuffragii, & non per modum abſolutionis, quæ ſcilicet abſolutionis modo indulgentiam impedit viuis, vt patet extra de pœ. & re. ca. Quod autem. Vnde patet quod indulgētia conceſſa viuis & defunctis, hoc habet commune, quòd vtraque ex poteſtate clauium diſpenſante theſaurum meritorum pœnalium Chriſti & ſanctorum in remiſſionem pœnæ tēporalis pro actualibus peccatis debitæ conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad vtroſque, diuerſus eſt: quia ad viuos, qui illam cōſequuntur veraciter, per modum abſolutionis peruenit, defunctos autem, qui etiam illam veraciter conſequuntur, per modū ſuffragii liberat.

AD PRIMAM ergo obiectionē conceditur, quòd Papa non poteſt autoritatiua abſoluere animas exiſtentes in Purgatorio, ſed aliud eſt abſoluere autoritatiue illas, & aliud eſt diſpēſare autoritatiue theſaurum Chriſti & ſanctorum pro illis, vt per modum ſuffragii abſoluantur illæ, hoc enim Papa faciens, non

D excedit fines iuriſdictionis ſuæ, quia non ſoluit autoritatiue per hoc ſub terra.

Ad ſecundam dicitur, quòd ſtylus literarum apoſtolicarū continet quidem modum ſuffragii, ſed non tantum, quoniam continet cum hoc autoritatiuam conceſſionem indulgentiæ. Et per ambo monſtrat & autoritatem diſpenſandi, & modum ſuffragii in perueniendo ad animas in Purgatorio.

Ad tertiam dicitur, quòd hæc poteſtas ſatis habetur ex ſacra ſcriptura, dum ex ea habentur claues Petri: & ex cōditrice Canonū Romana eccleſia explicatum eſt, quòd modis diuerſis claues aperiunt regnum cœlorum Chriſti membris viuis & defunctis, vt patet ex dictis. Auguſtæ, die 15. Octob. 1518.

TRACTATVS DECIMVSSEPTIMVS. de Contritione, vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO I.

Num quando quis ſui peccati mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

QVAERITVR Vtrum quoties recordatur quis ſui peccati mortalis, teneatur habere contritionem. Et eſt ratio dubitandi quia partem affirmatiuā multi tenere videntur ex verbis S. Tho. in 4. Sen. diſt. 17. q. 13. arti. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo quando peccata memoriæ occurrūt, quum præcipue in periculo mortis exiſtit, aut in aliquo articulo.

Tum quia, ſicut quoties occurrit peccatum mortale vt a ſe cōmittendum, tenetur homo refutare commiſſionem, ita quoties à ſe commiſſum, tenetur illud deteſtari.

Tum quia nec per momentũ licitum eſt ſtare in peccato mortali, ac per hoc ſtatim vt occurrit tenetur illud fugere, iuxta illud Eccleſiaſtici 12. Quaſi à facie colubri fuge peccata.

IN oppoſitum autem eſt. Tum quia ſequeretur, quòd quotieſcunque aliquis de commiſſo peccato occurrente ſibi exercere ſe tur, peccaret mortaliter, quia non haberet contritionem. Tũ quia efficax ratio non apparet præcepti ad contritionem pro tali tempore, ſcilicet memoriæ peccati.

AD euidentiam huius dubitationis præmittendum eſt, ꝙ non eſt hic quæſtio de peccato mortali ſemel contrito, quoniã hoc iam deletum prima contritione eſt, & ſicut peccatum ſemel rite confeſſum non tenetur homo iterum confiteri, eadem ratione de peccato ſemel contrito non tenetur homo iterum conteri. Non enim iudicat Deus bis in idipſum, vt dicitur Naum primo, iam quoad vindictam exteriorem, quàm per confeſſorem exercet, quàm quoad vindictam interiorem, quàm per actum ipſius pœnitentis conterendo peccatum, exercet: ſufficit enim ſemel contritio, ꝙ non placeant ſibi commiſſa à ſe peccata. Et hoc ſiue contritio fuerit de aliquo mortali, ſiue in generali, dummodo fuerit contritio illa ſufficiens ad ſalutem vſq; ad tempus confeſſionis, quando ſingula deteſtando in confeſſione conteretur in ſpeciali. Eſt autem contritio generalis ſufficiens ad ſalutẽ ad confeſſionem, illa, qua homo dolens de omnibus offenſis Dei, mutat liberam cor ad præponendum Deum omnibus, etiã propriæ vitæ intẽdens congruo tẽpe confiteri. Et eſt ſermo de cõtritione ipſius peccati ſm ſe, non ſecundũ ſuum effectum, qui eſt retardatio a fœlicitate, ratione cuius totum tempus præſentis vitæ eſt tempus contritionis, quia tempus peccato occupatũ irreparabile effectum eſt pro fœlicitate. Nec eſt hic quæſtio de contritione in veritate, hoc eſt dolore charitate informato: quoniam, quum nemo ſciat verum amore vel odio dignus ſit, exigeretur certitudo veræ contritionis, ſemper eſſet homo perplexus aut nunquam ceſſaret obligatio contritionis: quod eſt falſum. Sed eſt quæſtio de contritione quantum eſt ex parte pœnitẽtis, hoc eſt, quòd quantum eſt ex parte conditionum requiſitarũ ad contritionem ex parte pœnitentis, eſt vera contritio, quamuis neſciatur, an ſit charitate informata: quia neſcitur præſentia charitatis. Et ſimiliter eſt quæſtio de peccato mortali à ſe commiſſo nunquam contrito, ſiue ſecundum veritatem, ſiue ſecundum æſtimationem.

Quibus præmiſſis ſciendum eſt, præceptum habendæ contritionis & eſſe per ſe primo affirmatiuum, & claudere in ſe præceptum negatiuum. Nam præcipit actum contritionis habendum, & per hoc eſt affirmatiuum, & præcipit non eſſe retinendum odium Dei, in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc eſt præceptum negatiuum. Et propterea primo tractandum eſt de vinculo eius quatenus eſt affirmatiuum, & deinde quatenus eſt negatiuum, & demum quatenus eſt ex vtroque mixtum. Præceptorum igitur affirmatiuorum natura, quum ſit obligare quidẽ ſemper, ſed non ad ſemper, ſed ad determinatum tempus, hoc eſt temp[9] neceſſitatis, vt diu[9] Th. in quarto Sen. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit, conſequens eſt vt præceptum de contritione habenda nõ obliget niſi ad tempus vrgens ad contritionem, quod conſtat eſſe tempus tam mortis, quia ſumma eſt tunc neceſſitas contritionis: quoniam non remanet amplius tempus pœnitendi, quàm tẽpus curẽ ſacramenti cuiuſque ſuſceptionem aut adminiſtrationem: quoniam niſi tunc eſſet contritus, mortaliter peccaret ſuſcipiens ſacramentum, aut exercens actum, quem ſine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occurſus, quo ſcilicet memoriæ occurrit commiſſum peccatum etiam practice, puta vt deteſtandum ſeu conterendum, nulla apparet ratione eſſe tẽpus neceſſitatis, quoniam cum tali occurſu ſtat hominem ſe habere circa commiſſum peccatum neutraliter, ac ſi non meminiſſet, ac ſi dormiret. Nam occurrente peccato commiſſo, vt materia deteſtationis habendæ à me, poſſum tripliciter me habere, vel conſentiendo in deteſtatione, vel aſpernãdo deteſtationem, nec amplectendo, nec contemnendo: ſed vel nullum actum volũtatis circa illam exercendo, & tunc ſum neuter, vel habendo actum velleitatis circa illam, puta quia vellem habere contritionem, quamuis in veritate non velim: quia non intendo abſtinere, &c. Si occurrens ergo memoria non neceſſitat hominem ad articulum aliquem, quo oporteat ipſum actum aliquem exercere, quo pacto tempus neceſſitatis conſtituit, & ſi rationem præceptorum affirmatiuorum perſpexerimus, apparebit occurſum nõ conſtituere tempus neceſſitatis, nam in præcepto Baptiſmi quandocunq; memoriæ occurrat Baptiſmus, vt ſuſcipiẽdus cum commoditate oblata, non propterea obligatio ſit pro tunc ad baptiſmum. Et ſimiliter in præcepto confeſſionis, & in præcepto eleemoſynæ de ſuperfluo, non tenetur quis tunc confiteri aut eleemoſynam dare, quando memoriæ occurrit cum commoditate parata, vt patet ibidem ex diuo Tho. Si ergo in aliis affirmatiuis præceptis occurſus exercendi actus commode, non conſti-
F tuit neceſſitatis tempus, conſequens eſt, vt nec in præcepto contritionis habendæ occurſus peccati, vt conterendi conſtituat tẽpus neceſſitatis. Oportet enim oppoſitum dicentẽ rationem reddere, quare à communi regula occurrentis actus & materiæ cum relinqui paratis in præceptis affirmatiuis, excipiatur occurrens cõtritionis cum ſua materia actus, vt ſcilicet ipſe ſolus habeat vim conſtitutiuam temporis vrgentis ad ſeipſum exercendum, reliquis hanc vim non habentibus. Et quia nulla apparet exceptionis ratio, ſequamur generalem regulam, tanquam communem huic & aliis præceptis affirmatiuis. Negatiua vero præcepta obligant ſemper & ad ſemper: prohibent enim mala, quæ nullatenus committenda aut incurrenda ſunt. Et licet omnia negatiua præcepta conueniant in obligatione ad ſemper, quo ad eſſe illicitum, differentia tamen quædam inter ipſa præcepta ratione præcepti nomine, eſt in obligatione ad ſemper quo ad actum peccati.
G Nam negatiua præcepta de actibus peccatorum obligant ad ſemper non ſolum quo ad eſſe illicitum, ſed etiam quo ad actum peccati: quia prohibent actum peccati, puta mendacium, adulterium, blaſphemiam & ſimilia, quæ nõ ſolum ſunt illicita, ſed quando adſunt peccati actus committitur. Nullus enim tranſgreditur præcepta hæc, Non mentieris, Non adulterabis, Non blaſphemabis, niſi qui mentitur, adulteratur aut blaſphemat actu exteriori, vel ſaltem interiori. Negatiua autem præcepta de habituali ſtatu peccati obligant ſecundum ſe ad ſemper ſolum quo ad eſſe illicitum, & non quo ad actum peccati: quia non prohibent actum peccati, ſed perſeuerantiam in ſtatu peccati talis vel ſimpliciter. Præceptum autem, Verbi gratia, non retinendo alienum inuito Domino, dupliciter intelligi poteſt, primo, de detentione habituali, qui non eſt actus, ſed effectus peccati, & ſic non eſt præceptum prohibens actum aliquem. Quod patet ex eo, quòd qui abſtulit tertiã ſi dormias, retinet alienum inuito Domino, ſed prohibet perſeuerantiam in ſtatu peccati talis. Similiter &
H præceptum de non retinendo habitualiter odium erga Deum, non prohibet aliquem actum, puta actum odii diuinĩ, ſed ſuppoſito, quod homo peccando mortaliter odio habuerit Deum, ac ꝑ hoc perſeueret vſque ad contritionem in ſtatu diuini odii non ſolum paſſiue, quia altiſſimus odio habet peccatores, ſed quod peius eſt, actiue, quia perſeuerat in ſtatu peccati mortalis includentis in ſe diuinum odium propter contrarietatem ad dilectionem charitatis, prohibet perſeuerantiam in ſtatu peccati mortalis ſimpliciter. quo fit, vt quia ſtatibus, ſicut habitibus, nõ meremur, nec demeremur, ſed actibus nullum nouum peccatum, contra hoc negatiuum præceptum incurramus, niſi ſtatus talis de nouo acceptetur, puta ſi de nouo conſentiatur in perſeuerantia talis ſtatus. Secundo, de detentione actuali, quæ nihil aliud eſt, quam conſenſus efficax in detentionem habitualem, ſeu quæ eſt effectus peccati, & ſic præceptum eſt prohibens actum peccati, &
I conſtat quòd obligat ſemper & ad ſemper, ſicut reliqua negatiua, & ſic proprie habet vim & nomẽ præcepti, quoniam præcepta propriæ de actibus ſunt. Diſcutiendo vero præceptum contritionis, vt mixtum ex affirmatiuo & negatiuo, ſicut præceptum de reſtitutione, inuenimus quòd obligat ad ſtatim habendã contritionem, ſicut præceptum de reſtitutione obligat ſtatim reſtituendum. Et ratio eſt, quia tempus huiuſmodi actuum dilatum annexam habet contrarietatem ad virtutem. Reſtitutio enim dilata annexam habet retentionem alieni inuito Domino quæ contrariatur iuſtitiæ, & ſimiliter contritio dilata annexam habet retentionem diuini odii, quæ contrariatur charitati. Nec propterea huiuſmodi mixta præcepta exorbitant à communi regula præceptorum affirmatiuorum, ſed ſequuntur eam obligando tantum ad tempus neceſſitatis, nam implicatio inhibitæ contrarietatis ad virtutem, determinat tempus neceſſitatis ad ſtatim, tempus quippe neceſſitatis exercendæ affirmationis eſt tempus ad actionem illam vrgens, ſic quod niſi fiat, incurritur peccatum.
K Sicut igitur præceptum de reſtitutione propter implicitam detentionem alieni obligat ad ſtatim reſtituendum, ita præceptum de contritione propter implicitam detentionem odii contra Deum, obligat ad ſtatim conterendum. Et hæc proculdubio eſt veritas.

SED exurgit difficultas, Quando peccatur contra hoc præceptum. Dicere enim, vt primæ faciei apparet, quòd contra præcepta affirmatiua obligantia ad ſtatim peccetur ſtatim, puta conſummato furto, ſi non ſtatim fiat reſtitutio, peccatur cõtra præceptum reſtitutionis, omittendo ſtatim reſtituere, & ſimiliter conſummato peccato mortali, agitur contra præceptum contritionis, ſi non ſtatim contritio habetur, irrationabile videtur, quia huiuſmodi præcepta obligent ad ſingula ſtatim, & non ad primũ ſtatim tantum, Vt patet ex eo, quòd tranſacto primo, Statim, nõ abſoluitur à vinculo præcepti, ſed remanet ſemper obligatus ad ſtatim, donec adimpleat præceptum. Si autem obligant ad ſingula Statim, ſequitur quòd infinities peccat mortaliter, non reſtituendo qui furatus eſt, & non reſtituit ſtatim, iuxta infinitas mo-

ras temporis intermedii iacet futurum & reſtitutionem, ſi tandem ſit. Magis autem rationi conſentaneum eſt, vt contra huiuſmodi præcepta tunc ſolum peccetur ex prætergreſſione temporis, quando non ſolum omittitur, ſed committitur actus peccati determinantis præceptum affirmatiuum ad Statim.

Pro cuius clariori notitia aduertendum eſt, quòd tripliciter inuenitur concurrere tempus vrgens ad exercitium præcepti affirmatiui. Primo, vt actus illius menſura ſimpliciter & abſolute, ſicut tempus diei feſti determinat præceptum de audiendo miſſam, & Quadrageſima ieiunij præceptum. Secundo, vt actus illius menſura ex præparatione ad aliud, ſicut tempus præcedens ſuſceptionem vel adminiſtrationem ſacramenti determinat præceptum contritionis: non enim tempus illud vrget abſolute ad conterendum, ſed ſi ſuſcipiendum aut adminiſtrandum eſt ſacramentum. Tertio, vt actus illius menſura ex connexione alterius actus, ſicut tempus ſignificatum per ly ſtatim, determinat præceptum reſtitutionis, quia actus differendi reſtitutionē, habet annexum actum voluntariæ detentiōis alieni interim. Inter hæc autem tempora differentia vna ad propoſitum inuenitur: quod ſi tempus vrget ad actum, vt illius menſura abſolute, adueniente illo tempore, ſi omittitur actus, ita quòd omiſſio vt voluntaria priuate, quia ſcilicet potuit, & ſciuit exercere actū illum, puta audire miſſam, & non audiuit, incurritur peccatum omiſſionis contra præceptum illud. Si vero tempus vrget ad actum, vt menſura illius ex ordine ad alterum actum, adueniente quocunque tempore, niſi ille alter actus, propter quem tempus vrget exerceatur, non fit contra præceptum: quantumcunque enim aliquis ſit adminiſtraturus ſacramentum niſi adminiſtret illud, aut proponat adminiſtrare illud in contritione, nunquam agit propterea contra præceptum contritionis vt patet. Et ſimili modo eadem ratione quantumcunque aliquis non conteratur ſtatim niſi ad hoc deueniat quòd commiſſionis peccato incurrat detentionem diuini odii, non peccat mortaliter, quāntū perſeueret in ſtatu peccati mortalis, ſicut qui non ſtatim reſtituit, niſi ad hoc deueniat, quod commiſſionis peccato incurrat, detentionem alieni, non peccatur de nouo mortaliter. Contra præcepta nanque hæc de non detinendo odium Dei, vel alienū, quum ſint negatiua, cōmiſſionis peccato oportet quòd agatur, ac per hoc ſi propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de reſtituendo vel conterendo, quia contra hæc negatiua agitur, nō eſt omiſſio affirmatiui, niſi adſit commiſſio contra negatiuum. Et hæc abſque omni ſcrupulo veriùs amplectenda eſt.

Ex his autem patet quid dicendum ſit ad motam quæſtionem principalem, patet, nanque quòd præceptum contritionis non determinatur ſecundum ſe ad tempus memoriæ ſed ad ſtatim. Et propterea niſi memoria afferat vrgentem cauſam ad actum actualis detentionis odii Dei, non occurrit noua omiſſio contritionis, ſed antiqua perſeuerat. Nulla autem apparet ratio, quare memoria, aut occurſus commiſſi peccati vt detestandi, conſtituat nunc tempus neceſſariæ commiſſionis ad detinēdum odiū Dei magis q̄ ſi non occurreret, niſi forte ant ad diuinæ inſpirationis ſequelam dicatur occurſum obligare, ſed aliud eſt præceptum de ſequela inſpirationis diuinæ, aliud de reſtitutionis aut contritionis tempore, aut occurſum ſeu memoriam tanq̄ approprians materiā conſtituere dicatur tēps agendi, quia tēpus agendi eſt, qñ materia eſt præſens: ſed aliud eſt loqui de neceſſitate agendi, aliud de commoditate, ſeu congruitate agēdi. Approximatio.n. ad agens liberum, non conſtituit tempus neceſſitatis, ſed commoditatis ad agendum, nos autem, vt patet ex dictis, tempus neceſſitatis agendi, ita quòd niſi agatur, nouum peccatum incurritur, quærimus. Vnde reſtat, vt recordatio peccati commiſſi quantumcunque practica, non obliget ad contritionem, ſicut nec in præceptis aliis occurſus materiæ obligat ad actum. Et hoc loquēdo de memoria ſecundū ſe: nam ſi ſit ſermo de memoria ſecundū ſuum effectum, quem vt in pluribus habet, quia ſcilicet parit aut deteſtationem, aut approbationem peccati commiſſi occurrentis, ſic obligat ad deteſtationem; quæ tamen poteſt eſſe attritio, vel contritio, ne in approbatione lapſus fiat.

AD PRIMAM autem obiectionem in oppoſitum dicitur, quòd vox dicentium: quòd homo tenetur conteri quando recordatur, verificatur ſecundum id quòd vt in pluribus videtur accidere, quia ſcilicet communiter practica memoria in non dolente parere approbationem videtur. Diui autem Tho. verba ſi exacte librentur, non dicunt hominem teneri ad contritionem quando recordatur; ſed vnum quando, determinant per alterū quando Nam dicūt, quando peccata memoriæ occurrunt, quum in periculo mortis exiſtit, aut aliquo articulo vbi apparet quòd tempus memoriæ determinatur per tēpus periculi mortis, vel per tempus alicuius articuli, &c. Nec obſtat quòd apponitur, ly præcipue: quoniam ly præcipue, principalem denotat periculi mortis reſpectu alterius partis diſiunctiuæ, ſcilicet aut alicuius articuli, &c. periculoſius enim omittitur contritio in periculo

A mortis: quia non reſtat locus pœnitentiæ. Vel ly præcipue denotat principalitatem rationis obligatiuæ ad contritionem, ita vt tempus memoriæ eſt quædam ratio conterendi: ſed quia non eſt ſufficiens ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo quum præcipue periculum, aut articulus, &c. & redit eadem concluſio. Approbat autem hanc doctrinam communis peccatoſum attritio, qua fatentur ſibi diſplicere commiſſa peccata, & dicunt ſuam culpā, & confitētur quandoque citra abſolutionem, & vt ſeniorem habent ſtatus ſine peccato. Hi enim actus boni ſunt & diſpoſitiui ad pœnitentiam, adeo vt eccleſia tales confeſſiones ſuſcipiendas dicit, extra de pœni. & re. quod quidam, & tamen ſemper peccarent mortaliter, omittēdo contritionem, ſi tempus memoriæ, eſſet tempus contritionis quum iſti actus non ſint ſine memoria peccatorum. Nec obſtat, quòd iſti contriti nolunt ſuſcipere abſolutionem, dicantes ſe eſſe impœnitentes, quoniam narrare ſe habituali volūtate eſſe per-
B ſeueraturum in ſtatu peccati, non eſt peccatum, quoniam non approbatur, ſed narratur impœnitentia, nec proponit tunc mereri peccare, ſed narrat tunc miſeriam ſtatus ſui cum voluntate illius. Nolle autem abſolui, actus bonus eſt in diſpoſito tunc ad abſolutionem.

Ad ſecundam obiectionem dicitur, quòd etiam quando peccatum occurrit vt committendum, ſufficit non conſentire, nec tenetur homo diſſentire.

Ad tertiam dicitur, quòd licet nunquam ſit licitum ſtare in ſtatu peccati, non tamen de nouo ſemper peccat perſeuerans in ſtatu peccati, vt patet ex dictis. Romæ, 4. Martii. 1518.

TRACTATVS DECIMVS OCTAVVS. de Confeſſione, in quinque Quæſtiones diuiſus.

C 1 *Num confeſſurus peccata ſua, id potiſſimum debeat cogitare, quid faceret, ſi non eſſet præceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor ſuum.*
2 *Nū præſumptionis ſit confiteri oīa venialia & mortalia.*
3 *Num circumſtantia diei feſti ſit neceſſario confitenda.*
4 *Num fides ad fructuoſam abſolutionem neceſſaria ſit.*
5 *Nū ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſſio culpæ.*

QVAESTIO I.

Num confeſſurus peccata ſua, id potiſſimum debeat cogitare, quid faceret, ſi non eſſet præceptum cōfitendi: an etiam vellet, & exinde iudicare cor ſuum.

D VTRVM confeſſurus peccata ſua, id potiſſimum debeat cogitare, quid faceret ſi non eſſet præceptum cōfitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor ſuum. Et videtur quòd ſic: quia niſi paratus ſit cōfiteri ſecluſo præcepto, tum non ex amore bonæ vitæ: ſed ex timore præcepti confiterentur.

AD EVIDENTIAM huius conſiderandum eſt, quòd actuum humanorū eligibilium duplex eſt differentia. Quidam enim ſecundum ſe boni ſunt, & ideo eligibiles, vt diligere Deū, benefacere proximo, & alia huiuſmodi. Quidam vero ſunt propter aliud boni, & ſimiliter propter aliud eligibiles, vt ieiunare, peregrinari, & huiuſmodi, hæc enim nullus ſanæ mentis eligeret, niſi propter aliud, puta mentis eleuationem, carnis domationem, diuinum cultum & huiuſmodi. Actus autem iſte de quo eſt quæſtio, ſcilicet proponere ſibiipſi quid faceret ſi non eſſet præceptum de confeſſione, conſtat quòd non eſt ſub primo genere bonorū. Tum quia actus iſte ad malum & bonum eſt ſecundum ſe: eſt enim via ad bonum, ſi ad voluntatem bonam ter-
E minatur: & eſt via ad malum ſi ad voluntatem malam terminatur. Tum quoniam actus iſte non propter ſe, ſed propter diſcuſſionem præparationis perſonæ exercetur ad inueniendum, an ſit impræparatus homo ad confitendum, etiam ſecluſo præcepto. Reſtat ergo, vt ſi eſt eligibilis, ſit propter aliud eligibilis. In his autem, quæ propter aliud eligenda recte ſunt, oportet duo conſiderare, alterum eſt, vt conſona ſint fini bono, alterum eſt, vt conſonent eligenti. Videmus enim medicinas, vel quia non cōſonāt morbo pellendo, vel quia proportionatæ non ſunt complexionibus infirmorum, ſecundum rectam rationem repelli, &c. Et quidem quòd actus iſte, ſcilicet proponere ſibiipſi qd faceret ſi, &c. diſſonet à diſpoſitione infirmorum, quales credimus communiter eſſe confeſſuros peccata ſua, ex eo patere poteſt, quòd actus iſte nihil aliud eſt, quam tentatio periculoſa. Multi enim ſunt caſti, qui ſi tentarentur, virginitatē perderent: & multi abſtinent,

qui

qui ſi tentarentur, non abſtinerent, & ſic de alijs. Non conuenit F autem infirmis periculum: ergo actus iſte non conſonat diſpoſitioni cõſentiẽtiũ. Quòd diſſonet etiã a fine ſcilicet bono conſcientiæ, ex eo patet: quòd licet tentare vtile ſit ad bonum virtutis, tamen tentari a ſeipſo diſſonantiã importat ſecundũ rectã rationem: quia eſt ſeipſum exponere abſque neceſſitate periculo peccandi. Et cõfirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus noſtris Deum: Deus autem neminem tentat, vt Iacobus dicit, non ergo debeo meipſum tentare. Tum quia in cæteris vitioſum eſſe, cauſas tentare ſeipſum: ergo & in hoc. Antecedens patet: quia male facere, quia ſi proponeret ſibi quid faceret, ſi mulierẽ in lectu, &c. haberet, & ſimiliter ſi regnũ mundi vno mendacio poſſet comparare, & alijs ſimilibus conditionalibus ſeipſum tẽtaret. Tum quia officiũ diaboli eſt tẽtare: & huiuſmodi cõditionalibus deijceret mentẽ humanã. Amplius tẽtare ſe huiuſmodi cõditionalibus eſt ſuperfluũ: ergo peccatũ. Antecedẽs probatur, quia perfecti non egẽt hac ſe tentatione diſcutere: quoniã ipſorũ charitas eſt adeo radicata, vt dicere cum Paulo poſſint, Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? Certus ſum enim, quòd neque mors neque vita, &c. Infirmis autẽ ſufficit ſi teſtimoniũ habẽt cõſcientiæ ſuę, quòd Deũ ſuper omnia ament opere & veritate: hæc enim notitia humano more ſufficit hominibus, ad accedendũ ad ſacramẽta eccleſiæ, quamuis nõ in hoc iuſtificentur. Et hęc in cõmuni dicta ſint de huiuſmodi tẽtationibus conditionalibus: quas opera diaboli eſſe teſtatur infinita multiendo peccatorũ, quæ fierent, ſi huiuſmodi cõditionales ſibi homines proponerẽt in varijs & diuerſis materijs: inciderẽt enim in velleitates innumeras, quæ procul dubio eſſent peccata mortalia, vt de ſe patet. Vnde laudabiliter geſſerit prudens cuiuſdã reſpõſum ad cõditionales huiuſmodi propoſitas. Scio quid facere deberem, ſed neſcio quid facerẽ. Optime dixit: quia neſcimus, ſi diuina nobis tunc manus adeſſet ſuper caput noſtrum. G

Ad propoſitam autem conditionalem ſpecialiter deſcendo, apparet, quòd multo vanior eſt. Tum quia præceptum de confeſſione facienda, eſt de ſecundo ordine diuinorum præceptorum, H ſcilicet de bono, quia præceptum: ac per hoc ſublato præcepto, nõ teneretur quis cõfiteri. Sunt enim diuina præcepta duplicis ordinis. Quædã de prohibitis, quia mala, & præceptis, quia bona: vt ſunt præcepta de dilectione Dei & dilectione proximi: hæc enim ſunt præcepta, quia bona ſunt. Et ſimiliter de furto & falſo teſtimonio: ſunt enim hæc de prohibitis, quia mala ſunt. Alia vero ſunt de bonis, quia præcepta: vt pręceptũ de Baptiſmo, Baptiſmus.n. niſi inſtitutus eſſet, nõ eſſet de genere bonorum: & potuit inſtitui a Deo, ita quodcunque aliud, ſicut Baptiſmus: ſed a quo inſtitutus eſt, bonus eſt. Et ſimiliter ſunt præcepta de malis, quia prohibita vt ſunt contraria ſacramentis, non baptizari enim, & nõ communicare, & huiuſmodi, non ſunt mala, niſi quia prohibita ſunt à Deo poſt tot temporũ curricula, ſcilicet adueniẽte Chriſto: vt de ſe patet. Vnde ſi præcepta hęc ſecũdi ordinis nõ eſſent, ſicut ſtulte, inaniter, & ſuperſtitioſe ageret, ſi quis ad Baptiſmũ propter æternam ſalutem tenderet, ſi quis confiteretur, & alia quę I nunc ſunt ſacramenta ageret. Et ſi conditionalem reſtringat, quòd ſacramento confeſſionis præſuppoſito, nullus eſſet obligatus ſub præcepto ad illud, tunc dicitur quòd inanis quoque eſt iſta tentatio, quid tunc faceret: nã conſentiens in hoc quòd nõ confiteretur, in nullo peccaret: quia non confiteri non eſt prohibitum, quia malum, ſed malum, quia prohibitum: & ideo ſublata prohibitione nõ remaneret mali ratio in nolle cõfiteri. Non ſolum ergo confeſſurus, peccata ſua non tenetur ad tentandum ſe tali propoſitione, quid faceret, ſi non eſſet præceptum cõfeſſionis: ſed debet alienus eſſe ab hac tentatione, & ſi fuerit ſibi ab alio illata, prudẽter ſpernere illam, vt prædictum eſt.

AD obiectionẽ autem in oppoſitũ negatur ſequela: cum hoc enim quòd ſecluſo præcepto nõ cõfiterer, ſtat, quòd ex quo video Deũ hoc præcipere, amo & præceptorẽ, & præceptum, finẽ præcepti, & amore moueor ad implendũ illud. Nec hoc egat probatione: quia ex ſe clarè patet, & experientia teſtatur multa nos paterno præcepto impoſita ex amore implere, quæ niſi præcepta eſſent, nõ faceremus: vt potè vel neſciẽtes patris volũtatẽ, quæ per præceptũ innotuit, vel ſciẽtes paternã amicitiã, nõ offendi ſi illud omitteremus, vt eſt in propoſito ſi cõfeſſio eſſet nõ ſub præcepto ſed ſub cõſilio. Falſum ergo ſignũ ad diſcuſſionẽ amoris aſſumeret ex hoc in ſimilibus, nõ operaretur quis ſine præcepto: ſed & in his quæ ſunt ſecundum ſe bona vel mala, & ideo præcepta vel prohibita, non eſt tali diſcuſſione ideo examinandum: quoniã ſufficit homini habere cor paratũ ad implendũ diuina præcepta ex amore Dei: non curando ſi Deus non præcepiſſet, & alia huiuſmodi incitamenta ad malũ. Plena eſt enim ſacra Scriptura, quòd eſt amandus, quòd præcepta ſunt ſeruanda: & nunquam in ea legi præceptũ mandatũ, aut conſultũ, ſeruare præcepta Dei, ſi Deus nõ præciperet. Auguſtæ, die 8. Octobris, Anno Domini, 1518. K

QVAESTIO II.

Num præſumptionis ſit confiteri venialia, & omnia mortalia.

QVAERITVR Verum ſit præſumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quòd ſic. Primo, quia impoſſibile eſt, vt quis omnia mortalia cognoſcat, ad impoſſibile autẽ nemo obligatur.

Secundo: quia in primitiua eccleſia ſolũ manifeſta mortalia cõfitebantur, vt patet primę ad Cor. 5. Si quis inter vos eſt fornicator, aut auarus, aut idolatra, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cũ huiuſmodi nec cibũ ſumere. Et illud ad Gal. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, &c.

Tertio, quia nulla ſunt opera noſtra etiam bona, quin ſint peccata damnabilia, ſi Deus in iudiciũ intret nobiſcum, iuxta illud. Non intres in iudicium cũ ſeruo tuo Domine, quia nõ iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis viuens, Itẽ Omnis homo mẽdax: ergo, &c.

Quartò, quia dum volumus omnia peccata cõfiteri, nihil miſericordiæ Dei relinquere volumus ignoſcendum: quia non confidere in eo, ſed in cõfeſſione noſtra cupimus, & ſecuri eſſe volumus, nec eius timere iudicium.

AD EVIDENTIAM Horum ſcito duo hic verti in dubium: & an omnia mortalia, & an oĩa venialia cõfiteri præſumptionis. Et de primo quidem clare patere poteſt, quòd nõ præſumptionis, ſed neceſſitatis ac virtutis eſt cõfiteri omnia ſua peccata mortalia. Nam ex ſexdecim conditionibus ad cõfeſſionem requiſitis ſecundum cõmunem doctorum ſententiã, vna conditio neceſſaria eſt, quòd ſit integra quo ad peccata mortalia: non eſſet autem integra, ſi quædam mortalia eſſent confeſſa & quædam non. Eſt autem huius ratio: quia peccata mortalia quæcunque ſimul in vno homine ſunt, ſic ſe habent, quòd ſunt cõnexa ex parte auerſionis à Deo, ita quòd vnũ non põt remitti ſine reliquis omnibus: iuxta illud Augu. Impium eſt à Deo, dimidiã ſperare veniã. Et propterea ſicut in prima pœnitentiæ parte, quæ eſt contritio, neceſſariũ eſt, vt omnia mortalia cõcludantur (oportet enim hominem cõfiteri de omnibus mortalibus, & nõ de aliquo tantũ) ita in ſecunda, quæ eſt confeſſio, oportet omnia cõfiteri mortalia: ſic enim integre homo ſubmittit ſe miniſtro Chriſti in cõfeſſione, ſicut ſubmiſit ſe integre Deo per contritionẽ. Et ne alicui liceat ſentire cõtrariũ, affero textũ rotundum de pœ. & re. Omnis vtriuſq; ſexus. Vbi expreſſe præcipitur quòd quilibet oĩa ſua peccata ſolus cõfiteatur proprio ſacerdoti. Et quũ ly omnia, nõ diſtribuat pro venialibus (vt tota eccleſia atteſtatur) reſtat vt diſtribuat pro mortalibus, quæ ſunt materia neceſſaria confeſſionis, vt etiã ibi gloſſa dicit. Reſtringere aũt ly omnia, ad manifeſta tantũ temeraria eſt: quia ſine ratione & ſine autoritate, & contra communẽ ſententiam doctorũ, rationiq; cõſentanea, ſit reſtrictio iſta. Immo in cõſilio Floren. ſub Eugenio 4 declarata eſt iſta particula, Omnia quorũ memoriam habet.

¶ De ſecundo autem, ſcilicet cõfeſſiones venialium, cogitari vix poteſt, quòd ſit actus præſumptionis: quum clare liqueat, quòd accuſare ſe in cõfeſſione de venialibus, eſt actus & humilitatis, & iuſtitiæ vindicatiuæ in ſeipſum ſeu pœnitentiæ. Et licet non ſit actus pręceptus, eſt tamen conſultus, conſilium aũt nõ datur de actibus præſumptuoſis, ſed de actibus virtutũ ſcilicet, de bonis ſupererogationis. Teſtatur autẽ ſic eſſe communis bonorũ religioſorum cõſuetudo: nã communiter de venialibus confitentur, & crebro. magnæ autẽ præſũptionis eſt arguere approbatos mores tot religioſorum ac religioſarum. Laudabilis ſiquidem mos hic vltra vim ſatisfactiuam, acquiſitiuã gratiæ ex virtute ſacramẽti, habet vim conſeruatiuæ hominis in gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt.

AD PRIMAM autem obiectionem dicitur primo, quòd eccleſia non præcepit, quòd quilibet cognoſcat, ſed quòd confiteatur omnia ſua peccata mortalia, quorum memoriam habet, hoc enim conſtat non eſſe impoſſibile. Dicitur ſecundo negãdo, quòd ſit impoſſibile hominem omnia mortalia cognoſcere: peccatum quippe mortale, quum ſit voluntarium, non ſecundum primos motus, ſed ſecundum rationem deliberatam, nullam habet in ſe cauſam quare ſit impoſſibile, vt cognoſcatur ab eo, qui commiſit illud. Si enim impoſſibile eſt, vt omnia cognoſcantur, aut hoc eſt, quia ſunt cognoſcibilia ſupernaturalis ordinis, vt de gratia & diuinis dicitur, & hoc non, aut quia ſunt adeo minimæ entitatis, vt cognoſci non poſſint, & hoc nonitum quia aliqua nos cognoſcere conceditur, tum quia non eſt quæſtio de cognitione quid eſt, ſed de cognitione an eſt, nam ſufficit pęnitentẽ cognoſcere, quòd ipſe commiſit talem actum, puta rapinam, licet neſciat diffinitiue quid ſit rapina, tum quia actus humani deliberati contra Dei legem non ſunt tam minimæ entitatis. Aut hoc eſt, quia ſunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc eſſe falſum patet, ex eo quòd a primo die, quo quis habuit vſum liberi arbitrij,

vſque

vſque ad quemcunque diem ſuæ confeſſionis, non fuerunt exercitati à quocunque infiniti actu deliberati, vt patet. Aut hoc eſt, quia ſunt infinita non ſimpliciter, ſed illi qui commiſit, & hoc etiam non eſſe neceſſarium ex eo patet, quòd multi ſunt, qui diarium operum ſuorum ſcribunt, ac per hoc finita ſunt eis omnia deliberata opera ſua contra legem Dei. Non eſt ergo impoſſibile hominem cognoſcere omnia ſua peccata mortalia, vel ſic quòd ſciat hæc eſſe mortalia, vel in ambiguis quòd ſciat ſe commiſiſſe tale, de quo dubium eſt, an ſit mortale. Et ſcientia hæc ſufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriam habet, & communis eſt omnibus pœnitentialibus bene inſtructis. Obligat enim eccleſia ad confitendum omnia peccata mortalia, quorum memoriam quis habet, facta ſecundum humanas vires collectione omnium ſuorum mortalium, ſiue ſint manifeſte mortalia, ſiue ſint ambigue mortalia, tenetur enim omnia cõfiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic enim abſque noſtra voluntaria gloſſa, ſane patet planus ſenſus Canonis, Omnis vtriuſque ſexus, ſic teſtatur communis mos pœnitentium atque confeſſiones audientium, omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec ſatisfacere credimus confeſſioni eum qui opinatur ſe conſenſiſſe in ſacrilegium, licet non ſit certus ſenſu, non confitetur de illo conſenſu vt opinato.

Ad ſecundam autem obiectionem dicitur, quòd ex neutro illorum textũ habetur, quòd in primitiua eccleſia, ſola manifeſte mortalia confiterentur homines, nam text. illi non loquuntur de confeſſione, vt clare patet.

Ad tertiam dicitur, quòd opera noſtra bona poſſunt dupliciter conſiderari. Primo, vt ex nobis ſunt, & ſic licet dicantur damnabilia, pro quanto indigna ſunt Deo & fœlicitate æterna, non tamen ſunt damnabilia et peccata mortalia, quoniam in veritate etiam, vt ex nobis ſunt, non ſunt peccata mortalia, ſed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, Nõ intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine: quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, quantum eſt ex ſe. Et ad hunc ſenſum multa ſimilia inuenies ſcripta. Alio modo conſiderantur opera noſtra vt ſunt ex Deo in nobis operante per ſuam gratiam, & deſtinante in vitam æternam, & ſic ſunt meritoria condigno æternæ fœlicitatis. Nec ſunt damnabilia, ſed ſunt remunerabilia, etiam ſecundum diuinam iuſtitiam, vt patet ex verbis Apoſtoli, Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex, non ſolum autem mihi, ſed & his qui diligunt aduentum eius, vbi vides ſecundum iuſtitiam à Deo iuſto iudice reddendam coronam diligentibus ipſum Deum. Non ſunt igitur ignota nobis omnia noſtra mortalia, quia opera noſtra ſunt damnabilia, quantum eſt ex nobis, Oportet enim inſpicere ad opera noſtra bona ſimpliciter, et ſunt in veritate qualificata, puta à charitate & gratia informata, &c. non ſecundum quid, puta vt ſunt ex nobis, quando iudicare debent, ſi ſunt peccata, vel nõ: quamuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudeſque diuinas exercendas conſiderata, omnia noſtra vt ſunt ex nobis multum proſint, & non ſolum in nobis, ſed etiam in beatis conſideratio hæc creaturę vtilitatem ſeu nullitatem efficiat. Propterea enim de ſpiritibus beatis canit eccleſia, Tremunt poteſtates. In Auguſta Vindelicorum, die 29. Septembris. 1518.

QVAESTIO III.

Num circunſtantia diei feſti ſit neceſſario confitenda.

QVAERITVR Vtrum circunſtantia diei feſti ſit neceſſario confitenda. Et videtur quòd ſic. Quia circunſtantia repugnans ſpeciali præcepto, eſt ſpecialiter explicanda ſecundũ omnes, ſed tempus feſtiuum repugnat præcepto de obſeruatione feſti, ergo. Minor probatur, tum autoritate Ambr. ſuper illud Lucæ 13. Archiſynagogus indignans quia ſabbato curaſſet, lex enim inquit, in ſabbato non hominem curare, ſed ſeruilia opera facere, id eſt peccatis grauari prohibet. Tum autoritate San. Tho. in Secunda ſecundæ quæſtio. 122. ar. 4. ad tertium. Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui aliquod corporale opus licitum facit, aſſeritque ad hoc autoritaté Aug. in lib. de Decem Chordis.

IN OPPOSITVM eſt multorum modernorum opinio, tenens circunſtantiam temporis feſtiui non eſſe neceſſario confitendam, niſi in contemptum feſti peccatum fuerit.

RESPONDEO. In hac quæſtione duæ ſunt opiniones. Vna eſt tenentium partem affirmatiuam, & hi mouentur ex ratione quam tangit San. Tho. ſcilicet, quia quum in feſto prohibeatur omne opus ſeruile, & peccatum mortale ſit magis opus ſeruile, quàm opus corporale, puta arare, magiſquàm contrarietur peccatum mortale ſanctificationi ad quam ordinatur feſtum, quàm opus corporale, vtpote per ſe & directe excludens illam, conſequens eſt, quòd vtrunque prohibitio ſub præcepto comprehendatur. Aliorum vero opinio oppoſitum ſentit, & hi mouentur

A ex eo quòd ex ſolo ſenſu literali ſecundum Dionyſ. & Aug. poteſt trahi efficax argumentum. Opera autem ſeruilia prohibita in feſto ad literam ſunt opera corporalia, quæ ſerui diſtinguuntur à liberis, & non peccata niſi myſtice: vt San. Tho. expreſſe dicit in 3. Sen. diſtin. 37. ar. 5. q. 2. ad 2m.

Et quoniam hæc opinio rationabilior eſt, ideo ad eius euidentiam ſciendum eſt, quòd quum obſeruatio feſti ad literã partim ſit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut eccleſiaſtico præcepto innaſci quicquid obligationis in ea eſt. Ex morali quidem præcepto, quòd obligatio talis non proueniat patet, propterea quia nulla certa temporis pars eſt, quam cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicandam cenſeat, quamuis enim morale ſit in hoc præcepto, quòd aliquod tempus Dei cultui exteriori deputetur, non tamen quòd hoc vel illud tempus. Vnde quum ſingulæ partes temporis poſſint ab hac dedicatione abſolui, quodcunque peccatum committatur, nunquam tempus aliquod diuino dicatum cultui polluitur, aut impeditur a diuino B cultu, poteſt ſiquidem alio tempore debitus cultus exolui. Et eadem ratio eſt de opere corporali, ſolum enim peccatum omiſſionis debiti cultus ex præcepto morali accideret. Ex eccleſiaſtico autem mandato non prohiberi ſpecialiter peccata in die feſto ex eo habetur, quod eccleſia non plus prohibet, quàm id quod ex literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibeatur, imo minus, vt San. Tho placet. Et præcepto autem hoc ad literã ceremoniale triplex erat, ſcilicet certum tempus, puta dies ſeptima & certus cultus, ſcilicet memoria creationis mundi in ipſa quiete, quaſi quies ipſa eſſet profeſſio quædam diuinæ quietis a creando, & determinatio operum, a quibus ceſſandum eſſet, ſcilicet ab operibus ſeruilibus. Ex nullo autem horum peccatum ſpecialiter prohiberi conuincitur, ſed oppoſitum potius ratione ſuaderi poteſt. Tum quia et allegatum fuit, ad literam opera ſeruilia tantum ſunt opera, ad quæ ſeruos deputatos habemus. Tum quia ex hoc quòd aliquod certum tempus dedicatur cultui Dei C exteriori, nihil aliud ſequitur prohiberi niſi id quod repugnat tali cultui illo tempore exhibendo, & hoc aut ratione cultus, aut ratione temporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibendo in die feſto, nõ ergo cadit ſub hoc ſpeciali præcepto. Quòd enim macula ei nõ contrarietur, patet, alioquin quilibet in peccato mortali exiſtẽs tranſgrederetur præceptum hoc ſingulis diebus feſtiuis, quòd ſuperſtitioſis adinuentione non eſt inducendum, cum his qui credunt contritionem eſſe in præcepto in die feſto. Tum quia finis præcepti non cadit ſub præcepto. Tum quia præceptum de interiori cultu Dei, quo fide, ſpe & charitate colitur, ſub hoc præcepto non cadit, ſub quo cultus exterior includitur & determinatur, ſed eccleſia videtur interioris cultus tempus determinaſſe, quando tempus ſacramenti pœnitentiæ, & euchariſtiæ decreuit. Tum quia nec Doctorum ſanctorum nec eccleſiaſtica doctrina aut conſuetudo hoc habet, quod tamen ſi eſſet præceptum, D de iure eſſet poſitiuo, vt ex dictis patet.

Quòd vero actus mortalis etiam nõ repugnet tali cultui, probatur ex eo, quòd ſi cultui Dei exteriori certo tempore ſtatuto repugnaret peccatum mortale illo tempore commiſſum, hoc non eſſet quandoque ſic, & quandoque nõ, ſed vniuerſaliter. Sed aperte eidem, quod ſub præcepto, (quo Deus quotidie colẽdus a clericis horis canonicis ſtatuit,) non comprehendit prohibitio ab actu peccati mortalis, quocunque tempore, ergo nec in propoſito. Vterque ſiquidem cultus exterior eſt, & eundem habet finẽ. Et habens aliquid morale & aliquid ceremoniale, ſcilicet certũ tempus & certum cultus modum, nec minus facit ad ſecundus primo, aut minus ſub præcepto cadens. Nec obſtat ſi dicatur, nõ eſſe aliquã certam horam diei ſub præcepto taxatam ad horas canonicas, ſicut totus dies feſtus deputatus eſt cultui diuino. Hoc enim nihil adimit efficaciæ proceſſui facto, cuius vis non conſiſtit in determinatione temporis actu iam præcepta, ſed poſſibili, E vel ſuppoſita, ac ſi eſſet. Si enim eccleſia certas horas ſub præcepto deputaret horis canonicis exoluendis, non propterea abſtinere ab actu peccati mortalis ſub tali præcepto comprehenderetur, ſed ſatisfieret temporibus debitis horas exoluendo, ſicut modo ſatisfit intra diem deputatũ dicendo, quandocunque alias peccetur. Vnde quum eccleſia ceremoniale legis præceptum mutando impleuerit, pro die ſeptima Dominicum diem, & pro cultu miſſam, & quietem in memoriam reſurrectiõis Dominicæ determinando, & ab operibus ſeruilibus, non ſic arcte conſueuerit abſtinere, conſequens eſt, quòd nõ indicat ſpeciali præcepto quietem à peccato in die feſto, ſed opere corporaliter ſeruili. Et confirmatur, quia quum eccleſia non iudicet de actibus interioribus (in quibus ſolis plerumque committitur peccatum mortale) ſatis eſt ſub eius prohibitione comprehendi illorum impedimentorum amotionem quæ eccleſiaſtici fori ſunt: quæ vniuerſaliter nõ ſunt niſi opera ſeruilia corporaliter. Et quamuis magis repugnet ſatisfactioni, quæ eſt finis huius præcepti, peccatum mortale quàm

opus

opus corporale licitum ſecundum ſe: quia tamen ſanctitas ipſa in
terior, quæ finis eſt, ſub præcepto hoc non cadit, conſequens eſt,
quòd nec excluſio ipſius, quæ per peccatum mortale fit, ſub hoc
præcepto comprehendatur, ſi enim affirmatio non præcipitur,
ea ipſa non coniungitur, quòd eis oppoſita negatio prohibea-
tur, quamuis prohiberi poſſit.

AD EA vero quæ in oppoſitum obijciuntur, reſpondetur.
Et ad autoritatem Ambr. dicitur cum ſan. Th. quòd ſenſum my-
ſticum & non literalem tangit.

Ad autoritatem ipſius S. Tho. dicitur dupliciter. Primo, quòd
loquitur de præcepto quo ad ſuum finem, qui ſub præcepto non
cadit, & non de ipſo præcepto abſolute, in tantum enim dicit re-
pugnare huic præcepto peccatum mortale, inquantum excludit
ſanctitatem & applicationem ad diuina, quæ eſt finis præcepti.
Secundo, quòd loquitur de præcepto hoc indiſtincte, ſcilicet &
literaliter & ſpiritualiter intellecto, vnde eodem contextu de o-
peribus ſeruilibus corporaliter & ſpiritualiter doctrinam tradit.
Et tamen conſtat ibidem in reſponſione ad primum, ceſſationẽ
à peccato ſub ſenſu ſpirituali huius præcepti claudi, & ſic nõ nu-
merari inter præcepta decalogi, ſed tantum ſecundum ſenſum
literalem, quantum ad id quod continet de iure naturæ. Ex hoc
autem quòd aliquid repugnat præcepto huic myſtice, nõ poteſt
trahi efficax argumentum, ſed rationabilis exhortatio, vt & à pec
cando in feſtis abſtineatur, ne de nobis dicatur, Populus hic la-
bijs me honorat, cor autem eorum longe eſt à me, & commiſſa
confiteantur in hoc confeſſionis perpetrata pro magna, vel tan-
ta parte in diebus feſtis. quatenus reprehenſi tempora ſacra re-
uereantur. Mediolani, die vigeſimaquarta Aprilis, M.D.

QVAESTIO IIII.

Num fides ad fructuoſam abſolutionem ſacramen-talem neceſſaria ſit.

QVAERITVR. Vtrũ ad fructuoſam abſolutionem in
ſacramento pœnitentiæ exigatur fides, qua pœnitens cre-
dat certiſſime ſe eſſe abſolutum à Deo. Videtur quòd ſic. Primo,
quia oportet fidem habere verbum Chriſti, Quodcunque ſolue
ris ſuper terram.

Secundo, quia ſi per impoſſibile confeſſus non ſit contritus,
aut ſacerdos non ſerio, ſed ioco abſoluat, ſi tamen credat ſe eſſe
abſolutum veriſſime eſt abſolutus, tanta res eſt fides in verbum
Chriſti. Probatur aſſumptum ex Eccleſiaſtica hiſtoria, quia bea
tus Athanaſius ludens cum pueris, baptizauit eos, ſicut viderat
fieri à ſacerdotibus, & baptizatos eos iudicauit beatus Alexan-
der epiſcopus. Item quidam mimus, vt placeret Imperatori, ludi-
cro baptiſmo eſt baptizatus.

Tertio, quia non ſacramentum, ſed fides ſacramenti iuſtificat.
ſm illud Aug. Sacramentũ abluit, non quia fit, ſed quia creditũ.

Quarto, quia plus eſt à confitente requirendum an credat ſeſe
abſolui, quam an ſit vere contritus, quia contritio nunquam eſt
vera ſatis, quòd ſi eſſet vera, non tamen certa, & ſi certa, non ta-
men ſatis: fides autem & verbum Chriſti ſunt certiſſima, veriſſi-
ma, & ſufficientiſſima.

Quinto, quia non ſolum attritus abſque obice actualis pecca
ti vel propoſiti, ſed etiam contritus accedens ad ſacramentum, à
gratia conſequenda eſt alienus, niſi crediderit in abſolutionem:
quia ſacramenta eſſent in mortem, & damnationem ẽt cõtrito.

Sexto, quia ad ſacramentum pœnitentiæ accedit homo petẽs
à Deo remiſſionem peccatorum, ſcriptum eſt autem, Quicquid
orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Et Iacobus
dicit: Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans, ergo.

IN oppoſitum eſt communis eccleſiæ ſenſus.

AD EVIDENTIAM Horum ſciendum eſt nouitatẽ
ſuperexortam eſſe, quòd huiuſmodi fides adeo exigatur vt plus,
quam contritio requirenda ſit, & damnandi ſint omnes, qui no-
lunt confidere ſeſe abſolutos, donec certi ſunt ſe ſatis contritos.
Fundatur autem phãtaſia iſta, primo ſuper communiſſimis Scri
pturæ autoritatib⁹ de fide ac ſpe in verbo Dei, puta, Memor eſto
verbi tui, in quo ſpem dediſti, & ſimilia infinita. Secundo ſuper
communibus de efficacia ſacramentorum, ſcilicet quòd fides eſt,
quæ in ſacris operatur. Tertio, ſuper ſpecialis Chriſti verbi ad
propoſitum pertinentis efficacia certiſſima, Quodcunque ſolue
tis ſuper terram, &c. Ex huiuſmodi ſiquidem efficaciæ certifica-
tione deducitur, oportere confitentẽ ſe credere abſolutum, ſi ſa-
cerdos abſoluat ſiue erret ſiue nõ erret, ſicut etiã certus eſt ſe eſſe
baptizatum, etiã ſi ſacerdos erraret, ipſum baptizãdo. Adiungũt
ꝙ dicendo, Quodcunque ſolueris, dedit poteſtatem; dicendo,
erit ſolutum, excitauit fidem de effectu.

Nouam autem hanc inuentionem alienam eſſe ab eccleſiaſti
ca doctrina, facile patet diſtinguendo de duplici fide, quam ha-
bere poſſumus, ſcilicet vel acquiſita, vel infuſa. Nam ſi ſermo eſt

F de fide infuſa, quæ eſt vna de theologalibus virtutibus, cuius ple
na eſt ſacra Scriptura, ſine qua impoſsibile eſt placere Deo, & per
quam Sancti vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, conſtat, ꝙ
illa eſt neceſſaria ad ſacramentum pœnitentiæ, quoniam ipſius
non niſi Chriſti fideles baptizati capaces ſunt. Sed huiuſmodi fi
des, licet ad ſacramenta ſe extendat, vt patet in Symbolo, non ta
men extẽdit ſe ad hæc ſingularia, puta quòd hoc ſit ſacramentũ,
& quòd in hoc ſit effectus ſacramẽti: Verbi gratia, tenemur crede
re vnum Baptiſma in remiſſionem peccatorum, ſed nõ tenemur
credere, quòd dum iſte ſacerdos abluit Ioſeph adultum Iudæũ,
dicens, Ego te baptizo in nomine Patris & filij & Spiritus ſan-
cti, ſit Ioſeph vere conſecutus gratiam Dei & characterem, quia
ex intentione baptizantis vel baptizati poteſt occulte fuiſſe ſi-
mulatio talis, quòd non intenderit illa facere, quod facit eccle-
ſia, aut Ioſeph non intenderit ſuſcipere baptiſma, vt temporibus
noſtris de facto contigiſſe ſibi quidam Iudæus coram me confeſ-
G ſus eſt, & hæc quo ad characterem. Quo ad gratiam vero, quia
poteſt eſſe, quòd Ioſeph cum propoſito deliberato fornicationẽ
committendi, Baptiſma ſuſceperit, ac per hoc gratiæ Dei obicẽ
poſuerit. Similiter poſſet dari exemplum de Euchariſtia, quam-
uis enim tenеamur ex fide credere in Hoſtia rite conſecrata, eſſe
verum corpus Chriſti, non tamen ad fidem infuſam ſpectat cre
dere, an iſta hoſtia ſit rite conſecrata: tum propter intentionem
miniſtri, tum etiam propter incertitudinem materiæ, & ſimiles
particulares defectus humanos. Ratio autem vniuerſalis, quare
ſub fide infuſa non cadunt huiuſmodi particularia, eſt, quia fidei
infuſę, vtpote diuinæ veritati innixæ, non poteſt ſub eſſe falſum,
falſum eſt enim non minus circa verum, q̃ quæcunque ſcientia
acquiſita, quæ non niſi verorum eſt. Eſſet autem quandoq; circa
falſum, ſi extenderet ſe ad hæc particularia, vt patet ex infinitis
ſimilibus, quę poſſunt afferri in medium. Non ſpectat igitur ad
fidem infuſam credere abſolutionis effectum in hoc particulari,
puta in meipſo, ſed ad fidem ipſam infuſam pertinet credere ab-
H ſolutionem ab eccleſiaſtico miniſtro rite factam, efficacem eſſe,
& in ſuſcipiente digne gratiam operari. Hac ſiquidem fide nul-
lus poteſt errare, ſed credendo effectum in me vel in illo determi
nate, poſſum errare: quia poteſt adeſſe impedimentum aliquod
ex parte mei ſeu illius. Sicut in alijs ſacramẽtis credimus & ver
bo Dei & ſacramentis, & ſpecialiter efficaciam certiſſimam illi⁹
verbi, Quodcunque ſolueris ſuper terram, in ſubiecto diſpoſito:
ſed non habemus infuſam fidem, quòd in me effectum ſortiatur,
quòd ego ſim ſubiectum diſpoſitum: quia poteſt in me inueniri
impedimentum ignotum. Ex quo autem non debet ſubeſſe falſũ
fidei, quæ non niſi verorum certiſſimorum eſt, excitatur, immo
certificatur fides infuſa per illud verbum: Erit ſolutum in cœlis,
de effectu abſolutionis in ſubiecto diſpoſito, & non in me, qui
forte non ſum diſpoſitus, & ſic fides eſſet falſa. Erronea igitur in
uenitur opinio dicta de fide infuſa intellecta, quia ſequitur, ꝙ
infuſæ fidei poſſet ſubeſſe falſum.

I Si autem dicta opinio intelligatur de fide acquiſita, erronea
quoque inuenitur, nam licet acquiſita fides circa huiuſmodi par
ticularia verſetur, tali nanque fide credimus hanc hoſtiam rite
conſecratam eſſe, & hunc rite baptizatum, & ſimilia, ſed hæc fi-
des non eſt illa qua in Verbo Chriſti confidimus, quæ in ſacra-
mentis operatur, quia credim⁹ efficax eſſe Chriſti verbũ, Quod
cunque ſolueris ſuper terram, & reliqua, quæ fidei ſunt Chriſtia
næ. Et propterea ex illis autoritatibus, quæ de fide infuſa loquun
tur, non poteſt acquiſita fides concludi, nec poteſt fides iſta de
obiecto, ſcilicet me eſſe abſolutum etiam per abſolutionem in
effectu coram Deo, eſſe certa infallibiliter: quia quilibet eſt du-
bius in hac vita, & ſecundũ communem legem neſcit, an ſit in
gratia Dei. Nec aliquis eſt certus ſi ſit ſe eſſe ſufficienter diſpoſitũ
per gratiam Dei, quæ per abſolutionem conceditur, iuxta illud
Iob 10. Et ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. Am
plius, fides iſta poteſt eſſe in ſchiſmatico vel hæretico aliàs bene
confitente, eſſet igitur iſte vere abſolutus, ſi errans ſacerdos ipſũ
K abſolueret, & conſequenter iſte ſimul eſſet in gratia Dei, quia ve
re abſolutus coram Deo, & in peccato mortali, quia hæreticus
vel ſchiſmaticus quod eſt impoſſibile. Amplius, fides iſta eſt, qua
quãtum credis, tantum habes, cum fides iſta ſit opus humanum,
quia iſta eſt acquiſita, conſequens eſt vt in opere ſuæ fidei confi-
dentia ſuæ pœnitentiæ conſiſtat, quod eſt alienum à Chriſtiana
veritate. Amplius, Quum nec ex ſacra Scriptura, ſacris canonib⁹
eccleſiæ traditione, ſacriſque doctoribus, diſpoſitionis iſtius ne-
ceſſitas in ſacramento pœnitentiæ habeatur, & rationi aduerſe-
tur, non videtur præſumptione, aut ignorantia iſta excuſari.

AD OBIECTIONES, in fauorem de fide, vt reſpõdeas,
habeto præ oculis hanc diſtinctionem, ſcilicet vel ex parte ſacra
mentorum vel ex parte ſuſcipientis. Et dicito, quòd fides certiſ-
ſima eſt, & eſſe debet etiam de effectu ſacramenti particulari in
me, quantum eſt ex parte ſacramenti: ſed ex parte mei ſuſcipien
tis licitum eſt dubitare de illius effectu in me. Et hoc eſt quod ec-
cleſia

cleſia docet, dum in orationibus poſt communionem petit ſacerdos, quòd ſuſceptum ſacramentum non ſit ad reatus pœnam, non ad iudicium &c. Conſequenter etiam docet, omnem quantumcunque credentem poſt confeſſionem & abſolutionem dicere, Domine non ſum dignus &c. & non aduertere ad diſtinctionem hanc, eſt, vt puto, cauſa dictæ nouitatis.

AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur, quòd in verbo Dei & Chriſti ſufficiens fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei, nec fides infuſa, qua credimus in Deum &c. eſt de effecto horum verborum in me, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundam dicitur, quod peccat argumentum ſecundum non cauſam, vt cauſam, quo ad ſacramentum Baptiſmi. Nam non ideo illi fuerunt vere baptizati, quia credebant ſe baptizatos, immo credebat forte nihil recipere gratię, ſed ideo Baptiſmus iocoſe factus eſt vere baptiſmus, quia intentio iocoſa non ad baptiſmum, ſed ad exercitium baptiſmi infertur. Simile eſt enim delectandi cauſa Baptizare & baptizari, ſicut ſi auaritiæ cauſa quis baptizaret, aut baptizaretur, vtrobique enim eſt verum baptiſma, quia delectatio & auaritia non baptiſmi, ſed quòd iſte exerceat vel ſuſcipiat baptiſmum, cauſa eſt. Secus autem eſſet, ſi intentio iocandi ad baptiſmũ referretur, ſic quòd non baptizare, ſed ſimilitudinem baptiſmi exercere, aut ſuſcipere, intenderet ioci aut auaritię gratia, tunc enim nullum eſſet baptiſma. Quod aũt aſſumitur, quòd nõ contritus ſi abſoluitur credens ſe abſolui, eſt vt ſe abſolutus, niſi ſit ita attritus, quod ſaltem virtute clauium de attrito ſecundum quoſdã fiat contritus, impoſſibile eſt. Nam ex eo quod ponitur incontritus, & virtute clauium non factus de attrito contritus, oportet quòd aut ſua fide acquiſita ſit iuſtificatus, quod eſt erroneum, aut quod ſimul ſit incontritus & abſolutus apud Deum, quod eſt impoſſibile.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd ſacramentum abluit, non quia fit, hoc eſt non ſecundum ſubſtantiam facti, ſed quia creditur, hoc eſt ſecũdum virtutem creditam in eo, & non quia creditur a ſuſcipiente effectus ſuus in eo certiſſime ad hoc. Et nota quòd non dixit, quia credit miniſter aut ſuſcipiens, ſed impersonaliter quia creditur, hoc eſt propter rem creditam, nam niſi intendat quis facere quod facit eccleſia, non baptizaret. In hoc autem quod eſt imitari in illo actu eccleſiam, includitur res credita, quamuis nec a ſuſcipiente, nec a baptizante, vt patet, ſi infidelis baptizaret infantem, aut adultum, dicentem, Valeat quantum valere poteſt.

¶ Ad quartam dicitur, quod aſſumptum nõ ſolum falſum, ſed & præſumptuoſum eſt valde, contra vniuerſalis eccleſiæ ritum: contritio enim eſt ſumme neceſſaria. Iſta autem fides acquiſita de effectu ſacramenti in ſe ipſa eſt impoſſibilis, quia ſemper eſt, & debet eſſe ambigua, nec eſt requirenda a confitente, qui niſi crederet ſe abſolutum, abſolutioni ſe non ſubmitteret. Nec obſtat, quod contritio ſit incerta, iuſſit enim Deus ipſe, vt cum noſtra hac incertitudine accedamus ad ſacramenta. Quod autem dicit, quod nunquam eſt vera ſatis, falſum eſt, vt patet in multis cum vera & ſufficienti contritione confitentibus, quamuis incerta eis. Et quum ſubditur, quod fides Chriſti eſt veriſſima & certiſſima & ſufficientiſſima, reſpondetur, quòd talis eſt de rebus ſubiectis fidei infuſæ, ſed non de impertinentibus ad ipſam, vt ſunt ex parte noſtra ſingulares ſingulorum effectus ſacramentorum. De his enim nec certa, nec incerta eſt fides infuſa, quia non eſt eorum, eſt enim fides infuſa de gratia per ſacramenta certiſſime conferenda ſuſcipientibus digne illa, vt in concilio Florent. ſub Eugenio IIII. determinatum eſt. Et ex Apoſtolo aſſumptum eſt, dicente, Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit. Vbi etiam Apoſtolus, ſecundum quid reputare ſe homo debeat dignũ vel indignũ, præmittit dicẽs. Probet aute ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat. Vbi ex ſubiunctis, quod ſi noſmetipſos iudicaremus, non vtiq; a Domino iudicaremur, patet quod probare ſeipſum, eſt ſeipſum iudicare, contra ſe vindictã exercere, quod vocatur contritio communi vſu eccleſię & doctorum, & propterea falſum ac temerarium eſſe conſtat, quod plus eſt a pœnitente requirendum, ſi habeat credulitatem de effectu in ſe futuro ſacramenti, quàm de illius contritione, probare enim ſeipſum (quod eſt conteri) iuſſit Apoſtolus, iubet eccleſia, exigunt omnes communiter confeſſores. Credere autem ſe pœnitentem omnino effectũ habiturum, nouitatum exigit dogma.

¶ Ad quintam dicitur, quod duorum, quæ ibi tanguntur, primum, quod attritus non ponens obicem, non conſequitur gratiam abſolutionis, niſi credat (vtiam patet ex dictis) voluntarie dicitur, apponendo nouellũ, & impertinens accidẽs pro diſpoſitione neceſſaria ad gratiam Dei per abſolutionem ſacramentalem. Secundum autẽ quod contritio in damnationem ſunt ſacramenta, niſi credat ſe abſolui, nõ eſt reſponſione, ſed correctione dignum, quoniam ſacramentũ pœnitentię ab eccleſia ſufficienter traditum per confeſſionẽ, cõtritionẽ & ſatiſfactionẽ, damnabile cõſtituitur ſine quarto, ſcilicet certa fide effectus in ſuſcipiente. Hoc enim eſt nouam eccleſiam conſtruere.

¶ Ad ſextam de oratione dicitur primo, quod ratio digreditur ad accidentia, quæ ſunt extra eſſentiam ſacramenti, oratio enim conſtat quia ſacramentis diſtinguitur, imò ponitur ſub ſatisfactione, quæ eſt tertia pars ſacramenti pœnitentiæ. Verũtamen de oratione ipſa etiam dicendũ eſt, quòd fides de effectu orationis dupliciter haberi poteſt. Primo ex parte ipſius diuinæ miſericordiæ, gratiæ, potẽtiæ, prouidentiæ, promiſſionis, &c. & ſic fides debet eſſe in oratione abſque hęſitatione aliqua. Alio modo ex parte eius, qui orat, vel pro quo oratur, & ſic niſi pie quandoque dubitaret de effectu petito, plerunque fides inueniretur falſa, vt patet in Paulo orante, qui abſq; hæſitatione credẽdo, quòd acciperet id quod peteret, iuxta Domini doctrinam, Rogauit ter, ut ſtimulus carnis a ſe diſcederet, & non eſt cõſecutus effectum petitũ, vt patet 2. ad Corin. 12. Hic enim patet quod fides, quòd accipiamus quicquid petimus, non refertur ad rem petitam accipiendam ſimpliciter & abſolute, ſed quantum eſt ex parte diuinæ miſericordię, &c. alioquin eſſet quandoque falſa, & Pauli fides fuiſſet falſa, poteſt enim aliunde ex aliqua ex parte noſtri ratione fieri, ut illud non accipiamur. Vnde Saluator de hac fide docens præmittit, habere fidẽ Dei & ſubdit. Amen dico vobis, &c. oſtendens per hoc, quod firmitas noſtræ fidei de effectibus particularibus debet eſſe de illis, quantũ eſt ex parte Dei & non ex parte noſtri. In Auguſta Vindelicorum 26. Septembris. 1518.

QVAESTIO V.

Num ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſſio peccatorum.

QVæritur, vtrum ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſſio culpæ. Et videtur quòd non. Primo, quia ſolius Dei eſt remittere culpam, vt omnis Scriptura & eccleſia fatetur.

¶ Secundo, quia culpa eſt remiſſa a Deo proponenti confiteri antequã pœnitẽs a ſacerdote abſoluatur, iuxta illud. Dixi Cõfitebor aduerſum me, iniuſtitiam meã, & tu remiſiſti impietatẽ peccati mei.

IN OPPOSITVM Eſt, quod ſacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ſecundum communem eccleſiæ doctrinam.

AD EVIDENTIAM Huius quęſtionis ſcito antiquam eſſe hanc quæſtionem, & in 18. diſtinct. 4. ſent. tractari. Vbi quia obſcure ſatis ſunt authoritates antiquorum doctorũ applicatæ ad hoc, Magiſter ſent. concludit ſacerdotem euangelicum abſoluere, hoc eſt declarare abſolutum a Deo, & ad eccleſiæ communionem admittere. Nouitia autem quædam opinio addit ſuper hoc effectu pacem animi, quoniam ante abſolutionem inquieta eſt anima de remiſſione ſuorum peccatorum: accepta autem abſolutione cum fide, quod vere abſoluatur, fit ſecura anima de remiſſione peccatorum percepta, & in pace quieſcit, tantique ſit fides de gratia pręſenti miniſterio ſacerdotis, quod peccatum maneret, niſi remiſſum crederet, non enim ſufficit remiſſio peccati & gratiæ donatio, ſed oportet etiam credere eſſe remiſſum.

¶ Verum ſi Domini verba diligentius perſpecta fuerint, quum poteſtatem ſacramentalem dedit: aliter ſentiendum eſt, non enim dixit, Quorum declaraueritis remiſſe peccata, ſed dixit, Quorum remiſeritis peccata, & ſimiliter dixit, Quodcũque ſolueris, neque dixit, Remittuntur eis, aut ſolutum erit, quo ad eccleſiam, ſed ſolutũ erit, in cœlis, & remittuntur eis, ſimpliciter & abſolute. Ideo ſi verba Dñi ſunt verba in ſenſu proprio, conuincunt eccleſiæ miniſtros habere poteſtatẽ remittendi peccata authoritate Chriſti, par. n. ratio eſt, quod verba hæc Domini ad ſacramentum pœnitentiæ ſpectantia in proprio ſenſu verificentur, & quòd verba eiuſdem ad ſacramentum Euchariſtiæ pertinentia (ſcilicet hoc eſt corpus meũ) in proprio ſenſu verificẽtur. Nulla enim eſt ratio quare iſta in proprio ſenſu vera eſſe fateamur, & illa a proprio ſẽſu aliena faciamus; præſertim quũ maius miraculũ ſit, quòd de pane fiat corpus Chriſti miniſterio ſacerdotis. Vnde ſi verba Euchariſtiæ a ſacerdote prolata, vt vera ſint, compulerunt vt fateamur hoc, id eſt contentum ſub hac ſpecie, eſt corpus meum, ſcilicet Chriſti, non minus compellimur ad verificandum hæc Domini verba (Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & Quodcunque ſolueris ſuper terrã, erit ſolutum & in cœlis) in ſenſu proprio, credere quòd ſacerdotis miniſterio remittuntur peccata, abſoluuntur peccatores a culpis ſuis. Nec enim minus operatorius eſſe debet ſermo Chriſti per os ſacerdotis dicentis, Abſoluo te a peccatis, quam eiuſdem Chriſti ſermo per os ſacerdotis dicentis, Hoc eſt corpus meum. vterque igitur operatorius eſt eius, quòd ſignificat ſeruatis ſeruandis, ſcilicet concurrente ex parte miniſtri authoritate (non enim quilibet homo, ſed ſacerdos ordinariam vel delegatam authoritatẽ habens eſt miniſter ſacramentalis abſolutionis) & ex parte pœnitentis debita diſpoſitione, vt ſcilicet ſit abſolutiõe dignus. Alioquin extremus rediret error a Hiero. damnatus, vt pro noſtro arbitrio damnare innoxios & abſoluere noxios poſſemus, ſicut etiam in ſacramento altaris nõ quamcũq; materiã, ſed panis triticei tantum, conſecrari per illa verba, non diaconi, ſed ſacerdotis miniſterio prolata conceſſum credimus. In cuius ſignum, Dominus quum daret poteſtatẽ remittendi, retinendique peccata, præmiſit, Accipite Spiritum ſan-

ctum, ſubiungendo: Quorum remiſeritis peccata, &c. tanquam diceret, Spiritu ſancto dirigente. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & non ſpiritu veſtro inſtigante. Mouet & dirigit proculdubio Spiritus ſanctus ad abſoluendum vel ligandum, quum ſeruatis vndique ſeruandis miniſter Chriſti abſoluit, vel ligat. Credendum eſt igitur & confitendum, quòd effectus ſacramentalis abſolutionis rite factæ (ſcilicet à debito miniſtro, debita forma, ſupra diſpoſitam materiam, ſcilicet peccatorum confitentem dignum abſolutione) eſt peccatorum remiſſio, quam autoritatiue quidem ſolus Deus facit, miniſterialiter autem miniſter ipſe Chriſti ſacramento mediante efficit. Sic enim ad literam impletur illud. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, nõ quòd prius eccleſia remittat, quàm Deus, tanquam Deus eccleſiæ iudiciũ ſequatur. Non enim dixit. Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, in futuro, ſed remittuntur in præſenti, ad denotandum, quòd ipſa per miniſtrum remiſſio eſt vna atque eadem cum remiſſione quam facit Deus. Illam quippe vnam & eandem remiſſionem peccati, quam ſacerdos miniſterialiter facit, efficit & Deus autoritatiue, ſicut eandem conuerſionem panis in corpus Chriſti, quam ſermo Chriſti per os ſacerdotis operatur, efficit Deus authoritatiue. Et licet olim dubia fuerit hęc quæſtio, hodie tamen determinata eſt in concilio Florent. ſub Eugenio. 4. Vbi dicitur, Effectus huius ſacramenti eſt abſolutio a peccatis. Abſolutio, inquit non declaratio, non pax. Et rurſus effectum ſacramenti huius dixit, non effectus ſolius Dei. Et hinc patet, quòd ſacerdos abſoluendo ſeruatis ſeruandis, & in veritate abſoluit a peccatis, & per viam ſequelæ declarat pœnitentem abſolutum, & certificat (humana tamen coniectura) peccatorem de peccatorum remiſſione. Remanet enim ſemper ſecundum communem legem peccator ambiguus de conſecuta apud Deum remiſſione, quia ſemper reſtat ambiguum nobis, an ex, vel cum infuſa charitate ſacramentum ſuſceperit pœnitentiæ. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, ſed error eſt, pro quanto efficaciam adimit ſacramento pœnitentiæ ſine credulitate effectus in ſeipſo, & nulli conferri veniam remittente ſacerdote dicit, Niſi credat ſibi remitti, & quòd intolerabilius eſt, nec intelligibili manere, ſcilicet peccatum etiam remiſſione facta, & gratia donata, niſi credat pœnitens peccatum remiſſum. Indigna nempe ſunt hæc non ſolum eruditorum, ſed quorumlibet Chriſtianorum auribus. Et quo ad illorum impugnationem ſeruãdum eſt illud Philoſophi, Quolibet proferente contraria, ſolicitum eſſe, ſtultum eſt. Conſtat enim Baptiſmum remittere peccata abſque tali ſuſcipientis credulitate, vt patet in infantibus. Conſtat omnes ferè tremore Domini refertos ſemper dubios de diuina in ſe gratia, & pœnitentię, & Euchariſtiæ ſacramenta ſuſcipere, & ſic ambiguos perſeuerare. Immo & hoc ſacri doctores laudant, & eius oppoſitum præſumptioni communiter aſcribunt, aut ignorantiæ.

AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd diuerſus remittendi modus omnes huiuſmodi authoritates manifeſtat. Solus enim Deus peccata remittit authoritatiue, cum quo ſtat, quòd miniſter euangelicus authoritate a Deo conceſſa, peccata remittat miniſterialiter, mediante Chriſti ſacramento ad hoc ab ipſo Chriſto inſtituto.

¶ Ad ſecundam dicitur, quòd ſacramentalis abſolutio dicitur operari remiſſionem peccatorum dupliciter, vel in voto, vel in executione. Nam qui ante confeſſionem remiſſionem conſequitur, ex ſacramentali abſolutione in voto conſequitur, iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remiſiſti) proculdubio mediante confeſſione, ad quam tendens, Dixi, Confitebor alioquin non oportuiſſet dicere. Dixi, confitebor, ſed ſat fuiſſet dicere. Dixi aduerſum me iniuſtitiam meam Domino. Et ſiquidem ante abſolutionem conſequitur pœnitens remiſſionem peccatorum, per ſequentem abſolutionem augetur gratia remiſſiua peccatorum, ſi verò non prius cõſequutus eſt veniam, conſequitur per abſolutionem, ſi tamen (vt dictum eſt) dignus abſolutione tunc eſt. Nec hæc ex proprio arbitrio dicimus, ſed ab vniuerſa eccleſia accipimus, confitente vnũ Baptiſma in remiſſionem peccatorum, per omnia ſimiliter intelligendo, vt diximus, ſcilicet quòd Baptiſma in executione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata non remiſſa ex Baptiſmo in voto, & digne ad Baptiſmum accedit, in quo autem remiſſa ex ſeipſo in voto inuenit, gratiam auget. Hęc. n. varietas non ex defectu ſacramentorum, ſed ex varia diſpoſitiõe participantium ſacramenta prouenit.

Auguſtæ, die primo Octobris. 1518.

F TRACTATVS DECIMVSNONVS de Excommunicatione, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO I.

Num excommunicatio priuet a participatione interiori fidelium.

VTrum excommunicatio priuet a participatione interiori fidelium. Et videtur quòd non. Primo, quia excommunicatio non tollit plus quàm eccleſiaſtica authoritas iuriſdictionis poteſt conferre, eſt enim excommunicatio actus poteſtatis, non ordinis, ſed iuriſdictionis, quam nõ dedit Chriſtus maiorem in auferendo, quàm in concedẽdo, quum G ipſe ſit magis pronus ad inferendum bona, quàm mala. Sed eccleſiaſtica huiuſmodi poteſtas non poteſt dare fidem, ſpem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interius aliorum fidelium bona, ergo non poteſt tollere huiuſmodi participatiõné interiorẽ. ¶ Secundo, quia excommunicatio communiter ſe habet ad iuſtã & iniuſtam, eſt enim vtraque efficax ad ligandum, quia, vt Gregorius dicit, & habetur. 11. q. 3. ſententia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta eſt timenda, ſed excommunicatio iniuſta non priuat excommunicatum communione interiori, ſed ſolum exteriori, ergo excommunicatio ſimpliciter non priuat niſi externa communione fidelium. Et confirmatur, quia in ſacre Scripture numquam inuenitur excommunicatio niſi pro priuatione ab externis actibus, ſeu cum ſola extrinſeca pęna, vt patet diſcurrenti per epiſtolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum niſi extrinſeca communio, nam quum tradebantur Satanę, ſolum extrinſece vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt ſpiritus ſaluus fiat, primæ ad Corinth. 5. Non niſi voluntarie H ergo dici, quod excõmunicatio priuet ſpiritualibus ſuffragijs eccleſiæ.

IN OPPOSITVM eſt Magiſter Sen. in 8. diſt. 4. quem cõmuniter doctores in hoc ſequi videntur.

¶ Ad euidentiã quæſt. huius ſciendũ eſt, quod oportet extremũ vtrũque vitare, ne in errorẽ incidamus. Tria ſiquidẽ inueniũtur in cõmunione fideliũ, quatenus fideles ſunt. Vnũ eſt cõmunio extrinſeca conueniendo, vt fit cõueniẽdo in eccleſia ad Miſſarũ, aliorũque diuinorũ officiorũ ſolennia. & hoc eſt vnũ extremũ. Aliud eſt Sanctorũ communio, quæ fit per charitatẽ vnientẽ Chriſti mẽbra ſecundũ fidem formatã capiti Chriſto & reliquis Chriſti mẽbris fidelibus, & hoc eſt alterũ extremũ. Tertiũ eſt cõmunio fideliũ ſecundũ cõmunia ſuffragia, quę in eccleſia ex inſtitutione eccleſiæ fiũt, vt patet in orationibus & Miſſis, & hoc eſt mediũ. Dupliciter ergo cõtingit in propoſito errare, vel dicẽdo quod excõmunicatio aufert ſolã extrinſecã cõmunionẽ, vel dicẽdo quod excõmunicatio tollit directe omnẽ cõmunionem, vtrumque autem falſum, vt patebit. I Veritas autem eſt, quod excommunicatio tollit extrinſecã & intrinſecam quo ad communia ſuffragia cõmunionem fidelium, & ſupponit ablatam communionem Sanctorum per charitatem. Pro quorum intellectu, (quia de extrema communione non eſt dubium) videnda eſt primo differẽtia inter dictas duas communiones internas, & monſtrandum eſt deinde, quòd altera earum per excommunicationem aufertur. Cõmunio fidelium quum conſiſtat in conferendo & recipiendo, oportet quòd interna etiam cõmunio conſiſtat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidem fit meritis, orationibus, atque ſuffragijs apud Deum adiuuantibus & intercedentibus pro alijs. Receptio autẽ fit ſuſcipiendo ab aliorũ ope, vel gratiã, vel gratiæ augmẽtum, vel protectionẽ diuinæ aſſiſtentiæ a malis præſeruãtis, vel ad bonũ promouentis, & huiuſmodi. Verũ collationes bonorũ ſpiritualiũ auxiliorũ ex duplici oriũtur cauſa, nã quãque oriũtur ex charitate immediate, vt quum in charitate cõſtitutus ex priuata intẽ- K tione orat, operatur, affligitque ſe pro alio, & impetrat illi vel gratiã, vel gratiæ augmentum, vel adiutorium cõtra tentationes, & huiuſmodi. Vel ex charitate mediante inſtitutione, vel actione eccleſiæ; vt quum ex Miſſis diuiniſque officijs aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malum vitãdum, hæc. n. ex charitate, ſancta matre eccleſia inſtituta ſunt, & pro communi eccleſię bono ordinata, & pro ſingulis eius membris agit ea, iuxta ſingulorum fidem & deuotionemque offerẽtium. Et ad hoc collationũ genus, ſpectat ſacramentorum collatio, quæ Chriſti fidelibus diſpenſantur, quoniam actione eccleſiaſtica conferuntur. Quocirca inter communionẽ internam ſecundum charitatem immediate & communionem internam mediante eccleſię inſtitutione, ſeu actione, ex parte receptorum non eſt differentia ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundũ magis & minus, niſi quo ad gratias ſacramentales, quoniam omnia illa ſpiritualia dona quæ ego poſſum recipere ex vna cõmunione, poſſum recipere ex alia, & econtra, excepta (vt dictũ eſt) ſacramẽtali gratia, vt puta charactere in ſacramento confirmationis, & ſi-

militer

militer in ſacramẽto ordinis, hęc enim nõ poteſt quis accipere ex communione ſolius charitatis, ſed oportet interuenire communionem ſecundum eccleſiaſticam ſacramenti actualem ſuſceptionem. Communio ſiquidem in ſacramentis in voto tantum, ſtat infra limites communionis charitatis, ſed communio in ſacramentis ſecundum rem, ad communionem actionis eccleſiaſticæ ſpectet. Et hinc patet, quòd recepta differunt ſecundum magis & minus, quia conſtat, quòd maior gratiæ habetur, quum ſacramenta actualiter ſumuntur, quàm cum in voto tantum. Ex parte autem collationis inuenitur magna differentia ſecundum ſubſtantiam, quoniam interna communio charitatis immediate, in meritis, orationibus, ſuffragijſque priuatis conſiſtit. Communio autem charitatis ad intima penetrans mediante eccleſiæ actione, ſeu inſtitutione in meritis, orationibus, ſuffragijſque communibus (hoc eſt in ipſius eccleſiæ & ſacramentis, & ſacramentalibus) vt in actionibus conſiſtit. Orat enim eccleſia, ſuffragaturq́ue, meretur, ſacramenta dat & ſacramentalia, ex charitate proculdubio, & his efficit apud Deum, vt nõ ſolum eccleſia, ſed ſinguli fideles bonum gratiæ, eius augmentum, protectionem, & reliqua bona habeamus, niſi obicem ponamus. Ad primam communionem ſpectat illud, Particeps ego ſum omnium timentium te. Ad vtramque ſimul ſpectat articulus fidei, ſcilicet Sanctorum communionem, quoniam ad illum ſpectat communio in ſacramentis. Prima communio non eſt proprie niſi exiſtentis in charitate, ſecunda autem ad Chriſtianos etiam in peccato mortali exiſtentes, ſe extendit, nam & pro peccatoribus eccleſia orat (& frequenter exauditur) etiam proteruis, ex hoc quòd Miſſas celebramus pro cõuerſione peccatorũ. Hęc aũt dicta ſunt adeo nota, vt nulla egeant probatione, quũ ex ritu eccleſiæ appareat eorũ veritas.

¶ His autem præmiſſis manifeſtum eſt, quòd excommunicatio, quia extra eccleſiæ communionem ponit, ab actionibus, in quibus eccleſiaſticę charitatis communio conſiſtit ut actionibus, ſeparat, & conſequenter a receptionibus, quæ ex illis actionibus proueniunt, ſegregat. Et quia inter hæc multa ſunt interiora bona animæ, conſequens eſt, vt excommunicatio e communione multorum internorum bonorum ſeparet excommunicatum. Quòd autem excommunicatio extra eccleſiæ communionem ponat, quo ad actiões eccleſiæ (ex quo cætera pendent) manifeſtatur ex eo, quòd eccleſia non orat pro excommunicatis. Conſtat enim quòd non licet celebrare pro excommunicatis, immo, vt Bernardus dicit, Vide quàm male ſit excommunicatio, quòd in Paraſceue, eccleſia pro Iudæis & Paganis orat, ſed non pro excommunicatis. Probaturque hoc radicaliter ex euangelica doctrina, conſtat enim, quòd eccleſia non orat ſecundum communem legem niſi pro fratribus noſtris, ſed excommunicati non ſunt noſtri fratres, ergo &c. Minor patet ex eo, quòd Saluator noſter Mat. 18. (vbi excommunicandi authoritatem eccleſię dedit) dixit de excommunicato, Sit tibi ſicut ethnicus, & Gentilis. Vbi manifeſte apparet, quòd excommunicatio, ex fratre facit nobis ſicut Gentilem, vnde Aug. dicit, Noli illum iam reputare in numero fratrum tuorum, ergo. Amplius, Si excommunicatus extra eccleſiam ponitur quo ad externa tantum, ſequitur quòd excommunicatio non egeret authoritate Chriſti, quoniam quilibet princeps, quęlibet ciuitas, quęlibet communitas poteſt externam ſuam communionem ponere. Conſtat autem Chriſti authoritate excõmunicationem fieri, Mat. 18. vbi ſubiungit, Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis ſuper terram (glo. vinculo anathematis) vbi Chriſ. dicit. Vide qualiter duplicibus colligauit neceſſitatibus, & pœna, quæ hic eſt, ſcilicet proiectione ab eccleſia, ſit tibi ſicut ethnicus, & ſupplicio futuro, quod eſt eſſe ligatum in cælo. Amplius, Eccleſia extra ſeipſam excommunicatum eijciendo, ab omnibus his ſeparat, quæ ſuis membris confert, ſed ipſa eccleſia ſua inſtitutione & actione confert membris ſuis cões orationes, ſuffragia & huiuſmodi, ergo hæc tollit excommunicãdo, & ad hæc admittit reconciliando. Maior patet ex eo, quòd excommunicatio eſt ſuprema pœna eccleſiæ, non eſſet autem ſuprema, ſi non tolleret totum quod eccleſia dedit, quoniam adhuc maior ſupereſſet pœna, ſi adhuc reſtaret ſeparandus excommunicatus ab his, quæ dedit & continue ipſa, ſuis membris. Minor probatur, quia eccleſia inſtituit Miſſas non ſolum pro eccleſia in cõi, ſed pro ſingulis, vt patet in canone Miſſæ, vbi dicitur, pro eccleſia tua ſancta catholica, quo ad primum, & omnibus orthodoxis, atque catholicæ & apoſtolicę fidei cultoribus, quo ad ſecũdum. Inſtituit etiã in Memẽto pro aliquibus ſingularibus orari, inſtituit horas canonicas, & orationes pro fidelibus, vt patet. Hæc omnia eſſe ſuffragia & ab eccleſia, & in perſona eccleſiæ qui dubitat, non eget ratione, ſed ſenſu. Et ſic patet excommunicatum eſſe alienũ ab actionibus cõibus, quib⁹ eccleſia cõicat ſuis fidelibus. Et patet cõſequẽter alienũ quoq; eſſe a fructu illarũ actionũ, hoc. n. manifeſte ſequitur. Et quia fructus actionũ illarũ ſunt adiuuari ad gratiã, vel gratiæ augmentum, ad bene operãdũ, ad declinãdum e malo, ad reſiſtendũ diabolo &c. ideo patet, quòd a multis internis bonis excõmunicatio ſeparet. Et cõfirmatur authoritate Aug. de verbis Apoſtoli, ſermo. 68. Omnis Chriſtianus qui a ſacerdotibus excõmunicat, Satanæ traditur. Quomodo? quia ſcilicet extra eccleſiã diabolus eſt, ſicut in eccleſia Chriſtus, ac per hoc quaſi diabolo traditur, qui ab eccleſiaſtica cõmunione remouetur. Vbi habes quomodo extra eccleſiam intelligit Aug. non eccleſiam materialem, non extrinſecam communionem, ſed extra Chriſtũ. Replicando aũt dicit, quaſi diabolo traditur, quia non traditur diabolo poſſidẽdus, ſed corripiendus. Ad idẽ eſt autoritas Hieron. Quorum dimiſeritis peccata &c. id eſt, quibus eccleſiam interdixeritis, niſi reconciliati per ſatisfactionẽ fuerint, ipſis ianua regni cæleſtis clauſa erit. Et habẽtur 11. q. 3. ambę authoritates. Ex quibus patet quòd excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cæleſtis ianuam aperiunt) pro quanto priuat excommunicatum a communibus eccleſiæ ſuffragiis, per quæ interna bona a diuina miſericordia ſuauiter omnia diſponente ad nos deſcendunt.

A (margin letter beside the first line of the right column)

AD OBIECTIONEM Ergo primam in oppoſitum dicitur, quòd licet omnia ſuffragia ex charitate prodeant, non tamen omnia eodem modo a charitate ordinata procedunt. Sed quædam procedunt immediate per ſolas priuatas intentiones ſeu actiones fidelium, & eorum communio, ſpectat ad charitatem, & iſta non tolluntur directe per excommunicationem, ſed præſuppoſitiue tolluntur per eam, quia excommunicatio non incurritur abſque mortali peccato tollente charitatem, & conſequenter communionem iſtã. Quædam autem ſuffragia procedũt ex charitate per eccleſiæ actionem, vt ſunt communia ſuffragia, quæ in perſona Eccleſiæ fiunt, & horum communio, ſpectat ad fideles omnes ab Eccleſia non præciſos, ſunt enim hæc communia fidelibus omnibus etiam exiſtẽtibus in peccato mortali, vt probatũ eſt. Et hæc eſt differẽtia inter hominẽ fidelem exiſtentem in mortali peccato abſq; excommunicatione, uel cũ excommunicatione quòd nõ excommunicatus adiuuatur a pia matre communibus eccleſiæ ſuffragijs excõicatus autem nõ adiuuatur per illa, ſed ſibi ipſi relinquitur ut gentilis, iuxta domini præceptum, non tamen omnino deſerit illos mater Eccleſia, quia requirit illos, vt reſipiſcant, nec ſalutem eorum ſicut nec Paganorum negligit, vt Aug. vbi ſupra ſubiungit. Et ad hanc ſolicitudinem vltra perſonale onus ſpectat, quòd Eccleſia obligat clericũ excommunicatum ad horas canonicas, ſicut & omnes excommunicatos ad ieiuniũ ab Eccleſia inſtitutum. Conceditur igitur quòd excommunicatio non niſi præſuppoſitiue tollit communionẽ charitatis, ſed cum hoc ſtat, quòd directe tollit communionem ſuffragiorum communium eccleſiæ, ac per hoc internorum bonorũ quæ ſunt illorum ſuffragiorum fructus, quia iſta non ſpectãt ad cõmunionem charitatis immediate, de qua ſola dictũ eſt. Particeps ego ſum omniũ timentium te, quamuis hæc uerba uerius intelligenda ſint in perſona ueri membri eccleſiæ nõ præciſi ab ea, hic enim vere dicit, Particeps ego ſum, &c. quia omnium ſimpliciter eſt particeps. Ad ſecundum dicitur, quòd propriè loquendo excõmunicatio iniuſta quo ad ipſam tãm (puta pro nõ crimine) nõ é excõmunicatio ſimpliciter & abſolutè, ſed ſecundum quid tantũ, hoc eſt in foro iudiciali. Et quòd non ſit ſimpliciter excommunicatio, patet ex illa vniuerſali. Iniuſtum iudicium non eſt iudicium, excommunicatio enim quoddam iudicium eſt. Et manifeſtatur facile, quia excommunicatio actus iudicis eſt, actus autem iudicis eſt ius dicere, conſtat autem, quòd dicere iniuſtum nõ eſt dicere ius. Et ſimiliter excommunicare eſt ius tale dicere, iniuſta autem excommunicatio eſt iniuſtum tale dicere, non igitur eſt excommunicatio, ſi iniuſta eſt, ſecundum ſubſtantiam excommunicatio. Secus autem eſt de iniuſta ex parte motiui, puta, quia ille poteſt excommunicari ex ſuo crimine, ſed tamen ego non moueor niſi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excommunicatio eſt iuſta, ſecundum ſe, quãuis ſit iniuſte ex parte motiui, & ideo eſt uere excommunicatio, & omnes excommunicationis effectus ſecum fert. Sed excommunicatio, ſecundum ſe iniuſta, non fert ſecum excommunicationis effectus, niſi in foro exteriori: non eſt enim ſic excommunicatus priuatus ſuffragiis eccleſiæ ſecundum ueritatem, quia non eſt vere excõmunicatus in cælo, quia nõ eſt eccleſiæ nõ auditor, ac per hoc nõ ſicut ethnic⁹. Vnde Au. de uerbis Domini Mat. 18. Cępiſti habere fratrẽ tuum tanquam publicanũ, ligas illum in terra, ſed vt iuſte alliges, uide, nam iniuſta uincula diſrumpit iuſtitia. Parere tamẽ excõmunicationi debet, ab extrinſeca cõmunione ſe abſtinendo, quia in foro extrinſeco ligat. Et hoc eſt quod Gregorius docet, dicens, quòd ſententia Paſtoris ſiue iuſta, ſi iniuſta eſt timenda. Secus enim (ut cõmuniter dicitur, & bene, eſſet,) ſi ſententia eſſet nulla, hoc eſt inualida etiam in foro exteriori, ita quòd inter excommunicationem iniuſtam, & nullam non eſt differentia, quia illa excommunicatio ſit, & iſta non, (neutra enim eſt excommunicatio abſolutè) ſed quia illa eſt excommunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro, & ideo nulla dicitur. Et eſt quando continet errorem intolerabilẽ uel in facto, puta ſi excommunicatur quis, quia nõ tenet concubinam, vel in iure, vt ſi excommunicetur poſt legitimã appellationem ab eodem, & huiuſmodi, ut habes in gloſſa dicti Ca. Nõ ergo communiter ſe habet excommunicatio ad excommunicationem iuſtam & iniuſtam, ſed ly iniuſta, eſt cõditio diminuens rationem excommunicationis, ſicut homo non ſe habet communiter ad ho-

ad hominem verum & pictum. Et propterea, non eſt de natura ex- F
communicationis iudicandum, ſecundum quòd ſaluat iniuſta, ſed ſimpliciter & abſolute, prout eſt in ſua integra ratione & efficacia, quam ſolum ſignificat excommunicatio, proprie & formaliter loquendo, quoniam actus eſt iudicis dicentis ius. Ad confirmationẽ dicitur, quòd ex ſacra Scriptura habetur excommunicatum priuatum eſſe ſpiritualibus bonis & regno cœlorum, Matth. 18. Ex eo enim, quòd eccleſiæ ſit vt Gentilis, priuatur eccleſiæ ſuffragijs, ſicut Gentilis expers eorum eſt, ex eo autem quòd ligatus eſt in cœlo, priuatur bonis ſoluentibus vincula cœleſtia. Habetur quoque idẽ ex ipſa forma excommunicationis, nam ea, quę extra fiunt ab eccleſia, ſunt ſigna eorum quæ fiunt intus, ſi error non interuenit. Et propterea ex hoc ipſo, quòd eccleſia ab eccleſiaſtica communione exterius ſeparat hominem excommunicãdo ſignificat illum ab interna communione eccleſiæ ſeparari. In cuius ſignum in primitiua eccleſia etiam ſenſibiliter poteſtati dæmonum excommunicati tra-
G debantur, quaſi a Chriſto exciſi. Nec eſt verum, quòd in primitiua eccleſia ſola externa pœna excommunicati mulctabantur, ſed vltra internas addebantur æternæ pęnæ a diabolo, ſicut vltra interna bona in primitiua eccleſia boni viſibiliter viſitabantur Spiritu ſancto, Loquentes linguis &c. Nec obſtat quod dicitur, Vt ſpiritus ſaluus fiat, quoniam hoc ſpectat ad finem, conſtat autem quòd excommunicatio priuat etiam ſuffragijs eccleſiæ, & relinquit hominem ſibiipſi, vt reſipiſcat, vt ſpiritus ſaluus fiat, eſt enim velut medicina quædam in Cap. quum medicinalis, de ſen. excom. lib. 6. Auguſtæ, die. 29. Octobris. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS de Iniunctis pœnitentijs vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO I.

Num pœnitentia iniuncta a confeſſore ſi non impleatur in hac vita, exoluenda ſit in alia.

QVæritur, verum pœnitentia ſecũdum Canones impoſita a confeſſore, ſi non impleatur in hac vita, exoluenda ſit in alia vita. Et videtur quòd non, quia nec canones pœnitentiales, nec ſententiæ hominis intelliguntur imponi, niſi in hac vita, vt patet diſcurrendo. Et confirmatur, quia mortui ſunt extra territorium humani iuris, conſtat autem impune poſſe non parere extra territorium ius dicenti.

¶ In oppoſitum enim eſt communis eccleſię ſenſus.

AD EVIDENTIAM Huius ſciendum eſt, quòd pœna rite impoſita, quæ in hac quæſtione nuncupatur pœna canonica duo in ſe continet. Alterum eſt id quod pro culpæ ſatisfactione debetur, quoniam niſi pœnitens remaneret debitor ad ſatisfaciendũ diuinæ iuſtitiæ, nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim eccle-
I ſiæ ſicut non ſoluunt in veritate niſi dignos abſolutione, ita non ligant ſecundum rei veritatem niſi alligatione dignos, ſic enim & nõ aliter confeſſor exhibet ſe Chriſti miniſtrum, vtendo claue poteſtatis. Vnde ad diſcernẽdum dignos ab indignis, data eſt et altera clauis, ſcilicet authoritatis diſcretiuæ. Alterum eſt id quòd confeſſor apponit, quod ſe habet ad primum ſicut determinatum ad indeterminatum, & ſicut qualitas ad ſubſtantiam, ſeu accidentale ad ſubſtantiale. Nam ad ſatisfactionem pro peccato, ſubſtantialiter exigitur, quòd pœna ſufficienter exoluatur. an autem tali vel tali pœna ſatisfactio fieri debeat pro indeterminato habet donec a Deo vel homine determinetur, puta quòd ieiunet, peregrinetur, & huiuſmodi. Et quoniam poſſunt etiam hæ determinationes mutari (vt patet quum impoſita pœnitentia commutatur, & ſubſtantiale debitum ſatisfactionis, quod erat quaſi veſtitum priori qualitate pœnitentiæ induit ex commutatione nouam qualitatem, puta, ſi prius erat ſub forma orationis, & poſtea mutatur in formã eleemo-
K ſynæ) ideo vt accidentale ad ſubſtantiale, & vt determinatio ad terminabile ſe habet quòd apponitur a confeſſore ad id, quod pro peccati ſatisfactione exoluendum reſtat. Importat ergo canonica pœna, non ſolas qualitates appoſitas ab homine ſecundum canones, nec ſolam ſuppoſitam pœnam peccati debitam, ſed vtrumq;. Ita quòd inter pœnam debitam pro ſatisfactione peccati ſimpliciter & abſolute, & pœnam canonicam, hæc eſt differentia, quòd illa primo modo ſignificatur nuda, ſecundo autem, hoc eſt per pœnam canonicam, ſignificatur veſtita per determinationes a confeſſore canonice appoſitas.

¶ Quocirca ad propoſitam quæſtionem reſpondendum cum diſtinctione eſt, vt vterque extremus error vitetur. Nam ſi dicatur ꝙ pœnitens non remanet poſt hanc vitam obligatus, errabunt multi, inferẽtes ex hoc quòd mors abſoluit omnes a pœnis debitis pro peccatis, dummodo hic fuerint impoſitæ a confeſſoribus & acceptatę, quamuis non exoluerint omnes, hoc enim clare conſtat eſſe erroneum. Et ruſſus ſi dicatur, ꝙ pœnitens remanet obligatus poſt hãc vitã errabũt forte aliq, ſumetes ex hoc alterũ extremũ. ſ. ꝙ mortui teneãtur ad ieiunia, peregrinatiões, & cętera, qđ eſt ridiculum.

¶ Dicatur ergo ſecundum diſtinctionem iam dictam & probatã, quòd pœna canonica non remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appoſitam, & ex hoc ſequitur, quòd non teneantur ad ieiunia, & alia huius vitæ opera mortui. Remanet autẽ quo ad ſubſtantialem pœnam, & ideo ſequitur, quòd poſt mortem tenentur exoluere quod hic non ſoluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad ſubſtantiale, eſt, quia ſatisfactio ſubſtantialis erat debita ex ipſo peccato, ſecluſa impoſitione canonis & ſacerdotis, & numquam eſt ſoluta in hac vita. Ex hoc enim conuincitur primo, ꝙ aut numquam exoluetur, & ſic peccatum remanebit abſque ſatisfactione (quod eſt impoſſibile in his qui ſaluãtur,) aut ꝙ exoluetur poſt hanc vitam, quod eſt veriſſimum, & a catholica eccleſia confeſſum. Conuincitur ſecundo quòd non eſt eadem ratio de remanſione poſt hanc vitam pœnitentiæ ſacramentalis quo ad ſubſtantiale, & de alijs pœnis vel operationibus impoſitis a iure humano, vel ab homine, puta ꝙ dicamus horas canonicas, quòd ieiunemus in Quadrageſima & huiuſmodi. Manifeſta ſiquidem eſt diuerſitatis ratio, ex hoc quòd pœnitentia ſacramentalis claudit in ſe pœnam debitam ſimpliciter pro ſatisfactione peccati, ratione cuius remanet, quia pœna ſimpliciter debita peccato, non hic tantũ, ſed aut hic, aut in futuro exoluenda eſt, ſi in patriam cœleſtem ingreſſus patebit, pœnæ autem & opera alia ſolummodo pœnitentis vitę exercitationes debitas continent, & ideo cum vita præſenti totaliter ſpirant.

ET PER Hoc patet reſponſio tam ad primam obiectionem, quàm ad ſecundam, vtraque enim loquitur de vinculo canonum, quo ad id, quod ex ſolo humano vinculo pendet. Pœnitentiam au-
tem ſacramentalem remanere conſtat non ex canonis vinculo, ſed ex eo quod ipſa clauditur pęna ſimpliciter peccato debita hic, aut
H in futuro, tam hominis, quam canonis arbitrio ſecluſo. Auguſtę, die. 30. Septembris. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSPRIMVS de Sigillo Confeſsionis vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO I.

Num confeſſor teneatur occultam ſeruare deliberationem confitentis omnino occiſurum Regem, aut Pontificem ſummum.

QVæritur, vtrum confeſſor teneatur occultam ſeruare deliberationem confitentis ſe omnino occiſurum Regem, aut Pontificem ſummum.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia confitens nõ habet contritionem, aut attritionem de tali deliberatione, & conſe-
I quenter non eſt occultanda a ſacerdote, ſicut nec a Deo occultatur. Tum quia peccatum cadẽs ſub ſigillo confeſſionis eſt commiſſum, non committendum, cum confeſſio non ſit de futuris. Sed homicidium eſt futurum, igitur licitum eſt reuelare, vt caueat.

IN OPPOSITVM autẽ eſt authoritas Theologorũ in. 4. d. 21. Ibi n. cõiter tenẽt, ꝙ i nullo caſu et infectiõis hæreſis licet reuelare pctm̃ i cõfeſſiõe detectũ, vt patet i S. Th. Sco. Petro de Palude.

HAEC Quæſtio mota eſt occaſionalr quidẽ pp quẽdã Reuerẽdiſſimũ dominũ Cardinalẽ, qui hoc percõtatus iuſſit, vt ſcriberẽ, cõpletiue aũt pp opinionẽ Panormit. in cap. Ois vtriuſq; ſexus, de pęn. & remiſ. Vñ duo faciẽda ſunt. Primo fundabit illius opinio. Secũdo cõfutabit, oſtẽdendo quid ſentiendũ, & ſic ſatiſfiet obiectis.

QVO AD Primũ, Panormit. ex quibuſdã Innocẽtij verbis in eodẽ cap. motus dixit, ꝙ cõfeſſor põt reuelare ne eueniat tãtũ
K malũ, dixitq; hoc ſentire Innocẽtiũ, fundatq; ſe ſup rõnibus in principio adductis. Sed vt melius veritas eluceſcat, fundat opinio iſta ſic, iuxta verba Innocẽtij. Illa tantũ cadũt ſub ſigillo cõfeſſionis, quę a pœnitẽte, inquãtũ pœnitẽs eſt, dicunt. Sed obſtinatio ſua ad occidẽdũ, nõ dicit ab eo, inquãtũ eſt pœnitẽs, qa implicat eſſe obſtinatũ & pœnitẽtẽ reſpectu eiuſdẽ, ergo. Præterea, ex parte peccati, & in idẽ redit. Illa tãtũ cadũt ſub ſigillo cõfeſſionis, quæ reuelant vt occultabilia ſacramento confeſſionis. Sed obſtinatio ad futurũ homicidũ non reuelatur, vt occultabilis per ſacramẽtum, quia implicat proponere, vt abſolubile, & vt pertinax, ergo. Et ſimiliter poteſt fundari ex parte confeſſoris. Quia ſcilicet ad illa tãtum extẽdit ſigillũ, ad quæ ſe extendit miniſterium confeſſoris actu vel potentia, ſed ad obſtinationem nullo modo ſe extendit: ergo, Hæc de primo.

QVO AD Secundum. Iſta opinio tripliciter errat, primo a veritate, ex triplici enim capite oſtenditur, talem obſtinationem ſub ſigillo cadere confeſſionis. Primo, quia eiuſdem rationis eſt cõfiteri peccatum vt abſoluendum, & confiteri impedimentum prohibens abſolutionem, ut patet ex eo, quòd ad eundem iudicem & in

eodem

eodē foro ſpectat noſſe vtrumq;,quid abſoluendum ſit, & an adſit impedimentū aliquod,alioquin non poſſet niſi cauſaliter rectè abſoluere. Sed obſtinatio in peccato,reuelatur & cognoſcitur vt impedimentum prohibens abſolutionem, ergo eiuſdem rationis fori & iudicis ſunt, ſed conſtat peccatum reuelari a pœnitente miniſtro Dei,ergo & obſtinationem. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduerſę, quoniam pœnitens inquantum pœnitēs non ſolum dicit ea,quorum pœnitet, ſed impedimenta verę pœnitentię & ſic dicit ſe obſtinatum. Et ſimiliter nō ſolum quod proponitur vt occultabile per abſolutionem, ſed quod apponitur vt impedimentum abſolutionis, infra ordinem occultabilium claudi tur. Et ſimiliter ad miniſterium confeſſoris pertinet non ſolum abſoluere,ſed impedimenta abſolutionis cognoſcere. Secundo, quia ſermones,circuſtantię, & vniuerſaliter quicquid dictū pandit hoc peccatum commiſſum & confeſſum huius perſonę, cadit ſub ſigillo confeſſionis. Sed manifeſtare homicidium ab hoc committendum,pandit peccatū iam commiſſum & cōfeſſum.ſ.voluntatē,qua deliberauit ſe homicidium commiſſurum, ergo cadit ſub ſigillo cōfeſſionis. Et ex hoc ruit ſecunda ratio in principio adducta ex Panor. Non enim vidit,quòd in confeſſione illius obſtinationis reuelantur duo connexa, ſcilicet commiſſum propoſitum & committēdum factum,& quòd ſimiliter in reuelatione quam faceret confeſſor, non ſolum reuelaret committendum factum, ſed commiſſum propoſitum. Tertio, quia ſi obſtinatio huiuſmodi poſſet reuelari, ergo quantum eſt ex natura ſacramenti, nulla obſtinatio de mortali caderet ſub ſigillo confeſſionis, & tunc ergo non eſſet reus violati ſigilli confeſſionis,quicumque reuelaret aliquem obſtinatum in odio,in luxuria,in ſuperbia &c. quę ſunt manifeſtè contra communem eccleſię doctrinam, ergo. Et propterea S. Thomas vbi ſupra hanc opinionem erroneam reputauit in reſponſiōe ad primū.

¶ Errat ſecundò a cōmuni Theologorum doctrina in Quarto, vbi ſupra, vbi etiam ſi aliquis obſtinatus in hæreſi cum periculo infectionis aliorum confiteretur, occultandus de neceſſitate ſacramenti dicitur. Et ratio eſt, quia confeſſio immunda nihilominus confeſſio eſt ſacramentalis, ſicut & Baptiſmus immundus verum ſacramentum eſt. Et tanto deteſtabilior eſt error iſte, quanto materia hæc theologalis non canonica eſt, niſi per accidens, quia canoni inſerta, ſicut etiam materia de Trinitate. Errat tertio ab ipſo Innocentio, cui hanc imponit opinionem, vt enim ex plana verborum Innocentij ſerie apparet, duę ibi diſtinctiones ponuntur, altera de confeſſione,altera de fine confitentis. De confeſſione quidem, quia primo ponitur confeſſio ſacramentalis, ſecundo confeſſio per modum ſecreti, ſcilicet,Dico tibi hoc in pœnitentia, ſeu in confeſſione. De fine autem, quia aut propter partem pœnitētię ſuſcipiendæ, & orationum ſuffragia & conſilium animæ ſuę, aut propter auxilium vel conſilium non animæ ſed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confeſſione, primo modo propter finem ſpiritualem,quod confeſſor tenetur occultare, & quod non placet ſibi reſponſio dicentium,quòd non reuelantur vt miniſtro. Deinde addit de confeſſione ſecundo modo propter finem ſæcularem,& dicit quòd tenetur manifeſtare non obſtante confeſſione. Ex quibus apparet,q oppoſitū cōcludit ei⁹,qđ Panormitan⁹ ſomniauit. Nec prima ratio in principiu adducta de incōtritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) & ſufficit quòd manifeſtetur vt impedimentū cōtritionis,& confeſſio immūda vere ſacramētalis confeſſio eſt &c. Vnde tu ſimplex confeſſor caue a ſumma angelica in hoc paſſu, qa neſciens quid diceret,ſcripſit ſibi placere opinionem Panormitani. Romæ, die. 13. Septembris. 1504.

TRACTATVS VIGESIMVSSECVNdus de Pollutione ex auditione Confeſsionis prouenienteè, vnica Quęſtione contentus.

Num confeſſor cognoſcens ex his quæ audit in confeſſione, ſequi in ſeipſo emiſſionem ſeminis ſibi diſplicentem, peccet mortaliter audiendo, vel proſequendo tales confeſſiones.

QVæritur,vtrum confeſſor cognoſcens ex his quę audit in confeſſione,ſequi in ſeipſo emiſſionem ſeminis ſibi diſplicentem, peccet mortaliter audiendo vel proſequēdo tales confeſſiones. Et videtur quòd ſic. Primo,quia oīs volūtaria ſeminatio extra matrimoniū eſt peccatū mortale, ſed hæc eſt huiuſmodi,ergo. Probatur minor, qa in poteſtate iſtius ſtat auferre cām pollutiōis talis,voluntaria.n.eſt auditio taliū,vt patet.

¶ Secundo, Quia ſicut tentatio carnis ex his proueniens, non excuſatur a peccato veniali (dicente Auguſt. quòd nonnullum peccatum eſt cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum) ita ſeminatio ex eiſdem proueniens non excuſatur a mortali, eſt enim huiuſmodi ſeminatio ſecundum ſe mortalis,ſicut tentatio venialis.

A PRAETEREA, Si excuſaretur a peccato mortali hoc eſſet quia ſic eſſet voluntaria cauſa,quòd non eſſet voluntarius effectus. Sed hoc eſt impoſſibile in cauſis, ad quas naturaliter ſequitur effectus,& ſequela eſt cognita, quicunque enim vult antecedens, vult conſequens,neceſſarium naturali neceſſitate & cognitum, quamuis diuerſimode,quia antecedēs directè,cōſequens vero indirectè.

IN OPPOSITVM Videtur, & eſt multorum opinio, quia ex retractione confeſſoris ab huiuſmodi, ſequeretur ſcandalum cum pluribus inconuenientibus, puta quòd bonus confeſſor non poſſet vacare ſaluti animarum, immo quòd curatus, qui tenetur ad audiendas confeſſiones, teneret omittere curam ouium, & quandoque (puta in Paſcha) eſſet perplexus audiendo, vel omittendo,propter præceptum,quo alligatur pœnitens &c.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis,primo manuducendus eſt intellectus ad concluſionem. Deinde inuenta reſponſio ratione firmanda eſt. Et ſic dabimus ſatisfiet obiectis.

B QVO AD Primum ſcito, quòd aliquid eſt dupliciter voluntarium. Primo in ſeipſo,cum ſcilicet aliquis vult illud facere,puta dormire. Alio modo in ſua cauſa, puta,cū aliquis vult bene comedere & bibere, quæ ſunt cauſa ſomni,quamuis nō hoc velit vt dormiat. Voluntarium autē tantum in cauſa,non refert quo ad bonitatem vel malitiā moralē,an in ſomno,an in vigilia fiat, ex quo,n. ſecundum cauſam tantū habet rationē,voluntarij,in ea quoque tantum oportet habere rationem boni vel mali moralis, & ſi in cauſa tantum conſiſtit moralitas,cætera erunt per accidens, & conſequēter per accidens erit,verū in ſomno, vel vigilia effectus expleatur. Ex hoc aūt ſequitur, q quando pollutio eſt volūtaria in ſua cauſa tantum,non refert verū pollutio ſequatur in vigilia,vel ſomno, ac per hoc,ſi talis pollutio in ſomno non eſſet peccatum mortale,nec auferret virginitatem,ſi etiam eueniat in vigilia non auferet virginitatem,nec erit mortale peccatum. Cum autem in quæſtione propoſita ſeminatio nō ſit voluntaria ſecundum ſeipſam, ſed in ſua tātum cauſa,idē eſt iudiciū de tali pollutione,ſi cognoſcitur quòd ſe

C quitur ſtatim & vigilando,& ſi cognoſceret q ſequeretur nocte ſequenti dormiēdo. Ad hoc ergo quęſt. omnis venit,quòd ſi talis pollutio in ſomno eſſet peccatū mortale,nec in vigilia,& ſi in vigilia, quòd & in ſomno. Nec obſtat his ſi dicatur quod hoc nō ſequitur, quia in ſomno homo nō pōt peccare,quia hoc non eſt verū niſi de peccato voluntario ſecundum ſeipſum,& quo ad actum electionis ſeu imperij,quia ſcilicet non poteſt tunc illud imperare vel eligere. Peccatum autē voluntariū in cauſa & in ſeipſo,poteſt homo cōmittere in ſomno vt exequens. Mulier enim quę ideo obdormit, vt a cōſanguineo quaſi neſcia opprimatur,inceſtus rea eſt, & virginitatē vtraq; perdit,ſi ab eo dormiēs cognoſcitur, electus eſt enim tunc ſomnus vt medium conueniens ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus eſt vtens ſeipſo dormiēte ad peccandum, quam vtens miniſtri alicuius opera ad explendum homicidium,quod contingit compleri dormiente eo qui pręcepit. Par igitur, immo eadem exiſtente ratione boni vel mali in ſomno,vel vigilia in propoſito cum conſtet ex S. Tho. in 4. Sen. di. 9. quòd pollutio in ſomnis

D accidens,cum ſecundum ſe non eſt voluntaria, ſecundum cauſam conſideranda iudicandaque eſt & quòd pollutio proueniēs in ſomno ex cogitatiōe diſputatoris vel prædicatoris de materia venerea non eſt peccatum, proueniens vero ex cogitatione tali & delectatione abſque conſenſu eſt peccatum veniale,ſequitur quod ſi pollutio ſecundum ſe nō voluntaria in vigilia ex eiſdem contingat cauſis, eodem quoque modo,aut non ſit peccatum,aut ſit veniale. Nec obſtat ſi dicatur,quòd ſequela futura in ſomno,aut neſcitur,aut nō conſideratur,ſequela autem,quæ tunc eſt in vigilia,& ſcitur & conſideratur. Quoniā ſequela in ſomnis ſciri poteſt, cum quia naturalis cauſa eſt vt in pluribus,multiplicata enim imaginatio venereorum,naturalis eſt cauſa ſeminationis, vt experientia teſtatur,tū ex propriæ naturę cognitione,tum quia ſi ſciret aliquis ſequelā futu

E ram in ſomnis,non propterea peccaret. Et idem eſt iudiciū de conſideratione,poteſt enim quis conſiderare hoc actualiter,& ſi conſideraret,non propterea peccaret. Non enim cauſa quarē talis prędicator aut diſputator non peccat,aut non niſi venialiter peccat,aſſignatur,quia neſcit talem ſequelam, aut quia non aduertit,ſed qa cogitatio talis nullum peccatum eſt,delectatio vero ſine conſenſu veniale. Et confirmatur hoc,quia aliter nō redderetur ratio de diſputatore & prædicatore abſolute,ſed tali,ſcilicet ignorante, aut inaduertente,cum tamē de eis abſolute ſit ſermo. Ex his igitur patet iam hoc demonſtratum eſſe,quòd huiuſmodi pollutiones,quæ ſecundum ſe non ſunt volitæ,ſed diſplicent,ſiue in ſomno, ſiue in vigilia,tantum habent boni vel mali,quantum in ſua cauſa ſortiūtur. Si ergo auditio talium in cōfeſſione vel extra ſine peccato eſt, ipſa quoque ſequens pollutio ſine peccato eſt, & ſimiliter ſi cū peccato veniali ipſa quoque venialis eſt,& ſi cum merito,ipſa quoque cum merito eſt. Cum igitur confeſſor non ſolum qui tenetur, (vt curatus,) ſed quilibet vacans animarum ſaluti, ſine peccato quandoque, & quandoque cum veniali tantum, & qnq; cum merito

F ſtudiat talia, interroget reſpondeatque, conſequens eſt, vt patiendo talem pollutionem, quandoque non ſolum non peccet, ſed mereatur, ac per hoc non virginitatem perdit, ſi virgo eſt, nec eccleſiam polluit, ſi in eccleſia hoc accidit, quæmadmodum nec perſonam ſuam ſacram polluit, ſicut nec ſi in ſomnis hoc pateretur. Hæc de primo.

QVO AD Secundum, iam habetur ex dictis vna ex communibus ratio, ſcilicet quòd voluntarium in cauſa tantum, menſuratur in bonitate & malitia morali ſecundum bonitatem vel malitiam cauſæ tantum, ſed hæc pollutio, (de qua eſt quæſtio,) eſt voluntaria in cauſa tantum. ergo &c. Cum igitur cauſa quandoque non mala, quandoque bona ſit moraliter, reſtat vt pollutio ipſa mala moraliter non ſit. Ex proprijs autẽ probatur dicta concluſio ſi Voluntarium indirecte, ideſt, quia eſt in poteſtate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo, quia poteſt facere & non facit, ſed ex eo, quòd poteſt & debet facere, & non facit, vt patet in Prima ſecũdæ Sancti Thom. quæſtione ſexta articulo tertio in Cor. art. vbi ſic G dicit in forma. Voluntarium dicitur quod eſt a voluntate. Ab aliquo autem dicitur eſſe aliquid dupliciter, vno modo directe, quod ſcilicet procedit ab aliquo, inquantum eſt agens, ſicut calefactio a calore. Alio modo indirecte, ex hoc ipſo quod non agit, ſicut ſubmerſio nauis dicitur eſſe a gubernatore, inquantum deſiſtit a gubernando. Sed ſciendum, quòd non ſemper, id quod ſequitur ad defectum actionis, reducitur ſicut in cauſam i agens ex eo quòd nõ agit, ſed ſolum tunc cum poteſt & debet agere & non agit, Si enim gubernator non poſſet nauem dirigere vel non eſſet ei commiſſa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis ſubmerſio, quæ per abſentiam gubernatoris contingeret &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirecte, ideſt quia eſt in poteſtate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia poteſt facere & non facit, ſed ex eo quòd poteſt & debet facere, & non facit. Sed in propoſito pollutio H hæc non cadit ſub voluntario niſi indirecte (quia ſcilicet voluntas non diuertit ab auditione, quę eſt eius cauſa) & volũtas quamuis poſſit, non tamen debet diuertere a tali actu auditionis, cogitationis, & ſimilium. ergo hoc non imputatur voluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut proſecutionem operis propter defectus conſequentes ex neceſſitate materiæ: ſtulte enim aliquis omitteret conſtructionem ferre, aut gladij ex eo quòd rubiginem contrahant, propterea quia ex ferro fit, & ſic de alijs. Pollutiones autem & ſtimuli carnis in propoſito contingunt ea neceſſitate materiæ. ex eo enim quòd res venerea eſt materia purganda, lauanda, diſputanda, prædicanda, cogitãda exinde naturali ſequela, ſequitur commotio carnis &c. Teſtatur autem hoc non ſolum experientia, ſed doctrina tertij de Anima, vbi in cap. de motiuo principio vult Ariſt. quòd quandoque intellectu non præcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus contingentes I ex neceſſitate materię venereę, omittere non ſolum neceſſaria, ſed vtiles cogitationes, locutiones, auditiones &c. nam alioquin oporteret aut angelos, aut viros valde priuilegiatos tantum, de huiuſmodi diſputare, audire, &c. cuius oppoſitum eccleſiaſtica habet cõſuetudo & ratio docet.

¶ Animaduerte tamen in re hac quatuor, primum in mente, ſecundum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidem, ne ex auditione huiuſmodi multiplicetur tentatio in mente, aliud eſt enim tentare in mente, & aliud in carne tãtum, hæc enim (vt dictum eſt) ex neceſſitate prouenit materiæ, & contra voluntatem ſuſtinens præſupponitur, illa autem ad voluntatẽ currit. & ad conſenſum trahit. Si enim aliquis e a his periculo conſenſus proximus ſit, omittere debet tam inchoationem, quàm proſecutionem, quoniam ad mortale peccatum nulla ratione properandum eſt. In imaginatione vero, ne timeat cõmotiones carnis, quoniam ſicut imaginatio lapſus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiuſmodi com- K motionum, quæ magna eſt in timentibus cauſat illas, eueniteque actualiter timentibus, vt vnde credunt obuiare commotionibus, inde excitent. Et hoc dico de timore habẽte pro obiecto huiuſmodi commotiones, timor autem habens pro obiecto Dei offenſam cum eleuatione ab imaginatione talium, valde iuuat contra huiuſmodi commotiones. Vnde huiuſmodi confeſſores ſaluti animarũ vacare ſic debent, vt de huiuſmodi commotionibus quas patiũtur, quantum poſſunt non cogitent, quamuis ſentiant, ipſa enim cogitatio in cauſa eſt. In ore autem, ne ſuperfluas faciant interrogationes in hac materia, & quantum poſſunt celeriter hæc pertranſeat, agentia namque naturalia magis videntur agere ex mora, quàm ex magnitudine virtutis. In corpore demum, ne putent omnem effluxum humoris eſſe ſeminationem, eſt enim præter vrinam & ſemen tertius quidam humor, qui ex calefactione ſeu ex inflammatione carnis fluit, de quo niſi cum rebellione carnis veniret, non magis curandum eſt quàm de ſudore videtur. Nunc autem non ratione ſui, ſed tentationis cauenda eſt, non tamen tamquam pollutio, vnde non excedit limites peccati venialis. Hęc de ſecundo.

F QVO AD Tertium. Pro ſolutione obiectorum memor eſto duarum diſtinctionum iam poſitarum, altera eſt de voluntario in ſeipſo, & voluntario in ſua cauſa tantum. Altera eſt de voluntario in ſua cauſa tantum, aut quo ad conditionem electam in cauſa, aut ex neceſſitate materiæ eiuſdem. Seminatio enim voluntaria in ſeipſa, extra matrimonium eſt peccatum mortale, voluntaria autem ſecundum cauſam, & non quatenus eſt electa, ſed ex neceſſitate materię, non eſt peccatum, immo meritoria quandoque.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad primum & tertium. Idem enim eſt iudicium de cauſa & effectu, & antecedente, & conſequente. Quamuis etiam poſſit ad vtrumque argumentum aliter diſtingui de voluntario in cauſa, ſeu indirecte, quia quoddam eſt quod volũtas poteſt, & debet in ſua cauſa vitare, quoddam eſt quod poteſt quidem, ſed non debet, & quòd primum eſt peccatum, ſecundum non. Et quia pollutio in caſu propoſito eſt voluntaria in cauſa tan- G tum ſecundo modo, ideo quamuis ſit quodammodo volũtaria, nõ tamen eſt voluntarie imputabilis.

¶ Ad ſecundum vero dicitur, quòd licet omnis concupiſcentia carnis aduerſus ſpiritum ſit cum peccato, non tamen habet rationem peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione vtili, & quãdoque meritoria, vnde hæc cauſa excuſat quantum eſt ex parte ſui, & a mortali pollutione, & a veniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde non habet rationem mortalis, ideo ſimpliciter reſtat ſine mortali, concupiſcentia autem carnis aliunde poteſt habere rationem venialis, & ideo non concluditur, quòd concupiſcentia carnis interueniens ſimpliciter non ſit veniale peccatum. Et hęc de quæſtione hac dicta ſufficiant, Florentiæ in S. Marco, die. 13. Octob. 1519.

H

TRACTATVS VIGESIMVS TERTIVS. De Purgatorio, in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num in Purgatorio poſſit eſſe meritum.*

2 *Num omnes animæ in Purgatorio exiſtentes ſint certæ de ſua ſalute.*

QVAESTIO I.

An in purgatorio poſſit eſſe meritum &c.

VTrum in purgatorio poſſit eſſe meritum aut charitatis augmentum. Et videtur quòd ſic. Primo; quia vna ex penis purgatorij eſt timor ex imperfecta charitate pro- I cedens, qui deſinere non poteſt niſi charitate perfecta, quę foras mittit timorem. 1. Ioan. 4. Probatur aſſumptũ, quia horror mortis, qui imperfecte annexus eſt charitati, peccatum eſt. quia qui voluntarie non moritur, non obedit Deo vocanti niſi inuitus, huiuſmodi autem horror animam ſequitur in Purgatorio proportionaliter,

¶ Secundo, quia animæ in Purgatorio ſunt in via. impoſſibile autẽ eſt eſſe ſtatũ in via in qua nõ progredi, reuerti eſt. vt Hier. dicit.

¶ Tertio, quia virtus in infirmitate perficitur. 2. ad. Cor. 12. in Purgatorio autem eſt maxima infirmitas.

¶ Quarto, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonũ, ad Rom. 8. igitur & his qui ſunt in Purgatorio.

¶ Quinto, quia impoſſibilis eſt vlla creaturis perſeuerantia niſi accipiat magis atque magis, igitur non perſeuerarent in charitate, qui ſunt in Purgatorio, niſi magis ac magis acciperent.

AD EVIDENTIAM Huius ſciendum eſt, ꝙ quia ſtatus K Purgatorij eſt a nobis remotus, & parum de eo in Scriptura ſacra habetur, oportet non ex certis inueſtigare quod quærimus. Certũ aũt eſt in primis, quòd ſtatus ille medius eſt inter noſtrum & beatorum ſtatum, dum nos omnino in via, beati omnino in termino fœlici, illi vero qui in Purgatorio ſunt, non totaliter in via, aut extra viam, & ſimiliter non totaliter in termino, aut extra terminũ ſunt. Et quidẽ quòd non totaliter in via ſint, ex eo patet, quòd extra viam communem ad inferos & ſuperos, non poſſunt incurrere amplius ſuppliciũ æternum. Et ſimiliter ꝙ nõ totaliter ſint extra viam, ex eo patet, quòd adhuc non peruenerũt ad patriã cœleſtem, pro qua aſſequenda purgantur. Ex hinc patet quoq;, ꝙ non ſunt totaliter in termino, ad quem cõtinua purgatione appropinquãt, nec ſunt totaliter extra terminum, in quo ſunt ſic diuina cõfirmatione ſiti, vt ab illo diuertere nequant. Hæc de Purgatorij ſtatu, vt certa communiq; Eccleſiæ ſenſu confeſſa habemus, ex quibus clare patet an Purgatorium ſit vt via, vel vt terminus quo ad meritum. Sed qm̃ ſtatus Purgatorij nõ eſt per ſe, ſed per accidẽs medius inter noſtrum & patrię ſtatum (vt patet ex hoc ꝙ medium per ſe eſt, in quod oportet ex altero procedẽtẽ extremo, primo peruenire quam

in

in extremum, vt patet 5. Phy. & 10. Met. conſtat autem, quòd ex hac peregrinatione multi in cœleſtem patriam peruenerunt abſq; tranſitu per Purgatorium (non igitur eſt purgatorij ſtatus per ſe medius inter noſtrum & beatorum) & propterea ea ratione medij ſi proceſſerimus, facile fallemur, contingit enim in his quæ ſunt per accidens, etiam ſapientes falli. Quocirca oportet videre ſecus quod eſt medium Purgatorium, vt ſic veritatem quæſiti ſciamus, inuenimus autem ab Eccleſia diffinitum purgatorium eſſe medium quo ad ſatisfactionem pro actualibus peccatis, tunc tantum quando homo in charitate decedens non plene ſatisfecit pro illis in hac vita, itaquòd ſi homo in charitate decedens ſatisfecit hic, non tranſit per Purgatorium, & ſi non ſatisfecit hic, tranſit per Purgatoriū. Ex qua determinatione iuxta regulam non Topicorum, ſed Poſteriorum Analyticorū, ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio negationis, & contra in cauſis proprijs, habemus quòd Purgatoriū per ſe & proprie non eſt niſi ad ſatiſfactionem debitā pro actualibus peccatis exoluendam. Nam affirmatio ſatiſfactionis adhuc debitæ in decedente in charitate, eſt cauſa affirmati tranſitus per Purgatoriū; & negatio debitæ ſatisfactionis in decedente in charitate eſt cauſa negati tranſitus per purgatorium. Habetur autem hæc determinatio in conſilio Flo. ſub Eugenio. 4. inter deſinita pro cōcordia Græcæ & Latinæ eccleſiæ, vbi ſic legitur. Si vero pœnitentes in Dei charitate deceſſerint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commiſſis ſatisfecerint & omiſſis, eorum animas pœnis purgatorijs poſt mortem purgari. Vbi apparet affirmationem debitę pro actualibus peccatis ſatisfactionis, eſſe cauſam purgatoriæ pœnæ, & ſubditur, illorumq; animas, qui poſt Baptiſma ſuſceptum nullā omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiā quæ poſt contracti peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdē exutæ corporibus, prout ſuperius dictū eſt, ſunt purgatæ, in cœlū mox recipi & intueri clare ipſum Deum trinum & vnum ſicuti eſt. Vbi patet negationem debitæ ſatisfactionis poni cauſam negationis Purgatoriæ pœnæ, dum & baptizatos ſine adiuncta decedentes culpa, & eos, qui in ſuis corporibus ſatisfecerunt, mox in cœlum recipi & intueri clare Deum ſicuti eſt, diffinitur. Ex his ſiquidē patet, quod nec pro fomite purgādo, (qui etiā in baptizatis remanet,) nec pro reliquijs quibuſcūq; niſi ſatiſfactiōe debita pro cōmiſſis vel omiſſis, pœnæ ſunt purgatoriæ. Et ſimiliter nec pro merito augēdo, quia ſatisfacere pro peccatis, nec meritū, nec cū nouo merito oportet eſſe, quia nihil aliud eſt quàm exoluere pœnas debitas. Credendum eſt igitur & pro determinato habēdum, quod animæ in Purgatorio non ſunt in via quo ad meritū. Et cōfirmatur authoritate Aug. in Enchi. ca. 110. de Purgatorio loquendo dicentis, quod illis proſunt eccleſiæ ſuffragia, qui hic meruerunt, vt eis prodeſſent. Et rurſus, hic omne meritum comparatur. Et rurſus, nemo ſperet quòd hic neglexerit, cum obierit a Domino ſe promereri, quo poſſit poſt hanc vitam releuari quiſpiam. Ex quibus abſque alia probatione patet, quòd ponere meritum poſt hanc vitam, contradicit ſententię beati Aug. apertiſſime. Et in literis Apoſtolicis, vbi datur indulgētia pro defunctis, dicitur de illis: Quo magis aliorū egent ſuffragijs, & quo minus ſibi ipſis proficere valent. Conſonat autem hoc etiam rationi rectæ, quia ex eo quòd conſtat illos, qui in Purgatorio ſunt, non poſſe demereri (alioquin poſſent damnari) conſequens eſt, vt non poſſint mereri.

Quocirca conſequenter ad determinationem eccleſiæ loquēdo, dicendum eſt ex ſimilitudine in naturalibus, quod quēadmodum naturalia corpora extra propria loca genita, (puta ſi lapis genitus ſit in loco ſuperiori) habent determinationem ſui ad proprium locū, a quo impediuntur propter aliquod prohibens motum, ita decedētes in charitate habent determinationem ſui ad cœleſtem patriam, ad quam ſtatim irent, niſi prohiberet pœna debita temporalis pro peccatis adeſſet. Et propterea ſublata pęna vel per propriam exolutionem, vel per aliorum ſuffragia, ſtatim cœlum adit, ſicut graue remoto prohibenti, tendit deorſum. Et ſicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (ſed iuxta priſtinam grauitatem tendit ad proprium locum) ita anima ex remotione prohibentis, iuxta ſortitam prius charitatem, in cœleſtis patriæ manſionem ſibi paratam intrat. Et ſic hęc exemplariter ſint expoſita, & vt nouitij intelligere poſſint, qualiter anima in morte ſortitur diffinitionem ſui ſtatus quo ad meritum & demeritum, & cum hoc ſtat quod impedit a cōſequutione regni cœleſtis propter debitam pœnam, quæ abſq; merito exoluitur, & aufertur a ſuffragantibus, velut a remouente prohibens. Conſonare ſiquidem diſcurſum hunc determinationi eccleſiæ de Purgatorio pro ſola ſatisfactione neceſſario, cuilibet exercitatu facile patere poteſt. Quod tanto magis approbandum eſt, quanto illi omnia conſonare videntur, quæ de Purgatorio habentur, legitur enim. 2. Mach. 12. Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis ſoluantur. Solui enim vinculi abſolutionem importat, detinentur enim pœnalibus, vinculis ſuorum peccatorum. Nec obſtat ſi in textu hoc non inuenitur, quia maior eſt eccleſię authoritas, ex Hiero. hoc docētis, purgatorij quoque nomen ideo accipit, quòd a peccatorum pœnalibus immunditijs animam purget, vt idonea ſit ciuis cœleſtis patriæ. Et quia ſta-

A tus augmenti charitatis ad ſtatū meriti eiuſdē ſpectat (nā augmētū charitatis terminat illius meritū) eadem ratione, qua charitas in Purgatorio extra ſtatū eſt meriti, a ſtatu quoq; augmēti excluditur.

AD PRIMVM In oppoſitum dicitur, quod conceſſo in Purgatorio timore non damnationis, ſed durationis magnæ futuræ pœnæ, vtpote quia incertæ ſunt de affuturis ſuffragijs diminutiuis pœnarum, non propterea ſequitur quod oporteat charitatem augeri ad excludendum timorem, quoniam poteſt aliunde timor auferri, ſcilicet ea certificatione temporis & quantitatis pœnæ. Sed argumentum falſum aſſumit, ſ. quòd timor omnis aut ille ex imperfecte procedat charitate, poteſt enim cum perfectiſſima charitate ſtare timor, vt patet de timore Chriſti. Nec obſtat, quòd perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam non vniuerſaliter, ſed particulariter intelligitur ſecundum gloſ. de timore, ſcilicet ſeruili, vel initiali inquantum initialis. Falſum quoque eſt, quòd horror mortis ſit peccatum, quoniam naturalis eſt, & ſi cum imperfecta chari-B tate ſit, non tamē ex illa, ſed ex naturali fuga mortis. Et licitum eſt inuoluntarie voluntate naturali mori, Et ſimiliter voluntarie voluntate rationali mori, dicendo cum Chriſto, Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Vbi monſtrat ſe nolle mortem, & ſubmittere tamē ſe voluntati Dei, talis aūt eſt diſpoſitionis quicumq; in charitate decedit. Huiuſmodi autem voluntas naturalis fugiens naturaliter pœnas, comitatur animam ſi ad Purgatorium accedit. & facit animā triſtari de pœnis, quia triſtitia eſt de his, quæ nobis nolentibus accidunt, ſecundum Aug. Nec vnquam ſeparatur ab anima, niſi ipſa poſſet ſeparari a ſeipſa, ſed actus eius (puta triſtari, timere) ceſſant ceſſantibus eorum materijs ſeu cauſis, ſcilicet malis pœnæ. Et ideo non oportet creſcere propterea charitatem, ſed deſinere obiecta triſtitiæ & timoris, quæ ſtante ęquali charitate, tolli poſſe conſtat. Quamuis etiam ſi anima ſecundum aliquod timoris vel alterius paſſionis peccatum deferret, non propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delendum illud peccatū, vt patet Matth. 12. C in gloſ. ſuper illo verbo, Neque in futuro, dicente, quaſdam culpas paruę, ſcilicet in futuro laxantur, quę quidē poſt mortem grauant, ſed & dimittuntur, ſi homo bonis actibus in vita vt ibi dimittantur, promeruerit. Hæc illa.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd animæ in Purgatorio eo modo, quo ſunt in via, progrediuntur, ſunt enim in via quo ad ſatisfaciendū, & continue progrediuntur exoluendo per ſe vel per alium.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ad literam Apoſtolus loquitur in hac peregrinatione, in qua virtus in infirmitate perficitur, non directe (infirmitas enim non eſt virtutis perfectiua) ſed occaſionaliter. Non eſt autem in Purgatorio huiuſmodi occaſione opus, vbi non eſt ſtatus perficiendi.

¶ Ad quartum dicitur, quòd diligentibus Deum omnia cooperantur in bonū cœleſtis beatitudinis, & ſic omnia in Purgatorio cooperantur animabus in bonum cœleſtis patriæ, quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶ Ad quintum dicitur, quòd ly magis ac magis poteſt referri vel D ad rem acceptam, vt ſit ſenſus, niſi maiorem rem accipiat, & ſic falſum aſſumitur, conſeruatur enim res ſine augmento ſui. Vel ad acceptionem, vt ſit ſenſus, niſi maior extenſiue ſit acceptio, & ſic eſt verum, nam niſi conſeruatio continue extendatur, deſineret res eſſe, omnia enim in nihilum redigerentur, niſi ea manus omnipotentis conſeruaret, inquit Gregorius. Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis, ſed conſeruatio eius. Auguſtæ die. 17. Octobris. 1518.

QVAESTIO II.

Num omnes animæ in purgatorio ſint certæ de ſua ſalute.

QVæritur, vtrum animæ omnes in Purgatorio ſint certæ de ſua ſalute æterna. Et videtur quòd non. Primo, E quia pœnæ inferni & purgatorij ſunt eædem, ac per hoc tantus eſt pauor & horror aliquarum animarum, vt impediat eas, vt neſciant in quo ſtatu ſint.

PRAETEREA, Quia multæ defunctorum animæ apparent neſcientes ſtatum ſuum, tanquā Deus & ſi eas iudicauerit, ſuſpenderit tamen promulgationem ſententiæ reſpectu illarū.

¶ Tertio, quia nulla ratione, aut authoritate Scripturæ, aut eccleſiæ inuenitur, quòd omnes animę in Purgatorio ſint certæ de ſua æterna ſalute &c.

¶ In oppoſitum eſt communis eccleſiæ doctrina.

AD EVIDENTIAM huius quęſtionis ſciendum eſt, quod quum quęlibet anima a corpore ſeparata videat ſeipſam, & omnes ſpecies ſeu habitus in ſeipſa exiſtentes, (quoniam directe intuitus eius fertur in ſeipſam, non impeditam a corpore, vt in hac vita cōtingit, cōſequens eſt, vt anima exiſtens in Purgatorio videat charitatem ſeu gratiæ habitum in ſeipſa exiſtentem, ac per hoc ſciat, quod eſt in ſtatu gratiæ, & conſequenter eſt certa de ſua ſalute æterna.

Et confirmatur, quia in omni anima ſeparata, quę purgatur, remanet fides & certa cognitio, quam hic habuit, quòd omnes in purgatorio ſunt de numero electorum, & ſcit ſe eſſe in purgatorio, ergo eſt certa de ſua ſalute. Probatur quòd ſciat ſe eſſe in purgatorio: quia retinet certam fidem, quam hic habuit: ſcilicet quòd non datur quartus gradus animarum ſeparatarum baptizatarum, ſed aut beatę, aut damnatæ, aut purgandæ ſunt ſtatim poſt mortem, & ſcit ſe eſſe Baptizatam, & extra hanc vitam corpoream, & non beatam nec damnatam, ergo purgari ad æternam ſalutem. Et confirmari idem poteſt ex parte ſpei, remanet ſiquidem in omnibus animabus purgatorij virtus non ſolum charitatis & fidei, ſed etiam ſpei, non otioſe, ſed tunc maxime accenſę ad ſuum obiectum, quod eſt beatitudo æterna. Et quum ſpes ſit certa expectatio futuræ beatitudinis, quam in damnatis impoſſibile eſt eſſe, ſequitur idem quod prius.

AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur primo, quòd licet aliquæ pœnę ſint communes inferno & purgatorio, non tamé eodé modo ex parte patiétium, quia patientes in inferno, diuerſiſſimo modo ſunt diſpoſita patientibus purgatorie, vt patet. Quia qui purgantur, habent voluntatem rectam & conformem Dei voluntati, amantes iuſtitiam Dei & ſperantes in Deo ac Ieſu Chriſti ſalute, damnati vero oppoſito modo ſe habent. Et propterea ignis communis infectis & purgandis, non eodem modo ſuſcipitur a damnandis & purgandis, & ad modorum diuerſitatem ſpectat horror. in inferno enim horror eſt & diuinę iuſtitiæ & pœnarum propter peruerſam voluntatem eorum, in purgatorio vero dolor quidem pœnarum, ſed non horror eſt, quia amant diuinam iuſtitiam, & libenter ſuſtinent pœnas propter diuinam iuſtitiam. Dicitur ſecundo, quòd ſicut horror maxime in damnatis non impedit eos a perceptione ſui ſtatus, multo minus impediret purgandos a perceptione ſui ſtatus, non enim horror maior in purgatorio quàm in Inferno eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd doctrina eccleſiæ non inhęret incertis viſionibus, quales ſunt illæ, quas eccleſia non approbauit, & forte fuerunt ſomnia, aut extaſes, aut ſyncopæ, aut illuſiones dęmonum ad noua dogmata inducenda.

¶ Ad tertium patet ex dictis, quòd certa ratione habetur omnes animas in purgatorio certas eſſe de ſua æterna ſalute. In Auguſta. 25. Septembris, 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS QVARtus, De pœnarum Timore, in duas quæſtiones diuiſus.

1. *Num imperfecta charitas neceſſario deferat ſecum poſt mortem timorem pœnalem.*
2. *Num iuſtus timendo pœnam, peccet.*

QVAESTIO I.

An imperfecta charitas neceſſario deferat ſecum poſt mortem, timorem pœnalem.

VTrum imperfecta charitas neceſſario deferat ſecum poſt mortem, timorem pœnalem. Et videtur quòd ſic, quia imperfecta charitas, quandiu homo eſt in hac vita, habet ſecum timorem, quoniam de ſola perfecta charitate ſcriptum eſt primę Ioan. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem: ſed ex ſola morte non perficitur. ergo neceſſario fert ſecum timorem, ſed timor pœnam habet, vt ibidem dicitur. ergo.

IN OPPOSITVM eſt, quia ſi ſic eſſet, oporteret vt quilibet imperfectæ charitatis tranſiret per purgatorium, quoniá nullus ingreditur cœlum cum timoré pœnali, ſicut nec cum quacumque alia pœna.

AD EVIDENTIAM huius ſciendum eſt, quòd quia de ſtatibus vitæ futuræ id tenere debemus, quod Scripturæ ſacrę, aut eccleſię authoritate didicimus, idcirco oportet hic ſupponere eccleſiæ diffinitionem, ſcilicet, quòd ſi aliquis baptizatus moriatur, antequam culpam aliquam committat, ipſum in cęlum mox recipi, & intueri clare ipſum Deum trinum & vnum, ſicuti eſt, vt ſub Eugenio 4. in concilio Flor. patet. Ex qua diffinitione ſequitur, quòd charitas imperfecta non neceſſario fert ſecum poſt mortem, timorem pœnalem. quoniam conſtat baptizatum hodie Ioannem adultum, & ſtatim abſque commiſſo peccato aliquo defunctum, non oportere habuiſſe charitatem perfectam. Immo cómuniter baptizati ſortiuntur charitatem imperfectam, quia incipientium, & deinde proficiunt, & demum ſunt perfecti, charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici ſecundum Augu. Non conſonat igitur eccleſiaſticæ doctrinæ charitatem imperfectam ferre ſecum neceſſario poſt mortem timorem pœnalem, a ratione quoque diſſo-

F nat huiuſmodi neceſſaria connectio. Habes quoque ex dicta diffinitione Florent. concilij, animas non retardari a viſione Dei & beatitudine, ex hoc quòd quandiu vixerunt in corpore, ſemper cum imperfecta charitate habuerunt, nam ſi retardarentur, non ſtatim baptizati, qui poſt non peccauerunt, beati inde antea eſſent. Nam quum timor ſeruilis, a quocumque minima charitate excludatur (quoniam per charitatem filij ſumus Dei, & non per Spiritum ſeruitutis in timore, ſed Spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater, ſecundum Apoſtolum) timor quicumque alius compoſſibilis charitati non neceſſario ponitur in actu ex ſola imperfecta charitate, ſed oportet aliá poſitiuá cauſam ſupponere. puta aliqđ malú imminés. Sed ſtat. quòd homini imperfectæ charitatis nihil imminétis mali occurrat poſt morté, puta qui é in ſtatu in quo ſatisfecit plene pro oibus peccatis ſuis, ergo charitas illius nullú pœnalé ſecú ducit timoré, ſed ſtatim perficitur perfectione patriæ cęleſtis. Et ſic licet in toto tempore pręcedente charitas cópaſſa fuerit

G aliquem timorem, ratione tamen ſtatus illius hominis (quia ſcilicet nulli culpæ nulliuſque pęnæ malo pro peccato ſubiacere tunc inuenitur) in primo inſtanti quo non viuit hic, ſed ibi, charitas illa perficitur perfectione patriæ, vt dictum eſt, & non niſi timorem illum ſecum retinet, qui permanet in ſæculum ſæculi.

AD OBIECTIONEM dicitur, quòd gloſ. ibidem exponit de timore ſeruili, qui nec cum imperfecta, nec cum perfecta charitate manet. In cuius ſignum textus dicit vtrumq;, & quòd timor non eſt in charitate, & quòd perfecta charitas foras mittit timoré. Aliter exponitur primum de timore ſeruili, & ſecundum de timore filiali. Aliter & altius poſſet exponi de timore ſimpliciter & charitate ſimpliciter, vt ſit ſenſus Timor non eſt in charitate, quia ſcilicet non neceſſario comitatur charitatem. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quę ſcilicet eſt perfectio & perfecta ſimpliciter) foras mittit timorem quia timor pœnam habet. Charitas aút ſimpliciter ſine omni etiam poſſibili malo, & pœnæ, & culpæ eſt, charitas enim quum ſit vna ex perfectionibus ſimpliciter. communis eſt

H Deo, & creaturis, & in ſolo Deo inuenitur perfecta, ſicut & ſapientia, & bonitas. in quo nullum compati timorem ſine naturalem, ſiue reuerentialem, manifeſtum eſt. Et hęc expoſitio licet ſit quo ad textum illum noua, eſt tamen in ſe vera, & non aliena a textu illo incipiente ibi, Deus charitas eſt &c. & ex charitate Dei perfectioné charitatis in nobis imitandam proponente & docente. Sed ad propoſitum ſufficit expoſitio duplex inducta ex gloſſa.

¶ Ad id vero quod dicitur, quòd per ſolam mortem charitas non perficitur, reſpondetur quòd ſola mors non perficit charitatem, ſed ſolus Deus glorioſus inueniens hominem in morte liberum a culpa & pœna peccatis commiſſis debita, perficit charitatem, lumé gloriæ illi infundendo, & ad viſionem fruitionemque ſuæ maieſtatis illum admittendo. Auguſtæ, die 14. Octobris. 1518.

QVAESTIO II.

I *An iuſtus timendo pœnam peccet.*

VTrum iuſtus timendo pœná, peccet. Et videtur quòd ſic. Primo, quia iuſtus nihil timere debet niſi ſolum Deum. Tum ſecundo, quia timor pęnæ eſt ex amore ſui, qui eſt peccatum, charitas enim non requirit quæ ſua ſunt, primæ ad Cor. 13. & ab Apoſtolo vituperantur. 2. ad Timot. 3. Homines ſeipſos amantes. & infinitæ ad hoc ſunt authoritates. Tum tertio, quia ratio ſuffragatur, quia odio habens pœnam plus amat ſuam quietem, quàm Dei iuſtitiam & voluntatem, hoc autem conſtat eſſe iniquum. Quarto, quia timor omnis ex diffidentia eſt, iuxta illud, Confidite, nolite timere, & ſimilia, diffidentia autem peccatum eſt, ergo &c.

AD EVIDENTIAM huius quæſtionis ſciendum eſt, quòd timor & dolor conueniunt in materia hac, ſcilicet malo pœnæ vt patet: & vtrumque eſt de his, quæ nobis nolentibus accidút (vt Auguſtinus dicit) quamuis differenter, quia dolor de præſenti,

K timor de futuro eſt malo. Vnde ſicut contingit recte & non recte dolere de pręſenti malo pęnæ, ita contingit recte & non recte timere futurum malum pœnæ, nam ſi dolor, quantumcumque magnus ſit, voluntatem hominis a diuinis præceptis non auertit, recte triſtamur & dolemus de malo quod patimur. Et vtrumque clarè videmus in Domino Ieſu, qui ait. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Et rurſus, O vos omnes qui tranſitis per viam, videte ſi eſt dolor ſimilis ſicut meus. Et ſimiliter timor futuri mali pœnæ quantumcumque ſit ſi non auertit hominem a diuinis præceptis, rectus eſt, & hoc etiam eſt videre in domino Ieſu, qui cœpit pauere & tædere, Mat. 14. Tunc autem tantum tam dolor, quàm timor malus eſt, quando hominem abducit a Dei mandatis, vt patet in his, qui dolore & timore fidem negant, vel quicquam aliud mandatorum omittunt. Ex quibus clare patet, quòd nec dolor de præſenti malo pœnæ, nec timor de futuro, eſt ſecundum ſe malus, alioquin nunquá eſſet rectus. Nec diſſonat ab homine mortali quátúcumq; perfectiſſimo, alioquin non inuentus fuiſſet in Chriſto omnium perfectio-

A num fonte. Et hinc prouenit quòd timor pœnæ quandoque vitu- peratur, & quandoque non, ſed naturæ teſtis eſt bonæ. Et propte- rea iuſtus timendo pœnam infra limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, alià Chriſtus peccauerit, quod eſt blaſphemia.

AD OBIECTIONEM Primã in oppoſitum dicitur, quòd naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ con- ſiſtens, non eſt timor, à tertius quàm Dei vt infligentis pœnam, quoniam non eſt malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Do- minus. Timor enim ſolius Dei, vt punitoris, non excludit timorẽ rectum pœnarum, vt patet.

Ad ſecundam dicitur, quòd amor ſui duobus modis in ſacris li- teris ſumitur. Primo pro amore ſui ſecundum id quod eſt ex natu ralibus, ſiue gratuitis Dei donis, & ſic amor ſui eſt de præcepto na- turæ. Et ad huius ſui amoris imitationem præcepit Deus, diliges proximum tuum ſicut teipſum: & ſecundum hoc Apoſtolus dicit, Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit, & Dominus, Dedi dile- ctam animam meam in manu, &c. Alio modo ſumitur pro amore B ſui ſecundum id quod ex peccato habet, puta prauitate ad malũ, auerſionem à Deo, & huiuſmodi, & ſic amor ſui non eſt rectus, de- bet enim homo odiſſe in ſe quicquid mali habet, inquantum eſt, malum; amor enim non niſi boni eſt.

Quocirca, ſi timor ex amore ſui ſecundum Dei in ſe dona natu- ralia vel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites ſiſtit, nul- lum peccatum eſt, ſed teſtis eſt bonæ naturæ, bonitatiſque diuino- rum effectuum amabilium. Si autem prouenit ex amore ſui ſecun do modo, ſic eſt peccatum, ſicut & ipſe ſui amor, qui eſt fundamen tum ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit diſcernere, quando Scriptura canonica vel doctorum loquitur de amore vel odio ſui primo modo, & quando ſecundo modo, & ſic non falle- tur. Quod enim dicitur, Erunt homines ſeipſos amantes, de amo- re ſui, quantum ad id quod peccati eſt, refertur, & ſic de aliis vitu- peratis amoribus ſui. Quod autem dicitur, Charitas non quærit quæ ſua ſunt, multipliciter à glo. exponitur. Primo referendo com muniter ad ea quæ ipſius charitatis eſſe poſſunt materia, & expo- nit apponendo ly tantum, hoc eſt charitas non tantum quærit quę pro ipſa in habente ipſam ſunt, ſed etiam quæ pro aliis ſunt, ſecun do, exponendo de temporalibus bonis, & ſic vel non repetit ablata, vel non eſt amatrix pecuniarum. Auguſt. autem in regula exponit de eiſdem temporalibus: quia communia propriis, non propria cõ- munibus anteponit. Ex quibus omnibus patet, quòd in nullo ob- ſtat hęc authoritas dictis.

Ad tertiam dicitur, quòd maior eſt vniuerſaliter falſa, Chriſtus enim teſtatur & ſe nolle mortis pœnam, & ſe tamen plus velle Dei voluntatem quàm ſuam, quum dixit, Verumtamen non ſicut ego volo, quo ad primum: ſed ſicut tu vis, quo ad ſecundum. Et ſimili- ter accidit in omnibus recte triſtibus & timentibus: habent enim ſimul nolle ſeu odium reſpectu malorum ex amore naturali quie- tis à malis (& quo ad hoc Auguſt. dixit, quòd ſunt de his quæ no- bis nolentibus accidunt) & velle reſpectu diuinę voluntatis, iuſti- tiæ & præcepti, alioquin non ſiſteret triſtitia aut timor infra limi- tes rectæ rationis. Et propterea falſum eſſe liquet, quòd odio habẽs pœnam & appetens non pati plus amat ſe & ſuam quietem, quàm Dei iuſtitiam, præceptum aut voluntatem.

Ad quartam dicitur falſum eſſe, quòd omnis timor ſit ex diffidẽ tia, quamuis enim timor, quia ſpei opponitur, minuatur ex confi- dentia, ſicut ex diffidentia augeatur, non ſemper tamen ex diffidentia oritur, vt patet de timore Chriſti, in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore Hiero. ad Euſtochium dicentis, Ego ille qui timore ge- hennę tali me carcere damnaueram, & tamen tunc maxime confi- debat de diuina gratia. Vnde autem oriatur vniuerſaliter timor, alterius eſt negotii, ſat eſt quòd non eſt opus culpabilem ſemper eſ- ſe. Auguſt. Octo. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS QVINTVS.

De Obligatione, & obſeruatione præcepto- rum tam in Religione, quàm extra, in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.*

2 *Num religioſus ad obſeruantias regulares ex debito le- gali teneatur.*

QVAESTIO I.

Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.

QVAERITVR Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur quòd ſic, quia cõmunis animi conceptio eſt, quicquid ſub præcepto poſitũ eſt, ad mortale peccatum obligare, intantum quòd percun- ctantibus de aliquo actu an cadat ſub præcepto, vbi reſponſum eſt affirmatiue, ſtatim intelligitur obligatio de mortali peccato.

IN OPPOSITVM autem eſt, quia ſequeretur omnem actum cuiuſcunque vitii eſſe peccatum mortale, quod conſtat eſſe falſum. Et patet ſequela, quia euitatio cuiuſcunque vitii, cadit ſub præcepto.

AD Euidentiam huius dubii ſciendum eſt, quòd præceptum contra conſilium diſtinctum in hoc à conſilio differt, quòd conſi- lium eſt de bonis quorum oppoſita non ſunt mala, datur enim con ſilium de Virginitate, quam ſi quis noluerit ſeruare, non peccat, vt patet primę ad Corinth. 7. & ſimile eſt de aliis. Præceptum autem de his bonis, quorum omiſſio mala eſt moraliter, ſoli enim illi virtutum actus ſub præcepto cadunt, quorum omiſſio peccatum eſt, vt patet diſcurrendo. Et propterea Apoſtolus ibidem dicit, de Virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, & ſubdit, quòd ſi nupſerit virgo, non peccat. Habet ergo præceptũ B pro materia actum bonum, cuius oppoſitum eſt peccatum & cõ- trario omne peccatum opponitur alicui commiſſioni vel omiſſio- ni præcepti. Quod ex eo patet, quòd trifariam diuiſis actibus (qui aut præcepti, aut conſulti, aut indifferentes ſunt) neque contra in differentia, neque contra conſulta agendo vel omittendo peccatũ incurritur, reſtat igitur, vt quod peccatũ ſit, opponatur cõmiſſioni vel omiſſioni præcepti. Quo fit, vt euidenter hinc ſequatur, non quicquid clauditur ſub præcepto, vinculũ habere mortale: niſi ſi quis putet omne peccatum eſſe mortale. Si enim omne peccatum oppo- natur alicui præcepto, & non omne peccatum eſt mortale, clare ſe- quitur, quòd aliquod peccatum eſt contra præceptum quod non eſt mortale. Sed quomodo hoc ſit, declarãdum reſtat. Scito ergo, quòd præceptorum moralium (de quibus ſolis eſt ſermo) quædam ha- beant pro materia bonos actus quorum contrarii cõtrariantur cha ritati, vt patet de præceptis fidei & iuſtitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo vnicuique quod ſuum eſt, quorum C contraria (vt infidelitas & iniuſtitia) contra charitatem ſunt, illa contra dilectionem Dei, iſta contra dilectionem proximi. Quædã vero habent pro materia actus bonos, quorum contraria non con trariantur charitati, vt patet de pręceptis abſtinentiæ, affabilitatis, vrbanitatis, & ſimilium. Sunt enim de obſeruandis modis debitis in ſumendo cibum, aut conuerſando, aut iocando, quorum contra- ria (vt ſpecies gulæ & ruſticitatis) non ſunt contra charitatem Dei & proximi, quamuis mala & peccata in genere moris ſint. Spectan dum eſt ergo ad charitatem, quum diſcernendum eſt præcepti vin culum ad mortale peccatum: quia ſolum per mortale peccatũ cha- ritas tollitur & omne peccatum mortale charitatem tollit. Si enim præcepti violatio charitatem tollit, ad mortale peccatum obligat; ſi autem non tollit charitatem, quamuis tollat quamcunque aliam virtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim eſt animæ vita, quæ quia per peccatum mortale tantum tollitur, ideo peccatum tollẽs ipſam, mortale appellatur, tolli autem charitatem D ſolummodo conſtat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo ſunt genera moralium præceptorum, quædam habentium vinculum peccati mortalis, & ſunt illa ſola, quæ præcipiunt aliquam commiſſionem vel omiſſionem neceſſa- riam ad dilectionem Dei vel proximi. Neceſſariam autem dico vel ſimpliciter, vt in quibuſdam pręceptis naturalis iuris, vt Deum eſ- ſe colendum, non eſſe adulterandum, & huiuſmodi. Vel ex ſuppo ſitione, vt in quibuſdam præceptis diuini, vel humani iuris, vt ſu- ſcipiendum eſſe Baptiſmum, obſeruandos eſſe tales dies feſtiuos & huiuſmodi, ſunt enim hæc neceſſaria ad ſalutem, quia ſic ſtatuit me Deus, vel eccleſia. Quædam habentium vinculum peccati* venialis tantum, & hæc ſunt, quorum violatio ſtat cum charitate Dei & pro- ximi. Siue ſint de iure naturæ, vt non eſſe mentiendum, eſſe affabi- lem & huiuſmodi, ſiue ſint de iure poſitiuo, vt benedicendam eſſe menſam à clericis, & huiuſmodi. Peccant enim violantes hæc præ- cepta, ſed non mortaliter. Vnde patet, quòd non omne præceptum habet vinculum peccati mortalis. Et ſi ad hanc diſtinctionem ad- E uertiſſent priores, non concluſiſſent aliquid eſſe de concilio, ex eo quòd non eſt in pręcepto habente vinculum peccati mortalis. Cre diderim quoque ego, multa nos habere hodie ſecundum animi cõ munem conceptionem pro præceptis habentibus vinculum pecca ti mortalis, quæ ſi à patribus cum hac diſtinctione fuiſſent interpre tata, non haberemus hodie hęc ſub præcepto vinculi mortalis, vt eſt præceptum de ieiunio, &c. Multa enim ſunt & opinione mea, inſtituta poſitiui iuris pręcepta moralia, abſq; vinculo peccati mor- talis, ſub huiuſmodi ſiquidem morali non mortali pręcepto cadit tota regula beati Augu. ex eo quòd in principio dicitur, Hęc ſunt quę ut obſeruetis pręcipimus, in monaſterio conſtituti, & quòd monachi carnes non comedant. de conſe. diſt. 5. Carnem, &c.

* Aliàs habeat mortalis, ſeu moralis.

AD obiectionem ergo in oppoſitum dicitur, quia nominibus vtendum eſt, ut plures vtuntur: Præcepti nomen dupliciter inue- nitur. Primo ſecundum proprietatem ſignificationis ſuę, & ſic pręceptum in Politicis ſeu Moralibus diſtinctum contra conſilium in duo ſecatur genera, vt declaratum eſt. Alio modo per antonomaſiam & ſo

& ſic præceptum antonomaſice dicitur ſolum illud, quod habet vinculum peccati mortalis. Et hinc orta videtur iſta cõmunis vox. Romæ, die 14. Februarij. 1518.

QVAESTIO II.

Num religioſus factus Epiſcopus ad obſeruantias regulares ex debito legali teneatur.

QVAERITVR an religioſus factus Epiſcopus teneatur ex debito legali ad obſeruãtias regulares. Et videtur quòd non: quia in Decretis .17. quæſt. 1. cap. vnico: dicitur, quòd monachus factus epiſcopus electione canonica, eſt abſolutus a iugo regulæ profeſſionis monaſticæ, conſtat enim abſolutum a iugo legis, nõ teneri debito legali ad legis obſeruationem. Et confirmatur ex glo. ibidem dicente, quòd non tenetur ad ieiunia, ſimilis enim ratio eſt de aliis.

IN Oppoſitum autem eſt authoritas & ratio S. Tho. in ſecunda ſecundæ. q. 185. ar. 8. dicentis, ꝙ tenetur ad omnia non repugnantia Epiſcopo, quia diſpoſitio non tollitur adueniente perfectione, ſed magis perficitur. Et confirmatur hoc, quia aliter ſequeretur, ꝙ monachus epiſcopus gauderet beneficio capituli explicati, ext. de ieiu. vbi conceditur in die natalis Domini eſus carnium etiam feria 6. eis, qui nec voto nec regulari obſeruantia ſunt aſtricti ad abſtinentiam a carnibus. Conſequens autem videtur falſum, quia conſtat exceptionem illam comprænhendere monachos, quibus regularis inſtitutio carnes inhibet, abſque tamẽ peccati mortalis nota.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis ſciendum eſt, ꝙ dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obſeruandum, vel ex debito legali, vel ex debito morali tantum. Dico autem tantum, quia debitum legale, claudit in ſe morale debitum, & addit ſupra illud legalitatem. Appellatur autem, & eſt debitum morale, vinculum ex recta ratione, debitum vero legale eſt vinculum ex lege. Ita ꝙ vis obligatiua in debito morali, ex ſola recta ratione, vt a coactiua virtute proficitur, ſiue habeat aliunde occaſionem, ſiue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendum, quia naturalis ratio ſic dictat veritatem ſectandam, vt contrarium ſecundum ſe parum diſſonat, & ſimile eſt de vinculo ad vitanda quælibet vitia. Tenetur quoque princeps ad obſeruationem legis communis ex debito morali (iuxta illud, Patere legem, quam ipſe tuleris, extra de conſti. ca. quum omnes, & Dominicam repræhenſionem, Math. 23. Dicunt & non faciunt) quamuis non teneatur ad legis obſeruationem ex debito legali: quoniam lex non habet vim coactiuam ſupra principem. Verum huiuſmodi debitum morale ex naturali ratione ſola, vt a virtute coactiua vim habens, occaſionaliter ortum habet a lege extante, nam niſi lex maneret in ſuo robore, ratio naturalis non obligaret principem ad illius obſeruationem, ſicut nec ſubditos, quos lex primo, & recta ratio ſecundo obligat, vt vis coactiua ad legis eiuſdem obſeruationem. Debitum autem legale eſt, quòd a lege * vt a coactiua virtute eſt, lex enim niſi habeat coactiuam virtutem, lex non eſt, ac per hoc reſpectu illius ſupra quem non habet virtutem coactiuam, lex non eſt ſimpliciter & abſolute, ſed ſecundum quid, ſcilicet vt directiua. Et propterea dicitur & bene, ꝙ princeps ſolutus eſt legibus, quia ſcilicet lex ſimpliciter & abſolute non eſt ſupra eum, quia non ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legum per legis actum punitiuũ exercetur, vt proprium actum, quia pœna eſt proprium legis medium, per quod ad ſui obedientiam inducit, vt San. Tho. docuit in Prima ſecundæ. q. 92. ar. 2. ideo illi ſoli ſubſunt virtuti coactiuæ legis, qui legum pœnas incurrunt, contra faciendo. Qui autem ſuapte natura non ex priuilegio, legum pœnam non incurrunt, quantumcunque contra præcepta legum agant, virtuti coactiuæ legis non ſubiciuntur. Quocirca quia religioſus factus Epiſcopus non ſubiacet pœnis regulæ aut ſtatutorum regularium (quod ex eo patet, ꝙ ſi puniendus eſt, non punitur ſecundũ regularia inſtituta, ſed ſecundum ſacros canones, ſicut reliqui Epiſcopi) conſequens eſt, vt religioſus factus Epiſcopus non teneatur ex debitò legali ad obſeruantias regulares. Et quia cenſurarum & peccati mortalis pœna ad vim coactiuam legis ſpectant, ideo non incurrit cenſuras aut mortale peccatum, ſi huiuſmodi ex regula, aut cõſtitutionibus tantum prohibeantur, oppoſitum faciendo, quamuis peccet mortaliter aliquod trium eſſentialium votorum tranſgrediendo, quia ad illorum obſeruationem ex voti vinculo, ceſſante lege tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religioſus factus epiſcopus ad ſuæ religionis regulares obſeruantias non contrarias, aut di[illegible]nas epiſcopo, quia ex aſcenſu ad perfectionis ſtatum non debet deficere a fructu prioris vitæ: vt ratio ſancti Tho. monſtrat. Perderet autem, ſi ea quæ etiam non conferunt ad perfectionem epiſcopalem, per quæ ad illam peruenit, deſereret, ſimile ſiquidem accidit illis regularib⁹ bonis in epiſcopo, q᷑ accidit in naturalibus & diſciplinabilibus diſpoſitionibus. Videmus enim ad generationem ignis perueniri per calorem diſponentem ad ignem, & propterea igne genito, calor

*Alias &

F non minor manet, aliter tamen, quia prius inerat per virtutem quaſi coactiuam agentis, poſtea ineſt vt conſequens naturam geniti. Et ſimiliter frequens meditationis ſtudium ad doctoratum ducit, & propterea doctor niſi cancri more retrocedat amplius meditatur, licet aliter, quia prius quaſi pædagogo cogente, poſtmodum tanquam actum connaturalem exercens. Ita & religioſus proficiendo per regulares obſeruantias, ad epiſcopalem perfectionem deducitur, qua adueniente, regulares obſeruantiæ epiſcopum decentes magis aſſunt, aliter tamen, quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiua legis, modo vero ex recta ratione dictante laborem viæ non debere perire in termino, & quòd per eadem bona perfectio cõſeruari debet, per quæ acquiſita eſt.

Ex quibus patet, vtranque opinionem verum diuerſimode dicere, & ꝙ tenetur ad regulares obſeruantias & ꝙ non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere poteſt, ꝙ monachus factus epiſcopus, licite poteſt carnibus veſci in ſexta feria, quando natiuitas Domini in illa euenit, quoniam a debito legali, quo ſub iugo prohibentis regulæ aſtringebatur, abſolutus eſt, & debitũ morale tunc non habet locum. Quia
G conuenientiſſimum eſt, inquit diuus Tho. in Tertia parte, q. 40. ar. 2. vt qui cum aliquibus conuerſatur, ſe eis in conuerſatione conformet, ita quòd in cibo & potu conformiter ſe ſicut alii habeat, cõſtat enim monachum epiſcopum ad conuerſandum cum eccleſia ſua, & ſpecialiter clericis ſuis tranſlatum. Et hoc præcipue locum habet in tanta ſolennitate, in qua & ſancti uiri abſtinentię detrahunt, decet enim tantam internæ letitiæ cauſam foris erumpere ad lætas menſas.

AD PRIMAM Ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis, dicitur, quòd monachus factus epiſcopus abſoluitur a regulari iugo, quòd coactionem importat, ſed non ſoluitur a morali debito operis regularis. Et ſimiliter glo. verificanda eſt, quòd abſoluitur a iugo ieiunii & non a ieiunii debito morali. Ad obiectionem primam pro parte affirmatiua ex authoritate S. Tho. dicitur, quòd intelligendus eſt de debito morali, & non de legali. Quod pa-
H tet tum ex ratione ibi reddita, quæ non niſi debitum morale concludit, tum ex eo, quod iuxta illam doctrinam religioſus fact⁹ epiſcopus etiam Romanus, tenetur ad regulares obſeruantias non dedecentes ipſum, & tamen conſtat ipſum non teneri debito legali, ſed morali tantum ad huiuſmodi. Ratio. n. literæ illius non magis militat pro aliis epiſcopis, quam pro Romano, quum iſte teneatur eſſe perfectior cæteris.

Ad ſecundam obiectionem dicitur, quòd canon ille Honorii. 3. explicando reſtringens eſum carnis in die Natalis Domini ad eos qui nec voto nec regulari obſeruantia ſunt aſtricti, intelligitur de aſtrictis ex debito legali ad regularem obſeruantiam, & non de his, qui ex debito morali ſubſunt regulari obſeruantiæ. Et ratio eſt, quia in qualibet ſcientia nomina ſunt interpretanda ſecundũ vſũ illius ſcientiæ, conſtat autem ſolos aſtrictos debito legali appellari
I in iure aſtrictos lege, & non aſtrictos legali debito appellari ſolutos a lege, princeps enim ſolutus dicitur legibus, qui tamen ſecundum morale debitum ſubeſt legibus. Et quod magis viget ad propoſitum monachus epiſcopus a iugo regulæ monaſticæ profeſſionis abſolutus dicitur, ea ſtatutum. 18. q. 1. non comprehendi igitur monachus epiſcopus in iuris diſpoſitione inter aſtrictos regulari obſeruantia, ſed inter abſolutos a iugo regularis obſeruantiæ, ſi iuris textum vnum ſecundum eiuſdem iuris textum alium intelligere debemus. Et tu lector memento ſcripta noſtra de huius quæſtionis materia in Commentariis ſuper Secunda ſecundæ ad hęc referre ſubtilius diſcuſſa, Romæ. 13. Februarii. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS SEXTVS
De ſacri ordinis Collatione vnica Quæſtione contentus.

QVAESTIO.

Vtrum collatione ſacri ordinis ſufficiat actus corporalis poſt completam prolationem uerborum, in quibus conſiſtit forma.

K QVAERITVR An in collatione ordinis ſufficiat tactus corporalis poſt completam prolationem uerborum, in quibus conſiſtit forma. Et uidetur quod ſic. Primo, quia de facto ritus hic ſeruatur alicubi abſque repræhenſione, ut a fide dignis dicitur. Porrigitur ſiquidem ab epiſcopo dicente ſemel tantum formæ uerba in numero plurali, Accipite poteſtatem &c. calix præparatus, & quotquot ſunt ordinandi in ſacerdotes, ſigillatim accedunt ad contactum calicis Epiſcopo non repetente, neque continuante verba, ſed deinceps ſilente, abſurdum eſt autem damnare tantam multitudinem, ergo &c.

A ¶ Secundo, quia vbi eſt diuerſitas opinionum, non eſt diffinitiue aſſerendum, niſi liquide manifeſtata ſit ueritas. ergo multo magis ubi nihil inuenitur etiam opinatum, non eſt damnanda altera pars, ſed quilibet ſenſui ſuo relinquendus. Sed de ſimulate contactus corporalis in ſacrorum ordinum ſuſceptione, nihil apparet etiam opinatum, quin potius de contactu ipſo corporali diuerſæ ſunt opiniões vt S. Tho. in 4. Sent. diſt. 24. dicit. Non ſunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non ſimul cũ prolatione uerborum.

Tertio, quia ſi contactus & uerborum prolatio deberent eſſe ſimul tempore, hoc eſſet, quia uerba formę aliter non uerificarentur. Sed hoc non accidit in propoſito, nam in uerbis imperatiui modi, ſatisfit, ſi incontinenti obeditur ſecundum intentionem imperantis. Epiſcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incontinenti ſecundum eius intentionem, quoniam epiſcopus etiam explicite dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinẽ ſic ſucceſſiue uenientibus: ergo, &c.

B RESPONDEO in hac difficultate, primo declarabitur ueritas de neceſſitate contactus, ſecundo de ſimulate contactus & verborum tertio ſatisfiet oppoſitis.

QVO AD Primum ſcito, quòd non opinatiue, ſed aſſertiue dicendum eſt, quòd contactus corporalis neceſſarius eſt in ſacramẽto ordinis, non ſolum quia ſimile eſt in cæteris ſacramentis, in quibus adhibetur extranea materia (Baptiſmus enim ſine contactu aquæ, confirmatio ſine contactu manuum, vel chriſmatis, & extrema vnctio ſine contactu olei non fit, &c.) ſed quia propria ratio formę ſacramẽti ordinis hoc exigit, vt diuus Tho. in pręallegato loco docuit. Oportet ſiquidẽ verba, in quibus conſiſtit forma ordinis, ueri ficari ſic, q actus ſignificati impleant, alioquin inefficacia uanaque ſunt, ſed in uerbis formæ percipitur actus ſuſceptionis corporalis, ergo oportet impleri tale imperium per corporalem acceptiõem. Probatur minor, quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur ſolus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior ſolus, quia de interioribus ſolis eccleſia non ſe impedit, ergo inclus exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia cum ſacramenta conſiſtant in rebus & verbis ſenſibilibus (ut patet in principio quarti Sent.) demonſtrationes iuſſioneſque ſacramentales ad ſenſum impleri oportet. Propter quod ſicut cum in forma euchariſtiæ dicitur, Hoc eſt corpus meum, oportet fieri demonſtrationem non ad intellectum tantum, ſed ad ſenſum, ita cum in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iuſſionem ad ſenſum: Et ſicut ibi oportet monſtrare contentum ſub his ſenſibilibus ſpeciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem ſenſibilem, quę contactu corporali perficitur, &c. Et hęc ratio non ſolum infert, q oportet corporalem ſuſceptionem interuenire in illis traditionibus, quibus imperatur explicite acceptio alicuius rei corporalis, (puta cum dicitur, Accipite librum vel claues, &c.) ſed etiam cum dicitur, accipe poteſtatem, vel accipe Spiritum ſanctum, idem enim eſt vtrobique iudicium, D quia idem eſt in utriſque imperatum. Meminiſſe enim oportet, q ſicut in conſecratione ſanguinis Ieſu Chriſti, non demonſtratur ex vi uerborum id quod continetur ſub ſpecie vini, quod tamen deberet demonſtrari ſicut in conſecratione corporis ſed demonſtratur calix continens illas ſpecies, dicendo, Hic eſt calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur continens pro contento ad inſinuandum, quòd econuerſo ſit in ſanguinem, vt potabilem, ita in ſacramento ordinis iubetur ex vi verborum quandoque acceptio ſpiritualis rei (puta poteſtatis ſeu Spiritus ſancti) & iuxta eundem tropum ponitur* quòd dicitur pro eo quòd ſit, in eſt, acceptio poteſtatis, pro qua acceptio corporalis ſit, loco ipſius acceptionis incorporalis, quæ in rei ueritate imperatur, Oportet enim, ut dictum ẽ, iuſſionem ſicut & demonſtrationem ſacramentorum, ad ſenſum impleri, &c.

* Aliàs qđ dicunt.

Amplius, Non minus oportet impleri quod fit in ſacramento, quam q dicitur. Sed in ſacramẽto ordinis ſi fit traditio calicis actiue, & non accipitur, conſtat quòd non impletur quod fit, nulla. n. E actio impletur ſine paſſione, unde epiſcopus & uerbo, ut dictum eſt, iuxta tropum prædictum, & facto, ipſa ſcilicet porrectione calicis, uel actiua manuum impoſitiõe, imperat corporalem ſuſceptionem. Propter quod ſicut non ſufficit epiſcopum manus imponere actiue tantum: ſed oportet corporaliter tangi ordinandum, & obedire, contactum corporalem ſuſtinendo, quamuis ea ui uerborum Spiritusſanctus accipiendus iubeatur in illa impoſitione, ita non ſufficit calicem cum uerbis porrigere, ſed oportet ordinãdum obedire, ad corporalem tactum accedendo, quamuis ex ui uerborum poteſtas accipienda dicatur imperatiue, &c. Confirmatur quoque hæc authoritate decretalis de ſa. non ite. Ca presbyter. Vbi expreſſe apoſtolica traditione tactum corporalem debere interuenire Greg. 9. dicit, &c. Nõ deeſt quoque authoritas S. Th. & Petri de Pa. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

QVO AD Secundum ſcito, quòd oportet corporalem contactum fieri cum prolatione uerborum, in quibus conſiſtit forma ſimul tempore in toto, vel in parte, &c. quoniam nulla oratio uerificatur, aut adimpletur, niſi ſignificatũ ponatur in tempore conſignificato. Tempus autem conſignificatum per orationem, quæ eſt forma ſacramenti, non ſe extendit extra totum tempus prolationis eius, ergo intra tempus prolationis uerborum, oportet acceptionem ſignificatam impleri, &c. Maior eſt per ſe euidens, minor autem continet duo, unum eſt quod tempus conſignificatum ſit præſens, alterum uero quod tale tempus præſens non extendatur extra tempus prolationis uerborum, his enim duobus euidenter habitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferens intentum. Primum autem horum euidens fit ex conditionibus uerbi imperatiui: nam inter præſens indicatiui, & præſens imperatiui, & futurum eiuſdem, Verbi gratia, accipis, accipe, accipito, conuenientia eſt in ſignificatione, ſingula enim acceptionem ſignificant. In modo autẽ ſignificandi differentia eſt, quoniam ly, accipis, ſignificat acceptionem indicatiue, ly uero, accipe, & accipite, ſignificant acceptionem imperatiue. In tempore uero differentia eſt, ſed aliter, quoniam tã ly accipis, quam ly accipe, ſignificat acceptionem in præſenti, ly uero accipito, ſignificat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis, & ly accipe, neque in ſignificato, neque in tempore eſt differentia aliqua, ſed in modo tantum, quoniam dicendo, accipis, acceptionem præſentem in te indico, dicendo uero, accipe, acceptionẽ præſentem tibi impero, &c. Et ex hoc ſequitur, quòd ſicut uerum non eſt dicere, accipis, te in præſenti non accipiente, indicatur ſiquidem eſſe in præſenti quod non eſt, ita efficax non eſt dicere, accipite non in præſenti accipiente, imperatur ſiquidem eſſe in præſenti quod non eſt. Ex proprietate igitur conſignificati temporis in forma ſacramenti ordinis conſiſtente in uerbo imperatiuo præſentis temporis, apparet quòd oportet impleri quod iubet ut in pręſenti tempore. Quòd autem tale præſens non extendatur ultra tempus prolationis uerborum, probatur. Primu ex ipſa ratione temporis conſignificati.

C Ad cuius euidentiã aduerte tria. Primum eſt, quòd differentia tẽporis uerborum non tenet ſe ex parte prolationis, neque ex parte proferentis, ſed ex parte ſignificati, nã ſi ad tẽpus prolationis inſpicias, ita menſuratur tẽpore præſenti accipiam, & accepi, ſicut accipio, &c. ſimiliter ſi ad intentionem huius, uel illius proferentis aduerteris, ita poteſt intendere præſens tempus unius anni, menſis, uel diei, &c. ſicut huius nunc, &c. ſed ſi ſignificationem uerbi perſpexeris & menſuram durationis eius conſignificatam conſideraueris, inuenies, quòd tẽpus conſignificatum ut menſura ipſius actus ſignificati ex ui talis uerbi intelligitur. Secundum eſt, quòd conſignificatũ tempus eſt, & dicitur præſens, præteritum, uel futurum in reſpectu ad tempus, quo uerbum ipſum ſignificans profertur: quilibet enim fatetur ſe falſum dicere ſi dicendo, credo, non habeat in ſe credulitatem quã hoc dicit. Et ſimiliter ſi dicendo, credidi, ſcit ſe nunquam niſi tunc, quã dicit, habuiſſe credulitatẽ, falſum dicit, &c. Et uerba igitur præſentis temporis ſignificant actum coexiſtentẽ D ipſis uerbis quando dicuntur, & præterita præteritum, & futura futurum. Tertium eſt, quòd licet ſecundum ueritatem nihil de tempore ſit unquam præſens niſi inſtans, apud Grammaticos, tamen tẽpus pręſens dicitur & conſignificatur, quod cuique parti orationis coexiſtit, propter quod in ſacramentorum actionibus apud Theologos effectus quidem, quia in inſtanti fit, in fine prolationis uerborum fit. Actus aũt ſacramentalis tam actiue, quam paſſiue in quacunque parte menſurante prolationem uerborum coexiſtat, ſufficit. Ex proprietate igitur conſignificati temporis euidenter patet, q tempus præſens conſignificatum in forma ſacramentorum non extenditur ultra menſuram prolationis eorum. Et confirmatur, quia ſicut in Euchariſtię conſecratione cum dicitur, Hoc eſt corpus meum, ly eſt, non conſignificat tempus extra prolationem uerborum, ita in ſacramento ordinis, cum dicitur, accipe, non conſignificatur tempus extra menſuram prolationis uerborum; utrobique enim eſt uerbum præſentis temporis, & non differunt niſi in modo, indicatiuo, ſcilicet, & imperatiuo. Menſura autem non ex parte modi, ſed tẽporis ſe tenet, & propterea eadẽ eſt utrobique E ratio. Et ex hoc habes non ſolum quòd ex proprietate uerbi ſe tenet, ſed quòd talis rigoroſa proprietas in ſacramentis eccleſiaſticis ſeruatur intenditur & exigitur, idem enim eſſe de omnibus iudicium debet. Sic confirmatur, quia niſi tempus præſens conſignificatum intelligatur præciſe terminari cum prolatione uerborum, nulla eſſet certitudo quãtum hoc præſens duraret, & ſic poſſet aliquis ſemel dicendo decem millibus hominum, Ego uos baptizo, &c p totam diem effundere aquam ſuper ſingulos, & eſſent baptizati, quod conſtat eſſe falſum. Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertium, ad primum in oppoſitum dicendum eſt, q non eſt mirũ, ſi Spiritusſanctus permittit aliquos epiſcopos errare in iſtis, quoniã manifeſta apparet in eis demeritoria cauſa, quia ſcilicet nõ ſubmittunt actus ſuos rubricis pontificalibus, ſed ſenſum proprium ſectantes, euaneſcunt in cogitationibus ſuis, & dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Epiſcopi tamen mutantes numerũ ſingularem in pluralem, & dicentes, pluribus ſimul tangentibus, accipite, in nullo errant, ſicut nec baptizans plures ſimul aſpergendo,

aſpergendo & dicendo, Ego vos baptizo, &c. illi quoque qui inter dicendum ſemel verba formæ pluribus ſucceſſiue tangentibus porrigunt, dicendo, accipite, ſatiſfaciunt ſacramento, quia etiam ſi vni tantum tradant dicendo, accipe, non exigitur quòd a principio formæ vſque ad finē ſemper adſit contactus, ſicut etiam in Baptiſmo non oportet ablutionem vnius durare, quamdiu durant verba formæ, ſed ſat eſt ſi in aliqua parte verborum durante fiat hic ablutio, fiat ibi contactus, &c. Illi autem qui ante vel poſt prolationem verborū tangunt, nihil ſuſcipiunt, ſicut nec eſſent baptizati, qui ante vel poſt prolationem verborum abluerentur.

Ad ſecundum vero dicitur, quòd authoritas rubricarum pontificalium, expreſſe ſtatuentium contactum & eius ſimultatem cum prolatione, & rationes authoritateſque ſupradictæ, excludunt huiuſmodi opiniones, & determinant.

Ad tertium autem iam patet, quòd non ſaluatur ueritas ſeu efficacia orationis imperatiuæ præſentis temporis, niſi illo tempore præſenti fiat quod imperatur, & quòd ſacramentorum efficacia certa, exigit tempus præſens, non ad libitum miniſtri, ſed ſecundum naturam ipſius ſacramenti intelligi. Vnde intentio epiſcopi etſi in his quæ iuriſdictionis ſunt, poſſit præſens ampliare, in his tamen, quæ ordinis ſunt, non poteſt: ſed oportet ipſum in captiuitatem reducere intentionem ſuam in obſequium Chriſti, & eccleſiæ, &c. Nec obſtant his dicta doctorum ſentientium, ꝙ ſacerdotes noui in ſua ordinatione formā conſecrationis Euchariſtiæ proferūt, & oēs referunt intentionem ſuam ad inſtans, quo terminatur prolatio formæ conſecrationis euchariſtiæ ab epiſcopo. Hoc enim nō eſt intelligendum ꝙ fiat ex ui intentionis nouorum ſacerdotum, quaſi ipſi poſſint, ſuſpendere effectum verborum in aliud tempus, hoc.n. non minus poſſent perfecti ſacerdotes. Sed quia ſic fit in eccleſia à Spiritu ſancto gubernata, vt omnium conſecratio efficax inueniri poſſit, humana ratio tentauit ſuadere, adhuc tamen non perſuaſit, ſed in captiuitatē ducto intellectu actus ſit. Et hęc dicta ſufficiant. Piſis, die 20. Nouembris, 1509.

TRACTATVS VIGESIMVS SEPTIMVS de Diſpenſatione Matrimonii in Occidentali eccleſia, Quæſtione unica contentus.

QVAESTIO.

Vtrum ſummus Pontifex poſſit diſpenſare cum ſacerdote occidentalis eccleſiæ, ut accipiat uxorem.

QVAERITVR. Vtrum ſummus Pont. poſſit diſpenſare cū ſacerdote Occidētalis eccleſię, vt accipiat vxorē.

Videtur enim quòd non. Primo, quia traditum alteri non poteſt abſque iniuria ab eo tolli, ſed corpus ſacerdotis occidētalis traditū ē diuinis obſequiis ī caſtitate: ergo, &c.

Præterea, Secundum S. Thomam in Secunda ſecundę. q. 88. a. 2. dicitur, quòd ſummus Pon. non poteſt diſpenſare religioſum ad cōtractum matrimonii, ergo nec ſacerdotem.

IN OPPOSITVM eſt, quia caſtitas annexa eſt ordini ſacerdotali ex ſtatuto eccleſiæ, ergo per eam poteſt tolli.

IN HAC Quæſtione iuxta tria, quæ apparent in ſacerdote Occidentali, diſcutienda ſunt tria, ut plenius ſatisfiat, & cuiuſdam Reuerendiſſimi domini Cardinalis uotis, & Pariſius nuper exorta quæſtio clarius appareat.

Videndum eſt igitur primo de ſacerdotio abſolute, quomodo ſe habeat ad matrimonium, ſecundo de annexo uoto continentiæ, tertio de ſtatuto eccleſiæ. Ex his enim, & non aliunde impediri cōtingit ſacerdotem a matrimonio.

QVO AD primum ergo, duo dicuntur. Alterum affirmatiuum, ſcilicet quòd ſacerdotium impedit matrimonium contrahendum, alterum negatiuum, ſcilicet quòd non dirimit contractum. Et primum quidem intelligendum eſt de congruo, quoniam nec ratione, nec authoritate probatur, quòd abſolute loquendo, ſacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ad oppoſitum ducit, quoniam, vt patet in 37. diſt. 4. Sen. nec ordo inquantum ordo, nec ordo ſacer inquantum ſacer eſt impeditiuus matrimonii, & in eccleſia occidentali olim diaconi poterant contrahere matrimonia, vt dicitur capit. diaconi. diſtin. 28. Manifeſte quoque in 31. diſtinct. in canone, aliter, dicitur, quòd Orientales in ſacris conſtituti copulantur matrimoniis. Nec admittenda eſt gloſſa exponens, copulantur, id eſt, copulato utuntur, quoniam manifeſte ſeries textus de contractu matrimonii loquitur, vt confirmat etiam aduerſatiua ſubiuncta, ſcilicet quòd Occidentales non ſortiuntur coniugia, &c. Secundum uero dictum intelligendum eſt, quòd non dirimit matrimonium contractum ſiue ante, ſiue poſt. Et hoc (vt di

F xi) ſecluſis omnibus legibus eccleſiaſticis, ſtādo tantum in his, quæ a Chriſto, & Apoſtolis habemus. Et confirmatur ultimo utrunq; horum ratione. Si ordo ſacerdotalis ex natura ſua impediret matrimonium contrahendum, ita quòd contrahere eſſet peccatum, aut dirimeret contractum, ſequeretur quòd in nullo caſu quantæcunque neceſſitatis, aut utilitatis per eccleſiam militantem poſſet diſpenſari cum aliquo ſacerdote, quòd cōtraheret matrimonium. Hoc conſequens eſt & contra Theologos, & contra Canoniſtas & contra authoritatem, qua de facto utitur Rom. eccleſia. Conſequētia autem manifeſte patet ex exercitatis in Philoſophia ſaltem rationali, quoniam quod eſt ſecundum ſe prauum, nulla ratione poteſt fieri licitum. Hæc de primo.

QVO AD ſecundum duo diſcutienda occurrunt. Alterum eſt, an ſecundum ueritatem ſacerdos uoueat caſtitatem, alterum ē de efficacia illius uoti. Quidā putant ſacerdotes Occidētales i hoc differre a religioſis, quo ad debitum ſeruandi continentiā, quòd re-
G ligioſi aſtringuntur uoto ſolenni, ſacerdotes autem non uoto, ſed ſtatuto eccleſiæ. Verum hi manifeſte errant, quoniā expreſſe mandatur epiſcopis, quòd neminē ordinēt, niſi uoueat caſtitatem, ut patet di. 28. in ca. nullū: ex quo formatur talis ratio, Aut oēs epiſcopi occidētalis ſunt trāſgreſſores præcepti Apoſtolici, aut nō. Non eſt dicendū primū, cum conſtet multos eſſe uiros timoratos & ſanctos, nec reprehendi ſe a cōſcientiis propriis, quòd in actu ordinādi ſint tranſgreſſores huius præcepti, ergo obſeruāt hoc præceptum, ergo ſuſcipientes ordines ſacros intelligūtur uouere caſtitatem ipſo facto, non uerbo, ſed facto ſuſcipiētes ordinem ſacrum Occidentali ritu. Nec putes Scotum, Durandum, & Petrū de Palude aduerſari, eo quòd dicunt, quòd non poteſt quacūque eccleſiaſtica authoritate annecti uotum ex facto extrinſeco, quia uotum ē actus uoluntatis intrinſecus & liber. Stant enim hæc ſimul cum prædictis, quoniam ex antedictis habetur, quòd ſuſcipiētes ordines ſacros, abſque peccato fictionis uouent caſtitatem. Et hæc autem habetur, quòd
H abſolute loquēdo poſſunt ſuſcipere ordinem ſacrum abſque uoto caſtitatis, quia uoluntas non compellitur, ſed tamen, ut dictum eſt, cum peccato fictionis, mentiuntur enim facto profitentes ſe uouere, & interiori actu oppoſitum intendentes.

De efficacia autem ſolēnis uoti diuerſa eſt Theologorū opinio. Scotus nanque & Pet. de Pal. in 4. diſt. 38. putant eandē uim habere ſimplex & ſolenne uotum quo ad Deum, ac per hoc nullum, ex natura ſua dirimit matrimonium contractum. Poteſtq; eorum poſitio fundari ſuper hoc quòd ſi ſolēne uotum ex natura ſua dirimeret matrimoniū poſt contractum, nullo caſu poſſet diſpenſari. San. Tho. autem & Ricar. vbi ſupra tenent uotum ſolenne dirimere ex propria natura matrimoniū ea ratione, quia ponit ipſum Deum, ſeu eccleſiam in poſſeſſionē proprii corporis. Addit tamē in Secunda ſecūdæ San. Tho. q. 88. aliam rationem ex parte conſecrationis, quia ſcilicet quod ſemel ſanctificatum eſt Deo, non poteſt in alios uſus conuerti. Nec ualet reſponſio Scoti ad primam rationem, ſol-
I uentis eam per interemptionē, dicēdo quòd non plus ponit in poſſeſſionem uotum ſolēne quàm ſimplex, eo ꝙ nihil intrinſecū uoto habet ſolenne, quo careat ſimplex ut patet in actu interiori uoluntatis, cuius eſt uouere. Hæc inquam deriſio deriſibilis eſt, quoniam manifeſte patet, ꝙ uouens uotū ſolenne, nō ſolū promittit, ſed mutat de facto ſtatū, ac per hoc uouēs ſolenniter ut ſic, acceptat interiori actu mutationē ſtat9, promittēs uiuere de cætero in illo, &c.

Videtur autem mihi rationabilior uia San. Th. ſi tamen recte intelligatur. Puto enim quòd ad mentē eius & ſecundum ueritatem diſtinguendū ſit cum ipſo in Secunda ſecundę, ubi ſupra, quòd ſolenne uotū eſt duplex. Quoddam per ſe ſolenne, ut profeſſio religioſorū, & quoddam per accidens ſolenne, ut uotum caſtitatis annexum ordini ſacro. Eſt autē ratio huius differentię, quia ſolennitas, ſiue cōſiſtat in exhibitione, ſiue in conſecratione, per accidens cōiungitur uoto ſuſcipientis ordinem ſacrū. Quoniam talis exhibet ſeipſum, & cōſecratur non ad caſtitatem, ſed ad actus ordinis. Religioſus uero benedicitur, & exhibet ſe ad religioſis ſtatum, qui
K importat per ſe negationem propriæ uoluntatis corporis & bonorum. Hac uero diſtinctione ſtante duas dico propoſitiones. Altera eſt, quòd uotū annexum ordini ſacro, per ſe non dirimit matrimonium contractū, & ratio eſt, quia eſt ſolenne per accidens. Nec etiā per accidens fit ibi exhibitio corporis proprii ad aliquid repugnans matrimonio, ſed promiſſio tantum, vt patet in ca. nullum diſt. 28. Altera eſt, quòd uotum religionis per ſe dirimit matrimoniū contractum, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad ſtatum repugnantem matrimonio, tum quia tanta vis eſt, ut ſoluat matrimonium prius legitime contractum & non conſummatū, non ex ſtatuto eccleſiæ, ſed ex propria natura. Et hanc rationem bene notabis cōtra Doct. diſcrepantes a San. Th. ipſi enim, (nec vtūtur voto profeſſionis, ut morte ciuili, cum ad matrimonium prius contractum diſputatio trahitur, cum uero ad ſequēs matrimonium dirimendum ſermo conuertitur, dicunt profeſſionem non plus efficaciæ habere quàm uotum ſimplex, manifeſte inſinuantes uiris doctis doctrinæ ſuæ ruinoſum fundamētum. Eadem ſiquidem ratione & efficacia,

qua

qua profeſſionis uotum dirimit prius contractum, eadem dirimit poſt contractum, imo minor uis requiritur ad dirimendum conſequens matrimonium, quàm antecedes, vt patet in ordine ſacro dirimente conſequens matrimonium, quam antecedens vt patet in ordine ſacro dirimente cõſequens, & non antecedens. Non enim poſt cõtractum matrimonium per uerba de præſenti, ſi quis inuita vel conſentiente ſponſa Sacerdus fiat, propterea ſolutum eſt matrimonium, ſed illa nõ poteſt alteri nubere, cum tamen conſtet, quòd ſi religioſus fuiſſet factus, ſoluta eſſet a uinculo coniugali. Nec obſtat, quòd in Libro 6. de Voto & uoti redemp. dicitur, quòd ſolẽnitas voti per ſolam eccleſiæ conſtitutionem eſt adinuẽta. Hoc enim uerum eſt, quemadmodum etiam conſecratio calicis per ſolam eccleſiæ conſtitutionẽ adinuenta eſt. Cũ hoc nanque ſtat, quòd quemadmodum nec conſecratio calicis in ſolo eccleſiæ ſtatuto conſiſtit, ſed in diuina benedictione, ita ſolennitas quoq; voti in diuina benedictione conſiſtit, vt in Secunda ſecundæ. q. 88. dicitur, iuxta illud Nume. 6. Inuocabit nomen meum ſuper filios Iſrael & ego benedicam eis. Et rurſus, ſicut calix iam conſecratus ex propria natura repugnat profanis uſions, ſic profeſſus ſolenniter, ex propria natura repugnat proprietati rerum, & actibus venereis, & cæteris. Cum his tamen teneo, quòd apud San. Th. poteſt eccleſia diſpenſare in utroque voto, ſcilicet religiõis & ordinis, pro aliqua maxima neceſſitate. Et quòd eccleſia quidẽ poſſit, nolo aliter probare, quã ex facto, quia ſcilicet ſummus Pont. Regem Aragonum, vt Pet. de Paul. refert, diſpenſauit, immo cõpulit, vt religione dimiſſa, vxorẽ duceret, &c. propter regni illius diſpoſitionem. Quòd autem hoc ſit de mente S. Tho. manifeſte concipi poteſt ex initio & fundamento poſitionis ſuæ in contrarium in Secunda ſecundæ loco allegato. Ibi ſiquidem volens concludere, quòd Papa non poſſit diſpenſare cum religioſo, pro radice poſitionis aſſumit authoritatem Decretalis dicens, Sed quia Decretalis, cum ad monaſterium manifeſte dicit, &c. & deinde vt conformaret ſe Decretali adinuenit illam adaptationem de conſecratione, vt ibi patet. Ex quibus omni paſſione ſemota, quilibet perſpicacis ingenii elicere poteſt, quòd ſi tempore ſuo ſummus Pont. dixiſſet oppoſitum verbo vel facto, vt poſtmodum fecit, quòd ipſe quoque accommodaſſet rationem inobedientiæ ſedis Apoſtolicæ. Et propterea illa opinio non eſt ſua, niſi pro quanto ſuſtentabatur ab illa Decretali.

POTEST igitur ad rationes ſupra tactas, quæ videntur concludere indiſpenſabilitatem uoti ſolennis religiõis reſponderi. Et ad illam quidem de conſecratione, poteſt cum aliis dici, quòd ſemel ſanctificatum Deo, non poteſt in alios vſus paſſim conuerti, ſed bene in magnæ neceſſitatis articulo. Licet ſiquidem bibere in calice conſecrato, vbi aliquis non poſſet aliter bibere, &c.

¶ Ad aliam vero de exhibitione, eodem modo dici poteſt, quòd quamuis res alteri tradita dono, nõ poſſit regulariter ab eo auferri, poteſt in caſu neceſſitatis, quo oblatio eſſet magis vtilis, quam poſſeſſio propter cõmune bonum, quod præeminet bono particulari.

¶ Ad aliam vero, quæ adducta eſt pro fundamento poſitionis aliorum doctorum, dici poteſt, quòd magna differẽtia eſt inter aliquid eſſe per ſe tale, & poſſe per ſe tale quid. Quod enim eſt per ſe tale, nullo caſu, nullaque diſpenſatione poteſt nõ eſſe tale, ſed quod poteſt per ſe in aliquid, contingit impediri, vt effectum intentum nõ producat, vt patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in propoſito, quòd votum religionis eſt potens per ſe in hunc effectum, ideſt, dirimere matrimonium ſequens, contingit tamen (& hoc rariſſime) vt intentum effectum non habeat, propter concurſum alterius cauſæ, ſcilicet eccleſiæ authoritatis, & publicæ utilitatis nõ parue. Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertium (ſcilicet de eccleſiæ ſtatuto) cõſtat iam, quòd hodie ex eccleſiaſtico ſtatuto tam ordo Sacer, quam votum profeſſionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendum, atque dirimit cõtractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit poſt contractum ex natura ſua, nec ex natura uoti ſimplicis, quia non eſt ſolenne niſi per accidens, vt patet ex dictis, ſed ex ſtatuto eccleſiaſtico, idcirco cum ſummus Pontifex poſſit ad libitum relaxare ſtatuti vinculum, ſequitur neceſſario, quòd ſi Sacerdos Occidentalis contrahat matrimonium de licentia ſummi Ponti. abſq; vlla rationabili cauſa, quòd matrimonium ipſum eſt vere matrimonium, & contrahentes ſunt vere coniuges, & proles eſt vere legitima. Quamuis cõtrahendo tale matrimoniũ ſic peccet mortaliter vterque contrahens, contra votum caſtitatis agens abſque rationabili, aut dubia ſaltem cauſa licentiatus, & conſequenter nec ipſe Ponti. a mortali excuſaretur, ſed ſi cauſa rationabilis diſpenſandi in voto caſtitatis adſit, contrahens diſpenſatus tute contrahit, ac contracto vtitur. Et hinc patet, quòd cum rationabilis cauſa diſpenſandi in voto caſtitatis poſſit eſſe non ſola vtilitas publica, ciuilis aut eccleſiaſtica, ſed aliquod aliud maius bonum nunc hic, & ab hoc, &c. quàm ſeruata caſtitas, conſequens eſt quòd ſummus Pontifex non ſolum poteſt, ſed etiam ſalua conſcientia poteſt diſpenſare cum Sacerdote Occidentali, quòd contrahat etiã ceſſante cauſa publicæ vtilitatis. Et propterea præſumptuoſa fuit quorun-

A dam determinatio, dicens abſolute, quòd abſque tali cauſa Papa nõ poteſt. Cum tamen, vt oſtendimus, Papa abſque cauſa vlla poſſit, peccando tamen, & cum cauſa rationabili quacunque abſque peccato, & vtrobique matrimonium eſt validum. Romæ die 12. Aprilis. 1505.

TRACTATVS VIGESIMVS OCTAVVS. De Matrimonio, unica quæſtione contentus.

QVAESTIO. VNICA.

Num matrimonium legitime contractum inter Chriſtianos per uerba de præſenti, poſſit ante carnalem copulam dirimi authoritate Papæ abſque religionis ingreſſu.

B QVAERITVR. Vtrum matrimonium legitime contractum inter Chriſtianos per verba de præſenti, poſſit ante carnalem copulam dirimi authoritate Papæ abſque religionis ingreſſu. Et arguitur quòd non. Primo, ex ipſius natura, Quandocunque eſt aliqua res tranſiens, ad cuius poſitionem per ſe ponitur aliquid concomitans, impoſſibile eſt ponere rem illam tranſeuntem, & non ponere illud concomitans, quia quod conuenit alicui per ſe, conuenit neceſſario & inſeparabiliter. Sed ſacramento matrimonii coniungitur indiuiſibilitas & inſeparabilitas perſonarum, quæ ſiunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in diffinitione matrimonii. Ergo ſi matrimoniũ poſitum eſt actu, & tranſit, impoſſibile eſt quin reſtet inſeparabilitas; ſed nulla diſpenſatio poteſt ſuper impoſſibile, ergo.

¶ Secundo ex parte inſtitutiõis, Matrimonium eſt de iure diuino,
C vtpote inſtitutum a Deo in paradiſo, dicente, Creſcite & multiplicamini, ſecundum quod eſt officium naturæ, & a Chriſto, ſecũdum quod eſt ſacramentum eccleſiæ, ſicut cætera ſacramenta, vt Mat. 19. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, & ad Eph. 5. Sacramentum magnum in Chriſto & eccleſia. Papa autem non poteſt ſupra ius diuinum, ergo.

¶ Tertio ex parte ipſius ſacramenti, Non minoris efficaciæ eſt ſanctificatio veri ſacramenti ſanctificatione conſecrationis eccleſiaſticæ. Sed res conſecrata, puta calix, non poteſt diſpenſatione Papæ deſinere eſſe conſecratus, quamdiu eſt calix, ergo vir & mulier ſanctificati coniuges ipſo ſacramento matrimonii, nõ poſſunt quandiu viuunt deſinere eſſe coniuges. Et confirmatur, quia ſicut Papa non põt facere, quòd hoſtia ſemel conſecrata deſinat eſſe conſecrata, ita non poteſt facere, quòd vinculum matrimonii ſemel cõtractum deſinat eſſe inter perſonas, inter quas eſt contractum.

D ¶ Quarto ex parte talis ſacramenti, Matrimonium inquantum ſacramentum ſignificat coniunctionem ſpiritualem Chriſti & eccleſiæ, vt patet per Magiſtrum Sen. in 4. di. 26. Sed coniunctio ſpiritualis inter Chriſtum & eccleſiam eſt inſeparabilis, quoniam ſcriptũ eſt Matth. vlt. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi. Ergo matrimonium inquantum ſacramẽtum, eſt inſeparabile. Et confirmatur hæc ratio authoritate Sanct. Tho. in 4. diſt. 33. q. 2. ar. 2. q. 1. ad tertium, dicentis, quòd matrimoniũ ex quo inſtitutum eſt ut ſit ſacramentum eſt indiſpenſabile, niſi forte a Deo. Et confirmatur, quia tria ſunt bona matrimonii, fides, proles, & ſacramentum, ideſt indiuiſibilitas.

¶ Quinto ex authoritate. Quia iſta videtur communis ſententia Theologorum.

IN OPPOSITVM eſt authoritas Canoniſtarum, vt patet in cap. ex publico de conuerſione coniugatorum.

E IN HAC dubitatione intendo Theologaliter veritatem inquirere & concludere, præcipue ſecundum doctrinam San. Tho. vnde tria agenda ſunt. Primo oſtendetur in quo ſtat ratio ambiguitatis. Secundo ipſa ratio tractabitur. Tertio ſatisfiet oppoſitis.

QVO AD primum, ſciendum eſt, quòd cum matrimonium dupliciter conſideretur, (ſcilicet ut eſt officium naturæ, & vt eſt ſacramentum eccleſiæ) ſi attendamus in omnibus & ſingulis conditionibus, quas habet, ſecundum quòd eſt naturæ officium, quæſtio hæc clara eſt, quia conſtat matrimonium eſſe diſſolubile etiam poſt conſummationem, ut patet de coniugio infidelium. Vnde a præſenti diſputatiõe reſecanda ſunt quæcunque ſpectãt ad matrimoniũ, inquantum eſt naturæ officium. Et propterea rõnes oẽs quæ ex inſtitutione in paradiſo, & ex traditione mutuæ poteſtatis in corpus proprium & ex commixtione carnali, & ex inſeparabilitate huic annexa, non conuincunt intellectum ad confitendũ indiſpenſabilitatẽ: hæc enim omnia ad matrimoniũ, ſecundum quòd eſt naturæ officium, ſpectant, & de naturæ iure ſunt, recipere tamen diſpenſationem in aliquo caſu patet, & c. ad. Cur. a. & a ſancto Thoma in 4. diſtin. 33. quæſt. 2. art. 1. & 2. Si uero conſideremus matrimonium

ſecundum

ſecundum quod eſt eccleſiæ ſacramentum, tunc diſtinguere oportet ſingulas eius conditiones. Sunt autem hæ quatuor, ſcilicet ſacramentum tantum, res & ſacramentum, res tantũ ſignificata & contenta, & res ſignificata & non contenta, vt patet ex 4. Senten. Sacramentũ tantum, vocantur actus ſenſibiles, quibus contrahitur matrimonium, non abſolute (ſic enim ſpectant ad naturæ officium) ſed vt ex diuina inſtitutione ſignum & cauſa ſunt inuiſibilis gratiæ, Res & ſacramentum vocatur ipſum vinculum coniugii, non abſolute. (quoniam ſic ſpectat ad naturæ officium) ſed ut ex inſtitutione ſignificat aliquid ſanctum, puta coniunctionem ſpiritualẽ inter Deum & animam, & diſponit ad gratiam. Res tantum ſignificata & contenta, eſt gratia gratum faciens, quæ in hoc ſacramento confertur ad ſancte poſſe vti coniugio. Res autem ſignificat & non contenta, triplex aſſignatur, ſcilicet coniunctio ſpiritualis per charitatem inter Deum & animam, & coniunctio etiam per charitatem inter Chriſtum & eccleſiam, & coniunctio per unionem perſonalem inter verbum & humanam naturam, quæ vocatur conformitas in natura Chriſti ad eccleſiam. Si igitur ex nullo horum habetur indiſpenſabilitas, diſſolubile erit, ſi autem ex his habetur inſeparabilitas, diſpenſari non poteſt. Si diligenter autem inſpiciamus, nihil inuenitur in omnibus his ſuper ea, quæ ad naturæ officium ſpectant, niſi ſignum & ſignatum, & cauſa & cauſatum, hæc enim tantum addit ſacramenti ratio ſupra naturæ officium. Et ex parte quidem cauſæ & cauſati, manifeſte patet non haberi omnimodam inſeparabilitatem matrimonii, quoniam nihil in hoc ſacramẽto cauſatur indelebile, cum non imprimat characterem, ſed ſit iterabile etiam viuentibus coniugibus, vt patet ſi alter religionẽ profiteatur: gratia quoque hic cauſata amitti poteſt, immo quandoque ſit ſacramentum hoc ſine gratia, cum ſcilicet celebratur in peccato mortali in cõtrito. Ex ratione igitur ſigni & ſignati oportet inſeparabilitatem hanc eſſe, ſi ex ſacramenti vi ſit. Et ſi quidẽ ſacramentum hoc, primo ſignificatũ habet inſeparabile, oportet inſeparabilitatẽ ſequi, ſi autem primarium eius ſignificatum, nõ eſt inſeparabile, ipſum quoq; ſeparari poteſt. Notãter aũt dixi primo ſeu primariũ eius ſignificatũ, quia didici a S. Th. vbi ſupra, quòd contra prima præcepta ſacramenti, non admittitur diſpenſatio, niſi forte a Deo. Prima autem præcepta ſigni, circa primarium ſignificatum cõſtat attendi, ſicut vniuerſaliter prima præcepta cuiuſcunque gradus vel officii circa principalem illius finem. Ad hoc igitur tota quæſtio hæc reducitur, an ſacramentum matrimonii ſignificat primo aliquid indiſſolubile. Et hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM Duos ego in hac re inuenio dicendi modos. Magiſter ſiquidem Sen. in 4. diſtin. 20. expreſſe tenet, quòd matrimonium contractum, eſt ſignum coniunctionis ſpiritualis inter Chriſtum & eccleſiam. Et quoniam cõiunctionem hanc conſtat eſſe inſeparabilem, oportet ſecundũ ipſum, & eius ſequaces, ꝙ matrimonium ratum etiam non conſummatũ, ſit omnino indiſpenſabile. Hanc opinionẽ vidẽtur ſequi omnes Theologi, qui partem negatiuam quæſtionis tenẽt. ponẽtes tertium bonũ matrimonii, quod ſacramentum dicitur, indiſſolubilitatem coniugii, non abſolute, ſed inquãtum ſignũ indiſſolubilitatis inter Chriſtum & eccleſiam ponit.

¶ Sed hęc opinio ſalua tantorum virorũ reuerentia, falſa videtur, qđ dupliciter oſtendit̃. Primo, Si matrimoniũ contractũ ac ratũ, ſacramentũ eſſet cõiunctionis inter Chriſtũ & eccleſiã, ſequeretur ꝙ maritus relictæ ante conſummationem matrimonii eſſet vere bigamus, hoc eſt falſum, ergo. Probatur ſequela: quia ratio bigamiæ eſt defectus ſacramẽti, quia ſcilicet nõ eſt vniens vnius, ſicut Chriſtus vnus vni tantum vnitus eſt eccleſiæ. Hic autem defectus manifeſte adeſt ſecundo coniugio, ſi matrimonium ex ſolo contractu, ſacramentum eſt coniunctionis Chriſti & eccleſiæ. Falſitas conſequentis patet ex determinatione eccleſiæ, extra de bigamis, capitulo debitum. Et ſcito, quòd ſumpta eſt hæc ratio ex illa decretali, & conuincit me, quoniam a deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis eſt optimus & neceſſarius proceſſus. Et atteſtatur eidem ipſe magiſter Sen. quoniam ſicut tenet antecedens, ita etiam affirmauit conſequens in 27. diſtin. 4. Vnde a nobis ſicut nõ ſuſtinetur in cõſequente, ita nec in antecedente tenendum eſt, quin potius eccleſia determinando oppoſitum conſequentis, determinauit oppoſitum antecedentis, connexa quippe ſunt hæc. Vnde inaduertenter loqui videntur, qui in materia bigamiæ dicunt bigamiam non fieri ante conſummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonii dicunt matrimonium non conſummatum ſacramentum eſſe coniunctionis Chriſti & eccleſię, hæc enim, (vt oſtenſum eſt) habent contradictionem implicitam. Secundo, ſi matrimonium ſolo contractu ſignificat coniunctionem inſeparabilem inter Chriſtum & eccleſiam, ſequeretur quòd nec etiam per ingreſſum religionis naturaliter ſolueretur, hoc eſt falſum, ergo. Conſequentia probatur, quia non ſunt facienda mala vt veniant bona. Violatio autem ſacramenti coniunctionis inter Chriſtum & eccleſiam, malum eſt non paruum, cum ſacrilegium ſit. Et fieret per huiuſmodi ingreſſum, quoniam ſolueretur matrimonium &

F conſequenter ſacrum ſignum, & conſequenter daretur intelligi, quòd ſignificatum eſſet ſolubile. Falſitas autem conſequentis ex eo patet, quòd non diſpenſatiue, ſed regulariter licet cuilibet ante cõſummatum matrimonium ire ad religionem, immo ſecundum S. Thom. dantur coniugibus duo menſes ante conſummationem ad hoc & (vt in cap. Ex publico, de conuer. coniug. patet) Papa non diſpenſando, ſed ſequendo eccleſiæ morem determinat matrimonium ſolui per religionis ingreſſum. Sunt etiam contra hoc authoritates, quæ infra afferentur.

¶ Alii igitur ſequẽtes determinationẽ in præallegato ca. De bigamis factã, dicũt ꝙ matrimonii ſacramentũ, quo ad ſignificationẽ, nõ eſt completũ uſq; ad carnalẽ copulam incluſiue, ita ꝙ matrimoniũ contractũ ſignificet coniunctionẽ Dei ad animã per charitatẽ, conſummatũ vero coniunctionẽ Chriſti ad eccleſiã, et inquantum prima coniunctio eſt ſolubilis, ſecunda non, ideo matrimoniũ contractũ tantum ſolui põt, conſummatũ autem minime, vnde Dom.

G Mat. 19. nõ dixit, Quos Deus coniunxit hõ non ſeparet, niſi poſt illa verba. & erũt duo in carne una. Et Apoſtolus ad Ep. 5. nõ dixit, Hoc ſacramẽtũ magnũ i Chriſto & eccleſia, niſi poſt illa verba, Et erũt duo in carne vna. Et ideo Leo Papa (vt refert Magiſter in 2. diſt. primi, & Gratia 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita eſt a principio inſtituta, vt præter commixtionẽ ſexuum non habeat Chriſti, & eccleſiæ ſacramẽtum. Hæc ille. Vbi clare vides aſſertum a tanto doctore, ꝙ probare laboramus nos. San. Tho. quoq; in 4. di. 26. q. 1. ar. 3. q. 2. expreſſe dicit notanda ad propoſitum. Primum eſt in reſponſione ad primum, quòd quia matrimoniũ contractum ſignificat coniunctionẽ ſpiritualẽ inter Chriſtum & animam, & hæc eſt ſolubilis, ideo religionis ingreſſus aufert ſacramentum. Secundum eſt in reſponſione ad tertium, quòd quia matrimonium contractũ tantum non eſt perfectum, ideo non habet omnimodam indiuiſibilitatem. Ex his enim confirmantur omnia dicta. Et colligere potes

H hanc rationem ſic. Si matrimonii ſacramentum non conſummatũ eſſet indiſſolubile authoritate Papæ, hoc eſſet quia omnimoda indiſſolubilitas eẽt de ratione eius, ſed hoc eſt falſum, ergo. Probatur falſitas conſequentis, quia aut eſt de ratione eius inquantum eſt officium naturæ, aut inquantum eſt ſacramentum, ſed neutrum eſt, vt probauimus, ergo. Poteſt quoque idem probari ſic, De ſacramentis eccleſię illud tenendum eſt, quòd Romana eccleſia tenet, ſed Ro. eccleſia diſpenſat de facto Apoſtolicis literis ſuper huiuſmodi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Martino 5. & Eugenio 4. quorum bullas ſuper hoc refert Archiepiſcopus florentinus ſe vidiſſe, & noſtris temporibus pluries hoc factum videtur. Non deeſt etiam naturalis ratio, quòd ſit diſpenſabile. Videmus enim in uniuerſo tria genera rerum, quædam enim ſunt neceſſariæ ſimpliciter quas ſcilicet impoſſibile eſt aliter ſe habere, vt ſunt motus cæleſtes, & quędam ſunt contingentes ſimpliciter, ut res voluntariæ, & quædã neceſſariæ non ſimpliciter, ſed ut in pluribus, vt natu-

I ralia iſtorũ inferiorum. Et inter hæc manifeſta eſt hæc differentia, quòd neceſſaria non poſſunt impediri, contingentia poſſunt fieri, vt libet, neceſſaria uero ut in pluribus poſſunt quidem impediri, ſed raro. Cum autem indiſſolubilitas ſacramenti matrimonii non ſit de genere contingentium (ut patet, quia non poteſt ad libitum diſſolui) nec ſit de genere neceſſariorum ſimpliciter, quia poteſt quandoque impediri, ut patet, ſi alter coniugum ingrediatur religionem, reſtat ut ſit de genere neceſſariorum ut in pluribus. Et uere ſic eſt eſſentia nanque matrimonii annexam habet indiuiſibilitatẽ poſſibilem impediri ex concurſu alterius cauſæ. Et hoc dupliciter, vel cauſæ quaſi eiuſdem ordinis & hæc eſt profeſſio regularis vel ſuperioris ordinis, & hæc eſt authoritas apoſtolica cum cauſa aliqua rationabili. Verum autẽ diſcordia orta inter cõiuges hmõi ſine ſpe remedii, ſit rationabilis cauſa diſpenſandi, crediderim ꝙ ſic, conſenſu coniugum accedente: Tum in fauorem animarum, ne ſcilicet in adulteria adoleſcentes ruant: aut permanere quaſi coga-

K tur, dum ſeparati perpetuo manerẽt. Tum ad euitanda homicidia, quæ a deſperatis coniugibus facile procurari poſſunt, præſertim cum hac de cauſa Moyſes libellum repudii permiſerit. Tum ad bonum pacis reſtituendum inter eos, ſublato hoc uinculo, quod cauſa diſcordiæ eſt, præſertim quia coniugii ſinis unitas eſt. Et hæc de ſecundo.

QVO AD TERTIVM Reſpondetur ad primã obiectionem, & dicitur, quòd in diffinitione matrimonii non ponitur indiuiſibilitas ſimpliciter, id eſt, omnino, ſed quãtum eſt ex ſe, id eſt niſi impediatur. Et propterea poſito matrimonio, ponitur indiuiſibilitas perſonarum ſic non omnino, indiuiſibilitati autem ſic non repugnat impediri.

¶ Ad ſecundũ uero iam patet ex dictis quòd inſtitutio refertur ad ſacramentum perfectum in ſignificando, & non inchoatum tantũ. Quamuis poſſet etiam dici & bene, quòd Deus non inſtituit matrimonium indiſſolubile omnino, ſed quantum eſt ex ſe, ut dictũ eſt. Et ideo Papa non diſpenſat contra inſtitutionem diuinam, ſed utitur poteſtate ſua, qua poteſt impedire aliam cauſam impedibilẽ inſtitutam etiam a Deo.

¶ Ad

¶ Ad tertium dicitur, quòd coniuges non aliter ſanctificātur hoc ſacramento, quàm per gratiam gratum facientem, & repræſentationem Chriſti & animę per charitatem vnitorum. Vnde cum vtrunque ſit ſeparabile, nulla eſt hic ſanctificatio habens effectum perpetuum. Vnde quamuis non poſſit fieri quòd coniuges nō fuerint ſanctificati, poteſt tamen auferri vtraque ſanctitas ab eis. Et propterea non eſt ſimile de eis & de calice conſecrato, a quo non poteſt conſecratio auferri. Nec ē propterea minoris efficacię ſacramentum quàm ſacramentale, quoniam longe maius eſt facere ſanctum formaliter, etſi amitti poſſit illa ſanctitas, quam facere ſanctū miniſterialiter, & ſecundum quaſcunque alias huiuſmodi denominationes. Vnde ſacramenta omnia, quia gratiam conferunt, magis ſanctificant cæteris conſecrationibus, licet non ita diuturnos habeant effectus propter variam diſpoſitiōem ſubiecti, effectus enim conſecrationum & benedictionum non exigunt niſi conſtantiam ſubiecti, gratia autem & ſignificatio vltra ſubſtantialem conſtantiā ſubiecti, exigunt immutationem voluntatis & ſtatus, & propterea mutatis his deſinunt. Ad confirmationem autem dicitur, quòd peccat ſupponendo id quod probare debet, & quod in dubium vertitur, hic enim nihil aliud dubitatur, niſi an vinculum ex ſacramento matrimonii contractum ſemel, ſit inſeparabile a perſonis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc ſupponit. quia ſupponit, quòd ſe habeat ad perſonas ſicut corpus Chriſti ad ſpecies panis ſemel conſecrati, quod conſtat ſe habere inſeparabiliter. Vnde neganda eſt ſimilitudo, quia vinculum matrimonii non habet neceſſariam connexionem cum perſonis, ſicut corpus Chriſti ad hoſtiam, neceſſaria namque connexio eſt, quæ impedit diſpenſationem.

¶ Ad quartum patet reſponſio ex dictis: negamus ſcilicet ſignificari coniunctionem Chriſti ad eccleſiā per contractum matrimonii. Poſſet quoque dici, quòd coniunctio ſpiritualis Chriſti ad eccleſiā poteſt conſiderari dupliciter. Primo ſecundum ſuam rationem, & ſic eſt ſolubilis, quia eſt coniunctio per charitatē viæ. Secundo, ſecundum extrema, inter quæ eſt, ſcilicet Chriſtum & eccleſiā & ſic eſt inſolubilis. Et quia primo modo vnio ſpiritualis cōſideratē per ſe, ſecundo per accidens, ideo poteſt dici, quòd vnio illa eſt ſolubilis, vnio autē in conformitate naturę eſt omnino inſolubilis, quī eſt ſecundum eſſe diuinum hypoſtaticum. Hæc reſpōſio licet quo ad ſolubilitatem ſuſtineri poſſit, non tñ euadit inconuenientia de vnitate, & propterea non eſt totaliter ei innitendū. Ad cōfirmationem vero ex authoritate S. Tho. dicitur, quòd loquitur de matrimonio conſummato, ut manifeſte patet, & ex articulo præcedenti in reſponſione ad ſecundum conuincitur. Ad alteram autē confirmationem de bono ſacramenti, dicitur quòd proprie & formaliter loquendo, ſacramentum quod eſt tertium bonum matrimonii, inuenitur quidē in matrimonio contracto, ſed imperfecte, quia non niſi cauſaliter, inchoatiue & impedibiliter, vt patet ex ſupradictis. In conſummato autem inter fideles inuenitur formaliter, cōplete, & vt neceſſarium ſimpliciter, & propterea conſummato repugnat diſpenſatio, vt San. Tho. docuit.

¶ Ad authoritates tenentium oppoſitum, neſcio quid dicam, niſi quòd ſi diligentius hæc animaduertiſſent, forte ſententiam mutaſſent. Romæ die 24. Ianuarii 1507.

TRACTATVS VIGESIMVS NONVS.

De Reddendo debito inter coniuges, altero eorum exiſtente adultero, unica quæſtione contentus.

QVAESTIO.

Num uxor teneatur ſub peccato mortali abſtinere a carnali commercio uiri publici concubinarij.

QVAERITVR, An vxor teneatur ſub peccato mortali abſtinere a carnali commercio viri publici concubinarii. Et videtur quòd ſic. Vir tenetur ad abſtinendū ſe ab vxore publice adultera, ergo econtrario. Antecedens patet in Scriptura, quia patronus eſt turpitudinis, qui crimen celat vxoris, vt in cap. quēadmodum, de iure iurando dicitur, & in ſacris canonibus extra de adult. ca. ſi vir. & 32. q. 1. ca. 1. & ca. ſi quis vxorem, & ſacris doctoribus in 35. diſt. 4. Sen. Conſequentia autē probatur, quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem & debitum matrimonii.

IN OPPOSITVM Autem eſt, quia vxor non tenetur ad correctionem viri, ſicut econtrario, quia vir eſt caput mulieris, vt dicitur primæ ad Cor. 11.

AD EVIDENTIAM huius ſciendum eſt, quòd actus coniugii, quum ſecundum ſe licitus ſit, ad hoc quòd reddatur illicitus eu alterius crimine, oportet vinculum aliquod nouū inde ad innocentē deriuari ad hoc, vt teneat abſtinere. Crimen autē mariti publici adulteri, quadrupliciter poteſt conſiderari primo, inquantum offenſiuum vxoris, ſecūdo inquantum emendabile pro bono ipſius mariti, tertio inquantum punibile pro bono cōmuni, quarto inquantum quandam mali ſpeciem in coniugem docit. Si primo modo ſumatur crimen propoſitum, ipſum quidem virum in lege coniugii errantem fidem violando priuat iure exigendi, non petendi actum coniugii. Iuſtum quippe eſt, vt iniuriam faciens matrimonio, & a fide recedens, ius cogendi alterum ad ſeruandum ſibi promiſſum perdat, ſimplici tamen petitione actum coniugii poſtulare non prohibetur a volente ſibi conſentire, ſicut in aliis debitis, quāuis extinctis iure poteſt creditor petere a voluntario debitore, qui non vulturus rigore vti. Sed ex hac ratione vxorem offenſam in nullo ligat, non eſt enim addenda afflictio afflicto, ſat eſt quòd quatenus offenſiuum eſt, ipſam affligat. Si ſecūdo modo, vxor innocēs non tenetur ad abſtinētiam actus coniugii, niſi vt habet rationem remedii curatiui criminis viri, & hoc quia non tenetur ad hoc niſi ratione præcepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatum Domini Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. ſi monitio verbis facta per ſe vel alios non ſufficit (quum ipſa nō poſſit verbere virū adducere ad pœnitentiam, ſicut econtrario) tenetur adhibere pœnalem medicinā, abſtinendo ab eo, & denūtiare eccleſiæ, ſi hoc non ſufficit. Sed quia præceptum de correctione fraterna non habet locum, vbi non eſt ſpes pęnitentiæ, quoniā finis eius eſt bonū ipſius peccatoris, ideo ſi vxor non ſperat pœnitentiam per hoc remediū, non tenetur ad illud faciendum, & tanto minus ſi credit quòd peior fiet. Si tertio modo, ſic quum procurare bonum commune in huiuſmodi fiat per viam accuſationis, non tenetur vxor eo ſolo crimine adulterii viri, quum hoc non ſit in corruptionem ſpiritualē vel corporalem boni communis, niſi annexam haberet corruptelā fidei Chriſtianæ, vel proditionem patriæ, & huiuſmodi. Si quarto modo, tunc pro tanto habet ſpeciem mali, vt communiter aſſumitur, quod innocens miſceatur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato conſentire, correctionem debitam non apponendo. Conſtat autem, quòd ſi non eſt ſpes pœnitentiæ per huiuſmodi abſtinentiam, correctio hæc non eſt debita ſecundum veritatem, & quod ſi notum eſt, quòd vxori hoc valde diſplicet, & propterea ducit in amaritudine animam ſuam, vt communiter accidere videtur, ceſſat ratio apparentis mali & ſcandali actiui in vxore. Ex omnibus igitur conſiderationibus opportunis cōcluditur, quòd vxor innocēs, & in amaritudine animæ poſita de viri adulterio publico, non ſperans per abſtinentiam actus coniugii emendationem viri, non tenetur ad abſtinendum ab eo, ſed licite poteſt matrimonio vti tam petendo, quam reddendo.

ET AD Obiectiones in oppoſitum dicitur, quòd nec vir tenetur ad abſtinendum, niſi ſubſit ſpes correctionis futuræ & ratio ſcandali. Sed quia ad virum ſpectat corrigere vxorem etiam facto, ideo tenetur ad vtendum omnibus remediis vtilibus, ſibi tamen conuenientibus, puta ad verberandum eam, ſegregandumque a prattica, & huiuſmodi, inter quæ remedia computatur abſtinentia a thoro illius, quando creditur expediens. Tenetur quoque magis ad euacuandum a ſe ſcandalum actiui, quia nō facile creditur vxorem publice adulterari ſine tacito conſenſu viri. Propter hæc namque duo, omnes authoritates allatæ damnant virum nō ſeparantē ſe ab adultera, patronum turpitudinis. Nec ſacri canones intelligēdi ſunt condidiſſe nouum ius, ſed applicaſſe doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonii vnde & patrocinium peccati & patronatus turpitudinis, & huiuſmodi quæ diuini iuris ſunt, aſſerunt. Et hæc de quæſtione hac ſufficiant. Romæ, d. e. 14. Martii, 1513.

TRACTATVS TRIGESIMVS.

De Vſu Scripturarum ab Eccleſia, vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO. VNICA.

An Apoſtolica ſedes in ſacris canonibus abutatur uerbis ſacræ Scripturæ.

CHARITATE Ieſu Chriſti cogente, quæritur an Apoſtolica ſedes in ſacris canonibus abutatur verbis ſacræ Scripturę. Et videt quòd ſic Primo, quia Clemēs ſextus in Extrauaganti, vnigenitus, & de pæ. & re. abutitur authoritate Prou. cap. 7. dum ad theſaurum, ex quo ſunt indulgentiæ, applicat eam; dicens, quòd eſt theſaurus, quo qui vſi ſūt participes facti ſunt amicitiæ Dei. Conſtat enim quòd per indulgentiarum gratiam non fit homo particeps amicitiæ Dei, ſed ſolummodo ſatiſfacit pro pęna debita.

¶ Secundo, quia Pelagius Papa in Decr. diſtin. 21. quamuis, probat ſedem Apoſtolicam eſſe prælatam cunctis Eccleſiis Euangelica voce Mat. 16. Tu es Petrus, & quodcūq; ſolueris, &c. Et tamē conſtat

ſtat per illam Domini ſententiã non eſſe Petrum prælatũ cæteris. Tum quia verba illa dicta ſunt Petro in perſona omnium, ſicut ipſe Petrus reſpondit pro omnibus. Vnde & ſacri doctores intelligunt ibi non vni, ſed vnitati æqualitatis omniũ dictum. Quodcũque ligaueris, &c. Tum quia ipſe Domin⁹ replicauit in plurali eandem ſententiam, Quæcunque alligaueritis. Mat. 18. Tum quia Dominus dicit, Quod uni dico, omnibus dico. Mar. 13.

¶ Tertio, quia extra de conſt. ca. Trãslato, affert authoritas Apoſtoli, Trãslato ſacerdotio, neceſſe ẽ vt trãslatio legis fiat. Et decretalis ſententia eſt, ſacerdotium eſt trãslatum a Moyſe in Chriſtum, & à Chriſto in Petrũ, ſic.n. interpretantur Iuriſtæ, & Põtifex permittit ſeu approbat. Cõſtat autem impium eſſe dicere ſacerdotium translatum a Chriſto in Petrum, abuſiue ergo apoſtolica ſedes in ſuis decretalibus ſacram Scripturam affert, vimque illi infert.

IN OPPOSITVM Eſt ipſi⁹ apſicæ authoritatis dignitas.

QVAESTIO Hæc mota ẽ charitate vrgente, ne hi, qui minus eruditi ſunt legentes, vulgatas has iniurias apoſtolicæ ſedi illatas, putent veras eſſe. Et ſi forte, hi, qui nouitatibus iſtis ſtudent, diſcant ſapere ad ſobrietatẽ, aut ſaltem cohibeant linguas ſuas. Dedecet ſiquidem paſtori & doctori omnium Chriſtianorum Ro. pontifici etiã ſi quandoq; trãſumptiue vteretur aliqua authoritate Scripturæ, vt crebro doctores ſacri faciunt, detrahere, non modo contumeliam irrogare, publice ſcribendo, ꝙ abutitur ſacra Scriptura, quòd vim infert ſacro eloquio. Nunquam hoc ab Auguſtino, Hie. Amb. aliiſque ſanctiſſimis doctoribus didicimus. Si quis, inquit Iacobus Apoſtolus, putat ſe religioſum eſſe nõ refrænãs linguam ſuã &c. huius vana eſt religio. Reducendus quippe eſt potius aut intellectus, aut ſermo in captiuitatem in obſequium Chriſti in ſuo Vicario, quando videntur nobis minus conſona eius verba, modo fides ſalua ſit, nec ponamus os in cælum, præſertim quòd humanum ſæpe fallitur iudicium, & quòd vnus putat abuſiue dictum, alter intelligit proprie dictum. Et quia ſic accidit in propoſito, nulla ſiquidem inductarum authoritatũ abutũtur ſacri Canones, ſed in proprio ſenſu illarum qualibet vtuntur, vt ſigillatim manifeſtabitur, ideo paruulum hunc laborem non ſubterfugi.

¶ Clemens in primis VI. non abuſiue, ſed proprie vtitur authoritate Scripturæ, qm̃ theſaurus, de quo loquitur Scriptura, eſt theſaurus diuinæ ſapientiæ: eſt enim theſaurus meritorum Chriſti, qui eſt ipſa diuina ſapientia, & fons ſapientiæ. Et quicunque theſauro hoc vere vſi ſunt, efficaciter conſequendo indulgentias, cum perſeuerantia ſine qua quocunque theſauro vane vtimur, vere participes ſiunt amicitiæ Dei cõſummatæ. Cuius null⁹ põt eſſe particeps, quamdiu obnoxius eſt pœnæ alicui pro quocunque peccato, quoniam Dei amicitia conſummata non niſi in cæleſti patria habetur, in quam nihil pœnæ ſubiectum ingredi poteſt. Quia igitur indulgentiæ tollunt ab homine impedimenta diuinæ amicitiæ conſummatæ, vere & proprie dicitur theſaurus indulgentiarum eſſe, quo qui vtuntur, participes ſiunt amicitiæ Dei. Nec valet argumẽtum, Theſaurus diuinæ ſapientiæ fuit ante indulgentias, & illo poteſt quis vti ſine indulgentiis, ergo indulgentiæ non ſpectant ad illum, quoniam theſaurus diuinæ ſapientiæ continet multa in ſe diuinæ ſapientiæ opera, vt ſunt actus ſapiendi ſecundum Deum, & merita Chriſti vt meritoria, & eadem vt ſatisfactoria, & multa alia. Et vt theſaurus ipſe prior indulgentiis, non dependet ab indulgentiis, ſed contra indulgentiæ dependẽt ab illo. Et poteſt aliquis vti theſauro illo diuerſimode, propterea poteſt quis vti illo ſine indulgentiis, & per indulgentias. Et ſimiliter poteſt aliquis fieri particeps diuinæ amicitiæ conſummatæ, & ſine indulgentiis & per indulgentias. Non docet ſiquidem Romana eccleſia indulgentias eſſe medium, ſiue quo non poſſit diuina amicitia conſummata haberi: ſed eſſe medium, per quod poteſt haberi: tanquam per remouens prohibens, vt declaratum eſt.

¶ Quod autem ſecundo obiicitur de authoritate euangelica, pſpicaciter intentum Pelagio pontifici abſque abuſu ſuffragatur, nam quòd illa Domini uerba ad ſolum Petrum dirigantur, ex multis habetur. Primo ex hoc, quòd eidem facta eſt promiſſio, cui exhibita eſt promiſſa res, ſed ſolum Petrum conſtat a Domino conſtitutum caput eccleſiæ, vt patet Ioan. vlti. ubi Dominus poſt reſurrectionẽ Petro, vt diſtincto ab aliis Apoſtolis, dixit, Paſce oues meas, fecit enim comparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & ſtatim ipſius, nõ ipſius & aliorum martyrium, paſtoralis officii fructum ſubdidit, Quum eſſes iunior, &c. Et hoc ibidem confirmat Chryſoſt. Prætereuns, inquit, Dominus alios Apoſtolos, ad Petrum dixit, Si amas me, &c. Secundo ex eo, quòd Dominus dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis, &c. certum eſt enim, quòd ex hoc Dominus non beatos dixit omnes Apoſtolos, nec quod ſingulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum eſt. Et confirmatur, quia inter diſcipulos erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, nec in ſpe, quum eſſet fur, vt Ioan. Euangeliſta teſtatur. Tertio patet ex hoc, ꝙ Dominus inchoauit ſentẽtiam a Petro, vt ab aliis diſtincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc, &c. conſtat autem quòd nec de Andrea nec de Ioan-

F ne, nec de Iacobo, &c. verificatur, Tu es Petrus. Verba igitur textus Euangelii manifeſtant, quòd Petro ſingulariter dictum eſt, Tibi dabo claues regni cælorum, ac per hoc Pelagius papa non abuſiue, ſed proprie vſus eſt authoritate illa ad probandum Petri ſedẽ a Domino uoce & ſenſu cæteris eſſe prælatam. Nec fuit Pelagius prim⁹ qui hac eadem authoritate vſus eſt ad idem probandum, quoniã Anacletus martyr ſub Traiano hoc idem dixerat, vt habes in decreta. dt. 22. ca. Sacroſanct. Ad primam obiectionem reſpõdetur, quòd Petrus dicitur reſpondiſſe pro omnibus, quia Dominus communiter interrogauit, Vos aũt quẽ me eſſe dicitis? ſed ſicut reuelatio, teſte Domino, ſoli Petro dicitur facta, ita reſpõſio nõ ex conſilio aliorum, ſed ex diuina reuelatione a ſolo Petro facta eſt. Sed quia omnib⁹ placuit reſpõſio, pro omnibus reſpondiſſe dicitur, frequentiſſime ſiquidẽ accidit, ꝙ multis collegis præſentibus quod vnus optime dixit, tãquam ſi ab omnibus fuerit dictum, habetur, laus tñ ſolius eſt illius qui ſapienter reſpõdit. Sacri autem doctores accipientes hæc verba nõ pro vno, ſed pro vnitate, non obſtãt, quia vera ſunt, Nec aduerſant dictis, qa de vnitate eccleſiaſtica loquũt, quæ

G eſt vnitas ordinis, caput vnũ habẽs. Immo interpretatio hæc Pelagii ſenſum confirmat, quoniã uerba illa dum vnitatem eccleſiæ reſpiciũt, caput vnum deſignant, per quod vnitas eccleſiæ claues habeat regni cælorum, & ordine quodam a Petro ad alios in partem ſolicitudinis aſſumendos poteſtas abſoluendi atque ligandi deriuetur. Et propterea non unus Petrus in perſona, ſed in omnibus ſucceſſoribus ſuis, nec vnus Petrus cum ſucceſſoribus ſolus ſuſcepit claues, vt ſolus retineat, ſed unitas eccleſiæ per unum ſuſcepit, dum Petrus ſuſcepit communicandas in unitate eccleſiæ. Quod autem affertur in argumento de unitate æqualitatis, falſum eſt, nec ẽ Sanctorum ſententia de unitate æqualitatis, ſed eccleſiæ, quam conſtat eſſe unitatem ordinis. Et aduerte, quòd nõ ſolum Gloſſa ordinaria, ſed Cyrillus inter priſcos Patres Orientales nulli ſecũdus in libro Theſa. de Petro & ſucceſſoribus in Ro. eccleſia, hoc intelligit, vt in Cath. au. Mat. 16. habes. Ad ſecundam vero obiectionem dicitur,

H quòd Dominus non replicauit de clauibus regni cælorum, quum omnibus cõmuniter dixit, Quæcunque alligaueritis, in hoc diſcernendam relinquens excellentiam Petri ſuper alios. Et rurſus ordo ipſe, dum primo ſoli Petro & deinde communiter aliis loquitur, inſinuat quod pri⁹ Petro, deinde aliis Epiſcopis authoritas cõueniẽs debebat abſoluendi atque ligãdi. Ad tertiam autem, Quod uni dico, omnibus dico, reſpõdetur, quòd Dominus non dixit, Quod uni do, omnibus do, non enim omnibus diſcipulis dedit apoſtolatus dignitatem, nec etiam omnibus dedit dignitatem Septuagintaduorum, in propoſito autem non eſt quæſtio de Dicere, ſed de Dare, Tibi, inquit Dominus, Dabo claues, &c. Vnde patet extra propoſitũ eſſe quod uni dico, omnibus dico, quod de doctrinali dicere ad litteram voluit cæleſtis Magiſter intelligi, ut inſtructio quam uni impendebat, omnibus impenſa nuncupetur.

I ¶ Ad tertium argumentum principale de authoritate Pauli Apoſtoli dicitur, ꝙ Decretalis illa nec ſomniauit unquam quòd ſacerdotium ſit translatum a Chriſto in Petrum, quum Petrus non niſi Chriſti ſacerdotii miniſter ſit, & Chriſti Vicarium eſſe decretales clament. Vnde nulla culpa eſt Pontificis, ſi Iuriſtæ male eam intellexerunt, niſi quis adeo deſipiat, ut pontifici imputet omnes errores doctorum, quia non reprobat eos. Admiratione profecto dignum eſſet, quòd in Papam, in decretalem, ſenſum alienum retorquetur arguentes illi, niſi manifeſtior lapſus teſtimonium eorum ſtudio perhiberet, ſubdunt enim pluſquam octingentorum annorum Chriſtianos totius Orientis, & Africæ nunquam ſub Romano Pontifi. fuiſſe. Nam ſi Chalcedonenſem ſynodum (unam ex quatuor, quas ſicut ſanctum Euangelium Gregori. excipit) perlegiſſent, Patrumque decreta ac geſta libraſſent, uidiſſent contigua omnium ætatum teſtimonia, primatum Roman. eccleſiæ præſcientia, falſiſſimumque eſſe Africæ Orientiſque Chriſtia-

K nos Rom. eccleſiæ ſubditos non fuiſſe. Ad quod pro nunc ſufficiant duo teſtes ante annos mille ferè. Alter eſt ex Græcis, Cyrillus, ſcilicet in libro Theſau. ut habes in Catena aur. Matth. 16. dicens, Secundum hanc Domini promiſſionem eccleſia apoſtolica Petri, ab omni ſeductione hæreticaque conuentiõe manet immaculata, ſuper propoſitos Epiſcopos, & ſuper omnes primates eccleſiarũ & populorum in ſuis pontificibus in fide pleniſſima & authoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius ſcilicet ad Ioannem Epiſcopum Syracuſanum ſcribens. Conſtantinopolitanam eccleſiam, quis eam dubitet ſedi apoſtolicæ eſſe ſubiectam? ut habes in Decret. diſti. 22. ca. de Conſtantinopolitan. Maguntiæ die 22. Martii. 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVS PRIMVS, A
Ad Leonem Decimum Pontificem Maximũ de ſeptẽdecim Reſponſionibus ad diuerſa præcipue obiecta, quæ pro Martini Lutheri aſſertionibus facere videbantur.

IN XVII. RESPONSIONES TRACTAtus Trigeſimiprimi,

SVMMARIA.

1 *De expoſitione quinq; articulorũ Lutheri reprobatorũ. Primus articulus eſt, Verũ eſt prouerbium, et omniuũ hominũ doctrinis de contritione adhuc traditis præſtãtius, q. ſumma pœnitentia eſt nõ amplius peccare, & q. optima pœnitentia eſt noua vita. Secundus, Nemini remittuntur peccata, niſi credat ſibi remiſſa eſſe quando Presbyter remittit, &c. Tertius, Error illorũ magnus eſt, qui vadũt ad communionis ſacramentũ ſub hac confidentia, q. ſunt confeſſi, & q. cognoſcunt eſſe ſe ſine peccato mortali pp preces & præparatoria præmiſſa, etc. Quartus, Theſaurus eccleſiæ vnde Papa dat indulgẽtias, nõ ſunt merita Chriſti & Sãctorũ. Quintus, Si Papa cũ magna parte eccleſiæ haberet hãc vel illã opinionẽ & nõ erraret, tamen peccatũ eſt, nec hæreſis contra ſentire (præſertim in re nihil pertinente ad animæ ſalutem) donec alterum per generale concilium reprobetur vel approbetur.* B

2 *Quid ſentiendũ de ſex propoſitionibus, in laudẽ beati Ioſeph a quodam Theologo prædicatis. Prima, q. Ioſeph fuit magni meriti, & pater putatiuus Chriſti, qui Chriſtũ ipſũ palpauit, & eo familiariter vſus eſt. Secũda, q. Ioſeph ſanctus fuit verus vir virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob aũt genuit Ioſeph virũ Mariæ. Tertia, q. fuit verũ matrimoniũ inter Virginẽ glorioſam, & ſanctũ Ioſeph quod nõ potuit eſſe niſi per mutuã corporis donationẽ, quæ fuit inter Ioſeph & Virginem. Quarta, q. iſtud matrimonium fuit priuilegiatũ, quoniam in iſto matrimonio Virgo non dedit vſum corporis, licet per matrimonium dederit corpus, edocta a Spirituſancto, ubi regulariter per cõtractũ matrimonij datur corpus et uſus copulæ carnalis. Quinta, q. Virgo Maria dando corpus ſuũ Ioſeph, dedit & ſanguinẽ totius corporis, ex quo ſanguine fuit completum corpus Chriſti. Sexta, q. hæc propoſitio ẽ uera. Ex ſanguinibus Ioſeph fuit formatum corpus Chriſti, id eſt ex ſanguinibus proprijs uirginis Mariæ, a Ioſeph ſancto datis per contractũ matrimonij, fuit formatum corpus Chriſti.* C D

3 *An matrimoniũ cõtractum a iuuene, poſtquam religionẽ poſt diſcretionis annos ingreſſus eſt animo mutandi omnino uitam, & intra nouitiatus tamen annum egreſſus eſt ad ſecularem uitam & habitum, ſit ualidum.*

4 *An adulter ipſo facto ſit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente.*

5 *Ad quatuor dubia. Primum. An iuridice inquiſitus de aliquo crimine teneatur, & debeat nominare complices, ſi non ſunt infamati, & ante correptionem fraternam. Secundum. An ſi ipſe tales nominauerit, poſſit iudex contra tales procedere ad inquiſitionem. Tertium. An iudex ſciens defectum alicuius a tribus, uel quatuor non per modum iudicij, poſſit ipſum cogere ad dicendum ueritatẽ. Quartum. An infamatus de aliquo poſſit de omnibus inquiri.* E

6 *An ij, q ex Iudæis originẽ ducũt, ſi in nullo culpabiles inuẽti, nec aliter ſuſpecti niſi in rõne originis ſunt, poſſit negari ingreſſus religionis, et ſi fuerĩt nouitij negari poſſit profeſſio abſq; pctõ mortali, an ſit hoc cõtra pceptũ charitatis.*

7 *An N. ingreſſus religionẽ quãdã mendicãtiũ, in quodã illius cõuentu regularis uitæ, cũ animo deliberato perſeuerandi uſq; ad mortẽ in illa particulari religione, & in illo particulari cõuentu inſeruitiũ Beatæ Virginis, cui eccleſia illa dicata eſt, poſtquã multos menſes ibidẽ degit, poſſit ob ſcelera ibidem impunita ad ſæculum intra probationis annum redire.*

8 *An is qui in choro ſic diuinũ officium perſoluit, q. ſui chori uerſus ſubmiſſe ſibiipſi ſoli dicit, alterius uero chori uerſus audit tantummodo, ſatisfaciat præcepto eccleſiæ de perſoluendis canonicis horis.*

9 *Ad tres qſtiũculas. Primã. An uſura ſoluta ab accipiẽte ſine neceſſitate pecunias mutuo, ſit reddẽda illi, q ſoluit. Secũdã. An pertinaci etiã uſq; ad mortẽ in aliquo ueniali, nõ ex contemptu, ſed quia eſt ueniale, ſit denegãda abſolutio de cæteris peccatis. Tertiã. Quomodo intelligatur delictũ publicũ, ut ſine peccato poſſit reuelari, an qa põt probari, an qa fuit de eo cõuictus corã iudice, aut quouis alio modo.*

10 *An poſſit annua penſio ex beneficio eccleſiaſtico debita, pro certa ſumma pecuniæ ſemel perſoluenda, uendi.*

11 *An Petrus conſignans centum florenos apud Paulum mercatorẽ, ut eis pro parte lucri, capitali ſaluo, aſſignet v. flo. reſiduo lucri ſibi reſeruato, licite contrahat, & ad reſtitutionem illorum in foro animæ non teneatur.*

12 *Ad v. dubia. primum. An ſit ſimpliciter de neceſſitate ſalutis pœnitentem confiteri de ſingulis peccatis numeraliter in eadem ſpecie, quando poteſt ea ſigillatim ad memoriã reducere. Secundũ. Quãdo circunſtantia loci ſacri ſit neceſſario cõfitẽda. Tertiũ. An ſi tã uenditor, q. emptor ſciat naturã rei & ualorẽ, nullũ ſubſit peccatũ ſi res uẽdatur pro maiori uel minori pretio. Quartũ. An prĩcipes terrarum per conſuetudinem poſſint ſibi licite appropriare feras. Quĩtum. An dicti principes poſſint ita diſtricte prohibere dictarum ferarum captionẽ, ut nullus ſubditus poſſit eas capere, qn grauiſſime puniatur, ẽt ſi capiat eas, ut ſe a damno præſeruet, quod inferunt in bladis uel huiuſmodi.*

13 *Ad vij. dubia. Primũ, Quomodo ſtẽt hæc ſimul, licet uendere Iudæis res quibus ipſi utuntur in ſuis ſacrificijs, et nõ licet cooperari ad reædificationem ſynagogæ Iudæorum. Secundum. Quomodo ſtẽt hæc ſimul, occultiſſima per accidẽs ſubiacẽt eccleſiæ cẽſuris, & autor homicidij occultus non eſt ſub iudicio humano, quia perſona eſt occultiſſima. Tertium. An hæc ſibi inuicẽ repugnent, nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos, & licet inducere, ut peccent minus. Quartum. Quomodo hæc ſe compatiantur: Excuſantur qui omnino cænaturis tempore ieiunij exhibent cænam, & non licet exhibere uinum uolenti omnino ſe inebriare. Quintum, Quomodo hæc. Sicut in alijs iniurijs ſufficit reſtituere, & non oportet petere ueniam, ita nec in contumelia, & quando tranſlatio non eſt omnino uoluntaria, oportet nõ ſolum reddere pretium agri, ſed aliquid correſpondẽs illi conditioni inuoluntarij, ſicut ſemper in reſtitutionibus faciendum eſt. Sextum. Cur neq; in textu, neq; in Commẽto totius Secundæ ſecundæ, tractatur de famoſo murmurationis uitio. Septimum. Quid importet ſcrupulus cõſciẽtiæ, quo ſtãte licite operamur oppoſitum.*

14 *Ad quinq; dubia. Primum, Cur pmittitur ſimul ſtare bonitatẽ ſubſtantialẽ & ueniale peccatum. Secundum. Quomodo uerificetur, q. nõ oportet reſtituere cum damno in re ſuperioris ordinis, quum ex hoc uideatur ſeq mulierẽ, quæ ex adulterio ſuſcepit prolẽ, nõ teneri ad ſe prodẽdum, quãtumcumq; ueri hæredes inde damnificẽtur. Tertium. An hoc ſit ſolidum fundamẽtum utentẽ malitia alterius, ſemp petere debere aliqd abſq; peccato præſtabile. Quartum. An ſicut uotum abſtinẽtiæ uxoris, ſic et uotum continẽtiæ*

uiri irritare poſſit, ſic ut uxor ſecura ſit atq; tuta. Quintum An ſit mens diui Tho. in 4. Sent. diſt. 18. q. 2. ar. 1. q. 4. ꝙ excommunicatio iniuſta priuat ſuffragijs eccleſiæ.

15 *Ad duo dubia. Primum, quomodo ſuſtinetur, ꝙ uotum ē de meliori bono. i. bono ſuperogationis, & quod religioſæ perſonæ venereis vacantes agant contra votum. Secundum. An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione iter eundem renouat voluntatem peccandi, toties nouum peccatum committat, an totum ſit vnum numero peccatum, &c.*

16 *Ad duo dubia, primum, Quomodo ſit vnus conceptus mentalis entis. Secundū, Quomodo hæc ſtent ſimul, Analogū non abſoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptū vnū ſimplicem, ad quē omnia prædicamēta & tranſcendentia addunt in quem reſoluuntur, qui eſt primo notus.*

17 *Ad quinq; articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iniuſto. Primus eſt, An huiuſmodi rapta etiam difficillime reparabilia, ſint iudicanda tanquam habita pro derelicto.*

Secundus eſt, An capta a priuatis, poſſint licite emi poſt diē ſeu certum tempus, vt nonnullæ leges admittunt.

Tertius eſt, An huiuſmodi caſibus, in ementibus ſcienter, tota reſolutio ſumenda ſit ex intentione vtilitatis propriæ vel Domini, &c.

Quartus eſt, An dictum cuiuſdā doctoris dicentis ſic probabiliter credo, quod totaliter emens paratus reddere vero Domino, ſi comparuerit, credens tamen quòd non coparebit, & cōſequēter ſperans pro ſe habiturū, nō peccat, quia veriſimiliter poteſt de veri Domini voluntate præſumere, ſit in conſcientia tantum & alijs diuulgandum. Quintus eſt, An emat recte quis ex pietate calices, & huiuſmodi ſacra dedignatus, quòd manēt apud infideles, daturus propria autoritate ea occurrenti eccleſiæ habito pretio, & an Dominus talium ſit cenſendus omnino ignotus, ſtante notitia regionis, puta Hungariæ.

PEtri Apoſtoli veſtigijs inhærentes, parati ſumus rationem reddere omni poſcenti nos de ea, quę in nobis eſt fide. Quibuſdā proinde Chriſti fidelibus viris probis, pie trepidantibus circa quinque articulos in apoſtolicis literis contra Martinum Lutherum inter reprobatos contentos, opem luminis ferre volentes, aperira intendimus, quare reprobari merito fuerint, ſubnectendo ſigillatim dictos articulos cum dubitantium obiectionibus, prout ad nos deleti ſunt, & cuiuſque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

Super quinq; Martini Lutheri articulos. Primus Luteri articulus, Vera pœnitentia eſt, non amplius peccare, & nouam prorſus ducere uitam.

PRimus igitur articulus eſt, verum eſt prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præſtātius, quòd ſumma pœnitentia eſt, non amplius peccare, & quòd optima penitentia eſt noua vita.

¶ Obijcitur, In hoc articulo omnes ſancti Patres videntur conſentire cum Luthero, & ideo nec error poteſt eſſe hic, nec hæreſis.

RESPONDEMVS. Hunc articulum merito reprobatum tam ſecundum illius articuli ſenſum, quàm ſecundum quòd a Luthero prolatus eſt. Et quidem ſi ad proprium ſenſum verborum ſpectetur, falſus comprobatur: nam nec ſumma, nec optima pœnitentia eſt, qua non fit remiſſio peccatorū, promulgauit enim Saluator pęnitentiam Chriſtianam eſſe remiſſionem peccatorum, Luc. vlt. Oportet, inquit, prędicari pœnitentiam in remiſſionem peccatorum. Hæc autem duo in articulo poſita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua vita) conſtat non ſufficere ad pœnitentiam in remiſſionem peccatorum, quandoquidem exigitur pręter hæc dolor de præterito peccato (Petrus enim poſt peccatum commiſſum fleuit amare) & recurſus ad diuinam miſericordiam cum publicano, Deus propitius eſto mihi peccatori. Vnde Eccl. 21. dicitur, Fili, peccaſti, ne adijcias iterum, ſed pro priſtinis deprecare vt dimittantur tibi. Vbi & etiam Auguſ. notauit, non ſufficit dicere, Ne

F adijcias iterum, ſed adiuncta eſt deprecatio pro priſtinis remittendis. Non eſt igitur ſumma pœnitentia, non amplius peccare, nec eſt optima pœnitentia, noua vita, quæ ad dolorem pro peccatis & deprecationē pro priſtinis in ſe non claudit. Et videtur ꝙ precipitē daret pœnitentem hic articulus, nam ſecundum eundem ſumme & optime pœniteret auarum, ſi ab auaritiæ actibus ceſſaret, & liberalem deinceps vitam ageret. Et ſimiliter accideret intemperato, ſi a paſſionibus intemperatis ceſſaret, & deinceps continenter viueret, & ſic de alijs hoc. n. ſignificat non amplius peccare, & noua vita. Et ſi hæc ſummam, optimamque pœnitentiam conſtituunt, inanis fides noſtra tam de neceſſario fletu peccatorum, quàm de recurſu ad Deum pro remiſſione eorundem inuenitur. Merito igitur ſecundum ipſius ſenſum articuli reprobatus eſt.

¶ Si autem idem ſpectetur articulus vt a Luthero manauit, reprobatus quoq; rationabiliter inuenitur: nam huiuſmodi prouerbium allatum comprobatur a viro negante duas partes pœniten-
G tiæ, ſ. contritionem & ſatisfactionem, & ad hoc per huiuſmodi prouerbium tendit vt tam neceſſitatem contritionis, quæ precipue cōſiſtit in dolore pro peccatis, quam ſatiſfactionis tollat, vt patet in libris ſuis & alijs eius articulis damnatis. Non cōſonat ergo dictus articulus ſanctis Patribus tam ſecundum ſeipſum, quàm vt a Martino manauit, quamuis ſi in ſanctis Patribus huiuſmodi ſententia inueniretur, pie eſſet interpretāda, & ad bonum ſenſum reducēda.

ARTICVLVS II.

His proculdubio remitti peccata certum eſt, qui ſibi remiſſa eſſe credunt, presbytero illis remittente.

SEcundus Articulus eſt. Nemini remittuntur peccata, niſi credat ſibi remiſſa eſſe, quando præsbiter remittit.

¶ Obijcitur, Hic articulus ſynceram videtur continere veritatem, vtpote quę ſtabilimento fidei innitatur.

H RESPONDEO. Credere ſibi eſſe remiſſa peccata abſoluēte ſacerdote, contingit dupliciter, vel quantum eſt ex parte ſacramenti, vel quātum eſt ex parte ipſius, qui abſoluitur. Credere primo modo, neceſſarium eſt ad remiſſionem peccatorum, nam hoc credere eſt actus fidei infuſæ, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo. Credere autem ſecundo modo, non eſt neceſſarium ad remiſſionē peccatorum, quoniam poteſt pœnitēs, qui abſoluitur, pie dubitare de propria diſpoſitione, an ſcilicet digne ſuſcipiat illud ſacramentum. Verebar, inquit Iob omnia opera mea, & Iſaiæ 64. dicitur, Vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ. Et cum hac pia dubitatione, ſtat quòd digne ſuſcipiat ſacramentum abſolutionis, & conſequatur remiſſionem peccatorum, quoniam huiuſmodi pia dubitatio non contrariatur ſtabilimento fidei infuſæ, ſed firmitati fidei acquiſitæ, ad quam conſtat, quòd ſpectat credere de ſeipſo an ſit, vel non ſit ſufficienter diſpoſitus. Sequitur igitur articulum comprobari falſum ex hoc, quòd alicui remittuntur pecca-
I ta, qui non credit, ſed pie dubitat ex parte propriæ diſpoſitionis remiſſa ſibi eſſe peccata abſque præiudicio ſtabilimenti fidei Chriſtianæ, quæ non eſt de hoc obiecto, ſcilicet mihi eſſe remiſſa peccata, ſed de hoc, quòd eſt, remiſſa eſſe peccata mihi digne ſuſcipienti ſacramentum pęnitentię. Sicut non eſt fides Chriſtiana, quòd ſub hac hoſtia eſt corpus Chriſti, ſed quòd ſub hac hoſtia concurrentibus vndique omnibus requiſitis neceſſario ad ſacramentum euchariſtiæ, eſt corpus Chriſti, Non continet igitur hic articulus ſynceram veritatem, ſed merito reprobandus fuit, vtpote falſus.

ARTICVLVS III.

Vana eſt illorum fiducia. qui ad communionis ſacramentum accedunt, putantes ſe ſine mortali accedere cum ſint confeſſi, & cæteris externis actibus diſpoſiti.

K TErtius eſt, Error illorum magnus eſt, qui vadunt ad communionis ſacramentū ſub hac confidentia, quòd ſunt confeſſi, & quòd agnoſcunt eſſe ſe ſine peccato mortali propter preces & præparatoria præmiſſa, &c.

¶ Obijcitur, Et hic articulus nititur firma fide, & ob id non videtur erroneus, nedum hæreticus.

RESPONDEMVS, Et ſi ad ſacramentum communionis accedere cum dicta fiducia tanquam iuſtificatrice, magnus error eſt, contra Apoſtolicam doctrinam dicentem, Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: accedere tamen cum eadem confidentia tanquam præſeruatrice a peccato indigne acceſſus ad ſacramentum euchariſtiæ, nullus eſt error, ſed conſilium apoſtolicum. Docens ſiquidem idem Apoſtolus, quo pacto quis ad dictū ſacramentum non indigne accedat, nec ad iudicium ſibi manducet & bibat, inquit, Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifeſtat, eum qui probauit ſeipſum, ſecure ad ſacramentum accedere, ita ꝙ non eſt reus & corporis &

ſanguinis

ſanguinis Domini, nec ad iudicium ſibi manducat & bibit. Et F quoniam populus Chriſtianus frequenter veremq; Apoſtoli doctrinam audit, & vt vnuſquiſque poteſt de ſeipſo teſtari, quilibet ante communionis ſacramentum probans ſeipſum contritione, confeſſione, oratione, &c. vt tunc har fiducia tamquam peccatorum ſeruatrice a peccaro indigni acceſſus, & non tamquam iuſtificatrice, ideo articulus iſte Lutheranus tamquam pernicioſus ſanctæ fiduciæ Chriſtianæ plebis, & ſcandaloſus, & inimicus Apoſtolicæ doctrinæ reprobatus eſt.

ARTICVLVS IIII.

Indulgentiarum Theſaurus, non ſunt merita Chriſti.

QVartus articulus eſt, Theſaurus eccleſiæ vnde Papa dat Indulgentias, non ſunt merita Chriſti, &c.

¶ Obiicitur, in hoc articulo nulla auctoritate Lutherus poteſt G conuinci, hoc tamen facere decretum eſt, & bullam confirmare.

RESPONDEMVS, Prænotando, non vno atque eodē modo, nec æqualiter conuinci auctoritate poſſe Chriſtianum hominem de eccleſiaſticis myſteriis, ſed licet quædam plus, quædā minus explicata inueniantur in ſacra Scriptura, conuinci tamen omnia auctoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramētum Baptiſmi auctoritate conuincitur, quia tam materia, quàm forma eius in ſacra explicatur Scriptura: ſacramentum vero confirmationis, quamuis nec materia, nec forma, nec inſtitutio illius in ſacra explicetur Scriptura, conuincitur tamen ea auctoritate, qua Apoſtoli imponebant manus, & eccleſia vtitur, & ſimile eſt in multis aliis. Proinde ſi in articulo de theſauro indulgentiarum, Lutherum non poſſe conuinci auctoritate dicitur, quia non ita explicite ſicut Baptiſmus in ſacra habetur Scriptura, verum dicitur, ſed deliratur, quærendo æqualem certitudinem in omnibus eccleſiæ myſteriis. Si autem pie quæritur auctoritas, qua Lutherus poteſt de Theſauro indulgentiarum conuinci, non eſt diſ H ficile reſpondere, dicendo, conuinci poſſe Lutherum auctoritate ſacræ quidem Scripturæ radicaliter, vniuerſalis vero eccleſiæ implicite, Romanæ autem eccleſiæ, & multorum ſanctorum Doctorum explicite. Ex ſacra quidem Scriptura habetur theſaurus ſuperefflucntium paſſionum Chriſti & Sanctorum, quatenus ſatisfactoriæ ſunt. Et quòd Chriſtus quidem plus patiendo ſatisfecerit, quàm exigat ſatisfactio omnium illorum, quibus quandoque applicatur paſſio Chriſti, & ſecundum ſe liquidum eſt, & ex ſententia Ioannis Euangeliſtæ habetur, Ipſe eſt, inquit, propitiatio pro peccatis noſtris, & non pro noſtris tantum, ſed pro peccatis totius mundi. Conſtat enim, ex eo quòd paſſio Chriſti quo ad effectum non ſatisfacit pro peccatis totius mundi, quòd tota illa ſatisfactionū multitudo, quæ poſſet ſatisfacere pro his, qui pereunt, ſuperabundat. De paſſionibus vero Sanctorum quòd ſcilicet, plus paſſi ſunt multi eorum, quàm ſatisfacere pro propriis debuerint peccatis, teſtetur Beatus Iob dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quā I patior in ſtatera, quaſi arenæ maris hæc grauior appareret. Simile eſt autem iudicium de Iob & multis aliis Sanctis, præcipue martyribus, qui tot ſuperauerunt tormenta, & Beatiſſima Virgine, quæ quum pro nullo proprio ſatisfactura eſſet peccato, ſuſtinuit tamen, iuxta Simeonis verbum, vt ſuam Chriſti gladius pertranſiret animam, vnde pluſquam martyr iure dicitur. Nec ſolum autem tantum theſaurum iſtum ex ſacra habemus Scriptura, ſed ex ea dem quoque habemus theſaurum iſtum ea intentione a Chriſto & Sanctis conditum, vt eccleſiæ vtilitati prodeſſet, teſte hoc Apoſtolo ad Coloſ. 1. quum ait, Adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea pro corpore eius, quod eſt eccleſia. Simile eſt autem iudicium de Paulo & aliis Sanctis plus patientibus, quàm ſatisfacere debeant pro propriis peccatis. Nec huic eam ſanctæ ſententiæ obuiat alia eiuſdem Apoſtoli ſententia, qua ait, Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad ſuper- K uenturam gloriam. Nam paſſiones Sanctorum, quatenus meritoriæ ſunt, & ad præmium reſpiciunt, ſunt procul dubio non condignæ, & remunerantur a Deo ſupra condignum, & hoc explicatur quum dicitur, quòd non ſunt condignæ ad gloriam ſuperuenturam. Eædem tamen paſſiones Sanctorum quatenus ſatisfactoriæ ſunt, ſæpe ſuperabundant, quotieſcumque ſcilicet plus patiuntur pro Chriſto ſancti, quàm ſit pœna debita pro propriis peccatis actualibus. Ex hoc enim ipſo, quòd ipſimet incapaces ſunt huiuſmodi ſuperabundantium ſatisfactionum, vt ſatiſfactoriæ ſunt (quia carent peccato, pro quo ſatisfaciant) relinquuntur ſuperabundantes, ac per hoc, vt Apoſtolus promulgauit, pro corpore Chriſti, quod eſt eccleſia, relinquuntur.

¶ Conuinci igitur poteſt Lutherus ex auctoritate ſacræ Scripturæ, & quod in eccleſia Dei eſt theſaurus meritorum Chriſti & Sanctorum, quatenus ſuperabundanter ſatisfactoria fuerunt, & quòd hic theſaurus eſt pro corpore Chriſti, quod eſt eccleſia. Et ſi F his adiunxeris, quòd vniuerſalis eccleſia probat indulgentias, vt pia matris eccleſiæ dona ſuccedentia loco ſatisfactionis pœnitentialis, quæ eſt tertia pars ſacramenti pœnitentiæ, perſpicuum fiet, quòd indulgentiæ inueniuntur apud diuinam iuſtitiam ſatisfactrices pro pœna actualibus peccatis debita, quam exſoluiſſet apud eandem diuinam iuſtitiam pœnitētialis ſatisfactio. Ex hac autem vniuerſalis eccleſiæ approbatione oportet alterum horū fateri, aut quòd indulgentiæ ex ſola auctoritate huiuſmodi vim ſatisfactiuam habent, aut quòd ex dicto theſauro fiunt. Et primū quidem horum, quoniam tamquam abſurdum non admittitur, reſtat vt ex dicto theſauro indulgentiæ vim ſatisfactiuā habeant, quod auctoritate Sanctæ Romanæ eccleſiæ omnium eccleſiarū magiſtræ expreſſum eſt pluries. Nec deſunt auctoritates Sanctorum Thomæ, Bonauenturæ, &c. Intelligat ergo eruditus quiſq; falſum eſſe quòd nulla poteſt Lutherus auctoritate conuinci de theſauro indulgentiarum.

ARTICVLVS V.

G

Papam poſſe errare hanc vel illam opinionem habendo vel ipſe, uel cum maiori parte eccleſiæ, non eſt hæreſis.

QVintus articulus eſt, Si Papa cum magna parte eccleſiæ haberet hanc, vel illam opinionem, & non erraret, tamen nec peccatum eſt, nec hæreſis contra ſentire (præſertim in re nihil pertinente ad animæ ſalutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur, vel approbetur.

¶ Obiicitur, Qui hunc damnarunt articulum, ſentiunt Papam eſſe ſuper Concilium generale, quod numquam vlla bona auctoritate Scripturæ probari poteſt, vt aperte declarat Patriarcha Antiochenus in libello de Comparatione Pont. maximi ad ſacroſanctum Concilium. H

RESPONDEMVS, Falsò creditum ab obiicientibus eſt damnationem huius articuli procedere ex opinione ſuperioritatis Papæ ad Concilium. Nulla ſiquidem cura huius quæſtionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde, ex hoc ſcilicet, quòd ſummus Pontifex habet auctoritatem determinandi quæſtiones fidei. Quam auctoritatem in ſummo reſidere Pontifice ſacri Canones clamant, Hiero. ad Damaſum teſtatur dicēs, Quòd ſi hæc noſtra confeſſio apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, ſe imperitum vel maleuolum vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Et Dominus aperuit dicens Petro, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Articulus ſiquidem iſte propter latens venenum in ly, donec, alterum per generale Concilium, &c. reprobatus fuit, vt pote dogmatizans, ſummi Pontificis diffinitiuā in quæſtionibus I fidei ſententiam non ligare, ſed contra ſentire nec peccatum, nec hęreſim eſſe, hoc enim refert ly, donec approbetur, vel reprobetur per Concilium generale. Et quoniam magiſtra rerum experientia teſtatur, multas hæreſes damnatas a ſede eſſe Apoſtolica ſine generali Concilio, idcirco articulus iſte merito reprobatus eſt.

¶ Hæc ſunt Pater Beatiſſime, quæ inter tot aduerſas corporis valetudines obedientiæ tuæ gratia ex prompto animo ſub apoſtolatus tui cenſura protuli. Tacitis obiicientibus, vt nemine accuſato, cuiuſque in pectus, liberum habeat veritas aditum. Romæ, die ſexto Iunij. 1521.

RESPONSIO II.

Super quadam dicta in laudem Sancti Ioſeph.
Ad Reuerendiſſimum Dominum Nicolaum de Fliſco.
S Romanæ eccleſiæ Cardinalem. K

QVidam Magiſter in Theologia in commendationem ſanctiſſimi Ioſeph, & in laudem eius, dixit dum ſermonem haberet ad populum Latino ſermone, quæ ſequuntur.

¶ Primo, quòd Ioſeph fuit magni meriti, & pater putatiuus Chriſti, qui Chriſtum ipſum palpauit, & eo familiariter vſus eſt.

¶ Secundo, quòd Ioſeph ſanctus fuit verus vir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ.

¶ Tertio, quòd fuit verum matrimonium inter Virginē glorioſam & ſanctum Ioſeph, quod non potuit eſſe niſi per mutuam corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioſeph & Virginem.

¶ Quarto, quòd illud matrimonium fuit priuilegiatum, quoniā in iſto matrimonio Virgo non dedit vſum corporis, licet per cōtractum matrimonij dederit corpus, edocta a Spiritu ſancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vſus copulæ carnalis.

¶ Et quoniã hæc ita eſſe mihi videntur, ratio reddẽda eſt. Occurrit enim mihi vna communis horum ratio, & eſt, ꝙ pœnæ illæ, quæ in poteſtate partis, vel iudicis ſunt ita conſtitutæ, ꝙ iudice, vel parte ſciente & eodẽ modo ſe habente, vt prius aliquis nõ punitur, non incurruntur ipſo facto, conſtat autem tales eſſe pœnas priuationum iurium, de quibus eſt ſermo: ergo. Maiorem propoſitionem: Differentia pœnarum clarificat: pœnæ namq; eccleſiaſticarum cenſurarum non ſunt ita in poteſtate iudicis, aut partis, vt iudicis vel partis ut prius perſeuerantiæ excuſet contra ſacerdotem ab incurſu cenſuræ, pœnæ autem aliæ, ſiue conuentionales, ſiue a iure, niſi pars, aut iudex ſciens velit, non ligant. Minor autẽ clara eſt, quia ſi innocens coniunx ſciat adulterium alterius, & pater offenſam filij, &c. & eodem modo ſe habeant cum eis, vt prius, non ſunt priuati. Conſonat autẽ huic ratio ſpecialitas pœnæ conſequentis inceſtum cũ conſanguineis coniugis, ad huiuſmodi enim inceſtũ connumeratur ipſo facto priuatio iuris exigendi, nec eſt in poteſtate partis non imputare crimen hoc ad hanc pœnam, nec etiam in poteſtate iudicis, quãuis poſſit diſpenſare. Ad adulterium autẽ ſimplex, priuatio conſequens eſt in poteſtate partis, ſ. offenſi coniugis, vt patet. Differentia igitur inter vtrumque adulterium eſt, ꝙ ille ſic inceſtuoſus eſt priuatus ipſo facto, ille autẽ adulter eſt non priuatus, ſed priuandus, alioquin nihil ſpeciale de adulterio ſic inceſtuoſo diceret. Et hæc poſitio non diſſonat forte ab aliquo doctorũ: nam illi qui videntur pro parte affirmatiua, ad hoc tendunt, vt ſ. adulter priuandus ſit ab altero innocente in foro conſciẽtiæ, quum dicunt, dignus eſt vt non ſeruetur fides ei, vel aliquid hmõi, alij autem pro parte negatiua volunt, ꝙ non eſt ipſo facto priuatus & vtrũq; eſt verum.

¶ Ad rationem autem pro parte affirmatiua, negatur ꝙ ſecundũ rem innocens ipſo facto ſit abſolutus, eſt enim ipſo facto habens ius, quo ſeipſum poſſet abſoluere in foro conſcientiæ, ſi ſic conſtaret de facto. Romæ. 20. Decembris. 1515.

RESPONSIO V.

Ad eundem.

De nominandis Complicibus a Reo in aliquo iudicio, & de eorum ſententia.

Literis tuis frater Chariſſime perlectis, in quibus quædam dubia ſoluenda mihi propoſuiſti, reſpondere diſtuli aliquot diebus, occupatus in aliis, verum ne omnino charitati tuæ deeſſem, hodiernum diem cenſui eximendum ab aliis.

SVMMA.

Non tenetur de aliquo crimine inquiſitus complices in crimine nominare, uel accuſare, niſi ipſorum crimen fuerit inquiſiti criminis per ſe circunſtantia, & in damnum publici, uel aliorum boni, & iudex ex zelo ſui officij iuridice procedat.

AD PRIMVM itaq; dubiũ, an iuridice inquiſitus de aliquo crimine, teneatur & debeat nominare cõplices, ſi non ſunt infamati, & ante correctionẽ fraternam, & ſimiliter ad ſecundũ, an ſi ipſe tales nominauerit, poſſit iudex contra tales procedere ad inquiſitionẽ, & eorum rationẽ (quia conſuetudo ſecularium iudicũ habet, ꝙ tormentis cõplices requirunt, & ꝙ cõtra nominatos procedunt, in oppoſitum tñ eſt ordo fraternæ correptionis) & occultũ, complicis peccatũ. Reſponderi vnico verbo poteſt, ꝙ hæ quæſtiones deciſæ videntur extra de Cõfeſſis, cap. Quum monaſteriũ. Vbi dicitur, ꝙ ſecundũ vtriuſq; iuris ſtatuta de ſe confeſſi, ſup aliorũ conſcientiis interrogari nõ debent, crimine læſæ maieſtatis excepto, & ꝙ ſi contingat aliquos nominari, tales nominati nulli ſunt pœnæ ſubdendi, ſi tamen infamia huiuſmodi

E nominati laborent, indicenda eſt purgatorio tribus ſui ordinis adiunctis a ſociis. Quia tamẽ multæ ſiũt exceptiones ab iſta regula, & multi multa dicunt, vt diffuſe habes e Panor. ſuper dicto cap. videtur mihi in primo dubio, ꝙ triplici diſtinctione vtendũ ſit in propoſito, prima eſt, ſi nomen cõplicis eſt, vel non eſt circunſtantia actus proprij illius qui inquirit. Secunda, ſi crimen de quo inquiritur, pendet in perniciem publici boni, ſeu aliorum. Tertia eſt, ſi iudex ex ſolius illius cauſæ ritu, & meritis procedit, aut ex zelo proprij officij. Nã ſi nomen cõplicis eſſet circũſtantia proprij actus, quum quilibet iudex cognoſcẽs de aliquo actu habeat ex meritis illius cauſæ etiã iudicare de illius circũſtantiis, tunc iudex poteſt inquirere, & tenetur inquiſitus confiteri complicẽ, ſicut qñ in foro pœnitentiali pœnitens non poteſt aliter exprimere peccatum ſuũ niſi nominando complicem, debet reuelare complicẽ, puta quum quis cognouit propriã matrẽ. Conſtat aũt

A inter circũſtantias annumerari, quibus auxilijs aliquis fecit. Difficile tñ apparet accidere caſum, in quo nomen cõplicis ſit circũſtantia proprij actus in foro iudiciali, niſi p accidens. puta, quia probabiliter aliũde iudex dubitet, ꝙ reus fateatur id quod non cõmiſit, vt euadat forte tormenta, qm̃ tunc ex nominatis cõplicibus cognoſcere poteſt, an verũ dicat, ſicut ex aliis circũſtantiis, puta loci, vel tpis. Sed hoc ex parte iudicis licitũ videtur: ſed ex parte rei, qui ſcit ſe verũ dicere, non debet infamia alterius occulti teſtari culpã ſuã, ex quo complicis nomẽ nõ eſt actus ſui circunſtantia, quantũ eſt ex parte ipſius actus perpetrati. Similiter, ſi crimen pendet adhuc in perniciẽ Reipu. eccleſiæ, aut aliorum priuatorũ: puta, quia ſunt multi corruptores fidei, aut conſpiratores aut latrones, aut ſubuerſores aliorũ: debet iudex ex officio inquirere, & reus huiuſmodi perſeuerantes in malo pernicioſo omnino occultos (de his ſermo eſt) debet reuelare, niſi forte probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius nõ peccaturos, quod nõ facile credendũ eſt de religioſis, præſertim hmõi ſce-

B leribus irretitis: ſed dubitandũ potius videtur, ꝙ fingẽt ſe emendare. Et propterea tutius eſt in hmõi caſibus, prælato potenti p ſe vel aliũ, & volenti ſaluare, nõ perdere oues ſuas, & curã famæ proximorũ ſolito habere, vt paſtorẽ decet, complices ſiue non cõplices tales reos notos reuelare. Si autẽ crimen in detrimentum aliorũ non pendet, non tenetur reus occultos alios reuelare, ſed ordinem fraternæ correctionis præponere. Illud præoculis eſt ſemper habendum, ꝙ quemadmodũ in cõmuni præcepto inquiſitionis, ſiquis ſcit, &c. ſubintelligitur ſeruato iuris ordine, ita quum quis inquiritur in genere de complicibus, ſubintelligitur, ſcđm iure reuelandis, quia non poteſt plus prælatus ſeu iudex præcipere. Et propterea nõ peccãt prælati ſeu iudices de cõplicibus inquirendo, ſi intentio infra iuris limites conſiſtit. Et ſimiliter non peccant inquiſiti ſi omnino occultos tacent, aut dicũt ſe nõ habere complices aliquos, habendo occultos reorũ: quia reſponſiua verba intelligenda iuxta ſenſum interrogationum ſunt, in-

C tentio tamen oportet, quòd ſit infra iuris limites.

SVMMA.

Contra nominatos a Reo aliunde prorſus occultos, non eſt procedendum.

IN SECVNDO autẽ dubio, ſi aliunde omnino occulti ſunt, qui nominati ſunt, non eſt procedendũ contra eos, q̃m talis reuelatio non ſufficit ad accuſandum, nec ad denunciandum, nec ad infamandum, ſeu clamoroſe inſinuandũ, propterea omnis via procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, aufertur.

¶ Ad id vero, quod de conſuetudine opponis ſeruari, quia conſuetudines patriarum conſiſtunt in facto, ipſi viderint ſi ita eſt. Non tamen credo ita eſſe, niſi in quibuſdam criminibus exceptis, & hoc propter ſequaces Bartoli, & ꝙ nihilominus aliqua

D interueniant indicia contra ſic nominatos.

SVMMA.

Non poteſt iudex quempiam cogere vt dicat defectum quem non iudicialiter nouerit.

AD TERTIVM autem dubium. Vtrum iudex ſciens defectum alicuius e tribus vel quatuor nõ per modum iudicij, poſſit ipſum cogere ad dicendum veritatem: reſpondeo, ꝙ quæſtio hęc deciſa eſt extra de Accuſa. cap. Inquiſitionis. Vbi expreſſe dicitur, ꝙ ſi non extat infamia vel clamoroſa inſinuatio, nõ debet fieri inquiſitio, etiam ſi duo vel tres iurati dicant ſe vidiſſe delinquentem aut alicui libellum ſecreto tradant. Vnde patet quòd non poteſt prælatus cogere talem ad dicendam veritatem.

E

SVMMA.

Non niſi de crimine, cuius præceſſit publica infamia poteſt quis inquiri.

AD QVARTVM dubium, Vtrum infamatus de aliquo poſſit de omnibus inquiri, vt tenet Petrus de Pal. in 4. Sent. Reſpondeo quòd non poteſt inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia, iuxta dictam decretalem dicentem. Super illis ſolummodo fieri inquiſitio debet, de quibus clamores aliqui præceſſerunt. Dictum autem Petri de Pal. (cum bona reuerentia dictum ſit) tantum valet, quantum ſua ratio, ſcilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, ſed propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falſum aſſumit, quia occulta ex ipſa ratione, qua occulta ſunt, ab humano iudicio exempta ſunt, & proportionaliter occulta in tali iudicio ſeu proceſſu ab illo exempta ſunt ſuapte natura.

¶ Hæc ſunt Pater Venerande, quæ mihi occurrerunt ſcribenda F
ad tua dubia, nõ plus autoritatis habitura, ſicut nec cætera mea, quàm ratio eorum mereatur. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ die 5. Nouembris. 1518.

RESPONSIO VI.

De negando religionis ingreſſu, & profeſſione Iudæis aliàs idoneis ad hæc.

Ad R. Patrem F. Matthiam de pace, ſacræ Theologiæ Salmaticenſem Regentem.

SVMMA.

3

Tametſi in quibuſdam locis mortale peccatum nullum ſit negare religionis ingreſſum natis Iudæis, aliàs ad religionis ingreſſum & profeſſionem idoneis, hoc tamen illaudabiliter faciunt. G

REuerende Pater ſalue: Humillimis paternitatis veſtræ literis perlectis, quibus petis an illis, qui ex Iudæis originem ducunt, ſi in nullo culpabiles inueniti, nec aliter ſuſpecti niſi ratione originis ſint, poſſit negari ingreſſus religionis, & ſi fuerint nouitij, negari poſſit profeſſio abſque peccato mortali, an ſit hoc contra præceptum charitatis. Reſpondere, vt par eſt, volens, paucis me abſoluam, eo quòd cum ſapiente ſit ſermo. Actus recipiendi ad religionis ſtatum, vt a prælatis ipſarum religionum egreditur, & determinatur ad aliquem indeterminate, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones inſtitutæ ſunt non ſolum propter præſentes, ſed etiam futuros) vt tamen terminatur ad hanc, vel illam conditionem perſonarum, vel hanc, H
aut illam perſonam, caret debiti ratione, niſi neceſſitas aliqua debiti rationem inducat. Et de perſona quidem determinata, patet ex hoc, quòd charitas non arctat ad diligendum ſeu benefaciendum alicui particulari non aliàs coniuncto, niſi in articulo neceſſitatis, vt teſtantur præcepta charitatis tam in corporalibus de eleemoſyna, quàm in ſpiritualibus de correctione fraterna. Vnde & Diuus Thomas in Quolibetis dicit, quòd habens de ſuperfluo, non tenetur obuianti pauperi ac petenti eleemoſynam dare, quia licet teneatur ſuperfluũ elargiri, non tamen dare huic: Et in Secunda Secundæ de correctione fraterna dicit, quòd cadit ſub præcepto, ſecundum quod eſt neceſſaria ad fratris emendationem. Conſtat autem quemlibet idoneum ad religionis ſtatum communiter inuenire alibi gratiam, ſi ab vna religione refutatur. De conditione vero perſonarum patet ex hoc, quòd religionis prælati ſtatuto poſſunt cauere, vt genus aliquod hominum ſine eorum culpa ad religionem nõ admittatur, vt reſtatur I
ſtatutum de non recipiendis illegitime natis. Nec multum refert inter recipere huiuſmodi ad habitum, & receptos ignorantes recipere ante profeſſionem, quoniam non minus libera eſt religio intra annum probationis, quàm nouitius, quum annus probationis in fauorem vtriuſque datus ſit, nec vlla pollicitatio ſimplicite fiat magis hinc, quàm inde. Conſtat autem ex ſacris Canonibus, vt patet extra de Regu. cap. Statuimus, nouitium poſſe libere intra annum probationis redire ad priorem ſtatum, igitur religio poteſt nouitium libere a ſe excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius ſi perlectis nouiter cenſuris in iure latis contra religioſos, & inhabilitatibus mendicantium, quas tamen in ſęculo præſcire potuiſſet, relicta religione, poteſt ad priorem ſtatũ redire, ita religio cognita origine nouitij prius indiſcuſſa poteſt illum refutare. Quum igitur natio eorum, qui ex Iudæorum genere ſunt, conditionem habeat quibuſdam minus gratam propter tot eiuſmodi publicam apoſtaſiam, in Hiſpania, ſi religioſi alicuius prælati ſtatuto vel opere eos recuſent K
recipere ad habitum, vel ignorantes receptos nolint ad profeſſionem admittere, nullũ ex hoc mortale peccatum ex ſuo genere incurrunt.

¶ Et quamuis ita eſſe mihi videatur, irrationabile tamen mihi videtur, perpetuum ſtatutum aut opus huiuſmodi refutationis reſpectu illorum, qui nulla alia ſuſpicionis nota ſunt affecti, niſi quòd originem ex Iudæis traxerunt. Tum quia ſalus noſtra ex Iudæis eſt, ex quibus natus eſt Chriſtus ſecundum carnẽ, & Apoſtoli, & pluſimi patres fidei, & ingrati inuenimur, ſuis generis filios repellendo. Tum quia occaſio daretur Iudæis, vt ad fidem conuertantur, dum intelligunt conuerſorũ filios in generatione & generatione repulſos a religione. Tum quia religionis ſtatus eſt talis, vbi ipſi potius ſi in aliquo dubitant ſolidari in fide, quàm alios deficere poſſunt. Hæc ſunt Pater Reuerende, quæ mihi occurrunt reſpondenda, in die S. Matthæi Apoſtoli, Senis. 1514.

c •

RESPONSIO VII.

De Vinculo perſeuerandi in religione, cum quis hoc propoſuerit.

SVMMA.

Ingreſſus religionem cum propoſito perſeuerandi in illa vſque ad mortem, non tenetur in ea viuere, niſi huic deliberato propoſito fuerit adiuncta aliqua implicita promiſſio.

CHariſſime fili, quæſtioni tuæ ob occurrentis de facto caſus neceſſitatem interpoſitis aliis reſpondendum duxi. In caſu ergo propoſito, quum ſcilicet N. ingreſſus eſt religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perſeuerandi vſque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in ſeruitium beatæ Virginis, cui eccleſia illa dicata eſt, & poſtquam multos menſes ibidem egit, ob quorumdam ſcelera ibidem impunitas ad ſeculum intra annum probationis rediit. Scito ex duobus capitibus procedi poſſe: primo, ex aſſumpto habitu cum deliberatione perſeuerandi vſque ad mortem: ſecundo, ex intentione particulari ad hunc conuentum, fruſtrata ob inopinatum ſucceſſum malæ vitæ inuentæ in conuentu illo. Et vt a primo incipiamus, quæſtio iſta petita fuit ab Innocentio III. vt patet extra de regu. & tran. ad religio in cap. Conſulti. & ab ipſo diſtincta, & poſtmodum a Greg. 9. in cap. Statuimus, magis explicata.

Eſt autem eorum ſententia, quòd ſuſcipiens religionis habitum volens abſolute vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod poteſt bene & male intelligi. Si enim per voluntatem abſolute mutandi vitam intelligatur deliberatum propoſitum perſeuerandi vſque ad mortem, & nihil aliud, male intelligitur: ſi autem per voluntatem abſolute mutandi vitam, intelligatur deliberatum propoſitum perſeuerandi vſque ad mortem cum promiſſione implicita huiuſmodi perſeuerantiæ, bene intelligitur. Quod patet dupliciter. Primo ex eo quòd votum requirit tria: propoſitum, deliberationem, & ſubmiſſionem, ita quòd abſque promiſſione nullum eſt votum. Secundo, ex eo quòd ratio quare talis volens abſolute mutare vitam, tenetur etiam ad religionem, expreſſe aſſignatur in dicto capitulo, quia ipſe renunciat anno probationis in fauorem ſuum, ſic ſuſcipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, quòd voluntas illa eſt voluntas renunciantis probationi, & facientis hodie quod poſt probationẽ erat acturus, quod nihil aliud eſt quàm promittere perſeuerantiam vſque ad mortem, quod eſt vouere religionem. Et ſi hanc diſtinctionem vis plenius intelligere, finge in religione duos modos diſtinctos ſenſibiliter & notorie omnibus eſſe regulariter inſtitutos ad ingreſſum religionis, alterum cum anno probationis, & alterum ſine vlla probatione, & finge rurſus duos iuuenes ambos cum propoſito deliberato perſeuerandi vſque ad mortem, ingredi religionem illam, ſed alterum per illum modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquum modũ, cui nulla adiungitur probatio. Et diſcernes voluntatem vnius a voluntate alterius in hoc, quòd iſte ſecundus cum deliberatione promiſſionem, immo exhibitionem ſui habuit, ille non, & videbis, quòd de primo non verificatur, quòd vult abſolute mutare vitam, ſed de ſecundo tantum. Suſcipere igitur habitum nouitiorum (ſiue ſola benedictione diſtinguatur ab habitu profeſſorũ, ſiue aliter) cum deliberato propoſito perſeuerandi vſque ad mortem, ita etiam quod vellet hodie eſſe finem anni, vt poſſet tunc profiteri, non obligat hominem ad religionẽ in particulari, aut in communi ſed liberum relinquit, vt redeat ad ſeculum. Dixi autem nouitiorum, propter ſuſcipientem voluntarie habitum profeſſorũ, ſciendo quid hoc importat, talis enim facto exhibet ſeipſum religioſum profeſſum, & quia voluntas conformis eſt facto ſuo voluntario, in volũtate non ſolũ eſt deliberatio, ſed promiſſio ac exhibitio cũ renunciatione probationis. Nihil tñ ſcrupuli in re hac accidit, ſi nouitius continue geſſit habitum veterẽ benedictũ pro altero, etiam ſi libentius deuotionis cauſa, quia benedictus creditur, geſſerit, quũ habitus profeſſorum vbi ſola benedictio diſtinguit, penes benedictionem, quę fit propter profeſſionis tempore, attenditur, vt ex dicto cap. Statuimus, ſumitur.

ET LICET hæc ad propoſiti caſus claritatem ſufficiant, vt tamen deſiderio tuo, an etiam ſi interceſſiſſet promiſſio, teneretur, reſpondebo iuxta ſecundum caput. Scito, quòd ſi ſimplicis voti promiſſio comes fuiſſet, duo conſideranda eſſent. Primo ex parte intentionis, diſtinguendo inter intentum & attractiuum, quia ſtat quòd attractiuum alicuius ad particularem religionem & eccleſiam, ſit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis, conuerſatio cum quibuſdam religioſis, grata

amicitias

ꝍmænitas loci, & huiuſmodi, intentum autem non ſit ad hoc li. A mitatum, quom, ſcilicet intendit eſſe ſicut ſunt illi religioſi, qui poſſunt ad arbitrium prælati ſecundum regularia ſtatuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim teſtatur intentionem non eſſe limitatam ad hunc conuentum ſolum. Et ſi intentio alicuius fuiſſet limitata ad vnum ſolum conuentum, euentus ille inuentorum ſcelerum conſiderandus eſt, an ſint crimina communia, an paucorum, an cum ſpe prouiſionis, an ſine ſpe prouiſionis. Si enim impune ſcelera communiter licet committere, nec ſpes humano more ſit ſuperuenturæ prouiſionis, non obligatur ille ad obſeruandā voti ſui legem, quam conſtat in tali euentu non eſſe intentam. Votum enim religionis quaſi ad tutum portum tendens, non debet eſſe vinculum detentiuum hominis in tali perenni periculo: ſcriptum eſt enim, Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris.

¶ Hæc ſunt fili chariſſime, quæ mihi videntur ad quæſtionis tuæ ſolutionem dicēda: tuum erit applicare ad particulare factum, & meliori, vbi opus eſt indicio vtendo, de N. caſu iudicare. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ die 11. Nouembris, 1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exoluendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundem.

QVæſtioni tuæ frater chariſſime, an is qui in choro ſic diuinum officium perſoluit, quòd ſui chori verſus ſubmiſſe ſibiipſi ſoli dicit, alterius vero chori verſus audit tantummodo, ſatisfacit præceptu eccleſiæ de perſoluendis canonicis horis, reſpondere eo pacto propoſui, vt quia diuerſi diuerſa dicere videntur, vtriuſque partis rationes penſentur, & ſic veritas eluceſcat.

¶ Opinio igitur dicentium, quòd in caſu propoſito ſatisfit eccleſiæ, fundatur ſuper hoc, quòd nullus in choro, vel comitatus ſoluens diuinum officium tenetur dicere totum, ſed ſufficit medietatem dicere & medietatem audire ſecundum alternationem verſuum hinc, & inde, vt conſuetudo eccleſiæ teſtatur, ſic autem in propoſito, quia iſte vnius partis verſus dicit, & alterius audit, ergo ſatisfacit. Sed contra iſtam rationem militat: quia vtitur eo, quod eſt per accidens loco eius, quod eſt per ſe.

SVMMA.

Perſoluens officium ſic vt in choro vnum verſum dicat, & alterum audiat, non ſatisfacit diuino officio, ſed tenetur ſecrete dicere.

AD cuius euidentiam claram ſcito, quòd præceptum eccleſiæ eſt, vt quilibet dicat totum officium, vt patet extra de Celebratione Miſſarum. cap. Presbyter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter, ſcilicet communicando cum alio in officio, & ſine communione cum altero, ideo duobus modis ſatisfit diuino officio, ſcilicet perſoluendo ſine alterius communione, & tunc, quia cum alio non communicat, & totum ſolus dicit, & communicando cum altero, & tunc alternando, totum quilibet communicans directe cenſetur, dum quilibet communicans in perſona communicantis ſecum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, ſcilicet alternatim, aliquid concurrit per ſe, ſcilicet communio dicērium, qua fit, vt quodlibet ab altero dictum ſit commune alteri, & aliquid per accidens, ſcilicet, quòd iſte partem dicat, & partem audiat. Conſtat autem, quod quum aliquis ſic partem ſuam dicit, non vt communem, ſed vt propriam, non communicat in ea cum altero, talis autem eſt dicens partem ſui chori ſic ſubmiſſe, quod ſibi ſoli dicit. Non communicat igitur iſte in propoſito caſu cum altera parte chori, ac per hoc non ſatisfacit. Et confirmatur, quia etiam in choro dicere partem ſuā non qualitercunque, ſed vt communem, eſt pars chori. Dato ergo, quòd eccleſia non præcepiſſet dicentibus officium cum aliquo, niſi dicere partem ſuam, adhuc ſequitur, quòd iſte non ſatisfacit in propoſito, quia non dicit id offici, quod dicit vt partem ex quo id quod dicit vt partem communis officii ſibi & alii, ſed vt propriam ſibi, quia non communicatur alii per audibilitatem. Et confirmatur, quia ſi ſufficit medium dicere & medium audire, poſſem medium matutinale officium ſolus in camara dicere, & deinde audire alium legentem reliquum, quod eſt ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur abſque ambiguitate, quòd in caſu propoſito iſte non ſatisfacit officio. Et hęc intelligenda ſunt de toto officio, nam in aliquo particulari verſu deficere, non eſt cōtra præceptum. Romę die 3. Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De uſura & in ueniali pertinacia, & publico delicto.

REceptis Literis veſtris Reuerende pater, inueni tria in illis dubia a me requiri ſita. Primum eſt, an vſura ſoluta ab accipiente ſine neceſſitate pecunias mutuo, ſit reſtituenda illi, qui ſoluit. Et eſt ratio dubii, quia videtur hic iniuſtitia eſſe etiam ex parte dantis. Secundum eſt, an pertinaci etiam vſque ad mortē in aliquo veniali, non ex contemptu, ſed quia eſt veniale, ſit deneganda abſolutio de cæteris peccatis. Tertium eſt, quomodo intelligatur delictum publicum, vt ſine peccato poſſit reuelari, an quia poteſt probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

SVMMA.

Reſtituenda eſt uſura accipienti pœcunias mutuo, ſine neceſſitate,

B *Non neganda eſt cæterorum peccatorum abſolutio pœnitere non uolenti, etiam in mortis articulo de ueniali, quod ueniale eſt.*

AD quæ prout paternitas veſtra ea poſcit, breuiter reſpondendo dicitur, quòd vſura ſic ſoluta procuIdubio reſtituenda eſt ei, qui ſoluit, quoniam ea parte dantis non eſt iniuſtitia ſecundum ipſam dationam, ſed ſecundum cauſam tantum, puta ſi propter pompas faciendas accipit mutuum ſub vſuris, datio enim ipſa ſecundum ſe non habet vnde ſit illicita. Liquidum quoq; eſt, quòd pertinaci propoſito, cum venialium ordinem non tranſcendat, nec venialia remiſſionem mortalium impediant, nec vnum veniale cō nexionem cum aliis venialibus habeat, impendenda eſt abſolutio cæterorum peccatorum.

¶ Ad id vero, quod tertio quæritur, dicitur quòd per ſe publicum (quod per accidens vero infinitis modis inueniri poteſt) eſt, C quod ea ſe habet, vnde in communem notitiam perueniat. Vnde non cenſendum eſt publicum aliquid ea hoc, quòd probari poteſt, cum hoc non adhuc habeat, vnde ex ſe in communem notitiam veniat, quamuis hoc habere poſſit, ſed bene conſtituitur in eſſe publico ea hoc, quòd confeſſus eſt iudicialiter, niſi per accidens a iudice inhibeatur executio publicationis. Contingit enim non ſolum prædicto, ſed multis modis humana delicta deuenire ad prędictam publicationem, vt puta ſi delinquatur in communi hominum præſentia, loco, ſcriptura, & aliis huiuſmodi: quibus contingentibus ſine detractionis vitio poſſunt delicta hæc tanquam publica dici.

¶ Hæc ſunt doctiſſime Pater, quæ pro reſponſione occurrunt, quæ tu ipſe optime inuenire potuiſſes, ſi voluiſſes. Bene vale, & ora Deum pro me. Florentiæ in Sancto Marco, decimaſexta Octobris 1509.

RESPONSIO X.

D

De Annua penſionis uenditione ex beneficio eccleſiaſtico deduc̄ta.

SVMMA.

Annua penſionis pecuniam recipiens, uel certam pecuniarum ſummam, ut liberetur ab onere exigendi, &c. non incurrit ſimoniam,

AMantiſſime frater, quæſtioni tuæ an poſſis annuam penſionē tibi ex quodam beneficio eccleſiaſtico debitam abſque Simoniæ vitio pro certa ſumma pecunię ſemel perſoluenda vendere: reſpondendo dico nullam interuenire in hoc contractu Simoniæ labem, quia annuæ penſionis ius pure temporale eſt, nihil ſpiritualitatis habens. E Quod ex duobus patet, Et eo ꝙ ſolos fructus beneficii eccleſiaſtici reſpicit, nam annua penſio non eſt beneficium eccleſiaſticum, proprie loquendo, ſed beneficium e a quo tibi annua debetur penſio, illius eſt qui tibi debet annuam penſionem de fructibus, propter quod ſolus ipſe beneficium hoc habens, tenetur ad diuinum officium horarum canonicarum: tu enim ea penſione habens non teneris ad diuinum officium, vtpote non propterea habens aliquod eccleſiaſticum beneficiū. Ex eo quòd poteſt etiam laicis concedi, ſicut & conceduntur eis decimæ eccleſiis debitę. Vt enim D. Tho. in Secunda Secundæ. q. 100. ar. 4. ad tertium dicit quum concedit Papa decimas eccleſiarum laicis, non intelligitur concedere ius ſpirituale decimarū, ſed temporalē actionē circa fructus decimarum. Et ſimiliter eſt dicendū in propoſito, ꝙ conceſſio annuæ penſionis non eſt niſi pure temporalis rei donatio, ac per hoc pōt licite pro certa ſumma pecunię beneficium ab onere penſionis liberari. Nec obſtat, quod in bullis penſionis appoſitum eſt, quod ſi

non annuã ſoluerit penſionem beneficium ſit tuum ipſo facto, quoniam hæc & ſimilia non ad ipſius penſionis naturam, ſed ad pœnã non ſoluentis ſpectant: iudicium autem de contractibus, non ſecundum adiunctas accidentes pœnas, ſed ſecundum eorum naturas attenditur. Et hæc accipe ceſſante fraude, quam ſcio in te non habere locum. Nam ſi quis in fraudem Simoniæ, vnico contextu renunciat beneficio, reſeruat ſibi penſionem, & extinguit penſionem pro tanta ſumma, non ſolum apud Deum (qui venditionem beneficij palliatam inſpicit in corde) ſed etiam in foro humani iuris ab æquo iudice damnaretur: ſicut in ſimilibus damnantur contractus in fraudem vſurarum. Bene vale, Romæ, die 16. Februarij, 1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & ſoluentium pro locatis pecunijs quinque pro centum, ſaluo capitali, ad Magiſtrum Conradum Koelin.

SOlicitudini tuæ Pater Reuerende deeſſe nequaquam poſſum, quum ex fonte pietatis illam procedere video. Quæſtionis igitur in qua meum poſcis iudicium, propterea quod nuper in partibus Germaniæ eſt exorta, caſus de verbo ad verbum eſt ille: Virũ Petrus conſignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt ei pro parte lucri capitali ſaluo, aſſignet per annum quinque florenos, reſiduo lucri ſibi reſeruato, licite contrahat, & ad reſtitutionẽ illorum in foro animæ non teneatur.

¶ Et eſt ratio dubij: quia iſte contractus, vt proponitur, eſt manifeſte illicitus, ſed vt exponitur, dicitur licitus. Exponitur autẽ, quòd contractus iſte includit virtualiter tres cõtractus: primo contractum ſocietatis negotiatiuę inter Petrum ponẽtem centum florenos, & Paulum ponentem induſtriam, ſecundo contractum aſſecurationis capitalis inter eoſdem, Paulo aſſecurante Petrum de ſuo capitali: non enim licet minus Paulo, quàm cuicunque alteri aſſecurare Petrum, & propterea ponitur hic capitale ſaluum: tertio contractum venditionis & emptionis lucri ſperati inter eoſdem; Petro vendente lucrum ſperatum Paulo pro certo prætio, ſcilicet quinque pro centum. Et iſte ſimiliter contractus non eſt minus licitus Petro cum Paulo, quàm inter Petrum, & quemcunque tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, ſcilicet quinque pro centum.

¶ Hic eſt caſus, vt proponitur & exponitur. In quo tria dicenda occurrunt, primo quòd contractus iſte falſo exponitur, ita quod non eſt capax iſtius expoſitionis, ſecundo, qualiter deberent adiungi alij duo contractus primo: tertio quid abſolute reſpondendum eſt quæſtioni.

S V M M A.

Conſignans pecunias apud mercatorem, vt vi ei pro parte lucri capitali ſaluo aſſignet per annum, puta, quinque aureos reſiduo lucri ſibi reſeruato, illicite contrahit, & in foro animæ & conſcientiæ ad reſtitutionem tenetur.

QVO ad primum declaratur, quòd contractus iſte falſo exponitur, quia iſte contractus ſecundum ſuam formam manifeſte eſt contractus ſocietatis, & ſi includit alios duos, aut includit eos ex natura ſua, aut ex conditionibus appoſitis. Non ex natura ſua, quia contractus ſocietatis eſt cõtractus diſparatus ab illis alijs, ſunt enim omnes iſti contractus velut ſingulares quædam ſpecies non ordinatæ ſicut numeri aut figuræ, nec ſicut cauſa & effectus virtualiter incluſi in cauſa, vt patet, ex hoc quòd ſinguli ſeorſum ſine alio inueniri poſſunt, non includit ergo iſte ſocietatis contractus alios duos ex natura ſua. Nec ex conditionibus appoſitis, quia iſta conditio, Saluo capitali, non infert contractum aſſecurationis. Probatur, quia contractus aſſecurationis capitalis eſt contractus commutationis, ac per hoc debet fieri dato aliquo honeſto pretio pro aſſecuratione, alioquin commutatio non eſt: in propoſito autem caſu nihil omnino datur, aut promittitur a Petro pro aſſecuratione, non igitur ex illa conditione appoſita, ſcilicet ſaluo capitali, habetur contractus aſſecurationis capitalis, vt expoſitor fingit. Similiter altera conditio, ſcilicet aſſignet quinque florenos pro parte lucri, reſiduo lucri ſibi reſeruato, non infert contractum venditionis & emptionis lucri, ſperati incerti, quoniam contractus venditionis & emptionis lucri ſperati incerti eſt etiam contractus commutationis, & debet ita fieri cum Paulo, ſicut fieret cum tertia perſona. Conſtat autem, quòd tertia perſona non emeret a Petro lucrũ ſperatum ex centum hoc modo, ſcilicet vt ipſa tertia perſona nihil in præſenti acciperet, ſed ſolam ſpem habendi lucrum vltra quinque pro centum, & ex iſta ſola ſpe obligaret ſe ad dandum Petro ſingulis annis quinque pro centum ex lucro illorum centum. Et circa hoc non oportet aliam probationem afferre, quoniam mercato-

F res ipſi locupletiſſimi teſtes ſunt, quòd quilibet initurus hunc contractum, precium aliquod vltra illam ſpem exigit pro ſua obligatione & periculo. Et quia in caſu propoſito iſta certificatio ſperati lucri abſque pretio aliquo imponitur Paulo, manifeſte patet quòd non interuenit hic contractus emptionis & venditionis ſperati lucri, ſed ſolus contractus ſocietatis cum illis conditionibus, falſo ergo exponitur contractus iſte. Hęc de primo.

¶ Quo ad ſecundum, licet dicti tres contractus in veritate in caſu poſito nec formaliter, nec virtualiter ſint, quia tamen fieri poſſent diſtincte & ſeorſum dicti contractus cum appoſitis pretiis, dicendum occurrit quomodo licite vel illicite fieri poſſunt.

¶ Dupliciter autem contractui ſocietatis poſſunt dicti duo contractus coniungi, ſcilicet ex pacto, & ſine pacto. Et ſiquidem contractus ſocietatis habeat hæc pacta annexa, ſcilicet, vt Paulus teneatur aſſecurare capitale, & certificare lucrum ſine aliquo pretio, manifeſta eſt iniquitas nec eget declaratione aliqua, quoniam ex di-
G ctis ſatis patet, quod eſſet ſocietas hæc leonina. Si vero contractus ſocietatis habeat hæc pacta annexa, ſcilicet vt Paulus teneatur aſſecurare capitale, & certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia perſona aſſecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniuſte aliquantulum grauaretur, quantum eſt ex ratione iuſtitiæ, quoniam contractu ſocietatis habente ſuam æqualitatem non debet ſecũdum iuſtitiæ rationem ſuper adiungi Paulo hoc grauamen, ſcilicet quòd teneatur aſſecurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret, quoniam conſtat, quòd ex æqualitate ſocietatis ad hoc non tenetur, licet gratioſe poſſet hoc facere, ſicut nõ eſt licitum ex pacto obligare accipientem mutuo, vt teneatur remutuare, quamuis hoc gratioſe poſſit & debeat facere. Dixi autem ſecundum iuſtitię rationem, quia ſi ex quaſi condicto communi pacta hęc in cõſuetudinem deducta, vt licita eſſent (ſicut pactum de retrouendendo introductum communiter eſt in deteſtationem fraudis vſurarum) tolerari poſſent iſta pacta ratione huiuſmodi conſuetudinis,
H quæ tamen non eſſet introducenda, quia in fauorem eſt fraudis vſurarum. Aperitur enim per hæc pacta via palliandi vſuras cum damno virorum induſtriorum, qui hæc pacta ſubeunt, quia egent pecuniis, vt poſſint de ſuis induſtrijs viuere, & minus malũ eſt eis hęc pacta ſubire, quàm cum manifeſto intereſſe inuenire pecuniã eis opportunam.

¶ Sine pacto autem ſi dicti contractus ſuperueniant contractui ſocietatis, ita vt contractus ſocietatis fiat libere ex omni parte cum debitis conditionibus ſocietatis & ſociorum, ſed ſeorſum ac diſparate ſuperaddantur iſti contractus, vt Petrus a cura ſolicitudineque ſe exueret, & a timore fraudis ſe liberet, dicendum occurrit, quod contractus aſſecurationis capitalis, & contractus certificationis lucri, ita poſſunt licite fieri inter Petrum & Paulum ſocios ſicut inter Petrum & tertiam perſonam poſſent licite fieri, adhibitis ſcilicet honeſtis pretiis ſecundum iudicium ſapientum in illa arte, illo tempore, in illo loco, cum tali perſona, & breuiter conſideratis indiuidualibus conditionibus, quæ ſcientificę determinationi nõ ſub-
I ſunt. Conſtat nanque quòd tali tempore, vel propter talem perſonam, vel propter talem artem in tali loco vix inueniretur aſſecurator, aut certificator lucri, non ſolum quinque pro centum, ſed nec in minimo. Et propterea non videtur abſque vſurarum fraude fieri ſi promiſcue præſupponatur cum qualibet perſona, aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinque pro centum, aut capitale ſaluum. Experientia ſiquidem teſtis eſt multos ex vitio perſonæ, multos ex temporis euentu, &c. deficere. Hæc de ſecundo.

¶ Quo ad tertium, ſatis patet ex dictis, quòd abſolute loquendo in quæſtione caſus propoſiti, tam vt proponitur quàm vt exponitur, iniuſtum eſt ſocietatem hanc inire, & Petrum teneri in foro animæ, ad reſtitutionem, ſi huiuſmodi ſocietatem cum Paulo de facto contraxit, quoniam eum inique grauauit, de facto conditiones vſurarias apponendo capitalis ſalui, & lucri certi, vt manifeſtum eſſe puto ex dictis.

¶ Hæc ſunt Pater Amantiſſime, quæ mihi occurrunt pro ſolu-
K tione quæſtionis propoſitę. Rogo vt oretis Deum pro me. Romę, die prima Aprilis, 1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum ſolutiones diſtributas ad eundem.

ACcepi Reuerende Pater ſchedulam quinque dubiorum, neſcio cuius viri notabilis ſcrupuloſæ conſcientię petentis a me ſatisfieri, quum tamen P. V. doctiſſima optime illi ſatisfacere potuiſſet, ſi mihi hanc ſarcinam imponere noluiſſet. Vt ergo charitati veſtræ & illius conſcientiæ non deſim, quamuis conualeſcens, reſpondere curabo petente reuerſuro latore, reſponſionem breuem.

SVMMA.

SVMMA.

Non opus eſt pœnitenti conteri ſingulis peccatis numeraliter, in eadem ſpecie peccati.

EST igitur primum dubium an ſit ſimpliciter de neceſſitate ſalutis pœnitentem conteri de ſingulis peccatis numeraliter in eadem ſpecie, quando poteſt ea ſigillatim ad memoriam reducere. Et eſt ratio dubij: quia hoc videntur communiter doctores in 4. ſent. ſentire. Ad hoc dubium breuiter dicitur, quòd licet quidam videantur hoc ſentire quantum ad integritatem ſatisfactionis (ita q ſicut ſigillatim in ſingulis pctis mortalibus adimpleuit voluntatē ſuam contra Deum, ita ſi integre ſatisfacere debet, oportet, q ſigillatim toties deteſtetur crimina ſua) ſi quis tamen diligenter conſideret, nec ad contritionem, nec ad confeſſionem, nec ad ſatisfactionē exigitur huiuſmodi numeralis dearticulatio peccatorum. Et de contritione quidem patet ex veteri teſtamento (quia in quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor) & ex nouo: quia dimiſſa ſunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniam dilexit multum. Impoſſibile ſiquidem eſt, in quacumque hora ingemiſcimus, relinquendo peccatorum multitudinem copioſam, omnia dinumerare, & ratio dimiſſionis peccatorū non deteſtatio multiplex, ſed multa dilectio redditur. Et vtriuſque ratio eſt: quia momentanea contritio virtualiter extendens ſe ad omnia crimina commiſſa, ſufficit ad ſalutem & tanta poſſet eſſe, q ſufficeret ad omnimodam ſatisfactionem: vt de Latrone creditur. Non minus ſiquidem ſatisfacit debitor centum quadrantum, ſi dat vnum aureum valentem centum quadrantes, quàm ſi daret centum quadrantes numeraliter. De confeſſione vero clarum eſt, quòd vnico verbo poteſt confiteri centum millia peccatorum, nec oportet ſigillatim ſingula numeraliter dicere. De ſatisfactione autem eadem eſt ratio, quæ de contritione dicta eſt: vnum ſiquidem opus pœnale magnum multis paruis æquiualet, & tanto melius eſt, quanto maioris eſt virtutis vnum magnum opus quàm multa parua facere: vt patet in Ethic. Sententia igitur doctorū in Quarto verificatur in hoc, quòd oportet de ſingulis, aut formaliter, aut virtualiter conteri.

SVMMA.

Circunſtantia loci per ſe eſt neceſſario confitenda.

SECVNDVM dubium, quando circunſtantia loci ſacri eſt neceſſario confitenda ſecundum doctrinam S. Thomæ & ſecundum veritatem. Ad hoc breuiter dicitur, quòd tunc tantum quando actus peccati commiſſus directe contrariatur ſanctitati loci, id eſt, ei ad quod ſanctificatus eſt locus. Verbi gratia: Locus conſecratus eſt ad ſepulturam, vel ad cultum diuinum & ex conſequenti ad libertatem confugientium & depoſitarum rerum, & huiuſmodi: quando ergo fit contra iſta, tunc & non aliter venit confitenda circunſtantia loci ſacri neceſſario.

SVMMA.

Tam venditor, quàm emptor ſciens naturam rei, & valorem, peccati ſi rem maiori, vel minori pacto veneat, quàm valeat.

TERTIVM dubium eſt, ſi tam venditor, quàm emptor ſciat naturam rei & valorem, an nullum ſubſit peccatum ſi res venditur pro maiori vel minori pretio. Et eſt ratio dubij, quia ſcienti & volenti non fit iniuria, & ſi in caſu ſubſit peccatum, declaretur vnde oritur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quòd ſi res venditur pretio, q eſt extra totam latitudinem iuſti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (vt præſupponendum eſt) ſine dubio peccatum eſt. Nec oportet quærere aliam originem huius peccati, quàm inæqualitatem rei ad rem, ſcilicet pretij ad rem emptam: in hoc enim conſiſtit ipſa iniuſtitia oppoſita commutatiuæ iuſtitiæ. Occaſiones autem peccandi, cum poſſint eſſe diuerſæ, & ſint per accidens, extra artem relinquantur. Communiter tamen neceſſitate compellente id fieri videtur, quę cauſat inuoluntarium mixtum. Nec eſt ſimile, quòd pro ſimili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit viro ſeni diuiti, nō niſi neceſſitate paupertatis cogente ducta, matrimonium enim non eſt contractus in æqualitate rei ad rem conſiſtens, ſed ſocialis coniunctio, ad quam per accidens ſe habent diuitiæ, & paupertas, & conſequenter metus, ſeu fuga paupertatis, & cætera ſpectantia ad id. Fit ergo ſatis iniuria caſu poſito ſcienti, & volenti voluntario mixto.

SVMMA.

Poſſunt Principes per conſuetudinem ſibi terrarum ſuarum feras appropriare.

QVARTVM Dubium eſt, an principes terrarum per conſuetudinem poſſint ſibi licite appropriare feras. Et eſt ratio dubij: quia authoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate, appropriantur cuilibet occupanti, vt patet inſti. de re. diui. paragra. feræ. Et conſuetudo contra naturæ ius videtur irrationabilis, & ſimiliter præſcriptio ab huiuſmodi iure introducta, non videtur iuuare principes.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum proprietas rerum ex iure ſit poſitiuo & conſuetudo ad ea ſe extendat, quæ iuri ſubſunt poſitiuo, conſequens eſt, quòd ſicut lege poſitiua appropriari poſſunt alicui feræ, ita & conſuetudine poteſt huiuſmodi appropriatio fieri. Et hoc manifeſtum eſt in piſcibus, dum venduntur iura piſcandi. Et conſtat, quòd populus habens dominium alicuius ſyluæ, poſſet legem ferre, quòd ſolus rector poſſit ibidem venari. Nec in hoc præiudicium fit iuri naturæ, quoniam de iure naturæ non ſunt feræ communes, niſi negatiue: hoc eſt, quia nulli eas appropriauit. Cum quo clare ſtat, quòd a ſuperueniente iure legis vel conſuetudinis poteſt
B appropriatio fieri, ſicut de reliquis. Nec eſt contra allatam legem, quæ loquitur de feris, quæ in nullius bonis aliquo iure ſunt: dictas enim feras conſuetudo in bonis principis poſuit.

SVMMA.

Citra damnum tamen tales Principes tantam iuriſdictionem habent.

QVINTVM dubium, an dicti Principes poſſint ita diſtricte prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus ſubditus poſſit eas capere, quin grauiſſime puniatur, etiam ſi capiat eas, vt ſe a damno præſeruet, quod inferunt in bladis vel huiuſmodi. Et huic annectitur aliud, an confeſſores principum poſſint eos abſoluere ſi nolunt huiuſmodi ſtatuta reuocare.

C ¶ Ad hoc dicitur, quòd licet principes poſſint huiuſmodi venationes prohibere, non tamen poſſunt prohibere in damnum aliorum: immo tenentur ad reſtitutionem principes de damnis illatis a ſuis feris, ex hoc, quòd non permittūt alios venari, ſicut habens bouem cornupetam ſibi notum, & non prouidens, tenetur de damnis ſubſequutis. Et ex hoc patet, quid debeant facere confeſſores talium principum, cum .n. iniuſtitia ſit peccatum mortale de genere ſuo, & ſtatutum hoc ſit iniquū, non debent ipſos abſoluere, niſi deſiſtat a peccato. Bene valete, & pro me orate. Romæ, ſecunda Maij. 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictorium ſuper commen. Secundæ Secundæ explanationes diſtributa, ad eundem.

D LITERIS tuis Pater Venerande, petentibus quædam in cōmentarijs noſtris ſuper Secunda ſecundæ tanquam dubia, ſeu obſcura declarari, diſtuli hucusque reſponſionem ob impedimenta imbecillitatis, & occupationum aliarum. Nactus vero nunc aliquid otij, ſatisfaciendum charitati tuæ duxi, vt notitijs quibus hæc obſcura videntur, magis eluceſcant: Breuiter tamen, quia res claræ ſunt.

PRIMVM igitur dubium propoſitū eſt: quia in q. 10. art. 4. dictum eſt, quòd licet vendere Iudæis res, quibus ipſi vtuntur in ſuis ſacrificijs: in q. autem 169. art. 2. ad quartum dictum eſt, non licere cooperari ad reædificationem ſynagogæ Iudæorum.

SVMMA.

Licet Iudæis vendere ea, quibus ipſi vtuntur in ſuis ſacrifi-
E *cijs, dummodo non ſint per ſe ſuperſtitioſa.*

¶ Facile reſpondetur, in primo loco ſermonem fuiſſe de his rebus, quę non per ſe ordinantur ad ſuperſtitionem Iudaicam: ſed de rebus indifferentibus, quibus tamen ipſi Iudæi abutuntur ad ſuperſtitionem ſuā. In ſecundo aūt loco ſermo eſt de ſynagoga, quæ præſupponitur per ſe ordinata ad ſuperſtitionem Iudaicam. Et propterea eadem vtrobique ſeruata eſt ſententia, vt patet legenti vtrumque.

SECVNDVM eſt. In q. 11. art. 4. dicitur, quòd occultiſſima per accidens ſubiacent Eccleſiæ cenſuris. in q. vero 69. art. 1. dicitur, quòd auctor homicidij occultus, non eſt ſub iudicio humano, quia perſona eſt occultiſſima.

SVMMA.

Occultiſſima vitia ſubiacent Eccleſiæ cenſuris, quamquam humano iudicio non ſubdatur, vt ſe prodat.

¶ Solnitur & hoc facillime, remittendo ad locum ſecundo allegatum,

tum. vbi expreſſè dicitur, quòd occultiſſimus auctor notorij incendij, non ſubeſt humano iudicio, quo ad hoc, vt teneatur ſe prodere: ſubeſt tamen humano iudicio, quia poteſt excommunicari: vt ibidem dicitur.

TERTIVM eſt: In q.78.art.4.dicitur. Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos, in q.autem.85.art.8.in 5. cauſa duelli, videtur dici, quòd licet inducere, vt peccent minus.

S V M M A.

Tametſi ad minus peccandum quempiam inducere non liceat, ad peccatum tamen minus inducere ſanctum eſt.

¶ Soluitur hoc dubium declarando differentiam, quam non penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud eſt enim inducere ad totum hoc, ſcilicet minus peccandum: & aliud eſt inducere ſolummodo ad ly, minus. Primum nunquam eſt licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundum eſt non ſolum licitum, ſed ſanctum, immo Angelorum officium, & hoc in ſecundo loco dictũ eſt. Et hinc fit vt adulterum cum aliter non valemus retrahere, ad ſimplicem fornicationem licite prouocemus, non hortando, vt fornicetur, ſed ſi ſuæ vult ſatisfacere voluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiuſmodi conditionales ſemper exprimere, ſed ſufficit quandoque eas mente retinere pro loco & tempore vt ſapiens iudicabit: hoc enim non eſt inducere ad malum maius vel minus, ſed eſt ſecundum rem retrahere a malo maiori. Fitq; frequentiſſima exercitatione hoc a redimentibus vexationem ſuam: vt fecerunt illi decem viri apud Hiere.

QVARTVM Eſt, In q.147.dicitur: Excuſantur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibet cœnam: & doctor ſanct. dicit non licere exhibere vinum volenti omnino ſe inebriare.

S V M M A.

Volenti ſe inebriare miniſtrare uinum non licet, ſicut exhibere cœnam cœnaturis tempore ieiunij.

¶ Soluitur hoc, dicendo quòd exhibens cœnam, miniſtrat homini, non vitio: exhibens autem vinum, manifeſte miniſtrat vitio. Quod patet ex differentia inter vacantem cœnæ & vacantem ebrietati: nam vacans cœnæ, vacat actui humano, & deformitas vitij, ſolummodo ſe tenet ex parte circunſtantiæ cœnantis: puta quia quando non debet, cœnat. Vacans autem ebrietati, vacat actui per ſe deformi: ebrietas enim præſupponitur per ſe praua.

QVINTVM eſt in quæſt.72.art.3.dicitur. Sicut in alijs iniurijs ſufficit reſtituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia. in Quol. autem, q.illa, an in vſura transferatur dominium, contrarium videtur dici. Vbi habetur, quando translatio non eſt omnino voluntaria: oportet non ſolum reddere pretium agri, ſed aliquid correſpondens illi conditioni inuoluntarij: ſicut ſemper in reſtitutionibus faciendum eſt.

S V M M A.

Non oportet in cæteris iniurijs ut in contumelia ueniam petere, propter quòd ibi ſubeſt aliqua honoris gratia.

¶ Soluitur hoc, dicendo quòd petere veniam, dupliciter concurrere poteſt: vno modo, vt pars reſtitutionis. Et ſic ſi contingat ad reſtitutionem honoris oportere veniam petere, ita neceſſaria eſt veniæ petitio, ſicut neceſſarium eſt quodlibet aliquid requiſitum ad integritatem ſatisfactionis. Et hoc nunquam negatum eſt: quoniam ſemper affirmata eſt integra ſatisfactio, quæ proculdubio intelligenda eſt cum omnibus requiſitis ad eius integritatem, ac per hoc cum petitione veniæ ſi ex parte reſtitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio veniæ concurrit, vt res contra reſtitutionem diſtincta. Et ſic dictum eſt, quod non eſt neceſſaria: quoniam ſicut in cæteris iniurijs ſufficit integram exhibere ſatiſfactionem, & non oportet petere veniam, ita & in contumelia: quia enim petitio veniæ vltra reſtitutionem honoris annexam habet ſubmiſſionem petentis veniam, ad quam ſubmiſſionem non facile quilibet flecti poteſt, ideo prudentis viri conſilio relinquitur ſi caſus accidat, in quo integritas reſtitutionis honoris debitæ contumeliam paſſo exigat petitionem veniæ.

SEXTVM Dubium eſt: cur neque in textu, neque in commento totius Secundæ Secundæ, tractatur de famoſo murmurationis vitio.

F S V M M A.

Omiſſa eſt in parte uitij murmurationis tractatio, quia circuit omnia uitia, ut quid imperfectum, & in eorum explanationibus habita de ipſis eſt aliqua ratio.

¶ Ad quod dicitur, quòd murmuratio non eſt genus aut ſpecies alicuius vitij, ſed circuit multa vitia, vt imperfectum quid in multis ſpeciebus vitiorum: & propterea non debuit ſpecialis de murmuratione fieri tractatus, cum de generibus & ſpeciebus vitiorum tractatum eſt. Neque tamen ſilentio inuoluta eſt, quoniam murmuratio vt imperfectum quid, ſonat in vitijs verborum (puta contumelia, detractione & ſuſurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, ſuſurrationes: & detractiones: & ſimiliter quatenus ſonat imperfectum quid in vitijs actionum vel paſſionum, intus vel extra (vt inobedientiæ, impatientiæ, vel præſumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobedien-
G tia, impatientia, &c.

SEPTIMVM Dubium eſt, quid importat ſcrupulus conſcientiæ, quo ſtante, licite operamur oppoſitum.

S V M M A.

Putans ſibi hic & nunc hoc operari magis licitum eſſe, quàm illicitum, quamuis ignoret num licitum, uel illicitum ſit, is non peccat operando, ſicut peccaret ex conſcientia ſi ſciret, et dubitaret de licito, tunc operando quod non malum, & illicitum eſſet, quod licitum per rationem nouit.

¶ Ad hoc quæſitum dupliciter videtur ab alijs reſponderi. Quidam enim diſtinguendam putant quantitatem ambiguitatis: ita
H quòd cum quis ſcrupulum habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulſare in die feſto, ſi ſic fluctuat, quòd plus aut æque credit eſſe illicitum) ſcrupulus eſt, quo ſtante, non licet ſibi pulſare in die feſto: ſi vero plus credit licitum eſſe, cum hæſitatione tamen liciti, ſcrupulus (inquiunt) eſt, quo ſtante, licitum eſt illi pulſare in die feſto. Quibuſdam autem videtur ad rationem licitæ operationis exigi fidem certam, excludentem omnem hæſitationem: alioquin periculo peccandi contra conſcientiam exponeret ſe operans cum formidine alterius partis. Et apud iſtos, ſcrupulus contra quem licet agere, non eſt hæſitatio aliqua de oppoſito: ſed conſiſtit potius in quadam apparentia.

¶ Mihi autem occurrit dicendum, quòd ſiue ſcrupulus occurrat ex parte appetitus (vt contingit timentibus peccare in aliquo actu, & neſciunt quare) ſiue ex parte rationis, vt cõtingit iis, qui ex aliqua ratione magna, mediocri, vel leui fluctuant, diſtinguere oportet de modo, an huiuſmodi hæſitatio ſeu vacillatio ſit modo ſpeculatiuo,
I vel modo practico: hoc eſt, an dubitet de licito vel illicito ſecundum ſe, vel vt eſt ratio operis ſui hic & nunc. Nam ſi quis dubitaret, an pulſare in die feſto ſit licitum vel illicitum, & tamen non dubitaret ſibi tunc eſſe licitum pulſare, iſte non peccaret pulſando, quantumcumque magna eſſet dubitatio apud eundem de actu pulſandi ſecundum ſe, an ſit licitus vel illicitus: & ſimiliter quantumcumque eſſet maximus timor de eodem. Et per oppoſitum ſi quis eſſet certiſſimus de actu pulſandi ſecundum ſe, quòd eſt licitus in die feſto, & tamen fluctuaret de exercenda nunc a ſe pulſatione, ita quòd ratio applicandi ſe ad pulſandum cum ambiguitate applicat, illicite quis pulſaret: intellectus ſiquidem ſpeculatiuus nihil dicit de operando. Et ſi certitudo ſpeculatiua exigeretur, non ſolum rudes, qui ſola certitudine adhæſionis alienæ doctrinæ ſunt contenti, ſed doctores aliorum paſſim periculo ſe exponerent: eo quòd innumera ſunt dubia, quorum alteram partem ſic amplectuntur, vt abſque ſcrupulo operentur, & tamen an veritatem ſpeculatiue eui-
K denter habeant, non pertinaciter aſſerunt. Difficile enim, inquit Ariſtot. eſt noſce ſe ſcire: quia difficile eſt diſcernere ac ſcire an ex proprijs, &c. ſciatur. Et diuerſitas ipſa opinionum circa aliquod vnum nata eſt reddere intellectum ſpeculatiuum nutantem. Non eſt ergo in hoc quæſito ſpectandum ad hæſitationem magnam vel paruam, ad fidem certam vel incertam de licito vel illicito abſolute, ſed ad rationem operandi in ſingulari. Si enim applicatio ad operandum certa eſt, quicquid tam in ratione, quàm in appetitu fluctuet, ſcrupulus eſt, quo ſtante, licite oppoſitum operamur: ſi autem applicatio ipſa ad opus fluctuat circa rectum vel obliquum moris, ſcrupulus eſt conſcientiæ, contra quem illicite agitur, & obliquitas moralis incurritur. Ratio autem horum eſt, quia in propoſito conſcientia non ſignificat ſcientiam, ſed applicationem cognitionis ad opus exercendum: & propterea ſcrupulus conſcientiæ, qui per ſe opponitur conſcientiæ in ipſa applicatione conſiſtit, & eadem ratione ſcrupulus omnis ad ipſam applicationem non ſe extendens,

conſcientiæ

conſcientiæ non opponitur. Hinc enim fit, vt vacillatio cõſcientiæ in applicatione conſiſtens, deformem reddat actionem, quoniam fit applicatio modo, quo non debet: debet enim potentia rationalis determinari ad vnum, ſi recte exire debet in actum, alioquin diſcrimini exponitur vtriuſq; oppoſiti, ſi fluctuante illa quis vtitur. Fluctuans enim quantũ ſapit fluctuationis, tantũ ſapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operãdi. Et hoc ambæ ſupradictæ opiniones forte intendebant. Prima enim ad hæſitationem intellectus in ſe videtur reſpexiſſe: ſecunda autem de fidei certitudine, vt eſt ratio operis, intelligenda eſt. Bene vale, & ora pro me. Romæ nono Februarij, anno ſalutis. 1521.

RESPONSIO XIIII.

In quorumdam locorum in Commen. Secundæ Secundæ adinuicem oppugnantium conciliationes diſtributa ad eundem.

PVlſas Venerande Pater, frequenter me piis dubitationibus, non vt diſcas, qui alios glorioſa doces & verbo & ſcripto, ſed vt explicem potius ſenſum meũ. Vnde charitati tuæ ſatisfacere cupiens, propoſitis quæſtionibus breuiter reſpondere curaui.

SVMMA.

Poteſt quiſpiam in peccato veniali exiſtens ſubſtantialiter bonus eſſe, non tamen meretur peccando in opere ſubſtantialiter bono.

QVAERIS ergo primo, cur in Commẽtariis noſtris ſuper Secunda Secũdæ, quæſt. 33. ar. 2. in reſpõſione ad 3^m. & q. 83. ar. 5. in fine permittitur ſimul ſtare bonitatẽ ſubſtantialem atque veniale peccatum. Inde namq; conſurgere videtur, vt iuſtus in bono quolibet opere ob aliquam accidentẽ imperfectionem ſimul mereatur, & peccet venialiter, vt Luterani nouiter dogmatizãt.
¶ Huic quæſito reſpondetur primo, non eſſe in Commẽtariis noſtris ſcriptum, vnum atque eundem actum numero eſſe ſimul bonum bonitate eſſentiali & malum venialiter, vt patet intuẽti. Nam in primo loco allegato peccatũ veniale dicitur omiſſio, bonitas autem eſſentialis ſaluatur in animo ſeu in virtutis habitu, in ſecundo quoque loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatum autem veniale in omiſſione. Deinde dicitur, ad rem potius ſpectando quàm ad verba, ꝙ magna eſt differentia inter has duas combinationes ſcilicet bonitatem ſubſtantialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nam prima combinatio frequenter ſimul concurrit in eodem numero actu, dum ſæpe facimus actus moraliter bonos ex ſuo genere, cum aliqua circunſtantia moraliter mala, vt quum quis reddit mutuum, nõ tamen ea hilaritate qua debet, & ſic de aliis. Secunda autem combinatio numquam ſimul inuenitur in eodem actu, quoniam nullus peccando meretur vitam æternam. Eſt enim tantæ vis peccatum veniale, vt tollat ab actu quem efficit meritum æternæ vitæ, quamuis non tollat æternæ vitæ meritum a perſona; multi enim ſancti viri abſque hoc ꝙ perdunt æternæ vitæ meritum, peccant venialiter: verum per illos actus qui peccata ſunt venialia, non merentur vitam æternam. Hinc clare patet, ex hac ſancta & ſana doctrina non ſequi, ꝙ iuſtus in quolibet ſuo bono opere peccet. Nam etſi poſſet in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio poteſt peccare.

SVMMA.

Mulier ſuſcipiens ex adulterio prolem, non tenetur ſe prodere: etſi inde veri hæredes damnum patiantur.

SECVNDO Quæris ex eiſdem Commẽtariis, q. 62. ar. 6. circa reſponſionem ad tertium, vbi dicitur, Non oportet reſtituere cum damno in re ſuperioris ordinis, &c. quod videtur ex hoc ſequi mulierem, quæ ex adulterio ſuſcepit prolem, nõ teneri ad ſe prodendum, quantumcumque veri hæredes inde damnificentur, quod tamen ſententiæ notabilium virorum refragatur.
¶ Huic obiectioni reſpondetur, mulierem quæ ex adulterio genuit, & propterea veri hæredes damnificantur, nõ teneri ad damnificandam ſeipſam in fama, vt quantum in ſe eſt, veros hæredes a damno hæreditatis præſeruet. Quoniam quemadmodum caſſante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatẽ, vt ſatisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiuſmodi perdere famam, aut vitam pro euitando damno alieno in re pecuniaria. Et ſi hoc aliquibus (vt dicis) viris notabilibus graue videtur, mirandum potius mihi videtur de ipſis, quum decretalis de poe. & remiſ. ca. Officii, expreſſe dicat, mulieri, quæ ti-

A met viro ſuo hoc indicare, non eſſe denegandam pœnitentiam: Conſtat enim, ꝙ certitudo de perdenda fama penſanda eſt, ſicut timor, & quum non ſolum melius ſit nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: ſed tolerabilior ſit mulieris ſeruit[o], aut mors, quam eius infamia ſi communi conſanguineorum voto creditur.

TERTIO quæris ex eiſdem Cõmen. q. 78. circa ar. 4. & neſcio quo opuſculo noſtro, vbi dicitur, vtentem malitia alterius ſemper petere debere aliquid abſque peccato præſtabile, ſi ſolidum eſt hoc fundamentum. Nam videtur quibuſdam hoc non oportere, ob id quòd apud Auguſt. licite petitur iuramentum ab eo, qui per falſos deos iurat, ita quòd, ſi per verum Deum iurare vellet, non admitteretur iuramentum, at proinde petitur inquantum per falſos deos iurat: ergo petitur, quod ſine peccato fieri nequit: ergo poteſt etiam peccatum licite peti, dummodo nullum agatur præiudicium ſalutis.

B

SVMMA.

Vtentem alterius malitia non licet petere de peccato, cui non obſtat idololatras nonnumquam peti poſſe per Deos ſuos.

¶ Ad huiuſmodi obiecta reſpondetur, ſolidiſſimum eſſe iactum fundamentum, ſcilicet numquam licitum eſſe petere peccatum, & implicare contradictoria, petere peccatum, & non agere in præiudicium ſalutis, quoniam ipſum petere peccatum, eſt peccatum. Quod ex eo patet, ꝙ quicquid licet petere, licet etiam appetere; quum petere actus humanus ſit ab appetitu rationali, qui voluntas eſt, procedens. Sed conſtat, ꝙ non licet appetere peccatum alterius quantumcumque parati, ſcriptum eſt enim de charitate, ꝙ non gaudet ſuper iniquitate: ergo non licet petere peccatum alterius quantumcumque parati. Auguſt. autem, vt patet in Epiſto. ad Publicolam, non dicit Barbari iuramentum, ſi vellet iurare per
C verum Deum, non eſſe admittendum, ſed vtentem fide Barbari firmata iuramento per falſos deos, non communicare peccato illius, quo per falſos deos, non communicare peccato illius, quo per falſos deos iurat, ſed fidei, id eſt fidelitati, qua dicta fiunt. Vnde petens iuramentum ab idololatra, petit opus ſanctum, quod ille poteſt ſi vult abſque peccato præſtare, quia nihil aliud petit, niſi fidem iuramento firmatam, quod ille præſtare poteſt ſi vult, credendo in vnum ſolum verum Deum & iurando per illum, ſed ex ſua infidelitate apponit ipſe iniquitatem iurando per falſos deos. Falſum ergo opponitur, dicendo, ꝙ ſi vellet iurare per verum Deum, iuramentum non admitteretur, niſi forte obiicientes referant hoc ad irriſoriam iurationem, quaſi idololatra non vt iuramentum: ſed vt vana & ſuperſtitioſa iurandi adinuentione, illo vteretur iuramento per Ieſum Chriſtum. Iuxta hunc enim ſenſum, fateor ꝙ non admitteretur, non ex defectu Chriſtianorum, ſed ex defectu idololatrarum exhibentium hoc non vt iura-
D mentum. Sed ex iſta refutatione ſi accideret, non ſequitur, ergo petendum eſſet, vt iurarent per falſos deos, ſed: ergo petendum eſſet, vt iurarent & non irriderent veram fidem. Et tunc, vt prius dicebatur, non petitur niſi iuramentum, quamuis ſciatur, ꝙ ille iurans, iniquitatem apponet iurando per falſos deos.

SVMMA.

Non poteſt vir vxoris votum continentiæ irritare, ſicut votum abſtinentiæ.

QVARTO quæris ex eiſdem Commen. q. 88. circa ar. 8. An ſicut votum abſtinentiæ vxoris, ſic & votum continentiæ vir irritare poſſit, ſic vt vxor ſecura ſit atque tuta.
¶ Huic quæſtioni reſpondetur, non eſſe eandem rationẽ de vxoris voto circa abſtinentiam, & circa continentiam quo ad irrita-
E tionem a viro, quoniam poteſtas irritandi vota vxoris, ſpectat ad virum, quatenus gubernator eſt, & vxor eſt illi ſubdita. Circa actus autem continentiæ, vir & vxor ad paria cenſentur, & propterea non ſpectat ad poteſtatem viri irritare votum continentiæ vxoris, quod non potuit facere, niſi quantum ad petitionem debiti, ſecundum quam libera eſt, nec viro ſubditur.

SVMMA.

Sententia excommunicationis iniuſta priuat eccleſiæ ſuffragiis quo ad ſpecialem eccleſiæ intentionem pro illo orantis & ea facientis, non autem quo ad eius communem intentionem pro ſuis membris bona operantis.

Quinto quæris, an ſit mens Sancti Tho. in 4. Sent. diſtin. 18. q. 2. art. 1. q. 4. prout quidam ſibi imponunt, quòd excõmunicatio iniuſta

iniuſta priuet ſuffragiis eccleſiæ, cuius contrarium in quadam q. ſpeciali noſtra legiſſe dicit.

¶ Ad hanc ambiguitatem reſpondetur, duos eſſe modos, quibus communia eccleſiæ ſuffragia participantur a Chriſti fidelibus. Primus eſt per communẽ eccleſiæ intentionem qua communia ſuffragia pro eccleſiæ membris communiter fiunt. Secundus eſt per ſpecialẽ alicuius fidelis, & præcipue miniſtri eccleſiaſtici intentionem, qua communia ſuffragia diriguntur pro iſto particulari, vt quum aliquis dicit, vel facit dici miſſam pro iſta ſingulari perſona. Excommunicatio autem iniuſta habet ſuum affectum in priuando ſuffragiis eccleſiæ, hoc ſecundo modo, quia timenda eſt, non ſolum ab excommunicato, ſed ab aliis, ac per hoc alij prohibentur celebrare ſpeciali intentione pro illo, & pari ratione alia communia ſuffragia pro illo ſpecialiter agere. Et iuxta hunc ſenſum intellige Diuum Thomam dicentem excommunicationem iniuſtam habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniuſta non priuat excommunicatum ſuffragiis eccleſiæ, quia rationabiliter interpretamur communem eccleſiæ intentionem in ſuffragiis communibus eſſe conformem diuinæ diſpenſationi ſecundum veritatem, & non ſecundum apparentiam, aut errorem humanum (deſcendit enim imitatiue militans eccleſia a cœlo) conſtat autem quòd excommunicatio iniuſta ex errore humano procedit, ac per hoc ſub communi intẽtione eccleſiæ, qua excommunicati priuantur communibus ſuffragiis apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniuſte, non enim intendit addere afflictionem afflicto. Et quos cogitur ex humano iudicio excõmunicãdo priuare vno modo, non propterea intendit priuare vtroque modo, Et ſic intelligenda ſunt quæ alibi ſcripſimus, quòd excommunicatio iniuſta non priuat communibus eccleſiæ ſuffragiis.

¶ Hæc mihi occurrerunt Amantiſſime Pater, ad quæſita tua ſcribenda, quæ ſi ſatisfecerint, gratiæ referantur Deo, ſin aliter, ſuppleat perſpicacia tua. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 2. Iunij. 1522.

RESPONSIO XV.

De natura Voti, & vnitate numerali peccati, actu exterioris. Ad priorem Sancti Miniatis.

CHariſſime frater, acceptis literis tuis conſulentibus me de duobus, conſiderans ſolutionem huiuſmodi dubiorũ multis profuturam, ſtatim reſpõdere inter tuas occupationes curaui.

¶ Primum igitur dubium natum ex ratione voti eſt. Quomodo ſuſtinetur, quòd votum eſt de meliori bono, id eſt bono ſupererogationis, & quòd religioſæ perſonæ venereis vacantes agant contra votum, quandoquidem cognoſcere non ſuam, ſeu alienam; ſecundum ſe malum eſt, & abſtinere ab huiuſmodi, bonum eſt non ſupererogationis, ſed neceſſitatis.

¶ Alterum dubium eſt: An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundum renouat voluntatem affectumque occidendi, toties nouum peccatum committat, an totum ſit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta diſtinguat hæc peccata? Per quid enim, inquis, indiuiduantur voluntatis actus.

S V M M A.

Quanquam votum ſit de meliori bono, poteſt tamen voti materia eſſe quicquid neceſſario ſeruandum nobis eſt, & ex hoc religioſi venereis illicitis vtentes, agunt contra votum.

¶ AD PRIMAM dubitationem facile dici poſſet, quòd propria quidem voti materia eſt bonum ſupererogationis, communis tamen voti materia eſt etiam bonum neceſſitatis, non quatenus neceſſarium, ſed quatenus voluntarium eſt, vnde & Iacob Gen. 28. legitur vouiſſe habiturum ſe dominum in Deũ. Et multi vouerunt ſe ſuſcepturos Baptiſma, ſeu Chriſti fidem: Gallicanus, & Clodoueus. Et ſi quis voueret ſe non commiſſurum adulterium, ſi contrafaceret, non ſolum adulterij, ſed fracti voti reus eſſet. Vnde religioſæ perſonæ nõ ſolum abſtinentiã a coniugio, ſed ab actu venereo vouiſſe dici poſſunt, teſtante hoc cõi animi ſermoniſque conceptu ac vſu, credimus namque, & fatemur omnis caſtitatis votum in omni eſſe religione. Conſtat autẽ quòd caſtitas continentiam non ſolum a coniugio, ſed a cæteris veneris ſignificat, & ſic votum caſtitatis non ſolum caſtitatem ſupererogationis, ſed omnem reſpicere poteſt & reſpicit.

¶ Perſpicacius autem dici poteſt, quòd quia per votum religioſus perſona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius, Dei ſcilicet ſpecialiter quo ad abdicationem etiam licitorum venereo-

F rum a ſe, vt cogitet quæ domini ſunt, ideo non ſolum ſi contrahere coniugium de facto accipiat, ſed etiam ſi ad alterius vxorẽ accedat, vel quomodolibet aliter venereis operam det, ſacrilegium committit, dum perſona diuina violatur. Et hoc in ſuo ſimili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud ſibi illicitum coniugali fide reddit, niſi libertatem alterius coniugij. Cognoſcere enim a quocũq; non ſuo, omnino ei illicitum erat, nupta tamen non ſolum alterum de facto coniugium contrahit, ſed ſi cuicumque alteri conſenſerit, adulterij rea eſt, propter dictam rationem, quia ſcilicet perſona ſua iam eſt alterius. Sicut igitur ſtat, quòd fides coniugij nõ reſpiciat aut propriam materiã niſi debitum coniugale huic & non alteri coniugi (alteri autem perſonæ coniũgi omnino illicitum ex ſe eſt) & tamen cum quacumque perſona alter coniunx coeat, adulterium committit, ita ſtat quòd votũ religioſi, vt propriam materiam reſpiciat, abſtinentiã a coniugio, & tamen quomodolibet religioſus coeat, ſacrilegium committit. Et vtrobiq; (vt dictum eſt) eadem eſt ratio, quia vtrobique perſona fit alte-
G rius quo ad partem generatiuam, ac iniuria ſemper fit illi alteri, ſcilicet Deo, vel coniugi. & ſic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra coniugium, ſic votum religionis in omnes actus venereos ſimpliciter.

S V M M A.

Vnus numero peccati actus eſt, quamuis interioris actus voluntatis interrumpatur.

AD SECVNDAM vero dubitationẽ dicitur, quòd ibi eſt vnum tantum numero peccatum, tanto grauius, quanto plures fiunt actus.

¶ Ad cuius euidentiam non oportet inſpicere per quid voluntatis actus indiuiduetur, ſed per quid peccatum fit vnum vel plura. Multi enim actus voluntatis ſunt vnum numero peccatum, vt
H patet, cum quis actum intentionis, fruitionis, electionis &c. & ad delectabile vnum habet. Peccatum autem formaliter, cum deordinationem actus voluntarij importet, vbi eſt vna numero deordinatio, ibi eſt vnum numero peccatum. Cum autẽ aliquis actualiter pergit ad occidendum, conſtat quòd in eo eſt actualiter voluntarium deordinatum in ſpecie homicidij, ita quòd & verum eſt, quòd hic actualiter peccat in ſpecie homicidij, & quòd voluntas eius eſt actualiter peccans tali peccato, alioquin non voluntarie iret ad occidendum. Interrumpendo autẽ interiores actus circa idem non fit noua deformitas: ſed multiplicantur actus voluntarij, ita quòd, quod prius erat voluntarium in peccatum, modo eſt in peccatum & elicitum: ſed quotquot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationem voluntarij; quam inueniunt augendo illam. Ita quòd quemadmodum lumen adueniens diaphano iam illuminato, non conſtituit aliud lumen, ſed cedit in identitatem cum eo quod inuenit, quamuis ſecundum ſe conſti-
I tueret lumen nouum, ita quilibet actus elicitus circa homicidiũ in pergente ad illud cedit in identitatem actualiter manentis voluntarij homicidij, quamuis ſecũdum ſe conſtitueret nouum peccatum homicidij, regulare quippe eſt, quòd accidens eiuſdem ſpeciei in eodem identificatur inuento.

¶ Hæc ſunt, Amãtiſſime frater, quæ mihi circa veſtra dubia occurrunt. Supereſt, vt vnà cũ fratribus tuis tibi creditis ores pro me, & bene valeas. Florentiæ 27. Auguſti. 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu Entis ad M. Franciſcum Ferrarienſem.

K AMantiſſima Pater ex acceptis veſtræ ſolicitudinis literis percepi libellum noſtrum de Analogia nominum vos perlegiſſe, duoque dubia de conceptu entis mentem veſtram tenere, ſolutique a me familiariter flagitaſtis. Ego autem quam primum compleui expoſitionem librorum de Anima (cuius finem tunc ſcribebam, cum veſtras recepi) reſpondere curaui, ne præclaro ingenio tuo deeſſem. Primum igitur dubium fuit ad hominem, me ipſum ſcilicet, quia in Commentariis de Ente & Eſſentia, ſuſtineo vnum conceptũ mentalem repræſentatiuum entis, & in Tract. de Analogia nominum videor hoc negare. Secundum autẽ eſt ad D. Thomã, quoniã ego in præfato libello ſuſtineo Analogũ non abſolui ab his quibus Analogum dicitur, & D. Tho. in q. de Veri. q. 1. ar. 1. docet ens habere conceptum vnum ſimplicem, ad quem omnia prædicamenta & tranſcendentia addunt, in quem reſoluuntur, qui eſt primo notus. Hæc enim inuicem ſibi aduerſari videntur, quandoquidem ſi ens abſolui non poteſt a naturis rerum, non erit ſimpliciſſimus, nec primo notus, nec in quem vltimo reſolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD EVIDENTIAM horum, & ſpecialiter primi, recolito, quòd quicquid eſt imago alicuius ſimilis alteri, eſt etiã imago illius

go illius ſteterint, quatenus primo aſſimilatur, ac per hoc omnis A conceptus creaturæ eſt conceptus Dei, ſicut omnis creatura aliqua eſt ſimilitudo Dei. Hinc ergo fit, quòd cum vnum proportionabilitate vt ſic, habeat ſingula membra ſimilia proportionabiliter, oportet quòd habeat etiam vnum conceptum mentalem repræſentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppoſitum teneo in tract. de Analogia nominum, ſed conceptus iſte vnus numero in mente ſecundum eſſe ſubiectiuum, eſt vnus Analogia ſecundum eſſe repræſentatiuum, nec repræſentat vnam ſolam naturam, ſed vltra vnam, quam determinate repræſentat (a qua eſt impreſſus) repræſentat implicite cæteras ſimiles illi primo repræſentatæ ſecundum id, non proportionabiliter eis ſimilis eſt, idem enim eſt iudicium de ſimilitudine rerū inter ſe, & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim oſſis natura ſimilis eſt naturæ ſpinæ in ſuſtinēdo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis oſſis, vt ſuſtinens carnes, eſt ſimilis oſſi & ſpinæ: ſed oſſi determinate, ſpinæ autem im- B plicite, ſicut etiam ipſum os non eſt ſimile ſpinæ determinate, ſed quatenus ſpina ſuſtinet carnes, ſicut ipſum os. Hic eſt primus modus, quo Analogum habet vnum conceptum mentalem, ac per hoc ens, cum Analogum ſit, vnum hoc pacto habet conceptū in mente a rebus impreſſum. Alter autem modus ſuper ipſius intellectus opere, quo natus eſt adunata diuidere, fundatur, & eſt tunc conceptus ſimilis vnus numero in mente repræſentans Analogum quidem determinate, nullum autem eorum quæ fundant Analogiam explicite. Contingit autē hoc, cum intelligens mentalem conceptum, quem paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quā repræſentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens, naturas fundantes Analogiā indeterminate. Verbi gratia: Si cōceptus oſſis, eſt os ſuſtinēs carnes, intelligens loco oſſis ponat quid, & dicat quòd ſuſtinet carnes, tunc enim manifeſte repræſentatur Analogum explicite, implicite autem tantum naturæ fundantes Analogiam. Eſt autem C inter hos duos conceptus non ſolum dicta ex radicibus differentia: ſed etiam quia primus ad quid rei ſpectat Analogi: ſecundus autem aliqd nominis, neuter tamen perfecte repræſentat Analogum. De quo ſcilicet perfecto ſeu adæquato explicite conceptu Analogi interpretandum eſt, cum a me vel ab alio ſcriptum inuenitur, quòd non poteſt Analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, ſed vnum Analogia tantum. Et quoniam cōceptus mentales ſunt imagines rerum repræſentatarum (niſi ſint fictitij) quemadmodum in mente cōceptus adæquatus Analogi non eſt vnus, ſed exigit repræſentationem omnium fundantiū Analogiam, ita ſignificatum Analogi adæquatum & perfectum non poteſt ſic abſtrahi, vt obiiciatur, repræſentetur aut concipiatur abſque fundantibus rebus. Et ſicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res ſignificata, extra poteſt obiici dupliciter, imperfecte ſcilicet, vel in vno explicite, in quo cætera obiiciuntur indeterminate, vel in nullo explicite, ſed omnia implicite, in ſolo formaliſſimo ſignificato explicite. Nec prædicta D contrariantur doctrinæ S. Tho. ens enim primo notum ordine generationis eſt ſecundum conceptum imperfectum, ordine autem diſtinctæ cognitionis eſt ſecundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum ſimpliciſſimum, conſonat dictis, quoniam cum ſimplicitas compoſitioni opponatur, & vnū Analogia non ſit vnum compoſitione aliqua, non habet ens ex hoc, quòd Analogum, compoſitionē admixtam. Et vt exercitatione reſolutio monſtretur, ſi ſubſtantiam in ens vis reſoluere, ſi in cōceptum diſtinctum entis reſolutio quæritur, reſoluetur in ipſam naturam ſubſtantiæ, quatenus eſſe fundat, quod eſt ſimpliciſſimum, cui & addit ipſa ſubſtantia, & addunt tranſcendentia. Et ſi in conceptum confuſum, quod eſt, reſolues, quòd etiam eſt ſimpliciſſimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occaſio errandi multis eſt, quia in reſolutione diſtincta quærunt reſoluere in vnum Analogia, ſicut conſueuit reſolui in vnum, vniuocatione. Ita quòd quærunt in Analogia, quaſi vnum numero terminum, E ſicut in vniuocis, cum tamen terminus in Analogia ſit vnus proportionabiliter tantum. Ita quòd & ſingula reſolubilia reſoluuntur in conceptus ſimplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mentalem, ſimplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quòd (vt vnico verbo rem abſoluam) ens eſſe primo notum, in quod ſit omnis reſolutio, in quod omnia addunt, per modum Analogi interpretandum eſt, cum quo ſtare poteſt, quòd ens ſecundum perfectum adæquatumq; conceptum non abſtrahit a naturis prædicamentalibus, ſicut nec aliquod Analogum e fundantibus Analogiā. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt ſemper animaduertatur ſecundum Analogorum morem hæc dici.

¶ Plura nunc non mihi occurrunt ad propoſitum dicenda: ſed prolixior fui acutiſſimo ingenio tuo, quo ea vnico verbo concepiſſes cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ, die 27. Februarij. 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniuſto raptis, ad Fratrem Thomam Ragnſinum ordinis Prædicatorum.

Dilecte fili piis precibus tuis ſatisfacere volens, conſideraui in literis tuis quæſtionem diſtinctam in quinque articulos circa emptionem raptarum rerum in bello iniuſto. Primus eſt, an huiuſmodi rapta etiam difficillime reparabilia, ſint iudicanda tanquam habita pro derelicto. Ad quem reſpondetur negatiue, quia nec veri domini (quamuis non poſſint recuperare res ſuas) abdicauerunt a ſe dominium illarum, nec ex conditione rei, loci aut temporis derelictio huiuſmodi conſurgit, vt in theſauris, & ſimilibus. Diſtinguendum tamen eſſe inter rem & rem, videmus Romæ, quòd feræ, veſtes, & id genus reliqua publice expoſita, Ro- B ma nullum inuenientia dominum, quia nullus ſcit diſcernere feras ſuas ab alienis (quum etiā vendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens, & licite emuntur publice. Dixi, per accidēs, quia diſcernere nemo poteſt cuius fuerint, & publice ac promiſcue quilibet emit, quāuis non dubitetur, quòd pars direptionis Romanæ fuerint, hæc enim ſigna derelictionis ſunt.

¶ Secundus eſt, an rapta a prælatis, poſſint licite emi poſt diē ſeu certū tempus, vt nonnullæ leges admittunt. Ad quem reſpondetur negatiue in foro cōſcientiæ, quāuis ciuiles leges impunitatē cōcedunt ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in vtroq; articulo eſt, quia emitur res aliena ſine conſenſu veri domini.

¶ Tertius eſt, an in huiuſmodi caſibus in ementibus ſcienter tota reſolutio ſumenda ſit ex intentione vtilitatis propriæ, vel domini: ita quòd ementes pro ſua totaliter vel principaliter vtilitate, ſint malæ fidei poſſeſſores: ementes autem pro domini principaliter emolumento, recte faciant, pretiumque repetere poſſint. Ad quem reſpondetur, quòd per ſe loquendo nulli licet emere rem C alienam ſine conſenſu veri domini: & ſi quis emit, etiam bona fide, tenetur ad reſtituendum rem emptam, quam habet vero domino: nec poteſt pretium ſolutum petere a vero domino: quia tenetur ad reſtitutionem non ratione iniuſtæ adeptionis, ſed ratione rei alienæ, quæ apud ipſum eſt. Nec hoc eſt vertendum in dubium loquendo per ſe, & proprie. Dico autem, proprie: quia magni refert emere vel redimere: nam emere huiuſmodi aliena non licet: redimere autem licet: ſed redimit is ſolus, qui vice veri domini redimit occupatam ab alijs rem illius: vnde nō redimit, niſi qui perſonam veri domini induens, ſignificaturus eſt vero domino, vt rem ſuam recuperet redemptionis pretio ſoluto. Nec ſolū licet, ſed pium eſt redimere viliori pretio huiuſmodi res. Emere autem proprie & per ſe non licet. Dico autem per ſe: quia per accidens poteſt eſſe licitum. Vt ſi cognoſcam res raptas fuiſſe conſanguinei mei, impotentis redimere & deſtituti omni ſpe recuperandi res ſuas, & præſumens gratum eſſe conſanguineo meo, quòd D ego fruar rebus ſic irreparabilibus, emam illa. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non eſt certa.

¶ Quartus eſt, an dictum cuiuſdam doctoris dicentis ſic, probabiliter credo, quòd taliter emens, paratus reddere vero domino, ſi eum parnerit, credens tamen quòd non comparebit: & conſequenter ſperans pro ſe rem habiturum, non peccat: quia veriſimiliter poteſt de veri domini voluntate præſumere ſi ſit in cōſcientia tutum, & alijs diuulgandum. Ad quem patet ex dictis reſponſio, ſcilicet quòd nec per ſe eſt licitum (quoniam ratione rei alienæ tenetur ad reſtituendum vero domino ſine pretio, quamdiu res eſt apud eum: nec ipſa adeptio caret iniuria, ex eo quòd notum ementi eſt, quòd res eſt aliena) nec per accidens apparet aliquid ſpeciale excuſans adeptionem: quoniam communia tantum proponuntur in articulo.

¶ Quintus eſt, an emat recte quis ex pietate calices & huiuſmodi ſacra, dedignatus, quòd remaneant apud infideles, daturus pro- E pria authoritate ex occurrenti Eccleſiæ, habito pretio. Et huic adiungitur, an dominus talium ſit cenſendus omnino ignotus, ſi tantæ notitia regionis, puta Vngariæ. Ad quem reſpōdetur, quòd hoc eſt vnum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferendus efficit, vt licite quis hæc redimat de manibus infidelium, redditurus, etſi non illi Eccleſiæ calicis dominæ, quæ neſcitur, attamen eccleſiæ Chriſti, ſignificando Eccleſiæ, cui datur vt quantum in ſe eſt, & publicet, & teneat pro Eccleſia, cuius erat, & eſt reſtituto pretio redēptionis. Et quamuis non cenſenda ſit Eccleſia omnino ignota, cuius regio ſcitur: eſt tamen maior præſumptionis locus ex hac religioſa cauſa vni Eccleſiæ de alia, quam mihi de conſanguineo meo. quoniam vnica domus eſt vniuerſa per orbem ſparſa Chriſti Eccleſia. Hæc ſunt fili chariſſime, quæ mihi occurrunt reſpondenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 27. Nouembris. 1529.

Primi Tomi opuſculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xiſti, finis.

TOMVS SECVNDVS OPVSCVLORVM THOMAE DE VIO CAIETANI,

CARDINALIS SANCTI XISTI,

CVIVS SVNT TREDECIM VTILISSIMI TRACTATVS.

1 *De Conceptione beatæ Virginis.*
2 *De Eucharistiæ ſacramento.*
3 *De celebratione Miſſæ.*
4 *De ualore orationũ dictarũ ab audiẽtib' Miſſã in die feſto.*
5 *De præcepto eleæmoſynæ.*
6 *De monte pietatis.*
7 *De cambiis.*
8 *De uſura.*
9 *De ſimonia.*
10 *De uſu ſpiritualium rerum in peccato mortali.*
11 *De uoto.*
12 *De ſolutione maleficii ad hoc parati.*
13 *De ſpaſmo beatæ Virginis.*

TRACTATVS PRIMVS de Conceptione beatæ Mariæ Virginis ad Leonem decimum Pont. Max. in quinque capita diuiſus.

1 *De duplici via diſcernẽdi ea q̃ fidei ſũt, uel ei aduerſãtur.*
2 *Quæſtio de cõceptione, quõ nõ ſit de neceſſario credẽdis.*
3 *Quæ de conceptione ſententia fidei aduerſetur.*
4 *Sententia tenens beatam Virginem fuiſſe in originali conceptam, quàm probabilis exiſtat.*
5 *Quantum ualeant argumenta, quæ tenent oppoſitum.*

CAPVT I.

De duplici via diſcernendi ea quæ fidei ſunt, uel ei aduerſantur.

FAuſtum fælixque ſit Leo x. Pont. Maxime, q̃ de ſupremo poteſtatis tuæ opere prima offerendæ tuæ beatitudini lucubratiunculæ cauſa ſeſe obtulit. Definitio ſecretorum Chriſtianæ fidei, quæ noſſe ſoli Deo natura conuenit, in medium venit, propoſitum eſt vt decernas in Lateranenſi ſynodo, vtrum Deus beatiſſimam Virginem Mariam a peccato originali præſeruauerit, an mundauerit. Quocirca duo occurrunt ſcribenda. Primo, viæ decernendi ea quæ ſunt fidei, modique, quibus aliquid eiuſmodi credendum decernitur, explicabuntur, deinde iuxta ſingulos modos per vias ipſas ſermonis greſſus dirigentur.

¶ Duæ ſunt viæ, quibus decerni poteſt religioni Chriſtianæ qd credendum ſit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria eſt diuina reuelatio facta in primis autoribus ſacræ Scripturæ, contenta in Canonicis libris Bibliæ, traditionibuſque Apoſtolorum in Symbolo & aliis, quæ conſtat eccleſiam per Apoſtolos ſuſcepiſſe, vt ſacramenta: Reuelatio deinde facta apoſtolicæ ſedi, ſiue cum ſynodo, ſiue ſine ſynodo. Hæc enim differentia ad ſolennitatem, & congruitatem ſpectat iudicij apoſtolici de his quæ ſunt fidei, & non ad neceſſitatem, vt vniuerſa taſtatur eccleſia, Hæreticos indubie tenens, qui ab apoſtolica ſede damnatam hæreſim ſectantur. Reuelatio demum facta ſacris doctoribus, his præcipue, quorum & vita & doctrina approbata eſt ab eccleſia. Sed eſt inter hæc diſtantia multa, qm̃ reuelationi contentæ in ſacra Scriptura, & decretalibus fidei inhæremus tamquam neceſſariis, ita q̃ ſe hæreticũ comprobat quicumque pertinaciter alicui horum aduerſatur. Reuelationi autem factæ ſanctis aliis, quorũ doctrinam eccleſia ſuſcipit, tamquã probabilibus inhæremus. vt D. Auguſtinus, Thomaſque ſcripſerunt, & magiſtra rerum expe-G rientia continua teſtatur. Nec refert in ſacra ſcriptura & aliis, an aliquid ſit reuelatum explicite (vt creatio mundi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiuſmodi) an implicite, vt ſunt omnia illa quorum oppoſita non poſſunt ſuſtineri cum veritate ſacræ Scripturæ & aliorum quæ certa fide ſcimus, niſi q̃ ingenio, labore, ratione, & intellectu opus eſt, vt manifeſtentur hæc quæ implicite dicuntur contineri eſſe neceſſario connexa illis in quibus contineri dicuntur. Quo fit, vt in iſtiuſmodi rebus antequam cõſtat quid neceſſario connexum ſit certis & indubitatis fidei traditionibus, vnicuique liceat quod rationabilibus ſibi videtur amplecti, ſine pertinacia tamen. Et hinc rationibus locus datur ad ea quæ ſunt fidei, vt ſcilicet afferantur rationes oſtendentes conſona, aut diſſona eſſe fidei, quæ in dubium vertuntur. Propter quòd oportet omnes rationes ad ea quæ ſunt fidei non ex ſolo naturali lumine, ſed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis contentæ procedere, & in diuinam reuelationem in prædictis con-H tentam reſoluere. Et ideo non ratio, ſed diuina reuelatio, non cuicumque, ſed prædictis facta eſt, cui fides noſtra innititur, & ſecundum eam oportet decernere quicquid in fide decernendum eſt. Extraordinaria vero via, qua poteſt aliquid decerni in fide, eſſet, ſi miraculo, quod vere miraculum eſſet, Deus atteſtaretur aliquid ad fidem ſpectans. Sed hic eſſet opus cautela magna, tum ex parte operum mirorum, quoniam Angelus Satanæ transfert ſe in Angelum lucis, & ſigna & prodigia facere multa poteſt, quę nos vere miracula a ſolo Deo factibilia putaremus, vt opera ſanitatis, & elementorum, & ſimilium. Vnde & Antichriſtus facturus dicitur tot miracula in oculis hominum, vt ſi fieri poſſet, etiã electi fallerentur. Tum ex parte illuſionum, vt contingit in præſtigiis, tum quia ſigna teſte Apoſtolo 1. ad Corin. 14. & beato Gregorio in Homilia 10. data ſunt infidelibus, non fidelibus, ecclaſiæ vero tamquam fideli, non infideli data eſt reuelatio prophetica & apoſtolica. Vnde via ſignorũ etſi eſt a Domino data.
I Marci vlt. propter infideles & ab eccleſia approbata quo ad fidẽ perſonalem, ſcilicet dicentis ſe miſſum a Deo, vt in ca. ex iniuncto. extra de hære. tamen niſi coram Romana eccleſia euidentiſſime fieret, verum & indubitatum non mirum, ſed miraculum, expreſſe ad teſtificandum hoc eſſe verum, nõ deberet Romanus pontifex determinare aliquam fidei ambiguitatem ex hac via. Et ratio eſt, quia habemus a Deo ordinariam viam decretorum fidei, in tantum, vt ſi Angelus de cælo oppoſitum huius ordinariæ viæ diceret, nõ eſſet ei credendũ, vt Apoſtolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, quòd miracula quæ ab eccleſia ſuſcipiuntur in canonizationibus Sanctorum, quę tamen maxime autentica ſunt, quum humano teſtimonio innitantur (eorum ſcilicet qui teſtantur) nõ omnino certa ſunt, qm̃ ſcriptum eſt. Omnis homo mendax, licet ſint certa more humano, fidei autem Chriſtianæ certitudo non humano more certa eſſe debet, ſed infallibile omnino debet habere teſtimonium, quale nullus homo, ſed ſolus Deus præſtare poteſt. Vnde & Petrus Apoſtolus cæleſtis vocis in transfiguratione Domini a ſe auditæ proprio teſtimonio tamquam humano vtens, ſubiungit. Et habemus firmiorem pro-
K pheticum ſermonem, ſubiungendo, q̃ non voluntate humana prophetia allata eſt, diuino ergo teſtimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

¶ Ex dictis autẽ patet, non ſolum decernendi via duplex, ſed & modus duplex, quo credendum eſſe decerni poteſt. Nam quædã decernuntur credenda tamquam neceſſario credenda, ita quòd contrarium ſentiens eſt hæreticus, quædam vero tamquã probabiliter & pie credenda, ita quòd contrarium ſentiens non eſt hæreticus, vt de aſſumptione beatæ Virginis cũ corpore, & ſanctificatione eius in vtero matris, & alia huiuſmodi communis eccleſiæ pietas probabiliter credit. Ratio autem, quare omnis via tam ordinaria, quàm extraordinaria decernendi ea, quæ ſunt fidei, ſola reuelatio diuina eſt, in promptu eſt, quia ſcilicet ea, quæ ſunt fidei, lumen humanæ mentis excedunt, & ex ſolo diuinæ voluntatis beneplacito dependent iſtiuſmodi ſingularia, Scriptũ eſt autem, quòd quæ ſunt hominis, nemo nouit niſi ſpiritus hominis, & quæ ſunt Dei, nemo nouit niſi Spiritus Dei, & cui voluerit Spiritus reuelare. Hæc de primo.

Caput

CAPVT II.

Quæſtio de conceptione quomodo non ſit de neceſſario credendis.

DIctis autem vijs, incedendo, vt propoſitum deinde fuit, manifeſtatur primo, quòd neutra pars quæſiti vt in dubium vertitur, eſt neceſſario credenda. Et ratio eſt, quia neutra in ſacra Scriptura ceteriſque fidei dogmatibus neceſſarijs explicite habetur, & vtraque pars ſuſtineri poteſt, cum veritate ſacræ Scripturæ reliquiſque neceſſario creditis a Chriſti fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatam Virginem a peccato originali mundatam, certum eſt quòd fidei conſonat, tum quoniam vniuerſales propoſitiones de peccato originali in omnibus pure hominibus in ſacra Scriptura habentur: vt patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniam vniuerſali redemptioni Chriſti in ſacra Scriptura traditæ conſonat, tum quoniam innumera ſacrorum Doctorum & Sancto- B rum multitudo hanc partem explicite tenuit, vt infra patebit. De parte autem altera, credente ſcilicet beatam Virginem præſeruatam a peccato originali, licet quidam ſcripſerit, quòd contrariatur ſacræ Scripturæ & determinationi Eccleſiæ, quidam autem quòd non: mihi tamen theologorum minimo diſtinguendum videtur circa ſenſum huius opinionis. Nam poteſt dupliciter intelligi. Primo, vt beata Virgo ſit præſeruata totaliter a peccato originali, ita ꝙ fuit exempta ab omnibus ad dictum peccatum ſpectantibus. Secundo, vt beata Virgo ſit præſeruata a ſola macula peccati originalis per infuſionem gratiæ perſonalis. Eſt autem inter iſtos duos ſenſus maior diſtantia, quam inter cælum & terram. Nam cum anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum, non ſolum macula originalis peccati contrahitur, ſed in primo inſtanti, in quo anima rationalis creando infunditur & infundendo creatur, prius ſecundum naturæ ordinem caro ſeu materia, cui anima C infunditur, eſt infecta: vtpote genita ex commiſtione vtriuſque parentis, & propterea anima, quę infunditur illi carni, contrahit maculam in ſeipſa originalis peccati, quia infunditur carni infectæ: neque ſolam maculam ex carnis infectione contrahit perſona in vtero genita, ſed multa alia. S. reatum clauſæ cæli ianuæ, fomitem peccati, & pęnam mortis temporalis: ita quòd infecta caro, cui infunditur anima, eſt, in qua fundatur ratio non potentiæ contrahendi originale peccatum, ſed ratio contracti in propria perſona debiti, ꝙ contrahatur in anima rationali ſua peccatum originale, & ſecundum maculam, & ſecundum reatum pęnarum ſpiritualis & temporalis, immo eſt talis carnis infectio peccati originalis antitium inexiſtens in perſona, quæ tunc ſimul concipitur, & corrupta eſt. Quo circa, poſitio dicens, beatam Virginem præſeruatam totaliter a peccato originali, dicit ipſam non contraxiſſe carnem ſuam infectam: ac per hoc non ſolum ſine macula peccati conceptam, & reatibus, & fomite: ſed etiam ſine debito in propria perſona habendi hæc. Poſitio vero dicens beatam Virginem præſeruatam ſolum a macu- D la peccati originalis, & iis quæ a macula ſunt inſeparabilia (vt eſt reatus æternæ pęnæ damni) non negat beatam Virginem carnem I habuiſſe infectam: ac per hoc in propria perſona debitum contrahendi maculam originalis peccati, & quo ad maculam, & quo ad reatus omnes, & fomitem: ſed præſeruante Dei gratia non redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redundauerit & fomes, ligatus tamen per gratiam, & reatus clauſæ ianuæ vitæ æternæ & mortis temporalis: quia hæc pœna, ſcilicet mortis erat naturæ ex parte carnis: illa ſcilicet clauſæ ianuæ erat naturæ ex parte temporis: quia ſcilicet Chriſtus adhuc non aperuerat per ſuam mortem ianuas paradiſi clauſas per originale peccatum, & ſimiliter fomes ex parte carnis ſe tenet.

CAPVT III.

Quæ nam de conceptione ſententia fidei aduerſetur.

INter has igitur opiniones, hæc mihi videtur quo ad fidem differentia, ꝙ poſitio dicens beatam Virginem eſſe præſeruatam a peccato originali & reatibus, &c. eſt contraria fidei catholicæ, quoniam repugnat his quæ in ſacra ſcriptura & alijs documentis fidei certis & neceſſarijs continentur. Oportet namque de beata Virgine firmiter credere, ꝙ Chriſtus eſt mortuus pro ipſa, & ꝙ ipſa eſt mortua morte peccati: quoniam in ſacra Scriptura habetur illa conditionalis, Si Chriſtus eſt mortuus pro omnibus, omnes mortui ſũt: vt patet ſecundæ ad Cor. 5. c. Conſtat enim ꝙ omnis conditionalis vera eſt neceſſaria, & ꝙ a deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis, valet argumentum. Formata ergo ratione, clare apparebit, Scripturam eſſe falſam, & fidem noſtram procedẽdo ſic: Si Chriſtus eſt mortuus pro omnibus, omnes mortui ſunt: ſed per iſtam poſitionem, Non omnes mortui ſunt, quia beata Virgo non eſt mortua morte peccati: ergo Chriſtus non eſt mortuus pro omnibus: quod eſt manifeſta hæreſis. Nec poteſt hic locus gloſſari, ꝙ

A Omnes, diſtribuat generaliter, & ꝙ patitur exceptionem, & ſimilia: quoniam conſtat, quòd in hac propoſitione illud ſignum, Omnes, diſtribuit pro omnibus ſine vlla exceptione: quoniam hæreticum conſtat eſſe, dicentem Chriſtum non eſſe mortuum pro omnibus ſine vlla exceptione. Nec etiam poteſt negari, quin de morte peccati ſit ſermo in conſequenti: vnde Aug. in 6. contra Iulianum, tractans hæc verba Apoſtoli, concludendo, dicit hæc verba: Conſequens ergo eſſe voluit, vt omnes intelligantur mortui, ſi pro omnibus mortuus eſt. Quia ergo nõ in corpore, reſtat vt in peccato mortuos eſſe omnes, pro quibus mortuus eſt Chriſtus, nemo neget, nemo dubitet, niſi qui ſe negat aut dubitat eſſe Chriſtianum. Hæc ille. Vnde cum opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Chriſtum non mortuum eſſe pro ipſa, ſuſtineri iudicio meo non poteſt. Et ne longius protrahatur, hoc oportet ſummarie ante oculos habere, quòd iſtæ quinque propoſitiones ſunt omnino confitendæ, ſcilicet, Chriſtus mortuus eſt pro beata B Virgine. Beata Virgo eſt aliquo modo mortua morte peccati: Beata Virgo eſt reconciliata Deo per Chriſtum. Beata Virgo eſt redempta per Chriſti mortem aditum habuit paradiſi apertũ. Quibus adducuntur aliæ aut per ſe notæ (ſcilicet quòd omnis reconciliatus fuit inimicus, & quòd beata Virgo mortua eſt morte temporali) aut determinatæ per Eccleſiam, ſcilicet omnis homo redemptus a Chriſto fuit vere captiuus, & mors eſt pœna peccati originalis. Primam enim harum refert Auguſtinus ad portam de origine animæ a Papa Zozimo decretam, dicens, In epiſtola Zozimi ſic legitur: Nullus, niſi qui peccati ſeruus eſt, liber efficitur: nec redemptus dici poteſt, niſi qui vere per peccatum fuit ante captiuus, ſicut ſcriptũ eſt, Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Et ſubdit, In his verbis Apoſtolicæ ſedis tam antiqua atque fundata certa & clara eſt fides catholica, vt nefas ſit de illa dubitare Chriſtiano. Hæc ille. Secundam vero, ſcilicet quòd mors eſt pœna peccati originalis, conſtat decretam eſſe a concilio Mileuitano: vt patet de conſe. C diſtinct. 4. ca. placuit. Vnde patet, quòd diſtinctio illa de redemptione præſeruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata eſt, per Romanæ Eccleſiæ determinationem: quamuis ſanctus Bernardus ſuper canticis ſermone 22. illam vſurpauerit quo ad angelos. Sunt & aliæ vniuerſales propoſitiones certæ & indubitatæ, ſcilicer per vnum hominem peccatum tranſijt in omnes, & per peccatũ mors, ad Rom. 5. & Omnes in Adam peccauerunt, ad Ro. 3. Et quiſquis hominem aliquem eſſe putat, cui neceſſaria nõ fuerit remiſſio peccatorum, excepto vno Mediatore, contrarius eſt ſacræ Scripturæ, inquit Aug. in lib. de perfectione iuſtitiæ. Et ſolus Chriſtus habuit ſimilitudinem carnis peccati. Et aliæ huiuſmodi, quæ aut nullo modo, aut vix poſſunt ſaluari ab huiuſmodi opinione, ſi tamen opinio nominanda eſt, cum videatur manifeſtus error in fide. Vnde nec Sixtus 4. in Extrauaganti, graue nimis: de hac poſitione ſe impediuit, ſed ſolum de præſeruatione beatæ Virginis a macula peccati originalis, vt expreſſe patet legenti illam. Damnanda ergo videtur D ſpecialiter poſitio, quæ aſſereret beatam Virginem totaliter præſeruatam a peccato originali, vt ſcilicet nihil eius incurrerit: quam- I uis neminem adhuc ſciam hoc tenuiſſe.

¶ In ſecundo autem ſenſu intellecta opinio de præſeruatione beatę Virginis, ſcilicet quòd præſeruata eſt a macula peccati originalis, & non ab infectione carnis, ac per hoc nec a debito in propria perſona illius maculę, nec a fomite & pœnis, non eſt contraria ſacrę Scripturę, nec determinationi Eccleſiæ, nec aliquibus neceſſario creditis, quoniam beata Virgo pręſeruata ex ſpeciali præuentione gratiæ a macula originalis peccati, & habens cætera, quæ diximus, nõ eſt extra latitudinem mortuorum, inimicorum, indigentium remiſſione peccatorum, captiuorum, habentium carnem peccati, obnoxiorum morti & clauſuræ cęli. Et conſequenter non eſt extra latitudinem eorum pro quibus Chriſtus mortuus eſt, reconciliatorum, liberatorum, redemptorum, mundatorum, introductorum denique per Chriſti mortem in vitam æternam animæ & corporis. E Et in promptu ratio eſt: quia ex eo quòd habuit carnem infectam cum fomite ligato & reatibus, egebat futuro remedio per incarnationem & mortem Ieſu Chriſti exhibendo. Et ex eo quòd in propria perſona habuit debitum contrahendi maculam originalis peccati immo initium, vnde redundare in animam ſuam debebat originalis peccati macula, gratia illa, quę præueniendo ſanctificauit eam, ligando etiam fomitem, habuit rationem gratiæ mundatiuę, reconciliatiuæ, redemptiuæ, &c. Liberans namque animam a macula non actualiter habita, ſed ex propria carne tunc debita, & in eadem carne tunc initiata, non eſt extra latitudinem liberantium a peccato, mundantium a ſorde, redimentium a captiuitate. Neque enim vno modo tãtum quodlibet horum dicitur: ſed latitudinem habet. Dicitur namque captiuus non ſolum qui totaliter in captiuitatem eſt redactus: ſed qui cœpit in ſui aliqua parte duci in captiuitatem, & obnoxius eſt captiuitati. Et ſimiliter dicitur mors peccati, non ſolum ipſa actualis mors, ſed debitum & initium in propria perſona habendi illam. Et ſimiliter dicitur a peccato originali mundatus, non ſolum qui a contracta actuali macula mundatus

datus eſt : ſed qui a macula quidem in debito & initio in propria F
perſona mundatus, & reliquis tot quaſi partibus peccati originalis actualiter contractis mundatus eſt : & ſic de alijs. Nec putet quiſquam de mea hæc phantaſia me proferre : ſed videat diuum Thomam in Prima ſecundæ, quæſtione 81. art. 3. (vbi inter alia tractat etiam illud ad Rom. 5. Per vnum hominem peccatum tranſijt in omnes, & per peccatum mors) ſuſtinentem quòd per mortem ſufficit intelligere debitũ ſeu reatum in propria perſona mortis, quamuis numquam actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, quòd cum Apoſtolus duo ſimul dicat (ſcilicet quòd in omnes peruenit peccatum & mors) ſicut ſecundum, ſcilicet mors ſufficienter ſaluatur, exponendo mortem vel in actu vel in debito in propria perſona, ita & primum ſcilicet peccatum, ſaluatur exponendo peccatum in actu, vel in debito in propria perſona. Dixi autem toties in propria perſona : quoniam ſi debitum aut initium peccati originalis non ponitur proprium illius, qui concipitur ſed commune, iam non ſaluaretur, q illa perſona eſſet mortua, redempta, reconciliata, &c. Nec eſſet formalis differentia inter errorem Iuliani contra
quem ſcribit Aug. ponentis per gratiam redemptiuam Chriſti filios Chriſtianorum præſeruatos a peccato originali, quod habebant in debito communi : ſed eſſet materialis differentia, quia ille gratiam præſeruationis communem Chriſtianorum filijs poſuiſſet, hic autem poneretur propria vni. Saluatur quoque manifeſte in hac poſitione ſingularis prærogatiua Ieſu Chriſti, quòd ſolus conceptus eſt ſanctus, & non in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati : non ſolum ea ratione, quia ipſe ea vi, ſeu natura ſuæ cõceptionis, quæ natiuitas in vtero vocatur, ſanctus naſcebatur (iuxta verbum Gabrielis ad beatam Virginem, Quod ex te naſcetur, ſanctum) ſed etiam quia beata Virgo concepta eſt cum carne infecta, ſed cum anima ſancta ex gratia impediente redundantiam infectæ carnis in maculam animæ. Saluantur & omnes vniuerſales propoſitiones in Scriptura & Eccleſiæ determinationibus, vt facile puto apparere exercitatis ingenijs ex dictis. Nec obſtat dictis ſi obijciatur q reatus & fomes dicti conſequuntur infectam carnem
mediante macula in anima : ac per hoc ſi macula non eſt ſubſecuta, H
nec iſta ſunt ſecuta, immo videtur quòd ſine maculæ incurſu, iniuſte anima rea remaneat cum pœnæ iſtæ propriæ culpæ originalis tamen ſint pœnæ. Hoc inquam non obſtat, quia mediatio maculæ, licet ſit ordinaria, non tamen eſt ſic neceſſaria, vt impedita macula oporteat impeditam eſſe conſecutionem aliorum : ſufficit enim, q omnium hominum communis radix, ſcilicet infecta caro ſit in inſtanti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec eſt iniuſtum, quod habenti culpam in proprio debito & initio, actualis culpæ incurſus impediatur & reatus pœnarum naturæ remaneant : quoniam extra propriam culpam originalem omnino non eſt, qui in proprio debito & initio illam habet.

¶ Et quoniam in hoc ſenſu prædicatur hodie beata virgo præſeruata a peccato originali ab his qui dicunt ipſam ſine originali peccato conceptam (ita quòd per peccatum originale intelligunt maculam peccati originalis : vt patet ex prædicta bulla, ſeu extrauagan
ti Sixti quarti, edita in fauorem huius opinionis de præſeruatione I
a macula originalis peccati : & ex ſtudio Scoti in 3. Sen. diſt. 3. q. 1. ad hoc tendentis, vt a culpa offenſa, inimicitiaque, animam beatæ Virginis in conceptione præſeruaret : a qua pueri tunc per baptiſmum, & olim per circũcisionem liberi ſunt effecti. Et ex defenſionibus Franciſci de Maironis in 3. Sen. diſt. 3. q. 2. in quibus conatur ſaluare ſanctitatem formaliter, cuius ſola eſt anima ſuſceptiua in beatæ Virginis conceptione præoccupantem peccatum originale) idcirco, cum de duabus opinionibus de conceptione beatæ Virginis erit reliquus ſermo, an mundata, an præſeruata fuerit ab originali peccato, de ipſa macula originali peccati intelligẽdus eſt. Quocirca coercendæ ſunt prædicatorum linguæ, ſcriptorumque manus in hac quæſtione. & neutram debẽt damnare partem vt erroneam, vt fidei, vt ſacræ ſcripturæ, aut Eccleſiæ determinationi cõtrariam : ſed ſobrie ſcribere & loqui debent, & non plus ſapere, quam oportet, iuxta Apoſtolicæ ſedis præceptum a Sixto quarto editum.

CAPVT IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuiſſe in originali peccato conceptam, quàm probabilis exiſtat.

CVM igitur Neutra pars ſit neceſſario credenda, oportet videre, an altera, an vtraque ſit probabilis. Quòd enim pars illa quæ tenet beatam Virginem eſſe a peccato originali mundatam, probabilis ſit, ex eo patet quòd tot ſancti doctores in Theologia, & in iure canonico, qui ſcripſerunt, hanc partem non in communi, ſed in ſingulari nominatim de beatiſſima Virgine Maria loquentes docuerunt. Et ne fingere videar, nominatim ſanctos in ſuis locis afferre cenſui, ita vt eorum non ſolum nomina & loca, in quibus hæc ſcripſerunt, ſed verba afferantur. Occurrunt ergo quindecim Sancti.

Sanctus Auguſtinus ſuper Pſalmum 34. dicit, Adam eſt mortuus, propter peccatum, Maria ex Adam mortua eſt propter peccatum, caro autem Domini ex Maria mortua eſt propter delenda peccata. Et in libro ſecũdo de Baptiſmo paruulorum dicit, Solus ille homo factus manens Deus peccatum nullum vnquam habuit, nec ſumpſit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati. Et in li. 10. ſuper Geneſim ad literam dicit, Corpus Chriſti quamuis ex carne fœminæ aſſumptum ſit, quæ de illa carnis peccati propagatione cõcepta fuerat : tamen quia non ſic in ea conceptum fuit, quomodo fuerat illa concepta, ideo ipſum non fuit caro peccati, ſed ſimilitudo carnis peccati. Sanctus Ambroſius ſuper, Beati immaculati, dicit. Venit Dominus Ieſus, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnoxia, malitiam virtutis exercuit.

Sanctus Ioannes Chryſoſtomus ſuper Matthæum dicit, Quamuis Chriſtus non eſſet peccator, naturam tamen humanam de peccatrice ſuſcepit.

Sanctus Euſebius Emiſſenus epiſcopus in ſecundo ſermone Natiuitatis Dñi, qui incipit, Noſtis chariſſimi, ait. A peccati originalis
G nexu nullus immunis extitit, nec etiam ipſa genitrix Redẽptoris.

Sanctus Remigius ſuper Pſalmum, Deus Deus meus reſpice, dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita vt ex ea conciperetur ſine peccato homo Chriſtus Ieſus.

Sanctus Maximus in ſermone de Aſſumptione beatę Virginis dicit. Beata Virgo glorioſa fuit in vtero matris ſanctificata ab omni contagione originalis culpæ antequam naſceretur, & per Spiritumſanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia ſuper Miſſus eſt (& habetur in gloſſa ordinaria) dicit, Spiritusſanctus ſuperueniens in Virginem, mentem eius ab omni vitiorum ſorde caſtificauit, & ab omni æſtu concupiſcentiæ carnalis cor eius temperauit atque mundauit.

Sanctus Anſelmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16. dicit, Licet ipſa Chriſti conceptio munda ſit, Virgo tamen ipſa vnde aſſumptus eſt, in iniquitatibus concepta eſt, & in peccatis concepit eam mater eius.

H Sanctus Bernardus in Epiſtola ad Lugd. dicit, Beata virgo poſt conceptum in vtero iam exiſtens, ſanctificationem accepiſſe credit, quæ excluſo peccato ſanctam fecerit natiuitatem, nõ conceptionẽ.

Sanctus Erardus epiſcopus & martyr in ſermone natiuitatis beatæ Virginis dicit, O fęlix puella, quæ concepta in peccato purificatur ab omni peccato, & filium concipit ſine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in ſermone de natiuitate beatę Virginis dicit, Beata Virgo fuit in vtero matris a peccato per gratiam ſanctificata, & ſine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquino in Tertia Parte, quæſt. 27. art. 2. dicit, Beata virgo Maria, quia fuit concepta ex commiſtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorum in 3. Senten. diſt. 3. q. 1. arg. 2. dicit, Dicendum eſt, quòd beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quòd eius ſanctificatio ſubſecuta eſt peccati originalis contractionem. Hic modus dicendi eſt communior, & ratio-
I nabilior & ſecurior. Communior, quia fere omnes id tenent. Rationabilior, quia eſſe naturæ præcedit eſſe gratię, &c. Securior, quia magis conſonat fidei, pietati, & ſanctorum authoritati, &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorum in ſermonum ſuorum opere tertio incipiente, Ignis a facie eius exarſit, in tractatu de beata Virgine, ſermone quarto, incipiente, Sicut ſol oriens mundo, dicit, Tertia fuit ſanctificatio maternalis, & iſta remouet culpam originalem, confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccandum tam mortaliter, quam venialiter, & hęc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confeſſor in ſermone de conceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, ſed eadem die & hora ſtatim poſt animationem fuit per ſanctificationem a peccato contracto mundata.

¶ Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginem conceptam in peccato originali, quorum dicta aut in fonte, aut in libris
K domini Ioannis de Turre Cremata, & magiſtri Vincentij de Caſtro nouo, de conceptione Beatę Virginis compilatis, vnde ſumpta ſunt, inueniri quilibet poteſt.

¶ Hi ſancti atque doctores probabilem valde reddunt ſidem credentium beatam Virginem in originali peccato conceptam.

ET Quia authoritates iſtę, non de humano genere, aut Chriſtianis in communi, ſed de beata Virgine in indiuiduo expreſſa loquuntur, ideo gloſſa illa, qua Sanctorum authoritates intelligendæ dicuntur in lege cõi, & non de priuilegio ſingulari, locũ hic nullum habet, tum quia gloſſa huiuſmodi de lege communi aut priuilegio locum habere poteſt, quando eſt ſermo in communi, ſeu vniuerſali (propter quod non attuli vniuerſales propoſitiones Sanctorum, ſolum Chriſtum a peccato originali excipientium) ſed qñ eſt ſermo de aliquo ſingulari indiuiduo nominato, locum non habet gloſſa, quòd intelligatur de lege communi : niſi hoc (ſcilicet ſermonem eſſe, quantum eſt ex lege cõmuni) ſpecificetur, vel ex ignoran-

tia

tia aut maliuolentia, aut diſſimulatione hoc procedat, quæ omnia
longe a Sanctis,& eorũ authoritatibus allatis eſſe cõſtat. Tum quia
ex eo quòd ſancti & doctores beatam Virginem in particulari ex-
plicant, ſubiacere legi cõmuni in conceptione cũ peccato origina-
li,& excipiunt ipſam beatam Virginé a communi lege aliorum in
duratione peccati originalis (quia dicunt ipſam ex priuilegio ſan-
ctificatã in vtero) cõſtat quòd ſancti & doctores antiqui beatæ Vir
ginis priuilegia ſcrutati nullum de præſeruatione eius a macula
originalis peccati priuilegium admiſerunt.
¶ Excludunt quoque dictæ authoritates gloſſam aliam, ſcilicet de
facto, vel debito, vel (& in idem redit) quantum eſt ex ſe, vel ex cau
ſa extrinſeca. Quaſi Sancti intenderint quòd beata Virgo incurre-
rit peccatum originale non de facto, ſed de debito, hoc eſt, quia de-
buit contrahere originalem maculam, ſed non contraxit de facto,
ſimiliter quòd quantum eſt ex ſe, beata Virgo contraxiſſet pecca-
tũ originale, ſed de facto non cõtraxit ex cauſa extrinſeca, Deo, ſci-
licet præſeruante per ſuam gratiam. Hanc, inquam gloſſam exclu-
dunt, tum quia ly de debito, & ly quantum eſt ex ſe, eſt conditio ſe
cundũ quid aut diminuens, quoniã habens aliquid quantũ eſt ex
ſe, uel de debito, nõ habet illud ſimpliciter & abſolute, ſed ſi ſolum
ex debito habet, ſecundũ quid habet, & ſi ſolum quantum eſt ex ſe
habet, non habet illud, ſed oppoſitum illius. Sancti autem & docto
res dicunt, quòd beata Virgo habuit peccatum originale ſine vlla
conditione ſecundum quid, aut diminutione, ac per hoc ſimplici-
ter & abſolute. Tum quia non deerant vocabula ſanctis & docto-
ribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non
peccatum ipſum explicarent. Tum quia petendum eſt ab iſtis, ſi
verba iſta, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & ſimi-
lia, non explicant quòd ipſa de facto contraxit originale peccatũ,
quibus verbis vti debebant ſancti & doctores ad hoc explicandũ.
In his nanque explicatur perſona beatæ Virginis nominatim, vt
ſubiectum originalis peccati, explicatur tempus conceptionis, ex-
plicatur originale peccatum, explicatur factum per ly cõcepta eſt,
contraxit & ſimilia, quid vltra debuit apponi? Et ſi iſta hoc non ſi-
gnificant, conſequens eſt, vt dicentes oppoſitum, ſcilicet beatã Vir
ginem non eſſe conceptam in peccato originali, non ſignificãt hoc
quod dicunt. Fatuæ ergo atque temerariæ ſunt huiuſmodi non
expoſitiones, ſed corruptiones authoritatum, locutionumque La-
tinarum.
¶ Repellunt etiam dictæ authoritates gloſſam de cõceptione ante
infuſionem animæ vel in ipſo inſtanti infuſionis animæ, quaſi San-
cti & doctores intendant, ꝙ beata Virgo fuit concepta in peccato
originali, quo ad conceptionem ante infuſioné animę, & non quo
ad conceptionem in infuſione animæ. Tum quoniam ſancti & do-
ctores ita loquuntur de conceptiõe beatæ Virginis in peccato ori-
ginali, ſicut de conceptione aliorum hominum per commixtioné
ſeminũ genitorum, cõſtat autem quòd ſermo ſemper eſt de conce-
ptu in infuſione animæ, ergo. Tum quoniam ante infuſionem ani-
mæ nõ habet locũ peccatũ originale, quoniã ſine anima rationali
nõ inuenitur culpa originalis. Tum quia loquuntur de Beata Vir-
gine, conſtat autem quòd ante infuſionem animæ nõ erat beata
Virgo, Reſtat ergo vt ſola illa ſtultitia pro gloſſa Sanctorũ & an-
tiquorum doctorum admiſſione digna ſit, ſcilicet ſi Sancti & priſci
doctores nunc eſſent, dicerent oppoſitum. Hanc ergo gloſſam ita
ueram putauerim, quemadmodum verũ puto, quòd ſi Chriſtus
nunc in terris conuerſaretur, mutaret doctrinam fidei ſuæ vt con-
formaret ſe populis, &c. Stant igitur ſolidæ allatæ Sanctorum &
doctorum authoritates ad ſuſtinendum beatam Virginem conce-
ceptam eſſe in peccato originali. & propterea rationabilem proba
bilemq; eſſe partem illam conſtat.

CAPVT V.

Quantum ualent argumenta tenentium Beatam virginem ab originali fuiſſe præſeruatam.

ALTERIVS autem partis (ſcilicet quòd beata Virgo præ-
ſeruata eſt de ſpecialiſſima gratia a macula peccati origina-
lis) probabilitas affertur ex nouem, ex authoritate doctorum mul
torum, ex determinatione ſynodi, ex cultu eccleſiaſtico, ex indul-
gentia conceſſa, ex communitate ſequacium, ex ſcandalo piarum
aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miracu-
lis. Quæ ſigillatim examinanda ſunt pro veritatis honore.
DOCTORES tenentes beatam Virginem eſſe præſerua-
tam, ſunt numero infiniti, ſi ad modernos ſpectemus, Paulo ante ta
men aliqui, licet pauci fuerunt, vt Scotus, Franciſcus de Maronis.
Et Beatę Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem præſerua-
tam eſſe ab originali peccato.
Sed hæc probabilitas valde exigua eſt, tum quia eſt contra tot San
ctos, & nullus eſt inter iſtos Sanctus. Sanctæ autem Brigidæ e re-
gione ponitur ſancta Catharina de Senis, quæ dixit ſibi reuelatum
eſſe oppoſitum, vt refert Archiepiſcopus Florentinus in Prima par

A te Summæ ſuæ titulo ſeptimo, capitulo ſecundo, circa finem.
Et maiori fide digna videtur Sancta Catharina, quia canoniza-
ta eſt ſicut cæteri ſancti, ſancta vero Brigida canonizata eſt tempo-
re ſchiſmatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa, a
Bonifacio in ſua obedientia nono. Tum quia in iis, quæ ſunt fidei,
magis ſentiendum eſt cum antiquis, quàm cum modernis. Tum
quia ipſe Scotus, qui primus doctor aut inter primos introducit
hanc opinionem, timet hanc opiniõem ſequi. Nam in 3. Sen. di. 3.
quæſti. 1. poſt tractatas de conceptione Virginis cum peccato, aut
ſine peccato originali opiniones, dicit, Quod autem horum fa-
ctum ſit, Deus nouit, ſi authoritati eccleſiæ vel authoritati Scri-
pturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius eſt attri
buere Mariæ.
¶ Quod aut noui ſint omnes doctores, hanc opinionem tenentes
patet ex eo, quòd Magiſter ſententiarum de Sanctorum teſtimo-
nio in re hac dicit in 3. diſt. 3. Sane dici poteſt, & credi oportet iu-
xta Sanctorum atteſtationis conuenientiam, ipſam (ſcilicet carnẽ
B Chriſti) prius peccato fuiſſe obnoxiam ſicut & reliqua uirginis cu
ro: ſed ſancti Spiritus operatione ita mundatam, vt ab omni pecca-
ti contagione immunis uniretur uerbo. Hæc ille. Et ſanctus Bona-
uentura in 3. Sent. diſtin. 3. q. 1. loquens de authoritate ſanctorum
dicit, Nullus autem inuenitur dixiſſe de iis, quos uidimus & audi-
uimus auribus noſtris beatam Virginem fuiſſe ab originali pecca-
to immunem in ſui conceptione. Et Adam angelicus in 3. Senten.
diſtinct. 3. Si credendum eſt dictis Sanctorum, tenendum eſt bea-
tam uirginem fuiſſe conceptam in peccato originali, & nullus San
ctorum inuenitur dixiſſe contrarium. Hæc ille. Et ipſe Franciſcus
de Maronis. in. 3. diſt. 3. q. 2. artic. 4. dicit quòd non obſtante quòd
B. Virgo fuerit præſeruata a peccato originali propter dicta tamen
Sanctorum poſſumus dicere ꝙ aliquo modo peccatũ originale con
traxit. In quibus verbis ipſemet oſtendit, quòd dicta Sanctorum
cogunt ad confitendum peccatum originale in beata Virgine, ip-
ſe enim labor iſtorum ad gloſſandum dicta Sanctorum teſtatur, ꝙ
C ſancti contrarium ſuæ opinionis ſonant. Quãuis uanus ſit eorum
labor, niſi ad authoritates Sanctorũ, quæ in cõmuni de humani ge
neris originali peccato loquuntur, referatur. Illæ nanque quæ de
originali peccato in beata Virgine in indiuiduo contracto loquũ-
tur, gloſſari nequeunt, ut patet ex dictis. Propterea nõ eſt mirum, Si
nullus Sanctus, nullus illuſtris doctor antiquus pro hac parte affe-
ratur, niſi forte a falſariis. Vñ authoritates quorundam Sanctorum
(ſcilicet Augu. quum de peccatis agitur de Maria propter honorẽ
domini, nolo habere quæſtionem. Et Anſelmi, decuit, ut mater Do
mini ea puritate niteret, &c. Et Sancti Thomæ in primo Sent. Im-
munis fuit ab omni peccato, &c. & ſi quę ſunt ſimiles quę pro hac
opinione afferuntur) licet ſcholaſtica diſputatione non ſint indi-
gnæ, a iudicio tamen ueritatis procul eſſe debent, quoniam non ex
dictis facile ueras gloſſas & expoſitiones rationabiles habentibus
extorqueri debet hæc ſingularis ueritas, ſed debent afferri authori
D tates Sanctorum & antiquorum non in genere, ſed in ſpecie pecca-
ti originalis maculam negantes a beata Virgine, non tempore con
ceptionis Ieſu Chriſti, ſed tẽpore conceptionis propriæ, vt nos fe-
cimus pro oppoſita opinione, prætermittendo cõmunia. Conſtat
nihilominus allatos tres Sanctos expreſſe docuiſſe beatam Virgi-
nem cum peccato originali conceptam, ut patet ex allegatis.
DETERMINASSE quoque dicitur Baſilien. ſynodum
in ſeſſione 6. pro hac opinione in hęc uerba, Nos diligenter inſpe-
ctis authoritatibus & rationibus, &c. doctrinã illam aſſerentẽ glo-
rioſam Virginem præueniente & operante diuini numinis gra-
tia, ſingulari nunquã actualiter ſubiacuiſſe originali peccato, tan-
quam piam & conſonam cultui eccleſiaſtico, fidei catholicę, rectę
rationi & ſacrę Scripturę ab omnibus catholicis approbandam fo
re tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus, nulli que
de cętero licitum eſſe in contrarium prædicare ſeu docere. Hæc ibi.
Anno Domini, 1439. 15. Cal. Octobris.
E ¶ Sed iſthęc determinatio multo minus prodeſt quàm prima, tum
quoniam congregatio illa Baſil. tunc temporis non erat ſynodus,
nec concilium, ſed erat ſchiſmatica, vtpote ſciſſa a capite eccleſię
Eugenio quarto, ut patet ex ordine ſeſſionum, nam in 34. ſeſſione,
7. Cal. Iulii depoſuerunt de facto Eugenium, & poſt in ſeſſione 36,
quintodecimo Calen. Octobris ſequentis determinarunt de cõce
ptione. Vnde hinc nõ niſi ſynagogę Satanæ authoritas afferri põt
quòd licet etiam ipſa uerba allata cõtraria dictis Sanctorum, vt in
ſupra allegatis patet, manifeſtent, uniuerſalis tamen eccleſia ado-
rans tunc & poſt continue uſque hodie dictum Eugeniũ & Nico-
laum quintum eligens ac ſuſcipiens ſuperſtite antipapa Baſilien.
conciliabuli Amadeo locupletior teſtis eſt. Quocirca allegare Baſi
lienſem ſynodum pro tẽpore illo, quo fecit ſchiſmatica, perinde eſt
ac ſi allegaretur Piſanum nuperrime contra Iulium ſecundum ce
lebratum conciliabulum, quod videmus omnes, & manibus tetigi-
mus fuiſſe ſchiſmaticum. Tum quoniã dicto conciliabulo e regio
ne opponitur verum ac uenerandum concilium ex Ferraria in Flo
rentiam translatum Grecorum & Latinorum ſub prædicto Euge-

nio Quarto, vbi interdogmata fidei tradũtur hæc uerba, Firmiter F
credit, profitetur, & docet ſacroſancta Romana eccleſia neminem
vnqoam ea uiro fœminaque conceptum, a diaboli dominatu fuiſſe
liberatum, niſi per fidem mediatoris Dei & hominum Ieſu Chriſti
domini noſtri, qui ſine peccato cõceptus, natus, & mortuus, huma-
ni generis peccata delẽdo, ſolus ſua morte proſtrauit, & regni cæle
ſtis introitum, quod primus hõ peccato proprio cum omni ſua ſuc
ceſsione perdiderat, reſerauit. Hæc ibi. Quæ pro tanto inducta
ſunt, vt appareat, quòd illo tempore, quo res in quæſtione erat,
vniuerſalis eccleſia ſolum Chriſtum excepit ab originali peccato,
quod non erat dicendum, ſi beata quoque Virgo eacipienda eſſet.

ECCLESIASTICVS Deinde cultus affertur, quòd iã
per omnes fere eccleſias Latinas feſtum Conceptionis non Sanctifi
cationis celebratur, inſinuando per hoc, ꝙ non ſanctificata eſt a pec
eato originali, ſed concepta eſt ſine illo beatiſsima Virgo.

¶ Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primo, quia multæ eccle
ſię ſunt per orbẽ diffuſæ celebrãtes in illo die ſanctificationem non G
conceptionem. Et in hoc eccleſia unumquemque in ſuo ſenſu abun
dare permittit. Secundo, quia conſtat, quòd a quibuſcumque catho
licis celebrat hoc feſtum, celebratur ratione ſanctificationis beatæ
Virginis in utero matris, ſiue illa ſanctificatio fuerit præueniens, &
quaſi præoccupans peccati originalis actualem incurſum, vt opi-
nio iſta dicit, ſiue fuerit mundans ab originali peccato iã cõtracto,
vt altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in ſanctifica-
cione beatæ Virginis, & quòd fuit in vtero, & ꝙ eſt ratio celebrita-
tis iuxtã illud, Tu ſolus ſanctus, Mariam ſanctificans. Licet differãt
in effectu ſanctificatiõis, an ſcilicet præſeruauerit, an mundauerit
a macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebra-
ri dies conceptionis ſub nomine ſanctificationis, vt nomen conſo-
naret rei.

INDVLGENTIA vero cõceſſa nihil confert huic opinio
ni ſicut nec feſti celebritas, quia ad honorem beatæ Virginis ob gra
tiã propriæ ſanctificatiõis in utero fertur, relinquẽdo ambiguum H
an præſeruans a macula, an mundans fuerit gratia illa, vt dictũ eſt.
¶ Quòd autem iam cõmunis facta ſit hodie iſta opinio (ita ut om-
nes fere catholici Latini eccleſiæ arbitrentur obſequium ſe præſta-
re Deo in huiuſmodi ſequela opiniõis) ea eo reddit opinione pro-
babilem, quia probabile eſt quod multis videtur. Sed probabilitas
hæc vulgarem authoritatẽ non excedit, & eidẽ contra ponitur,
quod probabile in veritate eſt, quòd videtur ſapientibus, qui vt pa
ter ea ſupradictis, contrariam ſecuti ſunt opinionem. Vulgus autẽ
probabile in apparentia non in ueritate conſtituit.
¶ Quia ſcandaloſa deinde dicitur oppoſita opinio & piarũ auriũ
offenſiua a multis etiam vniuerſitatibus Theologorum, probabilis
redditur iſta opinio. Sed quoniam vniuerſitates contra tot Sancto
rum & communem priſcorum doctorum doctrinam in his, quæ
ſunt fidei, præſumptuoſæ ſunt, & ſcandalum hoc nõ actiuũ, ſed paſ
ſiuum inſipientium eſt potius quàm piarũ auriũ, immo Phariſæo- I
rum cõuinceretur eſſe, declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc pro
babilitas ſortitur opinio hæc niſi apud ignorantes.
¶ Pietas denique huius opiniõis magna eſſe dicitur, quoniã pium
valde eſt credere, ꝙ beatæ Virgini quicquid gratiæ conferri potuit,
ſub Chriſto tamen, totum collatum eſt, quoniam illi dixit Ange-
lus, quòd eras plena gratia, &c. Sed hæc radix zelo quidem inniti-
tur, ſed non ſecundum ſcientiam, propter quòd a fide ad deuia mul
ta abduceret, iuxta hanc quidem vocatam pietatis regulam liceret
eras credere, quòd beata Virgo fuit concepta de Spirituſancto,
& tamen ſub Chriſto, quia propterea nõ eſſet Deus & homo. Poſ
ſemus quoque dicere, ꝙ beata Virgo erat in hac vita ſimul viatrix
& comprehendens, & tamẽ ſub Chriſto, quia non in tam alto bea-
titudinis gradu. Poſſemus etiam adhuc dicere, ꝙ ipſa fuit Deus &
homo, & tamen ſub Chriſto, quia Chriſtus maſculus, & ipſa mu-
lier, Chriſtus vniuerſalis redẽptor per ſuam mortem, ipſa non. Et
multa forte alia erronea aliquid ea tali pietate deduceret. De ſolo
nanque vnigenito Dei credimus, quòd non ad menſuram datus eſt
Spiritus, beatæ autem Virgini, & reliquis ſanctis ſecundum mẽſu- K
ram donationis Chriſti plus & minus, prout voluit, datũ credim⁹.
Si tamẽ reſtringatur ad actualem munditiam a peccati macula di
cta propoſitio, & dicatur quòd pium eſt credere, quòd beatæ Virgi
ni quicquid gratiæ, ſub Chriſto tamen conferri potuit, ad actualem
munditiam a peccati macula collatum eſt, fateor quod pia eſſet cre
dulitas iſta, niſi Sanctorũ authoritates obſtarent. Quod Scotus ti-
muit, ſed minus docti non timent. propterea fortaſſis, quia ad pau-
ca reſpicientes de facili enunciant.
¶ Nouæ autem reuelationes contra tot ſanctos, & antiquos docto
res, Angelum ſatanæ in angelum lucis transformatum, aut phan-
taſias, vel etiam figmenta ſapientibus ingerere videntur. Hæ ſi-
quidem vocatis miraculis, quæ in hac cauſa afferuntur pro mulier-
culis, non pro ſacra ſunt ſynodo, vnde nec cenſeo digna de qui-
bus verba fiant.

EX OMNIBVS autem dictis facile eſt colligere quòd neu-
tra pars propoſitæ quæſtiõis in ſenſu quo vertitur in dubium,

F eſt neceſſario credenda, & quòd altera (ſcilicet dicens, beatam Vir
ginem eſſe mundatam ab originali peccato) eſt probabilis, altera
vero (ſcilicet, dicens, beatã virginem eſſe præſeruatam a macula ori
ginalis peccati) eſt tolerabilis, & apud ſic affectos vel aſſuetos, aut
vere Theologiæ ſanctorum, parum aut nihil habentes probabilis.
¶ Hæc ſunt Beatiſsime Pater, quæ ſanctitati tuæ, cuius correctioni
atque iudicio hæc, & reliqua a me tam ſcripta, quam ſcribenda ſub
mitto, offerenda occurrunt. Vnde euidenter cernitur pars credens,
beatiſsimã Virginem ab originali peccato mundatam in ſinu San
ctorum, & ſacrorum doctorum priſcorum quieſcens nilque ſibi ti
mens a ſacroſancta ſynodo (quandoquidem a Spirituſancto, quo
inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines, cõtrariæ in fide ſententiæ
prodire nequũt) quin potius ſperat, ſi decernendũ aliquid eſt ſeip-
ſam tanquam probabiliorem, & ſanctorum ac doctorum dictis cõ-
ſonam approbandam, exemplo Viennen. ſynodi ſub Clemente
quinto: quæ de Baptiſmi effectu decreuit partẽ probabiliorem, di-
G ctis ſanctorum & doctorum conſonam. Pars uero reliqua credens,
beatam Virginem a macula originalis peccati præſeruatam, multi
tudine ſequaciũ & fauoris amplitudine cõſpicua apparet. Supereſt
igitur, P.S. vt, inter quindecim ſanctos (Auguſt. Ambroſium alioſ-
que, quorum expreſſa ſunt nomina) nec non innumeros Doctores
antiquos ex vna, & panidũ in cauſa hac Scotum, Franciſcũ de Mai-
ronis, Petrũ Aureoli (cõtra tñ patres ſui ordinis) modernos, & pro
miſcui vulgi clamores ex alia, medius tu arbiter a Chriſto datus in
hac S. Laterañ. ſynodo religiõis Chriſtianæ uel veritatẽ firmiter am
plectendã tradere, vel a publicis oblocutionib⁹ & ſcãdalis cõſulere
digneris, memor illius oraculi, Nõ in multitudine, nec in cõmotio
ne Dñs. Vale fælix ſemper Auguſte. Romæ. anno ſalutis. 1515.

TRACTATVS SECVNDVS
Thomæ de Vio Caietani Card. S Xiſti.
De Erroribus contingentibus in Eu charistiæ Sacramento in duode cim capita diuiſus.

H
1 *Quomodo Ioannis 6. Dominus non modo de fide formata in ipſum habenda, ſed de ipſius ſpirituali manducatione in eucharistiæ ſacramento, locutus fuerit.*

2 *Quòd dominus Io. 6. dicens, Caro non prodeſt quicquã, non excluſit ab eucharistiæ ſacramento carnẽ ſuã, nec ue ram corporis ſui ſpiritualem manducationem.*

3 *Quòd falſum ſit Theologos opinari in Eucharistiæ ſacra mẽto corporaliter & perceptibiliter ſumi corpus Chriſti.*

I 4 *Quomodo non falſo, ſed uere extimant Theologi fidem uenire hominis iudicio & electione, & extendi uſque ad ſenſibilia.*

5 *Quòd ſibi inuicem minime aduerſantur hæc, in Euchari ſtiæ ſacramento uerum Chriſti corpus eſſe, & ſpiritualiter tantum manducari.*

6 *Quomodo non docuerunt Theologi non eſſe cogitandum de myſterio Eucharistiæ.*

7 *Quomodo catholice ſint exponenda uerba ipſa formæ Eucharistiæ.*

8 *Quomodo non falſum, ſed uerum ſit deleri peccata per hoc ſacramentum Eucharistiæ.*

9 *Quõo Eucharistiæ ſacramentum ſit ſacrificium & in Miſſa offerri ſit inſtitutum a Chriſto, uel ab Apoſtolis.*

K 10 *Quomodo non ſit idolatria adorare ſanctum Eucharistiæ ſacramentum.*

11 *Quòd nullus vnquã ſanctorũ doctorũ uerbis ſuis ſonuerit Chriſti corpus eſſe ĩ eucharistiæ ſacramẽto ut in ſigno.*

12 *Quòd non duæ, ſed una tantum ſit ſalutis uia his qui fidem habent de Eucharistiæ ſacramento.*

PRIMVM caput eſt, quòd Dominus Io. 6. nõ loquitur
de Euchariſtia. Tũ quia loquiť de fide & fiducia homi-
nũ in Chriſto. Tum quia ibidẽ dicitur, Qui manducat
carnẽ meã & bibit meum ſanguinem, in me manet, &
ego in illo. Conſtat autem multos ſumere euchariſtiæ ſacramen
tum, & non manere in Chriſto per fidem charitate formatam.

CIRCA hoc caput aduerte erudite lector, aliquid dici verũ,
& aliquid falſum. Verum quidem eſt, quòd in cap. 6. Ioan. Domi-
nus loquitur de fide formata charitate in ipſum habenda, vnde &
prius loquitur de credenda diuinitate ſua, & deinde de credenda

mortę

morte ſua pro vita mundi. Falſum autem dicitur, pro quanto excluditur a ſermone illo fides ſacramenti Euchariſtiæ.

¶ Ad cuius euidentiam memento, quòd tria inueniuntur in euchariſtia, ſcilicet ipſum ſacramentũ quod adoramus, & manducatio ſacramentalis, quæ eſt communis bonis & malis, dicente Apoſtolo 1. Corint. 11. Qui manducat & bibit indigne. Vbi clare patet indignos manducare & bibere ſacramentali manducatione & potu, hoc eſt, ſummunt hoſtiam ſacram vt ſacramentum, non vt panẽ, ſumunt enim credendo illud eſſe ſacramẽtum corporis Chriſti. Tertio interuenit manducatio ſpiritualis, quæ eſt propria bonis, quæ fit per fidẽ formatam charitate, quæ eſt profectio animæ ſecundum vitam ſpiritualem, ſecundum vitã, de qua dicitur, Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Chriſtus, ad Gal. 2. His autem tribus inuentis, circa ſacramẽtum Euchariſtiæ, ex eo ꝙ in hoc capite Dominus unum loquitur de uno eorum (ſcilicet de ſacramentali manducatione) non vere infert, quòd excludantur reliqua duo, ſtat enim quòd de reliquis duobus loquatur, de ſacramento ipſo, & de manducatione ſpirituali ſacramenti. Et quidem quòd loquatur de manducatione ſpirituali, verba ipſa ſonant dicẽdo, Qui mãducat meã carnem, & bibit meũ ſanguinem, in me manet & ego in illo. Manducare enim ſpiritualiter Euchariſtiæ ſacramentum, eſt per fidem formatam charitate in Chriſto manere, & econuerſo Chriſtum in ipſo manere. Quòd de ſacramento quoque ipſo loquatur, apparet, tum quia in futuru loquitur, dicens, Panis, quem ego dabo, nondũ ſiquidem inſtituerat ſacramentum Euchariſtiæ, quum hæc diceret in ſynagoga Capernaum, cõſtat enim quòd ſacramentum Euchariſtiæ inſtitutũ eſt Hieroſolymis in nocte qua tradebatur. Tum quia diſtinguit manducare & bibere, dicens, Niſi manducaueritis carnẽ filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si nanque de fide ſolius mortis ſuæ pro uita mundi loqueretur, ſat fuiſſe explicare mortem ſuam pro vita mundi per ſeparationem carnis a ſanguine, quæ in cruce facta eſt, ſed vbi non ſolum carnis & ſanguinis ſeparationem pro vita mundi, ſed carnem præcepit manducandam, & ſanguinem bibendum, ſi vitam vellemus habere in nobis ipſis inſinuauit, quòd ſacramentum erat inſtituturus corporis & ſanguinis ſui per modum cibi & potus, ita quòd niſi ſpiritualiter mãducauerimus, & biberemus carnẽ, & ſanguinem in cruce immolanda & in ſacramento continenda, non haberemus vitam in nobis. Significatur ſiquidem per hoc, quòd de neceſſitate ſalutis tenemur credere etiam Euchariſtiæ ſacramentum.

¶ Accedit ad hæc quòd Ioannes Euangeliſta (cuius ſtudiũ fuit ſcribere altiſſima Chriſti myſteria, minus ab aliis Euangeliſtis explicata) tractans cœnam Domini, nihil de ſacramento euchariſtiæ ſcripſit, quia ſacramẽtalem vſum alii Euangeliſtæ expreſſerunt, ſpiritualem autem cum illius effectu, ipſe hic deſcripſerat, dicens, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, &c. Niſi enim tanti ſacramenti rationem Ioãnes habuiſſet, non tanta fuiſſet eius diligentia ad diſtribuendum actus mãducãdi & bibẽdi, ad declarandũ vtriuſque coire in vnũ in præſenti (ſcilicet manere in Chriſto, & econuerſo) ad declarandum effectũ perpetuũ utriuſque vitam æternam, ad declarandum vtriuſque neceſſitatem, Niſi manducaueritis, &c. Hæc enim omnia collecta præſe ferunt, quod de manducatione & potatione ſpirituali non ſolũ mortis Chriſti, ſed ſacramenti mortis Chriſti ſub ſpecie cibi & potus, Euangeliſta ſcribebat.

¶ Ex his omnibus collatis cum textu euãgelico, videre facile potes, erudite lector, quòd licet uerum ſit & quod de fide formata Chriſti filii Dei ac mortis eius pro vita mundi, & quòd nõ de mãducatione ſacramentali eſt ſermo in capite ſexto Ioannis: non tamẽ uerum eſt excludi a capite illo fidem formatam ſeu manducationem ſpiritualem ſacramenti Euchariſtiæ. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quòd Dominus Ioannis 6. dicens, Caro non prodeſt quicquam, nullo modo excluſit ab euchariſtiæ ſacramento corporis ſui uerã & ſpiritualẽ manducationẽ.

SECVNDVM caput eſt, quòd Dominus Ioannis quoq; 6. dicens, Caro non prodeſt quicquam, excluſit a ſacramento Euchariſtiæ veram ſuam carnem; quia ſenſus proprius eſt, Caro comeſta non prodeſt quicquam. Et hunc eſſe naturalem ſenſum, patet ex eo quòd Iudæis quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum? Dominus dixit, Caro non prodeſt quicquam. Ex hoc enim quòd quæſtio & ſermo de manducatione erat, conſequens eſt vt de carne relata ad manducationem dictum ſit, Caro non prodeſt quicquam, quod eſt dicere, Caro comeſta non prodeſt quicquã. Hinc enim ſequitur, quòd caro in hoc ſacramento non comedatur, quòd nulla ſit in hoc ſacramento caro, vtpote quæ nihil prodeſt, nulla debet in hoc ſacramento de carne quæſtio eſſe, quia caro non prodeſt quicquam.

A CIRCA HOC CAPVT, quia pro fundamento firmiſſimo totius erroris aſſumitur, & millies repetitur, aduerte primo non eſſe naturalem ſenſum literæ Caro non prodeſt quicquam, gloſſare, Caro comeſta non prodeſt quicquam, quoniam expreſſe contradicit euangelico contextui. Nam ibidem, eodemque contextu Dominus dicit, carnem ſuam comeſtam dare vitam æternam, ait enim, Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam. Non ſolum ergo contra ſenſum, ſed contra verba Domini eſt gloſſa iſta, Caro comeſta nõ prodeſt quicquam. At ſi quiſpiam excuſet gloſſam dicendo, quòd mens gloſſatoris eſt non de comeſtione ſpirituali, ſed de comeſtione carnali gloſſare, habes tunc intentum, quia verba domini ſic gloſſata non excludunt carnem Chriſti ab hoc ſacramento, quoniam eccleſia non docet carnem Chriſti carnaliter manducari in hoc ſacramento. Si enim caro carnaliter comeſta excluditur a ſacramento, optime excluditur, ſed non poteſt propterea inferri, Ergo uera Chriſti caro excluditur a ſacramento, quia caro Chriſti B uera ſpiritualiter concludenda eſt in hoc ſacramento, & comeſta ſpiritualiter in hoc ſacramento, dat uitam æternam. Et uſq; adeo ſpirituali comeſtioni hoc tribuimus, ut fateamur, quòd quantumtunque caro Chriſti ſummatur in ſacramento, niſi ſpiritualiter manducetur, non prodeſt quicquam.

¶ Aduerte ſecũdo, quod germanus ſenſus dupliciter poteſt explicari, & utroque mõ in unam & eandem ueritatis ſentẽtiam cedit. Vbi nota, ꝙ Chriſtus nõ loquitur in iſtis uerbis plus de carne ſua, quam de aliena, ſed ſimpliciter abſolute de carne, non enim dicit, Caro mea non prodeſt quicquã, ſed, Caro non prodeſt quicquam. Rurſus Chriſtus loquitur de carne, e regione diſtinguendo carnẽ a ſpiritu, ut contextus teſtatur euãgelicus, dicens, Spiritus eſt qui uiuificat, caro non prodeſt quicquam, proculdubio ad uiuificandũ.

¶ Alter itaque modus intelligẽdi eſt, Caro ſola non prodeſt quicquam, ita ꝙ ly ſola excludat ſpiritum. Ac ſi dictum ſit, Caro ſine C ſpiritu nõ prodeſt quicquã ad uitã æternã, quia ſpiritus eſt qui uiuificat. Et hæc glo. fundat, tũ ſuper uerbũ, Caro, abſolute prolatũ, cõſtat. n. carnem ſimpliciter & abſolute ſine ſpiritu, nihil conferre ad uitam æternã. Tum ſuper diſtinctionem carnis cõtra ſpiritum a Domino inductã. Firmatur quoque hæc gloſſa, quia applicata ad propoſitum inuenitur quadrare, Tum quia de carne Chriſti, quæ deſcripta eſt dans uitam æternã manducata, modo aperitur, quòd ſine ſpiritu nihil prodeſt ad uitã æternam. Et uere ſic eſt, quia caro Chriſti quantũcunque crucifixa pro nobis, nihil prodeſt ſine ſpiritu adoptionis filiorũ Dei. Tum quia Iudæis quærẽtibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum, directe reſpondetur, quòd nõ de ſola carne fuit ſermo, quum dictum eſt, Caro mea uere eſt cibus, & Niſi manducaueritis carnem filii hominis, &c. quia caro ſola non prodeſt quicquam ad uitam æternam; ſed de carne comitata ſpiritu, quia Spiritus eſt qui uiuificat, ut ſic intelligere poſſent, ꝙ eius caro quidem eſſet manducanda, ſed Spiritu interueniente, ſed Spiritu faciente manducationem, nam efficiẽte Spiritu manducationem carnis meæ erit quod dixi, Qui man- D ducat meam carnem, habet uitam æternam.

¶ Alter modus eſt, quòd caro non eſt nomen ſubſtantiale, ſed carnalis officii hoc in loco, & ſignificat cibum carnalem. Ita quòd ſenſus eſt, Cibus carnalis non prodeſt quicquam. Et ſic ſenſus ex eodem procedit fonte, quia ſcilicet de carne abſolute, non de carne ſua ſpecialiter dicit, Caro non prodeſt quicquam, & caro diſtinguitur contra ſpiritum, & ubi de manducatione eſt ſermo, & dicitur, ſpiritus eſt qui uiuificat caro non prodeſt quicquam, ſenſus eſt, quòd carnalis cibus non prodeſt quicquam, ſpiritualis autem cibus eſt, qui uiuificat. Et hoc directe reſpondet quæſtioni Iudæorum; qui non de ſubſtantia, ſed de modo quærebant, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum? Præſupponebant carnem, & quærebant modũ, reſpondet Dominus quòd modus nõ eſt carnalis, ſed ſpiritualis, quia caro, ideſt, cibus carnalis, non prodeſt quicquam ad uitam æternam, ſpiritualis autem cibus eſt qui uiuificat animam.

E ¶ Quòd enim in Scriptura ſacra caro ſumatur quandoque nõ pro ſubſtantia carnis, ſed pro officiis carnalibus, patet in Apoſtolo 1. ad Cor. 15. dicente, Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt. Conſtat enim, ꝙ non eſt excluditur a regno Dei ſubſtãtia carnis & ſanguinis (Quoniam reſurgemus ſicut Chriſtus, carnem & oſſa habentes) ſed carnalia officia. Quòd autem in hoc loco caro non ſumatur pro ſubſtãtia carnis, ex ipſomet euangelico contextu patet. Nã ibidem Dominus dixit de ſubſtantia carnis ſuæ, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitã æternã. Hinc enim clare patet, quòd ſubſtãtia carnis eius ſpiritualiter manducata prodeſt multum, & uiuificat, utpote dans uitam æternam. Non ergo de ipſa ſubſtantia carnis dictũ eſt, Caro non prodeſt quicquam. Quòd autem de carnali officio ad literam ſit intelligẽdum, patet tũ ex eo, quòd Iudæis carnaliter quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum, directe reſpondetur, quòd caro, ideſt carnalis cibus prodeſt quicquã, ſed ſpiritua-

libus facit vitam æternam, vt per hoc intelligere nõ poſſent quòd quum dictum eſt, Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & Caro mea uere eſt cibus,&c. non de carnali cibo, ſed de ſpirituali fuit ſermo. Tum quia ſicut Nicodemum alloquẽs Dominus de generatione ſpirituali, poſtquã dixerat, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non põt introire in regnũ Dei, ſtatim ſubiũxit ad excludendã generationem carnalem, Quod natum eſt ex carne, caro eſt, & quod natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt, ita Iudæis quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad mãducandum dixit, Spiritus eſt qui uiuificat, caro nõ prodeſt quicquam, ſignificans quòd cibus carnalis non prodeſt, niſi carni, cibus aũt ſpiritualis eſt qui uiuificat. Et ſi vnico uerbo vtrumque modũ exponendi placet complecti, dic. Caro carnaliter non prodeſt quicquam ad vitam animæ, ſpiritus autem prædita uiuificat.

¶ Ex his omnibus habes erudite lector, quòd licet verum ſit, quòd de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, Caro non prodeſt quicquam, falſum tamen eſt, quòd loquatur de carne comeſta, ſed loquitur de carne, vt cibo carnali. Falſum quoque eſt, quòd per hæc verba excludatur ab Euchariſtia vera Chriſti caro. Et ſi proteruos ex euangelicis verbis uis conuincere, petito, an caro Chriſti manducata ſpiritualiter proſit ad vitam æternã, ſi prodeſt, ergo uera Chriſti caro comeſta prodeſt, ergo ex hoc, quòd Dominus dicit, Caro non prodeſt quicquam, non excluditur quin caro Chriſti ſpiritualiter manducata proſit, ſi non prodeſt, quia caro non prodeſt quicquam, ergo falſum eſt quod Dominus ibidem dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Hæc de ſecundo.

CAPVT III.

Quòd falſum ſit Theologos opinari in Euchariſtiæ ſacramento corporaliter, & perceptibiliter ſumi corpus Chriſti.

TERTIVM caput eſt, quòd Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in euchariſtia ſumi corpus Chriſti, iuxta coactam confeſſionem Berengarii de conſecratione, diſtinctione ſecunda. Ego Berengarius.

CIRCA Hoc caput conſtat falſiſſimum eſſe, quòd theologi dicunt corpus Chriſti corporaliter & perceptibiliter ſumi, quoniam & ſpiritualiter & non percipiendo (ſiue ſenſu, ſiue intellectu) ſed credendo dicunt corpus Chriſti ſumi in euchariſtia, ſacramentales autem ſpecies corporaliter & perceptibiliter ſumuntur.

¶ Verba autem confeſſionis Berengarii ex ratione dicẽdi interpretanda ſunt. Quia enim Berengarius errorem, quem iſte ſuſcitare conatur, ſecutus eſt, (ſcilicet quod in ſacramẽto Caro Chriſti erat ſicut in ſigno tantum, & eccleſia catholica fatetur carnem Chriſti non ſolum ſignificari, ſed contineri in hoc ſacramẽto) ideo Patres in Concilio decreuerũt in deteſtationem falſi erroris, quòd confiteretur Berengarius, corpus Chriſti ſenſibiliter ſumi manibus ſacerdotum, tractari, & dentibus conteri, vt intelligerent Chriſtiani per hæc uerba, quod fideles ſumendo euchariſtiam, ſumunt nõ ſolum ſacramentũ (hoc eſt ſacrũ ſignum carnis Chriſti) ſed ſumunt etiã ſpeciem continentem carnem Chriſti, quod hæretici iſti negant & impugnant. Et non intelligebant Patres, nec volebant intelligi, quòd caro Chriſti in ſeipſa ſentitur, tangitur, conteritur dentibus, hoc enim nec ſomniant Chriſti fideles. Tota itaque differentia in hoc conſiſtit, quòd qui prius confitebatur Chriſtum manducari in ſigno tantum, coactus eſt à fide catholica confiteri carnem Chriſti manducari non ſolum in ſigno, ſed in continente ſacramento euchariſtiæ. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falſum, ſed uere extimant Theologi. Fidem venire hominis iudicio & electiõe, & uſq; ad ſenſibilia extẽdi.

QVARTVM caput eſt, quaſi theologi errent in duobus. Primo, quòd putant fidem ex hominis uenire iudicio atq; electione. Secundo, quòd fidem ad res ſenſibiles extendunt, quum nullus credat quod ſentit, aut videt.

CIRCA hoc caput ſcias erudite lector, falſum eſſe, quòd theologi dicant primum, quoniam cum Paulo Apoſtolo ad Eph. 2. fatẽtur fidem donum Dei eſſe, quòd quia non confertur inuito, ſed volenti, ſed diſpoſito ad illud voluntaria electione Chriſtianitatis, iõ diſpoſitiue uerificatur fidem pendere ex hominis electione.

¶ Secundum autem dictum noſtris poſſe bene & male intelligi. Nã ſi intelligeretur fidem extendi ad res ſenſatas tanquam ad res creditas, falſum eſſet, conſtat enim, quòd quæ creduntur, non ſentiuntur, Sed in hoc ſenſu non dicunt Theologi fidẽ extendi ad ſenſibilia, nã fatentur cũ Paulo ad Heb. 11. quòd fides eſt eorum quæ non apparent.

F Si aũt intelligitur, quòd fides extenditur ad res ſenſibiles tanquam ad extrema rerum creditarum, optime dicitur, & peſſime reprehenditur, nam multæ res creditæ conſiſtunt in coniunctione rerum ſenſibilium cũ rebus inſenſibilibus, ac per hoc quũ oportet credere coniunctionem rei ſenſibilis cum re inſenſibili, neceſſe eſt tunc fidem extendi ad rem ſenſibilem tanquam ad alterum extremum coniunctionis creditæ. Et patet quod dicimus in myſterio incarnationis, Fide credimus, quòd Verbum caro factum eſt, & conſiſtit myſterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem ſenſibilẽ, nec poteſt credi iſta coniunctio, niſi credulitas extendatur ad carnem. Ita quòd ſi videremus Chriſtum hic præſentem, non crederemus carnem, quam videremus, ſed crederemus coniunctionem diuinitatis cum carne, ac per hoc extenderetur fides noſtra ad carnem viſam, non quatenus videtur, ſed quatenus eſt extremum inuiſibilis coniunctionis cũ Deitate. Vnde habes clare, quòd qui negat fidem ſic extendi ad ſenſibilia, negat fidem Chriſtianam eſſe de myſterio

G Verbi incarnati. Sic autem eſt in propoſito, quoniam non credimus, ſed uidemus ſpecies ſacramenti euchariſtiæ, credimus autem præſentiam corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus, ita quòd cõiunctio ineffabilis illarum ſpecierum ad corpus Chriſti, ſub fide cadit, & non ſpecies ipſa, quæ palpatur & videtur. Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quòd ſibiinuicem minime aduerſantur hæc, In euchariſtiæ ſacramento uerum Chriſti corpus eſſe, & ſpiritualiter tantum manducari.

QVINTVM Caput eſt, quòd ſimul ſtare nõ poſſunt hæc duo: in ſacramento euchariſtiæ eſſe verum Chriſti corpus, & ſpiritualiter manducari, quia ſpiritus & corpus adeo a ſe diſtãt, vt neutrum poſſit alterum eſſe. & dicere corporalem carnem ſpiri-

H tualiter manducari, nihil aliud eſt quam dicere ſpiritum eſſe corpus, & econuerſo.

CIRCA Hoc caput, quia ridiculũ eſt argumentũ, manifeſte videre potes, prudẽs lector, quòd digreditur a re ad modũ rei. Nullus ita inſanit, vt dicat ſpiritũ eſſe corpus: ſed dicimus corpus Chriſti habere modũ eſſendi ſpiritualẽ in hoc ſacramẽto, quia eſt quidẽ in ſacramẽto verũ corpus, ſed nõ per modũ corporis in ſacramẽto exiſtit, per modũ quidẽ corporis exiſtit in cœlo, in ſacramento aũt nõ exiſtit per modũ corporis, non. n. exiſtit occupando locũ, ſed ſpirituali mõ incõprehẽſo ab intellectu humano, ſicut etiam incõprehenſus eſt modus vnionis verbi Dei ad humanitatẽ aſſumptã, ſicut & ẽt incõprehenſus eſt modus, quo vnus Deus eſt trinus in perſonis. Credimus enim hæc omnia, quamuis nõ cognoſcamus illa. Et ſimiliter mãducatur verũ Chriſti corpus i ſacramẽto, ſed non corporaliter, ſed ſpiritualiter. Et hoc eſt dictũ, quòd mãducatio corporalis nõ maſticat Chriſti corpus, quamuis conterat ſacramentales ſpecies

I corporis Chriſti, ſub quibus continetur vera caro Chriſti, ſed ſpiritualis manducatio, quæ per animam fit, ad Chriſti carnem, in ſacramento exiſtentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non eſſe cogitandum in myſterio Euchariſtiæ.

SEXTVM caput eſt, quòd theologi docuerunt, vt non cogitent Chriſtiani in myſteriis euchariſtiæ, vt ex pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA Hoc caput, ridiculum ferè eſt reſpondere. Quia cõſtat Theologos iuxta qualitatem perſonarum conſilia dare, & idiotas ac ſimplices hortari, vt ſufficiat eis credere tã ea quæ ſunt trinitatis, quam ea quę ſunt huius ſacramenti & prædeſtinationis & ſi-

K milia, iuxta illud, Altiora te ne quæſieris, viros autem idoneos ad capiendum myſteria fidei hortari ad meditandum & ſciendum ex ſacris literis myſteria fidei & ſacramenti euchariſtię. Hæc de ſexto.

CAPVT VII.

Quomodo catholice ſint exponenda uerba ipſa formæ Euchariſtiæ.

SEPTIMVM caput eſt, quòd in uerbis conſecrationis, Hoc eſt corpus meum, uerbum, eſt, non eſt intelligendum ſecundum propriam ſignificationem, ſed vſurpatur extra propriam ſignificationem, ita ut ſumatur Eſt, pro, Significat, & eſt ſenſus, Hoc ſignificat corpus meum. Vnde corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramẽto niſi ſicut in ſigno. Vbi quatuor dicuntur. Primum, quòd in ſacra Scriptura pluries vſurpatur Eſt, pro, ſignificat, vt patet Gen. 42. & Mat. 13. & Lu. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimus

gimus intelligere in verbis conſecrationis, Eſt, pro, Significat, quia A oportet alterũ duorũ dicere, aut quòd Chriſtus falſum dixit, dicendo, Caro non prodeſt quicquam, quod eſt impium, aut quod eſt, ſumitur pro, Significat. Et patet ſequela, quia ſi Eſt, ſumitur proprie, eſſet in hoc ſacramento vera Chriſti caro vtilis ad vitam æternam, & ſic falſum dixiſſet Chriſtus, Caro nõ prodeſt quicquam. Tertio aſſignatur alia ratio ad idem ex fide, quia quicquid corpus eſt, vel quod percipi aut tangi poteſt nullo pacto ad fidem pertinet. Quarto aſſignatur ratio ad idem, quia omnia quadrant, intelligendo Eſt pro, Significat. Quadrat enim quòd dominus dixit, Hoc facite in mei commemorationẽ. Quadrat quòd Paulus dixit, Quotieſcunque manducabitis panem hunc & calicem biberis, mortem Domini annunciabitis. Quadrat quòd in primitiua eccleſia deſcribitur fieri primæ Cor. 11. de conuentu Chriſtianorum in eccleſia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, ſingula ſigillatim notãda ſunt. Quod igi B tur imprimis dicitur, in Scriptura ſacra vſurpari quandoq; Eſt, pro ſignificat, verum dicitur: ſed in hoc erratur, quòd nõ diſcernitur diuerſus loquẽdi modus. Scriptura ſiquidem quandoq; loquitur Metaphorice, & quandoque proprie. Et quũ ſermones ſunt Metaphorice, tũc Eſt æquiualet ad Significat, puta, Petra aũt erat Chriſtus. Ego ſum vitis vera, Ego ſum oſtiũ, & ſimiliũ. In his. n. vis ſermonis ſimilitudinarii cogit ad intelligẽdum eſſe, Eſt, erat, ſum, fui, nõ ſecũdum proprietatem, ſed ſecundum ſimilitudinem. Et in hoc genere cõſtat contineri omnes textus ſcripturæ, quos iſte allegat, vt patet intuenti. Quum autem non ſecundum ſimilitudinem, ſed ſecundũ proprietatẽ Scriptura loquitur, nunquam Eſt, eſſe, erat, fuit, trahitur extra propriam ſignificationem, ſed ſecundum proprietatem ſuæ ſignificationis intelligitur. In propoſito aũt conſtat, Chriſtum non loqui de corpore ſuo ſimilitudinarie, ſed de vero & proprio corpore ſuo dicendo, Hoc eſt corpus meum, vt etiã ipſi aduerſarii confitentur. Erratur ergo vſurpando hic, eſt, pro, Significat, ex C eo quòd in loqutionibus Metaphoricis & parabolicis Eſt vſurpatur, pro, ſignificat.

¶ Quum autem ſecũdo affertur ratio, quia caro non prodeſt quicquam, ampliore inſtructione non eget. Monſtratum ſiquidẽ eſt in ſecundo capite, quòd per illa verba, Caro non prodeſt quicquam, Dominus nihil aliud ſignificat, niſi quòd caro ſola, ſeu carnalis cibus, non prodeſt quicquã ad uitam æternã. Cum qua veritate optime quadrat hæc etiam veritas, quòd hoc, ideſt ſubſtantia ſub his accidentibus eſt corpus meum, quoniam corpus Chriſti in hoc ſacramento contentum, nec eſt cibus carnalis, nec prodeſt ſine ſpiritu.

¶ Quum uero tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, ꝙ quicquid eſt corpus nullo pacto ſpectat ad fidẽ, mirum eſt tam manifeſtam falſitatem ingeri. Plenum eſt ſymbolum fidei, quòd credimus Chriſtum crucifixum, mortuum & ſepultum, quòd aſcendit in cælum, credimus carnis reſurrectionem, hæc omnia opera ſunt, Quomodo ergo dicitur, quòd ad fidem nullo pacto ſpectat quic- D quid corpus eſt?

¶ Quum demum quarto affertur, quòd omnia quadrãt ſcripta de hoc ſacramẽto, &c. aduerte venenum. Verum ſiquidem eſt, quòd ſacramentũ hoc eſt memoria, recordatioq; mortis Chriſti, immo quod plus eſt, ꝙ eſt ſignum corporis Chriſti. Sic enim plenis buccis Theologos in quarto Senten. ſonare quòd ſpecies ſacramẽtalis eſt ſignum geminæ rei, ſcilicet corporis Chriſti naturalis, vt rei cõtentæ & ſignificatæ, & corporis Chriſti myſtici, vt rei non cõtentæ, ſed ſignificatæ. Hæc enim omnia vera eſſe affirmamus, ſed iſte homo ab affirmatione ſigni, memoriæ & huiuſmodi, infert negationẽ carnis Chriſti contentæ. Quaſi non ſtent ſimul, quòd in ſacramẽto hoc ſunt ambo, ſignum ſcilicet, & ſignatum, quæ tamen conſtat veriſſime ſtare ſimul, ſed iſte homo ex veritate non integra excludit aliam veritatem. Et per hoc patet, quòd conuentus Corinthiorum ad cænam Domini & annunciatio mortis Chriſti, & id genus reliqua, uera ſunt, affirmant quòd verum eſt: ſed non negant alteram veritatem de exiſtentia corporis Chriſti in eodem ſacramento.

¶ Vbi et libet intueri, quòd conuentus Corinthiorum ad cœnam E Domini, ab Apoſtolo Paulo monſtratur, quòd non erat cõuentus ad gratiarum actionem tantum, ad panem ſignificatiuum tantum, ſed ad ad uerum corpus Chriſti ſacramentaliter ſumendũ, alioquin non dixiſſet, Qui manducat, & bibit indigne, iudicium ſibi mãducat & bibit. Et quare ſubdit, Non diiudicans corpus domini, ſi ad ſignum tantum corporis Domini conuenirent ſumendũ, non eſſet reus corporis & ſanguinis Domini indigne ſumẽs, quia conſtat nõ eſſe reũ corporis & ſanguinis Dñi, qui indigne pacẽ in eccleſia ſumit, qui panẽ benedictũ (vt in multis eccleſiis) comedit, qui diuinis intereſt officiis, vt Chriſtianus. Et tamen ad hæc omnia conuenientes in eccleſia, profitemur nos eſſe Chriſtianos, nos pertinere ad corpus Chriſti myſticum, vtpote Chriſtianos, ſicut apud iſtos hæreticos cõuenientes ad cænã Domini, profitentur ſe eſſe de corpore Chriſti myſtico. Vñ ex ipſa Apoſtoli doctrina circa illũ conuentũ, docemur conuentum ad cænam Dñi plus importare, quàm ad panẽ ſignificatiuũ, dũ inſtruimur, ꝙ reus erit corporis & ſanguinis

A Dñi, qui indigne ſumit. Quæratur ab iſtis, quibus verbis debuiſſet vti Apoſtolus ad ſignificandũ verum Chriſti corpus, ſi hæc nõ ſufficiunt, quibus verbis Chriſtus vti debuit, ſi illa nõ ſufficiunt, Hoc eſt corpus meũ? Cõfunde demũ iſtos, quærẽdo ab eis, Si hæc Chriſti Pauli uerba nõ ſat ſunt ad docẽdũ verũ Chriſti corpus eſſe in ſacramento euchariſtiæ, dicite, quæſo vos, quibus verbis vtendũ erat, vt exprimeretur verũ Chriſti corpus eſſe in hoc ſacramẽto? Si hæc Chriſti uerba (Hoc eſt corpus meũ) proprie, immo proprijſſime ſignificantia ſubſtantiam demonſtratam ſub accidentibus panis eſſe corpus Chriſti, non ſufficiunt: ſi locutio ſecundũ proprietatem ſermonis nõ ſufficit, nullus ſermo ſufficiet. Si Metaphoricus fuiſſet ſermo, varius eſſet ſenſus, ſi circumlocutiõe vſus fuiſſet, minor inueniretur certitudo, minor inueniretur veritatis explicatio, omnis. n. ſermo alius a proprio, minor eſt proprio. Dicite, quæſo, quibus verbis Paulus mãducationem ſacramentalem veri Chriſti corporis debebat explicare, dicendo, Qui mãducat, & bibit indigne, iudiciũ ſi- B bi mãducat, & bibit, non diiudicans corpus Dñi explicãdo, Reus erit corporis & ſanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clare ſignificant, vt clarius explicarẽ nequeat Reus, inquit, erit corporis & ſanguinis, nõ ſigni corporis aut ſanguinis. Erubeſcãt ergo.

CIRCA claram intelligẽtiam verborum conſecrationis, Hoc eſt corpus meũ, recolito primo, quòd uerba hæc ſortiuntur ueritatem ſuã in fine prolationis, & non ante. Et hoc non eſt proprium huic locutioni, ſed eſt cõmune ei & omnibus locutionibus enũciatiuis. Et ratio eſt, quia veritas locutiõis enũciatiuæ comitatur ſignificationem eius, conſtat enim quòd non prius locutio enũciatiua ẽ uera, quàm ſignificet, ac per hoc antequam habeat completam ſignificationem, nec eſt uera, nec falſa. Cõſtat quoque, quòd uſq; ad finem prolationis non completur ſignificatio orationis, & conſequenter nõ eſt uera nec falſa ante finem prolationis. Et hinc eſt, ꝙ ſi ſacerdos non finiret uerba hæc nõ ſolum ſignificant uerum, ſed C etiam efficiunt ueritatem, quã ſignificant. Significant enim hoc eſſe corpus Chriſti (quod eſt uerisſimum prolatis his uerbis in perſona Chriſti, in cuius perſona conſtat ſacerdotem affirmare, Hoc eſt corpus meũ) efficiuntq; hoc eſſe corpus Chriſti. Et ſignificationẽ quidem uerba ipſa ſonant, efficientiam autem exercere fides Chriſtiana confiteẽ, credimus enim uerba hæc eſſe conuerſiua panis in corpus Chriſti. Et ad hoc ſola fides ſufficit. Collige cõſequẽter, uerificari in fine prolationis horum uerborum duo ſimul, ſcilicet eſſe & fieri, ideſt, hoc fieri, & eſſe corpus Chriſti. Nam ſignificatiõi uere reſpondet eſſe, ideſt, hoc eſſe corpus Chriſti, ueritati autẽ efficaciæ reſpõdet fieri, ideſt hoc fieri corpus Chriſti, ita quòd ſimul & ſemel in eodem inſtanti uerificatur hoc fieri, & eſſe corpus Chriſti. Quòd ſi quis philoſophiæ naturalis expers mirabile reputet aliqd ſimul in eodem inſtãti fieri, & eſſe, habes in prõptu canonem philoſophicum de efficientiis inſtantaneis, quibus idem ſimul in eodem inſtanti fit & eſt tale, ut patet de aere, qui inſtantanea illumi- D natione ſimul in uno inſtanti & fit, & eſt diaphanus actu.

HIS præmiſſis patet primo, quòd in iſtis uerbis, Hoc ẽ corpus meum, pronomen Hoc, neque demõſtrat panem, neque demõſtrat corpus Chriſti, quia demõſtrationi panis repugnat ueritas eſſendi, nam ſenſus eſſet, hoc, ideſt, iſte panis, eſt corpus meum, conſtat eſſe falſiſſimum nã nec in fine ſermonis, nec poſtea, nec antea iſte panis eſt corpus Chriſti, qm̃ nunquã panis eſt corpus Chriſti. Quãuis. n. ſacramento confecto, & ipſo durante, uerum ſit quòd id qđ fuit panis, eſt corpus Chriſti, nunquã tamen uerum eſt quòd panis eſt corpus Chriſti. Demonſtrationi aũt corporis Chriſti repugnat uerum fieri, ſeu ueritas efficientiæ, quoniam corpus Chriſti non fit corpus Chriſti. Si. n. pronomen hoc demonſtraret corpus Chriſti, eſſet ſenſus, Hoc. i. corpus meum, eſt meum, quod conſtat nõ fieri per hæc uerba, ſed eſſe uerisſimum ante iſta uerba prolata, Vere ergo ſignificationi uerborum repugnat, quòd pronomẽ, Hoc demonſtret panem, quia panis nunquam eſt corpus Chriſti. Et ueræ efficientiæ eorundem uerborum repugnat, quòd pronomẽ, hoc demonſtret corpus Chriſti, quia corpus Chriſti non fit corpus E Chriſti, non conuertitur in corpus Chriſti. Oportet igitur per pronomen, hoc, demonſtrari id quod congruit utrique, ſcilicet & eſſe & fieri, ut illud demonſtratum ſimul & ſemel & fiat & ſit corpus Chriſti. Quod, ut priſci Patres docuerunt, eſt indiuiduum ſubſtantiæ abſque determinatione naturæ tam panis quam corporis Chriſti. Nec hoc voluntarie aſſeruit: ſed quia pronomen, hoc, eſt demonſtratiuum ſubſtantiæ, proculdubio ſingularis, ideo affirmãt demonſtrari ſubſtantiam indiuiduã. Et quia non plus exigit uis pronominis, quum etiam apud grammaticos ſignificet ſubſtantiã ſine qualitate, ideſt, ſine determinatione naturæ, & huiuſmodi demonſtratio quadrat tã reſpectu fieri, quàm reſpectu eſſe, ideo cõcludunt quòd pronomen hoc, in his uerbis demonſtrat ſubſtantiam, quæ ſub illis eſt accidentibus, non explicando naturam panis aut corporis Chriſti. Quadrare autem hanc demonſtrationẽ tam ad fieri, quàm ad eſſe, clariſſime patet, nã per hæc uerba in fine prolationis ſubſtãtia cõtenta ſub his accidentibus fit corpus Chriſti, & rurſus uerisſimum eſt in fine prolationis, quòd ſubſtantia cõten-

ta ſub his accedentibus eſt corpus Chriſti. Vbi manifeſte uidere potes iuxta hunc ſenſum uerificari & ueram ſignificationem uerborum & eorundem ueram efficientiam, quia per hæc uerba in perſona Chriſti prolata, ſcilicet hoc, ideſt, hæc ſubſtantia, eſt corpus meum, hæc ſubſtantia fit, & eſt corpus Chriſti.

¶ Ampliato & magnificato hæc, eo quòd nulla in hoc ſenſu interuenit extorſio, nulla improprietas, nulla mendicitas, ſed ſiſtitur inſra proprietatem verborum & fidei Chriſtianæ confeſsionem, Hæc de ſeptimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falſum non ſit, ſed uerum, deleri & remitti peccata per hoc ſacramentum Euchariſtiæ.

OCTAVVM caput eſt, quòd falſa eſt fides ſacramentũ hoc delere peccata, quia ſola mors Chriſti noſtra delet peccata.

G CIRCA hoc caput, errorem facile deprehendes, ſi uim rationis inſpicias. Ex hoc enim, quòd ſola mors Chriſti noſtra delet peccata, non ſequitur, Ergo applicatio mortis Chriſti ad nos, non delet peccata. Sicut nanq; ex hoc, ꝙ ſolus artifex facit ſphæram nõ excluduntur inſtrumẽta artificis, quibus ſphærã operatur, ita ex hoc, quòd ſola mors Chriſti delet noſtra peccata, nõ excluduntur ſacramenta eccleſiæ, quæ ſunt inſtrumenta, quibus mors Chriſti applicat ad nos, alioquin delere oportet ex ſymbolo, Confiteor unũ Baptiſma in remiſsionem peccatorũ. Si enim ex hoc, quòd ſola mors Chriſti delet noſtra peccata, excluderentur ſacramenta, Baptiſmus quoq; excluditur a deletione peccatorum. Et ſicut ſecundum ueritatem non excluditur Baptiſmus, ita nec alia ſacramẽta excludunt a deletione peccatorũ. Nihil ergo valet inducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo Euchariſtiæ ſacramentum ſit ſacrificium, & in miſſa offerri ſit inſtitutum a Chriſto uel ab Apoſtolis.

NONVM caput eſt, Falſa eſt fides tenentiũ, quòd Euchariſtia ſit ſacrificium. Tum quia ſacrificium Chriſti ſemel in cruce oblatũ ſufficit in æternum, vt patet ex doctrina Pauli Apoſtoli ad Heb. 10. Vna enim ſanctificatione conſummauit in æternum ſanctificatos. Et nono, Per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, æterna redemptione inuenta. Tum quia falſum eſt, Chriſtum offerri in euchariſtia, nam Chriſtus non offertur in ſacrificium niſi moriatur, niſi ſanguine intercedente vt patet ex doctrina Pauli Apoſtoli etiam ad Hebr. 9. dicentis, neque ut ſæpe offerat ſemetipſum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c. Conſtat autem Chriſtum in hoc ſacramento non mori nec poſſe mori, Tum quia nec a Chriſto, nec ab Apoſtolis inſtituta eſt miſſa.

I CIRCA hoc caput aduerte errari in hoc, quòd extimãt ſacrificium altaris eſſe diuerſum ſacrificium a ſacrificio quod obtulit Chriſtus in cruce, quum tamen in ueritate ſit illudmet, ſicut eſt illudmet corpus Chriſti, & illemet ſanguis Chriſti, ĩ altari, & in cruce, & in cælo mõ. Differentia autẽ eſt in modo offerendi, quia tunc oblatum eſt corporaliter, modo offertur ſpiritualiter, tunc eſt oblatum in re mortis, nũc offertur in myſterio mortis. Et hoc intelligereferendo oblationem tam ad rem contentam, quàm ſignificatã in ſacrificio hoc. Quod dico, quia ſi ad ſpecies ſacramentales refertur, oblatio corporalis & ſenſibilis, manifeſte eſt. Nec propterea ſpiritualis hæc oblatio fit, quòd inſufficiens fuerit ſacrificiũ Chriſti, ſed vt in ſacris myſteriis Chriſtus eiuſq; ſacrificiũ iugiter recolatur iuxta Chriſti mandatũ. Hoc facite in meã cõmemorationẽ. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Heb. ad æquiuocũ afferri, quoniam Paulus Apoſt. loquitur de corporali oblatione Chriſti,

K quam fatemur eſſe unam & ſufficientiſsimã in æternum, quum aũt de Euchariſtiæ ſacrificio eſt ſermo ad ſpiritualem oblationẽ Chriſti tranſitur. Et bene nota, quòd nõ dicimus ſpirituale corpus Chriſti offerri in ſacrificio altaris, ſed dicimus ſpirituali oblatione offerri naturale Chriſti corpus in ſacrificio altaris.

¶ Et hæc erudite lector intellige ſpectãdo ad rem contentã in hoc ſacrificio, corpus ſcilicet & ſanguinem Chriſti: nam ſi ad mortem Chriſti ſacrificium altaris referatur, ſignũ tantum, & non res inuenitur, nã neque mors Chriſti, neq; ſtatus mortis Chriſti eſt ſecundum ſe: ſed Chriſtus viuit & regnat in cælo, & cõſequenter in ſacrificio hoc non cõtinetur, ſed ſignificatur mors Chriſti. Intellige ſane iterum duo. Chriſtus in hoc ſacrificio ſignificatur, & continetur, mors vero eius ſignificatur quidem ſed nõ continetur. Vnde non oportet, & quoties hoc ſacrificium offertur, uerificare, quòd Chriſtus moritur, ſicut oportet uerificare quòd Chriſtus in eo cõtinetur, in eo offertur, in eo tanquã res exiſtens cõtenta & oblata. Significatur autem Chriſti mors hoc ſacrificio nõ ſolum quia uerba conſecrationis illam explicant, (dicendo, Qui pro vobis, & pro

F multis effundetur) ſed etiam quia ſanguis ſeorſum a corpore conſecratur: ipſa enim ſeparatio ſacramentalis ſignificat ſeparationem realem ſanguinis a corpore Chriſti in morte ipſius.

¶ Quum autẽ obiicitur: ſacrificium altaris non eſſe inſtitutum à Chriſto neque ab Apoſtolis, aduerte, ꝙ ex verbis Pauli Apoſtoli in epiſtola ad Cor. 1. colligitur, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacrificiũ & tempore Apoſtolorum fuiſſe in vſu non ſolum vt ſacramentũ, ſed ut ſacrificium. Inquit ſiquidem Apoſtolus. Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam dominus Ieſus in qua nocte tradebat, &c. Ex hoc enim, ꝙ Paulus dicit ſe tradidiſſe Corinthiis, antequam ſcriberet eis primam Epiſtolam, quòd accepit a Domino, de Euchariſtia, duo dicimus. Alterum eſt, quòd multa Apoſtoli tradiderunt eccleſiis ſeruanda, quæ tradita fuiſſe ab Apoſtolis non eſt ſcriptum in ſacræ Scripturæ libris. Ecce vides hic quòd niſi ſubſecuta fuiſſet hæc epiſtola, neſciremus Paulum tradidiſſe Corinthiis id, quod accepit a Domino de Euchariſtia, & tamen in rei

G veritate ipſe tradiderat Corinthiis ante Epiſtolam, doctrinam euchariſtiæ, quam acceperat a Domino, vt ipſe teſtatur. Alterum eſt, quòd id quod acceperat a Domino, tradiderat Corinthiis de Euchariſtia, eſt illud, cuius in præcedenti capitulo meminerat tanquã ritus iam in Eccleſia Corinthiorum vſitati, dicendo. Fugite ab idolorũ cultura, calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt? quoniam vnus panis & vnum corpus multi ſumus, oẽs qui de uno pane & de vno calice participamus, videte Iſrael ſecundum carnem, nonne qui edunt hoſtias participes ſunt altaris? Quid ergo? dico quòd idolis imolatum ſit aliquid, aut quòd idolum ſit aliquid? ſed quòd quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: nolo autem uos ſocios fieri dæmoniorum: non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum. In quibus verbis, in quo textu & cõtextu clariſſime

H patet, quòd Apoſtolus ſupponit ritum eccleſiæ, qui tunc, & nũc ſeruatur, ſcilicet quòd ſumentes euchariſtiam, ſumunt de ſacrificio altaris, & ex hoc ipſo quòd ſumunt de ſacrificio, de imolatis Deo, monet Corinthios vt fugiant culturam idolorum, afferens ex veteris ritu legis, quòd edentes hoſtias, erant altaris participes, & ſimiliter Gentiles dæmoniis imolantes, menſæ dæmoniorum ſunt participes, &c. Habes ergo ex hoc ſingolari textu, quòd calix & panis Domini tempore Apoſtolorum in ſacrificiũ vſu erãt, niſi quis adeo deſipiat, vt impertinenter hæc omnia ab Apoſtolo tam accurate allata putet. Et hic textus innotuit, quòd dixit Apoſtolus, Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis, ſufficit ad teſtimonium perhibendum quòd Chriſtus inſtituit non ſolum hoc ſacramentũ, ſed etiam hoc ſacrificium, & quòd Apoſtoli docti a Chriſto tradiderunt eccleſiæ hoc ſacrificium.

¶ Si extra ſacrã ſcripturam aliis ſcriptoribus credendum eſt, inuenimus Iac. fratrẽ dñi miſſæ celebrationem addidiſſe, vt ſexta ſynodus refert de conſe. di. 1. ca. Iacobus. Inuenitur tempore Teleſpho

I ri Papæ (qui VIII. cõputatur Papa a B. Petro) miſſas celebrãdas eſſe nocte natiuitatis Domini, vt patet de conſe. di. c. nocte. Nota hic, non inſtitutionem, ſed teſtimonium ſextæ ſynodi de additione facta a Iacobo fratre Domini circa miſſam, quia non Romanus pontifex, non Latina eccleſia, ſed Græca, ſed Orientalis tempore Agathonis papæ, & Conſtantini Iunioris Imp. Conſtantinopoli congregata centum quinquaginta Patrũ, teſtatur miſſam a Iacobo Apoſt. ordinatam: ſi unius hiſtorici ſcriptoris teſtimonio crẽditur, certe indubia debetur fides centum quinquaginta Patrum teſtimonio. Taceo quòd etiam ut dictum eſt, tempore Teleſphori papæ qui octauus a beato Petro papa recenſetur (quando eccleſia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, ſed triumpho martyrũ) inuenitur ſacrificium miſſæ in nocte natalis Dñi offerẽdum, vt patet de con ſec. di. 1. ca. nocte. Et ſi geſtis martyrum autenticis apud eccleſiam fides ab ipſis datur, habes ante Conſtantini tempo

K ra (quum eccleſia Romana non gloria temporali, ſed martyrio floreret) ſacrificium euchariſtiæ viguiſſe, vt patet ex uerbis Laurentii ad Sixtum, Quo Sacerdos ſancte ſine diacono properas? tu nunquam ſine miniſtro ſacrificium offerre conſueueras. Ecce ꝙ Sixtus ſacrificium offerre conſueuerat, proculdubio euchariſtiæ. Vnde de ſe diacono ſubdit, Experire utrum idoneum miniſtrum elegeris, cui cõmiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem.

¶ Aduerte hic demum, quòd etſi nihil eſſet ſcriptum, ipſa ſucceſſiua traditio nõ unius partis mundi, ſed uniuerſalis eccleſiæ toto orbe diffuſæ ſufficiens teſtimonium præberet, ſacrificiũ hoc inſtitutũ eſſe a Chriſto & traditum ab Apoſtolis, vt patet ex eo, quòd authoritas eccleſiæ ſufficit ad maiora. Ex authoritate ſiquidẽ eccleſiæ habemus oẽs libros ſacræ Scripturæ, nam Euangeliũ Ioannis neſcirem, magis quam Bartholomei, niſi me autoritas eccleſiæ admoneret, & ſic de aliis. Si ſacrificium hoc Latina tantũ eccleſia haberet, aut de nouo in eccleſia Dei eſſet introductum, eſſet forte locus ſuſpicioni, quod adinuentio fuit Romana, ſed ubi Græci, Latini, Barbari, & hoc ſemper habuerunt ſine initio alicuius medii tempo-

rū,etiam ſi Scripturæ teſtimonium deeſſet, ſufficere deberet,quanto ergo magis,cum toc ſcriptis teſtimoniis?Hæc de nono. A

CAPVT X.

Quomodo non ſit idolatria, adorare ſanctum Eucharistiæ ſacramentum.

DECIMVM Caput eſt, quòd idolatria eſt adorare euchariſtiæ ſacramentum, Tum quia,puta Chriſti humanitas non eſt adoranda. Tum quia ſolus Deus,quem nemo vidit vnquã adorandus eſt,adorantes autem Euchariſtiam, adorant quod vident. Tum quia non legitur, Apoſtolos adoraſſe euchariſtiam in cæna.

CIRCA Hoc caput, facile patet error primæ rationis, quia in ſacramento hoc non adoratur humanitas Chriſti pura, ſed adoratur Chriſtus verus Deus, & veram habens carnem aſſumptam. Et per hoc idem patet error ſecundæ rationis, quia non adoramus accidentia illa panis & vini, quæ videmus,ſed Chriſtum contentum ſub accidentibus illis.

¶ Circa id vero quod tertio offertur, quia non legitur, Apoſtolos adoraſſe Euchariſtiam in cæna, duo dicito. Primum,quòd non legitur,eos adoraſſe Chriſtum præſentem in cæna, quid mirũ ſi non legitur,adoraſſe ſacramentum ipſius Chriſti? Si propterea ꝙ non legitur Apoſtolos Chriſtum adoraſſe in cæna,argumentum valet, ergo nec a nobis Chriſtus eſt adorandus. Deinde dicito,non valere argumentum vniuerſaliter, non legitur hoc factum ab Apoſtolis,ergo non eſt faciendum, Nuſquam enim in ſacra Scriptura legimus,eos condidiſſe ſymbolum fidei, & tamen fecerunt illud, nuſquam enim legitur in ſacra Scriptura approbaſſe eos Euangelium Lucæ & Mar.& tamẽ ab illis credimus approbatũ. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quòd nullus unquam Doctorum ac ſanctorum uerbis ſuis ſonet Chriſti corpus eſſe in eucharistia ſarcamento, ut in ſigno.

VNDECIMVM Caput eſt, quòd Tertullianus, Auguſtinus, Origenes, Hilariuſque fouent,quòd in Euchariſtia corpus Chriſti eſt, ut in ſigno,&c.

CIRCA Hoc caput(in quo iſte homo multa affert, quæ facile ab erudito quoque ex ſupradictis comprobantur inutilia ad errorem iſtius)aduerte quòd authores iſti vbi quandoque affirmant ſacramentum eſſe figuram,aut ſignũ corporis Chriſti, aut aliquid huiuſmodi, vera dicunt, non tamen propterea negant eum hoc ſigno inueniri etiam rem ſignatam figuratam,& contentam Chriſti carnem. Ratione ſiquidem ſpecierum ſacramentalium appellauerunt,& appellant doctores ſacramẽtum hoc, ſignum,figuram,& id genus reliqua, non tamen propterea negant rem contentam ſub tali ſigno.

Vbi etiam aduerte, quòd ſapienter ſacri doctores frequentiam ſacramentorum poſtponũt virtutibus,quia uirtutes ſunt bona propria bonis hominibus, ſacramenta uero communia ſunt bonis & malis. Hæc de vndecimo.

CAPVT XII.

Quòd non duæ, ſed una tantum ſit ſalutis uia bis qui fidem habent de Eucharistiæ ſacramento.

DVODECIM Caput eſt, quòd ſi fides eſſet de Euchariſtia,eſſent duæ viæ ſalutis, vna fidei in Chriſtum, altera fidei in ſacramentum.

CIRCA Hoc caput ſcis, erudite lector ridiculum eſſe. Non enim duæ ſunt artes in aurifice,altera operandi aurea, altera vtendi inſtrumentis ad faciendum aurea opera. Non ſunt duę fides,altera ad Chriſtum, altera ad inſtrumenta Chriſti,quibus mediantibꝰ nobis ſuam virtutem ſalutiferam applicat. Sacramenta ſiquidem eccleſię inſtrumenta ſunt Chriſti ad noſtram ſalutem ab ipſo inſtituta. Et qui fidem ſacramentorum negat, deleat ex Euangelio, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei. Hæc de 12. anno. 1525.

TRACTATVS TERTIVS de Miſſæ celebratione, in duas quæſtiones diuiſus.

Vtrum ſacerdos ſumpta ablutione, licite poſsit ſumere reliquias Eucharistiæ, in calice uel extra remanentes.

QVAERITVR, Vtrum ſacerdos ſumpta ablutione, licite poſſet ſumere reliquias Euchariſtiæ,in calice vel extra remanentes. Et videtur quòd non. Primo,quia vere non eſt ieiunus ieiunio naturæ, quoniam ſumpta ablutio vinum vel aqua eſt,qm̃ vtrunque ſoluit ieiunium naturæ.

¶ Secundo, Quia ſi hoc liceret, cum ita ſit perfecte corpus Chriſti in qualibet particula relicta,ſicut in tota hoſtia,pari ratione poſſet B vnam aliam hoſtiã conſecratam ſumere,quod conſtat eſſe illicitũ. Et rurſus pari ratione poſſet aliam miſſam celebrare, quod nõ eſſe licitum,patet ex ritu eccleſiæ in nocte Natalis Domini,&c.

¶ Tertio, Si liceret ſacerdoti poſt ablutionem ſumere reliquias Euchariſtię,liceret quoque communicantibus, ſed hoc non licet, vt patet:ergo,&c.

IN HAC dubitatione Scito primo diuerſas eſſe opiniões. Quidam.n.(de quorum numero eſt Scotus in 4.Sen.d.8.)putãt non licere poſt ſumptam ablutionem reliquias Euchariſtiæ ſumere propter primam rationem, quidam autem ſentiunt oppoſitum.

¶ Et qm̃ hæc opinio rationabilior atque eccleſiæ ritui conformior eſt,idẽ declaranda firmandaque eſt. Scito ergo, ꝙ vnum (vt patet 5. Met.)cũ multipliciter dicat,quantũ ad propoſitum ſpectat,dicitur dupliciter,ſcilicet ſimplicitate & perfectione. Quod non ſolum ẽ verum in rebus,ſed in actibus,nã non ſolum aliqua res eſt una ſimplicitate (vt albedo)& aliqua perfectiõe (vt calceus cõſtat ex omni- C bus ad ipſum requiſitis) ſed aliqua operatio eſt una ſimplicitate, vt viſio,& aliqua perfectiõe,ut prandere conſtans ex multis operationibus requiſitis ad pꝛandiũ, ut ſumerere panẽ,carnẽ,vinũ,&c. Qui igitur examinant actus ſacerdotis ſacrificium offerentis & ſumentis,ſecundũ naturã actuũ ſimplicium,coguntur conſequenter dicere, ꝙ ſumpta ablutione nõ poſſunt ſacerdotes ſumere reliquias. Qui aũt actus ſacerdotis ſecundum naturam actuum perfectorum conſtantium ex pluribus ad ſui perfectionẽ diſcutiũt,dicũt ꝙ ſicut oblatio corpis & ſanguinis eſt unũ perfectũ ſacrificium,& ſumptio eorumdem ſub ſpeciebus panis & vini, eſt vna perfecta refectio, conſtans ex cibo & potu, ita tota ſumptio euchariſtiæ, reliquiarũ, & ablutionis eſt unus conſummatus actus, ac per hoc reliquię ſũo ſumptæ ad eundem numero actum perfectum ſpectãt, non ut neceſſario requiſitæ ad integritatem illius, ſed ut partes materiæ.

¶ Quòd aũt actus ſumptionis euchariſtiæ & actus ablutionis com- D putari debeant,non tanquam diuerſi ſimplices actus, ſed pro unico actu,ritus eccleſiæ cogit oẽs cõſiteri,ex hoc,quòd non ſaluari ne alter poſſunt difficultates accidentes in huiuſmodi ſumptionibus,& ſic optime ſoluũtur. In primis non põt aliter ſaluari,quomodo reliquię euchariſtiæ adhærẽtes palato, vel dẽtibus,poſſint licite poſt ablutionẽ deglutiri. Et patet idẽ, qa ſumptio cibi uel potus, quo ad ieiunium naturæ,& quo ad ueram comeſtionem & potationem,non eſt abſque deglutione. Cum igitur in caſu hoc non ſit ieiunus, quomodo hoc ſaluabis,niſi dicendo quòd totum pro vnico actu computatur? Nec obſtat intento,ſi quis dicat,quòd non eſt ſimile de reliquiis in calice, patena, & in ore, quia illæ ſunt ſemel ſumptæ,illæ non. Nam ſatis eſt propoſito quòd oportet acceptari ab omnibus hoc,quòd actus iſti non iudicantur ut diuerſi ſecundũ ſe,ſed cõputant pro unico,adhuc enim euchariſtia etiam tota remanente in ore,etiam ablutione ſumpta,licite ſumitur abſque diſpenſatione ieiunii nõ alia rõne niſi quia totum pro unico actu cõputatur. Nam ſi ſinguli actus ſeorſum acciperentur,non poſſet ille ieiu- E nus euchariſtiam uere ſumere, ideſt deglutire, ſumptio enim in ore ſola, non eſt ſumptio,ſed inchoatio eius,quia nõ eſt comeſtio, neque potatio. Nõ poteſt quoq; deinde aliter ſaluari quomodo in Paraſceue, quando hoſtiæ pars in uino poſita remaneret in calice, ſumpto vino, ſumi a ieiuno recte poteſt,niſi totũ ꝑ unicũ actu cõputãdo,ſecundũ enim ſimplices actus iam nõ ieiunus ſumeret. Nõ poteſt quoque ſaluari,quomodo licite diſtinctis hauſtibus ſumpta etiã prima ablutione,licite ſumitur a non ieiuno (qđ tamen oporteat)niſi totum pro unico actu computando. Quòd autem oporteat primam ablutionem, ſi ſtatim ſumitur, ſumi a non ieiuno, ex eo patet, quòd ſtatim adhuc eſt ibi uerus ſanguis Chriſti, Cum enim ſemper in calice maneat aliquid humiditatis poſt ſumptum ſanguinem, & illud non ſit ſine ſubiecto, ſi uinum fuiſſet, proculdubio retinet adhuc uini ſpeciem, & cum non tam cito corrumpatur, reſtat vt in ſecundo hauſtu ſanguis Chriſti adhuc ſumatur mixtus vino, qui non niſi a ieiuno ſumendus eſt, ſicut nec pars hoſtiæ mixta, & cetera. Non po-

tet quoq; aliter reddi ratio, quare liceat ablutionẽ ſanguini mixtã, ſtatim duobus hauſtibus ſumere, & particulã hoſtiæ poſt primũ hauſtum in calice remanentẽ oporteat relinquere. quare enim magis licet ſanguinis reliquias vino mixtas, quam hoſtiæ poſt primũ ablutionis hauſtũ ſumere? Non põt quoque aliter ſaluari differentia in præfatis caſibus inter hominem ſumptã ablutiõe, & hominẽ, qui prius tantundẽ bibiſſet. Et tamen qui bibiſſet, ab omnibus iudicatur inhabilis ad ſumendas etiã reliquias: hic autem, qui ablutionem ſumpſit, in omnibus prædictis caſibus abſque diſpenſatiõe excuſatur. Nec hoc eſt aliunde, quam ex hoc, quòd abſolutio non computatur contra reliquias.

¶ Quòd vero reliquiæ euchariſtię vt partes materiæ ſe habeãt, ex ritu eccleſiæ, & ratiõe apparet. Ex ritu quidem, quia nõ dicitur bis communicare, qui poſt ſumptam hoſtiam ſacram particulas reliquas ſumit, etiam ſi credens ſe nihil amplius accepturum, adoratũ iuit ante ablutionem, vt in religione fit. Et tamen ſi aliam hoſtiam ſumeret, quantumcũque ieiunus, iterum communicaret, niſi forte vt reliquias communionis ſuſciperet, quod confirmaret intentum, quia ſcilicet ratio reliquiarum haberetur. Ex ratiõe autem, quia ſicut in aliis rebus duplices aſſignantur partes, ſcilicet ſpecies & materiæ, ita in euchariſtia vt partes ſpeciei ſunt ſpecies ſacramentales panis & vini, hæc enim in diffinitione cadũt, vt partes vero materiæ ſunt particulæ ſpecierum panis & vini, quæ etſi in diffinitione non ponerentur, ſicut nec ſemicirculus in diffinitione circuli, ad integritatem tamen materiæ ſpectant. Vnde quamuis euchariſtiæ ſacrificium ſumpta hoſtia & ſanguine, perfectum ſit eſſentialiter, adhuc tamen perficiendum reſtat quo ad partes materiæ, quæ reliquiæ ſunt. Et quoniam ablutio neceſſario immiſcetur his partibus, ideo ſumptio ablutionis & partium huiuſmodi, pro vnico actu rationabiliter computantur.

¶ Ex prædictis igitur, tu ſtudioſe collige quid ẽ in hac difficultate, ſuper qđ rationes fundari & difficultates ſolui poſſint, & eſt quòd ſumptio reliquiarum euchariſtiæ & ablutionis earum pro vnico actu cõputantur. Oportet enim hæc duo ſimul cõcurrere, ſcilicet ratiõem reliquiarum, & rationem ablutionis earum ad hoc, vt ad vnum ſpectent actum, propter quod non eſt idem iudicium de alia hoſtia, & de reliquiis, nec de potatione præcedente & de ablutiõe, nec de ablutione quam pro reuerentia ſumunt cõmunicantes ſub ſpecie panis, & ablutione ſacerdotali: quia iſta eſt ablutio reliquiarum extra manentiũ, illa non, ſed aut pro intus latum manẽtibus, vt pro reuerẽtia. Et quoniam ablutio ſacerdotalis non eſt ablutio ſpecierum ſanguinis tantum, ſed corporis, idcirco reliquiæ corporis & ſanguinis poſt ſumi poſſunt. Et quoniam particulæ hoſtiæ remanentes in patena uel corporali de numero reliquiarum ſunt, quamuis nõ ablutę, ſumi ſicut ablutæ poſſunt, alioquin particula hoſtię ex ſtridore frigoris, forte parietibus interioribus calicis inhęrẽs, nõ abluta, ſumi nõ poſſet cũ ablutis, quod eſt ridiculũ. Ex quo enim ſaluatur ratio tã reliquiarum quam ablutionis reliquiarum, quamuis non omnes ſint actu ablutæ, omnium ſumptio pro eodem actu computatur, &c.

EX HIS PATET reſponſio ad obiecta. Nã ad primũ dicitur, quòd ieiuniũ naturæ debet præcedere totum actum ſumptiõis ſacramenti, & non ſingulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunus totum ſumere, qui ieiunus cępit, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum patet reſponſio, quia licet quo ad rem ſacramenti, ſcilicet corpus & ſanguinem Chriſti idẽ ſit de toto & partibus iudicium, non tamen quo ad ſpecies ipſas, quæ ſunt ſacramentũ tantum, vt ritus eccleſiæ conuincit.

¶ Ad tertium autem dicitur, quòd cõmunicans, ſtatim vt ablutionem reuerentialem acceperit, refectionẽ ſuam compleuit. Nec eſt amplius de numero diſcumbentiũ, vnde nõ eſt mirũ, ſi non poteſt ſumere reliquias. Sacerdos autem qui ablutionibus reliquiarum ſumendis uacat, adhuc eſt in actu refectiõis, propter quòd nõ eſt mirum ſi licet ſibi reliquias ſumere. Et ſimile eſt iudicium de ſumentibus particulas hoſtiarum ſacratã in uino calicis: poteſt enim poſt primum hauſtum remanentes reliquias ſecundo & tertio hauſtu aſſumere, & hærentem ſacerdotis digitis particulam ſugere. quadiu ſumendis vacat reliquiis & ablutioni earum. Et hæc dicta ſufficiant, Piſis, die 20. Nouembris. 1509.

QVAESTIO II.

Vtrum ſacerdos celebrans pro pluribus, ſatisfaciat pro ſingulis.

QVAERITVR, Vtrũ ſacerdos obligatus ad celebrandũ pro aliquo accipiens eleemoſynã ab altero ut celebret pro eo, ſatisfaciat dicendo unam tantum miſſam pro vtroque.

¶ Et uidetur quòd non. Primo, quia effectus miſſæ pro quo habendo miſſa petitur & promittitur, eſt finitus. Finitum autem diuiſum, minus habetur a ſingulis, quàm ſi totum haberetur ab vno. Quicquid igitur datur ſecũdo, adimitur primo & ſic neutri ſatisfit,

F Aſſumptum, ſcilicet quòd effectus miſſæ ſit finitus, probatur ex eo quòd pro eodem dicuntur plures miſſæ.

¶ Præterea, Cum idem ſit iudicium de duobus & de valde multis, immo de omnibus, ſi põt miſſa promiſſa vni ſatisfacere pro altero, ſatisfactiua ergo eſt pro omnibus, & ſic eccleſia non bene inſtituiſſet miſſas pro aliquibus determinate, ſed debuit omnes pro omnibus offerre, vt bonum commune ſine detrimento particularium procuraret, communis mater omnium.

¶ Præterea, Si ſatisfacit hic ſacerdos unica miſſa pro pluribus, pari ratione ſatisfaceret etiam unica miſſa pro quatuor miſſis promiſſis eidẽ, accepta ab illo eleemoſyna pro quatuor miſſis. Hęc aũt conſtat eſſe falſa: damnaretur enim ab eccleſia, qui unica miſſa dixiſſet ſe ſatisfeciſſe pro miſſis beati Gregorii, quæ ſunt triginta: ergo, &c.

IN OPPOSITVM eſt, quia virtus miſſæ eſt infinita, quia eſt virtus Ieſu Chriſti in ſeipſo. Infinitum autem poteſt quibuſcunque applicari, & ab eis participari abſque vllo ſingulorum damno, ergo, &c.

G IN HAC quæſtione, quia miſſa cõtinet duo, ſcilicet orationem & ſacrificium euchariſtiæ, primo de ſacrificio (quod ẽ præcipuum in miſſa) deinde de oratiõe dicendũ eſt. Rurſus, quia effectus vtriuſque eſt multiplex, ſcilicet meritum impetratio, & ſatisfactio, ſigillatim diſtinguendum eſt. Rurſus, quia effectus duplicĩter oritur, ſcilicet ex opere operato, & ex opere operante, ut perfecta habeatur de quæſito notitia, ſingulis examinatis decernetur quid ſimpliciter reſpondendum ſit quæſito.

¶ Sacrificium igitur miſſæ dicit duo. Eſt namq; ſacramentum & ſacrificiũ, & inquantum ſacramentum, non eſt ad propoſitum. quia effectus eius eſt reſpectu ſumentis tantum. Inquantum vero ſacrificium eſt ad propoſitum, & diſtinguitur ex parte operis operantis, & ex parte operis operati. Et ſumptum hoc ſacrificium ſecundum opus operatum conſideratur dupliciter, ſcilicet ſecundum ſeipſum abſolute, & ſecundum ſeipſum applicatũ huic, ſi enim conſideratur

H hoc ſacrificium ſecundum opus operatum abſolute, ſic eſt immolatio Ieſu Chriſti, ita quòd res oblata ẽ Ieſus Chriſtus. Et quãtitas huius ſacrificii eſt infinita, ita quòd eſt impetratiuum, meritorum, & ſatisfactiuum infinite, vnde effectus eius infinitus eſt ſicut & paſſionis Chriſti eſt enim Deo acceptius, quàm ſint cũcti omnes peccatores. &c. Veruntamen ſicut infinitas effectus Chriſti crucifixi ẽ ſecundum ſufficientiam, & non ſecundum efficientiam, & ſecundum naturam cauſæ vniuerſalis, indeterminatæ, ſcilicet & non determinatæ ad hunc aut illum, ita hoc ſacrificiũ eſt ex ſuiipſius natura infinitæ ſufficientiæ, & indeterminatæ efficaciæ. Et ſicut efficacia paſſionis Chriſti determinatur ad hunc per hoc vel illud ſacramentum, ita efficacia huius ſacrificii per hanc vel illam deuotionem. Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem ſacrificii, ideo loquendo de effectu huius ſacrificii ex ſolo opere operato ſecundum ſe patet nullum habere particularem effectum in quocunque homine,

I ſed tantum in ordine ad Deum habet acceptabilitatem gratiarum actiones, commemorationem, & ſi quid eſt huiuſmodi. Vnde in hoc videtur cõmunis multorum error, quòd putant hoc ſacrificiũ ex ſolo opere operato habere certum meritum, vel certam ſatisfactionem, quæ applicatur huic vel illi: hoc enim nõ eſſe verum, iam patet. Et confirmatur, quia cum ex opere operato ſit infinitæ virtutis, etiam in ſatisfaciendo non eſſet maior ratio ex ſe, quare magis tantam & non maiorem ſatisfactionem daret.

¶ Si autem ſumatur hoc ſacrificium vt applicatum iſti vel illi, ſic effectus eius eſt finitus iuxta quantitatem deuotionis offerentiũ, vel eorũ, pro quibus offertur, ita quòd quia in applicatiõe huius ſacrificii duo ſunt, ſcilicet applicatio ipſa ad hunc vel illũ, & effectus particularis in hoc vel in illo, duo quoque actus concurrunt ad hanc determinationem, intentio, ſcilicet & deuotio: intẽtio enim applicat hoc ſacrificium huic vel illi, deuotioni autẽ effectus reſpondet, vnde intẽtio propria eſt ſacerdoti, deuotio aũt cõmunis eſt ei & aliis.

K Vnde & in canone miſſæ ſacerdos actum intentionis applicatiue huius ſacrificii exercens, dicit, Tibi offerimus pro eccleſia tua ſancta, papa noſtro, &c. Et Memento Dñe famulorum famularumque, &c. & omnium circũſtantium. Deinde actum deuotionis ſubiungit, Quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio, Hoc enim nõ ſolũ ad circũſtantes, ſed alios refertur, ex his inſinuans applicationem huius ſacrificii non ſolũ intentione, ſed deuotiõe adiunctã perfici, ita quòd quanta eſt horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinitate ſatisfactio.

¶ Et ratio eſt, quia in ſacrificiis & oblationibus quantitas deuotionis magis penſatur, quam quantitas rei oblatæ. Vt patet de vetulæ oblatione Luc. 21. & ex authoritate Greg. in Hom. Ambulãs Ieſus iuxta mare Galilææ, dicẽtis, Non perpendit Deus quantũ in eius ſacrificio, ſed ex quãto proferatur. Et quia ex parte rei oblatæ, eſt infinitas in hoc ſacrificio, & per vnicã deuotionẽ nõ exhauritũ, nec minuitur, cõſequens eſt, ut nõ ſolum pluribus, ſed infinitis deuotionibus vnicũ ſacrificium ſufficienter reſpondeat, cuilibet certã pariendo ſatiſfactionẽ. Nihil igitur adimitur alicui facienti pro ſe offerri hoc ſacrificium, ex quãtitate effectus huius ſacrificii ſecundũ

ſe &

ſi & applicari ad ipſum, ex hoc, qualiter procurat eandem pro ſe dici, nec econuerſo, ſed vnicuiq; reſpondet tantundem, quantum ſi pro ſe ſolo diceretur, quia vnicuique ſufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis ſuæ.

¶ Et confirmatur hoc ex ipſo canone Miſſę, in quo non ſolum generaliter pro eccleſia, pro principibus & omnibus Chriſtianis, ſed ſpecialiter pro his qui in Memento cogitantur, & omnibus circunſtantibus offerri dicitur hoc ſacrificium. Conſtat namque, quòd nõ eſt determinatus numerus cogitandorum in Memento, & multo minus determinatus eſt numerus circunſtantium, & quòd nullus ex alterius conſortio minus habet de effectu Miſſæ, & quòd hæc nõ referuntur ad orationem, ſed ſacrificium, quoniam ibi expreſſe dicitur, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis. Et quòd non ſolum pro impetratione, ſed pro ſatisfactione offertur, quoniam expreſſe dicitur, pro redemptiõe animarum ſuarum, redemptio enim a malis eſt, & vt ipſum nomen teſtatur ſatiſfactio per modum ſolutionis eſt, ſicut Chriſtus redemit nos ſoluendo pretium Deo patri. Poteſt igitur ſine cuiuſquem detrimento pro infinitis ſacrificium hoc offerri, & ſatisfacere iuxta ſingulorum deuotiones.

¶ Caue tamen hic ne fallaris, putans ex hoc ſequi, quòd vna Miſſa tantum ſatisfaciat ſi dicatur pro vno quantum pro pluribus. Hoc. n. non ſequitur ex dictis, quoniam non dicimus, quòd effectus huius ſacramenti reſpondet intentioni, ſed deuotioni. Non enim quantũ intendo ex hoc ſacrificio ſatisfacere tantum ſatisfacio, ſed quantã deuotionem habeo, tantam ex illo habeo. Vnde ſi ego offerens hoc ſacrificium, habeo deuotionem tantam, quòd ei reſpondet in hoc ſacrificio ſatisfactio vnius anni, & intendo celebrare pro ſatiſfactione vnius, ille releuabitur ſatisfactione vnius anni. Si autem intendo ſatisfacere pro duobus æqualiter quilibet releuabitur pro medio anno tantum, ſi pro tribus, pro tertia parte anni, & ſic de ſingulis. Et ſimiliter etiam dico de ſatisfactione reſpondente deuotioni Martini, qui facit celebrari eandem Miſſam, quòd ſi pro vno ſit, totam ſortitur ille, ſi pro pluribus, diuiditur inter eos. Et ſimiliter dico de quotcumque alijs facientibus eandem Miſſam celebrare. Semper enim ſatisfactio cuilibet deuotioni reſpondẽs eſt finita, & ſi ad plures per intentionem applicetur diuiditur, & minus a ſingulis participatur. Et ſic verificatur theologorum ſententia, dicentium effectum huius ſacrificij finitum & diuiſum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (vt patet ex dictis) non in ordine ad plurium deuotiones, ſed vti participatum ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, quòd Miſſa rogata a pluribus, plus ſatisfacit, cæteris paribus, quàm rogata a paucioribus, quia ex pluribus deuotionibus offertur, & q̃ ſimiliter Miſſa rogata pro aliquibus plus valet illis, quam ſi ex ſola deuotione ſacerdotis pro illis diceretur; quia ibi effectus eſt iuxta deuotionem etiam rogantium, hic non. Et ex hac doctrina (quam accepi ex tertia parte D. Tho. q. 79. a. 5.) ſoluuntur omnes difficultates accidentes in hac materia, quoad valorem ſacrificij. Hinc ſaluatur infinitas ſacrificij ſecundum ſe, & finitas effectus in vnoquoque, & authoritas doctorum & ritus eccleſiæ in celebrando pro particulari, & maior fructus in vno, quàm in pluribus & conſuetudo tam offerentium pro vna Miſſa (vt in parochijs accidit) quàm celebrantium pro pluribus petentibus eandem ſine fraude, vt in ſolemnitatibus accidit. Si autem conſideretur hoc ſacrificium ex parte operis operantis, ſic etiam quantitas effectus eius attenditur ſecundum quantitatem deuotionis offerentium. Sed quoniam ex hac parte non eſt quæſtio, nec ex iſta parte petita, aut promiſſa intelligitur Miſſa (ſola enim intentio ſacerdotis applicatiua ſacrificij ad hunc, petitur & promittitur communiter) ideo pertranſeo.

E T A D Secundam partem Miſſæ, quæ eſt oratio, deſcendendo, dicendum occurrit, quòd oratio cum ſit actus religionis, cuius eſt cultum Deo exhibere (vt ex Secunda Secundæ. q. 83 patet. per orationem enim mens ipſa Deo offertur. vt Dionyſ. Grego. & S. Tho. dicunt) ex proprio genere infra latitudinem ſacrificij continetur, iuxta illud Oſeæ vlt. Reddemus vitulos labiorum noſtrorum, & ad Heb. vlt. Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt fructum labiorum confitentium nomini eius. Addit tamen aliquid ſpeciale ex propria ratione, inquantum eſt petitio, propter quod diſtinguitur de oratione, inquantum eſt meritoria, vel ſatisfactoria, vel impetratoria, vel conſolatoria. Et quia nullus meretur de condigno niſi ſibi, & ſimiliter, quia conſolatio ſpiritualis eſt effectus in ipſo orante ex attentione & meditatione propria procedens, nulla eſt hic difficultas de oratione, inquantum meritoria & conſolatoria, vbi de oratione ſecundum eius communicabilem effectum eſt quæſtio. Impetratoria autem vis, fidei principaliter innititur ex parte noſtri, iuxta illud Marc. 11. Quicquid orãtes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis, ex parte vero Dei innititur ſuæ miſericordiæ. Et quoniam nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnum minuitur ex alterius largitione, ideo oratio, inquantum impetrato-

A ria, non minus, ſi pro pluribus, quàm pro vno fiat, valet, ſed magis, pro quanto ex maiori fiducia diuinę largitatis, & ampliori charitate procedit. Inquantum autem ſatisfactoria, vim habet ex duobus, ſcilicet ex deuotiõe (ſicut & alia ſacrificia) & ex pœnalitate orantis, ſicut cętera opera pœnalia. Et quoniam de omni ſacrificio verum eſt, quòd ſatisfacit iuxta quantitatem deuotionis offerentiũ (vt patet ex authoritatibus adductis) vel eorum, pro quibus offertur (vt patet ex reſponſione ad ſecundũ, in quæſtione ſupra dicta Tertiæ par.) ideo idem eſt proportionabiliter iudicium de ſatisfactione orationis & ſacrificij Euchariſtię, non quo ad quantitatem oblati, ſed quo ad quantitatem deuotionis & ſatisfactionis illi reſpondentis, & propterea ſicut dictum eſt, illud poſſe pro pluribus offerri, ita & orationem. Quo ad pœnalitatem autem relictã tem in orante, quum ſit perſonalis, & oratio de genere ſuo non ſit opus pœnale nulla etiam apparet difficultas in propoſito, quę non petitur propriè a ſacerdote afflictio (vt in ieiunio) ſed in eius ap

B plicandi orationes ad impetrandum pro ſe primo, & ad ſatisfaciendum, quoniam dum petitur oratio, tale ſacrificium, ſcilicet petitorium poſtulatur. Ex his autem patet quid dicendum ſit etiam de ipſo ſacrificio Miſſę, inquantum impetratorium, vel meritorium. Nec reſtes dubius propter meritum congrui, quoniam cum conſiſtat in quadam condecentia (vt ſcilicet nobis facientibus quod in nobis eſt, Deus faciat quod ipſum decet) vis meritoria de congruo in ſacrificijs & poſtulationibus attenditur ſecundum deuotionem & fidem offerentium, vel eorum, pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet ſingulis ex hac parte, ſicut de alijs dictum eſt, ſic per hæc patet, quòd affirmatiue reſpondendum eſt quæſito.

V N V M Tamen dubium reſtat in prædictis, an appellatione deuotionis eorum, pro quibus offertur, veniant defuncti & remoti, nihil ſcientes de hac miſſa, quæ offertur pro omnibus ſecundum eorum deuotionem, quoniam ſi omnes intelliguntur, par erit conditio procurantis. & non procurantis Miſſam, omnino enim ſecũ

C dum ſuam deuotionem erit eius particeps. Si vero non omnes intelliguntur, non erit vniuerſaliter verum, quòd hoc ſacrificium valeat ſecundum deuotionem eorum, pro quibus offertur, pro omnibus enim offertur. Sed hæc ambiguitas ex ipſo concurſu deuotionis ad ſacrificia, ſoluitur. Concurrit namque deuotio vt cauſa quædam determinatiua ſacrificij ad hunc effectum, vnde Greg. in authoritate allegata, effectus deuotionem ponit vt cauſam, dicens q̃ perpendit Deus ea quanto profertur. Vnde deuotio quantificans effectum ſacrificij non ſe tenet ex parte accipientium effectum, quãuis indiſpoſitio talium ad impediendam receptionem talis effectus ſufficiat, ſacrificium enim non operatur per modum agentis vt ſacramenta, ſed per modum oblationis, ſed tenet ſe ex parte concurrentium ad tale ſacrificium cauſaliter, quomodolibet ſit cauſalitas iſta, puta petendo, miniſtrando, conſulendo, adiuuando, fauendo &c. Quo fit, vt defunctus ſecundum præcedentem eorum deuotionem in communibus vel in ſpecialibus, & ſecundum deuotionem viuen-

D tium pro eis offerentium, viuentibus vero circunſtantibus tanquam ſeruitoribus ad minus, vniuerſis autem tanquam communicantibus in tali oblatione iuxta eorum deuotionem proſit. Quũ enim ſacerdos oret, & offerat in perſona eccleſię, & quilibet fidelis ſit membrum eccleſiæ, conſequens eſt, vt quilibet per ſacerdotis actus oret, & offerat, & ſic cauſaliter concurrat ad ſacrificium, ac p̃ hoc quælibet Miſſa ſingulis fidelibus prodeſt etiam ſatisfactorie iuxta eorum deuotionem, quam habent in communibus eccleſiæ orationibus & ſacrificijs, ſicut habentes deuotionem in orationibus & Miſſis alicuius perſonę participes ſiunt illarum iuxta ſuam deuotionem ex generali communione Sanctorum. Nec propterea æqua eſt rogantis & non rogantis conditio, ſicut non eſt magis & minus deuoti æqua conditio, ſicut non eſt æqua vno tantum, & vno, & altero modo facientis ſibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & eleemoſynam pro hoc tribuere, corporaliter venerari, & huiuſmodi, & maioris ſunt deuotionis, & faciunt vt non ex cõmunione Sanctorum tantum, ſed ex tali actu etiam hoc aſſequatur.

E A D P R I M V M argumentum in oppoſitum iam patet reſponſio ex dictis, quòd effectus, ſcilicet Miſſæ eſt finitus cuilibet ſecundum ſuam fidem, quo ad impetrationem, & ſecundum ſuam deuotionem, quo ad ſatisfactionem propterea vtrumque dicitur in Canone, Quorum tibi fides cognita eſt, & deuotio nota, & ſi ſint infinitus in multitudine, quia infinitis poteſt reſpondere, ſingulis ſuas ſatisfactiones finitas & impetrationes partiendo.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd canon Miſſę teſtatur Miſſas, ita ab eccleſia ordinatas pro particularibus, vt tamen ſemper pro omnibus viuis & defunctis explicite celebrentur, vt patet intuenti. Vnde prouida ſimul & pia Mater voluit, vt ex deuotione ſua omnibus ſacrificium prodeſſet. & ſpecialiter capitibus, & ex deuotionibus priuatis his vel illis prodeſſet, & ſic ſine fraude, & ſine cuiuſcumque damno excitat priuatas deuotiones pro ſe vel alijs, vt iuxta eorum deuotiones fructus referant ſpeciales. Eſt etiã & alius fructus ex ſpecialibus, miſſis quoniam enim naturaliter vnicuiq; amabile eſt proprium bonum, & quod commune eſt negligitur, excitantur magis,

Adiungitur quoque non paruipendendus effectus in ſacerdote, qui & de propria deuotione offert pro particularibus a quibus ſuſcepit eleemoſinas, uel quibus afficitur.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ſi offerentes & pro quibus offertur haberent tantam deuotionem in vna miſſa, quantam habent in triginta, vna miſſa ſatisfaceret pro triginta. Sed quia non eſt ſic (manifeſte enim patet petentem habere maiorem deuotionem in triginta & merito, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus q̃ in una, cæteris paribus) ideo qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hæc de hac quæſtione dicta ſufficiant. Romæ. 1510. die primo Decembris.

TRACTATVS QVARTVS de valore orationum dictarum ab audientibus Miſſam in die feſto, vnica Quæſtione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra miſſam exoluens ad quam ex die feſto obligatur, ſatisfaciat utrique.

QVæritur, an obligatus ad canonicas horas, exoluens earũ aliquam infra miſſam, ad quam in die feſto obligatur, ſatiſfaciat utrique. Videtur nanque quòd non. Primo ex numero cultus, quia cultus miſſæ diſtinguitur contra cultum horarum canonicarum. Nam ſicut tenetur quis ad Primã, & Tertiam, ut duos cultus, ita tenetur ad miſſam & horas ut diuerſos cultus, ac per hoc ſicut non poteſt ſimul duas horas exoluere, ita nec miſſam & horam. Et cõfirmatur, quia homo tenetur intereſſe miſſæ attente, ſicut tenetur exoluere horas attente. Cuius ſignũ eſt, ꝙ ſi quis ex propoſito per notabilem partem miſſę non curaret attendere ſecundum ſuum modum, ſed mentem ad alia diuerteret, nõ ſatis faceret præcepto de miſſa, quia non diceretur intereſſe miſſæ pluſquam dormiens.

¶ Secundo ex tempore, quia ſicut eccleſia totum diem feſtum determinauit ad cultum Dei per ceſſationem a ſeruilibus, ita partem tẽporis, ſcilicet qua miſſa celebratur, determinaſſe uidetur ad cultum Dei poſitiuum, ac per non licet occupare hoc miſſę tempus ad quẽcunque alium cultum proprium exigentem tempus, ut eſt quælibet canonica hora.

IN OPPOSITVM Autem eſt, quia obligationes iſtę ſunt de cõpoſſibilibus ſimul, quia miſſa exigit ſolam præſentiam, & hora exigit ꝙ attente dicatur, conſtat autem ꝙ utrunque poteſt ſimul fieri. Quòd autem ad miſſam ſufficiat pręſentia, patet ex eo quòd aliter tam ſurdus & cæcus q̃ multitudo maxima uni præſens miſſæ, & ubi ſacerdos ſubmiſſe dicit (ut in Germania) non ſatisfaceret præſens miſſæ. quod falſum reputatur.

¶ Prætera in huiuſmodi miſſa, præſentibus licitum eſt orationes vocales priuatas dicere, ſaltem quum ſacerdos non auditur, aut non intelligitur, ſed nulla hora canonica, nulla oratio iniuncta pro pœnitentia eſt quam quis non poſſit dicere, ut priuatam orationem, ergo pari ratione vtrunque licet. Et confirmatur, quia duobus dicentibus in miſſa Tertiam, aut Pſalmos pœnitentiales, altero pro debito horæ, ſeu pœnitentiæ, altero ex ſua deuotione, & utroque pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum miſſæ, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum miſſæ, quòd omnes negant, aut alter tantum, qui debitor erat horæ aut pœnitentię. & tunc niſi uoluntarie hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiæ, quum conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione. Si dicatur, quòd quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non, ideo ille non ſatisfacit, & iſte ſic, hęc differentia nihil facit ad propoſitum, quia ratio debiti per accidens ſe habet ad impediendum, vel non impediendum cultum miſſæ. Si enim huiuſmodi oratio impedit cultum miſſæ, ita impedit, ſi ſponte, quàm ſi ex debito dicatur, & ſi non impediret, poteſt ſolui ex debito ſicut ſponte, tota enim ratio illiciti ſi eſt, pendet ex hoc, quòd unum impedit ſeu tollit aliud tanquam ſibi incompoſſibile.

¶ Pręterea. Quum de hoc ſint contrariæ opiniones, & cõtingit aliquem de facto exoluiſſe infra miſſam in feſto horam, aut pœnitentiam, ſi non licet, erit iſte reus omiſſionis aut miſſę (& ſic errauit irreparabiliter) aut tot horarum, & ſic commiſit tot peccata mortalia omiſſionis, quod eſt durum. Et pręterea quæ eſt maior ratio, ꝙ ſit reus amiſſionis horarum, quàm miſſarum, aut econuerſo, quum alterum impedierit.

AD EVIDENTIAM Huius quæſtionis primo pręmittendum eſt, quid ſub præcepto cultus miſſæ comprehenditur quantum ad populum. Secundo declarandum eſt in quo ſtat difficultas tertio reſpondendum quæſito.

F ¶ Quo ad primum, quia miſſa principaliter importat ſacrificiũ & ſecundario doctrinam, (unde pars doctrinalis uocatur Miſſa catechuminorum, puta ad eruditionem ordinatur, ſacrificium uero uocatur miſſa ſine additione aliqua) ideo ſicut miniſtris præcipitur vt ſacrificiũ offerãt, ita populo pręcipitur, ut interſit corpore & mẽte. Si enim ſola corporalis pręſentia ſufficeret, poſſet quis ſe præſentem ſacrificio facere & voluntarie dormire, & rurſus poſſet mentẽ ad quæcumque voluntarie diuertere, quorum vtrumque eſt abſurdum. Præceptum enim eccleſiæ hominibus factum de intereſſendo ſacrificio, intelligendum eſt more humano, vt ſcilicet interſint vt rationales. Ita quòd ſicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat vt dicant ore & mente, hoc eſt propoſito, ſeu animo vacandi Deo (quia pręcipitur cultus diuinus homini, vt homo, hoc eſt vt rationali, non colit autem ratione vtens, qui animum ad alia ſponte diuertit, quia ratio ipſa dictat oppoſitum) ita populus ex hoc, quòd obligatur ad Miſſæ cultui intereſſendũ,
G tenetur corpore & mente intereſſe, hoc eſt cum animo vacãdi Deo, quantum Deus dederit.

¶ Eſt autem in Miſſæ cultu inter ſacerdotem & populum conuenientia & differentia. Conueniunt ſiquidem in duobus, ſcilicet in attentione & materia, ſcilicet Miſſa, nam vterque tenetur attendere Miſſæ, & de ſacerdote quidem clarum eſt. De populo autem vltra dicta, declaratur ex quatuor. Primo ex eo, quòd ipſi dicitur, Orate fratres &c. vbi mandatur petitio, vt petat, ſcilicet ſacrificij acceptionem. Secundo ex eo quòd eidem dicitur, Surſum corda, vbi inducitur oratio, hoc eſt mentis eleuatio ad inſtans ſacrificium, Tertio, ex eo quod idem dicitur. Gratias agamus &c. vbi inuitatur ad gratiarum actionem. Quarto ex eo quòd inſtitutio Miſſæ habet, vt populus & audiat quæ doctrinæ ſunt, & dicat quę laudis ſunt, ad populum enim (iuxta Patrum inſtituta) ſpectat hymnũ cantare, Sanctus, Sanctus &c. dum ſacerdos agit ſacra myſteria. Cõmunis eſt igitur vtrique attentio ad miſſam. Sed differunt in exteriori occupatione, quia ſacerdos eſt exteriori operatione occupa-
H tus circa Miſſam tam dicendo quàm faciendo, populus autem ſecluſo auditu eorum, quæ alte dicuntur, quum intelliguntur, ab exteriori occupatione vacat, & in ſola attentione ad Miſſam relinquitur. Et quoniam imperfectorum, (qui ſola mente circa miſſam occupari non ſufficiunt,) magna eſt multitudo, inde fit vt licite populus aliquam vocalem orationem, dum ſacerdos diuina facit, aut ſecreto dicit, & pari ratione dum alte dicit, ſi nõ intelliguntur quæ dicuntur, aſſumat ad excitandam, aut conſeruandam mentem attẽtam ſeu vacantem Deo durante ſacrificij tempore. Hæc enim in adminiculum humanæ imperfectionis ad vacandum mente tanto ſacrificio, fieri pie intelliguntur, melius enim, immo recta via eſſet. vt ſola mente, aut quaſi ſola mente circa tantum ſacrificium occuparentur præſentes, petendo vt ſacrificium gratum ſit pro eccleſia, pro ſe, pro defunctis &c. gratias agẽdo Deo de tanto beneficio paſſionis Chriſti & præſentiæ ibi &c. Nec propterea laqueum inijci-
I mus animabus, quoniam ſicut clericus obligatus ad horas, & ſacerdos celebrans, ſi præter intentionem euagatur, excuſatur ab attentione, ita & populus, ſatisfit enim huic præcepto ex propoſito, quo quilibet vadit ad Miſſam, vt faciat quod eccleſia ordinauit, dummodo voluntate poſtea non ponat obijcem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter, quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO AD ſecundum, difficultas conſurgit ex eo, quòd hinc licitum eſt populo aſſumere quamcumque orationem ad habendũ mentem Deo vacantem tempore ſacrificij, ac per hoc non prohibetur ad hoc aſſumere orationem votiuam, aut pœnitẽtialem, aut etiam horam canonicam, quum nihil horum habeat aliquid in ſe repugnans ad finem, ad quem aſſumitur, immo quodlibet horum ad ſacrificium Miſſæ optime ordinatur. Inde autem obſtat, quoniam ſi ſic fieret, ex duobus cultibus debitis non ſolueretur, niſi vnus tam quo ad intentionem, quàm quo ad tempus, nam, quum
K in Miſſa dicuntur Pſalmi pœnitentiales, licet dicatur Miſſa & dicantur Pſalmi, vnica tamen attentio eſt, qua quis attendit Miſſæ & Pſalmis, & ſimiliter vnicum tempus eſt, quo perſoluitur vtrumque, quum tamen duo diſparati cultus (quales ſunt propoſiti) expoſcant ſuas duas attentiones (ſicut quælibet duę diſperatæ materiæ exigunt ſuas duas diſparatas formas (& ſimiliter exigant duo ſua tempora. Vnde fraus committi videtur quo ad numerum cultus, ſecundum attentionem & tempus, ex duabus debitis attentionibus perſoluendo vnam, & ex duobus temporibus ſoluendo vnũ. Hęc de ſecundo.

QVO AD tertium Duo occurrunt pro reſponſione ad quęſitum dicenda. Primum eſt. Non licet in Miſſa præcepta dicere orationes aliàs præceptas. Probatur, tum quia diſparati cultus debiti ſunt in ſua diſparatione exoluendi, alioquin non ſoaliter exoluuntur. Tum quia oppoſitum faciendo interuenit confuſio attentionum & temporum, dum duę attentiones confunduntur in vnã, & duo tempora in vnum. Tum quia minus ſoluitur, quoniam pro duabus attentionibus ſoluitur vna, & pro duobus temporibus di-

catur

catur Deo vnum. Tum quo ad horas, quia priuata authoritate nō licet vnum publicum cultum ſubordinare alteri publico cultui diſparato, quod tamen fieret, ſi una hora cannnica diceretur infra miſſam, quia aſſumeretur ad habendum mentem vacantem Deo tempore ſacrificii. Et ſic verificatur opinio tenens, quòd non poſſunt hæc infra miſſam præceptam dici. Non tamen per hæc intelligas, quin dum cantatur Kyrie, poſſit licite ſacerdos lectis legendis dicere horas canonicas, quoniam tunc non tam miſſa q̄ miſſæ ſolennitas agitur, & ipſe nihil omittit miſſæ, ſed eſt tempus, & per accidens vacans, & idem eſt iudicium de miniſtris & alijs in churo, qui graduali lecto, dum cantatur, horam perſoluunt reſiduam.

¶ Secundum eſt. Si infra præceptam miſſam aliqua oratio aliàs præcepta dicitur, utriq; ſatisfit, quamuis minus bene, ut dictum eſt. Et loquor quando ſecreta dicuntur, vel quando ſacerdos non auditur aut non intelligitur. Et ſimiliter loquor de ſatisfacere, quantū ad vitandum peccatum mortale omiſſionis vtriuſq; non autem quantum ad meritū, quia nullus peccando venialiter, meretur vitā æternam. Et propterea ſi peccatum eſt dicere hæc infra præceptam miſſam, tollitur meritum, quod haberetur per talē actū, ſi recte fieret. Hanc itaque concluſionem non puno, eo q̄ illius rationem affirmatiuā videam, ſed quia non video vnde ſit falſa, ut patet diſcurrēdo per ſingula. Rationes enim quę inferunt præcedentem concluſionem, quamuis ſufficere videantur ad concludendum eſſe illicitū exoluere vtrunq; debitum ſimul, non tamen ſufficiunt ad concludendum, non ualere ſolutionem utriuſque ſi de facto fiat. Quòd enim multa debita ex diuerſis p̄ceptis poſſint ſimul & unico actu Deo exolui, non eſt dubium, nam ſi quis vouiſſet exponere ſe martyrio, & antequam implendi votum tempus tranſeat, occurrit caſus, in quo quis in præcepto cōfitēdæ fidei tenetur exponere ſe martyrio, non eſt dubium, quòd exponens ſe ſatisfacit & præcepto voti reddendi, & præcepto Chriſti de martyrio, & præcepto de ſatiſfactione pro peccatis commiſſis. Potiſſima igitur ratio in oppoſitum eſt, quia diſperati debiti cultus non exoluuntur vt ſunt (vt. ſi diuerſi & diſparati ſunt) ſi ſimul exoluuntur. Sed hæc recipit diſtinctionem, quoniam diſparati cultus ſunt duplices. Quidam, quorum materiæ ſunt ſimul incompoſſibiles, ut duæ horæ canonicæ, & ſimiles, quorum. ſ. vterque exigit occupationem exteriorem, & hos oportet diſparatos ſolui vt ſunt. Quidam vero quorum materiæ ſunt ſimul compoſſibiles, quia alter non requirit occupationem exteriorem, & poſſunt utroque modo exolui, & diſparatę & ſimul ſub ordinando unum alteri. Et tunc licet non exoluantur, ut ſunt totaliter diſparati, exoluitur tamen diſparata materia, quia utraque materia, miſſa ſcilicet & pœnitentialis oratio exoluit. Et hoc ſufficit, quia nullibi hoc præceptum inuenitur ut non ualeant, niſi exoluantur, vt totaliter diſparati. Et ſic quando populus nō occupatur exterius circa miſſam, poteſt orationem pœnitentialem, vel votiuā aſſumere ad mentem Deo, vacantem habendam tempore ſacrificii, ſicut poteſt quamcunque aliam aſſumere, & ſic cultui utriq; faciet ſatis. Quòd vero de duabus attentionibus & temporibus obſtare apparet, euaditur ex eo quòd licet præceptum ſit, quòd quilibet cultus exoluatur attente, non tamen inuenit præceptum, quòd omnes duo cultus duabus attentionibus exoluantur. Et propterea ſi duo cultus poſſunt ſub unica attentione exolui, nulla conuincitur præcepti tranſgreſſio, ſat enim eſt, quòd quilibet exoluitur attente, Et idem dicitur de duobus temporibus, nullum enim inuenitur præceptum de duobus temporibus, propterea ſi multi poſſunt ſub eodem exolui tempore, nullum præceptum uiolatur. Et ſimiliter dicitur, quòd licet minus quantum ad numerum attentionum & temporum exoluatur, non tamen huiuſmodi minoratio deſtruit valorem cultuum debitorum. Et ſimiliter licet male faciat aliquis ſubordinando priuata autoritate horam canonicam miſſæ, non tamen propterea euacuat alterum cultum. Et ſic verificatur altera opinio.

VNDE Patet reſponſio ad primum argumentum. Conceditur enim, quòd peccatum eſt ſimul hæc exoluere, ſi tamen fiat, valet.

¶ Et idem dicitur ad ſecundum, addendo quòd non eſt ſimile præceptum de feſto præcepto de miſſa, quia illud datur directe de tempore, & ideo tempus oportet in illo præcipue cōſiderare, in quo tamen licet dicere uotiuas & pœnitentiales orationes, quia tempus feſtiuum habet indeterminatam materiam poſitiuam, in qua homo occupari debet, & libertati Chriſtianæ relinquitur, in quo ſancto opere, ſiue aliàs debito, ſiue non, quis ſe in feſto occupet. Illud uero datur directe de cultu miſſæ, & tempus miſſam menſurans p accidens reſpicitur. Si enim tempus miſſæ per ſe præciperetur, quū habeat materiam determinatam, ſcilicet miſſam, non ſatisfieret vtrique cultui, quia non ſatisfieret vtrique tempori, vt patet.

¶ Rationes autem ad alteram partem allatæ non concludunt, q̄ liceat vtrunq; exoluere. Prima enim ſoluitur, quia ſuauis exolutio exigit duas diſparatas attentiones in duobus diſparatis cultibus. Miſſa enim exigit ſolam præſentiam, ſed non ſolius corporis, ſed etiam mentis, ut declaratum eſt.

A ¶ Ad ſecundum dicitur, quòd non eſt par ratio, quia hic ſunt duo cultus diſparati debiti, vt ſunt, non ſic autem eſt in ſpontaneis orationibus. Et per hoc reſpondetur ad confirmationem. Et quum inſtatur, quia ratio debiti eſt per accidens ad impediendum, reſpondetur, quòd non ideo illicitum interuenit in hoc caſu, quia vnus impedit alium, ſed quia vnus occupat attentionem & tempus, & ſuauitatem alterius, quod per ſe oritur ex hoc, quòd vterque eſt debitus ſeorſum ſuauiter.

¶ Ad vltimam dicitur, quòd non interuenit mortale peccatum, & ſi reatus omiſſionis eſſet, omiſſa eſſet oratio aſſumpta, quia principale, quod eſt miſſa, intelligeretur non violari per adiunctam orationem aliàs debitam, quia ad vacandum Deo ſacrificij tempore aſſumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS.

De præcepto Eleæmoſynæ ad mentem S. Thomæ, in ſex capita diuiſus.

B

1 *Operis ratio ac intentio, atque falſæ quorundam opinionis ſuper mentem diui Thomæ circa neceſsitatem largitionis elæemoſynarum, relatio, & poſſibilis origo.*

2 *Quàm falſa fuerit æſtimatio eorū, qui imponunt D. Tho. quòd negauerit neceſſitatem elæemoſinæ.*

3 *Verborum D. Thomæ, ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.*

4 *Quarundam obiectionum ſolutio ponitur, quæ falſam ſententiam D. Thomæ impoſitam confirmare videbantur.*

C

5 *Solutio obiectionum in Capite primo poſitarum pro fundamento illius falſæ opinionis.*

6 *Expoſitæ opinionis S. Thomæ ex Sanctorum, & illuſtrium virorum authoritate confirmatio.*

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio: atque falſa quorundam opinionis ſuper mentem Diui Thomæ, circa elæemoſynarum largitionis neceſsitatem relatio & poſſibilis origo.

D CHaritas Chriſti vrget me, vt propter fratres meos & proximos meos loquar pacem, hoc eſt ordinis tranquillitatem in elæemoſynarum largitione neceſſario ſeruandā, inuitus ſiquidem ſum ob quorundam ſcripta minus bene doctrinam ſancti Thomæ intelligentium, multos iac le periclitari. Et quamuis omnis quæſtio de peccato mortali, periculoſam habeat a vero deuiationem, & ea maxime timenda ac cauenda ſit a veritate declinatio, qua latiori quis ſe credit viæ, tum quia proni ſunt ſenſus hominis ad aſſenſum præbendum his, quę libenter ſequuntur, tum quia facile eſt viam latam ingredi quum multorum ſit, & peccati expers vix eſſe poteſt, in hac ſpecialiter quæſtione tanto maius imminet periculum, quanto vltra prædictas cauſas viri celebres, quorum conſilio confeſſores reguntur, ſanctum Thomam docuiſſe id quod in re hac falſum eſſe oſtendetur, aſſerunt. Sane Abbas Siculus in iure Canonico doctor famoſus, ſuper ſecūdo Decretalium de iure iurando cap. ſi vero, & frater Antonius Archiepiſcopus Florentinus veteribus Chriſtiani gregis paſtoribus non
E minor, in Secunda parte ſuę Summæ titulo primo, cap. 14. de inhumanitate, ſcilicet, & quidam frater ordinis Minorum, qui Summulam fecit Roſellam nomine, inde elæemoſyna & mutuo, non malitia, ſed minus perſpicaci intellectu in hac re ducti imponunt ſancto doctori ex Secunda ſecundæ, quæſtio. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa elęemoſinarum largitionis neceſſitatem. Aiunt, quòd ſecundum S. Thomam ibidem homo non tenetur de neceſſitate ſalutis facere elęemoſinam, niſi concurrentibus his duabus conditionibus ſimul, ſcilicet quòd dans habeat aliquid ſuperfluum, nedum naturæ, id eſt vitæ, ſed perſonæ, id eſt decentiæ ſtatus, iam ſibi, quàm ſuis, (quorum ſcilicet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiens extremam neceſſitatem, aliàs licet bene faciat quis elæemoſynam faciendo, non tamen tenetur.

CONCIPERE Autem potuerunt hunc ſenſum ex ſancto Doctore propter duo, Primo ex eo, quòd ar. 5. 32. q. vbi diſputat, an dare elæemoſynam ſit ſub præcepto, in corpore art. determinās

hanc

ſtans queſtionem, dicit hæc verba, Quia præcepta dantur de actibus virtutum, neceſſe eſt, quòd hoc modo donum eleemoſyna cadat ſub præcepto, ſecundum quòd actus eſt de neceſſitate virtutis, ſcilicet ſecundum quòd recta ratio requirit, ſecundum quam eſt aliquid conſiderandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui eſt eleemoſyna danda. Deinde ſubdit, quæ ſunt iſta conſideranda, & dicit, quòd ſunt ſuperfluitas, non ſolum naturæ, ſed perſonæ ex parte dantis, & extrema neceſſitas ex parte pauperis, & ſubdit deinde, aliàs autem eleemoſynas dare eſt in conſilio. Ex his enim videtur haberi, quòd ad hoc quòd eleemoſyna cadat ſub præcepto, oportet ſimul concurrere aliquid ex parte dantis, ſcilicet ſuperfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, ſcilicet extremam neceſſitatem.

Secundo, ex eo quòd in ſequenti articulo determinando dixit, quòd quando occurrit extrema neceſſitas alicuius priuatæ perſonæ, vel etiam aliqua magna neceſſitas reipublicæ, laudabiliter aliquis prætermitteret id quod ad decentiam ſui ſtatus pertinere uidetur, vt maiori neceſſitati ſubueniret. In his enim uerbis expreſſe dicit, quòd concurrente altero prædictorum tantum, ſcilicet extrema neceſſitate alicuius, non habens de ſuperfluo perſona, id eſt, decentiæ ſtatus ſui laudabiliter eleemoſynam facit. Quòd ſi laudabiliter, igitur non de præcepto, ſed de conſilio eſt eleemoſynam dare, niſi vtraque ſupradicta conditio concurrat. Confirmatur hoc, quia ante hæc verba loquens de neceſſario perſonæ præmittit hæc verba. De huiuſmodi ergo dare, eleemoſynam eſt bonum, & non cadit ſub præcepto, ſed ſub concilio. Hæc ille.

CAPVT. II.

Quàm falſa fuerit eorum æſtimatio, qui imponunt Diuo Thomæ, quòd negauerit largitionis eleemoſynarum neceſſitatem.

QVòd autem Prædicta expoſitio non ſit ſecundum mentem & doctrinam San. Thomæ liquet primo ex eo, quòd San. Thomas in 4. Sent. diſtinctio. 15. quæſtio. 2. art. 1. queſtio. 4. expreſſe determinat oppoſitum. Tenet enim has duas concluſiones. Prima eſt. Habens ſuperfluum naturæ & perſonæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud ſuperfluum, etiam ſi non patiatur extremam neceſſitatem. Secunda eſt, Patienti extremam neceſſitatē tenetur de præcepto habens ſuperfluum naturę, licet non perſonę, ſubuenire. Superfluum naturæ, & perſonæ dicitur, quod ſecundum ſtatum præſentem non eſt neceſſarium ſibi, vel his, quorum ſibi cura incumbit craſſa penſatione, attentis tamen futuris caſibus, qui probabiliter futuri æſtimabuntur, & non omnibus, qui poſſunt contingere, hoc enim ad conſilium non pertinet, ut dicitur Tertio Eth. Extrema autem neceſſitas vocatur, non quando aliquis iam ſpiritum efflare cernitur, & ſubſidium recipere non poteſt, ſed cum apparent ſigna probabilia futuræ neceſſitatis extremæ, niſi ſubueniatur, nec apparet nec in promptu eſt qui ei ſubueniat. Determinat autem has concluſiones adeo clare, ut inficiari impoſſibile ſit. Sunt ſiquidem verba eius ibidem iſta. Quum eleemoſyna ſit actus virtutis, oportet quòd aliquo modo cadat ſub præcepto, quia præcepta legiſlatoris ad uirtutem inducere intēdunt, ut dicitur 2. Ethic. reducitur autem ad hoc præceptum. Honora parentes. Honor autem ille ſecundum Augu. ad reuerentiam & ſubuentionem in neceſſarijs pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur, ſed præcepta affirmatiua non obligant ad ſemper, quamuis ſemper obligent, ſed obligant pro loco & tempore, & ſecundum alias determinatas conditiones. Quum autem vſus diuitiarum ſit ordinatus ad ſubueniendum neceſſitatibus præſentis vitæ, quæ quidem ſubuentio debet eſſe inordinata, patet quòd quis diuitijs non vtitur, ad ſubueniendum neceſſitatibus præſentis vitæ, uel inordinate vtitur, a virtute recedit. Ordo autem ſubuentionis talis debet attendi, quantum ad duo. Primo ex parte eorum, quibus ſubueniatur, vt primo ſibi, poſtea ſibi coniūctis ſubueniat, deinde extraneis. Secundo, ex parte neceſſitatis talis debet eſſe ordo, vt prius abſolutis neceſſitatibus ſubueniatur, quàm alicui neceſſitati conditionatę, quæ eſt quum quis indiget aliquo ad ſui ſtatum decentem conſeruationem. Et ideo præceptum legis ad hoc obligat, vt illud quod ſupereſt alicui poſt ſubuentionem perfectam, ſibi & ſibi coniunctis, puta familiæ, quam gubernare debet, reſpectu vtriuſq; neceſſitatis in eleemoſynas expendat ad ſubueniendum aliis reſpectu vtriuſq; iſtarum neceſſitatum, ſicut etiam natura id quod ſibi de alimento ſuperfluit ab actu nutritiuæ, in quo attenditur neceſſitas abſoluta, & actu augmentatiuæ in quo attenditur quaſi neceſſitas conditionata, parat ad conſeruationem ſpeciei, generatiuæ uirtuti ſubminiſtrans. Et ſimiliter præceptum legis obligat, quòd etiam neceſſitati extraneorum abſolutæ primo ſubueniatur, quàm propriæ vel propinquorum conditionatæ & ideo dicitur communiter, quia dare eleemoſynam de ſuperfluo cadit in præcepto, & ſimiliter dare eleemoſynā ei, qui eſt in extrema neceſſitate. Dare autem de eo quod eſt ne-F ceſſarium neceſſitate ſecunda, non autem de eo quod eſt neceſſariū neceſſitate prima, quia hoc eſſet contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet quàm aperte ſupradictas concluſiones aſſerat atq; confirmet, & conſequenter manifeſte cuique liquere poteſt, quod doctrinæ ſuæ conſona non eſt opinio illa ſibi impoſita ea Secunda Secundæ, Quòd ſi aliquis dixerit hoc, quod dixit in 4. ſen. retractaſſa ab ipſo San. Thoma in Secunda Secundę, aduertat ſe in errorem lapſum propter ſeptem. Primo, quia non eſt conſuetudinis ſuæ, vt opinionem quam alibi non ſolum ſecutus eſt, ſed probauit, retractet abſq; memoria uel ſuæ olim opinionis, vel illorum, qui ſequūtur eam, uel ipſius opinionis. Secundo, ex eo quòd iſta ſententia nō ſolum ſua, ſed communis Antiquorum fuit, vt ipſe refert in ſupradictis verbis: Quis autem vnquam inuenit. ſan. Doc. reprobare ſuā olim, & communem aliorum opinionem, ſi non illius opinionis meminerit: ac aliqua eam ratione refellerit? In hac ſiquidem Secunda Secundæ. q. 88. art. 2. opinionem, quam in 4. Sentent. diſtinct. 38. q.
G 1. articu. 4. ſecutus fuerit circa diſpenſationem voti per profeſſionem ſolennizati reprehendens, expreſſe eius meminit, In tertia quoque Parte, queſtio. 9. art. 4. opinionem, quam tenuit in 4. Sent. diſtinct. 14. art. 3. circa ſcientiam animæ Chriſti retractans, ea pluſqueſeipſum reprehendit. In tertia ſimiliter Parte quæſtio. 70. arti. 4. opinionem, quam in 4. Sent. diſt. 1. queſt. 2. ar. 4. circa gratiam circuncisionis ſecutus eſt, reprehendens, expreſſe etiam ſeipſum mutaſſe opinionem aſſerit. Alibi quoque ſimiliter facit, ſed ſufficiat hæc tria adduxiſſe, ut oſtendatur mos eius. Si ergo hæc eſt eius conſuetudo, quomodo hoc in loco ſuam & communem ipſo teſte ſententiam reuocat nullam penitus innuens illius memoriam? Tertio, patet hoc idem ex eo, quod non ſine ſuę glorię macula potuit intēdere retractationem ſuæ olim & communis opinionis uerbis adeo obſcuris & extorte exponendis, abſq;, ut dictum eſt, ſuę intentionis propalatione. Hoc ſiquidem & eſt contra promiſſionem a ſe fa-
H ctam in proœmio totius Summæ, vbi dilucide ſecundum quòd materia patietur, ſe proſequi cūcta velle ſpondet. Et eſt contra tanti Doctoris prouidentiam, quis enim (niſi deſiperet) in re tam ardua verbis oppoſitum præ ſe ferentibus vteretur, potēs claris vti? Nunquid timebis hic ſeipſum ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus eſt? An forte diuites odio habebat, vt ueritatē eos celare vellet? Quarto oſtenditur hoc idem ex verbis S. Th. in Secunda Secundę, ibidem concludendo enim ait. Si ergo dare eleemoſinam de ſuperfluo eſt in præcepto, & dare eleemoſynam ei, qui eſt in extrema neceſſitate, aliàs autem eleemoſynas dare eſt in conſilio. Quum enim S. Tho. Latina ſcripſerit lingua, & dilucide, is ſenſus ex iſtis eſt ſumendus uerbis, quem verba ipſa ſignificant. Accerſito autem quemcunque optimum Grammaticum, & proponas ſibi quid intelligendum ſit ex iſtis uerbis. Præceptum eſt, ut fiat hoc, & fiat illud, reſpondebit certe, quòd duo præcipiuntur, & quòd ſcilicet hoc fiat, & quòd illud fiat, Quum autem uerba. S. Tho. talia ſint,
I quare nō talis ſumendus eſt ſenſus? Dicit enim. In præcepto eſt dare eleemoſynam de ſuperfluo, & dare eleemoſynā ei qui eſt in extrema neceſſitate, Duo ergo grammaticaliter intelligēdo præcipit, cum dicit, & quòd detur eleemoſyna de ſuperflua, & quòd detur eleemoſyna patienti extremam neceſſitatem. Quinto, cōfirmatur hoc idem ex verbis S. Thomæ in eadem Secunda Secundæ. q. 66. ar. 7. in Cor. vbi ait. Res, quas aliqui ſuperabundāter habent ex naturali iure debentur pauperum ſubſtentationi, unde dicit Ambro. & habetur in Decretis diſtinct 47. Eſurientium panis eſt, quem tu detines, nudorum indumentū eſt, quod tu recludis, miſerorum redēptio & abſolutio, eſt pecunia quam tu in terra effodis. Sed quia multi ſunt neceſſitatem patientes, & non poteſt ex eadem re omnibus ſubueniri, committitur arbitrio vniuſcuiuſque diſpēſatio propriarum rerum, vt ex eis ſubueniat neceſſitatem patientibus. Hæc ille. Vbi cernere potes primam concluſionem, Secunda autem ex his, quæ addit ibi in corpore, & in reſponſione argomentorum, elici poteſt. Sexto confirmatur hoc idem ex verbis S. Tho. in eadem Secunda Secundæ. q. 87. ar. 1. ad Quartum, vbi ait, Tertiæ vero de-
K cimæ, quas cum pauperibus comedere debebant, ſcilicet in veteri teſtamento, in noua lege augentur, per hoc quòd Dominus non ſolum decimam partem, ſed omnia ſuperflua pauperibus iubet exhiberi, ſecundum illud Lucę. 11. Quod ſupereſt, date eleemoſynam. Hæc ille. Vbi aperte cernis iuſſiſſe, non conſuluiſſe Dominum Ieſum ſuperflua erogari pauperibus ſecundum doctrinam S. Tho. Septimo, confirmatur hoc idem ex verbis S. Tho. in eadem Secunda Secundæ. q. 118. arti. 4. ad Secundum. inquirens enim ibi, an auaritia, ſemper ſit peccatum mortale, arguit ſecundo loco ad partem affirmatiuam ſic. Minimū in auaritia eſt, quòd aliquis retineat ſua inordinate, ſed hoc videtur eſſe peccatum mortale. Dicit enim Baſilius, Eſt panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam tu conſeruas, indigentis argentum, quod tu poſſides, quo circa tot iniuriaris, quos exhibere valeres, ſed iniuriari alteri eſt peccatum mortale, quia contrariatur dilectioni proximi, ergo multo magis omnis alia auaritia eſt peccatum mortale. Deinde reſpondendo huic argumento ait. Ad ſecundum dicendum, quòd Baſilius loquitur in illo

caſu

caſu in quo aliquis tenetur ex debito legali bona ſua pauperibus A
erogare, vel propter periculum neceſſitatis, vel propter ſuperfluitatem habitorum. Hęc ille. In quibus verbis clariſſime vtranque concluſionem poſuit, quomodo ergo in Secunda Secundæ retractauit, quod dixit in 4. Sent. ſi in tot locis Secundæ Secundæ expreſſe confirmat quod determinauit in Quarto? Caue ergo ne de cætero talia ſancto Doctori imponas.

CAPVT III.

Verborum diui Tho. ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VErum, quia non ſat eſt falſam expoſitionem deſtruere, niſi vera apponatur, ideo declaranda ſunt verba eius, quæ illi minos bene intellexerunt. Verba eius in loco allegato (ſcilicet in Se- B
cunda Secundæ. q. 32. ar. 5. vbi inquirit, an dare eleemoſynam ſit in præcepto) ſunt iſta. Quum dilectio proximi ſit in præcepto, neceſſe eſt omnia cadere ſub præcepto, ſine quibus dilectio proximi non conſeruatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet, ut proximo non ſolum velimus bonum, ſed etiam operemur, ſecundum illud 1. Ioan. tertio. Non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate. Ad hoc autem vt velimus & operemur bonũ alicuius, requiritur, quòd eius neceſſitati ſubueniamus, quod fit per largitionem eleemoſynarũ, & ideo eleemoſinarum largitio eſt in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutum, neceſſe eſt quod hoc modo donum eleemoſynæ cadat ſub præcepto, ſecũdum quod actus eſt de neceſſitate virtutis, ſcilicet ſm quod recta ratio requirit, ſecundum quam eſt aliquid conſiderandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui eſt eleemoſyna danda. Ex parte quidem dantis conſiderandum eſt, vt id quod in eleemoſynas eſt erogandum, ſit ſuperfluum, ſecundum illud Lucæ. 11. Quod ſupereſt, eleemoſynam date. Et dico ſuperfluum, nõ ſolum reſpectu ſuipſius (quod C
eſt ſupra id, quod eſt neceſſarium indiuiduo) ſed etiam reſpectu aliorum, quorum cura ſibi incumbit, quia prius oportet quòd vnuſquiſque ſibi prouideat, & his quorum cura ſibi incumbit, & poſtea de reſiduo aliorum neceſſitatibus ſubueniatur, reſpectu quorum dicitur neceſſarium perſonæ, ſecundum quòd perſona dignitatem importat, ſicut & natura primo accipit ſibi, quod eſt neceſſarium miniſterio nutritiuæ, ſuperfluum autem erogat ad generationem alterius per virtutem generatiuã. Ex parte autem recipientis requiritur, quòd neceſſitatem habeat, alioquin non eſſet ratio, quare eis eleemoſyna daretur. Sed quum non poſſit ab aliquo vno omnibus neceſſitatem habentibus ſubueniri, non omnis neceſſitas obligat ad præceptum, ſed illa ſola, ſine qua is, qui neceſſitatem patitur ſuſtentari non poteſt, in illo enim caſu locum habet quod Amb. dicit. Paſce fame morientem, ſi non paueris, occidiſti. Sic ergo dare eleemoſynam de ſuperfluo eſt in præcepto, & dare eleemo- D
ſynam ei, qui eſt in extrema neceſſitate, aliter autem eleemoſynas dare in conſilio eſt ſicut & de quolibet meliori bono dantur conſilia. Hæc ille. Ex quibus talis eſt accipienda ſententia. Eleemoſynarum largitio eſt in præcepto, quia dilectio proximi non ſolum ſecundum affectum, ſed effectum, eſt in præcepto. Tunc autem eſt in præcepto, quando eſt neceſſaria virtuti charitatis, ità quòd ſine tali eleemoſynæ donatione charitas manere non poteſt, quia eſt actus eius. Tunc autem eſt de neceſſitate charitatis, quando recta ratio ad hoc neceſſitat. Neceſſitantia autem ſecundum rectam rationem ad eleemoſynę actum ſunt duo, aliquid ſcilicet ex parte dantis, & aliquid ex parte eius cui eleemoſyna eſt danda. Ex parte quidem dantis neceſſitans ad eleemoſynæ actum eſt ſuperfluitas bonorum non ſolum naturæ, ſed perſonæ, iuxta Chriſti præceptũ, & naturæ proceſſum. Ex parte autem eius, cui eleemoſyna eſt danda neceſſitans ad eleemoſynæ actum, eſt neceſſitas, ſeu indigentia, E
non quæcunque (quia ab vno etiam habente ſuperflua non poteſt omnibus neceſſitatibus apparentibus ſubueniri) ſed extrema, iuxta verba Ambroſii. Vnde & dare eleemoſynam de ſuperfluo eſt in præcepto ratione ſuperfluitatis, & dare eleemoſynam ei, qui eſt in extrema neceſſitate, eſt in præcepto ratione neceſſitatis extremæ, aliàs autem eſt in conſilio. Quòd autem iſte ſit verus ſenſus, patet ex eo quòd ſecundum iſtum ſenſum nulla extorſio eſt literæ, nullum ſequitur inconueniens, nulla diſcordia inter principia & concluſiones, nulla contradictio inter dicta eius hic & in aliis locis ſupra allegatis, ſed omnia inueniuntur conſona, non ſolum ſupradictis, ſed etiam aliis dictis S. Tho. In quæſtionibus ſiquidem de Malo, quæſt. 13. art. 2. ad quartum, exponens ſupradictam autoritatem Baſilii ait, Baſilius loquitur in caſu illo, quando aliquis tenetur bona ſua pauperibus erogare, puta ſi ſit ei ſuperfluum ſecundum illud Lucæ. 12. Quod ſupereſt, date eleemoſynam. In Quolibetis quoque, Quolibeto. 7. vel. 8. apud aliquos codices quæſt. 6. art. 2. vbi quærit vtrum ille, qui non dat pauperi petenti, ſi habeat de ſuperfluo, peccet, ponit eandem primam concluſionem in hęc

A verba, Circa hoc diſtinguendum eſt, ſuppoſito enim, quòd aliquis habeat de ſuperfluo & reſpectu indiuidui, & reſpectu perſonæ, quòd tenetur pauperibus erogare, aut videt in paupere petente euidentia ſigna extremæ neceſſitatis, aut non, ſi videt, certum eſt, quòd tenetur dare, & peccat non dando, in hoc enim caſu loquitur Ambro. Paſce famem morientem, ſi non paueris, occidiſti. Si vero nõ apparent, tunc non tenetur dare pauperi petenti, quia quamuis teneatur dare ſuperfluum pauperibus, non tamen tenetur omnibus dare nec huic dare, ſed tenetur diſtribuere, ſecũdũ quod ſibi viſum fuerit opportunum. Hæc ille. Ex quibus prima concluſio euidenter apparet.

¶ Fundantur autem hę concluſiones ſuper rationes multas. Quũ enim bonum conſurgat ex cauſa integra, malum autem ex particularibus defectibus (vt Dio. dicit. 4. cap. de Diui. nomi.) charitas ipſa erga proximum indigentem conſeruari non poteſt, niſi ex parte vtriuſque omne corruptiuum tollatur, contrariatur autem dile-
B ctioni proximi (vt ex dictis & dicendis patet) ex parte dantis ſuperfluum perſonæ indigentibus negare, ex parte vero pauperis extrema neceſſitas non adiuta, & ideo quodcunque illorum inueniatur, charitas non ſoluatur, & conſequenter malum culpæ mortalis conſurgit, & hęc eſt ratio quam tetigit S. Tho. in quæſt. 32. loco præallegato, quum dixit, quòd actus eleemoſynę eſt de neceſſitate virtutis, ſecundum quod recta ratio requirit, ſecundum quam aliquid eſt conſiderandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui danda eſt eleemoſyna. Amplius, Quum ordo charitatis ſit in præcepto (vt teſtatur S. Thomas in Secunda Secundæ quæſtio. 44. articulo vltimo.) & ex charitate diligenda ſit vita corporalis proximi ſecundum omnes plus tenemur diligere vitam proximi, quàm bona noſtra exteriora, ſicut plus animam proximi, quàm corpus noſtrum. Sed decentia ſtatus eſt quoddam bonum exterius, igitur tenemur de neceſſariis ad decentiam ſtatus noſtri ſubuenire vitæ corporali illius qui eſt in extrema neceſſitate. Et ſimiliter quum charitatis ordo exigat, vt decentiam ſtatus proximi ſuperfluitatibus noſtris præponamus (quoniam tale bonum charitas pro- C
ximo vult) hoc autem malum abiicit, tenemur ex ſuperfluo naturæ & perſonæ aliorum neceſſitatibus ſubuenire. Et hæc eſt ratio, quam adduxit ſanctus Thomas in. 4. Sent. vbi ſupra. Amplius, Cũ virtuti duo ſint extrema contraria, ſcilicet ſuperabundantia & defectus, (vt dicitur. 2. Ethic.) charitas autem licet ſecundum ſe extremo ſuperabundanti careat (quia, vt inquit Bernard. Charitatis modus eſt abſque modo eſſe, ex eo quòd obiectum non poteſt tantum amari, quantum eſt amabile) vtrumque tamen extremum habet ſecundum exteriores operationes, vt in Secunda Secundæ quæſtio. 26. ar. 7. habetur, vnde & ex ſuperabundantia & defectu exteriorum operum corrumpitur. Ad exceſſum autem in propoſito pertinet plus de corporalibus bonis, quam oporteat attribuere tã ſibi, quam aliis, quia amicabilia quæ ſunt ad alios, ſunt ex amicabilibus, quæ ſunt ad ſe, vt dicitur. 8. Ethic. Defectus vero eſt minus cor-
D poralibus bonis, vel quam oporteat & ad ſui, & aliorum ſuſtentationem. Quum autem ſuperflua naturæ & perſonæ habens, nec indigentibus diſpenſans, plus ſibi, quam oporteat huiuſmodi bonorum applicet (aliter ſuperflua non ſunt) manifeſtum eſt, quòd in charitatis extremum contrarium ſecundum ſuperabundantiam incidit, ſicut & ille, qui in ſuperfluis & voluptuoſis conuiuiis plus aliis, quam deceat, tribuit, & conſequenter vterque peccat mortaliter. Similiter quum negans neceſſarium perſonæ patienti extremam neceſſitatẽ, minus aliis, quam oporteat, communicet huiuſmodi bona (quia debentur exteriora bona ordine naturali ſuſtentationi vitæ humanæ primo, deinde cæteris commoditatibus) patet quòd in extremũ ſecundum defectum declinat, ſicut & ille, qui ſuæ ipſius ob ſuam miſeriam corporali ſaluti ſubuenire negligit, vnde & vterque a charitate recedit, & conſequẽter mortaliter peccat. Et hæc eſt ratio, quã tetigit S. Tho. in Quolibeto. 6. quæſtio. 7. Amplius, Quum de iure naturali omnia ſint communia, & ius gentium ea appropriauerit
E quo ad vſum, procurationem & diſpenſationem (vt dicit S. Tho. in Secunda Secundæ, quæſt. 66. ar. 2.) conſtet quoque quòd a iure gentium nihil inordinatum vim ſumit (quoniam a natura vt rationalis eſt, oritur) impoſſibile eſt, ea quæ huius ſuperfluunt, quo ad naturam & perſonam, eius eſſe quo ad vſum (vſus enim ſuperfluorum inordinatus eſt, aliter ſuperflua non ſunt.) licet illius ſint quo ad procurationem & diſpoſitionem Si autem ex iure gentium eius non ſunt quo ad vſum, indigentibus ex iure naturali debentur, diſpenſanda tamen ſecundum arbitrium poſſidentis, cui (vt dictum eſt) diſpenſationem ius gentium appropriat. Contra ius ergo naturale eſt ſuperflua naturæ & perſonæ indigentibus non largiri. Similiter licet neceſſarium perſonæ ſit habentis, etiam quo ad vſum, ſimpliciter loquendo, in caſu tamen, quo extrema neceſſitas alterius appropriat, vt ſuperfluum cenſetur eius vſus reſpectu illius patientis extremam neceſſitatem, & iuris naturalis vis exigit, vt tamquam ſuperfluum patienti debeatur. Non enim ratio, a qua ius gentium deriuatur, ita neceſſarium perſonę appropriat, huic quo ad vſum, quin iudicet in caſu neceſſitatis alteri debere ob iuſſa

naturalis

naturalis vim. Cuius ſignum eſt, quia ſi ab iſto poſſidente neceſſarium perſonæ in tali caſu non diſpenſetur patienti extremam neceſſitatem, laudabiliter ab eo afferri poteſt, vt extremis neceſſitatibus ſubueniatur. Eſt igitur & contra ius naturale, non ſubuenire extremæ neceſſitati de neceſſario perſonæ. Et hæc eſt ratio, quã tetigit S. Tho. in Secunda Secundæ q. 32. in hoc ar. in reſponſione ad ſecundum, & eſt ſumpta ex verbis Baſilij & Ambro. Ille enim exponens verba Diuitis, Lucæ. 12. dicentis, Congregabo omnia, quæ nata ſunt mihi, & bona mea, ait, Dic mihi quæ tua, vnde ea ſumens in vitam tuliſti? ſicut qui præueniens ſpectacula, prohiberet aduenientes ſibi, appropriando, quod ad communẽ vſum ordinatur, ſimiles ſunt diuites qui communia, quæ præoccupauerunt, æſtimant ſua eſſe. Si enim quilibet ſuæ neceſſitatis ſufficientiam recipiens, relinqueret ſuperfluum indigenti, non eſſet diues, nec pauper. Cæterum ſi fateris ea tibi diuinitus prouenire, an iniuſtus eſt Deus, inæqualiter res nobis diſtribuens? cur tu abundas, ille uero mendicat, niſi vt tu bonæ diſpenſationis merita conſequaris, ille uero patientiæ brauijs decoretur? Nonne ſpoliatores, qui diſpenſanda ſuſcepiſti, propria reputando? Eſt panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam in conclaui conſeruas, diſcalceati calceus, qui penes te marceſcit, indigentis argentum, quod tu poſſides inhumatum, quo circa tot iniurias, quot dare valeres. Ambr. autem eandem parabolam tractans, vt in Decretis habetur diſt. 47. ſicut Hi. ait, Proprium nemo dicat, quod eſt commune, quod pluſquam ſufficeret ſumptum, etiam violenter obtentum eſt, & ſubdit. Quis enim tam iniuſtus, quàm qui tam multorum alimenta non ſuum vſum, ſed abundantiam & delitias facit? neque enim minus eſt crimen habens tollere, quàm quum poſſis & abundas indigentibus denegare. Concludendo igitur ſecundum veritatem & San. Tho. doctrinam, duas diuiſim radices neceſſitatis ad eleemoſynæ opus producendum dicimus, ſuperfluitatem ſcilicet naturæ & perſonæ ex parte dantis, & extremam neceſſitatem ex parte indigentis.

H

CAPVT. IIII.

Quarundam obiectionum ſolutio ponitur, quæ falſo diui Thomæ impoſitam, ſententiam confirmare uidebatur.

Anequam autem ſatisfiat motiuis vnde orta creditur illa falſa expoſitio, alias quaſdam obiectiones contra determinatam veritatem ad illius falſe expoſitionis robur afferenda cẽſui.

¶ Quadrupliciter igitur inſtat primo ſic. Quum eleemoſyna ſit ad alterum, oportet coniunctim vtriuſque conditiones conſiderare, & non diuiſim, ſicut & de iuſtitia dicitur 5. Ethic. vnde & S. Thom. in hoc art. ait, ꝙ nulla eſt ratio quare eleemoſyna alicui detur, quãtumcunque aliàs habeat ſuperflua, niſi iſte egeat, ergo copulatim oportet intelligere, quòd duo ſunt cõſideranda ad præceptum eleemoſynæ ſ. ſuperfluitas, & extrema neceſſitas. Secundo, quia ſi non coniunctim intelligatur, ſequitur deficiens doctrina, & quodammodo impoſſibilis adimpleri. Deficiens quidem, quia dicit, quòd habens ſuperflua, tenet largiri eleemoſynaliter, & non dicit cui, & ſimiliter quòd patiẽti extremam neceſſitatem ſub præcepto ſubueniendum eſt, & non dicit, a quo impoſſibilis vero quandoque, quia in aliqua patria nullus eſt pauper, & tamen aliquis habebit de ſuperfluo. Tertio, quia poſt art. illum quærit S. Tho. vtrum corporalis eleemoſyna ſit danda de neceſſario: ex hoc enim arguitur ſic. Si in præcedenti art. iam determinatum eſt, quòd patienti extremam neceſſitatẽ tenemur dare de neceſſario perſonæ, quid opus erat dubitare, vtrum ſit danda eleemoſyna de neceſſario? Quarto, quia S. Tho. in Quolib. 6. q. 7. ſeu art. 12. in reſponſione ad primũ, dicit hæc verba. Non ſemp peccat mortaliter quotieſcunq; non dat pauperi, qui ſuperfluum habet, ſed quando neceſſitas imminet. Quando autem ſit talis neceſſitas, quòd obliget ad mortale, non poteſt ratione determinari, ſed committitur prudentiæ. Et in reſponſione ad ſecundum dicit. Dare omnia ſua pauperibus, cadit ſub præcepto ſecundum animi præparationem, vt ſcilicet homo ſit paratus hoc facere, ſi neceſſitas immineat. Minor tamen neceſſitas requiritur ad ſuperflua eroganda, quàm ad omnia exhibenda, tamen hoc totum ratione vniuerſali determinari nõ poteſt, ſed committitur prudentiæ, vt dictum eſt. Ex his enim verbis videtur ꝙ ſuperflua erogare, ſecundum S. Thomam, non ſit in præcepto niſi tempore neceſſitatis.

K

AD Hæc Reſpondetur. Et ad primum dicitur, quòd aliud eſt loqui de exequutione præcepti eleemoſynæ, & aliud de obligatione eius. Licet enim ad exequendum eleemoſynæ præceptum exigantur duo, ſ. ſuperfluitas naturæ & perſonæ ex parte dantis, & indigentia naturæ vel perſonæ ex parte eius cui eſt eleemoſyna danda, vel ſuperfluitas naturæ ex parte dantis, & indigentia naturæ, id eſt, extrema neceſſitas ex parte patientis (quia aliter non eſt ratio

F

quare danda ſit eleemoſyna) obligatur tamen quis per ſe loquendo, ex hoc ſolo, ꝙ ſuperfluum naturæ & perſonæ habet illud diſtribuere. Solo autem dico, excludendo non omnem, ſed extremam alterius neceſſitatem, quam hic S. Tho. ſuperfluitati combinat, oportet enim quòd ſi vni ſupereſt, alteri deficiat, vt Baſilius dixit. Et ſimiliter ipſa extrema neceſſitas alicuius, quantum eſt ex ſe, obligatiua eſt ad hoc vt ſibi ſubueniatur. Per accidens autem eſt, quòd hic vel nunc quis non teneatur, puta quia latent eum indigentes. Vnde quia S. Tho. radices præcepti inueſtigabat, & non exequutionem, ideo diſiunctim intelligẽdus eſt (vt probatum fuit) aliter in maximos incideretur errores. Et ſi ſubtiliter aſpiciat quis, videbit ꝙ ad ipſam obligationem præcepti duo concurrunt, ſcilicet ſuperfluitas naturæ vel perſonæ ex parte dantis, & neceſſitas naturæ vel perſonæ ex parte patientis, quoniam præcepta moralia dantur de his, quæ vt plurimum eueniunt, vt pluries Ariſtoteles in Eth. dicit. Communiter autem immò potius ſemper, ſuperfluitas vnius, eſt indigentia alterius, ſed quia non ex parte indigentiæ eſt obligatio

G

ad mortale, niſi ſit extrema, neque ex parte ſuperfluitatis eſt præceptum, niſi ſit vltra perſonæ dignitatem, ideo ſummarie loquẽs S. Thom. ea quæ complent rationes præceptorum, aſſumens, ad aliqua loca tanquam ad commentaria, quæ ſe ſcripſiſſe nouerat remittendo, aſſumpſit, & concluſit dicens duo præcipi, & dare de ſuperfluo, & dare extremam neceſſitatem patienti.

¶ Ad ſecundum dicitur; quòd doctrina ſufficiens eſt, & quia ſummarie tradita, & quia alibi explicata eſt, & quia facile ſubintelligi poteſt cui danda ſunt ſuperflua (indigenti ſcilicet & patienti extremam neceſſitatem) & a quo ſubueniendum eſt, ab eo. ſcilicet qui nouit, & poteſt. Poſſe autem quemlibet ſuperfluum naturæ habentem, clarum eſt. Nec eſt verum, quòd quandoque impoſſibile ſit hoc obſeruare, quoniam ſecundum Euangelicam doctrinam pauperes ſemper habebimus nobiſcum, & dato, quòd non appareret aliquis indigens obſeruaretur præceptum, futuris pauperibus theſaurizando. Dicitur ſecundò, quòd quia (vt dictum eſt) ſermones morales ſunt ſecundum ſubiectam materiam, quæ vt in pluribus hoc habet, ideo ſi in aliquo particulari caſu, aliquid occurrat quod impedire videtur obſeruationem præcepti, nihil vigoris ipſi præcepto adimitur.

¶ Ad tertium ſufficienter reſpondetur quantum ad propoſitum ſpectat, quærendo ab obiicientibus, ad quid ſanctus Doctor in 4. ſent. diſtin. 15. poſt articulum adductum, in quo expreſſa has concluſiones determinauit, mouit illam met dubitationẽ (an ſcilicet eleemoſyna danda ſit de neceſſario) in eadem q. art. 4. Cauſa enim quam dicturi ſunt, quare hoc fecit in Quarto, eſt illa quare hoc fecit in Secunda Secundæ, & quum in 4 videant, quòd talis articoli quæſtio non repugnet veritati huius prioris determinationis, nec ſuperflua ad id talis, fatentur fallax eſſe illum pſiſſe ſignum in Secunda Secundæ ad ſuam expoſitionem probandam. Eſt autem in promptu cauſa, quare vtrobique talem articulum adiecerit, quia ſpecialem ſcilicet præfert difficultatem neceſſariorum diſtributio, quum enim

I

audis neceſſarium, diſtribuendum non videtur. Vnde licet ex præcedenti articulo facile deduci potuiſſet concluſio iſta, quòd neceſſarium perſonæ erogandum eſt patienti extremam neceſſitatem, tamen tota quæſtio, an ſcilicet liceat neceſſarium erogare, nota non erat, quare &c.

¶ Ad quartũ dicitur, ꝙ quia oportet intelligere reſponſionum terminos ſecundum quod in argumentis opponẽs aſſumpti ſunt. In illis autem argumentis non eſt ſermo niſi de neceſſario naturæ & ſuperfluo naturæ, vt patet in primo ex præcepto Ioãnis Baptiſtæ Lucæ. 3. quod inducitur ſcilicet, Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti, duæ enim tunicæ ſunt ſuperfluum naturæ, non perſonæ, vt gloſſa ibidem dicit, & Petrus de Palude in 4. diſt. 15. & ratio conuincit, tum propter temporum variationem naturalem ſecundum calidum & frigidum, ſerenitatem & intemperiem, tum propter communem humani generis morem. Vnde verba illa, quæ in ſolutione primi dicit, confirmant ſecundam concluſionem ſupra determinatam, quia neceſſarium perſonæ quod eſt naturæ ſuperfluum, in articulo neceſſitatis extremæ erogandum dicit ſub peccato mortali.

¶ Secundum autem argumentum, replica eſt contra hanc reſponſionem hoc modo. Dare omnia etiam neceſſaria naturæ, eſt in præcepto in articulo neceſſitatis, quod tamen ſimpliciter eſt in conſilio, ergo dare ſuperflua naturæ, quod eſt in præcepto, obligat extra articulum neceſſitatis. Tenet conſequentia, quia præceptum obligat pluſquàm conſilium, ergo male reſponſum eſt, quòd præceptum illud de duabus tunicis, & ſimilia, intelliguntur in articulo neceſſitatis. Et ad hoc reſpondet, quòd verumque eſt in præcepto ſecundum præparationem animi pro articulo neceſſitatis, ſed articulus neceſſitatis habet latitudinem. Neceſſitas enim obligãs ad neceſſaria naturæ communicanda, eſt non quæcumque extrema neceſſitas pauperis, ſed illa, qua quis etiam vitam propriam tenetur diſcrimini exponere propter illum, ſi enim pro fratribus mori aliquando eſt in præcepto, conſequens eſt quòd priuare ſe neceſ-

ſarij,

ſarijs vitæ adminiculis, committendo ſe diuinæ prouidentiæ in aliquo caſu præceptum ſit. Neceſſitas autem ad ſuperflua obligans naturæ communicanda, eſt minor, ſufficit enim ad hoc, quòd pauper non habeat, vnde ſuſtentari queat. Vnde ex hac reſponſione ſecunda concluſio iterum confirmatur, ſicut & per corpus illius articuli.

CAPVT. V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo Cap. adductarum.

AD ea vero, quę in principio pro fundamento illius expoſitionis adducta ſunt reſpondetur. Et ad primum quidem reſponſio ex dictis aperta eſt. Iam enim declarauimus & probauimus, quo modo duo conſideranda ſunt ſecundum rectam rationem ad neceſ- B ſitatem virtutis eleemoſinariæ.

¶ Ad ſecundum vero dicitur, quòd ly laudabiliter, poteſt dupliciter ſumi. Vno modo, vt diſtinguitur contra, neceſſario, & ſic idem ſonat laudabiliter quod bene, ſed non de præcepto, ſed de conſilio. Alio modo vt diſtinguitur cõtra, vituperabiliter, & ſic idem ſonat quod virtuoſe. In propoſito S. Tho. accepit laudabiliter ſecundo modo, & non primo. Et nihil aliud voluit dicere, niſi quòd in illis caſibus tribus, quos enumerat non inordinate, ſed virtuoſe quis neceſſaria perſonæ largiretur. Ex hoc autem quòd virtuoſe hoc fieri dicitur, non ſequitur, ergo non de pręcepto, quoniam actus virtutis communis eſt præceptis & conſilijs.

¶ Et quia hoc verbum arbitror fuiſſe occaſionẽ errandi alijs, & falſam finxiſſe expoſitionem, propterea quia creditũ eſt, quòd S. Th. vteretur ly laudabiliter, primo modo, ideo oſtendo quòd ſecundo modo accepit laudabiliter ex quatuor. Primo ex ar. titulo, ac S. Th. more, Quum enim conſueuerit diuinum eius ingenium quæſtio- C nibus reſpondere ſermone formali, propter quod vniuerſaliter profundæ ſunt eius ſententiæ & occultæ minus perſpicacibus, & titulus articuli ſit nõ, an de neceſſario fieri eleemoſyna debeat ſub pręcepto vel conſilio, ſed an de neceſſario dare liceat eleemoſynam, ſua non intererat reſpondendo diſſerere, quòd hoc ſit in conſilio vel præcepto, ſed quòd hoc ſit contra virtutem vel ſecundum virtutem, licet ad perfectiorem doctrinam potuiſſet poſt ſubiungere, & hoc non ſolum eſt ſecundum virtutem, ſed etiã in præcepto. Quod dixit. Ergo laudabiliter virtuoſe exponendum eſt ſi difficultati motæ formaliter reſponſum eſſe fateri volumus. Secũdo, ex prima parte corporis illius articuli, ait enim ibi, quòd non licet dare de neceſſario naturę, niſi ad ſuſtentationem reipublicæ, vel eccleſiæ in aliquo caſu neceſſitatis. Tunc enim laudabiliter, inquit, ſeipſum & ſuos mortis exponeret periculo, quia bonum commune præponẽdum eſt proprio. Ex hoc arguitur ſic. Certum eſt, quòd in aliquo caſu tenetur quis de præcepto, non ſolum mortis periculo ſe expo- D nere, ſed etiam mori pro fratribus, ergo quum S. Tho. dicit laudabiliter hoc fieri in aliquo caſu, non accepit laudabiliter, vt diſtinguitur contra neceſſario, ſeu de præcepto, quia falſum dixiſſet, quum in præcepto hoc eſſe non ſit dubium in aliquo caſu: accepit igitur laudabiliter, ideſt virtuoſe. Quòd ſi hic hanc acceptas gloſſam, quare non infra in propoſito noſtro? nulla ſiquidẽ eſt quæſtionis aut ſtyli diſparitas. Tertio, ex regula generale, ex qua excipiens profert hæc verba. Quum enim diſtinxiſſet neceſſarium in neceſſarium naturę & perſonę, & de neceſſario naturæ regulam tradidiſſet, quòd non licet dare ex eo eleemoſynam, & exceptionem feciſſet ad neceſſarium perſonę tranſiens, ipſum abſolute conſiderans (vt quæſtio exigebat) duas regulas tradidit. Prima eſt, quòd dare de neceſſario perſonæ, ſimpliciter ſcilicet & abſolute conſiderando ipſum, eſt bonum ſub conſilio tantum, non præcepto. Secunda autem quaſi aduerſatiue addita eſt, quòd inordinatum eſt dare tantum de neceſſario perſonæ, quòd de reſiduo non poſſit conuenienter vita peragi. Et ab hac ſecunda regula excipit tres caſus, ingreſſum religionis, facilem reparationem, & extremam neceſſitatem priuatæ perſonæ, vel magnam reipub. quia in his laudabiliter neceſſaria perſonæ erogantur. Ex his verbis videre quiſpiam poteſt clara luce, quòd laudabiliter poſuit contra inordinatum. Regula enim erat, quòd neceſſarium perſonæ nimis à ſeipſo ſubtrahere eſt inordinatum. Exceptio autem eſt, quòd in tribus caſibus hoc ſit laudabiliter, id autem eſt dictu laudabiliter, vt diſtinguitur contra inordinate & contra vituperabiliter. Quarto patet hoc idem e 4. Sen. di. 15. q. 2. ar. 4. q. 1. ibi enim tractans hunc articulum, eandem regulam tradit, & eoſdem tres caſus excipit ab illicitis. Conſtat autem, quòd ibi iam determinauerat, quòd non ſolum licitum, ſed pręceptum erat dare de neceſſario perſonę vltimam neceſſitatem patienti, nihil ergo obſtat prædeterminatæ ſententię, quòd id quod præceptum dixerat, poſt laudabile aut licitum dicat, exigente hoc nona difficultate, quia formaliter ſibi vult reſponderi. Laudabiliter igitur, id eſt virtuoſe dixit dari eleemoſynam de neceſſario in articulo neceſſitatis.

A ¶ Et per hæc patet, qualiter intelligenda ſint verba illa, quæ ad cõfirmationem dicebantur, ſcilicet dare eleemoſynam de neceſſario perſonæ, eſt bonum, & non cadit ſub præcepto, ſed conſilio. Quum enim hæc verba in eodem ſint articulo, accipienda ſunt, vt quæſitũ formaliter determinat. Quæritur autem ibi, non an liceat de neceſſario dare eleemoſynam in tali vel tali caſu, ſed, vt dictum eſt, quia ipſum Neceſſarij nomen erogationem excludere videtur, quæritur an conſiderando, id quod neceſſarium eſt alicui abſolute & ſimpliciter liceat eleemoſynam de eo dare. Ad hoc autem quæſitum facta diſtinctione de neceſſario naturę & perſonæ, ſubtiliter & optime quo ad neceſſarium perſonæ dictum eſt, quòd licet ſeu bonum eſt de conſilio, tamen non de pręcepto. Ex hac tamen reſponſione non ſequitur, ergo in nullo caſu vel in caſu extremæ neceſſitatis hoc non cadit ſub præcepto, quęſita enim aliter a ſapientibus determinãtur ſolitarie ſumpta, & aliter cõiuncta alicui caſui, ſiue fini. Si enim quæ- B ras, an occidere hominem ſit bonum, optime reſpondebitur, quòd non, quòd ſi addas in caſu, quo iuſtitia exigit, reſpondatur, quòd hoc eſt in præcepto. Similiter ſi quęras, an exponere ſe mortis periculo, ſit bonum, optime reſpondebitur quòd non, quod ſi addas propter actum uirtutis, dicetur quòd hoc quandoq; cadit ſub præcepto, & ſimiliter de alijs euidenter apparet, quòd aliam reſponſionem ſibi vendicant ſolitarie quæſita, & alia coniũcta cum aliquo alio, Vnde ad inſinuandum Sanc. Tho. quòd dare de neceſſario perſonę ſolitarie ſumptum bonæ affectionis eſt, dicit quòd ſub cõſilio, non præcepto cadit. Ad inſinuandum autem quòd hoc in aliquo caſu ſub pręcepto cadit, ſupra dixerat, & infra dicit, & alibi, vt eſt allegatum, quòd de neceſſario perſonæ extremę neceſsitatis ſub præcepto tenetur quis ſubuenire. Patet igitur ex dictis, quòd Sanc. Thom. ſententia eſt, quòd duo ſunt præcepta circa eleemoſynam faciendam, ſcilicet dare de ſuperfluo naturæ & perſonæ indigentibus quibuſuis, & dare de neceſſario perſonæ patienti extremam ne- C ceſſitatem.

CAPVT VI.

Expoſitæ opinionis San. Tho. in multis illuſtribus Doctoribus antiquis & modernis, confirmatio.

ET quia hoc videbitur multis forte nimis graue, & S. Tho. quẽ prius imitabantur ſequendum, non putabunt, & coaceruabũt ſibi magiſtros prurientes auribus, vt omnino inexcuſabiles reddãtur, apponendos cenſui multos illuſtres doctores eandem tenentes ſententiam, licet non paruipendendum ſit verbum illud San. Tho, in 4. Sen. quando ait hanc eſſe communem ſententiam.

¶ Primam ergo concluſionem, ſcilicet quòd habens ſuperfluum na- D turæ & perſonæ, tenetur alijs ſubuenire ratione ſuperfluitatis licet pauper non appareat in extrema neceſſitate, tenent in primis Baſilius & Ambro. in verbis ſupra adductis. Augu. quoque ad Macedonium, vt habetur 14. q. 4. cap. quid dicam, idem ſentit in his verbis, Nonne omnes qui ſibi videntur gaudere conquiſitis, eiſque vti neſciunt, alienum poſſidere conuincimus? hoc enim certe alienũ non eſt, quod iure poſsidetur, hoc autem iurę, quod iuſte, & hoc iuſte, quod bene, omne igitur quod male poſſidetur, alienum eſt, male autem poſsidet qui male vtitur. Hæc ille. Vbi apparet ſuperfluũ naturæ & perſonę alienum eſſe quo ad vſum, & conſequenter diſpenſandum, aliter iniuſte poſsidetur, quia habens non recte vtitur illo. Eandem confirmat ſententiam Hieron. diſt. 42. ca. Hoſpitalem, dicẽs Aliena rapere conuincitur, qui ſibi vltra neceſſaria retinere probatur. Hæc ille. Theophilus quoq; ſuper illa verba Luc. 18. Facilius eſt camelũ, tractas an hæc Domini ſententia impoſſibilitatem oſtendat circa diuitum ſalutem, affirmanſq; impoſſibilitatem, ait, Reuera ita eſt, aliud enim eſt diues, & aliud œconomus, nam diues eſt, qui ſibi reſeruat diuitias: œconomus vero, ſiue diſpenſator, qui ad opus aliorum E has tenet. Porro attendatur, quòd diuitem quidem impoſsibile dicit ſaluari, poſſidentẽ vero diuitias difficile, quaſi dicat. Diues qui captus eſt diuitiis, & famulatur eis, non ſaluabitur, habens vero illas, qui ſcilicet eis dominatur. vix ſaluabitur, cauſa humanæ fragilitatis. Hæc ille. Vbi manifeſte damnatur omnes reſeruantes ſibi diuitias ideſt ſuperflua, & qui eis famulantur. Quòd autem talis famulatus excludens a uita æterna, ſit ipſa cuſtodia ſuperfluorum, apparet ex verb. Chryſo. ibidem dicentis. Non prohibet ditari, ſed opibus famulari, vult vt in neceſſarijs vtamur eis, non vt cuſtodiamus, nam famuli eſt cuſtodire, ſed domini diſpenſare. Si conſeruari eas vellet, non tradidiſſet eas hominibus, ſed ſineret eas in terra iacere. Apparet etiã ex verbo Dñi, Matth. 6. Non poteſtis Deo ſeruire & Mammonæ, vbi Hieronym. exponens quid ſit ſeruitus diuitiarũ, ait, Audiat hoc auarus, audiat hoc qui cenſetur vocabulo Chriſtiano, nõ poſſe ſimul diuitijs, Chriſtoq; ſeruiri, & tamen non dixit. Qui habet diuitias, ſed. Qui ſeruit diuitijs, qui enim diuitiarum ſeruus eſt, diuitias cuſtodit vt ſeruus, qui autem ſeruitutis excuſſit iugum, diſtribuat

diſtribuit eas vt dominus. Hęc ille. Vbi expreſſe apparet, quòd eſt impoſſibile ſuperflua cuſtodire, non diſpenſando, & Chriſtum amare, diuitijs enim amatis, ſe odio haberi, neceſſarium eſſe, ibidẽ dicit Dominus. Beda quoque ſuper illud Luc. 11. Quod ſupereſt, date eleemoſynam, ait. Neque enim ita facienda iubetur eleemoſyna, vt teipſum conſumas inopia, ſed vt tui cura corporis expleta, inopem quantum vales, ſuſtentes. Hæc ille. Vbi iubens expoſuit ſuſtentationem inopum poſt neceſſaria nobis.

¶ Inter poſteriores vero doctores Petrus de Palude in. 4. diſt. 15. q. 3. expreſſe ponit hoc cadere ſub præcepto. Ricardus quoque in. 4. diſt. 15. q. 2. hoc idem confirmat. Durandus autem & Romanus ibidem, quaſi mortale pauidi timent.

¶ Secundam autem concluſionem (quòd ſcilicet dare eleemoſynã exiſtenti in extrema neceſſitate de neceſſario perſonę ſit in præcepto) Ambro. diſt. 86. cap. paſce, confirmat dicens, Paſce fame morientem ſi non paueſti, occidiſti. Grego. quoque in homilijs ſuis ait.
G Quia. n. in lege ſcriptum eſt, Diliges proximum tuũ ſicut teipſum, minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in neceſſitate illius etiam ex quæ ſunt ſibi neceſſaria, partitur, idcirco de diuidendis cum proximo duabus tunicis datur præceptum. Hæc ille. Vbi euidenter apparet, quòd neceſſaria non communicata neceſſitatibus abſque dubio extremis, minorem debito dilectionem Chriſti conuincunt, & conſequenter charitatis extinctionem, quę diminutioné nõ patitur. Baſilius etiam ſuper illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, ait. Hic autem docemur, quòd ex omni eo quod affluit ſupra proprij victus neceſſitatem, tenemur erogare illi qui nõ habet, propter Deum, qui quæcumque poſſidemus, largitus eſt. Hæc ille. Vbi clare ſonat intentam ſententiam. Iuniores quoque, ſcilicet Petrus de Palude, Richardus, Duran. & Romanus in. 4. Sen. diſt. 15. intrepide aſſerunt teneri quemlibet de neceſſario perſonę ſubuenire extremæ neceſſitati pauperis. Non abſque temeritate ergo a tot doctoribus ac rationibus ſubtrahet ſe quiſpiam, volens magis hominibus placere, quàm veritatem ſequi. Quòd ſi mihi illud Roſellæ obieceris, quòd ſcilicet diuitum confeſſiones audiri non poſſent, & confeſſores damnationem incurrerent,
H audi Dominum Ieſum Chriſtum in Euangelio, diuitibus dicentem. Facilius eſt camelum tranſire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Confeſſoribus autem, Si cæcus cæco ducatum prębeat, ambo in foueam cadunt.

¶ Et ſic patet regula generalis circa eleæmoſynarum neceſſariam largitionem, applicatio autem eius ad particularia ſcientificæ determinationi non ſubeſt, ſed prudentiæ committitur, quæ circa particularia verſatur. Eſt autem magna opus circumſpectione, vt concludatur hunc habere ſuperflua, oportet ſiquidem conſiderare ſtatum, filios, filias, ſeruos, alumnos, hoſpites, conuiuas, diuiſionem, munificentiam, magnificentiam, & ſi qua ſunt huiuſmodi, & habere ſemper præ oculis, quòd neceſſarium perſonæ non conſiſtit in indiuiſibili, multis enim adiunctis, nõ apparebit ſuperfluum, & multis ſubtractis, non cenſebitur quis indigens. Et hæc de eleemoſynæ præcepto dicta ſufficiant. Anno Domini. 1496.

I

TRACTATVS SEXTVS.
De Monte pietatis, in quindecim capita diuiſus.

1 *Quid ſit Mons pietatis, quæ eius capitula, & quid diſcutiendum.*

2 *Ex quibus & quomodo procedendum eſt ad huius veritatis inueſtigationem.*

3 *In quo genere, & in qua ſpecie virtutis, vel vitij operationes iſtæ locentur.*

4 *Conditiones iuſti commutatiui & diſtributiui.*

5 *Prima opinio dicentium, nihil vſuræ, aut iniuſtitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis, ſtando infra limites iuſtitiæ commutatiuæ.* K

6 *Examinatio prædictæ opinionis cum determinatione quòd in his contractibus committatur multiplex iniuſtitia.*

7 *Secunda opinio examinatur, ſoluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capitulo.*

8 *Solutio rationum arguentium, quòd contractus prædicti ſecundum commutatiuam iuſtitiam ſint iuſti.*

9 *Determinatio, quòd in prædictis contractibus committitur vſura.*

10 *Opinio dicentium iuſta eſſe capitula Montis pietatis ſecundum formam iuſtitiæ diſtributiuæ.*

11 *Examen prædictæ opinionis determinans, quomodo hic ſit diſtributio.*

12 *Determinatio, quòd ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniuſtitia committatur.*

13 *Opinio dicens in Monte hoc nullum eſſe proprie mutuum, ſed ſocietatem potius quandam piiſſimis capitulis ad commune bonum vnitam.*

14 *Examen prædictæ opinionis determinans iniuſtitiam nihilominus inueniri in capitulis Montis ſecundum hanc viam, quàm ſecundum alias ſupradictas.*

15 *Excluſio quorundam extraneorum dictorum concludens plurimum in tantam ſententiam.*

G

CAPVT PRIMVM.

Quid ſit mons pietatis, quæ eius Capitula, & quid diſcutiendum.

MONS Pietatis in multis iam Italiæ populis erectus erectus, & nunc diſcutiendus, vocatur ſumma quædam pecuniæ ad perpetuum vſum pauperum deputata, hoc modo. Compatientes diuini verbi prædicatores aliqui inopię multorum pauperum, quorum facultates, (quia non ſemper in promptu habere contingit, vnde ſuis prouideant neceſſitatibus) ab Hebræorum vſuris vorantur, induxerunt populum, vt pietatis intuitu oblatione voluntaria quiſquis quod ſibi placeret, offerret, quatenus ex multis oblatis vna quædam fieret nummorũ ſumma, conſeruanda integre ad hoc, vt pauperi cuique mutuari poſſit, vnde ſibi prouideat. Et quoniam charitate plena res eſt hæc,
H fructuoſa fuit prædicatio, adunataque eſt pecunia multa ſub communibus cuſtodibus repoſita, quæ Mons pietatis dicitur. Quumque modum conuenientem & perpetuum humano more rectores ciuitatis ſtatuere vellent, quo pauperibus prædicta pecunia diſtributione perpetua & æquali mutuari poſſit, ſtatuerunt bonos ciues ad hoc exequendum cum his capitulis.

¶ Primo, quòd cuſtodiant dictam pecuniam, & ſtent parati ad mutuandum egentibus tot aureos (puta tres ad ſummum) & infra tantum non plus temporis (puta annum) reſtituendos, & hoc vt bonum poſſit eſſe communius.

¶ Secundo, quòd pignora ab accipientibus mutuum ſumant, & ſuo periculo cuſtodiant in domo ad hoc conducta & reſtituentibus infra annum reddant, non reſtituentium vero publice vendant, & ex venditione pecuniam exigerent reddendam domino venditi pignoris, deducto prius eo, quod Monti debet, & horum omnium & totalis ſuæ adminiſtrationis rationes ſcriberent, & redderent.
I Et hoc totum fit, vt perpetuari poſſit Mons, & futuris pauperibus prodeſſe.

¶ Tertio, quòd vltra pecuniam mutuatam exigant ſecundum numerum librarum ſingulis menſibus tot denarios a prædictis debitoribus, ita quòd quot libras aliquis mutuo ſuſceperit a Mõte, tot denarios ſingulis menſibus, quibus illas retinet, dare teneatur. Et hoc non, vt aliquid vltra ſortem Monti accedat, ſed pro recompenſatione operarum cuſtodum & miniſtrorum, qui publico pauperum bono in ſupradictis cum ſuo periculo & labore deſeruiunt, & expenſarum quæ pro penſione domus, & emptione librorum, & cæteris ab eiſdem fiunt. Hæc ſunt capitula Montis pietatis. Quorum duo prima, quoniam per ſe notum eſt eſſe ſancta, tertium examinandum reſtat, an ſit licitum aut illicitum, & ſi illicitum, an vſuram ſapiat.

CAPVT II.

K

Ex quibus, & quomodo procedendum eſt ad huius veritatis inueſtigationem.

OPortet autem huius dubitationis, ſicut & cuiuſque alterius veram ſolutionem ex eius proprijs principijs indagare. Quia autem quæſtio hæc moralis ſit, & ab homine naturaliter ſcibilis, nõ eſt ex authoritate diuina aut humana, ſed moralis philoſophiæ principijs tantum procedendum. Ex authoritate ſiquidem diuina in canonicis ſacræ Scripturæ libris contenta quædam per ſe ponũtur credenda, & hæc ſunt, quę humani excedunt vires ingenij, (quoniam fides eſt argumentum rerum non apparentium) vt puta quòd Deus ſit trinus, & alia huiuſmodi. Quædam quaſi per accidens, & hæc ſunt multa ratione naturali cognoſcibilia tam credẽda, quàm operanda, vt citius, communis, & tutius veritas humano generi innoteſcat, vt puta quòd Deus ſit & quòd ſit vnus, quòd adulterium eſt malum &c. In neutro autẽ horum genere præſens

continetur

continetur quæſtio, ſcibilis ſiquidem naturaliter eſt, & nullibi in ſacra Scriptura deciſa inuenitur. Ex traditis autem in ea ſi ſolui debet, oportet ad morales venire propoſitiones, non inquantum creditas, ſed lumine naturali notas. Hoc autem eſt ex principijs moralibus, non ex diuina procedere authoritate. Authoritas vero humana tam canonica, quàm ciuilis duo ſimiliter tradit operũ genera. Quædam ideo bona, quia mandata, vel mala, quia prohibita, & quædam ideo præcepta, quia bona, vel prohibita, quia mala. In bonum primo ordine conſtat hos, de quibus agimus, actus nõ contineri, in ſecundo autem claudi, nullibi explicite habetur. Implicite autem probari non poteſt ex iuris principijs, inquantum humana ſunt authoritate firmata, ſed oportet recurrere ad philoſophiam moralem, vt ex eius rationibus naturali lumine fultis, oſtendatur, an hoc ſit ſecundum ſe malum, aut bonum.

¶ Ex hoc autem, quòd nulla authoritas quæſtionem hanc propriè ſibi vendicat, euidenter quatuor patere poſſunt. Primo, quòd præſentis quæſtionis deciſio, nec canonici, nec ciuilis iuris doctores, nec putatiu Theologum, ſecundum quòd Theologia vltra philoſophicas diſciplinas eſt ſimpliciter neceſſaria, expoſcit, ſed moralem Philoſophum. Secundo, quòd ſapientes in hac parte nec habendi, nec vocandi ſunt doctores prædicti, ſed ponentes potius falcem in meſſem alienam. Gratiæ tamen ſunt eis habendæ, qui ſecundum iura, quantum licuit, quæſtionem hanc ventilarunt. Tertio, quòd non eſt mirum, ſi tot huiuſmodi homines in re hac minus bene dixerint, quoniam tractant fabrilia fabri. Quarto, quòd ex eo quòd tot & tales dixerunt, vel dicturi ſint in re hac ſuas opiniones, aut deciſiones, nemo hæc intelligens debet, aut põt conſcientiam ſuã eis credere, ſicut nec corporeæ infirmitatis periculum aromatarijs, aut fiſtulæ committeret.

B

¶ Nec obſtat quòd agere de contractibus & vſura, ad iura ſpectet, & ad Papam & principem decernere, hoc enim verum eſt quoad contentioſa fori exercitia & humana iudicia. Inter homines ſiquidem ſummi Pontificis eſt vſurarum ambiguitates determinare, & non ſimpliciter. Dupliciter enim aliquid ad eccleſiaſticum iudicium ſpectat, ſcilicet per ſe, & ſimpliciter. Et ſic ſummi Pontificis iudicio ſubſunt ea tantum, quæ ſunt fidei, eo quòd ipſe eſt conſtitutus a Chriſto doctor & rector fidelium, inquantum fideles ſunt, & non hominum, inquantum homines ſunt, & ſibi promiſſa eſt omnis veritas de neceſſarijs ad ſalutem fidelium, & non omnis veritas naturaliter ſcibilis, aut moralis. Aliquid vero ſubditur eccleſiæ iudicio per accidens, & ſecundum quid, ſi ſcilicet illud neceſſariorum certa ratione neſcitur, aut ſi ratio vere ſcita ab aliquibus, non capitur ab alijs &c. Et de horum numero conſtat ex dictis quæſtionem hanc eſſe. Et propterea ſicut in his, quæ ſunt fidei ſummi Pontificis authoritas omnibus præeſt rationibus, ita in his ſcibilibus ſupra tam ipſum, quam quemcumque alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locum obtinet, contra quam ſola authoris naturæ authoritas ſtatuere, aut decidere aliquid poteſt. Et quoniam ſolius veritatis amore opus hoc agitur, & materia moralis eſt, vt omnibus amabilis veritas reddatur, nemo opinans nominabitur, aut mordebitur quouis modo, ſed opiniones diſcutiemus, bene dicta ſuſcipientes, minus autem bene, ordinantes, & ſecundum vires fraternitate & charitate emendantes.

C

D

CAPVT III.

In quo genere, & in qua ſpecie virtutis, aut vitij operationes iſtæ locentur.

HVmana opera virtutis, aut vitij ſuſceptiua, in duo ſecantur genera. Quædam enim ſunt, quorum bonitas vel malitia in ordine ad operantem conſiſtit, vt concupiſcere, iraſci, timere, audere & vniuerſaliter humanæ paſſiones. Talium ſiquidem rectitudo ſufficienter habetur, ſi ipſe operans in ſeipſo aliqualiter ſe habet, puta ſi paſſio ſecundum rationem refrænetur &c. Alia autem ſunt, quorum propria & per ſe primo bonitas, aut malitia conſiſtit in ordine ad alterum, licet ad completam virtutis bonitatem etiam in ordine ad operantem bona eſſe oporteat, vt reddere depoſitum, reſtituere accommodatum, & vniuerſaliter operationes, quæ iuſtitiæ ſubiacent. Ad horum ſiquidem rectitudinem propriam, ideſt ad hoc vt iuſta opera ſint, ſufficit quòd alteri æqualiter commenſurata ſint, puta quòd reſtitutio acceptioni æquetur. Nõ enim refert quæ quia intentione depoſitum reddat, aut debitũ perſoluat, ſi operis iuſtitiam inſpicimus, licet plurimum interſit, ſi iuſtitiæ virtutem operanti attribuere volumus. Propter quod hoc eſt ſingulare in iuſtitiæ operibus, quod iuſta operari poſſunt carentes iuſtitiæ virtute, cæterarum autem virtutum opera nemo abſque virtute illa caplere ſufficit. Quod ideo (vt ex dictis patet,) accidit, quia cæteræ virtutes perficiunt hominem in his, quæ

E

A

ſunt ad ſe, iuſtitia vero in his, quæ ſunt ad alterum, vt dicitur in Quinto Ethic.

¶ Quum autem clara luce liqueat opera hæc, de quibus præſens agitur quæſtio, in numero eorum, quæ ad alterum ſunt eum æqualitatis ciuili debito contineri, eorum bonitatem vel malitiam ex ipſa ratione iuſti, quod ad alterum eſt, ſecundum æqualitatem ciuiliter debitam, conſiderare oportet. Et ob hoc omnes rationes quæ in re hac adducuntur, ex rectitudine voluntatis & pietate intentionis communitatis & miniſtrorum defectiuæ ſunt, non enim attingunt ad opus ſecundum ſe, an iuſtum vel iniuſtum ſit. Et quoniam iuſtum non humana lege poſitum (quoniam illud non eſt ad propoſitum, eo quòd non habet locum niſi in indifferentibus) ſed naturale, ideſt ex ipſa rei natura æqualitate aliqua alteri commenſuratum in duas ſecatur ſpecies, ſcilicet ſecundum iuſtitiã commutatiuam, & ſecundum iuſtitiam diſtributiuam, oportet nõ latere, ſecundum quam iuſti ſpeciem opera hæc examinare oportet, non enim eodem modo iuſti ratio in vtraque inuenitur. Quamuis autem primò aſpectu ad commutatiuam iuſtitiam omnia huiuſmodi opera ſpectare videantur (quia vel reſtitutionis, vel recompenſationis, vel locationis actus ſunt) quia tamen ſecundum multos diſtributiua admiſcetur iuſtitia, idcirco primo ſecundum formam iuſtitiæ commutatiuæ, deinde ſecundum admixtam diſtributiuam, & demum quandam ſingularem opinionem examinando procedemus.

CAPVT. IIII.

Conditiones iuſti commutatiui & diſtributiui.

QVia vero ignoratis rationibus terminorum, impoſſibile eſt intelligere cætera, prælibandum eſt quid ratio iuſti in commutationibus exigat, & ſimiliter quid ratio iuſti in diſtributionibus requirat, ad hæc enim aſpicientes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quum totum quoddam ſit triplex debiti ratio, ſine qua iuſtum non inuenitur, conſiderari poteſt, ſcilicet partis ad partem, & totius ad partes, & partium ad totum. Primus ordo dirigitur a iuſtitia commutatiua, ſecundus a diſtributiua, tertius a generali quæ legalis alio nomine dicitur, de qua in quinto Ethicorum dicitur, quòd neque heſperus, neque Lucifer eſt ita fulgens, aut admirabilis. Partes ſiquidem ciuitatis ſunt ſingulares perſonæ, quarum & res, & opera, & perſonas commutare adinuicem oportet, vt quòd vni deeſt abſque dantis damno ab altera habeatur. Bonum ſimiliter vel malum commune neceſſe eſt ſingulis proportionaliter diſtribuere, ſingulorumque bona ad commune bonum ordinanda eſſe nemo dubitat.

¶ Sed omiſſa pro nunc tertia hac iuſtitia (quoniam vt poſt patebit, non eſt ad propoſitum) ſciendum eſt, quòd iuſtum ſecundum iuſtitiam commutatiuam requirit tres conditiones. Prima eſt, quòd ibi ſit datio & acceptio ex parte vtriuſque extremi, aliter commutatio non eſſet, & commutatiuæ iuſtitiæ (quæ directiua commutationum eſt) propria deeſſet materia. Secunda eſt, quòd ſit inter partem & partem, ideſt ſingulares perſonas, aliter a diſtributiua, aut generali iuſtitia non diſtingueretur, vnde ſeruitium communitati exhibitum, recompenſatur ab ea, vt ſingularem perſonam induit, ſicut & vendit, & emit, vt perſona ſingularis. Tertia eſt, quòd ſeruetur æqualitas arithmetica, ideſt quantitatiua, vt ſcilicet quantum fuit ſeruitium, tanta ſit merces, & quanta læſio, tanta vindicta &c. aliter commutationes iuſtæ non eſſent. Mutuanti enim quatuor, niſi quatuor reſtituerentur, iniuſtitia eſſet, & ſimile eſt in alijs.

¶ Iuſtum autem ſecundum iuſtitiam diſtributiuam, tria ſimiliter exigit. Primo, quòd ibi ſit diſtributio, quæ propria eſt iuſtitiæ diſtributiuæ materia, vt ex eius nomine patet. Secundo, quòd ſit inter totum & partes, ita quòd a toto ad partes terminetur, aliter debiti ratio & diſtributio in vnum non coirent. Diſtributio namque partitionẽ ſonat alicuius, quòd niſi totius eſſet, partibus debitum, vt diſtribueretur, non eſſet. Vocamus autem totum communitatem vel principem vt ſic, partes autem ipſos ciues. Tertio, quòd ſeruetur æqualitas geometrica, ideſt proportionalis, vt ſcilicet talis ſit proportio eius quòd datur de communibus bonis vni perſonæ ad id quod datur alteri, qualis eſt inter perſonas ipſas, ideſt vt quantum vna perſona præcedit alteram in illa Republica, tantum quod vni datur excedat id quod dat vt alteri. Aliter æqua non eſſet diſtributio, quia boni totius partibus debiti tanto plus alicui parti debetur, quanto pars illa principalior eſt in illo toto, quæ principalitas in diuerſis politijs ſecundum diuerſa attenditur, ſcilicet ſecundum virtutem, aut diuitias, aut aliquid huiuſmodi.

CAPVT V.

Prima opinio, dicentium nihil vſura aut iniuſtitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis, ſtando infra limites iuſtitiæ commutatiuæ.

HIs igitur præmiſſis illorum occurrit opinio, qui terminos cõmutatiuæ iuſtitiæ non ægrediendo, contractus omnes huius Montis, nec vſuræ, nec iniuſtitiæ aliquid ſapere credunt. Et quoniam hi duabus incedunt vijs, illa primo adducenda eſt, quæ hos contractus adeo ſecundum ſe iuſtos dicit, vt ſi de cuiuſque priuatæ perſonæ intentio recta conſtaret, ſicut de pia communitatis & Montis intentione modo conſtat, cuilibet liceret pecunias ſuas cũ ſupradictis contractibus pauperibus mutuare.

¶ Vt autem huius ambiguitatis veritas clarius eluceſcat, ex quo nõ refert ſecundum hanc viam quis mutuet, publica ſcilicet an priuata perſona, nec refert cuius ſit quod mutuo datur, an ſcilicet mutuantis ſit, an alterius, ponamus in terminis caſum diſcutiendum, præſuppoſita recta intentione mutuantis, quam tamen præſupponere non eſt opus, quia contractus ſecundum ſe iuſtitiam quærimus, quæ in æqualitate commutationis conſiſtit quacumque id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuis indigentium exponens. 10000. ducatos, conducatque miniſtros ſcriptores, & cuſtodes pignorum, ſine quibus mutuum nulli dare vult; exigatque vnum denariũ pro qualibet libra ſingulis menſibus a ſingulis accipientibus, & retinentibus mutuum, ſuppoſito quòd tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddendam debitam miniſtris, & cuſtodibus &c. Dicit itaque his ſtantibus hæc prima opinio tria. Primo, quòd hic ſunt tres contractus, ſecundo quòd in his nulla interuenit vſura, tertio quòd in his nulla inuenitur iniuſtitia.

¶ Primum horum declaratur diſtinguendo contractus. Eſt ſiquidẽ hic primo contractus mutui inter Petrum mutuantẽ & Ioannem pauperem. Eſt deinde contractus pignoris inter Ioannem pauperem & ipſum Petrũ, ſeu miniſtros eius, quod idem eſt, quia in mutuantis perſona pignus ſuſcipiunt. Eſt & tertio contractus locationis, quo miniſtri operas ſuas locant ad ſcribendum, cuſtodiendum & excutiendum pignora, & cætera, & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra ſoluendo.

¶ Secundum vero, ſcilicet quòd hic nulla ſit vſura, probant ex ipſius vſuræ ratione dupliciter. Primo, quia vſura eſt quando aliquid vltra ſortem ex mutuo quæritur, ita quòd mutuum ſit non occaſio aut cauſa ſine qua non, ſed ratio & cauſa propter quam aliquid pecunia æſtimabile vltra ſortem percipitur. Conſtat autem ex diſtinctione contractuum, quòd hic nihil propter mutuum vltra ſortem quæritur, ſed tantum propter locatas operas miniſtrorum, cuius euidens ſignum eſt, quòd ſi miniſtri gratis hæc facere vellent donantes ſingulis illos denarios, nemo turbabitur. Secundo, quia ſi iſta miniſtrorum merces eſſet vſuraria, a quocumque redderetur, eſſet vſuraria, non enim refert, an fœneratori vſuræ dentur ab accipiente mutuum, vel a principe, vel a quocumque alio. Sed conſtat quòd prædictis miniſtris abſque vllo ſcrupulo poteſt tanta merces pro his laboribus a communitate vel principe reddi, vt Mediolani, & Brixiæ, & Veronæ ſit, ergo non eſt vſura.

¶ Tertium autem, ſcilicet quòd hic nulla ſit iniuſtitia, declaratur ſic. Si hic eſſet iniuſtitia, aut eſſet iniuſtitia illa ex parte miniſtrorum, vt ideo iniuſtitia ſit exactio iſta, quia ipſi gratis tenentur operas ſuas impendere & hoc non, quia non ſumus in caſu extremæ neceſſitatis aut ſuperfluitatis tantæ quòd teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, vt ideo iniuſta ſit acceptio, quia taxatur vnus denarius pro libra ſingulo menſe, & hoc non, tum quia multorum ſapientium & bonorum virorum ſententia conſideratis particularibus circumſtantijs, via hæc æquiſſima iudicata eſt, particularium autem iudicium prudentibus viris committendum eſt ſecundum moralem philoſophiam. Tum quia huic modo ratio ſuffragat, commenſuratur enim hoc modo ſolutio periculo & labori miniſtrorum. Quanto maioris pretij pignus, aut maiore tempore retinetur, tanto plus periculi cuſtodes ſubeunt & curæ, & laboris, ſi excutienda (vt ſæpe accidit) pignora ſunt. Aut ex parte pauperũ, vt iniuſta ſit hæc exactio, quia a non debente ſoluere exigitur, & hoc non, propter duo. Primo, quia ſi pauper non tenetur ad hoc cũ aliquis ad hoc teneatur, debet aſſignari quis eſt, qui ad hoc obligetur. Ipſe Petrus mutuans non tenetur, quoniam damnum incurrere non tenetur ex hoc, quòd beneficium mutui impendit, quinimo ſi aliquod damnum ex hoc incurreret, poſſet a paupere accipiente mutuum illius recompenſationem exigere, vt ab omnibus doctoribus concorditer dicitur. Princeps quoque aut communitas ad hoc non tenetur, tum quia ſumus extra caſus extremæ neceſſitatis & ſuperfluitatis, extra quos eleemoſyna non eſt in præcepto, tum quia principes, etſi teneantur pauperum curam habere, & eis ſubuenire, non tamen tenentur hoc modo ſubuenire, vt de ſe patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, reſtat, quòd pauper ipſe teneatur. Secundo, quia morale principium eſt, quòd ille debet onera rei ſuſtinere, in cuius fauorem res agitur, cum autem conſtet, quòd miniſtrorum operæ propter pauperes fiant, vt habeant vnde ſuis prouideant neceſſitatibus, conſequens eſt, quòd ipſi pauperes debeant miniſtrorum operas recompenſare.

CAPVT VI.

Examinatio prępoſitæ opinionis cum determinatione, quòd in his contractibus committatur multiplex iniuſtitia.

QVod autem prędicta opinio in multis a veritate deficiat, nõ ex opinabilibus, ſed ex per ſe notis principijs moralibus deducendum eſt. Aſſumamus itaque duo principia in commutationis contractibus per ſe euidentia. Alterum affirmatiuum, ſcilicet ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Alterum negatiuum, ſcilicet, nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hæc principia ſtando infra limites iuſtitiæ cõmutatiuæ per ſe nota ſunt, quoniam ex ſeipſis æqualitatem iuſtitiæ clare continent, & ideo indiſciplinati eſſet quærere eorum probationem. Sub his autem principijs oportet ſubſumere propoſitiones minores, quas difficile eſſet intellectu penetrare niſi prius operationes miniſtrorum interuenientes in contractibus iſtis diſtinguerentur, & ſigillatim diſcuterentur quæ in cuius fauorem fiat, hac enim deciſione habita, ſtatim tota ratio integre patebit. Sed ad hanc deciſionem abſque errore habendam, oportet ex his, quę per ſe inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quæ per accidens inſunt, & ex proprijs & immediatis cuiuſque conditionibus, & non ex communibus & remotis ſententiam proferre. Propter quòd non eſt in hac conſideratione immiſcendum, quòd hoc, vel illud opus fiat in fauorem boni communis, aut aliud huiuſmodi, finis ſiquidem communis & remotus eſt vniuerſitatis bonum in particularibus commutationibus. Iam enim ſtabilitum ſuperius eſt, quòd iuſtum ſecundum iuſtitię commutatiuæ formam attenditur ſecundum æqualitatem commutationis huius perſonę ad illam perſonam, & non ſecundum ordinem ad communitatem.

¶ Ex per ſe ergo & proximis conſideraturi, diſtinguamus inprimis operas has miniſtrorum, dicentes quòd harum operarum quædam ſunt quaſi per ſe & cõmuniter intentæ, & hę ſunt illæ, quæ vſque ad venditionem pignorum interueniunt. Quędam vero ſunt ſpecialiter, & per accidens intentæ, & hę ſunt ſubhaſtatio, & venditio pignorum, & his annexa, quæ ex mora quorumdam debitorum accidunt. Diſtinguendo autem ſigillatim prima opera, dicimus ea eſſe hæc, ſcilicet cuſtodiam pecuniæ, præparationem ad mutuandum actum mutuandi, ſumere pignus, ſcribere hæc, cui annectuntur expenſæ pro libris &c. cuſtodiam pignorum, cui coniungitur conductio domus pro eorum conſeruatione, & tandem reſtituere pignora. Horum autem pars maior & periculoſior in fauorem ſit Petri mutuantis, aut vniuerſitatis pauperum, cuſtodia enim pecuniæ, acceptio pignorum, eorum cuſtodia, ſcribere hæc, expenſæ pro libris conductioque domus (in quibus totum periculum eſt) ad alterius vel vtriuſque ordinantur ſecuritatem. Reliqua autem paruula, ſcilicet pręparatio ad mutuandum, & ipſe actus mutuandi, & reſtitutio pignoris ad huius pauperis ordinantur vtilitatem.

ET VT CLARIVS Eluceſcant hæc, videamus ſingula. Cuſtodia in primis pecuniæ, in illius fauorem proxime fit, cui cuſtodienda reponitur, pecunia autem hęc cuſtoditur duobus ſcilicet Petro mutuanti, cuius eſt directum dominium huius pęcuniæ, & vniuerſitati pauperum, cuius eſt quaſi dominium vtile eiuſdem. Nulla enim alia ratione hanc pecuniam oportet conſeruari, niſi vt Petrus ſit ſecurus, ſi quando vellet retrahere pecuniam ſuam, & vniuerſitas pauperum ſit certa, quòd communis ſit etiam futuris pauperibus vtilitas iſta. Acceptio ſimiliter pignorum, quum ad conſeruationem & ſecuritatem capitalis proxime ordinetur, conſtat quòd in fauorem ipſius Petri & vniuerſitatis pauperum ſit. Et ſimile omnino eſt de ipſo actu ſcribendi, & expenſis pro libris. Hæc enim omnia nulla alia ratio fieri cogit, niſi ob integritatem & ſecuritatem pecuniæ. Ioannes enim pauper mutuum accipiens, non curat quòd hæc præſcribantur, aut quòd pignus ab eo exigatur, ſed hæc omnia pecuniæ dominus ſecuritati ſuæ conſulens fieri vult.

¶ In cuſtodia autem pignorũ conſiderandũ eſt, q ſicut pignus habet in ſe duo, ſcilicet quòd ſit pignus, & quòd ſit talis res, (puta veſtis,) ita in ipſa pignorum cuſtodia diſtinguendum eſt, quòd ipſa eſt cuſtodia pignoris, & quòd eſt cura talis rei. Si conſideretur formaliter pignorum cuſtodia, manifeſte patet quòd in fauorem Petri

mutuantis

mutuantis, & vniuerſitatis pauperum ſit, quię proximè ordinatur in ſecuritatem pecuniæ rehabendæ. Vnde quia contractus pignoris ſecundum veritatem eſt in fauorem accipientis, ideo accipiens ipſum tenetur ad reſtitutionem eius, ſi etiam perdidit illud, vt conuincitur ex illo morali principio reſtitutionum poſito à San. Th. in Secunda Secundæ q. 62. quòd aliquis tenetur ad reſtitutionem non ſolum ratione rei acceptæ, ſed etiam ratione acceptionis tenetur reſtituere, etiam perdita re. Et in hoc differt accipiens depoſitum ab accipiente pignus, quod ille depoſito perdito, non tenetur ad reſtitutionem, quia obligatur ad reddendum depoſitum ratione rei acceptę, & non ratione acceptionis, quia depoſitum datur in fauorem deponentis: iſte autem, ſcilicet accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & ratione acceptionis (quia pignus datur in ſecuritatem petentis ipſum) obligatur ad reſtitutionem non ſolum quamdiu pignus habet, ſed etiam ſi non habet, ſuo enim periculo tenetur naturali iure illud cuſtodire, ſicut qui accommodatum accipit eadem ratione, &c. Si autem conſideretur cura talis rei, quæ eſt pignus (puta excuſſio veſtium & huiuſmodi ſolicitudo) ſic quia hoc accidit pignori, de ſui ratione nõ exigitur, quod ſit in tali materia, ſed ſufficit ſibi quod ſit tanti pretii, vt ſecura ſit pecuniæ rehabenda, ideo non eſt eadem ratio de ſolicitudine exercenda, & de ipſa cuſtodia. Hęc nanque cura quamuis in fauorem vtriuſque, dantis ſcilicet & accipientis cedat (dum pignoris domino res ſua illæſa ſeruatur, & huic creditori pignoris pretium conſeruatur, vnde poſſit mutuatam rehabere pecuniam) ſimpliciter tamen & per ſe ſit in fauoré domini pignoris, quia mutuans licet exigat pignus, non tamen exigit qualitatem pignoris, imo hanc onerosam conditionem refugit naturaliter. Vnde pacisci poſſet cum domino pignoris talis, quòd ipſe non vult ſolicitudinem hanc, ſed quòd Dominus ipſe mittat tempore curæ habendæ ad excutiendas veſtes ſuas, & alia huiuſmodi. Nec obſtat, quòd ſi nullo interueniente pacto veſtes in pignus acceptas contingit lędi, retinens ipſas tenetur ad ſatisfaciendum domino pignoris. Hoc enim non prouenit ex eo quod retinens tale pignus tenetur per ſe ad curam eius, ſed ex eo quod per accidés iſte tenebatur ad hoc, quia ſcilicet non fuit proteſtatus, manifeſtando domino pignoris, quòd talis pignoris curam refutaret. Implicite enim obligatur quilibet ſumens pignus qualecunque ad eius curam, (expenſis tamen domini) niſi aliud proteſtetur. Domus autem conductio, in quantum deſeruit cuſtodiæ pecuniæ & pignorum, &c. in fauorem eſt Petri mutuantis, & vniuerſitatis pauperum. Inquantum autẽ pignorum expanſioni & curæ vtilis eſt, in horum pauperum fauorem ſit. Reliqua autem tria opera, ſcilicet actus mutuandi, & pignora reſtituendi, & paratum eſſe ad reſtituendum, in fauorem manifeſte ſunt Ioannis pauperis. Sed prima horum, ſcilicet actus mutuandi, & reſtituendi pignus ſub mercede non cadunt, quoniam actui mutuandi reſpondet actus reſtituendi accepti in mutuum, & actus reſtituendi pignus reſpondet actui dandi ipſum pignus, ſicque par pari refertur. Tertium autem ſub mercedem eſſe per ſe patet, pecunia ſiquidem æſtimabilis eſt obligatio ad paratum eſſe ad mutuandum. Opera vero in altero diuiſionis membro poſita, ſcilicet quæ ſpecialiter reſpectu quorundam accidunt, (vt venditio pignoris, & cætera annexa) non opus eſt diſcutere, in cuius ſunt fauorem, quoniam propter moram debitoris ab ipſo ſoluenda ſunt, ſicut & expenſæ quæ poſt eius moram fierent in citatione coram iudice & litibus &c.

EX omnibus igitur his colligendo, cùm pateat vnum tantum actum mercenarium propriè & per ſe ordinari vniuerſaliter in fauorem cuiuſque ſingularis pauperis, ſcilicet obligatam præparationem ad mutuandum, ex ſupradictis principiis facile veritas intenta deduci poteſt, conſiſtens in quinque concluſionibus. Prima eſt negatiua, ſcilicet, Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedẽ debitam miniſtris huiuſmodi pro cuſtodia pecuniæ vel pignoris, pro opere ſcribendi libros ratiocinii, aut pro domo ad hæc conducta. Patet iſta ex illo principio negatiuo, quo dicitur, quòd nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis enim iam conſtat iſta opera non eſſe facta in fauorem Ioannis pauperis, ſed alterius, puta Petri mutuantis, vel vniuerſitatis pauperum, vel vtriuſque. Secunda eſt etiam negatiua, ſcilicet Non omnis pauper accipiens mutuum, tenetur ad reddendam mercedem miniſtris pro cura pignorum, aut domo ad hęc ſedi. Patet iſte ex eodem principio: quia non omnis pauper offert pignus tale, id eſt, onerosum, & conſequenter non omni pauperi exhibetur hoc ſeruitium, ac per hoc nec à quolibet reddendam eſſe mercedem iuſtitiæ exigit commutatiua. Nec obſtat, ſi quis fingat omnes teneri ad hoc, quia licet hic non det mihi pignus excutiendum: ego tamen qui ignorabam quale pignus eſſet allaturus, iam conduxi excuſſorem in ſeruitium eius & aliorum paratum. Ignorantia ſiquidem hæc non ſuffragatur, quoniam probabilem cognitionem (quæ in huiuſmodi certitudini par eſt) Mons habet, quod pauperum in digentium mutuo alii afferrent pignora excutienda, & alii non: vt quotidiana experientia teſtatur. Et conſequenter conducendus

A eſt ſibi excuſſor pro quibuſdam, ab illis mercedem recepturus, ſi iuſtitiæ commutatiuæ æqualitas ſeruari debet. Tertia eſt affirmatiua, ſcilicet, Petrus mutuans, ſiue vniuerſitas pauperum tenetur ad ſatisfaciendum miniſtris pro operibus in prima concluſione poſitis, ſcilicet cuſtodia pecuniæ & pignoris, &c. Patet iſta ex affirmatiuo principio, quo dicitur, quod ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet quidem ex dictis, quòd opera iſta in vtriuſque vel alterius horum fauorem per ſe fiunt, non Ioannis pauperis. Quarta etiam eſt affirmatiua, ſcilicet, Quilibet pauper mutuum ſumens tenetur ſatisfacere pro obligata præparatione miniſtri ad mutuandum, & illi pauperes tenentur ad ſatisfaciendum, pro cura pignorum onerosorum & particula penſionis domus in quantum deſeruit ad hoc, qui pignora talia afferunt. Patet iſta ex eodem principio: patet enim ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorem ſingulorum pauperum eſſe, & excuſſionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta

B concluſio principaliter intenta, quæ ex prædictis aperte ſequitur, eſt iſta: Iniuſte exigitur à quolibet paupere vnus denarius pro libra ſingulis menſibus, pro mercede reddéda ſupradictis miniſtris, &c. Clariſſime eſt iſta, quia cum iniuſte exigatur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis conſtet, quòd pauper quilibet non tenetur ad omnia ſoluenda, ſed ad vnum, ſcilicet obligatam præparationem ad mutuandum, conſequens eſt, quòd iniuſte exigatur à quolibet merces pro omnibus miniſtrorum operibus reddenda.

CAPVT VII.

Secunda opinio examinatur, ſoluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

C ANTEQVAM Soluantur obiectiones ad oppoſitum factę, & examinetur, an vſura hic inueniatur, duo circa ſupradicta relicta ſoluenda ſunt: inſerendaque horum ſolutioni eſt ſecunda opinio, quia eius deciſio ſimul apparet. Reſtat igitur dubium primo, an Petrus mutuans an vniuerſitas pauperum, an vterque ſimul teneatur ad ſatisfaciendum miniſtris pro illis operibus, pro quibus Ioan. pauper non obligatur. Sed ſi prædicta diligenter inſpiciantur, patere poteſt, quòd non Petrus mutuans, ſed vniuerſitas pauperum tenetur ad hoc. Adductum enim iam eſt principium dicens quòd ille, in cuius fauorem res agitur, tenetur ad mercedẽ reddendam: conſtat autem, quod cuſtodia ſeu conſeruatio pecuniæ integræ, ad quam cætera hæc opera ordinantur, non in Petri fauorem, ſed pauperum vniuerſitatis ſit, quia Petrus non propter ſe cuſtodiendam pecuniam deponit, ipſe enim per ſeipſum cuſtodiret pecuniam propriam, niſi pauperum vtilitas exponendam pecuniam ſuam cuſtodibus expoſceret. Patet etiam hoc idem, ex eo

D quòd pecunia hæc non cuſtoditur periculo Petri afferentis, quoniam reſtituenda eſt ſibi non ſolum ratione rei acceptæ, ſed ratione acceptionis & iam dictum eſt, quòd quando aliquis tenetur ad reſtituendum ratione acceptionis, etiam re perdita tenetur, Petrus igitur gratis offerens pecuniam mutuis, licet non donet, non tenetur, ſed pauperum vniuerſitas.

ET TVNC ſurgit ſecundum dubium, cur iniuſte dicatur exigi à Ioanne paupere particula quædam eius, ad quod vniuerſitas pauperum tenetur, cum Ioannes pars ſit totius pauperum vniuerſitatis: ſi autem vniuerſitas tenetur ad integram ſatisfactionem, ſic pars eius ad partem. Quinimo impoſſibile eſt, vt aliter vniuerſitas pauperum ſatisfaciat, quoniam præter pauperum rẽs nihil habet.

¶ Sed ad hoc quoq; dubium ex dictis reſponſio facile haberi poteſt. Iniuſtam ſiquidem eſſe huiuſmodi exactionem ratio indicat commutatiuæ iuſtitiæ infra cuius latitudinem ſtando, à parte exigi non poteſt, id ad quod totum tenetur, eo quòd totum vt extre-

E mum eſt commutatiuæ iuſti, partis rationem habet, idemque eſt à parte exigere ſecundum iuſtitiam commutatiuam id, ad quod totum ſecundum ea tenetur, ac ſi exigeretur ab vna parte id ad quod parallela tenetur, quod iniuſtiſſimum eſſe conſtat. Ex prædictis autẽ ſufficienter habetur, quòd omnes huiuſmodi operationes ſecundũ iuſtitiæ commutatiuæ formam modo examinantur. Quid autem dicendum ſit ſecundum iuſtitiam diſtributiuam, ſi locum in hac re habet, proprio loco dicetur. Sat ſit nunc ſcire, quòd iniuſte exiguntur hæc à Ioan. paupere, ſi infra iuſtitiæ commutatiuæ limites res agatur, vt opinio prima dixit.

EX præmiſſis autem patere poteſt defectus alterius opinionis, defendentis contractus iſtos ſecundum iuſtitiam commutatiuam, licet non ita ample ſicut prior. Propterea ſiquidem accedens ſecunda hæc opinio ad caſum Montis pietatis, & non curans an ſingulari perſonæ liceret pecuniam propriam tali mutuo exponere, caſum in terminis ponens; licet in cæteris concordet cũ præcedenti, in hoc tamen differt, quòd Petrum ponit abdicantem à ſe proprietatem & dominium pecunię mutuandæ, ſicut & alii qui Montis

pietatis pecunias offerunt, donatię. Et ſic caſus omnino idem cum Monte pietatis eſt iſte. Petrus vocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatorũ ad hoc, vt inde perpetuo pauperibus mutuetur: hac donatione facta, ſtatuuntur poſtmodũ a populo & rectoribus miniſtri, &c. vt ſupra. In iſto dicit caſu, cum dominium pecuniæ nec Petri, nec alicuius alterius ſit, (cuius ſignum eſt, quòd abſolute loquendo, quicunque eam diſtraheret, iniuſte hoc faceret, vtpote contra expreſſam intẽtionem piam donantis, qui non niſi ad hoc donauit) conſequens eſt, quòd obligatio ad mercedem reddendam miniſtris, ad ſingulos deriuetur pauperes. Communitas enim ad hoc non tenetur, cum extra caſum neceſſitatis extremæ & ſuperfluitatis res hęc agatur, & vt dictum eſt, non tenetur ad habendum determinatum modum ſubueniendi. Patet ſiquidem huius opinionis defectus ex conſideratione principiorum ſupradictorũ, nihil enim minus iniuſtitiæ in hoc accidit caſu, quam in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper etiã hic non tenetur ad mercedem reddendam, quia non ſit opus in ſuũ fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuantis, an communitatis, an vniuerſitatis pauperum, an etiam ipſius Dei. Sufficit nanque Ioanni pauperi ad hoc, quòd ipſe non teneatur, iſta negatio, ſcilicet quòd opus hoc non fiat in ſuum fauorem, quia in hoc caſu inueniri probatum fuit. Principium enim negatiuum adductum eſt, quòd nullus ſecundum iuſtitiam commutatiuam tenetur ad mercedem reddendam pro ſeruitio alteri impenſo. Alterum autem eſſe etiam ipſum pauperum collegium a ſingulis pauperum, in primo Politicorum patet, & infra iuſtitiam commutatiuam ſtando, probatum eſt prius. Tum quoniam vniuerſitas ſiue collegium pauperum ad hoc tenetur etiam in iſto caſu, & conſequenter iniuſte a ſingulis pauperibus mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem ſiquidem ratio, qua vniuerſitatem pauperum ad hoc teneri prius dicebatur, hic locum habet, quoniam nõ ratione dominii ipſius pecuniæ ſecuritas, & integritas in ſuum per ſe & proxime fiebat fauore, quod in hoc caſu manifeſtius fieri apparet. Et ideo vniuerſitas ipſa pauperum ad ſatisfaciendum miniſtris pro operibus illis, quę non ſunt in fauorem Ioannis pauperis, tenetur. Eſt igitur multiplex ſecundum iſtam viam in contractibus his iniuſtitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum, arguentium quòd contractus prædicti ſecundum commutatiuam iuſtitiam ſint iuſti.

OBIECTIONVM autem in oppoſitum adductarum prius conuenit illas ſoluere, quæ iniuſtitiam ab his contractibus auferre conabantur, & poſtmodum illas examinare, quæ de vſura eorum agebant. Dupliciter igitur hic inueniri iniuſtitiã ex dictis patere poteſt, ſcilicet ex parte modi exigẽdi, & ex parte pauperum a quibus exigitur. Ex parte ſiquidem pauperum, quia ipſi non tenentur ad ſatisfaciendum miniſtris, niſi quo ad aliquid tantum. Nec eſt inter modica deputandum id, in quo aggrauatur; quoniam, vt ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad tertiam partem ſoluendam eorum quæ ab ipſo modo exiguntur, vniuerſaliter enim non tenetur niſi ad ſatisfaciendum pro obligata præparatione ad mutuandum, quòd cum omnibus ſuis appenditiis ſi mercedem nunc exactæ tertiam partem ſibi vendicat; ſufficientem recompenſationem habet, vnde cum grauetur Ioannes pauper in duabus partibus, non in modico grauatur. Immo ſi in medietate, vel tertia, vel quarta, vel decima parte grauari eũ neceſſe eſſet, iniuſtitia eſſet non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile eſſe poteſt: incerta ſiquidem eſt eius quantitas, quoniam ſecundum Montis diuitias plus & minus poterit mutuare, &c. Tum quia iniuſtitia modica non reputatur, niſi quando per accidens incurritur: in propoſito autem ex intentione committitur, vnde iniuſtitiæ mortale peccatum non euitatur.

AD id autem quod obiiciendo quæritur, quis teneatur ad hoc ſi Ioannes pauper non tenetur, dico duo. Primo, quòd de iuris rigore tenetur vniuerſitas pauperum, cuius pecunia conſeruatur per pignora, &c. Et teneretur ipſe Petrus mutuans ſi non in fauorem vniuerſitatis pauperum pecuniam cuſtodiendam exponeret, ſed donaret. Et ad id, quod in cõtrarium adducitur, ſcilicet quòd nullus mutuans tenetur aliquod damnum incurrere ex hoc, quòd beneficium mutui impendit, quinimò poteſt ſi quod damnum ex hoc incurrit, ſecundum omnes doctores exigere, dico quòd hoc commune dictum eſt ſumme verum, ſed male applicatur ad propoſitum, quoniam expenſæ iſtæ nõ cauſantur ex beneficio mutui, licet occaſionentur & remote ex mutuo proueniant, ſed cauſantur ex contractu pignorum, quod formaliter eſt in fauorem mutuantis. Dixi notabiliter, quòd occaſionantur & remote proueniunt expenſę iſtæ ex contractu mutui, & non dixi, ex beneficio mutui F cauſantur, quia mutuum nõ eſt cauſa, ſed occaſio harum expenſarum, non proxime, ſed remote, nec habet rationem occaſionis huiuſmodi, inquantum eſt in fauorem accipientis mutuum. Propter quod ratio iſta concludit oppoſitum ſui intenti, eo quòd ſicut iniquum eſt mutuantem ex hoc, quòd mutuat damnificari, ita iniquum eſt dantem pignus ex hoc lædi, æqua enim eſt vtriuſque conditio per ſe loquendo. Vnde exemplum quod adducunt, quòd opinionem hanc plurimum fouiſſe videtur, ad propoſitum non eſt. Dicunt enim, Si Petrus Mediolani exiſtens Ioanni petenti ibidem pecuniam mutuo frater dicat, Pecuniam quam petis, Ianuæ habeo, mittamus tuis expenſis pro illa, & ſic mutuum gratis accipito, conſtat quòd Petrus non exigit iniuſte a petente mutuum expenſas illas, quia non tenetur incurrere damnum hoc, ex hoc quòd mutuat, ergo a ſimili, neque in his contractibus iniuſtum eſt expenſas exigere. Ad propoſitum, inquam, non eſt exemplum hoc, quia clare patet quòd expenſæ iſtæ ſiunt ad hoc vt pecunia ad mutuũ petentem perueniat, & conſequenter in eius fauorem per ſe & G proxime ordinantur, in propoſito autem noſtro expenſas iſtas non ordinari per ſe in fauorem Ioannis pauperis mutuum accipientis, ex dictis clariſſime conſtat.

¶ Propter quod aduertant cuiuſque ordinis viri, vt exemplis non fallantur, quoniam multa in eis diſſimilia inueniuntur, quorum quodlibet, quia non facile eſt cuilibet diſcernere, duo ſubiungenda duximus, ex quibus cætera facilius diiudicari poſſint. Creditur enim primo, quòd ſicut Martinus qui mutuo Bernardo indigenti, accepit pecuniam a fœneratore, & expenſas fecit vt pignora per famulos tuta deuehantur, licite poteſt a Bernardo paupere exigere nomine intereſſe huiuſmodi expenſas, & vſuram quam ſoluit, ſic in propoſito fieri poſſit a Petro ſeu communitate qui ad has expenſas cogitur ex alio opere facto in fauorem Ioannis pauperis, ſcilicet mutuo. Creditur quoque ſecundo, quòd ſicut a petente mutuum licite poteſt mutuans exigere ſecuritatem, & ſi accipiens mutuum, chirographo eum facere tutum eligat, notarioque mercedem reddat non iniuſte grauatur, & tamen chirographum ſit in H fauorem mutuantis, ita in propoſito petens pignus non iniuſte grauat Ioannem pauperem circa expenſas, ex quibus nihil ſibi vtilitatis accreſcit, ſed ſola indemnitas Montis ſeruatur.

¶ Sed in his & huiuſmodi plurima eſt diſſimilitudo. Et primum quidem exemplum a Mõtis natura differt, quòd expenſas illas Martinus facit, vt Bernardi perſonam induat indigentis ſubſidio tali, quaſi ſibi pignora accommodans, vt mutuum inueniat, & ideo non eſt mirum, ſi expenſas tales Bernar. tenetur ſubire: nihil enim minus tenetur quàm ſi ipſe per ſeipſum a fœneratore mutuũ ſumens, expenſas illas feciſſet propter hæc accidentia. In caſu vero Montis, nec Petrus, nec communitas in perſona Ioan. pauperis expenſas has facit, ſed collegii pauperum, vt ex dictis patet, & ideo Ioan. pauper iniuſte grauatur in huiuſmodi expenſis. Circa ſecundum vero exemplum ſciendum eſt, quòd vt dicitur in 4. Meth. niſi cuique quæſito reſpondeatur formaliter, omnis certitudo deſtruitur, eo quòd extra rationem formalem vagantibus infinita I occurrunt circa quodlibet. Vnde in propoſito, ſolicite ſemper attendendum eſt quid formaliter quæratur, aut ratiocinando adducatur. Aliud enim eſt petere ſecuritatem rehabendę pecuniæ, & aliud eſt petere talem ſecuritatem, ſ. habentem expenſas annexas, puta Chirographum: quemadmodum etiam ſuperius diſtinctum eſt, quòd aliud eſt loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens enim ſecuritatem nihil petit in ſui fauorem habẽtem annexum dãnũ eius, a quo petit illam: ſicut nec petens pignus. Vnde ſi accidat, quòd petitam ſecuritatem aut pignus ego dare non poſſim, niſi cum aliqua expenſa, quam qualitas ſecuritatis aut pignoris a me electa parit, ego ipſe damnum mihi hoc infero: ſicut in exemplo adducto contingit. Non enim ex ſecuritate petita, ſed ex qualitate ſecuritatis a me oblata expenſę iſtæ per ſe proueniunt. Et ideo teneor ego K notario mercedem reddere: ſicut & expenſas illas ſubire, quæ ex pignoris emanãt accidẽtibus. Petens vero ſecuritatẽ talẽ (puta chirographũ) cũ in fauorẽ ſui petat rẽ habentẽ expenſas annexas, & iniquũ ſit ex eo ꝙ in fauorẽ ſui egitur, alterũ dãnificari, iniuſte grauet eũ a quo illã petit, ad reddendã mercedẽ notario debitam. Vnde euidẽter patet, ꝙ Mõtis natura ab hoc exẽplo diſtat in hoc, ꝙ hic petens ſecuritatẽ, nihil petit, ex quo ꝑ ſe oriatᷣ expẽſa aliqua: in Monte aũt volens pignus, vult ſibi a Ioanne paupere ſolui ꝓ cuſtodia, & aliis, ad quæ ipſe tenetᷣ naturali iure, aut quæ ipſe fieri vult non in Ioannis pauperis fauorẽ, vt ex dictis patet. Oẽs ergo iterũ atq; iterũ monitos eſſe rogo, quatenus caueãt ne exẽplis inhæreãt, qm̃ multa latẽt in eis accidẽtia, ex qbus ẽt ſapiẽtes cõtingit falli.

¶ Secundo dico, ꝙ non ſufficienter arguendo probatur, cõmunitatẽ aut principem non teneri ad ſoluendam miniſtris mercedẽ. Licet .n. recte concludatur, quòd non teneantur ſimpliciter: non tamen ex hoc cõcluditur, quin teneantur ex ſuppoſitione, id eſt ſuppoſito quòd hunc modũ mutuandi ſtatuant. Et licet, vt dictũ eſt, vniuerſitas pauperum de iuris rigore, non cõmunitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc omnia ad commutatiuam iuſtitiam

ſpectant,

ſpectant, & abſque publica authoritate facta iniuſta non eſſent, æquitas tamen a iuſtitia non multum remota exigit, quòd princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiam hoc modo ſubueniat.

¶ Modus autem accipiendi, quòd etiam iniuſtitiam contineat, manifeſtatur. Cum duo genera operum ſint, pro quibus hæc a paupere exiguntur (ſcilicet illa, pro quibus non tenetur) vel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro cuſtodia pignorum) vel quia hic non tenetur, puta pro excuſſione pignorum (quia ferreas virgas in pignus dedit) de modo exigendi mercedem, pro iſtis non oportet probare, quòd ſit iniuſtus, quia ſi exactio eſt iniuſta, modus eius iuſtus eſſe non poteſt. Sed & modus exigendi pro his, ad quę Ioannes pauper tenetur, ſcilicet pro obligata præparatione ad mutuandum, iniuſtus oſtenditur, ex eo quòd obligatæ præparationi miniſtri ad mutuandum, nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiuſuis occupationis, aut damni commenſuratur diuturnitas temporis, quo mutuum accepturus tenetur, aut quantitas acceptæ mutuo ipſius pecuniæ. Niſi quis diceret damnum incurri ex eo, quòd non poteſt tam frequenter mutuum iterare, ac pro hoc ceſſat miniſtri merces a pluribus ſuſcipienda. Sed ſubtiliter conſideranti apparebit, quòd ex hoc non habetur, quòd oportet mercedem iſtam quantitati, mutui & tempori quo retinet, commenſurare, ſed quòd oportet conſideratis omnibus, certum ſalarium ſibi ſtatuere, & illud ſummarie ac veriſimiliter, calculatis prudentiũ arbitrio pauperibus venturis ad ſuſcipiendum mutuum ſoluendũ æqualiter taxare, eo quòd æqualiter ad omnes huiuſmodi ſe obligat, ſic enim merces miniſtris debita redderetur abſque ambiguitate & iniuſtitia aliqua. Nec inconuenit contingere pauperem pluries indigentem plus ſoluere minus paupere, quoniam merces hæc redditur non mutuo, aut quantitati pecuniæ mutuatæ, ſed obligatæ præparationi ad mutuandum, quæ æqualiter omnes reſpicit, & pauper pluries ſumens, duorum rationem habet. Nec eſt opus prudentium virorum iudicio iſta tantum ſubmittere, quia ſcientiæ ſubiacent, ſed eorum arbitrio, vt dictum eſt, relinquitur quantitas ſtipendij miniſtris debiti, & taxatio quantitatis pecuniæ a ſingulis ſoluendæ æqualitate ſuppoſita, & alia huiuſmodi ſingularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quòd in prædictis contractibus committitur vſura.

Reliquum quo ad hanc partem eſt, vt videatur, an iniuſtitia, quæ in his inuenitur contractibus, vſuræ rationem habeat, quod ex duobus conſiderandum eſt.

¶ Primo ex eo, quòd vſura duobus modis committitur, ſcilicet augendo ex mutuo capitale, & exigendo recompenſationem damni, quod non propter mutui beneficium incurritur. Neque enim minus vſuram ſapit velle ab accipiente mutuum recompenſationem damni, quod ab hoſtibus vel latronibus paſſus eſt, quàm velle ad augendas opes aliquid vltra ſortem. In propoſito autem, cũ iam pateat, Montem pietatis, ſiue vniuerſitatis pauperum, & hæc inter volentem ſibi pecuniam Montis integre & ſecure ſaluari, quicumque ſit ille, exigere a Ioan. paupere mutuum petente expenſas, quæ nõ in illius fauorem fiunt, conſequens eſt, quòd exigat recompenſationem damni, quod non ex mutui beneficio incurritur, ſed propter pecuniæ rehabendæ ſecuritatem. Nec obſtat aliqualiter, quòd damnum hoc ex mutuo emergit, ſaltem occaſionaliter, nihil ſiquidem refert, vnde damnum hoc proueniat, aut a quo inferatur, dummodo ex eo, quod fit in fauorem Ioan. pauperis vt ſic, nõ cauſetur, iſta enim negatio ſufficit ad hoc quòd iniuſte exigatur ab eo, & conſequenter quòd vſurarie, ex quo, vt dictum eſt, non refert ad vſuram, damnum indebitum a petente mutuum exigere, aut lucrum quęrere.

¶ Secundo ex eo, quòd non minus vſurarium eſt, mercedem alteri debitam, non ex ſeruitio impenſo ad mutui beneficium vt ſic, ab accipiente mutuum exigere, quàm quodcumque aliud lucrum vltra ſortem petere, neque enim ab vſura remotius eſt grauare iniuſte accipientem mutuum ad ſoluendum aliquid vltra ſortem alteri, quacumque ex cauſa quàm ſibiipſi mutuanti. Conſtat autem, quòd hic grauatur iniuſte Ioannes pauper, dum accipit mutuum ad ſoluendum miniſtris pro operibus, pro quibus non tenetur, quamquã nihil ad Montis mutuantis augmentum exigatur. Non igitur ſubterfugi poteſt, quin vſuraria ſit exactio iſta, ſecundum iuſtitiæ commutatiuæ formam loquendo.

AD EVIDENTIAM vero ſolutionis obiectionum in oppoſitum diligenter attendendum eſt, quòd hic ſunt duo, ſcilicet reddere mercedem miniſtris, ſeu (quod idem eſt) ipſos miniſtros accipere mercedem pro locatis operibus, & hoc eſt iuſtiſſimum & omni æquitate plenum, quia eius cauſa eſt locatio operum ſuorũ. Alterum eſt exigere huiuſmodi mercedem a Ioãne paupere, & hoc iniuſtum & vſurarium eſt, quia eius nulla cauſa alia eſt, niſi mu-

A tuum, quoniam operæ illæ locatæ non ſunt Ioanni pauperi, vt propter illas ab eo exigi merces poſſit.

Vnde prima ratio peccat, aſſumendo quòd hic nihil vltra ſortem quæritur propter mutuum, ſed tãtum propter locatas operas, quoniam ſecundum veritatem ex mutuo, exactio iſta cauſatur, vt ex dictis patet. Vel (& in idem redit) verbaliter reſpondendo dicatur, quòd exigere propter locatas operas poteſt contingere dupliciter. Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutuũ, & tunc bene ſequitur, ergo non propter mutuum, quia locatio operarum in huius accipientis mutuum fauorem facta, cauſa proxima eſt, quòd ab eo iuſte merces hęc exigatur. Alio modo propter locatas operas non in fauorem huius accipientis mutuum, ſed alterius, quicumque ſit ille, & tunc male infertur, ergo non propter mutuum, quoniam cauſa proxima huius exactionis eſt vel mutuũ, vel locatio operarum, ſed locatio operarum cauſa ſecundum iuſtitiam eſſe non poteſt, eo quòd operæ non ſunt in fauorem huius accipientis mutuum locatæ, igitur mutuum huius exactionis cauſa

B proxima eſt, ac per hoc vſura committitur. Nec obſtat id quod, confirmando ſubdebatur, ſcilicet quòd ſi miniſtri donare hoc volunt, Mons non turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi poteſt; niſi quòd Mons lucrum ex hoc non quærit, ſed non habetur, quin Ioan. pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddẽdam miniſtris, ad quam non tenetur ſicut ſi pauper ab aliquo mutuum ſumat, cum onere, quòd ruſtico cultori vineæ mutuantis mercedem reddat, vſura non deficit ex eo quòd ruſticus poteſt illi pauperi abſque mutuantis turbatione donare mercedem propriã.

¶ Secunda autem ratio concludit, mercedem miniſtrorum non eſſe vſurariam, & hoc procuidubio verum eſt, quoniam iuſta & ſancta eſt, ſed non probat quin mercedis exactio a Ioan. paupere, qui non tenetur, ſit vſura, debet enim merces illa exigi ab eo, qui tenetur ad illam & non ab hoc paupere. Et ideo ſi redderatur merces talis ab eo, qui tenetur, iuſtitia eſt, vel charitas, ſi pietatis intuitu ab

C aliquo, qui non tenetur. Si autem exigatur ab eo, qui non tenetur, clare conſtat, quòd quamuis merces ſibi debeatur, iniuſta tamẽ exactio eſt, quia hic non tenetur. Et ſi adiunxeris, quòd Exactio iſta non niſi per mutuum mandatur, vſuraria manifeſte apparebit, quod in caſu iſto contingere iam patet. Eſt igitur infra iuſtitiæ commutatiuæ terminos loquendo, multiplex iniuſtitia & vſura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium, iuſta eſſe capitula Montis pietatis ſecundum formam iuſtitiæ diſtributiuæ.

Svnt igitur alij ſubtilius naturam Montis huius ſpeculantes, qui infra iuſtitiæ commutatiuæ limites ſtandum non credunt, ſed iuſtitiam diſtributiuam inſertam dicentes ſecundum eius formam

D iuſtitiam in his capitulis ſaluari defendunt. Hi caſum montis pietatis illum eſſe approbatores, qui in cap. 7. poſitus eſt, in quo, ſcilicet Petrus vocato populo donat. 10000. ducatos non conſumendos, ſed mutuandos, perpetuo tempore pauperibus &c. vt ſupra, non inferunt iuſtitiam diſtributiuam ipſis contractibus mutui vel, pignoris vel locationis operarum, ſed inuentioni mercedis reddendæ operarijs. Si namque ſuperius dicta aduertantur, ad hoc deuentum eſt quòd pauperum vniuerſitas tenetur reddere mercedem miniſtris Montis, & ideo ipſa vniuerſitas pauperum ex quo in communi nihil poſſidet, inuenire volens, vnde ſoluere poſſit mercedem hanc miniſtris ſibi deſeruientibus, onus hoc diſtribuendum eſſe in ſuas partes pauperes ſcilicet, ſtatuit. Vnde ipſa mercedis redditio in iuſtitiæ commutatiuæ terminis relinquitur, ſed inuentio mercedis reddendæ ſecundum iuſtitię diſtributiuæ formam fieri, ſecundum hanc opinionem poteſt, & de facto in Monte, hoc fit.

E ¶ Dicit igitur duo hæc opinio. Primo, quòd ſecundum diſtributiuam iuſtitiæ formam in vniuerſitate pauperum, inuenienda eſt merces reddenda miniſtris. Secundo, quòd inuentio iſta iuſte ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur, ita quòd nullus pauper iniuſte grauetur.

¶ Primum probatur dupliciter. Primo, quia cum vniuerſitas pauperum teneatur de ſuo ſatisfacere his miniſtris, ſuum autem non ſit niſi altero modo, vel quia in cõmuni aliquid habetur, vel quia ſuum eſt partium, & in propoſito vniuerſitas non poſſideat aliquid in cõmuni, reſtat vt de his, quæ partium ſunt, ſatisfacere debeat, partes autem pauperes eſſe patet, inter eos igitur oportet pecuniã hãc inueniri. Et cum conſtet, quòd communia onera iuſte diſtribuẽda ſunt, conſequens eſt quòd ſecundum iuſtitiam diſtributiuam inuẽtio hęc fieri debet. Secundo, quia ſicut bonum totius partibus eſt debitum, & ideo proportionaliter eis diſtribuendum, ita & malum totius partes quoque proportionaliter ſuſtinere tenentur, onera autem omnia inter mala computantur, onus igitur huius mercedis

ſoluendæ partes vniuerſitatis pauperum proportionaliter ſufferre tenentur. Hoc autem eſt inueniri pecuniam iſtam in vniuerſitate pauperum, ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formam, quod erat probandum. Secundum autem, ſcilicet quòd de facto nulla iniuſtitia in modo diſtribuendi hæc onera inueniatur, probatur etiam dupliciter. Primo, quia in hac vniuerſitate bonum eſt ipſa ſubuentio & releuatio pauperum, malum vero eſt onus ſoluendi mercedem, æquum autem eſt, vt qui plus boni percipit, plus etiam mali ſentiat: cui igitur maior fit ſubuentio, is magis onus ſolutionis ſubire debet. Et ſic ſtatutum eſt in hoc Monte, vt ſcilicet cui plus & maiori tempore mutuatur, plus onus ſoluendi miniſtris ſentiat. Secundo, quia æquum eſt vt communium onerum illis plus imponatur, qui maiorem occaſionem ſubeundi talia onera vniuerſitati præbent. Illa autem, quorum pignora maiori tempore & periculo cuſtodiuntur, ſunt huiuſmodi, quoniam maiorem mercedem tenetur reddere vniuerſitas miniſtris pro cuſtodia illorum, quàm aliorum. ergo illi, qui diutius pign[illegible] ibi tenent, & ſimiliter illi qui pretioſiora offerunt pignora, ex hoc quòd maius mutuum ſumunt, debent amplius grauari, quod in capitulis Montis pietatis continetur. Non eſt ergo iuſtitiæ diſtributiuæ violatio in capitulis iſtis. F G

CAPVT XI.

Examen prædictæ opinionis, determinans, quomodo hic ſit diſtributio.

VT eodem autem ordine oſtendatur, opinionem hanc deficere, primum dictum examinando oportet ex communibus animi conceptionibus incipere, & oſtendere quomodo ratio diſtributionis hic ſaluatur. Quia ergo vt dicitur in. 5. Ethic. iuſtum in diſtributionibus confitentur omnes ſecundum dignitatem quandam oportere eſſe, ita quòd ſicut iuſtitia commutatiua dignitatem perſonæ non conſiderat niſi inquantum in quantitatem rei redundat, vt puta cum conſiderat dignitatem principis percuſſi, quia percuſſio ex hoc criminoſior eſt, ita iuſtitia diſtributiua quantitatem rei nō ponderat, niſi inquantum redundat in dignitatem perſonæ, vt puta cum magnifacit virtutis egregium actum, ex hoc quòd dignior perſona illa ex tali opere redditur, ex hoc inquam, conſequens eſt, quòd diſtributionis ratio abſque dignitate non inueniatur. Dignitatem autem dicimus non quodcumque bonum hominis, ſed illud ex quo homines ſortiuntur, quòd partes ſint totius vniuerſitatis, ſiue illud ſit virtus, vt politia, ariſtocratia, ſiue rerum abundantia, aut nobilitas, vt in olicratia, ſiue libertas, vt in democratia, ſiue quodcumque aliud. Et cum talis partium dignitas ad commune aliquod opus, quod totius proprium eſt, ordinetur, oportet ſi hāc pauperum vniuerſitatem in communitatem quandam exigere velimus, inuenire & quid ſit totius opus, & ſecundum quid partium dignitas attendatur. Eſt autem hic opus totius perpetua commoditas mutui inueniendi, propter hoc enim omnia ſiunt, & hoc ſequitur, mediante pecuniæ mutuandæ (quæ mons dicitur) integra conſeruatione. Dignitas vero indigentia eſt, id enim in qualibet communicatione dignitas dicitur, propter quod aliquis debet admitti, & iniuſte repelli putatur, vt diſcurrendo per omnes ſupradictas politias apparet. Sola autem indigentia exiſtente, meretur quis de hoc eſſe collegio, & iniuſte expelleretur, ſuppoſitis ſemper his, quę ſecundum legem ordinata eſſent, puta quod tantum pauperes ciuitatis, admittantur, igitur indigentia pro dignitate in hac vniuerſitate habetur. Indigentiam autem dicimus non quamcumque, ſed talem, quæ ſcilicet pignoribus poſſit ſecurum facere Montem. Hic eſt modus, quo vniuerſitas pauperum velut communitas quædam diſtributionis eſt auctrix & capax. Qui licet ſit ſuſtentabilis, clarius tamen & verius diſtributionis forma in ea ſaluatur, dicendo quòd ſicut ſi militibus vltra debita ſtipendia propter res bene geſtas pro re publica diſtribuenda ſtatuatur quędam pecuniæ ſumma, diſtributionis iuſtus modus erit, vt quanto melius hic illo egit, tanto maius ſit quod huic, eo quod illi datur, & ſic modus & forma diſtributiuæ iuſtitiæ ſeruatur abſque tot difficultatibus. Ita ſi pauperibus multis onera diſtribuenda ſunt, vt hic accidit, ſufficit quòd diſtributionis iuſtæ forma ſeruetur, quæ exigit æqualitatem proportionis, vt dictum eſt, quæ tunc tantum ſeruatur cum æqualibus æqualia, & inæqualibus inæqualia imponuntur. H I K

¶ Et quoniam ſiue hoc, ſiue primo modo ponatur diſtributio in pauperum vniuerſitate, non refert quo ad pręſentem quęſtionem, idcirco concedatur diſtributionem inueniri in uentione mercedis reddendæ operarijs Montis, a quocumq; diſtributio iſta mandetur, ſiue a principio, ſiue a communitate, ſiue ab ipſa pauperum vniuerſitate.

CAPVT. XII.

Determinatio, quòd ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniuſtitia committatur.

REſtat ergo conſiderandum ſecundum, ſcilicet, an diſtributio iſto modo facta iuſta ſit. Vbi præmittendum eſt, quòd licet in diſtributionibus communiter minus ſeruetur iuſtum etiā abſq; conſcientiæ periculo, quàm in commutationibus, eo quòd comparationes perſonarum ſunt odioſæ, & pacis bonum tollunt, quod cæteris bonis communibus præſtat, ſtatuta tamen diſtributionum diſpoſitiua tanto iuſtiora eſſe oportet, quanto facilius ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipſa ſtatuta a iuſto declinare inciperent, nimia poſtmodum in diſtribuendo elongatio a medio fieret, ſicque iuſtitia corrumperetur. Et ideo diligenter oportet diſtributionis huius ſtatuta examinare, ne lex iniuſta ſui obſeruatores ad iniuſtitiam deducat.

G ¶ Sciendum eſt igitur, quòd aliter bonum aliter malum diſtribuendum eſt in æqualibus partibus alicuius totius. Bonum ſiquidem diſtribuendum eſt ſic, vt digniori maius bonum detur. Et ratio eſt, quia bonum totius, quod eſt debitum alicui parti, tanto maius eſt, quanto pars illa maiorem principalitatem habet in toto, & tanto minus quanto pars minorem habet dignitatem in toto. Malum autem econuerſo diſtribuendum eſt, vt ſcilicet digniori parti minus malum, & minus digne maius malum imponatur. Et huius ratio eſt, quia ex quo minus malum habet rationem boni, vt dicitur in. 5. Ethi. quia eligibilius eſt quàm maius malum, eiuſdem rationis eſt, quòd alicui debeatur plus boni & minus mali, & conſequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, debetur etiam minus malum, & proportionaliter parti viliori, cui minus bonorum debetur, plus malorum imponendum eſt. Et loquimur ſemper de bono & malo totius quod partibus diſtribuendum eſt.

H ¶ Suadet quoque hanc diſtributionis eſſe æqualitaté naturę operatio, quæ alimentum diſtributura membris, ad principalia membra digniores partes, & ad viliora viliores tranſmittit, infirmitatem autem ſi poteſt a principalibus membris ad viliora propellit, vt experientia continue docet. Vnde ſic pauperum vniuerſitate, quæ ſuper indigentia fundatur, bona diſtribuenda eſſent, quanto aliquis eſſet magis indigens, tanto magis bonum ſibi deberetur, eo quod maiorem principalitatem habet in tali toto, ſicut magis diues maiorem principalitatem habet in politia, quę fundatur ſupra diuitias, quæ olicratia vocatur. Et conſequenter quanto aliquis eſt magis indigens, tanto minus mali cōmunis ſuſtinere debet. Et quia onus hoc mercedis ſoluendæ inter mala connumeratur, oportet q̄ ſecundū iuſtitiæ diſtributiuæ formam magis indigens minus ſoluat. Magis autem indigentem inter pauperes eſſe conſtat, qui maiori eget mutuo, & minus cito poteſt ſoluere. Non ergo iuſte ſtatutum eſt, quòd plus mutui ſumentes & maiori tempore retinentes, plus teneantur ſoluere. Nec impeditur concluſio huius proceſſus, ſi quis cauillationibus forte adinuentis non ſuſcipiat, id quod tamen probatum eſt, ſ. vniuerſitatem hanc ſuper indigentia fundari, aut q̄ iſta non ſit vere communitas quædam. Stat enim vis rationis in hoc, quòd diſtributio oneroſa non debet commenſari indigentiæ, ita quòd quanto quis plus eget, tanto plus communis oneris ſuſtineat, hoc enim probatione non eget. Sub hoc autem principio, ſiue vera diſtributio, ſiue modus diſtributionis hic ſaluetur, ſubſumitur q̄ iſta diſtributio eſt oneroſa, q̄ manifeſte patet, ergo non debet quanto quis magis eget, tanto plus grauari. Sed ſecundū capitula huius Montis, quanto pauper magis eget, magis grauatur, q̄d manifeſte patet, quia magis grauatur diutius plus mutui retinens, hic autem eſt magis egens, ergo. Committitur etiam vltra hæc iniuſtitia hic dupliciter & ea ſcilicet, ad quæ aliqui tantum ſecundū iuſtitiam commutatiuam tenentur, omnibus imponendo, ſcilicet mercedem pro excuſſione pignorum, & ea ad quæ omnes æqualiter tenentur, ſ. mercedem pro obligata pręparatione ad mutuandum, imponendo inæqualiter, quoniam omnia in vnum adunando, ad formam ſeu modum diſtributionis, & quæ commutatiuę iuſtitiæ ſunt confunduntur, & quæ diſtributiuæ ſunt violantur.

I K

EX his autem facile eſt ſoluere rationes in oppoſitum. Prima ſiquidem peccat, primo in medio termino, in quo tota via rationis cōſiſtit. Aſſumit enim æquum eſſe, vt qui plus boni totius percipit, plus etiā eius mali ſentiat, hoc autē falſum eſſe monſtratum eſt. Iniquum quippe ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formā eſt, vt ita plus communis mali ſuſtineat, qui plus boni ſuſcipere debet, q̄a vt dictum eſt, minus malum quoddam bonum eſt. Sed aduerte diligenter, quòd dicentes plus, aut minus boni, vel mali, de quantitate abſoluta ipſius boni, vel mali loquimur, & non de quantitate proportionali. De hac enim loquendo, æquale malum, & æquale bonū

omnibus

omnibus partibus de communibo adandum eſt, quia iuſtum in diſtributionibus in æqualitate proportionali conſiſtit, vt ſuperius ex 5. Ethic. diximus. Et quia paruum malum magis lędit nobilem partem, quam magnum vilem, vt patet in membris corporis, & in propoſito plus pauperculus læditur ex ſolutione duorum ſolidorum, quàm artifex minus egens ex ſolutione quatuor, ideo non vſquequaque falſum eſt illud aſſumptum, ſcilicet æquum eſt, vt qui plus percipit boni, plus ſentiat mali, ſed vt iam patet, etiam ſic nõ eſt pro opinione illa. Secundo peccat in eo, quod ſubſumit, ſcilicet ſubuentio mutui eſt bonum commune huius vniuerſitatis pauperum. Ralevatio namque pauperis ex accepto mutuo ex ipſo mutui beneficio cauſatur. Mutuum autem ad iuſtitiam commutatiuam adeo ſpectat, vt id iuſtitiæ diſtributiuæ attribuere ridiculum ſit, niſi forte diſtributio mutui ſtatueretur, quod hic non ſit. Iniuſta deinde lex eſſet, ſi qua ſtatueret, quòd ex ſubuentione, quam ex mutui beneficio quis percipit, aliquid pecunia æſtimabile mutuanti daret, & ſimiliter cuicumque alteri, cui ex alia cauſa non tenetur. Ex hac ſiquidẽ cauſa nulli ciuiliter obligatur, quamuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoque argumentum, & eſſet ſermo non de ſubuentione per mutuum, ſed de commoditate perpetua mutui inueniendi, quam totius commune bonum eſſe dictum eſt, non poteſt adhuc concludi iuſtitiam ſeruari, quoniam ſi penes commoditatem illam, diſtributio oneris agenda eſt, cum commoditas illa omnibus mutuum ſumentibus æqualiter reſpondeat, inæqualiter diſtribui ſolutionis onus nequaquam deberet, licet, vt ex dictis patet, iniquum ſit, malum diſtribui, ſicut & bonum.

¶ Secunda vero ratio, quæ metitur onus ſoluendi iuxta datam ſoluendi occaſionem, facile ſoluitur, dicendo, quòd aut occaſionis vocabulo proprie vtitur, aut communiter, vt etiam cauſam occaſionẽ vulgariter dicimus. Si proprie loquatur, falſum eſt, quòd huiuſmodi occaſionibus commenſurandæ ſint diſtributiones boni aut mali communis, quod debetur partibus, vt patet in omni politia, ſecus autem de gratuitis dicendum eſſet remunerationibus. Si autem occaſionem pro cauſa ponit, tunc falſum ſubſumitur, cauſa enim harum expenſarum eſt vniuerſitas ipſa, quæ pignoribus tute vult pecuniæ montem ſaluari. Et ex hoc clarius patet veritas primi membri, quia pauper ipſe occaſio valde remota eſt, & non niſi ipſa mediante, & cauſante vniuerſitate, quæ ſoluere tenetur, vtpote non concurrens ad hoc niſi propter mutui petitionem, ex qua occaſionem ſumit mutuans, quòd pignus vult, ex quo deinde prouenit, vt vniuerſitas teneatur ſoluere. Patet igitur quòd occaſionibus huiuſmodi nulla iuſtitia diſtributiones æquari debent. Ex his autem formari alia poteſt ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuerſitate quatuor ſunt, commoditas perpetui mutui habẽdi, releuatio ex mutuo ſuſcepto, remota occaſio non data, ſed ſumpta, alicuius expenſæ & indigentia, nulli horum diſtributio oneris huius iuſte commenſuratur in hoc Monte, vt patet ex dictis, ergo in capitulis Montis, iuſtitia diſtributiua non ſaluatur.

CAPVT XIII.

Opinio dicent, in Monte hoc nullum eſſe proprie mutuum, ſed ſocietatem potius quandam pijſſimis capitulis ad commune bonum vnitam.

SVrrexit propter has forte rationum anguſtias opinio alia, nedũ hæc capitula, ſed alia quę ab omnibus repulſa videntur communitatibus pietate plena defendere volens. Hęc quantum ad propoſitum ſpectat, tria dicit. Primo, quòd hic eſt contractus ſocietatis poſitiuæ & perpetuo conſeruatiuæ. Secundo, quòd non eſt hic contractus mutui proprie, ſed temporalis vſus communis depoſiti. Tertio, quòd hic eſt contractus locationis operarum ad cuſtodiam pignorum &c. cui a pauperibus merces reddenda iuſte exigitur &c. Primũ declaratur explanando naturam huius Montis ſic, Pauperes ciues conuenientes media interceſſione prędicatorum &c. a diuitibus & a ſeipſis quandam pecuniæ ſummam dono obtinent, nõ diſtribuendam, ſed perpetuo vſui eorum per modum mutui conſeruandam, ciuſque cuſtodiæ ac prædicti vſus diſpenſationi, & pignorum cuſtodiæ, & curæ, & cęteris, vt ſupra, pro ſecuritate communis pecunię miniſtri quidam a pauperum patribus pręponuntur, reddendaque ſtatuitur eorum operibus merces a ſingulis pauperibus, vt ſupra, ſcilicet vnus denarius pro libra ſingulis menſibus &c. Hæc eſt pauperum ciuium ſocietas, deponens ſummam illam ſub communibus cuſtodibus per modum mutui eius pauperibus, diſpenſandam, & reddens mercedem cuſtodibus debitam &c. Et quia in ſocietate illa numquam intenditur diuiſio capitalis communis, ſcilicet depoſiti, nec ſecundum totum, nec ſecundum partẽ, ſed potius procurare augmentum, & pro conſeruatione illius tuta quilibet aliquid ſoluit, puta duos denarios pro libra &c. ideo hic eſt contractus ſocietatis non diuiſiue, ſed poſitiue, & perpetuo conſeruatiuę. Secundum vero, ſcilicet quòd non ſit hic contractus mu-

A tui, probatur ex parte rei, quæ mutuari dicitur, & ex parte extremorum, inter quæ mutuum dicitur. Vbicumque namque eſt proprie mutuũ, ibi & res mutuata aliena eſt a iure petentis mutuum, & mutuans omnino a petente mutuum diſtinguitur. Sed hic neutrum iſtorum inuenitur, quia pecunia quę mutuatur, communis eſt eis quibus mutuatur, & mutuans eſt ipſum commune depoſitum, ſeu ipſa ſocietas, quæ a pauperibus ſocietatis membris non omnino diſtinguitur, ergo non eſt hic proprie mutuum. Maior propoſitio aſſumpta, quo ad vtramque ſui partem ex ratione iuſtitiæ commutatiuę in mutuis patet, quia iuſtitia commutatiua non eſt inter totum & partes, & mutuum non eſt, niſi de eo quod alterius partis, id eſt ſingularis perſonæ eſt, & conſequenter omnino alienum ab hoc petente mutuum, vnde quando pauper a Monte mutuum propter penuriam vocabulorum petit, temporalem vſum communis depoſiti ſecundum veritatem petit, non mutuum. Ea

B ex hoc vlterius manifeſte ſequitur, quòd vſura hic non eſt, quæ mutuum explicite vel implicite comitatur, Tertium autem, quod ſcilicet hic ſit, contractus mercenarius inter miniſtros & pauperes, & conſequenter, quòd pauperes iuſte teneantur reddere eis mercedem &c. vt per ſe notum relinquitur.

CAPVT XIIII.

Examen prædictæ opinionis, determinans iniuſtitiam nihilominus inueniri in capitulis Montis ſecundum hanc viam, quàm ſecundum alias ſupradictas.

QVoniam autem opinio hęc tamquam ſingularia communiter derelicta videtur, duo in eius examine facienda occurrunt: vt ſcilicet

C primo oſtendamus male formatum eſſe ab ea caſum Montis pietatis, & propterea communiter minus eius dicta recipi. Deinde admiſſo caſu, quòd iniuſtitia non euitet, manifeſtandum eſt, quòd contractus iſte non ſit ſocialis, vt ex Pauli ſecundi Pontificis Maximi literis ad Peruſinum legatum habetur, vbi monet ne vltra ſtipendia miniſtris debita aliquid accreſcens habeatur, ne forte vſurę labes aliqua incorratur. In contractu enim ſociali ex hoc, quòd ſocij ad communis boni augmentum tendunt, ridiculum eſt, in dubium apud ſedem maxime Apoſtolicam verti, an ſit vſura. Quòd etiã hic ſit contractus mutui, ex literis pluribus plurium Romanorum Pontif. patet. Semper enim mutuari dicũt pecuniam pauperibus a miniſtris Montis, & diſtributione mutuo ſic annectunt vt vere mutuum reſtet, quoniam mutuari ſecundum quandam diſtributionem dicunt, vt ſcilicet plus egentibus, ſi conſtat, plus mutuetur, infra tamen ſtatuti latitudinem. Nec ſufficit

D ſugiendo dicere, quòd penuria vocabulorum huius cauſa eſt. Tum quia in promptu vocabulum temporalis vſus, communis depoſiti vel boni erat. Tum quia expreſſe in literis huiuſmodi pecuniam collectam Montem pietatis vocari dicitur, & depoſitata pecunia apud eos, qui mutuaturi pauperibus ſunt, appellatur. Si enim mutuum vere non interueniret, mutui nomen quandoque mutatum quoque eſſet, & ſaltem circumlocutione aliqua non eſſe mutuum, inſinuatum eſſet, præſertim quia omnes forte huiuſmodi literæ emanarunt ad inſtantiam eorum, qui vſuram in hoc Monte non eſſe contendunt. Qua enim faciliore & magis apparente via excludi vſura potuiſſet, quàm mutuum non interuenire declarando? Sed quid in probabilibus moror? probatur ratione non eſſe huiuſmodi contractum ſocialem abſque mutuo, vt dicitur, vbicumq; iuſtum eſt ſecundum æqualitatem ſimpliciter rei acceptę ad datam, ibi vere eſt iuſtitia commutatiua, ſed contractus ille, qui mutui vocatur, inter Montem & Iuannem pauperem eſt iuſtus ſecũdum æqualitatem ſimpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam, ergo eſt contractus iuſtitiæ commutatiuæ. Sed iuſtitia commuta-

E tiua non vertitur inter totum, ſeu totius bonum vt ſit, & partem, ſed inter partem & partem, ita quòd etiam totum, vt extremum cõmutatiuæ iuſtitiæ partis rationem habet, vt ex dictis patet, quæ ex S. Thoma expreſſe habẽtur, ergo contractus ille non eſt inter Montem inquantũ eſt totum ſiue commune bonum, & Ioannem pauperem inquantum totius partem, ſed eſt inter totum, inquantum partis rationem habet, & Ioannem pauperem vnum de populo &c. & conſequenter eſt vere contractus mutui. Admiſſo autem talis ſocietatis contractu, quæ ſi non eſt, poſſet tamen fieri, iniuſtitiam omnino ibi committi, ſic declaratur. In contractibus illis, de quibus eſt ſermo, aut ſtandum eſt infra limites commutatiuę iuſtitiæ, aut infra limites iuſtitię diſtributiuæ, aut vtriuſque, aut neutrius. Si ſecundum iuſtitię commutatiuæ pure ſortinam agimus, cum conſtet, quòd totum apud eam, vt pars reputatur, id ad quod totum tenetur, a parte exigi non poteſt, & conſequenter quamuis ſocietas pauperum teneatur ſoluere mercedem miniſtris, iniuſte tamẽ ab hoc paupere exigitur, quia

non in eius fauorem fit. Et breuiter eodem modo hic conuincit In- F iuſtitia & vſura, quo ſuperius infra iuſtitiæ commutatiuæ terminos probauimus inueniri. Si ſecundum iuſtitiam diſtributiuam puram procedendum eſt creditur, quoniam contractus locationis operarum non eſt inter miniſtros & ſingulos pauperes, ſed inter, miniſtros & ſocietatem pauperum, vt ſuperius dicebatur, manifeſtus error ſtatim patet, quoniam locatio operarum & eius merces, & ſimiliter acceptio pecuniæ, quæ mutuata dicitur, & eius reſtitutio, fingi non poteſt quin æqualitatem cõmutatiuæ iuſtitiæ requirat. Si autem vtriuſque iuſtitiæ forma miſcetur, ſecundum veritatem, idem eſt caſus iſte cum eo, quem ſuperius ſecundum diſtributiuæ iuſtitiæ modum diſputauimus, & concluſimus iniuſtum eſſe. In hac ſiquidem ſocietate, diſtributio nõ aliter quàm ibi miſcetur, niſi quòd iſta opinio ponit ipſam pecuniam per modum mutui etiã diſtribui in vſum &c. Sed hoc nihil penitus variat caſum quo ad rationem iuſti vel iniuſti, quia in ſocietate iſta, aut omnes habentur æquales, aut non. Si omnes ęquales, ergo iniuſte vnus plus alio grauatur onere ſolutionis, ad quam ſocietas tenetur, quoniã G ſecundum dignitatem iuſtum in diſtributionibus attenditur. Si inæqualitas inter eos ponitur, cum non niſi ratione indigentiæ ponatur, quia plus egenti plus mutuandum ſtatuitur, infra latitudinem tamen aliquam, puta. 10. ducatorum, tunc manifeſte redit iniquitas illa in diſtributionibus, qua plus accipiens communis boni, plus cogitur ſentire communis mali, & diſtributio communis oneris commenſuratur ſingulorum indigentiæ. Et manifeſtius accidit hic iniuſtitia, quę in gabellis pro rebus, quæ deferuntur ad vſum inuenitur. Vtrobique enim iniuſtum ex natura rei inuenitur ex eadem cauſa, quia ſcilicet ſupportatio communis oneris cõmenſuratur neceſſario vſui, vſus autem neceſſarius commenſuratur indigentiæ, & ſic de primo ad vltimum perſeitate ſeruata, oneris communis diſtributio indigentię ciuium & pauperum commẽſuratur, quod eſt iniquum. Refugit enim omnis auris, quòd tanto quiſque communibus grauetur, quanto magis proprijs indiget. In hac enim ſocietate quãto quis magis eget, vt proprijs poſſit pro H uidere neceſſitatibus, tanto maius mutuum ſumit, & diutius retinere cogitur, & tanto plus exigitur ab eo pecuniæ debitę a ſocietate pro ſeruitijs ſibi impenſis, vt patet. Et ne iterum dicta repetãtur, eodem eſt modo hic in iuſtitia diſtributiua, ſicut ſuperius eiſdem rationibus. Si autem neutrius iuſtitiæ formam introduci oportere quis putet, ſm iuſtitiam legalem tantum, quæ commune bonum per ſe reſpicit, & ad illud omnia dirigit cum fraterna quadam ſocietate errat in primis, ad fraternam ſocietatem confugiens, quoniam operationes hic interuenientes ſecundum genus ſuum ad iuſtitiam non ad amicitiam &c. ſpectant, quoniam ſunt operationes ad alterum cum ciuili debito ęqualitatis, in quibus ratio iuſti conſiſtit. Nec fraterna voluntas omnia communia volens, hic apparet niſi apud mentis propriæ parum compotes, qui omne voluntariũ, iudicant ſimpliciter voluntarium. Errat deinde, quia ſub iuſtitia legali ſeu generali non cadunt niſi indifferentia, & quæ aliarum ſunt virtutum & vitiorum. Expreſſe namque in. 5. Ethic. habetur, ꝙ I omnis particularis bonitas aut malitia ſub iuſtitia legali cadens, ſub aliqua alia virtute aut vitio neceſſe eſt contineatur: cum ergo conſtet, quòd actus hi indifferentes non ſint, & non ſint omne bonum, aut omne malum, oportet quòd ſub alia virtute, aut vitio comprehendantur. Et ſi huic iunxerimus ſupradicta, quod ſcilicet ſpectant ad iuſtitiam, oportet ad commutatiuam vel diſtributiuã deſcendere, vt fecimus, ſecundum quas iam patet, iniuſtitiam euitari in capitulis huius Montis non poſſe.

AD RATIONES Ergo, quibus probatur quòd hic non interuenit mutuum, dicendum eſt, quòd inter aſſumpta & calum eſt implicatio contradictionis: repugnat enim, quòd ſit contractus rei inter totum vt ſic, & eius partem, & quod ſint ſecundum æqualitatem rei ad rem. Si namque eſt ſecundum æqualitatem rei ad rẽ, ergo eſt iuſtitia commutatiua. ergo inter partem & partem, ergo non inter totum vt ſic & partem. Et ſimiliter ſi eſt inter totum vt ſic, & partem, ergo eſt ſecundum dignitatem partium in toto, er- K go non ſecundum æqualitatem rei acceptæ aut datæ: conſtat autẽ, quod hic ſeruatur æqualitas rei ad rem, dum a paupere mutuum reſtituitur, & tamen ſecundum illam opinionem inter totum vt ſic, & partem contractus eſt, implicatio igitur accidit. Eſt autem cauſa defectus in huiuſmodi ratione, quia non diſcernitur inter per ſe, & per accidens. Accidit enim Monti, inquantum pecuniam reddẽdam tribuit pauperi, vt ſuis prouideat neceſſitatibus, quòd totum ſit, hoc enim ſub partis ratione facit, & ideo mutuans hic eſt omnino alius a mutuum ſumente, ſi formaliter conſiderentur, quoniam ſingularium perſonarum quo ad hoc locum tenent. Et ſimiliter accidit pecunię inquantum ſic Ioanni pauperi mutuatur, quòd communitatis, aut communis ſocietatis, aut cuiuſque alterius, aut nullius ſit: ſufficit enim, quòd Ioannis pauperis ſic non ſit, quòd ad eius reſtitutionẽ integre nõ teneatur. Accidit quoque defectus, quia inter totum & partes neceſſaria diſcretio omittitur, huiuſmodi enim totum ſpecie a parte differt, & quod toti debetur, parti non debetur. Et ſimiliter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, loquendo ſemper ſecundum ęqualitatem rei ad rem, quæ hæc eſt, quoniam pro ſeruitijs ſocietati impenſis, non in fauorem huius, qui accipit mutuum vt ſic, ſed totius perpetuæ ſocietatis tenetur ipſa ad mercedem reddendam miniſtris (vt ſupra patuit) & reſtitui ſic ac conſeruari pecuniam vult.

¶ Accidit & tertio defectus in hac via, quia non diſtinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperis mutuum ſumentis, proxime & remote. Quod enim in fauorem communis, perpetuæque ſocietatis fit, non niſi remote fit in huius pauperis fauorem, vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis iniuſtitiam ſubterfugere poſſunt.

CAPVT. XV.

Excluſio quorundam extraneorum dictorum, concludens vltimo intentam ſententiam.

PEragratis omnibus his opinionibus, quę aliquid ad propoſitũ ex moralibus rationibus adduxerunt, reſtat primo nominanda tantum opinio, dicens Montem hunc pietatis cum ſuis capitulis non mutuum facere, ſed rem quandam diuinam eſſe, & hominibus ineffabilem, & propterea rationibus huiuſmodi, quę humanos ſcrutantur actus, non omnino committendum eſſe iudicium huius Mõtis &c. Nos enim cum ſua diuinitate veluti loquentes, in aere relinquere oportet. Remanet deinde eis ſatisfaciendum, qui contractus huius Montis ab apoſtolica ſede approbatos dicũt, aut audiũt, ac per hoc rationes ſophiſticas putant, etiam ſi ſoluere neſciant. Sciant igitur hi, Montem quidem pietatis ab apoſtolica ſede approbatum, ſed non illius capitula, vt exemplo literarum approbationis conijcere potui. Appellatur autem Mons pietatis (vt in eiſdẽ dicitur) ſumma illa pecuniæ pie collecta, & ſub cuſtodibus depoſita, ad perpetuam releuationem pauperum mutuo mediante. Vbi nota, quòd Mons ipſe eſt ſimpliciter approbatus & erectus ab ipſo ſummo Pontifice. Eius autem capitula ſupradicta ſunt approbata cum hoc adiectiuo, ſcilicet ſacris canonibus non contraria: vnde ſi qua capitula ſunt ſacris canonibus contraria, approbata non ſunt. Hæc autem eſſe ea, quæ iniuſtitiam continent nullus dubitat. Non ſunt igitur approbata capitula illa quę iniuſta eſſe ſuperius monſtratum eſt, propter quod ſi ita eſt, non paruum peccatum fuit, facere, imprimi ſummi Pont. bullas truncatas abſque illa particula, ſcilicet ſacris canonibus non contraria. Laqueus ſiquidem eſt animarum, in quem ego incidiſſem, vel ſaltem abſque ſuſpenſione nõ fuiſſem, niſi viua voce audiſſem ſic haberi in originalibus, & calamo ſcriptam particulam illam in bullę Mantuanæ copia vidiſſem. Ex hac quoque eadem radice ſatisfit illis, qui ex priuilegijs & indulgentijs conceſſis a Romano Pontifice illis, qui ad Montis conſeruationem, aut augmentum manus porrigunt adiutrices, arguũt. Iam enim patet, quòd Mons ipſe ſanctus eſt, & in ordine ad illum hæc omnia conceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non approbantur, ſed potius tolerantur ad euitationem maioris mali, quo per publicos vſurarios res pauperum vorantur.

EX RATIONIBVS Ergo proprijs iuſtitiæ commutatiuæ, & iuſtitiæ diſtributiuæ, clarum iam eſſe cuilibet patet, non ſolum quòd nullo prædictorum modorum iniuſtitiæ macula abeſt a capitulis Montis huius, ſed etiam quòd quocumque alio modo caſus formetur, iuſtitię æqualitas non ſeruatur. Nec oportet omnem ſigillatim obiectionem excludere, quoniam ex ſupradictis (quæ ex Ethicis Ariſtotelis & doctrina ſancti Thomæ adeo lumpta ſunt, vt ſi ſigillatim allegatio fieret, omnia plena allegationibus eſſent) cuilibet in moralibus exercitato facile eſt omnibus ſatisfacere, vt omnes veritatem agnoſcant, quæ a prima eſt veritate, Cui honor & gloria ſit ex hoc Opuſculo. Papiæ in ſancto Apollinare completo hodie, ideſt die. 13. Iulij. 1498. per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

∴

Tractatus Thomæ de vio Caietani Card. ſancti Xiſti, de Monte pietatis finit.

TRACTATVS SEPTIMVS de Cambiis, in octo capita diuiſus, ad fratrem Andream Brixienſem, Brixiæ priorem.

1 *De tribus generibus cambiorum.*
2 *De opinionibus dicētium, in cābiis realibus eſſe mutuū.*
3 *De opinionibus dicentium, in cambiis realibus eſſe contractum permutationis.*
4 *De opinione ſingulari circa cambia.*
5 *De natura artis campſoriæ.*
6 *Quomodo oporteat numiſmatum commutationes fieri ad hoc, ut rectitudo ſeruetur.*
7 *An talia cābia propoſita ſint uere cambia, & iuſtificata.*
8 *De aliis cambiis propoſitis ex parte accipientium cambia.*

CONCESSVM Mihi his diebus otium, venerande amantiſſimeque pater, ad edendum promiſſum paternitati tuæ tractatum de cambiis inuitans poſt auditos campſores, pleraſque diuerſorum de his opiniones, ſe diutinam meditationem, ad ſcribendum tandem impulit. Tanta ſi quidem eſt rei huius obſcuritas & inuolutio, vt hinc conſuetudine non abſque fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tamen, ſiſtentibus (antiquis ſiquidem propoſita difficultas hæc non fuit) tacendum potius videretur. Verum vbi plures dies electioni meditationique iam dediſſem, & infidelis promiſſionis reatus occurreret, diuina fretus ope, tria de cambiis tractanda cenſui. Diſcernenda ſunt primo dubia a certis. Adducendæ ſunt deinde opiniones aliorum de dubiis. Firmandum eſt demum, quid mihi videtur de his ſentiendum.

CAPVT I.

De tribus generibus cambiorum.

CAMBIORVM modi quàmuis multi ſint, quo ad differentiam tamen certi vel dubii, trifariam ea diuidere ſufficit. Quædam ſiquidem ſunt, quorum iuſtitia clara eſt. Quædam vero, quorum iniuſtitia ſimiliter aperta eſt. Et quædam ſint iuſta vel iniuſta, in dubium inter doctores vertitur.

¶ Iuſtificata ſiquidem ſunt, quæ fiunt his tribus modis. Primo, quum in cambio minuto campſor moderate lucratur ſecundum patriæ conſuetudinem. Vocatur autem cambium minutum, quum campſor pro aureo ducato monetam dat conſuetam in patria illa expendi, vel econuerſo, aliquid minus dando, quàm recipiat. Hoc enim continet naturalem æquitatem, ex eo, quòd induſtriæ & operæ campſoris ratio habēda eſt. Quum enim cæterarum artium miniſtros liceat in commutationibus propriis, laboris, induſtriæque mercedem componere, campſoribus, qui commutationibus numiſmatum deſeruiunt, id quoque licere non eſt dubium. Propter quod non irrationabiliter dicunt opinantes tale lucrum cāpſoribus tantum licitum, ita quòd priuatus homo ſi cambiare debet, ducatum aureum, nihil debet lucrari. Commutatio nanque numiſmatum patriæ non vagatur quo ad valorem (quemadmodum cæteræ commutationes) ſed determinata eſt, puta quòd ducatus aureus valet duodecim marcellos. Et ſicut in cæteris commutationibus æqualitatem violare iniuſtum eſt, ita in commutatione numiſmatum. Vnde niſi vel propter mercedem ſeruitii, non in numerando pecuniam, vt quidam putant, quoniam contingit ſæpe minus numerare campſorem, quàm accipientem, & actus numerandi non eſt proprie mercenarius, ſed ſolitus gratis concedi, vtrVſus libri, & numerationi campſoris reſpondet numeratio dantis aliam monetam, ſed in arte campſoria reipublicæ miniſtrando, vel propter incommodum, quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ a ſe, vel qualitatem numiſmatum, ut infra declarabitur, non licet plus in cambio minuto accipere, quàm detur. Quorum nullum locum habet vniuerſaliter in ſingularibus hominibus, non campſoribus. Secundo, quum campſor moderate lucratur, ex eo quòd Petrus habens certam ſummam pecuniæ Mediolani, dat eam campſori, qui faciat æqualem ſummam Romæ dari ſibi vel alteri. Si enim ex hoc campſor mercedem exigit, iuſta eſt exactio, campſor enim tranſlatoris in hac parte locum tenet, nec eſt æquum, vt merces ſuo ſeruitio ſubtrahatur. Tertio, quando campſor lucratur, ea eo quòd monetam alicubi minus valentem congregatam transfert in locum, vbi plus valet. Hæc enim eſt negotiatio numiſmatum, ex qua primo ortum habuiſſe videtur ars campſoria, vt dicitur in 1. Politico. Et eſt licita, ſicut cæteræ negotiationes ad augendas opes licitæ.

INIVSTA vero abſq; dubio cambia illa ſunt, quæ his duobus modis fiunt. Primo, quum campſor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo quòd Petro egenti Mediolani dat certam ſummam pecuniæ ſub nomine cambii de Lugduno vel Londres, & tamen ſecundum ueritatem ibidem reſtitutio facienda vtrinque ſcitur, ſiue fiant literæ cambii, & non præſententur, ſiue non fiant literæ. Interuenit ſiquidem hic manifeſte ſolo nomine cambium, et ſecundum rē mutuum cum lucro, aut ſpe lucri, ſecundum quòd diuerſimode fit.

¶ Secundo, & in idem redit, quum campſor, vt lucretur, dat Mediolani Petro egenti centum ducatos, recepturus ab ipſo Petro ibidē hinc ad menſem tantum, quantum valebunt tunc Venetiis, ſecundum curſum cambiorum decem libræ groſſorum, quæ æquiualent centum ducatis regulariter, ſed in curſu cambiorum Venetiis quandoque excedunt, & quandoque exceduntur. Hic enim ſecundum veritatem eſt contractus mutui, cambii nomine palliatus, & fit cū ſpe lucri, contra illud Luc. 6. Mutuum dare, nihil inde ſperantes. Et celebratur communiter cum probabili coniectura, quòd erit ibi lucrum. quia communiter ſolent tunc valere plus decem libræ groſſorum, quamuis quandoque, ſed raro minus valeant, & propterea eſt hic vſura. Nec poteſt excuſari, niſi in caſo in quo Petrus egeret illis centum ducatis, & campſor haberet in promptu verū cambium agendum cum illis centum pro Venetiis illo mō, & ad inſtantiam Petri illos ſibi eo pacto daret. Et hoc ſi contractus talis verū cambii eſt licitus, de quo infra erit ſermo.

DVBIA Autem cambia, quædam ſunt ex parte campſorum, quædam ex parte accipientium cambia. Ex parte quidem campſorum ſunt, quæ dupliciter fiunt, aut ſcilicet appretiando numiſma extraneum, de quo reſtitutio fienda eſt, minus quàm valeat communiter in loco ubi debet fieri reſtitutio, aut appretiando numiſma proprium quod datur, magis quam valeat communiter in loco, vbi reſtitutio debet fieri, ad hos enim duos modos, qui valde propinqui ſunt, & in idem redeunt, omnia cambia ſicca reducuntur per quibuſcunque locis fiant. Ad primum enim modum ſpectat cambium Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quæ communiter valet ibi 60. ſcutos, campſor Mediolani dat 60. ſcutos non ſecūdum valorem ſcuti Lugduni, ſed quum ibi communiter valeat ſcutus 30. groſſos, appretiatur hic 28. & ſic dat ſibi tantam ſummam pecuniæ, quæ aſcendat ad 60. ſcutos ad rationem 38. groſſorum pro ſcuto.

¶ Ad ſecundum uero modum ſpectat cambium tam Londienſe, quàm Brugen. in quo Petro egenti Ianuæ dat cāpſor Ianuæ. 1000. ducatos, non ſecundum valorem ducati currentem Brugis aut Londres, ſed quum ibi valeat ducat⁹ 50. groſſos, appretiatur Ianuę. 52. ita quòd pro quolibet ducato tenetur accipiens cambium reſtituere Brugis, vel Londres 52. groſſos. Cætera autem cambia ex parte campſorum ſimilia ſunt. Nec fiat vis ſi in iſtis exēplis vera quantitas monetarum non recitatur, quoniam exempla ponimus, vt addiſcentes intelligant. Auget autem cambiorum prædictorum ambiguitatem incerta temporis ratio, fatentur enim campſores, quòd quanto tēpus reſtitutionis eſt diſtantius, tanto minus appretiatur moneta in primo modo, & tanto magis in ſecundo modo.

D ¶ Ex parte autem accipientium cambia, ſex modis variantur cambia ſecundum differentiam eiuſdem uel diuerſæ monetæ, & differentiam certi vel dubii, aut accidentis lucri, hæc enim videntur aliquam per ſe differentiam in cambiis facere. Contingit primo modo, quòd Petrus dat Mediolani campſori centum ducatos Florentinos aureos, & vult totidem florentinos Florentiæ. Contingit ſecundo quòd Petrus pro dictis ducatis vult Florentiæ monetam argenteam, puta groſſos florentinos, ſed tot quot æquiualeat Florentiæ ducatis. 100. florentinis aureis. Contingit tertio, quòd Petrus pro dictis ducatis volt bonam monetam aureā, vel argenteam Florentię, ſecundum quòd tempore ſolutionis, puta in nundinis, cambia ualebunt Florentiæ. Et quodlibet horum contingit dupliciter fieri, ſcilicet ſimpliciter, vt propoſitū eſt, & cū adiuncto aliquo certo lucro, ita ſcilicet ꝙ Petrus uult non ſolum prædictos 100. ducatos Florētiæ modo dicto, ſed ultra hoc uult ſibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis eſt quæſtio, ſed de illis quæ ſe tenent ex parte campſoris communiter, iō de illis erit ſermo diffuſus, de iſtis ſūt in hoc tractatus dicetur. Et ne nugatio, aut æquiuocatio accidat legentibus, vocentur in ſequentibus cambia nunc diſcutienda, cambia realia, quãois a multis cambia ſicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambiis realibus eſſe mutuum.

QVONIAM autem ſecundum diuerſa præſuppoſita diuerſimode inueniunt doctores locuti de huiuſmodi cambiis, & ex aliis principiis, procedunt ſupponentes huiuſmodi cambia mutui contractū ſapere, & ex aliis procedunt negantes hic mutuū interuenire, ideo ſingillatim diſcutiēdæ ſunt ſingulorū rōnes.

¶ Vnde eorum occurrunt primo opiniones, qui aſſerunt aut ſuſcipiunt

piunt contractus cambiorum realium ſecundum veritatem eſſe cõtractus mutui, licet cambia vocentur. Sunt autem contrariæ horũ opiniones, dum quidam dicunt talia cambia eſſe in ulla & vſuraria, quidam vero quòd ſunt licita. Et illi quidem, qui aſſerunt vſuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent pro fundamento, quia vſurarium eſt mutuare ſub ſpe & pacto veriſimilis lucri, vt patet: conſtat autem omnes campſores ſpe lucrandi hęc cambia exercere, & ideo pacta ſupradicta adducere, ut veriſimiliter lucrum euenire poſſit, quamuis non ſemper eueniat, vt ipſimet fatentur. Vſurarium eſt igitur hęc cambia facere. Quòd autem uere ſupponatur hic eſſe mutuum, probant ex eo, quòd contractus iſte dat pecuniam, quæ eſt inuendibilis cum translatione Dominii, & recipit pecuniam, has autem eſſe conſtat conditiones ad mutui contractum ſufficientes, munitur que opinio hæc authoritate Gof. & Hoſt. in ſumma de uſuris, & Archiepiſcopi Florent. in 2. & 3. parte Summę, vbi etiam dicit multos uiros doctos & timoratos fuiſſe huius opinionis.

¶ Acceptantes autem mutuum hic eſſe & tamen abſque vſura cambia fieri, fundantur ſuper ratione intereſſe, & operarum locatarũ. Et quo ad intereſſe quidem, quia etiam in contractu mutui, licet ſeruare ſe idemnem, conſtat autem, quòd mutuans Ianuę 100. ducatos aureos, damnum incurreret ſi Brugis reſtituuntur ſibi totidem aurei, vel eis æquiualens ibi præciſe. Tum quia plus daret, q̃ reciperet, ex eo quòd ducatus aureus plus ualet Ianuæ quàm Brugis. Tum quia oportet ipſum ſubire expenſas delatorum pecuniæ, vt Ianuę rehabeat, ubi contractus mutui celebratus eſt, ergo licitũ eſt ęſtimare ducatum aliquid plus, vt mutuans nullum damnum incurrat, & hoc in iſtis cambiis accidit. Quo ad locatas uero operas, q̃a quum nullus debeat propriis ſtipendiis militare, & campſor & miniſtri publicæ utilitati deſeruiant in ope licito in mutuis faciendis prędictis, conſequens eſt, quòd propriam mercedem reportare debent, quemadmodũ miniſtri Montis pietatis. Et quia induſtriæ accedentis operi licito, ratio eſt habenda, aliquid etiam mercedis ei dari debet, quo fit, vt omnibus pẽſatis talis exercitatio ſit licita.

SED reuera neutra harum opinionum veritatem aſſequitur. Primę enim fundamentum ruit, quoniam vt infra patebit, hic nõ eſt contractus mutui. Secunda autem & falſum aſſumit, & conſequenter non loquitur. Falſum quidem aſſumit, dum dicit in his cãbiis illud plus ſumi, vt uitetur intereſſe, hoc enim campſores teſtantur eſſe falſum, & dicunt quòd non vt damnum euitent, ſed ut lucrentur huiuſmodi cambiis inſiſtunt, & quòd ſi accipientes cambia obligarent ſe ad reſtituendum pręciſe quantum accipiunt in loco vbi accipiunt, ipſi non mutuarent, quia lucri cauſa artem hanc exercent. Et ex hoc patet, quòd nec pro intereſſe ſtipendii miniſtrorum plus ſumitur. Si enim campſores ex cambiis nihil aliud quærerent, quàm ſe ſeruare indemnes, cambia non aggrederentur, ſed pecunias ſuas ſecum retinerent, aut aliter exponerent, ut ipſimet teſtantur. Conſequenter autem non loquitur, quoniam non eſt licitum artem mutuatiuam in ciuitatibus erigere, & miniſtros ſtatuere, & laborum induſtriaque ratione habita, inde etiam ſuſtentatorium lucrum quærere, quoniam hoc eſſet vſurariam artem facere moderatam, vt patet. Miniſtris autem Montis pietatis quomodo & qualiter liceat mercedem reddi, & a quibus debet reddi, in tractatu ſpeciali de hoc diffuſe diximus. Hic autem ſatis ſit noſſe, & q̃ non eſt ſimile, quia in cambiis intenditur lucrum, & quòd experiẽtia teſte non licet artem facere mutuatiuam, vt operarum, periculorum & induſtrię rationem habendo, plus forte recipiatur, vnde ipſe cum familia ſuſtentetur, ſicut in artibus & negociationibus licet. Eſt igitur vſura in his cambiis, ſi contractum mutui implicãt. propter quod Gof. & Hoſt. ſub Mutui nomine caſum tractantes, quum ſcilicet mutuatur, vt reſtituatur alterius generis moneta cũ ſpe lucri, vſuram eſſe dixerunt.

CAPVT III.

De opinionibus dicentium in cambiis realibus eſſe contractum permutationis.

EMERSIT Ergo propter predicta forte aliorum opinio, dicentium in his cambiis non eſſe contractum mutui, ſed innominatum, ſcilicet, do vt des, vel ſi nominari debet, eſſe contractum permutationis. Et horum contrariæ quoque ſunt opiniones aliis aſſerentibus hæc cambia licita, & aliis illicita. Et illi quidem, qui dicũt eſſe licita, ſtudiũ ſuũ adhibent non tã ad probandam eorũ iuſtificationem, q̃ eorũ naturã extra mutui rationẽ eſſe & q̃uis multiplicẽt rõnes tribus tñ conditionibus ſeparant cambia hęc a mutuis. Primo ex periculo. Mutui enim natura periculũ mutuatę ſortis in accipientẽ mutuum transfert, cambiũ uero reale, damni periculum campſori relinquit, ſi minus forte contingat accipere, vt quandoque, licet raro, contingit. Secundo, ex diuerſitate rei reſtituendę & loci, nam mutui ratio exigit, vt eiuſdem generis & bonitatis res reſtituatur, & ibidem. Nec ſufficit reddere ęquiualens: aurum. n.

F pro auro & triticum pro tritico reſtituendum eſt, & adducitur ad hoc textus iuris ciuilis. ff. de ſolu. l. Paulus. In cambiis autem realibus ſit permutatio monetarum diuerſorum generum & in diuerſis locis. Tertio ex modo contractus, quia in cambiis realibus eſt venditio vel contractus ſimilis venditioni, dum ducatus venditur 52. groſſis Flandrenſibus, & æſtimatur vna moneta cum alia quod licere patet extra, de Cenſi. c. olim cauſam, et c. Cũ canonicis, in mutuo autem nihil horum ſit. Quum igitur contractus mutui non ſit, ſed permutationis & negociatiuus, pro licito relinquitur, ſpes enim lucri in his non damnatur, & induſtriæ laborum, periculorũ, expenſarumque ratio habenda eſt.

¶ Dicentes uero cambia hæc nullo modo licere, & tamen mutuum non implicare, quamuis non inuenerim, ex dictis tamen ab his, qui abſolute cambia hæc damnant, aut dubitant illicita eſſe, triplex ratio colligitur. Prima ex eo, quòd cambia hæc in fraudem vſuræ introducta videntur, quum permutationem monetarum campſor G non intendat, ſed neceſſitatibus indigẽtis nolens gratis mutuare, nomine permutationis monetæ mutuum palliat, ut lucretur, præſertim quum plerunque contingat in eadem fieri moneta reſtitutiones, & hoc in cambiis infra Italiam, & periculum, quod raro accidit, ponderandum non ſit in commutationibus, quæ regulandæ ſunt ſecũdum communiter euenientia. Secundo, ex eo quòd ratio tpis etiã in contractu emptionis & venditionis haberi non poteſt, in huiuſmodi autem cambiis, vt patet in caſu poſito, quanto diſtantius eſt ſolutionis tempus, tanto plus ſibi ſolui paciſcitur cãpſor. Tertio, quia etiam in contractu uenditionis, vendere plus q̃ nunc aut hic valet, non eſt licitum, niſi uendens intendebat vſque ad tempus illud ſeruare, ut in ca. Nauiganti, extra, de vſuris, aut intendebat ad illum locum deferre, vt dicit Rayn. Inno. & Io. Andr. & Io. Carder. campſores autem non intendunt ſeruare, aut transferre pecuniam, ſed paratam ad huiuſmodi cambia tenent. Quid H autem de his ſentiẽdum ſit, in deciſione manifeſtum erit. Nunc autem ad aliam properandum eſt opinionem.

CAPVT IIII.

De opinione ſingulari circa cambia.

POST Prædictas opiniones Egregii cuiuſdam doctoris in Theologia opinio ſingularis occurrit, tenens huiuſmodi cambia eſſe licita, & tria ſingulariter dicens.

Primum eſt, quòd contractus iſte, quem innominatum vocant, nomen habet, quoniam ut Sanct. Tho. dicit in Secunda Secundæ. q. 77. negotiatio tripliciter ſit, aut cõmutando res pro rebus, vt vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecuniam pro pecunia. Et quum primus contractus vocetur vulgo Baratto, ſecundus vocetur uenditio, &c. & tertius cambium, ita quòd cambium eſt permu- I tatio pecuniæ pro pecunia.

¶ Secundum eſt, quòd in cãbiis non conſideratur pecunia, vt pecunia, ſeu vt menſura eſt, ſed vt res quædam eſt. Conſtat enim ſecundum omnes vtroque modo poſſe accipi pecuniam, vt patet de locantibus pecuniam ad oſtentationem. Et quòd campſores pecuniam vt rem conſiderent, ex Sanct. Thom. authoritate probat in ſecundo de Regi. prin. dicentis, quòd numiſma poteſt accipi, & ut mẽſura, & vt quædam res eſt, & hoc modo vtuntur eo campſores. Fabricatque ſuper hoc fundamento doctor ille vendibilem eſſe pecuniam a campſoribus, vtpote rem quandam, & eius pretia variari ſicut aliarũ rerum, iuxta temporum locorumque diuerſitates, &c.

¶ Tertium eſt ſingulariſſimum, quod licitũ eſt campſoribus plus accipere, quando tempus ſolutionis diſtantius eſt. Diſtinguit ſiquidem accipere plus ratione temporis dilati dupliciter, vno modo, q̃ ſola temporis dilatio exceſſum pretii operetur. & hoc dicit eſſe vſurarium. Alio modo, quòd res in dilato tempore conſiderata pretium augeat in commutationibus, & hoc dicit eſſe licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerum in futuro aſſignandarum. Si quis K enim hyeme emit lanas aſſignandas ſibi in Vere, minus quàm valeant in hyeme, eo quòd lanæ tempore veris creduntur minus valituræ, iuſte emit, eo quod res in tempore illo ſumpta pretium minuit. Si autem minus emeret, quia nunc anticipat ſolutionem, vſuram committeret, quia propter ſolam temporis moram pretium variatur. Subditque, campſores non plus accipere ratione dilati temporis, ſed ratione rei in dilato tempore conſideratæ. Quoniã, Verbi gratia, marcha auri ſoluenda in nundinis Ianuaris, non ideo minus emitur a campſoribus Mediolani mẽſe Octobris, quàm Nouembris, quia longius diſtat ſecundum tempus: ſed quia marcha illa conſiderata in tali tempore, minus æſtimatur communiter a negotiatoribus, & magis in tempore proximiori. Et merito, vt dicit, quia quum negociatoris finis ſit commutando lucrari, nec iõ emat, vt empta habeat, ſed ut iterum commutet cũ lucro, licitum eſt ſibi conſiderare quanto tpe pecuniã occupatã in re empta tenere oportet, carius enim emitur quod cito diſtrahitur, quàm quòd longo oportet tempore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneantur. Signum autem,

autem, quòd campſores non rationem temporis dilati, ſed rei in tẽpore habeant, eſt quòd non ſemper ſecundum temporis approximationem pretium creſcit, ſed quandoque inſtantibus nundinis contingit pretium minui, adeo vt minus vendatur tunc marca auri in proximo aſſignãda, quàm fuerit vendita tribus mẽſibus ante.

SED HAEC Opinio (cum bona venia) multipliciter a veritate deficit, quamuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum ſecundo non conſonat, quoniam nomina formaliter ſumpta intelligi oportet, vt 4. Meta. tradit Ariſto. alioquin periret certitudo a locutione, quoniam extra formale ſignificatum infinita ſunt, vt ibidem dicitur. Vnde ſi in cambiis pecunia conſideratur vt res, non vt pecunia vt dicit, contractus iſte, non debet permutatiuus pecuniarum vocari, nec debet in tertio loco contractum a S. Th. dictorum reponi, ſed de primo.

¶ Secundum deinde dictum verum non ſonat, & San. Tho. verba male interpretari videtur. Verba ſiquidem eius in ſecũdo de Reg. prin. ca. 14. ſunt iſta, Numiſma quamuis ſit menſura & inſtrumentum in permutationibus, tamen per ſe aliquid eſſe poteſt, puta ſi confletur, erit aliquid, videlicet aurum vel argentum, ergo ſemper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiam habet veritatem in aliis ſpeciebus pecuniarum, immo amplius, vt in campſoria, quæ non proprie ordinatur, vt ſit menſura rerum venalium, ſed magis ad permutationem numiſmatis. Ex quibus verbis non habetur, quòd pecunia conſideratur a campſoribus, non vt menſura, ſed vt res, ſed vt habetur ꝙ pecunia non utuntur campſores vſu primario, propter quem eſt inuenta, ſcilicet vt menſura ſeu pretium ſit rerum venalium, ſed vſu ſecundario, ad quem eſt tranſlata, inquãtum tamen pecunia, ſcilicet vt permutetur cum alia pecunia, vterque ſiquidem vſus conuenit, vt infra patebit ex primo Politicorũ.

¶ Quid autem de tertio dicto ſentiendum ſit, in deciſione dicetur. Hæc igitur ſunt quæ hactenus de cambiis dicta ſunt.

CAPVT V.

De natura artis campſoriæ.

VT AVTEM Natura cambiorum vniuerſaliter & faciliter percipi poſſit, tali ordine procedendum credimus, vt ſcilicet primo de ipſa arte campſoria dicatur, & quid ſit, & quàm licita ſit: deinde de conditionibus requiſitis ad eius actus rectitudinem tractetur, & demum ad cambia prædicta deſcendendo, videatur, an artis ſint campſoriæ, & quid in eis licitum, aut illicitum eſt, obiectiones factas ſoluendo. Sic enim de huiuſmodi cambiis ſermone completo, ad alia propoſita procedi libere poterit. Principium autem ad declarandã campſoriam, oportet ſumere ex primo Politicorũ, & eius veſtigia ſequendo.

¶ Sciendum igitur inde eſt, quòd rei uſus per ſe eſt duplex, ſcilicet proprius & communis, ſeu primarius & ſecundarius. Eſt autem proprius cuiuſque, ſiue naturalis ſiue artificialis rei uſus ille, ad quẽ ex ipſa rei natura primo ordinatur, vt veſtis ad veſtitum, panis ad eſum, & vinum ad potum, &c. Communis autem ſiue ſecundarius eſt, quo res inquantum talis, alteri tamen a primo ſiue applicatur, vt commutatio reſpectu calcei aut tritici, & aliorum huiuſmodi. Calceus enim quum venditur, inquantum calceus conſideratur, nõ enim pro ſimplici pelle venditur, non tamen propter venditionem eſt calceus, ſed propter calceationem, & ſic de aliis. Quemadmodũ ergo cæterorum, ſic & numiſmatis duplex eſt vſus, vt ibidem dicitur. Primus eſt commutatio pro rebus venalibus neceſſariis, ſcilicet ad vitam humanam, ſcilicet tritico, panno, aromatibus, &c. propter huiuſmodi enim commutationes numiſma inuentum eſſe cõſtat, dum ea quæ vni patriæ deſunt, aliunde haberi non poſſent, niſi datis pro eis æquiualentibus, & multum incommodi eſſet, res ſemper transferre æquales (ob hoc enim aurum, argentum, æs, & quicquid huiuſmodi eſt facile portatile & vtile) ſtatuerunt commutandis rebus adæquatum iri, & propterea numiſma dicitur menſura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia, ad vſum neceſſaria, vt menſura ad menſurata, propter quod charactere inſignitum eſt in teſtimonium qualitatis & ponderis, ſicut & cæteris menſuris publicis conſueuit ſignum imprimi, teſtans earum iuſtificationem. Secund° autem numiſmatis vſus eſt commutatio pro alio numiſmate, vt ducati aurei pro carlinis. Non enim propter hoc factum eſt, & tamen hanc commutationem ſubit, non inquantum aurum aut æs abſolute, ſed inquantum numiſma, vt continua experientia docet. Orta autem videtur hæc commutatio ex inæqualitate numiſmatum, dum vel ad ſupplendam rei naturalis æqualitatem, ad numiſma maius paruula numiſmata addebantur, vel habenti maius minora erant commodiora, aut econuerſo. Lucrum autem ex numiſmatũ commutatione primo quidem, vt Philoſophus quidem dicit, caſu eueniſſe videtur, dum accidit aliquod puta aureum numiſma, plus alicubi æſtimari, ſicque pro illo plura ærea dari ibi, quàm dentur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde induſtria artificioſe circa huiuſmodi numiſmatum commutationes lucri vias compoſuit,

A ſicque ars campſoria contexta eſt. Vnde nihil aliud campſoria eſt ꝙ negociatio in commutatione numiſmatum, materia ſiquidem & actus & finis eius ſufficienter in hoc explicantur, vt patet.

¶ Quamuis autem a Philoſopho campſoria vituperetur, & ratione materiæ, quia tantum numiſmata tractat, a proprio numiſmatis vſu diuertens, & ratione finis, quia lucri gratia, quod fine caret, & vtriuſque ſimul, quia pecuniæ, vt inſtrumenta œconomicæ & politicæ, habendæ quærendæque ſunt non propter ſe, ſicut nec quodcunque aliud organum per ſe appetitur. Si tamen ex hominis campſoris fine honeſtetur (vtpote ad familiæ, & ſtatus ſui decentem ſuſtentationem ordinata) licita eſt, quemadmodum & aliæ negociationes. Poteſt enim id quod ſolitarie conſideratum conſonum nõ videtur ex adiuncto fine honeſtum reddi, vt patet de hominis occiſione, quæ abſolute repellenda eſt, ſi tamen addatur propter iuſtitiam, &c. præcipienda eſt, ſicut econuerſo ars ex ſe honeſtiſſimum finem habens, vt medicina ſanitatem vituperabilis ex fine medicantium

B reddi poteſt, dum lucri cauſa medentur. Quum ergo experiẽtia teſte pateat, quòd multa neceſſaria ciuitatibus plurimis deeſſent, niſi mercatores eſſent, & ipſi non commode poſſint abſque cãbiis negotia ſua exercere, neceſſarium, & honeſtum eſt campſoriam in ciuitatibus eſſe, non quatenus pure campſoria eſt, ſed quatenus œconomicæ politicæque miniſtra eſt, vt ex dictis patet. Et ſi campſores nedum poſſunt ſeruare ſe indemnes, ſed etiam lucrari & induſtriæ rationem habere quum negociationi licitæ & vtili Reipublicæ illam apponant.

CAPVT VI.

Quomodo oporteat numiſmatum commutationes fieri, vt rectitudo ſeruetur.

C NON ſolum autem oportet declarare quid rectitudo cambiorum in communi exigit, ſed in ſpeciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo ſeruanda ſit dicendum eſt, omiſſis tamen ſingularibus, quæ ſcientificæ determinationi non ſubſunt. Quum ergo campſoria circa commutationem numiſmatum verſetur, neceſſe eſt iuſtitiæ commutiuæ canones in ea ſeruari, ſicut & in cæteris commutationibus.

¶ Ex quinto vero Ethic. patet quòd vniuerſalis regula commutationum eſt, vt ſeruetur æqualitas rei ad rem, vt ſcilicet æquale ſit datum accepto & econuerſo, vnde ſi commutatio numiſmatum iuſta eſſe debet, æqualis valoris oportet eſſe commutanda numiſmata. Et quoniam hoc pluribus modis contingit ſeruari, ſecundum differentiam numiſmatum, & locorum & temporum, ideo poteſt æqualitate ſalua, lucrum prouenire campſoribus. Quod quõ contingat videri poteſt, ſi prædictas dñas ſcrutati fuerimus. Numiſma igitur quum vbique duplex eſſe conſueuerit, ſ. expendibile ibidẽ & nõ expendibile ibidẽ, contingit dupliciter cambium fieri. Aut

D dando numiſma expendibile, pro non expendibili: aut pro expendibili. Et vtrũq; horũ cõtingit dupliciter, aut dando numiſma melius, commodius, & magis amatum communiter, pro minus bono, commodo & amato, vt aureum pro argenteo vili, vel æreo, &c. aut econuerſo. Et quodlibet rurſus horum poteſt fieri pro eodem vel alio loco, & ſimiliter pro eodem vel alio tempore.

¶ Et quia ſimplicia priora, & certiora compoſitis ſunt, a primis inchoandum eſt, nulla locorum aut temporum diuerſitate admixta, ſed in ſola talium numiſmatum commutatione ſiſtendo. Si igitur commutandum eſt vnum numiſma expendibile cum alio expendibili, quantum eſt ex parte commutationis, oportet numiſmata cõmutanda æqualis valoris eſſe, quoniam vtrunque lege aut conſuetudine certum habet pretium, Nec ſaluaretur in commutatione æqualitas, ſi ex aliqua parte exceſſus eſſet. Contingit tamen ex parte æqualitatis numiſmatum in ſe vel in ordine ad campſorem, quòd ſit hæc commutatio iuſta, numiſma minoris pretii abſolute

E dando. Et hoc eſt quando campſor dat bonam monetam pro mala non falſa, aut defectiua, vt ducatos aureos pro argenteis, quæ vix argẽti nomen merẽt. Tunc enim licet campſor det minus in aurea pecunia, quàm accipiens det in illa moneta, æqualitas tamen ſeruatur, ex eo ꝙ centũ ducati in moneta ſic bona, & portatili æquiualent centum & duobus. Verbi gratia, in moneta iam vili, vt patet, ſi conflanda eſſent numiſmata, & ex vtilitate, quæ poteſt ex illis percipi in faciendo ex eis vaſa, & ex vtilitate expenſionis ſecundum locum & tempus, bona enim numiſmata quamuis antiqua aut extranea, libenter acceptantur, & ex periculo, quoniam malæ monetæ, vtpote exoſæ facile poſſunt a principibus inexpendibiles reddi, & de facto in prouinciis bene ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obſtat determinatio valoris monetarum per legem, quoniam illa reſpicit numiſma, quo ad per ſe primum vſum eius, qui eſt commutatio pro venalibus. Lege ſiquidem vel conſuetudine ſtatuitur, ꝙ aureus ducatus & nonaginta ſolidi in commutationibus œconomicis, & politicis æquiualeant, in quibus pecuniæ pro rebus commutantur. Commutatio autem numiſmatum, arbitrio ſapientum

iuxta eorum qualitatem, aut abundantiam, &c. dimittitur, vt experientia teſtatur. Similiter quoque ſeruatur æqualitas, ſi quis commutans numiſmata minus dat pro eo quòd danda a ſe numiſmata commodiora ſibi erãt, ſicut etiam licet vendere rem carius, quam abſolute valeat, ex eo quòd vendenti commodior eſt. Vnde habens ducatum aureum, ſi a volente commutare paruam monetam pro illo, ſolidum vnum exigat, quia ille ſibi cõmodior, non peccat. Qui tamen non vult abſque lucro commutare ducatos Ianuenſes pro aliis ducatis æque pretioſis, & ſibi commodis, quia petenti commutationem commodiores ſunt Ianuenſes ad deauranda ſua vaſa, peccare videtur, eo quòd vendit alterius commodum. Et quia in iſtis non ex campſorum expenſis aliquid plus accipitur, ſed aliunde (vt patet) ideo cuilibet ex iſtis cauſis licet in huiuſmodi cambiis min⁹ pecuniæ dare, quam accipere. Campſori autem vltra hæc, licitum eſt in cambio minuto (etiam ſi meliorem & commodiorem, quam det accipiat) aliquid plus accipere propter expenſas, &c. vt ſuperius dictum eſt.

¶ Si autem fiat commutatio numiſmatis expendibilis pro non expendibili, notabile poteſt inde lucrum prouenire, ex eo quòd non ſolum haberi poteſt ratio materiæ & commodi, ſed etiam extraneitatis, qua fit, vt tales pecuniæ in tali cõmutatione multum a numiſmatis ratione declinantes, quaſi vt res quædam commutentur. Duplici enim exiſtente pretio numiſmatis (ſcilicet inquantũ eſt talis res, puta aurum, & inquantum numiſma) & ſecundo excedente primum, ex hoc quòd aliqua pecunia alicubi inexpendibilis eſt numiſmatis pretium ibi perdit, magiſque vt res quædam commutanda venit, quam tamen campſor in locis, vbi numiſmatis pretium obtinet, procurans habere, ipſam commutando, multum lucrari poteſt. Et quoniam pretia rerum prudentis arbitrio relinquũtur, erit in hac commutatione æqualitas ſeruanda, penſata quantitate extraneitatis, & aliis conditionibus, vt ſapiens determinabit.

LOCI autem differentia tripliciter poteſt omnibus prædictis commutationibus admiſceri. Campſore enim exiſtente & dante ſuas pecunias Mediolani, & recipiente alias alibi, aut contractus commutationis fit pro Mediolano, aut pro alio loco, vbi accipiens cambium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro vtroque ſimul.

¶ Si contractus fit primo modo, ſcilicet Mediolani & pro Mediolano, tunc quum accipiens cambium ex vi talis contractus teneatur Mediolani dare pecunias, quas commutat, nulla diuerſitatis locorum ratio habenda eſt, ſed tanquam cambium manuale agendũ eſt, eorum quæ ſupradicta ſunt, rationem habendo. Ex eo tamen ꝙ accipiens cambium vult ſe liberare ab obligatione, & onere & periculo deuehendæ pecuniæ ex loco vbi habet, Mediolanum, & campſor vult hæc ſubire, licitum eſt mercedem exigere. Sed hoc potius ad contractus locationis, & conductionis ſpectat, quàm cambii, & ideo iuxta eorum canones reguletur, ſi accidat. Quod tamen raro credo euenire. Si vero contractus fit ſecundo modo, ſcilicet Mediolani quidem, ſed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio habenda eſt, ſicut nec in contractu emptionis, quo abſentes merces pro loco, in quo ſunt, emũtur. Oportet enim loci ſicut & temporis pro quo contractus fit, rationem habere, non in quo fit, ſi pro alio loco aut tempore tantum contractus fit, vt nunc proponitur. Et hoc ſiue certificetur Mediolani commutatio, coniectando veriſimile pretium loci, pro quo fit. Et quamuis talis modus cambii nunquam forte fiat, fieri tamen poſſet hoc modo, quòd Petro habenti Venetiis Venetam monetam, & egenti Mediolani centum ducatis, campſor Mediolani det cẽtum ducatos aureos recepturus de illa moneta Venetiis tãtum, quantum Venetiis pro illis commutatur in cãbio manuali, & non in curſu cambiorum quæ fiunt pro locis diſtantibus. Sicut etiam triticum exiſtens in villa emitur ab his, qui ſunt in ciuitate tanti, quanti venditur in villa, vbi aſſignatur, & nõ quãti venditur aſſignandum Mediolani.

¶ Si autem contractus fiat tertio modo, vt communiter accidit, ſcilicet Mediolani pro Mediolano & Lugduno ſimul, tunc vtriuſque loci ſimul, ac per hoc diſtantiæ eorum, periculorum expenſarumque intercedentium adhibenda eſt ratio, ſicut & in contractu emptionis. Conſtat enim quòd aromata Alexandriæ, aſſignanda Ianuæ, empta atque ſoluta vt Ianuam deuehantur, longe minus valent, quàm ſi manualiter Ianuæ aſſignarentur, quia res conducenda a tanta diſtantia, cum tot periculis & expenſis, &c. longe minor eſt Ianuenſibus, ſeipſa conducta, & tot periculis expenſiſque libera. Et hoc modo in contractu commutationis numiſmatum pro locis diuerſis celebrato, numiſmata ipſa ſic expedit & oportet adæquare, vt loci conditiones in ordine ad alium locum ex vna parte computentur. Sicque fiet, vt ſi centum ducatis aureis Mediolani, trecenti argentei Lugdunenſes adæquarentur, Lugduni aſſignati ducenti & nonaginta forte adæquantur, cõcurrentibus etiam aliis ſupradictis rationibus, & forte pauciores. Viliora ſiquidem ſunt conducenda cum periculis & expenſis, quam manualiter habita. Nec obſtat ꝙ campſor Mediolanenſis habet fratrem aut factorem Lugduni, aut omnino erat Lugduni tantam ſummam pecuniæ expenſurus pro aliis ſuis negociis, hæc enim omnia per accidens ſe habẽt

F ad contractus naturam, in cuius æqualitate iuſtitia conſiſtit. Quid enim ad contractus commutatiuos, in quibus æqualitatem rei ad rem fieri oportet, ſi ex induſtria mea, aut caſu ego affines habeo in diuerſis locis, aut miniſtros ferè gratis inuenio, & exinde viarũ miniſtrorumque expenſas lucrans diues fit, dummodo rerum conditionibus penſatis æqua fiat commutatio?

DE TEMPORIS Autem differentia, bimembris tantum diſtinctio conſideranda eſt, ſcilicet præſentis tantum, aut futuri tantum, vtriuſque enim ſimul ratio habita nullam iuſtam diuerſitatẽ pretii in commutationibus facit, vt infra patebit. Poteſt ergo in commutatione numiſmatum iuxta tempus contractus æqualitas ſumi. Et hoc ſiue fiat manuale cambium, ſiue non, & ſiue in eodem loco ſit æquiualens reddendum ſiue alibi, locorum tamen ratione habita. Vnde poteſt campſor dans aureos & recepturus aliam monetam vel econuerſo, certificare quantitatem reddendæ pecuniæ, ac ſi tunc manualis commutatio fieret. Poteſt & futuri temporis, quo ſcilicet aſſignatio reddendæ pecuniæ erit, rationem habere. Et

G hoc dupliciter, aut incerte commutationem relinquendo, vt ſcilicet pro centum aureis nunc datis teneatur accipiens poſt duos mẽſes dare tot argenteos, quot poſt illos duos menſes æquiualebunt centum aureis, aut certificando commutationem, vt ſcilicet habito reſpectu ad futuras commutationes poſt duos menſes ſtabiliatur nunc commutatio commenſurata illis, ita quod parum plus aut parum minus veriſimiliter credantur commutanda eſſe talia numiſmata. Vt ſi creditur quòd hinc ad duos menſes, quum aſſignanda erit pecunia ab accipiente cambium 100. aureis æquiualebunt 1000. argentei, vel 1000 & 20. poteſt ex nunc certificari commutatio quòd pro centum aureis datis teneatur accipiens aſſignare tunc 1000 & 20. argenteos, ſiue plus ſiue minus tunc contingat communiter aſſignari. Patent autem hęc ex aliis commutationibus, vt in contractu emptionis rei aſſignandæ futuro tempore manifeſtum eſt & habetur expreſſe extra de vſuris ca. Nauiganti, in ſe-

H cundo caſu, in iſta enim commutatione numiſmatum tempus aſſignandi numiſmatis attenditur. Nec aliquid plus aut minus ſumi diximus, ex eo quòd prius campſor ſua numiſmata dat.

¶ Vtriuſque aũt temporis ſimul differentia nullam diuerſitatem videtur in quibuſcunque commutationibus facere, ſicut vtriuſque loci, quoniam res in tempore futuro danda non eſt deterioris conditionis ex hoc, quòd abſens a præſenti, & reducenda ad præſens, ſicut res in loco diſtanti ex hoc ꝙ reducenda ad locum præſentẽ. Nec ſubiacet periculis, & expenſis, induſtriæ aut miniſtris, vt ad pręſens ſecundum tempus fiat, ſicut ſecundum locum. Niſi quis dicat, ꝙ ſubiacet periculo perditionis, quia poteſt mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hæc pericula pro nihilo in commutationibus reputari patet, tum ex eo ꝙ aut tam rara ſunt ꝙ conſilio nõ ſubſunt (vt de ſtatus deiectione dicitur infra tam breue tempus) aut talia ſunt, ꝙ etiam ſi acciderent adhuc tuti eſſent creditores, vt de morte, & huiuſmodi patet. Tum quia ex mutuis & aliis commutationibus, experientia teſte patet, huiuſmodi pericula nõ conſiderãda eſſe, non. n. qui mutuat, aut vendit licite aliquid, plus exigit,

I propter huiuſmodi pericula, quæ in tẽporis dilatione poſſunt accidere vendẽdo ad tẽpus, aut mutuãdo. Et q̃a breuitas & prolixitas tẽporis, differentiæ ſunt tẽporalis diſtantiæ, cõſequẽs eſt ꝙ nec in cãbiis nec in aliis cõmutationibus ex quãtitate tẽporis aliqua cõditio rei cõmutandæ accedat per ſe, ex qua poſſit vilior aut pretioſior iuſte æſtimari. Notanter aũt dico ꝑ ſe, q̃m per accidens cõtingit res ęqualis bonitatis eodẽ tẽpore aſſignandas diuerſa notabiliter habere pretia & iuſte, vt ſi triticũ aſſignandũ menſe Iulii, Ianuario præcedẽte emat iuxta æſtimationẽ communẽ pretii aſſignationis tẽporis futuri, & deinde mẽſe Martii ſubitis exortis bellis credatẽ multo plus vendendũ, fiet aliud pretiũ pro eodẽ tẽpore ab aliis ementibus, & ſi in menſe Maii cõtingat bella augeri, aut ſpicas grandinibus percuti, &c. augebit pretiũ pro illomet tempore. Sed hoc non operatẽ tẽporis prolixitas aut breuitas: ſed euẽtus incidẽtes, ex quibus res æſtimatur vilior aut pretioſior, vt de ſe patet. Vñ ſingularis illa opinio, dicẽs, in cõmutationib⁹ prolixitatis tẽporis rõne haberi

K poſſe, nõ rõne tẽporis ſed quia res in tẽpore prolixiore cõſiderata minus valet, &c. a veritate deuiat in hoc, q̃m res nec ex eo quòd in tẽpore, nec ex eo ꝙ in tãto tẽpore ſumpta cõmutatur, æſtimatẽ vilior aut pretioſior, ſed ex tali euentu in tẽpore, puta bello, penuria, aut abũdantia, &c. Ex hoc vero ꝙ pecuniæ diuti⁹ occupatæ ſunt tenendæ in hac cõmutatione, res commutanda nec pretioſior nec vilior cõmuni pretio redditur, vt S. Th. expreſſe dicit in Secunda Secundæ q. 78. ar. 2. ad 7m. aſſerens ꝙ mercator vendens rem aliquã ad tẽpus, non põt vendere plus communi pretio ex hoc, quòd pecunias ſuas mortuas tanto tempore tenebit. Et ſi hoc licitum diceretur, iã vſura non eſſet damnata in venditione ad tẽpus, &c. Quòd autem merces carius emantur quæ citius cõmutandæ ſunt, propoſito non obſtat, q̃m celerior venalitas æſtimata, a maiori vſu aut neceſſitate illius rei procedit. Res autem quanto magis neceſſaria aut vtilior alicubi, tãto eſt ibi pretioſior, & ideo merito ibi carius a primo vẽditur, & a mercatore emptus reuẽdenda, in [illegible] commutan-

dam

dam redundantem conditionem aliquam ſub tempore, ex qua res communiter pretioſior aut vilior æſtimetur, & non quanto tempore pecunia occupetur, commutationum natura penſat, quæ æqualitatem rei ad rem exigit, ſic longiſſimo adiuncto tempore, ac ſi manualiter commutatio perficeretur. Propter quod campſoribus non licet menſurare tempus medium inter dationem & acceptionem, aut rem ſeu pecuniam prolixiori tempore dandam vilius æſtimare quamuis liceat in dando æqualitatem commutationi ſtatuere, iuxta præſentem æſtimationem de futuri temporis commutationibus, quæ ſecundum diuerſos euentus temporibus diuerſis varia eſt, ſicut & in cæteris commutationibus.

CAPVT. VII.

An cambia propoſita, ſint vere cambia & iuſtificata.

B FACILE autem eſt ex prædictis videre, an prædicti cõtractus a campſoribus nuper inuenti, de quibus quæſtio præſens eſt, ſint vere cambia, & iuſta ſiant. Cum enim cambij contractus conſiſtat in commutatione numiſmatum, & in propoſitis caſibus nulla alia cõmutatio niſi numiſmatum fiat, cõſequens eſt, quòd prædicti contractus ex ſua forma vere cambia ſint, diuerſorum tamen graduũ. Quadrifariam namque numiſmatum commutatio in huiuſmodi cambijs fit. Aut totaliter, vt fit in cãbio Burgenſi, & Londrenſi, in quo totaliter alia eſt moneta data ab accipienda. Aut partialiter, vt fieri contingit, quamuis non ſemper in cambio Lugdunenſi, in quo marcha auri accipitur in tribus monetis, ſcilicet ſcutis aureis & argenteis &c. & contingit quòd dans dat etiam ſcuta. Aut quaſi nihil: vt fieri contingit in cambijs infra Italiam, in quibus numiſma datũ ab accipiendo parum, aut nihil quandoque differt, propter proximitatem locorum & communicationem in nummis. Aut omnino nihil: vt fieri contingit in Italia, & forte extra, quando nulla ratione habita qualitatis numiſmatum, ſed ſola quãtitate datæ & accipiendæ pecuniæ in alio loco penſata cambium dicitur fieri, vt cum C Petro habenti Romæ pecunias ſuas & egenti Mediolani 1000. ducatis, campſor dat Mediolani 1000. ducatos pro 1000. & 10. Verbi gratia aſſignandis ſibi Romæ.

¶ Et in primis quidem tribus modis, cum commutatio numiſmatum ſemper interueniat, licet plus & minus contractus cambij ſaluetur. In quarto autem modo, cambij nomen non niſi æquiuocè ſaluari videtur: nulla ſiquidem ibi numiſmatum commutatio in pactum ducitur, manifeſte patet, quòd contractus commutationis numiſmatum non eſt, qui ſi manualiter fieret, nullam numiſmatum commutationem requireret, ſicut nec contractus venditionis eſt rerum diſtantium ille, qui ſi manualis commutatio fieret, venditio non eſſe tunc poſſet. Conſtat autem quod ſi campſori Mediolani pro datis 1000. ducatis darentur 1000. & 10. ducati, nulla eſſet commutatio numiſmatum, niſi quia alij numero eſſent dati ab acceptis: quod eſt extra propoſitum. Propter quod videtur, quòd contractus iſte D mutui ſit, ſed cambij nomine palliatus: ac per hoc non licet lucrari campſori ex eo: ſed ſe tantum ſeruare indemnem, vt ſuperius de mutuantibus pro locis remotis declaratum eſt.

¶ Si quis tamen diligenter contractum conſideret, videbit nec mutui nec cambij proprie contractum eſſe: ſed contractum quaſi emptionis & venditionis, per quandam analogiam ad cambia pertinentem. Quamuis.n. in contractu hoc numiſma pro numiſmate non commutetur: commutatur tamen numiſma præſens cum numiſmate diſtante localiter. Et numiſma in hac commutatione materialiter, & vt res quædam accipitur: commutatur.n. vt res tanti pretij præſens cum re æquali diſtante, habita vtriuſque ratione loci. Conſtat autem quod res diſtans a Mediolano vilior eſt Mediolanenſibus ſeipſa Mediolani ſita, propter expenſas & pericula, & cætera ad vendendum ipſam requiſita. Vnde quemadmodum emitur pecunia in natu fluctuante conſtituta, minus quàm abſolute valeat, quia non emitur inquantum pecunia, ſed inquantum res tanti pretij ſub tali periculo conſtituta, & ſicut pecunia debita Ioanni a malo debitore emi E tur a Petro minus quàm valeat, quia res eſt ſub tali labore poſſidendi conſtituta: ſic pecunia abſens, inquantum res ſubiacens periculo, & expenſis delationis emitur, minus quàm abſolute in ſe valeat. Et propterea nec mutui, nec cambij contractus iſte eſt proprie: ſed ad cambium quodammodo reducitur, pro quanto res præſens, & res abſens, quæ commutantur, numiſmata ſunt. Et quia hic contractus per modum conditionis omnibus ſupradictis adeſt, ideo penſandus eſt in cæteris.

¶ Iuſtitia vere in his cambijs tunc erit, quando nec exceſſus fiet in æſtimando, ſed penſatis conditionibus numiſmatum ex qualitate & diſtantia & alijs ad rẽ facientibus & induſtriæ ratione habita, æqua fiet commutatio. Seruabitur autem hoc, quando ſecundum cõem æſtimationem commutatio regulabitur, aut ſapientum in hoc arbitrium imitatum fuerit: nec temporis prolixitas aut breuitas penſabitur: ſed ſemper in veri æſtimatione pretij ſtabitur, ſiue cito ſiue tarde pecunia aſſignanda ſit. Si enim hoc defuerit, vſura eſt ratione im-

A pliciti mutui: ſicut in venditione plus iuſto pretio ad tempus. Si autem primum deeſſe contigerit, vſura quidem non eſt, ſed iniuſtũ lucrum, & reſtitutioni obnoxium: ſicut quando res plus iuſto pretio venditur. Vnde propoſita cambia, ſi ſeruatis his duabus conditionibus neceſſarijs ad iuſtificationem etiam cæterarum commutationum celebrantur, iuſte fieri poſſunt.

¶ Ex his autem patet non licere campſoribus, aduenientibus nundinis Brugenſibus, vel Londrenſibus, debitori tũc ex accepto primo cambio dilationem ſolutionis concedere vſque ad ſequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, quàm prius deberet, aut paciſci ſibi deberi ſicut in ſequentibus nundinis cambia current: hic.n. eſt contractus mutui cum ſpe lucri ſolo cambij nomine fultus: & prolixitatis temporis ratio manifeſte habetur. Campſoribus quoque pro Lugduno, vel alio loco: iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medij inter dationem, & acceptionem marcham auri, aut reddendam quamcumque monetam plus & minus æſtimantibus, æterna ex hoc paratur damnatio: vtpote vſurarijs.

B ¶ Nota tamen diligenter hoc in loco, quòd ſufficiens ſignum iniuſti contractus, non eſt minus dare pro cambio multo interiacenti tempore vſque ad nundinas, & plus dare quando proximæ ſunt nundinæ: quoniam conſuetudo hæc quamuis prima facie introducta videatur pro habenda ratione temporis medij, quo accipiens pecunias Mediolani redditurus in nundinis Lugduni vtitur illis pecunijs acceptis: perſpicacius tamen ſcrutantibus occurrit, quòd conſuetudo hæc introduci potuit propter inuentionem, aut non inuentionem campſorum tenentium loca, quaſi venditorum: vel propter multitudinem, aut paucitatem eorum. Propter quod ſciendum eſt, quod in huiuſmodi cambijs accipientes Mediolani pecuniã pro aſſignanda marcha auri Lugduni in nundinis, qui ſunt quaſi venditores marchæ auri abſentis loco, & tempore, communiter cũ ſuo damno cambium hoc faciunt: ſcientes ſemper quantum damni ex tali venditione incurrent. Ex hoc autem prouenit conſequenter, quòd nullus, ſimpliciter loquendo, inuenitur quaſi venditor in C huiuſmodi cambijs: ſicut nec in quacumque alia commutatione, in qua certum eſt & venditorem damnificari. Nec propterea cenſenda eſt illicita commutatio: quia ſi venditor nocumentum incurrit: quia dummodo res abſens vel præſens vendat iuſto pretio, contractus eſt licitus, quæcumque pars inde nocumẽtum incurrat. Ex hac quoque eadem radice prouenit, quod tunc tantum inueniuntur quaſi venditores in iſtis cambijs, quando mercatores egent pecunijs, & volunt potius tales inire venditionis contractus cum aliquali damno, quàm a maiori lucro vel commodo abſtinere, quod ex accepta pecunia paratum, vel acquirendum ſperant. Vnde niſi eſſet huiuſmodi indigentia pecuniarum cum inter medio tempore, quo negotiationibus ſuis prouidere ex acceptis pecunijs poſſent, illi qui ſunt quaſi vẽditores, nullus vnquam inueniretur quaſi venditor in iſtis cambijs. Quemadmodum ergo tempus intermedium eſt occaſio, quod inueniantur quaſi venditores, ita multum tempus intermedium eſt occaſio multorum venditorum communiter, D & paucum tempus multorum emptorum. Ac per hoc multo interiacente tempore, propter abundantiam venditorum rationabiliter minus datur a ſoluentibus, qui ſunt quaſi ementes marchas abſentes: & modico interiacente tempore, propter abundantiam emptorum plus ab eiſdem quaſi ementibus ſoluitur. Adeo quandiu dicuntur abundare quandoque emptores prope nundinas, vt nihil lucrentur, immo cum damno ſuo cambium faciant, quia non inueniuntur venditores: & hoc contingat quando friget negotiatoria ars. Vnde cum contractus cambiorum huiuſmodi abſtracta iſta temporum dria liciti ſint (vt ex dictis & dicendis patere poteſt) & hęc tpis dria damnari non poſſit: quia prædicto modo ſaluari poteſt, reſtat quod ſi penſata lui abſentia, &c. aliàs iuſte fiat talis numiſmatum commutatio iniuſti iudicari non debent contractus tales. Quod ſi plenius vis cõſpicere, finge lanas vel quamlibet aliam rem abſentem loco vendi, & emi in huiuſmodi contractibus: videbis.n. clarius veritatem, quoniam cũ numiſmatum commutatio tractatur inter nummos hinc & inde E mens poſita, ſemper ad mutui cõtractus declinare conſueuit. Verũ autem de facto moderatum ſit lucrum, quod ex huiuſmodi cambijs reportatur, ſcientificæ non ſubeſt deciſioni, quę ad ſingularia non deſcendit. Illud tamen rationi conſentaneum videtur, quod moderatum cenſendum ſit lucrum, quod communis conſuetudo approbat: vt ſcilicet cambia fiant, ſecundum quòd tunc currunt pro locis illis communiter. Penſanda autem diligenter & applicanda ſubtiliter hæc ſunt pro cambiis Bruges, & Londres, &c.

NEC obſtant prædictis rationes ad oppoſitum in tertio cap. adductæ. Falſum ſiquidẽ ſupponit prima, quod cãbia hæc fiãt in fraudẽ vſurarum: imo pro cõi bono mercatorum ſunt introducta. Nec ex eo quod Petrus nõ mutuaret pecuniam, qui commutaret propter ſpẽ lucri eſt paratus, peccat: quoniam nec opus, nec intentio deformitatẽ continet, quia non tenetur ad mutuũ, & iuſtis cõmutationibus vacat.

¶ Secunda vero ratio concludit non illicitos eſſe contractus, ſed illam temporis conditionem non poſſe apponi ſine vſuræ vitio, ſicut etiã in venditione ad tempus.

¶ Tertia

¶ Tertia autem cambia hæc non ſubtiliter ſcrutatur: quia campſor ementis rem in futuro aſſignandam magis quàm vendentis rem cõſeruandam, aut transferendam, locum tenet in vtroque modo cambij: quia etſi in ſecundo modo videatur vendere ducatum ex hoc, quod æſtimat ipſum 52. groſſis ſm tñ veritatem emit tot groſſos Flandrẽſes Brugis aſſignandos vno ducato. Illa ſiquidem æſtimatio ducati concurrit ibi, vt modus computandi facilius quantitatem ducatorum, & groſſorum cõmittandorũ, & nõ vt ducati venalis pretium. Eſt autem interpretatio hæc merito admittenda, ex eo quod ipſi contractum realis, ſeu veri cambij dicunt ſe facere, qui tali modo interpretandus eſt, vt iuſtitiam contineat: cambij ſiquidem nomen ſenſum hunc admittit. Quid ergo de cambijs his, & de recitatis opinionibus ſentiendum ſit, ex dictis manifeſtum eſt. Nunc ad reliqua cambia ea parte accipientium propoſita transeamus.

CAPVT VIII.

De alijs cambijs propoſitis ex parte accipientium cambia.

RELIQVA igitur in fine primi capituli propoſita cambia examinando, diſtinguendum videtur: & dicendum quid de facto fit, & quid poſſit fieri. Aliter ſiquidem hæc cambia fieri ex eorum verbis percipitur, aliter fieri poſſent.

¶ Conſiderando ergo quod fit, omnia illa cambia ex parte non campſorum, ſed Petri dantis pecuniam campſori alibi ſibi aſſignandam iniuſta eſſe videntur; per ſe loquendo: cum enim campſor non accipiat pecuniam a Petro in fauorem ſui, ſed Petri cui aſſignanda eſt alibi, nulla æquitas cenſet campſorem ex hoc damnum aliquod pati. Pateretur autem in his cambijs damnum ad minus duplex. Primum eſt, quod ſeruitium ſuum, quo pecunias Mediolani acceptas Florentiæ perinde ac tuto delatas aſſignat, irremuneratum remanet, & tamen ſeruitium mercenarium eſt. Secundum eſt, quod plus dat aut dabit campſor, vt ſperat Petrus, quàm acceperit: quia ducati Florentini minus valent Mediolani, vbi dantur campſori, quàm Florentiæ, vbi aſſignantur. Vnde campſor ſi ſe indemnem quo ad hoc ſeruare debet, deberet mittere eos Florentiam, & ſic expenſarum damnum maius incurrere: alioquin ea ponendo eos extra Florentiam, conſtat quod plus dat, quàm acceperit. Et hæc duo in tribus primis modis locum habent: in alijs autem tribus, in quibus vltra prædicta Petrus vult quatuor ducatos vltra illos centum. Tertium damnum campſori adiungitur. Dixi aūt hæc eſſe illicita, ſecundum quod fiunt: quia huiuſmodi homines exigũt hæc a campſoribus, vt dicitur, propter vſum pecuniæ, quam dant, in tempore medio a datione vſq; ad aſſignationem. Dicunt.n.campſori, Tu lucraberis cum his pecunijs interim, & negotijs tuis eas accommodabis, & propterea volo, & ego aliquid commodi. Sicq; lucrum ex induſtria campſoris non ex pecunijs proueniens iuiuſte penſando lucrari volunt, non abſque vſura. Dixi autem, per ſe loquendo: quoniam per accidens contingit, abſq; culpa hæc fieri vt in tertio caſu quibuſdam videtur, ſi Petrus ex abuſione mercatorum & campſorum neſcire poteſt quantum ducati ſui Florentiæ valent, & ſic egens pecunijs ſuis ibi, coniectat iuſtum prout cambia valebunt tunc non ex ſpe lucri, & ſic cum cõſueuerint ad primam petentium vocem campſores ſeruitium ſuũ gratis impendere, ne forte volentes transferre pecunias cambij contractum ſecum velle inire depoſcant, & ſic æqualem promittũt Florentiæ ſummam pecuniæ, videtur poſſe tranſire. Quãuis.n.hoc faciant campſores propter vſum pecuniæ: quia tñ eorum ſeruitium in his oneroſum non eſt, quia omnino mittunt pro alijs negotijs & cambijs, & miniſtros ſoluunt, parum & cõſuetum pro nihilo haberi videtur, ſicut de vſu libri in pignus dati, S. Thomas dicit.

SI AVTEM de cambijs his loquamur, vt fieri poſſunt, quia, ſcilicet Petrus poſſet emere Mediolani a campſore 100. ducatos Florentinos aſſignandos Florentiæ, vel commutare numiſmata attenta qualitate numiſmatum, & diſtantia locorum (vt de contra, &ibus campſorum dicimus) tunc omnia cambia prædicta iuſtificari poſſent: quoniam contingit interdum 100. & duos emi alibi 100. vt ex dictis patet. Nec obſtat, quod Petrus non intendat pecuniam abſentem præſentem facere, ſed potius præſentem abſentare, quoniã ex induſtria Petri hoc prouenit, quod abſentaturus pecuniam ſuam, exponit eam tali commutationi numiſmatum, aut contractui emptionis rei aſſignandæ in illo loco, vt ſic vbi cum damno ſuo tranſtuliſſet eam ſimpliciter, per talem negotiationem transferat cum lucro. Nec eſt hæc induſtria dãnabilis tãquam in fraudem inuenta, ſed laudabilis, tãquã adinuentio viarum iuſtarũ & vtilium ſimul, vñ Prouer.c.c. dicitur, Simulator decipit amicum ſuum, iuſti autẽ liberabuntur ſcientia. Et quia multos contingit eſſe volentes transferre pecunias ſuas de loco ad locum, & audiẽtes alios ex huiuſmodi trãſlatione lucrari ſaltem propter varietatem monetarum, & neſcientes diſtinguere contractũ ſimplicis tranſlationis ab huiuſmodi contractibus commutationum: & confuſe intendentes licite lucrari non ex vſu pecuniæ quam dant campſori, ſed ex cambio, ex quo credunt alios lucrari, non videtur, quòd illi ſint damnandi, ſed

F in meliorem partem eorum potius contractus ſint interpretandi. Ex hoc.n. quod ex cambio dicunt velle lucrum, iam contractum, quem neſciunt ſe velle inire, inſinuare videntur: præſertim ſi arguãt, idẽ ſe hoc lucrum velle: quia ſi ipſi campſores econuerſo contractum talem cum eis facerent, maius lucrum exigerent. Ex hoc.n. iam manifeſte patet, quod contractus campſorios ſupradictos inire intendũt: & tanto iuſtius, quãto mitius quàm campſores. Accedit ad hæc, quod non eſt verum, quod de facto cõiter volentes ſuas pecunias transferre cum lucro, dicãt ſe hoc pro vſu pecuniæ velle: ſed forte aliqui mali ſunt hoc dicentes vel (quod verius puto) verba illa ignoranter a quibuſdã, dicuntur, credentibus ſe rationabilem cãm aſſignare. Et ſiquidem ignoranter aſſignantes huiuſmodi rõnem, intendant contractum cambij inire & propter hoc lucrum referre, quamuis in ratione aſſignanda errent: iniuſtum tamen non faciunt. Sicut ſi quis credat ſe in contractu venditionis & emptionis licite lucrari propter tempus, quo pecunias ſuas occupatas tenet: & tamen non vendit, aut emit, niſi iuſto pretio. Signum autem ad cognoſcendum, qui ſunt qui hoc intendant poteſt accipi duplex. Primum eſt, ſi in animo habent, nullo pacto vſurarijs contractibus ſe immiſcere: ſecundum vero eſt, ſi aſſignant aliam rationem tangentem contractum licitũ,

G puta quòd ita eis licere credunt, ſicut campſoribus. Et hæc de cambijs dicta ſint. Mediolani in conuentu ſanctæ Mariæ Gratiarum, Anno Salutis, 1499. die 9. Decembris.

¶ Hæc ſunt pater venerande quæ mihi de cambiis ſentienda videntur, ſaluo ſemper omnium melius ſentientium iudicio. Tu ergo perſpicaci ingenio, quo polles, dicta ſcrutando perlege, & ſi veritatem parem feci, omnipotenti Deo, diuoque Thomæ gratiæ referantur: Sin autem, da veniam: ego enim ſecũdum ingenioli mihi præſtiti vires, quod potui, feci. Bene vale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS
De vſura, in ſex quæſtiones diuiſus.

H 1 *Num in vſura transferatur dominium.*

2 *Num mutuans ſub ſpe aliquid vltra ſortem habendi, non alter mutuaturus, abſque omni tamen conuentione ſit vſurarius mentalis.*

3 *Num vſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.*

4 *Num omnia bona vſurarij ſint obligata eis, a quibus vſuræ extortæ ſunt.*

5 *Num altero hærede vſurarij non potente reſtituere, alter teneatur in ſolidum.*

6 *Num quando licet petere damnum lucri ceſſantis, poſſit peti totum lucrum ceſſans.*

QVAESTIO PRIMA.
Vtrum in vſura transferatur dominium.

I QVAERITVR Vtrum in vſura transferatur dominium. Et videtur quòd ſic: Primo, quia cum homo ſit dominus rerum exteriorum per voluntatem, ex voluntaria tranſlatione rei ſuæ in alterum, transfertur dominium, ſed accipiens mutuum ſub vſuris voluntarie transfert plus ſorte in alterum, ergo. Si dicatur quòd vſuræ ſolutio non eſt ſimpliciter voluntaria, & ideo non transfert dominium: contra, Voluntarium mixtum, quale eſt in vſura, & voluntarium ſimpliciter, quamuis non ſit omnino voluntarium: quia habet aliquid inuoluntarij admixtum: vt patet ex 3. Ethic. & ex eo quòd ſi quis taliter voluntarie conſentiret actui peccati (puta ſiu pro) non excuſaretur a peccato mortali, quod non poteſt niſi voluntarie committi: quamuis enim male libenter, omnibus tamen conſideratis voluntarie hoc eligit.

K ¶ Præterea, In his quæ tradũtur metu mortis, trãſfertur dominiũ. ergo & in vſura. Conſequentia probat: quia ibi tanto minus eſt de volũtario, quanto metus mortis maior amiſſione, vel defectu rerũ exteriorum inducente ad accipiendum mutuum ſub vſuris. Titulus quoq; habendi & poſſidendi minor eſt in extorquente aliquid metu mortis, quàm in extorquẽte per vſurarium mutuum. Si ergo ibi transfertur dominium, neceſſe eſt hic quoq; transferri.

IN OPPOSITVM Eſt S. Th. in Secunda Secundæ. q. 78.

RESPONDEO, In hac dubitatione ſunt tres opiniones, Prima eſt tenentium in vſura transferri dominiũ: & his mouentur rationibus adductis. Habetq; opinio hæc antiquos ſectatores: vt S. Thom. in 4. diſt. 15. dicit. Sequitq; eam videns Scot. in 4. diſt. 15. q. 2. art. 3. & Pet. de Palu. ibidem & gloſ. 14. q. 4. ſi quis vſuram. Secũda eſt tenentium in vſura transferri dominium aliquorũ, ſcilicet eorum, quæ vſu conſumuntur, & aliquorum non, ſcilicet eorum quorum vſus non eſt eorum conſumptio. Sed quia hæc diſtinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittenda eſt nouitas hæc. Non enim ex qua-

ex qualitate rei per vſuram extortę, oriri poteſt ratio transferendi vel non transferendi dominium, cum res data, materialiter cócurrat in huiuſmodi contractibus, & translatio dominij ex voluntate & iuſtitia dependeat. Tertia autem opinio eſt dicentium, in vſura nõ transferri dominium, & hęc habet omnis generis ſectatores. Tenent autem eam S. Tho. & Bonauentura, hic quidem in 4. diſt. 15. ille vero in Secunda Secundę. q. 78. arti. 3. ubi in calce corporis articuli dicit hęc verba: Si quis domum vel agrum alterius per vſuram extorſiſſet, non ſolum tenetur reſtituere domum vel agrum, ſed etiam fructus inde perceptos: quia ſunt fructus rerum, quarum alius eſt dominus, & ideo ei debentur.

¶ ET QVIA Hęc opinio iudicio meo rationabilior eſt, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotando primo, quòd traditio rei & translatio dominij illius rei nó ſunt inſeparabiliter connexę. Contingit enim rem puta veſtem alteri tradere abſque translatione dominij, quia poteſt multis rationibus tradi in depoſitum, ſcilicet vel in pignus, &c. Contingit & dominiũ rei, puta veſtis, alteri tradere abſque ipſius veſtis traditione, vt patet cũ donat alteri res a tertio occupata. Ex hac autem ſeparabilitate manifeſte habetur, quòd ad voluntariam traditionem rei nó ſequitur neceſſario voluntaria traſlatio dominij illius rei. Ad quod enim nó ſequitur translatio dominij, fieri non poteſt, vt ſequatur tráslatio dominij voluntaria. Cõſtat autem ꝙ voluntariã traditionem rei, dominij translatio non ſequitur, vt patet cum traditur in depoſitũ. Nõ comitatur igitur neceſſario voluntariã tráslatio dominij voluntariã traditioné rei. Hoc ergo ſtante arguitur ſic. In vſura aut transfertur dominium ex ipſa voluntaria vſurę exhibitione, aut ex adiũcta volũtaria translatione dominij, aut ex vtroque ſimul ſed nihil horũ hoc efficit, ergo. Diuiſio eſt ſufficiens, quoniam hõ eſt dominus rerum exteriorum per voluntatem, & in propoſito neceſſe eſt ſi dominiũ transfertur, voluntate ſoluentis vſuras hoc fieri, quoniam conſtat lege, aut quacunque aliena volũtate hoc non cauſari. C Voluntate autem ſoluentis hoc fieri, duplici tantum via poteſt, aut per exhibitioné rei, aut per ipſam translationem dominij. Aut. n. transfertur dominium eo quòd ſoluens vſuras voluntarie dat vſurario plus ſorte, aut quia intendit transferre dominium illius excreſcentię a ſe in vſurarium, vel propter vtrunque. Sed quòd dominium non transferatur ex vi volũtarię traditionis illius excreſcentię, ex dictis patere poteſt, iã enim patet, quòd ad hoc non ſequitur neceſſario translatio dominij. Ex hoc enim quòd vſurario do vnum ducatum pro vſura, nihil aliud neceſſario cóuinci poteſt, niſi ꝙ voluntarie illum ei aſſigno: nec poteſt ex hoc conuinci, quòd trado illum ad hoc, vt ſit ſuus. Et ſi quæratur, Ad quid ergo das ducatum illi? in promptu reſponſio eſt, ego quidem do, quia mutuare aliter non vult. Ad quid autem ipſe viderit, qui iniuſte ſine hoc nult. Et confirmatur, quia ſicut ſoluens vſuras, conſentit in ſolutionem ducati, & tamen non conſentit in eã, inquantum iniuſta eſt, quia nullus patitur iniuſtum volẽs, vt dicitur in 5. Eth. D ita conſentit in nudam traditioné ducati abſque hoc, ꝙ conſentiat in translationé dominij illius. Quòd vero in ſoluente vſuras non ſit mentio transferendi dominium, patet ex eo quòd in huiuſmodi partim inuoluntariis traditionibus, quanto minor abdicatio iuris proprij ſaluari poteſt, tanta cenſenda eſt & non maior, vt patet de proiiciente merces proprias in mare, orta tempeſtate. Quamuis. n. proiectio talis ſit voluntaria, non tamen habentur res proiectę pro derelictis: ſed intendit proiiciens, ſi res caſu ſaluantur, vt ſuas habere. Vnde & delatas a maris impetu in terram ſi quis acciperet, teneretur domino petenti & oſtendenti ſuas eſſe, libere tradere. Cõſtat autem quòd minus abdicat a ſe ius quod habet in re, dans eam retinendo ſibi dominiũ, quàm transferendo dominium, & reſeruando ſibi tantum ius repetendi, quoniam primum claudit ſecundum, & non econuerſo. Conſtat quoque ex dictis, quòd vſurę ſolutio volũtaria ſaluari põt abſque intenta abdicatione dominij, quia aliud eſt voluntarie dare, & aliud eſt voluntarie dare ad hoc, vt ſit ſuum. Non igitur eſt intétio, aut voluntas transferendi dominium E in ſoluente vſuram. Et confirmatur, quia quũ contra vſurarios omnia iura clament, interpretanda ſunt omnia, quantum veritas permittit in odium eorum, & ſi res hęc penderet ſub dubio, cõtra vſurarios declinandum eſſet. Liquet autem quòd translatio dominij multum fauet vſurariis, ergo non eſt cenſenda, niſi ratio ad hoc cogat, ex ſupradictis autem apparet rationé ad oppoſitũ eſſe, ergo. Et per hæc ſufficienter patet tertium mẽbrum, quòd ſcilicet in vſura non transfertur dominiũ propter vtrũque ſimul, ſcilicet voluntariam aſſignationem rei, & intentionem transferendi dominium.

¶ Secundo principaliter probatur idem ſic. Si in vſura transferret dominiũ extorquẽs agrũ vſurarie non teneretur ad reſtitutionem omniũ fructuũ, ſed ſatisfaceret reſtituendo agrũ vel eius pretium, ſed hoc eſt falſum, & cõtra omnes, ergo in vſura non transfertur dominiũ. Conſequentia (in qua ſola cõſiſtit tota difficultas) declaratur ex differentia, quę eſt inter æqualitatem ſeruandam in recõpenſatione rei fructificantis, qñ translatum eſt dominiũ, & æqualitatem ſeruandam in recompenſatione eiuſdem, quando non eſt A translatum dominium. Cum enim ager tráſit de dominio in dominium, quocunque titulo id fiat, ſufficienter ſatisfit primo domino, ſi datur ſibi tantũ, quantum valet ſubſtãtia agri, penſata virtute ſeu fructificatiua, & aliis conditionibus, quę in contractu venditiõis eius penſandę fuiſſent, nec plus exigit iuſtitia commutatiua, quoniam ſeruata æqualitate rei ad rem, completa eſt ratio iuſtitię. Quando vero ager mutat quidem poſſeſſorem, ſed non dominum ſecundũ veritatem, non ſufficienter ſatisfit domino eius, dando pretiũ agri: ſed oportet omnes fructus perceptos, & qui potuiſſent a diligente cultore percipi, reſtituere, quia ſunt fructus agri, cuius alter eſt dominus. Si ergo in vſura tráſlatum eſt dominiũ agri per vſuram extorti, ſufficienter fieret reſtitutio dando agrum tantũ, vel pretium æquale, penſata ſubſtantia agri & eius virtute fructificatiua, non autem fructibus perceptis, qñ vſurarius percepit fructus de re ſua. Et confirmatur hoc ex ratione, qua conſtat quòd fructus perceptos B ex agro empto ex pecunia vſuraria non tenetur quis reſtituere, quia ſunt fructus agri ſui. Hęc enim eadem rõ eſt efficax ſit, in vi iſtius vniuerſalis tenet, nullus tenetur reſtituere alteri fructus agri ſui proprij, niſi. n. vlis hęc verificaret, rõ ex particularibus concluderet, & conſequenter rueret. Si ergo agri per vſuram extorti transfertur dominiũ in vſurarium, ſequitur ꝙ non tenebitur ad reſtitutioné fructuum, quos per viginti forte annos percepit, quod erat deducendum. Si dicatur ꝙ in translatione dominij omnino volũtaria (qualis eſt venditio, &c.) verum eſt, quòd ſufficit reddere æquiualens agro, ſed in tráſlatione inuolũtaria aliqualiter (qualis eſt vſurę ſolutio) non ſufficit reddere pretiũ agri, ſed oportet fructus quoque perceptos reſtituere. Hoc nõ euadit, qm̃ tota differentia ex hac ratione aſſignata pp omnino voluntarium & voluntarium mixtũ. Ex hac aũt differentia nihil aliud oritur, niſi quòd vbi translatio non fuit omnino volũtaria, oportet non ſolũ reddere pretiũ agri, ſed aliquid correſpondens illi conditioni inuoluntariæ, ſicut ſemper C in reſtitutionibus faciendum eſt. Nec habet ex ea, ꝙ teneatur reſtituere fructus, qua. n. ratione poteſt vnquam conuinci, ꝙ teneatur aliquis reſtituere alteri fructus agri proprij? Si dicatur, quòd reſtitutio fructuũ facienda eſt non ratione dominij, ſed ratione damni, quod patitur ille, a quo ager extortus eſt per vſuram, damnificatus ſiquidem eſt non ſolum in agro, ſed in fructibus percipiendis, & ideo quamuis vtrumque translatũ ſit dominiũ a ſe, competit tamen repetitio. Hęc reſponſio falſo innititur fundamento, ſ. quòd damnificatus in agro ſit damnificatus in omnibus fructibus percipiendis, ſic quòd reſtitutio debet adæquare agrum & fructus. Tum quia hoc non habet locum, quando transfertur rei fructificantis dominium, quia ſtatim translato dominio rei, omne damnum aut emolumentum futurum domino rei cedit. Tum quia etiam quando non transfertur dominium, vniuerſaliter verum non eſt.

¶ Ad cuius euidentiam, ſubtiliter & breuiter, tangẽdum eſt, quare & quando aliquis teneatur ad reſtitutionem fructuum, & quando D & quare non. Hoc autem ex duobus principiis regulantibus reſtitutiones haberi poteſt. Primum eſt, quòd ſufficit reſtituere ſimpliciter, ſecundum eſt quòd aliter reſtituendum eſt damnificato ĩ his quæ erant eius in actu, & aliter in his, quæ erant eius in potentia. Ex his enim habetur, quòd ſi ponatur quòd Petrus rapuerit agrum Martini, quem ſubito combuſſerit ac inutilem totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit ſimilem & æqualem agrum, Ioannis, quem conſeruauerit fertilem, & elapſis 10. annis Petrus vtrique ſatisfacere velit, non tenet tantum dare Martino, quantum Ioanni, ſed Martino ſufficit reddere tantum, quantum valebat ager tempore rapinæ & cõbuſtionis, ſubintellecta ſemper ſatisfactione iniurię intereſſe, Ioanni vero oportet reddere & agrum & fructus per decennium perceptos. Quia quũ ſufficiat reddere ſimplum quod ſimplum ablatum eſt, & a Martino ſit ablatus tantum ager cum fructibus in potentia, qui in potentia fructificatiua agri penſarentur, qñ venderetur ager, ſat eſt reddere tantum, quantum valebat ager fructificatiuus. Quia vero a Ioanne non tantum ablatus eſt ager, ſed fructus actu producti per decennium occupati ſunt, quoniam E fructus agri naſcuntur domino agri, non ſatisfieret Ioanni, ſi æquale agro & potentię fructificatiuę reſtitueretur, ſed oportet æqualia fructibus actu perceptis reddere. Statim enim vt producuntur fructus, ſunt actualiter ſub dominio eius, qui eſt agri dominus, quamuis non poſſideat, & ideo oportet tanquam res, quæ fuerunt actu alterius reſtituendo recompenſare.

¶ Ex his aũt omnibus ad quod intendimus euidenter habetur, ꝙ ſcilicet fructus reſtitutiõi obnoxij nõ ſunt, niſi quia ſunt fructus rerũ, quarum alius eſt dñs, ita quòd dominium fructuum non quodcunque ſed actuale exigit ad hoc, ꝙ fructus agri ſint ſibi reſtituendi. Sed ſi in vſura transfertur dominium, nec actuale nec potentiale proxime dominiũ fructuum remanet apud eũ, a quo extortus eſt ager, quia nõ remanet actu dominus agri, qui eſt dominus in potentia proxima fructuum producendorum. Nulla igitur ratione vſurarius tenebitur ei de omnibus fructibus perceptis, ſed ſat erit, ſi vel pretium agri tãtum reddet, vel ſecundum hæc vltimo tractata ſi ſatisfaciet quo ad fructus perceptos ad arbitrium boni viri, ſicut damnificans

niſcens aliquem in his, quæ habet in potentia. Vtrûque eſt horũ eſt contra omnes doctores & veritatem. Fatendum eſt ergo abſolute, quòd in uſura non transfertur dominium.

ET PER hæc patet reſponſio ad obiecta. Ex dictis ſiquidem in prima ratione patet ſolutio vtriuſque: primi quidem, quia plus requiritur ad translationẽ dominii, quàm voluntaria traditio illius rei. Exigitur.n. ꝙ voluntarie tradat eã alteri ad hoc vt ſit ſua, quod ſoluẽs vſuras nõ fecit. Et per hoc idẽ negatur aſſumptum ſecundi, meticuloſus enim quamuis voluntarie det pecuniam proprie in vſuſuri, non tamen ad hoc, vt ſit ſua, ſed ipſe viderit. Et id non transfert dominium illius e ſe. Medio. die. 6. April. 1500.

CAPVT I.

Vtrum mutuans ſub ſpe aliquid ultra ſortem habendi, non aliter mutuaturus abſque omni tamen conuentione, ſit vſurarius mentalis.

QVAERITVR, Vtrum mutuans ſub ſpe aliquid ultra ſortem habendi, non aliter mutuaturus abſque omni tamẽ conuentione, ſit uſurarius mentalis.

¶ Et videtur quòd ſic. Primo, quia ſpes principalis alicuius muneris habendi ex mutuo vſuram parit, iuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde ſperantes, & communem ſententiam doctorum, ſed in caſu propoſito inuenitur talis ſpes, ergo.

¶ Præterea, Taliter mutuans, male egit, vt patet extra, de vſuris, ca. Cõſuluit, & vt ibi dicitur, tenetur ad reſtitutionem. Conſtat autẽ, quòd nulla alia prauitas hic interuenit niſi propter aliquid vltra ſortem ſperatum ex mutuo, quod pertinet ad vſurariam prauitatem: ergo talis mutuans eſt uſurarius mentalis.

IN OPPOSITVM eſt commune hominum iudiciũ, excuſans eum, qui nõ vult amplius mutuare amico, qui noluit ſibi remutare, ſed vult mutuare alteri amico, a quo ſperat, quòd accidente caſu remutuabit ſibi. Talis enim manifeſte ſperat obſequium e manu mutuando, & ſic niſi crederet illud futurũ, non mutuaret, vt patet ex eo, quòd nõ vult priori amico amplius mutuare, quia noluit ſibi remutuare, & tamen ſecundum communem ſententiam non peccat. Non eſt ergo vſurarium mutuare ſub ſpe aliquid vltra ſortem conſequendi.

RESPONDEO, Iſte quæſtio mota fuit coram Vrb. 3 (vt in decretali allegata patet) nec fuit aperte deciſa, ſed gloſſa ibidem diſtinguit de duplici ſpe (principali, ſcilicet, & ſecũdaria) & dicit, ꝙ ſpes principalis conſtituit vſuram, non autem ſecundaria.

¶ Subtilius aũt decidendo, occurrit ex dictis S. Th. in q. de Malo, q. 13. a. 4. ad 13. notandum ꝙ dupliciter aliquid poteſt a mutuante ſperari. Vno mõ, quaſi debitũ ex aliqua obligatione tacita vel expreſſa, & ſic quodcunq; munus ſperetur, illicite ſperatur. Alio modo, vt gratuitum & abſque aliqua obligatione præſtandum, & ſic quodcunque munus ſperetur, licite ſperatur. Licite autem ſperari a mutuante dico, quodlibet munus gratuite & amicabiliter tribuẽdum ſibi ab eo, cui mutuat, etiam ſi aliàs nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter, ratione, ſcilicet & authoritate. Ratio ſiquidẽ huius eſt, quia licitum eſt ex mutuo affectum beneuolentiæ ſpe etiã principali intendere. Ex vero autẽ amore, & ſolo ipſo ſufficienter emanat gratuita, & amicabilis recompenſatio, & propterea eiuſdẽ rationis eſt ſperare amicitiam, & ſperare gratuitã remunerationẽ. Vnde ſi mutuans ſpe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicite ſperat, conſequens eſt, quòd mutuans ſpe gratuitæ remunerationis nihil illicite ſperet. Et confirmetur, quia quũ gratuita remuneratio ſit mutuanti debita ſecundũ naturale ius, & ipſa ſola ſperetur in propoſito, nec in ciuile deducatur, conſequens eſt, quòd nihil vltra ſortem & debitum ſperetur, & quòd ſicut rationabiliter e mutuando deſiſtit deſperans de reſtitutione mutuandæ ſortis, ita rationabiliter quoque deſiſtit deſperans de amicabili affectu. Vtrunque horum mutuanti naturali iure debetur, quàmuis difformiter, quia primum ciuili etiam obligatione reddendum eſt, ſecundum naturali gratitudine tantum.

Authoritas aũt ad hoc habeẽ, differentie aſſignata ibidem e San. Tho. inter ſpem in vſura & ſimonie, ſcilicet quòd quia in ſimonia id quod datur, eſt Chriſti, & nũ dantis, ideo nullum munus debet ſperari. In vſura vero mutuans dat id quod ſuum eſt, iõ poteſt ſperare aliquam amicabilem recõpenſationem. Ex hac ſiquidem differentia patet, ꝙ de ſpe principali loquitur, ſine qua, ſcilicet res non fieret, aliter differentia nulla eſſet, nam conſtat quòd etiam in traditione ſpiritualium, oculus ſiniſter ſeu ſpes ſecundaria poteſt dirigi circa aliquam remunerationem temporalem.

¶ Quũ ergo quæritur, an mutuans ſub ſpe aliquid vltra ſortẽ habẽdi, aliter nõ mutuaturus, oĩ tamen conuentione & petitione ceſſante, ſit corã Deo vſurarius. Abſolute quidẽ reſponderi põt, ꝙ vſurarius eſt, quia quæſtio talis ſic propoſita, ſonat ſpem mutuanti ineſſe, ut ex mutuo aliquid habeat vltra ſortem, quod ẽ illicitum.

F Sed ſi addatur titũ. quæſtionis ly amicabiliter, aut gratuite, vt ſcilicet quæratur, an mutuans, ſub ſpe alicuius muneris amicabiliter conſequendi, aliàs non mutuaturus, &c. ſit vſurarius, dicendum eſt ꝙ non, quia nihil ſperetur ex mutuo vltra ſortẽ, ſed ex affectu amicabili. Vnde breuiter poſſet cum diſtinctione ad quæſtionem motam dici, quòd, aut talis mutuans ſperat aliquid vltra ſortẽ ex mutuo, & ſic vſuram committit, aut ex affectu amicabili eius cui mutuat, & ſic non peccat.

ET PER HAEC patet reſponſio ad obiecta, quoniã mutuũ dantes prohibentur nihil inde, id eſt ex mutuo ſperare. Et in decretali illa dicuntur male agere, quia niſi ex mutuo aliquid ſperarent emolumenti, non mutuarent. Ex dictis autem patet hoc eſſe verum, nec obſtare determinationi, qua dictũ eſt licitum eſſe ſperare aliquid gratuite conſequendum. Modiolani, die 6. Aprilis. 1500.

QVAESTIO III.

G *Vtrum uſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.*

QVAERITVR, Vtrum uſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.

¶ Et videtur quòd ſic. Omne alienum reſtitutioni eſt obnoxium, ſed omne lucrum vſurarium eſt alienum, uel quia non eſt translatũ dominium, vel ſaltem, quia competit repetitio, ergo.

¶ Præterea, Extra, de uſuris. ca. Cõſuluit, dicitur ꝙ vſurarij mentales ad ea quæ taliter ſunt accepta reſtituenda in animarum iudicio efficaciter ſunt inducendi, ergo ad reſtitutionem tenentur.

IN OPPOSITVM autem eſt, quia nullus tenetur ad reſtitutionem eius, quod nullo modo occulte aut manifeſte extorſit per ſe vel alium, quamuis intendat extorquere: ſed vſurarius pure mentalis nihil directe, vel indirecte extorquet, quamuis hoc intendet, ergo non tenetur ad reſtitutionem eius, quod ſibi ultra ſortem datum eſt ſecundum ſpem ſuam.

H RESPONDEO, in hac dubitatione præmittendũ eſt, quis & quotuplex ſit vſurarius mẽtalis, deinde reſpondendum eſt quæſito. Ad vſurarium mentalem tria requiruntur. Primo, quòd intendat præter mutuatam ſortem aliquid lucri, alitea vſuræ ratio non ſaluaretur. Secundo, quòd talis intentio ſit talis quòd ſine ipſa nõ mutuaret, ſpes enim ſecundaria vſurarium non facit.

Tertio, quòd illud lucrum non intendatur quaſi gratuite & amicabiliter habendum, ſed vt ex obligatione propter mutuũ præſtitum dandum, vt enim in alia quæſtione ex doctrina ſancti Thomæ diffinitum eſt, ſpes habendi aliquid vltra ſortem gratuite & amicabiliter vſuram non facit, ſed licita eſt. Et ſic vſurarius mentalis eſt, qui intendit ex mutuo aliquid vltra ſortem non gratuite dandũ, aliter non mutuaturus.

¶ Quamuis autem proprie loquendo, duplex tãtum ſit vſurarius mentalis, de quo eſt quæſtio, extenſo tamẽ vocabulo triplex inuenitur. Primus eſt, cui lucrũ ſperatum ſuccedit modo ſperato, id eſt non gratuite, ſicut & ipſe ſperabat non gratuite ſibi dandũ. Secun-

I dus eſt, cui lucrum ſperatum ſuccedit nõ modo ſperato, ſed meliori, quia. ſ. lucrum quod ſperabat ex obligatione dandum, gratuite ſibi datum eſt. Tertius eſt, cui lucrum ſperatum datur propter aliquam tacitam eius petitionem. Et quia vſurarius tertio modo, eſt non pure mentalis propter exteriora ſigna, quibus tacite petit aliquid ultra ſortem ex mutuo, & hoc parum differt a perfecta vſuratione, quo pacto aliquid plus exigitur, & ideo de hoc nõ eſt præſens quæſtio, conſtat enim talem teneri ad reſtitutionẽ. Quia etiã vſurario mentali primo modo lucrũ, quod datur, nõ datur omnino voluntarie, & praua intentione ab eo ſperatur, communiter & bene dicitur etiam talem teneri ad reſtitutionem. Sed de vſurario ſecundo modo, cui. ſ. gratuite donatur quod praua intentione ſperatur, diuerſa doctorum videtur eſſe opinio. Ioan. in Mercurialib. regula, pactum, Inno. Hoſt. & Panor. in cap. Conſuluit de vſuris & gl. in ca. mandato, de ſimonia, dicentibus talem obnoxium reſtitutioni. Richardo vero & Scoto in 4. diſt. 15. cum ſequacibus hoc ne-

K gantibus. Et illorum quidem ratio duplex eſt. Prima, quia omne lucrum vſurarium eſt lege vtriuſque teſtamenti prohibitum, & reſtituendum indiſtincte a Theologis dicitur. Conſtat autem tale lucrum, quamuis dono datum, eſſe vſurarium ex eo quòd mutuũ fuit vſurarium ex prauitate intentiõis. Secunda, quia contractus a principio vitioſus effectũ ſortitur vitioſum, contractus autem talis mutui eſt vitio vſuræ deprauatus ex intentione lucri cõſequendi, ergo effectum inde ſecutum, ſcilicet lucrum dono datum, vitioſum neceſſe eſt eſſe, & conſequenter reſtitutioni obnoxiũ. Iſtorum autem ratio ſup donatione libera illius lucri fundatur, aſtruuntque hoc exemplo furti mentalis, dicentes, Si alicui intendẽti furari aliquid, illud a domino donetur, licite accipitur abſque obligatione ad reſtituendum. Simile enim quid patet accidere in vſurario mentali, intendit nanque iniuſte habere lucrum, melius tamen ſibi ſuccedit, quia donatur. Dicentium quoque vſurarium mentalẽ teneri ad reſtitutionem, alii afferunt reſtituendum eſſe ei, qui donauit, quia regulare eſt, quòd lucrum vſurarium reddendum eſt a

quo habitum eſt. Alii autem affirmant dandum eſſe tale lucrum pauperibus, non illi qui dedit, quoniam ex quo ſponte dedit, repetitionis ius a ſe abdicauit, ex quo vero vſurarius iniuſte accepit, retinere illud non poteſt, ac per hoc pauperes Chriſti ſuccedunt. A

¶ Et quoniam (vt ex inferius dicendis patet) opinio dicens talẽ vſurarium non teneri ad reſtitutionem, veritatem aſſequitur, ideo declaranda ſunt tria. Primo, quòd non tenetur reſtituere illi, qui dedit: ſecundo, quòd non tenetur reſtituere pauperibus: tertio ꝙ abſolute non tenetur reſtituere. Primum declaratur ſic, Reſtitutio ſecundum communem Theologorum doctrinam non ideo eſt neceſſaria, vt ab illo qui lucratus eſt, lucrum auferatur, ſed in commutationibus inuolũtariis, vt damnum paſſo ſatisfiat, & in commutationibus voluntariis, vt illi qui minus habet, quàm debet habere reddatur quod eſt ſibi debitũ. Sed in caſu propoſito, ille qui dedit nec eſt dãnum paſſus, quia nullus patitur iniuſtum volens, nec minus habet, q̃ ſibi debeatur, quia libere donauit, donum autem eſt datio irreddibilis, ergo ſibi non eſt reſtitutio facienda. Secundum declaratur dupliciter. B Primo, quia (vt patet a Theologis in 4. Sen. di. 15.) duo ſunt genera lucri illiciti, pauperibus erogandi. Alterum prohibitum ſecundum ſe, vt ſimoniacum, &c. Alterum prohibitũ ſecundum ſuam cauſam tantum, vt meretricium. Conſtat aũt lucrum propoſitum nec eſſe prohibitum ſecundum ſe, quia datio nõ eſt iniuſta, quũ ſit libera donatio, nec ſecundum ſuam cauſam, quia ſupponitur libere & ſponte hoc donari, & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus eſt erogandũ. Secundo, ſi pauperibus erogandum eſſet, hoc nõ eſſet ob aliud, niſi propter iniuſtam accipiẽtis intentionem: ſed ex hoc non ſequitur obligatio ad reſtituendum, ergo. Declaratur minor, quia ſuſcipiẽdo illud lucrum ſecundum veritatem dono datum, aut credit illud donari, & tunc patet etiam receptionem eſſe iuſtam, quamuis prima mutuantis intentio fuerit praua, & adhuc perſeueret, ſicut ꝙ etiam ſi non donaretur vellet aliquid lucri. Aut credit illud nõ donari, ſed tamen libenter ſibi dari, & tunc quum ſecũdum veritatem illud donetur, C & donum licite accipi poſſit, iſte iniuſte accipit non ideo, quia agat contra aliquod ius, ſed quia agit contra conſcientiam dictantem ſibi, quòd receptio hæc ſit iniuſta, quum, vt dictum eſt, ſecundum veritatem ſit iuſta ſecundum ſe, & in promptu ſit vnde poſſit diſcerni, quòd iuſta ſit, ex eo nanque quòd nec directe, nec indirecte ipſi aliquid petiit, & ille ſponte offert, coniicere poterat quòd libera donatio erat. Ex hoc autem ſolo quòd acceptio eſt contra conſcientiam nulla ratio ſuadet naſci obligationem ad nõ retinendum illud acceptum, niſi durante tali conſcientia: poteſt nanque poſtmodum conſcientia erronea deponi & incipere iuſte poſſidere, quod cum peccato retinebatur. Si autem talis conſcientia deponi nõ poſſet ab aliquo, reddendum eſſet non pauperibus, ſed illi qui dedit, quia non eſt acceptata donatio, quam non credit eſſe. Aut neutrum credit, vel quia non cogitat, vel dubius eſt, & tunc quicquid ſit de peccato, iiſdem rationibus habetur, quòd ad reſtitutionem non tenetur, quum non ſit deterioris cõditionis in hoc tertio caſu, quàm D in ſecundo. Tertio autem declaratur ſoluendo ſimul rationes aliorum opinionis. Vbi ſcito, ꝙ aliquod eſſe lucrum vſurariũ dupliciter contingit, ſcilicet per ſe, & per accidens. Vſurarium per ſe, integratur ex duobus, quorum ſecũdum ſequitur ex primo, ſcilicet ex eo quòd eſt pretium rei iam ſolutæ vel non extantis, & quòd ẽ aliquo modo inuoluntarium: hæc enim ẽ natura vſuræ, vt patet ex recitatis. Vſurarium autem per accidens eſt, quòd ſecundum ſe has non habet conditiones, ſed ſecundum quòd ſtat ſub intentiõe vel opinione alicuius, & propterea contingit eſſe voluntarium, ac per hoc non eſſet vſurarium, ſecundum quòd vſurarium lucrum ſpecies eſt lucri inuoluntarii. Quum autem reſtitutio ex natura lucri naſcatur, quod ſecundum ſe alteri debitum eſt, vt reddatur, quia ẽ actus iuſtitiæ commutatiuæ, cuius terminus & obiectũ eſt id quod ſecundum ſe eſt iuſtum, quod opponitur iniuſto ſecundũ ſe, non ſecundum accidens, conſequens eſt, quòd lucrum vſurarium per accidens non eſt reſtitutioni obnoxium, ſed tantum lucrũ ſecundum E ſe vſurarium. Et quia in caſu propoſito, lucrum perceptum nõ eſt vſurarium per ſe, quia nec datur pro mutuo nec inuolũtarie, ſed ex affectu gratuito ſponte donatur, ſed eſt vſurarium per accidẽs propter intentionem, ſcilicet corruptam ſuſcipientis, conſequens eſt quòd tale lucrum non ſit reſtitutioni obnoxium. Et quoniã ſcientia eſt de his, quæ ſunt per ſe, ideo ſermo Theologorum dicens indiſtincte vſuram eſſe reſtituendam, intelligitur de vſura per ſe, non per accidens, qualis eſt in propoſito. Lucrum ſiquidem vſurarium per ſe eſt effectus ipſius prauæ intentionis adiunctæ mutuo, & datur nõ omnino volũtarie. Quod autem ſponte dono datur, quamuis ex praua intentione ſuſcipientis vſurarium per accidẽs ſit, nõ illius prauę intentionis effectus eſt, ſed ex gratuito affectu donantis procedit, & ideo reſtitui non oportet.

ET per hoc idẽ fundamentũ patet rñſio ad obiecta in principio, quia licet vſurariũ per ſe ſit alienũ, non tñ vſurarium per accidens, quale eſt iſtud. Decretalis quoq; illa de lucro vſurario per ſe intelligenda eſt, nõ de eo qđ eſt ꝑ accidẽs. Mediolani. die 8. Aprilis. 1500.

CAPVT IIII.

Vtrum omnia bona uſurarij ſint obligata eis, a quibus uſuræ extortæ ſunt.

QVAERITVR Vtrum omnia bona vſurarii ſint obligata eis a quibus vſuræ extortę ſunt.

¶ Et videtur quòd non. Quia obligatio realis tranſit cum re, ſed multę res vſurariorum poſſunt alienari abſque aliqua obligatione eas concomitante, vt patet de bonis patrimonialibus, nõ ergo omnia bona vſurarii ſunt obnoxia vſuris reddendis.

¶ Præterea, Si oĩa vſurarii bona eſſent obligata, nec gener vſurarii poſſet accipere dotem ab eo qui habet aliàs, vnde poſſet reſtituere, nec aliquis poſſet aliquid ab eo emere ſimpliciter, & creditoribus competeret actio ſuper illis rebus, & ſic multi illaquearentur etiam B bona fide incedentes. Hæc autem omnia abſurda ſunt, ergo, &c.

IN OPPOSITVM Eſt gloſſa, extra, de vſuris in c. tua nos & in 6. in cap. quanquam.

RESPONDEO, In hac quęſtione ſunt duæ opiniones, vt refert Panormita, extra de vſuris in c. quum tu. & in c. tua nos. Cõmunis ſiquidem antiquorum canoniſtarum opinio fuit, quòd omnia bona vſurariis ſunt tacite obligata eis, a quibus vſuræ extortæ ſunt. Ioannes autem And. & Hoſt. & ipſe Panor. & moderni tenẽt oppoſitum, quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

¶ Sed ſi diligenter conſideraueimus, inueniemus vtranq; opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendum eſt ergo triplicia bona poſſe habere vſurarium, ſcilicet extorta per vſuram, & empta ex pecunia vſuraria, & alia quæ omnino munda ſunt ab vſuris, puta patrimonialia. Obligatio quoque alicuius rei eſt duplex, realis & perſonalis. Obligatio realis eſt, quæ conuenit rei ex iure, quod habet C ſuper re illa particulari. Obligatio vero perſonalis in propoſito eſt, quæ conuenit rei, non ratione ſui, ſed ratione perſonalis, cuius eſt. Differunt autem hæ obligationes tripliciter. Primo in radice iam tacta, quia, ſcilicet realis oritur ex ipſa re, quæ alteri obnoxia ẽ, vt patet de re furto ablata. Perſonalis vero redundat in rem ex perſona domini obligati ad ſatisfaciendum, puta ad reddendum creditoribus 1000. ducatos, quos accepit. Secundo, quia realis ſemper comitatur rem ad quencunque & quocunque res tranſeat, vt patet de re rapta: perſonalis vero non ſemper comes eſt rei, ſed quandoque res liberatur ab illa obligatione, perſeuerante tamen obligatione in domino eius. Quũ enim domus, verbi gratia, non eſt obligata creditori, inquantum hæc res, ſed inquantum eſt debitoris, ſtatim vt deſinit eſſe debitoris, deſinit eſſe obligata, ceſſat enim obligationis rõ. Ex hoc autem differunt tertio, quia res obligationem realem habens annexam, nec vendi, nec emi aut quocũque alio modo alienari libere poteſt, obligata autem ratione perſonæ, alienari libere poteſt, quandiu apud perſonam illam remanet vnde creditori D ſatisfacere poſſit. Patent autem hæc in bonis furtis, non tamen furto ablatis, & in cæteris debitis.

¶ His igitur ſtantibus, deduco duo. Primo ꝙ bona per vſuram extorta ſunt obligata eis a quibus extorta ſunt obligatiõe reali. Secũdo, ꝙ bona cætera ſiue empta ex pecunia vſuraria, ſiue nõ, ſunt obligata vſurario obligatiõe perſonali, nõ reali. Primũ patet, ex eo ꝙ vnaquæque res occupata ab altero habet realẽ obligationẽ ad dominũ ſuũ, ſed res per vſurã extortæ occupatæ ab vſurario vſque tranſlatione dominii, vt alias diffinitũ eſt, ergo ſunt reali obligatione obnoxiæ eis, a quibus extortæ ſunt. Confirmatur quoq; hoc ex iure fructuũ. Res. n. ex ſua natura non fructificans poſſeſſori, ſed alteri, illius alterius actioni reali ſubiecta eſt, alioquin. n. ex ſui natura non fructificaret illi: ſed res per vſurã extortæ ſi fructificant non vſurariis, ſed illis, a quibus extortæ ſunt, fructificant, non ex aliquo pacto aut contractu ſuperaddito, ſed ex natura rerum, vt patet, erE go. Secundum vero quo ad omnes partes a S. Tho. quoque in Secunda ſecũdæ. q. 97. art. 3. ad ſecundũ, habetur, & ratione probatur. Quòd enim nõ ſit in eis obligatio realis, patet ex eiſdẽ mediis negatiue ſumptis, quia ſcilicet taliũ bonorũ vſurarii ſunt vere domini, & eis fructificant. Quòd vero perſonalẽ habeant obligationem annexã, patet & ex eo ꝙ paſſi vſuram habent actionẽ ſuper omnibus bonis vſurarii, ſi vſurarius ſoluere renuit, ſicut quilibet alius creditor: non enim deterioris eſt conditionis is, cui vſura reſtituenda ẽ, aliis creditoribus. Et ex eo quòd ſecundũ theologorum ſententiam, filiam illius, cuius bona non excedunt vſuras reddendas, nullus poteſt tuta conſcientia vxorem accipere cum dote, hoc autem nulla alia ratione dicitur, niſi quia ſupponitur omnia bona illius obligata eſſe eis, a quibus vſuræ extortæ ſunt. Et ſic tam antiquorũ, quàm modernorum opinio ſaluari poteſt, vt illorum ſermo de perſonali, horum vero de reali obligatione accipiatur.

AD OBIECTA Vero, quamuis ex dictis poſſit patere reſponſio, quidam tamen vnicam diſtinctionem addendã cenſent, ſcilicet de titulo lucratiuo & oneroſo, dicentes quòd ſi bona vſura-

rii tranſeũt ad alterũ titulo oneroſo (puta emptione vel dote, &c.)
ꝙ tranſeunt abſque obligatione aliqua, ſi vero tranſeunt titulo lu-
cratiuo, ꝙ remanent obligata. Alii vero huic diſtinctioni aliam ſu
peraddunt de bonis emptis ex pecunia vſuraria, & bonis aliter ha-
bitis, & credunt diſtinctionem illam de triplici titulo locum habe
re in bonis emptis ex pecunia vſuraria, & hoc ex officio iudicis, &
non in aliis bonis.
¶ Et quoniam nulla neceſſaria ratione hæc firmare videntur, dicen
dum eſt ſequendo Theologos (quorum eſt de vſura determinare)
quòd loquendo de bonis non per vſuram extortis, ſola temporis di
ſtinctio conſideranda eſt, ſcilicet quòd aut tempore quo res vſura-
rii ad me deuenit, quocunque titulo, vſurarius remanebat potens
ad reſtituendum, aut non. Si remanebat potens, res tranſit abſque
aliqua obligatione, ſi remanebat impotens, tranſit cum obligatio-
ne. Et ſic ego teneor ad ſatisfactionem pro illa parte, quocunque ti
tulo ad me res deuenerit, & mihi imputandum eſt, ſi ab illo emi,
vel dotem accepi, cuius erant tot debita, quòd adæquabant vel ex-
cedebant bona propria. Nec diſtinguo inter empta ex pecunia vſu
raria & alia bona, quoniam idem eſſe iudicium de ei & de aliis
ratio ſuadet, ex quo vere habet eorum dominium & fructus, & S.
Tho. vbi ſupra, dicit hæc ſicut alia bona obligata eſſe. Et ideo in de
cret. cum tu, extra, de vſuris. Alex. 3. non mandat ipſa reſtitui, ſed
vendi vt pretium habeatur, ex quo poſſint vſuræ reddi. Mediola-
ni die. 14. Aprilis, 1500.

QVAESTIO V.

Vtrum altero hærede uſurarij non potente reſtituere, alter teneatur in ſolidum.

QVAERITVR, Vtrum altero hærede vſurarii non po-
tente reſtituere, alter teneatur in ſolidum.
¶ Et videtur quòd ſic. Primo, quia hoc ſentit glo. in ca. tua nos de
vſu, & eam communiter ſequuntur doc. vt Panor. ibidem dicit.
¶ Secundo, quia filii tenentur ad reſtitutionem ſicut parentes ſui
ſi viuerent, vt in prædicta decre. dicitur: ſed parentes tenerentur ſe-
cundum totam facultatem ſuam, ergo filii tenentur ſecundum to-
tam hæreditatem, ſed abſque conſumptione mediæ hæreditatis
quandoque reſtitutio integra fieri poteſt, vt patet in magna hære-
ditate, & paucis paruiſque vſuris, ergo altero hærede non ſoluen-
do alter tenetur in ſolidum.

IN oppoſitum eſt generalis regula ſoluendorum debitorum,
ſcilicet quòd hæredes tenentur ſecundum hæreditarias portio-
nes tantum.

RESPONDEO, ꝙ Canoniſtæ (vt allegatum eſt) tenẽt par
tem affirmatiuam, aut quia credunt omnia bona vſurarii eſſe tacite
obligata eis, a quibus vſuræ extortæ ſunt, ac ꝑ hoc quilibet hæres
tenetur ratione hæreditatis obligatæ, aut quia putant hoc eſſe pra
cticandũ in fauorẽ defuncti, vt eius anima citius liberetur, quam-
uis nõ credant de iuris rigore eſſe neceſſarium. Mihi autem ſecun-
dũ Theologalia principia videtur oppoſitum, & ratio eſt, quia ſuf-
ficit reſtituere ſimplum quod ſimplum ablatum eſt. Conſtat autẽ,
ꝙ in diuiſione hæreditatis admixtæ vſuris diuiditur ſimul, & æs
alienũ, ac ꝑ hoc ſecundũ portiones hæreditarias fiunt, & portiones
vſurarũ, vt, ſ. ſuccedens in duabus partibus hæreditatis, ſuſcipiat
etiam duas partes lucri vſurarii, &c. Si igitur vnus reſtituere vult,
ſat eſt quòd tantum reddat quantum hæreditauit, vel vt melius lo
quar, quantum hæreditaſſet ſecundum propriam portionẽ hære-
ditatis. Dico autem hoc, quia etiam ſi nihil vſurarum ad hæredem
peruenerit, nihilominus tenetur ſecundũ portionem hæreditariã,
quia perſonam patris induit ſecundum ſuam portionem, & conſe
quenter eius obligationem participat. Et confirmatur, quia nullus
tenetur ad reſtituendum pluſquam obligetur. ſed obligatio pater-
na diuiditur in hæredibus proportionaliter, ſicut hęreditas, quem
admodum & ius exigendorum: non ergo tota obligatio ad alterũ
tranſit hæredem & conſequenter non tenetur in ſolidum.

Nec obſtat ſi dicatur, quòd regulariter hæredes vſurarii tenẽtur
ſecundũ hæreditarias portiones, ſed in caſu, quo alter efficitur im-
potens ad ſoluendum, & vires hæreditariæ in altero ſufficiunt, alter
tenetur in ſolidum. Hoc enim eſſe voluntarium ex eo patet, quòd
quum ex iure ſucceſſionis, & hæreditatis perceptæ manifeſtum ſit,
non teneri niſi ſecundum portionem hæreditariã, ex hoc, quòd al
ter in mora reſtituẽdi fuit, nõ debet alter grauari, alioquin ſeque-
retur, quòd ſi alter hæres in principio ſucceſſionis, ſecundum por-
tionem ſuam reſtituiſſet, altero nolente ſatisfacere, & poſtmodum
impotente reddito, ꝙ ille innocens tunc teneretur ſatisfacere etiã
pro portione cohæredis, ꝙ eſt manifeſte abſurdum, & contra ra-
tionem, quia quum hæreditas ſecundum iuſtitiam adeunda ſit, de
ducto ære alieno, conſequens eſt quòd ille, qui portionem hæredi-
tatis ſibi debitæ percipit, proportionaliter ſatisfacturus quo ad æs
alienum, etiam ſecundum iuris rigorẽ nullo reatu aſtrictus rema-
neat. Non ergo tenetur alter in ſolidum cohærede impotente eſſe

F cto, & hoc per ſe loquendo, poſſet enim per accidens contingere,
quòd teneretur in ſolidum, ſi in diuiſione, aut ſucceſſione hæredi-
tatis induxiſſet cohæredem ad retentionem vſurarum.
¶ Rationes autem alterius opinionis facile ſoluuntur, quum. n.
obligatio omnium bonorum vſurarii, ad vſuras reſtituendas non
ſit realis, ſed ratione perſonæ (vt ſuperius dictum eſt) cõſequens eſt
quòd diuiſa perſona vſurarii in hęredes, diuiſa quoque proportio
naliter trãſeat ad hæredes obligatio illa, ac ꝑ hoc nullus hæres te-
neť ex hoc, niſi ſecundũ ſuam portionem. Et nota quòd obligatio
illa bonorũ quodammodo augetur, & quodammodo minuitur in
diuiſiõe hęreditatis. Minuitur quidem pro quanto diuiditur ſicut
hęreditas. Augetur vero pro quanto ſingulę partes illiꝰ obligatio-
nis ſingulos hęredes ſic afficiunt, vt tranſeant in omnia eorum bo-
na, etiam aliunde habita, ita quòd omnia bona cuiuſque hęredis
vndecunq; illa aduenerint, ſunt obligata ratione ꝑſonæ ad ſatiſfa-
ciendũ pro illa parte obligationis, ex quo illã obligationẽ in ſe ſe-
mel hic hęres ſuſcepit, hęreditatem adeundo. Hęc enim eſt natura
tacitę obligationis bonorum ratione perſonę, vt omnia bona illiꝰ
G inquantum illius ſunt, non abſolute afficiat. Practica autem quę in
fauorem animę creditur exercenda, nullum fundamentum iuſtitię
habet, ſed eleemoſynariæ largitatis tantum, non enim debet cogi a
liquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horũ, quę in principio obiecta ſunt, di
citur, ꝙ quum gloſ. fundetur ſuper obligatione totius hęreditatis
ad reſtitutionẽ vſurarum, & ex hoc non ſequatur concluſio ſua, ſci
licet ꝙ alter teneatur in ſolidum, admittenda non eſt gloſſę autho
ritas nulla ſufficienti ratione fulta, ſed ſola turba ſequaciũ. De qua
non eſt curandum, quia voluntarie ſequuntur gloſſam, negando
eius fundamentũ, vt moderni, vel errant in fundamento, vt anti-
quiores, quemadmodum in pręcedenti quęſtione dictum eſt.
¶ Ad ſecundum vero dicitur, ꝙ filii tenentur, ſicut & pater, obliga
tione. ſ. perſonali omnium bonorum ſuorum. Sed in hoc eſt diffe-
rentia, quòd pater eſt tota illa perſona, ac per hoc habet totã obli-
gationem, quilibet autem hęres eſt pars illius perſonæ & conſe-
H quenter partem tantum obligationis ſubit, & ideo quemadmodũ
viuente patre omnia ſua bona erant tacite obnoxia ratione ꝑſo-
nę eis, a quibus extortę ſunt vſurę quo ad omnes vſuras extortas,
ſic diuiſa hęreditate cuiuſque hęredis bona omnia ſunt tacite obli
gata ratione perſonę eiſdem quo ad partem vſurarum iuxta por-
tionem hęreditariam. Nec aliud poteſt concludi ex decretali illa.
Mediolani die, 18. Aprilis, 1500.

DE PETITIONE LVCRI CESSANTIS.

QVAESTIO VI.

Vtrum, quando licet petere damnum lucri ceſſantis, poſſit peti totum lucrum ceſſans.

QVAERITVR, Vtrum quando licet petere damnum
I lucri ceſſantis, poſſit peti totum lucrum ceſſans.
¶ Et videtur quòd ſic. Primo, quia hoc videtur deciſum in cap. Na
uiganti. de vſuris in fine, vbi excuſatur vendens rem ſeruandam
tanti, quanti vendenda creditur tempore ſtatuto, hoc enim
nihil aliud eſt, quàm totum lucrum ſperatum in futuro ex nunc
percipere.
¶ Pręterea, Secundum doctores, creditor poſt moram debitoris
poteſt petere intereſſe lucri ceſſantis, ſic quòd poteſt petere tan-
tum quantum veriſimiliter ille lucratus fuiſſet cum illa pecunia,
ſi eſt mercator induſtriuſ. Hoc autem eſt totum lucrum ceſſans
petere, ergo.

IN OPPOSITVM eſt differentia inter intereſſe damni
emergentis, & lucri ceſſantis, quia illud eſt ęqualiter compenſan-
dum, hoc autem non.

RESPONDEO, Quòd quia contingit ſcire in vniuerſali,
& ignorare in particulari. 1. Poſt. ideo quũ communis animi cõce-
ptio & Theologorum & Canoniſtarum ſit, ꝙ ſicut inter habere alĩ
quid in actu & habere illud in potentia multum refert, ſic magna
K debet eſſe differentia inter recompenſationem eius, quod habeť in
actu, & illius quod poſſidetur in potentia. Contingit eñ quoſdam
non aduertentes, ꝙ lucrum ceſſans ſit de numero eorum, quæ ha-
bentur in potentia, & veritati & ſibiipſis contradicere, dũ aſſerunt
poſſe peti totum lucrum ceſſans, quãdo damnum lucri ceſſantis re
cõpenſandum venit. Manifeſte ſiquidem patet, lucrum ceſſans nun
dum actu haberi, ſed in potentia tantum eſſe, vel fuiſſe, ac per hoc
multipliciter poſſibile impediri, vnde abſq; dubio, quamuis licitũ
ſit quãdoque petere damnũ lucri ceſſantis, non tamen eſt licitum
petere totum lucrum ceſſans, ſed ſecundum propinquitatẽ & elon
gationem potentię ab actu, & alias particulares circunſtantias ad
arbitrium boni viri recompenſatio facienda eſt.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicendum, ꝙ decretalis
illa non habet rationem lucri ceſſantis, ſed temporis, pro quo res
venditur.

vẽditur. Quum enim regulare ſit, quòd precium rei venalis ſtatuatur ſecundum tempus, pro quo ſit venditio, nõ in quo ille qui erat venditurus ſuas merces, & tamen nũc vendit, ſupponitur ꝙ vẽdat pro tẽpore, pro quo intendebat vendere tunc, nunc vero contractũ celebrat cum rei exhibitione, & ideo poteſt vendere quãti credunt tunc vendenda. Quamuis etiam Decretalis hoc non dicat, ſed ſolũ quòd poteſt vendere amplius, quam tempore contractus valeat.

¶ Ad ſecundũ dicitur, quòd doctores illi imitandi in hoc non ſunt quia ſibi ipſis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus caſibus (quos hic non oportet enumerari) quãdo doctores dicunt, ꝙ licet plus forte accipere ratione intereſſe, quia negationibus licitis aut agris emendis pecunia ea poſita eſſet, non intelligas, quòd liceat petere tantum, ſed aliquid ad arbitrium ſapientum. Mediolani die, 24. Aprilis, 1500.

TRACTATVS NONVS
De Simonia in tres quæſtiones diuiſus.

1 *Num emptio eccleſiaſticorum beneficiorum ſit ſimoniaca, quia prohibita, uel prohibita, quia ſimoniaca, hoc eſt, ut ũ ſit ĩ eorũ emptiõe ſimonia de iure diuino, an poſitiuo.*

2 *Num emens & acquirens epiſcopatum, non intendendo ſoluere promiſſam pecuniam, ſit ſimoniacus.*

3 *Num uacante ſede, & quærentibus omnibus pontificatũ per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam, & eccleſiæ ruinam, liceat uiro probo & digno quærere pontificatũ adhibendo promiſſiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro ſuffragijs propter hunc finem, ut in ſede poſitus eccleſiæ proſit, & illam reformet.*

QVAESTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum eccleſiaſticorum ſit ſimoniaca, quia prohibita, uel prohibita, quia ſimoniaca, hoc eſt: utrũ ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino, aut poſitiuo.

QVAERITVR, Vtrum emptio beneficiorũ eccleſiaſticorum ſit ſimoniaca, quia prohibitã, vel prohibita, quia ſimoniaca, hoc eſt: vtrum ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino, aut poſitiuo.

¶ Videtur enim quòd ſit iuris poſitiui. Primo, quia titulus prębẽdæ annexus eſt eccleſiaſticis ordinibus a iure poſitiuo, vt patet ex eo quòd in primitiua eccleſia erant paſtores & ordines abſque præbendis, immo vſque ad Vrbanum primum Eccleſia Romana dicitur abſque redditibus vixiſſe.

¶ Secundo, quia quandocunque ſunt duo coniuncta, alterum ſpirituale & alterum temporale, emere illud totum ratione temporalis non eſt illicitum ſecundũ ſe, vt patet de vaſis ſacris, & decimis, &c. ſed in beneficiis eſt vnum ſpirituale (puta ordo aut cura animarũ) & alterum temporale, ſcilicet præbenda, ergo licet hæc emere rõne præbendæ, ſed omnes, qui emunt, non niſi ratiõe præbendæ emunt, ergo nullus cõmittit ſimoniam, niſi forte agat contra ius poſitiuũ.

IN OPPOSITVM videtur communis Theologorum ſententia.

IN HAC QVAESTIONE Tria agenda ſunt. Primo ponentur opiniones. Secũdo examinabunt. Tertio, ridebit obiectis.

QVO AD PRIMVM, tres ſunt hic opiniões, duæ extremæ, & vna media. Prima extrema eſt, quòd ſimonia in beneficiis vniuerſis eſt tantum prohibita iure poſitiuo. Et cõſequenter quum papa ſit ſupra ius poſitiuum, ipſe non ſolum cenſuras, ſed peccatũ, euadit ſimoniæ vendendo eccleſiaſtica beneficia, quamuis nõ euitet peccatum ſcandali & acceptiõis perſonarum in huiuſmodi. Et hanc opinionem ſequuntur gloſſ. in cap. ex parte, de officio de leg. & ibidem Ant. de But. Imo. & Cardinalis in ca. primo de ſimonia. Secũda opinio extrema eſt, quòd ſimonia in omnibus beneficiis eccleſiaſticis eſt prohibita iure diuino, ac per hoc, quum Papa diuino ſubdatur iuri, peccatum ſimoniæ incurrit hæc vendendo, quamuis iuris poſitiui pœnas euadat. Et hanc videntur communiter Theologi ſequi. Ratio huius opinionis ponitur a S. Th. in Secunda ſecũdæ q. 100. ar. 4. quia ſcilicet beneficia eccleſiaſtica nõ poſſunt eſſe ſine ſpiritualibus antecedentibus & cauſantibus ipſa. Ex hoc enim ſequitur, quòd venditis præbendis, etiam ſpiritualia venditioni ſubiciãtur. Tertia autem opinio media eſt, quòd ſimonia in beneficiis quibuſdam eſt prohibita iure diuino, & in quibuſdam iure humano. In habentibus ſiquidem adminiſtrationem ordinis, vel executionem clauium, ſimonia prohibetur diuino iure, in non habentibus autẽ alterũ horum, vt ſunt adminiſtrationes hoſpitalium. &c. ſimonia iure tantũ humano cõmittitur. Et conſequenter in illis Papa inuoluitur vitio ſimoniæ ſi vendit, in iſtis non. Et hæc eſt opinio Panormi. in cap. primo de ſimonia & in repetitione, q. vero in cap. extirpandæ. de præb. Et fundatur hæc opinio ſuper duobus. Vnũ eſt, quòd ordo eſt de iure diuino, quod probat, quia erat in veteri teſtamento. Alterum eſt, quòd in connexis vendito vno, venditur reliquum, quod probatur infra, q. 3. ſi quis obiecerit. Ex his enim arguit, quòd in horum venditione venditur executio ordinis, ac ꝑ hoc quodammodo ordo ipſe, quod eſt in ſe ſimoniacum. Nec poteſt dici, quòd annexum temporale tantum vendatur, quia neutrũ inuenditum relinquitur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, quia omnium opinionum rationes ex duobus pendẽt, ſ. diſtinctione eius, quod eſt ex iure poſitiuo ab eo, quod eſt ex iure diuino, & connexione eorum, ideo tria ſunt perſcrutanda. Primo, quid in his eccleſiaſticis beneficiis ſit ex iure diuino, & quid ex iure poſitiuo. Secundo an id quod eſt in eis iure poſitiuo, ſit venale. Tertio, an connexio talis efficiat, vt vno vendito, vtrumque neceſſario vendatur. His enim elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatæ erũt, & veritas ſimul totius quæſtionis apparebit.

¶ In eccleſiaſtico beneficio duo ſunt, clericatus ad minus, & præbendæ titulus. Clericatum eſſe ex iure diuino conſtat, Tum ex eo quòd clericatus nihil aliud eſt, quàm addictio ad miniſtrandum ſacrificiis diuinis, vnde & a ſorte nomen accepit, quia in ſortem Domini, qui clerici ſunt, electi ſunt. Fuerunt enim omni tempore clerici. Ante legem quidem primogeniti clerici erant, vnde & primogenituræ ius ſacrum erat. Sub lege autem tota tribus Leui ſanctificata eſt ad diuina officia. Tum ex eo quòd ſpirituale quoddam eſt, omnis enim clerici officiũ in ſpiritualibus actibus conſiſtit, vt patet diſcurrenti. Vnde in prima tonſura ex vtraque parte præciſio corporalis in capite fit, ſcilicet ſecundum partem ſuperiorem, in qua fit tonſura, & ſecundum partem inferiorem, per quatuor angulos, in qua inciduntur capilli, ad ſignificandum, quòd a temporalibus vndique præciſi, ad ſuperna, quæ ſpiritualia ſunt, miniſtri deputantur. Tum authoritate S. Th. in Secunda Secundæ. q. 100. ar. 4. qui officium clericale non ſpirituali annexum, ſed ſpirituale eſſe a Deo dicit, vt ideo beneficium eccleſiaſticum ſpirituali annexum cenſeatur, quia clericali officio coniunctum eſt. Spiritualium autẽ autor Deus eſt, quamuis ex inſtitutione eccleſiæ ſit modus faciendi clericos. Et ex hoc patet quòd opinio Panormitæ diminuta eſt, enumerando executionem ordinis & clauium, & prætermittendo officium clericale. Quamuis enim in ſpiritualibus ſint gradus, & ordo ſit ſpiritualior clericatu, & claues ſint magis ſpirituales multis ordinibus, omnia tamen in ſpiritua ium genere ſunt, & omnia inuendibilia ſunt, quia totum genus ſpiritualium eſt materia repugnans venalitati, vt pulchre in eadem. q. ar. 1. oſtendit S. Tho. Eſt ergo in omnibus eccleſiaſtic. beneficiis vnum ſpirituale & omnino inuendibile, ſcilicet officium clericale.

¶ Alterũ vero, ſcilicet præbendæ titulus multa in ſe continet. Præbenda enim duo dicit, ſcilicet ſtipendium clericale, & certam determinationem talis ſtipendii ſecundum quantitatem, puta. 1000. ducatorum, ſecundum tempus, puta annuam, ſecundum locum, puta ex fructibus talis territorii, &c. Et conſequenter in præbẽdæ titulo poſſunt conſiderari quatuor. primo ius ſtipendii, ſecũdo ſtipẽdiũ, tertio ius talis & tãti ſtipẽdii in tali loco, &c. & quarto ipſum tale & tantum ſtipendium ibi, &c. De quibus ſigillatim eſt dicendũ. Ius ſtipendii proculdubio ex diuino eſt iure & ſpirituale, quia eo ipſo eſt, quo officium clericale. Ex hoc enim, ꝙ aliquis diuinis ẽ addictus miniſteriis, ius habet vt ſuſtentetur a populo, pro quo Deo miniſtrat. Vnde ſi ſacerdotibus AEgypti ex publico prouidebat, vt dicit Gen. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partẽ inter fratres ſuos non accepit & vt dicitur 1. Cor. 9. Qui altari deſeruiunt, de altari participant, & rurſus, Quis militat ſuis ſtipẽdiis vnquam? Stipendium vero ipſum tẽporalis res eſt, ſed diuino iure debitum, vt probatum eſt, iniquũ, quippe eſſet, vt aſſiſtẽtibus Deo pro nobis, opportuna non daremus. Ius aũt talis aut tanti ſtipendii, ex iure prouenit poſitiuo, ſi tale ius a primo iure aliud eſt, ſi. n. idem eſt cum primo, quum primum ſit ex diuino iure & ſpirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & ſpirituale. Quòd autem non ſint duo iura, vnum ſcilicet reſpectu ſtipendii, & alterum reſpectu quantitatis & qualitatis ſtipendii, ſed vnum tantum, probatur dupliciter, ratione ſcilicet, & authoritate. Ratio eſt, Quia ita ſe habet ius clericale ad beneficium eccleſiaſticum, quemadmodum ius ſacerdotis ad curam habendam animarum, immo magis & arctius coniungitur ius clericale cum præbenda, quam ius ſacerdotis cum animarum cura, quia ibi eſt ratio debiti, hic non: clerico enim debetur ſtipendium, ſacerdoti autem non debetur cura animarum. Sed ſic eſt, quòd per hoc, quòd ſacerdoti ex iure poſitiuo dat cura talis eccleſiæ, aut authoritas audiẽdi confeſſiones, nõ confertur ei nouum ius, ſed iuri, quod habet a Deo, determinatur ab eccleſia mate-

ria,circa quā operatur. Nō enim ſacerdos parochialis habet duas authoritates (alteram a Chriſto, & alteram ab eccleſia) ſed vnam tantum a Chriſto, qua ſacerdos poteſt abſoluere & ligare indeterminate. Et quum ab eccleſia determinatur, quòd pſonæ talis loci, aut voluntate ſe ſubiiciantur ei, poteſtas illa determinatam iam habens materiam poteſt exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat, ergo a fortiori per hoc, quòd clerico confertur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, ſed determinatur iuri, quòd a Deo habet certa poſſeſſio. Ita quòd ius clerici a Deo ē indeterminatum, nec magis exigit hoc quàm illud ſtipendium, ſed eccleſia dando certos redditus, determinat illud, aſſignādo illi propriam materiam. Vnde non ſunt duo iura in clerico reſpectu beneficii, ſed vnum tantum, & a Deo indeterminate datum quo ad materiam, & ab eccleſia poſtmodum determinatum. Et confirmatur hæc ratio ex multis ſimilibus, ſcilicet præcepto de ſanctificatione feſtorum & de confeſſione facienda, & decimis ſoluendis, &c. Hæc enim omnia ex iure diuino ſunt indeterminate, & ab eccleſia ſunt quo ad determinationem temporis, quantitatis, modi, &c. Et tamē non ſunt duo præcepta de cuſtodiendis feſtis, vnum ex iure diuino & alterum ex iure poſitiuo, ſed vnum tantum de iure diuino indeterminate, & ab eccleſia determinatū, & ſimiliter eſt de aliis. Quēadmodum ergo 10 præceptis indeterminate datis a Deo & determinatis ab eccleſia, nō multiplicamus præcepta, ita in iure indeterminate dato a Deo, & determinato ab eccleſia, nō multiplicat ius, ſed vnum reſtat in ſeipſo. Authoritas eſt ſanct. Thom. in quæſtio. præfata ad tertium, vbi dicit, quòd ius accipendi decimas eſt ſpirituale. Conſtat enim idem eſſe iudicium quo ad propoſitum de iure decimarum & præbendarum, quia vtrobique eſt aliquid ex iure diuino, ſcilicet quòd aliquid indeterminate detur, & aliquid ex iure poſitiuo, ſcilicet quòd illud aliquid ſit decima pars, aut ꝙ ſit tale vel tantum, hic vel ibi, &c. Si ergo ius decimarum eſt ſpirituale, & tamen decima eſt de iure poſitiuo, quo ad determinationem, vt patet, & ſanct. Thomas expreſſe dicit in Secunda ſecundæ, quæſtio. 87. articulo 1. conſequens eſt, quòd ius præbendæ eſt ſpirituale, & de iure poſitiuo non ſit, niſi quo ad determinationem temporis, quātitatis, &c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato ſunt, omnia de iure diuino ſunt, niſi quartum, ſcilicet determinatio ſtipendii. Ex iure ſiquidem poſitiuo a prælatis eccleſiæ actum ē, vt annua ſtipendia, & tantæ quantitatis, &c. in illa aut illa ſint eccleſia, & tali miniſtro applicata ſint, &c. Et ſic patet primum quod diſcutiendum erat.

¶ Secundum autem (quid, ſcilicet ſit hic venale, & quid nō) ex his facile haberi poteſt. Quum enim ſpirituale venditionis materia eſſe non poſſit, & ius oē clericale tam reſpectu ſtipendii indeterminate, quam reſpectu talis & tanti ſtipēdii ſpirituale ſit, ſequitur neceſſario, quòd ius præbendæ venale non ſit, & ſi venditur, ſimoniacum eſt, non quia prohibitum, ſed quia in ſe eſt ſimoniacū. Ipſum autem ſtipendium, ſeu ipſa præbenda, quum ſit pure temporalis res, vendi poteſt. Vnde ſanctus Thomas in præfata q. 100. dicit, ꝙ quum Papa concedit decimas militibus, non concedit eis ius ſpirituale accipiendi decimas, ſed tantummodo res temporales, quæ decimæ appellantur.

¶ Ex his autem patet tertium propoſitum, an ſcilicet cōnexio iſta excludat venalitatem. Eſt enim hic duplex connexio, ſcilicet iuris præbendæ ad clericatum, & ipſius præbendæ ad hunc clericum. Et prima quidem connexio venalitatem omnino excludit, tum ex natura connexorū, quia vtrunque eſt ſpirituale, vt patet ex dictis, tum ex natura connexionis: iam enim patet, quòd ius præbēdæ nō eſt connexum, quaſi aliena res coniuncta, ſed eſt connexum ꝑ identitatem, aut quaſi identitatem cum ipſo clericali officio. Notanter autem dixi, aut quaſi identitatem, quoniam forte ius præbendæ ſe habet ad clericatum, vt paſſio ad ſubiectū, & non vt omnino idem. Vnde S. Th. in q. præfata beneficium eccleſiaſticum annexum clericatui, & pendere ab eo dixit. Sed in propoſito nihil refert, eiuſdem enim rationis eſt, ſubiectum & paſſionem vendere, vt laſpidem & proprietatem eius. Secunda autem connexio venalitatem, & compatitur, & excludit diuerſimode. Compatitur quidem reſpectu ipſius clerici actiue, quia poteſt ipſe vendere, & locare fructus beneficii ſui. Excludit autem reſpectu eiuſdem paſſiue, quia, ſcilicet non poteſt ſibi vendi propter duo. Primo, quia vendi non poteſt res a non domino, nullus autem prælatus, nec ſummus Pontif. eſt dominus fructuum percipiendorum, redditus enim omniū eccleſiarum quamuis ſint Papæ, vt principalis diſpēſatoris, nō tamē ſunt eius vt domini & poſſeſſoris, inquit S. Tho. vbi ſupra ar. 1. ad ſeptimū. Secundo, quia conferendo alicui clerico beneficium, & vendendo ſibi fructus percipiendos, nihil aliud eſt quàm vendere illi executionem proprii & ſpiritualis iuris, paria autem ſunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniuſtitiæ, quia venditur clerico quod eſt ſuum, prius enim intelligitur habere titulum, qui dicitur gratis dari, & deinde executionē, quæ habentis iam titulum ipſo iure eſt. Et ſimoniæ, quia vendi cōtingit executio temporalis iuris.

F ¶ Ex prædictis autem patet ſolutio quæſtionis. Liquet ſiquidē ex rationibus adductis, ꝙ emptio eccleſiaſticorum beneficiorum quæ clericatui ſunt annexa, & non ſolum illorum, quæ habēt adminiſtrationem clauium, aut executionem ordinis, eſt prohibita, quia ſimoniaca, & non ſimoniaca, quia prohibita, quia emptionis materia eſt res ſpiritualis, quæ venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alii domini canoniſtæ, errauerunt.

Et confirmatur hæc concluſio, quia emens beneficium, proculdubio intendit emere ius talis præbendæ. Vnde, ſi Papa vellet ſibi vendere fructus abſque iure præbendæ, aut non emeret, aut multo minus ſolueret. Sed ius talis præbendæ eſt ſpirituale, ſicut & ius decimarum, ergo velit nolit res ſpiritualis eſt, quæ venditur & emitur. Et conſequenter ſimonia, non quia prohibita, ſed in ſe committitur. Hæc de ſecundo.

QVO AD tertiū ſatisfaciendum eſt obiectis. Et ad primum (quod eſt fundamentum totius erroris) dicitur primo, quòd peccat ſecundū non cauſam vt cauſam. Dependentia nanque ex iure

G poſitiuo nō eſt cā venalitatis, ſed negatio ſpiritualitatis, vnde ſpiritualia, quæ ex iure poſitiuo pendent, venalia non ſunt, vt patet de conſecratione ſacrorum vaſorum & veſtium, & de benedictione nuptiarum, &c. Oportet ergo pro fundamēto aſſumere, ꝙ titulus præbendæ eſt res temporalis, & non quia eſt de iure poſitiuo vt poſſit ſecundum ſe materia venditionis eſſe. Secundo dicitur, quòd aliquid eſſe de iure poſitiuo, contingit dupliciter. Vno modo quo ad ſubſtantiam rei, vt ſunt officia temporalia, & alia huiuſmodi. Alio modo quo ad determinationem tātum. Prima, quia ſunt totaliter ab homine, venalia ſunt, alia vero, quia ſecundum ſpiritualem eorum ſubſtantiam ſunt, & ab eccleſia tantum modificationem & determinationem recipiunt, venalitati repugnant. Rurſus, prima eccleſia poteſt annullare vtpote totaliter ſua opera, ſecunda vero poteſt mutare, & aliter determinare. Vnde quāuis in poteſtate eccleſiæ ſit ſeparare a iure clericali determinationē præbendæ, quam acceptauit & ſtatuit, ſi tamen ſuſtinet, ex quo ſpiritualis iuris deter-

H minatio eſt, vendi non poteſt. Quemadmodum in poteſtate eccleſiæ eſt, ſubtrahere conſecrationem virginum quam determinauit, ſi tamen ſuſtinet, vendi non poteſt niſi ſimoniace.

¶ Ad ſecundum etiam dico duo. Primo, ꝙ loquendo de iure præbendæ, falſum ſupponitur ꝙ ſit res temporalis. Secundo, quòd loquendo de ipſa præbenda temporali, diſtinguendum eſt de connexione, quia connexio rei temporalis cum ſpirituali, vt ſanct. Tho. ibidem dicit, contingit dupliciter. Vno modo, quòd temporale ſe habeat ad ſpirituale vt ad conſequens, ita quòd temporale ordinatur ad ſpirituale aliquod exercitium, & in his connexum pōt vendi ratione temporalis, vt patet de calice. Alio modo vt tēporale ſe habeat ad ſpirituale, vt ad præcedens, ita quòd temporale oritur & conſeruatur ex ſpirituali, & in his connexum non poteſt vēdi ratione temporalis. Tale autem eſt beneficium eccleſiaſticum, quoniam ex clericatus gradu, quo addictus quis eſt miniſteriis diuinis, ius innaſcitur præbendæ, & ſtante illo, præbendæ ſtipendium debe-

I tur diuino naturalique iure. Ratio autem diuerſitatis huius inter hæc duo connexorum genera aſſignatur ibidem, quia in iſtis in quibus temporale dependet ex ſpirituali, intelligitur vendi ſpirituale, in illis non. Et ratio eſt, quia paria ſunt vendere effectum, & vendere cām eius in fieri & conſeruari, quum ex tali cauſa omnino pēdeat effectus, ſed non eſt par vendere rem & ordinē ad vſum illius, modo præbenda, vt dictum eſt pendet ex ſpirituali in fieri & eſſe, calix autem, & ſimilia non pendent ex ſpirituali vſu, ad quem ſunt ſacrata. Romæ die 18. Decembris, 1504. inchoante.

QVAESTIO II.

Vtrum emens & acquirens epiſcopatum nō intendēdo ſoluere promiſſam pecuniam, ſit ſimoniacus.

K QVAERITVR, Vtrum emens & acquirens epiſcopatū, non intendēdo ſoluere promiſſam pecuniā, ſit ſimoniacus.

¶ Et videtur quòd non. Tum quia peccatum principaliter conſiſtit in voluntate, voluntas autem iſtius non fertur ad ſimoniam. Tum quia non ſequitur actus completus, traditio, ſcilicet temporalis pro ſpirituali.

IN OPPOSITVM Autem eſt, quia hic interuenit acceptio ſpiritualis, ſcilicet epiſcopatus ex pactione procedens, & conſequenter ſimonia, vt patet ex diffinitione ſimoniæ aſſignata per Hoſt. in titulo de ſimonia.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis duo ſunt vidēda. Primo an ſecundum rem ſit hic ſimonia. Secundo, an ſecundum eccleſiæ iudicium ſit hic ſimonia, ſacris canonibus punita & excommunicata.

QVO AD PRIMVM, quū actus exterior ad gen⁹ moris non niſi propter actum interiorem ſpectet, quum ſimonia vitium morale ſit, oportet primo ipſam intus inuenire. Et quum non circa paſſiones, ſed actiones iuſtitia verſatur, in voluntate oportet

eam primo inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quòd eſt ſtudioſa voluntas, &c. vbi igitur deeſt omnino emendi voluntas, ibi emptio ſecundum veritatem non eſt. Sed in propoſito caſu, hic nõ intendit emere, nulla ergo eſt ſecundum rem emptio, ſed emptionis tantummodo ſimulatio. Et quia emptio & venditio correlatiua ſunt, nec claudicare poſſunt, conſequens eſt quòd nulla ſit hic venditio ſecundum rei veritatem, quamuis ſit venditionis affect⁹, cum opere ſubſequuto, quantum eſt ex parte vendentis. Neque enim intelligi poteſt, vt vendat quis nulli ementi, quemuis fieri poſſit, vt velit & credat quis ſe vendere emere ſimulanti. Vbi autem nec emptio nec venditio ſecundum veritatem eſt, ſed ſecundum apparentiam, ibi nec ſimonia ſecundum veritatem eſt, ſed ſecundum apparentiam tantum, ſi de ſpiritualibus agitur, vt in propoſito. Et quoniam pœnæ iuris inſtitutæ ſunt contra ipſa vitia ſecundũ veritatem, non ſecundum apparentiam tantum (non enim apparentes ſimoniaci, ſed ſimoniaci ſuſpenduntur & excommunicantur, apparentia enim eſt conditio diminuens, ſicut pictura, non enim homo pictus eſt homo, & ita nec apparens ſimoniacus) idcirco in hoc caſu nulla incurritur cenſura. Niſi quis dicat ꝙ propter affectum intẽtionis cũ opere ſubſequnto, venditorẽ tanquam ſimoniacum punitum cenſuris iuris, iuxta dicta extra de big. nuper, & a ca. a nobis. Sed illud videtur ſingulare ius, non enim qui facit aliquid qđ credit prohibitum cenſuris excommunicationis & irregularitatis, &c. contemnens illas, incurrit eaſdem, & tamen in eo eſt affectus intentionis cum opere ſubſequuto. Quamuis autem ſimulatus hic a propria ſimonia & pœnis illius excuſetur, non excuſatur tamen a peccato mortali multiplici. Primo participationis cum ſimonia mentali vendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundo infamiæ propriæ, ſufficienter ſiquidem mentitur ſe ſimoniacum, ꝙ ſi contra proximum ageret, detrectionis vitio non careret, quanto magis contra ſeipſum, quem plus proximo diligere tenet? Tertio ſcandali, manifeſte ſiquidem dat occaſionem ſcandali aliis, vt patet. Quarto mendacii, dum fingit qđ non habet in corde, quod eſt ſecundum ſe prauum (vt dicitur tertio Ethi.) nec vlla poteſt intẽtione recte fieri. Quod quamuis veritati pernicioſe opponatur, ac pro hoc officioſum videatur, ſecundum tamen veritatem propter prædicta pernicioſum eſt. Hæc de primo.

¶ QVO AD SECVNDVM, Sciendum eſt, quòd nõ vertitur hic in dubium, an in iudicio eccleſiæ ſtaretur teſtibus, & non excuſationi iſtius ſimulatoris, qua diceret ſe finxiſſe, quoniã liquidum eſt quòd ſecundum ea quæ exterius acta ſunt, eccleſia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationem, eſt, quia non eſt conſummate perfectus actus exterior. Interuenit ſiquidem hic vltra pactionẽ datio & acceptio ſpiritualis, ſed deficit datio & acceptio temporalis: ſcilicet pecuniæ promiſſæ pro ſpirituali. Videtur enim canoniſtæ omnes dicere, quòd ad hoc vt incurratur ſimoniæ punita ab eccleſia, requiritur actus exterior, non tantum intentio aut pactio, ſed cum intentione & pactione executio, an autem completa vel incompleta, non dicunt quantũ vidiſſe me memini. Sciendũ eſt igitur, ꝙ tria enumerata (ſcilicet intentio, pactio & executio) ita ſe habent ad ſimoniam punitam ab eccleſia, quòd quodcunque horum defecerit, non incurritur vere ſimonia punita. Si enim intentio deficit, vera ſimonia non eſt. Et ſi intentio eſt abſque aliis, mentalis tantum eſt. Et ſi intentio cum pactione abſque executiõe eſt ſecundum Tancre (vt refert gloſſ. in cap. Tua nos. de ſimonia) videtur iſta ſimonia punita, quia ſola pactio apud ipſum facit ſimoniam. Et ſatis rationabiliter videtur hoc dici, quia vbi eſt intentio cum pactione, ibi eſt vera venditio & vera emptio ſpiritualiũ, &c. & conſequenter vera ſimonia, & eſt exterius ſubiacens iudicio eccleſiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris ſtatim pactione facta ſimoniaci incurrere non debeant. Et confirmatur, quia ſimonia in contractu emptionis & venditionis conſiſtit in rei veritate, executio enim nihil aliud eſt, quàm ponere in poſſeſſionem rei iã emptæ & promiſſi pretii. Vnde nulla ratione cogente, ſed ſola authoritate veterum, creditur requiri tertium, ſcilicet executionem. Quod ex Hoſt. diffinitione apparet: inquit enim quòd ſimonia eſt acceptio vel datio ſpiritualis ex pacto tẽporalis, &c. proueniẽs. Vbi manifeſte patet, quòd in ſimonia punita ab eccleſia pactum locatur, vt cauſa, ipſa vero executio locatur, vt ſubſtentia ſimoniæ. Fatendo ergo quòd hæc tria requirantur, reſtat videre, an executio incompleta & claudicans ex altera parte, ſcilicet temporalium ſufficiat. Et breuiter ex tribus colligo quòd ſic. Primo ex prædicta diffinitione Hoſt. quæ communiter acceptatur, in ea enim dicitur, ꝙ acceptio ſiue datio ſpiritualis ex pactione rei temporalis, eſt ſimonia punita ab eccleſia, ergo. Secũdo ex cõmuni dicto doctorum, ſcilicet quòd quando concurrit ex pacto collatio ſpiritualis, eſt ſimonia punita, nec vllus vnquã addidit, quòd requiratur acceptio etiã temporalis. Tertio ex cap. ſi quis. de ſimonia, vbi expreſſe iudicatur ſimoniacus conferens ordinem ex pacto rei futuræ.

¶ Sed tunc inſurgit dubitatio, an ſit de ſimonia punita, ſi claudicat executio ex parte ſpiritualis, puta ille dedit ex pacto tẽporale, (puta pecuniam) & hic accepit, ſed non dedit adhuc ſpirituale, puta

A epiſcopatum. In hoc ſiquidem caſu nulla interuenit datio aut acceptio ſpiritualis, ſed intentio & pactio vtriuſque, executio aũt ſolius temporalis. Audirem libenter deciſionem. Crediderim tamen ego, quòd non incurrantur cenſuræ ex defectu executionis. Nec ẽ eadem rõ de claudicatione ex hac parte & ex illa, quia ſpirituale tenet principalem locum, & eſt ratio & radix totius repugnantiæ ad venalitatem, & ideo penes illius executionem videtur attendi executio ſimoniaca. Quia ergo in caſu noſtro eccleſia præſupponit ſimoniacam intentionem, & conſtat de pactione & de acquiſitione ſpiritualis, & deficit tantum executio temporalis pro ſpirituali, iudicabit eccleſia ſimoniam eſſe ſacris canonibus vetitam & punitã, & vtranque partem excommunicatam. Hæc de ſecundo.

¶ Nec oportet aliter reſpondere ad in principio obiecta, quia ſatis patent ex dictis. Romæ die. 4. Ianuarii. 1504.

B

QVAESTIO III.

Vtrum uacante ſede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam ac eccleſiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibẽdo promiſſiones, & exhibẽdo temporalia & beneficia, &c. pro ſuffragiis propter hunc finem, vt in ſede poſitus eccleſiæ proſit, & illam reformet.

QVAERITVR, Vtrum vacante ſede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem auaritiam ac eccleſiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere
C pontificatum, adhibendo promiſſiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro ſuffragiis, propter hunc finem, vt in ſede poſitus eccleſiæ proſit, & illam reformet. Eſt autem ratio dubitandi, quia vtrinque rationes ſunt.

¶ Quòd enim hoc ſit licitum, quadruplici ratione videtur.

¶ Primo, quia cuius finis bonus eſt, ipſum quoque bonum eſt: conſtet autem finem huius operis ſanctum eſſe, ergo.

¶ Secundo, quia non magis obligant iura prohibentia huiuſmodi promiſſiones & emptiones, quàm votum & iuramentum: ſed conſtat, ꝙ quando votum & iuramentum ſeruata in publicæ vtilitatis damnum redundant, ſeruanda non ſunt, quamuis aliàs iuſta & ſancta eſſent, ergo nec huiuſmodi leges ſeruari debent in tali caſu, in quo eccleſiaſticæ Reip. ruina imminet manifeſte.

¶ Tertio, Quia ſi hic interueniret aliquod peccatum, hoc non eſſet niſi ſimonia. Sed ſimonia hic non eſt, probatur quia in beneficiis eccleſiaſticis ſimonia eſt de iure poſitiuo, vt multi canoniſtę aſ-
D ſerunt. Conſtat autem, ꝙ nullum ius poſitiuum contra communẽ Eccleſiæ vtilitatem ad eiuſque ruinam ſeruãdum eſt, quoniam omnia (vt Bernardus inquit) ſtatuta tandiu ſeruanda ſunt, quandiu contra charitatem non militant, ergo, &c.

¶ Quarto, Quia vnicuique licet redimere vexationẽ ſuã, & proximi & præcipue publicam, ſed in hoc caſu nihil aliud fit, niſi quòd redimitur vexatio propria & publica totius eccleſiæ, ergo licet.

PRO OPPOSITA autem parte eſt, quia non ſunt facienda mala vt veniant bona, ſed emere ſpirituale eſt malum, ergo non eſt faciendum propter quodcunque bonum.

AD EVIDENTIAM Huius quæſtionis quatuor agam. Primo oſtendam diſtincte in quo ſtat difficultas. Secundo, quia difficultas ſtat in duobus, reſpondebitur quo ad vnum illorũ. Tertio quo ad alterum. Et quarto ſatisfiet rationibus in contrarium.

QVO AD PRIMVM, Sciendũ eſt, ꝙ operationũ humanarũ quinque ſunt genera. Nã prima diuiſione diſtinguit in bonas malas & differentes. Et rurſus bonæ diſtinguunt in oĩno bonas & in bonas nõ omnino, & malæ quoque diſtinguuntur in ſm ſe prauas, &
E in ſolitarie malas. Vñ ſiunt quinque genera, duo bonarũ, & duo malarũ, & vnũ indifferentiũ. Omnino bone opera ſunt, quæ non ſolũ bona ſunt, ſed nõ poſſunt male fieri, vt interior charitatis actus proprius, nõ. n. poteſt quis Deum amare ex charitate, & tñ male, vt patet. Bona aũt non totaliter ſunt, quæ licet in ſeipſis bona ſint, poſſunt tñ mala intentione fieri, vt dare eleemoſyna, colere Deũ exterioribus ſacrificiis, &c. poſſunt enim hæc pp inanem gloriã fieri. Mala vero ſecundum ſe praua ſunt, quę nulla poſſunt intentione bene fieri, vt mentiri, adulterari, & alia huiuſmodi. Mala autem ſolitarie vocantur illa opera, quæ ſi ſola nudaque conſiderãtur, nocumentum aliquod importãt, quæ tamen poſſunt tot circunſtantiis veſtiri, vt bona & ſancta ſint, vt occidere, mutilare, aut priuare hominem rebus ſuis. Hæc enim ſi ſola conſiderantur, cum vnde bona ſint non habeant, mali rationem prætendunt, pro quanto mala proximorum afferunt, & tamen ſi hæc fiãt propter bonũ publicum ab habente authoritatẽ, ſeruato iuris ordine &c. iuſta & ſancta redduntur. Indifferentia demum opera ſunt, quæ ſecundum

ſuam ſpeciem nec boni nec mali rationem habent, vt leuare feſtucam de terra. His autem ſtantibus, liquet, quòd actus iſte, de quo diſputamus, ſcilicet dare aliquid temporale pro epiſcopali ſede habenda, ſecundum ſe non eſt in genere bonorum nec indifferentium quum ſit prohibitus. Sed dubium eſt, an contineatur in genere malorum, quæ ſunt ſecundum ſe praua, an inter ea, quæ ſunt mala ſolitaria. Si enim eſt ſecundum ſe prauus, nulla intentione, nullaq; circunſtantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apoſtoli. Non ſunt facienda mala vt veniant bona. Si autẽ nude ſumptus ſpeciem habet mali honeſtabilem per adiunctas circunſtantias, poterit aliqua intentione & ratione rectus reddi, quamuis ſit prohibitus, quia vt plurimum male ſit. Vt autem manifeſtetur, in quo genere contineatur, prius diſtinguere oportet in quot ſpeciebus locari poteſt operatio propoſita. Poteſt ſiquidem reponi in ſpecie duplici, ſcilicet emptionis, vel quaſi emptionis, & in ſpecie redemptionis. In ſpecie quidem emptionis, aut quaſi, inquantum datur vel promittitur pecunia pro ſuffragiis habendis. In ſpecie vero redemptionis, inquantum promittitur vel datur pecunia pro redimenda vexatione eccleſiæ aut propria. Vnde ad hæc duo vniuerſa quæſtio ducit, an ſcilicet emptio talium ſuffragiorum aliquo caſu ſit licita, vel an hic habeat locum redemptio vexationum, altero enim horum modorum oportet ſaluare actum iſtum, ſi licitus eſt. Vnde ſi emptio eſt illicita, & redemptio non haberet locũ, non video tertium modum quo quis fingeret actum iſtum bonificari poſſe. Hæc de primo.

QVO AD Secundum dico, quòd actus iſte eſt ſimoniacus. Quod probo ſic, In epiſcopatu ſunt multa appetibilia, vt habes a San. Tho. in Secunda ſecundæ, q. 185. puta cura animarum, excellentia gradus, ſufficientia temporalium, &c. quæ quantum ad propoſitum ſpectat, ad duo reducuntur, ſcilicet ad titulum paſtoralẽ, & titulum præbendæ, comparando cum præbenda omnia temporalia, honorem, gloriam, &c. Aut iſte vir probus & dignus pontificatu, intendit directe ad acquiſitionem authoritatis paſtoralis, aut ad titulum præbendæ. Si intendit directe emere ſuffragia pro titulo præbendæ, tunc inſurgũt diuerſæ Canoniſtarum opiniones, credentibus quibuſdam hoc eſſe ſimoniacum, quia prohibitũ, aliis vero prohibitum, quia ſimoniacũ De qua difficultate erit quæſtio ſpecialis poſt, quia in propoſito conſtat, ꝙ non refert, quæ harum opinionum ſit vera. Ex caſu nanque propoſito patet, ꝙ ille non directe intendit ad acquiſitionem temporaliũ, ſed directa & principalis intentio eius eſt acquirere epiſcopalem poteſtatem, qua poſſit reformare eccleſiam. Si ergo intendit directe ad paſtoralem authoritatẽ, manifeſte & ſtatim liquet, ꝙ intendit directe emere ſuffragia pro ſpirituali authoritate habenda, & conſequenter ſecundum omnes cõmittit ſimoniam, non iuris poſitiui, ſed diuini. Authoritas naq; qua cura habetur animarũ, qua præſul populo prodeſt, quaue non ſeruari, ac reformari, eccleſiaſticum corpus põt, eſt ſpiritualis, & a Chriſto data Petro, quũ dixit, Paſce oues meas. Et confirmatur, quia iſta duo obiecta, ſcilicet paſtorale officium, & titulus præbendæ, oppoſito modo ſe habent reſpectu intentionis, & reſpectu emptiõis. Reſpectu nanque intentionis vituperatur titulus præbendæ, quia auaritiæ, aut ambitiõis eſſe videtur affectus epiſcopatus propter annexa temporalia. Commendatur autem paſtorale officiũ, quia charitatis eſt velle aliorum intẽdere ſaluti. Sed reſpectu emptiõis magis vituperatur paſtorale offitium, quàm præbenda, quoniam illud eſt materia nullo mõ vendibilis, hæc autem, aut eſt aliquo mõ vendibilis, aut magis appropinquat ad naturam rerum venaliũ. Vnde emptio in caſu propoſito, quamuis videatur habere in ſe quandã pietatis ſpeciem ex intentione bene vtendi paſtorali authoritate, ẽ tamen ſecundum genus ſuum grauius ſimoniæ peccatum, quàm intendentis emere ſuffragia propter annexa temporalia, quia act9 emptionis cadit ſuper materia magis repugnãte. Et quia omnis actus moralis tranſiens ſuper materia ſibi repugnãte eſt ſecundum ſe prauus, conſequens eſt, vt actus iſte ſit ſecundum ſe prauus, ac per hoc nulla poſſit rectitudine intentionis bene fieri, Hæc de ſecundo.

QVO ad Tertium, an, ſcilicet redemptio vexatiõis hic habeat locũ, diſtinguo, quia aut eſt ſermo de redemptione vexationis propriæ. Et de hac dico, quòd non habet locum, quoniã ſecundum ſanctum Tho. & communiter doctores, in conſequutione beneficiorũ redemptio vexationis propriæ nõ habet locũ ante ius acquiſitum, conſtat autem quòd huic non eſt acquiſitum pontificatus ius. Aut eſt ſermo de redemptione vexationis eccleſiæ. Et de hac dico, quòd poſſet habere locum in propoſito, ſi vna circunſtantia amoueretur, quia eccleſiæ debetur bonus & dignus paſtor, nec eſt dubium, quòd ſit illi ius quæſitum de hoc, & quòd electores teneãtur ſibi prouidere de tali capite, & excellentis eſſet charitatis, ſi volẽtibus electoribus caput perniitioſum eligere, pecuniam quis eis daret, ne tam immane ſacrilegium committerent, ſicut volentibus materiale templum ſpoliare, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciãt, & incidẽtes in latrones, licite offerunt pro vita aut libertate redimẽda pecuniam, & ſi iuramento ſe obligent ad aliquid eis dandũ, tenẽtur ſeruare promiſſum. Tanto autem magis in caſu noſtro licitũ & lauda-

F bile eſt, pecuniam dare & promittere, quãto vita ouiũ Chriſti omnibus rebus temporalibus præponẽda ẽ, quũ pro his Dominus animam poſuerit, cæteriſque ponendã mandauerit nõ ſolum exteriorem ſubſtantiam, ſed vitã quũ oportuerit. Circũſtantia autem auferenda eſt velle ſedem epiſcopalem pro ſeipſo, ſiue pro quocunque alio in particulari, cui ius quæſitum non eſt. Hæc nanque circunſtantia reliqua polluit. Et ratio eſt, quia redemptio vexationis (vt eius nomen ſonat) non importat acquiſitionem boni, niſi iure debiti, & excluſionem mali iniuſte illati, aut inferendi. Eccleſiæ autẽ vexatio ſatis redimitur, ſi malum non eligant, ſi bonus & dignus, non autem hic, vel ille eligitur. Quocirca, quamuis liceat, & ſanctũ ſit, auaris electoribus aliquid dare, vt bonum & dignum in communi eligant (quia eiuſdem rõnis eſt dare, ne malus eligatur, & vt bonus eligatur, propterea quòd minus bonum, quàm opus ſit, mali rationem habet) non tamen dare licet, vt iſte vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quum in caſu propoſito quæratur pon-
G tificatus a viro digno pro ſeipſo, conſequens eſt quòd hic non quærit redimere vexationem eccleſiæ, ſed ſuam, & quia hoc non licet, igitur caſus iſte nunquam eſt licitus.

¶ Sed inſurgit nunc dubium, quia dicere quiſpiam poteſt, quòd in tali caſu ſunt duo actus diſparati, ſcilicet datio pecuniæ, & petitio põtificatus pro ſe, & ꝙ pecunia datur pro redimenda vexatiõe eccleſiæ non propria, & ſeorſum petitur pontificatus pro ſe digno ꝓpter vtilitatem eccleſiæ & paſtum ouium Chriſti. Fateor ingenue, quòd ſi ſic fieret, quòd liceret, & ab excellentiſſima hoc charitate procederet.

¶ Aduertenda tamẽ ſunt hic tria. Primo, ꝙ in caſu poſito non eſt ſic, quia acquiſitio põtificatus pro ſe proponitur cadere ſub conuentione pecuniæ datæ aut dandæ, qñ autem actus iſti ſunt diuiſi, oportet ꝙ ſeorſum fiat redemptio vexationis eccleſiæ, & ſeorſum petitio pontificatus fiat rogando abſque omni conuentione. Vinculũ tamen iuramenti addere liceret, ſi tamen in æque bonum & dignũ
H aut meliorem non mutaretur ſententia, non enim licet ponere obicem Spiritui ſancto & eccleſiæ libertati ad æque bonum, aut ſaltem ad meliorem. Secundo, quòd quia ſæpe mens ſibiipſi mentitur, vt Greg. dicit in Paſtorali, & fingit ſibiipſi de bono opere amare quod non amat, ſolertiſſime, ſolicitiſſime & cautiſſime ſcrutandum eſt quo, quis animo mouetur, & vt idem Greg. in Hom. Pentecoſtes dicit, de dilectione Conditoris & proximorum propter eum, non mens tantum, ſed manus requiritur. Si enim quis in minoribus cõſtitut9 coaceruauit diuitias, nec proximis egentibus diſtribuit, quomodo nunc tam repente tanta affluit charitate, vt pro ſola eccleſiæ vexatione redimenda omnia dare velit? Signum autem infallibile ad ſciendum quid ipſum moueat, eſt, ſi in veritate daret omnia illa quæ dat pro redimenda eccleſiæ vexatione, etiam ſi alius fieret Põtifex æque bonus aut melior. Nã ſi non daret, conuincitur quòd pro ſeipſo aut illo ſublimando ſoluit, & non tantum pro eccleſiæ redemptione. Tertio, ꝙ in caſu propoſito ſit mentio non ſolum de pecunia, ſed de beneficiis eccleſiaſticis. Non enim etiam pro ſola redemptione vexationis eccleſiæ licet dare beneficia eccleſiaſtica
I indignis, quales ſupponuntur eſſe auari electores. Dare enim eccleſiaſticum beneficium indigno, eſt actus ſecundum ſe prauus, & nulla poteſt excuſatione aut intentione recte fieri. Vnde ſicut non licet dicere mendacium pro ſaluanda eccleſia, ita non licet dare eccleſiaſticum beneficium indigno. Quare concludendo, caſus iſte, vt proponitur, omnino eſt illicitus, poteſt tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licite fieri, pecuniam, non eccleſiaſtica beneficia dando. Hæc de tertio.

QVO AD Quartum reſpondendum eſt obiectis. Et ad primum dicitur, quòd illa maxima tenet in non malis, ita quòd cuius finis bonus eſt, ipſum quoque bonum eſt, ſi non ſit de genere ſecundum ſe prauorum. Non enim furari eſt bonum, ſi fiat propter eleemoſynam largiendam, quia eſt ſecundum ſe prauum. Sic autem eſt in propoſito, quia talis emptio eſt ſecundum ſe praua, vt patet ex dictis.

K ¶ Ad ſecundum dicitur, quòd ratio illa deficit in duobus. Primo, quia hic loquimur de actu ſecundum ſe malo, iuramentum autem & votum tunc non ſunt implenda, quando ſunt reſpectu minus boni: aliud eſt. n. prætermittere minus bonum, & aliud eſt committere ſm ſe malum. Secundo, quia ſimonia iſta, vt patet ex dictis, eſt directe reſpectu ſpiritualium, ac per hoc totaliter ſub iure diuino tantum. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pẽdent, & ideo maius eſt vinculum huius prohibitionis, quã voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ hic non eſt ſermo de ſimonia reſpectu tẽralis præbẽdæ, de qua eſt dubium inter Canoniſtas: ſed reſpectu ſpiritualis poteſtatis directe, quæ non vertitur in dubium.

¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat eccleſiæ vexationem redimere, quomodo poteſt hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris, 1504. inchoante.

TRACTATVS DECIMVS de Vſu ſpiritualium, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO.

Num quilibet utens ſpirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.

QVAERITVR, Vtrum quilibet vtens ſpirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.

¶ Videtur quòd ſic. Primò, quia indigne exequens officium prælationis, peccat. ergo par eſt de alijs ſpiritualibus officijs ratio.

¶ Secundo, quia miniſter debet conformis eſſe principali agenti, Deus autem & Eccleſia, cuius ſunt miniſtri Officiales ſpirituales, ſancti ſunt, ergo &c.

¶ Tertio, quia docere ſacram Scripturam ex officio, ſiue prædicando ſiue legendo, ſiue corrigendo, ſiue &c. peccatum mortale dicitur, ergo &c.

IN OPPOSITVM eſt, quia ſequeretur quòd qui tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dando licentiam vni fratri eundi ad emendum panem, ſi eſſent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod non ſolum durum, ſed diſſonum ſatis eſt.

IN HAC QVAESTIONE, quæ propter verba diui Thomæ mota eſt, Primo rem tractabo. Secũdo ad verba ſancti Thomæ deſcendam.

QVOAD primum, ſciendum eſt, quòd ex duplici capite pẽdere poteſt, quòd peccator exercens ſpiritualem actum ſecundum ſe licitum, propter finem debitum, &c. peccet. Primo ex parte ſanctitatis ipſius actus. Secundo, ex parte ſanctitatis officij, ſeu poteſtatis qua vtitur. Et ſi quidem actus ſanctitatem attendamus, cum cõſtet, quòd non quilibet ſanctus actus male agitur a peccatore (vt patet de oratione, voto, iuramento, eleemoſyna, &c.) diſtinguere oportet. Similiter cum conſtet, quòd non quodlibet ſacrum officium male exercetur a peccatore (vt patet de officio clericali officiando Eccleſiam, & in exactione decimarum. ius enim decimarum ſpirituale eſſe conſtat a ſancto Tho. in Secunda Secundæ, q. 87. artic. 3.) diſtinguere quoq; hic oportet. Et quoniam potentia eſt propter actum, diſtinguatur cum S. Tho. ex 3. Parte. q. 64. art. 3. actus ſanctus in duo genera. Quidam. n. ſancti ſunt, quia conſecratione aliqua ſanctificati: & hi propriè ſunt actus ſacramentorum. Quidam vero ſunt ſancti, quia ſunt ſecundum ſe mundi, & ad Deum ordinati, & hi ſunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia ſeu poteſtates duplicis generis ſunt: nam quędam in conſideratione conſiſtunt, vt patet de poteſtate ordinis: & quædam non, vt patet de poteſtate iuriſdictionis Eccleſiæ.

¶ His præmiſſis pono duas concluſiones. Prima eſt, Quilibet exiſtens in mortali peccato vtens ſacro officio ſecundum actum ſanctum, id eſt conſecratione aliqua ſanctificatum, peccat mortaliter peccato ſacrilegij. Et ratio eſt: quia quantum eſt in ſe, polluit ſancta, quamuis incontaminabilia ſecundum ſe ſint ſacramẽta. Et hæc concluſio communiter conceditur, habeturque in 4. Sent. diſt. 5. & in tertia Parte. quæſt. 64. art. 6. Secunda eſt: Exercens in peccato mortali actus ſanctos, id eſt iuſtos quoſcumque non conſecratos tamen, non peccat mortaliter, per ſe loquendo. Et probatur hæc concluſio: primo, quia ſi hoc eſſet peccatum eſſet ſacrilegium: ſed hic ſacrilegium eſſe nõ poteſt, cum ſacrum propriè nullum ſit. Et ſi dicatur, quod licet non ſit ſacrum aliquod ex parte actus, eſt tamen hic ſacrũ aliquod ex parte officij puta prælationis, vel miniſterij Chriſti & Eccleſiæ. Nihil obſtat: quia cum potentia ſit propter actum, nullus potentia, vt ſacra, vtitur: qui ſacrum actum non exercet, ſacrilegium autem tunc tantum committitur, quando cõtra ſacrum, vt ſacrum eſt, agitur. Secundo, quia ſi in huiuſmodi executionibus peccatoris eſſet per ſe peccatum mortale, non eſſet in quibuſdam ſic & in quibuſdam non; ſed aliquod vniuerſale oporteret aſſignare, cui hoc per ſe conueniat.

¶ Et ſi diligenter attendamus diſtinctionibus factis, ad hæc oportet venire; oportet namque aut ex ſanctitate actus tantum (puta tangere corpus Chriſti) aut ex ſanctitate officij tantum (vt exigere ſuas decimas) aut ex ſanctitate vtriuſque peccatum mortale oriri. Sed ex ſanctitate actus tantum hoc non eſt, etiam ſi conſiſtat in ſanctitatẽ conſecrata, quia licet peccatori tangere corpus Chriſti, ſe dando ipſum da loco, & baptizare in caſu neceſſitatis ſine ſolennitate. Nec ex ſanctitate officij tãtum, quia oportet actum ipſum eſſe ſanctum. alioquin Epiſcopus aut Curatus exigendo debita ſubſidia, ſi eſſet in peccato mortali, de nouo peccaret, quia officij ſui actũ exequitur, hoc autem eſt ridiculum. Ergo ex ſanctitate vtriuſque. Et cum non ex ſanctitate large ſumpta (quoniam ſic non liceret

A peccatorem clericum orare: quoniam officij ſancti opus eſt ſanctũ) relinquitur, quòd ex ſanctitate ſtricte in conſecratione conſiſtente ratio peccati ſumatur. Dixi autem, per ſe loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, eſt peccatum mortale per accidens: vt patet in celebrando miſſam in peccato mortali. Hæc de primo.

QVOAD ſecundum verba diui Tho. in 4. diſt. 5. & diſt. 19. art. 1. quæſt. 2. & in Secunda ſecundæ. quæſtio. 33. art. 5. & quæſt. 50. art. 2. ad 3. & in Tertia parte, quæſtio. 64. art. 6. & ſpecialiter ad primum, conſona non videntur. Nam in ſententijs dure nimis loqui videtur, & prælatum expreſſe dicit peccare corripiendo, & omne aliud proprij officij exequendo, ſi eſt in peccato mortali. In ſumma expreſſe dicit peccatorem corrigere abſque nouo peccato, ſi humiliter hoc facit: & ſimiliter iudicem non peccare arguendo & iudicando, & vtrumque ſuper eadem Aug. authoritate fundat. Si enim peccatorem prælatum iſta facere, eſſet ſecundum ſe peccatum mortale, nulla humilitas ſtans cum peccato mortali, faceret, vt eſſet licitum, vt hic docemur. **B** Et in tertia Parte vbi ſupra docuit nos illam diſtinctionem de duplici ſanctitate tam actus, quàm miniſtri. Et per illam oſtendit, quod peccatores miniſtrantes Deo in operibus charitatis non peccant, & tanti eam facit, vt vtatur ipſa iuxta illam regulam, Si affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio eſt cauſa negationis, & econuerſo: dum ex negatione ſanctitatis cõſecratæ, infert negationem peccati in miniſtro peccatore & ex affirmatione conſecratæ ſanctitatis, infert affirmationem peccati in miniſtro peccatore. Et quia ſuper hoc tota hæc deciſio fundatur, optima cenſenda eſt, procedit enim ex per ſe cauſa.

¶ Ex quibus credo ego, quod dicta in ſententijs ad doctrinam in Summa traditam tamquam reſolutiorem ſint reducẽda, & non econuerſo. Vnde cum omnes actus in arguẽdo allati ſint ſancti, quia ſunt actus virtutum, & non conſecrati (vt patet diſcurrendo in ſingulis) eos in peccato mortali exercens, per ſe loquendo, non mortaliter peccat, niſi prædicatio excipiatur, quia eſt actus ſacerdotis, **C** aut diaconi: quamuis hæc exceptio non neceſſaria videatur: quia prædicatio non eſt actus ordinis, per ſe loquendo: & conſequenter cum non ſit niſi ſecundo modo actus ſanctus, idem videtur de ipſo & alijs iudicium: non tamen ex æquo: quia præcipuus eſt paſtoris actus: dicente Chriſto in inſtitutione pontificatus Petro: paſce oues meas. Et confirmatur hoc de prædicationis miniſtro, quia in ſynagogis Iudæorum & templo etiam non Sacerdotes, aut Leuitæ prędicabant: alioquin non fuiſſet Chriſto permiſſum prædicare. & Act. 13. non fuiſſet a principibus Synagogæ. Cum hoc tamen ſtat, quòd forte prędicare ex officio (ſicut Epiſcopus prædicat) cum ſolennitate, ſit mortale: ſicut baptizare ex officio, vt Sanctus Thomas dixit.

¶ Ad rationem ergo primam (quæ in 4. Sen. mouit autorem) dicitur, quod indigne pro nunc ſumitur dupliciter: ſcilicet priuatiue, & contrarie & quod indigne priuatiue exequens non ſemper peccat, ſed non meretur id quod priuata dignitas adimit. Indigne autem contrarie faciens aliquid, peccat: ſed tunc hoc reſtat probandũ, **D** quòd prælatus exequens officium ſuum quo ad actus charitatis & iuſtitiæ ſcilicet corrigere, docere, &c. indigne agat contrarie. Quid enim contra ſanctitatem horum actuum facit perſonæ macula non dico manifeſta aut ſcandaloſa, ſed abſolute ipſa macula peccati? Certe nihil video, niſi quòd priuat illos actus bonitate meritoria quod non eſt de nouo peccare mortaliter. Nec author ibidem ex hac ratione concludit peccatum mortale, ſed peccatum tantum, vt patet intuẽti. Hanc autem rationem ipſe modificauit in tertia Parte quaſi addens, quòd tunc eſt indignus contrarie, quando eſt reſpectu actus ſancti, id eſt conſecrationem myſtica ſanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propoſitum idem, ſcilicet de correctione fraterna, explanauit quòd reddit ipſum correctione indignum, ſic quòd quoddam impedimentum correctioni proximi confert, non tamẽ tale, quòd per humilitatem peccatoris non poſſit ſuppleri ſeu honeſtari. Vnde actus iuriſdictionis quorumcumque prælatorum & ſuperiorum, & actus per accidens miniſtrorum ordinis & vniuer**E**ſaliter non conſiſtentes in conſecratione aliqua peccatoribus exercitati, non pariunt per ſe nouum peccatum mortale. Miniſtratio autem ſacramentorum, & eorum ſuſceptio puritatem a mortali crimine exigit. Verum ſcito, quod nec vero contritus nec credens ſe contritum quia diligenter & ſi non ſufficienter diſcuſſit ſeipſum, cenſetur in peccato mortali quo ad hæc exiſtere, alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponeret ſe periculo peccandi mortaliter, cum ad miniſtrandum aut ad ſuſcipiendum ſacramenta accedit: cum nemo ſciat, vtrum odio vel amore dignus ſit, & hoc expreſſe ſentit ſanctus Thomas in 4. diſtinctione. 9. &c.

¶ Et per hæc patet reſponſio ad obiecta.

Romæ die 24. Aug. 1506.

TRACTATVS VNDECIMVS

De voto non nubendi & de Nouitiis, in tres quæſtiones diuiſus.

1 *Num uotum non nubendi æquiualeat uoto caſtitatis.*

2 *Num emiſſurus profeſſionis uotum poſſit abſolute renunciare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.*

3 *Num per votum, quo quis promittit afferre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis, ſit acquiſitum ius illi Eccleſiæ.*

QVAESTIO PRIMA.

Num votum non nubendi æquiualeat voto caſtitatis.

Quæritur, Vtrum votum non nubendi æquiualeat voto caſtitatis.

¶ Et videtur quòd non. Primo, Quia minus non æquiualet maiori: Sed votum caſtitatis maius eſt quam non nubendi, ſicut ſeruare caſtitatem plus eſt quam non nubere. argo.

¶ Præterea, Duorum cõuertibilium quicumque deſtruit vnum, deſtruit & reliquum: ſed committens fornicationem agit contra votum caſtitatis, & non contra votum nubẽdi: ergo hæc duo non conuertuntur.

RESPONDEO, Quòd hæc quæſtio duplicem ſenſum habere poteſt. Primo, vtrum hæc duo vota ſimpliciter æquiualeant. Secundo, vtrum æquiualeant quo ad diſpenſabilitatem, aut incommotabilitatem, ita quòd nulla auctoritas poſſit in alterum, quæ non poteſt in reliquum.

¶ Et in primo quidam ſenſu licet prima fronte propter argumẽta adducta videatur, quòd non æquiualeant, attentius tamen cõſiderantibus apparet, quòd diſtinguendum eſt de voto. Poteſt enim dupliciter ſumi, vt placet Theologis in 38. diſtinctione primi. Vno modo proprie, alio modo communiter. Voti ſiquidem proprie ſumpti materia tantummodo eſt bonum ſupererogationis, eo quod de ratione voti eſt, quòd ſit de meliori bono. Voti vero communiter materia, eſt etiam bonum, ad quod quis aliàs tenatur, non inquantum huiuſmodi, ſed inquantum voluntarium, vt patet de voto in Baptiſmo emiſſo. Si ergo loquamur de voto caſtitatis proprie, cum ſub tali voto non cadat niſi caſtitas ſupererogationis, quæ nihil aliud excludit niſi coitum matrimonialẽ (quia ad ſeruandam extra matrimonium caſtitatem quilibet ex præcepto tenetur) conſequens eſt ꝙ tale votum, & votum nõ nubendi æquiualent. Si vero loquamur de voto caſtitatis communiter, cum ſub tali voto claudatur omnis caſtitas, conſequens eſt quòd tale votum, & votum non nubendi nõ æquiualent: ſed longe maius eſt votum caſtitatis.

¶ In ſecundo vero ſenſu quid tenendum ſit, ex modo dictis concludendum eſt. Quidam enim, quia ſedi Apoſtolicæ vltra illa tria vota peregrinationis, duo tantum inueniuntur reſeruata, ſcilicet religionis & caſtitatis, & reſeruationes non ſunt ampliandæ, ſed potius reſtringendæ (quaſi odioſæ prælatis, quorum auctoritas reſtringitur) & votum caſtitatis omnem coitum ſecundum communem loquentium vſum excludere intelligitur, credunt hæc vota non eſſe æque incommutabilia: ſed in voto non nubẽdi epiſcopũ, in voto vero caſtitatis ſolum Papã diſpenſare poſſe.

¶ Sed opinio hæc a veritate longe eſt, quod tripliciter probatur. Primo, quia hæc duo vota æquiualent quo ad id quod per ſe & ſimpliciter in voto caſtitatis, abſolute loquendo, inuenitur: ſub voto enim caſtitatis, abſolute loquendo, cadit caſtitas ſupererogationis per ſe & ſimpliciter, vtpore tamquã id quod inſtitutũ eſt, caſtitas autem ad quam oẽs neceſſario tenentur, non cadit, niſi forte ſecundum quid: conſtat autem quòd in voto non nubendi clauditur tota caſtitas ſupererogationis. Relinquitur igitur, quòd eiuſdem rationis eſt diſpenſare vtrumque. Secundo, quia votum caſtitatis intantum eſt reſeruatum Papæ, inquantũ eſt ab eo diſpenſabile. Non eſt autem diſpenſabile, niſi quo ad caſtitatem ſupererogationis, in qua eiuſdem rationis eſt cum voto non nubendi. Ergo hæc duo vota inquantum diſpenſabilia, non ſolum æquiualent, ſed ſunt idem, nihil enim aliud diſpenſando in voto caſtitatis concedit Papa, niſi nubere, & pro nullo alio obtinendo vult ſe adiri ſedes Apoſtolica ab habentibus votum caſtitatis, niſi pro coniugio. Vnde dicere, votum non nubendi non eſſe reſeruatum, vt votum caſtitatis, eſt propriam ignorare vocem. Tertio, quia niſi aliunde ad oppoſitum quandoque cogamur, verba iuris proprie interpretanda ſunt: Alioquin nulla

F poſſet expoſitio certa haberi, ſed omnia ambigua eſſent, dum proprie vel impropria intelligi dubitaretur. Voti autem nomen (vt ea dictis, & ex ſuo proprio fine, ad quod inuentum eſt, patet) obligationem ad ea, quæ ſupererogationis ſunt, proprie importat, nulla enim eſt neceſſitas votiuæ obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatum ad materiam venereã, dicendo votum caſtitatis, obligationem ad abſtinendum a venereis, quæ licuiſſent, propria ſignificatione inſinuat. Quum ergo reſeruatum apoſtolicæ ſedi dicitur, proprie ſumitur, Sic autem æquiualere, immo idem eſſe quod votum non nubendi, oſtẽſum eſt. Relinquitur ergo, ꝙ vtrumque apoſtolicæ ſedi eadem ratione & reſeruatione reſeruatum eſt. Nec ſit hic aliqua reſeruationis ampliatio, nec vocabula extra communem vſum doctorum trahuntur, quamuis vulgares largius loquantur.

AD VTRAMQVE autem rationem in oppoſitum ſimul dicitur, quòd nihil aliud concludunt, niſi quòd votum caſtitatis large ſumptum, & votum non nubendi, non æquiualent

G ſimpliciter, quod (vt ex dictis patet) non contrariatur determinationi noſtræ, qua diximus, ꝙ votum caſtitatis proprie, & votum non nubendi, ſimpliciter æquiualent, & ꝙ votum caſtitatis, abſolute loquendo ad votũ non nubẽdi, quo ad diſpenſabilitatẽ vel indiſpenſabilitatem æquiualent. Mediolani, die 18. Decembris 1500. In ſancta Maria Gratiarum.

DE NOVITIIS.

QVAESTIO II.

Num emiſſurus profeſſionis votum, poſſit abſolute renuntiare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

H Quæritur, Vtrum emiſſurus profeſſionis votum, poſſit abſolute renuntiare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

¶ Et videtur quòd ſic. Primo, quia vnuſquiſque poteſt libere vti iure ſuo, etiam ſi inde alterius damnum ſequatur. Ius autem renuntiandi competere conſtat tali nouitio, qui nondum adiit hæreditatem, poteſt igitur iure huiuſmodi vti.

¶ Præterea, Nullus tenetur conſtituere ſe debitorem alteri, niſi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Conſtat autẽ quòd in hoc caſu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modum, nec res peruenit ad eum, quamuis ſit in potentia proxima ad perueniendum ad ipſum. Et adeundo hæreditatem infectam conſtitueret ſe debitorem his, a quibus res iniuſte extortæ ſunt: ergo non tenetur ipſam acceptare.

¶ Et confirmatur, quia hæreditatẽ grauatã debitis nouitius indubie poſſet renuntiare, & non ſe conſtituere debitorem: ergo

I hæreditate obnoxia, moltis reſtitutionibus idem poterit, neque enim magis ad hæc, quàm ad illa tenatur, immo ſecundum quoſdam ſolutio debitorum ex mutuo vel emptione, &c. præcedit reſtitutionem maſa ablatorum.

¶ Præterea. In profeſſione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus ſolicitudinibus ſæculi huius in nouitatem ſe vitæ transferre. Conſtat autem, quòd ſi reſtituendi in ſe onus ſuſcipit, continget multo tempore eſſe ſolicitudine, rebus præſertim dubiis extantibus, cum videndo, & examinando ratiocinia multa antiqua & difformia, tum in rerum venditione, vt poſſit ex pretio ſingulis ſatisfieri, tum in creditorum infinitorum inueſtigatione, & aliis quàmplurimis, quæ cũ religioſi animi quiete non ſtant.

¶ Oportet ergo, ſi renunciare nõ poteſt aut profeſſum ſolicitari circa ea, quæ mundi huius ſunt, multo tempore, aut paternam obligationem obiectam ſibi eſſe ad profeſſionis holocauſtum offerendum. Quorum vtrumque videtur inconueniens, quum beatus Matthæus qui rapere ſolebat aliena, teſte Beda, relictis omnibus ſecutus legatur Dominum, Lucæ 5. ſic quòd vt gloſ. dicit,

K etiam rationes incompoſitas dereliquit: ergo.

IN OPPOSITVM eſt, quòd ius naturæ expreſſum a Domino, Matth. 7. Quæcumque vultis vt faciant vobis homines, hæc eadem illis faciatis, inuiolabiliter ſeruandum eſt. Conſtat autem, quòd ipſe nouitius ſi eſſet in ſtatu creditorum, a quibus res iniuſte extortæ ſunt, vellet regulare voluntate ſibi ſatisfieri a bene diſpoſitis ad reſtituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent reſtituere: ergo & ipſe debet hoc facere aliis.

RESPONDEO cum diſtinctione, & dico quatuor. Primo, ꝙ ſi propinqui ad quos poſt renuntiationem perueniret hæreditas, ſunt tales quòd indubie credantur reſtituturi, quando, quantum, quibus, &c. debetur, poteſt nouitius abſolute renuntiare inſinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eã concepit, &c. Secundo, ꝙ ſi propinqui prædicti ſunt tales,

les, quòd indubie credantur, nũquam aut quaſi nũquam reſtitutu A ri, non poteſt nouitius abſolute renuntiare. Tertio, quòd ſi propinqui medio modo ſe habent, ſ. quòd dubitetur, an reſtituẽt vel non, non poteſt nouitius abſolute renuntiare. Quarto, quòd in his duobus vltimis caſibus, & vniuerſaliter in omnibus caſibus, extra primum, tenetur nouitius ſic prouidere, vt abſque dubio credatur reſtitutio futura tempore debito, &c.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum eſt, quòd renuntiare hæreditati duo importat: vnum explicite, ſ. nolitionem hæreditatis, & alterum implicite, ſ. diuerſionem hæreditatis ad alium, vel alios. Renuntiante. n. aliquo, hæc duo ſemper ſe inſeparabiliter comitantur: ſic quòd renuntians, directe hæreditatem nolle ſe fatetur: & ex hoc naturali neceſſitate ſequitur, quòd ad alterum hæreditas declinet. Et ſi in renuntiationis quidem actu ſola nolitio conſideretur hæreditatis, difficile & forte impoſſibile eſt, impedimentum aliquod afferre veram talem nouitium a libera & abſoluta renũ- B tiatione: quia nec præcepta reſtitutionis ad hoc ipſum cogunt, cũ ad ipſum adhuc ſe non extendant: quia non comprehenditur ſub aliquo nouem generum perſonarum ad reſtitutionem obligatarum ſecundum doctores in illis verſibus. Iuſſio, conſilium, &c. vt patet diſcurrenti per ſingula. Niſi quis crederet, quòd nolendo hæreditatem, fieret non obſtans detentioni rei alienæ, cum poſſit nõ renuntiando obſtare: et per hoc obnoxius fieret reſtitutioni. Sed hoc non videtur neceſſarium: quia vt Sanctus Thomas in Secunda Secundæ quæſtio. 61. art. 7. ad tertium dicit, tunc ſolum non obſtare obligat aliquem ad reſtitutionem, quando præſupponit obligationem ad obſtandum in eo, qui non obſtat: in hoc autem nouitio nulla præſupponitur obligatio, ſed quæritur an in eo ſit. Nec apparet aliquod præceptum charitatis ad hoc obligans ſed (et obiiciendo tactum eſt) apparet oppoſitum, ex eo quòd cuilibet licitum eſt vti iure ſuo: & nullus omnino expers tam facti, quàm rei tenetur ſe inuoluere nouis quæſtionibus & obligationibus, vt alteri ſatisfiat. Si verò in renuntiationis actu conſideretur de- C clinatio hæreditatis ad alium vel alios, quamuis prima facie videatur, quòd quicquid hinc ſequatur, ponderandum non ſit: eo quòd renuntians non eſt author talis diuerſionis, nec intendit eam, ſed ordinatio cuſtu concomitatur intentum a renuntiante, ſ. nolitionem hæreditatis: diligenter tamen conſideranti videri facile poteſt, declinationem iſtam eſſe, etſi non principaliter: ſecundario tamen intentam a renũtiante, quoniam ſcit principali ſuo intento annecti declinationem hæreditatis ad tales, & poteſt impedire connexionem talis declinationis, renuntiando alijs, vel modificando, &c. Attenta ergo in renũtiatione aliq̃ diuerſione hæreditatis ad tales propinquos, verificandi habetur via per quatuor ſupradictas concluſiones. Cum enim huiuſmodi hæreditatis declinatio ex voluntate libera renuntiantis procedat, non vt caſualis, ſed vt per ſe ſecundo intentus effectus (vt patet ex ſa & ex dictis) & ex hac dependeat detentio aut reſtitutio alieni æris hæreditati immiſti (quoniam ex iſta declinatione ius hæreditatis acquiritur, & dominium facti reſpectu æris alieni: etſi ad auaros D diuerſio fit, perſeuerabit detentio alieni: ſi vero ad bonos viros fiet reſtitutio) conſequens eſt, quòd talis diuerſio debeat ſic e renuntiante eius authore modificari, quatenus nullius ius ex illa violetur: alioquin ipſe reatum iniuſtitiæ euadere non poteſt. Et confirmatur: quia renuntians, inquantum eſt author talis diuerſionis, quamuis implicite, poſitiue tamen diſponit de hæreditate infecta. Conſtat autem, quòd ordinans & diſponens de hæreditate infecta, immunem ab iniuſtitiæ non ſe ſeruat, niſi prudenter & fideliter diſponat de ære alieno reſtituendo: nec proteſtatione aut renuntiatione aliqua excuſari poteſt. Tenetur igitur huiuſmodi nouitius ed ſic prouidendum, vt reſtitutio fiat: alioquin vt mutus ſubtractione præcepti, ad quod tenetur in diſpoſitione hæreditatis infectæ, ad reſtituendum ipſe tenebitur. Nec refert in propoſito, an certum aut dubium veriſimile ſit de infectione hæreditatis: quoniam quemadmodum diſponens de hæreditate, tenetur, quæ conſtat aliena eſſe ordinare, vt omnino E reſtituantur, ſic tenetur de dubijs bonis ordinare, vt certitudo habeatur, vt ſi aliena comperiantur reddantur: quia ad hoc teneretur ipſe ſi hæreditatem in ſe ſuſciperet. Quia igitur huiuſmodi liberæ renuntiationi nihil obſtat, niſi reſtitutio alieni quã ante profeſſionem fieri non poſſe ſupponitur ob ſui intricationem: conſequens eſt, quòd renũtiatio licita ſit, ſi annexam habet debitam prouiſionem reſtitutionis agendæ: ſiue hoc ſit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum ſuccedentiũ poſt liberam renuntiationem, vt prima concluſio dixit: ſiue hoc ſit ꝓpter multas cautelas & fideles executores electos, & alias huiuſmodi circunſtantias in modificata renuntiatione. vt quarta concluſio propoſuit. Et quia oppoſitorũ eadem eſt diſciplina, ex eiſdem principijs patet illicitum eſſe abſolute renuntiare, quando ex hoc ſcitur, aut dubitatur ad tales reſtitutio æris alieni deuoluenda. quibus exoſa eſt reſtitutio, vt in ſecũda & tertia cõcluſione dictum eſt. Nec eſt in dubiũ vertendũ, an fideliter reſtituẽt cohæ- A redes, qui proportione ſua infacta non curant ſatisfacere: voce etenim Domini dicitur Matt. 7. A fructibus eorũ cognoſcetis eos.

A D argumenta ergo in oppoſitum pro quanto inferre intendunt licitum eſſe abſque diſtinctione aliqua abſolute renuntiare, reſpondendum eſt.

¶ Ad primum ergo dicitur, quòd nouitio non competit ius abſolute & libere renuntiandi hæreditati infectæ in omni caſu: ſed tunc tantum quando ex tali renuntiatione hæreditas deuoluitur ad non detentores alieni: vt ex dictis patet.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd quum in renuntiatione interueniat diſpoſitio quædam rei alienæ hæreditati immixtæ, niſi talis diſpoſitio debitis circũſtantijs fulta ſit. dãnificarentur ex hoc illi, quibus res debet reſtitui, ac per hoc acceptio quædã alienæ rei ſuboriretur in ipſo renuntiante, obligans ipſum ad reſtitutionem, acceptionis ſiquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorem ſe cõ- B ſtituere, ſed ſic ordinare, vt ſatisfiat, non propter aliquam præcedentem acceptionem, ſed ne in ipſa diſpoſitione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem vero dicitur, quòd ideo grauamen debitorum paruipenditur, quia creditoribus conſueuit etiam a detentoribus alienis ſatisfieri, & propter contractuũ cautiones, & propter ſuorum quinternorum fidem ſeruandam, & alia huiuſmodi. Vnde ſi contingeret ex renuntiatione ad tales hæredes deuoluendam eſſe hæreditatem grauatam debitis, quos crederetur non ſoluturos, & propter potentiam, vel aliquid aliud non poſſe cogi, vt pluries contingit circa grauamen legatorum ad pias cauſas, eadem eſſet regula ſeruanda, quæ circa reſtitutionem male ablatorum dicta eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd nouitius perplexus non remanet in hoc caſu, ſed abſoluere ſe abſque multa difficultate poteſt ab huiuſmodi ſolicitudinibus, etiam quando habet propinquos auaros, adhibendo neceſſarias cautelas in renuntiatione. Quod poteſt multipliciter fieri, vel renuntiando alijs quos nouit non C detentores alienum, vel renũtiando quidem auaris propinquis, ſed ſubſtituendo alios hæredes, niſi intra certum terminum ſub certis iudicibus diſcuſſum ſit, quid reſtituendum ſit, & reſtitutũ: vel renuntiando quidem auaris propinquis, ſed ordinãdo, quòd hæreditas ad eorum manus peruenire nullatenus poſſit, quouſq; tales electi ab ipſo renuntiante, non inquiſierint, examinauerint, iudicauerint & reſtituerint quicquid reſtituendum eſt. Et quoniam nemo militat proprijs ſtipendijs, legare debet huiuſmodi iudicibus & executoribus condignam & honorabilem mercedẽ, vt accedant ad fideliter cũcta peragẽda. Et ſic horum aliquo, vel quouis alio modo recte diſpoſita renuntiatione Chriſtum nudum, nudus ſequi profitendo poterit: Matthæus enim non ante reſtitutionem pauperem Chriſtum pauper ſecutus eſt, quam Zachæus Lucæ 19. legatur reſtitutionem pollicitus. Nec Euangeliſte de vſu rerum ſimpliciter, ſed de affectu quidem ſimpliciter, de vſu verò pro tunc dixit. Relictis omnibus, ſecutus eſt D eum: nam poſtmodum conuiuium magnum fecit in domo ſua ſumptibus proprijs, Gloſſa quoq; illa eodem eſt intelligenda modo. Mediolani, die vigeſimanona Septembris, 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum per votum, quo quis promiſit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis, ſit acquiſitum ius illi eccleſiæ.

QVAERITVR, Vtrum per votum, quo quis promiſerit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis, ſit acquiſitum ius illi eccleſiæ.

¶ Et videtur quòd ſic. Primo, quia per promiſſionem acquiritur ius illi, cui ſit promiſſio, vnde poteſt agere contra eum, qui E promiſit, ſi non ſeruauit promiſſum: ſed in talibus votis ſit promiſſio non ſoli Deo, ſed etiam tali eccleſiæ implicite vel explicite, ergo per tale votum acquiritur ius illi eccleſiæ. Minor patet ex eo, quòd ſic vouens intendit ſe obligare, non ſolum ad offerendum Deo tale quid, ſed ad offerendum tali eccleſiæ vel imagini. Si dicatur, quòd illa promiſſio non eſt acceptata, a prælatis illius eccleſiæ, & ideo non acquiritur illis ius. Contra hoc eſt, Tum quia eſt acceptata implicite, quoniã quemadmodũ conſtat Deũ acceptare promiſſionem ſibi factam, ita eccleſiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quòd acquiratur ius in huiuſmodi, vt patet in legatis factis eccleſiæ. Præterea, Si per tale votum non eſſet acquiſitum ius eccleſiæ, non poſſet eccleſia ipſa agere contra vouentem, ſed eccleſia agit contra non ſeruantes talia vota, vt patet extra de Cẽſibus, capit. ex parte. & ab Innoc. & ab Abba. ibi. & ex gloſſa 12. quæſt. 1. can. ſcimus. & Archi. ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Eſt Gulielmi, & Summæ Piſanæ ſeu quæcumque opinio.

RESPON

RESPONDEO, Qnidam tenent vel abſque ratione aliqua, vel propter rationes adductas, quòd tali voto acquiritur ius illi eccleſiæ, cui res offerenda vouendo decreta eſt. & propterea talia vota eſſe incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiuſmodi vota. Alii vero oppoſitum ſentiunt, dicentes hæc vota eſſe commutabilia, ſicut & cætera: quando ſcilicet neceſſitas vel vtilitas id expoſcit.

¶ Et horum, iudicio meo, opinio vera eſt, & conformis Theologorum antiquorum ſententię. Vera quidem: quia cum ex voto nulli ius aliquod acquiratur niſi ex obligatione vouentis: obligatio autem vouentis ex ſola eius promiſſione oriatur, ſecundum quod in voto inuenitur promiſſio, iudicanda eſt obligatio & iuris acquiſitio. Cum autem in voto ſint duo, ſcilicet promiſſio, & res promiſſa, & contingit quandoque rem promiſſam vnam aliam promiſſionem eſſe (vt patet in voto profeſſionis) neceſſe eſt duo eſſe genera votorum: quędam vna promiſſione contenta, quædam duplici promiſſione munita. Et vota quidem illa quæ vnicam tantum continent promiſſionem ſoli Deo cui promiſſio illa neceſſario ſit, ius acquirunt, talia autem ſunt omnia vota, quibus Deo tantum aliquid promittimus. Vota autem quæ duplicem implicant promiſſionem, alteram vt materiam voti, alteram vt eſſentiam voti, duobus ius acquirunt, & creaturis illis quibus aliqua boni promiſſio ſit, & creatori, cui vouetur implenda promiſſio creaturis illis facta. Talia autem ſunt vota, quibus ſanctis aut prælatis aliquid pollicemur vt San. Thomas in Secunda Secundæ, q. 70. ar. 5. docuit in huiuſmodi ſiquidem votis, promiſſio obedientiæ prælato, tanquã quoddam ſupererogationis bonum eſt res promiſſa Deo & materia voti: promiſſio autem qua Deo, ad id nos ſeruandam obligamur, eſſentia voti eſt, & actus latriæ. Et quoniam promiſſio rationis actus eſt, expectationem pariens in eo, cui ſit promiſſio, non poteſt fieri niſi rationem habentibus; & conſequenter nulla promiſſio ſub voto cadere poteſt, niſi quæ Creatori aut rationali creaturę fiat. Ac per hoc ex voto nulli poteſt ius acquiri, niſi Creatori aut creaturę rationali: ſola enim promiſſio in voto ius parit. Cum ergo in huiuſmodi votis, quæ fiunt alicui imagini Crucifixi aut beatæ Virginis, &c. nulli fiat promiſſio, niſi Deo, & Sancto alicui, nulli conſequenter acquiritur ius niſi Deo & Sanctis, Eiuſdem autem autoritatis eſt diſpenſare vel commutare promiſſiones factas Deo & ſuæ curiæ cæleſti: cum non ſit minor autoritas eccleſiæ in concernentibus cæleſtem curiam, quàm in ſpectantibus ad eius principem, nec aliquod damnum ciuibus cæleſtibus prouenire poſſit, quibus Deus ipſe eſt omnia: vnde omnia huiuſmodi vota commutabilia ſunt, habita ratione gloriæ illorum Sanctorum quibus promiſſum aliquid erat. Nec contendat aliquis implicari in his votis promiſſionem prælatis illis eccleſiæ, ex eo quòd res, quam vouens promittit offerre illi eccleſiæ, intelligitur prælatis eccleſiæ promiſſa. Hoc enim falſum eſſe ex eo conſtat, quòd in huiuſmodi votis locus, in quo implendum eſt votum, non cadit ſub voto, vt perſona, cui ſit promiſſio, ſed vt circunſtantia rei promiſſæ, ſicut tempus & quantitas, & alia huiuſmodi. Nihil enim aliud huiuſmodi votis agitur: niſi quòd promittitur Deo talis res, tali tempore, & in tali loco offerenda: vbi patet nullam promiſſionem prælatis eccleſiæ eſſe materiam voti, ſed tantummodo rem talibus circunſtantiis veſtitam. Nec refert an tales circunſtantiæ ſint locus, tempus, quantitas, &c. an ſint perſonæ humanæ. Si quis enim vouerit out triturum ſe tales pauperes Chriſti vno die, quamuis teneatur hoc facere, poteſt tamen eius commutationem procurare & obtinere, ſicut & aliorum ſupradictorum: quia perſonæ illæ non concurrunt in illo voto, vt quibus ſit promiſſio aliqua, ſed circunſtantia eleemoſinæ offerendæ Deo, vt dicit ſanctus Thomas in 4. diſtin. 38. q. 1. ar. 1. ad quintum.

¶ Nec oportet in huiuſmodi votis obliquos nominum caſus ponderare: an ſcilicet vouens dixerit ſecum, Promitto Deo & beatæ Marię offerre cereum in tali eccleſia, an dixerit, Promitto Deo & tibi beatæ Mariæ talis eccleſiæ offerre cereum, vt credatur per hanc diuerſitatem in ſecundo caſu acquiri ius illi eccleſiæ, quia imago illius eccleſię ſignificatur ibi concurrere, vt perſona, cui ſit promiſſio. Hoc enim friuolum eſſe ex duobus patet. Primo, quia imaginem vouens non alloquitur, niſi ſecundum id quòd repræſentat, ſcilicet beatam Virginem in cælo regnantem, & cum non promittat niſi ei, cui loquit: ipſi ſoli promittitur, & ſic cætera concurrunt, vt circunſtantiæ rei promiſſę. Secundo: quia omnia quæ implicite in voto inueniuntur infra voti limites, ſecundum voti rationem interpretanda ſunt niſi ex intentione vouentium aliud habeatur, voti autem ratio Deo promiſſionem fieri exigit. Aliã autem promiſſionem vt materiam habere tunc tantum promittitur, quando alicui creaturæ rationali promiſſio ſeruãda, voto vel promiſſioni adiungitur, vt ex dictis patet. Conſtat autem ex intentione vouentium, qui non niſi vouere intendunt, quòd promiſſionem ſupernæ curiæ crediderunt importare, quod talis promiſſio non adiungitur voto. Relinquitur igitur, quòd omnia vt circunſtantię rei promiſſæ intelligantur, & ſola ſuperna curia concurrit

F vt perſona cui ſit promiſſio. Conformis autem Theologis opinio iſta eſt: quia indiſtincte communiter Theologi ſcripſerunt, omne votum eſſe commutabile in votum religionis. Conſtat autem id de quo eſt ius acquiſitum alicui eccleſiæ: non poſſe commutari in votum religionis. Non enim ſatisfit penſioni debitæ eccleſiæ cathedrali, ſi debitor ingreditur religionem, nec ab obligatione ſoluendi legati, aut contractus, ingreſſus religionis abſoluit. Nec acceptanda eſt cuiuſdam gloſſa, dicentis hoc intelligi de votis perſonalibus, non autem de votis realibus: voluntaria enim eſt. Admirandum quippe eſt valde, ſi reſtrigendum dictum commune foret, cur eo tum aliquis explicite vel implicite non reſtrinxerit. Immo Richardus omnia ad realia vota extendi vult: vnum tantum excipiens: ſcilicet de notabili ſubſidio. Terræ ſanctæ, in quo Papam conſulendum dicit. Sanctus Thomas quoque in Secunda Secundæ, quæſt. vlt. expreſſe ſentit quòd obligatus voto ſimplici religioni imperfectiori, reus fracti voti non eſt, ſi perfectiorẽ re-

G ligionem ingreditur, quia in maiori claudit ut minus. Ex hoc aperte inſinuans, per votum non eſſe acquiſitum ius religioni illi imperfectiori: ſi enim acquiſitum ius alteri religioni eſſet, non poſſet abſque violatione voti proprio motu aliam religionem perfectiorem ingredi: quoniam in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet propoſitio dicens, quòd in maiori clauditur minus. Non enim qui debet centum alicui eccleſiæ, ſi ſoluat centum quinquaginta alteri eccleſiæ, vbi ſanctius viuitur, &c. abſolutus eſt a debito. Si igitur ex voto ſimplici non acquiritur religioni ius perſonæ voto promiſſæ, conſequens eſt, quod nec aliarum rerum. Non acquiritur igitur ius aliquod eccleſiæ ex eo quòd aliquid ibi offerendum vouetur, ſiue ad ornatum, ſiue ad ſubſidium, ſiue ad quodcunque aliud commodum eccleſię ſpectet, tenetur tamen vouens implere quod vouit, & ibi offerre, vbi ſe oblaturum vouit: alioquin ſi abſque diſpenſatione vel commutatione votum integre non ſeruaret, mortaliter peccaret.

H ET PER HAEC patet reſponſio ad Primum. Falſum eſt enim, quod in his votis fiat aliqua promiſſio prælatis eccleſiæ: iam enim patet, quòd cum dupliciter promiſſio poſſit in voto inueniri, ſcilicet formaliter & materialiter, de illa, quæ ẽ eſſentia voti, conſtat quòd creatori tantum ſit: materia autem voti ſi promiſſio eſſe debet, oportet quòd creaturæ rationali fiat. Et ſi indiſpenſabilis aut incommutabilis, oportet quòd fiat creaturę rationali militantis eccleſiæ, cui ex commutatione damnum & præiudicium fieret, quod hic non accidere ex dictis liquet.

¶ Ad ſecundum dicitur, ſecundum Theologiam loquendo, ad quam ſpectat de votis tractare, quòd eccleſiam poſſe agere contra vota huiuſmodi non ſeruantes, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, vt eccleſia agat pro iure ſuo contra eum qui vouit, & ſic nec iure probatur, nec rationi conſonat, quòd agere poſſit, quia nulla ſibi pollicitatione facta, nullum ſibi exigendi ius congruit. Ex Decretali ſiquidem illa hoc non habetur: quoniam ibi agitur contra eos, qui iam antiqua obſeruatione ſe debitores eccleſiæ conſtitue-

I runt ex votis emiſſis: concurritque ibi obligatio votiua quaſi per accidens: ex quacunque ſiquidem cauſa longis temporibus continue perſoluiſſent certam frumenti menſuram, eadẽ quæſtio emerſiſſet. Authoritas autem Innocentii, Abbatis, Archidiaconi & gloſſ. non eſt maior rationibus ſuper quibus fundantur, quas conſtat non concludere acquiſitum eſſe ius eccleſiæ alicui. Innocentius enim opinans monaſterium poſſe agere contra eum, qui vouit ingredi illud: fundat ſe ſuper hoc, quòd votum eſt obligatoriũ. Ex hoc autem non ſequitur, quòd aliud poſſit agere, ſed ille cui promiſſio facta eſt, Deus ſcilicet. Abbas vero ſuper verbis illius Decretalis; ſcilicet, Cogendi, Exigendi. Sed ex his nihil habetur ad propoſitum: quia vt patet, textus loquitur quando eccleſiæ erat ius acquiſitum ex ipſa vouentium antiqua obſeruatione. Gloſſa vero illa, quia vniuerſaliter, abſolute & imperialiter loqui-

K tur, dicens, quòd ex nulla pollicitatione poteſt quis conueniri, nihil obſtat. Quamuis ſuper nulla ratione fundetur, ſi ad hoc adducatur propoſitum. Archidiaconus vero prædicta ſequitur. Poſſet autem quoque & forte melius dici, quòd doctores iſti, licet dicant, quod eccleſia poſſit agere: non tamen ideo, quia habeat ius acquiſitum, ſed potius propter obligationem vouentium: vt patet ex rationibus ſuis. Alio modo contingit eccleſiam agere, vt vices Dei gerit, cui eſt facta promiſſio. Et hoc modo Epiſcopus quidem ex officio agere poteſt contra non ſeruantes talia vota: aliæ vero eccleſiaſticæ perſonæ poſſunt indirecte agere, ſuggerendo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium eſt inter poſſe conueniri ab eccleſia, vt illi dicebant, & non poſſe conuenire, vt alii ſentiebant: ideo non eſt mirum, ſi diuerſa ſenſerunt: ad medium enim ex extremis venitur. Mantuæ die 13. Martii. 1500.

TRACTATVS DVODECIMVS de Maleficijs, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO

Num liceat maleficium ſoluere, opera malefici ad hoc parati vtendo.

QVæritur, Verum liceat maleficium ſoluere opera malefici ad hoc parati vtendo.

¶ Et videtur quòd ſic. Quia neceſſitate exigente, licet vti iniquitate alterius ad commodum proprium, vt patet in petente mutuum ab vſurario. Sed hic nihil aliud interuenit, niſi vti iniquitate alterius parati &c. ergo hoc eſt licitum. Et confirmatur, quia non minus malum eſt iurare per idola, quam ſimplex maleficium, ſed ſecundum Auguſtinum ad Publicolam, **B** licitum eſt vti iuramento alterius per idola in pacis fœdere componendo, ergo licitum quoque erit neceſſitate vrgente vti maleficio alterius.

IN OPPOSITVM Eſt communis ſententia Theologorum.

RESPONDEO, Quamuis præſumptuoſa quedam ac temeraria opinio ſenſerit licitum eſſe non inducere ad maleficium faciendum, ſed neceſſitate extante vti iniquitate parati ad maleficiũ faciendum, propter rationem ſupradictam, indubie tamen ab omnibus fidelibus oppoſitum tenendum eſt. Tum propter diuinum præceptum promulgatum Leuit. 19. & 20. & Deuterono. 18. Prohibetur ſiquidem in his locis recurſus ad magos, ariolos, diuinos &c. Conſtat autem quòd tales ſunt parati ad huiuſmodi ſacrilegia & homines, vt plurimum neceſſitate aliqua conſueuerunt declinare ad eos. Authoritate ergo diuina damnantur recurrentes **C** ad eos, qui parati ſunt maleficia agere, & mortis pœna puniendi dicuntur & abominabiles Domino. Illicitum eſt igitur vti iniquitate ſortilegorum maleficorum, & aliorum huiuſmodi ad ſuum commodum, quacumque id neceſſitate, voluntarie tamen fiat. Tum propter rationem.

AD cuius euidentiam ſciendum eſt, non ſemper licere vti iniquitate alterius parati ad peccandum, ſed tunc ſolum quando poteſt hoc fieri abſque participatione in crimine, quando autem hoc contingat, hic ſumendum eſt. Duo ſunt genera operum, quæ male exerceri poſſunt a paratis ad peccandum. Quædam ſunt, quæ deformitatem peccati habent neceſſario annexam, ſic quòd ſine hoc poſſunt, etiam ſi vellent, abſque peccato fieri, vt patet de fornicatio actu. Quædam vero ſunt, quæ ſecundum ſe bona vel non mala ſunt, quæ tamen ex voluntate operantium ſemper habent annexum peccatum, vt patet de mutuo vſurarij, mutuare enim non exigit peccatum, ſed vſurarius paratus eſt annectere ſemper mutuo **D** vſuræ vitium. Ex hoc autem ſequitur alia differentia, quòd primos actus nullus poteſt petere aut conſentire, vt ab alio fiat, quia ſunt ſecundum ſe mali, & Rom. 1. dicitur Digni ſunt morte, non ſolum qui talia agunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Secundi vero generis actus licite poteſt quis petere, & eis conſentire, quoniam deformitatem peccati non ex ſe trahunt, ſed voluntatem alterius adiunctam ſuſtinent. Ex hoc autem ſequitur tertia differentia quòd ſcilicet in primis actibus non licet vti iniquitate alterius, quia hoc fieri non poteſt abſque propria. In ſecundis vero licite poteſt quis vti iniquitate parati ad hoc, quia ipſe petit actum bonum, puta mutuum, ſed ille adiungit iniquitatem ſibi ipſi.

¶ Duobus quoque modis contingit maleficium a maleficis ſolui. Primo per ſimplicem diſſolutionem ſeu deſtructionem maleficij prius facti, puta diſſoluendo ligaturam capillorum cum annulo ligneo &c. Et hoc abſque dubio licitum eſt, nec eſt opus malefici, vt maleficus eſt, ſed hominis ſcientis impedimentum boni proximi **E** ſui. Quoniam hic nulla euenit dæmonum inuocatio, ſed ſola diſſolutio ſigni, quo durante diabolus ſtatuerat malum conſeruare alterius. Secundo, per inuocationem dæmonum, ſeu aliud maleficium. Et hoc eſt abſque dubio peccatũ mortale, & eſt opus malefici, inquantum maleficus. Et quia tale opus non ex voluntate malefici, ſed ex neceſſitate deformitatem peccati ſibi coniungit, ideo non ſolum agentes, ſed petentes & conſentientes, peccato ſe ſubijciunt. Et ideo quamuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficium, & rogare vt factum maleficium deſtruat ſimplici diſſolutione, non tamen licet ire ad eum, petendo vt alio maleficio, aut inuocatione dæmonum primum deſtruat. Nec etiam licet abſolute ire ad maleficium, & abſolute petere, vt ſuccurrat maleficiato. **F** Tum quia malefici opus, vt ſic petitur, quando abſolute petitur, ſicut cum quilibet alius artifex expoſcitur. Tum quia particulare opus neceſſe eſt petere, & non vage relinquere arbitrio viri diabolici petitionem propriam.

ET per hæc patere poteſt reſponſio ad obiecta. Tunc enim tan**A**tum licet vti iniquitate alterius ad proprium commodum &c. quãdo petens petit actum bonum, vel non malum ſic quòd poteſt a rogato fieri abſque peccato, quemadmodum contingit & in acceptione mutui ſub vſuris, & in poſtulatione pacti pacis cum infidelibus. Ille enim petit mutuum, quod poteſt gratis concedi, & hic petit fœdus pacis, quod poteſt ab illis principibus fieri, & ſtabiliri abſq; peccato, veniendo ad fidem, & iurando per verum Deum, quamuis ſciatur, neutrum id velle facere abſque peccato, quia parati ſunt ex bonis petitis ſumere occaſionem peccandi. Sed a maleficis id quod petitur, fieri non poteſt abſque peccato, quoniam ſubuentio dæmoniaca petitur neceſſario ab his, qui non poſſunt aliter ſubuenire, quam per dæmonum inuocationem, Mediolani die. 16. Martij. 1500.

TRACTATVS DECIMVSTERTIVS de Spaſmo beatæ virginis Mariæ, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO.

Num quod de Spaſmo glorioſiſſimæ virginis Mariæ matris Dei dicitur, ſit canonicum.

SVpplicantibus quibuſdam, indulgentiamque petentibus in feſto ſpaſmi beatæ Mariæ, & eius octauis (quod celebratur a dominica in paſſione vſque ad dominicam palmarum incluſiue) iuſtum eſt, vt ego conſulerem, ſi id, quod dicitur de ſpaſmo, ſit canonicum, cui præcepto pro eo ac debui confeſtim obtemperans, quid mihi videtur, & qua ratione, ſcribere curaui, quatuor dicturos. Primo, quid intelligatur ratione **C** ſpaſmi beatæ Mariæ. Secundo, ſi illud fuit ſpaſmus proprie dictus. Tertio, ſi fuit ſpaſmus vulgariter. Quarto reſpondebitur directe quæſito.

QVO AD Primum, cum Saluator noſter tempore paſſionis exiuit a domo Pilati in Caluariæ locum, baiulans ſibi crucem (vt dicitur Ioan. 19.) & tres alij euangeliſtæ (vt patet Matthæi. 27. & Marci. 15. & Lucæ. 23.) narrant Simonem quendam Cyrenenſem angariatum, vt portaret crucem Domini, euidenter elicitur quòd Saluator noſter adeo debilitatus erat quòd crucem ſolus toto itinere portare nequijt. Sed præter hæc, quæ ex euangelio habentur, ſcriptum inuenimus, non tamen autentice, quòd Saluator noſter ante angariatum Simonem, ſub cruce cecidit, & quòd beata Virgo mater eius compatiens, etiam cecidit ſpaſmata, & q ad perpetuam memoriam ædificata eſt eccleſia ibi, vocata ſancta Maria de ſpaſmo. Feſtum igitur ſpaſmi beatæ Mariæ ſignificat feſtum illius triſtitiæ in illo caſu habitæ, & tantæ aſſertæ, quòd fuerit ſpaſmus. Hæc de primo.

D QVO Ad ſecundum, Spaſmi nomen dupliciter ſumitur. Vno modo proprie, vt ſumitur a Phiſicis. Alio modo vulgariter, vt communiter idiotæ conſueuerunt dicere aliquem cecidiſſe in ſpaſmo. Prius ergo de ſpaſmo proprie dicto videamus, ſi in beata virgine fuit. Videtur enim quòd in ea fuit vel eſſe potuit, quia poſita cauſa ponitur effectus, ſed excellens dolor quãdoque eſt cauſa ſpaſmi ſecundum Aui. in tractatu de Spaſmo. Igitur cum dolor Chriſti beatæ virgini fuerit maximus, vt patet per Damaſ. in li. 3. dicentem, quòd dolores, quos mater domini euitauit in partu, paſſa eſt in paſſione filij, tunc enim impletum eſt illud Simeonis. Luc. 2. Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, ergo potuit cauſare ſpaſmum proprie dictum. Sed ſi diligentius conſideretur, neque literæ, neque rationi hoc conſonat. Diſſonat quidem rationi Beatam Virginem ægritudinem aliquam paſſam fuiſſe. Tum quia ſimilis debeat credendi filio per omnia, quantum fas eſt, de filio autem teſtatur Chryſoſtomus, quòd non fuit cõueniens ipſum aliquo mor**E**bo langueſcere. Tum quia hoc præſtitum videtur Ioanni Euangeliſtæ, dicente Hieronymo in prologo Euangelij Ioannis, quòd poſitus eſt ad patres noſtros tam extraneus a dolore mortis, quàm a correptione carnis inuenitur alienus, ſpaſmum autem proprie cõſtat eſſe morbum contrahentem neruos, non igitur conuenit ipſum aſſerere in beata Virgine. Diſſonat quoque a litera Euangelij, nam Ioan. 19. dicitur, quòd beata Virgo ſtabat iuxta crucem, & ſi ſpaſmum (id eſt neruorum tam dictam contractionem) in itinere paſſa eſt, quomodo tam cito liberata ad crucem venit, nec ſedet, ſed ſtat, præſertim non ſubtracta, ſed potius creſcente cauſa doloris ſpaſmatis? Nec currendum eſt ad miracula, ſed quòd veriſimile ac rationi conſonum dicendum. Nec large putes Euangeliſtam dicere ſtantem, quaſi dixiſſet manentem. Tum quia Euangeliſta replicat, ſubdens, Cum vidiſſet Ieſus matrem & diſcipulum ſtantẽ. Tum quia conſuetudo literæ euangelicæ eſt quando rem geſtam narrat, proprietatem ſitus deſignare, vt patet Ioan. primo de Ioanne Baptiſta, Stabat Ioannes &c. & Ioan. 4. Ieſus ergo fatigatus ex

itinere

itinere ſedebat ſic ſupra fontem, hora autem erat quaſi ſexta &c. F & Luc. 18. Duo homines aſcenderunt in templum, vt orarent, vnus Phariſæus & alter Publicanus. Phariſæus ſtans hæc apud ſe orabat &c. & infra. Et publicanus a longe ſtans, & infra. Stans autem Ieſus, iuſſit illum adduci ad ſe. Et niſi nomina proprie interpretemur, omnia confuſa erunt, vt Philoſophus docet, in. 4. Meta. Tenendum igitur indubie mihi videtur, quòd nec neruorum contractio, nec morbus alius in beata Virgine fuerit. Et quamuis dolor ingens ſpaſmum cauſare poſſit, non tamen neceſſario cauſat, poteſt enim & non cauſare ſpaſmum, vt patet in Saluatore noſtro: cuius dolor fuit maximus abſque ſpaſmo. Hęc de ſecundo.

QVO Ad tertium, quia nominibus eſt vtendum, vt plures vtuntur ſecundum Philoſophum. 2. Topi. non conuenit etiam de ſpaſmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dicitur igitur vulgo ſpaſmatus aliquis cecidiſſe cũ præ doloris magnitudine ſyncopim ſeu extaſim patiens cadit, occurritur enim tunc ad ſuſtinendum, & aqua in vultum aſpergitur. Et iuxta hunc ſenſum crediderim ego G dici beatę Mariæ ſpaſmum. Huiuſmodi autem doloris modum in beata Virgine fuiſſe, ex magnitudine ſuæ triſtitię credi poteſt. Sed reuera neque iſto modo ſpaſmus in beata Virgine fuit: cum enim fuerit gratia plena, Luc. 1. oportet illos corporales defect⁹ de ea negare, qui plenitudinem perfectionemq; gratiæ impediunt. Conſtat autem quòd dolor extra ſe perſonam faciens, exercitium rationis impedit pro tunc, & tunc erat tempus maxime actualiter ſecundum rationem conſiderandi paſſionem Chriſti. Igitur huiuſmodi dolor, gratiæ perfectionem ſecundum actualem conſiderationem rationis turbaſſet, quod eſt valde inconueniens, non fuit igitur huiuſmodi caſus in beata Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo, quòd beata Virgo compateretur ei ſecundum rationem, quàm ſecundum partem ſenſitiuam, quia illa pars eſt nobilior, & proprie meritoria, & per ſe grata. Oportuit ergo, vt dolor beatę Virginis ita eſſet ſummus, quòd tamen tota pars ſenſitiua regularetur, & ſubderetur rationi eius vigilanti, ſtante autem rationis exercitio, ac domino actuali ſuper partem inferiorem non accidit dolor extra ſe faciens perſonam & caſum. Quare ſpaſmus vulgariter dictus longe a beata Virgine videtur fuiſſe. Hæc de tertio.

QVO Ad quartum ex ſupradictis motus, dico ad quęſitum id, quod de ſpaſmo dicitur; non eſſe canonicum multipliciter. Tum quo ad radicem, quia non eſt autentica. Tum quo ad veritatem ſignificatam per nomen, quia Spaſmi nomen, nec proprie propter dignitatem corporis, neque vulgariter ſumptum propter dignitatem animæ verificatur. Tum quo ad tempus, quia veſtigijs Sanctorum Patrum inhęrendo, Dominica in Paſſione, & Dominica in Ramis palmarum etiam ſi feſtum Annuntiationis beatæ Virginis euenit, non celebratur, ſed transfertur, ſunt enim priuilegiatæ Dominicæ illæ. Et tamen iſti non quandoque, ſed perpetuo, præfatis diebus volunt noua feſta celebrare, & conſequenter antiqua delere. Octauæ quoque ſi inges illo tempore permittuntur, G Miſſę Quadrageſimales aliaque vetuſta officia ceſſare poſſunt. Accedit ad hæc, quòd cum in cęna Domini ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti inſtituta noſcantur, eccleſia tamen tranſtulit feſtum corporis Chriſti in aliud tempus, quoniam circa corporis Chriſti venerationem illo tempore occupata, diſtrahi in alia quamuis bona non debet. Vnde ſi feſtum doloris beatę Virginis celebrandum eſt (in aliud) iudicio meo, tempus & nomen mutandum eſt. Hæc ſunt Reuerendiſſime Domine, quæ mihi viſa ſunt in re hac dicenda. Apoſtolicæ tamen ſedis cenſuræ omnia ſubmitto. Romæ die. 17. Iulij. 1506.

Secundi Tomi Opuſculorum Thomæ de vio Caietani, Cardinalis ſancti Xiſti, Finis.

TOMVS TERTIVS OPVSCVLORVM D. D. THOMAE DE VIO CAIETANI

S. R. E. CARDINALIS SANCTI XISTI,

CVIVS SVNT QVINDECIM VTILISSIMI TRACTATVS.

1 *De cultus diuini & orationis efficacia.*
2 *De vnione verbi cum natura humana.*
3 *De cauſa & origine mali; & cur homines plura & maiora mala inuaſerint magis quàm cætera animalia.*
4 *De immortalitate animorum.*
5 *De modo, quo animæ patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu.*
6 *De eccleſia & Synodorum differentia.*

TRACTATVS PRIMVS, in ſex Orationes diuiſus.

ORATIO PRIMA.

De vi cultus diuini, & orationis efficacia, coram Alexandro ſexto Pontifi. Max. Dominic. prima Aduentus, Anno ſalutis, 1503. habita.

RESPICITE Et leuate capita veſtra. Luc. 21. cap. Ingenij mei vires metitus, S. ac B. Pater, mihi ipſi ſatis eſſe ad dicendum coram maieſtate tua pollicitus non ſum. Noui ſiquidem quanta mentis acie, quanta orandi arte & conſuetudine, quanta diſciplinarum omnium vbertate opus ſit, vt in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orandum habeatur. Nec adduci potui, vt mea hunc ſponte conſcenderem, ſed malo parendo tanto me diſcrimini credere, quam iuſsus auſcultando in tuto ſilentij portu me commorari, præſertim quod non audientium, ſed proprio annexum officio munus explendum eſt. Verum, quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc ſupereſt refugij, vt oculos noſtros ad Patrem luminum dirigamus, eius opem quo vberius impetremus, reginam cœli vná, precor, adeamus. Aue Maria &c.

EXCITATVRVS Torpentium corda fidelium Dominus ac redemptor noſter, prodigia illa tremenda commemorauit, quibus vniuerſus conquatietur orbis, & vbi cunctorum animos ingenti pauore ſoluendos reſpexit, tremefactis diſcipulis, orationis protinus patefecit auxilium. Reſpicite, inquit, mentis proculdubio lumine, ad quam maxime ſpectat oratio, & leuate capita veſtra, intellectum & affectum ad ſuperiora erigite, his namque partibus ſuis, duabus veluti librata alis, tribunal Altiſsimi mens petit humana, cuius nimirum aſcenſum proprie orationem appellamus. Ea de re a Dominicæ exhortationis inſtituto nequaquam diuertens, de vi orationis aliquid in medium afferendum cenſui, quod & tanto conſeſſu indignum non ſit, & mentis vtramque partem vel mediocriter oblectet.

¶ Apud maiores noſtros, eoſdem ſtudioſiſſimos viros non negligenda illa ambiguitas excitata iampridem fuit, quis votorum mortalium precumque ad Deum proprius fructus ſit, quorſum orationes, obſecrationes, cæremoniæ, ſacrificia, omniſque Dei optimi maximi cultus. Epicurei ſiquidem, Stoici, Peripateticorumque nonnulli (diuerſo quamuis calle) contra Deum hominumque commercia progreſſi ſunt, in eam tamen ſententiam conuenere, vt eorum, qui diuinis rebus operam dant, ſpem omnem deludant, fruſtrari namque expectationem lachrymarum, oblationum, venerationum, & id genus humanorum officiorum omnium aſſeuerant, Aegyptij vero, ſupplicationibus, proceſſionibus, reliquiſue diuinarum rerum cultui eam tribuere poteſtatem, qua ipſum mundi rectorem mouere, atque in alterutram partem flectere poſſe crediderint. Chriſtiana autem religio Spiritusſancti virtute fundata, & ſplendore pariter illuſtrata orationum affectus tam pulchre moderata eſt, vt neque diuinæ prouidentiæ quippiam adèmptum autumet, neque mobilem eam quouis pacto fateatur. Qua circa, pro huius tantæ difficultatis veritate diſputanda, promiſſum ſuſcipiens, primum, quod oratio in numero cauſarum, de-

B inde quòd in effectiuarum ordine, demum quòd in ſuprema earũ ſede locanda ſit, diſſerere conſtitui.

¶ Omnipotens Deus etſi ſolus quæcumque facta infectaue ſimul non implicant, efficere poteſt, quemadmodum tamen diffundendæ bonitatis ſuæ gratia, res omnes, quæcumque ſint, exiſtentia donauit, ita ipſas fere cunctas omni relegata inuidia, ad ſupremam deitatis participationem aſciuit, dum agendi eis virtutes liberali largitione conceſſit, & tanto fœdere ſecundas ſibi cauſas deuinxit, vt nec illius immenſitas quantulamcunque efficaciam abſorbendo cõſumeret, aut præueniendo impediret, nec harum interuentus, illius ad vltima quæque aditum obſtrueret. Illapſus enim quidam diuini numinis adeo intime fit, vt cœlum ac terras campoſque liquentes, Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque aſtra, Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus, Mens agitat molem, & magno ſe corpore fundat. Diſtribuit quoque ea lege totam agentium ſeriem in tres ordines (corruptibilium, cœleſtium, & immaterialium), vt & inferior ſuperiori obtemperet, atque extra, quin potius ſupra omnes, ipſe totius orbis princeps moderator præſideat, neque enim fas eſt alijs primam connumerare cauſam, quaſi partis cuiuſdam naturæq; locum teneat, quando totius bonitatis fons, origo, cuſtodia, conſummatioque ſola ipſa exiſtit. Quamobrem præclare Ariſt. glorioſum Deum ſummum bonum vniuerſi, nõ in ipſo clauſum, ſed extra ipſum tradidit. Nec ipſius ſola natura, cuiuſque naturalis ordinis legibus eſt abſoluta, verum diuinas etiam quaſdam participationes fatemur exceptas. Credimus modum quendam rerum eſſe, quas etſi impartiri pleriſque intellectu præditis non ambigimus, connaturalis tamen alicui nulla authoritate fieri poſſe prædicamus, docemus, demonſtramus: ſunt autem gratia, charitas, lumen gloriæ, & id genus multa. Quæ ideirco ſuper omnem eleuantur naturam & creatam, & quæ creari poſſet, quia diuinum aſſequuntur ordinem, veluti deitatis (ſi fas eſt dicere) proprietates. Eodem quippe naturæ vinculo quo vltimæ præparationes conſequentesque vires proprijs connectuntur formis, & parem eſſe oportet naturæ cuiuſque & comitum communicationem, eodem inquam vinculo, quæ memorauimus, excellentiſsimæ illi naturæ coniunguntur diuinæ, nec minus vis omnis ſe ipſam excedens illius fieri conſors poteſt eſſentiæ, quàm rerum harum fiat participatio inſignis, nec deitatis capax etiã quiſquam magis poteſt, quam earundem perfuſione reddatur. Has itaque creaturarum eminentiſsimas qualitates, naturalium cauſarum ordines tranſcendere ea fatendum eſt ratione, vt inter cauſas ſecundas annumeratæ, primatum obtineant. Vniuerſo itaque agentium principiorum ambitu, quo diſſeruimus modo diſpoſito, quem promiſimus orationum cauſandi vim, diuerſos cauſarum gradus inueſtigando, perſcrutemur. Familiaribus quidem nobis rerum principijs producendum ſi quid eſt, calore reſoluitur, frigore comprimitur, humido fluere, ariditate ſiſti, raritate extendi, denſitate conſtringi, alle ctiuis reliquis ſubijci, ſuasque appeſſa pugnantium inter ſe virtus exigit. Mens autem, cuius orare proprium eſt, quantum

B hæc aſpernetur, his præſtet horum infra ſe ſubiecerit poteſtatem, nec alios quidem latet, quibus philoſophia, ſenſuum quoque opera ab his libera eſſe monſtrauit, ſed quibus in ſemetipſis vel hoc aduertere datum eſt, quod immutati contemplemur. Paulo ſuperius artium genus, organorum ſeries ſecreto vehit nexu, hiſque ademptis otioſi redduntur opifices. At qui optimam elegerint Mariæ partem, exterioribus ſeſe negantes, publicas priuataſque actiones ſolicitudineſque reculant. Bonorum deinde officiorum virtutes, morum, totiuſue animi ornatus, quæ indita a natura ſemina ſunt intra ſingulos quoſque continentur, neque fieri poteſt, vt altero voluptates a ſe abdicante, parſimoniam ſectante, iram moderante, timorem depellente, ius vnicuique reddente diſciplinæ cuiuſuis operam dante, mentemque quomodolibet excolente, continens, temperatus, manſuetus, fortis, iuſtus doctuſue efficiatur alius. Diuinarum vero oblectationum vis, in anguſto orantis angulo non arctatur, ſed ad extrema quæque diffunditur, omnia perluſtrat, cunctorum fines attingit, penetrat, pertranſit. Syderea quoque poteſtas quotæ coergatur eſſentiæ a terminis aſtrorum, curſu, luce, occultoue influxu perficitur. Supplicationes vero ſacræ cœleſtis naturæ, motus, luminis influxuſque expertes vtroque parte eſſe modum gerere cum noſtra iſthæc cœleſtium more, nemo, niſi deſipiat, credit.

Agi autem ſuperiorum corporum afflatu opinantes Intellectiuam animæ portionem (vt princeps Phyſico. ait a ſenſitiua ſeparata ue ſeruerunt. Intelligentiæ denique (quas angelos appellamus) aut abſque orbis motu efficere poſſunt nihil, aut certe ſolis localibus (vt Theologis placuit) præſunt mutationibus. At precibus puro de pectore emanantibus hominum, ſubdi omnia, obſequi, ſubterfugeque nihil earum imperium, veritas reſtatur. Quicquid orantes petitis, credite, inquit, quia accipietis, & eueniet vobis. Quapropter ſi naturales, factiuæ, actiuæ, cœleſtes, ſpiritualeſque cauſæ noſtrarum inter ſe non claudunt orationum potentiam, ſoluſque ſupernaturalium diuinarumque ordo ſupereſt, in hoc rerum faſtigio humanarum precum ſi cauſæ ſunt, reponendam eſſe dignitatem mentemque quis non videt? Verum cum altiſſima ſit illa hæc rerũ ſeries, Creatorique ſoli cognata, fieri quo pacto poteſt, vt obſeruãtiæ huiuſmodi (humana quidem facta) noſtro ſubditæ arbitrio, in tam excelſo rerum cacumine locandæ credantur? Incredibile autẽ diſſonumque ne cuipiam hoc eſſe videatur, humana vota bifariam perſpicienda ſunt, vt hominis nuda opera, atque iterum vt cœleſtis gratiæ afflatu decorata. Noſtra ſi cuuſpecta fuerint, congenitam boni cupidinem ad bene beateque viuendi facultatem præ ſe ferũt, & veluti ſemina terræ commendata, ſole, imbre, rore, cultuque reliquo pullulant, creſcunt, floreſcunt atque fructificant, non ſecus latens in homine ſpiritus, frequenti officio, diſciplina, ſtudio, diligẽtiaque ea cultus quicquid virtutis exculpi poteſt, profert, fouebit, alet atque perficiet.

¶ Et quia natura ſuperuacanea abhorret, nec ratio ſuadet alterius opem quærere vbi poſſis ipſe perficere, nulla adhuc ſupplicandi neceſſitas, nulla tot precum vtilitas apparet. Quo fit, vt poſthabendi penitus non ſint magno excellentique ingenio præditi Philoſophi, ſi ad vulgares compeſcendas inſolentias, ad effrænem moderandam audaciam, ad bonos inſerendos mores, cultum illhunc adhibendum tradiderunt. Iuſitas ſcrutati vires, ſingularem de hominis ſalute clementiſſimi Dei ſolicitudinem, ex qua noſtrarum petionum oritur efficacia, promiſſamque æternæ vitæ beatitudinem, quæ eiſdem fructum præbet, ignorarunt, abſcondit enim hæc Deus pater arcana a ſapientibus & prudentibus huius ſeculi, quæ ſuis erat paruulis quandoque reuelaturus. Ornata autem humana mẽs gratia, fide, ſpe, charitate, cæteriſque perfuſa cœleſtibus habitibus, primæ ſummæque bonitatis amore rapitur, illius intuitum concupiſcit, iubiat, anhelat. Et quia oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non aſcendit, quod præparauit Deus diligentibus ſe, & non modo debilis, infirmus, deficiens omnium hominum & angelorum conatus, verum etiam nullius fore comprobatur, hinc potentiſſimi Dei inuocanda eſt manus, hinc implorãdum auxiliũ, hinc expetendus ducatus, hinc miris quidem veris tamen modis, & immoto conſilio diuina exoratur clemẽtia & orationum noſtrarum non petit efficacia. Quemadmodum enim generi animãtium inanimatarumque rerum omnium eſt a natura tributus appetitus quidam inquirendi boni, id tamen aſſequi nequaquam poteſt, niſi ſecretis adhibitis adminiculis ab eo, qui operatur omnia in omnibus, eouſque ducatur, ita ſane concitata in nobis per Spiritum ſanctum ſummi boni deſideria expletum iri humili intercedente poſtulatione congruit. Expoſcit namque diuinitatis perſpecta lex ab optimo omnia nedum prona ad bonum fieri, ſed opem ferri, qua ſeſe ad id diuerſo ferant gradu, ſi enim effuſa diuinæ bonitatis quãtulacumque ſimilitudo res omnis conſtituens, atque decorans ſecum affert, niſi contingens quidpiam præpediat iuuari cuiuſque appetitus finem, voluptatemque naturæ, quãm magis impreſſa ſanctiſſimæ Trinitatis imago ineffabili gratiæ ſplendorem coruſcans conferet, vt quem a facie Domini concepimus, & parturiuimus Spiritum ſalutis, proprijs nexibus quandoque pariamus? Commouentis præterea officium eſt, ſi quos ad optandum, aggrediendum, agendumque impulerit, eorumdem electione aggreſſu, actione vti, cœptaque, quo ad eius fieri poteſt, perficere, propterea quidem qua ratione mouentur ſingula, eadem & quieſcunt. Natura etenim lata, natura aſſequuntur, natura manent, vi autem expulſa vi trahũtur vſque conſiſtunt. Fecit autem ſapientiſſimus Deus nos ad ſe, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in ſe. Scimus namque, quòd omnis creatura ingemiſcit & parturit, & intra nosmetipſos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis noſtri. Suum igitur erit pios, quos inſeruit affectus, quibus ad eum ſuſpiramus, quos petendo accendimus, non excludere, ſed admittere, fouere, beare. Cur rationalis creaturæ ſublimitas ſcribitur, prædicatur, extollitur, vt diuinæ naturæ conſortes, vt filij Dei nominemur & ſimus, ſi Dei cooperatores non ſimus? Si ad capeſſendum paratum nobis ab origine mundi æternitatis regnum opera noſtra efficiunt nihil, miſerabiliores profecto non modo nationibus, ſed viliſſimis etiam quibuſque rebus filij Dei ſunt, ſi reliquorum formæ, actiones & fines paritate congaudent, eis vero acceptæ naturæ ad quietem obtinendam omnis actio ſubtracta ſit. Quorſum diuinæ amicitiæ munus humano collatum eſt generi, ſi amicorum iura ſeruare nõ poſſunt? ſi cuiuſque hominis apud Deũ F nulla eſt authoritas? ſi quod optat quis opt[illegible], potentiſſimi Dei amicus efficere nequit? ſi æqua eſt petentis atque non petentis conditio, & par vtriuſque facultas? Præſtarem nempe obſecrantem nõ id inferre, vt aliquid velit aut malit immutabilis Deus, ſed vt opera noſtra fiat, quod alias factum non fuiſſet, ſed vt accommode cauſæ efficiendis adhibeantur rebus. Secundarum quippe cauſarum leges qui norunt, non ideo negant vanas eſſe, quòd ſummi opificis potentiam augeant aut voluntatem mutẽt, ſed quia ſtatutus ordo ſeruatur, quia effectus cognatas etiam habent cauſas, quia a ſummo bono deſcendunt conſono gradu rerum perfectiones. Ita namque ſapientia attingit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Proinde qui ſeruorum Dei paupertatem, cœlibatum, ſeruitutem, ieiunia, vigilias, ſolicitudinem, orationes, cæteroſque ſupernæ vitæ gratia ſuſceptos labores deſpiciunt, & cauſare nihil cõtendunt, decendant vana eſſe ſingula hominum ſtudia, accuſent auidos agricolas, arguãt ſolicitos negotiatores, milites, omnium ar- G tium opifices, & varijs literarum diſciplinis operam dantes, damnent ipſam denique naturam, quæ ſicut ad vitæ ſtatus gloriæque commoda poſſidenda, laborandum eſſe ſuggerit, ſic ad fœlicitatem habendam orandum eſſe docuit fideliſſimo naturæ teſtimonio, omnium nationum, omnium prorſus ſæculorum iam comprobante, neque enim vel noua vel ſingularis obſecrationum eſt religio, ſed ætates, tempora, ciuitateſque ſi recenſeas, vetuſtiſſimam hanc obſeruationem totoque orbe terrarum diffuſam, tametſi diuerſo cultu ſemper inuenies. Quod autem indeficiens apud omnes perſeuerat a natura inditum, aut nobiliori aliqua cauſa inſtitutum eſſe, omnium philoſophantium ſchola confirmat. Non vana itaque, nec parua poteſtate donati ſumus, quando interpellandæ nobis diuinæ maieſtatis facultas conceſſa eſt, quando noſtræ orationes, noſtri explendi efficiuntur cauſæ deſiderij, hæc de primo quidem diuiſionis membro diximus.

DEINCEPS, Vt erat propoſitum, ad quod genus cauſarum H referenda ſit oratio, paucioribus abſoluamus. Quamuis P.B. argutadicta, quæ diſſeruimus, ſcioli plerique putent, retundere tamen quam aſſentire malunt. Cauſarum, inquiunt, genus quadrifariam diuiſum cum ſit, veſtra iſthæc religio, ſi earum continetur ambitu, quam denique ſubit cauſandi rationem, finis, forma & materia eorum, quæ in ſacrificijs obtenta creduntur, ab humana longe ſunt opera, efficiens verò cum oporteat rem aliquam dare factis, & hominum vitia nil oratione tribuant impetratis, procul eſſe ab agentium finibus fatendum eſt. Deficiunt præterea numquam aut certe raro, rerum per ſe actiua, oratur autem plerumque expectatione vana, fortuita igitur, aut nulla huiuſmodi cultus vis eſt. Animaduertiſſent profecto hi argomentationum ſuarum, quàm friuola ſit ratio, ſi mentis oculos ad geminam conuertiſſent ſectionem. Alteram agentis in diſponens, adiuuans, conſulens, & perficiens, alteram modi agendi in imperium, ſuffragium, atque miniſterium. Relucet in his agentis nomine etiam ſuffragantem admitti, nec enim duntaxat dicitur dare qui tribuit, ſed & qui interpellat, vt detur. Nec I ab re, vt enim præcipiens effectiuum eſſe conſtat (quia obtemperantem executorem ad agendum promouet) ſic & petens qui actorem ad faciendum flectit, quia & apud grammaticos idem imperatiuus & deprecatiuus eſt modus. Nec indignũ rationalis cenſeas creatura, quòd reliquis quietem eſſe ex proprijs viribus ſit a natura collatum, ipſi autem tam humili actione alienam opem implorare neceſſe ſit. Meminiſſe enim oportet, quam in ardua difficultate de cœleſtibus motibus diſſerens author Peripateticorum protulit ſententiam, Meliorem inquit fore ægrotantis fortunam com pluribus auxilijs perfectam aſſequi ſperantis valetudinem, quam paucioribus exiguam. Librandas rerum naturas ex hoc voluit, non quia potiundi boni potentia eſt maior, ſed quia bonum potiundum eſt maius. Non minor itaque rationalis eſt creatura, quòd externo deſtituta auxilio optimum in tota natura conſequi non valet, ſed eo altiorem conſcendit gradum, quo excellentior & omni cogitatu ſuperior illi fœlicitas propoſita atque parata eſt. Non officit etiam quod K noſtris optatis plerumque oratio non reſpõdet, cauſarum enim nõ quoruſmodo, ſed rite diſpoſitarum lex eſt numquam aut raro deficere. Vegetabilium quippe ſemina non aliter, quàm vndis mandata ſulcis ſuo tempore opportunaque diligentia exculta obtinent, vt ſæpe fructus afferant. Sol cum homine hominem, cum leone leonẽ, cum ſingulis animantibus ſingulorum genera ſemper fere generat, modo quædam non deſint præparationes. Quocirca ſi dominum præcantes, nulla affectio cauſarum more, efficaces ſaltem frequenter redderet, merito cauſalis eos ordo a ſe abdicaret, ſed cum eorũ tantus ſit vigor, vt totus aſſit orationis effectus, non ſine quo incaſſum ligant, ſed cum quo fructum referant expectatum, iure inter effectiuas cauſas locum ſibi vendicant. Accepimus verò petentes pie perſeuerantes, pro ſe neceſſaria ad ſalutem obtinere non ſæpe, ſed ſemper efficere quod cupiunt. Pie quidem petendum eſt, alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus, & nõ accipimus, eo quòd male petamus, qui enim declinat aurem ſuam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis, & cum is qui diſplicet ad impe-

trandum

trandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Dedit equidem poſtulantibus regem in furore ſuo, & reſpexit in orationé humilium, qui voluntatem timentium ſe facit, & deprecationem eorum exaudiuit. Perſeueranter autem, quoniam pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis, rogari inſtantiſſime vult, ne oblata aut illico impetrata vileſcant, & noſipſos ad percipienda promiſſa deuotionis igne accenſos præparemus. Clauſis oſtijs intempeſta nocte ſe pueriſque ſuis ſomnum capientibus, euangelicus amicus poſt negatum mutuum, poſt increpatam moleſtiam, improbitate pulſantis victus, quotquot opportunitate fuerant panes elargitus eſt. Pro ſe vero quandoquidem obſtare eius, cui petimus aut oramus ſcelera, ne etiam Sanctorum preces admittantur, Hieremiæ côteſtatus eſt Dominus, Tu inquit, noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem, & orationem, & non obſiſtas mihi, quia non exaudiam te. Et rurſus, Si ſteterint Moyſes, Iob & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum. Neceſſaria denuũ ad ſalutem æternam petenda ſunt, quid enim reliquorum oremus, ſicut oportet neſcimus, nouit autem cęleſtis Medicus, quid ægris ſalubre ſit, & ideirco ſæpe non tribuit quod volumus, vt tribuat quod mallemus. Si enim nos cum ſimus mali nouimus bona data dare filijs noſtris, nec credentibus ſe petere panem, ouem, aut piſcem, lapidem, ſcorpionem, aut ſerpentem porrigimus, quanto magis pater noſter cęleſtis quę obfutura videt, clemẽtius negat, quàm indulgeat, Iacobus & Ioannes indiuidui Chriſti comites, dexterã læuamque regni ſedem petitum mittunt, & audiunt, Neſcitis quid petatis. Paulus vas electionis ſtimulum carnis ſoę angelum Sathanę ægre ferens, ter Domino rogato pro illius ablatione exauditus non eſt, quia ſi illo caruiſſet, ſaluus eſſe non potuiſſet. Efficit ergo ſemper optatum, modo ſuis partibus conſtet oratio, reliquum eſt, vt in ſuprema ſicut pręmiſimus, reponatur. Tanti nos fecit munificentiſſimus Deus, vt ex infimo genere vota huiuſmodi in altiſſimo poſt ſe cauſarum ſolio, omni ei creatura ſubacta ſtatueret, declararet, factiſque comprobaret. Oratione namque terra aperta eſt, & deglutiuit Dathan, & operta congregatione Abiron rurſus clauſa eſt. Iordanis vnda perpetem ſuum meatum retorſit, aer menſibus ſex & annis tribus ſerenitatem ſeruauit, ignis a caſtrorum cõbuſtione ceſſauit. Oratione grando, tonitrua, pluuia, muſcæ, ranæ, locuſtæ fugatæ ſunt, Rebecca a ſterilitate ſoluta, Maria a lepra mundata, excæcati & rurſus illuminati Syri Ezechiæ requiem adiuncti ſunt anni, vita functi pueri reuixerunt. Oratione Moyſes Amalecitarum profligationem, Sanſon extremum robur. Salomon ſapientiam, Daniel viſorum reuelationem, Heſter Aſſueri gratiam, Mardochæus populi liberationem, Suſanna intentatæ mortis victoriam obtinuit, Oratione ſol commoratus in cælo longiorem triumphãti populo diem præſtitit, ſolis receſſus in decimum pertranſitũ vię gradum, Eſaiæ vaticinio teſtis affuit. Oratione immaniſſimus draco, cui permiſſum eſt animas ſeducere, in anguſtum deſerti carcerẽ detentus eſt, dęmonum genus apoſtolicę authoritati reſiſtens ejicitur, Angelus Domini centum octoginta quinque virorum millia interemit, Michael Iudæis præſidium tulit. Gabriel Danielem ſolatur, Raphael Tobiæ lachrymis affuit, ſed quid per creaturas vagor? Creator nempe ipſe humilimi famuli ſui oratione detentũ ſe taſetur, Dimitte, inquit, me, vt iraſcatur furor meus. O humilis lachryma, quãta eſt potentia tua, vincis inuincibilẽ, & ſuperas Omnipotentem. Tua ſunt hæc Deus optime opera, qui ſeruos tuos tã ineffabiliter magnificas, quippe cum eorum interpellationibus deſiderijſque vniuerſam ſubieceris creaturam, tu amicos tuos tam admirabili gloria decoraſti, vt quicquid a natura, virtute fortuna, ſpiritu, atque a temetipſo expectandum eſt, hoc totum illorum votis commiſeris. Vere miſereris omnium Domine, & nihil odiſti eorum quæ feciſti, quandoquidem cæci illius in Chriſtum iuum adhuc caligantis ſententiam (qua dixit, Nos ſcimus quòd peccatores Deus non exaudit) dum Nabuchodonoſor, Achab, Publicani, Petrique præces admittis, confutaſti & ad flagitioſos quoſque exorandi munus oſtendiſti. Habet itaque eccleſia tua B. P. ſacrum cultum non vanum, aut fortuitum, ſed inter cauſas effectiuas ſupremi ordinis omnia ſua dictione concludentem. Nec in vacuum obſecro tantam Dei gratiam, largitatemque recipiamus, regnum tuum Domini Ieſu eſt oratione comparatum, dicente ad illum Patre, Poſtula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ, idem eſt eiuſdem oratione confirmatum, dicente ipſo ad Petrum, Ego rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua, propter, quod Romana eccleſia immaculata fide perſeuerat. Collapſum ergo idem præceps ad prope ruinam cum videamus, experiamur, ſentiamuſque, ſurſum reſpiciamus, & leuemus capita noſtra. Oremus mente, oremus & ſpiritu, ne vox illa repetatur, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt a me, cui debetur omnis honor & gloria in ſęcula ſęculorum, Amen.

ORATIO II.

De vnione verbi cum natura humana, coram eodem Alex. 6. Dominica prima Aduentus, anno Salutis. 1502. habita.

VIdebũt filium hominis cum poteſtate magna & maieſtate Lucæ. 21. cap. Admirabile ſacramentum, quo filius Dei ſe noſtra cum humanitate coniunxit, Dionyſius Areopagita B. P. profundius ſenſit, quàm a nobis explicari poſſit, Silentium tamen ob hoc nobis non indixit, ſed myſterij altitudinem commendauit. Quamobrem ſtudioſas mentes, quæ ad difficilima quęque perſcrutanda ſeſe rapiunt, prouocauit ad huius tantæ rei contemplationem non minus ſalutarem, quam difficilem. Tali conſtitutos deſiderio ſtatuĩ apud me ipſa vnione verbi cum natura hominis aliquid tam ſubtiliter tamque modeſte diſſerere, vt tanto loco dignum quippiam afferrem, & profeſſioni meę videretur aptiſſimum. Attamen primum Mariæ numen, vt pręſens nobis aſſit, humiliter imploremus, dicentes, Aue Maria &c.

CVm ad ædificationem perpetui templi ſolius atque omnipotentis Dei in quo vos B. P. & Reuerẽdiſſimi Domini tamquã columnæ poſiti ſtatis, illud immutabile fundamentum iaceretur, Verbum quod in principio erat Deus, caro factum eſt, admiratione pariter & ſtupore commoti ſunt plurimi, ſubtiliuſque inueſtigare molientes, quomodo vnus atque idem verus Deus & verus homo eſſe poſſit ad philoſophiam ſeſe contulere. Cumque in illa proſpexiſſent, quòd omnis vnio aut ſecundum ſubſtantiam aut ſecundũ accidens fit, vtramque perſcrutati, diuerſa vtrinque obſtacula offenderunt. Etenim ſi ſubſtantialis eſt ipſa Dei hominiſque coniunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma & perinde, vt Apollinaris ſomniauit, tertia quędam natura ex vtriuſque commiſtione conflata eſt. Si vero accidentalis affirmatur, ſiue diuinum dicamus Verbum habitare in illo homine, veluti in templo, ſiue vt indumẽto connexum (quemadmodum duas hypoſtaſes in eandem perſonam componentes concedere oportet) Neſtorianam impietatem a finibus eccleſię tam pridem a Patribus exploſam vltro reuocaremus. Quo fit, vt nodoſa nimis quæſtio Chriſtianæ religionis profeſſoribus obiecta videatur. An forte ſatis erit nobis pertrãſire craſſa (vt aiunt) Minerua, & ruditer arbitrari talem fuiſſe illam vnionem, qualem Deus voluit aut qualem eccleſia credit. Sed ſi hęc fides ſufficit, vana eſt admonitio principis Apoſtolorum, qua nos paratos eſſe iubet de ea, quę apud nos eſt inconcuſſa fide omni poſcenti nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbum caro factum ſit, quantum a ſanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus eſt qui omnem hominem ad ſe humiliter properãtem adiuuat & illuminat, paucis mihi proſequendum reſtat. Et quoniam omnis de aliqua re inſtitutio a diffinitione debet proficiſci, vt intelligatur quid ſit id de quo diſputatur, in primis prælibandum reor, quid ſit vniri in natura, quidue in perſona. Vniri in natura dicuntur, quæcumque a diuerſo venientia, ad vnius naturæ integritatem perficiẽdam concurrunt, ſiue informatione quadam, vt anima & corpus hominem integrant, ſiue continuatione qualibet a natura inſtituta, qualem animalis membra pręſe ferunt, ſiue quauis alia coaleſcentiũ conuerſatione rerum id euenire contingat. Cum autem ex philoſophia, nedũ a ſacris literis, didicerimus diuinitatẽ & in ſeipſa omnis compoſitionis expertem, & in cuiuſuis alterius concretionem venire non poſſe (vtpote, cuiuſlibet imperfectionis ratione illi repugnante) aſſumptio hominis a Dei verbo vnionem in natura repellit. Vniri vero in perſona illa dicuntur, quorum vna eademque exiſtit a Gręcis hypoſtaſis appellata, a nobis autem ſubſtantia indiuidua. Addidi autem, indiuidua, quoniam conſuetudo Latinorum, & quæ communis eſt ſubſtantiam vſurpat. At vnio hæc ſecundum perſonam non vno tantum modo intelligi poteſt, nam quodlibet accidens ab eo, in quo eſt, conſtat ſecundum perſonam indiſtinctũ eſſe, partes vel integritatis, vel eſſentiæ cuiuſcumque hominis, quãtum ad perſonam attinet, eædem ſunt cum eo, cuius partes eſſe dicuntur. Verum cum diuino verbo fas non ſit quippiam accidere, & ordo rerum nequaquam patiatur humanitatem, quæ ad ſubſtantiã ſpectat accidentis eſſentiam ſubire intelligi nullo modo poteſt, vt humana natura deuincta Deo perſonaliter ſit, quemadmodum accidens ſubiecto ſuo inhæreſcit. Quòd ſi ad alterum modum recurrę, quo partes atque membra perſonę copulantur, incidis in Scyllam cupiens vitare Charibdim. Deum enim aut hominem partia diſſolutionem ſubintrare fatendum eſſet, quorum vtrumque riderent Philoſophi, alterum orthodoxa deteſtaretur eccleſia. Quid ergo, ſuccumbendumne nobis erit? minime gentium. Perſpicacius quidem intuentibus videri poteſt quòd membra cuiuſque hominis & partes ſunt, & organa, partes quidem, quoniam totum integrant, organa vero, quia ad officia muneraque propria accommodantur. Organa autem diuerſum non quæcumque, ſed connexa. Habent ſiquidem artifices & alia inſtrumenta a ſeipſis abiuncta, quæ a

prioribus

prioribus tantum diſtant, vt nequaquam valeat alter alteri manus aut oculos, quemadmodum enſem aut calamum commodare, propterea quod noſtra iſthæc membra nobiſcum ſubſiſtunt, illa vero remota a nobis ſunt, & exiſtunt per ſeipſa. Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, tam mutuo inter ſe connectuntur vinculo, vt neutra poſſint ab alteruteris ſeparari, quandoquidem & ſi nullum intelligatur genus partium, poſſunt nihilominus huiuſmodi inſtrumenta remanere. Nam & ſenſoriæ quæque partes nõ eo quod partes compares habẽt organa ſunt, ſed quoniam ad ſuas aptæ ſunt functiones, vnde ſi ſenex oculum ſolum iuuenis aſſumeret, videret vtique ſicut iuuenis, & ſi quis præterea corpus totum animæ organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquitur quo perſonalis aliqua coniunctio definiri poteſt, nulla ſe vel partium, vel accidentium natura commiſcente, quando organum implicitum aſſeuerauimus cuipiam tributum eſſe perſonæ, atque hoc nimirum pacto noſtram naturam Dei verbo vnitam citra omnem dubitationem confitemur. Et quoniam in tota earum, quæ apud nos ſunt, vniuerſitate rerum, nihil tam ſimile verbo Dei, quàm intellectiua anima reperitur, ab ipſa exemplo qualicumq; ſumpto, ea quæ diximus, forſaſſe ſubobſcura pendantur. Cernere libet noſtram animam, præter quod corporis eſt forma, vtroque potiri inſtrumenti genere, dum & ſui corporis eiuſque partium perinde ac congenitorum organorum vtitur miniſterio, & extrema adminicula perficiendis adhibet operibus: hominis enim corpus coniunctum intellectiuæ animæ organum putandum eſt non ob id eſſe, quia ipſa illud informat & perficit, ſed ob eam potius cauſam, quod idem cum ipſa ſortitum eſt ſubſiſtere. Enimuero ſi ſola vi intelligentiæ adimeretur animæ, hoc ipſum quòd corporis perfectio eſt, retineret nihilominus ſecum illud idem corpus, quatenus inſtrumentum coniunctum, vt Platonici omnes, Peripateticorum vero illi, qui vnum hominibus dedere intellectum, affirmant. Ac ſi incredibile aut ambiguum adhuc cuiquam videtur, vt ſpiritualis aliqua ſubſtantia corporeum habeat quippiam eiuſdem ſecum eſſe participans, quo proprias abſoluat actiones, & tamen eius forma non ſit, ad ſeipſum redeat, ſeipſum intueatur, de ſeipſo dubitet. Nonne intellectus hominis ad explicandos eorum quæ intelligit, conceptus lingua vtitur, quæ corporalis eſt, & eadem omnino perſona cum illo conſtans, & tamen intellectus nullus corporis eſt actus? Quemadmodum itaq; intellectiua anima mira quidem, veris tamẽ modis geminum habet inſtrumentum iunctum & abiunctũ, nõ ſecus profecto glorioſus Deus vniuerſo creaturarum genere veluti organo vtitur ſeparato, dum per ſecretum, intimumq; illapſum ſe rebus immiſcens ad ſuæ voluntatis arbitrium deducit omnia, & cũcta in ſingulis, & ſingula in cunctis operatur. Illã autẽ humanitatem, quæ in Chriſto permanet, tamquam organũ coniunctũ aſſumpſit, atq; ad illa magnifica & excellentiſſima ſolius Dei opera, redẽptionẽ generis humani, ſanctificationem peccatorum, æterni regni aditũ, & id genus multa accõmodat, agit, exercet. Quare præclare Athanaſius vnionem animæ ad corpus, non vt materiam, ſed vt inſtrumẽti proprii intuitus dixit, Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus. Cum igitur vnio omnis (vt primo loco dicebamus) vel ſecundum perſonam ſit, vel ſecundum eſſentiam, & eſſentialem procul a propoſito repulerimus, ſupereſt vt perſonalem vnionem hanc aſſeramus. Rurſus, cum perſonalis vnio interdum penes ſubſtantiã cõſtare poſſit, interdũ aũt penes accidẽs, & quæ accidẽtis eſt ſimiliter prætermiſſa ſit, vtiq; ſubſtantialis remanebit. Poſtremo, quia & hæc in eam, quæ abſciſſe partes, & in eam quæ organis contenta eſt diſtincta reperitur, conſtet vero partiũ proprietates vtrique repugnare naturæ, conſentaneum eſt, vt diuinitas atque humanitas Chriſti in vnam coeant non naturã, ſed perſonam, non accidentaliter (vt ita loqui liceat) ſed ſubſtantialiter, non vt partes, ſed vt altera humanitas, quod veluti inſtrumentum quoddam (vt ſæpe dictum eſt) adiunctũ diuinæ perſonæ ſit, atque ita ſane adiunctũ, vt corpus illud verũ Dei corpus, & anima illa vera Dei anima vere atq; conſtanter poſſit appellari. Nec officit quicquam nobis, quòd coniuncta organa ad integritatẽ naturæ eius, cuius ſunt, ſpectare videantur, non.n.oportet id continue verum eſſe, vt ſexti digiti quacumque ex cauſa congeniti exemplo probari poteſt: is enim de ſpeciei humanæ integritate non eſt, & tamen organum connexum eſt hominis habentis illum. Cæterum, quo nullus hæſitandi locus excellenti cuiquam ingenio relinquatur, nihil obeſſe ſcito, quòd ipſum Dei verbum ſola vt intelligentiæ ad aſſumptam naturam refertur: hoc enim minoris refertur, quam curãdum ſit. Relatio namque ſola non tantum habet momẽti, vt hominem Deum faciat, verum ſuum inſpiciendum eſt, ex quo oritur fundamentum. Quod hoc in loco ſi attenderis in eo conſiſtit, quòd filius Dei ad idem omnino eſſe perſonæ ſubſtantiæque ſuæ naturam hominis complexus eſt, hæc enim einſdem eſſe indiuiſio, eſt qua Deus homo eſt. Quæ & tanta tamque ſingularis habetur, vt in tam numeroſa rerum conditarum multitudine, nullam diuus Bernard. repererit, quam non fateatur ab ea excedi, eam docente Aug. didicerimus, potiorem vnionem obtinuiſſe hominem in filio Dei,

F quàm (mirabile dictu) ipſemet filius in Patre, cum quo tam ſingulariter vnus Deus. Hæc eſt quæ prodigijs omnibus adeo præſtat, vt ne dicam cætera mirabilia Dei opera (quæ vel tenuiter inſpecta laudamus, miramur & obſtupeſcimus) ſed miracula vniuerſa quæ fieri poſſe credimus longo ſupereminet interuallo, quandoquidem homo, qui natus eſt in ciuitate carnis noſtræ, idẽ ipſe eſt altiſſimus, qui fundauit eam. Hoc eſt magnum illud, atque Apoſtolicum ſacramentum, quo ſecundus Adam tamquam ſponſus procedens patrẽ reliquit & matrem, quando forma ſuſcepta ſerui, ſplendorem maieſtatis obtexit, & ſynagoga dimiſſa nouæ ſponſæ inhæſit, factique ſunt duo, Deus inquam & homo in carne vna. Hæc eſt ardentis ſimulque incombuſtæ rubi flagrantia, qua Deus noſter (qui ignis cõſumens appellari voluit) quam alcit humanitatem, abſque conſumptione continet atque illuſtrat. Nec ſecus quàm ros in vellere abditur, & tamquam lapis ſine manibus humani operis de monte virgineæ altitudinis abſciſſus creuit in montem maximum, om-

G nia implentem, quando vniuerſa, & quæ in terris, & quæ in cœlis ſunt, inſtaurat, magnificat, beat. Hæc demum eſt quæ mortalitatem noſtram abiectam atque proſtratam ſupra ne dicam ſydera, ſed angelorum quoque altitudinem efferens diuinitatis conſortiũ adeo nobis impartiuit, vt nunc quidem eſſemus & appellaremur genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumen ſuum vocauit, & demum quando apparuit ſimiles ei ſimus, immortales, impaſſibiles, nullius egentes, ſancti glorioſi, beati. Agnoſce ergo quiſquis Chriſtianæ profeſſionis cenſeris, dignitatem tuam, & diuinæ tam conſors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuerſatione redire. Memento cuius capitis, corporiſque membrum ſis. Etenim ſi præoculis noſtram hanc tantum præſtantiam in promptu haberemus, & ad illam mores noſtros metiremur, & cogitatus, quàm parata & expedita eſſet nobis via ad bene beateque viuendum. Quicumque enim ſpe ſalutis ſuæ curam non negligit, in hac vnionis gratia, qua Chriſto inſertus eſt, ſtandum, aut ad eam redeundum ſibi fore facile pro-

H ſpicit. Nam quia nos infans per impietatum noſtrarum iniquitates ab vno vero ſummoque bono reſilientes euanueramus, in multa diſcisſi, per multa inhærentes multis, nutu denique Dei, noſtræ perditionis miserentis, venit Emmanuel vnus, & ſe nobiſcum effecit vnum, vt a multis exonerati, applicaremur ad vnũ, amaremus vnum, frueremur vno, perſiſteremus vnum, qui cum Patre & ſancto Spiritu viuit & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De cauſa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala innaſcerint magis quàm cætera animalia, coram Alex. 6 Dominica. 1. xl, anno ſalutis. 1502. habita.

I DVCTVS Eſt Ieſus in deſertum a ſpiritu, vt tentaretur a diabolo. Propoſitum hodie ſingulare duellum. S. ac B. P. admirandum vniuerſæ creaturæ ſpectaculum exhibet. Vnigenitus namque omnipotentis Dei, idemque Deus omnipotens, trabea noſtræ mortalitatis indutus non in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati progrediens, alter pugillum mediam veluti in arenam, & totius orbis theatrum proſilijt, cõtra principem tenebrarum pugnaturus. Quis non miretur? quis non ſtupeat? quis non omnibus prope ſenſibus deficiat? Magnitudo rei & ſcaturientium multitudo myſteriorum, rationis virtute omnem circumfundit. Cum autem cuncta mens non valeat humana comprehendere, & quæ percipere datum eſt enumerare ſingula orationis modus non libenter ſinat, ad vnum illud oculos inieci meos, non aliorum potiſſimum, ſed quòd exilibus ingenijs (quale meum fateor) & tractatu facilius, & ad noſtram maxime reſpiciat naturam. Cum enim intueor Saluatori noſtro, eidemque Deo optimo, creaturam ſuam, quam bonam ſanctamque condiderat, obuiam fieri, culpam ſuadere,

K & nequitiæ ſuæ venenum ad fontem vſque bonitatis extendere, tentat, id modo verſatur in animo Deus omnipotens maximus autorem omnium, eorundemque & ſingula bona, & cũcta valde ſunt bona: vnde igitur malum rebus adiunctum eſt? quis malum mundo inſeruit? Operæ pretium itaque eſſe arbitror, quam breuiſſime diſcutere prius vnde malum in vniuerſo ſit, deinde quam ob cauſam hominum genus præ cæteris plus mali occupauit. Verumtamen noſtro vt aſpiret inſtituto, Mariam ſummi boni parentem adeamus. Aue Maria.

MAli originem inueſtigare tentantibus, ille quàm primum occurrit quæſtionis nodus, Malum an ab alio productum, an vero ex ſeipſo ſubortum ſit. Si ab alio, a bono igitur, aliud nempe a malo, non niſi bonum eſt. Quo autem pacto a bono malum manare poteſt, cum pugnent inter ſe, nec ſolum contraria, ſed contrariorum quoque cauſæ ſint? Si ex ſemetipſo malum eſt, Manichæi redit error, nec vnus vniuerſi eſt princeps (vt Stoici & Peripatetici rationibus affirmarunt) ſed duo rerum prima principia:

alterum quidem bonorum, alterum vero malorum (vt Pythagorici finxiſſe viſi ſunt) confingari neceſſarium eſſet. Implicite autẽ huius difficultatis nexum, qui ſibi abſolui explicarique deſiderat, eorũ quæ ſunt, geminã aduertat eſſe naturã. Altera quidẽ ad propriũ bonũ ita diſpoſita eſt, vt tamẽ ab eius cõſecutione deficere poſſit, qualia ſunt ea omnia, quę in hoc vltimo orbe frequenti & alterna generatione atque corruptione variantur. Altera vero (ad quorum numerum cœleſtia pertinent corpora) infallibili ratione propriũ bonum conſequuntur. Naſcitur autem hæc rerum diſparitas ex ea, quæ præcedit diuerſitate mutabilitatis atque cõſtantiæ. Illud quippe rerum genus, cui oportuna quæque principia ad vltimum ſuũ naturæ adipiſcendum mutabilia ſunt, fraudari profecto ſub bono poteſt. Cui autem vel obtenti vel obtinendi neceſſaria omnia præſto certoque aſſunt, hoc a ſuo deſiderio decidere (etiam ſi fingere liceat) impoſſibile eſſe videtur. Plantæ etenim & ſemina idcirco ab inchoato germine inueniuntur quidem defeciſſe, quod per impedimenta obuiantia naturalis eorum profectus interceptus eſt; ſol vero ab inſtituto numquam diuertit ob eam cauſam, quod inuariabili ordine natus eſt moueri. Oritur & hæc diuerſitas ex priore differentia ſecundum potentiam, & eam, quam Græci endelechiam, nos vero actum atque perfectionem appellamus, variabilitas quippe commutationis cuiuſque ex potentia ſurgit, inflexibilitas vero ex illa rei cõſummatione hematur, quæ potentiam omnem ad quoduis repugnans procul abegit. Nunquam enim obirent animalia, ſi tanta eſſet perfectio vitæ, quæ omnem moriendi potentiam excluderet. Sunt tamen non pari ratione tantæ inæqualitatis prima principia actus & potentia. Ille animi primam ſedem tanta ſibi authoritate vendicat, vt antecedens omne ſocidum quodcũque generis abijciat, Hæc autem & priuis ſe fundamentum conſequi non recuſat, poſſibilitatis namq; cuiuſqua radix cenſetur ex nihilo eſſe (vt noſtri) vel non ex ſe eſſe (vt Philoſophi tradunt) cum potentia mater eſt defectus, Quem ex non ea ſe eſſe pullulare ab aere proferamus exemplum: quemadmodum enim aer, quia nõ ex ſe lucet, quicquid luminis habet, alio vtique illuſtrante habet, quocuſquiſque vero fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipſo prouenit, quòd nullũ ex ſeipſo aſpicat lumen. Haud aliter creatura quælibet, quia non ex ſe extiti, quicquid perfectionis poſſidet, alio largiente quocumque ſortitur, defectus autem omnis, qui affuerit, propterea aduenit, quòd nihil ex ſe eſt. Quamuis autem cuiuslibet poſſibilitatis ipſum nihilum radix ſit, non omnia tamen, quæ in nihilum reuerterentur, niſi illa manus omnipotentis tueretur, huiuſmodi habent potentias, ſed ſua cuique pro naturæ atque proprij finis ratione accomodata eſt. Quocirca, licet ea quæ ſuapte natura ad ſingulare aliquod bonum prona ſunt, diuerſo calle ea nihilo prodirent dum alia id. boni tanto ſibi fœdere copularunt, vt nullius ſit relictus contrario aditus, alia vero ab illo nihilo vnde veniunt, tam parũ diſceſſerũt, quòd non modo ad deſtinatum finem tendere, ſed in contrarium poſſunt inter ea remeare, quæcumque tamen ad vniuerſale bonum capeſcendum facta ſunt (qualia ſunt cuncta intellectu prędita) vno eodemque interuallo ex nihilo proficiſcuntur, quandoquidem eorum nullum ad finem proprium neceſſario pertingit, ſed omnia ingenito poſſunt arbitrio & ad propitium ſe agere bonum, & in aduerſam partem tenere, pergere, peruenire. Diuinitatis namque cum proprium ſit, vniuerſum bonum eſſe, ipſam que met ſibi legem exiſtere, & habere denique rationem eandem quam & voluntatem, reliqua natura quæ intellectus rationis eſt particeps, libertate donari haud alia valuit, quàm quæ ex nihilo potuit exire, hæc autem cum particulare quoddam bonum aſſequitur, & alterius legi, cui vniuerſum bonum eſt, naturale ſubijcitur, & voluntatem ex ſe deficientẽ abijcit. Eiuſdem enim rationis eſt, eſſe creaturã liberum abſque potentia diuertẽdi ab eo, ad quòd deſtinata eſt, vniuerſum bonum, & creaturam vniuerſum bonum eſſe, quod profecto non ſolum non fieri, ſed ne cogitari poteſt. Qui enim tãta quidem viget libertate, vt a bono diſcedere nequeat (cum bonum omne voluntas poſſit appetere) totam bonitatis naturam, eandemque immobilem in ſemetipſo habeat neceſſe eſt, nam aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis eſt, poſſet plane decidere. Quamobrem Areopagita Dionyſius, malũ particulari bono comitã alligauit indiuiduũ. Quum igitur malũ ex naturali boni defectu, defectus, ex mutabilitate, mutabilitas ex poſſibilitate, poſſibilitas ex finitate, finitas demum ſuboriatur ex nihilo, conſequens eſt, vt quæcũque mala ſunt, idcirco ſint, quoniam illa, quę malis ſubijciuntur, ex nihilo veniũt. Et cum poteſtati non ſubiaceat diuinę, vt creaturæ ſint, & non ex nihilo, ineuitabile eſt, quin malum ſit, ſi tamen ſubſiſtere mundus debet. Verum inter malum naturæ atque moris tantum intereſt, vt illud quidem & poſſe, & eſſe neceſſarium ſit, hoc autem poſſe ſimiliter neceſſarium, facere autem libertatis fuerit. Percũctantibus itaque vnde malum, ex ſe an ab alio, iam liquet malum quidem poſſe quatenus ex malũ tendit, nec ex ſe (quia ex nihilo exurgit) nec ab agante authoreque aliquo, ſiue volente, ſiue nolente, aut per ſe, aut per accidens prouenire. Quemadmodum non frigeſcere, ignem inſeperabiliter comitatur, nulla tamen cauſa petenda eſt, quæ ignẽ

A efficiat non frigidum. Malum vero ipſum a bono naſcitur, ſed per accidens, dum quædã bona appetuntur, quibus mala implicita ſunt aliorum, Nullus enim operatur aſpiciens ad malum, ſed ad bonum ipſum, aut ſaltem apparens bonum agentis omnis ſtudium contendit. Nemo profecto laceſſitus tanto vnquam furore vltionem expotijt, vt alterius malum primaria optione eligeret, ſed dũ bonis quibuſque noſtris (vtilia, delectabilia, honeſtaue ſunt) acquiſẽdis tuẽdiſque operam damus aduerſa quæque declinanda, repellenda, obſtruendaque occurrunt. Hæc eſt origo atque via, qua malum mundo obrepere cœpit, extremaſque eius partes ambas iam penetrat, luſtrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

DEINCEPS Vt promiſimus, quare tanta mali inundatio homines pre cæteris inuaſerit, paucioribus abſoluamus. Singularis humanæ naturæ miſeria atque calamitas San. pater, flenda potius quam diſputanda eſſet. Cœlum enim & terras & mixta queque conſpiciens, intueor rerum omnium ſpecies ad proprios, certoſque B fines contendere, intentis bonis potiri, vel in nullis aut certe in paucis ſingularibus deſiderium falli, & impedimentum perpeti. Humanum autẽ genus omne, terra vorago vitiorũ (quæ vere mala ſunt) ſic complexa eſt atque abſorbuit, vt Rara auis in terris & nigro ſimillima cygno, Vir bonus & ſapiens, qualem vix reperit vllum Millibus e cunctis hominum conſultus Apollo. Cur ſolum humanum genus Deus optime tot ac tantis malis reſperſiſti, aut certa inuolui paſſus es? Nunquid omnia certo fine gubernas hominumque ſolos deſpicis actus? nunquid totius huius operis abiectiſſima pars homines ſumus? Hoccine eſt imago tua Domine? Vbinam illud Prophetæ tui, de tua erga nos miſericordia admirantis, & tanti hominẽs feceris, quòd eorum pedibus cuncta ſubieceris, oues & boues vniuerſas, quin & pecora campi? Si cæteris animantibus præſtamus, quanta obſecro, & qualis excellentia hæc ſi communem nobis & illis optimi appetitionem coæquaraſti, & illa ferme omnia finem aſſequuntur, noſtrum autem pauciſſimi voti compotes euadunt.

C ¶ Bifariam aliquid accidere rebus factiae ex philoſophia didicimus, ex electione ipſius artificis, vt accommodum quippiam ſit ad boni aliquid, & rurſus ex materiæ neceſſitate, quæ conflat veluti ex purpura, tinea, & ex ferramentis quibuſque corrodens emergit rubigo, Quapropter ſicut faber ſerram facturus, duram ferri eligit materiã, & ad ſecandum idoneam, quòd autem rubiginem contrahat tantũ abeſt, vt optet, vt quo ad poſſit, ſtudeat propulſare: haud aliter plaſmaturus Deus hominem, quoniam animæ actiones inſtrumento idigebant pro tangendi ſenſu nobiliſſimo (ob idque, molles carnes, bene aptos mente, dociles que videmus) oportuit tale effingere corpus, quod earum qualitatum, quę tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet compoſitum, proinde oportuit fieri hominẽ ex intellectuali & ſenſitiua natura, & ſpiritu & carne, ex rationali appetitu atque ſenſibili. Electa nimirum ſunt ambo, vt ſenſibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadam ratione fruemur. D Nunc autem cum ſimulatque editi in lucem & ſuſcepti ſumus, ſenſibilibus aſſueſcimus bonis tum vtilibus, tum delectabilibus, atque itaq; hæc ſenſuum blandimenta naturali nobis neceſſitudine iuncta frequenti vſu adeo familiaria fiunt, & tam vehementer nos impellunt, vt & inſignem mentis nobilitatem obnubilent, & putemus nos ſenſitiua natura primo conſtare, conſectamur propterea blandientem libidinem, nullum habentem modum nullumque finem, & toto impetu paulatim ferimur, immo rapimur in iſtas ſenſuum oblectationes. Delecta hæc non ſunt, vt in homine eſſent, ſed ex connexione partium pullularunt, hinc ſiquidem caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, hinc Apoſtolus queritur, Video etiam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati: & rurſus, Non quod volo bonum, ſed quod nolo malum hoc ago. Hinc manifeſta carnis opera, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, auaritia, veneficia, inimiE citię, æmulationes, contentiones, iræ, rixę, diſſenſiones, ſectæ, inuidię, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & id genus multa, quibus non ſat eſt animum inficere, niſi etiam corporis mala tot, tantaque ſecum ferant, vt in nobiſipſis experiamur nullam fere hominibus ægritudinem accidere, quæ ex animi huiuſmodi perturbationibus originem non traxerit, ob eamque cauſam cæteris animalibus, crebrioribus & grauioribus moleſtijs, infirmitatibus, morbis & ærumnis infeſtatur, & quatitur genus hominum. In ſola igitur noſtra natura, mirum non eſt, ſi tanta vtriuſque mali rubigo reſidet, quando ſola ex ſenſu & intellectu conſtat, & eo vincula, vt ſenſus, & quæ illius ſunt manifeſta, facilia domeſticaque nobiſcum coaleſcant, intellectus autem & eius bona obſcura, ardua, alienaque appareant. Accedit ad hęc, quòd, ſicut a ſanctis Patribus accepimus, aduerſarius noſter diabolus, circumquæritans quem deuoret, & menti falſa ſuggerere, & ſuas delicias ſenſibus ſuadere, & ſi quæ ſunt ſpiritualium bonorum deſideria vel extinguere, vel inficere non deſiſtit. An ſunt nobis fortaſſe longius aut ignota exempla petenda? audaciſſimam enim beſtiam illam, & infenſam Dominum

leſum paulo ante audiuimus, quàm importuniſſime aggreſſum. Et primo quidem eſurientem ad ea quæ carnis erant, ſola tamen externa ſuaſione inuitauit, non enim decebat immaculatum agnum, qui venerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari, cum (vt diuus ait Augu.) nonnullum peccatum ſit, cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Deinde religionis ſanctimonia ad egregiam popularis famæ extenſionem prouocans, ſi illæſus per aera deſcenderet, quæ mundi ſunt ſubminiſtrauit. Demum ratus, quòd ſi peccare licet, regnandi gratia maxime licet, omnia regna terrarum pollicitus eſt. Et ſic dum res geſta geminatos hoſtes (intimos ſcilicet & externos) habere nos admonet, cauſam ſimul affert quare Rempublicam humanam malis crebreſcentibus labefactatam ſingulariter videmus.

¶ Nec propterea virtutis nomen tamquam impoſſibile panendum nobis eſt, & via deſperanda ſalutis, bonorum enim officiorum omnium ſemina a natura nobis indita ſunt, & aduerſantia quæque valemus pro noſtro integro arbitrio ſuperare. Adijce quòd intus & extra ad vtriuſque generis inimicos ſupplantandos, magna & munitiſſima præſidia poſuit conditor omnipotens & glorioſus victor noſter. Exteriora quidem arma illa met, quibus ipſe vſus eſt, ad vtendum contulit, ſacrorum nempe librorum doctrinam, nulla ſiquidem ratione alia quàm ſola Scripturæ authoritate certamen totam ad victoriam vſque perduxit, compertum ſuo experimento id eſſe monens, vt quicquid credendum, agendum, omittendumque occurrit, hoc ſacri eloquij lance librandum eſſe cenſeamus. Interius vero auxilium tribuit, quandoquidem antequam duceretur a Spiritu ſancto, vt tentaretur a diabolo, aquarum fluenta benedictione proprij Baptiſmatis conſecrauit, & deinceps cum primum in nouam creaturam ſacro fonte regeneramur, ſuæ gratiæ & charitatis aliarumque omnium virtutum muneribus ſic protegit, vt omnia nequiſſimi tela igneo veneno armata, facile poſſimus obrumpere, retorquere & extinguere. Minimam namque charitatem diuus Tho. edocet ad omnium generum exquiſita tentata ſufficere. Quis nos, inquit Apoſtolus, ſeparabit a charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an gladius, an fames? Certus ſum, quòd neq; mors, neq; vita, neque angeli, neque principatus, neque creatura alia poterit nos ſeparare a charitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſecula, Amen.

ORATIO IIII.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. Pontifice maximo. Dominica prima aduentus anno Salu. 1503. habita.

PRope eſt regnum Dei, Lucæ 21. Poſtquam rerum humanarũ atque earũ, quæ intra nos ſunt diuinarũ culmine, potita eſt beatitudo tua, Sanctiſſime Pater, agnoſco hoc orãdi munus eadem ſpectante felicitate mihi ſorte obtigiſſe. Ea propter omnes aut expectare catalogum quendam laudum tuarum a me recenſitum iri, aut inuidere arbitror mihi fortunam meam. Magnorum enim oratorum animi excelſa virtutum tuarum faſtigia cõmendare geſtiẽtes, optaſſent vehementius hunc ſibi locum dari, quo tam in latum cipum riuos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantum abeſt vt reprehendam, vt ingentes quoque gratias pijs eorum affectibus, ſanctitatis tuæ nomine, agendas putauerim. Attamen ab iſta procul valde ſententia meũ cõſilium diſtraxit, ſpectans enim ad magnanimitatem tuam, quam præclara facinora luculentius oſtendũt, quamue mortales omnes pleno ore congratulantes prædicant, auram iſtã popularem ventoſamq; orationẽ, quam animi magnitudo vel cætera quæque caduca atque fluxa ſpernit, omittendam cenſui. Verũ maximã de immortalitate animorũ difficultatẽ, & eam penitus explicatã (ſi tamẽ ita dici ſine arrogantia licet) maieſtati tuæ offerendã attuli. Ad primũ ſiquidẽ mortaliũ principẽ, paſtoremque animarum, prima oratio a prima religione, prima de hominum rè iure habetur. Verum, quo tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ numen imploremus. Aue Maria, & cætera.

PRincipio, veluti baſim quandam atque totius orationis fundamentum, id firmiter ab omnibus teneri velim, ad cognitionem latentium ſubſtantiarum, occultarumque rerum proprijs earum effectibus deducentibus, nos rite ſaneque peruenire. Effecta namque ſi tollas, nullus notitiæ de arcanis relinquitur locus, cum (vt inuiſibilia mittamus) de corporibus cœleſtibus, de Sole, de Luna, deque reliquis aſtris, ſublatis officiorum ſuorum actionibus quis vel tenuẽ coniecturam caperet? Quis ignem leuem, terram grauem illum calidum, hanc frigidam dignoſceret, ſi aſcenſus atque deſcenſus, ſi calefactio frigefactione numquam fuiſſent ſenſibus explorata? Hinc igitur maximus ille philoſophiæ parens, Ariſto. exorſus, Si animus inquit, aliquam habet operationem propriam, fieri poterit eũdem a corpore quoque ſeparatum, nihilominus manere atque viuere, ſi nullam ſibi vendicat, ſed omnem (vt ita dixerim) ſuppellectilem habet cũ corpore cõmunẽ, cũ ipſo quoque corpore interire

F opus eſt. Hoc itaque iacto fundamento, ſubtilius eſt inquirendum, an animus per ſe ſolum agat quicquam. Et quoniam ſi quippiam ſolus perficit, id præcipue eſt contemplationis opus, ad hoc vniuerſa deducit quæſtio, nunquid intelligere ſolius animi ſit, an vero animi ſimul atque corporis? Vt autem quod quærimus, clarius, faciliustutiuſque inueſtigemus, rebus omnibus diſtributa pariter & accommodata officia legere atque accuratius diſtinguere operepretium duxi. Quatuor eſſe actionum genera Philoſophi tradidere, quorũ duæ extremæ ſunt, reliquæ autem mediæ. Et illarum quidem vnũ geous eſt, quod in ſolo corpore materiaque verſatur, quales ſunt affectiones, quæ a calido frigidoque, humido, ſicco, duro, leni atque his ſimilibus proficiſcuntur. Alterum vero eſt, quod a rerum ſenſibilium mole eleuatum, ad ſpiritualium naturam ſolummodo refertur. Noſtram autem intellectionem ad neutrum horum generũ pertinere facile conſtat, nec enim cum intelligimus, affectus (quo

G modo dicebam) patimur corporales, quin potius ſi intenta mentis acies nimis fuerit, quamquam extrinſecus illa nobis admoueantur non ſentimus. Neque rurſus tam alta petimus, vt corporeis intellectionibus non immiſceamur, oportet enim intelligentem phantaſmata ſpeculari. Intermediorum vero generum, alterum, quòd malo eſt propinquius (in quo actiones ſenſuum continentur) ab eiuſmodi affectionibus liberum eſt, ſed corporeo organo expletur, audientes nempe vel videntes, & ſi non frigemus aut æſtuamus, quibuſdam tamen corporeis intercedentibus portionibus, ſonos, colores, cæteraq; ſenſata percipimus. Reliquũ autem ſpiritualibus actionibus affine, non ſolum ab elemẽtaribus qualitatibus, ſed a corporeo quoque inſtrumento ſeſe eleuat, obiectis tamen nõ corporibus, ſed corporum imaginibus (quæ phantaſmata philoſophi appellant) naturali quadam neceſſitudine deuinctum eſt. In hoc profecto actionum genere noſtrã intellectionẽ locari quiſquis veri iudicis naturam nouit, nequaquam ambigit, experimur nãq; noſmetipſos in-

H telligere diſcerneréq; non genus hoc aut illud, ſed vniuerſam corporum naturã. Decernere autẽ recta nõ contingit aliter, quam ſi is qui arbitratur, omni vacet affectu. Probant hoc quotidianæ controuerſiæ, quibus ſedandis iudicem ad neutram partem propenſum exquirimus atq; laudamus. Probãt interni mores, affectus paſſionéſque, quibus manifeſtum fit, neminem omni hora ſapere, ſed qualis vnuſquiſque inuenitur, talis & finis videtur. Probant naturæ experimenta, vt enim vere diſcernamus quid amarũ quidue dulce ſit, nullo affectum ſapore guſtũ ſeruare oportet, ægro nãq; ideo cũcta videntur amariora, quoniã cholerica amaritudo ſenſoriũ infecit. Nec diſſimile reliquis ſenſibus accidit, vna ſiquidẽ oĩs iudicij communis eſt ratio, vt ſit qui iudicat a rebus iudicandis alienus: nam ſi illarũ aliqua inhæſerit, aut totum ſibi iudicium inficit, aut falſam facit aliarum afferre cenſuram. Quocirca, quoniam vniuerſa ac ſingula quæ materia concreta ſunt, intellectu nos diſcernere, atq; hæc ipſa ſpiritualibus diſtinguere experimento comprobamus, neceſſe eſt vt taliter hic animus vniuerſæ naturæ corporeæ natus arbiter, ab omni

I ſit corpore alienus. Vnde præclare Anaxagoras atq; Ariſt. intellectum oportere eſſe immixtũ dixere, tametſi diuerſis rationibus ducerentur: ille enim vt libero expeditoque imperio cuncta diſponat, hic autem vt recto ſanoque iudicio omnia decernat. Nec audiendi ſunt nobis, qui acriori ſe ingenio præditos exiſtimantes, organũ quidẽ (hoc eſt quandã corporis portionẽ) menti nõ aſſignant ab vniuerſo tñ hominis corpore eadẽ adiũgi ratione, quã attulimus; aliter non ſatis probari iri. Tam irrationalis eſt iſtorũ cauillatio, vt niſi velim eos noſſe eam me ſcire, atq; a ſententia ea dimotũ, referendã putaſſem minime. Dicant obſecro iſti, ſi intellectum ab omni parte corporis oportet eſſe liberum, vt omne poſſit corpus dijudicare, quo pacto vni toti corpori merſus, vniuerſæ rei corporeæ æquus erit iudex? ſiue enim pars ſiue totum, modo corpus aut corporeũ aliquid ſit, cui intellectiuam vim quiſpiam affixerit, ad certam trahit, flectit, definitque cognoſcendorum corporum ſpeciem, quæ non ſolum ampliſſimam illam de omni mole corporea cognitionẽ prohi-

K bet, impedit atque obſtruit, verum intellectum quoque ipſum cũ ſenſu miſcet, ſolaque vocabuli differentia alterum ſecernit ab altero. Quod ſi abſurdum valde eſt (quandoquidem nihil diſtaremus ab animantibus) oportet, vt intellectus exercitium ſolius animi eſſe fateamur, & non animi corporiſq; cõmune cõmodũ ſentire. Quæcumq; autẽ ſpecies operationũ quippiã, ſola efficere, retinet nec ſuffert, ſuſtinentis alicuius adminiculo non eget. Alteri namque ſi inniteretur, eoque ſubmoto labeſceret, nequaquam ſola eam actionẽ contineret, ſed communiem magis reciperet cum eo, ſine quo ſubſiſtere non poſſet. Quòd ſi alieno fulcimento diuinæ huic formæ opus non ſit, ſua tantum virtute ſubſiſtere quis dubitabit? Alterum enim ex duobus fateri oportet, aut illam per ſeipſam ſtare, aut hærere, & ſi quidem per ſe conſtat, in portu (vt aiunt) nauigamus. Si autem ſubuenitur, quomodo contemplationem ſuam in ſuo ſantiſſimo complecti fouere, gereréq; valet? Si ſpecies itaq; omnis, quæ propriam ſibi vel vnam vendicat operationem, communis philoſophorũ ſententia conſtans atque perennis eſt, inficiari profecto nemo poterit

mo poterit, quin noſtra mens (quam dum contemplamur, per ſe ſolam agere comprobauimus) per ſe quoque ſolam eſſe manereque poſſit ac viuere. Immortalem ergo animum eſſe hactenus a propria actione probauimus.

DEINCEPS Eiuſdem ſempiternitaté a naturali eius deſiderio monſtrandam curabo. Si cuiquam P. B. a natura inditum eſt, vt ſemper eſſe deſideret, rem hanc Philoſophi pariter & Theologi perpetuam fore, ea potiſſimum ratione ſunt arbitrati, quod naturæ appetitus inanis eſſe non poteſt, quare ſi noſter animus ſuapte natura ſempiternam cupit vitam, cum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quòd autem ita ſit a natura inſtitutum vt optet ſe ſemper fore, manifeſtum ſic fiet. Appetitionum duo ſunt genera, alterum rebus omnibus commune, quo vnumquodq; ad accommodum iuuans profuturumq; fertur. Alterum eorum, quæ cognitione pollent proprium quo metuunt cupiuntq;, dolent gaudentq;, & mille alijs variantur affectibus. Vtrúque tamen pro tuendo eſſe contendit, quandoquidem nulla prorſus res eſt, quæ ſe eſſe non amat.

B ¶ Quemadmodum autem communis ille appetitus, non vno tñ inuenitur modo in his, quæ certis finiuntur ætatibus, & in his quæ nunquam deſinunt (quandoquidem quæ ſeneſcunt, effundere deſiderium in omne tempus non audent, quorum aut vigor temporis diuturnitate non leneſcit, perſeuerare ſemper eadem magnopere concupiſcunt) haud ſecus appetitus alter, quem cognoſcentium diximus eſſe proprium, diuerſa ratione reperitur in his, quæ ſenſu tantum mouentur, atque his, quę intellectu præſtant. Illa n. quũ ſolum quod adeſt, aut imminet, apprehendunt, in longum appetitiones non ſuſpendunt, hæc autem, quia vniuerſa varietatum, mutationum, temporumq; volumina contemplatione pariter & prouidentia excellunt, reliquum eſt, vt parem vim appetendi ſortita non hoc tantum aut illo tempore, ſed in æuum deducere vitam cupiãt. At ſi ambiguum, ſubobſcurum, aut leue teſtimonium hoc habetur, & obijcitur, noſmetipſos intellectu quidem præditos non dubitamus, ſemper tamen viuere, aut natura appetimus minime, aut C mentientes fallimus. Eleuate obſecro paulisper mentis oculos, conſtantiſſimas vniuerſalis naturæ leges intendite, ſanctiones ſpectate duas. Alteram, qua ęqualis pariter congenerantur omnibus durandi deſiderium & permanendi robur, ita vt quamdiu quodque duraturum eſt, tandiu eſſe deſideret, & quanto tempore expetit exiſtere, tantiſper permanſurum ſit. Alterã, qua appetitus omnis, quo vnũquodque eſſe perſeuerareq; ſubinde concupiſcit, aut ad quandam temporis menſuram clauditur, aut vltra quamcumque temporis lõgitudinem ſe extendit, comparata ſunt hæc in his, quæ de cælo naturæ ſcripſit interpres. His autem iunctum ſi fuerit, quòd intellectualis ſpiritus deſiderium tendat ad eſſe, non hac aut illa ætate cõcluſum, ſed ab omni tempore eleuatum (quoniam intellectu apprehenſum ſolummodo capit bonum, quod ab omnium temporum differentijs, quia vniuerſale eſt, conſtat eſſe, abſolutum) conſequẽs D eſt vt is, quo intelligimus & ſapimus, animus, in vniuerſum tempus effuſum habeat viuendi deſiderium cum pari robore, euadere nuippe quia non poteſt, quin aut certo tempore, aut ſemper eſſe deſideret, cum definito non ſubſit tempori, reliquum eſt, vt ad ſempiternam ſe extendat. Immortalem perinde eſſe non hominem, ſed ſeipſum noſter animus propria appetitione (quæ praua falſaque eſſe nequit) teſtatur, clamat, demonſtrat, ipſius quippe animi propria eſt cupido hæc, veluti ipſius cupiditatis parens intellectiua cognitio, nos autem ſemper viuere nequaquam, optamus, niſi quemadmodum volare interdum cupimus. Sed quid diutius quæ domi ſunt verſamus? non ne & quæ extera a nobis ſunt, cæleſtem hunc vigorem, & diuinum noſtrum profitentur animum? Ex illo quippe naturæ vultu, quem dixere chaos, rudem, indigeſtamque molẽ, res omnes eo ordine propagatas, eo fœdere diſpoſitas atque connexas eſſe perſpicimus, vt ab imis ad ſuperiora conſcendentibus, perfectionum incrementa ſenſim appareant ſuccreſcere, & quæ coniuncta ſunt alterum alteri paulum admodum præſtare. Conſurgunt ſiquidem veluti depreſſi quidam gradus aut numeri rerum E ſpecies, & ab his, quæ ſingulis proxime ſunt, nullo diſtant interuallo: atque idcirco adeo ſimiles cognataſque habent habitudines, naturas, actiones, atque figuras, quæ ubi mutuo contiguæ ſunt, vt non facile plerumque ſit illas diſtinguere. Peragratis autem vniuerſis corporum, plantarum, animantumq; naturis, ad hominem cum venitur, idem grauis aſcenſus, quo ſenſim pedetentimque procedebatur, nequaquam ſeruatur: ſed ſurſum repente natura trahitur, & ad alteram, eamque remotiſſimam contignationem eleuatur. Maiori namque interuallo homo a ſuprema animantiũ ſpecie quàm ſummum animal ab infimo non modo viuentium, ſed abiectiſſimorum quoque corporum genere diſtat. Ne autem hoc abſque ratione dicere videamur, cernantur noſtra, alienaque genera, conditiones actionesque. Genera in primis, quandoquidem cæterorum omnia, ex materiæ tranſmutatione proficiſcuntur, noſtra autem mens de foris venit. Conditiones deinde: illa enim tenui ſuppellectile contenta, pauca quibus indigent, ab ipſa natura ſimul atque eduntur in lucem, accipiunt. Indumentorum vice cortices, teſtas, coria, ſpinas,

A villos, ſetas, pilos, plumam, pennas, ſquamas, vellera: pro armis autem cornua, vngues, dentes, rictus, roſtra, aculeos, morſus, calces, venena. Homo autem pro vniuerſis his, & alijs quam plurimis & varijs & magnificis ſtudioſas facileſque ſolas manus accepit. Actiones demum, quia ſingulis ſpeciebus alijs definitus eſt agendi modus; homo autem tot tamquam diſſimilibus vtitur vijs, vt hic ſolus ſit hominibus operandi modus, ſine vllo certo agere modo. Alia, ſola ſalus iuuat: hominem vero tam ſenſu quam ratione apprehenſa, etiam ſi nil aliud vtilitatis acceſſurum ſit, delectant. Alia, de prole ciboque ſollicita pugnant homo autem famam extendere factis auidis, nomen & gloriam ſoboli, ſaluti, vitæque anteponit. Alia pœ, ſtremo a conſorti illis bono raro deficiunt: homo autem) proh dolor) ſuum vere bonum ſæpiſſime amittit. Vnde igitur tanta diſtantia inter hominem cæteraſque naturas? vnde ſolitæ pedetentim ſcandere, tantus repente naturæ ſaltus? vnde quæ conſueuerat per ſimiliora in ſimiliora in ſimillima duci, in tam diſparem ſtatum eleuata conſpicitur? Nullam profecto cauſam aliã reddidiſſe ſat erit, niſi animum e ſummo rerum faſtigio veniſſe dixerimus: qui in alterum rerum ordinem naturam transfert ſupremis infima iungit, caduca immortalibus inſerit, orizonta æternitatis & temporis conſtituit: ſic nempe omnis admiratio diſparitatis cedit, ſi ex duabus naturis, ſpiritu & corpore, intellectu & ſenſu, immortali & corruptibili hominem conſtare non dubitamus. Quas ob res ſi animi noſtri (de quo agimus, facultas certi aliquid comperire poteſt & veritatis quippiam de ſeipſo perſpicere, ſi fortiſſimis argumentis fides vlla adhibenda eſt, ſi ratione inueſtigata & ad ſenſuum vſque explorationem deducta humanæ ſententiæ quietem tribuunt, ineruditi, indoctilis, tardi, hebetis, ſtupidique eſt immortalitatem animorum in problema reuocare neutrum. O quàm ſibi melius conſulerent iſti qui ſe rerum occultarum ſcrutatores profitentes, quę natura in ſole expoſuit, offundunt atque obtegunt, ſi ſuam cęcitatem ſilentio opprimerent: meliores namque haberentur philoſophi, dum tacerent, quàm imperitiores dum iam inepte garriunt.

C ¶ Sed quid nobis cum re temeraria animũ, P. B. ſortiti ſumus mundum, purum, ſplendidum, diuinum theſaurum profecto precioſiſſimum in vaſis iſtis fictilibus reconditum? Mundum inquam accepimus, quandoquidem non ob merita (vt Origines fabulatur) corporeis vinculis eſt addictus, neque vt luteum viuificando corpus eiuſdem ſordes contrahat, ſed vt naturæ fœdere vitam influat, cupiditates, libidines, reliquosque aut tollat, aut moderetur affectus, humana quantum par eſt, diſponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & ſeſe totum dedat. Accepimus præterea purum pariter & ſplendidum, vt quia illuſtrium ſpirituum vltimus, fulgorem micantiſſimæ lucis cum alij non ſufferet, obumbratum materiæ tenebris lumen, vel oculo noctuæ ſimilis inſpiceret, intelligibilia colligeret, atq; vniuerſa natura aſcita ſeipſum omnia faceret. Accepimus denique diuinum, vt ſummum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando poſſideret, poſſidendo frueretur. Seruemus igitur obſecro, ſeruemus depoſitum quale accepimus, curemus ne temporali D contagione polluatur. Timeamus propheticum illud, Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Excolamus virtutum ſemina nobis indita, tenebrarumque operibus procul reiectis, induamus Dominum Ieſum Chriſtum quo fęlici immortalitate, atque immortali fęlicitate tandem perfruamur, Dixi.

ORATIO. V.

De modo, quo animæ patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu, coram Iulio II. Dominica prima Aduentus, anno. 1504. habita.

E ARESCENTIBVS Hominibus, præ timore & expectatione eorum, quę ſuperuenient vniuerſo orbi. Lucæ 21. Si humanæ mentis imbecillitatem & abyſſum caliginis, qua ſe rerum varietas recondit, animo reuoluerimus, B. P. nihil fere eſt, de cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari valeamus. Non enim ea ſolum, quæ procul a nobis natura repoſuit, ſed illa quoque quæ in promptu habemus, quæ ipſi ſentimus, ambiguitatis nebula offuſa ſunt. Hoc qui aduertit & ſapit, ſic difficillima quæque cunctabundo ingenio ſtiloq; attingit, vt præclare ſecum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attuliſſe. De ſubterraneis igitur pœnis reproborum, dæmonum, hominumque ſiue animas, ſiue corpora poſtremo cruciaturis, dicturum hodie me eo animo quæſo, audite: verum rationi maxime conſentanea patefecero, malitis vtcumque concipere, quàm vel ſenſu vel certa demonſtratione callere. Quòd ſi vires ſiue corporis ſiue animæ huic pronunciationi ſuccumbent, aut impares erũt, date (Precor) veniã valetudinario. Diuæ itaque Mariæ tribunal ſolita Prece veneremur, Aue Maria.

EXCELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ ſolo ſpiritu conſtant, & intellectu vigent, an pœnas aliquas ſubire dignum ſit, quove pœnarum genere alligi poſſit, diuerſos authores varias legimus attuliſſe ſententias. Quorum opiniones recenſere & a fide aut veritate diſcrepantes ſine interuallo refellere ea ratione conſtitui, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat, appareatque. Plurimi philoſophorum intellectualis naturæ præſtantiam metientes, ab vniuerſo pœnarum genere tam humanas animas, quàm angelicas omnes ſubſtantias liberarunt, ea potiſſimum ratione perſuaſi, quòd malum omne citra orbem lunæ (infra quem duntaxat poteſt aliquid præter intentionem obuiare) concluſum eſt, neutramque proinde illarum naturarum poteſt inuoluere, quæ a corporibus vniuerſis ſunt ſegregatæ. Horum error facile deprehenditur ſi recti operis ratio, ſi creatæ voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectum quippe opus, & opus eſt & rectum, quare a duobus neceſſe eſt proficiſcatur principijs, quorum altero opus, altero rectum ſit, illud voluntas, hoc lex eſt. Quocirca illa quidem voluntas quæ ſimul voluntas & lex eſt, errare poteſt minime; quæ vero voluntas tantum eſt, non lex, nec legi immobiliter hærens, a rectitudine declinare ſuapte natura valet. Cum autem liberi arbi. vniuerſa lex, perfectum omnis boni rationem in ſe claudat, quandoquidem ad omnia liberi arbit. appetitio extenditur, & nec fieri nec cogitari valet, vt creata voluntas omnino bonum ſit, aut cõgenita natura poſſideat, conſequens eſt, vt ipſo ſummo bono excepto, reliqua libertatem ſint flexibilem ad bonum & malum ſortita. Poteſt igitur in ſeparatis ab vniuerſa corporea mole ſpiritibus malum culpæ ineſſe, & quoniam iuſſiſti Domine, & ſic eſt, vt omnis inordinatus animus, ſibiipſi ſit pœna, oportet malum quoque pœnæ eis ineſſe. Ex propria igitur officina cõfutatis philoſophis, alij pœnis affici poſſe autumnant angelos, verum omnem eorum ærumnam in mœrore amiſſæ fœlicitatis conſiſtere arbitrati ſunt. Hos gemina peccati malitia ſtatim arguit. Vt.n. peccantes duo mala faciunt, dum Deum reſpuunt, fontem aquæ viuæ, & ciſternas propriarum affectionum ſibi fodiunt diſſipatas, par eſt, vt duplici etiam in pœna dolore conterantur, & damno contemptæ fœlicitatis & ſupplicio inuoluentis calamitatis. Alij animarum ſupplicia aſſeuerantes, finxerunt naſci ea ex terribilibus corporum quorundam imaginibus, quas aſpicientes perinde aiunt pauore concuti ac dormientes, aut phreneticos, quos inania vel inſomnia terrent, vel phãtaſmata alligant, tribuunt ſiquidem ſeparatis animis organum quoddam cœleſtis naturæ, quo terrificas formas concipiant ad ſe cruciãdas. Fabula quippe hæc eſt quaſi reditum animis ad compares ſtellas pollicita. Et quamquam tam inepte compoſita ſit, vt digna non habeatur, quam vel philoſophia nedum diuina ſapientia coarguat, dedit tamen quibuſdam ex noſtratibus occaſionem, etſi non ſtultius cogitandi, a veritate tamen nihilo errandi minus. Quantum enim puduit peritos viros has ineptias ſectari, tantum de nouo ſuo commento gloriati ſunt, aſſerentes non ſenſibilibus, ſed intelligibilibus corporum figuris mentes torqueri. Verum hoc Philoſophorum Theologorumq; ſchola confutat, eo quòd intelligere omne per ſeipſum delectabile eſt. Argutos autem eorum intellectus decipi, vt triſtia putent quæ vere non ſunt triſtia, aperta fictio eſt. Nonnulli denique eorum eo igne cremari mentes aſtruere conantur, verum ne puerilis ſententia videretur, neſcio quem habitum illas induerunt, quo fieret, vt ignis vſtionem perſentirent. Voluntarie profecto ſunt hæc conficta & vana, nulla ratione, nullaque authoritate conſtantia.

¶ At qui in philoſophiæ gymnaſio, ſacrarumque literarum ornatiſſimo domicilio verſati ſunt, duo pœnarum genera ſpiritibus inſligenda docuerunt, alterum iacturæ ſummæ beatitudinis, alterum detruſionis teterrimo ignis carceri. Et quia damnum in aperto eſt, de igneo ergaſtulo libet parumper diſſerere. Detruſum iri dicimus abiectiſſimo loco non modo illuſtres dæmonum animarumq; ſubſtantias, ſed inſignes quaſque earum vires, intellectum, liberum arbitrium, actiuamq; poteſtatem. Coercentur autem vinculis, catenisq; igneis, non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexibus præpeditur, ſed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fœdere implicitus eſt, vt ſuo arbitrio inde emigrare non poſſit, & tamen illum ſpiritum eſſe, hoc autem corpus nemo dubitat, non ſecus ſpiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed tantum refert, quòd noſter animus hoc, in quo tenetur, corpus, viuificat, illi vero ſpiritus, quibus alligantur corporibus, vitam minime præbent. Perſpicua autem detruſio hæc nobis fiet, ſi modum ordinemq;, quo corpori ſpiritus iungitur ac deuincitur, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deum certo loco ſuapte natura communi Phyſicorum conſenſu poteſt definiri. Definitum autem etiam nolentem detineri naturæ vigore noſter animus teſtatur. Quòd ſi tanta eſt naturæ vis, vt iunctum corpori ſpiritum manere cogat, quanto magis omnipotens conditoris naturæ authoritas addictum loco ſpiritum detinere etiam inuitum poteſt? Definitus igitur non natura, ſed vi detentus in loco ſpiritus, naturalem libertatem ac dignitatem, qua nulli ſubijcitur corpori, qua omne corpus exuperat,

F pus exuperat, qua omni corpori præeminet præſidetque infœliciſſimus perdidit, & ſe perdidiſſe miſerrime mœret, atque mœrendo ineffabiliter cruciatur. Affligitur intellectus, quando ſuæ captiuationis ærumnam non recogitare ſubinde nõ poteſt. Cumque ſimul multa meditari nequeat ab aliorum omnium, quæ lenamen afferre poſſent, conſideratione prohibetur. Et quamquam meditatio pœnæ pœna non ſit, cum liber quis meditatur ſolum nihil aduerſi ſentiens aut metuens, attamen vbi præſens eſt doloris obiectum, vbi ſuam vim exercet in meditantem, vbi denique meditatio ipſa coacta eſt, nihil acerbius animum quàm eiuſmodi conſideratio afficere poteſt. Affligitur voluntas, quippe ab omni delectabili depoſita id ferre compellitur, quod dedignatur, reſpuit, abhorret, quam maxime odit Dei iuſtitiam, cui præcipue inuidet diuinam celſitudinem magnificari in propria & ea abiectiſſima pœna, dolet, gemit, corroditur. Affliguntur denique actiuæ potentiæ, ſiquidem, diro igni addictæ nulla aut certe modica poſſunt exercitatione ſeſe

G ſe ſubiectis admouere rebus. Quod eo intolerabilius eſt, quo tanta eis vis ineſt, vt commouere nutu ſingula poſſent. Accidit ad hæc quòd iugis perennisque eſt eis definitus carcer & dolor, ita vt nulla valeat minuere, aut mollire aduentans conditio, ſed ſemper vti ab initio acerbiſſime mœrere opus eſt, neque enim detruſi ſpiritus obliuione mederi, meditationi vacare, affectum deponere, ſeſe abhortari facere (vt aiunt) de neceſſitate virtutem vſquequaque valent. Nulla eis clementiæ aut varietatis ſpes, nulla in prætereuntis temporis euẽtu expectatio, ſed quas luunt pœnas, numquam terminandas aut minuẽdas certiſſime ſciunt immo ignitis ad mœroris culmẽ clara luce vident. Hæc pauciſſima de ſpirituum pœnis attigerimus.

DEINCEPS de corporum cruciatu aliquid afferamus. Corporeum ignem eſſe, P. S. apud inferos corporibus infeſtum ex noſtris quidam imprudenter negarunt, ſcripturas autem ſacras, quæ illius meminerunt, metaphorice aſſerunt interpretandas, non minus quàm tineam, vermem, fletumque ad terrendos flagitioſos minantur,

H tur, quemadmodum econtra cibum, potumque, & humanas mille delitias iuſtis & ſanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidam vero opinionem hanc tãquam abſonam reſpuentes, in aliam vulgarem magis quam ſapientem inciderunt. Verum enim affirmantes ibi ignem fore, falſo tamen æſtimauerunt eius incẽdio corpora ipſa affici, calore æſtuare, citra conſumptionem ardere, & nihil tandem a noſtro, quo vtimur, igne, in actione differre.

¶ At hi, qui & vi rationis, & lumine cæleſti perfuſi ſecreta rerũ diuinaq; myſteria indagarunt, mediam viam ſecuti ſunt. Aiunt nãque corporeum verumq; illic ignem flagrare citra, corporis tamen calefactionem, eius vim atque incendiũ irrepere in neruos, in medullaſq; ſæuire, fibraſque illas arripere ac torquere, a quibus dolor naſcitur. Corporeum quippe ignem credimus, tum quia corpalis pœna nullo aptius mõ quàm per corpus infligitur: Tum quia in exponendis ſacris eloquiis ea eſt lex, vt quod proprie intelligi poteſt, ad Metaphoricum ſenſum a literali expoſitione minime trãsferat,

I ne ſecus nulla definiri poſſet Scripturæ certa interpretatio. Cum autẽ in pœnam reproborum paratum ignem Saluator noſter fuerit cõminatus, poſſimuſque eum aperte ſic accipere, tanquam perſpicuo locutum, vt quid parabolice dictum putamus, & nodum in ſcirpo quærimus? Ignem Saluator noſter comminatus eſt, verũ ignem intelligere prohibet nihil corporeũ, ergo ignem fateri oportet. Non calefactum autem iri illic corpora, ſed ignem illũ ſpiritualiter pariter, & ſenſibili afflictione corpora vexaturum ratione dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangelicã lectionem tranſeũte, reliqua oĩs corporalis affectio ſequens alteratio ab illo vſque dependẽs, deſinet, & quẽadmodum cæleſtia corpora, cui primam illæ inerat motus ſenſibilis, quædam ſupererit actio qua lucet, illuminat, atq; videtur, quam noſtro vocabulo intentionalem appellam(us) haud ſecus in cæteris quoq; corporibus eas aptitudines atq; affectiões æſtimandum eſt remanſuras, quibus videri, tangi, audirique poſſint.

K Duo enim hæc genera actionũ corporibus ineſſe, neutrũque ab altero pẽdere, in his quæ de anima præclare ſcripſit Arl. didicimus. Quocirca ignis omninò geminã in corpora nunc exercet actionem. Alterã, qua calefaciendo vrit, & id a cæli motu pendet. Alterã, qua ſpeciem non calidam tactui imprimendo ſentitur: quemadmodũ annulus aureus figuram non auream ceræ imprimit, & hæc ab altero actionis genere, quod paulo ante cælo ineſſe dicebamus, pendet. Proinde nunc vtraque actione & agit & offendit, quieſcente autẽ cælo illa duntaxat vacabit, quæ a motu proficiſcitur. Reliqua vero perpetua remanebit, hac vnarum poſterior in reproborum corpora exercebitur, ſæuiet, affliget. Nec eſt doloris huiuſmodi ratio quærenda alia quam excellẽtia ſenſibilis ſenſus organo admoti. habet enim quilibet ſenſus ex his, quæ in rerum natura ſenſibilia cõſiſtunt, vnum aliquod ſibi proprium ac peculiare, quod Philoſophi obiectũ appellant, vt viſus colorẽ, auditus ſonum, olfactus odorẽ, quo cum tãta cõciliatione atque neceſſariæ coniunctionis vinculo deuincitur, vt ſine eo agere poſſit nihil, vt quamdiu ſuæ facultati & potentiæ apte cõgruit, eiſque maxime accommodatum, iocundiſſimos

ſimos fructus carpat naturalis amicitiæ. Vbi vero ſenſibile in immenſum excedit, quaſi diſſoluta amicitia, quæ mutua quadam proportione certaq; rationis temperamento poſita erat ſenſum ipſum protinus irritat, laceſſit, vexat, torquet. Stridens enim ſonus turbat auditum, viſus aciem lux immenſa retundit ac diſſipat, & ſi rigentem manum præ algoris magnitudine ad ignem vehementem propius admoueris, protinus internum ſtrepit a que cruciat incendium, vt hominem prope conficere videatur. Vnde quęſo tunc ille dolor? num ex calore? nequaquam, tam enim nihil aut parum admodum caloris inhæſit, vt ſi altera manu attentes, plus frigere ſentias, quàm caleſcere, immoderata itaque vis ſenſibilis, huiuſce doloris relinquitur cauſa. Patimur igitur atque ſummo dolore ſenſibili cruciamur, cum vehementer calida abſque eo, quòd caleamus, tangendo ſentimus, cum ſenſus ſuſcipit excellentis ſenſibilis ſpeciem ſine materia. Talem fatemur eſſe apud inferos corporum cruciatum. Hoc tãtum pacto credimus reproborum corpora ab igne pati, & tamen non calefieri, nec conſumi. Nec quicquam obeſt id, quod recte dici ſolet, ſenſuum paſſiones eos perficere, oſtendere, ſed eo educere, quo maxime euadere poſtremo valeant. Volebat ſane authoritas illa oſtendere quantum hæ ſpirituales ſenſuum paſſiones ab his, quæ circa corpus fiunt, alterationibus differant. Tanta ſiquidem eſt inter eas diſtantia, quòd hæ ſemper imperfectionis aliquid ſecum vehunt: illas autem puras atque ſynceras contingit aduenire, quamuis non ſemper ab omni ſeſe emanant admiſtione mali. Obiectorum enim incompactiones ac incongruæ diſparitates, ſenſibus ipſis (vt dicebamus) maxime aduerſantur atque officiunt. Quocirca in promptu cauſa eſt, cur glorificato corpori dolorẽ excellens ſenſibile non infert. Dote nãque impoſſibilitatis protectum vehementiam obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatus nulla deeſt cauſa apud inferos, ſubtracta vulgari hac viſione, quam calentes experimur. Et vt ſummam rei vno verbo complectar, corporeum ſupplicium in hoc completur, quòd malum & id corpori admotum paſſibili ſenſu percipitur: hæc vbi ſunt, dolore opus eſt ſecundum ſenſitiuæ animæ partem, quam affectiuam dicimus. Ea propter tã ingens tangibilis exceſſus, quantus in igne eſt, malus cum ſit corporei organi temperamento, dum paſſibilem reproborum ſenſum inuadit, acerbiſſimo dolore afficit, vexat cruciat. Neq; audiendi ſunt, qui neſcio quam turbationem ſenſoriæ harmoniæ addere, atque interponere voluerunt. Temporalis n. eſt commotio omnis: ſentire autem omne ſiue accommodatum, ſiue excedens, abſque mora contingit. Quare intemperatum immenſumq; ſenſibile ſuapte natura ſenſui non aduerſaretur: niſi ſimul atque coniunctis alterum alteri officeret: neque vnigenia contrarietas foret, ſi in momento non cõſummaretur. Atteſtatur plane his, quę diximus diſſimilium pœnarum alteratio: etenim quonam alio pacto ab aquis niuium ad calorem nimium, eiuſq; ex hoc in illas ſine dolore interſtitio aut mitigatione tranſibunt? Si.n. æſtum atq; algorem corporaliter ſentirent, non ſolas ſpirituales vexationes excipientes, ſæpiſſime dolore vacarent. Perennis autem atq; continuus erit dolor: quoniam ingẽs ac viuaces aderunt cauſæ, & homo ipſe ſine morte paſſibilis erit alterum reparata natura, alterum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareum vere corporeum eſſe non ambigimus, ſi vnum atq; eundem dæmonibus hominibusq; reprobis paratum credimus, cõſequens eſt, vt vtrique corporeo addicti ſint igni. Sed tanti refert, quòd ſpiritus carceris afflictione incorporea autem ſenſibilis quoque interionis effuſione continue, perpetuo, acerbiſſimeq; torquebuntur. Areſcentibus itaque hominibus præ timore: tam diræ gehennæ manifeſtandæ vniuerſo orbi, nobiſcum bene actum erit, ſi timor Domini initium fuerit ſapientię, ſi ceu ſeta filum amorem honeſti bonarum artium, optimorumq; officiorum introduxerit. Nõ enim accepimus ſpiritum timoris in ſeruitute, ſed Spiritum filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Sit Redemptoris noſtri læua ſub capite noſtrarum actionum, vt demum dextera amoris illius amplexetur nos, cum tradiderit regnum Deo & Patri, qui viuit & regnat Glorioſus in ſęcula. Amen. Dixi.

ORATIO VI.

De Eccleſia & Synodorum differentia coram Iulio ſecundo in ſecunda ſeſſione Concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij. 1512.

CVM ANIMADVERTAM, Iuli ſecunde Pontifex Maxime, reliquas omnes Eccleſiaſticę Reipublicæ conſuetudines actionesq; ſingulas, eſſe ſingulis Eccleſiaſticę partibus accommodatas: generales vero ſynodos vniuerſalem Eccleſiam penitus reſpicere, eamq; tãquam finem ſibi proprium attendere: exiſtimaui me facturum rem & velle m & omnibus gratam, ſi hodierno die primum de Eccleſia ipſa, deinde de ſynodis huius temporis, illarumq; differentia ac diuerſitate dicerem. Sed cum his diebus ex hoc loco viri Doctiſſimi (qui hoc oratorio munere magna cum laude perfuncti ſunt) de his fere rebus verba grauiter ſapienterq; fecerint: ego qui ingenio illis & doctrina inferior ſum, quo meis viribus minus confido, Pater ſancte, eo humilius atque propenſius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiam eſſe, & ſummiſſe oro, & ſuppliciter peto. Sed quoniam nihil eſt, quod homo de ſemetipſo ſine auxilio opeque diuina poſſit polliceri, ad glorioſam ipſam virginem Dei matrem primum conuertam orationem meam. Aue Maria, &c.

CVM dilectus Chriſti diſcipulus & Euangeliſta, multa nobis ex prophetica illa myſticaque viſione nunciare inſtituiſſet, de Deo, de agno, de Dei agnique gloria deque venturis præteritisque temporibus ac rebus diuinitus retulit: atque is etiam Chriſtianam rempublicam & Eccleſiam contemplatus, in hunc modum ipſe aut per ipſum potius ſanctus Spiritus locutus eſt, Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem, nouam deſcendentem de cęlo. Magna profecto & diuina maximaque inſuper atque omnem humanę rationis terminum exuperantia Ioannes vidit. Vidi, inquit, ciuitatem, vidi ſanctam, vidi Hieruſalem, vidi illam nouam ac de cælo deſcendentem: Quę eſt iſta ciuitas, quam Ioannes vidit? quæ eſt iſta, quam magiſter diſcipulo, Chriſtus Apoſtolo Spiſſanctus Euangeliſtæ ac variis figuris & allegorijs reuelauit? Certe ciuitas hæc Chriſtianæ reipublicæ vrbs eſt: quę non vallo aliquo terreno, non caduco murorum mœniumque ambitu cincta eſt, ſed multitudine copiaque innumerabili clauſa eſt ac permunita. Quamuis enim huius mundanæ ſapientiæ antiſtites, certo quodam & præſcripto ciuium numero ciuitates conſtitui oportere arbitrati ſint, nimiamque & nimis late diffuſam multitudinem ſummouerint, neque inter centies centena millia (vt ipſi aiũt) commercium fieri poſſe vllum exiſtimauerint: ſolum tamen Chriſtianum genus tanta, tamque mirabili a Deo optimo maximo cognitionis, neceſſitudinis ſocietatisque copula deuinctum aut coniunctum eſt, vt in vnitate maximam multitudinem, vnius vrbis ambitu ſpatium ampliſſimum in vna denique ciuitate totum terrarum orbem complectatur. Nam cum in condenda & conſtituenda qualibet ciuitate duo in primis requirantur (primum vt partibus ſuis omnibus ipſa conſtituatur reſpublica. Deinde vt hę partes inter ſeſe ciuili amicitia quadam & conſenſione conſpirent) licet cognoſcere, quomodo priuatis publicisq; in rebus ambabus his partibus noſtra hæc Chriſtiana ciuitas excellat. Quòd enim eas partes omnes perfectiſſimæ Reip. habeat atq; contineat ea in primis ſacra, quę ſacramenta appellamus, oſtendũt: quæ tantæ ſunt efficacię & virtutis, partim vt hominum generationes matrimonio propagent, partim vt Deo filios Baptiſmate gignat, eum genitos communicatione corporis Chriſti alant & vegetent, deinde diuina Chriſmatis virtute corroborent: vbi corroborauerint, poteſtate atque authoritate Eccleſiaſticis ordinibus augeant, mox aliquo errore lapſos confeſſione reſtituant, & poſtremo humanis culpis abluendis ſancti olei vnctione perungant. Præter hęc autem diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas cumulatiſſime, habet namque Apoſtolos, habet Euangeliſtas, habet Prophetas, habet Paſtores, Doctores, Martyres, habet ſermones ſcientiæ, ſermones ſapientiæ, genera linguarum, interpretationes ſermonum, diſcretionem ſpirituum, gratiam ſanitatum, fidem, vaticinia, miracula, & eam cælum claudendi, rurſum aperiendi poteſtatem, vt quicquid in terris ligauerit, quicquid ſoluerit, denique id continuo in cęlo diſſolutum vel ligatum ſit. Et quamquam hęc magna maximaque ſunt, ſatis tamen non fuit tot tantaque Eccleſiam habuiſſe, niſi & angelorum reuelationes, illuminationes, deſcenſioneſque habuiſſet. Quibus omnibus actionis noſtræ contemplationiſque ſtudia non tueri modo ac defendere, ſed propenſius etiam & augere, & ornare, & perficere, conatur. Ciuitas igitur hæc diuinis illis Reip. partibus illuſtratur, quibus nulla vnquã alia vel melioribus vel ornatioribus illuſtrata eſt. Quod autem ciues ipſi arctius in hac copulariſque quàm in ciuili alia communitate deuinciantur, vel hinc patet manifeſte, quod hi nõ iam ciues ſunt aut aduenæ, ſed ciues ſanctorum, ſed domeſtici Dei, ſed membra Chriſti, & ita vnius eiuſdemque myſtici corporis membra, vt alij alijs & membra ſint, & quemadmodum ſunt, mutua ſeſe communicatio ac ſocietate cõſonent. Cum igitur hæc ciuitas ex perfectiſſimæ Reip. partibus perfectiſſimis conſtituatur, ipſiuſque ciues interiore & cõiunctiore, quàm omnes alię ſocietates genere colligentur, patet certe, hanc vrbem alijs eſſe digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipſamque prǽſtare omnibus honore, decore, & (quod maximum eſt) humana beatitudine ac fęlicitate. Quamquam enim cuiuſuis ciuitatis proprium eſſe videtur, ſufficienter ex ſe beneque ac beate viuere, nulla tamen alia niſi hæc noſtra hoc ipſum habere cumulate ac largiter poteſt, ſed ne imitari quidem. In alijs nãque finis ciuilis amicitię, & ſocietatis eſt optima inter ſe hominum cõiunctio, in hac vero noſtra, in qua hęredes Dei omnes, cohæredes autem Chriſti ſunt, ad Deum ipſum, ut proprium Chriſtiani generis finem cuncta referuntur. Hæc cum ita ſint, recte Chriſti Eccleſia, non tam ciuitas ab Apoſtolo Chriſti, quàm ciuitas ſancta a viro ſanctiſſimo commemoratur.

ID AVTEM Patres (vt nunc vos alloquar) mox extrema F oratione ad hunc ſummum Pontif. cap. omnium reuerſurus, id inquam patres, qua & ego quoque ratione demonſtrauero, quæſo intelligite. Sanctitas ipſa (vt a diffinitione incipiamus, vtq; Dionyſio Areopagitæ placet) immaculata, libera, perfectaq; mundicia eſt. Proinde, tametſi hoc ſummis antiquorum noſtrorumque rationibus firmatum ſit, in Deo vniuerſorum authore & gubernatore, omnium rerum natiuas excellentias, dignitateſque conſiſtere: Deus tamen ipſe præ his omnibus propriam ita ſibi vendicat ſanctitatem, vt etiam ſummi philoſophi, Dei ſubſtantiam mundicia & ſanctitate definirent. Nam cum inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, ſempiternam quoque eius virtutem ac diuinitatem intellectu conſpicerent, vellentque, Dei naturam & voluntatem, ac quicquid in Deo eſt, vnica alijſque rebus incommunicabili proprietate exprimere, non virtutis quidem, non diuinitatis aut reliquarum antæ maieſtati conſentaneis nominibus vſi ſunt, ſed munditiæ & ſanctitatis ſignificationibus: ſolam enim diuinam ſubſtantiam, a totius potentiæ macula & labe liberam remotamque eſſe perpendentes, illamq; ob id G eſſe dicentes actum purum, eandé certe ipſam diffinitione ac mundiſſimam eſſe ſanctiſſimamque dixerunt. Nec mirum ſi talis tantaque ſanctitas, tantum in mentibus hominum & numinis habuit & maieſtatis, quandoquidem intelligentijs etiam beatis, quas Angelos dicimus, hymnum carmenque Deo proprium conſtituit, angeli namque atque Archangeli, Cherubin quoque & Seraphin repetitis ingeminatiſque vocibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamant, quo fit, vt Dei quoque ciuitatem, in qua magnus Dominus eſt, deceat ſanctitudo, Atque hanc partem, quæ paucis demonſtrari potest, breuiſſime oſtendam. Omnibus rebus, tum natura, tum arte conſtitutis, hoc principio attributum ingeneratumque eſt, vt cum aliæ alijs iungendæ ſint, pari mutuaque diſpoſitione ac ſimilitudine conueniant, hoc ipſæ formæ ſecundum materiæ recipientis merita diſtributæ teſtantur, hoc ad propria peculiariaq; munera obeú da aptę appoſitęque noſtrorum membrorum habitudines manife- H ſtant, denique hoc confirmant innatæ materijs ipſis, vt ita dicam, patientiæ, quibus ipſæ res hominum artificio ſubiectæ obtemperát. Hæc namque omnia & reliqua id genus, ſiue natura ſiue arte componenda ſint, niſi primum amica inter ſe conſenſione conueniant, componi coniungive non poſſunt. Cum igitur ſanctitas & munditia propria Deo ſit, illiſque conueniat maxime, cumque coniungendas res ipſas habiles inter ſeſe ad coniunctionem eſſe oporteat, nemini dubium eſſe puto, Eccleſiaſticam ciuitatem, quæ Deo coniunctiſſima eſt, puram, mundam, ſanctam, immaculatamq; exiſtere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expers, pura mente perſeuerat, & dilectione perpetua, qua ipſa in Christo, & Chriſtus in ipſa manet vſque ad ſeculi conſummationem. ab omni vitiorum ſorde & contagione remota eſt, atq; ita virtute bonitateq; perficitur, ac vallatur, vt neq; mors, neque vita, neque inſtantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia illam poſſit a Chriſti amore ſeparare. Recte igitur ciuitas hæc noſtra, quandoquidem omnium cæleſtium I virtutum præcipua, adeo pollet ſanctitate omnibus ac cæteris mūdi dignitatibus poteſtatibus, imperijs antecellit, ſatis eſſe arbitror huius ciuitatis demonſtratam ſanctitatem. Quæ ciuitas, quia ſancta eſt, iure optimo a Sancto Spiritu nomen illi impoſitum eſt præclariſſimum, is enim hanc ſanctam ciuitatem Hieruſalem appellauit, quod profecto nomen ob hanc cauſam adepta eſt, quòd Hieruſalem non modo pacem ipſam, ſed ea etiam, quæ pacis ſunt, innuere, ſanctorum interpretatione tradatur. Tria igitur in hac ſunt, nā & hoc Hieruſalem atq; pacis optimum eſt, & id verum huius ciuitatis nomen, & poſtremo huic ciuitati ita proprium, vt nulli præterea alteri vere conuenire poſſit. Optimum certe eſt, nam optima res pax eſt, adeoque magna & diuina, vt vniuerſa creatura hanc appetere, & perquam deſiderare videatur. Cum n. pax ipſa (Auguſt. teſte) tranquillitas ordinis ſit, & tranquillitas ordinis tunc ſit, cum ſecluſis contrarijs quibuſque ordo conquieſcit, conſtat res omnes, ſiquidē naturaliter fines ſuos appetant, & impedientia cuncta ſum- K mouere contendant, pacem appetere, paciſq; & quietis fructus, vt adipiſcantur ſumma ope laborare. Quod autem Hieruſalem paciſque nomen verum noſtræ ciuitatis nomen ſit, is teſtis bonus eſt, qui dixit, Et factus eſt in pace locus eius, Dei ſcilicet, qui & huiuſce vrbis fines pacem poſuit, & tantam in ea voluit propagari abundantiam pacis, vt ciues ipſi non modo cum Deo pacis authore & Principe, non modo inter ſe, omnes pacem haberent, ſed ſinguli etiam pacis tranquillitatiſque abundantia, & intelligendo in veritate, & appetendo in ipſa bonitate conquieſcerent. Ea vero pax, hæc vrbs Hieruſalem, hoc ſanctiſſimum Dei hominumque domicilium, non quidem impiorum hominum eſt, qui quomodo non vera bona ſectantur, ita nec veram pacem inquirunt, ſed illorum eſt, Patres, qui pacifici ſunt, qui pacis domum vnanimes inhabitant, qui pacem his qui prope & his qui longe ſunt, annunciant, qui his, ad quos diuertunt, pacem deferunt, & cum hoſpitio recepti non ſunt, redeuntem ad ſe pacem ipſi recipiūt. Illorum eſt hæc ſanctiſſima Hieruſalem, quę ex viuis lapidibus conſtruitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarum ſeræ ac clauſtra a Domino confortantur. Hæc eſt illa Hieruſalem, Patres, in qua ſicut paulo ante inter diuinas res perlectum eſt, rex pacificus pacem reliquit nobis, pacem ſuam dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dant, ipſe dat nobis, hi enim pacem dant, vt moleſtia careant, ſed pax ibi vera non eſt, vbi nec vera concordia eſt, nec corda hominum coniuncta, ſed diſiuncta ſunt. Ea autem pax, quam Chriſtus dat, & quæ in teſtamento pacis & in Hieruſalem inuenitur, ea eſt, Patres, amoris vinculum, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, conſortium diuinitatis. Quis vnquam vidit vel audiuit talia? quid fuit tam ſingulare, tam nouum, tam inuſitatum? Pax Chriſti non modo corda noſtra & noſtras intelligentias cuſtodit, ſed omnem & etiam humanum & angelicum ſenſum exoperat, omniſque homo ſanctus vocatur, qui ſcriptus, & qui relictus, & qui reſiduus fuerit in Hieruſalem. Hanc itaque præclaram in mutatione mundi rerum nouitatem videns Ioannes, ciuitatem hanc non ſolum ſanctam, non ſolum Hieruſalem, ſed nouam etiam Hieruſalem Spiritu ſancto dictante appellauit. Noua eſt enim, nam qui in throno ſedebat, & qui de theſauro ſuo noua & vetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit nāque, vt neque langueſceret aut veteraſceret vnquam, neque ſenio conficeretur. Ex quo fit, vt hæc longe ſit, origine, dignitate atque authoritate eminentior Hebræorum ſynaguga, quæ per antiquæ legis vetuſtatem cōſumpta, cultum & notitiam veri olimq; promiſſi Dei filij ſolita pertinacia atque animi obſtinatione repudiauit. Nā cum in ſynagoga ipſa in hodiernum vſque diem vetus homo ſit, vetus lex, vetus fermentum, priſtina conuerſatio, in noſtra certe hac Hieruſalem omnia noua ſunt, nouum cor, noua lex, nouus homo, noua conſperſio. Quæ enim maior nouitas eſſe poteſt, quam Deum hominem eſſe, & rurſus hominem Deum, eundemque verum Deū ac hominem, clauis confixum, ſpinis coronatum, & innumeris affectum contumelijs, non alijs ipſum armis, quam cruce, quam morte, quam vulneribus infernum vicisse, cælos aſcendiſſe, ad Patris dexteram conſediſſe, propterque ſuum nomen ac legem trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate perpetua affeciſſe? Quid q, illius diſcipuli rudes, pauperes, abiecti, obſcuriq; homines, cum vniuerſus fere terrarum orbis ignorantiæ tenebris inuolueretur, & erroribus ac ſuperſtitionibus ſceleribuſq; obtemperaret (tot atque tanti vt dæmones omnium gentium dominarentur, ac ſummopere ab hominibus colerentur) hunc tamen ipſum mundum immundū, Chriſti diſcipuli, hi ex infirma plebe viri, contra ſynagogæ Pontifices, contra mundi Imperatores, contra humani generis hoſtes, contra leges, conſuetudines, opiniones, non armis, non opibus, non vi aut ferro vicerunt, ſed fide tantum, ſpe, & charitate ſuperarunt, purgarunt, illuminarunt. Tam autem propria eſt noſtræ Eccleſię diuina atque ſempiterna nouitas hæc, vt nulla hominū ætas fuerit, nulla vnquā ciuitas aut Reſp. quæ nō ab hac chriſtiana Eccleſia cuncta acceperit, quæ filiorum Dei adoptionis perpetuas exiſtūt. Nam (vt a diuo Thoma præclare ſcribitur) ſummum illud Dei beneficium quod noſtri gratiam appellant, & quo Dei filij efficimur, id a Deo noui Teſtamenti eſt, vt a mundi creatione ſancti ſanctęq; omnes, quatenus naturæ diuinæ participes fuerunt, eatenus ſub nouo Teſtamento comprehendantur, ad quod Veteris oīa ſunt referenda. Verum cum hoc fieri nequiret, vt excellens hęc diuini humaniq; conſortij nouitas ex terra terreniſq; rebus oriretur, quod n. natum eſt ex carne, caro eſt, & quod natum eſt ſpiritu, ſpiritus eſt, par certe & conſentaneum rationi fuit, vt de cælo ciuitas hæc ſancta & noua Hieruſalem deſcenderet. Deſcendit nāque de cælo vrbs hæc noua, cuius fundamenta nec in poetarum figmētis, nec in humanæ ſapientię perſuaſibilibus verbis, neq; in cuiuſuis mortalis aut creatæ voluntatis appetitu ſeu opinione iacta ſunt, ſed q in montibus ſanctis, hoc eſt in Patriarcharum figuris, in prophetarum teſtimonijs, in præconijs Apoſtolorum, in ſupplicijs martyrum, in admirandis Chriſti operibus, in ſanctorum proborumq; hominum purgatiſſimis mentibus, in virtutis denique & Spiritus oſtenſione ipſę ſolidiſſima perſeuerant. Deſcendit aūt de cælo non greſſibus corporis, ſed imitatione ac ſimilitudine. Illius nāque exemplo, quæ in cælis eſt Reip. beatiſſimę, huius, quę in terris eſt, regimen cōſtituit Deus, vt illud non penes omnes aut multos, ſed penes vnum Chriſti vicarium & dominici gregis paſtorem conſiſtat. Nam ſicut in Hieruſalem illa quę in cęlis eſt mater noſtra, vnus tantum Dominus eſt Ieſus Chriſtus, ita in hac Hieruſalem illius filia, quæ Chriſti ſanguine irrigata & martis eſt illuſtrata ſplēdoribus, vnus tm̄ princeps eſt, Vicarius Chriſti, & Pontifex Maximus, cui omnes deſcendentes Hieruſalem ciues & incolę, non ſolum vt ſeparatim ſinguli, ſed etiam vt ſimul vniuerſi obedire debeant, quemadmodum qui ſuperna ſunt Hieruſalem ſancti, cum ſingulatim, tum vniuerſæ diuiſimq; ac ſimul omnes, vni omnium Creatori ſubſunt, parent & obtemperant. Vt vero pręclariſſima hæc ſunt? At dicet forte quis, Cum his temporibus duæ nobis Eccleſiæ & duę ſynodi proponantur, vna Romana, Piſana altera, vtrum ambæ de cælo deſcenderūt. Alteram enim earum tantummodo deſcēdiſſe neceſſe eſt ſiquidem

Chriſti

Chriſti ſponſa vna eſt. Sinite me hoc in loco Patres, reſpirare pau- A
liſper, nam quid a vobis in hac re conſtituendũ ſit, paucis dicam.

QVINQVE CHRISTI Eccleſiæ conditiones, nobis
(vti audiſtis) ſanctus Euangeliſta propoſuit, illam enim primis aſ-
ſe ciuitatem, deinde ſanctam Hieruſalem poſt, tum nouam eſſe, &
de cęlo poſtremo deſcẽdiſſe affirmauit. Illam igitur ſynodum & in
terris Eccleſiam militantem, quam de cælo credimus deſcendiſſe cõ-
ſentaneam eſſe præſcriptis conditionibus, & in cælo triumphantis
Eccleſiæ formulis, proculdubio reperiemus. Eam vero, quæ a ſuper-
norum intentione prolapſa in præceps, ab illis deflectit viam, non
vtique de cælo deſcendiſſe, quin potius ab inferis aſcendiſſe iudica-
bimus. Hoc quando ita ſe habet, non deſcendit de cælo Patres, Piſa-
na nuper Patrum illorum Eccleſia, non deſcendit de cælo infauſtus
vbique & inuiſus cætus, non tantum e cælo facinus. Non deſcendit
inquam, ſed ruit, Quamobrem, quia non obſeruat ea, quæ ſunt cæ-
lis, non imitatur quæ cælorum regni eſſe traduntur. At quare hoc
rurſus? quia prorſus altera eſt a reuelatis Apoſtolo conditionibus. B
Vt autem eas congruo ordine percurramus, quis veſtrum putabit,
Patres, illum conuentum, qui vnius tantummodo nationis eſt (ſi
tamen vnius eſt, & non dimidiatæ, vel nullus totius gentis legiti-
ma coitio) quis putabit illum vniuerſam coegiſſe ſynodum eius ci-
uitatis, ad quam fortitudo gentium venit, ad quam multitudo ma-
ris conuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum con-
gregantur, cuius minimus in mille eſt, & paruulus in gentem for-
tiſſimam? Tantum enim abeſt, vt Eccleſia illa Piſana vera Dei ci-
uitas ſit, quantum abeſt, vt ſancta & legitima ſit: tantumque recedit
a candore ſanctitatis, quantum ad errorum ſordes accedit, accedit
autem plus tanto, quanto magis & Petrum Eccleſiæ, & Papam con-
cilio, & ſuo conciliabulo ſummum, verum certumque Chriſti vi-
carium ſubiicere conatur. Quod tamen nil aliud eſt, mea ſenten-
tia, quàm naturæ ipſius rationiſque ordinem peruertere, & filios
patri, & membra capiti, paſtorique ipſũ ſuarum greges ouium præfi-
cere. Sed & illud perſpicuum eſt, Hieruſalem nomen illi Eccleſiæ C
nequaquam conuenire: propterea quod nec pacem habet, nec ordi-
nis tranquillitatem, quodque tam excellentem Eccleſiæ ordinem
ſubuertere cõnititur, vtpote quæ contra Romanam Eccleſiam to-
gata armataque bella commouerit: quæque ad quoſcumque diuer-
terit, non modo pacem illis non attulerit, ſed ſpem omnem pacis
funditus euerterit, quæ ſingillatim omnia commemorarem, niſi in-
telligerem nimio etiam plus quàm vellem eſſe manifeſta. Non igi-
tur Piſarum ſynodus, ſynodus Hieruſalem, ſed ciuitas ac turris Ba-
bel potius: quæ in terra Sennaar confuſionem fecit, & concordiam
ædificantium diſiecit. At dicent nonnulli: Saltem vna ex multis, &
quarta ex quinque præſcriptis conditionibus Piſano cætui conue-
niet, nouitas ſcilicet. Quid enim tam nouum & inuſitatum ac mi-
rabile eſt, quàm eſſe qui conentur efficere, vt miles duci, & filius pa-
tri, domino ſeruus imperet, oues paſtori: denique pedes & cętera
membra capiti? Fateor equidem & ego quoque noua hæc eſſe, ſed
tamen aliena prorſus ab illa ſempiternæ ſanctiſſimæque ciuitatis D
nouitate. Multum enim inter hanc illamque intereſt nouitatem
nomen vtriuſque commune eſt, ſed res & ſignificatio diuerſa. Hęc
enim Hieruſalem nouitas a Spirituſancto eſt, & æterna eſt: at illam
Piſanam vnica tantum obedientia & Eccleſiæ pars tunc efficit, cum
ſchiſmaticis illius tempore, tres ita maximi pontifices habebantur,
vt nullus eorum aut certus quidem, aut abſque ambiguitate verus
Petri ſucceſſor exiſtimaretur. Hæc itaque nunc Piſana nouitas
Conſtantiæ tunc ortum habuit, & euanuit, Baſileæ repullulauit, &
exploſa eſt: atque his etiam temporibus (ſi vos viri eritis) interibit:
quemadmodum ſub Eugenio quarto ſummo maximoque huiuſce
ſedis Pontifice repreſſa eſt. Neque enim de cælo deſcendit, atque
ob id diuturna non eſt, neque vnius principatum amplectitur, qui
& in illa triumphante Eccleſia eſt, & hanc militantem conſeruat:
quemque ſynodus Piſana amplecti deberet ſi e cælo deſcendiſſet, &
numquam multitudinis regimini (vti tacet) innitt. Longe igitur
ab hac Chriſti Piſanorum Eccleſia diſcrepat. hæc enim fidelium eſt, il-
la cauillantium: hæc domeſticorum Dei, illa aberrãtium: hæc Chri- E
ſtianorum hominum, illa vero eorum, qui Chriſti veſtem conſcin-
dere, & a myſtico Chriſti corpore myſtica Chriſti membra ſeiun-
gere non verentur. Habetis, Patres, quid de Piſana ſynodo commu-
nites conſtituendum ſit: nunc de noſtra Laterana, & de ſenſo animi
mei pauca dicam.

CVM ECCLESIA Piſana de cęlo non deſcenderit (vti
iam vidimus) & alteram ex propoſitis deſcendiſſe neceſſarium ſit
(hoc enim poſuimus paulo ante) patet Eccleſiam noſtram, cum
Lateranen. ſynodus perfecta refert diuinam illam eſſe ciuitatem,
quæ habet ſanctitatem propriam, paciſque abundantiam. & ęternę
nouitatis azymos & ſynceritatis panes, quæque cum vno ſummo
vnius Chriſti vicarij principatu, de cælo deſcendit. Hæc tametſi
magno nobis eſſe debeant argumento, concilium noſtrum rectum
ſanctum atque legitimum eſſe: huc accedit tamen primum, quòd
concilium hoc a Rom. Pontifice indictum, inchoatumque eſt, de-
inde quòd pręclara noſtrorum maiorum concilia nõ imitatur mo-
do, ſed eorum etiam multa Apoſtolici ſplendoris præſentia exupe- A
rat, quodque eidem poſtremo propterea quia præſentia hac illu-
ſtratur, Dominus promiſerit Spiritum veritatis omnem illi verita-
tem eſſe patefacturum. Quæ cum ita ſint, nequaquam illis aſſen-
tior Patres, qui ſolo Concilij nomine audito, rem ſanctam & vti-
lem continuo arbitrantur effectam eſſe: propterea quòd qui aptius,
& callidius fallere conſueuerunt, hi prauis rebus honeſta vocabula
prętendere ſunt ſoliti. Et tamen concilium illud probo, quod ſuis
partibus omnibus abſolutum perfectumque eſt, quodque illa ha-
bet, quæ & neceſſaria conſilijs ſuos: & a ſacroſanctis requiruntur,
atque expectantur. Expectantur autem multa hoc tempore, & re-
quiruntur: atque hęc potiſſimum Eccleſiæ videlicet reformatio,
morum prolabentium reſtitutio, exortii iam ſchiſmatis oppreſſio,
conuerſio infidelium, reuocatio hæreticorum, roboratio optimarũ
legum atque ſanctionum, quæ ad ſalutem vniuerſę fidei Chriſtia-
næ pertineant. Atque illa etiam, quę paſſim deprauata & deforma-
B ta cernimus, vt Eccleſiaſticę dignitates bene meritis tribuantur,
virtutes præmijs honorentur, vitia aut ſeuere puniantur, aut ſal-
tem ab honoribus & præmijs arceantur. Huc enim noſtrum Late-
raneoſe concilium, quod pia origine & ab authore ſuo ſancte & le-
gitime inchoatum eſt, ſi ad proprium quoque & cognatum finem
corrigendi atque emendandi, quæ detorta ſunt prætenderit, nulla
erit ratio, quare qui contradicere, aut vllo pacto opponere ſe vo-
luerint, temerarij, amentes, ſcelerati inſuper & nepharij homines
non merito exiſtimentur. Quare ſi concilium hoc noſtrum eum
finem eatumque habere deſideratis, quem ſanctiſsima ſemper flo-
rentiſsimaque concilia habuerunt, de his Patres, quæ iam dias, pro-
uideodum eſt diligenter atque de hoc celeriter omni cura diligen-
tiaque cõſtituendum, quod neque hodierno die diſsimulare potium,
neque ſilentio vllo pacto pręterire. Iactãtur. n. voces, quę etiam ad
aures meas perueniunt, percuſſum paſtorem, oues diſperſas, Piſa-
nam ſynodum ſummo Pontifice & in terris Deo poteſtate au-
C ctoritateque interdixiſſe. Maximis Eccleſiam, Patres, & diſſenſionibus
inuolui & nouis quibuſdam vexari & perturbari malis iampridẽ
vidimus: ſed hęc tanta, iam exitioſa, tam pericloſa haberi concilia
a Patribus illis, quis quęſo vnquam putauiſſet? Nunc quicquid
eſt quantum ad vos delatum dedecus, & facinus admiſſum ſit vide-
tis, memoria tenetis, Patres: legiſtis enim quamplurima. Quid ali-
quando viri clariſsimi & ſapientiſsimi in Calcedonenſi ſynodo cõ-
tra Epheſinam ſecundam, & illius principem Dioſcorum: quid in
Conſtantinopolitana, quę octaua fuiſſe dicitur, contra Fotiũ om-
nium diſcordiarum ſatorem decreuerunt; propterea quòd Ephe-
ſinus cœtus grauiter errauerit, Dioſcorus in Leonem vrbis epiſco-
pum ſententiam ſcripſerit: Fotius autem non ſolum abſque Ro-
mani Pontificis authoritate concilium congregauerit, quod qui-
dem alienum eſt ab homine Chriſtiano, ſed in Nicolaum etiam
ſummum Pontificem anathema protulerit. Quemadmodum igi-
tur conuentus Piſanus Fotium & Dioſcorũ ſecutus eſt delinquen-
do, ita vos conſulendo atque animaduertendo, celeritate ſynodum
D Calcedonenſem, illamque Conſtantinopolitanam imitemini, in-
cumbite, Patres, ad ouium gregem, ad paſtoris autoritatem, ſalu-
temq; Eccleſiarum omniũ reſpicite. prouidete, quod ipſum & facile
factum eſt, & fieri debet, prouidete Patres, ne quis talia poſthac vn-
quã nõ modo perpetrare, ſed ne cogitare quidẽ aut deſiderare poſſit.

VERVM ne ſanctiſsimo concilio noſtro in tot aduerſis rebus
ad cõem ſalutem & conſeruandam & amplificandam legitima prę-
ſidia deſint, quin potius, quod omnium votis expectatur, deſideratur-
que poſtulatue, ad debitum finem perueniat, ad te conuertor, Iulij
Pontifex Maxime quæ abs te peto, quę tuę virtutis, tuę dignitatis,
tuę poteſtatis propria ſunt. Antea enim cum in ſingulis rebus in-
ſiſtebamus, alios ordines Eccleſię inferiores ſumus allocuti, nunc de
ſumma rerum dicturi breuiter, ſummum Principem & caput om-
nium appellamus. Te itaque, Pater beatiſsime, obſecro atq; obte-
ſtor, tua enim poſt Deum maxima eſt poteſtas, tuum eſt Imperiũ,
tua Reip. gubernatio, Chriſtianæ fidei defenſio, obſecro, inquam, &
E obteſtor, hoc omni ſtudio cures atque aſſiduas, vt hæc ſynodus Late-
ranenſis per te congregata, quemadmodum Eccleſia, quam teſtis, de
cælo deſcendit, vt Ioannes vidit: ita cum illa rurſus aſcendat in cæ-
lum, hoc enim vniuerſi totis deuotiſque animis deprecamur. Aſſe-
quetur autem hoc, te volente, teque imperante, ſi tu ipſe Pater ſan-
cte, omnipotentis Dei, cuius vices in terris non ſolum honore di-
gnitatis, ſed etiam ſtudio voluntatis gerere debes, potentiam, perfe-
ctionem, ſapientiamq; imitaberis. Atqui vt in primis potentia imi-
teris, accingere, Pater ſancte, gladio tuo, tuo inquam accingere, bi-
nos enim habes, alterum tibi reliquiſq; huius mundi principibus
communem, alterum tibi proprium, atque ita tuum, vt illum alius
nemo niſi a te habere poſſit. Hoc itaq; gladio tuo, qui Eccleſiaſticæ
poteſtatis eſt, accingere potentiſsime, & accingere ſuper femur tuũ,
id eſt, ſuper vniuerſas humani generis poteſtates. Cumque accin-
ctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreſes, contra diſ-
ſenſiones, denique contra inferni portas, errorum, hæreſium, & diſ-
ſenſionum authores, nec intende ſolum, ſed etiam procede & re-

gna. Procede in primis, & proſpere procede. gentes quę bella volũt, diſſipando, tum regna Sacerdos & Rex, quæ paci ſunt cogitando, inquirendo, perſequendo, is nãque idem quem imitari debes, & Rex regum eſt, pacisq; princeps & Dominus dominantium, Rexq; pacificus. Hanc autem ſummam potentiam tuam, diuina perfectio comitetur, perfectio hæc miſericordia eſt, qua Pater ille cæleſtis & perfectus, ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, pluitque ſuper iuſtos & peccatores. Nam ſi tanta vbique miſericordia præſtabis, vt non modo amicos, ſed inimicos etiam ac hoſtes ad tui nominis reuerentiam, ad Apoſtolicæ ſedis cultum, ad Chriſti Eccleſiæ vnitatem, ad huius Concilij manifeſtam profeſſionem venire compellas, recte pater ſancte, Dei perfectionem imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior miſericordia eſt, nulla magis principia propria, nulla potentiæ ſummæ cognata magis atque amica eſt. Hæc te piæ regibus terræ excellentiſſimum, hęc te vniuerſis populis adorandum, Deoque inſuper te & gratum & amicum & ſimillimum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiumque viros clariſſimos per dei tuamque miſericordiam ad hanc ſynodum venturos acceſſuros q; exiſtimemus, vna ſe tibi ad hanc rem offert diuina ſapientia, quæ a fine ad finem fortiter attingit, & diſponit omnia ſuauiter. Huius nuper exemplo, a fine ad finem tuum attigiſti fortiter Pater ſancte, cum indicto Concilio hoc atque inchoato, vniuerſos ad bene de Chriſtiana repub. ſperandum excitaſti. Diſpones autem ſuauiter, prouidendo ſapienter, ne vocati a te iuſte quæri poſſint, ſe, vt par erat, iure tanta expectatos non fuiſſe. Quod poſtquam hodierno die (quod bonum, fauſtum, fœlixque ſit) de ſingulis, quæ ad huiuſce ſanctiſſimæ ſynodi conſeruationem & ſtatum ſpectare videbuntur conſtitutum fuerit, tum de his quoque conſtituatur nationibus, quæ cum intellexerint Romæ & a Romano pontifice Concilium ſynodumque haberi, & deſiderari ſe atque expectari, cunctæ procul dubio nobiſcum vna, ad Chriſtianæ religionis diſciplinam, ad Apoſtolicæ authoritatis maieſtatem, ad communem fidelis populi ſalutem, ad labentium rerum reſtitutionem, ad totius præterea Eccleſiæ defenſionem & rem, conuertentur. Sic namque hoc ſacroſanctum Concilium in cælum aſcendet, cum catholica Eccleſia, quam refert, & quam Ioannes ciuitatem eſſe, ſanctam eſſe, Hieruſalem nouamq; eſſe, atque de cælo deſcendiſſe contemplatus eſt. Dixi.

Sex Orationum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti, finis.

TRACTATVS SECVNDVS De Dei Glorioſi infinitate intenſiua, vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO.

D.D. Thomę de Vio Caietani, Cardinalis S. Xiſti, ſubtiliſsima de Dei glorioſi infinitate intenſiua.

Vtrum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis.

QVAERITVR, Vtrum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis.

¶ Et arguitur quòd non. Primo, Quia aut Deus mouet cælum effectiue & immediate, aut nõ effectiue: ſed vt finis tantum, vel effectiue & mediate. Si primo modo, & eſt infinitæ virtutis, ergo motus cæli eſſet in non tempore, quod eſt contra ſenſum. Conſequentia patet ex 8. Phyſi. tex. 79. & primo Cœli, tex. 5x. & ſecundo Cæli, com. 58. & alibi, &c. Si ſecundo modo aut tertio, & eſt infinitæ virtutis, ergo habetur in rerum natura vna virtus, quæ ſi moueret effectiue & immediate, motus fieret in non tempore Tunc vltra: ſed poſſibile eſt virtutem illam infinitam mouere effectiue & immediate, ergo poſſibile eſt ex ea ſequi motum in non tempore, quod eſt impoſſibile ſimpliciter. Prima conſequentia ex antedictis eſt euidens. Affirmatio vero vltimi antecedentis patet, eo ꝙ virtus infinita nec eſt alligata cauſalitati finali motus, nec mediatæ cauſalitati effectiuæ eiuſdem, quin poſſibile ſit ipſam ab his abſolui, alioquin infinita virtus non eſſet.

¶ Si dicatur quòd hæc ratio ſupponit Deum agere naturaliter, id eſt non quantum vult, ſed quantum poteſt, & quòd hoc non eſt neceſſarium, quia Deus eſt natura intellectualis, cuius proprium eſt agere ſecundum intellectus ſui diffinitionem, vt artifices facere videmus, & conſequenter Deus tanta velocitate mouet, nõ quin plus poſſit, ſed quia ſic explicandæ ſuæ arti expedire videt. Contra hoc primo. Quia ſaltem habetur intentum ſecundum Ariſto. & Auer. cæterosq; Philoſophos, tenentes Deum, licet intellectualem, naturali tamen neceſſitate agere. Demonſtratio ſiquidem poſita in primo Cœli tex. 90. ad oſtendendam vnitatem mũdi, manifeſte ſupponit hoc, vt patet ex dubio ibidem moto ab Alexand. & Auer. &

F S. Tho. & cæteris. Venatio etiam numeri intelligentiarum iuxta numerum motuum cæleſtium in 12. Metaph. tex. 43. hoc idem ponit. Numerus enim motorum non adæquatorum, non poteſt ex motuum numero efficaciter concludi, cum poſſet facile quiſpiam dicere, plures motus ab eodem excedente motore fieri. Inconueniens quoque reputatur ab Ariſt. 8. Phy. tex. 79. quòd virtus finita & infinita poſſint æquali tempore mouere, quod tamen ex hac reſponſione ſequeretur. Auer. quoque 8. Phyſi. cõ. 15. & Primo cæli, cõ. 21. & Auic. 6. Meta. hoc idem ſentire videntur. Secundo, Quia vt dicit primo Priorum, & primo Cæli, textu centeſimo decimoonono, id, ad quod ſequitur falſum impoſſibile, eſt ſimpliciter impoſſibile, ſed ad virtutem infinitam poſitam in rerum natura, licet agentem libere, ſequitur falſum impoſſibile, ſcilicet poſſe fieri ab ea motum in nõ tempore, ergo ipſam eſſe in rerum natura, eſt ſimpliciter impoſſibile. Probatur minor. Tum quia non eſt impoſſibile, Deum velle vti tota virtute ſua, vt inductiue patet in omnibus agentibus. Et vt dicitur in primo Cæli. tex. 102. ab vniuerſali manifeſtata per inductionem in omnibus ſenſibilibus, non eſt reſiliendum. Tum quia

G conſiderata tantum virtute diuina infinita, non conſiderato modo agendi qui eſt poſterior, ſcilicet agere per libertatem, ſequitur motum fieri in non tempore, quamuis non de facto, tamen quantum eſt ex ratione potentiæ motiuæ. Conſtat autem non ſolum eſſe impoſſibile illud ad quod ſequitur de facto poni aliquod impoſſibile in rerum natura, ſed etiam illud ad quod ſequitur aliquod impoſſibile ſimpliciter. Vnde hoc poſſet exemplificari ſic, Quemadmodum poſitio tua duo dicit, ſcilicet quòd eſt virtus infinita, & quòd agit libere, ſic conſequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quòd fieret motus in non tempore, ex ſecundo autem quòd de facto hoc falſum eſt.

¶ Ex quibus ſimul infertur, quòd ad infinitam virtutem licet agentem libere, ſequitur aliquod falſum impoſſibile, & conſequenter ipſam inueniri eſt impoſſibile.

¶ Secundo arguitur ſic, Omni potentiæ actiuæ in natura reſpondet aliquod poſſibile ex potentia paſſiua, & econuerſo, vt dicitur in

H Primo cæli com. 124. vel ſaltem reſpondet aliquod poſſibile manifeſtatiuum totius illius virtutis actiuę vt ſic, aliter fruſtra eſſet, cum potentia ſit propter opus 2. Cæli, textu decimoſeptimo. Sed virtus diuina motiua eſt infinita per te, ergo ſibi reſpondet ſaltẽ poſſibiliter aliquis motus manifeſtatiuus infinitatis illius: hoc autem eſt impoſſibile, quia aut ille motus eſſet corporis infiniti, quod impoſſibile eſt inueniri, aut corporis finiti in non tempore, quod eſt impoſſibilius, aut eſſet corporis finiti in tempore ęterno, vt eſt motus cæli, & hic non concludit infinitam virtutem motoris, ſed immutabilem & immaterialem, alioquin omnes motores cælorum eſſent infinitæ virtutis. Et confirmatur, quia quantitas virtutis actiuę ex effectus quantitate cognoſcitur, vt dicitur in primo Cæli, textu centeſimodecimoſexto. Vnde cum Deus non poſſit producere effectum infinitum, vt communiter tenetur, & a Philoſophis & a Theologis, conſequens eſt quòd virtus diuina infinita non ſit. Et confirmatur ſecundo ex 4. Phyſicorum. textu 13 ſic,

I Si impoſſibile eſt eſſe mobile, impoſſibile eſt eſſe motiuum, & econuerſo, & ſimiliter, ſi impoſſibile eſt eſſe mobile velocitate infinita, impoſſibile eſt eſſe motiuum velocitate infinita: ſed impoſſibile eſt tale mobile inueniri, ergo & motiuum infinitæ virtutis.

¶ Tertio arguitur a credentibus ſe arguere ex commentario trigeſimooctauo ſecundi de Cælo, vbi Auer. dicit, quòd ſi motor non haberet potentiam terminatam, ergo neque naturam terminatam, & ſic intelligerentur ex ſua natura motores infiniti, & non intelligerentur ex ſuo eſſe res propriæ ei, & cætera. Ex illo enim commento arguunt, quòd infinita virtus eſt ens impoſſibile inueniri in rerum ordine, quia ſi ponatur, ſequeretur, inquiunt quidam, quòd totum non eſſet maius ſua parte: accepta enim virtute illa infinita, & diuiſa ſecundum intellectum in duas quaſi partes: ex quo quanta eſt virtualiter, cum quælibet pars infiniti ſit infinita, & vnum infinitum non ſit maius alio, conſequens eſt, ꝙ tota virtus infinita eſt æqualis cuilibet ſuarum partium: quod eſt impoſſibile. Et ad hoc

K deducit ibi Auer. cum dicit, quòd ſi eſſet motor infinitus, intelligerentur ex ſua natura motores infiniti. Alij vero eandem inde volentes deducere concluſionem, dicunt ideo eſſe impoſſibile ens habens virtutem infinitam: quia infiniti proprium eſt occupare totũ: & ideo ſi daretur infinitum ſecundum virtutem, occuparet omnem virtutem: nec compateretur ſecum aliquam aliam virtutem: & ſic periret ordo vniuerſi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas, natura autem eſt primum principium motus, ideo dicit, quòd intelligerentur ex ſua natura infiniti motores. Poteſt tamen difficilius, & ad mentem Auerrois: ibidem argui ſic: Cauſa finitatis intenſiuæ eſt diſtinctio formarum, & hæc eſt communis formis materialibus, & immaterialibus. ergo finitas illa eſt communis omnibus formis. Antecedens probatur, tum quia diſtinctio formarum mouentium eſt cauſa finitarum proportionum ad mobilia: niſi enim eſſet diuerſa natura mouentis ſolẽ, a natura mouentis Saturnum, nõ poſſet reddi ratio ſuarum commenſurationum ad mo-

ad mobilia propria. Tum quia conſtitutiue formarum, ex quibus A oritur earum diſtinctio, ſic ſe habere neceſſe eſt, quòd vnũ aliquid claudit poſitiuũ, quod reliquum non claudit: & econuerſo: Ab infinito autem nullum poſitiuum excluditur, ac per hoc periret multitudo, & differentia motorum.

¶ Quarto arguitur ſic. Si Deus eſſet infinitę eſſentiæ, ſequeretur, quòd nullum ens eſſet perfectius alio, hoc eſt falſum, ergo. Conſequentia probatur, ſupponendo quòd perfectio attendatur penes acceſſum ad ſummum: quod etiam habetur in propoſito ex decimo Metaphyſicorum commentario ſeptimo, vbi dicitur, quod primus motor eſt menſura omnium ſubſtantiarum. Hoc enim ſtante deducitur conſequẽtia ſic: Eorum, quorum nullum eſt alio propinquius ſummo, nullum eſt alio perfectius: ſed ſi Deus eſt infinitus, nullum aliorum entium eſt ſibi propinquius alio: quia quodlibet diſtat in infinitum, ergo inter entia alia a Deo non datur perfectius, & minus perfectum.

¶ Quinto arguitur authoritatibus. Et primo Auer. octauo B Phyſicorum comment. ſeptuageſimonono, vbi negat primum motorem eſſe infinitum. Secundo, in ſecundo cæli commento, allegato trigeſimooctauo, & trigeſimonono, vbi ſubdit quòd infinitas intenſionis impoſſibile eſt quòd inueniatur in formis, inquantum ſunt formæ. Et confirmatur hoc idem commentario ſeptuageſimoprimo: & in de Subſtantia orbis, cap. 3. &c.

Ariſtoteles quoq; in ſecundo Cæli, textu ſeptuageſimoprimo, teſtimonium huic parti perhibet, dum dicit, quòd ſi adderetur ſtella orbi erratico, vltimus orbis eſſet in labore. Conſtat enim, vt ibidem & in comment. quinquageſimooctauo, declarat Auer. quòd vltimum orbem reuoluere aliós, eſt motorem eius hoc facere, quem omnia deſiderant, quem conſtat eſſe Deum, & conſequenter nihil aliud eſt dicere, vltimus orbis eſſet in labore, quàm Deus eſſet in labore. Hoc autẽ non ſequeretur, ſi Deus eſſet infiniti vigoris, ergo.

IN oppoſitum eſt autoritas Ariſto. 8. Phyſy. text. commenta vlti. vtentis infinitate pro medio termino ad concludendum Deũ C eſſe incorporeum.

IN hac quæſtione tria ſunt agenda. Primo declarabitur titulus. Secundo probabitur pars affirmatiua. Tertio reſpondebitur rationibus ad oppoſitum.

QVO ad primum, Cum finiti & infiniti ratio quantitati cõgruat, vt dicitur primo Phyſ. tex. 15. & quantitas diuidatur in ſucceſſiuam & permanentem; & hęc in quãtitatem molis & perfectionis, ſupponamuſque Deum eſſe incorporeum, & immortalem, &c. conſequens eſt, quod nec de quantitate durationis, nec molis quæſtio præſens ſit, ſed de quantitate perfectionis, an infinita ſit. Quia vero infinitum negationem claudit, non eſt putandum priuatiue teneri, ſed vt communiter, & vere dicitur, negatiue: quoniam non quæritur, vtrum Deus non habeat perfectionis terminos, quos ſuę vel alicuius alterius natura nata eſt habere, ſed ſimpliciter quęritur, vtrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuo D ſe conſequantur infinitas virtutis, & infinitas eſſentiæ, diuerſa tamen quæſita formaliter ſunt, & diuerſa habent propria media. Propter quod diuus Thomas in ſeptima quæſtione Primæ partis, tractat infinitatem eſſentiæ Dei: & in quęſtione 25. infinitatem ſuæ potentiæ. Vnde quæſtio noſtra de infinitate virtutis inquirens, ſi infinitatem eſſentiæ quaſi pertranſibit, arguenda inſufficientiæ non eſt. Vertitur ergo hoc in loco in dubium, an virtus, ſeu potentia Dei glorioſi ſit tantæ perfectionis, quòd nullis perfectionis limitibus anguſtetur, an non. Verbi gratia, applicando quæſtionem ad virtutem motiuam, an virtus motiua Dei glorioſi ſit tantæ perfectionis, quod quantum eſt ex ſe, nullo limite claudatur, ſed quacunque velocitate data poſſit facere maiorem: an concludatur aliquo termino, puta quòd vltra velocitatem 24. horarum non poſſit facere maiorem. Et hæc de primo.

QVO ad Secundum, quia non eſt intentionis præſentis diſcutere difficultatem hanc, niſi inter Peripateticos, & horum duos E tantum, principem, ſcilicet eorum, & Auer. a quibus Metaphyſicalia media propria ad infinitatem ſubſtantiæ diuinæ, aut non habemus, aut ſic, vt nefas videatur mordaci multorum imperitiæ exponere, ideo duabus tantum viis propoſitum oſtendetur. Vnum tamen de ipſa diuina eſſentia prætermittendo, ſcilicet quòd eſt ipſum eſſe per eſſentiam, & totam eſſendi virtutem præhabens, ſuperexcedenſque nobilitates omnium rerum, quæ fuerunt, & quæ ſunt, & quæ poſſunt eſſe etiam ſimul ſumptarum. Quòd enim ſit ipſum eſſe per eſſentiam, Ariſt. 2. Meta. tex. 4. & Aue. 12. Meta. commenta. 51. teſtantur. Quòd vero ipſum eſſe per eſſentiam, totam eſſendi virtutem pręhabeat, apud ſapientes penetrantes terminos, in dubium verti non poteſt, ſed communis animi conceptio eſt, quemadmodum incorporalia non eſſe in loco. Exprimitur quoque ab Auer. in comment. 21. 5. Meta. vbi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generum, cuiuſque ſiquidem rei nobilitas, ſecundum aliquam eſſendi rationem eſt.

Confirmaturque ab eodem in 12. Meta. comment. 18. & 36. vbi dicit, in primo motore omnia contineri actu, & in comment. 52.

Quòd autem omnium nobilitates ſimul ſumptæ, deficiant e nobilitate prima, ex eo patet, quòd cum ipſe ita ſit ſummum ens, quòd cæterorum nobilitates claudat in ſe nobiliſſimo modo tantu omnibus præſtat, quanto eorum in ſe netueas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in ſe per modum ſui, qui eſt purus actus omnino. Vnde ridiculum eſt, quòd quidam non ſunt veriti ſcribere, ſcilicet quòd cum dupliciter poſſit intelligi, Deum habere in ſe perfectiones omnium, vno modo ſic, vt habeat in ſe vnam ſimplicem eſſentiam præhabentem omnia, vt pure actualitas: alio modo ſic, vt habeat in ſe gradus perfectionales correſpondentes ſingulis perfectionibus contenta. Si ſecundo modo verificaretur, tunc Deus eſſet perfectior, cæteris ſimul ſumptis: ſi vero primo modo, non concluditur, Deum eſſe perfectiorem omnibus ſimul, ſed ſingulis. Et quia primo modo verificatur, ideo ex his non habetur, Deum eſſe perfectiorem omnibus ſimul ſumptis. Ridiculum inquam eſt: quia puerile eſt in philoſophia, æquare perfectiones particulares perfectionibus vniuerſalibus. Non enim eſt poſſibile ſecundum B rem, neque ſecundum intellectum, etiam data fingendi licentia, vt aliquid ſit melius ipſa bonitate per eſſentiam, aut magis ens ipſo eſſe per eſſentiam, aut magis viuens, aut intelligens, &c. quàm ipſa vita, & ipſe intellectus per eſſentiam. Si ergo Deus ſecundum veritatem eſt huiuſmodi, quomodo poteſt aliquid eo perfectius fingi? Vnde Ariſt. 12. Meta. tex. 39. notanter concludit Deum eſſe viuũ, & ſapientem, &c. vt Platonis attributum dogma confutaret, quòd nobilitates entium diuiſit, ponens aliud eſſe per ſe vnum, & aliud per ſe ens, & aliud per ſe vitam, &c. Vnde ſicut Leo Platonicus eſſet perfectior non ſolum ſingulis, ſed omnibus leonibus ſimul, quatenus leones ſunt, etſi infinities infiniti leones particulares eſſent, omnes a per ſe leonis nobilitate deficerent: ſic omnia entia per participationem, e primo per eſſentiam ente neceſſe eſt deficere. Quod etiam e cauſalitate æquiuoca primi ſuper omnia, manifeſte patet.

¶ Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, oſtendẽdum eſt, C an virtus eius ſit infinita intenſiue.

PRIMA ergo via ex fine 8. Phy. ſumitur ſic: Ariſt. vt Aue. com. vlt. inquit, concludit in ſecunda figura, Deum non eſſe virtutem in corpore ſic: Nullum corpus aut virtus in corpore eſt infinitum: primus motor eſt infinitus, ergo primus motor non eſt corpus, nec virtus in corpore. Probatur maior, quia virtus infinita aut eſſet in corpore infinito, & hoc non datur, aut in corpore finito, & hoc oſtenſum eſt eſſe impoſſibile. Minor vero, quia mouens tẽpore infinito eſt virtutis infinitæ: primus motor eſt huiuſmodi, ergo. Iſte eſt proceſſus Ariſt. in quo manifeſte vtitur infinitate virtutis pro medio termino. Nec refert ſiue ſic, ſiue aliter formetur proceſſus Ariſto. quoniam quocunque modo formetur, in idem redit, vt patet in text.

¶ Quidam autem peruertentes textum, dicunt, quòd Ariſt. ſu- D mit quidem pro medio infinitam virtutem, ſed virtus infinita poteſt eſſe dupliciter. Vno modo intenſiue: & ſic non accepit Ariſt. Alio modo ſecundum durationem, & ſic intellexit. Ita quòd maior eſt, Nulla virtus in corpore eſt infinita ſecundum tempus, &c. Sed contra hos ex hoc proceſſu arguitur ſic. Præmiſſæ alicuius ſyllogiſmi probatæ anterioribus ſyllogiſmis, in eo ſenſu ſunt ſumendæ, in quo fuerunt concluſæ in præcedentibus rationibus, iſte patet de ſe. Sed præmiſſæ ſyllogiſmi facti in tex. vltim. fuerunt probatæ per alias rationes factas: vt ibidem fatetur etiam Ariſtoteles, ergo accipiendæ ſunt in ſenſu, in quo probatæ ſunt. Conſtat autem, quòd præmiſſę illę probatæ ſunt loquendo de infinitate intẽſiua, ergo accipiendę ſunt, vt loquantur de infinitate intenſiua. Diſcurſus bonus & vltima tantum propoſitio reſtat declaranda. Quæ ſic declaratur. Maior huius ſyllogiſmi fuit concluſio probata in tex. ſeptuageſimonono: quo ad hoc quòd virtus infinita non poteſt eſſe in magnitudine finita, & fuit concluſio probata in 3. E Phyſ. longo proceſſu quo ad hoc, quòd magnitudo infinita non datur. Sed in tex. 79. non poteſt inficiari, quin loquatur de virtute infinita intenſiue, ergo prima præmiſſa loquitur de virtute infinita intenſiue. Minor vero eſt concluſio probata ab Ariſt. in hoc textu ex concluſione text. 78. Probat enim hic primum motorem eſſe virtutis infinitæ, quia mouens tempore infinito eſt virtutis infinitæ: vt ibi probatum fuit. Ad illum enim textum expreſſe in hoc loco ſe remittit Ariſt. dicens, quòd impoſſibile eſt a finito moueri aliquid ſecundum tempus infinitũ vt monſtratum eſt nunc. Conſtat enim quòd nullibi probatum eſt, niſi in text. 79. Apertiſſime autem liquet etiam cæcis, quod in text. 78. non eſt ſermo niſi de finita & infinita virtute intenſiue. ergo altera etiam præmiſſa loquitur de infinitate intenſiua. Superfluum autem eſſe duxi adducere demonſtrationes Ariſt. in text. 78. & 79. vt oſtendam ibi ſermonem haberi de finitate & infinitate intenſiua. Rationes enim adeo apertæ ſunt, et oſtenſione hac non egeant, exiguæ tamen ad hoc, vt videantur. Et ne ſuſpenſum quempiam reddamus, donec lib. 8. Phyſ. viderit, fideliter ipſas demonſtrationes adduximus. Demonſtratio ergo habita in tex. 78. ad oſtendendum quòd motus

in tempore

in tempore infinito non poteſt fieri a virtute finita, eſt ducens ad impoſſibile. Et accipit primo ab aduerſario eius poſitionem, ſcilicet quòd ſit ita quòd A virtus vt centum, moueat B mobile centum cubitorum in C tempore infinito. Deinde adiungit huic propoſitionem poſſibilem, ſcilicet quòd D virtus vt decem, quæ eſt decima pars virtutis, vt centum moueat E mobile decem cubitorum, quod eſt etiam decima pars primi mobilis, in tempore Z. Et tunc arguitur ſic: Hoc tempus, in quo mobile decem cubitorum mouetur a virtute vt decem, non eſt æquale tempori illi, in quo mobile centum cubitorum mouetur a virtute vt centum, ſed minus eo. Quia demonſtratum eſt in 6. quòd cæteris paribus, totum mobile, ſeu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranſeundum aliquod certum ſignū quàm pars eius ſeu mobile minus, & ad ſenſum patet. Vel ſecundum Auer. (& in idem redit) quia maior potentia mouet maiori tempore, ſcilicet maius mobile reſpectu alicuius ſigni pertranſeundi, ſeu quod idē eſt, condiuidendo tempus mobili, alter non eſſet verum quia vt dicitur in 7. Phyſ. text. 36. media potentia mouet medium mobile in æquali tempore per æquale ſpatium. Cum ergo illud tempus ſit infinitum, reſtat quòd hoc ſit finitum. Sit ergo tempus Z decem horarum. Et tunc arguitur ſic. Si augeatur virtus vt decem donec conſumat, aut adæquet virtutē vt centum, & ſimiliter augeatur mobile 10. cubitorū, donec conſumat vel æquet mobile centum cubitorum, neceſſe eſt proportionaliter augeri tempus Z decem horarum, donec conſumat aut adæquet tempus, in quo virtus vt centum, mouet mobile centum cubitorum, quia neceſſe eſt æquales virtutes mouere æqualia mobilia tempore æquali. Sed infinitum non poteſt conſumi, nec aliquid poteſt ei multiplicatum æquari, ergo tempus quo virtus vt centū mouet, impoſſibile eſt eſſe infinitum, quod erat probandum. Demonſtratio autem poſita in tex. 79. probans, quòd in magnitudine finita non poteſt eſſe virtus infinita, eſt etiam ad impoſſibile. Et primo ſupponit tria. Primum eſt, quòd maior virtus motiua facit æqualem motum in minori tempore. Secundum (quod ex primo ſequitur) eſt, quòd infinita virtus facit plus in ęquali tempore, quàm finita. Tertium eſt, quòd omnis motus eſt in tempore. Quibus ſtantibus arguitur ſic: Si in magnitudine finita eſſet virtus motiua infinita, ſequeretur quòd in æquali tempore æqualiter mouerent virtus finita & virtus infinita: hoc autem eſt impoſſibile. ergo. Conſequentia declaratur ibidem ſic: Sit A tempus vnius horæ in quo virtus infinita mouet: & ſit B tempus mille horarum, in quo virtus finita, puta vt centum, mouet. Tunc cum quanto virtus motiua ſit maior, tanto tempus, in quo mouet, fiat minus per ſuppoſitiones, augeatur virtus motiua, vt centum, in tanta proportione, in quanta tēpus vnius horæ exceditur a tempore mille horarum, & tunc manifeſte patet, quòd in æquali tempore æqualiter mouebit virtus illa finita in millecupla proportione ad virtutem vt centum, & virtus infinita, quod erat impoſſibile deducendum. Ex his iam manifeſte patet, quòd nunquam ſit ſermo de infinitate durationis, ſed ſemper de infinitate & finitate intenſiue: vt qui his oblatis hoc non videt, non egeat medio, ſed ſenſu intellectuali. Et confirmatur. Præmiſſæ iſtius vltimi ſyllogiſmi intellectæ, vt dicunt, de infinitate durationis, aut aſſumuntur ab Ariſt. vt per ſe notæ, aut vt probatæ. Non vt per ſe notæ, quoniam ſunt aut falſæ, aut maxime dubitabiles, tum quia ſol habet virtutem motiuam tempore infinito motu alterationis: tum quia totum corpus cæleſte mouet actiue motu locali ſphæram ignis, & ſupremum aeris tempore infinito, & tamen conſtat quòd hæc ſunt corpora: nec ſecundum veritatem apparet aliquid cogens, niſi loquentes ad dicēdum, quòd virtus corporea actiua eſt neceſſario finita ſecundum durationem. Vnde Ariſt. aſſumens vt per ſe nota ea, quę ſenſus perhibent eſſe falſa, plurimum peccaſſet. Nec vt probatæ: quia nullibi inueniuntur in hoc ſenſu probatæ, ergo.

¶ Et quoniam quæſtionem hanc non ingredimur ea ratione, vt ſciamus quid ſenſerit Ariſt. quoniam hoc a philoſophia extraneum eſt, ſed vt ſciamus, qua ratione hoc concluſum ſit: & in proceſſu prædicto ambiguitas magna eſt circa probationem minoris (quæ eſt quæſtionis huius obiectum) ideo videndum hic eſt, quam efficaciter minor illa probetur. Eſt autem ratio dubitandi, quia cum tex. 78. ſcilicet mouens tempore infinito eſt infinitum, ex qua probatur minor tex. vlt. ſcilicet primus motor eſt infinitus; loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis: vt patet ex ratione probante ipſam: condiuidit enim tempus mobili. minor autem illa loquitur de mouente tempore infinito ex parte magnitudinis, ſeu ſpatii ſuper quod fit motus, vt patet in motu cęli. Primus enim motor non aliter mouet tempore infinito, niſi quia mouet cęlum tempore infinito. Conſtat autem quòd nec tempus, nec motus cęli habet infinitatem ex parte mobilis: ſed ex parte ſpatii infinities pertranſeundi. Conſtat autem, quòd ad mouendum tempore infinito primo modo, requiritur virtus infinita, vt patet ex demonſtratione Ariſt. tex. 78. & hęc ſiue virtus illa ſit corporea ſiue incorporea, permanet verum, & quod ad mouendum tempore infinito ſecundo modo, non requiritur virtus infini-

F ta: vt patet de motore orbis lunæ, qui eſt virtutis finitæ, & ſufficiens eſt mouere motu æterno. Eodem ſiquidem vigore, quo ſemel poteſt mouere ſuum orbem, poteſt infinities iterare motum illum, quia eſt inalterabilis & immutabilis virtutis, & vt dicitur in 8. Phyſ. tex. 85. ſemper ſimiliter ſe habens in ſe & ad mobile, ſemper idem faciet.

¶ Et vt clarius percipiatur modus quæſtionis, ſciendum eſt ex 6. Phyſ. longo proceſſu, quòd tempus motus condiuiditur mobili, & condiuiditur magnitudini, ſuper quam eſt motus. Et ſimiliter dupliciter infinitum eſſe contingit: vno modo ex parte quantitatis mobilis, alio modo ex parte quantitatis ſpatii. Mobili quidem condiuiditur tempus, & ex eo infinitatur, quia ſi aliquod certum ſignum in aliquo ſpatio deſignatum ſit pertranſeundum, prius pertranſitur ab vna parte mobilis, quàm ab alia, & ſi pertranſeundum eſt a pluribus mobilibus inæqualibus, vno decem cubitorum, & altero viginti, &c. & cæteris paribus quæratur quātum erit tempus G menſurās tranſitus iſtos, manifeſte patet quòd ſi mobile decē cubitorum tranſit illud ſignum in vna hora, quòd mobile viginti cubitorum pertranſibit illud in duabus: ſicut etiam illudmet ſignū prius tranſit medietas mobilis, quàm totum. Oportet enim ſeruata æqualitate motus, quanto mobile eſt maius, tardius pertranſire ſignum illud. Verbi gratia, Si primus orbis & orbis lunæ æqualiter mouerentur, ſignatum punctum Orientis orbis lunæ tanto citius pertranſiret, quanto minor eſt primo orbe. Ita quòd quando orbis lunę peregiſſet ſuum tranſitum, forte adhuc nec milleſima pars primi orbis punctum illum orientis tranſiſſet, & idem eſt in motu recto. Vnde ſi infinitum eſt mobile, infinitum neceſſe eſt eſſe tempus, in quo datum ſignum pertranſeundum eſt. Magnitudini vero condiuiditur tempus, & ex ea ſimiliter infinitatur: quia finitum mobile prius tranſit vnam partē magnitudinis quàm aliā, & ſic cæteris paribus, quanto maior fuerit magnitudo pertranſeunda, tanto maius erit tempus menſurans motum: & ſi infinite in finitum, vt in motibus proceſſiuis manifeſtum eſt. H Nec refert in propoſito, an magnitudo ſeu ſpatium coincidat ratione motorię in idem realiter cum quantitate mobilis, vt in motu cæli contingit. Non enim eſt aliud ſpatium pertranſeundum a primo corpore, quàm quantitas ipſius, vt Auer. dicit in 3. cęli, com. 46. Patet .n. quòd cęlum prius pertranſiret partem ſpatii, quę eſt ab Oriente ad Meridiem, quàm illa, quæ eſt a Meridie ad Occidens, nihil minus quam ſi ibi eſſet realis diſtinctio quantitatis ſpatii & quantitatis mobilis. Similiter non refert in propoſito, an quantitas ſpatii quantitatem temporis augeat, ex quantitate ſuarum partium nunquam ab illo mobili pertranſitarum, vt contingit in motu recto & prima reuolutione circulari, an ex quantitate earundem partium, quæ pluries pertranſeundæ ſunt: vt contingit in reflexione motus recti, & in ſecunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatium enim idem ſecundo pertranſeundum, alterius ſpatii æqualis primo rationem habet: & perinde quantificat & extendit tempus, ac ſi alterum æquale primo eſſet (ſeu vt melius loquamur) ac ſi eſ- I ſet altera pars totalis ſpatii æqualis primæ parti, & ſimiliter eſt de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere poſſunt tria. Primum, quòd tempus, quo mouetur cælum perpetuo, eſt infinitum non ex parte mobilis, ſed magnitudinis ſeu ſpatii, quia cælum corpus finitum eſt, & ideo tempore infinito mouetur, quia ſpatium ab Oriente in Occidens infinities peragit.

Secundum, quòd tempus, quo probauit Ariſt. in tex. 78. non poſſe fieri motum a virtute finita, eſt infinitum ex parte mobilis, quoniam manifeſte ibi fit diuiſio temporis ſecundum diuiſionem mobilis: dum augendum proportionaliter dicitur ſecundum augmentationem mobilis & motoris, vt contra proteruos ſyllogizetur ſic. Quantitas temporis aucta & diminuta proportionaliter ſecundum augmentationem & diminutionem potentiæ motoris K & quantitatem ipſius mobilis, eſt quantitas ſe tenens ex parte mobilis, patet iſta ex terminis, & ex ſeptimo Phyſic. tex. 36. ſed quantitas hæc temporis, de qua loquitur Ariſt. eſt huiuſmodi, vt patet de ſe & Auerrois, in com. expreſſe aſſerit cum cæteris expoſitoribus: ergo.

Ex his autem liquet tertium principaliter intentum, quòd ſcilicet proceſſus Ariſt. non ſufficienter videtur probaſſe minorem, ſcilicet primus motor eſt virtutis infinitæ, ſed æquiuocationem videtur commiſiſſe in medio termino, qui eſt mouens tempore infinito, dum in maiori proſyllogiſmi, quæ fuit concluſio text. 78. ſumitur pro tempore infinito infinitate ſe tenente ex parte mobilis, cum dicitur. Omne mouens tempore infinito eſt virtutis infinitæ, & in minore ſumitur pro tempore infinito, infinitate ſe tenente ex parte ſpatii, cum dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito. Reſtat igitur ambiguitas non parua in hoc proceſſu.

¶ Omiſſis autem opinionibus pluribus, quę a diuerſis de vi huius demonſtrationis dictæ ſunt. Sco. enim in Quolibet. q. 7. ad primum, credens ſecundum Ariſt. primum motorem infiniti vigoris intenſiue, dixit hoc concludi ex eo quod mouet a ſe: quia quod

mouet

mouet a ſe, eſt a ſe, & conſequenter habet plenitudinem actiuitatis & antiatis, quę abſque infinitate intenſiua non eſt. (A) Aegidius vero in 8. Phyſ. credens idem, dixit hoc concludi ex eo quòd totus motus infinitus eſt proprius effectus Dei: quia quod poteſt in infinitum motum, quo ad ſuam totalitatem, poteſt nihil minus in ipſum, tam ſi ſit vnius mobilis abſolute, quam ſi ſit vnius mobilis infinitas iterata, & conſequenter eſt virtutis infinitæ: quia a propria cauſa effectus recipit menſuram, & ſpeciem. His inquam omiſſis, quia abſque probatione dicta ſunt, quod mihi videtur ſcribendum eſt. Mirum enim & (vt melius dicamus) extraneum valde eſt, quod Ariſt. medium terminum tacuerit, & tantum ſtudium appoſuerit circa id, ſine quo ſua ratio ex tacito medio tenet; vt Sco. dicit. Non enim in 8. Phyſ. aliud medium aſſumitur, niſi mouere tempore infinito, & de hoc magna ſolicitudo fuit, quòd exigat virtutem infinitam. Conſtat autem quod hoc abſtrahit a mouere a ſe, vel non a ſe, & quòd motioni a ſe accidit, quòd ſit in infinito tempore: nihil enim minus cōcluderet, ſi eſſet in tēpore finito, vt ipſemet fatetur. (B)

Nec valet ratio dicens, quòd infinitas non dependens, ſed prima eſt proprium medium ad virtutem infinitam; quia ſecundum hoc primitas motus eſſet proprium medium, ſiue ille motus ſit finitus, ſiue infinitus; & ſic idem quod prius. Vnde finitas, & infinitas motus vndique per accidens concurrunt, & ſic Ariſtot. ſcilicet ſcientiarū artifex, tacuiſſet ea quæ ſunt per ſe in medio termino, ſ. primitatem motus: & ſolicitus fuiſſet circa ea, quę ſunt in eo, per accidens, ſcilicet infinitatem temporis, cuius oppoſitum vbique docuit faciendum. Aegidii vero deductio quamuis veritatem a longe tangere videatur (vt in ſequentibus patebit) veritatem tamen aſſequuta non eſt, quia ex eo quòd totus motus cæli ponitur effectus alicuius cauſæ per ſe, non eſt ab eo nec ſequacibus deducta infinitas intenſiue illius cauſæ: ſed aſſumptæ ſunt propoſitiones voluntarie vel remotæ, vtpote quòd proprius effectus a per ſe cauſa recipit ſpeciem, & menſuram. Ex hac enim non habetur, quòd totalitas infinitatis extenſiuæ neceſſario fiat per ſe ab infinitate intenſiua: ſicut nec ex hac, Effectus infinitus fit a cauſa infinita, quum non appareat, quare ipſa totalitas, & vnitas infiniti motus non poſſit per ſe intendi, & fieri a virtute finita, immobili ad continuandā & cōſeruandam perpetuo inferiorum ſucceſſionem, &c. vt dicitur in ſecundo de Generatione. tex. 56. & 12. Met. com. 306. Latius igitur quod mihi in re hac apparet, proſequendum eſt; eo quòd difficultatem motam directe diſſoluit, & ad principale propoſitum propriam viam docet, & Ariſt. tam menti quàm verbis conſona videtur. (C) Præmittendum eſt ergo primo, quòd perpetuitas motus ſicut, & alia quantitas dupliciter imaginari poteſt, quòd fiat ab aliqua virtute. Vno modo per ſe primo, ſecundo modo non per ſe primo. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicitur fieri per ſe primo ab aliqua virtute, in quod poteſt virtus illa ex propria ratione, in illud autem dicitur poſſe aliqua virtus ex propria ratione, in quod poteſt ex perfectione clauſa infra latitudinem propriam illius virtutis. (D) Et per oppoſitum illud dicitur fieri non per ſe primo ab aliqua virtute, quod quidem fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa illi virtuti, quæ eſt extra latitudinem illius virtutis formaliter ſumptę: Verbi gratia, & eſt exemplum deſeruiens propoſito, Virtus calefactiua vt octo B. ignis durantis centum annis, poteſt in duos effectus, ſcilicet & calefacere vt octo, & centum annis continuare hunc calefactionis motum, ſed primum poteſt ex ratione propria inquantū eſt virtus calefactiua tātæ perfectionis, ſcilicet vt octo: hæc enim perfectio infra latitudinem virtutis calefactiuæ clauditur. Secundum vero non poteſt ex propria ratione, alioquin omnis virtus calefactiua vt octo hoc poſſet: quod patet falſum in D. igne durante per diem tantum, ſed poteſt ex annexa ſibi duratione centum annorum, quam patet eſſe extra rationē virtutis calefactiuæ, & cuiuſcunque alterius virtutis motiuæ formaliter ſumptæ. Ideo enim B. ignis poteſt continuare calefactionem per centum annos, quia virtus eius durat centum annis; vt de ſe patet. (E) Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per ſe primo ab aliquo, quando ex perfectione infra latitudinem potentiæ agentis clauſa cauſatur, tunc autem non per ſe primo, quando non ex ratione propria potentiæ agentis, ſed ex conditione illius fit. Ex hac autem diſtinctione ex parte effectus manifeſte patere poteſt alia diſtinctio ex parte cauſæ. Poteſt ſiquidem dupliciter imaginari aliquam virtutem eſſe continuatiuā motus tēpore infinito. Vno modo per ſe primo, id eſt ex ratione propria, vt expoſuimus, & alio modo non per ſe primo, ſed ex annexa eius conditione, vt etiam expoſuimus. Differunt autem vis perpetuatiua motus per ſe primo, & vis perpetuatiua non per ſe primo, ex aſſignatis rationibus adhuc dupliciter. Primo in hoc quòd vis perpetuatiua per ſe primo reſpicit infinitatem durationis, vt per ſe primo effectum, & per ſe primo terminum, quia ex propria latitudine in illam poteſt; ſicut vis calefactiua reſpicit calefactionem, ſeu calorem: vt per ſe primo effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua non per ſe primo reſpicit infinitatem durationis, non vt per ſe primo effectum, ſed vt conditionem proprii effectus.

¶ Secundo in hoc, quòd ille reſpicit quantitatem durationis, vt per ſe proprium effectum: quæ infinitas durationis, quædam quantitas durationis eſſentialiter eſt, omnem quantitatis durationem in ſe claudens. Iſta autem non niſi per accidens quantitatem durationis reſpicit, ſcilicet vt conditionem neceſſario comitem ſui proprii effectus, quia non ex propria ratione, ſed ex annexa conditione hoc facere ſupponitur. His vero præhabitis, oportet ſecundo tres conditionales ſtabilire: ex quarum veritate propoſita ratio habebitur.

PRIMA conditionalis eſt: Si A per ſe primo mouet tempore infinito, A eſt virtutis infinitæ intenſiue. Declaratur iſta: quia ſtando infra latitudinem virtutis per ſe reſpicientis quantitatem durationis, vt proprium effectum, quæ poteſt vocari virtus quantificatiua motus, intelligendo de quantitate durationis: valet argumentum. Ad continuandum aliquanto tempore requiritur aliquanta virtus, ergo ad maius tempus, maior virtus, ergo ad infinitum infinita. Et fundatur hæc conſequentia ſuper illam regulā: Sicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, & maximum ad maximum. Quæ abſque dubio vniuerſaliter & neceſſario tenet in his, quæ ſe reſpiciunt per ſe primo: vt S. Thom. in 3. contra Gen. cap. 139. dicit. Fundatur etiam ſuper illud principium Metaphyſicum. Cuiuſq; potentię actiuæ propria latitudo, proportionaliter reſpondet propriæ latitudini ſui per ſe primo effectus. Quod patet inductiue in omnibus. ergo virtutis quantificatiuæ motus, ſi eſſet propria latitudo, reſponderet propriæ latitudini quantitatis durationis: ſed propria latitudo quantitatis durationis attenditur penes extenſionem durationis, quia duratio non augetur per intenſionem, vt qualitas, ſed extenſionem, vt quantitas, ergo virtus quantificatiua quanto maiorem poſſet quantitatem durationis producere, tanto maior eſſet, ergo ſi infinitam infinita. Vnde proportio virtutis quantificatiuæ ſeu continuatiuæ motus, ad quantitatem per ſe durationis, eſt ſicut proportio virtutis calefactiuæ ad quantitatem per ſe caloris. Et nulla eſt differētia proportionum: quamuis ſit differentia rerum ſubtractarum proportionibus, quia quantitas per ſe caloris, eſt quantitas intenſiua, quantitas vero durationis eſt extenſiua. Quod tamen, vt ex dictis patet, proportionem non variat: eo quòd hoc eſt materiale, & per accidens. Formale enim eſt, vniuerſaliter loquendo, quòd latitudo cuiuſque potentiæ actiuæ reſpondeat latitudini propriæ ſui per ſe primo effectus. An vero latitudo propria effectus attendatur ſecundum extenſionem, vel intenſionem, accidens eſſe cognoſcitur ab exercitatis in Metaphyſica, & ideo eadem ratione proportionis tenet conſequentia ſupradicta, quæ tenet iſta. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta virtus calefactiua, ergo ad maiorem maior, ergo ad infinitum infinita. Si quis autem dixerit, ſupradicta principia non habere locum, niſi quando quantitas per ſe effectus eſt quantitas intenſiua, cum Phyloſophis abhorreat voluntarium, oportet huius reſponſionis rationem reddere. Nulla autē ratione fulta apparet hæc reſponſio, niſi forte dicatur, quòd quia magnitudo virtutis non eſt, niſi ſecundū quantitatem perfectionalem, ideo nō reſpondet, niſi quantitati perfectionali effectus: quantitas autem perfectionalis non eſt quantitas durationis. Non .n. quanto maior duratio, tanto perfectior effectus fit, ſed æqualis perfectionis eſt ignis durans per horam, & per duas horas, & per tempus infinitum, vt dicitur primo Ethic. cap. 7. Sed hæc ratio in hoc deficit, & quaſi æquiuocat: quoniam dupliciter contingit loqui de quantitate durationis: vno modo ſecundum ſe, alio modo vt eſt conditio aliarum rerum. Si conſideretur vt eſt conditio rerum; puta hominis, aut albedinis: ſic cum ſit extra rationes formales rerum, non auget propriam perfectionē alicuius rei, non .n. eſt perfectior calor durans centum annis, quam durans vno die. Et hoc modo eſt ſermo de quantitate durationis in primo Ethic. vt patet ibi ex comm. Auer. & ſancti Thomæ, & conſequenter hoc modo verificatur, quod quantitas durationis non eſt quantitas perfectionalis, nec ſibi proportionatur virtus actiua alterius effectus.

¶ Si vero conſideretur primo modo, ſ. ſecundum ſe: ſic cū bonū diuidatur in decem prædicamenta ſicut ens, vt in 1. Ethic. ibidem dicitur: & quantitas durationis ſit quædam entis ſpecies: quandam etiam bonitatem ſecundū ſe neceſſe eſt ponat. Ac per hoc manifeſte patet, quòd ſi duratio aliquam perfectionem ſecundum ſe ponat, maior maiorem ponet, & infinita infinitam: ſicut etiā quātitas molis aliquam perfectionem dicit: alioquin inter entia ſpecies non eſſet: & maior maiorem, & infinita infinitatem, nō minus in ſuo ordine, quàm calor infinitus, & tamen quātitas molis maior & infinita dicitur ſecundū extenſionē. Quòd ergo quantitas durationis ſit quantitas perfectionalis poteſt dupliciter intelligi. ſic licet vt conditio aliorum, & ſic eſt falſum: quia eſt extra latitudinē rationis formalis cuiuſque alterius rei. Alio modo ſecundum ſe, & ſic ipſa quantitas durationis eſt quædam perfectio vendicans ſibi quantitatem perfectionalem ſecundū ſuā extenſionē: quemadmodum calor vendicat ſibi eam ſecundum ſuam intenſionem. Vnde ad rationem in oppoſitum dicenda ſunt duo. Primo, quod nō oportet quantitatē

durationis

durationis eſſe quantitatem perfectionis: ſed habere illam infra ſuam latitudinem, ſicut nec calor eſt quantitas perfectionis, ſed habet illam. Secundo, quòd falſum eſt, quòd quantitas durationis ſecundum ſe non ponat quanto maior maiorem perfectionẽ, quãuis non ponat maiorem perfectionem huius, puta caloris vel hominis. Et quia ſermo in prędicta conditionali habitus, non eſt niſi de quantitate durationis ſecundum ſe: conſequens eſt quòd firma ſtet veritas illorum principiorum, etiam in his effectibus, quorum propria quantitas eſt quantitas extenſiua. Talia enim maiorem ſemper ponunt ex augmentata extenſione perfectionem ſuæ ſpeciei. Manifeſte autem patere poſſunt omnia quę de perfectione quantitatis durationis diximus in hac ſolutione ex quantitate molis, applicando diſtinctiones factas & cætera dicta ad ipſam, vt facile eſt cuique exercitato deducere. Vnde poteſt formari ad principale propoſitum ratio talis. Magnitudo virtutis reſpondet proportionaliter magnitudini per ſe effectus, ſic quòd aliquanta virtus, ad effectum aliquantæ perfectionis requiritur, & maior ad effectum aliquantæ perfectionis, & infinita ad infinitæ perfectionis effectũ: ſed duratio eſt effectus aliquantæ perfectionis: ergo ad faciendum per ſe primo aliquantam durationem requiritur aliquanta virtus, & ad maiorem maior, & ad infinitam infinita, cum maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rogoque omnes iterum atque iterum, ne auertendo mentis intuitum ab eo quod eſt per ſe, ad id quod eſt accidens, fallantur, innitentes ſupra adductæ gloſſæ, abſque ratione dicendo, quòd ſi ad effectum aliquantę perfectionis requiratur aliquanta virtus, ad effectum maioris perfectionis intenſiuæ requiritur maior virtus, non autem ad effectum maioris perfectionis extenſiuę, qualis eſt maior & minor duratio. Hæc enim gloſſa, vt ex dictis patet optima eſt, loquendo de cauſa per ſe primo illius effectus, cui vtraque quantitas conuenit, intenſiua infra propriam latitudinem, & extenſiuam extra, ſicut eſt calor, &c. Vniuerſaliter autem loquendo de quantitate cauſæ in ordine ad proprium effectum, & eius quantitate infra latitudinis ſuæ limites clauſa, nulla opus eſt diſtinctione, eo quòd eadem ratio ſaluatur in proportione cauſæ & effectus, ſiue ſecundum propriam rationem augeatur intenſiue, ſiue extenſiue, ratio ſcilicet maioris perfectionis ſecũdum propriam rationem ſuę ſpeciei. Non enim tenet illa regula in effectibus quantitatis intenſiuæ alia ratione, niſi quia quanto effectus per ſe primo alicuius eſt perfectior infra latitudinem propriam, tanto perfectiorẽ cauſam exigit. Propter hoc enim ex maiore quantitate extenſiua caloris producti non concluditur maior virtus calefactiua, ſed intenſiua tantum. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris, iſta autem intra. Hęc autem met ratio ſaluatur in effectibus quantitatis præciſe quantitate extenſiua, quoniam eorum propria perfectio augetur infra propriam latitudinem ſecundum extenſiuam augmentationem. Vnde vniuerſaliter loquendo, effectum eſſe perfectiorem intenſiue vel extenſiue, accidit effectui perfectiori ſecundum propriam latitudinem ſuę rationis formalis, quod per ſe conſideratur in hac ratione, & eſt ratio vtriuſque eorum, quòd perfectiorem cauſam exigat & concludat, ſicut eſſe album vel nigrum accidit colorato, & eſt ratio eorum, quòd ſint viſibilia. Falli autem multos contingit in re hac, ex eo quòd in cæteris entibus a quantitate manifeſte videmus, quòd ſola augmentatio intenſiua effectus per ſe concludit maioritatem virtutis per ſe primo actiuam illius, & nullam perhibent ſenſua virtutem actiuam per ſe primo quantitatia, propter quod numquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex intenſiuo cremento effectus. Quicquid enim ſit de virtute actiua per ſe primo quantitatis, ſiue permanentis, ſiue ſucceſſiue, diſcernendum eſt intellectus acumine, vt dictum eſt, inter entia, quorum propria perfectio conſiſtit in intenſione, & quorum propria perfectio conſiſtit in extenſione, quoniam in illis extendi eſt extra limites rationũ formaliũ ſuarum, & propterea non concludit maiorem perfectionem virtutum actiuarum illorum entium. In iſtis autem extendi eſt infra rationes formales eorum, & eſt ipſum eorum intendi, & ideo idem exigit & concludit in virtute eorum actiua per ſe primo, quod in illis infert intendi, ſi inuenitur virtus per ſe primo, actiua quantitatia. Vnde non obſtat propoſito, ſi quis dicat non dari in rerum natura huiuſmodi virtutem quantificatiuam motus, nobis enim ſat eſt veritas conditionalis, quæ permanet etiam antecedente & conſequente impoſſibili. Similiter puerile eſt, ſi quis putet dictum proceſſum, ideo non tenere in effectibus quantitatis extenſiuæ, ſed intenſiuæ, quia in extenſo id quod additur licet perfectio quædam ſit, non includit in ſe minus extenſum, & aliquid vltra: intenſius autem includit in ſe remiſſum, & aliquid vltra perfectionis addit, & ideo hoc requirit maiorem virtutem, illud vero æqualem. Puerile inquam dixi, quia ſic ſe habet maius ſecundum extenſionem ad minus, puta ſpatium duarum horarum, ad ſpatiũ vnius, aut bicubitum ad cubitum, ſicut maius intenſiue ad minus, puta calor vt quatuor, ad calorẽ vt duo, vtrobique ſiquidem maius claudit minus, & aliquid perfectionis propriæ rõnis formalis addit.

F Conſtat autem ex dictis, quòd in prædicto proceſſu nulla eſt ratio, exigens aut ſupponens aliam ſimilitudinem proportionum inter intenſum & extenſum, niſi maioris ad minus. Argumentatur enim ſemper eſt hoc modo. Potens per ſe primo in aliquantum, eſt aliquantæ virtutis, ergo potens in maius, eſt maioris: ergo in infinitũ eſt infinite. Nihilominus diligenter aduertenti apparebit, quòd quẽadmodum in extenſo pars addita priori non includit priorem, & ideo ſeorſum non infert maiorem virtutem, ita in intenſo gradu, Verbi gratia, addit⁹ nõ includit priores, nec eſt maioris perfectionis gradus quartus albedinis, quàm ſit primus, nec ex perfectione maiori quarti gradus ſeorſum infertur maior vis calefactiua: ſed ex eo quòd totum calidum, puta habens quatuor gradus caloris, eſt perfectius, quam calidum vt duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo quòd totum extenſum eſt perfectius.

¶ Friuolum quoque omnino eſt, ſi quis admittat prædictũ proceſſum tenere quo ad effectus quantos quantitate permanente, non

G autẽ ſucceſſiua. Oporteret enim abradere principia tradita in ſexto & ſeptimo & octauo Phyſic. de Virtutibus motiuis & earũ proportione, cum motus & tempus, & de quibus ibi eſt ſermo, ſucceſſiua entia ſint. Stat ergo veritas primæ conditionalis.

SECVNDA autem conditionalis eſt iſta. Si A mouet tempore infinito vnum motum continuum, &c. A eſt mouens immobile. & accipimus mouet proprie, vt diſtinguitur contra mutare. Et rurſus accipimus, mouet, vt motor, non vt inſtrumentum motoris. primum propter illuminationem, ſecundum propter corpus cœleſte trahens ſecum ignem, quẽ nihil minus traheret, ſi idẽ ignis numero perpetuo conſeruaretur, ſecundum totum & partes, & etiam propter primum orbem trahentẽ ſecum alios, vt multis placuit, quamuis non ſufficienter. Probatur iſta conſequentia octauo Phyſic. tex. 5. ex propoſito, & 12 Meta. tex. 43. ex hoc quòd motor motus non ſemper eodem modo ſe habet aut in ſe, aut in ordine ad mobile, id autem, a quo ſemper prouenit idem eodem modo ſe habere neceſſe eſt vtroque modo, vt patet. ergo.

H ¶ Ex his autem duabus conditionalibus verificatis, antequam veniamus ad tertiam, iam patere poteſt diſtinctio ſuperius præmiſſa cum ſuis membris in ſpeciali. Liquet enim iam quòd perpetuitas motus duabus atteſtatur cauſis, ſcilicet infinitati virtutis per ſe primo cauſantis ipſam, aut immobilitati motoris, & conſequenter quòd diuerſimode ab illis dependet, & illas infert, quoniam infinitatem non infert niſi in virtute per ſe primo (ſeu ex propriæ latitudinis perfectione) illam cauſante. Immobilitatem vero virtutis infert in omni virtute cauſante ipſam. Et merito, quia immobilitas eſt extra latitudinem perfectionis virtutis tam motiuæ quam quantificatiuę motus. Infinitas autem rationis formalis cuiuſque, infra ipſius latitudinem clauditur. Gradualitas enim alicuius ſpeciei (puta caloris) etiam ſi in infinitum creſcat, caloris naturam non exit. Immobilitas vero conditio eſt extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligatur calor vt quatuor ſiue vt mille, ſiue vt infinitus, numquam peruenietur ad hoc, quòd ſit immobilis infra limites

I caloris ſtando. Et quod de calore exemplificauimus, de cęteris virtutibus actiuis, formaliter ſumptis, ſiue ſecundum rem ſint in materia, ſiue non, intelligi volumus, oportet enim Philoſophum formaliter loqui. Vnde diſtinctio iam probata in terminis ſpecialibus repeti poteſt, ſic. Perpetuitas motus dupliciter poteſt imaginari, quòd fiat. Vno modo a virtute per ſe primo ipſam cauſante, & ſic oportet, quòd fiat a virtute infinita intenſiue, vt patet ex prima conditionali. Alio modo a virtute non per ſe primo ipſam cauſante, ſed per ſe primo cauſante talem motum, & ſecundario cauſante eius perpetuitatem, vt illius conditionem, & ſic oportet quòd fiat a virtute motiua immobili, quæ ex perfectione ſuæ virtutis cauſet talem motum, puta Saturni, & ex immobilitate eiuſdem ſemper perſeueret idem faciens Vt ſic conditio virtutis ſit cauſa conditionis effectus, ſicut in primo modo, propria perfectio ipſius virtutis eſt cauſa propriæ perfectionis effectus. & propter hoc Ariſt. 8. Phyſi. in tex. 78. infinitatem temporis motus aſcripſit infinitati virtutis, &

K in tex. 85. aſcripſit immobilitati motoris, vt iaceret fundamenta & ad primum motorem, & alias intelligentias inueſtigandum, vt ibidem diuus Tho. notauit. Ex primo enim primum motorem 8. Phy. tex. vlt. & 12. Meta. tex. 41. concluſit. Ex ſecundo vero numerum intelligentiarum tex. 43. & 44. Non enim ibi inueſtigatur numerus infiniti motoris (vt quidam rudes & cęci dicunt) ſed numerus motoris inalterabilis & immobilis, vt patet ex fine tex. 41. & ex ipſo tex. 43. vbi ſemper eſt ſermo de immobilitate motoris tẽpore æterno, &c.

Tertia igitur conditionalis, cuius antecedens ſupponit Ariſto. cũ ſuis ſequacibus eſt iſta. Si cœlum mouetur tẽpore infinito, primum mouẽs ipſum eſt infinitæ virtutis intẽſiue. Et aduerte diſſormitatem inter hanc conſequentiam & priores. In prioribus enim inferebatur, A mouet, &c. ergo A eſt infinitæ virtutis, vt in prima, vel, ergo A eſt virtutis immobilis, vt in ſecunda. In hac vero nõ infertur, ergo mouens cœlũ: nec, ergo quilibet motor cœleſtis: ſed, ergo primũ mouens eſt virtutis infinitæ intẽſiue. Probatur iſta ſic.

Cęlum mouetur tempore perpetuo, ergo ab aliqua virtute per ſe A primo & directe potente in ſempiternitatem motus, talis eſt infinita intenſiue, vt patet ex veritate primę conditionalis probatæ, ergo inuenitur aliqua virtus infinita intenſiue. Aut igitũ iſta virtus eſt in quolibet motore cæleſti, aut in primo tantum. Nõ in quolibet, tũ quia non oportet, tum quia neuter ab altero dependeret in ſempiterne mouere, factaom enim eſt ponere infinitum vt ſic dependere, tum quia aliquid conueniret pluribus primo, ſcilicet mouere ſempiterne, qđ eſt impoſſibile, vt monſtratur primo Poſte. ergo eſt in primo motore tantũ. Totus proceſſus clarus eſt & firmus, ſi prima conſequentia probabitur. Cuius vis conſiſtit in iſta cathegorica, Sempiternitas motus cauſat ab aliqua virtute, per ſe primo intendante & potente in ipſam. Hac igitur propoſitione probata, nihil remanebit huius rationis probandum. Probatur ergo primo, ꝙ hoc ſit poſſibile, deinde quòd ſit de facto. Primum probatur, quia ſi eſſet inconueniens aut impoſſibile, ſempiternitatem motus cauſari ab aliqua virtute actiua per ſe primo, hoc non eſſet, niſi vel quia B duratio motus, cuius ſpecies eſt ſempiternitas, non eſt res ſeparabilis a motu, ſed ſimul eſt & non eſt, & fit & non fit cum motu, ac per hoc ſufficienter fit a quolibet mouente, ſicut & motus, vel quia duratio motus paſſio motus eſt, eo quòd tempus, vt dicitur in 4. Phy. tex. 130. & 12. Meta. tex. 29. aut eſt idem motus, aut eius paſſio. Paſſioni autem non debetur aliud agens quàm productiuum ſubiecti, vt patet inductiue. Vel quia, vt ſuperius tactum eſt, duratio motus non eſt niſi conditio eius, conditionibus autem rerum non debetur propria virtus actiua: ſed ſat eſt conditiones actum ſequi. Præter enim hæc tria non apparet ratio, quare impoſſibile, aut inconueniens ſit ſempiternitatem vendicare ſibi virtutem per ſe primo eius actiuam, ſed nihil horum impedit. Inſeparabilitas ſiquidẽ duarum rationum formalium, etſi cõcludat, quòd producens vnam in rerum natura producat alteram, non tamen concludit, quòd a quocunque producitur per ſe primo vna, ab eodem producatur per ſe primo & altera. Quamuis enim eſſe ens ſit inſeparabile ab eſſe C tale vel tale ens, & per hoc habeatur, quòd cauſans tale ens cauſet & ens, non tamen ſequitur, ergo ſi eſt cauſa per ſe talis entis, inquantum tale, ergo & inquantum ens, vnde Ariſt. in 6. Meta. in principio venatur principia, & cauſas entium, inquantum entia. Durationem autem paſſionem eſſe motus & ſi verum ſit quo ad aliquid, puta quia ſub ratione temporis diffinitur per motum, & inſeparabiliter concomitatur ipſum tanquam poſterius ſuum prius, non tamen eſt verum ſimpliciter, quia conſtat quòd vere, & ſimpliciter paſſio alicuius ſic producitur conſecutiue ad productionem ſubiecti vt a virtute per ſe primo productiua ſubiecti, ſecluſo quocumq; extrinſeco, ſufficienter emanet. Duratio autem ſiue ſempiternitas motus non emanat a virtute motiua, vt ſic ratione ipſius virtutis, ſed conſequitur conditionem extrinſecam ipſius virtutis, ſcilicet durationem eius, vt patet inductiue. Non eſt igitur paſſio proprie loquendo, ſed potius conditio inſeparabilis. Nec ex hoc quòd talis conditio poteſt poni in eſſe ex conditione virtutis motiuæ, concludi poteſt, ergo ſuperflue quæritur alia cauſa, quoniam non quæritur cauſa ad hoc, vt ſiat abſolute: ſed ad hoc vt per ſe primo fiat. D

¶ Non enim ſuperflue quæritur a quo per ſe primo fiat animal, quãuis ſciamus ipſum fieri a generante hominem & bouem. Nec inconueniens aliquod ſequitur, ſi tam nobilis conditionis motus, qualis eſt ſempiternitas, ſpecialis cauſa quæratur, & non ſat ſit credere, quòd fiat vt conditio præciſe, nihil enim contra principia naturalia, aut Metaphyſicalia, aut quæcũq; alia apparet ſequi, immo inueſtigatio hæc conſequens eſt proceſſibus Ariſto. in 6. & 7. & 8. Phy. vbi cauſas motus aptauit ſecundum diuerſas proportiones ad eius durationem. Non eſt igitur impoſſibile aut inconueniens, ſempiternitatem motus talem eſſe effectum; quòd poſſit produci ab aliqua virtute per ſe primo. Quòd autem hoc ſit de facto probatur primo, quia vt dicitur 2. Phyſ. tex. 16. & 8. tex. 39. ſemper ponendum eſt id quod eſt aut cauſat per ſe, ante id quod eſt aut cauſat ꝑ aliud. Conſtat autẽ ꝙ cauſam ſempiternitatem motus, quia immobile cauſat eam per accidens, ſeu per aliud a virtute ſua actiua, er- E go debet præcedi ab eo quod ex propria perfectione ſuæ virtutis actiuæ ſempiternitatem facit, hoc enim tantum eſt quod per ſe primo illam cauſare poteſt.

¶ Secundo, quòd ſempiternitas motus celeſtis eſt effectus digniſſimus, vt eius effectus oſtendit, ſcilicet perpetuitas omnium generabilium & corruptibilium, ad quam tota ſphæra actiuorum & paſſiuorum, & ſingula in ea contenta ſecundum vires conantur, & propter ea agunt, quicquid agunt, vt Auer. dicit 2. Cæli com. 17 & Albertus Magnus ibidem confirmat. Irrationabile eſt autem effectũ adeo nobilem in rerum natura abſque per ſe primo cauſa actiua fateri. Et confirmatur: Quia cum in motu cæleſti ſint duæ conditiones, ſcilicet ſempiternitas, & determinata velocitas, quæ in ſui ratione claudit tempus, vt patet in 4. Phy. tex. 96. & ſempiternitas eius ſit nobilior determinata velocitate, vt ex effectibus, & de ſe patet, & 12. Met. com. 41. habetur, vbi certa velocitas finitati virtutis, ſempiternitas vero infinitati attribuitur motoris abſq; potentia omnino, ſe A cundo quoque Cæli tex. 17 dicitur, quòd ſempiternitas eſt propriũ diuinitatis opus, & Platonicis confirmantibus, ibidem a San. Tho. cognouimus tantum ſempiternitatis, quantum diuinitatis ſapere, & determinata velocitas abſq; dubio habet cauſam per primo ipſam cauſantem apud omnes Phyloſophos, quæ dementia eſſet ſempiternitatem cæleſtis motus cauſa per ſe primo priuare? Relinquitur igitur ratio tota, & ſtabilis & efficax, cum etiam fugiendi via conceſſa non ſit. Duobus enim modis poterat quis tantum laborem ſine priuare. Vel dicendo quòd ſempiternitas motus nõ habet cauſam per ſe primo actiuam, quod eſſe nefas oſtenſum eſt. Vel dicendo, quòd habet quidem, ſed illa eſt virtus infinita, immobilis. Et hoc oſtenſum eſt eſſe ignorantiam propriæ vocis, quia nulla virtus per ſe primo actiua alicuius, eſt actiua illius ex aliquo extra eius propriam rationem formalem, alioquin eſſet actiua illius, circũſcripto omni alio, & non circũſcripto omni alio, quod implicat. Impaſſibilitas autem & vniuerſaliter immobilitas, vt de ſe patet, & ſu- B perius declaratum eſt, extra latitudinem eſt cuiuſque rationis formalis virtutis actiuæ formaliter ſumptæ, vnde dicere quòd virtus abſit per ſe primo actiua ſempiternitas, & dicere quòd ideo eſt actiua ſempiternitatis, quia eſt immobilis, & ſemper manet eodem modo, eſt ignorare propriam vocem.

¶ His ergo præmiſſis ad motũ dubium contra proceſſum Ariſt. redeundo, dicimus ꝙ quia ſempiternitas motus exigit in per ſe primo motore ſeu in eius propria potẽtia actiua infinitatẽ intenſiuã, & hoc nõ habet ex eo, quòd ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo quòd ponitur in motu infinito ex parte ſpatii infinities iterati, ſed inquantum eſt ſecundum ſe effectus quidem, cui accidit quòd hoc vel illo modo ſoluetur, ideo ex propria ratione ſempiternitatis motus ſiue ſaluetur in motu infinito ꝑ ſe, ſiue infinito per accidens, concludi optime põt abſque æquiuocatione infinitas intenſiua primi motoris potentis per ſe primo in ſempiternitatẽ. Vnde accepta ſempiternitate motus formaliter, & relata ad virtutẽ C actiuam per ſe primo illam reſpicientem, quamuis æque bene concludatur infinitas intenſiua illius virtutis, ſiue hoc ſiue illo modo ponatur. Ariſt. tamen a notioribus doctrinam ſubtiliſſimã tradẽs, deduxit in tex. 78. ex ſempiternitate motus poſita i motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intenſiuam potentiæ, & in tex. vltimo ex eadem ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte ſpatii, cõcluſit infinitatẽ primi motoris. Inſinuans nihil obſtare rationi ſumptæ ex ſempiternitate formaliter accepta in quouis motu ſaluari ponatur. Propter ꝙ in tex. 78. non poſuit mobile infinitum, ſed tẽpus tantum, vt doceret, quòd non concludebat ibi infinitatem potentiæ ex infinitate mobilis, ſed ex propria ratione infinitatis temporis. & in tex. vl. ſecundũ vtranque tranſlationem non ſat fuit Ari. ſubiungere, quòd primum mouens mouet motum perpetuum, aut tempore infinito, ſed ſubſumpſit vtrunque ſimul, vt oſtenderet, ꝙ non arguit abſolute ex hoc quod mouet perpetuo (cũ hoc ſit commune omnibus motoribus cæli) ſed ex eo, quòd ſic D mouet tempore perpetuo, vt ipſam infinitatem temporis per ſe primo cauſet, alioquin nugatio commiſſa eſſet in illa minore, quam nefas eſt Ariſtoteli imponere.

¶ Formaliter ergo dubiũ ſoluendo dicimus, quòd medium ad probãdum illam minorem, ſcilicet primus motor eſt virtutis infinitæ; eſt hoc, mouẽs per ſe primo tẽpore infinito, ita ꝙ maior pro ſyllogiſmi ſumpta ex tex. 78. eſt iſta, Mouens per ſe primo tempore infinito, eſt virtutis infinitæ. Minor vero ſubſumpta in tex. vlt. eſt iſta, Primus motor mouet per ſe primo tempore infinito, ergo primus motor virtutis infinitæ, vbi nulla æquiuocatio interuenit. Et maioris probatio ex infinitate tẽpis ſaluati in motu infinito ex parte mobilis, non obſtat, ſed magis atteſtatur proceſſui, quia proportio virtutis per ſe primo reſpicientis durationem motus, ad finitatem, & infinitatem temporis, abſolute declarata; & concluſa eſt ibi in materia clarius eam repræſentante, ſcilicet in motu infinito per ſe, vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc a ſubtiliſſima deductione, quam diuus Thom. 8 Phy. docuit in duo- E bus, Primo in medio termino, Cum enim medium Ariſto. ſit mouens tempore infinito, ille appoſuit ly per ſe ſupra ly infinito, non vero ſupra ly mouens. Secundo in minore; quia apud nos, minor eſt vera de facto quo ad operationem primi motoris, apud illum vero minor eſt vera quo ad virtutem primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tempore infinito per ſe, ſed oportet eũ eſſe tantæ virtutis, quòd quantum eſt ex parte virtutis ſuæ, poſſet mouere tempore infinito per ſe, quia cauſa per ſe oportet reſpondere effectum per ſe. Primus autem motor eſt cauſa per ſe infinitatis motus, ergo ſiue ſit poſſibile tempus infinitum per ſe inueniri, ſiue non, oportet primum motorem tantæ virtutis eſſe ſi eſt per ſe cauſa infinitatis motus. Conueniunt tamẽ hæ deductiones in & concluſione (quia vtrobique concluditur infinitas intenſiua primi motoris) & in radice, quia vterque proceſſus ponit primum motorem eſſe per ſe cauſam durationis infinitæ ipſius motus. Sed ille proceſſit ex eo quòd cauſæ per ſe oportet eſſe tantam virtutem, vt poſſit in effectum per ſe, quod fundatur ſuper 2. Phyſi. tex. 36.

Iſte

Iſte vero, quòd cauſam per ſe primo alicuius, oportet proportionaliter augeri ſecundum augmentum proprii effectus ſui, cuius fundamenta ſuperius dicta ſunt.

¶ Et vt multis philoſophantibus complaceamus, qui voluñt potius cum Auer. errare, quàm cum aliis verum ſequi, oſtendendum ſuper eſt hoc idem Auerroim docuiſſe. In 12. ſiquide Meta. com. 41. poſtquam concluſit iuxta demonſtrationem 8. Phy. quòd virtus infinita requiſita ad mouendum tempore infinito corpus cæleſte, nó eſt in magnitudine, quia moueret in non tempore, mouet ſtatim dubium cõmuniter tactũ a doctoribus 8. Phy. ſcilicet, cur ſi ponit virtus infinita in magnitudine, ſequitur motus in non tempore, & ſi ponatur extra magnitudinem, non ſequitur motus in non tẽpore, quæ eſt rõ difformitatis? Et ſtatim reſpondet, ꝙ hoc ideo eſt, quia motus cæli fit a duobus motoribus, quorum alter eſt finitæ motionis & eſt anima Cæli, & alter infinitæ, & eſt potentia omnino ſine materia, & quòd motus cæli a motore finito habet quòd ſit in non tempore, & a motore infinito, ꝙ ſit tempore perpetuo. Vbi a plano ſenſu literæ non diuertẽdo, manifeſte patet, ꝙ ipſe eſt opinatus primum motorem eſſe infinitæ virtutis intenſiue, & propter iſtam infinitatem cauſare per ſe primo ſempiternitatem motus cæli, & in hoc differre a cæteris intelligentiis, quæ cum ſint immobiles, poſſunt virtute propria cauſata perpetuitatem motus per accidens tñ, vt ex dictis patet. Et quia prædicta verba Auer. aliis locis eiuſdem contradicere videntur (vt adduximus arguendo ad oppoſitum) iõ a diuerſis diuerſimoda expoſita, vel potius extorta ſunt, prout quilibet voluit non ſe Auerroiſtam, ſed Auerroim ſuum facere, vnde oportet expoſitiones eorum afferre, vt firmetur veritas. Quidam igitur dixerunt, ꝙ Auerrois intendit quòd ſit finitus intenſiue primus motor, infinitus autem in duratione non tantum formaliter, ſicut alii motores: ſed etiam cauſaliter, quòd ſempiternitas motus aſcribitur fini ipſius motus, qui eſt purus actus omnino, & per hoc differt a cæteris motoribus. Et hi diuiſi ſunt in duas vias. Nam quidam eorũ dicũt ꝙ illa diſtinctio motoris in finitum & infinitũ, eſt diſtinctio realis: quidam vero ꝙ eſt diſtinctio rationis in primũ motorem ſecundum ꝙ eſt finis, & ipſummet ſecundum quòd eſt agens, & ſm ꝙ agens mouet in tpe, quia eſt vigoris finiti intenſiue, ſecundum vero quòd finis perpetuat motũ, & iõ dicitur infinitus in duratione cauſaliter. Alii vero dixerunt, ꝙ primus motor non eſt virtutis finitæ nec infinitæ intenſiue, quia non eſt virtutis actiuæ, ſed dicitur infinitus cauſaliter, cauſalitate finali, vt dictum eſt. Alii autem dixerunt, ꝙ illa verba Auerrois examinanda & gloſſanda ſunt ſm determinationes factas in de ſubſtãtia orbis, &c. vbi magis in propoſito tractauit rem hanc, vbi manifeſte negauit infinitatem intenſiuam. Sed ꝙ oẽs huiuſmodi reſponſiones errant, manifeſtatur. Et primo, ꝙ loquatur de infinitate intenſiua, probatur primo ſic, Quandocunque fit aliqua diſtinctio per oppoſita habentia plures ſignificationes, & alterum oppoſitorum declaratur ab ipſo diſtinguente quo ad quid nominis, ſecundum quam intentionem ſumitur, reliquum debet ſumi ſecundum oppoſitã intentionẽ. Patet iſta, alioquin periret omnis certitudo diuiſionũ, & ſyllogiſmi diuiſim, &c. ſed Auer. diuiſit motorẽ cæli in motorem finitæ motionis, & infinitæ motionis: & deſcripſit alterũ membrum. ſ. motorem finitæ motionis per finitatem intenſiuæ, vt patet, quia ibi expreſſa ſubdit. Dicere finitatẽ, eſt dicere proportionem motoris ad motam rẽ, ergo reliquum membrum. ſ. motor infinitæ motionis eſt deſcribendum ſecundũ intenſionem oppoſitam ſcilicet, quòd dicere infinitatẽ, eſt dicere improportionẽm, & ſic erit motor infinitus intenſiue. Secundo ſic: Termini quæſtionis & reſponſionis ſm artem demonſtratiuam non differunt, ſicut nec quæſtio differt a concluſione in terminis, ſed in modo. Conſtat aũt quòd motor infinitus de quo eſt ſermo in quæſtione, eſt infinitus intenſiue, quia eſt ille, de quo dicit in 8. Phy. tex. 79. ꝙ mouet in non tempore, ergo finitas & infinitas de qua eſt ſermo in reſponſione, eſt etiam intenſiua. Tertio ſic. Quælibet reſpõſio a ſapiente data, debet ſumi in ſenſu in quo quæſtioni motæ reſpondet, ſed iſta non reſpondet quæſtioni motæ, niſi intelligatur de infinitate intenſiua, ergo, &c. Declarat minor, quæſtio eſt cur virtus infinita requiſita ad mouendum tempore infinito, poſita in magnitudine, infert motum in non tempore & poſita extra magnitudinem, nõ: Huic autẽ quæſtioni non ſatisfit dicendo, quòd hoc ideo eſt, quia ibi ſunt duo motores ſeparati & ambo infiniti, ſed alter actiue, & alter vt finis, & ex motore vt finis eſt ſempiternitas, ex motore vero vt agens, eſt quòd motus ſit in tempore. Hoc enim ſiue verum, ſiue falſum ſit, eſt impertinens quæſito, & ſolicitudo ſuperflua. Tota enim quæſtio eſt, quare a virtute ſeparata non ſequitur motus in non tempore, ſicut a virtute poſita in magnitudine. Et conſtat, quòd eſt ſermo de virtute actiua. Hæc autem quæſtio vt & nouitii poſſint percipere (ſicut & quælibet alia) aliqd certum ſupponit ſcilicet infinitatẽ virtutis ſiue i magnitudine, ſiue extra. Et quærit dubiũ, quare ſi illa infinita virt⁹ ponitur in magnitudine, mouet in non tpe, & extra magnitudinem, nõ. Quæratur ergo ab iſtis primo, Qualis eſt illa infinitas virtutis, quæ ſupponit, intenſiua, an durationis? ſi inteſiua, habetur intentum, ſi durationis,

F quæſtio, & nulla & ridiculoſa eſt. Nulla quidem, quia a virtute actiua infinita in duratione poſita in magnitudine, non ſequitur motus in nõ tempore, vt patet de virtute alteratiua Solis a qua res aliqua alteratur, & tamen in tempore. Nec dici poteſt quòd illud eſt verum tantum de virtute motiua vnico motu locali tantum, quoniam, expreſſe Ariſto. in 8. Phy. tex. 79. vnde hoc ſumptum eſt, dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocunque motu. Ridiculoſa autem, quia puerile eſt quærere, quare a virtute finita in vigore, infinita autem duratione ſeparata a materia, prouenit motus in tempore, & non in non tempore. Quis enim eſt adeo rudis, vt ignoret finitatem & infinitatem intenſiuam virtutis, ſequi velocitatem certam vel incertam motus, & non finitatem & infinitatem durationis? Vltimum igitur refugium horum eſt quòd quæſtio illa neutram infinitatem determinate ſupponit, ſed infinitatẽ in communi, quia ex motu perpetuo neutra infinita determinate cõcluditur, ſed in communi concluditur, quòd oportet virtutem motiuam

G tempore perpetuo eſſe infinitam. Vnde dicunt quòd quæſtio Auerrois eſt, cum ſit quòd virtus motiua tẽpore infinito ſit infinita, abſtrahendo ab hac & illa infinitate, quare poſita in magnitudine infert motum in non tempore, & extra magnitudinem, non? Et reſponſio eſt ſupponendo, quòd ſi aliqua virtus poſita in magnitudine, debet mouere tempore perpetuo, oportet quòd ſi ſit infinita intenſiue, ex 8. Phy. tex. 78. & conſequenter moueret in nõ tempore, ex textu ſeptuageſimonono, & addendo quòd ſi aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinem, & illa eſt neceſſario infinita ſecundum durationem, & diſtinguitur in motorẽ & agens, & ſic eſt finitæ motionis, id eſt, mouet in tempore, & motorem vt finis, & ſic eſt infinitæ motionis, id eſt, mouet infinito tempore, quòd virtuti poſitæ in magnitudine conuenire non poteſt. Non enim poteſt diſtingui in motorem vt agens, & vt finis, & ideo oportet quod virtus motiua tẽpore infinito, ſi eſt in magnitudine, moueat in non tempore: extra magnitudinem, non. Sed vere iſti innitũtur telis aranearum. Deficiunt enim dupliciter, ſcilicet in re ipſa, &

H in expoſitione Auer. In re ipſa quidem, quia falſum eſt, quòd virtus motiua tempore infinito, ſi ponitur in magnitudine eſt infinita intenſiue, ſi extra magnitudinem, non. Quæratur enim ab ipſis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate temporis eſt ſermo. Diſtincta eſt enim ſuperius in 6 Phy. quia eſt duplex, ex parte mobilis, & ex parte ſpatii, ſeu per ſe, & per accidens. Si eſt ſermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium eſt, quòd illam oportet eſſe infinitam intenſiue: in textu enim 78. non eſt ſermo de tali virtute, ſed de prima, vt ex dictis patet. Amplius: Cum Philoſophus obedire debeat rationi, oportet reddere cauſam, quare cũ ad mouẽdum B mobile certa velocitate, puta motu vnius horæ, requiratur tanta virtus intenſiue, puta vt cẽtum, ad continuandum illum motum tempore perpetuo ſufficiat ex parte virtutis motiuæ, quòd ſemper perſeueret in eodem vigore, quare, inquam, eſt, quòd virtus talis ſi ponatur in magnitudine, ſequitur quòd ſit infinita intenſiue? Hoc enim neque ex parte perfectionis

I virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur, & tamen hoc eſt ſuper quo iſti fundantur. Quòd ſi dicatur ꝙ hoc oritur ex hoc, quòd illa virtus actiua ſemper remanere debet in eodem vigore, hoc puerile eſt, quia ex hoc nihil aliud ſequitur, niſi quòd illa virtus oportet quòd ponatur in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Ex hoc autem, quòd virtus actiua ponitur inalterabilis & incorruptibilis, infiniteque durationis ſiue in quanto, ſiue extra, non habetur maior perfectio intenſiua, vt de ſe patet in 1. Ethi. c. 7. ab Ariſto. & Auerroe dicitur. Et datur exemplum de albo quòd ex hoc, quòd ponitur perpetuum, non ſequitur, ergo eſt albius, quia differentia maioris & minoris rationis non infert differentiam ſecundum magis & minus. Vnde ridiculum eſt, quòd quidam inter Philoſophos ſe locantes dicunt, quòd ideo non poteſt eſſe virtus motiua actiue tẽpore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipſam eſſe durationis infinitæ, & per hoc infinitam intenſiue. Deberent enim inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibilem, ad quod ſequitur infinitas intenſiua.

K Pudet autem adducere quorundam fatuitatem dicentium, quòd proceſſus non fit ab Auer. & Ari. ad concludendum, primum motorem eſſe incorporeum abſolute, ſed ad concludendum, ipſum eſſe incorporeum, id eſt nõ immerſum materiæ ad eſſe, quæ eſt tantum apud eos in generabilibus & corruptibilibus. Rationis ſiquidem Ari. a tex. 78. vbi inchoat, teſte ipſo Ariſt. ibi enim Auer. tractatus intendens oſtendere impartibilitatem primi motoris, vtrũ ẽ ex natura quanti & extenſi, ſiue corruptibilis, ſiue non, vt patet, & in tex. vl. rationẽ formans ex efficacia probatorũ, & non aliter, cõcludit primum motorem impartibilem, vnde hoc eſt ſimpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictũ, ſcilicet, quòd virtus motiua actiue tempore perpetuo ſi eſt in magnitudine, eſt infinita intẽſiua, ſi extra, non oportet vel ex rationibus formalibus terminorũ intelligibiliter deducere, vel ſenſibilibus aſſumere. Sed iam oſtenſum eſt ex rationibus terminorũ hoc non deduci: ſed oppoſitum quo ad primam partem, & ſenſibilia idem teſtatur, ergo hoc eſt voluntarie dictum.

ctum. Ex ſenſibilibus enim habemus, quòd virtus alteratiua Solis eſt motiua actiua, & eſt in magnitudine, & tamen non eſt infinita intenſiue, nec alterat in non tempore. Nec poteſt dici, quòd quia ſermo eſt de virtute actiua motus localis, ideo inſtantia non militat. Tum quia eadem eſt ratio quo ad mouere in non tempore, & infinitatem intenſiuam de virtute alteratiua & motiua ſecundum locum, & vniuerſaliter motiua ſi ponatur in magnitudine, vt dicitur 8. Phy. tex. 79. vt iam adductum iterum eſt. Tum, quia ſi idem alterabile ſemper ſupponeretur alterationi ſolis, tunc ſol vnum numero motum perpetuum poſſet continuare nulla facta augmentatione ſuæ virtutis, quicquid ſit de antecedente huius conditionalis, & ſic virtus finita intenſiue, infinita duratione, moueret in tempore infinito vnum motum continuum & non in nõ tẽpore, vnde quòd de facto non ſit, hoc eſt per accidens quoniam eſt ex efficacia virtutis. Accidit enim tantæ virtuti, quòd vnum vel plura ſubijciātur, &c. & nihil minus poſſet in vnum ſemper, quàm plura. In expoſitione autem verborum Auerrois errant, quia ex huiuſmodi ſenſu non habetur reſponſio ad quæſitum, eſſet enim reſponſio, quòd ideo virtus motiua tempore infinito poſita in magnitudine moueret in non tempore, & poſita extra magnitudinem, non, quia virtus extra magnitudinem diſtinguitur in motorem vt agens, & motorem vt finis, in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi poſſit quæſita differentia, centum iuga boum non deducerent.

¶ Quarto principaliter probatur, quòd de infinitate intenſiua ſit ſermo Auer. ibidem, ex eo, quòd ibi dicit, quòd motus cæli inquantum eſt ab anima cæli ſortitur determinatam velocitatem, inquantum vero eſt a primo motore, ſortitur ſempiternitatem. Ex hoc enim arguitur ſic, Aut intendit, quòd motus cæli habeat ſempiternitatem a primo motore effectiue, aut finaliter. Si effectiue, cum in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cæli, tripliciter poteſt hoc imaginari.

Primo, quòd anima cæli, aut non efficiat, aut non ſufficienter poſſit efficere ſempiternitatem motus, & ideo attribuatur primo motori tanquam cauſæ ſufficienti, & hoc conuincitur demonſtratiue eſſe falſum, ſupponendo animam cæli eſſe virtutem motiuam immobilem, vt patet ex 8. Phy. tex. 85. & ex ſupradictis. Secundo, quòd anima cæli dependenter illam faciat, primus autem motor independenter: & ideo attribuitur primo motori, vt eius cauſæ actiuæ independenter. Et hoc conuincitur eſſe contra Auerroim: nã, aut loquimur de communi dependentia, qua omnia entia alia a primo & actiones eorum dependent a primo, & ſic non ſaluatur commentum, ponens differentiam inter ſempiternitatem & determinatam velocitatem motus cæli in hoc, quòd illa eſt a primo motore, hæc ab anima cæli, tali enim dependentia communi tam ſempiternitas, quàm determinata velocitas eſt a primo motore mediante anima cæli. Aut loquimur de ſingulari dependentia, qua in faciendo talem effectum, ſcilicet ſempiternitatem motus anima cæli dependet a primo motore. Et hoc conuincitur eſſe impoſſibile, tenendo primum motorem finitum intenſiue, & deducitur ſic, Motore ſufficiente ex his, quæ in ſe intrinſece ſunt, applicato mobili diſpoſito, circunſcripto quocunque alio, excepta communi dependentia ad primum, neceſſario prouenit effectus proprius illius motoris. Patet iſta ex terminis, alioquin nulla eſſet via ad probandam conſecutionem cauſæ ad effectum, & econuerſo. Sed anima cæli eſt actiuum ſufficiens ex ſuis intrinſecis reſpectu motus æterni, ergo circunſcripto quocunque alio, excepto communi influxu primi, poteſt in motum æternum, ergo nulla eſt opus ſpeciali dependentia. Probatur minor ex eo, quòd anima cæli habet ex ſuis intrinſecis duo requiſita ad faciendum ſempiternitatem motus, ſcilicet tantã virtutem intẽſiue (puta vt mille) & immobilitatem, quilibet enim motor habens hæc duo, poteſt ſempiternum facere motum, quamuis non per ſe, vt dictum pluries eſt. Tertio, quòd anima cæli licet ſufficienter, tamen per accidens facit ſempiternitatem motus, primus autem motor facit eam per ſe, & ideo attribuitur primo motori, vt eius cauſæ actiuæ per ſe primo intendenti illam. Et ſic habetur intentum, quia, vt ex prima conditionali probata patet, ex hoc ſequitur, ergo primus motor eſt virtutis infinitæ intenſiue. Et in rei veritate iſta videtur mens Auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua cauſalitate, vt quæſtio mota oſtendit, & non intendit ſubtrahere ab anima cæli cauſalitatem actiuam ſempiternitatis, ſed perſeitatem cauſalitatis, cuius nulla virtus finita eſt capax, vt patet ex dictis. Vnde cauſam actiuam per ſe determinatæ velocitatis poſuit animam, ſempiternitatis vero primum motorem. Si finaliter, hoc poteſt dupliciter imaginari. Primo, vt ſit ſermo de dependentia cõmuni, qua omnia cauſantur in genere cauſæ finalis a primo. Et hoc eſt contra Auer. ibidem, quoniam hoc modo non ſaluatur ſua differentia inter terminatam velocitatem motus & eius ſempiternitatem, hoc etenim modo vterque effectus dependet finaliter a primo motore. Secundo, vt ſit ſermo de aliquo ſpeciali modo depẽdendi, in genere tamen cauſæ finalis. Et quantum verba eorum ſonant, videntur dicere, quòd quodam ſingulari modo ſempiternitas eſt a pri-

A mo fine, quo non eſt determinata velocitas, ſic quòd ſempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, quòd iſta ſufficienter fiat ab agente, illa autem non niſi adiuncta cauſalitate finali primi motoris. Sed quia facile eſt dicere diſtinctionem in qualibet re, quamuis ardua, & inexercitatis eſt admittere illam in aere, ideo quærãmus ab iſtis, quomodo ſit iſta differentia. Hoc enim non poteſt niſi tripliciter imaginari, ſcilicet aut ſic, φ ſempiternitas careat cauſa actiua, & finali tantum attribuatur. Et hoc eſt ridiculum, quoniam nõ eſt intelligibile, φ aliquid effectiue producat motum, & non producat eius durationem, maxime cum tempus, quod eſt duratio illa (vt 12. Meta. tex. 29. dicitur) aut eſt ipſe motus, aut eius paſſio. Conſtat autem, quòd hæc ab eodem fiunt actiue ſecundum rem, quamuis non eodem modo, poteſt enim eorum quæ ſunt, idem realiter vnum per accidens, produci ab agente inferiori, & alterum per ſe, vt patet cum Sortes generat Platonem, tunc enim licet fiat Plato per ſe, ſic tamen corpus vel mixtum per accidens, vt dicitur in primo Phy. tex. 76. Aut ſic, quòd ad determinatam velocitatem

B cauſa actiua ſufficit abſque finali, ad ſempiternitatem autem, non. Et hoc etiam eſt ridiculum, quia finis eſt cauſa cæterarum cauſarũ, nulluſque eſt effectus naturæ aut artis abſque fine. Aut ſic, quòd ad determinatam velocitatem cauſa actiua cum fine communi ſufficit, ad ſempiternitatem autem nõ, ſed requiritur ſpecialis ratio dependentiæ ad primum motorem vt finem. Et hoc eſt iterum loqui in aere, niſi huiuſmodi ratio aſſignetur. Nec apparet alia ratio, quã illa, quæ in eodem com. 41. ex intentione Themiſtij ſubditur, ſcilicet quòd motor qui mouet ad conſequendum aliquid, vel conſeruandum aliquid tranſmutabile, neceſſe eſt φ quandoque ceſſet. Motor autem, qui mouet propter aliquid ſemper in actu & immutabile, qua ratione mouet vno tempore, mouet ſemper. Et ſic habetur ſpecialis ratio dependentiæ ſempiternitatis ex fine, quæ non habetur in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propoſitum, nouum opus eſt. Cum enim omnes animæ cæleſtes prima intentione operẽtur

C propter ſe (vt dicitur 12. Metaph. com. 36. & ſecundo Cæli. cõ. 17. & 21. & ipſarum natura ſit immutabilis in actu, & earũ opera ſint ſicut opera artium, vt dicitur 12. Metaphy. com. 44. & finis ſit principium in operabilibus vt dicitur in 2. Phy. tex. 88. Quemadmodũ ex actualitate immutabilis finis ſumunt animæ illæ rationem ſempiternitatis in ſuis operibus, ita ex alijs conditionibus nobis ignotis ſumunt rationem tantæ velocitatis, & quare magis ab Oriente moueant verſus hemiſpherium ſuperius, & alia huiuſmodi. Hæc. n. omnia fiunt propter melius, vt ex ſecundo Cæli, tex. & com. 34. habetur. Et ex fine neceſſe eſt bonitatem eorum fieri, cum naturalia agant propter finem, vt dicitur 2. Phyſic. Vnde ex hoc non magis habetur, quòd ſempiternitas ſpecialiter dependeat a primo, quã tanta velocitas, vtrumque enim eorum habet hoc modo ſpecialem rationem dependentiæ ex fine. Amplius. Cum ratio ſempiternitatis motus ſufficienter ſumatur ex his finis conditionibus, ſcilicet φ ſit in ſe actu, & habita & mouente, immutabilis, & hæc ſint communes omnibus motoribus cælorum reſpectu propriarum eſſentiarũ,

D nihil proprium primo motori dixiſſet Auer. ſed eque quod dicit conuenit omnibus animabus cælorum in ratione finis, nec poteſt dici, quòd dictum Auer. commune quidem eſt omni motori ſeparato in ratione finis, ſed appropriatur primo propter dependentiã aliorum a primo & in ratione finis, quia ſic non ſaluatur differentia inter ſempiternitatem & velocitatem, vtraque enim propter ita dependentiam primo eſt attribuenda fini. Quòd ſi tanquam ad vltimum refugium recurrendo dicatur, quòd ſempiternitas motus depẽdet a primo fine quodam ſingulari modo ignoto nobis, & hoc cognoſci ex hoc quòd omnes motores cæleſtes conueniunt in ſempiterne mouere, non autem in velocitate motus, hoc enim ideo eſſe credendum eſt, quia rationem ſempiternitatis habent reſpiciendo primum, velocitatem vero reſpiciendo propria. Hoc eſt contra Auer. qui expreſſe dixit in 2. Cæli, com. 58. quòd motores inferiores ſumant rationes ſuarum velocitatum, ſecundum quòd magis

E deſiderant aſſimilari primo. Et loquitur non ſolum de motu diurno, ſed etiam in circulo obliquo. Deinde hoc non eſt ſufficienti ratione firmatum, quòd enim conueniant omnes in ſempiternitate motus, vt dicit Auer. in 2. Cæli com. 38. & 51. & alibi, eſt quia conueniunt omnes in hoc quòd ſunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet conijcere, quòd ſit ex ſingulari modo dependendi a fine, cum clare pateat, quòd finis communis cum immaterialitate motoris ſufficiat, nec locus eſt coniecturis in manifeſtis. Amplius: Velocitas de qua ibi loquitur Auer. vt patet in com. nihil aliud eſt quam tẽporalitas, in qua omnes motores cæli conueniũt, ſicut & in ſempiternitate, nullus enim mouet in non tempore. Reſtat ergo, quòd de infinitate intenſiua ſermo Auer. ibidem ſit. Et licet euidentiores ſint prædictæ rationes ſi duo motores ſecundum rem in primo orbe ponantur, efficaces tamen ſunt etiam ſi duo ſecundum rationem, vnus autem ſecundum rem ponitur, vt patere poteſt cuilibet eas applicare ſcienti. Vnde ambæ expoſitiones commenti prædicti falſæ apparent. Vltima autem ordinem librorum Auer. non penſauit. Cũ enim conſtet ex ſecũdo Cæli com. 3. quòd

tunc

tunc iam fecerat libellum de Subſtantia orbis, & ex pluribus commentis, quæ tunc etiam fecerat ſuper libros Phyſic. & ex 12. Meta. com. 65. ꝙ iuuenis erat quando fecit ſuper lib. de Cælo, & ſperabat in com. 352. ſe perfecturum Aſtrologiam, & quòd ſenex ſcripſit ſuper Metaphyſica, manifeſta liquet, quòd omnia dicta Auer. ſunt examinanda ad 12. Metaphyſicæ eius, & non econuerſo, quoniam opus illud, teſtamentum eius eſt.

SECVNDA autem via ad oſtendendam infinitatem virtutis Dei glorioſi ſumpta ex S. Tho. breuior eſt. Et ſupponit Deum eſſe cauſam actiuam alicuius ſubſtantiæ, ſiue mundi, ſiue primæ intelligentiæ, ſiue omnium incorruptibilium, ſiue ab æterno, ſiue in tempore, nihil enim horum refert, dummodo concedatur per ſimplicem emanationem (quam nos creationem dicimus) Deum aliquid produxiſſe. Hoc autem nunc ſupponatur; Tum quia communiter excellentes viri hoc concedunt etiam de mente Ariſto. & Auer. Tum quia expreſſe contra Algazelem pluries Auer. hoc dicit. Tum quia hoc exigeret ſpecialem quæſtionem, quam alibi tetigimus. Acquiaſcentibus ergo huic ſuppoſito, hęc via paratur, iuxta quam arguitur prælibando rationes terminorum, ſcilicet quòd virtus creatiua eſt virtus actiua effectus ex nulla potentia paſſiua; ſiue ſit creatiua ab æterno, vt Plato, & Ariſt. cum ſequacibus poſuerunt, ſiue in tempore, vt fides Chriſtiana determinat. Cæteræ autē virtutes actiuæ ſunt effectuum ex aliqua potentia paſſiua præſuppoſita, vt patet in naturalibus & artificialibus. Arguitur ergo ſic, loquendo ſemper de quātitate virtutis ſeu perfectionis. Omne quantum excedens aliud quantum, ſic ꝙ quantumcumq; exceſſum creſcat, numquam inter ipſa eſt aliqua proportio, eſt neceſſario infinitum intenſiue. Iſta patet ex terminis, quoniā vt dicitur in 8. Phyſic. tex. 79. ſi excedens eſt finitum addendo ſemper quantum ad exceſſum, quandoq; æquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua eſt aliquantæ perfectionis, & ſic excedit virtutem factiuam rerum ex potentia ſubiecti, ꝙ quantumcumq; augeatur non eſt inter eas proportio; ergo virtus creatiua eſt infinita intenſiue. Probatur minor quo ad vltimam partem (quæ ſola eget probatione) & ducendo ad impoſſibile, quia ſequeretur ꝙ virtus tantum actiua ex aliqua potentia, & virtus actiua ex nulla potentia poſſent eſſe æquales, quod eſt manifeſte impoſſibile. Tenet conſequentia ſupponendo vnum, quod probatione non eget, ſcilicet ꝙ quanto aliquod actiuum poteſt educere rem de remotiori potentia ad actum, tanto eſt virtuoſius. Ad ſenſum enim patet, ꝙ ad educendum calorem de potentia aquæ, maior virtus requiritur, quàm ad educendum ipſum de potentia aeris; hoc igitur ſuppoſito arguitur more Ariſtotelico ſic; Sumatur virtus productiua alicuius (puta bouis) ex nulla potentia, & ſit A. Sumatur quoque virtus productiua bouis ex aliqua potentia puta C, & ſit virtus illa B. Tunc ſic; Iſtæ duæ virtutes, ſcilicet A et B per te habent aliquam proportionem, ſit ergo proportio centupla, ita ꝙ A excedat B non plus quàm in centuplo. Et tūc ſumatur potētia paſſiua in centuplo magis elongata ab actu quàm ſit C, & ſit illa D. Cum ergo oporteat tanto virtuoſius eſſe agens quanto elongatior eſt potentia ab actu, neceſſa erit virtutē actiuā bouis de potentia D, eſſe in proportione centupla ad B, ac per hoc eſſe æqualem ipſi A. Et ſic virtus productiua ex aliqua potentia, & virtus productiua ex nulla erunt æquales, quod eſt impoſſibile; Immo etiam eodem proceſſu poteſt deduci, ꝙ illa ſit etiam maior, quod eſt impoſſibilius. Nec poteſt inficiari quiſpiam hunc proceſſum, ex eo ꝙ non poteſt ſumi in rerum natura potentia remotior ab actu quacumque potentia data, oportet enim ſic dicentes negare proceſſum Ariſt. 4. Phyſic. tex. 72. vbi aſſumit plenum ſubtilius quocumque pleno. & 6. Phyſic. tex. 25. vbi aſſumit motum velociorem quocumque motu, & breuiter deſtruere doctrinā traditam in lib. Phyſic. Saluatur enim efficacia horū & ſimilium proceſſuum ex rationibus formalibus terminorū, & ex veritate conditionalium, quicquid enim repugnat veritati cōditionalis, eſt falſum & impoſſibile, vt Auer. dicit in 8. Phy. tex. 78. Vnde propoſito ſufficit veritas conditionaliū, puta, ſi virtus aliqua produceret ex potentia in centuplo remotiori, eſſet in centupla proportione, &c. Stat ergo ratio firma, quāuis quidam neſcientes, aut non volentes eā formare, ſoluiſſe ſe arbitrati ſunt, vt de Scoto patet prima diſt. 4. Qui nō credidit ſe ſoluiſſe, quia S. Tho. non ſolicitus circa terminos, qui in autenticis rationibus ſolent ſubintelligi, fecerat maiorem huiuſmodi. Eorum, inter quæ nulla eſt proportio, alterum eſt infinitū, ſoluit Scotus, ꝙ hæc non eſt vera, vt patet de puncto & linea, & tamen punctum non eſt infinitum. Propter quod notanter nos poſuimus in maiore vtrumque eſſe quantum, vt has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de ſecundo.

QVAESTIO.

Num Deus moueat vt finis, vel vt agens.

RESTAT IGITVR argumētis in oppoſitū reſpondere. ¶ Ad primum ergo (quod tres difficultates tangit, vnam principaliter & duas ex conſequenti) talis eſt ordine dicendum, quòd duas

F reſtantes difficultates, ſcilicet an Deus moueat vt finis tantum, vel vt finis & agens, & ſi vt agens, an mediate vel immediate, pertranſibimus dicendo, quia eſt.

Tertiam vero principalem, ſcilicet an ex poſitione virtutis infinitæ intenſiue in rerum natura neceſſario ſequatur motus in non tempore, pertractabimus dupliciter, ſ. ſecundum Auer. & ſimpliciter. Quamuis igitur multi ex 2. Cæli, tex. 64. vbi in ſummo gradu perfectionis vniuerſi locatur id, quod ſine actione optimum poſſidet, & ex 12. Metaph. tex. 30. vbi dicitur, ꝙ Deus mouet ſicut amatum & deſideratum, credant Deum non eſſe cauſam agentem, ſed finalem, verius tamen dicunt ſentientes vtroque modo Deū eſſe cauſam, vt Simplicius arguit ex Primo Cæli, tex. 30. vbi Ariſto. dicit, Deum nihil agere fruſtra. Si enim ad hoc inconueniens ſolicitus fuit Ariſto. deducere, ꝙ Deus nihil agit fruſtra, ergo ſupponebat Deū agere propter finem, ridiculum enim eſſet deducere ad hoc inconueniens de cauſa non actiua. Auerrois quoque in de Subſtan-
G tia orbis, manifeſte reprehendit dicentes oppoſitum eſſe de intentione Ariſt. & in 10. Meta. cō. 7. expreſſe dicit, quòd Deus mouet non tantū vt finis, ſed vt motor. Quod etiam firmat in 12. com. 7. & in com. 44. vbi etiam poſtmodum Auicennam ponentem Deū eſſe tantum finem, arguit, ꝙ oportet primi principis eſſe actionem, quæ cum hoc, quòd ſit ſibi propria, ſit communis cæteris, ſ. qualis eſt motus diurnus. Et in 2. Cæli, cō. 17. dicit, quòd omne habens actionem in ſe, habet actionem in alio, & in com. 21. dicit, quòd omne, quod inuenitur propter ſe prima intentione, inuenitur propter aliud ſecunda intentione, niſi illic eſſet natura non innata ad largiendum. Et breuiter tota Auer. plenus eſt hac ſententia vel formaliter vel radicaliter, vt puta, quòd in ſeparatis a materia cauſalitas finalis & ſufficiens eidem conueniunt, vt dicitur. 12. commen. & 35. & 48. & 55.

Nec obſtat, ꝙ Ariſto. dixit, Deum mouere vt amatū, non enim dixit hoc cū dictione excluſiua, immo ex hoc magis habetur pro-
H poſitū, ſuppoſita illa vniuerſali Auer. quā modo diximus. Id vero quod ex 2. Cæli adducitur, admiratione dignum eſt, qua fronte ab Auerroiſtis adducatur, cū Auerrois ipſe ibidem in conſilio 46. expreſſe dicat, ꝙ in illo ſummo gradu habente optimū ſine actione, datur latitudo includens omnes intelligentias, ita ꝙ apud ipſum oēs intelligentiæ ſunt in illo primo gradu, & non tantum Deus & tamen conſtat apud eos etiam ꝙ cæteræ intelligentiæ agunt ad extra. Intendit enim ibi Ariſtoteles apud Auerroim intelligentias quatenus intelligētię ſunt, habere optimū (qđ eſt fœlicitas ſpeculatiua) ſine omni dependentia ab exteriori actione, non ſicut in nobis iuxta illud 12. Meta. tex. 39. deductio autē qualis optima, &c. & eſſe in primo gradu. Quatenus vero animæ ſunt, optimum aſſequi per motū, & in ſecundo locari ordine ſimul cum corporibus, quorū ſunt animæ. Vnde Deum mouere non ſolum finaliter, ſed actiue dicimus. Et quāuis ex multis cōmentis videatur haberi, ꝙ Deus mouet immediate, quia in com. 44. & 12. Meta. reprehendun-
I tur ponentes Deū eſſe priorem motore primi orbis, & in com. 38. expreſſe dicitur, ꝙ primus motor mouet ſine medio, & in com. 48. numerantur ſubſtantię immateriales ſm numerum motuū cœleſtium expreſſe, ſupponendo nullā eſſe, quæ non mouet, vt tamē ex dictis ſuperius patere poteſt, in cō. 41. & 12. expreſſe dicit motum cęli cōponi ex duobus motoribus. Et ideo ſciendū eſt, ꝙ iſta ſibi inuicem nō contradicunt, quoniam quum ſint in hac re opiniones extremæ, vna Auicennæ, dicentis Deū nihil agere ad motum cęli niſi ſm ꝙ prima cauſa operatur per ſecundas: ſed primum motorē eſſe primā intelligentiam productam a Deo, quæ cum anima cæli mouet. Alia eorum, qui dicunt Deum ſolum mouere primū cælū: Auerrois via inceſſit media, vtrumque declinans extremū, & ideo nunc hoc, nunc illud excludit extremum, quamuis plures Auicennam impugnauerit. Eſt igitur apud eum primus motor Deus glorioſus, non tamen mouet ſolus.

Sed quia in motu primi cæli ſunt duo (ſempiternitas motus, &
K certa velocitas, puta 24. horarum) poſuit vtrumque horum habere per ſe primo cauſam actiuam & propriam, ſempiternitatis quidem Deum, certæ vero velocitatis animam cæli. Et hic ſenſus reſpōdet plane expoſitioni illius cōmenti abſq; extorſione. Et ſic Deus nō eſt prior motore totius, immo facit per ſe motū totius quo ad nobiliſſimā eius rationē, quæ eſt ſempiternitas, & hoc modo Deus nō eſt anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. quòd eſt potentia nō in materia, & per hoc volebat ꝙ differret ab anima cęli. Et hoc modo ſaluaſ quod cō. 44. dicitur, ꝙ illud quod intelligit motor corporis cæli de primo motore, eſt aliud ab eo quod intelligit motor orbis Saturni. Et ſic numerus immaterialium ſubſtantiarū ſecundum numerum motuum ſumitur, quia ex motuum numero inuētus eſt numerus motorū aliorum a primo, quia iam ex infinitate motus ſtabilitus erat. Nullam enim ſubſtantiā immaterialem ponimus niſi ex motu concluſam; ſed primā ex infinitate motus, cæteras ex numero motuum regularium & perpetuorū exigentium motores immobiles. Et hoc cōſonat tex. Ariſto. expreſſe quærenti numerū motorū immobiliū, non numerū motorū inanimatorum, vt

per

per hoc inſinuaret quòd de aliis primo loquebatur, quãuis prima quoq; ſit immobilis. Eſt ſiquidẽ ſermo Ari. & Auer. & ibidẽ cõtra ponẽtes ſubſtantias immateriales abſq; aliqua propria motione alicuius corporis, vt patet ibidẽ, quod nos nõ dicimus. Et breuiter hoc modo omnia dicta Auer. inueniuntur cõſona, & merito, quia vero omnia cõſonant. Vnde Heliæ Hebræi labor, quam vanus fuerit pa ret. Putauit enim, quòd ex hoc quòd Deus dicitur motor effectiue primi cæli ſequeretur, ergo mouet ſolus primum cælum. Iam enim liquet, Deum proprium motorem primi orbis, quo ad ſempiternitatem ſui motus actiue cauſandã. Mouet ergo Deus cælum effectiue vt motor proprius, & mediante anima cæli, ſic vt vtriuſq; proprius effectus motus cæli ſit diuerſimode, & ſic quo ad duo prima patet quid tenendum ſit.

¶ De tertio autẽ (in quo tota ſtat difficultas præſens) ambiguitas magna videtur, diuiſi ſiquidẽ ſunt Peripatetici circa id. Quibuſdã enim apparet, quòd ex hoc antecedente, datur virtus infinita in natura, ſequitur neceſſario, ergo motus in non tẽpore. Quibuſdam vero videtur, quòd diſtinctione opus ſit in re hac, & hi in tres diſtincti ſunt vias. Alii putant quòd diſtinctione modi agendi ſcilicet libere vel neceſſario opus ſit. Alii vero, quòd diſtinctio modi eſſendi illius virtutis infinitæ, i. an habeat eſſe materiale, an immateriale, ad hoc ſufficiat. Alii autẽ duas diſtinctiones neceſſarias credunt ad ſaluandam infinitam virtutem in rerũ natura, ſcilicet modo eſſendi (quæ modo dicta ſunt) & modi agendi, ſ. mediationem vel immediationem, ita quòd omnes huiuſmodi opiniones ſunt quatuor. Et primã quidem poſtponẽtes (quia ex diſcuſſione aliarũ quid veritatis habeat patebit, & eius fundamenta ſunt, quæ arguendo adduximus) ad ſecundam nos transferamus opinionem, quia tria dicit. Primo, quòd ex hoc antecedente, Virtus infinita eſt in magnitudine, neceſſario ſequitur, ergo mouet in non tempore, quod implicat contradictionem. Et in hoc conueniũt cũ Ari. 8. Phy. tex. 79. omnes Peripatetici, licet differant in modo deducendi conſequentiam. Sco. enim in primo Sen. diſt. 2. q. 1. ad vlti. dicit, quòd ex eo quòd in antecedente aſſumitur virtus infinita, ſubintelligendo, agat, neceſſario ſequitur, ergo actio ſua eſt in non tempore, alioquin in æquali tempore agere contingeret virtutem infinitã & finitam, iuxta deductionem Ariſtotelis ibi. Ex eo vero, quòd in antecedẽte additur ly in magnitudine (id eſt extenſa) ſequitur quòd ſi agit, agat circa corpus, & conſequenter quòd ſit ibi aliqua reſiſtentia, & ſit etiam diuerſa approximatio partium paſſi ad agens, ac per hoc ſequitur, ergo actio illius virtutis eſt mouere, quoniã hæ duæ cauſæ, ſcilicet diuerſa approximatio partium & reſiſtentia, faciunt ſucceſſionem eſſe in motu, & ſic ex toto antecedente ſimul, ſ. virtus infinita in magnitudine, ſequitur motus in nõ tẽpore. Sed hæc deductio manifeſte peccat, quia ex hoc quòd aliqua virtus eſt extenſa, & agit in corpus, non ſequuntur illæ duæ cauſæ ſucceſſionis, ſed vna tantum, ſcilicet diuerſa approximatio partium paſſi ad agens, ſed ex omnibus his, abſq; reſiſtentia non ſequitur, ergo illa actio eſt motus. Et hæc omnia non egent probatione, quia manifeſte patent de virtute illuminatiua. Hæc. n. eſt extenſa, & agit in corpus, &c. & tamẽ non eſt motus proprie, de quo loquimur, vt diſtinguitur contra mutationem. S. Thom. autem quia Ariſt. non fuit ſolicitus ibi de vtraque parte conſequentis deducenda, ſupponit cum Auerroe & cæteris expoſitoribus, quãtum vidiſſe me recolo, quòd ſubiectum illius antecedentis, ſ. ly virtus ſeu potentia, ſupponit pro virtute motiua, proprie ſumẽdo motũ, ita quòd antecedens illius conſequentiæ ſecundum veritatem eſt hoc, virtus motiua infinita ẽ in magnitudine, ergo. Et quòd hoc ſit mens Ari. patet ibi, ex eo quòd probando ſuppoſitionem vnam, ſcilicet quòd maior virtus facit æquale in minori tempore, dicit vt calefaciens, aut dulce faciens, aut proiiciens, & omnino mouens, vbi manifeſte patet, quòd de virtute motiua loquitur. Patet etiam ex fine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonſtrationem illã, niſi ad inueſtigandam impartibilitatem primi motoris, quem conſtat mouere proprie. Vnde impertinens erat propoſito tractare de omni virtute extenſa, quamuis ex iſta negatiua, non põt dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex conſequenti, quòd nulla virtus in magnitudine eſt infinita, quia quum ſit virtus, aut ſubſtantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatem ſubſtantialis, & omnis virtus ſubſtantialis in magnitudine, ſiuẽ ſimplex, ſit principium alicuius motus naturalis, vt patet in primo Cæli text. 7. & ſimplicibus exiſtentibus finitis impoſſibile ſit mixtum fieri infinitũ, manifeſte deduci poteſt ex negatione infinitatis virtutis motiuæ in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extenſæ.

¶ Facit tamen vim S. Thom. in ly magnitudine, ex hoc quòd virtus extenſa non eſt intelligens, virtus autem extra magnitudinem eſt intelligens, vt patet 3. de Anima, comm. 5. virtus autẽ motiua nõ intelligens mouet tantum quantum poteſt. Ac per hoc tenet conſequentia Ariſto. Quia ſi eſt virtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantum poteſt, ſequitur, ergo mouet in non tempore, vt patet ex deductione Ariſt. ibidem. Secũdo dicit, quòd ex hoc antecedente, virtus infinita eſt, etiam loquendo de motiua, non ſe

A quitur neceſſario, ergo mouet in non tempore, quia poteſt illa virtus eſſe agentis liberi, in cuius poteſtate eſt & actio & modus agendi. Et quum hoc arguunt eſſe contra Ariſto. & Auer. & omnes Philoſophos, Scot. cum ſequacibus non reputat hoc incõueniẽs, immo dicit in 2. Sen. diſtin. 1. quæſt. 3. eos ſibiipſis contradicere, ponendo Deum agere neceſſario.

¶ Mihi autem videtur hoc non eſſe contra Ariſt. eo quòd nulli imponendum eſt quod nec dixit, nec neceſſario ſequitur ex dictis ei9. Deum autem non eſſe agens liberum, nullibi dixit Ariſto. nec ex dictis eius ſequitur neceſſariũ. Demonſtratio ſiquidẽ poſita in primo Cæli text. 90. ſufficienter ſaluatur ſupponendo omnes intelligentias differre ſpecie, & mouere quantum poſſunt, vt aſſimilentur Deo glorioſo, cuius proprius effectus eſt ſempiternitas, ſiue libere, ſiue neceſſario illam cauſet. Numerus quoque intelligentiarum eiſdem ſuppoſitionibus ſtantibus, optime inueſtigatur ex numero

B motuum, ſunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens etiã quod dicitur in tex. 79. ſcilicet virtutem finitam & infinitam mouere æqualiter, manifeſte ibidem adſcribitur virtutibus mouentibus naturaliter, & breuiter quæcũq; alia ad hoc adduci poſſunt, facile ſaluari videntur abſque hoc. Nolo tamen propterea Ariſtoteli attribuere, quòd poſuerit Deum agere libere, ſed opinionem ſuam ad nos non perueniſſe tantum, contra Auer. tamen illam reſponſionem eſſe non dubito, vt ex comm. 4. 15. Meta. deducere facile eſſet, & commentario 2 [illegible]. ſecundi de Cælo manifeſte habetur.

¶ Sed quũ ex principiis philoſophiæ nõ neceſſario ſequitur, Deum agere neceſſario, idcirco quum ſoli rationi obediendum ſit, quod ſecundo loco contra hoc obiicitur, ſoluendum eſt. Quum ergo dicitur id, ad quod ſequitur falſum, impoſſibile eſt ſimpliciter impoſſibile, &c. negatur minor. Et ad primam probationẽ dicitur, quòd quãuis non ſit impoſſibile, Deũ velle [illegible] tota virtute ſua, eſt tamẽ impoſſibile, Deum velle vti tota virtute ſua, in hoc effectu, qui eſt velocitas

C motus. Nõ hoc ẽ ex defectu virtutis, aut volũtatis, ſed quia hoc non eſt factibile, vnde Deus vtitur tota virtute ſua per ſe cauſãdo ſempiternitatem motus, & creando, &c.

¶ Ad ſecundã vero dicitur præmittendo quatuor. Notandum eſt enim primo, quòd aliud eſt arguere ex potentia motiua infinita, & aliud eſt arguere ex potẽtia motiua infinita habente talem modũ eſſendi, ſcilicet in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, ſcilicet neceſſario, vel libere. Primum ſiquidem antecedẽs abſtrahit ab omni modo eſſendi & operandi, ſecundũ vero modum eſſendi vel operandi conſumit. Cõſtat autẽ, quòd multa poſſunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo eſſendi vel operandi ſimul, quæ non poſſent deduci ex illa ratiõe formali abſolute. Notandum eſt ſecũdo, quòd ex aliqua ratione* abſtracte, ſeu abſolute ſumpta, dupliciter aliquid deducere conſueuerunt Philoſophi. Vno modo neceſſa- *al. abſtrahente*

rio, ſicut ex ratione motus deducitur, quòd oportet eſſe in tẽpore. Alio modo non repugnanter, ſicut ex ratione motus deducitur, quòd

D quocunque motu dato, põt dari velocior, &c. Et inter hæc tantum refert, quòd conſequens aliquid neceſſario, comitatur ipſum, in quocunque ponatur ſecundũ omnem modum eſſendi illius, conſequẽs vero aliquid non repugnanter, nõ oportet comitari illud in aliquo, immo ſtat quòd repugnet ei in quocunque modo eſſendi, vt patet in exemplis adductis.

¶ Notandum eſt tertio, quòd tripliciter poteſt imaginari quòd potentia motiua infinita exeat in actum ſecũdum, vel quod moueat A mobile certa velocitate, ita quòd non poſſit velocius illud mouere, ſed illud mouere ſibi adæquatum.

¶ Vel quòd moueat infinita velocitate, id eſt in non tempore, non eſt enim intelligibile, quòd aliquid actualiter moueat infinite velociter, & tamen in tempore, quia ex quo actualiter mouet, tempus illius motus certum eſt ſm ſe, ſignetur ergo, & tunc procedatur iuxta tex. 79. octaui Phy. & venietur ad hoc, quòd motus infinitæ velocitatis erit in æquali tempore cum motu finitæ velocitatis (vtpote a virtute finita facto) quod eſt impoſſibile. Idẽ eſt ergo mouere actu infinite velociter, & mouere in non tempore. Vel medio mõ, ſcili-

E cet quòd nunquam moueat tanta velocitate A mobile, quin poſſit illud velocius mouere. Hæc autem tria aliter ſe habent ad potentiã motiuam infinitam abſolute, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potentiam ſiquidem motiuã infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediate, ita quòd reſpectu talis virtutis nõ datur mediũ inter mouere in non tẽpore, & mouere certa velocitate.

¶ Ad potentiã vero motiuã infinitam abſolute, extrema hæc ſunt mediata, ita quòd ſtat quòd moueat ſic velociter, quòd tamen ſemper velocius mouere poſſit. Et ratio diffor mitatis eſt, quia virtutis extenſæ quantum eſt poſſe, tantum neceſſario eſt facere, vt patet inductiue, & conſequenter ſi eſt infiniti poſſe, ergo habet adæquatum facere, aut ergo hoc eſt certa velocitate mouere, aut in non tempore, mouere etiam ſi quid velocius poſſit, non eſſe adæquatum virtuti, patet. Virtutis vero motiuæ infinitæ abſolutæ non oportet quantum eſt poſſe, tantum eſſe facere, quia abſtrahit ab omni modo operandi, & eſſendi, & conſequenter abſtrahit ab hoc, quòd faciat ſecundum totum poſſe, aut partem & tantum vel tan

tam, & ideo non neceſſario ſequitur. quòd ſi exeat in actum, quòd exeat in opus adæquatum. Notandum eſt quarto, quod aliter arguendum eſt ex infinita velocitate ad infinitatem potentiæ motiuæ abſolute, & aliter econuerſo. Ex infinita ſiquidem velocitate, determinate infertur, ergo potentia motiua eſt actu infinita, quia impoſſibile eſt aliter talem effectum ſaluare. Ex infinita vero potentia motiua nihil aliud poteſt inferri, niſi, ergo poteſt infinita velocitate mouere, quia ſi aliquanta virtus motiua poteſt mouere aliquanta velocitate, maior poteſt maiore, & infinita infinita. Sed quia poſſe mouere infinita velocitate contingit dupliciter, vno modo ſic, quòd poſſit facere motũ infinitæ velocitatis in actu: alio modo, ſic, quòd poſſit ſemper facere maiorem velocitatem quacunque facta velocitate, ideo non poteſt ex infinitate potẽtiæ motiuæ abſolute, inferri determinate, ergo eſt actu infinita velocitas, ſicut ecõuerſo.

¶ His aũt præmiſſis, dico quatuor. Primo, quòd ex hoc antecedente, A eſt virtus motiua infinita in magnitudine, optime ſequitur, ergo mouet in non tempore, quia ſi non, ergo mouet adæquate certo G tempore ex tertio notando, & tunc ſequitur iuxta deductionẽ Ariſto. ergo virtus finita & infinita ſecundum totũ poſſe mouẽt æqualiter. Secundo dico, quòd ex hoc antecedente, A eſt virtus motiua infinita, non ſequitur neceſſario, ergo A mouet in non tẽpore, dicẽtibus enim, quòd non, ſubinferri non poteſt, ergo mouet adæquate in certo tempore, datur ſiquidem medium, ſcilicet quòd permittit mouere, A, mobile tãta velocitate (puta decem horarum) nõ tamẽ adæquate, ſed poteſt ſemper velocius, vt patet ex tertio notando. Quod non põt dici, ſi virtus illa eſt in magnitudine, & iden Ariſt. fundans demonſtrationem ſuam ſuper illa diſtinctione, aut mouet in non tempore, aut certo tẽpore, loquendo de adæquata operatione aſſumit ab aduerſario virtutem motiuam eſſe in magnitudine, quia de tali conſtat, quòd oportet ſupponere aliquam velocitatem eſſe illi adæquatam, quod non oportet verificari de virtute motiua abſolute, quia abſtrahit ab his. Tertio dico, quòd ex hoc antecedente, A eſt potentia motiua infinita, non ſequitur non repugnãter, ergo H motus in non tempore. Probatur hoc ex illo principio, impoſſibile in ſe ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur poſſibiliter, ex quo non ſequatur neceſſario. Hæc enim eſt differentia inter conſequens poſſibile & impoſſibile ex terminis, quòd poſſibile ex aliquo antecedẽte oritur poſſibiliter, ex quo nõ oritur neceſſario, vt patet de velocitabilitate motus reſpectu motus & mobilis. Impoſſibile vero niſi habeat connexionem neceſſariã cum antecedente ex illo oriri non poteſt, & hoc ideo eſt, quia impoſſibile ex terminis, ẽ impoſſibile ſimpliciter & omnino. Tale autẽ ex nullo oriri poteſt, niſi ex alio impoſſibili, ad quod cõditionaliter ſequatur, quod ſine neceſſaria connexione fieri nequit. Conſtat autem, quòd motus in nõ tempore claudit contradictionem ex terminis, ſi eſt enim motus, ergo in tempore, & ſi in non tempore, ergo non eſt motus. Et ex antedictis patet, quòd hoc impoſſibile non ſequitur neceſſario ex infinita potentia motiua, ergo nec ſequitur impoſſibiliter.

I ¶ Sed accidit hic dubium ex triplici capite. Primo, quia id quod ſequitur neceſſario ad aliquid cum aliquo ſpeciali modo eſſendi, ſequitur permiſſiue & poſſibiliter ad illud abſolute, Verbi gratia, quod ſequitur neceſſario ad animal rationale, ſequitur poſſibiliter ad animal, ſed motus in non tempore ſequitur neceſſario ad virtutem motiuam infinitam habentem eſſe in magnitudine, vt patet, ergo ſequitur poſſibiliter ad virtutem motiuam abſolute. Secundo; quia quum hoc argumẽtum valeat, Si aliquanta virtus motiua poteſt mouere aliquanta velocitate, ergo maior poteſt maiore, & infinita infinita, & vlterius valeat, aliquanta virtus motiua põt mouere tanta velocitate, ergo poteſt facere tantã velocitatem actualiter, & maior ſimiliter maiorem, quare non valet, ergo ſi eſt infinita poteſt infinitam facere actualiter. Nulla enim ratio apparet difformitatis, & tamen oportet, ſi tenenda ſunt prædicta, negare illam vltimam conſequentiam, quia, vt patet ex dictis, poſſe facere velocitatem infinitam actualiter eſt idem quod poſſe mouere in nõ tẽpore. Tertio, quia & ſi aſſignata ſit ratio, quare infinitas potẽtiæ abſolutæ K non oportet aſſignare adæquatum facere, quia ſcilicet abſtrahit a modis operandi, non tamen habetur, quare infinitæ potentię motiuæ abſolute repugnet mouere ſ'm totum ſuum poſſe. Si enim nõ repugnat, dato quòd ex ea non ſequatur neceſſario nec poſſibiliter, habetur intentum, quia ſi hoc ſibi non repugnat, ergo eſt ſibi poſſibile, poſſibili autem poſito, nullum ſequitur impoſſibile. Ex hoc autem ſequeretur quòd moueret in non tempore, vt patet, ergo.

¶ Ad primum horũ dicitur, quòd maior eſt ſic modificanda, Illud quod ſequitur neceſſario ad aliquid cũ aliquo ſpeciali modo eſſendi compoſſibili illi primo, ſequitur permiſſiue ad illud abſolute, ſic enim eſt vera, & non aliter. Si enim aliqd iungatur cum aliquo ſibi incompoſſibili ex terminis, id quod ſequitur ad coniunctũ, vtriuſque partium repugnat, Verbi gratia, Ad hominem æreum ſequitur habere perfectiſſimum ſenſum tactus, non medium inter contraria: quod vt patet, non ſequitur ex ratione hominis abſolute, nec æris, Sic autem eſt in propoſito, quia virtutem motiuam infinitã eſſe in magnitudine, implicat contradictionem, parteſque coniunctĩ non F ſunt compoſſibiles, vt ex iam dictis patet, & effectus neceſſario ſequens monſtrat, ſcilicet motus in non tempore.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd ratio difformitatis inter vltimã conſequentiam & priores, eſt, quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria cauſa proprio effectui. In vltima autem nõ ſecundum veritatem, ſed ſolam apparentiam, nõ enim proprius effectus virtutis potẽtis infinita velocitate mouere, eſt actualiter mouere infinita velocitate: ſed nulli certæ velocitati obligatum eſſe ſuum mouere, quantum eſt ex parte motiuæ potentiæ. Hoc autem ſaluatur, ſi ſic poſſit mouere actualiter, vt ſemper poſſit velocius mouere, vt patet. Et ſi quæras, quum virtuti potẽti mouere velocitate vnius horæ pro proprio effectu aſſignetur mouere actualiter in vna hora, & duplæ potentiæ potẽti mouere in medietate horę pro prius effectus dicatur mouere actualiter in medietate horæ, quare virtuti potenti mouere infinita velocitate proprius effectus non aſſignetur mouere actualiter infinita velocitate. Reſpondetur quòd hoc ideo eſt, quia quandocunque quãtitati virtutis poteſt dupliciter attribui quantitas operis, & altero modo eſt impoſſibile propter implicationem cõtradictionis in ipſo opere, altero vero eſt poſſibile, dicendum eſt quod effectus proprius illius eſt ille, in quo ſaluatur modus poſſibilis. Verbi gratia, & eſt exemplum theologicum, dicimus quòd virtus creatiua Dei eſt infinita, nõ ſolum ex parte modi agendi, ſed ex parte creabiliũ, non tamẽ ſaluatur infinitas in creabilibus, ſic quòd Deus poſſit creare aliquod infinitũ ens, ſed ſic, quia quacunque creatura facta poteſt facere perfectiorem. Quum ergo in propoſito inter virtutem motiuam quamcunque finitam, & infinitam reſpectu velocitatis motus, hæc ſit differentia, quòd ſinitæ virtutis quantitati vno modo & illo poſſibili, reſpondet quãtitas velocitatis in effectu, ſcilicet faciendo illam actu, infinitæ vero virtutis quantitati duobus modis quãtitas velocitatis reſpondere videtur, ſcilicet faciendo infinitam in actu, vel mouendo abſque obligatiõe ad certam velocitatem, & primo modo infinita velocitas effectus rationem habere non poteſt, quum ſit de genere impoſſibilium ex terminis: ſecundo modo infinitæ potentiæ proprius effectus eſt.

¶ Ad tertium dicitur, quòd infinitæ potentiæ motiuæ abſolute, repugnat mouere actualiter ſecundũ totum ſuum poſſe quo ad velocitatem motus, non autẽ quo ad durationẽ eius: quia operatio talis eſt de genere operationum impoſſibilium ex terminis. Et id, quod multos in materia iſta decepit, eſt, quia aſſumitur talis motio ut operatio quædam, & quare infinitæ potẽtiæ motiuæ repugnet, quærũt; quum tamen, vt ex dictis patet, non ſit de genere operationũ, ſicut nec alterare cælum. Nec ex his imponas mihi, quòd dicam infinito poſſe, non poſſe attribui adæquatum operari actualiter. Hoc enim ex dictis noſtris diligenter inſpectis non habetur, ſed tantum quòd infinito poſſe motiuo, non poteſt reſpondere adæquatum operari actualiter, quo ad velocitatẽ motus. Ex hoc enim nõ ſequitur vniuerſalis negatiua, ergo non poteſt reſpondere adæquatum operari, ſtat nanque quòd reſpondeat infinitum operari quo ad durationẽ motus, & quo ad operationes immanentes, ſcilicet intelligere & amare. Vnde ad quæſitum cum diſtinctione dicendum eſt, quòd infinita potentia motiua poteſt referri ad motus velocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat ſibi mouere ſecundum totum ſuum poſſe, quia iſta non eſt operatio, ſed quoddam purũ chimericum. Secundo modo, non repugnat, imo de facto conuenit, vt ex dictis patet.

¶ Quarto dico, quòd ex hoc antecedẽte, A ẽ virt⁹ motiua infinita agentis liberi, non põt inferri, ergo mouet, aut poteſt mouere in non tẽpore, dicam. n. in nullo tẽpore mouere poteſt tanquã adæquato eſſectu, ſed mouet ſemper certo tẽpore ſicut elegit, non tamen ſic quin quantũ eſt ex rõne virtutis, poſſet velocius mouere. Quũ enim ex rõne potentiæ motiuæ infinitæ abſolute, nihil aliud ſequatur, niſi quòd quãtacũque potentia põt mouere tanta velocitate, & maior maiore, infinita põt infinita velocitate mouere, & hoc põt intelligi dupliciter, ſiue quòd poſſit exire in actũ ſcd'm faciendo infinitã velocitatẽ, aut quòd ſic ſemper poſſit, vt nunquã exeat in actum ſecundum faciendo aliquã velocitatẽ, quin poſſit adhuc facere maiorẽ, & ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ abſolute non neceſſario ſequatur, quòd poſſit exire in actum primo modo, & ex hoc quòd eſt agentis liberi, neceſſario ſequatur quòd exeat in actum ſecundo modo, ſi debet exire in actum, conſequens eſt, quòd non ex infinita potentia motiua agentis liberi abſolute conſiderata, nec ex ipſa ſumpta cum tali modo agendi deducatur neceſſario, ergo motus in non tempore. Et conſequenter quum omnis conditionalis vera ſit neceſſaria, iſta conditionalis non eſt vera, ſi datur virtus motiua infinita agentis liberi, poſſet dari motus in non tempore. Et ſic patet ad ſecundam probationem illius minoris, quid dicendũ ſit, ſcilicet quòd falſum eſt, quòd ex ratione infinitę potentię motiuę, abſolute ſequatur, ergo motus in non tempore. Tertium, quod habet hæc ſecunda opinio eſt, quòd non poteſt aliter ſaluari infinita potẽtia in rerum natura, niſi ponendo ipſam agere libere, eo quòd aliter ſequeretur motus in non tempore. Sed hoc non eſt dictum commune, unde non videtur totum ſequi illud, præſertim, quia (vt ex

dictis & dicendis apparet) a multis illuſtribus viris ſaluatur, etiam ſi Deus non ageret libere.

¶ Tertia vero opinio quã S. Th. 8. Phy. protulit in lucẽ, dicit quòd ſola diſtinctio modi eſſendi, ſcilicet in magnitudine vel extra, ſufficit ad ſaluandam virtutem motiuã infinitã abſq; motu nõ in tempore, quicquid ſit de modo operandi. Itaquòd licet cum quamuis iſta conditionalis ſit vera, Si virtus motiua infinita eſt in magnitudine, daretur motus in non tempore, iſta tamen eſt vera, ſi motiua virtus infinita eſt extra magnitudinem, daretur motus in non tempore. Et fundamentum huius eſt, quia veritas primæ conditionalis fundatur ſuper tribus. Primo, ſuper infinitate motiuæ potentię, ex qua habetur ꝙ poſſit mouere infinita velocitate. Secundo, ſuper modo eſſendi eius in magnitudine, ex eo ꝙ habetur ꝙ quantum eſt poſſe, tãtum eſt operari. Tertio, ſuper hoc quòd effectus non eſt dignior ſua cauſa, ex quo habetur, ſi aliqua virtus eſt in magnitudine, eius adæquatum opus põt recipi in magnitudine. Ex his.n. tribus conſurgere veritatem illius conditionalis patet ex eo, ꝙ quodcunque horum trium deſit, conditionalis, non eſt vera. Si enim deeſt infinitas potentiæ motiuæ, nunquam deduceretur motus in non tempore, ſimiliter ſi non ponitur in magnitudine, ſeu operari tantum quantum poteſt, nunquam deduceretur motus in non tempore, & nihil minus, ſi nõ ponitur quòd operetur in paſſo capaci adæquatæ operationis illius potentię, nunquam ſequeretur motus in non tempore, quem non conſtat ſequi niſi ex motione adęquata potentię motiuę infinitę. In operationibus ſiquidem tranſeuntibus non ſolum impeditur operatio & eius quantitas ex parte potentię actiuę, ſed ex parte paſsi. Conſtat autem, quòd proprium paſſiuum motiuę virtutis eſt mobile in actu, quod oportet eſſe actu quantum & corpus, &c. vt patet 6. Phy. tex. 32. & ideo niſi ponatur, quòd adęquata motio virtutis motiuę infinitę aſſumptę in antecedente poſſit recipi in corpore in actu ſeu in magnitudine (idem enim ſunt in propoſito) non poteſt deduci, ergo mouet in non tẽpore: & quia hoc non poni poteſt abſolute, quia eſt impoſſibile, ideo oportet poni vt ſequens ex antecedente aduerſarii: habetur autem, vt iam diximus ex illo, quia cauſa non eſt indignior effectu. Ex hic autẽ patet, quare ſecunda conditionalis, ſcilicet, Si virtus motiua infinita eſſet extra magnitudinem, daretur motus in non tẽpore non eſt vera, quoniã deficit ſibi tertia conditio, non enim oportet virtutis exiſtentis extra magnitudinem dari adęquatum opus in magnitudine, & ratio eſt, quia virtus immaterialis comparatur ad omnia quanta vt vniuerſale ad particulare, non in prædicando, ſed potius in eſſendo, & cauſando, nec eſt rationabile vt materiale poſſit totam immaterialiũ virtutẽ adæquare. Vnde ad maiorem horum euidentiam conſiderandum eſt ꝙ motus relatus ad infinitam potentiam motiuam in magnitudine & extra, diuerſimode comparatur. Illi quidẽ vt effectus proprius cauſę particulari & propriæ, huic vero vt effectus particularis cauſæ vniuerſali (quemadmodum liquefactio ceræ virtuti ſolari) quia motus eſt effectus in corpore, & cõſequenter fit a virtute corporea, ſicut ab vniuoco, a virtute vero immateriali, ſicut ab æquiuoco & vniuerſali, & ideo ſicut ridiculum eſſet ex quãtitate virtutis ſolaris inferre quãtitatem huius particularis effect9, vt adæquantẽ virtutem ſolis, ita rationabile eſt ex quantitate virtutis immaterialis inferre quantitatem huius effectus particularis, q eſt velocitas motus tanquam effectũ adæquatũ. Conſiderandũ rurſus eſt, ꝙ inter potentiam motiuã infinitam in magnitudine ſeu abſolute, & potentiam motiuam infinitã incorpoream hoc intereſt, ꝙ illa aut nihil aliud per ſe dicit niſi principium motus, vt patet ſi ſumatur abſolute, aut ſi aliquid aliud addit, nihil addit eleuãs ipſam ſupra rationem proprii principii motus, vt patet ſi ſumatur in magnitudine. Iſta autem ex hoc, quòd immaterialis ordinis ponitur, ſupra rationem proprii principii motus eleuatur, ſicut & ſupra corporalia. Propter quod ex hoc ipſo, quòd ponit extra magnitudinem, ſequitur ꝙ non per ſe primo reſpiciat motus velocitatem, qui eſt corporeus effectus, quemadmodum faciunt virtutes corporales, ſed altius quid per ſe primo aſpiciat, & ſecundario & quaſi ꝑ accidens motũ. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiuæ ſi eſſet in magnitudine, motus velocitate neceſſario manifeſtaretur. Infinitas autem virtutis motiuæ exiſtentis extra magnitudinem nõ, quia ſcilicet infinitas potentiæ in magnitudine eſt per ſe primo particularis principii motiui, infinitas vero potentiæ extra, eſt per ſe primo rei eleuatæ ſupra ordinem principiorum motiuorum particularium, ac per hoc altius quid reſpicit vt adæquatum * motum quàm velocitatem motus. Imaginandum eſt enim, quòd res illa infinita extra magnitudinem, quamuis habeat in ſe vnde poſſit mouere, hoc tamen opus non per ſe primo reſpicit ad illa, ſed aliquid altius, quia, vt pluries dictum eſt, motus per ſe primo eſt actus corporis virtus autẽ illa eleuata eſt ſicut ſupra corpora, ita ſuper omnia corporalia per ſe primo, quod dico propter ens & bonũ & alia huiuſmodi, quę etiã ſint corporalia, non tamen per ſe primo, & ideo non oportet, ſi virtus illa eſt infinita, velocitatem infinitam poſſe ab ea prouenire. Ex duobus ergo falſificatur ſecundũ S. Tho. conditionalis iſta. Primo ex eo quòd virtutem extra magnitudinem non oportet habere

* Aliàs motus.

A adæquatum facere ſuæ virtuti, quum agat per intellectũ, vt dictum eſt in ſecunda opinione. Secundo, ex eo quòd cõſiderata virtute infinita extra magnitudinem, non conſiderato modo operãdi, ſequeretur, ergo daretur motus in non tempore, quia nõ poſſet fieri motio, quo ad velocitatem adęquata virtuti motiuæ, quia moueret corpus in actu, quia cęlum, quòd non eſſet capax motionis adęquatæ illi virtuti, nec abſolute quia hoc implicat, nec ex hypotheſi data, quia infinita potentia non eſt cõceſſa in magnitudine, ſed extra.

¶ Contra hanc autem opinionem dupliciter obiicitur. Primo, quia ſi ex ſola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ habetur ſufficiẽs ratio falſitatis ſecundæ conditionalis, manifeſte ſequitur, quòd non refert, ſi ponatur, virtutem illam eſſe motiuam neceſſario, dummodo ponatur incorporea: ſtant enim iſta duo ſimul, non enim eſt impoſſibile virtutem immaterialem eſſe neceſſario motiuã, vt Ariſto. & Philoſophi tenent de animabus orbium. Ex hoc autem quærat

B in quanto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinẽ mouens ſecundum totum poſſe, & ſignetur aliud tempus, & tunc procedatur iuxta text. 79. octaui Phyſ. deducendo ad impoſſibile, quòd æqualiter moueant virtus finita & infinita. Secundo, quia hoc eſt expreſſe contra Auer. in ſecundo Cęli. com. 38. & 71.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd iſtę duæ conditionales, diſtant ſicut cęlum & terra. Si infinita potentia motiua eſſet extra magnitudinem, moueret in nõ tempore, & ſi infinita potẽtia motiua exiſtens extra magnitudinem, moueret ſecundum totum ſuum poſſe, moueret in non tempore. Secunda enim eſt vera, quia in antecedẽte eius iam ponitur, ipſam ſecundũ totum poſſe actualiter mouere, & conſequenter habere mobile talis motionis ſubiectum, quum motus ſit actus mobilis, ac per hoc in hac conditionali ſaluantur tres antedictæ conditiones. In alia vero non habetur ex hypotheſi antecedentis mobile capax totius poſſe, & ideo eſt falſa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autem conditionali, ſuper quam firmatur argumentum, ſcilicet, Si eſſet extra magnitudinem infinita vir-

C tus motiua, neceſſario daretur motus in non tẽpore, dicenda ſunt duo. Primo, quòd eſt impertinens propoſito, quia nõ habetur ex dictis S. Tho. Multũ enim refert poſita virtute infinita incorporea, loqui de ipſa, & cõſequentibus ad ipſam vt ſic, abſtrahẽdo a quibuſcunque aliis, quę nõ neceſſario ipſam infinitam & incorpoream comitantur, & loqui de ipſa, addendo ſibi ſpecialem modum agendi, ſcilicet neceſſario. Primo enim modo eſt ſermo S. Th. & non ſecundo, & primus nihilominus modus nihil ponit incõpoſsibile: ſecundus vero forte adunat incompoſsibilia, quia quamuis virtuti incorporeæ non repugnet eſſe neceſſario motiuam, & velocitatiuam motus, repugnet tamẽ forte virtuti incorporeæ, infinitæ, vnde nõ oportet de illa conditionali ſolicitum hic eſſe. Si tamen de veritate eius quæratur, dicendum ſecundo videtur, quòd eſt falſa eadem ratione, quia, ſcilicet ex hypotheſi antecedẽtis, habetur quòd in mobili poſſet recipi adęquatus effectus illi virtuti. Vt enim iam infinities tactum eſt, motus in non tẽpore, eſt quoddam impoſsibile ex termi-

D nis, & non ſequitur niſi ex aliqua hypotheſi impoſsibili, quã requirere illa tria monſtratum eſt. Et quũ contra arguebatur, ergo moueret in aliquo certo tempore, ſignetur illud. &c. reſpondetur, quòd quia ex parte motoris nulla poſſet certitudo velocitatis determinari, quia nec ex libertate nec ex finitate potentiæ, & in non tempore mouere nõ ſequitur ex hypotheſi, oportet dicere, quòd ſi moueret moueret ea velocitate, cuius mobile eſſet capax, puta ſi eſſet mobile non violentabile & capax motus 24. horarum, tanto tẽpore moueret illud & non minore. Et ſi contra hoc dicatur, ſignetur tempus illud, intrepide aſſignetur, puta vna hora vel decem, hoc enim nõ refert. Et ſi procedatur deinde ad hoc quòd eodem tempore mouebit idem mobile virtus finita, & infinita, dicetur hoc non eſſe inconueniens, quando aliunde prouenit, quàm ex virtute motiua. Inconueniens ſiquidem ẽ, quòd virtus finita & infinita ex propriis meritis conſideratæ moueantur æqualiter, ſed quando aliunde hoc prouenit, puta ex libertate agentis (vt ſecunda opinio dicit) vel ex parte mobilis, vt modo dicitur, vel ex mediatione alterius motoris, vt vl-

E tima opinio Auer. dicet, nullum inconueniens eſt.

¶ Sed ſunt in hac reſponſione adhuc duo dubia. Primũ eſt, quia ex eo quod in antecedẽte ponitur, virtus infinita motiua, ponitur * cõſequenter mobile adæquatum. Motiuum enim ad mobile refertur, vt dicitur quinto Meta. cap. de ad aliquid, & ſic tertia conditionalis eſt vera. Secundum eſt, quia licet tale vel tale mobile certam velocitatem ſibi determinet, non tamen mobile in communi, & ideo cõparando illam virtutem infinitam ſeparatam neceſſario agentem ad mobile in communi, reſtat dubium, an moueret in non tẽpore, an certo tempore.

* Aliàs conſequenter.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd ratio illa tenet, quãdo vis motiua eſt eiuſdem ordinis cum mobili: tunc enim ex ſuppoſitione tanti actiui, neceſſario ſupponitur adæquatum proportionaliter paſſiuum. Quando autem ſupponitur tantum actiuum altioris ordinis, non oportet tantum paſſiuum ſupponere, quia quum paſſiuum nõ reſpiciat niſi mediante actione tranſeunte (quam facit, vel facere põt in eo) & virtus altioris ordinis, ſcilicet vniuerſalis immateriali-

ſis,non oportet quòd habeat, aut habere poſſit aliquam actionẽ in paſſo corporeo ſibi adæquatam,conſequens eſt,quòd nõ neceſſario ſuppoſita tanta virtute motiua immateriali ſupponatur mobile ad æquatũ proportionaliter. Vnde licet motiuum dicatur ad mobile vniuerſaliter, tantum tñ motiuũ non dicitur ad tantũ mobile vniuerſaliter, ſed quando motiuum eſt eiuſdem ordinis cum mobili.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd quamuis docuerit Ariſt.in Phyſicis motorem in communi mobili in communi cõparare, & quicquid contradicit talibus in proportionibus eſſe impoſſibile, non tamen didicimus comparare mobili in cõmuni motorẽ contractum,qualis eſt iſte, de quo loquimur, motor enim eſt ſeparatus a materia. Vnde tali motori attribuendum eſt tale mobile, puta cælum,& nõ mobile in communi. Conſtat autem,quòd tale mobile aliquam ſibi certam velocitatem determinat, vt dicitur ſecundo Cæli.te.39. Et ſi curioſe quæratur quid dicendum ſit ad illud quæſitum. Dicẽdum eſt, quòd ſi ille motor applicaretur corpori mobili abſolute, quòd moueret nulla certa velocitate. Et ſi dicatur,hoc eſt impoſſibile,concedatur,quia etiam antecedens eſt impoſſibile,nec eſt a nobis vnquam conceſſum.

¶ Ad alteram obiectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinionẽ eſſe contra Auer.dicitur dupliciter. Primo,quòd non eſt verũ niſi per accidens. Auerrois enim ideo dixit, quòd ſi anima cæli eſſet infinitæ virtutis,moueret in nõ tẽpore,quia ſupponebat ipſam neceſſario mouere, vnde ex modo agẽdi ſuppoſito tenet apud ipſum cõſequẽtia. San. Th.autem loquitur de virtute infinita incorporea, abſtrahendo a modo operandi, ideo in hac opinione non ſunt contrarii per ſe. Et ſi dicatur, ſaltem habetur, quòd ſecundum Auerroim illa tertia conditionalis eſt vera. Dicitur ſecundo quòd hoc eſt verum,non tamen propterea eſt relinquẽda,quoniam maior ẽ authoritas rationis,quàm ſit Auerrois & omnium philoſophorum ſimul. Et puerorum non philoſophorum eſt ſequi dicta alicuius,credendo quòd non dixit hoc abſque magna & ſufficienti ratione, & relinquere argumenta ad oppoſitum neceſſaria aut prope.

¶ Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Metaphyſicorũ, cõmento quadrageſimaprimo explanata, duabus diſtinctionibus cenſet egere poſitionem, dicentem virtutem motiuam infinitam abſque motu in non tempore. Prima eſt modi eſſendi, vt ſcilicet ponatur immaterialis,& non in magnitudine, Secunda eſt modi operãdi,vt ſcilicet moueat mediate, & nõ immediate. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali neceſſitate, & ſic dicit,quòd ideo non ſequitur motus in non tempore, ſi ponatur primus motor virtutis infinitæ, quia ille mouet mediante anima cæli,modificante in affectu velocitate,ſcilicet motus,infinitatem primi.

¶ Sed hæc opinio a San.Tho.& Aegidio octauo Phyſico. arguitur inſufficientiæ, a Scoto autem in primo Sent. diſtinctione octaua, quæſtione vlti.ratione vlti.arguitur falſitatis. Inſufficiens quidem dicitur a Sãcto Thoma,quia quum Ariſt.octauo Phy.duos effectus attribuerit infinitati virtutis, ſcilicet mouere tempore infinito,in tex.78. & mouere in non tempore, in textu ſeptuageſimonono.& Auer. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motum in infinito tẽpore,immo dicit,quòd quia ille primus motor eſt infinitæ motionis, ideo mouet tempore infinito, & quia ibi eſt alius motor finitus,ideo mouet in certa velocitate. Reſtat aſſignanda ratio quare mediate mouere non impedit infinitatem temporis,ſicut impedit infinitatem velocitatis, quod Auer.non fecit. Ab Aegidio vero,quia ſi Deus moueret immediate, non propterea moueret in non tempore,quia motus in non tempore eſt de genere impoſſibilium. Falſa autem dicitur,quia virtus infinita habet omnem perfectionem cauſæ efficientis,quam habet ipſa cum cauſa ſecunda proxima,& ideo ſequitur quòd immediate poteſt cauſare omnem illũ effectum in cælo per ſe, quem poteſt cum anima, ergo & cauſat, ſi neceſſario agit quicquid poteſt,vt ſupponitur, & vltra,ſi cauſat illud immediate,ergo in non tempore, quia virtus infinita agens ſecundũ vltimũ virtutis ſuæ & immediate, non poteſt agere in tpe.

¶ Ad horum autem primum dici poteſt, ꝙ quamuis difficile ſit reddere illius quæſiti rationem,nõ tamen eſt impoſſibile. Difficile quidem,quia ratio eius non poteſt ſumi ex eo, quòd infinitas tẽporis ſit effectus poſſibilis, infinitas vero velocitatis impoſſibilis. Ex hoc enim non habetur quare mediatio impediat ſequelam huius, & nõ illius licet habeatur quare illud poſſit fieri, & non hoc. Nec poteſt ſumi ex eo quòd aliter attribuitur infinitæ potẽtiæ infinitas tẽporis, & aliter infinitas velocitatis, ſcilicet quòd illa attribuit infinitæ potentiæ ſiue in magnitudine,ſiue extra,hæc autem in magnitudine tantum,quoniam dato ꝙ hoc ſit verum,apud Auerroim reputatur falſum, vt patet ex dictis, & ideo ſolicitus fuit de virtute immateriali infinita,quare nõ mouet in non tempore,& poſuit mediationem motoris. Nec poteſt ſumi ex eo ꝙ virtus velocitatiua in infinitum non eſt communicabilis, virtus autem continuatiua in infinitũ eſt cõmunicabilis,quoniam hoc eſt falſum loquendo de virtute per ſe cõtinuatiua in infinitum, qualis eſt virtus primi motoris.

¶ Impoſſibile aũt nõ eſt, quia poteſt ſumi ratio ex eo,quòd ad hoc

F vt infinitas temporis proueniat ab infinita virtute, ſufficit per ſe primo reſpici ab illa,quòd mediatio motoris non aufert, mediatio enim cauſarum non aufert perſeitatem cauſalitatum.

¶ Non enim ex hoc quòd ſol & homo generant hominem, tollitur perſeitas cauſalitatis ſolis reſpectu proprii effectus,quem habet in homine,ad hoc autem quòd infinitas velocitatis proueniat a virtute infinita, exigitur quòd virtus illa abſque vlla modificatione attingat motum. Hoc autem motoris mediatio tollit, quia virtus primi motoris modificata in ſecundo, & non in ſua illimitatione attingit motum. Et ſic ex vi mediationis ſatisfieri videtur quæſito. & ſufficiens reddi reſponſiõ datã. Ad Aegidium vero dicitur,quòd illa iõ non excludit, quin illa conditionalis ſit vera Si Deus virtutis infinitæ moueret immediate, moueret in non tẽpore,ſuppoſito eo quod ſupponit Auerrois, ſcilicet ꝙ agat ſm totum ſuum poſſe,vnde impoſſibilitas conſequentis nihil aliud concludit, niſi ꝙ antecedẽs eſt impoſſibile,cuius oppoſitũ probãdũ erat ad Aegidio, ſi ex

G impoſſibilitate cõſequẽtis reprehẽſione dignꝰ cẽſebatur Auerrois.

¶ Ad ſm autem dicitur, quòd aliud eſt loqui de perfectione cauſæ, aliud de modo cauſandi, nec licet ex perfectione cauſæ ad modum cauſandi inferendo digredi, ſed committitur ſophiſma figuræ dictionis. Vnde ex hoc, quòd primus motor eſt non minus perfectæ virtutis quàm ipſa cum anima cæli ſimul,non licet inferre,ergo eodem modo poteſt ſolus facere, quod facit cum anima cæli, quia aliud eſt poſſe,aliud poſſe tali modo. Et ſimiliter non licet inferre,ergo poteſt immediate facere quicquid poteſt facere cũ medio, quia immediate agere ad modum agendi pertinet. Et ſi quæratur vt arguendo dicebatur, vnde poteſt reddi ratio, quòd virtus infinita ſit alligata tali modo mouendi ſcilicet mediate, diceret Auer. quod hoc non eſt ex defectu potentiæ, ſed ex eſſentiali ordine connexioneque cauſarũ & effectuũ vniuerſi,vt in eo ſaluetur vtrũq;,ſcilicet & perfectas cauſalitatis primi, dependentiaque aliorum ab eo, & diſtinctio cauſarum effectuumque cum illarum efficacia,& iſtorum dependentia ab illis. Nihil enim horum neceſſario ſaluaretur in

H vniuerſo,ordoque vniuerſi neceſſitate careret, ſi primus motor infinitæ virtutis non eſſet neceſſaria connexione coniunctus mediis cauſis in cauſando. Et ſi contra hoc inſtetur, quia vt dicitur in prima propoſitione libri de Cauſis. Cauſa prima plus influit & prius in effectum quam ſecunda, ergo ſi eſt infinita & agit naturaliter, in primo ſigno totum effectum totaliter cauſat, & ſic nõ remanet ad quid actio cauſæ ſecundæ terminetur. Reſpõderi põt,quòd ex hoc quòd cauſa prima plus & prius natura influit, quam ſecunda, non habetur ergo totaliter cauſat ipſum,quantumcunque ponatur infinita & naturaliter agens accipiendo ly totaliter, ex parte cauſalitatis. Tum quia non cauſat ipſum omni mõ, quẽ effectus exigit ad ſui factionem naturalẽ, nec ex eo ꝙ totus effectus cauſatur ab vna cã,habetur,ergo aliæ cauſæ nihil faciũt, quia faciũt idẽ realiter alio modo. Non.n.ideo dicũtur plures cauſæ eſſentialiter ordinatæ eidẽ, quia aliquid eius fiat ab vna, & aliquid ab alia,ſed vt totus effectus ſecundum quamlibet ſui rationem habeat propriam, & per ſe pri-

I mo cauſam, quamuis totus a qualibet fiat ſecundum rem, vt ſuperius dictum eſt. Tum quia infinitas cauſæ primæ non largitur neceſſario niſi efficaciam cauſalitatis eius in ſuo ordine, Verbi gratia, Quantumcunque ponatur ſolis virtus infinita ex hoc nõ habetur, quòd ipſe abſq; homine poſſet producere hominem,ſed quòd effectum proprium in homine efficaciſſime ſortiretur, ita quãtũcunq; ponatur diuina virtus infinita & neceſſario agens,ex hoc non ſubtrahuntur actiones ſecundorum agentium, ſed ponitur,ipſam omnibus coagere, ad omnia,quæ illa agunt alio modo, & ſaluatur aliquẽ effectum (puta ſempiternitatẽ) habere per ſe cauſam, & poni proprium effectum primi eſſe intimũ & primũ in quolibet effectu. Illud aũt quod ibi dicitur, ꝙ in primo ſigno effectus totaliter eſt a prima cã,&c.imaginariũ magis, quam philoſophicum quid ſonat, non enim alia ratione philoſophi (ſm quorum intentionẽ loquimur) dicunt primã cauſam plus & prius influere in effectũ cau-

K ſæ ſecũdæ, ꝙ ſecundã, niſi quia per ſe primo effectus primæ cauſæ, cõmunioris & intimioris ac prioris rationem habet in effectu, vt patet in propoſitione adducta & eius comment. ſicut verbi gratia, cauſans per ſe vitã in homine,magis & prius dicitur influere in hominem,quam cauſans per ſe animalitatem in eodem, quia illud eſt intimius,prius & cõmunius. Ex hoc autem non habetur, ꝙ in illo priori totus effectus ſm omnẽ rationem habet ſufficientem cauſam per ſe,& quòd aliæ ſuperfluant,etiam ſi dans vitam,eſſet virtutis infinitæ, dato etiam quòd ſpeciali cauſalitate attingeret hominem. Quod tamen eſt erroneum in philoſophia, quia cauſa prima non attingit effectũ cauſæ ſecundæ, niſi media actione cauſæ ſecundæ,quamuis magis & prius propter rationem dictam. Colligẽdo ergo reſponſionem ad primum argumentum principale,dicimus tripliciter reſponderi poſſe, vel tenendo,primum motorem mouere libere, vel nõ cõſiderando, hoc tenẽdo,ipſum eſſe immaterialẽ,vel tenendo ipſum mouere mediate. Et quòd nulla harum Ariſto.repugnat, Auer. autem ſola prima,quamuis tertia ab ipſo habeatur.

¶ Ad ſecundũ argumentum principale dicitur, quòd tenẽdo viã

Auerrois de neceſſaria connexione virtutũ agentiũ, &c. manifeſte patet ꝙ non ponitur in rerum natura aliquid poſſibile ſecundum potentiã actiuã, quin ponatur ſm potentiam paſſiuam, & quòd infinitati potentiæ diuinæ reſpondet potentia paſſiua cœli ad ſempiternitatem motus, nec eſt alius effectus in motu poſſibilis ex illa virtute accepta, ſecundum omnes conditiones neceſſario ipſam comitantes in rerum natura. Tenendo autem alias reſponſiones, iam patet reſponſio dupliciter. Primo admittendo, quòd omnipotentiæ actiuæ reſpondet paſſiua, ſed non quo ad omne, quod eſſet abſolute poſſibile ex illa virtute fieri, & ſic potentiæ infinitæ motiuæ reſpondet potentia cœli quo ad ſempiternitatem motus, non autẽ quo ad omnem gradum velocitatis, qui poſſet fieri ex illa virtute abſolute. Et huius ratio ex dictis haberi poteſt, quia potentiæ actiuæ vniuerſali altioris ordinis, non oportet reſpondere paſſiuum corporeum capax totius eius virtutis quo ad omnia, quia non per ſe primo reſpicit effectum particularem, vt dictum eſt, & eſt philoſophiæ principiis ſatis conſonum. Secundo poteſt dici, ꝙ licet omnipotentiæ actiuæ reſpondeat poſſibile, non tamen potentia paſſiua, vt patet de productione intelligentiarum a Deo, ſiue ab æterno, ſiue in tempore. Et hoc propter rationem dictam. Nec tamen oportet reſpondere aliquod vnum poſſibile adæquatum, ſed, vt ex dictis patet, virtuti infinitæ reſpondet infinitum poſſibile, non ſic quod poſſit produci aliquod infinitum, niſi duratio, ſed ſic quòd nullis finibus poſſibilium producibile ab ipſa arctatur, ſed quocunque producto poteſt perfectius producere, quantum eſt ex ratione virtutis actiuæ. Et hoc modo quantitas virtutis in effectu manifeſtatur, & non primo modo tantum. Quod vero in vltima confirmatione dicitur, proportionaliter intellectum propoſitum magis confirmat, quàm impugnet, quia quemadmodum mobile infinita velocitate poteſt dupliciter intelligi (vno modo quòd poſſit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo ſic quòd quacunque velocitate motum poteſt velocius moueri) & primo modo impoſſibile eſt ponere mobile, ſecundo vero eſt poſſibile, ita eſt de motiuo, quòd ſcilicet impoſſibile eſt dare motiuum infinita velocitate primo modo, ſed ſecundo tantum, quod etiam oportet eſſe infinitæ virtutis. Et aduerte, quòd de facto ſecundum philoſophos huic argumento dicendum eſt, quòd potentiæ infinitæ reſpondet in rerum natura effectus infinitus, ſcilicet tempus infinitũ motus cœli per ſe productum & potentia paſſiua cœli ad hoc. Et quòd hoc eſt ſufficiens manifeſtatiuum infinitatis, vt patet ex dictis. Cætera autem pro vere philoſophantium quiete dicta ſint.

¶ Ad tertiũ principale dicitur, ꝙ licet ſolo tertio modo argueret ibi ſecundum mentem Auerrois, & nec etiam illo modo habeatur intentũ, attamen ſingulis ordinate reſpondendũ eſt, præmiſſa prius intentione illorum verborum ſecundum veritatem. Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbium, nõ excludere infinitatem vigoris a Deo qui nullius orbis eſt anima, ſed concludere infinitatẽ vigoris non ſequi ad motorẽ tempore infinito, ex hoc quod motor infiniti vigoris habet neceſſario infinitam potentiam, & conſequenter infinitã naturã. Ex hoc. n. ſequitur, quòd ſi motor tempore infinito neceſſario eſſet infiniti vigoris, ꝙ haberet & potentiam & naturã infinitam. Et quum plures ſint motores tempore infinito, ſequeretur vlterius, ꝙ ex poſitione plurium motorum cœleſtium tempore infinito, non haberentur propria naturis motorũ, ſed hoc tantum, quòd ſunt motores infiniti. Et ſic vlterius ſequeretur, ꝙ non eſſet ibi multitudo motorum, nec diuerſitas proportionum motorũ ad mobilia, ſed motus in non tempore, &c. Et tenent conſequentiæ vt ibi, quia tũc illi motores cõuenirent in natura & potentia infinita intenſiue, quẽadmodum modo de facto cõueniũt in immobilitate, ex qua habent quòd poſſint continuare motum tẽpore infinito. Et ſic non eſſet vnde differrent abinuicem. Hæc eſt ſententia Auer. ibidem, vt patere poteſt cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem eſſe vigoris finiti. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactum, dicitur ꝙ non ſunt in eo tot verba quot errores. Conſequentia primo nihil valet. Propoſitio deinde dicens, quòd quælibet pars infiniti eſt infinita, licet ſit vera de parte aliquota, non tamen ſimul cum alia coaſſumpta, ſcilicet infinitũ non eſt maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanente, quòd ſi ponatur linea infinita vtriuque verſus oriens & occidens, & ſecetur in directo puncti meridiei ꝙ vtraque pars eſt infinita, & tota eſt maior vtraque parte. Et ſimiliter in quantitate ſucceſſiua, ſi ſecetur in termino decimæ horæ huius diei totum tempus æternũ, vtraque pars eſt infinita, & tamen totum tẽpus eſt maius qualibet earũ. Falſum eſt ergo comparando infinitum ſimpliciter infinito ſm quid, quale eſt pars aliquota infiniti, ꝙ vnum non ſit maius alio, & quia talis eſt comparatio in propoſito noſtro, patet nihil cõcludi. Et vt oſtendatur quantus error in hoc ſophiſmate lateat, adhuc declaratur, ꝙ & cõparando infinitũ ſimpliciter infinito ſimpliciter ſtat vnũ eſſe maius alio. Numerus enim reuolutionũ Lunæ eſt maior numero reuolutionum Saturni (& loquitur de motu proprio) & tamen vterque eſt infinitus ſecundum ponentes motum æternum. Antecedens patet, quia ſingulis reuolutionibus Saturni re-**A** ſpondent amplius trecentæ ſexaginta reuolutiones lunares, quoniam illa ſingulis triginta annis vnam complet, alia vero vigeſimo-octauo quoque die vel circa ſuam peragit. Vnde diuus Thom. præclare docet in tertia Parte, quæſtione decima, articu. tertio ad tertium, quòd non eſt proprietas infiniti non excedi ſimpliciter, ſed excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc ſuper tex. 37. & 38. tertii Phyſi. vbi dicitur, quòd infinitum non eſt vt ſubſtantia, ſed vt accidens quærendum, accidentis autem proprium eſt quantificari ſm id cuius eſt accidens. Et propterea quemadmodum infinitas adueniens alicui, puta diebus, non infinitas niſi numerum dierum, ita impoſſibilitas infinitatem conſequens non ponitur niſi in ordine dierum. Et propterea infinitis diebus ſimpliciter, non poſſunt dari plures dies, ſunt tamen multo plures horæ illorum dierũ quàm ipſi dies. Et ſimiliter infinitis horis nõ dantur plures horæ, ſunt tamẽ multo plura minuta illarũ horarũ quàm horæ ipſæ. Nefas quoque eſſe videtur, cõditiones entium & partium imparibilis & **B** ſumme perfecto, ac per hoc vocato quanto virtualiter, requirere, quum non maius quid ſit totũ hoc, Deus bonus, ſapiẽs, viuus, quã hoc ſolũ, ſcilicet Deus, aut econuerſo, ſiue ponatur finitæ virtutis ſiue infinitæ, quia nõ eſt æqualis: ſed eadẽ eſt perfectio rei alius, & omniũ quæ eius ſunt. Ad ſm vero modũ arguendi dicitur, quòd ſicut tactus quantitatiuus, quia ſm extrema eſt, expellit id, in quod fertur, tactus autem virtualis, quia interiora penetrat, magis conſeruat & firmat; & contrarium non eſt tactio, ita infiniti corporis proprium eſt, ſic omnia occupare, vt omnia excludat, nihil ſecum compatiens, infiniti vero virtualiter, & proprium eſt ſic omnia implere, vt ea faciat virtuoſa & cooperantia, & modificantia illimitationem ſuam in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua, ſed magis ponuntur, vt ſuperius quoque dictũ fuit. Ad vltimum autem dicitur, quòd dupliciter poteſt poni diſtinctio formalis. Vno modo ſicut aliqua participantia aliquid, propriis cõſtitutiuis diuerſificantur, ſicut homo differt ab equo, & albedo a nigredine. Alio modo ſicut **C** aliquid per eſſentiam diſtinguitur ab aliis, quæ ſunt talia per participationem, ſicut homo ſeparatus diſtingueretur a ſingulis hominibus. Diſtinctio primo modo eſt cauſa finitatis vtriuſque extremi, & de hac eſt ſermo Auerrois ibidem. Secundo modo non infert finitatem niſi vnius extremi, ſcilicet participantis tantum, illud autem quod eſt per eſſentiã, ex hoc ipſo quòd purũ eſt ab aliis diſtinguitur abſque aliquo finitante & contrahente. Et licet ab infinito nullum poſitiuum excludatur virtualiter, multa tñ excluduntur formaliter, quibus participãtia ipſum ab ipſo diſtinguuntur, excellentiori modo oĩa prahabẽte.

¶ Ad quartũ principale dicitur, quòd conſequentia nihil valet. Et ad probationẽ, conceſſa ſuppoſitione, negatur minor, ſcilicet ꝙ diſtantiũ ab aliquo in infinitũ, alterum non ſit altero propinquius illi, vt patet manifeſte, & in quantitate permanente, & ſucceſſiua. In permanente quidẽ, ſi ponatur linea infinita ex parte Septentrionis, cõſtat ꝙ tam pars intercepta ſub Tropico Cãcri, & circulo Aequinoctiali, quàm pars intercepta inter circulum Aequinoctialem & **D** Tropicum Capricorni, in infinitum diſtat a quantitate huius infinitæ verſus Septentrionem, & tamen dubium non eſt quin pars ſub Tropico Cancri eſſet illi propinquior, quia minorẽ viam actura eſſet, ſi ad infinitam attingendam moueretur. In ſucceſſiua vero, quia cũ tam dies heſternus quàm hodiernus in infinitũ diſtet ab æterno tempore præterito, cõſtat tamen quòd propinquior heſternus fuit quàm hodiernus, & hodiernus quem craſtinus. Alioquin mundus quotidie nõ eſſet maioris durationis, nec aliquid antiquius altero ſimpliciter, quæ ſunt contra ſenſum. Eſt autem ratio quare ſtat inter aliqua eſſe diſtantiam infinitam, & tamen vnum altero magis diſtare, quia diſtãtia illa non eſt infinita vtrinque, ſed ex vna parte tantum, ſicut contingit in propoſito, & in inſtãtiis adductis. Tunc. n. & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ diſtantiæ cæterorum ab illo, & ex parte finitorũ habetur ratio maioris & minoris approprinquationis ad primũ, vt patet in exẽplis adductis; quia enim tẽpus præteritũ eſt infinitum, ideo infinita diſtãtia eſt a parte ante **E** inter ſingulos dies & ipſum, quia vero hodiernus dies finit hinc tẽpus elapſum, ideo eſt finita diſtãtia a parte poſt. Et conſequenter ex iſta parte põt accipi ratio, quare eſt propinquior æterno elapſo, quàm dies craſtinus. Et ſimiliter eſt de diſtantia inter Deũ & creaturas. Ex parte ſiquidem Dei infinitæ diſtantiæ ratio habet, ex parte vero creaturæ diſtãtia finitur. Et ideo hinc ſortitur, quòd vna ẽ propinquior altera primo enti infinito. Vnde poſſet cum diſtinctione dici ad minorem, quòd diſtantia infinita eſt duplex, ſcilicet infinita vtrinque ſeu ſimpliciter, & infinita ſecundum quid, ſeu ex altera parte tantum, & quòd quamuis primo modo ſit vera, ſecũdo tamen eſt falſa & ſicut eſt ad propoſitum.

¶ Ad quintum principale dicitur breuiter, quòd omnes authoritates Auer. in hac re, excepta illa octaui Phy. qua dicitur non eſſe virtutis finitæ nec infinitæ, loquuntur de motoribus proximis, idest animabus cœlorum, vt ipſemet Auer. in comment. 41. duodecimæ dicit, quũ poſt diſtinctionẽ infiniti a finito ſubdit, ꝙ proportio inter motorẽ, & mobilẽ in cœleſtibus, eſt propter motorẽ finitũ, & ꝙ

ctum &c. & tamẽ certiſſimus eſt omnium: vt dicitur in 2. Metaphy. A tex. & cõm. vltimo.

¶ Sed contra hanc viam eſt, quòd ſecundum eam ad philoſophum naturalem non pertineret conſiderare aliquod prædicatum quidditatiuum cuiuſcunque ſubſtantię: niſi forte aliqua ſubſtantia ſit: de qua quidditatiue prædicaretur aptitudo ad motum, & conſequẽter philoſophia naturalis non eſſet de ſubſtantia: ſed eſſet de accidente, quemadmodum mathematica. Si enim mobilitas, id eſt aptitudo ad motum: quæ paſſio ponitur entium naturalium: ratio formalis ſubiecti Phyſicæ accipiatur: non licebit Phyſico de ratione adæquati ſubiecti eius differere: quia illa prior eſſet: et per hoc deſcendendo a mobilitate in communi ad talem vel talem mobilitatem in ſpecialibus partibus Philoſophię naturalis, non licebit ad quod quid eſt talis vel talis ſubiecti deſcendere: ſed quemadmodum adæquati ſubiecti mobilitatis quod quid eſt, omiſſum fuerat, pari ratione ſpecialia quod quid erat eſſe ſubiectorum talium mobilitatum omittenda ſunt: quoniam nulla pars alicuius ſcientiæ tractat de aliquo priori propria ratione formali. B

¶ Nec video quomodo poſſit huic rationi ſatisfieri: niſi tenendo quod Metaphyſica eſt conſiderare quod quid eſt in particulari: quod quia non credo verum: iccirco puto melius tenere, quod mobile in propoſito non ſignificat ipſam habitudinem ad motum, ſi eſt paſſio: ſed eius fundamentum. Cum enim iſta aptitudo, quam mobilitatis nomen ſonat, quibuſdam entibus repugnet. ſ. ſeparatis a materia, & quibuſdam non, ſcilicet materialibus, & de entibus materialibus: puta homine & boue non reputetur prædicari ſubſtantialiter, conſequens eſt, quod aliquid præcedat in eis ex quo ipſa aptitudinem hãc ſortiantur, & hoc fundamentum mobilitatis eſt.

¶ Notanter autem dixi non reputetur: quia commũni voci ſatisfacere volens, diſtinctionem hanc mobilitatis pertractaui. In 10. ſiquidem Metaphyſicæ textu vltimo ſub dubio relinquitur: an corruptibile ſit ſubſtantia, an in ſubſtantia, id eſt ſit de ſubſtantia rei: aut eam ſequatur: vt exponit Auerrois, Corruptibilitas autem quædam mobilitatis ſpecies eſt, vel mobilitas ipſa ſecundum illud. 8. Phyſicorũ C tex. cõm. 25. In omni motu corruptio eſt.

¶ Sanctus Thomas etiam ibidem inter ſubſtantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Ariſtoteles quoque in 1. Phyſicorum textu. 8. idem ſentire videtur dum dicit, quod ad naturalem non ſpectat probare mobilitatem: hoc enim non eſſet verum, ſi mobilitas eſſet paſſio pręueniens a formali ratione ſubiecti Philoſophiæ naturalis. Poſſet enim per illam rationem a naturali philoſopho probari: niſi forte quis dicat dictum Ariſtote. non eſſe verum per ſe ſed per accidens, quia ſcilicet eſt paſſio notiſſima. Sed hoc non eſt tutum, tum quia non eſt ſermo per accidens conſuetus Ariſto. tum quia ſaltem defendere mobilitatem pertineret ad philoſophum naturalem, & non ad Metaphyſicum, ſicut & quamlibet paſſionem ſubiecti proprij quilibet artifex defendere debet.

¶ Nec obſtat, quod ſit paſſio per ſe nota de adæquato ſubiecto, quoniam per ſe notum & non per ſe notum faciunt quidem differentiam quoad probari vel non probari poſſe aliquid: vt patet in 2. D Phyſicorum tex. cõm. 6. non tamen faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere, quoniam ſi occulta tuenda ſunt: manifeſta magis ſunt tuenda, modo non ſint principia: ſed ex principijs, qualis eſt mobilitas ſi paſſio ponitur. Quicquid autem de hoc ſit mobilitas, quæ eſt ratio formalis ſubiecti Phyſicæ, non paſſio: ſed quod quid erat eſſe, eſt entium naturalium, & præuenit naturalitatem & mobilitatem paſſionem eorum, ſi concedatur, illam quidẽ, quia relatiua proprietas eſt, iſtam vero, quia paſſio dicitur.

¶ Circa vero ly ens, hoc tantum diſtinguere oportet, quòd dupliciter autem nomine vti conſueuimus. Primo pro omni eo, quod habet eſſe quocunque modo, & ſic hic non capitur. Secundo pro eo quod proprie eſſe dicitur. Hoc autem in his, quę fiunt eſt id, quod proprie fit. Eius ſiquidem eſt eſſe proprie, cuius eſt fieri. Id autem quod proprie fit, vt 7. Metaphy. textu cõm. 28. patet, eſt compoſitũ, ſiue ſubſtantiale, vt homo, ſiue accidentale, vt homo muſicus, & ſic ſumitur in propoſito. Vnde colligendũ dicta ad hoc quòd aliquid E ſit pars ſubiectiua entis mobilis, quod ſubiectum Phyſicæ dicimus, exigitur & quòd ſit proprie ens, & quòd ſit mutabile Phyſica mutatione, & propterea nec materia prima, nec forma ſubſtantialis, aut accidentalis ens mobile eſt, ſed entis mobilis principia hæc omnia ſunt. Eſt ergo ens mobile communius quàm ſit corpus mobile, & quàm ſubſtantia materialis, ſiue ſenſibilis: quia continet ſub ſe omnia materialia compoſita, quæ ſola mutabilia ſunt, ſiue ſint ſubſtantialia, ſiue accidentalia, ſiue ſecundum formam abſolutam, ſiue ſecũdum vbi. Eſt & ens mobile abſtractius quid quocumque prædictorum, quanto ens aliquem gradum concomitans prius eſt illo, dato etiam quod ad compoſita accidentalia ſe non extenderet.

¶ Nec obſtat contractio per ly mobile, quoniã ſicut ſubſtantia rationalis abſtractius quid eſt quàm animal rationale, ſic ens mobile abſtractius & prius quid eſt quam ſubſtãtia mobilis, quamuis enim ex parte ly mobile æqua ſit abſtractio: ex parte tamen ly ens & ly ſubſtantia, abſtractius eſt ens mobile. Vnde quemadmodum conA cedens ſubſtantiam rationalem adhuc diſputandi locum haberet: an illa rationalis ſubſtantia eſſet corpus, an animal &c. & continue ab abſtractiori ad minus abſtractum quæſtio deſcenderet: dum a ſubſtantia rationali ad corpus rationale, & a corpore ad corpus animatum, & cætera veniretur, ſic ſub ente mobili quæſtio remanet, an illud ſit ſubſtantia an corpus &c. Cum igitur in re mutabili conſiderari poſſit, & quod ſit corpus mutabile, & quòd ſit ſubſtantia mutabilis, & quòd ſit ens mutabile diui Thomę ſententia eſt, naturalia rationem ſubiecti Philoſophiæ naturalis induere primo, non quatenus ſunt corpora mutabilia, aut ſubſtãtię mutabiles: ſed quatenus ſunt entia mutabilia: ita quòd ens mobile, licet complexionẽ nominum contineat, incomplexum tamen & per ſe vnum quod quid eſt ſignificat: ſicut ens per ſe, quemadmodum enim diuiſo ente in per ſe, & in alio, ſi ſimplicibus vocabulis careremus, ſubſtantiam ens per ſe nominaremus & accidens ens in alio, & tamen vnam formalem rationem ſignificaremus, non aggregatam ex pluribus: ita B diuiſo ente in tranſmutabile, & in intranſmutabile, carentes ſimplici vocabulo ens tranſmutabile ſeu mobile vocamus alterum membrum, quod vnius eſt quidditatis, & illud Philoſophiæ naturalis ſubiectum eſſe adæquatum dicimus. Hæc de ſecundo.

QVO ad tertium, cum ens mobile duo nomina complectatur, & vnum ſignificet. Primo oſtendendum eſt, quòd eius ſignificatum eſt adæquatum Philoſophiæ ſubiectum: deinde quòd his nominibus conuenientiſſime ſignificatur.

¶ Primum probatur tripliciter. Primo ſic. Adæquatum ſubiectum primarum paſſionum naturalium eſt adæquatum ſubiectum Philoſophiæ naturalis: ſed ens mobile, & non ſubſtantia, aut corpus naturale, ſeu mobile eſt adæquatum ſubiectum primarum paſſionum naturalium. ergo &c. maior eſt per ſe nota, minor vero probatur, accipiendo tranſmutabilitatem, ſeu, quod idem eſt, mutabilitatem pro prima paſſione Phyſica, vel ſaltem vna de primis, aut eis æquiualente, vt ab omnibus ſupponitur. Tunc ſic. Adæquatum ſubie- C ctum tranſmutabilitatis habet materiam, formam & priuationem pro adæquatis principijs: ſed tantum ens mobile habet hæc pro adæquatis principijs. ergo nihil aliud ab ente mobili eſt ſubiectum adæquatum tranſmutabilitatis, & conſequenter primarum paſſionum naturalium, quod erat probandum. Maior huius proſyllogiſmi eſt ex eo euidens, quòd oportet iſta tria in omni materia eſſe adæquata ſibimutuo, ſcilicet paſſionem, & ſubiectum, & propria paſſionis principia vt patet de riſibilitate, & homine, & animali rationali. Conſtat autem ex primo Phyſicorum per longum proceſſum: tranſmutabilitatis principia prima eſſe materiam, formam, & priuationem: oportet igitur eius, ad quod tanquam ad adæquatum ſubiectum primo ſequitur tranſmutabilitas eſſe adæquata principia materiam, formam & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaphy. a textu. 19. vſque ad textu. 29. dicuntur. ſ. quòd materia, forma & priuatio ad genus ſubſtantię non arctantur, ſed materia forma & priuatio generis ſubſtantiæ ſunt principia propria D ſubſtantiæ mutabilis, & materia, forma & priuatio in genere quantitatis ſunt propria principia quanti mutabilis, & materia, forma & priuatio in genere qualitatis, ſunt principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur, quòd quemadmodum principia propria ſubſtantiæ continent propria principia cæterorum generum: quia ſunt cauſæ eorum, vt ibidem docet Ariſtote. ſic ſubſtantia mutabilis continet omne quantum & quale mobile, & tranſmutabilitas ſubſtantię omnem aliam. Et propterea licet materia, forma & priuatio excedant ſubſtantiam mobilem formaliter: non tamen virtualiter: hoc licet ſit ſubtiliter dictum, vim tamen rationis non excludit propter duo.

¶ Primo. Quia falſum eſt, quòd principia propria ſubſtantiæ mutabilis, ſint principia principiorum cæterorum generum mutabilium, quamuis enim ſit verum & expreſſum in 12. Meta. capitulo ſupradicto, quòd per ſe principia eſſendi in genere ſubſtantiæ, ſunt principia principiorum eſſendi in cæteris generibus, id eſt quòd materia & forma ſubſtantiæ ſunt cauſæ materiæ & formę in quan- E titate & qualitate &c. Veritati tamen aduerſatur, quod per ſe principia tranſmutabilitatis ſubſtantialis ſint principia principiorum tranſmutabilitatis aliorum generum. Priuatio enim in genere ſubſtantiæ, quæ eſt per ſe principium non ſubſtantiæ: ſed tranſmutationis ſubſtantialis non eſt vniuerſaliter, & conſequenter, nec per ſe principium priuationis, quæ eſt principium tranſmutationis accidentalis vt in corpore cæleſti patet, vbi ens mobile ſecundum locum habet omnia propria principia. ſ. materiam, formam & priuationem: cælum autem ſubſtantialiter non habet, niſi duo principia, quæ ſunt eſſendi per ſe principia, ſiue ibi ſit materia, quę eſt pura potentia: ſiue ſimplex corporeitas pro materia, & intelligentia pro forma, nullo enim modo eſt ens mobile ſubſtantialiter.

¶ Secundo. Quia dato quòd eſſet talis incluſio virtualis, adæquatum tamen ſubiectum tranſmutabilitatis, & ſimiliter adæquatum principiatum ex materia, forma & priuatione, eſſet non ſubſtantia mobilis, ſed ens mobile, quoniam quando aliqua proprietas vniuerſalis ſecundum prædicationem habet ſubiectum adæquatum,

ſecundum

F ſecundum prædicationem: in quo reperitur cauſa, ſecundum quam ineſt quibuſcumque proprietas illa, illud tale eſt eius ſubiectum ſecundum quod ipſum, nec eſt requirendum pro primo ſubiecto illius illud, ad quod per viam reſolutionis proprietas illa & eius principia reducuntur: alioqnin periret doctrina tradita in lib. Poſteriorum cap. de Vniuerſali. Docemur enim ibi ſiſtere, quando adæquatum ſubiectum ſecundum prædicationem inuenimus, & cauſam in eo, per quam ſibi cæteriſque illa paſſio ineſt, nulla etiam poſſet poni proprietas communis alicui analogo ad ſubſtantias & accidentia: cum accidentia eorum proprietates & principia in ſubſtantijs virtualiter includantur: niſi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quòd in ſe eſt ſubiectum adæquatum tranſmutabilitatis, in ſe ipſo adæquate claudit propria principia tranſmutabilitatis. Sed nec ſubſtantia mobilis, nec corpus mobile claudit in ſe illa, quoniam propria principia tranſmutabilitatis vniuerſalis ſeu in communi ſunt materia & forma & priuatio in communi, quæ genus ſubſtantiæ tranſcendunt: enti autem mobili adæquantur. G quicquid enim ex materia & forma & priuatione conſtat, ens mutabile eſt, & econuerſo, eo quòd priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile eſt proprium & principium mobilitatis ſubiectum.

¶ Secundo probatur propoſitum & directe arguitur contra ponentes corpus mobile, ſic. Coniunctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis non ſupponitur in naturali Philoſophia, ſed in 6. Phyſicorum probatur. ergo non corpus mobile, ſed ens mobile eſt ſubiectum Philoſophiæ naturalis, antecedens patet in textu. 3 a. 6. Phyſicorum. vbi probatur, quòd omne mobile eſt corpus. Conſequentia vero patet tum ex eo, quòd ſi corpus mobile ponitur adæquatum ſubiectum, oportet ſupponi mobilitatem coniunctam eſſe corpori, aut vt rationem formalem, aut vt paſſionem, tum ex eo, quòd oportet ſupponi corpus coextendi ipſi mobili: alioquin non ſupponeretur ſubiectum adæquatum ſcientiæ. Vtrumque autem horum impoſſibile eſt ſupponi, ignorata vniuerſali coniunctione ipſius mobilis cum corpore, vt de ſe patet. ergo. Et hæc eſt ratio S. Thom. H in 1. Phyſicorum. Numquàm enim dixit ipſe, quòd Philoſophus naturalis probet corpus mobile eſſe, vt communiter ſibi imponitur, quia non intelligitur: corpus enim mobile eſſe qui dubitant, non egent medio, ſed ſenſu, quo vel ſeipſos moueri percipiant, ſed dixit, quòd probat omne mobile eſſe corpus: Et vt plenius huius rationis vis percipiatur, aduertendum eſt primo, quòd ſubiectum adæquatum ſcientiæ reſoluentis ſuas concluſiones in principia per ſe nota, qualis eſt Philoſophia naturalis, oportet, & quòd ſit ſubiectum primarum paſſionum, ac per hoc quòd ſit principium eſſendi, & conſequenter cognoſcendi ſecundum naturam cæterorum, & quòd ſit principium cognitionis in nobis, ſiue ad latentes proprietates, & occulta principia, a poſteriori ſiue a priori procedatur, quoniam ſubiecti cognitio omnibus præſupponitur, & vt dicit Auer. in 2. Phyſicorum commen. 26. nec a priori, nec a poſteriori probari poteſt in ſcientia, & innatum eſt nobis, quòd oportet ſemper a notioribus nobis procedere, vt in 1. Phyſicorum còm. 4. dicitur. Sicut I ergo prima ratio ſuperius facta procedit ex ordine naturę, ſic iſta procedit ex noſtro ordine cognoſcendi. Et propterea S. Tho. dixit, quòd ad audientes probatur omne mobile eſſe corpus, inſinuans per hoc cognitionis magis quàm rei ordinem.

¶ Aduertendum eſt ſecundo, quòd quàmuis aliud ſit omnem mobilitatem eſſe coniunctam corpori, & aliud cognoſci omnem mobilitatem eſſe coniunctam corpori, ad hoc tamen quòd corpus mobile ponatur ſubiectum adæquatum, nihil refert quòd horum deficiat, quoniam ſicut deficiente coniunctione illa ſecundum rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei eſſe ſubiectum, ita deficiente coniunctione illa in eſſe cognito ex parte cognitionis, quæ præhaberi debet, impeditur. Non ſufficit autem præſupponi aliquod mobile eſſe corpus, quod ad ſenſum patet, ſed oportet ſupponere omne mobile eſſe corpus, tum quia ad hoc, quòd complexum aliquod, vel complexe ſignificatum induat rationem ſubiecti adæquati in ſcientia, oportet id, quod eſt vt formale, & ſic, & ſupponatur per ſe K coniunctum alteri, vt paſſio vel ratio formalis, alioquin fruſtra de materiali parte complexi illius quæſtio fieret, cum ea quæ ſunt per accidens variabilia, & extra quæſtiones ſcibiles ſunt. Hoc autem ſicut impoſſibile eſt eſſe, niſi omne tale illi inſit: ita eſt impoſſibile ſupponi: niſi omne tale ineſſe illi ſupponatur, quoniam omnia ſicut hæc in naturæ ordine præexigunt de omni, ita & in cognitionis ordine, vnde ſi naturalis ſcientię ſubiectum eſt corpus mobile, oportet in hac ſcientia, quę de mobili in eo, quòd mobile tractat ſupponere mobile, quod vt formale ſe habet coniunctum eſſe corpori per ſe, vel vt paſſionem vel vt rationem formalem. Neutrum autem horum fieri poteſt niſi ſupponatur omne mobile corpori connexum eſſe: imaginari enim non poteſt vt propria paſſio aut ratio formalis credatur eſſe alicuius id, quod communius illo dubitatur, tum quia ad hoc, vt aliquod complexum vel complexe ſignificatum habeat rationem adæquati ſubiecti alicuius ſcientiæ, non minus oportet id, quod vt formale ponitur adæquari ſcientiæ, quàm id quod vt materiale ſumitur, coextendi illi formali: alioquin ſi materiale

F rationem formalis contraheret, ſcientia quæ adæquate rationem formalem reſpicit, ſubiectum ſuum excederet. Nihil autem refert, vt dictum eſt, coextenſionem talem non eſſe aut non ſupponi. Si igitur corpus mobile in eo quod mobile adæquatum ſubiectum ponatur philoſophię naturalis, oportet philoſophiam, quæ de mobili in eo quod mobile eſt ſupponere corpus euacuare mobile: alioqnin adæquatum ſibi ſubiectum quàmuis haberet: non tamen ſupponeret, & conſequenter ſubiecti rationem non haberet. Hoc autem impoſſibile eſt ſupponi, quamdiu neſcitur, an omne mobile ſit corpus, vt de ſe patet.

¶ Potes autem rationem hanc iuxta Sanctum Thomam ſic colligendo formare. Nulla ſcientia habens ſubiectum complexum, aut complexe ſignificatum probat eam coniunctionem partium ſubiecti, ſine qua complexum illud ſubiecti rationem induere non poteſt, alioquin ſcientia conſtrueret ſibiipſi ſubiectum, quod de nulla ſcientia ſpeciali dicere licet: hæc enim maior æquiualet maiori S. G Tho. breuius aſſumentis, nulla ſcientia probat, id eſt conſtruit, vel componit ſibiipſi ſubiectum. Loquendo enim de ſubiecto complexo, æquiualet dicere, nulla ſcientia componit aliquid vt ſit ſuum ſubiectum, & dicere, nulla ſcientia probat ſuum ſubiectum apud formaliter terminos ſpeculantes: ſed philoſophia naturalis, ſi corpus mobile ponitur ſubiectum, conſtrueret ſubiectum ſuum. ergo &c. Patet minor ex dictis, quia probat, vniuerſalem coniunctionem mobilitatis cum corpore, ſine qua corpus mobile ſubiecti rationem habere non poteſt, omiſſa autem verborum ſollicitudine, directe ſyllogizandum eſt ſic, nullum coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in aliqua ſcientia, eſt ſubiectum adæquatum illius, corpus mobile eſt coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in Philoſophia naturali. ergo corpus mobile non eſt ſubiectum in Philoſophia naturali. Maior iam patet ex eo, quòd omne coniunctum, quod ponitur adæquatum ſubiectum ſupponitur, & per ſe coniunctum ſaltem ex parte formalis, & coextenſum rationi formali adæquanti ſcientiam, ſed cuius coniunctio dubitatur de omni, H non ſupponitur coniunctum per ſe, nec coextenſum rationi formali. ergo. Minor ex 6. Phyſicorum patet texto cōmen. 32. vbi probatur vniuerſalis coniunctio mobilis cum corpore & proceſſu Philoſophiæ naturalis, maxime in 2. Phyſicorum, & 2. tractatu primo de cælo, vnde habetur vniuerſalis coniunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanent duę contra rōnem hanc obiectiones excludendæ.

¶ Prima eſt. Quia non videtur verum, quòd in 6. Phyſicorum probetur omne mobile eſſe corpus, eo quòd in tex. 35. probatur tãtum omne mobile eſſe diuiſibile. Conſtat autem, quòd ſi probetur paſſio alicuius de mobili, non propterea probatur ratio formalis ſubiecti illius paſſionis, ſic autem ſe habent diuiſibilitas & corporeitas, vt patet.

¶ Secunda eſt. Quia videtur hæc ſecunda ratio aduerſari primæ, in hac ſiquidem dicitur, omne mobile eſſe corpus, in illa vero dicitur, ens mobile communius eſſe, & corpore & ſubſtantia mobili.

I ¶ Ad primum horum dicitur, quòd quia non cadit in intellectu humano, quòd aliquid ſupponatur eſſe corpus, de quo dubitetur eſſe diuiſibile. niſi apud antiquis attributos errores, ponentes corpora indiuiſibilia. Tum quia diuiſibilitas ipſa ſic comes eſt corporeitatis, & in eſſe & in cognoſci, vt prius abſque poſteriori numquam cognoſcatur. Experimur enim non aliter nos cognoſcere, aut ſupponere corpus, niſi vt quantum quoddam quantitate molis. Ideo ſi in Philoſophia non ſupponatur omne mobile eſſe diuiſibile, a fortiori ſupponi non poteſt eſſe corpus, quia coniunctio mobilis cum corporeitate, dum dubitatur cum diuiſibilitate non poteſt cognoſci, niſi ratione, aut ſenſu. Ex ſenſu autem conſtat, quòd non habetur, ratio autem ad illam nulla inuenitur. Et ſi ex demonſtratione illa. 6. Phyſic. non acceptatur probatum ſaltem tãquàm neceſſario conſequens concluſionem formaliter concluſam, relinquitur maius inconueniens, quòd ſcilicet omne mobile eſſe corpus, longe remotius eſt a Philoſophiæ principio, vtpote tertio Cæli, & primo K de Generatione. Peripatetici tamen ibidem vtramque concludi propoſitionem indiſtincte intelligunt. Vnde Auer. in 1. Cæli. cõ. 5. dicit. Probatum eſt in 6. Phyſic. quòd omne mobile eſt corpus &c.

¶ Ad ſecũdum vero dicitur, quòd licet ens mobile ſit communius corpore, quia de multis prædicatur quidditatiue, de quibus corpus non prædicatur quidditatiue: non tamen eſt ſic communius, quòd alicui inſit, cui corporeitas coniuncta non ſit. omne enim ens mobile eſt corpus, vel claudit in ſe corpus. Poteſt & ſecundo dici, licet in idem redeat, quòd in 6. Phyſic. probatur omne mobile eſſe corpus, id eſt corporeum aliquid. Probando enim mobile eſſe diuiſibile, nihil aliud probatur quàm mobile eſſe ens corporeum, ſiue illud ſit corpus, ſiue corporeum aliquid. Corporeum autem conuertitur cum ente mobili, dato quòd corpus cum eo non conuertatur. Et eodem modo poteſt argui contra ponentes ſubſtãtiam naturalem, aut mobilem. Omne enim naturale, aut mobile eſſe ſubſtantiam cum oporteat ſupponi, aut haberetur ex ſenſibus, aut ex naturali Philoſophia, aut ex Metaphyſica. Ex ſenſu quidem non habetur. Ex naturali autem Philoſophia ſi haberetur, concluderet hoc non

poſſe

& aliud de ſuperficie Phyſica tali in rerum natura inuenta. Superficiet enim abſoluta non ſolum abſtrahit ab albo & nigro, ſed etiam ab omni ſenſibili, & rurſus aliqua ſuperficies eſt quæ repugnat colori omni, vt patet de ſuperficie cæli. Itaque loquẽdo de ſuperficie tali, id eſt colorabili, dicitur quòd vt ſic nõ eſt indifferens ad album & nigrum per excluſiõem inclinationis naturalis, ſed per excluſionem maioris ad vnum quàm ad alium, quoniam huiuſmodi ſuperficies reſpicit naturaliter colorem, & omnes ſpecies eius, ſed colorẽ per ſe primo, ſpeciem vero per ſe ſecundo. Et ſimile eſt de materia prima reſpectu diuerſarum formarum ſubſtãtialium, ipſa quidem per ſe primo reſpicit formam per motum, aut mutationem acquiſibilem quouiſmodo, per ſe autem ſecundo reſpicit hanc & illam formam. Et ſic naturaliter inclinatur in omnes, & indifferens eſt ad omnes aut multas, non per excluſionem inclinationis naturalis ad eas, ſed per excluſionem maioris inclinationis ad vnam, quam ad aliam. Ad id vero quod adducitur de potentia locabili in angelo; dicitur, quòd falſum ſupponit, ſcilicet in angelo eſſe potentiam paſſiuam, reſpectu ipſius vbi. Vt enim in tractatu de angelis dictum eſt, angelum eſſe in loco, non eſt ipſum recipere aut pati, ſed virtualiter tangere locum. Vnde non oportet ſolicitari niſi de actiua potentia angeli, quam conſtat eſſe naturalem, libere tamen exercitam. Quamuis ea quæ adducuntur a Scoto ad probãdum ſuum intentum de angelo, non cogant, quoniam hæc conſequentia formaliter non valet, A, eſt naturaliter in vno loco, ergo eſt violenter in aliquo alio, vt patet de ſingulis partibꝰ orbis lunæ. Quælibet n. eſt naturaliter in Occidente, & ſimiliter in Oriente, & tamen nullibi violenter, & mutat locum ſubiecto & ratione. Nec cõfirmatio ex Auic. conuincit, quoniam nõ niſi de motu mere naturali verificatur dictũ eius. Motus enim cæli naturaliſſimus eſt ex parte principii paſſiui, ita quòd ex hac naturalitate reducitur ratio, quare in eo nullus eſt labor mouenti, vt patet ſecundo Cæli, tex. 3. quamuis ex parte principii actiui ſit animalis. Vnde hoc magis ad oppoſitũ intenti Scoti videtur, quoniam ſic motus angeli eſſet naturalis ex parte principii paſſiui abſque ſequela inconuenientium, ſicut de motu cæli dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæſtione.

QVAESTIO II.

Vtrum potentia receptiua actuum ſupernaturalium, ſit potentia naturalis.

IVXTA Eundem articulum quærendum erat, vtrum potentia receptiua actuum ſupernaturalium, ſit potentia naturalis.

¶ In qua quæſtione quatuor agenda ſunt. Primo declarabitur titulus. Secũdo recitabitur opinio Scoti. Tertio examinabitur. Quarto reſpondebitur.

QVO AD Primum, potentia receptiua hic ſumitur formaliter, vt receptiua eſt, quicquid ſit de ipſa, vt elicitiua actus. Actus ſupernaturalis dicitur, quẽ non poteſt ſecũdum naturæ curſum adipiſci, vt gratia, charitas, viſio Dei, & reliqua huiuſmodi. Potẽtia naturalis vocatur non ſubiectiue, id eſt, potentia naturæ, ſed formaliter, id eſt, potentia naturaliter inclinata. Ita quòd ſenſus quæſtionis eſt, Vtrum potentiæ in rebus naturalibus inuẽtæ, in quibus recipiũtur actus ſupernaturales, naturaliter inclinent ad illos. Hæc de primo.

QVO AD Secundum, Scotus in primo, quæ. 1. prologi, & in q. 4. diſtin. 49. in pluribus locis, tenet affirmatiuam partem quæſtionis. Notat namque, ꝙ potentia comparari poteſt ad actum recipiendum, & agens impreſſiuum actus, & quòd in prima comparatione nulla eſt ſupernaturalitas, ſed potentia eſt vel naturalis, vel violenta, vel neutra. In ſecunda autem comparatione eſt differentia naturalitatis a ſupernaturalitate, quoniam ſi comparatur ad agẽs naturaliter impreſſiuum, eſt naturalitas, ſi nõ naturaliter impreſſiuum, eſt ſupernaturalitas. Confirmatque paſſionem ſuam ex hoc, quòd potentia receptiua actus ſupernaturalis, ſeipſa eſt receptiue capax illius, & naturaliter perficitur per illum, cum habet, & naturaliter appetit illũ. Ex his manifeſte ſequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum, & ergo eſt potẽtia naturalis reſpectu illius. Singula autem aſſumpta probantur. Primum quidem, quia nullo eget potentia animæ medio ad recipiendum charitatem, & ſimiliter intellectus reſpectu luminis gloriæ, &c. Secundum vero, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui eſt eius perfectio. Tertiũ autem, quia vnumquodq; appetit naturaliter ſuam perfectionem, ſed maxime naturaliter appetit maximam perfectiõem, ex principio Metaphyſicæ, ſed actus ſupernaturalis, vt viſio Dei, &c. maxima eſt perfectio. ergo, &c. Sumus igitur ſecundum hunc in naturali potentia ad ſupernaturales perfectiones, non poſſumus tamen acquirere eas niſi ſupernaturaliter, quia oportet acquiſitionem hanc ab agente ſupernaturali, ſcilicet Deo glorioſo cauſari. Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertium, tria minus bene dicta in præfata opinione videntur, ſcilicet principalis cõcluſio, & eius probatio, & vſus vocabulorum. Male in primis vtitur ly ſupernaturale, dum omnem actionẽ Dei ad extra ſupernaturalem vocat, quia Deus eſt agens

A non naturale, ſed liberum. Conſtat namque, quòd alia eſt diſtinctio naturalis contra ſupernaturale, & alia naturalis contra liberum. Primo namque modo anima Sortis producitur naturaliter, ſecũdo autem, non. Vnde niſi vocabulis abuti velimus ad placitum cuiuſq;, ſupernaturale eſt, quod ſupra facultatẽ ordinis creaturis debiti in eis eſt. Omnes enim naturalia a ſupernaturalibus diſtinguimus frequenti vſu per hoc quòd aliquid fit ſecundum debitũ naturæ ordinem, & aliquid fit ſupra illũ. Ratio deinde aſſumpta manifeſte aut falſa eſt, aut petit principium. Quum enim dicit, quòd potentia naturaliter perficitur per ſuum actum, & ſimiliter appetit ſuam perfectionem, aut ly ſuum ſignificat ſuum per informationem actu vel potentia, aut ſuum per naturalem proportionem ſeu inclinationẽ. Si primo modo, falſa eſt maior, graue enim exiſtens ſurſum, non naturaliter, ſed violenter perficitur per eſſe ſurſum, & tamen eſſe ſurſum eſt actus & perfectio eius per informationem. Si vero ſecundo modo, petitio eſt principii in minore, hoc enim eſt probandum, ſcilicet

B licet quod potentia naturalis habeat actũ ſupernaturalem, vt ſuum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propoſitum nihil infert, æs enim immediata eſt receptiuũ figuræ Mercurii, & tamen non naturaliter. Concluſio demum principalis voluntaria relinquitur, & irrationabilis oſtenditur, probando oppoſitam. Hæc de tertio.

QVO AD quartum, concluſio reſponſiua quæſito eſt, quòd potentia ad actus ſupernaturales, non eſt naturalis, ſed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primo ex parte actus, ſic. Actus ſupernaturalis dupliciter inuenitur, ſcilicet ſecundum ſe, vt gratia, & ſecundum talem modum fiendi, vt viſus cæco datus. Viſus enim ſecundũ ſe eſt naturalis actus hominis: ſed quòd cæco in inſtanti detur, ſupernaturale eſt. Charitas vero & talia, ſunt ſecũdum ſe actus ſupernaturales, adeo vt implicet contradictionem, cõnaturales eſſe, aut fieri alicui creaturæ factæ vel factibili, vt etiam ipſe Scotus in ſecũdo, diſtinctio. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla eſt naturalis potentia

C ad actum ſupernaturalem ratione modi vt ſic, a fortiori nulla eſt naturalis potentia ad actus ſupernaturales ſimpliciter. Sed in natura nullam eſſe naturalem potentiam ad illos actus patet ex frequẽti vſu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc ſequitur, quòd ſupernaturalitas inuenitur, non ſolum comparando potentiam ad agens, propter ſupernaturalem acquiſitionem actus, ſed etiam comparando potentiam ad actum, propter ſupernaturalitatem actus in ſe.

¶ Secundo, ex parte potentiæ, ſic, Omni potentiæ paſſiuæ naturali, reſpondet aliqua potentia actiua proxima, ergo reſpondet potẽtia actiua naturalis. Antecedens eſt maxima aſſumpta ab Ariſto. 3. de Anima textu 17. ad probandum dari intellectum agentem. Fundatur enim ſuper hoc, quòd in omni natura, vbi eſt patiens, oportet ponere agens. Et certum eſt, quòd de proximo, non de primo agente loquitur, alioquin diſtributionem non feciſſet, dicens, in omni natura, &c. Et per hoc excluditur reſponſio Scoti, dicentis,

D quod ſufficit quòd detur primum agens. Conſequentia autem probatur, quia potentia ſupernaturalis non eſt proxima actiua naturalis potentiæ, vt ex terminis patet, naturale enim ſoli naturali cognatum eſt.

¶ Tertio ex parte ſubiecti. Quum enim quidditatiua cognitio alicuius ſit ſufficiens ratio omnium proprietatum eius, & ex ea ſoluantur omnes difficultates contingentes rei, vt in quarto Phy. dicitur, conſequens eſt, quòd cognita quidditatiue re aliqua, cognoſci ex ea poſſint omnes eius naturales potentiæ, & quum potentiæ cognitio ex actu pendeat, vt dicitur 9. Meta. conſequens eſt, quod actus, ad quos ſunt naturales potentiæ, & cognoſcantur, & cum huiuſmodi actus ſint ſupernaturales apud Scotum, ſequitur de primo ad vltimum, quòd ex cognitione quidditatiua alicuius naturæ cognoſcũtur ſupernaturalia, quod eſt manifeſte falſum. Et confirmatur, quia certe ſcimus hanc maiorem, quòd nulla naturalis potentia eſt fruſtra: ergo ſi ſcimus hanc minorem, quòd in materia vel anima, vel quacunque alia re eſt naturalis potentia ad actum

E ſupernaturalem, oportet concedere quòd ſcimus ſupernaturalia illa debere eſſe, & ſic ſciemus reſurrectionem mortuorum futuram & gratiam iuſtificantem impium, &c. quod eſt ridiculum. Nec euacuat hanc rationem reſponſio Scotica, dicens quòd anima ſecundum illam rationem eſt ignota. Cognitio namque quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter vel virtualiter omnem illius notitiam. Nec euaditur dicendo quòd ſubſtantia non poteſt a nobis pro ſtatu iſto quidditatiue & propriè cognoſci, quoniam quicquid ſit de hoc, habetur intentum, ſcilicet quòd ex quidditatiua rerum naturalium cognitione: ſiue habeatur pro ſtatu iſto, ſiue non, poſſit ſcientia haberi de ſupernaturalibus, & ſic reuelatio de gratia, beatitudine promiſſa, reſurrectione, & aliis huiuſmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non fruſtra, erit neceſſaria ſecundum quid, ſcilicet pro ſtatu iſto, & non ſimpliciter, quod eſt manifeſte falſum. Hæc de quarto. Fortè.

poſſe ſupponi in ipſa. Si autem a Metaphyſico tractatur: vt Auer. dicit. 2. Phyſic. cõm. 4. hoc etiam concludit illud non poſſe eſſe ſubiectum in Philoſophia naturali, quæ ſcientia ea ſe eſt euidens abſq; Metaphyſica. Habet. n. ſubiectum & principia propria ex ſenſibus per ſe nota, & non accipit ea poſitione, quamuis a Metaphyſico defendi debeant, ſi impugnentur vt in 1. Phyſic. tex. cõm. 12. dicitur.

¶ Tertio probatur idem authoritate, & primo Ariſt. in 3. Phyſico. vbi in diffinitione motus non poſuit corpus aut ſubſtantiam, ſed ens in potentia &c. Ex quo arguitur ſic. Id eſt ſubiectum Philoſophiæ, quod ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium: quia tale eſt proprium ſubiectum eorum: vt patet in 7. Metã. tex. 15. ſed non corpus, nec ſubſtantia: ſed ens in potentiã ſecũdum quod in potentia, quod idem eſt, quod ens mobile, vt patet in 3. Phyſic. tex. 6. & 9. ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium, ſcilicet motus &c. ergo ens mobile eſt ſubiectum Philoſophiæ naturalis.

¶ Et confirmatur hoc idem ex primo Phyſicor. tex. 12. vbi ſupponendum dicitur in Philoſophia omnia, aut quædam moueri, & nõ omnia, aut quædam corpora &c.

¶ Secundo authoritate Auer. qui licet non felicitus de vocabulis in 3. Metaphy. cõm. 1. ens mobile, & in 12. eiuſdem, cõm. 5. corpus mobile, & in prohemio Phyſico. res ſenſibiles ſubiectum Philoſophiæ nominauerit, & propterea non verba ſua in hac re: ſed ſenſum ponderari voluerit. In ſecundo tamen Phyſicorum expreſſe docet aliquid prius corpore ſubiectum eſſe Philoſophiæ naturalis, dum dicit commento. 3. Et ſciendum eſt, quòd ſubiectum iſtius libri eſt natura, & principia naturalia, cum ſint communia omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro non diffiniuit corpus, neque alia, de quibus conſiderat naturalis ſicut fecit in primo Cæli & Mundi.

¶ Ex quo habetur, quòd apud ipſum conſideratio de corpore mobili differtur vſque ad librum de Cælo & Mundo, vbi ab eius diffinitione inchoatur, vt patet in tex. cõ. 1. 2. Et rurſus habetur ſubiectum Phyſicæ eſſe commune corpori & alijs, de quibus conſiderat Naturalis, vt in prima ratione aſſumpſimus. Non ergo corpus mobile, ſed aliquid prius eo commune naturalibus omnibus eſt ſubiectum Philoſophiæ, quod ens mobile eſſe ex prima ratione liquet. Eſt ergo ſignificata ratio per ens mobile ſubiectum Philoſophiæ naturalis, non autem ſignificata per ſubſtantiam, aut corpus naturale, vel mobile, vel ſenſibile.

¶ Quòd autem illis vocabulis conuenientiſſime ſignificetur, ſic patet. Mobilis vocabulum in primis conuenientius ſumitur quàm ſenſibilis, quoniam admiſſo ente ſenſibili, adhuc non eſt naturalis Philoſophus liber a Parmenidis & Meliſſi inuectione. concedentes enim ens ſenſibile negabant mobile, ſuppoſito autem ente mobili Philoſophiæ principia inconcuſſa manent. Similiter conuenientius eſt quàm naturalis nomen. Tum quia redit idem inconueniẽs, Nam ſuppoſito ente naturali, adhuc Philoſophus naturalis liber nõ incedit, niſi mobile addas, vt ipſe Ariſt. teſtatur in primo Phyſi. tex. 11. contra Parme. & Meliſſum, concedentes ens naturale ſubdens. Nobis autem ſubijciantur omnia, aut quædam naturalia moueri. Tum quia ſubiectum notiſſime debet ſupponi, & conſtat diffinientia notiora eſſe diffinito. Vnde cum motus naturam diffiniat, quod clare ſignificatur per ens mobile, obſcure importatur per ens naturale. Hoc enim ſi declarandum eſt, ad motum oportet venire. Tum quia nominibus vtendum eſt vt plures ſecundo Top. vſitatiſſimum autem eſt & natura nomen ad cuiuſcumque rei quod quid eſt, & naturale ad omne nõ artificiale, ſiue de genere mobilium ſint ſiue non. Et propterea ſi ens naturale ſupponeretur ens non artificiale intelligeretur ſubiectum in Philoſophia naturali, quod eſt falſum. Et ſic inficiationi locum daret vocabuli æquiuocatio: quod ſi diſtinguendum eſſet, & ens naturale, id eſt habẽs in ſe principium motus ſupponendum, cur non potius abſque gloſa & diſtinctione ens mobile a principio dicis clarius exprimendo? Præſertim quòd ſecundi Phi. principium anticipandum eſſet vt gloſa illa intelligeretur. Entis autem nomen clarius propoſitis ex dictis patet. Hæc de tertio.

¶ Nunc quarto ſupereſt argumentis in oppoſitum ſatisfacere. Et ad primum quidem dicitur, quòd ens ſignificare tertium quid commune ſecundum analogiam ſubſtantiæ & accidenti, non eſt contra Sanctum Thomam, niſi ſecundum analogiam naturam ignorantes. Vnde nullum inconueniens eſt ens mobile commune eſſe ſecundũ rationem formalem, non vnam ſimpliciter, ſed vnam analogice entibus mobilibus omnibus, ſcilicet ſubſtantijs, quantis, & qualibus & ceteris, quamuis etiam ratio ad oppoſitum non concludat contra tenentes ens mobile extra ſubſtantiam non inueniri, quia homo ipſe inquantum eſt ens mobile, aliud eſt a ſeipſo inquãtum eſt ſubſtantia mobilis. Et propterea non ſequeretur. ergo ponẽdo ens mobile ſubiectum, ponitur ſubſtantia, aut corpus mobile, quoniam differunt formali ratione.

¶ Ad ſecundum dicitur dupliciter, primo quòd mobilitas communiter ſumpta, vt de ea in hac loquimur quæſtione, non eſt paſſio ſed ſubſtantiale prædicatum, ſicut & materiale & poſſibile iuxta A ea, quæ ſupra adducta ſunt, quæ poſſunt etiam ratione confirmari, ex eo quod poſſibile ſubſtantiale prædicatum eſt entium a materia ſumptum. Non enim homo eſt ens poſſibile per aliquam proprietatem ipſum cõſequentem, ſed per intrinſeca ſua, mobilitas autem apud naturalẽ idem ſonat, quod poſſibilitas apud Metaph. vt exercitatis in iſtis ſcientijs, non authoritatibus notum eſt. Sed quia hoc non eſt a prædeceſſoribus diſcuſſum, & vt nouum, non facile acceptabitur ſic debile firmamentum: ideo ſecundo dicitur, quòd ſi mobilitas ſit paſſio, adhuc ſubiectum Philoſophiæ concluditur eſſe vnius rationis formalis, circũlocute per ly ens mobile.

¶ Et ad inſtantiam contra hanc reſponſionem reſpondetur tripliciter. Primo quòd quamuis in ſcientijs a priori procedentibus ſubiectum debeat eſſe primo & maxime notum quo ad quid rei: non tamen hoc oportet in ſcientijs a poſteriori doctrinam facientibus, qualis eſt naturalis Philoſophia, vt Commentator dicit in prooemio & in cõm. primi Phyſi. cõm. 2. Sufficit enim, quòd ſit primo & **B** maxime notũ quiá ad an eſt, & quid nominis, vt ex primo Poſteriorum patet. Huic autem nihil obſtat talis circumlocutio.

¶ Secundo dicitur, quòd notitiam ſubiecti debere eſſe maximam, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo reſpectu cognitionum poſſibilium haberi de illo. poteſt enim idem cognoſci probabiliter & demonſtratiue per communia & propria &c. Et hoc modo de ſubiecto non oportet ſupponi a nobis maximam cognitionem, vt patet inductiue etiam in mathematicis. Alio modo reſpectu aliarum cognitionum, quæ in illa ſcientia acquiruntur. Et hoc modo eſt verũ, & conceditur quòd cognitio iſta, quam habemus de illa ratione formali in illo circumlocuto, eſt maior omni cognitione, quam acquirimus in Philoſophia naturali.

¶ Etſi contra hoc inſtetur: quia multorum notitiam acquirimus in Philoſophia naturali, quæ per intima eorum cognoſcimus & nominamus. Perfectior autem eſt cognitio per intima quam per paſſionem, ſicut ratio illa cognoſcitur.

C ¶ Reſpondetur, quòd perfectio cognitionis, de qua eſt ſermo in primo Poſteriorum, vnde ſumitur quòd ſubiecti cognitio debet eſſe maxime, non attenditur penes aliud quàm euidentiam. Vnde magis & minus in cognitione in propoſito penes euidentiæ latitudinem attendere oportet, & propterea aliud eſt cognoſci intimius, & aliud euidentius. Cum enim omnis cognitio acquiſita in ſcientia, ſiue pertingat ad intima alicuius quæſiti, ſiue non, habeat euidentiam ex cognitione ſubiecti, ſicut ex principio, neceſſe eſt cognitionem ſubiecti eſſe euidentiorem, & conſequenter maiorem ceteris. Et vere ſic eſt in propoſito, quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo ſupponimus, eſt ex ſenſibus euidens, quæcumque autem alia acquiſita eſt diſcurſu ſyllogiſtico ex illius euidentia certa, propter quod autem vnumquodque illud magis eſt, vt dicitur in primo Poſteriorum.

¶ Tertio dicitur, quòd ſi Philoſophia haberetur a nobis ſub perfecta ratione ſcientiæ, qua eſt in ſe, procul dubio ſubiectum oporteret omnino eſſe primo & maxime notum, vt arguendo dicitur. Quia **D** autem non ſic eſt, tantum imperfectionis ſcientiæ noſtræ admiſcetur, quantum ſubiecti cognitio compatitur. Ex hac enim incompleta cognitione ſubiecti minus plena eſt cognitio ſubſequentiũ, difficultaſq; in ſoluendis quæſtionibus non parua.

¶ Ad tertium dicitur negando conſequentiam quacumque via teneatur. Non enim eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare aliquod ſubiectum, & per ſe partes eius ſubiectiuas. aut per ſe modos quoſcũque, ſed eos tantum, qui genus ſcibile illius ſubiecti non egrediuntur. Mobile autem extra genus ſcibile Metaphy. eſt. quoniam a materia ſenſibili non abſtrahit. Accidentalem autem conditionem entis mobilitatem eſſe vt ſubalternatio requirit, nullo modo eſt poſſibile, vt ex his quæ ſcripſimus ſuper cap. 13. primi Poſteriorum patet, quia accidentalitas illa perſeitatem & extraneitatem ſimul reſpectu illius ſubiecti exigit, quod reſpectu entis non eſt poſſibile, cum nihil extraneum eſt ab ente, vt dicitur tertio Metaph. tex. 11.

¶ Nec mihi obijciatur, quod Sanctus Thomas in tractatu de Natu **E** ra generis dicit, Philoſophiam naturalem propter accidentalitatem huiuſmodi ſubalternari Metaphyſicæ, quia tractatum illum totum numquàm vidit Sanctus Thomas. Stilus enim eius non eſt, & multa ibi ſunt, quæ doctrinæ eius non conſonant.

¶ Ad quartum dicitur, quòd plus requiritur ad hoc, quòd aliquid ſit ſubiectum, quàm quod ad ipſum fiat reſolutio. alioquin principia ſubiecti, ad quæ vltimo fit reſolutio, eſſent ſubiectum, oportet ergo quòd ad eius rationem formalem fiat reſolutio tamquam adæquatum primarum paſſionum ſubiectum. Ad ſubſtantiam autem mobilem non fit mobilium reſolutio ſicut ad adæquatum mobilitatis ſubiectum, ſed ſicut ad primum clauſum in adæquato mobilitatis ſubiecto, quod eſt ens mobile. Poſt reſolutionem ſiquidẽ paſſionum communium in analogum ſubiectum, poteſt analogum ipſum in ſe reſolui, poſterius in prius reducendo, vt in tractatu de nominum analogia diffuſe diximus.

¶ Et hic ſit finis huius quæſtionis, in conuentu Sanctæ Mariæ gratiarum, Mediolani ſuburbio, Anno ſalutis. 1499. die 6. Nouẽbris.

Sume

Sume igitur quam amantiſſime mi frater Vincenti ſolicitudinis hoſpitalitatisque ſuę fructum, & quo præſtas ingenij acumine diſcute, dans veniam minus conſentaneis, memor, quòd nihil in vllo vnquàm genere cultum, repentinumque ſit. Vale. F

TRACTATVS QVINTVS De nominum Analogia ad omnes ſcientias potiſsimum Metaphyſicam, vti clauis pręcioſiſsima, viam planam, tutam, nec non neceſſariam reſerans, incipit fæliciter.

CAPVT I.

Quotuplex eſt analogia cum declaratione primi modi. G

INVITATVS et ab ipſius rei obſcuritate & a noſtri cui flebili profundarum litterarum penuria, de nominũ Analogia in his vacationibus tractatum edere intendo. Eſt ſiquidem eius notitia neceſſaria adeo, vt ſine illa nõ poſſit Metaphyſicam quiſpiam diſcere, & multi in alijs ſcientijs ex eius ignorantia errores procedant. Quod ſi vllo vſquàm tempore accidit: hac ętate id euenire clara luce videmus, dum analogiam vel indiſiunctionis, vel ordinis, vel conceptus præciſi vnitate cum inæquali participatione conſtituunt. Ex dicendis nãque patebit opiniones huiuſmodi a veritate, quæ vltero ſe offerebat, per abrupta deuiaſſe.

¶ Analogiæ igitur vocabulum proportionem ſeu proportionalitatem, vt a Græcis accepimus, in propoſito ſonat. Adeo tamen extenſum diſtinctumque eſt, vt multa nomina analoga abuſiue dicamus; & multarum diſtinctionum adnotatio ſi fieret, confuſionem pareret. Ne tamen rectum obliqui iudicio priuetur, & ſingularitas in loquendo accuſetur, vnica diuiſione trimembri omnia comprehendemus. Et a minus proprie analogis ad vere analoga procedemus. H

¶ Ad tres ergo modos analogię analoga omnia reducuntur, ſcilicet ad analogiam inæqualitatis, & analogiam attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis ſecundum veram vocabuli proprietatem & vſum Ariſt. vltimus modus tantum analogiam cõſtituat, primus autem alienus ab analogia omnino ſit.

¶ Analoga ſecundum inæqualitatem vocantur, quorum nomen eſt commune, & ratio ſecundum illud nomen eſt omnino eadem, inæqualiter tamen participata. Et loquimur de inæqualitate perfectionis, vt corpus nomen commune eſt corporibus inferioribus & ſuperioribus. Huiuſmodi autem analoga Logicus vniuoca appellat, Philoſophus vero æquiuoca, eo quòd ille intentiones conſiderat nominum, iſte autem naturas: vnde & in 10. Metaphy. tex. cõm. vltimi Ariſtoteles dicit, quòd corruptibili & incorruptibili nihil eſt commune vniuocum, deſpiciens vnitatem rationis ſeu conceptus tantum, & in 7. Phyſicorum tex. cõm. 31. dicitur. Iuxta genus latere æquiuocationes, quia huiuſmodi analogia cum vnitate conceptus nõ dicit vnam naturam ſimpliciter: ſed multas compatitur ſub ſe naturas, ordinem inter ſe habentes, vt patet inter ſpecies cuiuſcumq; generis ſpecialiſſimas & ſubalternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari poteſt, licet non multum conſueuerit niſi generaliſſima, & his propinqua ſic vocari, vt patet de quantitate & qualitate in Prædicamentis, & corpore &c. Hanc analogiam S. Tho. in primo Senten. diſt. 19. vocat analogiam ſecundum eſſe tãtum, eo quòd analogata parificantur in ratione ſignificata per illud nomen commune, ſed non parificantur in eſſe illius rationis. Perfectius ſi quidem eſſe habet in vno quàm in alio cuiuſcumque generis ratio, vt in Metaphyſica pluries patet. Non ſolum enim planta eſt nobilior minera, ſed corporeitas in planta, eſt nobilior corporeitate in minera, & ſic de alijs. Perhibet quoque huic analogiæ teſtimonium Auerrois in commen. 2. t2. Metaphyſicæ dicens. Cum vnitate generis ſtare prioritatem & poſterioritatem eorum, quæ ſub genere ſunt. Hæc pro tanto analoga vocantur, quia conſiderata inæquali perfectione inferiorum per prius & poſterius ordine perfectionis de illis dicitur nomen illud commune. Et iam in vſum venit vt quaſi ſinonime dicamus aliquid dici analogice & dici per prius & poſterius. Abuſio tamen vocabulorum hæc eſt, quũ dici per prius & poſterius ſuperius eſt ad dici analogice. In huiuſmodi autem analogis quomodo inueniantur vnitas, abſtractio, prædicatio, comparatio, demonſtratio & alia huiuſmodi non oportet determinare, quoniam vniuoca ſunt ſecundum veritatem, & vniuocorum canones in eis ſeruanda ſunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid eſt, & quot modis ſit, & quæ eius conditiones.

ANALOGA autem ſecundum attributionem ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio ſecundum illud nomen eſt eadem ſecundum terminum, & diuerſa ſecundum habitudines ad illum. Vt ſanum commune nomen eſt medicinę & vrinę & animali. Et ratio omnium inquantum ſana ſunt ad vnum terminum ſanitatem. ſ. diuerſas dicit habitudines. Si quis enim aſſignet quid eſt animal inquantum ſanum, ſubiectum dicet ſanitatis, vrinam vero inquantum ſanam, ſignum ſanitatis, medicinam autem inquantum ſanam, cauſam ſanitatis proferet. Vbi clare patet rationem ſani eſſe, nec omnino eandem, nec omnino diuerſam, ſed eandem ſecundũ quid, & diuerſam ſecundum quid. eſt. n. diuerſitas habitudinum, & G identitas terminum illarum habitudinum.

¶ Quadrupliciter autem fieri poteſt huiuſmodi analogia ſecũdum quatuor genera cauſarum, vocando pro nunc cauſam exemplarem cauſam formalem. Contingit ſiquidem multa ad vnum finem, & ad vnum efficiens, & ad vnum exemplar, & ad vnum ſubiectum ſecundum aliquam vnam denominationem attributionem diuerſimode habere, vt patet ex exemplis ipſius Ariſt. Ad cauſam enim finalem pertinet exemplum de ſano in 4. Metaphy. tex. cõm. 2. Ad efficientem vero exemplum de medicinali ibidem poſitum. Ad materialẽ autem, analogia entis ibidem ſubiuncta. Ad exemplarem demum analogia boni poſita in primo Ethic. cap. 7.

¶ Attribuuntur autem analogię huic multæ conditiones ordinate ſe conſequentes, ſcilicet quòd analogia iſta ſit ſecundum denominationem extrinſecam tantum, itaque primum analogatorum tãtum eſt tale formaliter, cætera autem talia denominantur extrinſece. Sanum enim ipſum animal formaliter eſt. Vrina vero & medicina & H alia huiuſmodi ſana denominantur non a ſanitate eis inhęrente, ſed extrinſece ab illa animalis ſanitate ſignificatiue, vel cauſaliter &c. Medicatiuum quoque a medicinali arte deriuatum medicum formaliter denominat. Inſtrumenta vero & quæcumque alia medicatiua dicuntur, extrinſeca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola etiam ſubſtantia formaliter eſt ens quaſi eſſe ſubiectum & habẽs eſſe. cætera autem entia ideo dicuntur, quia illius entis menſurę diſpoſitiones actiua &c. ſunt. Boni quoque ratio in bono per eſſentiã ſaluata, quo exemplariter cætera denominantur bona, in ſolo primo bono formaliter inuenitur. Reliqua autem extrinſeca denominatione ſecundum illud bonum, bona dicuntur.

¶ Sed diligenter aduertendum eſt, quòd hæc huiuſmodi analogiæ conditio. ſ. quòd non ſit ſecundum genus cauſæ formalis inhærentis, ſed ſemper ſecundum aliquid extrinſecum eſt formaliter intelligenda & non materialiter, id eſt non eſt intelligendum per hoc, quòd omne nomen, quod eſt analogum per attributionem, eſt cõ- I mune analogatis, ſic quòd primo tantum conuenit formaliter, cæteris autem extrinſeca denominatione, vt de ſano & medicinali accidit: iſta enim vniuerſalis eſt falſa, vt patet de ente & bono, nec haberi poteſt ex dictis, niſi materialiter intellectis.

¶ Sed eſt ex hoc intelligendum, quòd omne nomen analogum per attributionem vt ſic, vel inquantum ſic, analogum cõmune eſt analogatis ſic, quòd primo conuenit formaliter, reliquis autem extrinſeca denominatione. Hoc ſiquidem verum eſt, & ex formali intellectu præcedentium manifeſte ſequitur. Ens enim quamuis formaliter conueniat omnibus ſubſtantijs, & accidentibus &c. inquantum tamen entia omnia dicuntur ab ente ſubiectiue, vt ſic ſola ſubſtantia eſt ens formaliter. Cætera autem entia dicuntur, quia entis paſſiones vel generationes &c. ſunt. Licet entia formaliter alia ratione dici poſſint, & ſimile eſt de bono. Licet enim omnia entia bona ſint bonitatibus ſibi formaliter inhærentibus, inquantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiue, aut finaliter, aut exemplariter, omnia alia non niſi extrinſeca denominatione bona dicuntur, illa K met bonitate, qua Deus ipſe bonus formaliter in ſe eſt. Et ex hac conditione ſtatim infertur alia. ſ. quòd illud vnum, ad quod diuerſæ habitudines terminantur in huiuſmodi analogis eſt vnum non ſolum ratione, ſed numero. Quod dupliciter intelligi poteſt, ſecundum quod analogata dupliciter ſumi poſſunt. ſ. vniuerſaliter & particulariter. ſi enim ſumuntur analogata particulariter, illud vnum neceſſario eſt vnum numero vere & poſitiue.

¶ Si autem ſumantur vniuerſaliter, illud vnum neceſſario eſt vnũ numero negatiue, i. non numeratur in illis analogatis vt ſic. quàmuis in ſe ſit vniuerſale quoddam, & non vnum numero. Verbi gratia, ſi ſumantur hæc vrina ſana, hæc medicina ſana, & hoc animal ſanum, hæc omnia dicuntur ſana a ſanitate exiſtente in hoc animali, quam conſtat vnam numero vere eſſe. Sortes. n. dicitur ſanus, quia hanc habet ſanitatem: medicina, quia illam fecit, vrina, quia eãdem ſignificat &c. Si vero ſumantur animal ſanum in communi & vrina ſana in communi, & medicina ſana in communi, ſic formaliter

loquendo

loquendo ſanitas, a qua huiuſmodi ſana dicuntur, non eſt vna nu- A mero in ſe, eo quòd cauſæ vniuerſales effectibus vniuerſalibus comparandæ ſunt. Et ſimile eſt de ſignis, & inſtrumentis, & conſeruatiuis, & alijs huiuſmodi ſed eſt vna numero in iſtis analogatis. Non.n. numeratur ſanitas in animali, vrina, & dieta, quoniam non eſt alia ſanitas in vrina, & alia in dieta, & alia in animali. Et ſequitur conditio iſta ex præcedenti, quoniam commune ſecundum denominationem extrinſecam non numeratur, a quo denominatio ſumitur in denominatis, ſicut vniuocum multiplicatur in ſuis vniuocatis, & propter hoc dicitur vnum ratione tantum, & non numero in ſuis vniuocatis. Alia enim eſt animalitas hominis, & alia equi, & alia bouis, animalis nomine adunatæ in vna ratione. Ex hac autem conditione infertur alia, ſ. quòd primum analogatum ponitur in ratione cæterorum ſecundum illud nomen analogum, quoniam cætera nō ſuſcipiunt illud nomen, niſi per attributionem ad primum, in quo formaliter ſaluatur eius ratio. Cadit ſiquidem in ratione medicinæ, B & dietæ, & vrinæ &c. inquantum ſana ſunt animalis ſanitas, ſine qua intelligi cætera ſana non poſſunt, & ſimile eſt de alijs indictū.

¶ Ex hoc autem ſequitur vlterius, quòd nomen ſic analogum vnū certum ſignificatum commune omnibus partialibus eius modis ſeu omnibus analogatis non habet. Et conſequenter quòd nec conceptum obiectiuum, nec conceptum formalem abſtrahentem a cōceptibus analogatorum habet, ſed ſola vox cum identitate termini diuerſimode reſpecti communis eſt: ita quòd cum in hac analogia ſint tria, vox. ſ. terminus, & reſpectus diuerſi, ad illum nomen analogum terminum quidem diſtincte ſignificat, vt ſanum ſanitatem. Reſpectus autem diuerſos ita Indeterminate & confuſe importat, vt primum diſtincte vel quaſi diſtincte oſtendat, cæteros autem confuſe, & per reductionem ad primum. Sanum enim reſpectus multos ad ſanitatem, puta habentis, ſignificantis, cauſantis &c. ſic in vna voce ſanitatem diſtincte importante confundit, vt reſpectum primum. ſ. habentis ſeu ſubiecti diſtincte ſignificet. Sanum enim abſolute dicimus ſanitatem habentem vt ſubiectum. cæteros autem C reſpectus indeterminate importat & per attributionem ad primum, vt patet ex dictis.

¶ Et propter hoc tria de huiuſmodi analogo dicuntur, ſcilicet quòd commune eſt omnibus analogatis, non ſecundum vocem tantum, & quòd ſimpliciter prolatum ſtat pro primo, & quòd non eſt præter primo analogato, in quo tota ratio formaliter ſaluatur. Primum quidem peculiarius ſignat, & ſupra omnia analogata ſuperius ſignificatum non habet.

¶ Diuiditur autem a Sanct. Tho. analogia hæc in analogiam duorum ad tertium, vt vrinæ & medicinæ ad animal ſanum, & in analogiam vnius ad alterum vt vrinæ, vel medicinæ ad animal ſanum. Nec habet diuiſio iſta alia membra a ſupradictis, quoniam hæc circuit analogiam ſecundum omnia genera cauſarum, ſed ad hoc facta eſt, vt oſtendatur differentia in ſcipſa nomen analogum, quando ponitur primum analogatum ex vna parte, & cætera ex alia parte, & D quando ſecundorum analogatorum vnum hinc, & alterum inde ponitur ſecundum quodcumque genus cauſæ analogia fiat. Primo enim & cæteris ſic commune eſt analogum, vt nihil eis prius ponat, aut ſignificet, & propterea vocatur analogia vnius ad alterum, ponendo omnia alia a primo loco vnius. Secundis autem analogatis ſic commune eſt nomē analogum, vt aliquid omnibus eis prius ponat primum, ſcilicet ad quod omnia ſecunda attribuuntur. Et vocatur analogia duorum ad tertium vel multorum ad vnum, quia non inter ſe eſt attributio, ſed ad primum. Appellantur autem analoga ſecundum attributionem a logico æquiuoca, vt in principio Prędicamentorum patet, vbi animal æquiuocum dicitur ad animal verum & pictum. Animal enim pictum non pure æquiuoce, ſed per attributionem ad animal verum animal dicitur, & in ratione eius inquantum animal manifeſte patet verum animal accipi. Quęrenti enim quid animal pictum in eo quod animal, reſpondebitur imago animalis veri.

¶ A philoſophis vero Græcis nomina ex vno vel ad vnum, aut in E vno & media inter ęquiuoca & vniuoca dicuntur, vt plures in Metaphyſica patet, & expreſſe in primo Ethicor. huiuſmodi nomina contra analoga diſtinguuntur, vt infra amplius dicetur. A Latinis autem vocantur analoga vel æquiuoca a conſilio. Hanc analogiam S. Tho. in primo Senten. diſt. 19. vocat analogiam ſecundum intentionem & non ſecundum eſſe, eo quòd nomen analogum non ſit hic commune ſecundum eſſe, id eſt formaliter, ſed ſecundum intentionem, id eſt ſecundum denominationem, vt enim ex dictis patet, in hac analogia nomen commune non ſaluatur formaliter, niſi in primo: de cæteris autem extrinſeca denominatione dicitur. Hæc ideo analoga apud Latinos dicuntur, quia proportiones diuerſas ad vnum dicunt, extenſo proportionis nomine ad omnem habitudinem, abuſiua tamen locutio hæc eſt, quàm vna longe minor quàm prima. Quomodo autem de huiuſmodi analogis ſit ſcientia, & cōtradictiones, & demonſtrationes, & conſequentiæ & alia huiuſmodi de eis fiant ex dictis, & Ariſtotelis conſuetudine patet. Oportet enim ſignificationes diuerſas prius diſtinguere, propter quod am- A bigua apud Arabes hæc dicuntur, & deinde a primo ad alia procedere, ſicut a centro ad circumferentiam diuerſis proceditur vijs.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quotuplex eſt, & ſola proprie analogia vocatur.

EX abuſiue igitur analogis ad proprie analoga aſcendendo dicimus analoga ſecundum proportionalitatem dici, quorum nomen eſt commune, & ratio ſecundum illud nomen eſt proportionaliter eadem, vel ſic analoga ſecundum proportionalitatem dicuntur, quorum nomen commune eſt, & ratio ſecundum illud no- B men eſt ſimilis ſecundum proportionem, vt videre corporali viſione. & videre intellectualiter communi nomine vocantur videre, quia ſic intelligere rem animæ offert, vt videre corpori animato. Quamuis autem proportio vocetur certa habitudo vnius quantitatis ad aliam ſecundum quod dicimus quatuor duplam proportionem habere ad duo, & proportionalitas dicatur ſimilitudo duarum proportionum, ſecundum quod dicimus ita ſe habere octo ad quatuor, quemadmodum ſex ad tria. vtrobique enim dupla proportio eſt &c. Tranſtulerunt tamen Philoſophi proportionis nomen ad omnem habitudinem conformitatis, commenſurationis, capacitatis &c.

¶ Et conſequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem ſimilitudinem habitudinum. Et ſic in propoſito vocabulis iſtis vtimur.

¶ Fit autem duobus modis analogia hæc. ſ. Metaphorice & proprie. Metaphorice quidem, quando nomen illud commune abſolute vnam habet rationem formalem, quæ in vno analogatorum ſal- C uatur, & per metaphoram de alio dicitur, vt ridere vnam ſecūdum ſe rationem habet. Analogum tamen Metaphorice eſt vero riſui, & prato florenti, aut fortunæ ſucceſſui. Sic enim ſignificamus hæc ſe habere, quemadmodum homo ridens, & huiuſmodi analogia ſacra ſcriptura plena eſt de Deo Metaphorice notitiam tradens. Proprie vero fit quando nomen illud commune in vtroque analogatorum abſque Metaphoris dicitur, vt principium in corde reſpectu animalis, & in fundamento reſpectu domus ſaluatur. Quod. vt Auerro. in commen. 7. primi Ethicorum ait, proportionaliter de eis dicitur.

¶ Præponitur autem analogia hæc cæteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidem, quia hæc fit ſecundum genus cauſæ formalis inhærentis, quoniam prædicat ea, quæ ſingulis inhærent. Altera vero ſecundum extrinſecam denominationem fit. Nomine autem, quoniam analoga nomina apud Græcos a quibus analogiæ vocabulum habemus, hæc tantum dicuntur, vt ex Ariſt. etiam col- D ligitur, qui in Metaphyſica nomina, quæ dicimus analoga per attributionem ex vno, vel ad vnū, vel in vno vocat, vt patet in princ. 4. & in 7. tex. cō. 15. In 5. autem Metaphyſicæ. c. de Vno in tex. 12. diffiniens vnum ſecundum analogiam, vt ſynonimis vtitur vnum analogia & vnum proportione, & diffinit eſſe ea quæcumque ſe habent vt aliud ad aliud. Aperte inſinuans illam eſſe propriæ analogorum diffinitionem, quam diximus. Quod tamen clarius in arabica habetur tranſlatione dicente. Illa quæ ſunt vnum ſecundum æqualitatem, ſcilicet proportionalem, ſunt; quorum proportio eſt vna, ſicut proportio alicuius rei ad aliam rem, vbi Auer. exponens ait, Et illa dicuntur vnum, quæ ſunt vnum ſecundum proportionalitatem, ſicut dicitur, quòd proportio rectoris ad ciuitatem & gubernatoris ad nauem eſt vna. In ſecundo quoque Poſt. c. 11. huiuſmodi nomina proportionalia, analoga vocat, & quòd plus eſt in primo Ethico. c. 7. diſtinguit ſupradicta nomina ad vnum, aut ex vno contra analoga, dum loquens de communitate boni ad ea, quæ bona dicuntur ait. Non aſſimillantur a caſu æquiuocis, ſed certe ei quod eſt E ab vno eſſe, vel ad vnum omnia contendere, vel magis ſecundum analogiam. Et ſubdens exemplum analogiæ dicit. Sicut enim in corpore viſus, in anima intellectus. In quibus verbis diligenti lectori non ſolum nomen analogiæ hoc, quod diximus ſonare docuit, ſed præferendam eſſe in prædicationibus Metaphyſicis, hanc inſinuauit analogiam in ly magis, vt S. Thom. ibidem propter ſupradictam rationem optime exponit. Scimus ſiquidem ſecundum hanc analogiam rerum intrinſecas entitates, bonitates, veritates &c. quæ ex priori analogia non ſciuntur. Vnde ſine huiuſmodi analogiæ notitia Metaphyſicales proceſſus abſque arte diſcurrunt. Acciditque huiuſmodi ignorantibus, quod antiquis neſcientibus logicam, vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit forte ab Ariſtot. tempore tam periculoſus caſus iſte, ſicut modo apud nos eſt, quoniam blaſphemare fere videtur, qui Metaphyſicales terminos analogos dicens ſecundum proportionalitatem communes exponit. Cum tamen Auer. dicat ſuper prædicto tex. Et dignius his tribus modis eſt, vt ſit nomen boni dictum de eis ſecundum viam, quæ dicitur de proportionalibus.

portionalibus. Vocatur quoque a S. Thom. in primo Senten. di. 19. analogia hæc, analogia ſecundum eſſe & ſecundum intentionem, eo quòd analogata iſta nec in ratione cõmunis nominis, nec in eſſe illius rationis participantur, & tamen tam in ratione illius nominis quàm in eſſe eiuſdem proportionalitatis cõueniunt. Sed quoniam vt dictum eſt, obſcura & neceſſaria valde res hæc eſt, accurate diſtinctèque dilucidanda eſt per plura capitula. F

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis diſtinguitur.

QVONIAM autem analogia media eſt inter æquiuocationem puram & vniuocationem, ex extremis, medij natura declaranda eſt. Et quia in nominibus tria inueniuntur, ſcilicet vox, conceptus in anima, & res extra, ſeu conceptus obiectiuus: ideo ſingula perluſtrando dicendũ eſt, quomodo analogum ab analogatis diſtinguitur. G

¶ Et a rebus incipiendo, quia priores conceptibus & nominibus ſunt, dicimus quòd nomine æquiuoco ita diuerſæ res ſignificantur, quòd vt ſic non niſi voce adunantur. Vniuoco vero diuerſæ res ita ſignificantur, quòd vt ſic ad rem in ſe ſimpliciter vnam abſtractam & præciſam ineſſe cognitio ab ais adunantur. Analogo autem nomine res diuerſæ ita ſignificantur, quòd vt ſic ad res diuerſas ſecũdum proportionem vnam uniuntur. Vocatur autem in propoſito res nõ ſolum natura aliqua, ſed quicumque gradus, quæcumque realitas, & quodcumque reale in rebus inuentum. Vnde inter vniuocationem & analogiam hæc eſt differentia, quòd res fundantes vniuocationem ſunt ſecundum inuicem ſimiles, quòd fundamentum ſimilitudinis in vna, eſt eiuſdem rationis omnino cũ fundamento ſimilitudinis in alia: ita quòd nihil claudit in ſe vnius ratio, quod non claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentum vniuocæ ſimilitudinis in vtroque extremorum æque abſtrahibile ab ipſis extremis. H

¶ Res autem fundantes analogiam ſic ſunt ſimiles, quòd fundamẽtum ſimilitudinis in vna diuerſæ eſt rationis ſimpliciter a fundamẽto illius in alia: ita quòd vnius ratio non claudit id, quod claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentum analogæ ſimilitudinis in neutro extremorum oportet eſſe abſtractum ab ipſis extremis, ſed remanent fundamenta diſtincta, ſimilia tamen ſecundum proportionem: propter quod eadem proportionaliter vel analogice dicũtur. Et vt omnibus poſſint prædicta patere, declarantur exemplariter in vniuocatione huius nominis animal, & analogia huius nominis ens, homo, bos, leo, & cætera animalia, quia habent in ſe ſingulas naturas ſenſitiuas ſeu proprias animalitates, quas conſtat diuerſas ſecũdum rem eſſe, & omnino ſimiles, ſic quòd in quocumque extremo: puta homine, aut leone conſideratur ſecundum ſe animalitas, quæ eſt ſimilitudinis fundamentum, inuenitur æqualiter abſtrahens ab eo in quo eſt, & nihil includens in vno, quod nõ in alio: ideo & in rerum natura fundant ſecundum ſuas animalitates ſimilitudinem vniuocam, quæ identitas generica vocatur, & in eſſe cognito adunantur non ad duas vel tres animalitates, ſed vnam tantum, quæ animalis nomine in concreto per ſe primo ſignificatur, & vniuoce vocatur communi nomine animal. Omnium ſiquidem eorum, ſecundum quòd naturas ſenſitiuas habent, indiſtincta omnino eſt ratio, quæ illius rei, quam animalitatem vocauimus, adæquata eſt diffinitio. Subſtantia autem, qualitas, quantitas, &c. quia non habent in ſuis quidditatibus, aliquid prædicto modo abſtrahibile, puta entitatem, quoniam ſupra ſubſtãtialitatem nihil amplius reſtat: ideo nullam ſubſtantialitatem vniuocantem inter ſe cõpariuntur. I

¶ Et quia cum hoc, quòd non ſolum eorum quidditates ſunt diuerſæ, ſed etiam primo diuerſæ, retinent ſimilitudinem in hoc, quòd vnumquodque eorum ſecundum ſuam proportionem habet eſſe: ideo & in rerum natura non ſecundum aliquam eiuſdem rationis in extremis, ſed ſecundum proprias quidditates, vt commenſuratas his propriis eſſe fundant analogiam, id eſt proportionalem ſimilitudinẽ. Et in intellectu adunantur ad tot res, quot ſunt fundamenta proportionis ſimilitudine vnitas ſignificatas propter illam ſimilitudinem entis nomine, & analogice communi nomine vocantur ens: differenter ergo res adunantur ſub nomine analogo & vniuoco. K

¶ Conceptus quoque mentalis non eodem modo inuenitur in vniuocis & analogis, quoniam nomen vniuocum & omnia vniuocata, vt ſic, vnum tantum conceptum in mente habent perfecte & adæquate eis correſpondentem: quia fundamentum vniuocæ ſimilitudinis, quod ſignificatum formale eſt nominis vniuoci, vnius omnino rationis eſt in omnibus vniuocatis, ac per hoc in vno repræſentato, omnia repræſentari neceſſe eſt. In analogis vero, quoniam fundamenta analogæ ſimilitudinis diuerſarum ſunt rationum ſimpliciter, & eiuſdem ſecundum quid, id eſt ſecundum proportionẽ, oportet duplicem analogi mentalem conceptum diſtinguere, perfectum, & imperfectum, & dicere quòd analogo & ſuis analogatis reſpon- F dat vnus conceptus mentalis imperfectus, & tot perfecti quot ſunt analogata. Quia enim vnum analogatorum, vt ſic, ſimile eſt alteri, conſequens eſt quòd conceptus repræſentans vnum repræſentet alterum iuxta illam maximam. Quicquid aſſimilatur ſimili, vt ſic, aſſimilatur etiam illi, cui illud tale eſt ſimile.

¶ Quia vero talis ſimilitudo ſecundum proportionem tantum eſt, quæ diuerſam rationem in altero fundamento habet, conceptus perfecte repræſentans vnum analogatorum a perfecta repræſentatione alterius deficit, & conſequenter oportet alterius analogati alterum adæquatum conceptum eſſe. Vnde & analogum vnum habere mentalem conceptum, & plures habere conceptus mentales, verum eſt diuerſimode, quamuis ſimpliciter loquendo, magis debeat dici analogi eſſe plures conceptus, niſi loquendi occaſio aliud exigat. Dico autem hoc, quoniam cum contradicendum analoga omnino carere vno conceptu mentali ſermo eſt, vnum eorum conceptum abſolute dicere non eſt reprehendendum. Propter quod, oportet ſolerti diſcretione lectorem vti, quando inuenitur ſcriptum, quòd analogata conueniunt in vna ratione, & quando inuenitur alibi, quòd analoga non conueniunt in vna ratione. G

¶ Eſt ergo differentia inter analogiam & vniuocationem quoad conceptum mentalem, quòd vniuoci & vniuocatorum, vt ſic, vnus eſt conceptus perfecte & adæquate eis reſpondens, vt de conceptu animalis patet. Analogi vero & analogatorum, vt ſic, plures neceſſario ſunt conceptus perfecte ea repræſentantes, & vnus eſt cõceptus imperfecte repræſentans. Non ita quòd ſit vnus conceptus adæquate reſpondens nomini analogo, & inadæquate analogatis, quoniam ſecundum veritatem, nomen illud vniuocum eſſet: ſed ita quòd cõceptus vnus repræſentans perfecte alterum analogatum vt ſic, imperfecte repræſentat reliquum.

¶ Quoad vocem autem non eſt inter analoga, & vniuoca differentia. His autem prælibatis, intentum facile patere poteſt, quomodo, ſcilicet diſtinguitur analogum, puta ens, ab analogatis: puta ſubſtãtia quantitate, & qualitate. Vniuocum enim, puta animal, diſtinguitur ab vniuocatis: puta homine & leone, quoad rem ſignificatam, H ſeu conceptum obiectiuum, & quoad conceptum mentalem, ſicut vnum ſimpliciter abſtractum, &c. a multis ſimpliciter, &c. Analogũ vero quoad rem, ſeu obiectiuum cõceptum, diſtinguitur ſicut vnũ proportione a multis ſimpliciter, vel & idem eſt, ſicut multa vt ſimilia ſecundum proportiones a multis abſolute, verbi gratia. Ens diſtinguitur a ſubſtantia & quantitate, non quia ſignificat rem quãdam eis communem: ſed quia ſubſtantia quidditatem tantum ſubſtantiæ importat, & ſimiliter quantitas quidditatem quantitatis abſolute ſignificat, ens autem ſignificat ambas quidditates, vt ſimiles ſecundum proportionem ad ſua eſſe, & hoc eſt dicere vt eaſdem proportionaliter.

¶ Quoad conceptum autem mentalem adæquatum, hoc quoque eodem omnino modo diſtinguitur. Secundum conceptum vero mentalem imperfectum, quamuis diſtinguatur ſicut vnum ſimpliciter a multis ſimpliciter: non tamen ſicut vnum abſtrahens in repræſentando ab illis multis, quemadmodum in vniuocis contingit. I Quoniam vt ex dictis patet, conceptus ille, puta qualitatis inquantum ens, alterius analogati, id eſt ipſius qualitatis ſecundum quod ſe habet ad ſuum eſſe, eſt adæquate repræſentatiuus, & a qualitatis quidditate non abſtrahens. Cæterorum vero: puta quantitatis & ſubſtantiæ, imperfecte tantum eſt repræſentatiuus inquantum eis ſimilis proportionaliter eſt.

CAPVT V.

Qualis eſt abſtractio analogi ab analogatis.

OPORTET autem ex præmiſſis oſtendere qualiter analogum abſtrahat ab his, quibus commune ſecũdum analogiam dicitur: puta qualiter ens abſtrahit a ſubſtantia & quantitate. Inſurgit ſiquidem difficultas quædam in re hac, & ex parte rerum, & ex parte conceptus. K

¶ Ex parte ſiquidem rerum, quia videtur analogi nominis res ſignificata eodem abſtrahibilis & abſtracta modo, quo res vniuoco nomine ſignificata. Quoniam cum vt 5. Metaphyſicæ dicitur, vnum in qualitate facit ſimile, nulla apparet ratio, cur a quibuſdam ſimilibus ſit vna res abſtrahibilis, & a quibuſdam non, licet euidens ratio ſit, cur ab his ſimilibus: puta Sorte & Platone abſtrahibilis ſit res magis vna, & ab illis puta homine & lapide minus vna. Vnde ſi ſubſtantia & quantitas aſſimilantur in hoc, quòd vtraque eſt ens, & conſequenter in eis eſt aliquid vnum, quod eſt fundamentum illius ſimilitudinis, quid vetat ab eis abſtrahi rem vnam vtrique communem?

¶ Ex parte vero conceptus, quia videtur eodem modo conceptus analogi abſtrahere ab analogatis, ſicut vniuocum ab vniuocatis, eo quòd analogum nomen importat, & in confuſo ſingulas proportiones

tiones analogatorum & diſtincte non ſignificat: niſi proportionem in communi, Verbi gratia, ens nõ ſignificat habens ſe ad eſſe ſic, vel ſic: puta vt ſubſtantia, aut vt quantitas: ſed ſi proportionale nomen eſt ſignificare, videtur habens ſe ad eſſe ſecundum aliquam proportionem, quæcumque ſit illa. Hoc autem conſtat eſſe æque abſtractũ a ſubſtantia & a quantitate, & conſequenter per modum vniuoci in analogis abſtractus conceptus apparet.

¶ Vt autem euidens fiat huius ambiguitatis determinatio ſciendũ eſt, quòd licet abſtrahere diuerſa ſignificet, cum dicimus intellectũ abſtrahere animal ab homine & equo, & cum dicimus animal abſtrahere ab homine & equo, eo quòd tunc ſignificat ipſam intellectus operationem attingentem in eis vnum & non alia, nunc vero ſignificat extrinſecam denominationem ab illa intellectus operatione, qua res cognita abſtracta denominatur, in vnum tamen & idem ſemper tendit, quoniam ſemper ſonat intelligi vnum non intellecto altero. Ideoque nihil aliud eſt agere de abſtractione analogi ab analogatis, quàm inquirere & determinare, quo modo res ſi- B gnificata analogo nomine intelligi poſſit, non cointellectis analogatis, & quomodo conceptus illius habeatur abſque conceptibus iſtorum. Cum igitur ea ſupradictis, & ex ipſo analogiæ vocabulo pateat, quòd analogo nomine non ſimpliciter vna res: ſed res proportione vna ſignificatur, talis autem idem eſt quod res diuerſæ, vt ſimiles proportionaliter, facile deduci poteſt, quòd res analoga poteſt quidem intelligi non cointellectis analogatis, & conſequenter abſtrahere ab eis, ſed non ſicut in vniuocis res vna: puta natura ſenſitiua, ſeu animal intelligitur non cointellectis omnino natura humana, & æquina vt ſic, ſed ſicut duæ res vt proportionaliter ſimiles intelliguntur, non cointellectis ipſis illis duabus rebus, ſecundum ſuas proprias naturas abſolute. Ita quod analogi abſtractio non cõſiſtit in cognitione vnius & nõ in cognitione alterius, ſed in vnius & eiuſdem intellectione vt ſic, & nõ in intellectione abſolute, Verbi gratia. Entis abſtractio non conſiſtit in hoc, quòd entitas apprę- C henditur & ſubſtantia, aut quantitas non, ſed in hoc quod ſubſtantia, aut quantitas appræhenditur, vt ſic ſe habet ad proprium eſſe, ſecundum hoc enim ſimilitudo proportionaliter attenditur, & nõ appræhenditur ſubſtantia, aut quantitas abſolute. Et ſimile eſt de alijs rebus analogis, quales ſunt fere omnes Metaphyſicales. Vnde concedi poteſt rem analogam abſtrahere, & non abſtrahere ab analogatis diuerſimode. Abſtrahere quidem pro quãto abſtrahit ab eis, quemadmodum res vt ſic, ideſt res ſimilis alteri proportionaliter abſtrahit a ſe abſolute ſumpta. Non abſtrahere vero pro quanto res, vt ſic accepta, ſeipſam neceſſario includit, & abſque ſeipſa intelligi non poteſt. Quod de vniuocis dici non poteſt. Quia res vniuoca abſque alijs, quibus eſt vniuoce commune intelligitur ſic, quod eas in ſuo intellectu nullo modo actualiter includit vt patet.

¶ Obiectioni autem ad oppoſitum adductę ex analogę ſimilitudinis natura facile ſatisfit. Dicendo quòd cum vnum multipliciter dicatur, non oportet omnem ſimilitudinem attendi ſecundum vnum ſimpliciter, ſed quandoque ſufficit quod vnum ſecundum propor- D tionem faciat ſimile. Vnum autem proportionaliter non eſt ſimpliciter vnum, ſed multa ſimilia ſecundum proportiones a quibus, ideo non poteſt abſtrahi res vna ſimpliciter, quia ſimilitudo ipſa proportionalis tantum eſt, & fundamentum non eſt vnum niſi proportionaliter. De ratione ſiquidem vnius proportionaliter eſt habere quatuor terminos, vt in 5. Ethic. dicitur. Quoniam proportionalitas, qua ſimilitudo proportionum fit, inter quatuor ad minus, quæ duarum proportionum extrema ſunt, neceſſario eſt, & cõſequenter vnum proportione nõ vnificatur ſimpliciter, ſed diſtinctionem retinens vnum pro tanto eſt, & dicitur pro quanto proportionibus diſſimilibus diuiſum non eſt. Vnde ſicut nõ eſt alia ratio quare vnum proportionaliter non eſt vnum abſolute, niſi quia iſta eſt eius ratio formalis, ita non eſt quærenda alia ratio, cur a ſimilibus proportionaliter nõ poteſt abſtrahi res vna. hoc enim ideo eſt, quia ſimilitudo proportionalis talem in ſua ratione diuerſitatẽ claudit. Et accidit vlterius procedentibus vt quærant id, quod ſub quæſtione non cadit, vt quare homo eſt animal rationale &c. De E abſtractione quoque conceptus eodem dicendum eſt modo. abſtrahit enim conceptus analogi nominis non ſicut vnum ſimpliciter, ſed ſicut vnum proportione, ſeu ſimile ſecundum proportiones a multis abſolute. Sed quia obiciendo tangitur de abſtractione conceptus analogi a ſpecialibus conceptibus illius analogiæ, & abuſiue analogata ibidem vocantur partiales analogi rationes: ideo diligenter cauendum eſt, ne apparentia in obiectione tacta in illum errorem ducat, qui ibi tangitur.

¶ Sciendum ſiquidem eſt, quòd licet in analogis ſecundum attributionem in hoc omnia analogata conueniant, quòd eandem formam omnino reſpiciunt, ita quòd non ſolum conueniunt in vno termino, ſed in hoc quod eſt reſpicere illum, erroneum tamen eſt analogo per attributionem conceptum vnum reſpectus in communi ad illum terminum per abſtractionem a tali & tali reſpectu attribuere, Verbi gratia, animal inquãtum ſanum, vrina inquantum ſana, & medicina inquantum ſana licet conueniant, & in ſanitate

A tanquàm termino, cuius animal eſt ſubiectum, vrina ſignum, & medicina cauſa, & conueniant in hoc quod eſt reſpicere ſanitatem, quodlibet enim eorum ſanitatem reſpicit licet diuerſimode, ab his tamen ſpecialibus reſpectibus non abſtrahitur reſpectus in communi ad ſanitatem importatus ſani nomine, in cuius conceptu omnes ſpeciales reſpectus ad ſanitatem confuſe, & in potentia clauduntur. Falſum enim eſt, quòd ſanum ſignificet hoc, quod dico reſpiciens vel aliqualiter ſe habens ad ſanitatem. Tum quia ſic ſani nomẽ vniuocum vere eſſet ad vrinam, & animal &c. vt patet ex vniuocorum diffinitione. Tum quia hoc eſt contra intentionem dicentium vrinam, aut dietam ſanam. Percunctantibus ſiquidem quid eſt vrina inquantum ſana, non reſpondetur, reſpiciens ſanitatem: ſed omnes reſpectum illum ſpecificant, reſpondentes, ſignum ſanitatis, & ſimiliter de dieta reſpondetur, quòd eſt cõſeruatiua ſanitatis &c. Tum quia cõtra omnes & Philoſophos, & logicos huc uſque a me viſos, hoc eſt. Sicut autem in prædictis analogis prędictus cauendus eſt er- B ror: ita in analogis ſecundum proportionem, quæ ſola ſimpliciter analoga ſunt, ſimilis cauendus eſt error, ex ſimili cauſa apparentiæ firmitatem trahens.

¶ Quia enim analogata conueniunt in hoc, quòd vnumquodque eorum commenſuratum, ſeu proportionatum eſt licet diuerſimode, credi poteſt, quòd ab his ſpecialibus proportionibus abſtrahatur proportionatum in communi, & nomine analogo ſignificetur. Ac per hoc analogum habeat conceptum vnum, in quo confuſe & in potentia claudantur omnes ſpeciales proportiones analogatorum, Verbi gratia, vt quia ſubſtantia proportionata eſt ſuo eſſe, & ſimiliter quantitas & qualitas, licet diuerſimode: ideo a ſubſtantia & quantitate & qualitate, &c. diuerſimode proportionatis ſuis eſſe abſtrahatur res, ſiue quidditas proportionem habens ad eſſe, qualiſcumque ſit illa proportio, & hoc ſit entis primarium ſignificatũ, in quo omnes ſpeciales proportiones ſubſtantiæ, quantitatis, & qualitatis &c. ad ſua eſſe confuſe claudantur & in potentia. Sed hoc C falſiſſimum eſt. Tum quia hoc quod dicitur, ſcilicet res proportionata ad hoc quòd ſit, non eſt res vna ſimpliciter etiam in eſſe obiectiuo, niſi chimerice. Tum quia proportionalia nomina vniuoca eſſent, vt ex vniuocorum diffinitione patet, & conſequenter periret proportionalitatis ratio, quæ extrema vnum ſimpliciter eſſe nõ compatitur, & ſic eſſent proportionalia & non proportionalia, quod intellectus capere non poteſt. Tum quia contra Ariſt. authoritatem in 2. Poſterio. inferius adducendam, & adductam ex primo Ethicorum, & Sanctum Thomam, & Auerro. & Alber. expreſſe eſt. Vnde confuſio, qua analogum tam ſecundum attributionem quam ſecundum proportionem importat ſpeciales habitudines, aut proportiones, non eſt confuſio plurium conceptuum in vno communi conceptu, ſed eſt confuſio ſignificationum in vna voce, licet difformiter. Quoniam in analogia attributionis vox analoga primum diſtincte ſignificat, cætera autem confuſe. In analogia vero proportionis nomen analogum ad omnes ſuas ſignificationes indiſtincte ſe habere permittitur.

D ¶ Cautum tamen & attentum oportet hic eſſe, quia cum analogi rationes dupliciter ſumi poſſint, ſcilicet ſecundum ſe, & vt eadem, & ipſæ vt eadem propter identitatem proportionalis naturam non abſtrahantur a ſeipſis, & tamen aliquid conueniat eis ratione identitatis, ſeu inquantum eadem ſunt, quod non conuenit eis ratione diuerſitatis, vt patet de communibus eis, videtur quòd duo incompoſſibilia ſecundum apparentiam analogi rationibus conueniant, ſcilicet quòd ipſæ vt eadem nõ abſtrahantur a ſeipſis, & quòd ipſæ vt eadem aliquid cauſent & habeant, quòd non vt diuerſæ. Replicatæque poſſunt vt eadem, non reduplicatis vt diuerſæ ſunt. Hęc enim non ſolum incompoſſibiliter, ſed neceſſario ſimul ſibi vendicat identitas proportionalis, quoniam & extrema vnit omnino non patiens ab eis omnino abſtrahi non permittit & extrema aliqualiter indiuiſa & eadem ponens, vt eadem ea conſiderabilia & reduplicabilia exigit, ſicque fit, vt in analogo ſecundum identitatem in ſe clauſam ad diuerſitatem rationum in ſe quoque clauſam compara- E to, abſtractio quædam, quæ non tam abſtractio, quàm quidam abſtractionis modus eſt, inuenitur, propter quem non ſolum ab analogatis: puta ſubſtantia & quantitate analogum: puta ens abſtrahere dicitur, vt ſupradiximus, ſed ab ipſis eius rationibus, ſeu a diuerſitate ipſarum rationum eius: puta rationis entis in ſubſtantia, & rationis entis in quantitate, non quia quandam rationem eis communem dicat, quia hoc eſt fatuum, nec quia illæ rationes omnino ſint eædem, aut eas omnino vniat, quia ſic non eſſet analogum, ſed vniuocum, ſed quia eas proportionaliter adunans, & vt eadem proportionaliter ſignificans, vt eaſdem conſiderandas efficit, annexa inſeparabiliter, diuerſitate quaſi ſecluſa, & identitate proportionali vnit, & confundit quodammodo diuerſitatem rationum, ſicque nõ ſola ſignificationum in voce confuſio analogo conuenit: ſed confuſio quædam conceptuum, ſeu rationum fit in identitate eorum proportionali, ſic tamen vt non tam conceptus quàm eorum diuerſitas confundatur.

¶ Et quoniam analogum talem identitatem præcipue importat,

& tali confuſione frequenter vtimur, analoga nomina ab omni rationum eius diuerſitate abſtrahere dicentes, dum conſule pro omnibus ſupponere ipſum pluries exponimus: ideo non mediocri opus eſt vigilantia, ne in vniuocationem labi contingat. Abſtrahit igitur analogum a ſuis analogatis: puta ens a ſubſtantia & quantitate, ſicut vnum proportione a multis, ſeu ſicut ſimilia proportionaliter a ſeipſis abſolute, tam quo ad conceptum obiectiuum quàm mentalem, ſiue ſit ſermo de abſtractione totali, ſiue de formali. Hæ enim abſtractiones non differunt in eodem, niſi ſecundum præciſionem, & non præciſionem, vt alibi declarauimus. Vnde nihil aliud eſt dicere ens abſtractum a naturis prædicamentorum abſtractione formali, quàm dicere naturas prædicamentales proportionales ad ſua eſſe, vt ſic præciſe, a ſpecialibus autem ſeu ſingulis analogiæ rationibus extremis, non tertio conceptu ſimplici, ſed voce communi & identitate proportionali earundem quodammodo abſtrahit.

CAPVT VI.

Qualis ſit prædicatio analogi de ſuis analogatis.

VIDEBITVR AVTEM forte alicui ex his, quòd prædicatio analogi de ſuis analogatis: puta entis de ſubſtantia & quantitate, aut formæ de anima & albedine &c. ſit ſicut prędicatio æquiuoci de ſuis æquiuocatis: ita quòd non ſit prædicatio ſuperioris de inferioribus, nec communioris de minus communi: niſi ſola voce: ſed eiuſdem de ſeipſo. Non eſt enim analogo res vna ſignificata, quæ in vtroque analogatorum ſaluetur, abſque hoc autem prædicatio communioris, aut ſuperioris non inuenitur ſecundum intrinſecam denominationem, ſeu inexiſtentiam. Sic enim analogum ſecundum proportionalitatem commune eſſe dictum eſt. H Fouere quoque poteſt non parum opinionem hanc proceſſus iuxta primum Topico. Aut ſcilicet analogum eſt prædicatum conuertibile, aut inconuertibile, ſecluſa vocis communitate. Et cum conſtet non eſſe inconuertibile, quoniam ſubſtantia vt ſic ſe habẽs ad ſuum eſſe, quod ens de ſubſtantia dictum prædicat, conuertitur cum ſubſtantia, & ſimiliter quantitas ſic commenſurata ſuo eſſe cum quantitate conuertitur, & ſic de alijs, conſequens eſt, quòd analogum tanquàm ſuperius de analogatis prædicari non poſſit. Superioris enim intentionem ſuſcipere non poteſt, quod conuertibile eſſe comprobatur.

¶ Et quoniam ſecundum veritatem, analogum vt ſuperius prædicatur de analogatis, & non ſola voce commune eſt eis, ſed conceptu vnico proportionaliter, cuius vnitas ad hoc, quòd prædicatum aliquod ſuperioris rationem habeat, ſufficit, quia ſuperius nihil aliud ſonat quàm vnum prædicatum ad plura ſe extẽdens. I Vnum autem non per accidens, aut congregatione, ſicut aceruus lapidum, ſed per ſe conſtat eſſe etiã vnũ proportione. ideo ad huius veritatis claritatem ex extremis procedendo ſciendum eſt, quòd quia analogum medium eſt inter vniuocum & pure æquiuocum, conſequens eſt quòd analogum idem aliquo modo, & non idem aliquo modo de ſuis prædicet analogatis. Et quia prædicat aliquod abſtrahens aliquomodo a ſuis analogatis, vt ex præmiſſo patet capite, conſequens eſt, quòd comparetur ad ſua analogata vt maius ad minora, ſeu ſuperius ad inferiora, licet non omnino vnum ſecundum rationem ſit, quod ens importat. Quod vt clarius pateat, figuraliter declaratur ſic. Tam in æquiuocis, quàm vniuocis, quàm analogis quatuor inueniuntur, ſcilicet duæ res ad minus æquiuocatę, vniuocatę, aut analogatę, & duę res, ſeu rerum rationes æquiuocationem, vniuocationem, aut analogiam fundantes. Verbi gratia In æquiuocatione canis inueniuntur hæc quatuor, ſcilicet canis marinus & canis tereſtris, & ratio illius, & ratio iſtius ſecundum nomen canis. K In vniuocatione quoque animalis inueniuntur quatuor, ſcilicet homo, & bos, & natura ſenſitiua hominis, & natura ſenſitiua bouis, quę animalis vniuocationem fundant. In analogia ſimiliter entis quatuor ſunt, ſcilicet ſubſtantia & quantitas, & ſubſtantia inquantum commenſurata ſuo eſſe, & quantitas ſecundum quod ſuo eſſe proportionatur. Et licet prima duo, ſcilicet æquiuocata, & vniuocata & analogata eodem modo quantum ad propoſitum ſpectat in omnibus his diſtinguantur, quia vtlibet ex oppoſito condiſtincta ſunt, altera tamen duo vniuocationem, æquiuocationem & analogiam fundantia diuerſimode vnita, aut diſtincta ſunt.

¶ In æquiuocis namque, rationes illæ, puta canis marini & terreſtris, ſunt omnino diuerſæ ſecundum rationem, & propter hoc id, quod prædicat canis de marino cane, nullo modo prædicat de terreſtri, & econuerſo: & ideo ſola voce communius aut maius æquiuocatis dicitur & eſt. In vniuocis vero res illæ: puta animalitas in boue, & animalitas in leone licet numero, & ſpecie diuerſæ ſint, ratione tamen omnino eædem ſunt. Ratio enim vnius eſt omnino F eadem, quod ratio alterius & econuerſo, & propter hoc id, quod prædicat animal de homine, idem omnino prædicat de boue, & vniuocum dicitur, & ſuperius homine, & boue. In analogis autem res analogiam fundantes, puta quantitas vt ſic ſe habens ad eſſe, & ſubſtantia vt ſic habens ad eſſe, licet diuerſæ ſint, & numero, & ſpecie, & genere, ratione tamen eædem ſunt non omnino, ſed proportionaliter, quoniam vnius ratio proportionaliter eadem eſt alteri. Et propter hoc id, quod prædicat analogum, puta ens de quantitate: illudmet proportionaliter prædicat de ſubſtantia, & econuerſo. Eſt enim illudmet proportionaliter id, quod in ſubſtantia ponit, & econuerſo. & propter hoc analogum: puta ens, non ſola voce communius maius, aut ſuperius analogatis eſt: ſed conceptu, vt dictum eſt, proportionaliter vno: ita quòd analogum & vniuocum conueniunt in hoc, quòd vtrumque communioris & ſuperioris rationem habet. Differunt autem in hoc, quòd illud eſt ſuperius analogice, ſeu proportionaliter, hoc vero vniuoce, & merito: quia
G fundamentum ſuperioritatis vtrobique ſaluatur, vniuocationis autem non.

¶ Fundatur enim ſuperioritas ſuper identitate rationis rei ſignificatæ, ideſt ſuper hoc, quòd res ſignificata inuenitur non in hoc tantum: ſed illamet non numero, ſed ratione inuenitur in alio. Vniuocatio autem ſuper modo identitatis omnimoda, ſcilicet identitate rationis rei ſignificatæ, ideſt ſuper hoc, quòd ratio rei ſignificatæ in illo & in iſto eſt eadem omnino. Quamuis enim in analogis hic identitatis modus non inueniatur, quem in vniuocis inueniri pluries dictum eſt: identitas tamen ipſa rationis rationum inuenitur. Eſt namque identitas proportionalis identitas quædam: & ideo nõ minus analogum, puta ens eſt prædicatum ſuperius quàm vniuocum: puta animal, ſed alio modo, analogum enim eſt ſuperius proportionaliter: quia fundatur ſupra identitatem proportionalis rationis rei ſignificatæ. Vniuocum autem præciſe & ſimpliciter: quia ſuper omnimoda identitate rationis rei ſignificatæ eius ſuperioritas fundatur, propter quod Sanctus Thomas ſuperioritatis fundamentum aſpiciens in 5. Metaphyſicę dixit, quòd ens eſt ſuperius ad omnia, ſicut animal ad hominem, & bouem. Vnde obiectiones ad oppoſitum adductæ in hoc peccant, quod inter identitatem & modum identitatis non diſtinguunt. Fatendum eſt enim, quòd ad hoc quòd aliquis terminus denominetur ſuperior, aut communior, oportet vt rem vnam & eandem in vtroque ponat, ſed ſophiſma conſequentis committitur inferendo ex hoc. ergo oportet quòd dicat rem vnam, & eandem omnino, & eſt ſemper ſermo de identitate ſecundum rationem, ſeu diffinitionem. Identitas enim & vnitas continent ſub ſe non ſolum vnitatem & idẽtitatem omnimodam, ſed proportionalem, quæ in analogi nominis ratione ſaluatur. Negandum eſt igitur, quòd in analogis non prædicatur idem de vno & alio analogato, quoniam vnum & idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur, & propterea inter prædicata non conuertibilia numerandum eſt. Quantitas enim licet adæquet ens de quã
I titate verificatum ſecundum rationem omnino eandem, non tamen ſecundum rationem illam proportionaliter, quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad ſubſtantiam & qualitatem ſe extendit: verum quia analogum ſonat identitatem proportionalem, ideo huiuſmodi rationibus formaliter reſpondendo, nullo pacto concedendum eſt analogum conuerti cum aliquo analogato. Ad materiam tamen deſcendendo poteſt intrepide dici, quòd quia analogum rationem vnam proportionaliter tantum prædicat, & vnum proportionaliter plura eſſe proportionibus ſimilia, manifeſtum eſt: dupliciter poteſt ſecundum ſingulas rationes ad analogata comparari. Vno modo abſolute, & ſic ſecundum ſingulas rationes cum ſingulis analogatis conuertitur, quia nulla omnino vna analogi ratio in duobus analogatis inuenitur. Alio modo ſecundum identitatem proportionalem, quam habet vna cum altera, & ſic cum nullo analogato conuertitur, quoniam omnes analogi rationes indiuiſæ ſunt proportionaliter, & vna eſt altera proportio-
K naliter. Et quia vt dictum eſt, analogum hanc ſonat identitatem ideo formaliter & ſimpliciter loquendo analogum inconuertibile & totius prædicatum cõcedendũ eſt eſſe. Non tñ genus, aut ſpeciem, aut proprium, aut diffinitionem, aut differentiam, aut accidens vniuerſaliter eſt. Nec propterea diminutus Ariſt. aut Porphy. fuit, quoniam prædicabile quod ſimpliciter vnum eſt, docebant, ac per hoc inter æquiuoca analoga numerarunt.

¶ Ex prædictis autem manifeſte patet, quòd analogum non conceptum diſiunctum, nec vnum præciſum inæqualiter participatum, nec vnum ordine, ſed conceptum vnum proportione dicit & prædicat. De ordine tamen in analogis incluſo infra tractabitur. Vnde cum dicitur de homine, aut albedine, aut quocumque alio quòd eſt ens, non eſt ſenſus, quòd ſit ſubſtantia, vel accidens: ſed ſic ſe habens ad eſſe. Vtor autem ly ſic, quoniam de proprijs nominibus proportionum ad eſſe in actu exercito eas importantibus diſputare nolo ad præſens, quoniam Metaphyſici negotij opus hoc eſt, & exemplariter hic de ente loquimur.

¶ Simile

¶ Similis ſiquidem eſt de actu, potentia, forma, materia, principio, cauſa, & alijs huiuſmodi iudicium.

CAPVT VII.

Qualis analogatorum ſecundum analogi nomen diffinitio.

APPARERE quoque poterit alicui, quòd in ratione vnius analogati, puta qualitatis, ſecundum analogi, puta entis, nomẽ, alterius analogi: puta ſubſtantiæ vel quantitatis ratio ſecundum idem analogi nomen cadere debeat, ſicut in analogia attributionis contingere dictum eſt. Fundamentum autem inde apparentia hæc ſumit, quia ratio vnius analogati vt eadem proportionaliter eſt, alteri, abſque illa altera capiri complete nequit. Dictum eſt autem, quòd analogo nomina rationes hæ importantur, vt eadem proportionaliter ſunt.

¶ Et confirmat hoc expoſitio ipſa analogiæ ab Ariſt. Auer. & San. Thom. in primo Ethi. poſita. Exponunt. n. quòd bonum, ſeu perfectio analogice dicitur de viſu & intellectu, quia ſicut viſus in corpore, ita intellectus in anima perfectio eſt. Conſtat autem, quòd non eſt intelligibile hoc ſe habere ſicut illud, niſi vtrumque extremorum percipiatur. Neceſſario igitur videtur vnum analogatorum ſecundum analogi nomen per aliud diffiniendum eſſe.

¶ Vt autem liqueat huius ambiguitatis ſolutio, recolendum eſt, analoga hæc dupliciter inueniri, ſcilicet proprie & metaphorice. Diuerſimode enim hæc ſe habent ad propoſitam quæſtionem. In analogia ſiquidem ſecundum metaphoram oportet vnum in alterius ratione poni non indifferenter ſed proprie ſumptum, in ratione ſui metaphorice ſumpti claudi neceſſe eſt. Quoniam impoſſibile eſt intelligere quid ſit aliquid ſecundum Metaphoricorum nomen, non cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neque enim fieri poteſt vt intelligam quid ſit pratum in eo quod ridens: niſi ſciam quid ſignificet riſus nomen proprie ſumptum, ad cuius ſimilitudinem dicitur pratum ridere. Eſt autem huius ratio radicalis, quia analogum metaphorice ſumptum nihil aliud prædicat, quàm hoc ſe habere ad ſimilitudinem alius. Quod abſque altero extremo intelligi nequit, & propter hoc huiuſmodi analoga prius dicuntur de his: in quibus proprie ſaluantur, & poſterius de his, in quibus metaphorice inueniuntur, & habent in hoc affinitatem cum analogis ſecundum attributionem vt patet. In analogia vero in qua nominis ſaluatur proprietas, nullum analogi membrum per alterum diffiniri oportet: niſi forte gratia materiæ, vt S. Thom. in 2. q. de Veritate articu. 11. docuit. Sunt enim analogatorum rationes ſecundum analogi nomen quodammodo mediæ inter analoga ſecũdum attributionem, & vniuoca. In analogia enim ſecundum attributionem primum diffinit reliqua. In vniuocis vero neutrum alterum diffinit, ſed vnius diffinitio eſt completa alterius diffinitio, & econuerſo. In analogis autem neutrum alterũ diffinit: ſed vnius diffinitio eſt proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur ſemper de ratione ſecundum nomen commune. Verbi gratia. In diffinitione cordis, ſecundum quòd principium animalis non ponitur fundamentum, ſecundum quòd principium domus, nec econuerſo, ſed eadem proportionaliter eſt principij ratio vtrobique, vt Commen. vbi ſupra dicit. Duabus autem opus eſt diſtinctionibus vti in re hac, ea. ſ. quæ in logica traditur de actu ſignato & exercito, & ea quæ a Metaphyſi. vt plurimum tractatur, de ordine rerum ſub vno nomine ex parte rei, & parte impoſitionis nominis.

¶ Ex prima ſiquidem diſtinctione ſcimus duo. Primo, quòd ſicut animal dictum de homine & equo importans vniuocationem in actu exercito non prædicat de homine totum hoc, ſcilicet naturam ſenſitiuam eandem omnino ſecundum rationem naturæ ſenſitiuæ equi, aut bouis, ſed naturam ſenſitiuam ſimpliciter: quam tamen ad hoc, quòd vniuoca ſit prædicatio, oportet eſſe omnino eandem ſecundum rationem naturæ ſenſitiuæ equi & bouis: ita ens importans proportionalitatem in actu exercito non prædicat de quantitate totum hoc, ſcilicet habens ſe ad eſſe ſic proportionaliter vt ſubſtantia, aut qualitas ad ſuum eſſe, ſed habens ſe ad eſſe ſic abſque alia additione, quod tamen oportet ad hoc, quòd analoga ſit prædicatio, idem proportionaliter eſſe cum altero ſic ſe habere ad eſſe, quod de ſubſtantia aut qualitate ens prædicat.

¶ Secundo quòd ſicut ex declaratione, qua manifeſtatur animal eſſe vniuocum, quia dicit vnam & eandem omnino rationem in omnibus, non fallimur, nec confundimur, nec vagamur circa hominis & bouis ſecundum animalis nomen rationem: ſed quieſcimus intuentes quòd animal exercet quod vniuocorum diffinitio & expoſitio ſignificat, ita ex hoc quòd declaratur ens, aut bonum, aut quodcumque aliud eſſe analogum, quia dicit rationes plures eaſdem proportionaliter, & importat hoc ſe habere, quemadmodum proportionaliter ſe habet illud ad eſſe, vel appetitum &c. non debemus turbari, & inquirere in analogi nominis puta boni ratione ſignificationem illam, ſed ſat ſit diſtinguẽdo inter actum ſignatum, & exercitum inſpicere, quòd analogi nominis ratio id exercet, quod analogiæ ratio & declaratio ſignificat. Ex his autem duobus parere iam poteſt intentum, quòd ſcilicet non oportet vnum analogi membrum per alterum diffinire, ex eo quòd analogum ſignificat ea eſſe eadem proportionaliter, quoniam hoc in actu exercito ſignificat.

¶ Ex ſecunda vero diſtinctione ſcimus, non ſolum quòd præpoſterus eſt ordo rerum & ſignificationum quandoque ſub nomine analogo, ita quòd prior ſecundum rem, ratio poſterior interdum ſignificatione eſt, vt de ente, & bono, & alijs huiuſmodi communibus Deo & creaturis accidit. Ratio enim, quam in Deo quodlibet horum ponit, ſignificatione quidem poſterior, re autem prior eſt, & quòd propter alterum horum dicitur analogum prædicari de ſuis analogatis ſecundum prius & poſterius ipſam analogi rationem. Sed etiam ſcimus, quòd quando ratio, quam ponit analogum in vno, ex ratione quam in altero ponit exponitur; non ideo fit, quia vnum in alterius ratione cadat, ſed quia vnius ratio poſterior altera eſt ſignificatione, & per priorem tanquam notiorem declaratur, vt Sa. Thom. in 2. art. quæſtio. 13. Primæ partis fecit, declarans, quòd dicendo Deus eſt bonus, ſenſus eſt, id quod bonitatem in creaturis dicimus, præexiſtit in Deo proportionaliter, &c. Et eadem intelligendum eſt ratione fieri, ſi poſterior ſecundum eam per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogum ſecũdum vnam rationem ſeipſum ſecundum alteram, licet exponat & declaret.

¶ Obiectionibus autem in oppoſitum, quamuis ex dictis ſatisfactum ſit, formaliter reſponderi poteſt, quòd cognoſci aliqua eadem proportionaliter, ſeu hoc ſe habere ſicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter, ideſt quo ad relationem identitatis & ſimilitudinis, & ſic abſque extremis cognitio hæc haberi non poteſt. Alio modo fundamentaliter, & ſic in ratione vnius non cadit reliquum, ſed ratio vnius eſt alterius ratio omnino, vel proportionaliter. Conſtat autem, quòd analogum nomen, puta ens, aut bonum non relationem identitatis, aut ſimilitudinis ſignificat, ſed fundamentum, & ideo obiectiones, quę iuxta primum ſenſum procedunt, nihil concludunt contra intentum. Patet autem facilius hæc eſſe vera exempla de vniuocis ponendo & applicando ad identitatem vniuocationis. Significat namque nomen vniuocum plura inquantum eadem ſunt vniuoce, ſeu ſecundum rationem omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorum abſque altero intelligibilis eſt &c.

CAPVT VIII.

Qualis eſt in analogo comparatio.

DIFFICVLTAS etiam non parua, quę multos intuaſit, ac ſuperauit de comparatione in analogo dilucidanda eſt. Creditum enim a quibuſdam eſt, quòd non poſſet analogia poſita ſermo ille niſi extorte exponi, quo vnum analogatum magis aut perfectius tale ſecundum analogi nomen diceretur. Verbi gratia, ſubſtantia eſt magis aut perfectius ens quàm quantitas. Moti ſunt autem ex eo, quòd comparatio in vno communi vtrique facienda eſt etiam ſecũdum Grammaticos, quod in analogo non inueniri videtur, & poteſt formari ratio pro eis talis. Aut comparantur analogata in vna cõi eis ratione, aut in ſuis rõnibus. Non in rõne cõi, quia illa analogum caret, nec in rõnibus proprijs, quia tunc falſum eſt ſubſtantiam eſſe magis ens q̃ quantitas. Non. n. minus ſui perfectius quantitas eſt ſua rõ, quã ens in ea ponit, q̃ ſubſtantia ſua &c. Nullo igitur modo vr̃ comparationem cum analogia ſaluari poſſe. Succũbitur autem difficultati huic, quia proprium comparationis fundamentum non conſideratur, fundatur. n. ſuper identitate, ſeu vnitate rei, in qua fit comparatio, & non ſuper modo idẽtitatis, aut vnitatis ſicut de intẽtione ſuperioritatis prædictum eſt. Vnde cum analogum ex dictis conſtet rem vnam licet proportionaliter dicere, nihil prohibet in ipſo comparari analogata, licet non eo modo quo vniuoca fit comparatio.

¶ Ad cõparationem ſiquidem cũ requirãtur & ſufficiant hęc tria. ſ. diſtinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit comparatio, & modus eſſendi illius in extremis. ſ. æque, vel magis, aut minus perfecte, ſub identitate autem ſeu vnitate proportionali vnitas, ſeu identitas contineatur, conſequens eſt, quòd ſi in diuerſis idem proportionaliter æque, vel magis, aut minus perfecte eſſe habet comparatio ſm illud proportionalia fieri poſſit comparatione non vniuoca, ſed analoga. Sic. n. quia natura ſenſitiua eſt in boue, & illa met omnino ſm rõnem eſt in homine, & perfectius eſſe habet in hoĩe q̃ in boue, homo perfectius animal boue dicitur vniuoca comparatione ſic, quia ſic ſe habere ad eſſe eſt in ſubſtantia, & hoc idem proportio

portionaliter eſt in quantitate, & imperfectius eſſe habet in quantitate quàm in ſubſtantia, dicatur ſubſtantia magis ſeu perfectius ens quàm quantitas analoga comparatione. Vnde Sanctus Thomas in ſeptimo articulo quæſtio.7. de Potentia Dei tripliciter cõparationem fieri docens, duos modos analogicę comparationis ponit, aperte ex hoc inſinuans, comparationem non ſolum ſuper identitate numerali ſpecifica, aut generica fundari, ſed etiam proportionali.

¶ Modi autem comparationis ibidem traditi, ſunt hi, ſcilicet ſecundum ſolam quantitatem rei participatę, & ſic vnum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præſens propoſitum hunc modum ad omnem comparationem vniuocam, dicatur quòd primus attenditur ſecundum quantitatem rei participatę eiuſdem omnino ſecundum rationem, ſiue illa ratio ſit ſpecifica, ſiue generica, vt calidum magis calidum altero dicitur, & homo perfectius animal leone eſt.

G ¶ Secundus vero modus attenditur, ſecundum quòd res aliqua in vno inuenitur participetur, alterum vero eſt per eſſentiam, quemadmodum homo platonicus longe perfectior homo eſſet nobis. Et abſtractione intellectus vtendo, quemadmodum bonitas longe melior eſt quocumque bono, quod participatiuè bonum dicitur.

¶ Tertius autem modus attenditur, ſecundum quòd res aliqua in vno inuenitur formaliter & ſecundum ſe, in altero autem virtualiter, & eleuatum ad rem ſuperioris ordinis. Quemadmodum dicimus, quòd ſol eſt magis calidus quàm ignis, vel quòd calor perfectius eſſe habet in ſole quàm in igne. Nec eſt dubium hos duos modos vniuocam comparationem impedire, vt Sanct. Thom. ibidem dicit, & Ariſto. in primo Ethicorum, de primo modo teſtatur, vbi bonum commune non vniuocè ſed ſecundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati ſeparatæ, & bonis cæteris per participationem. Patet igitur ex his eadem proportionaliter vt ſic eſſe comparabilia, quamuis Phyſice loquendo in ſola ſpecie, aut genere comparatio fiat.

H ¶ Ad obiectionem autem in oppoſitum dicitur, quòd vtroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur ſiquidem analogata, puta ſubſtantia, & quantitas in ratione vna & communi proportionaliter quam analogi nomen puta ens dicit, & addit ſupra analogata, vt ex dictis patet. Et comparantur ſecundum ſuas rationes, ſecundum tamen analogi nomen, quæ earum ſit perfectior, ſecundum quòd dicimus ſubſtantia eſt perfectius ens quantitate; quia ratio entis in ſubſtantia perfectior eſt ratione entis in quantitate: ità quòd iuxta iſtam comparationem eſt ſenſus. Subſtantia habet perfectiorem ſecundum entis nomen rationem, quàm quantitas, & non quòd ſubſtantia eſt magis aut perfectius ſubſtantia quàm quantitas ſit quantitas, vt quidam ſomniare videntur. Vnde comparatio iſta extenditur vſque ad analoga ſecundum attributionem: licet in tali analogia, non niſi abuſiue comparatio fieri poſſit. Dicimus enim, quòd ens reale eſt magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad illud ens dicitur in 4. Metaphyſi. tex. 2.

I Quia ens reale habet perfectiorem ſecundum entis nomen rationem, iuxta quem modum ſi vſus admitteret, diceremus animal eſt magis ſanum vrina, quia perfectiorem ſecundum ſani nomen rationem habet.

C A P V T IX.

Qualis eſt analogi diuiſio & reſolutio.

QVALITER AVTEM analogum diuidendum ſit, ex dicendis manifeſtum eſt. Poteſt ſiquidem trifariam analogi diuiſio intelligi.

¶ Primo, vt diuidatur vox in ſuas ſignificationes. Dictum eſt enim, quòd analogum plures rationes ſignificat immediate, & hæc diuiſio conuenit ſibi inquantum æquiuocum quoddam eſt.

K ¶ Secundo, vt diuidatur ſignificatum eius in quaſi membra eius, eo modo, quo eius quod proportionaliter vnum eſt, ſic & ſic proportionatum membra dici poſſunt. Dictum eſt enim, quòd analogum non ita diuerſas rationes ſignificat, quin ſignificet vnam rationem proportionaliter. Omnes namque rationes analogo nomine immediate ſignificatæ eadem proportionaliter ſunt. Ratio autem vna proportionaliter cum conſtituatur ex pluribus rationibus proportionibus in eas ſecari poteſt. Hæc autem non eſt diuiſio analogi in ſua analogata, quoniam rationes hæ in ipſius analogi ratione intrinſece clauduntur, & analogata ea ſunt, in quibus rationes illę ſaluantur, non ipſæ rationes. Entis. n. analogata ſunt ſubſtãtia & quantitas, & non rationes entis in ſubſtantia & quantitate. Rationes enim, vt dictum eſt, analogę ſunt. Vnde tertio modo poteſt diuidi analogum diuidendo ſignificatum eius in ſua analogata per diuerſos modos, quibus analogi rationem proportionalem analogata ipſa diuerſimode ſuſcipiunt: ita quòd diuiſum eſt ſignificatum vnum proportionaliter. Diuidentia ſunt modi fundantes & facientes in analogatis proprias proportiones, ſecundum quas ſit analogia, cõſtituta autem per diuiſionem vt partes ſubiectiuę ſunt analogata ipſa. Verbi gratia. Quando ens diuiditur in ſubſtãtiam & quantitatem, diuiſum eſt ratio entis nomine ſignificata, quæ omnes in ſe entis nomine ſignificatas rationes claudit, vtpote vna proportionaliter diuidentia ſunt ſubſtantiuum & menſuratiuum, ſeu per ſe & in alio eſſe, ex quibus ſubſtantia & quantitas habent, quòd diuerſas entis rationes ſubintrẽt, partes autem ſubiectiuę ſunt ſubſtantia & quantitas, quæ in entis ratione analogantur.

¶ Et quia hæc eſt propria analogi diuiſio, oportet diſtincte explicandum eſt, quomodo differat diuiſio hæc ab vniuoca. Tripliciter ſiquidem differunt.

G ¶ Primo ex parte diuiſi, quia diuiſione vniuoca vnum omnino ſecundum rationem ſecatur, hic autem vnum proportionaliter.

¶ Secundo ex parte diuidentium. Quia differentiæ ſecantes genus ſunt extra genus, modi autem ſecantes analogum in ipſius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipſa analogata, vt in capitulo de Abſtractione declaratum eſt, propter quod in tertio Metaphy. tex. 10. ens genus eſſe negatur.

¶ Tertio ex parte ipſarum partium ſubiectiuarum, quæ per diuiſionem fiunt, quia partes diuiſionis vniuocæ licet ordinem habeant ſecundum ſe, & originis, vt dualitas eſt prior trinitate, & perfectionis, vt albedo eſt perfectior nigredine, tamen ſecundum diuiſi rationem puta numeri, aut coloris, neutra altera prior, aut poſterior eſt; ſed omnes æqualiter in diuiſi ratione communicant. Analogata verò, quæ analoga diuiſione conſtituuntur, non ſolum ſecundum ſe, ſed etiam in ipſius analogi, quod diuiditur ratione, ordinem habent, & aliud prius, aliud poſterius eſt: adeo vt in vno eorum tota ratio diuiſi ſaluari dicatur, in alio autem imperfecte & ſecundum

H quid. Quod non eſt ſic intelligendum, quaſi analogum habeat vnam rationem, quæ tota ſaluetur in vno, & pars eius ſaluetur in alio, quoniam puerile eſt hoc.

¶ Sed cum totum idem ſit quod perfectum, & analogo nomine multæ importentur rationes, quarum vna ſimpliciter & perfecte conſtituit tale ſecundum illud nomen, & aliæ imperfecte & ſecundum quid: ideo dicitur quòd analogum ſic diuiditur, quòd non tota ratio eius in omnibus analogatis ſaluatur, nec æqualiter participat analogi rationem, ſed ſecundum prius & poſterius. Cum grano tamen ſalis accipiendum eſt analogũ ſimpliciter ſaluari in vno, & ſecundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari vel abſolute, vt patet in diuiſione entis in ſubſtantiam & accidens, illa enim abſolute loquendo dicitur ens ſimpliciter, hoc autem ſecundum quid, vel in reſpectu, vt patet in diuiſione entis in Deum & creaturam. Verumque enim licet ens ſimpliciter ſit, & dicatur abſolute loquendo, creatura tamen in reſpectu ad Deum, ens ſecundum quid, & quaſi non ens eſt, & dicitur.

I ¶ Circa reſolutionem autem analogatorum. Sciendum eſt, quòd cum vt primum in compoſitione ſit vltimum in reſolutione, & per diuiſionem in ea, quæ actu in aliquo ſunt reſolutio fiat, eodem modo reſoluenda ſunt analogata in analogum, quo cætera reſoluuntur, ſcilicet vtendo diuiſione prædicta, quæ vocatur diuiſio in partes eſſentiæ vel rationis, & a poſterioribus ſecundum conſequentiam ad priora procedendo, ſi longa eſſet reſolutio facienda.

¶ Ad rationem autem analogicum deuentũ fuerit, ſingulis analogatis in ſuas rationes ſecundum analogi nomen reſolutis, cum illa analogi ratio ex multis conſtituatur rationibus, ordinem inter ſe & proportionalem ſimilitudinẽ habentibus, vel ordinate ad primam reſolutio fiet, veniendo ſemper ad ſimiliùs & propinquius primæ, & id in quo diſſimilitudo eſt relinquendo. Vel ſi non ſic ordinatas inter ſe contingit eſſe rationes illas, ad primam omnes modo prædictũ deducendæ ſunt. Ordinem. n. ad primam nulla ſubterfugere poteſt. Nec refert in propoſito an fiat reſolutio ad rationem

K primam ſignificatione, vel ſecundum rem. Intelligenda enim ſunt hæc in ſuo ordine, ſcilicet ſignificationum, aut rerum.

C A P V T X.

Qualiter de analogo ſit ſcientia.

VISVM EST autem quibuſdam de analogo ſcientiam eſſe non poſſe niſi quemadmodum de æquiuocis ſcientia habetur, eo quòd plures rationes dicit, licet ſimiles. Immo fallaciam æquiuocationis cõmittit in ſyllogiſmis, in quibus analogo pro medio ſumpto, certum analogatũ ſubſumitur: niſi forte gratia materiæ bonus eſſet proceſſus aſſerunt eadem rõne. Nec poſſe ex vnius analogati rõne ſm analogi nomen concludi alterum analogatũ tale formaliter eſſe,

A ter eſſe, ſed ſemper prædictum incidere vitium ratione prædicta confirmant, Verbi gratia.

¶ Si ponamus ſapientiam eſſe analogice communem Deo & homini, ex hoc quòd ſapientia in homine inuenta ſecundum formalem rationem præciſe ſumpta dicit perfectionem ſimpliciter, non concludere poſſum, ergo Deus eſt formaliter ſapiens, ſic arguendo. Omnis perfectio ſimpliciter eſt in Deo, ſapientia eſt perfectio ſimpliciter, ergo, minor enim diſtinguenda eſt, & ſi ly ſapientia pro ratione ſapientiæ, quæ eſt in homine ſtat, argumentum erit ex quatuor terminis, quia in concluſione ſapientia ſtat pro ratione ſapientiæ, quã ponit in Deo, cum concluditur, ergo ſapientia eſt in Deo.

¶ Si autem pro ratione ſapientiæ in Deo ſtat in minore, non concludieur ex perfectione ſapientiæ creatæ Deum eſſe ſapientem, cuius oppoſitum & Philoſophi & Theologi omnes clamant. Decipiuntur autem illi, Scotum, cuius eſt ratio hæc in quæſtio. prima, diſtinct. tertia. Primi libri, ſequentes, quia in analogo diuerſitatem rationum inſpicientes, id quod in eo vnitatis & identitatis latet, non conſiderant. B

¶ Rationes enim analogi, vt ſuperius etiam diximus, poſſunt dupliciter accipi.

¶ Vno modo ſecundum ſe, inquantum adinuicem diſtinguuntur, & ea quæ conueniunt eis, vel ſic, ſeu ex hoc. Alio modo inquantum eadem ſunt proportionaliter.

¶ Primo modo acceptæ, vitium æquiuocationis inducerent, ſi quis eis vteretur, vt patet. Secundo autem modo eis vtendo, peccatum nullum incurritur, eo quòd quicquid conuenit vni, conuenit etiam alteri proportionaliter, & quicquid negatur de vna, negatur proportionaliter de alia, quia quicquid conuenit ſimili in eo quod ſimile, conuenit etiam illi, cuius eſt ſimile proportionalitate ſemper ſeruata. Vnde ſi ex immaterialitate animæ concluditur eam eſſe intellectualẽ, ex immaterialitate proportionaliter poſita in Deo optime concluderetur Deum eſſe intellectualem proportionaliter, vt quantum immaterialitas illa excedit iſtam, tantum intellectualitas illa excedat iſtam, &c. propter quod ſanctus Thomas in quæſtio. ſecunda de Potentia Dei articulo quinto; analogata omnia ſub vna analogi diſtributione cadere dixit, & merito, quia vnitas analogiæ non eſſet in coordinatione vnitatum numeranda, niſi vnum proportionaliter vnum eſſet affirmabile & negabile, & conſequenter diſtribuibile & ſcibile, vt ſubiectum, & medium, & paſſio. Vnde ad obiecta in oppoſitum dicitur, quòd quia vt in ſecundo Elenchorum cap. 10. dicitur, æquiuocatio latens in huiuſmodi proportionalibus, peritiſſimos etiam latet. Ideo oportet huiuſmodi analogis nominibus vtendo ea parte vnitatis ſemper modum proportionalitatis ſubintelligi, alter in vniuocationem lapſus fieret. Niſi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cum dicitur immateriale omne eſſe intellectuale, tanquàm vniuoce dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non viſa obreperet, proportionalitate autem ſeruata de analogis ſcientiam eſſe, & diui Thomæ proceſſus de bono & vero, & aliis huiuſmodi & quotidianum conuincit exercitium. C

¶ Teſtatur quoque demonſtratiue artis pater Ariſtot. in ſecundo Poſteri. cap. 11. incipiente. Vt habeamus autem propoſita vel problemata, analogum cauſam adæquatam eſſe alicuius paſſionis, eſt in medium, oportere quandoque a demonſtratore aſſumi, dum venationem propter quid docens inquit. Amplius alius modus eſt ſecundum analogiam eligere vnum, idem enim nõ eſt accipere, quod oportet vocare ſepion, & os, & ſpinam. Sunt autem quæ ſequũtur, & hoc tanquàm natura vna huiuſmodi exiſtente. Et in ſequenti cap. ait. Secundum autem analogiam eiuſdem & medium ſe habet ſecundum analogiam. In quibus verbis non ſolum docuit analogum, vt medium aſſumi quandoque in demonſtrationibus, ſed etiam ipſius non eſſe vnum in ſe expreſſit, & cum hoc habere paſſionem adæquatam, ac ſi vnius eſſet naturæ. Nec impedit analogia hæc proceſſum formalem ad concludendum de Deo & creaturis prædicatum aliquod eis commune, quoniam accepta ſapientiæ ratione, & ſegregatis ab ea per intellectum eis, quæ ſunt imperfectionis ex hoc quòd id quod eſt ſibi proprium formaliter ſumptum, perfectionem abſque imperfectione claudit, concluditur, ergo ſapientię ratio non omnino alia, nec omnino hæc, ſed hæc proportionaliter eſt in Deo, quia ſimilitudo inter Deum & creaturam non eſt vniuoca, ſed analoga. Nec pari ratione poteſt concludi Deum eſſe lapidem proportionaliter, quia ratio lapidis formaliter ſumpta quantumcunque expolita imperfectionem aliquam claudit, quę prohibet tam ipſam ſecundum ſe, quam ipſam proportionaliter in Deo reperiri, niſi Methaphorice, quemadmodum dictum eſt. Petra autem erat Chriſtus. Vnde cum fit huiuſmodi proceſſus omnis perfectio ſimpliciter eſt in Deo, ſapientia eſt perfectio ſimpliciter, ergo, &c. in minore ly ſapientia non ſtat pro hac vel illa ratione ſapientiæ, ſed pro ſapientia vna proportionaliter, id eſt pro vtraque D E

A ratione ſapientiæ non coniunctim, vel diſiunctim, ſed inquantum ſunt indiuiſę proportionaliter, & vna eſt altera proportionaliter, & ambę vnam proportionaliter conſtituunt rationem. Significantur enim analogo nomine inquantum eędem ſunt, vnde non oportet analogum diſtinguere, ad hoc quòd contradictionem fundet, & enunciationis ſubiectum, aut prædicatum fiat, ſed ratione identitatis proportionalis in ſe clauſæ, & quam principaliter dicit ex ſe, ad hoc ſufficit. Contradictio enim dicitur conſiſtere in affirmatione & negatione eiuſdem de eodem, &c. & non in affirmatione & negatione vniuoci de eodem vniuoco, identitas ſiquidem tam rerum quàm rationum, vt pluries replicatum eſt, ad identitatem proportionalem ſe extendit.

¶ Ex hoc autem apparet Sco. in primo Senten. diſtin. 3. q. prima, vel male expoſuiſſe conceptum vniuocum, vel ſibi contradicere, dum volens vniuocationem entis fingere, ait. Conceptum vniuocum voco, qui ita eſt vnus, quòd eius vnitas ſufficit ad contradictionem affirmando & negando ipſum de eodem, & ſic vniuocum vult eſſe ens. Si enim identitas ſufficiens ad contradictionem vniuocatio dicitur, conſtat quòd ponendo ens eſſe analogum & ſecundum proportionalitatem tantum vnum, ſatisfiet vniuocationi, quod ſcotice doctrinæ aduerſatur tenenti ens habere conceptum vnum ſimpliciter & omnino indiuiſum, vt de vniuocis diximus. Si autem non omnis talis identitas ſufficit ad vniuocationem, non recte igitur vniuocatio conceptus declarata eſt eſſe eam, quæ ad contradictionem ſufficit, quaſi proportionalis identitas ad hoc non ſufficiat. B

CAPVT XI.

De cautelis neceſſariis circa analogorum nominum intellectum & vſum.

C QVIA vero Ariſto. in prædicta ex Elenchis authoritate doctiſſimos viros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem eorum vnitatis modum, iccirco neceſſarium fore duximus in fine huius Tractatus cautelas quaſdam tradere, quibus poſſit ſe quis ab errore multiplici in re hac præſeruare.

¶ Cauendum eſt igitur in primis, ne ex vniuocatione ipſius nominis analogi reſpectu quorundam, credamus ſimpliciter ipſum eſſe vniuocum, omnia enim fere analoga proprie fuerunt prius vniuoca, & deinde extenſione analoga communia proportionaliter illis, quibus ſunt vniuoca & aliis, vel alii facta ſunt. Sapientia enim nomen primo impoſitum eſt humanæ ſapientiæ, & vniuocum omnium hominum ſapientiis erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionem aſcendentes proportionalemque ſimilitudinem inter nos, vt ſapientes, & Deum contemplantes ſapientiæ nomen extenderunt ad id in Deo ſignificandum, cui noſtra ſapientia proportionalis eſt, ſicque vniuocum nobis analogum factum eſt nobis & Deo. Et ſimiliter de aliis accidit. Falli autem contingit faciliter ex hoc, quia illa ratio prior, vtpote notior, & familiarior, & prior quo ad nos, ſemper profertur ab illuſtribus viris, & eorum ſequacibus, quando analogi ſignificatio quæritur, & dicitur eſſe tota analogi ratio, pro qua ſimpliciter prolatum ſtat, & omnia analogata illam participare, vt patet cum ſapientiæ ratio redditur. Aſſignatur enim differentialis eius conceptus pro ratione, ſecundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & ſimilia eſt in aliis. Creditur enim ex hoc, quòd illa ſit ipſa analogi ratio & incaute vniuocatio acceptatur, non enim illa ratio eſt ratio analogi, ſed eius origo quo ad nos, quoniam non illa, ſed illa proportionaliter in altero analogato inuenitur, vt ex dictis patet. D

¶ Cauendum ſecundo eſt, ne nominis vnitas, aut diuerſitas rationum analogum vnitatem obnubilet, hoc enim tanquàm quoddam accidens in re hac ſuſcipiendum eſt. Nihil enim minus analogice idem ſunt ſepion, os, & ſpina vnum non habentia nomen, quàm ſi vnum nomen haberent, nec magis idem eſſent ſi vnum nomen haberent, & tamen ſi communi nomine oſſa vocarentur, ita quòd defectu vocabulorum vel rerum proportionali ſimilitudine oſſis nomen ad cætera extenſum eſſet, crederemus eiuſdem eſſe naturæ & rationis oſſa, & ſpinas, & cæt. Præſertim, quia vt dictum fuit, ad ea, quæ ſunt proportionaliter eadem, conſequuntur paſſiones tanquam ſi eorum eſſet natura vna. E

¶ Cauendum tertio eſt, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis mentem reuoluat. Ex eo nanque, Verbi gratia, quòd, principium dicitur eſſe id, ex quo res fit, aut eſt, aut cognoſcitur, & hæc ratio in omnibus, quæ principia dicuntur, ſaluatur, principii nomen vniuocum creditur. Erratur autem, quia ratio ipſa non eſt vna ſimpliciter, ſed proportione, &

voce: vocabula enim ex quibus integratur, analoga ſunt vt patet. neque enim fieri, neque eſſe, neque cognoſci, neque ly ex vnius omnino eſt rationis, ſed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vtpote proportionalis ſaluatur, ſicut & principij nomen proportionaliter commune dicitur.

¶ Cauendum damum eſt, ne diuerſa doctorum dicta de analogis nos perturbent.

¶ Conſiderandum quippe eſt, quòd quia analogum medium inter æquiuocum & vniuocum eſt, & medium extremorum naturam ſapiens ad alterum comparatum alterum induit: adeo vt quando medio ſecundum id, quod de vno extremo habet, vtimur, illius extremi conditiones ei attribuemus, vt in quinto Phyſicorum tex. côm. 6. & 52. patet: ideo plerumque doctores vtentes analogo ex parte vnitatis quam ex vniuocis participat, vniuocorum non ſolum côditiones: puta abſtractionem, indiſtinctionem &c. ſed etiam nomen ei attribuunt, vtentes vero analogo ex parte diuerſitatis quam ex æquiuocis trahit, conditiones quoque ſupradictis oppoſitas, & nomen illi imponunt æquiuoci. Et vt de multis pauca dicantur Ariſtote. in ſecundo Metaphyſi. tex. 4. ens & verum vniuoca vocat, quia ex parte identitatis illis vtitur, vt proceſſus ſuus aperte oſtendit.

¶ Sanctus Thomas quoque pluries dicit in ratione alicuius analogi: puta paternitatis communis diuinæ & humanæ paternitatis omnia contenta eſſe indiuiſa & indiſtincta, & quòd paternitas. Verbi gratia, abſtrahit a paternitate humana & diuina, quia vtitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falſæ ſunt aut abuſiuæ prædictę locutiones & ſimiles, ſed amplę potius & largę, quemadmodum pallidum nigro contrarium eſt & dicitur. Saluatur ſiquidem in analogis identitas nominis & rationis, in qua, vt ex dictis patet, non ſolum analogata, ſed etiam ſingulæ analogi rationes vniuntur, & quodammodo confunduntur, vtpote abſtrahentes aliqualiter ab earum diuerſitate.

¶ Ariſto. rurſus in primo Phyſi. ex parte diuerſitatis ente vtens contra Parmenidem, multiplex ſeu æquiuocum, vt ipſemet illum textum ſic exponendum ſpecialiter in ſecundo Elenchorum tradit, vocauit: vnde & Porphyrius Ariſto. dicere ens eſſe æquiuocum accepiſſe videtur, vtens ente ex parte diuerſitatis, quod tamen Sco. in primo diſt. 3. q. 3. in logice Ariſto. non inueniri ideo dixit, quia prædictos textus non coniugauit. Propter quod ibidem quoque contra textum gloſauit principium Ariſto. contra Parmenidem in primo Phyſico. tex. 13. vt in Elenchis, vt dictum eſt, clare patet.

¶ Scotus Thomas etiam ens prius non eſſe primo analogato, nihilque Deo prius ſecundum intellectum eſſe dicit pluries vtés analogo ex parte diuerſitatis rationum. Quælibet ſiquidem eius ratio ſecundum ſe, quia proprium analogatum in ſe claudit, & in ſui abſtractione illud ſecum trahens, cum illo conuertitur, vt ſupra diximus: ideo prior ſecundum conſequentiam, aut abſtractio ſuo analogato negatur, ac per hoc primo analogato, & Deo nihil eſt prius: quia eius ratio ſecundum analogi nomen, quæ ipſo prior ſecundum ſe non eſt: ſed conuertitur cæteris prior rationibus. Cum his tamen ſtat, quòd ratio illa in Deo, vt eadem eſt proportionaliter alteri rationi ſecundum idem nomen ſuperior, & ſecundum côſequentiam prior, logice loquendo ſit, vt ex dictis patet. Dico autem Logice, quia Phyſice loquendo, analogum nec eſt prius ſecundum conſequentiam omnibus analogatis: quia ab eorum proprijs abſtrahere non poteſt: quàmuis vt ſaluatur in vno ſit prius altero, nec poteſt eſſe ſine primo analogato, vbi analogata conſequenter ſe habent. Vnde ſiquis falli non vult, ſolerter ſermonis cauſam comectet, & extremorum conditiones medio applicaturum ſe recolat: ſic enim facile erit omnia ſane exponere, & veritatem aſſequi, quæ a prime eſt veritate cuius cognitio ex hoc exaltetur & ſit metur opuſculo completo in conuentu ſancti Apollinaris Papiæ ſuburbio. die primo Septembris. 1498.

Explicit tractatus de nominum Analogia.

TRACTATVS SEXTVS
De conceptu entis.

Reſponſio ſuper aliqua quęſita de conceptu entis, ad R. fratrem Franciſcum de Ferraria Magiſtrum ſtudentium in conuentu Bononienſi.

AMANTISSIMAE PATER, ex acceptis veſtrę ſollicitudinis litteris, percepi libellum noſtrum de analogia nominum vos perlegiſſe, duoque dubia de conceptu entis mentem veſtram tenere, ſoluique a me fami-

F liariter flagitaſti. Ego autem quàmprimum compleui expoſitionem librorum de anima, cuius fini incumbebam, eum veſtris receptis reſpondere curaui, ne præclaro ingenio tuo deeſſem.

¶ Primum igitur dubium fuit ad hominem meipſum, ſcilicet, quia in commentarijs de Ente & Eſſentia ſuſtineo vnum conceptû mentalem repræſentatiuum entis & in Tractatu de analogia nominum videor hoc negare.

¶ Secundum autem eſt ad diuum Thomam, quoniam ego in præfato libello ſuſtineo analogum non abſolui ab his, quibus analogum dicitur. Et diuus Thomas in quæſtio. de Verita. quæſtio prima, articulo primo, docet ens habere conceptum vnum ſimplicem, ad quem omnia prædicamenta, & tranſcendentia adduntur, in quem reſoluuntur qui eſt primo notus. Hæc enim inuicem ſibi aduerſari videntur, quandoquidem ens abſolui non poteſt a naturis rerum non erit ſimpliciſſimus, nec primo notus, nec in quem vltimo reſolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

G ¶ Ad euidentiam horum & ſpecialiter primi recolito, quòd quicquid eſt imago alicuius ſimilis alteri, eſt etiam imago illius alterius, quatenus primo aſſimilatur, ac per hoc omnis conceptus creaturæ eſt conceptus Dei, ſicut omnis creatura aliqua eſt ſimilitudo Dei. Hinc ergo fit, quòd cum vnum proportionabilitate vt ſic habeat ſingula membra ſimilia, proportionabiliter oportet, quod habeat etiam vnum conceptum mentalem repræſentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppoſitum teneo in Tractatu de analogia nominum, ſed conceptus iſte vnus numero in mente ſecundum eſſe ſubiectiuum eſt, vnus analogia ſecundum eſſe repræſentatiuum, nec repræſentat vnam ſolam naturam, ſed vltra vnam, quam determinate repræſentat, a qua eſt impreſſus, repræſentet implicite certas ſimiles illi primo repræſentata ſecundum id, in quo proportionabiliter ei ſimilis eſt, idem enim eſt iudicium de ſimilitudine rerum inter ſe, & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim oſſis natura

H ſimilis eſt naturæ ſpinæ in ſuſtinendo carnes animalium, in quo analogantur, ita conceptus mentalis oſſis, vt ſuſtinens eſt carnes, ſimilis oſſi, & ſpinæ, ſed oſſi determinate, ſpinæ autem implicite, ſicut etiam ipſum os non eſt ſimile ſpinæ determinate: ſed quatenus ſpina ſuſtinet carnes, ſicut ipſum os. Hic eſt primus modus, quo analogum habet vnum conceptum mentalem, ac per hoc ens, cum analogum ſit vnum, hoc pacto habet conceptum in mente, a rebus impreſſum. Alter autem modus ſuper ipſius intellectus opere, quo natus eſt adunata diuidere, fundatur, & eſt tunc conceptus ſimiliter vnus numero in mente repræſentans analogum quidem determinate. nullum autem eorum quæ fundant analogiam explicite. Contingit autem hoc: cum intelligens mentalem conceptum, quem pauloante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam repræſentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen ali-

I quod referens naturas fundantes analogiam indeterminate. Verbi gratia. Si conceptus oſſis eſt os ſuſtinens carnes, intelligens loco oſſis ponat quod, & dicat quòd ſuſtinet carnes; tunc enim manifeſte repræſentatur analogum explicite, implicite autem tantum naturæ fundantes analogiam. Eſt autem inter hos duos côceptus non ſolum dicta ex radicibus differentia, ſed etiam quia primus ad quid rei ſpectat analogi.

¶ Secundus autem aliquid nominis, neuter tamen perfecte repræſentat analogum. De quo ſcilicet, perfecto ſeu adæquato explicite conceptu analogi interpretandum eſt, cum a me vel ab alio ſcriptum inuenitur, quòd non poteſt analogum vnum numero mentalem conceptum habere: ſed vnum analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales ſunt imagines rerum repræſentatarum, niſi ſint fictitij, quemadmodum in mente conceptus adæquatus analogi non eſt vnus: ſed exigit repræſentationem omnium fundantium analogiam: ita ſignificatum analogi adæquatum, & perfectum non poteſt ſic ab-

K ſtrahi, vt obijciatur, repræſentetur, aut concipiatur abſque fundantibus rebus, & ſicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur: ita res ſignificata extra poteſt obijci dupliciter imperfecte, ſcilicet vel in vno explicite, in quo cætera obijciuntur indeterminate, vel in nullo explicite: ſed omnia implicite, in ſolo formaliſſimo ſignificato explicite. Nec prædicta contrariantur doctrinæ Sancti Thomæ. ens enim primo notum ordine generationis eſt, ſecundum conceptum imperfectum: ordine autem diſtinctæ cognitionis eſt ſecundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum ſimpliciſſimum conſonat dictis, quoniam cum ſimplicitas compoſitioni opponatur, & vnum analogia non ſit vnum compoſitione aliqua: non habet ens ex hoc, quòd analogum compoſitionem admixtam, & vt exercitationa

citationa

citatione reſolutio monſtretur, ſi ſubſtantiam in ens vis reſoluere, ſi in conceptum diſtinctum entia reſolutio quæritur, reſoluetur in ipſam naturam ſubſtantiæ. quatenus eſſe fundat quod eſt ſimpliciſſimum, cui & addit ipſa ſubſtantia, & addunt tranſcendentia, & ſi in conceptum confuſum, quod eſt reſoluens, quod etiam eſt ſimpliciſſimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occaſio errandi multis eſt in reſolutione diſtincta, quærunt reſoluere in vnum analogia, ſicut conſueuit reſolui in vnum vniuocatione: ita quòd quærunt in analogia quaſi vnum numero terminum: ſicut in vniuocis: cum tamen terminus in analogia ſit vnus proportionabiliter tantum: Ita quòd & ſingula reſolubilia reſoluuntur in cōceptus ſimplices obiectiuos, & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mentalem ſimplicē, & vnum proportionabiliter: ita quòd vt vnico verbo rem abſoluam, ens eſſe primo notum, in quod fit omnis reſolutio, in quod omnia addunt per modum analogi interpretandum eſt, cum quo ſtare poteſt, quòd ens ſecundum perfectum, adæquatumq; conceptum non abſtrahit a naturis prædicamentalibus: ſicut nec aliquod analogum a fundantibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt ſemper animaduertat ſecundum analogorum morem hæc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propoſitum dicenda: immo prolixior fui acutiſſimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo concepiſſes cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ die. 27. Februarij. 1519.

TRACTATVS SEPTIMVS ſolutionem quorundam locorum ſibiinuicem aduerſantium, in Commentarijs Sancti Thomę contentorum.

AD R. P. FRATREM IACOBVM Crecton Scotum, lectorem Theologiæ.

PETITIONIBVS Tuis, fili chariſsime, deeſſe nolens, ad propoſita duo dubia reſpondere curaui. Proponis primo diſſonantiam dictorum noſtrorum interſe dum in Commentarijs Primę partis, articulo primo, quæſtione duodecima, diximus creaturam rationalem vt ordinatam ad fœlicitatem, & non abſolute, naturaliter appetere viſionem Dei in ſe, In articulo autem primo, quæſtione octuageſimaſecunda, reſpondendo quarto argumentu Scoti diximus, quòd ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non ſufficit indubietas, quoniam hæc eſt in quolibet fideli, ſed exigitur euidentia, quæ ſolum conuenit Beatis.

¶ Proponis ſecundo ambiguitatem circa quandam gloſſam noſtram in eiſdem Commentarijs, quæſtione quadrageſimaſeptima, articulo tertio ad tertium: vbi dicente textu, Non eſt poſſibile, eſſe aliam terram quam iſtam, gloſſauimus ly poſſibile, ſumi pro poſſibili, ſumpto ex potentia indita rebus creatis, ſecundum quam diximus, impoſſibile eſt mortuum reſurgere & non pro poſſibili ſecundum potentiam actiuam Dei, neque pro poſſibili logico, videtur enim tibi, quòd de poſſibili logico ſit ſermo propter materiam ſubiectam, de qua ibi diſputatur, & hoc propter tria. Primo, quia propoſitio illa præcedens, Mundus conſtat ex tota ſua materia, ſumpta ex Philoſopho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali, & hoc non, quia quodlibet indiuiduum perfectum iſto modo conſtat ex ſua materia. Aut de totalitate ſpecifica, & ſic oportet intelligi de impoſſibili abſolute, cum implicet, contradictionem habere totam materiam ſpeciei, & non habere aliquam partem, quæ eſſet extra illud. Secundo, quia idem dicitur iudicium de terra & de alijs partibus mūdi: ſed eſſe duos Soles, implicat contradictionem: ergo ſermo eſt de impoſſibili abſolute. Manifeſtatur autem implicatio contradictionis, quia poſitis duobus Solibus, ſi materia vnius appeteret formam alterius neuter haberet ſuam materiam: quia ſol conſtat ex materia ſatiata ſua forma, ſi autem materia vnius non appeteret formam alterius, ſic differrent non ſolum ſpecie, ſed genere. Tertio, quia ſecundum iſtam gloſſam, cum dicitur, Non eſt poſſibile eſſe aliam terram, ſenſus eſſet, Non eſt potentia actiua in rebus creatis, quæ poſſit producere aliam terram, hic autem ſenſus longe eſt a propoſito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

AD PRIMVM Dubium reſpondemus, quòd ly materialiter nō ſecundum eandem ſignificationem in vtroque loco ſumitur. Nam in quæſtione duodecima naturale attenditur penes naturam tanquam principium, ita ꝙ naturalis appetitus appellatur, qui prouenit a principio indito ſecundum ſuperadiectum diuinæ gratię ordinem. Vt enim locutio naturalis eſt homini a principijs naturalibus, ita appetere cæleſtis patrię fœlicitatem, naturale eſt homini ex principijs gratię: quia ea illis natum eſt prouenire. In quæſtione autem octuageſimaſecunda naturale attenditur penes modum, vt diſtinguitur contra liberum: ideoq; ibi dicitur, ꝙ naturaliter, ideſt non libere velle Deum in particulari, &c. ſolis Beatis cōuenit. vnde nulla relinquitur inter dicta diſſonantia.

AD SECVNDAM autem dubitationem reſpondetur, ſtare conſtam ex textu, quòd poſſibile ſumitur ſecundum potentiam in rebus exiſtentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc enim probatio manifeſtat, de Phyſica potentia ſermonem eſſe. Nam certum eſt apud Theologos omnes, poſſe a Deo creari aliam terram extra iſtum mundum, & conſeruari ibi in æternum.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, propoſitionem illam, Mundus conſtat ex tota ſua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, poſſibili tamen potentia Phyſica: quoniam hoc ſufficit ad probandum in philoſophia naturali, quod conſtat ex tota ſua materia ſimpliciter, hoc eſt ſine additione aliqua. Et ſic ſtant iſta duo ſimul, quòd mundus conſtat ex tota ſua materia, & quòd Deus poteſt per omnipotentiam ſuam ſimilem materiam extra mundum creare, quoniam primum intelligitur de tota ſua materia poſſibili Phyſice. Nec implicat contradictionem habere totam poſſibilem Phyſice, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiam diuinam fieret extra.

¶ Ad ſecundam autem dicitur, quòd nulla apparet contradictio, ponendo plures ſoles eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ ex diuina omnipotentia, & quòd exiſtentibus pluribus ſolibus, neutrius materia appeteret alterius formam, quia vtriuſque materia contenta eſſet ſua forma: ſicut modo materia exiſtens in vna parte cæleſtis corporis homogenei, non appetit eſſe in alia parte, & ſimiliter in motibus pars ſphæræ igneæ contigua accidentali parti orbis Lunæ non appetit eſſe in Orientali parte eiuſdem orbis. Et omnium vna communis eſt ratio, quòd in his quæ ſunt eiuſdem rationis, vna eſt etiam ratio appetitus quietis: ac per hoc quodlibet contentum eſt illa portione, quam habet, & merito, quoniam priuatio, quæ machinatur ad malum, non eſt in certa materia, propter formam eiuſdem ſpeciei. Nunquam enim Sortes corrumperetur, ſi eius materia non appeteret, niſi formam humanam, quoniam illam iam habet, & ſic de alijs.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd aliud eſt aliqua eſſe idem, aliud eſt aliqua conſequenter ſe habere. Vnde licet ad ſenſum expoſitum conſequatur illa alia propoſitio. Nulla eſt potentia actiua in rebus creatis, quæ poſſit facere aliam terram: non tamen eſt idem quod ſenſus expoſitus, quoniam iuxta ſenſum expoſitum ſermo eſt de potentia naturali, non deſcendendo ad actiuam aut paſſiuam, & ſecundum huiuſmodi potentiam aſſertur ratio de motu naturali, & non de potētia vel impotentia generatiua terræ.

¶ Hæc ſunt quæ velut a ſomno ſcientiarum ſpeculatiuarū excitato occurre nunc reſpondenda. Reliquum eſt, vt attēdas tibi & lectioni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris. 1522.

TRACTATVS OCTAVVS de Vinculo Obedientiæ, cuius eſt vnica quęſtio.

QVAESTIO.

Num Homo teneatur ſuperiori obedire in his, in quibus oportet periculo mortis ſe exponere.

VTRVM Homo homini ſuperiori teneatur obedire in his, in quibus oportet ſe exponere periculo mortis. Et videtur quòd non. Primo ratione, quia homo homini non eſt ſubditus, quo ad naturam: ac per hoc non tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur authoritate, quia ſanctus Thom. in Secunda Secundæ. q. 105. art. 5. in corpore dicit. Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus ſunt agenda, in quibus tamen ſecundum ea, quę ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, ſed ſolum Deo, quia omnes homines natura ſunt pares: puta in his, quæ pertinent ad corporis ſuſtentationem & prolis generationem. Hæc ille.

¶ Secundo, quia non tenetur homo ſecundum charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocunque exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, cum plus teneatur diligere corporalem vitam ſuam, quàm proximi, & contra aut ſupra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertio, Quia humana iura de actionibus humanis intelligun- tur ſalua conſiſtentia, immo incolumitate ſubiecti: vt patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis officijs perſoluendis, de obſeruatione feſtorum. non enim tenetur homo ad ieiunia, ad diuinum officium aut ad obſeruationem feſtorum, ſi non poteſt hæc ſine non ſolum vitæ, ſed ſanitatis periculo ſeruare. Eximit ergo periculum vitæ ab obedientia humana.

¶ Quarto, Quia timor cadens in conſtantem virum, qualis eſt timor mortis, excuſat ab omni iuris ac iudicij humani executione: ergo idem quod prius.

AD EVIDENTIAM huius quæſtionis ſciendum eſt, quòd non diſtinguere inter ſe & per accidens occaſio eſt minus bene ſentiendi: contingit enim etiam ſapientes, inquit Ariſto. falli in iis, quæ ſunt per accidens. Aliud eſt igitur ſubdi hominem homini in his, quæ ſunt naturæ, per ſe loquendo, & aliud per accidens. Subiici namque per ſe, eſt directe & formaliter ſubiici: ita quòd poſſint illa directe & formaliter præcipi. Subdi vero per accidens, eſt per concomitantiam, aut ſequelam ad illud, in quo per ſe ſubditur ſubiectus. Exemplum, Homo homini non ſubditur per ſe ſecundum interiores motus animi: & ideo non poteſt ſuperior præcipere directe & formaliter interiores actus animi: ſoli enim Deo hoc eſt proprium. Subditur tamen per accidens, inquantum interiores animi motus ſunt exteriorum actionum rationes: ſic enim concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per ſe ſubiicitur. Et ideo ſuperiores aliter iudicant hominem ex malitia, aliter ex paſſione, aliter ex ignorantia operantem. In propoſito autem veriſſimum eſt hominem non ſubdi homini in his, quæ ad naturam ſpectant, ſed hoc intelligitur per ſe & formaliter, & ideo nullus poteſt alteri præcipere vt ſe occidat, vt non comedat, vt non generet. Sed per accidens in his etiam homo homini ſubditur, pro quanto hæc concomitanter ſe habent ad actiones, in quibus homo homini per ſe ſubditur, vt patet in laicis ſubditis, qui tenentur mandante Principe, præliari, & exponere ſe mortis periculo, vt experientia teſtatur, quia poteſt Princeps præcipere, vt tueantur armis Rempublicam, vt vlciſcantur armis eandem, & huic annexum eſt periculum mortis: ideo ex tali annexione ſubduntur etiam, quo ad vitam. Ratio autem huiuſmodi debitæ obedientiæ eſt: quia de humanorum actuum ſubiectione iudicandum eſt, ſecundum ea quæ inſunt per ſe, & nõ ſecundum ea quæ ſunt per accidens: ſicut vniuerſaliter de cæteris conditionibus humanarum actionum conſideratio, & iudicium ſi non fiat per ſe, non recte iudicantur, niſi diuinando, oportet ergo inſpicere ad naturam operis humani an ſit per ſe de genere ſubditorum ſuperiori homini, an ſit de genere exemptorum a ſubiectione humana, vt fecit Diuus Thomas in loco allegato, duo operum genera per ſe eximens a ſubiectione, humana opera, ſcilicet interiora animi, & opera naturæ ſuſtentandæ & propagandæ. Et aduerte, quòd etiam non per ſe ſubiectæ operationes alteri homini, poſſunt per accidens fieri ſubiectæ alteri homini, vt declarauimus. I Cum igitur conſtet exteriores actus virtutum neceſſarios ad commune bonum politicum vel domeſticum ſubiectos eſſe homini ſuperiori, quoniam & leges humanæ huiuſmodi actus præcipiunt, & ſuperiores ad hos cogunt ſubditos, non ſunt a ſuo ſubiectionis ordine eximendi, propter accidentia annexa: vt teſtantur præcepta de actibus fortitudinis. Si enim leges & præcepta Principum de actibus fortitudinis exceptionem admittunt, quando eſt fortitudinis actibus annexum vitæ periculum, vanus eſt omnis principatus ad præcipiendum quæ ſunt fortis: vnde nil aliud eſt dicere, quòd lex aut Princeps aut ſuperior non poteſt præcipere actus, quibus annexum eſt vitæ periculum, quàm exterminare præcepta fortitudinis a poteſtate humana, cum fortitudo circa mortis pericula ſit, quod quia abſurdum, immo ridiculum eſt, ſtet iudicium in his, quæ ſunt per ſe. Simile quoque facile apparet in actibus religionis, præcipit Eccleſiaſtica lex Miſſam celebrare, non K niſi cum ſacris veſtibus, cum altari, cum calice, ſi fiat exceptio de mortis periculo, ſacerdos comminata ſibi morte celebrabit licite in diaploide, habens tantummodo panem & vinum, quis fatuus diceret hęc: Similiter Epiſcopus conferet ordines ſacros in diploide ſine vllis cæremonijs, ſola forma ſubſtantiali ſeruata ob comminatam ſibi morte quod eſt ſacrilegium. Ex quibus quilibet ſapiens poteſt percipere, falſum eſſe fundamentum, quòd humana lex, & ſuperior homo non poteſt præcipere actus virtutum vſque ad mortis periculum incluſiue, & quòd ſubditi non teneantur obedire. Stetur ergo, vt dictum eſt, in his, quæ ſunt per ſe, cenſendo quòd tam lex, quàm ſuperior homo poteſt præcipere omnes exteriores virtutum actus neceſſarios ad commune bonum illud cuius curam habet, ad quod ſubditos habet, & ſubditi tenentur obedire, non obſtante quocumque vitæ periculo annexo. Vnde quia prælatus poteſt præcipere ſubditis religioſis ea quæ ſunt ad mutua obſequia, inter quæ non infimum tenet

F locum cura infirmorum: ideò tenetur ſubditus obedire ad ſeruiendum ægris etiam infectis epidimiæ morbo, quoniam hoc periculum vitæ concomitanter ſe habet ad opus, quod per ſe præcipitur, ſcilicet ſeruitium infirmorum. Nec minus tenetur religioſus in his & ſimilibus obedire, quàm ſæcularis ſuo Principi ad præliandum, vbi eſt maximum mortis periculum concomitans. Et quoniam hoc clarum eſt, non me extendo amplius, ſed ex his conſtat ſatisfactum eſſe primę rationi in oppoſitum allatæ, & authoritati S. Thom. verificantur ſiquidem formaliter & per ſe: ſecus autem eſt cum concomitantia concurrit id, quod eſt naturæ ſeu vitæ ad illud quod per ſe præcipi poteſt.

¶ Ad ſecundam vero rationem de charitatis ordine, reſpondetur, quòd charitatis ordo habet, vt pro actu virtutis cuilibet exponat vitam ſuam corporalem. & miles pro actu virtutis, ſcilicet iuſtæ defenſionis aut iuſtæ vltionis, exponit vitam ſuam periculo, & ſeruiens infectis, pro actu virtutis. ſcilicet religioſi obſequij exponit ſe periculo mortis, & non pro nobis æternis aut G corporali ſalute alterius. Conſtat autem hos & ſimiles virtutum actus debitos poſſe præcipi, nec contra nec ſupra charitatis ordinem, ſed ſecundum charitatis ordinem quantum bonum animæ præſtat corporali vitæ.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd actus virtuoſi præcepti a iure poſitiuo relati ad vitæ periculum, non ſunt vniformes. Quidam enim ſunt, quorum rectitudo deſtruitur ex vitæ periculo annexo, vt ſunt actus abſtinentiæ, qui ſi cum crimine vitæ fiant, non ſunt virtuoſi, quoniam recta abſtinentiæ ratio medium ſic exigit, vt non ſubtrahatur neceſſarium ad vitam, & de his verificatur, quòd leges humanæ intelliguntur ſalua conſiſtentia ſubiecti. Quidam vero ſunt, quorum rectitudo conſtituitur ex periculo vitæ, vt actus fortitudinis, qui ſi diſcrimen vitæ effugerent, in vitium inciderent. Et ſimile eſt de reliquis actibus virtutum neceſſarijs ad commune bonum, vt ſunt obſequia, officia, miniſteria neceſſaria H ad commune bonum. in quibus eſt nonnulla fortitudo in ſuſtinendo pericula vitæ ſuperuenientia, ſuſtinetur enim in tantum eorum rectitudo ex periculo vitæ, vt ſi huiuſmodi periculum effugerent in vitium inciderent timiditatis, & in huiuſmodi non ſubintelligitur ſalua conſiſtentia ſubiecti. Quidam vero ſunt medij reſpicientes periculum vitę omnino accidentaliter vt ſunt multi religionis actus, puta audire Miſſam, ſeruare feſta, & huiuſmodi. Et horum duplex eſt differentia. Nam quidam ſunt, qui ex ſupradicto vitæ periculo & licite omittuntur, & ſupererogatorie fiant, vt ſunt actus prædicandi, & corrigendi, qui quandoque (puta non cogente diuini iuris neceſſitate) poſſunt propter vitę periculum omitti licite, quia eſt licitum quandoque fugere, poſſunt & tunc nihilominus ſupererogare, volentes prædicare & reprehendere, vt Ioannes Baptiſta arguit Herodem: ſciebat enim Herodes crimen ſuum, ita quòd non neceſſitatis, ſed ſupererogationis erat Ioannis reprehenſio. Quædam vero ſunt, quæ ſi I fiant propter timorem mortis, illicite nihilominus fiunt, vt celebrare Miſſam abſque ſacris veſtibus, calice, & altari, celebrare ſcienter coram excommunicato nominatim, & reliqua ſimilia, quæ ſi fiant propter timorem mortis ſunt illicita, quia non excuſantur a toto, ſed a tanto. Et horum omnium vna communis eſt ratio, quia legis & principis eſt præcipere actus virtutum neceſſarios ad communa bonum, vt autem declaratum eſt, a virtute recederetur, ſi mortis periculum in prædictis exciperetur.

¶ Ad quartam dicitur, quòd timor cadens in conſtantem virum, excuſat iuxta prædictam diſtinctionem, quandoque a toto, vt in his, in quibus omiſſio vel commiſſio ob mortis periculum a rectitudine non recedit. Et hoc gratia maieſtatis humanitatis ipſius ſuſſultæ plerumque forte a Iuriſtis extenditur. Quandoque autem excuſat non a toto, K ſed a tanto coram Deo, quamuis coram humano Iudice excuſet a toto, vt in prædictis patet, & tunc moriendum eſt potius viro forti, q̃ incurrere obliquitatem etiam venialem.

Roma die 27. Decembris. 1522.

TRA-

TRACTATVS NONVS de Miſſę Sacrificio & Ritu aduerſus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in ſex capita diuiſus.

1 *Quænam ſit operis intentio.*
2 *Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa ſacrificium Miſſæ.*
3 *Ex inſtitutione Chriſti Eucharistiam immolari.*
4 *Ex inſtitutione Chriſti immolari Eucharistiam in remiſſionem peccatorum.*
5 *Obiectiones ex Epiſtola ad Hebræos contra ſacrificium Miſſæ.*
6 *Reſponſio ad obiecta.*

CLEMENTI VII. PONT. MAX. *Thomas de Vio Caietanus, Cardinalis ſancti Xiſti, fœlicitatem.*

MANDASTI Olim P. Beatiſsime, vt tamquàm inſtructor nuntij ſcriberem reſpondenda obiectis in libello de Cœna Domini, aſſerente corpus & ſanguinem Chriſti in Euchariſtia eſſe duntaxat, ſicut in ſigno, oblato autem nuperrime mihi Libello Lutherano etiam de cœna C Domini, affirmante in Euchariſtia verum Chriſti corpus & ſanguinem, ſed negãte ſacrificium Miſſæ, contra vniuerſas etiam ſchiſmaticorum Eccleſias, exiſtimaui non eſſe expectandum mandatum, ſed officij mei partes exequi, manifeſtando rationes errandi in hac noua hæreſi. Suſcipiat itaque decernendam Apoſtolatus tui cenſura lucubratiunculam hanc, & fœlix. Vale.

CAPVT I.

Quæ ſit intentio operis.

VNICVS MAGISTER Omnium dominus Ieſus Sadducæos (qui ſo ſacris libris ſolos libros Moyſi recipiebant) confutando ex libris Moyſi, docuit nos, vt D aduerſus hæreticos abſtineamus a teſtimonijs, quæ non recipiunt, ſed illis vtamur ſacris teſtibus, quos non refutant. Quocirca aduerſus hæreticos, qui Lutherani vocantur, inuitentes ſolis teſtimonijs ſacrarum Scripturarum, ſcripturus de ſacrificio Miſſæ, ex ſolis ſacris Sripturis diſputationem doctrinamque omnem perficere intendo: tum quia gloriantur in ſolido fundari ſacrarum Scripturarum fundamento negationem ſacrificij miſſæ: tum ne minus docti putent ex Eccleſiæ inſtitutione, non Scripturæ authoritate, fulciri ſacrificium Miſſæ, tum vt habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, vnde reſipiſcant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes veritas, primum in quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani a Catholicis: deinde quid ex ſacris ſcripturis de ſacrificio Miſſæ habetur, & demum Lutheranæ obiectiones diſſoluentur.

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa ſacrificium Miſſæ.

CONSENTIVNT Lutherani Miſſam poſſe ſacrificium memoriale appellari, ea ratione: quia in memoriam ſacrificij oblati in cruce verum corpus Chriſti, cum vero ſanguine Chriſti conſecratur, veneratur & ſumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negant autem duo. Alterum eſt, offerri corpus vel ſanguinem Chriſti Deo, quamuis enim affirment in altari eſſe verum Chriſti corpus, negant tamen illud verbum Chriſti corpus offerri Deo. Alterum eſt, eſſe in altari hoſtiam ſeu ſacri- A ficium pro expiatione peccatorum, ſiue pro viuis ſiue pro defunctis. Et fundant vtrumque ſuper doctrinam Epiſtolæ ad Hebræos, vbi clare vnica oblatio corporis Chriſti in cruce ſemel facta, ſufficiens manifeſtatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quòd quamuis cultus corporis Chriſti in memoriam paſſionis & mortis Chriſti ſit inſtitutus a Chriſto, oblatio tamen corporis Chriſti tamquam hoſtiæ pro peccato, eſt adinuentio humana, contraria documentis ſacræ Scripturæ.

CAPVT III.

Ex inſtitutione Chriſti Euchariſtiam immolari.

CATHOLICI autem agnoſcimus in ſacris literis ſcriptam eſſe inſtitutionem immolationis Euchariſtiæ. Euangeli- B ſtæ enim (ſpecialiter Lucas capite vigeſimoſecundo, ſpecialiusque Paulus ad Corinthios vndecimo,) tradunt poſt multas actiones Domini Ieſu, in cœna, eum mandaſſe, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia verba ſunt Ieſu Chriſti, libranda valde ſunt, tum pronomen, Hoc, tum verbum, Facite, tum, in mei commemorationem.

¶ Ad intelligendum itaque demonſtratum per pronomen, Hoc, inſpicienda ſunt quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quòd Ieſus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur, vel ſecundum Lucam, datur, Statimque ſubiunxit. Hoc facite in mei commemorationem. Pronomen itaque, Hoc, cum non arctetur ad demonſtrandum aliquod præmiſſorum, & ad aliquod præmiſſorum non demonſtrandum, conſequens eſt vt demonſtret vniuerſitatem præmiſſorum.

¶ Verbum, Facite, multa fert myſteria. Nam non dicit. hoc C dicite, ſed, hoc facite, vt ſignificaretur, quod id, quod mandat, non conſiſtit in dicere, ſed in facere, quodque dicere hic interueniens, non propter dicere, ſed propter facere eſt, vt intelligeremus, quòd verba conſecrationis ſunt verba efficientia illud, quod ſignificant. Et adiungendo. In mei commemorationem, diſtinguit. Facere a commemorare, vt ſignificantius non dixerit, hoc commemorare, ſed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaque Dominus Ieſus hoc, ideſt vniuerſa præmiſſa, facere in memoriam ſui. Actus ergo faciendi hoc, mandatur relatus ad recordationem Domini Ieſu.

¶ Ex eo autem, quòd ſub facere hoc, comprehenditur non ſolum facere corpus Chriſti, ſed etiam facere corpus Chriſti, quòd frangitur ſeu datur pro nobis, manifeſtum eſt Dominum Ieſum mandaſſe, facite corpus meum, quod pro vobis frangitur & datur. Perinde autem eſt, Quod pro vobis frangitur & datur, ac ſi diceretur, Quod pro vobis immolatur, neque enim aliter frangitur aut datur, niſi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc eſt immo- D latur) pro vobis, facere autem corpus meum, quod pro vobis immolatur vt ſic, perinde eſt ac facere corpus meum, quatenus pro vobis immolatur.

¶ Vt autem hæc, quæ dicimus penetres, aduerte quòd ſi Dominus Ieſus ob veritatem duntaxat corporis ſui ſignificandam adiũxiſſet, quod pro vobis frangitur ſeu datur, ſat fuiſſet dicere, quod in perſona mea videtis, ſeu quodcumque aliud eiuſmodi. Sed abſit a Domini Ieſu Chriſti numine, ſermo non formalis, quo adempto, omnis tollitur certitudo ſermonis, vagaretur enim per infinita accidẽtia. Dicendo itaque, quod pro vobis frangitur, ſeu datur, formali ſermone ſignificat, facite corpus meum quatenus pro vobis offertur, & hoc ipſum facite in mei commemorationem.

¶ Porro ex eo. quòd facere hoc in Chriſti memoriam, plus eſt quàm conſecrando facere corpus Chriſti (quia eſt etiam facere corpus Chriſti, quod datur & frangitur pro vobis) & plus eſt quàm recordare Chriſti (quia eſt facere Chriſti corpus quod datur ac E frangitur pro nobis in Chriſti recordationem) & dari ac frangi pro nobis, eſt immolari pro nobis (nam dari ſignificat in genere offerri, frangi vero ſignificat in ſpecie modum offerendi, per fractionem ſcilicet) dedit enim ſemetipſum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis, conſequens eſt, quòd mandante Domino Ieſu, hoc facite in mei commemorationem, mandatur, hoc facite immolatitio modo in mei commemorationem, facere enim corpus Chriſti quod immolatur, eſt facere illud immolando ſeu per modum immolationis, nam ſic duntaxat fit a nobis corpus Chriſti, quatenus immolatur, nam facto non fit a nobis corpus Chriſti, quatenus immolatur, niſi vtrumque facto impleatur, videlicet & conſecrando facere corpus Chriſti, & immolando facere quod datur, & frangitur nobis, adiuncto tertio, videlicet in Ieſu Chriſti memoriam.

¶ Et aduerte prudens lector, facta in cœna Dominica, vt perpendas

quàm quadret inſtitutio inſtitutioni, & factum facto, & immolatio immolationi. Cœna ſiquidem agni Paſchalis, inſtituta in memoriam eductionis de Aegypto, in facto conſiſtebat immolationis, ita quòd ipſa cœna erat immolatio Paſchalis agni. Similiter namque Dominus Ieſus completo ſacrificio Paſchalis agni, inſtituit nouum noſtrum Paſcha ſeipſum, vt immolatur, dicendo, Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriam. Ac ſi verbo dixiſſet, quod ſurrogationis facto dicebat, quemadmodum hactenus in memoriam exitus de Aegypto feciſtis Paſcha, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoriam. Vt ipſa ſurrogatione noui Paſchatis pro veteri loqueretur, ac diceret, Paſcha illud feciſtis immolando communi cœna,& hoc facite immolando communi menſa in mei commemorationem. Ita quòd ex ipſa ſurrogatione noui Paſchatis veteri, ſignificatur, quòd dicendo, Hoc facite in mei memoriam, intelligitur de facere immolatitio modo, nam & immolatitio modo fecerant vetus paſcha.

¶ Huic autem eſſe Germanum ſenſum mandati iſtius, teſtantur etiam facta recitata a Paulo 1. ad Corinth. 10. Connumerat ſiquidem Paulus panem ſanctum, & poculum ſanguinis Chriſti inter immolata, ſupputat menſam noſtram inter altaria, decernit edentes & bibentes de menſa Domini inter comedentes & bibentes immolata. Ex quibus clare patet, tum Apoſtolos intellexiſſe mandatum Chriſti, Hoc facite in mei memoriam, de facere immolando Eucharistiam, tum Apoſtolorum tempore Euchariſtiam fuiſſe in Chriſti Eccleſia non ſolum ſacramentum, ſed etiam ſacrificium tunc in ſacra Scriptura,& nõ ſolum in vſu, Eccleſiæ & libris Doctorum, haberi, immolationem corporis & ſanguinis Domini. Verba autem Apoſtoli ſunt hæc, Fugite ab idolorum cultu, vt prudentibus loquor, iudicate vos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? panis quem frangimus nonne communicatio corporis Chriſti eſt? quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus, nam omnes ex eodem pane participamus. Videte Iſraelem ſecundum carnem, nonne qui edũt victimas, participes altaris ſunt? Quid ergo dico, quòd ſimulacrũ aliquid ſit, aut quòd ſimulacris immolatum aliquid ſit? ſed quòd quæ immolant Gentes, dæmonijs immolant,& non Deo. Nolo autem vos communicantes fieri dæmoniorum, non poteſtis poculum Domini bibere,& poculum dæmoniorum, non poteſtis menſæ Domini participes eſſe,& menſæ dæmoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifeſte patet Apoſtolum inter victimas Iſraelis,& immolata dæmonijs recenſere panem, quem frangimus & poculum benedictionis, & inter altare Iſraelis & menſam dæmoniorum, menſam Domini, & inter edentes victimas altaris Iſrael & edentes immolata dæmonijs, edentes de menſa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiuſmodi ratione arguere, quòd non poſſunt immolatorum Deo & dæmonibus participes eſſe. Niſi enim immolata eſſent Deo panis & calix Chriſti, vniuerſa Pauli fabrica ex immolatis tã Deo vero ab Iſraele, quàm immolatis dęmonijs a Gentibus ſurgens rueret. Sed hoc tam clarum eſt teſtimonium, quod panis & calix Chriſti tempore Pauli immolabantur, vt noſtra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex inſtitutione Chriſti immolari Euchariſtiam in remiſſionem peccatorum.

ALTERVM a Lutheranis negatum in Miſſa, videlicet, quòd ſit hoſtia pro expiatione peccatorum, facile ex eodem Domini Ieſu mandato, eadem procedendo via monſtratur falſo negari. Nam Matthæi. 26. Dominus Ieſus accepto calice non ſolum dixit, Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur, ſed adiunxit, In remiſſionem peccatorum, & ſubiunxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaque hoc facite, comprehendunt facere immolando ſanguinem Chriſti in poculo, non ſolum quatenus effunditur, ſed etiam quatenus effunditur pro multis in remiſſionem peccatorum. Sermo enim formalis ſignificat, quòd quemadmodum effuſio ſanguinis in remiſſionem peccatorum eſt ipſa cruenta hoſtia pro peccatis noſtris, ita facere poculum ſanguinis, qui effunditur in remiſſionem peccatorum vt ſic, eſt immolare poculum ſanguinis quatenus effunditur in remiſſionem peccatorum, quatenus operatur remiſſionem peccatorum, effundi enim in remiſſionem peccatorum eſt operari remiſſionem peccatorum, quantum eſt ex parte ſua, quicquid ſit de effectu. Non igitur humana eſt adinuentio, ſed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpecie panis & vini in memoriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, tamen hæc ipſa offerre pro expiatione peccatorum, vt optima legis interpres conſuetudo

F vniuerſarum Eccleſiarum, non ſolum Latinarum,& Græcarum, ſed Armenarum, Perſarum & reliquarum per orbem diffuſarum ab antiquo ſemper interpretata eſt.

CAPVT V.

Obiectiones ex Epiſtola ad Hebræos contra ſacrificium Miſſæ.

ADVERSVS HAEC duo inſtituta inſurgunt Lutherani ex multis dictis in Epiſtola ad Hebræos. cap. 7. vſque ad decimum incluſiue. Et contra quotidianam quidem oblationem Euchariſtiæ arguunt tripliciter. Primo, ex multitudine ſacerdotum. Nam ibidem differentia ponitur inter Chriſtum ſacerdotem noui Teſtamenti, & ſacerdotem veteris Teſtamenti, quòd ille eſt
G vnicus, iſtum autem oportet multiplicare, quia ille æternus, iſte temporalis: inconueniens ergo eſt in nouo Teſtamento affirmare talem hoſtiam, cui non ſat eſt vnicus ſacerdos, Chriſtus, ſed oportet ſucceſſiue, ſecundum temporum ſucceſſus ſacerdotem ſacerdoti ſuccedere; vt oportere videmus in Miſſæ ſacrificio. Secundo, ex repetitione oblationis. Nam ibidẽ differentia ſcribitur inter ſacrificium veteris Teſtamenti & ſacrificium noui Teſtamenti, quòd illud repetebatur tum ſingulis diebus a ſacerdotibus ſimplicibus, tum ſingulis annis a ſummo Sacerdote, hoc autem nec quotidie nec quotannis repetitur, ſed ſemel oblatum eſt, inconueniens eſt ergo, in nouo Teſtamento ſacrificium affirmare, quod oportet ſæpe repetere. Tertio, ex parte rei oblatæ. Nam ibidem differentia inter ſacrificium veteris & noui Teſtamenti, ponitur, quòd tũc ſanguine hircorum, &c. vtebatur ſacerdos: nunc autem per proprium ſanguinem ſemetipſum ſemel obtulit: inconueniens ergo eſt, per nos offerri ſub ſpecie panis & vini, qui ſemel ſufficientiſſime oblatus eſt Chriſtus a ſeipſo.

H CONTRA hoc verò, videlicet, quòd Euchariſtia ſit Hoſtia pro peccatis, arguunt etiam tripliciter. Primo ex repetitione, quia ibidem hoſtiarum veteris Teſtamenti infirmitati ad delenda peccata, aſcribitur repetitio Hoſtiæ. Si enim peccata purgaſſent, deſiſſent offerri; & ideo noui Teſtamenti hoſtia tollens peccata, non repetitur: inconueniens ergo eſt, in nouo Teſtamento affirmare hoſtiam pro peccatis, quam oportet repetere, qualis eſt Miſſa. Secundo, ex ſufficientia ſacrificij Chriſti, quia Chriſtus vnica oblatione ſemetipſum offerens in cruce, conſummauit omnes accedentes ad eum, &c. iniuria ergo fit ſufficientiſſimæ Chriſti hoſtiæ pro peccatis totius mundi, addendo hoſtiam aliam in nouo Teſtamento pro peccatis. Tertio, ex parte abolitorum peccatorum: quia (vt ibi dicitur) vbi non reſtant peccata expianda, non eſt opus hoſtia pro peccatis: ſed omnia peccata ſunt abolita per gratiam noui Teſtamenti, quod Chriſti morte firmatum eſt, non eſt ergo locus alteri
I hoſtiæ pro peccatis in nouo Teſtamento.

CAPVT VI.

Reſponſio ad obiecta.

FVNDAMENTVM veritatis & intelligendi diuerſa ſacræ Scripturæ dicta circa noui Teſtamenti ſacrificium ac ſacerdotium eſt vnitas hoſtiæ, ſimpliciter & abſolute immolatæ ſemel in cruce, ab ipſo Chriſto ſecundum ſeipſum, & ſecundum quid immolatæ quotidie ab eodem per miniſtros in Eccleſia ſua. Itaque quod in nouo Teſtamento eſt hoſtia cruenta, eſt & hoſtia incruenta. Hoſtiam ſiquidem cruentam agnoſcimus Ieſum Chriſtum in crucis ara oblatum ſemel pro peccatis totius mundi; hoſtiam vero incruentam agnoſcimus inſtitutam a Chriſto, corpus & ſanguinem eius ſub ſpecie panis & vini: vt citatæ Scripturæ teſtantur.
K Verum, hoſtia cruenta & incruenta non ſunt hoſtiæ duæ, ſed hoſtia vna: quia res quæ eſt hoſtia, eſt vna met res, non enim Chriſti corpus in noſtro altari eſt aliud ab illo Chriſti corpore, quod oblatum eſt in cruce, nec ſanguis Chriſti in noſtro altari alius eſt ab illo Chriſti ſanguine, qui fuſus eſt in cruce. Modus vero hanc vnam eandemque hoſtiam immolandi, alter eſt, quia ille vnicus ſubſtantialis ac primæuus immolandi modus, fuit cruentus, vtpote in propria ſpecie corporis fractione in cruce ſanguinem fundens, iſte vero quotidianus externus acceſſoriusque modus, eſt incruentus, vtpote ſub ſpecie panis & vini oblatum in cruce Chriſtum, immolatitio modo repræſentans. Quocirca noui Teſtamenti hoſtia cruenta & incruenta, vnica eſt ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerendi, licet ſit diuerſitas, quia tamen iſte modus, ſcilicet incruente immolare, non eſt ſecundum ſeipſum ex aliquatenus ſeparatus modus immolandi inſtitutus, ſed duntaxat vt refertur ad cruentam

cruentam in cruce hoſtiam, conſequens eſt apud ſapientes, & penetrantes, quòd vbi vnum non niſi propter alterum, ibi vnum duntaxat eſt, conſequens inquam eſt non poſſe affirmari, proprie loquendo, duo ſacrificia aut duas hoſtias aut duas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles, eſſe in nouo Teſtamento, ex hoc quòd eſt in eo hoſtia cruenta Chriſtus in cruce & hoſtia incruenta Chriſtus in altari, ſed eſſe vnicam hoſtiam ſemel oblatam in cruce, perſeuerantem modo immolatitio quotidiana repetitione ex inſtitutione Chriſti in Euchariſtia. Perſeuerantiam autem hoſtiæ in cruce oblatæ fingimus in noſtro altari, ſed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo enim, quòd vnum atque idem Chriſti corpus eſt, quod oblatum eſt in cruce, & illudmet offertur in altari clare patet, non eſſe aliam hoſtiam in altari & in cruce, ſed eam, quæ in cruce oblata ſemel eſt, perſeuerare, alio tamen modo in altari, mandante Chriſto, Hoc facite in mei commemorationem. Si nanque iunxeris hæc duo, videlicet, hoc facite, &, in mei memoriam, perpendes quòd vnum atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Chriſti memoriam, quod eſt illud vnum atque idem quod tunc frangebatur & effondebatur perſeuerare ſub ſpecie panis & vini in memoriam Chriſti.

EX HIS IGITVR ad ſingula obiecta ſigillatim diluenda deſcendendo, dicitur ad primum de vnitate ſacerdotis, quòd in nouo Teſtamento vnicus eſt ſacerdos Chriſtus, & ipſemet eſt ſacerdos in noſtro altari, nam miniſtri quique non in perſonis propriis, ſed in perſona Chriſti conſecrant corpus & ſanguinem Chriſti, vt teſtantur verba conſecrationis, ac per hoc vices Chriſti agentes offerunt, non enim dicit ſacerdos, Hoc eſt corpus Chriſti, ſed Hoc eſt corpus meum, faciendo in Chriſti perſona ſub ſpecie panis, corpus Chriſti, iuxta mandatum Chriſti hoc facite. Et quum infertur, inconueniens eſſe affirmare hoſtiam in nouo Teſtamento, cui non ſat eſt Chriſtus, ſed oportet ſuccedere miniſtros, reſpondetur quòd aliud eſt affirmare diſparatam hoſtiam requirentem ſucceſſionem ſacerdotum, & aliud eſt affirmare perſeuerantiam hoſtiæ in cruce oblatæ requirentem ſucceſſionem miniſtrorum. Primum enim dedeceret noui Teſtamenti ſtatum, ſecundum autem conſentaneum nouo Teſtamento eſt, vt iugis vigeat victima vnica illa ſemel oblata.

¶ Ad ſecundum ex parte repetitionis, dicitur, quòd in nouo Teſtamento non repetitur ſacrificium ſeu oblatio, ſed perſeuerat immolatitio modo vnicum ſacrificium ſemel oblatum, & in modo perſeuerandi interuenit repetitio, non in ipſa re oblata, nec etiam ipſe, qui repetitur modus, concurrit ad ſacrificium propter ſe, ſed propter oblationem in cruce commemorandam incruente. Huius autem modi repetitionem non eſſe contra doctrinā Epiſtolæ ad Heb. teſtantur verba illius, inferentia, quòd ſi repeteretur noui Teſtamēti ſacrificium, oportuiſſet Chriſtum ſępe pati. De repetitione igitur ſacrificii manifeſtat ſe loqui, non de repetitione iſtius modi a Domino Ieſu Chriſto inſtituti.

¶ Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur, quòd cum hoc, quòd Chriſtus ſemel proprium ſanguinem ſufficientiſſime & abundantiſſime fuderit in cruce, quadrat vt perſeueret immolatitio modo in Euchariſtia illa vnica ac ſufficientiſſima ſanguinis in cruce effuſio.

AD PRIMVM Autem contra Euchariſtiam, quatenus affirmatur hoſtia pro peccatis, dicitur concedendo, quòd ex hoſtiæ impotentia ad delenda peccata decreta eſt in lege veteri repetitio eiuſdem hoſtiæ. Et quum infertur, inconueniens eſſe, in nouo Teſtamento affirmare hoſtiam pro peccatis, quam oportet repetere, conceditur totum proprie loquendo, quia non repetitur in miſſa hoſtia, ſed illamet hoſtia in cruce oblata perſeuerans immolatitio modo, recolitur in qualibet miſſa.

¶ Ad ſecundum autem dicitur, quòd abſit a fidelium mentibus eis cogitare, quòd ad ſupplendum efficaciam hoſtię in cruce oblatæ celebretur miſſa, celebratur enim tanquam vehiculum remiſſionis peccatorum per Chriſtum in cruce factæ, ita quòd quemadmodum non eſt alia hoſtia, ita non aliam affert remiſſionem peccatorum. Nam quemadmodum Chriſtus per proprium ſanguinem penetrauit cælos, perſeuerans ſacerdos in æternum ad interpellandum pro nobis (vt in eadem Epiſtola ſcribitur) ita perſeuerat nobiſcum per Euchariſtiam immolatitio modo, intercedendo pro nobis. Sicut enim ſufficientia & efficacia ſumma ſacrificii in ara crucis nō excludit perſeuerantiam Chriſti in cælis in officio interpellandi pro nobis, ita non excludit perſeuerantiam eiuſdem nobiſcum immolatitio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quemadmodum continua interceſſio Chriſti pro nobis in cælo, non derogat vnicæ interceſſioni mortis Chriſti, ita non, immo multo minus eidem derogat perſeuerantia Chriſti immolatitio modo, ad intercedendum pro nobis, vt participes ſimus remiſſionis peccatorum in ara crucis factæ, quando illa interceſſio fit per myſterium ſub ſpecie panis & vini, illa autem in cælo fit per Chriſtum in propria ſpecie, in qua crucifixus eſt. Si enim derogationis locus eſſet, magis derogaret vnicæ mortis interceſſioni, vt poſt mortis interceſſionem intercedat Chriſtus ſub ſpecie propria, quàm ſub ſpecie aliena, illud nanque intercedere præ ſe fert quaſi ſupplementum intercedendi, hoc autem præ ſe fert ceremonialem intercedendi modo, nobis valde conſonum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd cum grano ſalis intelligendum eſt peccata eſſe nobis remiſſa per Chriſti mortem, videlicet per Chriſti mortem applicatam nobis per inſtituta a Chriſto ſacramenta: in hoc enim Chriſtiani omnes conuenimus. Inter ſacramenta autem a Chriſto inſtituta ſupputatur & eſt ſacramentum Euchariſtiæ inſtitutum ab ipſo Chriſto immolatitio modo, vt declaratum eſt ex verbis Chriſti & Pauli. Et ideo ſi qui inter Chriſtianos ſunt egentes poſt Baptiſma remiſſione peccatorum, Euchariſtiæ hoſtia prodeſſe poteſt illis ad remiſſionem peccatorum applicando efficaciam mortis Chriſti ad illos: non egentibus autem remiſſione peccatorum, prodeſt ad vegetationem animæ, quemadmodum cibus & potus corporeus vegetat corpus, ſacramentum enim Euchariſtiæ quamuis immolatitio modo inſtitutum ſit etiam pro expiatione peccatorum facta per crucem Chriſti applicanda colentibus, non tamen eſt inſtitutum propter hoc duntaxat, ſed pro aliis animæ bonis.

¶ Cum omnibus igitur ſcriptis in Epiſtola ad Hebreos ſtat ſacrificium miſſę, quòd eccleſia catholica edocta a Chriſto & Apoſtolis celebrat. Et hæc ſint dicta ex tenſione ibidem dictorum admiſſa ad Euchariſtiæ hoſtiam, noui enim, quòd iuxta genuinum ſenſum, de ſacrificiis cruentis tractat Autor illius Epiſtolæ, monſtrans excellentiam cruenti ſacrificii oblati a Chriſto cōdendo nouum Teſtamentum, relatiue ad ſacrificia omnia Veteris Teſtamēti. Viſum ſiquidē eſt expedire claritati veritatis Catholicæ, admittere huiuſmodi extenſionem, vt nulla ex parte hæſitandi locus relinquatur, ad Dei gloriam. Romæ, die tertio maij, M.D.XXXI.

Tractatus de ſacrificio Miſſæ, editi per Reuerendiſſimum Dominum, Dominum Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xiſti, finis.

TRACTATVS DECIMVS, de Fide & operibus aduerſus Lutheranos, ad Clementem ſeptimum Pontificem Max. in duodecim capita diuiſus.

1 *Poſitio Lutheranorum de fide.*
2 *Primus in præcitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.*
3 *Secundus in præcitatis error, quòd dicti credulitas apprehendit remiſſionem peccatorum.*
4 *Tertius in præcitatis error, quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pænitentibus.*
5 *Poſitio Lutheranorum de operibus.*
6 *Quid & quomodo intelligatur meritum in propoſito.*
7 *Humana opera eſſe meritoria alicuius a Deo.*
8 *Opera viuorum Chriſti membrorum eſſe meritoria vitæ æternæ.*
9 *Modus, quo opera noſtra meritoria ſunt vitæ æternæ.*
10 *Valor operum exiſtentium in peccato mortali.*
11 *Opera noſtra eſſe ſatisfactoria pro peccatis.*
12 *Reſponſio ad obiectiones Quarto cap. ſcriptas.*

PRAECEPTIS Beatitudinis tuæ, Clemens ſeptime Pontifex Maxime, etſi ſemper parere fas eſt, nunc tamen etiam iucundum mihi eſt, venena ſiquidem Lutherana de fide & operibus diffundi etiam in corda fidelium timens, cupiebam vt iretur obuiam, & non niſi paulu ante beatitudinis tuæ mandatum cogitaueram animum ad ſcribendum tractatum hunc appellere. Suauiſſima itaque hæc obediētia veniet, vtinam & Chriſti fidelibus fructuoſa & tuæ beatitudini, cui etiam cenſura libelli huius incumbit, grata.

CAP.

CAPVT I.

Poſitio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicam doctrinam de æterna ſalute hominum per fidem Mediatoris Dei & hominum hominis Chriſti Ieſu, docent homines conſequi remiſſionem peccatorum per fidem in Ieſum Chriſtum, extendendo nomen fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad ſacramentum credit ſe iuſtificare ex diuina miſericordia, intercedente Ieſu Chriſto. Et vſque adeo magnipendunt hanc credulitatem, vt dicant eam aſſequi remiſſionem peccatorum ex diuina promiſſione. Aiunt enim, quòd niſi homo habeat huiuſmodi firmam credulitatem diuini Verbi, iniuriam facit diuino Verbo, minus credendo diuinæ promiſſioni, ſi antè firmiter credit ſe iuſtificari, ſuſcipiendo ſacramentum, vere iuſtificantur, alioquin non eſſet vera & efficax diuina promiſſio.

¶ Nonnulli quoque Lutherani vſque adeo extollunt huiuſmodi fidem, vt eam aſſequi remiſſionem peccatorum antequam peccator habeat charitatem, doceant, ea ratione, quia fides iuſtificans diſtinguitur contra legē longo ſermone a Paulo Apoſtolo, charitas autē comprehenditur ſub lege, quoniam diligere Deum ex toto corde, & cætera. eſt primum & maximum mandatum in lege, vt Dominus in Euangelio dicit Mat. c. 22. Hæc ſunt in quibus conſiſtit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPVT II.

Primus in præcitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FIDEI nomen aliud ſignificat, cum de illa ſacræ literæ tradūt, quòd iuſtificat homines, & aliud ſignificat credulitatem, qua homo credit ſe iuſtificari per Chriſtum & ſacramenta, nam fides iuſtificans eſt quæ ſignificat id quòd per eius diffinitionem manifeſtatur ad Heb. 11. dicendo quòd fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium, ſic enim ſumpta eſt vna trium virtutum theologalium, dicente Paulo, Nunc autem manēt fides, ſpes, & charitas. Et fides in hac ſignificatione ſumpta eſt, quæ eſt donum Dei, vt dicitur ad Eph. 2. per quam ſaluamur, & ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & eſt qua credimus omnes articulos fidei & quæcunque ſunt de neceſſitate ſalutis credenda.

¶ Fides autem ſignificans credulitatem, eſt qua iſte homo credit ſe iuſtificari, hic nunc ſuſcipiendo hoc ſacramentum ex merito Chriſti, multum diſtat a fide primo modo ſumpta. Quod declaratur, tū ex parte rei creditæ, quoniam fidei non poteſt ſubeſſe falſum, credulitas autem iſta poteſt falli. Et ratio eſt, quia credulitas iſta eſt de ſingulari effectu hic nunc, & in hoc prouenieut partim ex fide neceſſaria ad ſalutem, & partim ex humana coniectura, pro quanto enim eſt de merito Chriſti & ſacramentis, imperatur a fide, pro quanto autem eſt de effectu hic nunc, in ſeipſo ex humana prouenit coniectura. Nam ſub fide Chriſtiana clauditur, quòd quilibet confidens in merito Chriſti & rite intus & extra ſuſcipiens ſacramentum iuſtificatur ex diuina gratia. ſed non extenditur Chriſtiana fides ad credendum, quòd ego nunc ſim intus & extra ſuſcipiens rite ſacramentum, quemadmodum ex Chriſtiana fide teneor credere in hoſtia rite conſecrata eſſe verum Chriſti corpus, ſed Chriſtiana fides non ſe extendit ad credendum quòd in hac hoſtia ab iſto nunc in hoc altari celebrante eſt corpus Chriſti, quoniam hoc poteſt aliunde eſſe falſum, Tum quia fides omnium Chriſtianorum eſt vna, iuxta illud ad Epheſ. 4. Vnus Dominus, vna fides, perſpicuum eſt autem quòd ſub fide quæ eſt in me, non continetur credere quòd ille ſuſcipiens ſacramentum nunc hic iuſtificetur, aut quòd in illa hoſtia eſt corpus Chriſti, ergo ſub nullius fide credere hunc ſingularem effectum huius ſacramenti in hoc nomine comprehenditur. Ex vnitate ergo fidei apparet ſecundo diuerſitas dictæ credulitatis a fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error eſt, quòd ea quæ attribuuntur in ſacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati, ſemper enim cum hanc docent credulitatem textus ſacræ Scripturæ citant tractantes de fide, puta, Iuſtificati ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificans corda eorum, & infinitos ſimiles textus.

CAPVT III.

Secundus in præcitatis error, quòd dicta credulitas apprehendit remiſſionem peccatorum.

QVOD autem dicunt, quòd huiuſmodi credulitas aſſequitur remiſſionem peccatorum, poteſt & bene & male dici & intelligi. Nam ſi dicatur & intelligatur, quòd hæc credulitas formata fide & charitate aſſequitur veniam peccatorum, verum eſt, ſi autem ſecludatur charitatis forma, ſic falſum eſt, quoniam, vt Auguſtinus dicit 15. de Trinit. cap. 18. nullum eſt iſto Dei dono excellentius, ſolum eſt quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditionis æternę.

¶ Et ſcito, quòd hæc credulitas communis eſt omnibus deuote accedentibus ad ſacramenta, nam quilibet deuote accedens ad quodcunque ſacramentum, credit ſuſcipiendo illud, ſe iuſtificari ex merito paſſionis & mortis Chriſti, alioquin non accederet. Sed non eſt par in omnibus iſta credulitas, vnus enim magis credit ſe iuſtificari, quàm alter, & regulariter cum hæſitatione de oppoſito ineſt deuotis mentibus iſta credulitas, quia nulla Scripturæ autoritate, nullo Eccleſię documento docemur, oportere nos huiuſmodi credulitatem habere abſque hæſitatione aliqua. Ratio autem hæſitandi eſt, quia communiter nullus ſcit, an ex parte ſui impedimentum

G aliquod inueniatur ſuſcipiendi donum remiſſionis peccatorum, nullus regulariter ſcit an ipſe deſit gratiæ Dei, & propterea ſic hæſitans, nullam iniuriam infert diuinæ promiſſioni quoniam non hæſitat ex parte Dei, non hæſitat ex parte meriti Chriſti, non hæſitat ex parte ſacramēti, ſed hęſitat ex parte ſui, Scriptum eſt enim, Delicta quis intelligit? Teſtatur quoque hanc communem hæſitationem de effectu ſingulari diuinæ miſericordiæ (hoc eſt remiſſionis peccatorum iſtius viri nunc deuote conuerſi ad Deum) Ioel Propheta cap. 2. nam de iis qui conuertendi erant ad Deum ex toto corde, in ieiunio, fletu & planctu, citata diuinæ miſericordiæ excellentia ſuper peccata, ſubiungit, Quis ſcit ſi conuertatur Deus & ignoſcat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum eſſe, ſed quemlibet ſub hæſitatione eſſe, an ignoſceret Deus illi manifeſtat.

¶ Et confirmatur, quia credulitatis hæſitatio non rationabiliter tollitur niſi ex aliqua trium cauſarum, videlicet vel diuina reuelatione, quæ in propoſito non habet locum, quia quamuis Deus re-

H uelauerit, quòd omnes, qui rite intus & extra confidunt ſe conſequi remiſſionem peccatorum per meritum Chriſti conſequuntur illam, non tamen reuelauit, quòd iſte nunc rite conuertitur intus & extra, hic enim effectus particularis non comprehenditur ſub reuelatione cui innititur fides Chriſtiana. Vel ex ſufficientia teſtimoniorum conuincentium ad aliquod ſingulare credendum, ſicut ſufficientia teſtimonia conuincunt eum, qui nunquam egreſſus eſt è Roma; ad credendum quòd inueniatur inſula Calicut ſeu Taprobanę. clarum eſt enim in credulitate, qua iſte credit ſe iuſtificari, non interuenire teſtimonia conuincentia intellectum ad credendum hunc effectum nunc in ſeipſo. Vel ex qualitate teſtium, puta, quia ſunt omni exceptione maiores, iuxta quod dixit Apoſtolus ad Romanos octauo, quod Spiritusſanctus conteſtatur ſpiritui noſtro quòd ſumus filii Dei. Nam hæc conteſtatio præſupponit remiſſionem peccatorum factam, quia præſupponit illum, de quo te-

I ſtantur eſſe filium Dei, vt clare ipſa litera ſonat, credulitas autem iſta, quam Lutherani ponunt, non præſupponit remiſſionem peccatorum in illo, ſed apprehendit illam, vt præcedens apprehendit quod ſequitur. Voluntarium igitur dogma eſt, dicere quòd huiuſmodi credulitas in verbo Chriſti in merito paſſionis eius, &c. Infallibiliter remiſſionem peccatorum. Et ideo a Leone X. inter damnatos Lutheri articulos annumerati ſunt articuli dicentes, Peccata non ſunt vlli remiſſa, niſi remittente ſacerdote, credat ſibi remitti, immo peccatum maneret, niſi remiſſum crederet. non enim ſufficit remiſſio peccati, & gratię donatio, ſed oportet etiam credere eſſe remiſſum. Nullo modo confidas abſolui propter tuam contritionem, ſed propter verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris, &c. hic inquam confide ſi ſacerdotis obtinueris abſolutionem, & crede fortiter te abſolutum, & abſolutus vere eris, quicquid ſit de contritione, ſi per impoſſibile confeſſus non eſſet contritus, aut ſacerdos nō ſerio, ſed ioco abſolueret, ſi tamen credat ſe abſolutum, veriſſime eſt abſolutus.

K

CAPVT IIII.

Tertius in præcitatis error, quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pænitentibus.

INTOLERABILIVS Autem eſt dimitti peccata ante charitatem infuſam illi, cui dimittuntur peccata, quod ſic clariſſime conuincitur. Impoſſibile eſt ex inimico reddi amicum ſine amicitia, cum amicus ſine amicitia nec intelligibilis ſit, quemadmodum nec albus ſine albedine intelligibilis eſt. Sed cum homo ex iniuſto fit iuſtus per Chriſtum, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apoſtolo Ad Romanos 5. Cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filii eius. reconciliatio enim amicum reddit reconcilia-

reconciliatum. Ergo peccatorem iuſtificari ſine amicitia Dei, nec A eſt poſſibile, nec intelligibile: charitas autem eſt ipſa amicitia inter hominem & Deum, eſt enim amor amicitiæ hominis ad Deum, & econtra, iuxta illud, Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo, & ibidem (ſcilicet primæ Ioannis quarto.) Diligimus Deum, quia ipſe prior dilexit nos. In mutuo enim amore conſiſtit amicitia, ergo per charitatem formaliter fit remiſſio peccatorum. Ita quòd vna atque eadem res eſt, quæ vocatur iuſtitia fidei & charitas, ſed iuſtitia fidei vocatur, quatenus ea homo eſt iuſtus apud Deum, ſecundum rationes diuinarum rerum atque actionum, quas credimus, appetitu ſenſibili debite ſubdito voluntati, & voluntate rectæ rationi, & recta ratione Deo ſecundum rationes eorũ, quæ de eo, ac cæleſti patria, fide tenemus. Nominatur vero charitas, quatenus eſt amor amicitiæ ad Deum communicantem nobis ciuitatem in cæleſti patria iuxta illud ad Phil. tertio, Noſtra autem politia in cælis eſt, ad Eph. 2. Iam non eſtis hoſpites & B aduenæ, ſed eſtis ciues Sanctorum, & domeſtici Dei, & Cant. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶ Et hæc ſola ratio, quia conuincit intellectum, ſufficit, fulta nihilominus authoritate Chriſti, Petri, Ioannis, & Pauli eſt, iſti enim omnes attribuunt remiſſionem peccatorum fidei, & charitati ſimul. Et Chriſtus quidem Luc. ſeptimo, peccatrici dixit, Fides tua te ſaluam fecit, & de eadem dixit, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. In quibus verbis dilectiónem eſſe proximam cauſam remiſſionis peccatorum, teſtatur coniunctio, Quoniam, dum dicitur, Quoniam dilexit fides enim inchoatiue, charitas autem completiue eſt cauſa remiſſionis peccatorum. Petrus Apoſtolus Act. decimo ait, Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius, & in primæ ſeu Epiſtolæ capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes ſimiliter Apoſtolus in prima ſua Epiſtola, capitulo quinto ait, Omnis qui credit, quòd C Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt, & in capitulo tertio dicit, Nos ſcimus, quòd tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres, qui non diligit, manet in morte. Nec obſtat ſi dicatur, quòd ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniã perſpicuum eſt vnam atque eandem eſſe charitatem, qua diligimus Deum propter ſeipſum, & proximum propter Deum, vt habetur primæ Ioannis quarto, & de tali duntaxat fratrum dilectione verificatur tranſlatio de morte ad vitam.

¶ Paulus demum Apoſtolus ad Rom. 5. ait, Iuſtificati ex fide pacẽ habemus ad Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem non habuero, nihil ſum, in eſſe ſpirituali, quo conſtituimur filij Dei. Et ad Gal. 5. In Chriſto Ieſu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur. Vbi clare non fidei qualicunque, ſed per dilectionem operanti attribuit valere in Chriſto. Perſpicuum eſt igitur, veriſſimã eſſe communem Eccleſiæ doctrinam, quòd non per fi D dem informem, ſed per fidem informatam charitate fit remiſſio peccatorum. Ita quod authoritates autenticę ſonantes iuſtificari nos per fidem, intelligũtur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam vocamus charitatem.

¶ Ad obiectionem autem in oppoſitum (ex eo quòd fides diſtinguitur contra legem, & dilectio comprehenditur ſub lege) reſpondetur, quòd Legis nomen aliter ſumitur a Chriſto, cum dicitur, quod hoc eſt primum & maximum mandatum in Lege, & aliter ſumitur cum fides diſtinguitur ab Apoſtolo contra legem. Nam Chriſtus vtitur Legis nomine, vt comprehendit omnia mandata diuina, ſcripta in libris Moyſi, Apoſtolus autem vtitur Legis nomine arctius, vt diſtinguitur in præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia.

¶ Nec ego fingo hanc diſtinctionẽ, ſed ex Scriptura ipſa ſacra ſic habeo, vt etiã aduerſarios oporteat eis aſſentire. Quòd enim Chriſtus vtatur ſic large Legis nomine, ex eo conuincitur, quòd in eodem tex. Deut. c. 6. vnde citatur præceptum de dilectione Dei, immediate ante ponitur præceptum fidei, dicendo, Audi Iſrael, Iehouach Eloe noſter, Iehouach vnus; ſub eodem ergo contextu le E gis ponitur, præceptum fidei, vt credatur Deus vnus duntaxat, & præceptum dilectionis eiuſdem Dei, vt intelligamus, quòd non magis ſub lege clauditur præceptum charitatis, quam præceptum fidei, loquendo de lege largo vocabulo, vt hinc etiam clare pateat, quod quemadmodum fides diſtinguitur contra legem ab Apoſtolo, charitas quoque pariter diſtingui contelligitur contra eandem legem. Loqui autem Apoſtolum de lege, ſecluſis iis quæ ſunt fidei & charitatis, patet ex eo, quòd appellat eam legem factorum, & dicit eam ſeruari naturaliter ab Ethnicis, ad Rom. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt; certum eſt enim, quòd non faciunt naturaliter ea quæ charitatis ſunt. Aequiuoce igitur vtitur obiectio hęc Legis nomine, & propterea nihil valet: dilectio enim Dei clauditur ſub lege factorum, contra quam diſtinguitur fides, ſed ſub eadem lege, ſub qua clauditur fides, vt patet

A Deute. 6. vbi ſimul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem a Lutheranis obiecta, patet ex dictis reſponſio. Et hæc de fide ſufficiant.

CAPVT V.

Poſitio Lutheranorum de operibus.

DOCENT Lutherani, opera noſtra non eſſe meritoria gratiæ, nec vitæ æternæ, nec eſſe ſatisfactoria pro peccatis, eo quod ſufficientiſſime Chriſtus meruit nobis gratiam remiſſionis peccatorum, & vitam æternam, & ſufficientiſſime ſatisfecit pro omnibus, & proinde nefas eſſe attribuere operibus noſtris eſſe meritoria gratiæ, ſeu remiſſionis peccatorum, aut vitæ æternæ. & eſſe ſatisfactoria pro peccatis noſtris. Nam hoc redundat in opprobrium Chriſti, quandoquidem quod eſt proprium Chriſti attri B buere nobis, blaſphemia eſt. & detraheretur merito ac ſatisfactioni Chriſti, vtpote inſufficientibus, ſi opus eſſet meritis & ſatisfactionibus noſtris.

¶ Fulciuntur autem hæc multis ſacræ Scripturæ authoritatibus. Et in primis, quòd non mereamur per noſtra opera remiſſionem peccatorum. probatur ex eo, quòd Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iuſtificari non ex operibus, ſed ex fide, iuxta illud Abacuc, Iuſtus ex fide viuet, & ad Titum ſcribit, Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, & ad Eph. 2. Gratia ſaluati eſtis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶ Quód vero per opera non mereamur vitam ęternã, ſed per Dei donum, ſcribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, vita æterna. Ad idem quoque & ad probandum ſimul, quòd opera noſtra, quantumcũque iuſti ſimus, non ſint ſatisfactoria pro peccatis, affertur illud Luc. 17. Cum feceritis omnia quę præcepero C vobis, dicite, quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Si enim facientes omnia præcepta Chriſti ſunt ſerui inutiles, ergo non merentur mercedem, ergo multo magis qui non ſeruauerunt omnia præcepta, ſed egent ſatisfactione pro peccatis, ſunt inutiles ad ſatiſfaciendum.

¶ Authoritates autem, quibus manifeſtatur ſufficientia meriti, & ſatisfactionis Chriſti pro nobis, omittẽdas duxi, quia de hoc nulla eſt quæſtio.

¶ Docent igitur Lutherani opera bona eſſe faciẽda, quia ſunt præcepta a Deo, quia ſunt fructus fidei iuſtificantis, & non vt ſint meritoria æternæ vitæ, aut ſatisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid & quomodó intelligatur meritum in propoſito.

D ANTEQVAM declaretur, opera noſtra eſſe, vel non eſſe meritoria, prælibandum eſt ſummarie quid Meritum ſignificet, & qualiter a Theologis intelligatur in operibus noſtris in propoſito. Meritum appellatur voluntarium opus, ſiue internum, ſiue externum, cui iure debetur merces, ſeu præmium, dicente Apoſtolo ad Rom. 4. Ei qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum. Et propterea ad meritum concurrunt quatuor, videlicet perſona quæ meretur, & operatio volũtaria quæ eſt ipſum meritum, & merces debita merito, & perſona reddẽs mercedem: fruſtra enim quis mereretur, niſi mereretur ab aliqua perſona reddendam ſibi mercedem. Et quoniam de noſtro merito apud Deum eſt quęſtio, oportet declarare quomodo verificatur, hominem mereri a Deo mercedem ſui operis, difficile enim apparet, quòd operi noſtro iure reddatur merces a Deo, quoniam inter nos & Deum, non eſt ius ſimpliciter & abſolute, iuxta illud, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine: ſed eſt ius ſecundũ quid, mul E to minus quàm ius filij ad patrem & ſerui ad dominum, quanto minores ſumus nos relati ad Deum homine ſeruo, relato ad hominẽ dominum eius, & filio relato ad carnalem patrem, qui genuit eum. Et propterea, ſi proquia, vt ſcribitur in 5. Ethi. inter ſeruum & dominum, inter patrem & filium non eſt ius ſimpliciter abſolute, ſed ius ſecundum quid, multo minus eſt ius inter nos & Deum. Ex hoc nanque, quòd quicquid eſt ſeruus eſt domini ſui, & filius non poteſt æquiualens reddere patri, negatur inter dominum & ſeruum, inter patrem & filium ius ſimpliciter & abſolute. Multo autẽ magis quicquid eſt homo, eſt Dei, & multo minus poteſt homo Deo reddere ęquiualens. Non poteſt igitur homo mereri aliquid a Deo ſic quod iure debeatur homini, niſi iura tam attenuato, vt ſit longe minus quam ius domini ad ſeruum & filij ad patrem. Nec tantum attenuatum ius inuenitur inter hominem & Deum abſolute, quoniam abſolute loquendo, omnis bona operatio voluntaria homi-

nis

nis deberet Deo, & quanto potioribus & pluribus bonis operibus internis vel externis pollet homo, tanto plus Deo debet, quia ipſe Deus operatur in nobis & velle & perficere & omnia opera noſtra, ſed hoc attenuatum ius eſt inter hominem & Deum ex diuina ordinatione, qua Deus ordinauit opera noſtra ad hoc vt ſint meritoria a Deo. Quod probatur ex eo, quòd quando homo meretur aliquid a Deo, Deus nõ fit nec eſt debitor homini, ſed ſibiipſi Deo, ſi enim hoc attenuatum ius eſſet inter hominem abſolute & Deũ, Deus deberet homini mercedem quam meruit, ſed perſpicuum eſt Deum nulli debere, dicente Paulo ad Rom. 11. Quis ante dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipſi duntaxat Deus debet, vt adimpleat voluntatem ſuam qua conſulit humano operi eſſe meritorium, reddendo homini mercedem operis. Et hęc ſunt vera & indubitata ſimpliciter & abſolute loquendo, ſecus autem eſt pręſuppoſita conuentione facta inter Deum & hominem de aliquo; nã quẽadmodum inter homines ſi dominus pactum aliquod cum ſeruo ſuo facit, naſcitur inde ius inter ſeruum & dominum, ita ſi Deus dignatur pactum facere cum homine, naſcitur ius inter hominem & Deum quo ad illud de quo pactum eſt. Sæpe enim legimus in veteri Teſtamento, Deum dignatum eſſe paciſci cum hominibus. Geneſis enim 9. ſcribitur pactum Dei de non futuro amplius vniuerſali diluuio, & Geneſis 15. fœdus init Deus cum Abraham de terra Chanahan danda ſemini eius & Gene. 17. fœdus circunciſionis ſcribitur, & Exo. 24. Moyſes dicit, Hic eſt ſanguis fœderis, &c. Hie. quoque 31. de fœdere nouę legis ac veteris Deus manifeſte loquitur. In nouo autem Teſtamento Saluator noſter manifeſtat Deum ſub ſpecie patrisfamilias conducentis operarios ad vineam conueniſſe cũ operariis de mercede diurna, vt patet Mat. 20. Conuentione inquit, facta de denario diurno, miſit illos in vineam, & rurſus, Nonne pacto conuenisti mecum? Ex his enim manifeſtum fit, ꝙ rõ meriti etiam iure poteſt inueniri in operibus noſtris relatis ad primum, de quo conuentio facta eſt cum Deo.

¶ Veruntamen ſcito, quòd quantumcunque interueniat pactum de præmio inter Deum & hominem, nunquam tamen Deus fit aut eſt debitor nobis, ſed fit & eſt debitor ſibiipſi, ita quòd præſuppoſita conuentione, debetur quidem operibus noſtris præmium de quo conuentio facta eſt, ſed Deus non propterea fit illius præmii debitor nobis, ſed voluntati ſuæ priori qua dignatus eſt paciſci nobiſcum, & propterea veriſſime profitemur, quòd Deus nulli debet niſi ſibiipſi. Duplex itaque ratio meriti poteſt inueniri in operibus noſtris relatiue ad Deum (vel ſecundum ius attenuatum, vel ſecundum fœderis & nunquam Deus debet nobis. Et hæc ſint prælibata, vt intelligant omnes voces proprias, cum loquuntur de meritis noſtris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera eſſe meritoria alicuius a Deo.

REVELAVIT Nobis Deus in ſacris literis, humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponendis ſingulis ſacræ ſcripturæ locis de hoc ſcito, quòd vbicunque promittit Deus homini mercedem, ibidem cointelligitur meritum, ꝙ merces & meritum, correlatiua ſunt, meritum enim eſt mercedis meritum, & merces eſt meriti merces, & propterea abſque alia declaratione cum leges in ſacra Scriptura Deum promittere mercedem homini, cointellige meritum hominis reſpectu illius mercedis a Deo reddendæ. Perſpicuum eſt autem in vtroque Teſtamento promittere Deum mercedem homini, nam Geneſ. 15. dicit Deus ad Abraham, Ero merces tua valde. & Iſa. 40. dicitur, Ecce Dominus veniet, ecce merces eius cum eo. & Ezech. 29. ſcribitur, Fili hominis, Nabuchodonoſor rex Babylonis ſeruire fecit exercitum ſuũ ſeruitute magna aduerſus Tyrum, & merces non eſt reddita ei, &c. & ſubiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypti. Matth. quoque 20. dicit Deus, Voca operarios, & redde illis mercedem Apocalyp. quoque 22. dicit Deus, Ecce, venio cito, & merces mea mecum eſt, vt reddam vnicuique ſecundum opera illius. Ex his enim patet non ſolum opera Sanctorum eſſe meritoria alicuius bona a Deo, ſed etiam opera iniquorum, immo & Ethnicorum, rex enim Babylonis & exercitus eius Ethnici erant, nec ex intencione ſeruiendi Deo obſederant Tyrum, & tamen teſtatur Deus meruiſſe mercedem, & decernere, quòd Aegyptum dabit illis in mercedem, vt intelligamus tam benignam eſſe bonitatem diuinam, vt etiam ordinando humana bella in ſuiipſius Dei ſeruitutem, gaudeat ſe conferre actionibus, quamuis iniquis, quòd ſint meritoriæ ab ipſo Deo alicuius boni. Hinc enim documentum magnum habemus, quòd multo propenſior eſt Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quòd ſint meritoriæ alicuius mercedis a Deo.

F

CAPVT VIII.

Opera viuorum Chriſti membrorum eſſe meritoria vitæ æternæ.

CONCEDVNT multi, humana opa eſſe meritoria apud Deum aliquorum bonorum, ſed non vitæ æternę, & propterea monſtrandum ſupereſt in ſpecie, quòd opera viuorum Chriſti membrorum ſunt meritoria æternæ vitæ. Saluator noſter Mat. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces veſtra multa eſt in cælis, perſpicuum eſt enim, quòd in mercede cæleſti, eorum qui patiuntur propter Chriſtum, primum tenet locum beatitudo, quæ vocatur vita æterna. Matth. quoque 20. deſcribendo mercedem datam operariis, dicitur, quòd acceperunt denarium, perſpicuum eſt autẽ quòd communis merces omnibus operariis in vinea Domini, eſt
G vita æterna. Paulus quoque 2. ad Thimoth. 4. ſcribit, Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus iuſtus iudex; perſpicuum eſt enim, quòd corona Pauli per ſe primo claudit beatitudinem, & niſi merces eſſet debita præmiſſis operibus, nequaquam verificaretur, quòd quatenus iuſtus iudex Dominus reddet illi coronam, manifeſte enim vitam æternam ſibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoq; manifeſtat Dominus Mat. 25. deſcribendo quòd cum iudicabit mundum, propter opera miſericordiæ dabit vitam æternam. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, &c. concluditur enim, Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti vero in vitam æternam. Quod enim a Iudice datur ex diuerſitate operum, ſecundum quòd opera merentur, datur, alioquin afferret non cauſam pro cauſa. Ex his enim manifeſtum eſt nonnullorum hominum opera meritoria eſſe ęternæ vitæ ſecundum ſacras Scripturas. Et quod plus eſt, ex Matth. 20. habetur operarios meruiſſe
H illam ex conuentione, nam Origines, Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius, & Chryſoſtomus denarium omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus, quo opera noſtra meritoria ſunt vitæ æternæ.

TRADENT Theologi opera noſtra eſſe meritoria æternæ vitæ, eo quòd a charitate, a gratia gratum faciente, a ſpiritu ſancto habitante in nobis procedunt & docens quòd quęuis opera humana, quatenus procedunt ex libero arbitrio, non ſint meritoria æternæ vitæ (niſi ex quadam congruitate, qua congruit homini recte vtenti libero arbitrio in iis quæ Dei ſunt, Deum largiri ſecũdum affluentiam ſuæ gratiæ, quatenus tamen ſunt a Spiritoſancto
I habitante in homine per gratiam & charitatem, ſunt meritoria æternę vitę. Tum quia gratia ſeu charitas eſt tanquam ſemen Dei 1. Ioan. 3. cuius vis ſe extendit ad producendum fructum, ita quòd quemadmodum actioni ſeminis debetur naturali iure fructus, ita diuinę gratiæ in anima, actionibus debetur fructus ęternę vitæ. Tum quia diuina gratia vt Dominus dicit Ioannis 4. fit in homine habente illam fons aquæ ſalientis in vitam æternam, vbi clare patet efficacia gratiæ in nobis ad aſcendendum in vitam ęternam. Et dicendo, quòd gratia data fit in homine fons aquæ aſcendentis in vitam ęternam, docet quòd mediante operatione aſcendit in vitam æternam, nam quod fit in me poſt acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum præcipue, quia vis Spiritusſancti habitantis in homine non eſt impar ad acquirendum æternam vitam & ad efficiendum ꝙ operibus eius in nobis debeatur æterna vita.

¶ Clarior autem ac perſuaſibilior modus huiuſmodi meriti eſt aperiendo, quòd meritum vitæ æternę non eſt tã actio noſtra, quàm actio Chriſti, capitis in nobis & per nos, ſupponendum eſt enim
K cum Apoſtolo ad Ro. 12. ad Eph. 4. & ad Col. 2. homines in gratia conſtitutos, eſſe Chriſti capitis membra viua. Ita quòd Chriſtus caput cũ hominibus viuis eius mẽbris nõ ẽ ſicut vnũ corpus politicũ, quale eſt corpus ciuiũ Reip. bene gubernatæ, ſed cõſtituit vnum corpus, quemadmodũ eſt vnũ corpus naturale, quia Chriſtus caput Spiritu ſuo viuificat membra ſua, & per iuncturas ac nexus ſpirituales vnit membra corporis, vt clare patet ex verbis Pauli. Huius autem præſuppoſito adiunge, quòd etiam ſacra Scriptura tradit videlicet & paſſiones & actiones viuorum Chriſti membrorum eſſe paſſiones & actiones Chriſti capitis. Et de paſſionibus quidem teſtatur ipſe Chriſtus Act. 9. Saule Saule, quid me perſequeris? cum tamen ille perſequeretur membra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriam Galatarum, quòd Chriſtus crucifixus fuit in eis, proculdubio in cruciatibus eorum pro Chriſto perpeſſis. De actionibus vero teſtatur Paulus, ſcribens Corinthiis in 13. ſecundæ Epiſtolæ, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus?

A Chriſtus? & vniuerſaliter dicit ad Gal. 2. Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Chriſtus. Ex quibus habetur, quòd veriſſime dicere poſſum, mereor ego, iam non ego, meretur autem in me Chriſtus, ieiuno ego, iam non ego ieiunat autem in me Chriſtus, & ſic de aliis operationibus voluntariis quas Chriſti membra viua exercent propter Deum. Et iſto modo meritum æternæ vitæ non tam attribuitur operibus noſtris quam operibus Chriſti capitis in nobis, & per nos. Ita quòd hinc diſcernitur inter meritum æternæ vitæ quod in infantibus baptizatis debetur æterna vita merito duntaxat, Chriſti, illo, quod meruit Chriſtus in hac vita mortali degens, patiens & moriens, adultis autem proficientibus in gratia debetur æterna vita dupliciter, primò ex iure meriti Chriſti quod in propria perſona meruit, poſtea ex iure meriti Chriſti, quòd Chriſtus caput in adulto, & per adultum operando meretur. Conuenit autem diuinæ liberalitati, vt vtroque modo communicet meritum æternę vitæ adultis Dei filiis, nam vt dicitur ad Roma. 8. Prædeſtinauit eos conformes imagini filii ſui. Conformiores autem ſunt Chriſto B habentes meritum vitę ęternę vtroque modo, quam primo tantũ, nam ipſi Chriſto duplici iure debita fuit ſua gloria, primo iure gratię vnionis perſonalis, qua Verbum caro factum eſt, & hoc ius conuenit Chriſto ſine eius merito. Deinde eadem gloria debita fuit Chriſto per meritum obedientię eius vſque ad mortẽ, dicẽte Paulo ad Philip. ſecundo, Factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, &c. Chriſto igitur duplici iure habenti gloriam, conformiores reddimur duplici quoque iure acquirentes, & non vitam ęternam, videlicet & ſine noſtro merito per Chriſti in propria perſona meritum, & cum noſtro merito per Chriſti capitis in nobis, & per nos meritum. Et quẽadmodum ad Chriſti excellentiam pertinet, quòd etiam proprio merito acquiſierit immortalis corporis vitam, & gloriam ſui nominis, &c. ita ad dignitatem membri Chriſti pertinet vt cooperetur capiti ſuo ad acquirendam ęternam vitam. Omnium enim diuiniſſimum eſt, inquit Diony. cap. tertio cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. C Et hinc quoque habes non eſſe ſuperfluum noſtrum mereri vitam ęternam, quoniam eſt reddere vitam ęternam eſſe nobis debitam alio modo, ſeu altero iure, quemadmodum Chriſtus meruit ſuam exaltationem reddendo ſibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppoſitum poſtea reſpondebitur.

CAPVT X.

Valor operum exiſtentium in peccato mortali.

QVAMVIS conueniamus in hoc, quòd opera exiſtentis in peccato mortali non ſunt meritoria ęternę vitę, nec ſunt meritoria remiſſionis peccatorum, multum tamen eſſe vtilia homini ſubiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remiſſionem peccatorum conſequendam ſacra tradit Scriptura, nam etſi non habent vim meritoriã remiſſionis peccatorum habent tamen D vim impetrandi remiſſionem peccatorum, ita quòd per modũ ſupplicationis multum valent ad conſequendum remiſſionem peccatorum a diuina largitate. Et quidem quòd oratio multum vtilis ſit ad remiſſionem peccatorum conſequendam, teſtatur Saluator Luc. decimooctauo, inducens Publicanum orantem, Deus propitius eſto mihi peccatori, ſic enim conſequutus eſt veniam. De ieiunio vero teſtatur Ioel in perſona Dei, Conuertimini, inquit, ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, fletu, & planctu, ubi enim ſubiungitur, Quis ſcit ſi conuertatur Dominus, & ignoſcat? De eleemoſyna quoque teſtatur Daniel, capitulo quarto, conſulens Nabuchodonoſor regi, Peccata tua eleemoſynis redime, & ad Hebræos decimotertio ſcribitur, Beneficentiæ & communionis ne obliuiſcamini, talibus enim hoſtiis conciliatur Deus. Et idem eſt iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentiis, & id genus reliquis.

¶ Supra hanc autem vim ſimplicem, tradit ſacra Scriptura maiorem quandam vim impetrandi in obſeruatione vniuerſorum mandatorum Dei. E Ezech. enim 18. docemur, quod conuerſio impii ad facienda mandata Legis terminatur ad remiſſionem peccatorum, dum dicitur. Et dixiſtis, non eſt æqua via Domini, audite ergo domus Iſrael, nunquid via mea non eſt æqua? Nonne viæ veſtræ non ſunt æquę? cum enim auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem morietur in ea iniquitate quam operatus eſt, & cũ auerterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit iudicium & iuſtitiam, ipſe animam ſuam viuificabit, conſiderans enim & auertens ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis quas operatus eſt vita viuet, & non morietur. Quæ verba teſtantur, quòd in hoc conſiſtit viarum Dei æquitas, vt ſicut iuſti auerſio a iuſtitia ad opera iniqua terminatur ad mortem animæ, ita impii conuerſio ad opera bona terminatur ad animę vitam, reuelatur enim Prophetæ, quòd tam accepta eſt Deo conuerſio peccatoris quo ad opera, hoc eſt, ab A operibus malis ad opera bona propter Deum, vt Deus non recordetur omnium iniquitatum pręteritarum, quod eſt dare remiſſionem peccatorum, & vitam gratię.

¶ Ampliorem quoque impetrandi vim in huiuſmodi operibus hominum ſubiectorum peccatis reuelauit Deus Iſaiæ. cap. 1. Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere, quęrite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur, & ſi fuerint rubra tanquam vermiculus, velut lana alba erunt. Ex quibus diſcimus, tantam eſſe Dei largitatẽ, vt a ſordibus conuerſis, ad iuſtitię & miſericordiæ opera ſeipſum obiulerit arguendum Deus, ſi non remittat peccata præterita.

¶ Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quòd impiorum opera non ſolum ſunt vtilia ad remiſſionem peccatorũ, ſed quòd cum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita comitem habent di- B uinam benignitatem, & vt terminentur ad remiſſionem peccatorum, & tanquam ex conuentione impetrent illam. Vere benigniſſimus erga nos eſt Deus, prouidendo, vt quam in ſtatu peccati mereri non poſſumus remiſſionem peccatorum, impetrare oratione, ieiunio, eleemoſynis, aliiſque bonis operibus valeamus. In hoc enim immenſa charitas diuina erga peccatorum ſalutem commendatur, vt etiam noſtris quamuis impiorum bonis operibus vim impetratoriam remiſſionis peccatorum largiri dignata ſit. Et præter hęc (vt in capite ſeptimo, ex verbis Ezechielis monſtrandum eſt) ſunt meritoria alicuius temporalis boni a Deo. Ex quibus patet inducendos eſſe peccatores ad bona opera, quia vere vtilia ſunt ad remiſſionem peccatorum impetrandam & aſſequendam, cum deuota mente fiunt.

CAPVT XI.

C *Opera noſtra eſſe ſatisfactoria pro peccatis.*

QVIA Lutherani ſatisfactionem auferunt ab operibus noſtris, ſupereſt declarandum, quid Eccleſia de hoc ſentiat. Diſtinguendum in primis eſt de ſtatu, in quo fiunt opera, an in ſtatu peccati mortalis, an in ſtatu gratiæ, & rurſus, de ſatisfacere pro peccatis, vel quo ad culpam, vel quo ad pœnam. Dicimus itaque primo, quòd nulla noſtra opera ſunt ſatisfactoria pro peccatis noſtris quo ad culpam, quia nec facta in ſtatu peccati mortalis faciũt Deo ſatis pro offenſa, vt patet, & facta in ſtatu gratiæ præſupponũt culpam, ſeu offenſam abolitam ex diuina gratia ex ſatisfactione Chriſti, qui fecit Deo ſatis pro offenſis, quibus offendimus Deum, offerẽdo vitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus ſecundo, quòd nulla opera noſtra in ſtatu peccati mortalis ſunt ſatisfactoria Deo pro pœna debita peccatis noſtris, quamuis prius abſolutis in ſacramento pœnitentiæ. Et ratio in promptu D eſt, quia cum remittitur a Deo peccatum quo ad offenſam, ſit peccator de inimico, amicus Dei, & conſequenter non remanet puniendus hoſtiliter (quod eſſet puniri pœna inferni) ſed ſi non tã copioſum diuinę gratiæ donum collatum tunc eſt, vt cum remiſſione culpæ remiſſa ſit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter ſoluendum reſiduum pęnæ, & propterea ſi in reſiduum lapſus eſt, & iterum factus eſt inimicus Dei, antequam illud reſiduum pœnæ ſolueret, opera eius quia ſunt opera in ſtatu hoſtili, non poſſunt amicabiliter exoluere, quod eſt non poſſe ſatisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertio, quòd opera perſeuerantis in amicitia Dei, nullũ habent impedimentum ad hoc quod ſint ſatisfactoria pro illo reſiduo pęnę. Et in hoc errant Lutherani dupliciter, primo dicendo, quòd cum remittitur peccatum quo ad offenſam, remittitur quoque quo ad pœnam omnem, ita quòd non remanet obligatus ad pęnam conſecutus peccati veniam a Deo. Hoc enim manifeſte contrariatur ſacrę Scripturæ, docenti ſecundo Regum duodecimo, quod quamuis Dauid conſecutus fuerit remiſſionem peccatorum, E dicendo, Peccaui Domino, non tamen conſecutus eſt remiſſionem totius pęnæ, ſed remanſit obligatus ad pœnas multas, vt Scriptura teſtatur. Deinde errant, quòd tollunt ab operibus viuorum Chriſti membrorum vim ſatisfactoriam pro pœna non remiſſa. Hoc. n. contrariatur efficacię Chriſti capitis in nobis, nam ſatisfacio ego, iam non ego, ſatisfacit autem in me Chriſtus, contrariatur & Eccleſiæ catholicæ vſui quo conſueuit ſalutares ſatisfactiones imponere per miniſterium ſacerdotũ vere pœnitentibus & contritis.

CAPVT XII.

Reſponſio ad obiectiones in capitulo quinto ſcriptas.

SVPEREST obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit ſumpta ex ſufficientia meriti & ſatiſfactionis Chriſti. Reſpondemus,

meritum

meritum Chriſti fuiſſe ſufficientiſſimum, & ſatisfactionem eius (F) ſufficientiſſimam pro peccatis non ſolum noſtris, ſed totius mundi, originali, mortalibus & venialibus, iuxta doctrinam. 1. Ioan. 2. & propterea non ex inſufficientia meriti aut ſatisfactionis Chriſti opera viuorum Chriſti membrorum meritoria ac ſatisfactoria apponuntur, ſed ex affluentia meriti Chriſti communicatur membris eius viuis, vt illorum quoque opera ſint meritoria & ſatisfactoria, maior enim gratia Chriſti nobis confertur, communicando nobis, quòd ipſe caput noſtrum in nobis & per nos tanquam membra ſua mereatur & ſatisfaciat, quàm ſi meritum duntaxat Chriſti in propria perſona participaremus.

¶ Cum autem obiicitur, id quod eſt proprium Chriſto, non eſſe nobis attribuendum, reſpondemus quòd non eſt nobis attribuendum eo modo, quo eſt proprium Chriſto, poteſt tamen nobis alió modo attribui, videlicet per communicationem, ſicut quod eſt proprium Deo, nulli eſt attribuendum eo modo, quo eſt proprium Deo, poteſt tamen per communicationem ab aliis participari (G). Verbi gratia, videre diuinam eſſentiam, eſt proprium Deo (nulla ſiquidem creatura poteſt videre Deum, ſicuti eſt, ſed ſolus ſuapte natura videt ſeipſum) poteſt tamen ex gratia communicari videre Deũ participatiue, & ſic communicatur beatis omnibus. Sic in propoſito mereri vitam æternam eſt proprium Chriſto, intelligendo mereri ex propriis viribus, quod tamen poteſt communicari membris eius viuis, non vt mereantur ex propriis viribus, ſed vt mereantur ex virtute capitis Chriſti. Et ſimiliter intellige de ſatisfactione.

¶ De merito autem remiſſionis peccatorum non oportet reſpondere, quia iam diximus hoc non communicari viuis Chriſti membris, eo quòd opera eorum præſupponunt remiſſa fuiſſe eis peccata, nullus autem meretur id quod præhabet, ſed omne meritum eſt rei non habitæ. Et hæc eſt ratio, quare Chriſtus communicat membris ſuis mereri augmentum gratiæ & cæleſtem beatitudinem, & (H) non communicat eis mereri remiſſionem peccatorum, quia videlicet beatitudine æterna carent membra Chriſti in hac vita, remiſſionem autem peccatorum iam habuerunt in hoc ipſo, quòd fuerunt facta membra Chriſti, nullus autem meretur quod habet, ſed quod ſperat. Ex quibus clare apparet, quòd nihil detrahitur merito aut ſatisfactioni Chriſti per merita & ſatisfactiones noſtras, ſed extenditur gratia meriti & ſatisfactionis Chriſti per ſeipſummet ad ipſummet Chriſtum, vt caput, operantem in membris ſuis & per membra ſua.

¶ Ad authoritates vniuerſas ſonantes, quòd non meretur per noſtra opera remiſſionem peccatorum, non oportet reſpondere, quia in hac concluſione omnes conuenimus. Ad authoritates vero inductas ad probandum, quòd non meremur vitam æternam per opera noſtra, reſpondendum eſt. Et ad illud quidem quod affertur ex Apoſtolo ad Roman. Donum Dei, vita æterna, reſpondetur, quòd vtique nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis eſt tum nos eſſe membra Chriſti, tũ ex virtute Chriſti (I) capitis in nobis mereri vitam æternam, nó enim dicimus, quòd ex operibus noſtris, quatenus a nobis ſunt, ſed quatenus a Chriſto in nobis & per nos ſunt, meremur vitam æternam.

¶ Ad id vero quod obiicitur ex documento Chriſti, Dicite, ſerui inutiles ſumus, cum eadem diſtinctione reſpondetur, quòd nos quantumcunque omnia Chriſti præcepta impleamus, quatenus impleamus ea ex noſtro libero arbitrio, inuenimur ſerui inutiles ad ea, quæ ſunt domus patris cæleſtis, inuenimur inutiles ad ea, quę ſunt politiæ noſtræ, quæ in cælis eſt, qualia ſunt remiſſio peccatorum gratia Spiritusſancti, charitas, & cætera propria filiis Dei. Et in promptu ratio eſt, quia nos, quatenus a nobis operantes, ſumus tam infirmi, vt non poſſumus aſcendere ad conferendum aliquid ſupremo ordini propriorum bonorum filiorum Dei. Cum qua tamen veritate ſtat, quòd nolumus, quatenus ex Chriſto in nobis capite ſumus operantes, vt illius membra viua, multum conferre poſſumus per noſtra opera politiæ cæleſti & paternæ domui, quia vt ſic (K) ſumus eleuati in ordinem filiorum Dei, nec vt ſic ſumus inutiles, ſed membra vtilia paternæ domui & cęleſti politiæ.

¶ Etſi ea hoc Chriſti documento argumentum fiat contra vtilitatem iuſtorum operum in ſtatu peccati mortalis ad impetrandam remiſſionem peccatorũ, iuxta ſcripta ſuperius in cap. 10. Si inquã, fiat argumentum ad inferendum, quod bona opera non ſunt vtilia ad impetrandum remiſſionem peccatorum, reſpondendum eſt, q̃ orationes, ieiunia, eleemoſynæ & alia iuſta opera impiorum, quatenus ab ipſis procedunt, non ſunt vtilia ad remiſſionem peccatorum impetrandam, ſed quatenus afflata diuina benignitate ordinante ea ad impetrandam remiſſionem peccatorum, ſunt valde vtilia ad impetrandum illam, propter hoc enim apud Ezechielem appellantur viæ Dei, & non viæ noſtræ, prouidit ſiquidem diuina bonitas, vt multa impetremus, quæ nunquam meruimus, dedit diuina bonitas (vt Chriſtus, Eſaias, Ezechiel & Apoſtolus ad Hebr. teſtantur) bonis operibus redeuntium ad Deum, vim impetratoriam remiſſionibus peccatorum a diuina miſericordia per Chriſti meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, eleemoſynæ & reliqua iuſta opera peccatorum vtilia ſunt non merendum, non ad ſatisfaciendum, ſed ad impetrandum remiſſionem peccatorũ. Et hæc puto ſufficere ad intelligendam materiam hanc, quæ in quæſtionem vertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam & piorum conſolationem. Romæ die, 13. Maii, 1532.

TRACTATVS VNDECIMVS

De Communione ſub vtraque ſpecie, De Integritate Confeſſionis, De innocatione Sanctorum, aduerſus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in quatuor capita diuiſus.

1 *Nequaquam illicitum eſt eſſe populo Chriſtiano ſub altera tantum ſpecie communicare.*

2 *De integritate confeſſionis quo ad omnia peccata.*

3 *Poſt peccati veniam neceſſariam quoque eſſe ſatisfactionẽ pro peccatis, & eam fieri poſſe noſtris operibus.*

4 *De inuocatione Sanctorum.*

PROEMIVM.

PERTINAX Lutheranorum animus prætextu conſcientiæ, Clemens ſeptime Pontifex Maxime, circa cõmunionem populi ſub vtraque Euchariſtiæ ſpecie, confeſſionemq; ne non omnium peccatorum ac negatam ſatisfactionem, nec non inuocationem Sanctorum, inuitat me ad ſcribendum de his, non abſolute, ſed quatenus pendent ex ſacra Scriptura, quoniam ipſi ſolius ſacræ Scripturæ authoritatem ſuſcipiũt, & profitentur ſe illi inniti. Et quamuis pertinacibus non proderũt noſtra hæc, ſperamus tamen vtilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur, tamen ad conſolandum fidelium mentes, videre enim in ſacra Scriptura falſitatem eorum, quæ hæretici iactantes ſe profeſſores ſacri Euangelii docent, non paruum ſolatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro Eccleſia catholica ſcripſerim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT. I.

De communione ſub vtraque ſpecie.

LVTHERANIS Non ſat eſt, ipſos communicare ſub vtraque ſpecie, ſed nequeunt flecti ad dicendum, licitam eſſe communionem ſub altera tantum ſpecie, quia tum ex vſu Chriſti, tum ex præcepto eiuſdem communicandum eſt ſub vtraque ſpecie. Proinde opus eſt diſcutere ſecundum Scripturas ſacras vtrunque, vt videlicet manifeſtemus nec ex vi vſus Chriſti, nec ex vi præceptorum eius illicitum eſſe populo communicare ſub altera tantum ſpecie, hoc ſiquidem patefacto, clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem ſub vtraque ſpecie.

¶ Quia igitur Saluator noſter in vltima Cœna inſtituens ſacramẽtum Euchariſtiæ, vſus eſt hoc ſacramento ſub vtraque ſpecie, communicando Apoſtolos (vt Euangeliſtę teſtantur) hinc inferunt, q̃ ſacerdos non niſi ſub vtraque ſpecie dare debet Euchariſtiam, debet enim ſacerdos dare Euchariſtiam, quemadmodum dedit illam Chriſtus, & ſimiliter debemus omnes communicare, quemadmodum communicauerunt Apoſtoli.

¶ Nos autem facile manifeſtamus vſum Chriſti & Apoſtolorum, non habere vim legis, quòd ſimili modo diſtribuatur populo Euchariſtia, nam ſi ille vſus Chriſti vim legis haberet, non obligaremur ad quædam in vſu illius diſtributionis ſeruata, & ad quædam non, ſed ad omnia in illo vſu ſeruata, perſpicuum autem eſt nos nõ obligari ad omnia illa in diſtributione facta a Chriſto, ergo nec tenemur diſtribuendo Euchariſtiam ſeruare hoc vnum, videlicet dare ſub vtraque ſpecie. Quòd enim non teneamur ad ſeruandũ omnia, patet, tum quia Chriſtus fregit, fractamque dedit ſpeciem panis, ridiculum autem eſt dicere, quòd ſacerdos teneatur dare hoſtiam fractam, tum quia Chriſtus diſtribuendo, nõ immiſit in ora Apoſtolorum Euchariſtiam, ſed dixit, Accipite & comedite, ridiculum autem eſt dicere, quòd ſacerdos tenetur non immittere Euchariſtiam

riſtiam ex communicantia, ſed dare in manum illius, vt ipſe ſe communicet, tum quia Chriſtus diſtribuit hoc ſacramentum Apoſtolis poſt Cœnam, plus autem quam ridiculum eſt dicere, quòd tenemur communicare poſt Cœnam, illicitumque ſit dare Euchariſtiam ieiunis, tum quia Chriſtus dedit Euchariſtiam ſub ſpecie panis azymi, & tamen vniuerſalis Eccleſia fatetur non eſſe illicitam Euchariſtia vti ſiue in azymo, ſiue in fermentato. Ex his enim omnibus clare patet quòd diſtributio Euchariſtiæ, qua vſus eſt Chriſtus, non habet vim legis, ſtatuentis, vt ſic fiat diſtributio a nobis.

¶ At ſi quiſpiam contenderit in hoc vno imitandam eſſe Chriſti diſtributionem, quòd ſub vtraque ſpecie dedit Euchariſtiam, animaduertat Chriſtum dediſſe ſub vtraque ſpecie Apoſtolis ſolis, & non dediſſe ſeptuaginta Diſcipulis, nec multitudinem eorum, qui credebant in illum, vt vel ex hoc ſit ſic inferre ab exemplo Chriſti, ergo ſucceſſoribus Apoſtolorum danda eſt Euchariſtia ſub vtraque ſpecie, non autem plus inferri poteſt ex Chriſti diſtributione, non igitur inferri poteſt ergo vniuerſis chriſtianis danda eſt Euchariſtia ſub vtraque ſpecie. Patet itaque, quòd ex vſu Chriſti non poteſt inferri illicitam eſſe communionem populi ſub altera tantum ſpecie. Et multo minus inferri hoc poteſt ex vſu Eccleſiæ Corinthiorum, cuius meminit Paulus in prima Epiſtola ad Corinthios, vſus enim vnius particularis Eccleſiæ non ſtatuit legem Eccleſijs alijs. Hæc de vſu.

¶ Diſcutienda ſunt deinceps præcepta Chriſti iam ante inſtitutionem Euchariſtiæ, quam in ipſa inſtitutione promulgata. Primum itaque præceptum ex verbis Domini. Ioan. 6. olim aſſumptum eſt a Boemis, ait enim Chriſtus, Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitã in vobis. Quid, inquiunt, clarius? Eodem enim modo neceſſitatem communicandi ſub vtraque ſpecie promulgat, quo promulgauerat neceſſitatem Baptiſmi, nam quemadmodum de Baptiſmo dixerat Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnũ Dei, ita de Euchariſtia dicit, Niſi comederitis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.

¶ Nos autem dicimus hæc Chriſti verba nõ eſſe ſecundum germanum ſenſum intelligenda de vſu Euchariſtiæ, immo nec poſſe intelligi ſalua Chriſtiana fide de cibo & potu ſacramentali. Et hoc facile manifeſtatur, ex eo quòd ſi intelligerentur de Euchariſtia, tolleretur Baptiſmi ſufficientia ad ſalutem, pari ſiquidem modo hæc neceſſitatem ſonant edendi carnem & bibendi ſanguinem filii hominis, quo ſonant illa alia Domini verba, neceſſitatem naſcendi ex aqua & Spiritu, & propterea manifeſte ſequitur, quod ſi in iſtis verbis indicitur neceſſitas ſumendi Euchariſtiam, non ſufficit Baptiſmus ad ſalutem, ſed ad hoc quòd aliquis habeat vitam, oporteret & baptizari, & ſumere Euchariſtiam. Cuius contrarium non ſolum in Symbolo fatemur, confitentes vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum, ſed Dominus in Euangelio dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit, & Paulus Apoſtolus ad Tit. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Quia igitur idem eſt aſſerere verba illa Chriſti, Ioan. 6. intelligi de cibo & potu ſacramenti Euchariſtiæ, & negare Baptiſmi ſufficientiam ad ſalutem, clare patet verba illa nec intelligi poſſe de cibo & potu Euchariſtiæ, & propterea inde non habetur præceptum ad ſumendum Euchariſtiã ſub vtraque ſpecie. Diſcutere autem, quis ſit Germanus ſenſus illorum Chriſti verborum, non eſt præſentis negotii, nam ſat eſt propoſitæ quæſtioni noſſe, quòd non loquitur ibi Dominus ad literam de ſacramentali cibo & potu.

¶ Supereſt demum diſcutere præcepta Chriſti promulgata, quando inſtituit Euchariſtiæ ſacramentum. Vide Euangelia omnia, & nullum inuenies in illis de Euchariſtia præceptum, niſi apud Lucam immediate poſt Euchariſtiam ſub ſpecie panis. Hoc facite in mei commemorationem. Apud tamen Paulum Apoſtolum 1. ad Corinth. 11. duo præcepta leguntur data a Chriſto in inſtitutione Euchariſtiæ, alterum immediate poſt Euchariſtiam ſub ſpecie panis, Hoc facite in mei commemorationem, alterum immediate poſt Euchariſtiam ſub ſpecie vini, videlicet, Hoc facite, quotieſcunque biberitis, in mei commemorationem.

¶ Quę præcepta ſi perſpicacius fuerint conſiderata, nullum ſecum ferunt mandatum de communione ſub vtraque ſpecie, vt patet diſcutiendo ſingula. Pręceptum enim immediate poſt ſpeciem panis tam apud Luc. quàm apud Paulũ manifeſte refertur ad Euchariſtiam ſub ſpecie panis, vt ipſa contextus teſtatur. Præceptum autẽ apud ſolum Paulum ſcriptum de imitatione Chriſti in Euchariſtia ſub ſpecie vini, limitatur manifeſtiſſime ad vices, quibus bibimus in commemorationem Chriſti, ita quòd non eſt præceptum abſolute, ſed eſt præceptum ex ſuppoſitione, videlicet, ſi biberimus in Chriſti memoriam, faciamus hoc quod fecit Chriſtus. Non igitur præcipit, vt bibamus in eius memoriam, ſed præcipit vt quoties in eius memoriam biberimus, faciamus quod fecit ipſe, hoc eſt, quoties vtimur calice Euchariſtiæ, ſacrificate hoc. Bibere namque manifeſte ſignificat vſum calicis, & conſequẽter facere hoc diſtinctũ contra bibere, ſignificat conſecrare hoc, præcipitur enim ad literã vt aſſocietur vſus calicis ſacrificio calicis. Et ex hoc ipſo, quòd ſimilem aſſociationem non præcipit circa vſum Euchariſtiæ ſub ſpecie panis, inſinuatur quòd vſus quidem calicis illius eſſet ſeorſum a ſacrificio, vſus vero ſub ſpecie panis licitus, vt ritus Eccleſiæ ſeruat, non reſeruando Euchariſtiam ſub ſpecie potus, ſed duntaxat ſub ſpecie panis, & pro infirmis, & pro communicantibus extra miſſarum ſolennia.

¶ At ſi quiſpiam contenderit, quòd hoc præceptum directe obligando ſacerdotes, conſequenter obligat populum. Nam ex eo quòd bibentibus in Chriſti memoriam præcipitur, Hoc facite, manifeſte ſequitur, quòd ſacerdotibus celebrantibus miſſas (quos conſtat bibere in Chriſti commemorationem) pręcipitur, Hoc facite, ſed ſub hoc Facite comprehenditur etiam dare aliis calicem, quia comprehendit omnia quæ Chriſtus fecit circa calicem, ergo ex hoc præcepto ſacerdos tenetur, quoties ipſe bibit, dare aliis calicem, ac per hoc alii tenentur accipere, & bibere. Aduertas hoc argumentum vitioſum, in primis ad textum literæ, quia contextui literæ non quadrat hic ſenſus. Nam in litera, hoc facite, diſtinguitur contra, bibere, ac per hoc conficere ſacramentum diſtinguitur contra vſum ſacramenti, ac per hoc non tam ample in hac litera extenditur, hoc facite, ſed ex ipſo contextu reſtringitur ad demonſtrandum ipſum ſacramentum, vt diſtinguatur contra vſum ſacramenti, eo ipſo quòd diſtinguitur contra vſum calicis. Quæcunque igitur ſpectant ad vſum calicis, comprehenduntur hęc ſub bibere & quæ ſpectant ad ipſum ſacramentum comprehenduntur ſub facere hoc ſecundum ſuauem contextus ſenſum, perſpicuum autem eſt, quòd dare aliis calicem, ſpectat ad vſum ſacramenti, & non ad ſacramentum ipſum. Non igitur comprehenditur in hac litera ſub hoc facite, dare aliis calicem. Ad aduertas deinde, quòd Lutherani non conſtarent ſibiipſis, dicendo ſic, quia ex hoc argumento ſequitur manifeſte, quòd ſacerdos celebrans tenetur dare calicem omnibus præſentibus, ſi, hoc facite, comprehenditur etiam dare ſacramentum, vt Chriſtus dedit, nam Chriſtus dedit omnibus præſentibus, conſtat autem Lutheranos hoc non ſeruare, non igitur obligatur Chriſtianus populus ad bibendum ſacramentum Euchariſtiæ ex hoc Chriſti præcepto, ſecundum planum ſuauiſſimumque literæ ſenſum. Et quia nullibi niſi in allatis locis habetur in ſacra Scriptura mandatum aliquod de communione Euchariſtiæ, manifeſtum eſt quòd non tenetur Chriſtianus populus ex præcepto in diuino iure ſcripto ad communionem ſub vtraque ſpecie, voluntarie igitur, & non authoritate Scripturæ prædicatur illicitam eſſe communionem ſub ſpecie panis tantum. Et hoc ſufficit aduerſus Lutheranos, ſolius ſacrę Scripturæ authoritatem ſuſcipientes. Hęc de communione populi ſub altera tantum ſpecie.

CAPVT II.

De integritate confeſſionis quo ad peccata omnia.

CONFITERI Peccata mortalia omnia, quæ quis admiſit, Lutherani non ſolum negant eſſe neceſſarium, ſed affirmant repugnare ſacræ Scripturæ, & eſſe impoſſibile, quia ſcriptum eſt, Delicta quis intelligit?

¶ Nos autem dicimus haberi ex euangelio, confeſſionem peccatorum mortalium omnium, & non obſtare Prophetæ ſententiam allatam. Quòd enim peccata omnia confitenda ſunt in ſacramentali confeſſione, ex ipſa forma miniſtrandi ſacramentum pœnitentiæ tradita a Chriſto, quando inſtituit hoc ſacramentum Io. 20. manifeſtatur, ait enim Chriſtus Apoſtolis, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. In quibus verbis datur a Chriſto miniſtro ſacramenti facultas duarum actionum, videlicet remittendi vel retinendi peccata quorumcunque, & ex hoc ipſo, quòd miniſtro committitur facultas diſcernendi an remittenda, an retinenda ſint peccata cuiuſque pœnitentis, manifeſte ſequitur, quòd oportet miniſtrum (niſi cæcus miniſtrare velit) noſſe ſi in pœnitente eſt aliquod peccatum retinendum, quod eſt noſſe, ſi in pœnitente eſt aliquid impediens remiſſionem, nam omne peccatum retinendum impedit remiſſionem cuiuſcunque peccati hominis confitentis, quia non poteſt ſimul vnum peccatum remitti, & aliud retineri, nam mortalia peccata, quæcunque vnius hominis connexa eſſe tam quo ad remiſſionem, quam quo ad retentionem, & relatiue ad Deum, & relatiue ad Chriſti miniſtrum, perſpicuum é. Et relatiue quidem ad Deum, patet ex eo quòd ille cui remittitur a Deo peccatum, amicus Dei conſtituitur iuxta illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum. Ille autem, cuius retinetur peccatum, & manet in peccato vnico, inimicus Dei eſt, vtpote omnium reus, iuxta illud Iac. 2. Qui in vno offendit, reus omnium

omnium factus eſt. Ex hoc autem quòd tam remiſſio quàm retentio diuina eſt peccatorum mortalium omnium quæ quis habet, manifeſte ſequitur, quòd etiam tam remiſſio quàm retentio quæ fit a Chriſti miniſtro, debet eſſe non aliquorum peccatorum mortaliũ conſitentis, ſed omnium, quia tam remiſſio, quam retentio miniſtri debet eſſe talis, vt remiſſioni aſſiſtat diuina remiſſio, & retentioni aſſiſtat diuina retentio, alioquin non verificarentur Chriſti verba, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Non vendicaret autem ſibi remiſſio miniſtri aſſiſtentiam remiſſionis diuinæ, ſi diſcordaret a remiſſione diuina, diſcordaret autem ſi Deo remittente omnia vel retinente omnia, miniſter quoque non remitteret omnia, vel non retineret omnia, ad hoc autẽ vt miniſter, vel remittat omnia, vel retineat omnia, oportet miniſtro innoteſcere omnia, niſi cæcus ac temerarius remiſſor, vel retentor ſit, & quoniam miniſtro Chriſti peccata pœnitentis ꝑ ipſius confeſſionem propriam innoteſcunt, conſequens eſt vt oporteat confitentem confiteri omnia ſua mortalia peccata. Vnde, examina, & libra prudens lector, quæ diximus, & perpendes ex ipſa inſtitutionis forma in Euangelio ſcripta haberi confeſſionem omnium peccatorum.

¶ Supereſt diluere obiecta a Lutheranis, diſtinguendo de confeſſione vel abſolute, vel vt eſt actus humanus. Eſt autem confiteri omnia abſolute, nullum peccatum inconfeſſum relinquere, confiteri vero omnia, vt confeſſio eſt actus humanus, eſt confiteri omnia quorum confeſſio ſubeſt humanæ facultati. Vnde ex hoc quòd delicta nullus ad plenum intelligit, eſto quòd impoſſibile ſit hominẽ confiteri abſolute omnia peccata ſua (quoniam ignota relinquit inconfeſſa) non tamen hinc ſequitur, quin confeſſione humana poſſit quis confiteri omnia peccata ſua, quoniam ſub integritate confeſſionis humanæ non comprehenduntur omnia peccata abſolute, ſed duntaxat nota, & quorum quis memoriam habet, nam oblita & incognita confiteri non ſubeſt facultati humanæ. Et quia perſpicuum eſt ſub lege tam diuina, quàm humana actionum nullam exigi ab homine, quæ non ſit in hominis poteſtate, ideo cum ex Euangelio habetur, confeſſionem omnium peccatorum requiri ad ſacramentum pœnitentiæ, non eſt ſermo de confeſſione omnium peccatorum abſolute, ſed de confeſſione omnium peccatorum, vt ſubeſt facultati humanæ, quod eſt dicere, vt pœnitens confiteatur omnia peccata ſua, non ignota nec oblita. Hæc de confeſſione omnium peccatorum.

CAPVT III.

De ſatisfactione.

SATISFACTIONEM Pro peccatis, quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur Lutherani negant, tum quia non habetur ex ſacra Scriptura, tum quia opera noſtra non ſunt meritoria nec ſatisfactoria.

¶ Nos autem dicimus ex ſacra Scriptura haberi neceſſariam quandoque eſſe poſt veniam peccati ſatisfactionem pro peccatis, eamq; fieri poſſe operibus noſtris. Et quidem poſt cõſecutam veniam peccati, ſatisfactionem quandoque ſupereſſe pœnæ pro peccato, teſtatur duplex modus, quo Deus remittit peccatum. Legimus enim Deũ quandoque remittere peccatum, quo ad culpam, & quo ad pœnam, vt patet tum in Latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiſo, tum in remiſſione peccatorum, quæ fit Baptiſmo, gratia ſiquidem Baptiſmalis ſola ſufficit ad ſalutem æternam, ſi antequam Baptizatus moriatur, nouum peccati obicem non ponat vltimo Baptiſmi effectui, qui eſt vita æterna. Et in huiuſmodi remiſſionibus perſpicuum eſt non eſſe opus ſatisfactione. Legimus quoque, Deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam pœnam peccati, vt patet 2. Reg. 12. vbi clare legimus, quòd arguente Nathan propheta Dauidem de adulterio ſimul & homicidio, & dicente Dauide, Peccaui Domino, reſpondit Nathan, Etiam Dominus transtulit peccatum tuum, & non morieris. veruntamen filius, qui natus eſt tibi, morietur. Ex his enim patet Deum remiſiſſe peccatum quo ad culpam, & quo ad aliquam pœnam, non remiſiſſe autem quo ad punitionem Dauidis in morte filii: nec (vt ſubiuncta in cap. 16. teſtantur) quo ad punitionem eiuſdem in publica violatione vxorum a proprio filio nec quo ad punitionem eiuſdem in perpeſſione mali ex domo propria, nam propter hoc peccatum paſſus eſt ab Abſalon filio ſuo omnes ſiquidem pœnas has ex parte Dei Nathan Propheta comminatus aſt propter illud peccatũ Dauidis. Ex hoc igitur, quòd Deus remittit quandoque peccatum, & tamen poſt peccati veniam reſtat, qui peccauit adhuc puniendus, manifeſte dicimus Deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam pœnam pro peccato debitam. Hinc ergo naſcitur neceſſitas exoluendi illud pœnæ reliquum, quod Deus non remiſit, remittens peccatum.

F ¶ Quia autem huiuſmodi reliquiæ pœnæ exolui poſſunt dupliciter, vel ſatiſfaciendo, & Dauid exoluit ſapiendo, nam non ipſe intulit ſibiipſi quas debebat pœnas, ſed Deus intulit eas illi, ſupereſt oſtendere ex Scriptura, quod huiuſmodi reliquias pœnæ poſſumus ſatisfaciendo exoluere. Lege in Euangelio Matthæi, cap. 3. & inuenies Ioannem Baptiſtam prædicantem duo, alterum, Pœnitentiam agite, alterum, Facite fructum dignum pœnitentiæ. Quorum primũ ſpectare ad ipſum peccatum Græca dictio apertius manifeſtat, dũ ſimplicem pœnitendi actum ſignificat. Secundum autem verba ipſa teſtantur ad noſtra opera pœnitentiam conſequentia pertinere, fructus enim pœnitentiæ ſonat opus proueniens a pœnitente vt a radice, ſeu arbore. Et ex eo quòd non dicit, Facite fructum dignum innocentia, ſeu fructum dignum iuſtitia, ſeu fructum dignum bonitate, ſed fructum dignum pœnitentia, manifeſtum ſit, quòd de fructu digno pœnitentia formaliter, hoc eſt quatenus pœnitentia loquitur, vt videlicet faciant fructum dignum radice ſua, ſcilicet pœnitentia.
G Perſpicuum autem eſt ex eo quòd pœnitentia eſt præteritorum peccatorum, quòd fructus dignus pœnitentia eſt opus reſtaurans ea, quorum eſt pœnitentia, hoc eſt reparans ea quæ omiſiſſe vel commiſiſſe non pœnitet. hoc autem vocamus ſatisfacere pro peccatis pro quanto in hoc comprehenditur deletio omnium malorum, quæ in pœnitente remanſerunt ex peccato, quorum vnum eſt reatus reliquæ pro peccato pœnæ. Si enim pœnitentia non fructificaret reparationem omnium perditorum per peccatum, nequaquam ad fructus dignos ſeipſa extenderetur, quoniam ſuapte natura exigit vt ad perfectum ducatur quod ipſa inchoauit, & clarum eſt ad perfectum non duci donec ſupereſt aliquid ex peccato ſoluendum.

¶ Ex authoritate itaque ſacræ Scripturæ habetur, quòd quandoq; poſt veniam peccati opus eſt ſatisfactione, quæ fit per opera, quæ ſunt fructus digni pœnitentia.

¶ Quòd vero obiicitur de noſtris operibꝰ, quòd nec meritoria nec ſatisfactoria ſunt, indignum cenſeo diſcuſſione nota. Nam ſcriptura
H plena eſt ſententiis ſonantibus, tum quòd opera noſtra non ſunt meritoria. tũ quòd opera noſtra ſunt meritoria, & perſpicuum eſt has duas ſententias non ſubinuicem aduerſari, ſed eſſe ſenſum, quòd opera noſtra quatenus ſunt ex nobis non ſunt meritoria, & conſequenter nec ſatisfactoria, quodque opera noſtra, quatenus ex diuina ſunt gratia, & præueniente & ſubſequente & perficiente, ſunt meritoria, & conſequenter ſatisfactoria. Et ambo tam clare habentur in innumeris Scripturæ locis, vt apud exercitatos in ſacris literis luce meridiana clariora ſint, & propterea pertranſeo. Hæc de ſatisfactione.

CAPVT IIII.

De inuocatione Sanctorum.

I LVTHERANI Inuocationem Sanctorum aiunt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione ſanctorum Angelorum, ſed ſanctorum hominum, tutiorem tamen eligendo partem, declarabimus ſummarie, Primum de ſanctis Angelis, deinde de ſanctis hominibus, quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶ Et quidẽ quòd Angeli intercedant pro nobis, clare patet Zac. 1. vbi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vſquequo non miſereberis Hieruſalem & vrbium Iuda, quibus iratus es iam ſeptuaginta annos? Matthæi quoque 18. Dominus dicit Angelos cauſam agere puſillorum, qui contemnuntur, Videte ne contemnatis vnum ex puſillis iſtis, dico enim vobis, quòd Angeli eorum in cælis ſemper vident faciem Patris mei, procul dubio ad patrocinium præſtandum puſillis contemptis.

¶ Quòd autem inuocandi a nobis ſint ſancti Angeli, habetur imprimis ex Gen. 32. vbi Iacob inuocauit Angelum ad benedicendũ ſibi, Non dimittam, inquit, te niſi benedixeris mihi. Deinde ex Danielis 7. vbi Daniel de ſeipſo dicit, Acceſſi ad vnum de aſſiſtentibus
K & veritatem quærebam ab eo. Nec eſt dubium, quòd de ſanctis Angelis aſſiſtentibus loquitur. Ad Hebræos quoque c. 1. de ſanctis Angelis dicitur, quòd omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, qui in miniſterium mittuntur, propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. Ex hoc enim quòd Deus diſpoſuit gubernare nos per medios Angelos, non propter ſe Deum, ſed propter nos hæredes vitæ æternæ, ordinaſſe intelligitur, vt nos inuocemus ſanctos Angelos tanquam medios inter nos & Deum, niſi vſque adeo deſipere liceat, vt dante principe ſeu curis aduocatum peregrino vel pupillo, negetur ſimul diſponi vt peregrinus aut pupillus inuocare poſſit patrocinium aduocati dati.

¶ Quocirca inuocationem ſanctorum Angelorum, vtpote manifeſtam ſecundum ſacras Scripturas relinquendo, ad inuocationem ſanctorum hominum tranſeamus. Duobus modis inuocare conſueuimus ſanctos, vel directe eos rogando, puta, Sancte Petre, ora

pro

pro nobis vel rogando Deum per Sanctorum merita, vt in canone miſſæ Eccleſia conſueuit rogare, dicendo, Quorum meritis precibuſque concedas, &c. Vtroque autem modo ex ſacra Scriptura haberi inuocationem Sanctorum dicimus. Et quidem quòd animæ Sanctorum intercedant pro nobis, habetur ex Apoc. cap. 6. Vidi ſub altari animas interfectorum propter verbum Dei, & clamabát voce magna, dicentes, Vſquequo Domine, ſanctus & verus non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrum de iis, qui habitant in terra? Ex hoc enim quòd animæ Sanctorum orant Deum contra malos habitantes in terra, manifeſte dicimus, quòd multo magis orant pro ſalute electorum, quanto propenſior eſt voluntas Sanctorum ad bonum noſtrum, quàm ad malum noſtrum. Rurſus Luc. 16. reuelauit nobis Dominus, quòd diues in inferno intercessit pro fratribus ſuis in hac vita manétibus: ex hoc enim reuelatum eſſe inſinuauit, quòd multo magis ſanctæ animæ intercedunt pro ſalute ſuorum, Nam ſi diues, cui dum eſſet in hac vita, nulla fuit cura ſalutis fratrum, in tormentis poſitus etiam importune ſupplicat pro ſalute fratrum, multo magis ſancti viri, quorum in hac vita ſtudium fuit circa ſalutem fratrum, exuti carnem, iamque beati continuant charitatis effectum, & intercedunt pro ſalute fratrum.

¶ Quòd autem à nobis inuocandi ſint, ex ſcriptis Matth. 27. habetur. Scribitur enim ibi, quòd multa corpora Sanctorum qui dormierant, ſurrexerunt & venerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Hinc enim habetur, quòd Deus poſt Chriſti reſurrectionem gubernat, inſtruendo nos non ſolum per ſanctos Angelos, ſed etiam per ſanctos homines, non enim vanè apparuerunt multis, ſed ad inſtruendum eos de vero Meſſia, deque illius reſurrectione. Ex hoc enim quod vſque ad tempus illud gubernauit nos per Angelos ſanctos, & non per homines ſanctos, & tunc incepit gubernare nos per ſanctos homines, inſinuauit noua ſe habuiſſe media gubernatione electorum. Et niſi ordinis gubernationis diuinæ erga nos, adiunctos ex merito paſſionis & reſurrectionis Chriſti, ſanctos homines manifeſtare voluiſſet Deus, miſiſſet Angelos in Hieruſalem ad apparendum multis & inſtruendos illos, ſed ex eo quòd non ſolum per medios Angelos in ſepulchro apparentes mulieribus, ſed etiam per ſanctos homines apparentes multis in Hieruſalem manifeſtauit reſurrectionem Chriſti, inſinuauit quòd ad ea quę ſunt noſtræ æternæ ſalutis, miniſterio Angelorum, adiunxit miniſterium hominum beatorum. Et hinc vlterius ſequitur, quod ex ipſo ordine diuinæ gubernationis, quo gubernat nos etiam per ſanctos homines, manifeſtatur recurrendum eſſe nobis ad ſanctos homines. alioquin rediret illud idem abſurdum quod deductũ eſt, ſi non poſſemus inuocare ſanctos Angelos: datos enim eſſe ſanctos homines ad noſtram vtilitatem medios inter Deum & nos, teſtatur dicta apparitio: ad datos autem diuinitus medios poſſe nos recurrere, perſpicuum ex dictis eſt. Pauloque minus abſurdum ſequitur, ſi Deus diſpoſuit gubernare nos per medias interceſſiones ſanctorum hominum (vt priores Scripturæ teſtantur) & nobis non liceret ad interceſſores noſtros recurrere.

¶ Quòd demum orandus ſit à nobis Deus per merita Sanctorum, habetur ex Exo. 32. cap. dum Moſes ſupplicando Deo, inter alia dicit, Recordare Abraham, Iſaac & Iſrael ſeruorum tuorum. Hoc. n. nihil aliud eſt, quàm rogare per merita Abrahæ, Iſaac & Iſrael. Et huic ſi adiunxeris prius declarata, videlicet quòd Sancti intercedunt pro nobis, manifeſte videtes quòd non ſolum per merita, ſed etiam per preces Sanctorũ ſupplicare nos Deo è Scriptura habetur. Et his ſi adiunxeris, quòd in idem redit orare Deum per merita & preces ſanctorum, & orare ſanctos vt merita & preces proponant apud Deum (nam res eſt eadem, licet modus ſit diſpar, & vtrobique eſt inuocatio Sanctorum, licet diuerſimode) facile perpendes omni ex parte tradi ex ſacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propoſitis dicta, qui legerint, meminerint ineruditorum eſſe certitudinem Mathematicam quærere in moralibus, & vniuerſaliter in agendis à nobis. Romæ die 25. Auguſt. 1532.

TRACTATVS DECIMVSTERTIVS, Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti, ad Sereniſsimum Angliæ regem fideique defenſorem, Henricum eius nominis octauum, de coniugio cum relicta fratris ſententia.

IRRETATVS ſum in iis, quæ dicta ſunt mihi, quòd nõ celſitudinis autoritate, ſed ſacrarum literarum documentis maieſtas tua ad antiqui coniugii exploſionem nouique ducendam vxorem mota eſt: quodque id licuiſſe, nõ credendo doctoribus, ſed proprii ingenii acumine propriaque intelligentia ſe ſcire profitetur. Gratias profecto debemus Deo, qui ætatem noſtram Rege theologo decorauit, quocirca non ab re charitatis Chriſtianæ putaui doctiſsimo regi ſupplicare, vt ſubiuncta legere, librare, atque cum iis, quæ intellectum maieſtatis eius mouent conferre dignetur: ſi forte plus videant oculi, quàm oculus. Et quia Regem theologum alloquor, veræ Theologiæ fundamenta duntaxat tangam. Optime autem celſitudo tua nouit, vniuerſam de hac materia quæſtionem pendere ex hoc: an coniugium inter relictam fratris & leuirum, ſit prohibitum iure diuino morali: & partem affirmatiuam fundari ſuper legem Leuiticam ſcriptam capite decimooctauo & vigeſimo, & ſuper verba Ioannis Baptiſtæ, Matthei decimoquarto, & Marci ſexto. Et propterea ſi compertum fuerit, quòd neuter textus continet huiuſmodi inhibitionem moralẽ, manifeſtum erit tale coniugium non eſſe aduerſus ius diuinum morale. Et quòd lex quidem Leuitica (videlicet Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia Turpitudo fratris tui eſt) non prohibeat in honeſtatem moralem, ex duobus oſtenditur capitibus. Alterum eſt in eodem. 18. Leuitici. ibidem enim conceditur, vt vir ſororem defunctæ vxoris ducere poſſit in coniugem, dicendo, Sororem vxoris tuę in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente, quamuis iuxta Hebraicam veritatem dictio interpretata pellicatum ſonet anguſtiam: ex eo enim quòd inhibitio coniugii cum ſorore vxoris reſtringitur ad tempus vitę vxoris, perſpicuum eſt, ſub hac inhibitione non comprehendi coniugium cum ſorore vxoris mortuę, ad hoc enim appoſita eſt illa limitatio viuente illa, vt liberum eſſet coniugium cum ſorore defunctę vxoris, nam quemadmodum coniugia in quibuſcunque gradibus tam affinitatis quam conſanguinitatis nõ prohibitis in lege Moyſi, inter indulta ſupputabantur, ita coniugium cum ſorore vxoris defunctæ, ex hoc ipſo quod in lege Moyſi non prohibetur, intra indultorum numerum comprehendebatur. Conferendo itaque hanc legem priori, formatur ratio hęc. Inter vnã mulierem & duos fratres, & inter vnum virum & duas ſorores, æquale eſt vinculum affinitatis, par eſt ratio turpitudinis, vt per ſe manifeſtum eſt: ac per hoc ſi coniugium cum relicta fratris continet inhoneſtatem moralem, coniugium quoque cum relicto ſororis, continet inhoneſtatem moralem, & ſi coniugium cum relicto ſororis nullam continet inhoneſtatem moralem: coniugium quoque cum relicta fratris nullam continet inhoneſtatem moralem. Et quia lex Leuiticę monſtrat coniugium cum relicto ſororis, non continere inhoneſtatem moralem non comprehendendo illud inter prohibita: conſequens eſt, vt ex eodem capite Leuitici diſcamus, quòd coniugium cum relicta fratris non continet inhoneſtatem moralem: ac per hoc non eſt prohibitum, quia malum moraliter, ſed ideo malum, quia prohibitum. Si enim ea morali inhoneſtate fuiſſet prohibitum, non fuiſſet indultum coniugium cum ſorore vxoris mortuę, quia parẽ inhoneſtatem moralem habuiſſet. Quòd vero æquale ſit vinculum neceſſitudinis vtrobique, probatione non eget: quòd autem par ſit ratio turpitudinis vtrobique, patet ex eo quòd ſicut turpitudo fratriæ, nuptę detegenda ſancitur, quia eſt turpitudo fratris defuncti, quoniam effecti fuerant vna caro fratria & frater defunctus, ita turpitudo ſororis non detegenda eſt, quia eſt turpitudo ſororis defunctæ, nam ſororius & defuncta ſoror, effecti fuerant vna caro. Ex hoc igitur quòd lex diuina vnum prohibet, & aliud concedit, atteſtatur quòd ratio inhibẽdi alterum nõ eſt inhoneſtas moralis, ſed autoritas legiſlatoris, quia ſic placuit legiſlatori.

¶ Alterum caput ſurgit ex collatione Leuiticæ legis cum honeſtate coniugii inter leuirum & relictam fratris in caſu defuncti fratris abſque prole, nam ante legem Moyſi, tale coniugium in tali caſu nõ ſolum licitum, ſed ſanctum conſuetudine vel Patrum autoritate, innuit ſcriptura Geneſis trigeſimooctauo, in hiſtoria Thamar, & poſtea ſub lege Moyſi mandatum legitur Deuteronomi, 25. Ita quod coniugium inter leuirum, & relictam fratris regulariter erat illicitum, in caſu autem mortui fratris abſque prole erat licitũ. Ex illis autem ſurgit ratio hæc. Si coniugium inter leuirum & relictam fratris eſſet per ſe malum moraliter, in nullo caſu fuiſſet licitum: ſed fuit licitum in caſu mortui fratris abſque prole tam ante legem, quàm ſub lege. ergo non eſt per ſe malum moraliter. Aſſumpta conditionalis manifeſtatur, & probatur: manifeſtatur ſiquidem in blaſphemia, periurio, mẽdacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis per ſe malis moraliter, quia enim ſunt per ſe praua, in nullo caſu ſunt licita. Probatur autem, quia id quod per ſe conuenit alicui, nunquam ſeparatur ab eo, ſed comitatur illud in quocunque illud inuenitur, quia neceſſario conuenit illi: ac per hoc impoſſibile eſt ſeparare a re id quod conuenit illi rei per ſe; ac per hoc ſi coniugium inter leuirum, & relictam fratris eſt per ſe prauum, in omni caſu eſt prauum ſemper, & in omnibus ipſum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque quòd coniugium inter leuirum & relictam fratris inuentum eſt quandoque ſine prauitate, dicimus quòd non eſt per ſe prauum quod non fuit prohibitum, eo quòd eſſet per ſe prauum,

ſed ex autoritate legiſlatoris effectum eſt prauum, quia prohibitū. Hæc de Leuitica lege.

¶ Verba autem Ioannis Baptiſtæ ad Hærodem Galileæ Tetrarchā, Non licet tibi habere vxorem fratris tui, aliena ſunt à propoſito, tum quia de vxore fratris viuentis loquebatur Ioannes, vt teſtatur Ioſeph, Antiquit. libro decimooctauo, capite xiiij. clare enim dicitur, quòd Herodias deſeruit viuum virum. Egeſippus quoque de exci. Hieroſ. libro ſecundo, cap. quarto, clare dicit de Herode, quòd fratris vxorem viuentis eripuerat, habentem ſemen de germano ipſius. Tum quia aliud eſt eſſe illicitum cōiugium cum relicta fratris, aliud eſt eſſe illud illicitum ex prauitate morali, per ſe conuenienti tali coniugio, committitur enim ſophiſma à pluribus cauſis ad vnam determinate. Illicitum ſiquidem proficiſci poteſt ex multis cauſis, & quantum ad propoſitum ſpectat, in promptu erat cauſa illiciti coniugii ipſa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudæorum: & ideo eſto, quòd Herodias fuerit relicta fratris, verum dixit Ioannes, Non licet tibi habere vxorem fratris tui, quia prohibitum hoc eſt in lege. Clarum enim erat, quod non ad ſuſcitandum ſemen fratris duxerat eam. Non poteſt itaque hinc inferri moralis prauitas p ſe conueniens tali cōiugio, ſed prauitas moralis propter prohibitionē legis, talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶ Hæc doctiſſime Rex, ſi vera, ac ſufficientia eſſe videbuntur, corrigendum eſt factum, at ſi non ſat eſſe iudicantur, ſignificetur quæſo quid deeſt, confido enim in diuinæ gratiæ largitate, quòd qui cœpit, perficiet. Si vero probabilia cenſentur, agat obſecro defenſor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum: optime autē nouit maieſtas tua quid in dubiis agendum ſit, quid diuina lex Deuteronomij decimo ſeptimo, ſtatuit agendum in occurrentibus dubiis. Si demum falſa exiſtimabuntur, confutare dignare doctiſſime princeps: paratus enim ſum, & dicere, & mutare ſententiam. Tolle obſecro ſcandalum tantæ multitudinis Chriſtianorum in Europa non ſolum vulgarium, ſed & religioſorum, & peritorum. Tolle autem, manifeſtando iuſtitiam facti, vt ſcandalum non ſit datum, ſed acceptum, offero enim me præconem iuſtitiæ celſitudinis tuæ: quæ fœlix valeat. Romæ vigeſimoſeptimo Ianuarii, 1534.

Reſponſionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti ad præmiſſas 16. articulorum cenſuras, eiuſdemque de coniugio cū relicta fratris ſententiæ (quæ ſimul cum enarratione Iobi, ad ſtudioſorum vtilitatem, poſt mortem autoris per Ioan. Danielis, S.D.N. Papæ pænitentiarium editæ ſunt) finis.

TRACTATVS QVARTVSDECIMVS de Coniugio Regis Angliȩ cum relicta fratris ſui, ad Clementem ſeptimum Pontificem maximmu, in decem capita diuiſus.

1 *Quæ intentio ſit operis.*

2 *Enarratio facti.*

3 *Quid diuino iure ſtatutum eſt de coniugio inter leuirum & fratriam.*

4 *Quòd non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt diuina lege prohibitum.*

5 *Quod ſecundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt inhoneſtum.*

6 *Quòd ſecundum legem tam diuinam, quàm naturalem, poteſt fieri inter leuirum & fratriam coniugium honeſtum propter aliam cauſam, quàm propter ſuſcitandum ſemen, ac nomen fratris defuncti.*

7 *Quòd ſecundū ius tum diuinū, tū naturæ, honeſtū poteſt eſſe coniugium inter leuirū & fatriam propter cōe bonū.*

8 *Quòd coniugiū inter ſereniſſimos Angliæ Regē & Reginā eius fratriā, nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduerſatur.*

9 *Quod ſiue ligent, ſiue non dicta diuina iura, coniugium hoc eſt honeſtum.*

10 *Quòd ſacrorum conciliorum, Pontificum, ac Doctorum dicta non militant aduerſus hoc coniugiū.*

CAPVT I.
Quæ intentio ſit operis.

BEATISSIME pater, poſt pedum oſcula beatorum perpetuam fælicitatem. Iuſſiſti, vt libellos de coniugio inter ſereniſſimos Angliæ reges ad me perlatos, cauſam que totam diligenter inſpicerem, quidue iudicii conſ-

F lijque mei eſſet, accuratiſſime perſcriberem, quo quantum in me eſſet, quam primum Beatitudinem tuam hac moleſtia liberarem. Itudus mos (vt par erat) iuſſis parere, prælectiſque libellis pro & contra, animaduerti multas communes inſertas quæſtiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorum diuturnatione, de diuerſis naturæ iuribus, de præceptorum iudicialium diffinitione, de multis diſpenſandi modis, de poteſtate Papæ circa ea, quæ ſunt diuini aut naturæ iuris. Quæ ſi tractanda eſſent & multa conficienda eſſent volumina, & latiſſimus literariis certaminibus campus daretur, vt deſiderandus ſemper finis ſupereſſet. Quocirca contuli me ad propria cauſæ de qua agitur, & ad punctum quæſtionis veniendo, ante oculos locandum in primis quòd in quæſtionem vertitur, dua, vt omnes intelligant materiam, de qua loquor. Deinde circa hoc, tum in genere, tum in ſpecie quid diuina ac naturæ iura cenſeant, ſcrutandum. His enim notis, manifeſta apparebit quæſiti veritas.

G

CAPVT II.
Enarratio facti.

SERENISSIMVS Angliæ modernus Rex, dum eſſet adoleſcens, ſereniſſimo patre eius Angliæ rege agente, contraxit matrimonium cum Sereniſſima moderna regina Angliæ, tunc non regina, ſed relicta fratris eius primo geniti abſque prole defuncti, filia ſereniſſimorum regum Hiſpaniarum, interueniente Iulio II. Rom. Pon. ob bonum ſeruandæ pacis ac amicitiæ inter eoſdem Reges, conſummauitque matrimonium, ac genuit ex ea, multiſque annis coniugali affectu & effectu cum ea verſatus eſt, modo petit diuortium, eo quòd coniugium inualidum fuerit, vtpote contra ius diuinum atque naturæ a ſacris conciliis, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Hæc eſt cauſa ex propriis diſcutienda, præmiſſo H tenore apoſtolicæ diſpenſationis.

¶ Iulius, &c. Dilecto filio Henrico, chariſsimi in Chriſto filii noſtri Henrici Angliæ regis illuſtris nato, & dilectæ in Chriſto filiæ Catherinæ chariſſimi in Chriſto filii noſtri Ferdinandi regis, & chariſſimæ filiæ noſtræ Eliſabet reginæ Hiſpaniarum, & Siciliæ Catholicorum, natæ illuſtribus ſalutem &c.

¶ Romani Pontificis præcellens autoritas, conceſſa ſibi deſuper vtitur poteſtate, prout, perſonarum, negociorum & temporum qualitate penſata, in Domino conſpicit ſalubriter expedire. Oblata nobis nuper pro parte veſtra petitionis ſeries continebat, quòd cum aliás tu in Chriſto filia Catherina & tunc in humanis agens, quondam Arturus chariſſimi in Chriſto filii noſtri Henrici Angliæ regis Illuſtriſſ. primogenitus pro conſeruandis pacis & amicitiæ nexibus & fœderibus, inter chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Ferdinandum, & chariſſimam in Chriſto filiam noſtram Eliſabet I Hiſpaniarum & Siciliæ reginam, Catholicos, ac præfatum Angliæ reges, & regiam matrimonium legitime per verba de præſenti cōtraxiſſetis, illudque carnali copula forſan conſummauiſſetis, dictus Arturus prole ex huiuſmodi matrimonio non ſuſcepta, deceſſit. Cum autem ſicut eadem petitio ſubiungebat ad hoc vt vinculum pacis & amicitiæ inter præfatos Reges & Reginam huiuſmodi diutius permaneat, cupiatis matrimonium inter vos per verba legitime de præſenti cōtrahere, ſupplicari nobis feciſtis, vt vobis in præmiſſis de opportunæ diſpenſationis gratia prouidere de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos igitur qui inter ſingulos Chriſtifideles & præſertim Catholicos Reges & principes, pacis & concordiæ amœnitatem vigere intenſis deſideriis affectamus, vos & quemlibet veſtrum a quibuſcumque excommunicationibus, &c. Huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, vobiſcumque, vt (impedimento affinitatis huiuſmodi ex præmiſſis proueniente, ac conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis cæteriſque contrariis nequaquam obſtantibus) matrimonium per verba legitime de præſenti inter vos K contrahere, & in eo, poſtquàm cōtractum fuerit, & etiam ſi iam forſan hactenus de facto publice vel clandeſtine contraxeritis, ac illud carnali copula conſummaueritis licite remanere valeatis, autoritate apoſtolica tenore præſentium de ſpiritualis dono gratiæ diſpenſamus: ac vos & quemlibet veſtrum, ſi contraxeritis, vt præfertur ab exceſſu huiuſmodi ac excommunicationis ſententia, quam propterea incurriſtis, eadem autoritate abſoluimus prolem ex huiuſmodi matrimonio ſiue contracto ſiue contrahendo, ſuſceptam forſan vel ſuſcipiendam legitimam decernendo, prouiſo quòd tu in Chriſto filia Catherina propter huiuſmodi rapta non fueris. Volumus autem quòd ſi huiuſmodi matrimonium de facto contraxeritis, confeſſor per vos & quemlibet veſtrum eligendus, pœnitentiam ſalutarem propterea vobis iniungat, quam adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Si quis, &c. Datum Romæ, &c. 1507. Kalen. Ianuarii, anno primo.

CAP.

CAPVT III.

Quid diuino iure ſuper ſtatutum eſt de coniugio inter leuirum & fratriam.

CIRCA coniugium inter vxorem fratris & leuirum ter Moſaica lex ſtatuit: primo, Leuit. 18. his verbis, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui eſt. iterum cap. 20. his verbis, Qui duxerit vxorem fratris ſui, rem facit alienam, ſeu illicitam, turpitudinem fratris ſui reuelauit, abſque filijs erit. tertio, Deut. 25. his uerbis, Quando habitauerint fratres ſimul, & unus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater eius, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui, & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Iſrael: ſi autem noluerit accipere vxorem fratris ſui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetque, Non vult frater viri mei ſuſcitare ſemen fratris ſui in Iſrael, nec me in coniugem ſumere: ſtatimque accerſiri eum facient, & interrogabunt, ſi reſponderit, Nolo eam vxorem accipere, accedet mulier ad eum coram ſenioribus, & tollet calceamentum de pede eius, ſpuetque in faciem illius, & dicet, Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris ſui: & vocabitur nomen eius in Iſrael, Domus diſcalceati.

Hæc iuxta vulgatæ editionis verba allata, quamuis ſecundum veritatem ſufficerent, quantum ad præſentem ſpectat cauſam, quia tamen nonnullis eo quòd aliter ſonat textus Hebraicus, vertunt in dubium, legem Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus (obijciendo quod non dicitur, Accipiet eam frater viri eius, ſed cognatus eius: & ſimiliter non vxor fratris, ſed cognata reperitur, conſtant enim Cognati nomine conſanguineos intelligi) ideo diligentiam adhibui, vt textum hunc de verbo ad verbum iuxta Hebræum haberem, hic inferendum. & eſt talis, Quando ſedebunt fratres ſimul, & morietur vnus ex eis, & filius non eſt, non erit vxor mortui foris viro extraneo: leuir eius veniet ſuper eam, & capiet eam ſibi in mulierem, & leuirabit eam, & erit primogenitus, quem pariet, ſurget ſuper nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Iſrael: & ſi non volet vir capere fratriam ſuam, aſcendet fratria eius ad portam ad ſenes, & dicet, Recuſauit leuir meus facere ſurgere fratri ſuo ſemen in Iſrael, non voluit leuirare me. vocabunt eum ſenes ciuitatis & loquentur ad eum, & ſtabit & dicet. Non volui capere eam. & appropinquabit fratria eius ad eum in oculis ſenum, & excalciabit calceum eius a pede eius, & ſpuet in faciem eius, & reſpondebit & dicet, Sic fiet uiro qui non ædificauit domum fratris ſui: & vocabitur nomen eius in Iſrael, Domus excalceati calceo, hæc ibi.

Vbi clare patet, legem hanc loqui de fratribus quos fratres carnales appellamus & quòd interpres nouus, qui cognatum & cognatam vſus eſt, Latinam linguam iuxta vulgare Italicum vſurpauit, appellando eum qui Latine appellatur leuir, cognatum: & eam, quæ Latine fratria vocatur, cognatam, eo autem vſque Hebræus ſermo vtitur proprio Leuiri nomine, vt ex illo formet verbum, quo bis in hac lege vtitur, loco cuius oportuit fingere nouum verbum Latinum, a leuir deductum Leuiro as, ſignificans exequi ius leuiri erga fratriam: Mirum eſt autem, in dubium verti legem hanc de fratribus carnalibus loqui, cum & Sadducæi in Euangelio proponentes Chriſto, vxorem ſeptem fratrum ſecundum legem Moyſi, id teſtentur, & etiam apud mulierculas hoc notiſſimum fuiſſe teſtentur verba Noemi. Ruth primo, & ex toties repetito fratris nomine in hac lege clare habeatur. Nam vbicunque in iſtis legibus eſt nomen fratris, in Hebræo, eadem penitus dictio habetur: ita quòd idem nomen Fratris habetur in legibus Leuitici, & in lege Deut. vt ſi vnam æquiuocandi licentiam quis vſurpet, illas quoque æquiuocandi legitime concedat: ac per hoc ſi quis exponeret pertinaci ſenſu Deuteronomium legem loqui de fratribus non carnalibus, deſiſtat a cœpto, ex hoc quòd eadem licentia lege Leuiticæ exponerentur de fratribus non carnalibus. Quo fieret, vt nullum de coniugio inter leuirum & fratriam ius tam diuinum, quàm naturæ ſcriptum haberetur: & conſequenter ceſſaret tota quæſtio hæc, in iure diuino, aut naturæ ſcripto, quia ſuper hoc ſolo vniuerſa moles huius controuerſiæ fundata eſt. Non eſt itaque vertendum in dubium, leges has de fratribus, quos carnales appellamus, loqui.

CAPVT IIII.

Quòd non omne coniungium inter leuirum & fatriam eſt diuina lege probibitum.

CONVENIENTIBVS igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomiis in hoc, quòd de fratribus carnalibus loquuntur, differentia manifeſta inter Leuiticas & Deuteronomias eſt penes hoc, quòd Leuiticæ ſunt leges de genere, Deuteronomia verò eſt lex de ſpecie. Nam Leuiticæ ſtatuunt de vxore fratris non ſpecificando viui vel defuncti. Deuteronomia de vxore fratris defuncti: illæ de vxore fratris non ſpecificando cū filio vel ſine filio, iſta de vxore fratris defuncti ſine filio: illę de vxore fratris non cognoſcenda, non ſpecificando ad proprium vel fratris ſemen nomenque ſeruandum, iſta de vxore fratris defuncti abſque filio ad ſuſcitandum ſemen nomenque fratris, quibus adiunge quartam neceſſario ſubintellectam ſpecificationem, quòd illæ de vxore fratris non ſpecificando, an ætatis qua poſſit generare, an vetula. Iſta de fratris vxore in ætate, qua poteſt generare, loqui conuincitur, quia ducenda præcipitur ad ſuſcitandum ſemen fratris. Ex hac autem manifeſta differentia inter has duas leges habetur, abſque omni controuerſia, non omne coniugium inter leuirum

B & fratriam eſſe diuina lege prohibitum: ſed diſcernendum eſſe inter coniugium leuiri cum fratria ſine ſpecificatione aliqua, vel tot ſpecificationibus in Deuteronomia lege vallatum, & fatendum quòd in genere ſine ſpecificatione aliqua coniugium inter leuirum & fratriam, eſt diuina lege damnatum: coniugium vero inter leuirum & fratriam tot conditionibus fultum, non ſolum licitum, ſed præceptum diuina lege eſt. Hæc ſunt, quæ circa coniugium inter leuirum & fatriam manifeſte ſancita a Deo habemus. An autem diuinæ iſtæ leges ueteris Teſtamenti ligent noui Teſtamenti profeſſores, an expirauerint, parui refert quo ad cauſam propoſitam. Illud tamen ſilentio inuoluendum non eſt, quòd cum iſtę leges conueniāt tum in ſententia (videlicet de coniugio inter leuirum & fratriam) tum in actu videlicet actu pietatis, quæ cultum officiumque ſanguine iunctus exhibet, tum in ratione moris (quia omnes innituntur rationi moris pietatis naturalis) tum in genere præceptorum (quia vtræq; ſunt præcepta, partim iudicialia, &

C partim moralia) tum in auctore (quia omnia diuina auctoritate ſunt edita per Moyſem) quatenus diuina ligat, eadem ratione perſeuerat, & Deuteronomica, quatenus diuina lex: & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cum gratia & ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Dixi quatenus diuina, quia non eſt nunc ſermo de eiſdem legibus quatenus moralia ſunt, ſed quatenus diuina ſunt auctoritate per Moyſem fultæ.

CAPVT V.

Quòd ſecundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt inhoneſtum.

QVID AVTEM Naturale ius de coniugio inter leuirum & fratriam habet, non eſt difficile ex dictis haurire.

D Seuioto ſiquidem omni tam diuinæ quàm humanæ legis non teſtimonio ſed vinculo, clare patet tum coniugium inter leuirum & fratriam abſolute eſſe turpe (Turpitudo enim moralis oppoſita honeſtati cultus ex naturali pietate debiti fratriæ ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica, dicēdo, Turpitudinem fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui eſt) tum coniugium inter leuirum & fratriam vallatum tot antedictis conditionibus eſſe moraliter bonum. Ex eo enim quòd coniugium inter leuirum abſolute eſt turpe, infert quòd turpitudo illa per coniugium inter eoſdem tot conditionibus fultum, &c. tollitur. Alioquin etiam tot conditionibus vallatum eſſet moraliter turpe, ac per hoc illicitum, cuius opinionem teſtatur lex diuina, & cum turpitudo moralis non tollatur niſi per bonum morale, conſequens eſt, quòd per morale bonum conſurgens ex concurſu tot conditionum in coniugio inter leuirum, & fatriam, tollatur turpitudo, quæ ineſſet idem coniugio nudo, patet igitur inter le-

E uirum & fratriam coniugium honeſtatum tot conditionibus, bonum moraliter eſſe. Et ſi altius ſcrutatus fueris, inuenies maius bonum moraliter eſſe in coniugio inter leuirum & fratriam ſic honeſtato, quàm ſit turpitudo conſequens coniugium inter eoſdem abſolute, Nam niſi iſtius bonitas vinceret illius turpitudinem, præceptum iſtius in ſpecie non vinceret prohibitionem illius in genere, ita quòd diuinum ius præceptum prohibitione illius vigente, atteſtatur maiorem eſſe bonitatem in hoc, quàm turpitudinem, quæ conſequitur coitum leuiri cum fratria & tantum excellit, vt etiam tollat rationem turpis ab huiuſmodi coitu, & reddat eundem honeſtum & pium. Quo fit, vt ſi qui quo ad hoc ſoluti ab huiuſmodi vinculo legis diuinæ & humanę, leuir & fratria contraherent matrimonium honeſtatum his conditionibus, procul dubio honeſtum ac pium connubium ſubirent. Quod etiam teſtatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ, ante legem Moyſi, Geneſis 38.

CAPVT VI.

Quòd ſecundum legem tam diuinam, quàm naturalem, patet fieri inter leuirum & fratriam coniugium honeſtum propter aliam cauſam, quàm propter ſuſcitandum nomen, ac ſemen fratris defuncti.

EX HIS autem manifeſtis iuxta diuinum ac naturæ ius, rectiſſima infertur ratione, quòd ſi longe maius bonum, quam bonũ ex omnibus conditionibus in lege Deuteronomia expreſſis conſurgens poſcat initi coniugium inter leuirum & fratriam, fieret proculdubio in tali accidente coniugium inter leuirum & fratriam honeſtum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina (Secretis enim loquor humanis legibus.) Et ſecundum quidem naturæ iura patet illatio, rectæ rationis dictamen exigit, vt ſi minus bonum ſufficit ad tollendum turpitudinem coniugij inter leuirum & fratriam, multo magis ad eandem turpitudinem tollendam ſufficiat maius bonum. Secundum vero diuina iura, patet eadem illatio ex eo, quòd nullæ leges multiplicantur propter multitudinem euentuum, qui contingere poſſunt. Oportet enim infinitas condere leges, iuxta infinitos euentus contingentes, ſed in omni politia leges conditæ intelliguntur ſic, quòd ex vno caſu decreto, intelliguntur decreti omnes ſimiles, & ſi minus bonum decretum eſt ſufficere ad tollendam aliquam turpitudinem, intelligitur decretum eſſe quòd multo maius bonum etiam ſufficit ad tollendam omnem turpitudinem. Hæc, ni fallor, tam clara ſunt, vt probatione nõ egeant, ſed inſinuatione, quòd in propoſita materia (ſi in propriis ſiſtendũ eſt) non eſt digrediendum ad quodcunque maius bonum, ſed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudo coniugij inter leuirum & fratriam, cõſiſtit in fratris defuncti dehoneſtatione, & in cõiugio Deuteronomio tollitur huiuſmodi irreuerentia defuncti fratris per eiuſdem fratris defuncti bonum, videlicet nomen eius ſuſcitandũ & propagandum in familia progenitũ ex fratria, quæ fuerat vna cum ipſo charo, & ex leuiro coniunctiſſimo ſecundum carnem defuncto fratri, tanquam ſupplente vices defuncti ad generandum ipſi defuncto familiam. Et hæc ideo diſcuſſa ſint, non quia ſupponamus cõiugium inter ſereniſſimos Reges Reginamq; Angliæ, contractum fuiſſe ad ſuſcitandum nomen fratris defuncti: conſtat enim hoc eſſe falſum, ſed vt clare pateat ſecundum ius naturæ, diuina etiam autoritate firmatum, non vnico tantum euentu honeſtũ eſſe coniugium inter leuirum & fratriam, ſed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quàm ſit illud tam exiguum bonum, videlicet nominis per filium ſictum idque incertum. Incertum enim eſt an proles ſequatur.

CAPVT VII.

Quòd ſecundum ius tum diuinum, tum naturæ, honeſtum poteſt eſſe coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.

SI perſpicacius conſideratum libratumque fuerit, quòd id iuris naturæ, quod in his Leuiticis legibus continetur, videlicet dehoneſtatio fratris defuncti, repenſatur per tam exiguum ac incertum bonum defuncti, cui nihil boni, aut mali accidere poteſt ex operibus mere humanis, niſi in exiſtimatione hominũ, quòdque bonum commune ciuitatis vel patriæ non in opinione, ſed in ſe & longe maius, & finis ſuapte natura eſt (nam ſingulorum bona externa ad commune bonum ordinantur vt finem) manifeſtabitur ꝙ tam ſecundum naturalis quàm diuini iuris rationem rectiſſimum coniugium inter leuirum & fratriam honeſtatur, ſi ob commune patriæ bonum fiat. Validius enim eſt ad tollendum dehoneſtationem defuncti fratris, commune patriæ bonum, quam tam exiguum idque incertum bonum defuncti fratris. Nam conſtat huiuſmodi bonum eſſe bonum externum, vtpote in nomine cõſiſtens, idque exiguum, vtpote non conſequens præclarum aliquid factum, immo nullum defuncti factum, ſed naturale opus alterius, ſi tamen efficax erit ad generandum. Nec interuenit in hac deductione aliqua digreſſio à propriis materiæ quæ tractatur: quoniam procedere à bono externo vnius ob bonum commune, non eſt digredi, ſed progredi aperte ad totum, à bono partis ad bonum totius, à re ordinata ad finem, ad rem illius finem, & hæc tam manifeſta tamque conſona ſunt iuribus, vt iniuria illis fiat, ſi diutius diſcutiantur.

F

CAPVT VIII.

Quòd coniugium inter ſereniſſimos Angliæ Regem & Reginam eius fratriam, nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduerſatur.

EX HOC IGITVR, quòd diuinum ius teſtificatur in minori bono commune patriæ bonum ſufficere ad tollendum turpitudinem coniugij inter leuirum & fratriam, & naturæ ius in minori quoque bono teſtatur idem: manifeſte infertur, coniugium inter hos ſereniſſimos Regem & Reginam ob bonum ſeruandæ pacis inter Reges Hiſpaniarum, & Angliæ contractum (vt clare explicatur in literis Apoſtolicis) non contrariari iuri diuino, aut iuri naturæ, ſed honeſtum eſſe ac conſonum vtrique iuri, adeo quòd ſi cernantur humana iura, coniugium hoc nulla indiguiſſet diſpenſatione, quoniam ferendo ſecum commune bonum pacis inter tam excelſos reges, fert ſecum tam diuini, quàm naturæ iuris teſtimonio ſufficientem ad honeſtandum coniugium inter leuirum & fratriam. Verum diſpenſatione eccleſiaſtica opus fuit, tum ad tollenda vincula humanorum iurium, tum ad autorum honeſtationem illius ſingularis coniugii ob commune bonum pacis. Honeſtatio enim illius coniugii ex communi bono pacis ſuapte natura eſt, ſed à doctoribus definitur magiſtraliter, ab apoſtolica autem diſpenſatione autorizatur. Quocirca, Iulius Papa diſpenſando, nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri naturæ, ſed abſtulit vincula iuris humani circa hoc ſingulare, ſed diffiniuit legitimum, ſed autorauit illud, vtpote ex expreſſa rationabili cauſa ac more conſonum tam diuino, quam naturali iuri. Omnia enim hæc fere ſecum diſpenſatio ob commune bonum pacis. Alienum ſiquidem a Chriſtiana profeſſione eſt, vt Papa, quantumcunque minimum ius diuinum aut naturæ in toto vel in parte tollat. Hoc enim autori naturæ reſeruatur, illud vero autori diuinæ legis, ſed non eſt alienum a Chriſtiana profeſſione, vt Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tam

H ius diuinum, quam naturæ. Diſpenſatio itaque illa diuerſos ſimul protulit effectus iuxta diuerſas, quas attigit materias: pro quanto enim attigit iura humana, efficit licitum, quod ſecundum humana iura fuiſſet illicitum: quatenus vero attigit iura diuina & naturæ, diffiniuit, ac autorauit licitum, quod ſecundum diuina & naturæ iura dubitabatur vel reputabatur, ſeu dubitari vel reputari potuiſſet illicitum.

¶ Et ad opulentiam honeſtationis, concurrũt duo bona fratris defuncti: alterum, quod vxor eius quæ fuerat vna cum ipſo charo ex hoc coniugio, ſublimata eſt in futuram Reginam Angliæ, vt regno, quo ipſe defunctus non potuit per ſeipſum potiri, ſaltem in carne ſua potiretur. Alterum, quòd frater eius ex hoc coniugio redditus eſt ſecurus à tali ac tanta malorum congerie, qualem & quantam bella inter regna afferunt inter ſe. Intereſſe autem mea defuncti mala pœna futura fratri meo, teſtatur euangelicus diues ſepultus in inferno, dum rogat Abraham, ne fratres ſui veniant in illum

I locum tormentorum. Honeſtatur itaque hoc coniugium tum ex bono fratris defuncti non minore, quam ſit illud deſcriptum in Deuteronomio, non conſiſtente in nomine, ſed in re dubio, ſed certo: tum ex maximo communi bono pacis, autoramique apoſtolica poteſtate.

CAPVT IX.

Quòd ſiue ligent, ſiue non dicta diuina iura, coniugium hoc eſt honeſtum.

VNIVERSA autem diuina lege perſpecta facile monſtratur quòd ſiue diuinæ leges circa coniugium inter leuirum & fratriam ligent modo, ſiue exſpirauerint, coniugium hoc inter ſereniſſimos reges Angliæ licitum atque honeſtum eſt. Nam ſi diuina veteris Scripturæ ſpirarunt, nulla hinc illis infertur iniuria: ſi vero

K etiam hodie ligant, cum conſtet ex eadem diuina lege Deuterono. cap. 17. ad ſummum ſacerdotem ſpectare emergentes cauſas ambiguas ac difficiles diffinire iuxta legem Domini, cõſequens eſt, quòd etiam ſi omni ex parte non pateret bonum ſufficere ad honeſtandũ coniugium inter leuirum & fratriam, ex eo quòd ſummus Sacerdos requiſitus, vt hinc diuina iura naturæque, ac humana, quę videntur obſtare huic coniugio, illinc tale bonum pacis ſeruandæ libraret (propter hoc enim conſtat ſupplicata eum fuiſſe ſummo Pontifici) & qui tunc erat ſummus Sacerdos Iulius diſpenſando autorauit inter hos ſereniſſimos leuirum & fratriam, congruum ob tale bonum pacis, reddidit illud licitum & honeſtum. Nam per hoc diuina autoritate ſibi in lege diuina conceſſa, exemit illud ab iniuria omnium iurium diuinorum, naturalium, ac humanorum, quia etiam fingendi licentia conceſſa, inficiari mente quamuis ore nemo poteſt ambiguam ſaltem fuiſſe iuxta legem diuinam ac naturæ cauſam

ſam

ſam: videlicet ſi ob tale bonum pacis, honeſtandum erat coniugium inter leuirum & fratriam, & diffinitionem talis ambigui ſpectaſſe ad ſummum tunc ſacerdotem, & cauſam boni pacis communis conformem, eſſe diuinæ legi, cui inter humana nihil magis quadrat, quàm commune pacis bonum. Et hæc dixerim, non quòd cauſa ambigua ſit, quoniam deductum iam eſt, commune bonum pacis cauſam eſſe ſufficientem ad honeſtandum coniugium iuxta leges diuinas & naturales, ſed ad demonſtrandum, quod eſto quòd ambigua ac difficilis fuiſſet cauſa autoritas ſummi Sacerdotis, diffiniendo iuxta rationem valde conſonam, diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honeſtum ac legitimum ſufficeret, ad reddendum coniugium hoc licitum, honeſtum ac legitimum, etiam ſi leges Leuiticæ non ſolum quatenus morales, ſed quatenus diuinæ, ligarēt Chriſtianos.

CAPVT X.

Quòd ſacrorum conciliorum Pontificum ac doctorum dicta non militant aduerſus hoc coniugium.

ET QVONIAM ſacra Concilia, ſacri Pontifices, ſacri Doctores, damnando coniugium inter leuirum & fratriam, ius diuinum & naturæ citant, manifeſtum ex auditis ſit, quòd non militant eorum dicta aduerſus hoc coniugium, ſecundum ius diuinum & naturæ, apoſtolicaque autoritate contractum. Damnant ſiquidē inter leuirum & fratriam, coniugium nudum, non coniugium tot conditionibus conſonis diuino naturæque iuri fultum, ex hoc ipſo, quòd iuri diuino ac naturæ innituntur. Clara enim luce iam patet, iure diuino ac naturæ, prohiberi inter leuirum & fratriam coniugium in genere ſeu nudum: conſonum autem iure vtrique iuri inter leuirum & fratriam coniugium veſtitum multis honeſtatis ſpeciebus, ſiue propter bonum fratris defuncti, ſiue propter bonum commune. Quocirca, ſuluus nihil aduerſus doctrinam ſacrorum Conciliorum, Pontificum aut Doctorum egi, nec etiam aduerſus illos Doctores qui dicunt & verißimè, Papam nec in iure diuino, nec in iure naturæ poſſe diſpenſare, hoc eſt facere licitum quod diuino, aut naturæ iure conſtat eſſe illicitum. Nam (vt patet ex dictis) coniugium inter leuirum & fratriam ob commune bonum pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur, immo tum diuino tum naturæ iuri conſonat. Sed Papa iure ſuo ordinario, quo de iure ſuper ius poteſt vtens, diffiniuit & autorauit coniugium honeſtatum ex cauſa communis boni pacis, ad tollendum omnem ambiguitatem vtriuſque iuris. Hoc eſt Pater ſancte, in cauſa hac iudicium meū, conſilium autē non occurrit mihi ſacilius, quàm quod à Spiritu ſancto proficiſci non ambigimus. Diligentiam tuam, quietus caiſ. terra. Fœlix in ſecula valeat beatitudo tua. Romæ die 13. Martij 1530.

Tractatus Reuerendiſſimi D.D. Thomæ de Vio, Caietani, Cardinalis Sancti Xiſti, ordinis Prædicatorum. De coniugio regis Angliæ finis.

TRACTATVS QVINTVS DECIMVS

Reſponſionū ad quoſdam articulos nomine Theologorū Pariſienſiū editos, ad Magiſtrum Ioannem ſtudii Moguntini Regentem miſſus.

MISISTI ad me concluſam in tuis literis ſchedulam ſcādaloſam apud Germanos, rogans vt ſcandalo prouidere velim, declarando veritatem. Precibus itaque tuis ſatisfacere cupiens, reſponſionem mitto ad receptam à te ſchedulam ſexdecim articulorum, quorum titulus eſt.

¶ Articuli aliquot pro erroneis à Theologis Pariſienſibus ex libris Caietani excerpti.

¶ Titulus iſte in primis falſus eſt: quoniam multi ſubſcripti articuli non ſunt in libris meis. Et deinde titulus iſte, [illegible] manifeſtat autorem. Ex eo enim quòd dicitur à Theologis Pariſienſibus, non explicatur qui ſunt iſti Theologi, nam innumerabiles ſunt Theologi Pariſienſes, & ad verificandum numerum pluralem, ſufficiunt duo. Quocirca, multi ſuſpicantur animo fallaci ſcriptum hūc titulum: ita quòd ille qui titulum hunc appoſuit, aliud dixerit, & aliud intenderit. dixit enim à Theologis Pariſienſibus: intendit autem vt paſſim legentes & audientes fallantur, intelligendo ab vniuerſa theologorum ſchola Pariſienſi. Nec temere ſuſpicantur, quoniam quiſquis ille fuerit, impoſuit mihi multa quæ non ſcripſi. ipſa enim impoſitio, ſignum eſt mali animi: propterea vos [illegible] eſtote cauti, vt non fallamini ex hoc titulo, illius vero quiſquis fuerit ille, miſereatur omnipotens Deus. Ego autem tanquam ad libellum famoſum reſpondebo.

¶ Articulus itaque primus eſt, Licitum eſt viro, vxore fornicante, ducere aliam. Secundus eſt, Non eſt eadem libertas vxori, quæ viro.

A Articuli iſti non ſunt mei. neuter enim inuenitur iſte ètus in libris meis: vt patet in commen. ſuper Matth. cap. 19. vbi duntaxat diſputaui de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Eccleſia.

¶ Tertius articulus eſt, Epiſtula Pauli ad Hebr. non eſt autentica. Iſte articulus non eſt meus. in commentarijs enim ſuper dictā epiſtolam non negaui epiſtolam eſſe autenticam: ſed dixi quòd dubio, apud Hieronymum, autore eius epiſtolæ exiſtente, dubia quoque redditur epiſtola, quam, niſi ſit Pauli, non perſpicuum eſt canonicam eſſe. Vbi vides, quod nego perſpicuitatem autenticæ, & nego ipſam autenticam, exiſtente authore Epiſtolæ dubio. Aliud eſt enim Epiſtolam eſſe canonicam, & aliud eſt eſſe perſpicuum, quòd eſt canonica, perſpicuitas enim ſpectat ad notitiam noſtram, eſſe vero canonicam, ſpectat ad ipſam Epiſtolam ſecundum ſeipſam. ſi nanque tolleretur dubium & fieret perſpicuum, non propterea epiſtola fieret nouiter canonica: ſed quæ erat [illegible] canonica, manifeſtaretur canonica. certum eſt tamen [illegible] B dubio, non eſt tātæ autoritatis apud nos, vt ſola ſufficiat [illegible] ſunt fidei. Ego igitur locutus ſum de noſtra notitia: non [illegible] ipſa Epiſtola (vt verba mea clare ſonant) articulus vero loquitur [illegible] epiſtola ſecundum ſe.

¶ Quartus articulus eſt, Poſterior pars vltimi capituli Marci, ſcilicet, Nouiſſime autem recumbentibus, non eſt autentica. Iſte articulus non eſt meus, vt patet in Commentarijs ſuper Marcum. Sed ex verbis Hieronymi, dixi quòd illa ſcripta Marci, quæ Hieronymus habet pro dubijs, non ſunt ſolidæ autoritatis ad firmandam fidem, ſicut ſunt reliqua Marci indubitata. Certum eſt enim, quòd quæ vertuntur in dubium, non ſunt tantæ autoritatis, quantæ ſunt indubitata: dubium enim ad noſtram ſpectat notitiam, & non ad ſcripta ipſa in ſe.

¶ Aduertendum eſt autem circa hunc articulum præcedentem & ſimiles, quòd ego nullam Bibliæ partem reſeci, niſi quam reſecit beatiſſimus Hieronymus, & nullam partem aut particulam indubitatam verti, niſi illas de quibus dubitat Hieronymus. Secutus ſum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi conſentanea ſermoni eius. Hieronymus enim vniuerſæ Eccleſiæ lumen eſt, ad diſcernendas partes & particulas ſacræ Scripturæ ab ijs quæ non ſunt partes nec particulæ eius. & ad diſcernendum partes ſeu particulas certas à dubijs. Cur itaque accuſor, ſequens beatiſſimum Hieronymum? accuſando ſiquidem iniuſtis me, accuſant Hieronymum, qui eſt principalis autor huiuſmodi dubiorum.

¶ Quintus articulus eſt, Confeßio auricularis non eſt inſtituta à Chriſto inquantum auricularis & ſecreta. Iſte articulus non eſt meus: ſed Ioan. 20. ſcripſit, quòd Chriſtus inſtituit confeßionem voluntariam peccati, ſed modum confitendi, & ſimiliter abſoluendi, an ad aurem an publice, Eccleſiæ vſui reliquit, iuxta tamen qualitatem peccati publici vel occulti. Quod non eſt dicere hanc, ſcilicet, Confeßio auricularis non eſt inſtituta à Chriſto. ſed eſt dicere, quòd confeßio inſtituta á Chriſto, non reſtringitur ad hunc modum confitendi: quia extenditur etiam ad confeßionem publicam, D ſatiſfacit enim præcepto Chriſti, qui poſtquam publice peccauit, publice confitetur, publice abſoluitur, & publice ſatiſfacit.

¶ Sextus articulus eſt, Non habetur verus textus ſacræ Scripturæ in lingua Latina, niſi fiat tranſlatio de verbo ad verbum ex lingua, ex qua ſumitur, & ſit omnino talis, qualis in ſua origine eſt. Iſte articulus nunquam fuit à me ſcriptus: vt teſtatur proœmium ſuper Pſalterium, in quo ſolo materiam hanc tractaui.

¶ Septimus articulus eſt, Melius eſt, quòd orationes dicātur in lingua vulgari in Eccleſia, quàm in lingua Latina. Iſte articulus non integrè recitatus, quoniam non ſcripſi, quòd eſt melius: ſed quòd eſt melius ad ædificationem Eccleſiæ. neque ſcripſi orationes, ſed orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur. hoc autem ſuper doctrinam Pauli fundaui 1. ad Corinth. 14.

¶ Octauus articulus eſt, Penſiones ſuper beneficijs curatis pecunia numerata redimi poſſunt. Iſte articulus recitat plus, quam ego ſcripſerim: quoniam ego nō ſcripſi de beneficijs curatis in ſpecie, ſed E de beneficijs eccleſiaſticis in genere: & fundaui dicta mea ſuper doctrinam diui Thomæ. Et ea vera eſſe, teſtatur mos Eccleſiæ paſſim, nam quotidie fiunt huiuſmodi redemptiones, etiam à viris timoratis. Et conſueuit quantitas penſionis redimi, ſoluendo pecuniam in proportione quincupla: reputatur enim communiter huiuſmodi pretium iuſtum.

¶ Nonus articulus eſt, Nec ratione nec autoritate probari poteſt, quòd abſolute loquendo, ſacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ducit ad oppoſitionem. Iſte articulus non eſt meus, quantum ad illam particulam, probari poteſt: quoniā vt textus quæſtionis manifeſtat, ſcripſi nec ratione nec autoritate probatur, quòd ſacerdos, ſecluſis legibus iuris poſitiui & votis, peccet contrahendo matrimonium, &c. & tituli rationem cōtra quam oportet aduerſantes, rationibus procedere, & non libello famoſo.

¶ Decimus articulus eſt, Summus Pontifex, ſalua conſcientia, poteſt

[illegible] diſpenſare cum ſacerdote Occidentali, quod contrahat matrimonium, etiã ceſſante cauſa publicæ vtilitatis. Hic articulus nõ eſt meus: & alienus monſtratur ab omni errore in illa quæſtione: nulla enim iura arctant cauſam diſpenſandi ad vtilitatem publicam ſolã: occurrente enim alia cauſa rationabili, poteſt Papa vel ſua poteſtate, vt clare patet.

¶ Vndecimus articulus eſt, Vtrum diſcordia orta inter coniuges huiuſmodi ſine ſpe remedii, ſit rationabilis cauſa diſpenſandi, vt [illegible]que cum alio contrahat, crediderim quòd ſic, coniugum conſenſu accedente. Iſte articulus de coniuge non conſummato [illegible] eſt, & tam moderatus, vt irreprehenſibilis omnino [illegible] quia nihil aſſerui [illegible] credulitatem: tum quia [illegible] autoritati ſedis Apoſtolicæ, [illegible] huiuſmodi cauſam habet pro rationabili, vt Apoſtolica reſcripta [illegible]ſtantur.

¶ D[illegible] articulus eſt, [illegible] quòd Chriſtus deſcendens ad in[illegible] prædicauerit dæmoniis & damnatis: Iſte articulus non eſt meus, quoniam nunquam hoc aſſerui. Sed in commen. ſuper primam epi[illegible]lam Petri cap. 3. manifeſte dixi, quòd Petrus non loquitur de prædicatione qua Chriſtus manifeſtauit apud inferos ſe ipſum eſſe Meſſiam, & conuincit tam dæmones, quàm incredulos omnes: huiuſmodi enim prædicatio communis fuit omnibus apud inferos. Vbi clare patet, quòd non de prædicatione abſoluta, ſed de prædicatione huius (hoc eſt confutante & conuincente dæmones & incredulos omnes) locutus ſum: iſti autem imponunt mihi prædicationem ſine aliqua additione. G

¶ [illegible]decimus articulus eſt, Epiſtola ſecunda Io. non tam eget expoſitione, quàm correctione. Iſte articulus non integre recitatur. nam in Com. ſuper ipſam epiſtolam ſcripſi, Nec tam eget expoſitione, quàm correctione, quoniam in multis differt a texto Græco. Vbi clare patet, quòd de correctione verborum diſſonantium à textu Græco locutus ſum. Et ſi hoc eſt error, quare Hieronymus ſuo tempore [illegible] ad corrigendum libros ſacræ ſcripturæ iuxta Hebraicam veritatem? quare Auguſtinus pro correctione librorum veteris Teſtamenti, remittit lectores ad Hebraicum textum, & pro correctione librorum noui Teſtamenti ad textum Græcum?

¶ Quartuſdecimus articulus eſt, Iacobus Alphæi, frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioſeph ex alia vxore. Iſte articulus non eſt meus, nunquam enim ſcripſi, nunquam aſſerui, quòd Ioſeph habuerit aliam vxorem, quamuis opinio dicentium hoc non mihi diſplicuerit & pro[illegible] ſcripſerim in Commentariis ſuper Epiſtolã ad Galatas cap. [illegible], & forte nulla magis quadrare videtur, ratio, quàm quod fuerit filius Ioſeph ex alia vxore, nihil enim vt certum ſcripſi.

¶ Quintuſdecimus articulus eſt, An Paulus vxorẽ habuerit, diſputare, ſuperfluum eſt: quoniam ex eius Epiſtolis nihil certi habetur, licet ex aliquibus ſenſu valde rationabili monſtretur eum habuiſſe vxorem. Iſte articulus non eſt meus, nam in Commentariis ſuper Epiſtolam ad Phil. 4. ſcripſi: diſputare hic, an Paulus habuerit vxorem, ſuperfluum duxi, cum ex aliis locis Epiſtolarum Pauli nihil certi habeam: & hic locus cogere videatur non ratione demonſtratiua, ſed ſenſu valde rationabili, quod Paulus habuerit vxorem. Ex hoc autem articulo & multis aliis prærecitatis, facile patere poteſt, quòd articuli iſti indigni ſunt Theologis, indigni & reſponſione: vtpote vel impoſiti, vel alieni a materia erroris: nullus ſiquidem error incurritur, putando Paulum habuiſſe vxorem, vel nõ habuiſſe vxorem: nullus error eſt, putare Ioſeph habuiſſe, vel non habuiſſe aliam vxorem, ante beatam Virginem: nullus error eſt. Epiſtolã Ioan. eſſe correctam vel non correctam iuxta textũ Græcum: nullus error eſt dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis ſchedulæ iſtius contenta. Pro conſolatione itaque tua & Germanorum, honorande magiſter, hæc ſcripſi, vt perpendas ridiculos fore apud eos, qui libros noſtros legunt, & intelligunt libellos famoſos, pugnent rationibus & autoritatibus Scripturæ, non libellis famoſis, non nominis ſupercilio, qui oppugnare noſtra cupiunt. Bene vale. Romæ 30. Decembris. 1534.

FINIS.

REGISTRVM

A B C D E F G H I K L M N O P Q

Omnes ſunt Quaterniones, præter Q qui eſt Duernio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA [illegible]

ROMAE

Apud hæredes Antonij Bladij, & Ioannem Oſmarinum Liliotum ſocios.

M. D. LXX.